·EPHANI BLANCARDI

XICON MEDICUM

IN QUO ARTIS MEDICAE TERMINI

ATOMIAE, CHIRURGIAE, PHARMACIAE, CHEMIAE, REI BOTANICAE, ETC.

PROPRII DILUCIDE BREVITERQUE EXPONUNTUR.

EDITIO NOVISSIMA

MULTUM EMENDATA ET AUCTA

A

CAROLO GOTTLOB KÜHN

ED. AC CHIR. D. PHYSIOLOG. ET PATHOLOG. IN LITERAR. UNIVERSITATE LIPSIENSI PROFESS. PUBLICO ETC.

VOL. I.

A — L.

LIPSIAE

SUMTIBUS BIBLIOPOLII SCHWICKERTIANI

CIƆIƆCCCXXXII.

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

Dr. CAROLUS GOTTLOB KÜHN.

Non nisi cum quadam animi sollicitudine hanc novam lexici medici Blancardiani, repetitis vicibus aucti emendatique editionem in publicum emitto. Multos enim fore praevideo, qui meam, in adornanda hac nova editione collocatam operam votis suis minime respondisse, palam profiteantur. Quare ne plura, quam praestare volui, a meo expectentur labore, breviter rationem describam, quam in hac editione adornanda secutus sum. Et in derivandis quidem e graeca lingua verbis propriis (terminos technicos vulgo vocant) cum Blancardus saepius graviter peccaverit, eosque errores neque Jo. H. Schulzius, neque qui post eum novam Blancardi editionem curarunt, Mich. Gottl. Agnethlerus, et Jac. Fr. Isenflamm emendaverint, illos ut ego tollerem, praecipua mihi fuit cura.

Dein obviam eundum esse putavi pravo etymologiae studio, quo Blancardus sese pro seculi sui more saepius abripi passus est. Is enim, ut vocem aliquam ab alia quadam derivaret, quae quamquam literarum similitudine ab illa multum recederet, tamen virtutem quandam, cui exprimendae prior vox erat destinata, significabat, sese non continuit in literis, quae origini adversabantur, abiiciendis, mutandis, aliisque addendis, sed si graeca lingua propositae etymologiae haud favebat, ad arabicam hebraeamque linguam confugiebat. Qua

quidem in re Blancardum inter viros eruditos nostrae aetatis sunt, qui imitentur. Legi enim, vocem *εὐρὼς*, *situs*, *putredo*, *caries*, derivari ab *εὐ* et hebraica voce רוה (*raweh*), *humidus*, quae voces invicem coniunctae, cum *εὐ* in compositione intendendi vim habeat, magnam exprimant humiditatem, a qua situs producatur. Neque magis placet derivatio τοῦ *ἵππος* ab *ἵημι*, *eo*, et *πούς*, *pes*, ut significetur, in equo pedes primariam totius animalis partem esse. Eiusmodi somnia, ne quid gravius dicam, si non probavero, omne omnino etymologiae studium a me damnari, inde effici non potest. Multum autem et spatii, et temporis hisce etymologiis revellendis impendere haud congruum esse, sed sufficere putavi, si illis usitata interrogandi aut exclamandi apposuerim signa.

Seculi mos iubere videtur, ut, quo quis acrius eruditionis speciem simulet, eo curiosius e graeca lingua repetita vocabula ad res notissimas designandas acquirat. Quam quidem doctrinae et cognitionis graeci sermonis simulationem cum et illi, qui hac cognitione prorsus carent, affectent, vocabula saepissime formata sunt, quae et graeci sermonis analogiae adversantur, et quid vere significent, etiam eum, qui graece doctus est, dubium ancipitemque relinquant. Quare omnem adhibui operam, ut commissos hac in re errores notarem, notatosque emendarem. Inde ab anno cIↄIↄcccxxIV, octo a me editae sunt prolusiones, quibus lexicorum medicorum recentium censorem egi, et quam plurima vitiorum exempla protuli, quae e graeci sermonis ignorantia, veluti ex uberrimo fonte, emanarunt. Hisce autem prolusionibus non omnem reprehensionis et emendationis materiem penitus exhaustam fuisse, luculenter patebit illi, qui hanc meam Blancardi editionem evolvet.

In historia remediorum naturali multa recentioribus temporibus detecta sunt, quae in nova Blancardi editione, nisi manca atque imperfecta

mansura esset, supplenda erant. Obscurae quondam aut dubiae origines multorum remediorum, e regno vegetabili desumtorum, nunc aut clarius, aut certius cognitae sunt, quam olim fuerunt. Horum fere nihil desideraturum esse eum spero, qui hoc lexicon inspexerit. Diligentissimi in hisce colligendis fuere et Gu. Kunze, Vir Experient., in doctissimis animadversionibus additamentisque, quibus A. Richardi botanicen medicam ornavit auxitque, et Fr. Phil. Dulk, Vir Celeberr., in amplo in Pharmacopoeam Borussicam commentario. Horum duumvirorum egregia opera me usum fuisse, gratus profiteor.

In Blancardiani lexici editione, quae L. B. 1735. prodiit, monuit typographus, eam hoc sibi peculiare et privum vindicare, quod post singula rerum nomina appellationes Anglicae, Belgicae, Gallicae et Germanicae sint adiectae. Equidem haec additamenta non solum retinui, quae cur Schulzius in sua editione passim omiserit, causam quidem, at ex mea sententia nunc haud sufficientem, in suae editionis praefatione attulit, sed etiam in plantarum inprimis nominibus auxi. Ducem hac in re Ph. Andr. Nemnichii universale lexicon polyglottum historiae naturalis, Hamb. 1793. 4. secutus sum.

Chemia quantos nostra aetate fecerit progressus, neminem latet. Nova penitus corporum principia detecta, novisque nominibus insignita sunt. Producta chemica, quamvis ante hanc huius doctrinae conversionem eius cultoribus bene cognita essent, tamen nunc ob recens excogitatas saepiusque immutatas denominationes difficulter saepe agnoscuntur. Quam ob rem necessarium esse videbatur, ut et nominum, quae nunc obtinent, chemicorum, nisi omnium, certe maxime notabilium, explicatione Blancardi lexicon augeretur. Chemiae ope in partes vegetabilium constitutivas nuper accuratius inquisitum est, principia nova detecta et no-

vis nominibus designata sunt. Tales analyses, cum multum ad vires corporum examinatorum medicas melius intelligendas faciant, silentio praeterire nefas esse duxi.

Facile est ad intelligendum, his additamentis ita auctam esse hanc Blancardi editionem, ut editor promissis, quae in libri titulo spoponderit, omni ex parte stetisse videatur. Etenim capita penitus nova plus quam octingenta huic primo volumini accesserunt; eorum autem, quae Blancardi verbis inserta aut addita sunt, tantus est numerus, ut eius computandi fugiam laborem. Quae omnia ut primo statim intuitu a Blancardianis discerni possint, uncinis includenda curavi.

Caeterum nihil magis in votis habeo, quam ut haec Blancardi editio arbitrorum intelligentium et aequorum plausu non omnino sit indigna, et, si mihi subinde humani quid acciderit, (id quod ne saepius factum sit, vereor) ut hoc benevole aetati condonent provectiori et fere decrepitae.

Scribebam Lipsiae nundinis autumnalibus A. R. S. cIɔIɔcccxxxI.

LECTORI BENEVOLO

IACOBUS FRIDERICUS ISENFLAMM.

S.

Non est, LECTOR BENEVOLE, quod multus sim in laudibus BLANCARDI, eiusque in conscribendo Lexico suo meritorum, aut in ipsius sui laboris exponenda praestantia. Est hic liber inter scripta medica notissimus, nec forte ulla, utut parum numerosa invenietur librorum medicorum suppellex, in qua BLANCARDI LEXICON MEDICUM desideretur. Commodum scilicet, volupe atque perutile est medicinae tironibus, scripta ad artem salutarem pertinentia evolventibus, si forte in terminum minus sibi perspicuum incidant, praesto esse librum, in quo illico absque diuturno et molesto labore, eam rei ignotae inveniant explicationem atque descriptionem, quae lectorem nec obscura brevitate dubium relinquat, nec vasta prolixitate obruat, librum, inquam, qui nihil non, quod ad res suas pertineat, suppeditet, neque tamen simul inani rerum a scientia medica remotissimarum copia turgeat. Hoc cum se nomine cumprimis BLANCARDI labor eximius commendaret omnibus, fieri non potuit, quin bene multae eius successive prodirent variis in locis editiones, vel recusae saltem, vel et multis additionibus atque articulis locupletatae, quas omnes recensere nunc, et, quid in singulis praestitum additumque sit, diiudicare, intempestivum arbitror atque a scopo meo alienum. Manet singulas laus sua, est singulis sua praestantia, diversa tamen pro diversis, quae praecipue editoribus curae fuerunt, momentis, et quibus maxime Lectoribus, aut prodesse, aut placere posse putarent; dum scilicet alii inprimis etymologiae ipsique nominum origini insisterent, alii magis in rectam nominum enunciationem et prosodiam, prolixissima saepe variorum collatione inquirerent, eamque constituerent, alii rursus id curarent, ut, praemissis nominibus latinis atque graecis, celebriorum Europae linguarum denominationes quam exactissime adderentur, exterisque sic et patrio suo idiomate res indicarentur, alii denique, quae suo tempore aut novissima essent, aut maxime notatu digna viderentur, adderent. Absolutum sic ex omni parte satisque ornatum BLANCARDI LEXICON videri posset, cum, quod in altera edi-

tione desideres, in altera reperias, nec esse, cur nova editione scriptorum medicorum, quorum aliunde sat ferax est aevum nostrum, augeatur numerus. Non praeceps hoc ab aequo Lectore extimesco iudicium, quae a partibus nostris stant rationes, recte trutinante. Non enim solum praecedentes editiones, utut satis numerosae, ob ipsius libri utilitatem, sic se tironibus commendarunt, sic ab iis expetitae sunt, ut iam passim in bibliopoliis eam, quam desideres, editionem reperire haud adeo facile sit; non urgeo, iucundius longe esse ea in uno eodemque libro coniuncta uno invenire intuitu, quae in pluribus editionibus dispersa, non sine taedio conquirenda essent; verum iam ipsam historiam naturalem, eiusque partem, Medicinam scilicet, respicio. Quae in omnibus eruditionis humanae partibus diem docet, dies, sane et quotidie scientiam medicam reddit locupletiorem, nec fere dies, saltem non annus, abit, quin linea ducta supersit. Allicit cumprimis nostro tempore historiae naturalis studium suavitate sua viros eximios: rimantur hi abdita naturae, quae in ima tellure, quae in fundo sali, quae in densissimis sylvarum reconduntur tenebris, protrahunt, et vel armatorum oculorum, vel ignis omnia repagula pandentis examini subiiciunt, altius sic in indolem detecti noviter corporis penetraturi. Non satiat eruditorum solertiam rei inventae raritas, non reperta qualitas, verum eos ad investigandum incitat, quid inde emolumenti rebus humanis, quid Medicinae, quid oeconomiae accedere possit. Semper sic ex Indiis aliquid novi, saepe aliquid utilis rei medicae accrescit; quae Natura benefica incolis euporista obtulit, sic et nobis in dies magis innotescunt, cumque optimis rebus nostris passim iam adhibentur. Sed et qualitates exactius nosse quotidianum docet scrutinium, pluriumque de laudibus detrahit, quibus immerito haud ita pridem extollebantur. Constans sic est in varietate Materia Medica, amplior mox in una, parcior in altera parte. Imperscrutabilis est machina corpus humanum, inexhausta noviter inveniendorum, aut accuratius cognoscendorum scaturigo. Sudant et algent quotidie incisores dexterrimi, fabricam partium subtilius evolventes, substantiam exactius investigantes, sic rem anatomicam et novis et rectioribus inventis ditantes. Foecundum sic saeculum nostrum nemo mirabitur, cuius vix annus, nedum lustrum, praeterlabatur, quod non novo quodam invento ad rem medicam pertinente insignitum sit. Cuncta haec ignorare Medicum summopere dedecet. Acerbe interdum sui contemtum noviter inventa vindicant, vixque nunc sine detrimento ea ignoraret medicus, quae ante pauca adhuc lustra forte tranquille ignorasset. De novis hic deque novissimis loquor, quae frustra quis in omnibus, quae hucusque pro-

diere, Blancardiani operis editionibus quaereret. Quid ergo, si id opus commendatissimum semper omnibus nunc sic prodiret, ut, additis iis, quae novissime inventa, aut ab hoc tempore rectius cognita sunt, eo tironibus fieret utilius? Cogitavit secum de hac re Vir Eximius Schwickert, Bibliopola Lipsiensis, plurium bonorum librorum editione de orbe litterario bene meritus, nec ingratum fore Philiatris ratus est, si Blancardi laboribus novissimorum explicationes interspersas invenirent. Litteris ad me datis, quid sibi in animo sit, explicat, et, ut hunc in me laborem suscipiam, a me desiderat. Non mihi huius facilitatem persuadens, anceps sat diu haesi, praevidens illico, me improvisis in ipso labore affectum iri difficultatibus, maximamque mihi cautionem fore adhibendam, tum in materiarum delectu limitibusque constituendis, tum ne omni quovis labore tandem opus magis centonarium quam iucunde locupletatum videretur. Animum tamen mihi addidit tum spes, fore, ut, Lexico hoc quocunque modo aucto, semper aliquid utilitatis medicinae tironibus accedat, vel ut etiam scientiae medicae expertes, si, quorum explicationem optent, eam et succinctam et perspicuam non sine delectatione inveniant, tum fontium, e quibus addenda hausturus essem, puritas, dum nil prorsus inserere constitui, nisi quod aut summorum nostri aevi Virorum niteretur auctoritate, aut cuius sensus ipsi et exactissimae observationes evincerent certitudinem. Verum sic iam ipsi labori manum admovens incidi statim in eas, quas praevideram, difficultates, de consilio ineundo dubius. Attente enim Blancardum perlegens, commodum addendis locum inventurus, plura inveni, quorum aliquam mutationem non tempestivam solum et Lectoribus gratam, verum maxime necessariam, ratus sum. Quis sic Botanicorum nunc aeque ferat, *Acetosellam* dici minorem *Acetosae* speciem, quippe et classe et ordine et genere ab hac diversam. Multa huiusmodi cum mihi, opus Blancardianum pervolventi, plurimasque editiones conferenti, obvenirent, de cunctis illis sic immutandis subiit animum cogitatio, ut essent ei, quo hodie omnia exactissime distinguuntur, sermoni magis accommodata, aut ad rem ipsam, si rectius cognita esset, magis accedentia, sicque Philiatris opus commendatius atque utilius, quippe quorum, non quae Blancardus, Vir caeterum bene meritus, diceret, sed quae recte dicta essent, quaeve scire desiderarent, scire interesset. Benevoli hinc Lectori hanc editionem nostram cum prioribus omnibus conferenti non voluminis solum augmentum ingentem iam accessionum numerum indicat, verum et plures se passim offerent articuli, aliis longe, quam Blancardi, verbis dicti, saepe amplius explicati, interdum, si quae prolixiora viderentur,

magis concisi. Possent tamen quibusdam minus probari conatus nostri, at simul diversissima et contraria esse, quae reprehenderent, momenta. Iniquus forte videor nonnullis in manes atque laborem Blancardi, qui indulgente sibi manu largiter passim eius verba expunxi, substitui alia, aut ea saepe interspersi, quae a mente autoris forte essent remotissima; aliis forte minus me meo satisfecisse videor consilio, ut, qui multis iam in locis pristinum sermonem immutans, non id fecerim in longe pluribus, in quibus quaedam adhuc non intempestiva fuisset iam ulterior explicatio, aut, qui tantum interiiciens articulorum numerum, non eundem, ut fieri potuisset, duplo, vel triplo, auxerim, quo nil sic nobis offerret natura, cuius in hoc opere desideraretur descriptio. Utramque me reprehensionem aptius remoturum non spero, nisi ubi clare, quae fuerit in hoc labore instituti mei ratio, exposuero, quo sic aequus Lector, quantum et huic et sibi satis fecerim, diiudicet. Non eruditis, sed erudiendis atque Medicinae tironibus, aut etiam rerum medicarum expertibus, dicatum volui hoc opus, hinc sic mihi versandum esse facile cognovi, sicque temporibus nostris laborem Blancardi accommodandum, ut nil, quod nunc ad res medicas pertinet, quodve distincte cognoscere Lectores exoptare possent, non contineret, ita tamen in bivio collocandum, ut nec ad sterilem nomenclaturam, nec ad vastissimum opus, accederet propius. *Medicum* et dixit et esse voluit *Lexicon* suum Blancardus, hinc et in his saltem additionibus meis subsistendum mihi ratus sum, quae proprie ad rem medicam facerent, nec ex botanica, aut universa historia naturali, ea omnia inserenda, quae tria nobis naturae regna offerrent. Pauca hinc, aut vix ulla, de plantis, mineris, conchyliis, insectis aliisque animalibus inveniuntur, quae solum conquirit novitatis et raritatis studium, asservat et intuetur curiositas. Aliena sic mihi fuere, quae aliena a Materia medica. At ne hic quidem delectus adeo facilis, non aeque latus omnium et singulorum usus est et medicus et cibarius. Plura in Indiis, plura in quibusdam regnis Europae, in usum medicum adhibentur, quae nobis vix adhuc satis cognita, vix adhuc, aut raro, usualia. Sed et de his pauca interieci, plura de illis, quae noviter iam in plerasque officinas introducta sunt. Plantas quidem, quae a longiori iam tempore in pharmacopolia receptae sunt, descriptas in prioribus editionibus reperio, at sic, ut plurimis hae descriptiones mihi egere viderentur additionibus. Solis quidem et plerumque saltem Tournefortii sub nominibus adlatas plantas sic describit Blancardus, ut quadret vel in totum genus, vel in unam saltem speciem descriptio, quam ergo sic ubique immutavi, ut descripto generi

species aut maxime frequentes, aut officinales, exacte secundum characteres et nomina synonyma celebriorum botanicorum distinctas subiicerem, additis qualitatibus viribusque medicis. Eadem et in fossilibus mihi lex fuit, operamque dedi, ut cognoscendum esset Lectori genus, facileque, si diversae essent, dignoscendae species, quas Medici sibi in usum vindicant. Me in Physiologicis et Anatomicis multa aliter dicentem, plura addentem, fulcit summorum virorum auctoritas, recentissimumque inventum; quae de meis passim interieci, maxima curavi opera, ut non nisi talia essent, quorum me iterata saepius atque attenta docuisset observatio certitudinem. Morborum descriptiones sic ad limam revocavi, ut adessent omnia, quae ad eorum exactam pertinerent diagnosin, paucissima interdum de aetiologia dicerentur, quae ad methodum medendi pertinerent, omitterentur penitus. Infelix mihi videtur et infirmus et medicus, quorum alteruter, medelam quaerens et remedia, iam ad Lexicon confugit. Tanta iam etsi mihi in alieno labore mutando una ex parte licere credidi, cavi tamen altera ex parte, ut, ni arduae essent causae, lectoribusque probatae, non iusto longius meus a Blancardiano labor recederet. Prolixas interdum descriptiones anatomicas in posterioribus editionibus additas, si rem satis dilucidarent, reliqui, nec saepe, quae critica, aut philologica, interspersa essent, ni adeo viderentur diffusa, a scientia medica aliena, et facile indice prosodico supplenda, qualia in editione B. Schulzii non pauca inveniuntur, tetigi, et invitus saepe, ne nimium mutarem, ordinem utut nominum minus usitatorum secutus sum. Maluissem sic ex. gr. *Callicreas* sub *Pancreatis*, *Sphondylos* sub *Vertebrarum*, *Careum* sub *Carvi* nomine describi. Sic et in articulis sub specifico, non generico nomine, *Gummi, Resinae, Corticis, Radicis, Lapidis, Musculi* etc. adferendis Blancardi pressi vestigia, non id magis, vel minus, Lectori placiturum ratus, ubicunque rem descriptam invenerit. Quae non sine admiratione quibusdam in editionibus reperi, nil prorsus ad medicinam pertinentia, ut *Acervus, Categoria* etc. expunxi illico.

En ergo, Tibi, Lector Benevole, Blancardianum Lexicon recusum, ad limam revocatum, atque multis locupletatum, sed talibus, quae, ut sperare iuvat, eo Tibi erunt gratiora, quo ipsa certiora sunt, aut sua se novitate commendant. Improbo enim labore cum mihi ingens novissimorum optimorumque scriptorum numerus pervolvendus esset, cavi sedulo, ne, quidquid noviter, aut aliter diceretur, arriperem illico, verum sollicite, quis esset, qui me doceret, attendi, non nisi summos quosque in scientia sua viros secuturus. Horum in commodum meum utens

inventis atque instructione, non tamen nisi iniuste, plagii incurrere possem reprehensionem, licet ipsissima saepe eorum verba, rem quippe exhaurientia, mea fecerim, Lectori instrui cupido sic satis facturus optime. Quis enim inimitabilem HALLERI, LINNAEI, SAUVAGESII, Virorum Illustrium, in brevitate claritatem feliciter imitetur, quis felicius superet? Saepe et primis litteris autorem ipsum indicavi. Compilatitium sic totum meum laborem si dixerit censoris asperitas, largirer facile, ni quid acerbi et ingrati in verbo lateret. Est fere natura huiusmodi operis compilatitium esse; nec enim hic, nisi quae legi, dicere, nisi quae doctus ipse sum, docere possum, nec Lectoribus, quae de singulis optima quaeque sparsim dicta sunt, hic collecta invenire iniucundum esse potest. Minime tamen reticere possum, amicum quendam Lipsiensem, cuius potissimum consilio hic labor mihi delatus est, monitis suis amico mihi adfuisse auxilio, qui quoque indicum et emendationis sphalmatum typographicorum curam in se suscepit. Tu interim, LECTOR BENEVOLE, renovatum sic BLANCARDI LEXICON accipe, in TUUM eo utere oblectamentum, vel commodum, laborem nostrum pro TUA aequitate diiudica, nostrisque conatibus fave. Vale. Scrib. in Academia Friderico - Alexandrina Erlangensi ipsis Idibus Aprilibus. A. R. S. cIↄIↄcccLXXIV.

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

ANDREAS ELIAS BÜCHNER.

Novam notissimi lexici Tibi, Lector erudite, sistimus editionem, haud vero saltem novam, verum etiam variis accessionibus egregie adauctam. Quodsi igitur penitius pernoscere volueris, unde ampliora hic liber acceperit incrementa, paulisper nobiscum in operis huius limine subsiste.

Quum vir doctissimus, idemque Daniae suae immortale decus, Olaus Borrichius, identidem observasset, in pharmacopoliis vocabula ab antiquitate transmissa, Graeca pariter ac Latina et quaedam Arabica, admodum male haberi, ut vix ullum ex ore hominum protrudatur sine aliqua corruptione, misertus illius calamitatis, quae manifestas barbariei notas prodit, scripsit libellum, quo erroribus obviam iret, illumque *linguae Pharmacopoeorum* titulo insignivit. Effecit isto labore, ut haud ambiguum sit, quaenam in proferendis illis vocabulis iusta lex sit vel producendi syllabas penultimas, vel easdem corripiendi: in paucis etiam, quamquam id non erat pollicitus, alias aberrationes a grammaticis regulis, tanquam aliud agens, indicavit, et praeclare emendavit, adeoque exiguae molis libello multum omnino non solum pharmacopoeis, quorum inprimis usibus ille labor destinatus erat, verum etiam salutaris doctrinae cultoribus profuit Borrichius.

Clarissimi huius viri exemplum illustrem quondam in hac musarum sede medicum et insignem philologum, celeb. Schulzium, excitavit, ut eandem operam anatomicorum et chirurgorum filiis navare decerneret, idque in praefatione, proxime superiori lexici huius editioni praemissa, cum eruditis communicaret: cum itaque amor ac desiderium, antiquissimum saluberrimarum artium vocabulorum usum exquirendi, deduxit ad agnoscendas aliquas aberrationes, quas viri caetera doctissimi, qui incredibilem barbariei vim ab his disciplinis profligarunt, vel non observaverant, vel connivendo reliquerant. Aliqua illorum omnino sunt eius generis, quae vocari solent hybrida, id est, originem ex diversis linguis male copulatis nacta; aliis terminatio, aut in

adiectivi nominis formam deflexio aptata est, quam non patiuntur leges illius linguae, quae ipsum vocabulis adnumerat suis. In non paucis orthographiae, aut iustae pronuntiandi leges aliquo quasi consuetudinis iure violantur. Saepe autem factum ipsi animadvertimus, ut tirones in talibus valde haesitarent, et non facile discernerent, quem sequerentur, quemque desererent, si talem diversitatem in ore vel scriptis doctorum caetera virorum notarent: saepeque aliqui ludibrium se debuisse aliis conquesti sunt, quum rectiorem usum voluissent amplecti, in rationibus vero comprobandis defecissent.

Horum itaque in gratiam et ad utilitatem omnium, qui studiosius rectum discere, quam pravum sequi malunt, tum antea laudatum raritate et praestantia insigne Borrichii opusculum, tum incomparabilis Schulzii nostri, *τοῦ μακαρίτου,* lucubrationes, quae inopinata magni viri morte una cum aliis longe utilissimis scriptis, quo inprimis alteram Historiae medicinae partem, Celsum, Nicandrum et Geographiam literariam refero, praemature parente orbata et destituta, itidem inter affecta tantum viri literatissimi opera hactenus latuerunt, novae huius lexici medici editioni inserta sunt: quae, ne cum insigni rei publicae literariae damno diutius in scriniis delitescerent, aut prorsus intercīderent, cum ad augendam novam linguae pharmacopoeorum editionem, tum adornandam anatomicorum et chirurgorum linguam operose ex singularum doctrinarum fontibus erutae observationes, opportune contigit, ut, quum nuper bibliopola ad prelum revocando lexico Blancardiano animum adiiceret, simulque eleganter docti editoris, haud ita pridem sanctioris disciplinae, nunc vero salutaris doctrinae candidati, operam requireret, meliori consilio sparsim in recentiori multoque auctiori hac lexici medici editione suum occuparent locum, atque ita blattis tineisque subducerentur.

Quoniam vero Borrichius et Schulzius, duumviri certe celeberrimi omnique honoris cultu etiam post fata mactandi, non omnium, quae in hoc lexico medico occurrunt, vocabulorum, quorum suspecta vel dubia quantitas esse solet, rationem habuerunt; propterea nos ipsi editorem eruditissimum monuimus, ut copiosiorem *indicem prosodicum* publico daret, eoque itidem augeret editionem, spe freti fore, ut aequi elegantisque doctrinae amantes hoc consilium nequaquam sint improbaturi.

Minutula haec omnia quidem procul dubio haud paucis videbuntur, tantoque minus veremur fore, ut aliquis, cui antea placuerunt forte quaedam ex iis, quae passim in hoc libro reprehenduntur, clarissimorum virorum urnae et praeclare docto editori succenseat: atque tanto etiam minus id verendi causas habere credimus, cum vix ullum in his ad-

ditamentis novoque indice prosodico occurrat vocabulum, cui dicam scripserunt, quod non se possit tueri auctoribus, qui principum artis medicae scriptorum laudem summo iure consecuti sunt, et apud omnem posteritatem merebuntur. Si quis vero nihilominus, magnorum quorundam nostri aevi auctorum patrocinio et exemplo fretus, antiquum obtinere malit, quam monitorem audire, usque adeo nos non habebit sibi succensentes, ut publico potius oblatos diligentiae eius fructus eadem aviditate perlecturi simus, qua quicquid in medica disciplina nacti, etiam a semibarbaris hominibus scriptum, evolvimus. Dissimulare autem nec possumus, nec volumus, quin potius ingenue profitemur, optare nos, ut medicinam omni porro tempore ornent, commendentque strenui studiorum ad humanitatem spectantium vindices, et nunquam desint in hanc artem, humano generi inprimis necessariam professis, qui antiqua decora pari studio tueantur, et ad ultimam propagent posteritatem.

Quod igitur a Stephano Blancardo primum admodum ieiune editum fuerat, lexicon medicum, id, post varias aliorum accessiones, ante hos octo annos imprimis celeb. Jo. Henr. Schulzii opera multo auctius et emendatius denuo emissum fuisse cum ex viri clarissimi praefatione, tum aliunde apparet. Qua vero ratione recentior haec laudati praenobilissimi editoris vigiliis iterum auctior atque ad communem doctrinae salutaris cultorum utilitatem accommodatior reddita sit, ample supra iam docuimus. Tanta itaque primi auctoris lineamenta iam acceperunt incrementa, ut hoc lexicon haud commode posthac Blancardi nomen retinere posse videatur.

Nihil amplius superesse arbitror, quam ut, priusquam ab invicem recedamus, Te, Lector Benevole, admoneam, quod idem hoc lexicon, siquidem summum numen praeclare docto et variis solidae eruditionis decoribus exornato editori vitam incolumem concesserit (absolutis *Numophylacii Schulziani* parte altera et ultima aliisque scriptis numismaticis, quae in horis subcisivis eius adhuc dum exercent diligentiam) demptis illis, quae lexica magis onerare, quam exornare solent, additisque omissis, praesertim botanicis vocabulis multo magis excultum post hac proditurum sit. Interea istis, Lector, utere conatibus, atque maiora meditanti editori fave. Halae Magdeburgicae pridie Non. Sept. A. S. R. cIↃIↃccxlvii.

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

JO. HENR. SCHULZE.

Quod Tibi exhibeo Lexicon medicum, qualicunque opera mea nunc excultum, iam satis longo tempore in bibliopoliis versatum est, fortunamque ita faventem habuit, ut iterum iterumque praelo subiici debuerit. Prima quidem editio admodum exiguo volumine constabat, eamque ante complures annos, cum nova praefatione viri excellentissimi Ge. Ern. Stahlii, emittebat id bibliopolium, e quo nunc prodit haec longe et plus quam altero tanto auctior. Scire itaque, unde illa incrementa acceperit liber antea tam exiguus, et tua interest, et nostra refert.

Bibliopola, ut animum renovando lexico Blancardiano adiecerat, in eo fere iam erat, ut priorem, quam hic recusam dixi, exscribendam typographo traderet, correctiorem tamen et a multis erroribus repurgatam, alicubi etiam conspicue auctam a viro docto, cuius nomen requirenti mihi non indicavit. Enimvero alii monuerunt ipsum de editione nova Lugduni Batavorum cIↄIↄccxxxv. emissa, omninoque suaserunt, ut illam potissimum adhiberet. Meum tandem consilium requirebatur, quod post aliquam deliberationem candide impertiebar, nihil utique tunc minus exspectans, quam fore, ut ad exsequendum et perficiendum opus vocarer. Repetitis tamen precibus expugnatus sum, praesertim cum mihi omnia liberrime peragenda traderentur, modo prospiceretur, ne moles maior fieret, quam ut pretio tolerabili emtoribus etiam tenuioris fortunae tradi posset.

Statim illud cognoscebam, magis mihi fore cogitandum de resecandis quibusdam, quibus carere liber posse videbatur, quam de novis addendis. Quare initio statim de omittendis interpretationibus vocabulorum Gallicis, Belgicis, Anglicanis statuebam: cum sufficere videretur, si libello huic, fines Germaniae non facile transituro, vernaculae denominationes adiicerentur. Deinde non parum demi debere et posse intelligebam, cum observarem, saepe factum fuisse, ut eadem res bis terve diceretur, sub diversis nominibus eandem rem designantibus. Tandem etiam notabam, multa fuisse fusius, quam in lexico conveniebat,

planeque διάξοδικῶς explicata, praecipue anatomica, physiologica et practica: quae in libris ad has disciplinas pertinentibus potius requiruntur, quam in libello vocum explicationem promittente. His demtis sperabam futurum, ut non solum sua mediocritas demi libello posset, verum etiam locus fieret quibusdam magis necessariis, quae desiderabantur. In vocabulis ad rem botanicam pertinentibus, quarum fere amplissimae sunt descriptiones, diu anceps et dubius haesi, quid mihi faciundum esset. Esse illas plerumque verbosiores, res ipsa docebat: sed quid demi deberet, non succurrebat. Videbantur mihi pleraque esse ex praelectionibus summi viri Herm. Boerhaavii desumta; utque ita existimarem, efficit libellus inscio auctore editus, in Britania, si titulo fides est, excusus. Statui tandem, pleraque esse relinquenda integra, nisi de rebus vulgatissimis, ut quercu, piro, pomo ageretur; in quibus commode tolli quaedam posse credebam. Antiqua etiam, quae in officinis medicis locum non habent, resecari et omitti sine studiosorum medicinae damno posse putabam. De his itaque praecipue me excusandum benevolo lectori existimo; quem etiam rogo, ut condonet, si quid minus recte in his positum observet. Nimis destitutus ab apparatu botanico, malui pleraque ita relinquere, ut inveniebam posita, quam mutare etiam suspecta, de quibus tamen non plenissime essem instructus.

In singulis autem, quae posita sunt, vocabulis id inprimis operam dedi, ut recte scripta essent. Multum hic erat, praesertim in graecis nominibus, aberratum, quod nunc ita extersum puto, ut non multa sperem superesse, quae oculum fefellerint. Si quid forte in spiritibus Graecarum vocalium aberratum fuerit, tenuitati characterum condonetur, et oculo, qui nubilis diebus aut ad lucernam non adeo accurate potuit typographorum specimina semper arbitrari, ut omnino nihil subterfugeret. Deinde operam dedi, ut singula vocabula ad analogiam artis grammaticae revocarem: prorsus vitiosa, ut os *sphenois*, os *sphenoides*, aut tollerem, aut recta substituerem; aut, ubi nimis usu trita et ubique recepta sunt, annotationem adiungerem: qualia sunt *radiaeus*, *cubitaeus*. Consulere in eo tironibus artis volui, quibus huiusmodi libri maxime scribuntur. Horum in gratiam annotatur ad *anasarca*, quod sit Graecum ex duabus partibus orationis conflatum, quarum posterior est casu quarto, quodque declinari non debeat. Visus mihi sum observasse, quod etiam viri hic impingant, et aliqui τὸ *anasarca* adiectivum femininum rati, deinde perpetuo hydropem e masculinorum classe ad feminina transtulerint. Non parum etiam corrigendum fuit in derivationibus, quae saepe aberrabant, aut prorsus pravae erant. Sic *coloboma* a

**

πολλάω, glutino, quis ferre posset? qui totus locus adeo erat corruptus, ut refingi omnino deberet. Idem in multis aliis factum fuisse intelligit, quisquis nostram editionem cum praegressa illa Lugdunensi comparare non gravatus fuerit.

Illud possum sane asserere, non aliqua mea negligentia factum fuisse, saepe enim verecundia me retinuit, ubi aliquid esse putabam, quod excusare aut tueri posset receptum. Adducam exemplum. Ubi ad *Aegagropilam* deveneram, volebam scribere *aegagropilus,* quia memineram, Ge. Hier. Welschium, qui nomen illud invenit, ita posuisse. Recurrebam igitur ad auctorem pridem lectum, cuius mihi tractatus *de aegagropiles* 1660. editus ad manus erat. Fuerat autem olim illo exemplo usus medicus celeberimus Guern. Rolfinkius, qui multa sua manu adnotaverat. Haec inter videbam p. 2. ad verba: *ante nos nemini usurpata voce,* in margine adiectum: *certe nemo sic deliravit in imponendo nomine.* Ubi autem Welschius p. 3. scripserat: *ὁ πῖλος, non tantum pila est Suidae in lexico;* haec legebam in margine; *pilam Graeci non dicunt πῖλον, nec eius rei quidpiam est in Suida.* Proximum erat adire Suidam, in quo cum vere nihil tale ad vocem *πῖλος* legerem, non poteram aliter suspicari, quam Welschium hic aliquid humani esse passum. Rerelinquebam itaque locum, ut fuerat. Aliquo tempore interiecto, quum alius investigationis causa Eustathii indicem percurrerem, inveni vocabulum *πίλα*, evolvi locum p. 1554. lin. 34. *ed. Rom.* atque duo omnino momenta, Welschio adversus Rolfinckium defendendo sufficientia, scilicet quod pila *πῖλος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο*, et quod Suidas *ἐν τῷ ά* hoc scripserit, ibi recognoscebam. Nunc prorsus accedere Welschium debebam: sed iam impressum diu fuerat folium, ubi corrigi debuerat. Volui haec adducere, ut corrigendum locum suadeam, et ut persuadeam, hoc genus investigationis non esse facillimum et perfunctoria industria superabile.

Aliud exemplum subiungam, in quo diu haesitavi. Mirum a multis iam annis videtur, quid in mentem venerit illis, qui ossi sphenoidi, quod latini cuneiforme vocant, nomen imposuerunt. Quis unquam vidit, cuneum tot processibus praeditum, ut *πολύμορφον* hoc os? quis cuneum alatum? Coepi igitur suspicari, quod antiquissimi nomen hoc scripserint *σφηκοειδές*, quod vespae similitudinem habet. Me non absurda cogitare, agnoscet, qui apud veteres notaverit, quod cranii ossa tantum septem numeraverint, atque os ethmoides partem sphenoidis habuerint. Iam quaeso intuere figuram huius ossis, qualem Vesalius dedit, annon insectum alatum volans sic satis bene referat. Enimvero adeo constans est scriptura *σφηνοειδές* apud Galenum et Oribasium, ut temerarius merito videretur, qui substi-

tuere nunc vellet σφηκοειδὲς. Neque tamen dimoveor a sententia, quod latine commodius vocaretur *vespiforme*, quam *cuneiforme*. Video enim apud Suidam, Hesychium et etymologici magni auctorem clarissima documenta, quod σφὴξ utrumque significaverit, et *vespam* et *cuneum*. Forte hinc factum est, ut posteriores de similitudine inter cuneum et hoc os non cogitantes, alterum autem significatum, qui cuneum adactum significat, in animo habentes, desierint scribere σφηκοειδὲς, et σφηνοειδὲς arripuerint. Sed et forte σφὴν apud eos vespam valuit. Certe ψὴν, quod nonnisi dialectica variatio videtur, est nomen insecti volatilis. Credidi igitur non male me acturum, si haec paucis verbis notarem: liberum cuique relinquens, quantum coniecturae meae vellet statuere pretium. Plura huius generis, quamvis paucis verbis, passim allata invenies, quae forte alio tempore amplius prolaturus, omniumque rationes redditurus sum. Diu enim occupor in Olai Borrichii lingua pharmacopoeorum ad praelum revocanda, multo auctiori et ad omnem grammaticae legem magis exacta futura: cui subiungetur lingua anatomicorum et forte etiam chirurgorum. Videtur nostro aevo cogitandum esse de eius modi indice antibarbaro, quum fere plerique ex libellis potius gallica lingua scriptis, quam e puris fontibus, principia nunc hauriant, et ad usum Gallorum etiam latine locuturi se accommodent: in quo aliqui tantum sibi placent, ut rectiora sequentes omnino barbaros bona fide habeant.

Ut certum esset, quae syllabae in pronuntiando vel deprimendae sint, curavi Graeca inprimis adiicienda: ratus omnino ex hac consideratione vocalium sua natura longarum aut brevium cuivis facillimum inventu fore, quid fugere, quidve sequi deceat. De reliquis, quorum non magnus est numerus, conabor utique efficere, ut rem omnem cum firmis rationibus cognoscant philiatri, si prodierit id opusculum, cuius modo spem faciebam.

Tandem etiam indicandum est, quid in hac editione accesserit, quod in prioribus non exstabat. Inserti sunt utique integri articuli, ut *arcanum duplicatum*, *cascarilla*, *Pareira brava*, *Caieput*, *cochia*, *arnica*, longeque plura huius modi: sed pleraque huius generis adiecta sunt articulis iam exstantibus, sed nimis imperfectis. Nolumus hic nos iactare, sed cuivis permittimus, ut, comparatis editionibus, nostrae accessiones arbitretur.

Speramus utique, nostrum studium, nec exiguum, nec perfunctorium, effecisse, ut lexicon hoc Blancardianum, quod nunc exhibemus, illis, quibus priores editiones non displicuerunt, magis impense placiturum sit. Non indigere talibus libris iam perfecte excultos medicos, facile largimur: sed studiosorum utilitatibus, ut et eorum, qui aliis studiis dediti subinde in medicae facultati proprios terminos in-

cidunt, eorumque vim cognoscere cupiunt, inserviturum illud esse, et in plerisque abunde satis facturum, prope confidimus. Facile praevidemus subinde futurum, ut aliquid hic frustra requiratur: praesertim si quis barbarorum medii aevi scriptorum volumina tractare velit. Enimvero istius modi omnino obsoleta, quae singulare omnino glossarium postulant, non esse nostri saeculi, noverunt omnes medicae artis gnari, neque vitio nobis versuri sunt, quod ista in hoc opusculo neglexinus. Certe si quis sola ad materiam medicam pertinentia dare voluisset, quod facile licuisset Sylvatici pandectas transscripturo, opus hoc praesenti maius mole proditurum fuisset. Quanto maius nasci debeat, si ex caeteris partibus colligenda et exhibenda essent, facile aestimabitur. Sed hae lactucae labris hominum nostri saeculi non sapiunt; et pauculi illi, qui miculas auri ex hoc fimeto aliquando forte cupient, ipso usu diuturno efficient, ut facilius tandem in illis se progredi sentiant: praesertim si ad vocabula arabica intelligenda usi fuerint glossario utilissimo, Ebn Sinae latinis editionibus plerumque subiuncto. Quod superest, tuae, lector benevole, aequitati omnia permittimus, utque nostris publico inserviendi conatibus porro faveas, quo decet officio rogamus. Halae Magdeburgicae pridie Kalend. April. cIↄIↄccxxxix.

PRAEFATIO.

AUCTORIS.

L. S.

Vetus opinio est, iam inde ab Heroicis ducta temporibus, nihil hodie dici, quod non dictum sit prius. Huius scilicet auctores minime praesagiebant, venturum tempus, quo ista, quae tunc latebant, clarescerent; venturos dies, quibus nos, tam aperta nescisse maiores, miraremur. Cunctis enim rebus inest quidam velut orbis, ut, sicuti coelestia sidera, ita scientiarum vertantur: nec omnia apud antiquos optima; nec apud omnes statim gratiam, fidem, auctoritatem inveniunt, quae sola ratione et observationibus ponderantur. Si hanc sapientes viam tenuissent, ut semper maiorum intra terminos subsisterent; demersa adhuc tenebris lateret veritas: nova artium lumina minime lucerent. Archimedem mirata est antiquitas, quum illius ingenio Syracusae defenderentur. Nec Demetrius, ob repertam machinam, minore gloria fuit, et famam in posteros praemium transmisit. Nostra vero aetas, ut ista magnifice exornavit, sic et artes novas eduxit, ad quas priorum nunquam industria penetraverat. Quis tormenta nescit bellica; quanto vel ballistis concitatiore, vel catapultis rapidiore impetu feruntur? Quis nescit, navigandi peritia, cum Belgae in arma truderentur, contabulatum classibus mare? repertas Insulas? reserata Indiae claustra? maximam occidui orbis partem, priscis ignoratam, nostris ingenti commodo cognitam fuisse? Quid artem loquar typographicam, divinarum humanarumque rerum propagatricem? quid medicinam? quae per diversos temporum orbes, velut gradibus processibusque aucta, dum priorum inventis nova adiicit posteritas, aut fluxas rationes caute ludificatur, robusta maturitate in eam, qua hodie est, magnitudinem enavigavit. Multa adhuc sacro involucro tecta iacent, et fas est mortalibus omnia, rationi congrua, inquirere; multa admirari, imo et venerari, debemus: nam arcanis proxima investiganda non sunt. Mansimus inter Aesculapii limites; singulae artes sua habent addenda, et quae late spatiari videntur, a superfluis mundandae. Atque ista de nostris hausta fontibus, ac mox ubivis derivata, haud leve compendium humano generi attulerunt. Quisquis men-

tis valens acumine, blanditiis voluptatum socordiave non irretitur, sed ad artis medicae contemplationem tempus sumet, poterit eandem cum veteribus orbitam terere, eorumque opibus adiutus, amplissima arti conferre incrementa, et abstrusarum rerum addere proventum. Quocirca abhinc annis variis, quum, adducto per meditationem animo, deprehendissem plurima in medicis turbide adeo tradita, ut, quid sequendum declinandumve ambigerem; id negotii credidi mihi dari, ut, quodcunque vel alii repererant, vel ipse observaveram, in commune breviter conferrem. Hinc prodierunt opera nostra theoretica et practica, uti et anatomes libri novi, a veterum placitis immensum discrepantes. Quae provincia licet perardua, spretis tamen malorum obtrectationibus, eam subire generosum duxi. Ex hoc genere videtis esse quoque Lexicon hoc, recens, ceu clavem artis, ex inventis praecipue iuniorum comportatum. Nam quae Erotianus, Galenus, et inter recentes Goraeus, Foesius, Castellus, tractaverunt, ea suis auctoribus sic addicta, ut vix latum unguem discedere erubescant. Id privatis usibus serviit aliquamdiu, donec suasu, an imperio, aliorum publicatur. Si summam in eo perfectionem non assecutus, si operarum in Graecis *Παροράματα*, haec humanae fragilitati, vel incuriae, donate. Satis amplum praemium feram, si Lectoribus haud ingratum accidat; quod in vestros sinus, deterso vanae adulationis fuco, ingenua devotione confertur. Valete.

Amstelaedami MDCCII.

CORRIGENDA.

Pag. 137. l. 29. pro *memisset* leg. *meminisset*.

— 618. Duo additamenta, quae p. 542. inseri debebant, male locata, ad superiora referenda sunt.

A.

A sive a, sive aa, vide *Ana*.

Aaa, vide *Amalgama*.

ABAPTISTON. Vid. *Modiolus*. [Sub hoc nomine describit Gal. d. *med. meth. l.* 6. c. 6. p. 447. to. X. trepani formam, qua cavetur, ne ferramentum sub cranii perforatione in cerebrum adigi possit. Id effici posse credit Galenus corona instrumenti in coni speciem efformata.] Derivatur ab *α* priv. et *βαπτίζω, immergo,* quia immergi non potest. Est autem nomen adiectivum, et subintelligitur *τρύπανον,* quod nunc vulgo vocatur *Trepanum.* [Galen. *l. c.* *καλοῦσι ἀβάπτιστα τρύπανα διὰ τὸ μὴ βαπτίζεσθαι.*]

ABARTICULATIO vocabatur olim ea articulorum invicem iungendorum ratio, quae liberum motum permittit. Nunc rectius barbarae voci substituitur graeca *Diarthrosis*, quam vide.

[**ABCDARIA** herba a Rumphio nominatur Spilanthes *Acmella,* quoniam masticatione capitulorum, s. radicularum vel sola, vel addita Pinanga aptiorem fieri puerorum aethiopum linguam ad Arabicas literas pronuntiandas, opinantur illorum magistri.]

[**ABDOMEN** amplissimam corporis animalis cavitatem constituit, quae, ut Celsi (4. 1 extr.) verbis utar, *ab ilibus atque pube sursum versus ad praecordia pervenit: ab exteriore parte evidenti cute, ab interiore laevi membrana inclusum, quae περιτόναιος a Graecis nominatur,* a lateribus partim costis spuriis, partim variis musculis, antrorsum abdominalibus, versus posteriora vertebris lumbalibus circumscripta. Cum situs viscerum, hac cavitate contentorum, medico scitu necessarius sit, totum abdomen in tres potissimum regiones descriptum est. Si enim cogitatione lineam ab inferiore margine costae ultimae spuriae ad eundem oppositi lateris locum, similemque a spina anteriore et superiore ilei ossis unius lateris ad eandem alterius duxerimus, inter utramque lineam iacens intermedia pars *mesogastrica* regio vocatur, cui contigua est versus superiora *epigastrica,* versus inferiora *hypogastrica.* Quaelibet harum regionum iterum in tres partes dividitur, et quidem epigastrica media *scrobiculus cordis,* laterales autem *hypochondria* vocantur; mesogastricae media re-

gio *umbilicalis*, cui a lateribus *lumbi s. lumbares* regiones appositae sunt; hypogastricae denique media hypogastrii nomine appellatur, sibique in utroque latere iunctas habet *iliacas regiones s. coxas.* Derivant nonnulli *abdomen* a vocabulis *abdo* et *omentum;* alii, quemadmodum a *lego* descendat *legumen*, ita ab *abdo* deduci posse *abdomen* opinantur. — A. *The belly. The banch.* B. *Onderbuik.* Ga. *Le bas ventre.* Ge. *Der Unterleib.* Gr. *γαστήρ, ὑπογάστριον, λαπάρα, ὑποκοίλιον.*]

[**ABDOMINALES** *musculi.* Vid. Musculi.]

ABDUCTIO est fracturae species, quando os prope iuncturam ea ratione divisum est, ut extremitates fracti ossis a se mutuo recedant. A. *The abduction.* Ga. *Abduction.* Ge. *Das von einander Weichen zerbrochener Knochenstücke.*

ABDUCENS NERVUS, sive sextum par nervorum cerebri, *timidum* dictum; oritur duobus fasciculis e pyramidalibus corporibus, atque e fissura, haec corpora et pontem Varolii disiungente, prodit, et perforata iam post processum clinoideum posteriorem dura matre, in fossam calvariae mediam, et per fissuram orbitalem superiorem ad musculum abductorem s. rectum externum tendit. Ge. *Der abziehende Nerve. Das sechste Hirnnervenpaar.*

ABDUCTORES MUSCULI, sunt illi, qui brachium, crus, oculos etc. abducunt, quorum oppositi, *Adductores* dicuntur. B. *Afhalende Spieren.* Ge. *Hinwegführende Muskeln.* Ga. *Les muscles abducteurs.* A. *The extending muscles.*

[**ABELMOSCH**, (Chabb-el-Mosk) compositum ex arabicis vocibus حَبّ (chabb) *bacca, granum,* et اَلْمِسْك (el-mosk, *muscus.* Prosp. Alpino (*de plant. exot.* p. 196.) auctore, haec semina proveniunt ex Hibisco Abelmoscho, planta Indiae orientalis, Arabiae et regionum Americae calidiorum, tres fere pedes alta. Pusilla sunt, reniformia, umbilico albicante, parallelis sulcis striata, colore extus griseo, intus albo, sapore amaricante, odoremque medium quasi inter ambram griseam et moschum spirantia. Pulverata inter suffimenta adhibentur, et ab Arabibus infuso fabarum tostarum Coffeae, gratioris saporis causa, adduntur. Diversis nominibus insignita est planta illa, v. c. Kadmia aegyptiaca semine moschato; Alcaea aegyptiaca spinosa; Belmuscus aegyptiaca; Bermia moschata etc. Ob odorem, quem semina spirant gratum, olim nervis excitandis inservire adeoque viris frigidis ac impotentibus conducere credebantur. Praeterea variis medicamentis ingrati odoris emendandi causa addebantur. Iconem plantae dedit Merian. *Surin.* tab. XLII. Angl. *the target-leav'd hibiscus; abelmosch.* Belg. *Abelmosch; Muscusbloem; Muscuszaad.* Ga. *La Kedmie musquée.* Ge. *Der Abelmosch; die Bisamkörner; der Bisamibisch.*]

[**ABIES**, species generis Pinus, fol. solitariis tetragonis

erectis strictis; strobilis cylindricis, squamis rhombeis complanatis margine repandis erosis. (Monoec. Monadelph.) Ex huius speciei et sylvestris cortice profunde vulnerato stillat succus resinosus, tenax, aëris accessu induratus, coloris albi flavive, odoris terebinthinacei, saporis exigui, modico calore emolliendus, flammamque facile concipiens. *Pini resina* audit. Usui medico destinanda est purissima. Quamobrem sordibus inquinata cum aqua coquenda est, ut hoc calore emollita per saccum lineum traiici queat. Si humidae destillationi subiicitur, *oleum pini* prodit. De Pini turionibus, qui e Pino sylvestri leguntur, vide *Pini turiones*. A. *The pitch-tree. The spruce-fir.* B. *Harstboom. Roode denneboom. Zwaarte denneboom. Mastboom.* Ga. *La pesse. Le faux sapin. Le sapin rouge.* Ge. *Die Fichte, Rothtanne, Harztanne, Norwegische Tanne u. s. w.* Gr. *Ἐλάτη*, iam Homero ob materiem, navibus construendis aptam, laudata. Qui etymologiae studium amant, derivant vocem *παρὰ τὸ ἐλᾶν, ὅ ἐστιν ἀνατέτασθαι εἰς ὕψος*, quod epitheton, *ἐλάτη* ab Hom. Il. 5. 560. datum, indicare videtur, cui *οὐρανομήκης* dicitur. Etym. M. p. 325. *ἐλάτη παρὰ τὸ ἐλῶ τὸ ἐλαύνω, ἐλάτη, καὶ ἐλάτης, καὶ ἐλατήρ· ὡσαύτως καὶ τὸ φυτόν.* Cons. Scheid. ad Lennep. anal. ling. gr. p. 269. derivantem *abies* a gr. *ἀπιείς, abiens*, ut denotet arborem, quae longissime abeat, s. se protendat, vel emittat se in altitudinem, unde et *ἐλάτη* dicatur.]

[ABIGA HERBA, Plinio (h. n. 24, 6.) teste, Chamaepitys dicta est propter abortus, adeoque ab abigendo partu. Idem nomen abigae occurrit ap. Apul. Madaur. de med. herb. p. 186. ed. Ackerm. Alii deducunt nomen a foliis, abieti similibus, unde et *χαμαίπιτυς* vocari dicitur. Vid. Salmas. *exerc. Plin.* p. 198. a. Vocatur quoque Aiuga, Arthetica, Arthritica, Iva arthetica, quae süis locis invenientur. Geoffroy (*mat. med.* to. III. p. 477.) Chamaepityn luteam, quae sit Iva arthritica s. arthetica off., saporem amarum atque aromaticum habere et viribus aperientibus, vulnerariis, anthystericis et nervinis pollere testatur. Conf. Teucrium *chamaepitys*.]

[ABLACTATIO est amotio infantis a mamma sive matris, sive nutricis, dum solidioribus alimentis digerendis idoneus est. A. *The weaning.* B. *Speeningen; speenen.* Ga. *Le sevrage d'un enfant.* Ge. *Die Entwöhnung.* Gr. *ἀπογαλακτισμός*.]

[ABLUENTIA medicamenta vocantur, quibus olim vis tribuebatur, acres particulas, intestina vellicantes, eluendi.]

[ABLUTIO locum habet, cum partes corporis aut externae per balnea lavationesque, aut internae per medicamenta abstergentia a sordibus mundantur. — Chemicis ea operatio est, qua medicamenta impura aut quaecunque alia artis

producta per aquam aliudve idoneum fluidum adfusum a partibus peregrinis liberantur. Sic habemus Antimonium diaphoreticum ablutum et non ablutum. A. *The washing* seu *rinsing*. B. *Een wassinge*. Ga. *La lotion, le lavage*. Ge. *Die Abwaschung, Aussüssung*.

[**ABOMASUS** quartus ventriculus animalium ruminantium vocatur. Cum omaso per angustam admodum aperturam cohaeret. Interior eius superficies molli membrana mucosa obducitur, et lac coagulandi virtute, in vulgus nota, pollet, unde et nostrates huius ventriculi nomen deduxerunt. Synon. *Faliscus. Ventriculus intestinalis*. Angl. *The maw. The rennet- s. runnet-bag*. Belg. *Leb. Agterpens*. Ga. *La caillette*. Ge. *Der Labmagen. Der Rom oder Rahm*. Gr. τὸ ἤνυστρον. Vid. Arist. h. a. II. 17. μετὰ δὲ τοῦτον (ἐχῖνον) τὸ καλούμενον ἤνυστρόν ἐστι, quo loco disertis verbis quatuor ventriculi animalibus ruminantibus tribuuntur. Quamobrem mirum, quod ab hac auctoritate desciverint grammatici, v. c. Etym. M. p. 432. ἤνυστρον — εἰς γ' τέτμηται ἡ γαστὴρ, ἤνυστρον, ἐχῖνον καὶ κρύφαλον, (Leg. κεκρύφαλον.) et Schol. ad Arist. Equ. 356. τὰ μηρυκάζοντα τῶν ζώων τρεῖς κοιλίας ἔχει· κεκρύφαλον, ἤνυστρον, ἐχῖνον, ad q. l. cons. Excell. Gu. Dindorf p. 38.]

[**ABORTIVA** medicamenta sunt, quae foetum utero expellendi vim habent. Num talia vere reperiantur, quae semper eundem effectum producant, magnopere dubitat Hallerus (*Vorles. üb. gerichtl. Arzneyw. Th. II.*), ratus, foetus expulsionem, etiamsi post sumtam eiusmodi medicinam evenerit, ab aliis tamen causis saepius pendere. Ploucquetus contra ea (*Ueb. d. gewaltsamen Todesart.*) omnia, quae oppositae favent sententiae, maxima cum diligentia collegit. A. *Abortive draugths*. Ga. *Remèdes abortifs*. Ge. *Abtreibende Mittel*. Gr. Ἀμβλωθρίδιον φάρμακον.]

[**ABORTUS** est foetus ante maturitatem utero exclusus. Sunt, qui *aborsum, abortionem* et *abortium*, non *abortivum*, uti Blancardus habet, idem significare statuant. In quo grammatici veteres dissentiunt. *Aborsum* enim Nonius 5, 106. illum foetum vocari vult, qui primis post conceptionem mensibus eiicitur: *abortum* autem, qui prope tempus pariendi accidit. Illud ab *abordior*, hoc ab *aborior* derivant. *Abortionem* denique de abortiendi molimine usurpari patet e Cic. or. pro Cluent. c. 12. — Ad causas abortus referenda sunt omnia, quae aut regularem rationem circuli sanguinei inter uterum et placentam turbant et penitus interrumpunt; aut spasmodicam uteri partiumque adiacentium contractionem efficiunt; aut denique mortem foetus producere possunt. — In medicina forensi olim, ratione abortus de industria provocati, inter foetum animatum et non animatum distinguebatur. Si enim femina animatum foetum, h. e. cuius mo-

tus mater percepit, malis artibus utero expulit, infanticidii ream declarabant: mitius de ea statuebant, quae foetum nondum animatum, seu motu suo vitam haud significantem, eiecit. Cons. Ern. Platneri progr. *de foetus vita non animata, quantum ad infanticidium.* Lips. 1809. — A. *Abortion.* B. *Misval; Misdragt; Misbaaring, Manvrugt, Miskraam.* Ga. *Avortement, fausse couche.* Ge. *Eine unzeitige Geburt.* Gr. *ἠλιτόμηνος*, ab *ἠλίτω*, *erro* et *μήν*, *mensis*, proprie denotat eum, qui a mense aberrat, dein de immaturo foetu adhibetur. Hom. Il. τ. 118. *Ἀμβλυωσμὸς* falso huc trahitur e Galeni gloss. s. v. Nam ibi cum Foësio legendum *ἄμβλωσμος*, quod est ap. Aret. morb. chr. caus. et sign. II. c. 11. vers. fin. *Ἄμβλωμα* ap. Hesych. et Aret. I. 6. 2. *Ἀπόφθαρμα*, Hipp. epid. II. p. 691. et IV. 2. p. 743. *Διαφθορά*, id. epid. VII. 48. p. 869. *Ἔκτρωμα* et *ἐκτρωσμός*, id. de morb. mul. I. 10. 502. Aret. de caus. et sign. m. chr. II. c. 11. vers. fin. Aristot. h. a. VII. 3. hac voce designat non abortum in universum, sed eum tantum, qui intra dies XL a conceptione locum habet. *Τρωσμός*, Hipp. d. morb. mul. I. p. 616. et I. 93. p. 480.]

[ABRACADABRA. Cum haec vox maiusculis literis graecis *ΑΒΡΑCΑΔΑΒΡΑ* scripta inveniatur, patet, eam non, uti vulgo solet, sed *Abrasadabra* enuntiandam esse. Quam vocem, qui a febre hemitritaea quartanave liberari cupiebant, chartae ita inscribebant, ut versui cuilibet litera una detraheretur, donec in angustum conum contractus versus ultimus una litera A constaret, hancque chartam, lino inclusam collo suspendebant. (Vid. Ser. Samm. c. 52. vs. 941. sq.) Qui S. S. Trinitatis nomen hac voce contineri putant, quippe quae ex *Ab, ruah* et *deber* composita sit, ii magnopere errant. Magis probabilis illorum sententia est, qui eam ex Abrasas s. Abraxas, mystico summo numinis nomine, et hebraica et chaldaica voce דַּבָּרָה (dabbara) h. e. *responsum*, s. *oraculum* compositam esse existimant. Abraxas e lingua, quae Pehlwi dicitur, et veteribus Medis propria erat, desumta est, et omnes literas consonantes alphabeti Pehlwici continet, ad numeros designandos adhibitas; atque mysteriosae numinis divini significationi, cui magicae vires tribuebantur, indicandae inserviebat. Vid. Grotefend in Encyclop. Ersch. to. I. s. v. ABC et Abracadabra.]

[ABRASA sunt loca, cuticula privata, sive id factum sit per vim externam, sive per vitium humorum. Graeci voce *ἀποσύρματα* utebantur ad eandem rem significandam. Hippocr. d. liqu. usu. to. II. p. 158. et 159. ed. Lips. de abrasis a causa externa, p. 163. autem de ulceribus ab herpete exedente *ἀποσύρματα* adhibuit. Eodem nomine quoque filamenta lymphae plasticae, quae post membranae mucosae

intestinorum inflammationem vehementem deiici interdum solent, insigniuntur.]

[**ABRASIO** est abradendi actio. Eam adhibebant veteres chirurgi ad ossium cariosorum, quibus scalpri ope pars demta erat, margines laevigandas. Nostris quoque temporibus in usu adhuc est ad periosteum ab osse removendum, cum aut terebra adhibenda, aut membrum amputandum est, quamquam periostei dissectio, ut enormes sub abrasione oriundi dolores leniantur, abrasioni merito praeferri debet. — Ad dentes a tartaro liberandos varia inventa sunt instrumenta, quae in Serre's *Darst. all. Oper. d. Zahnarzneik.* descripta et depicta sunt.]

[**ABROTANUM** s. rectius **ABROTONUM**. Duae plantae huius nominis in officinis prostant, quarum altera, *maris* cognomine, est Artemisia abrotonum L. et ad Syngen. gymnosp. superfl. pertinet; altera, *femina* dicta, Santolina chamaecyparissus L. est. Utriusque distinctio iam in Diosc. III. 29. legitur. Illius char. syst. finitus est sic: frutesc. caule stricto, fol. inferior. bipinnatis, super. pinnat. capillaceis, calyc. pubesc. hemisphaericis. In usum medicum folia ramosissima, setacea, ex albo viridia, sapore amaro, aromatico, non nihil nauseoso, odore fragrante, gravi ducuntur. Colligendi tempus optimum mensis Augustus est. Vires universum corpus stimulantes possidet. Quamobrem in debilitate universali, contra vitia concoctionis, inde ortam flatulentiam, chlorosin, menstruorum defectum, malum hystericum, vermesque utiliter adhiberi poterit. Folia optime infunduntur aut aqua, aut vino, eiusque liquoris uncia vel duae aegroto propinantur. Admodum raro, nec nisi in fomentis cum aliis herbis aromaticis melissae, menthae piperitidis, salviae, lavendulae al. iuncta hodie in usum ducuntur. Pharmacopoea Lond. in formulam decocti pro fomentis Abrotonum recepit. A. *Common southern-wood. Common wurm-wood.* B. *Averone. Avernit. Alsem. Alst.* Ga. *Absinthe amère. Abs. commune. Grande absinthe. Abs. des boutiques.* Ge. *Wermuth. Gemeiner Bauernwermuth. Wermuthkraut. Wurmtod. Grabekraut. Wiegenkraut u. s. w.* Gr. *Ἀβρότονον.* Nomen deducit Schol. ad Nicandr. Ther. vs. 66. *διὰ τὸ πρὸς ἅψιν ἁβρὸν καὶ ἁπαλὸν φαίνεσθαι*, quoniam attactu mollis et tenera planta appareat. Habrotonum igitur scribendum foret. Quae in schol. sequuntur: *ἄλλως τε καὶ δυσπνοῦν εἶναι* corrupta esse videntur. Ferenda autem non est Turtoni (med. gloss. s. v.) etymologia, qui ab *α* priv. et *βροτός*, *mortalis*, nomen propterea derivat, quod planta perennet. Cui haec vocis origo minus arrideat, huic aliam offert ab *ἁβρός*, *mollis*, et *τόνος*, *tentio*, quod mollis et tenera eius textura sit. Cons. de *ἀβροτόνῳ* mare, et *ἀψινθίῳ σαντονίῳ* Ill. C. Sprengel *Gesch. d. Pflanzenk.* I. p. 158.]

ABRUPTE PINNATA dicuntur folia, nec cirrho, nec foliolo terminata. A. *Winged leaves, ending without either foliole or tendril.* B. *Afgebrokene Binbladen. Afgebroken gevinde bladen.* Ga. *Feuilles ailées sans impaire.* Ge. *Abgebrochen gefiederte Blätter. Gleichpaarig gefiederte Blätter. Weder mit einem Blättchen, noch mit einer Gabel sich endigende Blättchen.*

[**ABRUS** *precatorius* L. est frutex Indiae orientalis, cuius radix Glycyrrhizae loco ab incolis adhiberi solet; unde nomen Glycyrrhizae indicae aut Glycines accepit. Praeter radicem semina rubra et nigra quoque in usu sunt. Nam aut per fila ordine iunguntur et collaria formant, aut illam ponderis civilis formam, quae *Reddi* vocatur, constituunt. Vires contra varios oculorum morbos, quae ipsi olim tribuebantur, ignorat Io. Flemming. A. *The Jamaica wild liquorice. The red beadvine.* B. *Indiaansche roode Erweten. Weegboontjes, Weesbontjes,* a colore, quem in nonnullis Hollandiae urbibus splendide rubra, nigro limbo praetexta, orphanorum vestimenta habere solent. Ga. *Pois rouge des Indes. Pois de bedeau. Liane à reglisse. Le petit panacoco de Guiane.* Ge. *Der Abrusstrauch. Die Abruserbse. Die Paternostererbse. Die Giftbohne u. a. m.*]

ABSCESSUS, vide *Apostema.*

ABSCISSIO, est ablatio partis mollis vitiatae, vel corruptae, ope instrumenti acuti secantis. B. *Een afsnyding.* Ga. *Separation, coupure.* Ge. *Abschneiden.*

[**ABSINTHICUM** *acidum* Braconnotus in Artemisia absinthio reperire voluit.]

ABSINTHIUM, est officinalis planta, habens flores flosculosos deorsum vergentes, caulem lignosum, ramosum, albescentem, folia incana, amara insigniter, odoris aromatici, semina parva, non papposa: nomen Graecum ab *ἅψεσθαι*, id est, contrectando, per antiphrasin deflexerunt, quod nullum animal, ob eximiam amaritiem, hanc herbam attingat. Veteres Graeci comici *ἀπένθιον* quoque conformi Etymo, quasi impotabilem dixerunt, quod hanc nemo propter insignem amarorem bibere possit. Vel dicitur a populis Absinthiis, iuxta Pontum habitantibus, ubi Absinthium amarissimum crescit. Ex *α* priv. et *πίνω*, *bibo:* vel ex *α* privativo, et *ψίνθος*, *delectatio,* quasi planta, quae ob magnam amaritiem nullam delectationem praebet. *Artemisia Absinthium Linn.* (Syngenes. Polygam. superfl.) Qualitas eius est amarissima, nidorosa, halituosa, lactaria, urinaria. Viribus gaudet balsamicis, antacidis, antiputredinosis, anthelminthicis, stomachicis, hinc maxime in morbis viscerum abdominis conducit. Prostant in officinis aqua destillata, spiritus, succus expressus et inspissatus, vinum absinthites, extractum, essentia simplex et composita, conserva, oleum infusum et destillatum, sal fixum et trochisci; alias praeterea compositiones ingreditur. B. *Alst, Al-*

sem. Ge. *Wurmtod, Wermuth.* Ga. *Aluine, Absinthe.* A. *Wormwood.*

[**ABSORBENTIA** *medicamenta*, quae male quoque *antacida*, voce hybrida, ex *ἀντί*, *adversus*, et *acida* composita, vocantur, sunt ea, quae acidum morbose in corpore nostro generatum destruunt. Nimis intemperanter iis medici quondam usi sunt. Triplex eorum genus statuebatur. Nam alia nonnisi inertibus h. e. neque gustum, neque olfactum afficientibus particulis constant, iisdem tamen cupidissime cum acidis connubium ineuntibus; quo terrae variae, ab hac virtute *absorbentes* dictae, v. c. magnesia alba, lapides cancrorum, et conchae praeparatae pertinent: alia autem, ad quae salia kalina, v. c. sal tartari, spiritus salis ammoniaci cum simplex, tum vinosus referuntur, ob singularem cum acidis affinitatem, haec, ubicunque ea inveniant, adoriuntur, eorumque stimulum obtundunt; alia denique corpus incitando ad subigendum acidum impellunt, quemadmodum amara, v. c. Centaurium minus, Fumaria, Absinthium etc. et bilis taurina. — A. *Absorbens or absorbing medicines.* B. *Zuurbrekende mittelen.* Ga. *Absorbens. Remèdes, qui temperent l'aigre.* Ge. *Säure brechende od. zerstörende Mittel.*]

[**ABSORBENTIA** *vasa* proprium vasorum systema constituunt, cui soli, ex quo tempore Mascagnius aliique recentiorum dissectorum illud peculiari cum diligentia descripserunt, sugendi vis, quae olim venis solis tributa erat, competere asserebatur. Ex intestinis, omnibus membranis serosis, cute, omnibusque omnino partibus, e tela cellulosa contextis, orta in unum tandem truncum, ductum thoracicum, aut in duos coëunt. Recentioribus autem temporibus sugendi officio, quo temere privatae erant, venae denuo participes factae sunt. — Etiam plantis sua sunt vasa absorbentia.] — Ge. *Einsaugende Gefässe.* Ga. *Vaisseaux absorbans.* A. *Absorbent vessels.*

[**ABSORBERE** dicuntur corpora, si vel liquida aut solida materiem aëriformem, vel etiam solida liquidam in se recipiunt, ubi propter materiae condensationem calor produci solet.]

ABSTEMIUS est proprie, qui vino abstinet. Late sumitur pro eo, qui cibo et potu, a medico interdicto, se abstinet. Compositum est, Quinctil. I. 7. 9. teste, ex *abs* et *temetum*, eamque ob causam vocem quoque sic dividi iubet. Gr. *Ἄοινος.* B. *Die zig onthoud.* Ge. *Der sich vom Wein enthält.* Ga. *Qui ne boit point du vin.* A. *Temperate in diet.*

ABSTERGENTIA *medicamenta* sunt, quae diluentibus, resolventibus et saponaceis particulis fluida glutinosa, vel semicorrupta solida, ex locis, quibus sua tenacitate adhaerebant, ita auferunt, ut partes, quibuscum coniuncta fuerant, inde non laedantur; possuntque cum aqua misceri, et

huius ope viscida eluere, hinc etiam vocantur *abluentia*. Gr. *Ῥύπτοντα*, *Ἀποπλύνοντα*. B. *Afvagende middelen*. Ge. *Reinigende Mittel*. Ga. *Remedes abstergents*, *detersifs*. A. *Abstersive* sive *detergent medicines*.

ABSTRACTITIUS *liquor*. Sic vocatur spiritus e plantis multis particulis volatilibus scatentibus absque praevia fermentatione destillatus.

[**ABSTRAHERE** denotat liquorem corpori, utplurimum solido, infusum destillatione iterum removere.]

[**ABULIA** (vid. *Friedlaender Path.* p. 299.)]

ABUTILON. (vid. *Sida.*)

[**ACACIA** *nilotica* Desfont. s. Mimosa nilotica L. spinis stipularibus patentibus, fol. bipinnatis: partialibus extimis glandula interstinctis, spicis globosis pedunculatis. Fuerunt, qui ex hac arbore gummi arabicum provenire negarent, idque tantum ad Mimosam Senegal referrent, refutati ab Ehrenbergio, qui illud tum ex Acacia Senegal, tum ex A. tortili ipse collegerat. Succus, qui sponte sua ex arbore profluit, albo aut flavescente colore est, facile frangitur; hinc in frigore in pulverem tundendo redigitur: neque odorem spirat, neque gustum adficit. Aegypti atque Arabiae incolae in itineribus per desertas, omnique vegetatione destitutas regiones eo tanquam alimento utuntur. Aequales aquae et gummi arabici partes *mucilaginem gummi arabici* constituunt, quam in officinis pharmaceuticis paratam habere praestat, ut eae medicamentorum formae, quae *mixturae* vocantur, cito praeparari possint. Varia medicamina ex gummi arabico conficiuntur. Sub pulveris enim forma ingreditur *pulverem gummosum* Ph. boruss.; cum saccharo mixtum efficit *pastam de Althaea*; praeterea ad compositionem linctuum et trochiscorum adhibetur. Cum interne, tum extus praescribitur in omnibus morbis, ubi aut acrimonia quaedam involvenda, quemadmodum in diarrhoea atque dysenteria, aut stimulus obtundendus, uti in tussi spasmodica, aut viribus incrassantibus suis profluvium sanguinis tenuioris sistendum, aut denique inflammationis oculorum et organorum urinam secernentium educentiumque vehementia mitiganda est. Ge. *Wahre Akazie*. Gr. *ἀκακία*. Diosc. I. c. 133.] — Ex Acaciae Aegyptiae siliquis immaturis exprimitur succus, qui coctus et inspissatus, saporis acerbi, austeri et adstringentis est, qui tantum nominis meruit ad adstringendum, et inter ingredientia Theriacae receptus est; in Aegypto multum adhibetur in peste et dysenteria, morbis ibi familiaribus. [Continet principium scytodepsicum, acidum gallarum et materiem extractivam.] — Ille succus cum sit pretiosissimus, et raro ad nos deferatur, hinc Germani illum extrahunt ex fructibus *Pruni sylvestris*; Belgice *Sleedoorn*; qui succus expressus, coctione leni inspissatus, nigricans, solo

colore ab Aegyptiaco differt, saporis similiter est acidi, austeri, adstringentis. A. *The Sloe-tree, Blackthorn.* B. *Sleepruimen.* Ga. *Acacia, Prunier sauvage.* Ge. *Schlehendorn, Schwarzdorn.* — Ex ipsius arboris prunis succus colligitur, qui in consistentiam spissam evaporatus, *Roob Acaciae* officinis dicitur.

[ACAMPSIA est ea articuli conditio, qua flecti nequit. Ab *α* priv. et *κάμπτω, flecto.* Synon. *Ancylosis.* A. *The stifness of the joints.* Ga. *Acampsie.* Ge. *Gelenksteifigkeit.*]

ACANACEAE *plantae* omnes Cardui spinosi et capitati appellantur. A. *Acanthaceous, or acanaceous, or priekly plants.* B. *Steekelige Planten.* Ga. *Plantes acanthacées ou acanacées.* Ge. *Stachelichte Pflanzen.* — Descendit a sequenti.

ACANOR. vid. *Athanor.*

ACANOS, *ἄκανος*, quod proprie *spinam* denotat, dein herbam, vel fruticem spinosum et aculeatum, quem Sprengel., Hon. Bellum apud Clusium secutus, pro Onopordo Acanthio habet, ab *ἀκή*, *cuspis.*

ACANTHA, seu *Ῥάχις*, est vertebrarum protuberantia posterior, vulgo *Spina dorsi* appellata. B. *Rugge-graat.* Ge. *Rückgrat.* Ga. *l'Epine du dos, ou l'Ecbine.* A. *The posterior processes or spines of the back bone.* — *Acantha* etiam est arborum, aut plantarum pars acuta, *Spina* dicta, et in genere significat spinam qualemcunque. Derivatur ex *ἀκή*, *cuspis,* quia spinae sunt acutae s. acuminatae. B. *Doorn.* G. Stachel, Dorn. Ga. *Une epine.* A. *A thorn.*

ACANTHOBOLUS est instrumentum chirurgicum, *Volsella* Cels. 7, 3. dictum, quo spinae, oesophago inhaerentes, frustula ossis corrupta et mobilia, spicula item et globuli, eorumque fragmenta, turundae atque pili, aliaque extranea, quae in vulneribus reperiuntur, eximuntur. Occurrit ap. Paul. Aeg. 6, 32. — Sic quoque appellantur instrumenta cosmetica, quae evellendis pilis e superciliis destinantur. Ex *ἄκανθος*, *spina,* et *βάλλω, proiicio.* B. *Doorntang, Trektang, Graat-tang.* Ge. *Grätzange.* Ga. *Pincettes pour tirer les epines, ou d'autres corps étrangers hors de la gorge, ou de l'oesophage.* A. *A pair of pincers or nippers.*

ACANTHIUM, idem, quod *Acanthus.*

ACANTHUS, *Acanthium* et *Acantha*, est spina, arbor, vel herba spinosa, Cardui species, ab *Ἀκανθόω* vel *Ἀκανθίζω,* spinosum, vel aculeatum reddo. Ga. *Espece de Chardon.*

ACANTHUS VERUS, *ἄκανθος* seu *Branca ursina,* planta est, quae habet folia ampla, mollia, villosa, profunde incisa, repentia, ex radice erumpentia, et succum glutinosum habentia; florem monopetalum, anomalum, versus anteriora bifidum: versus posteriora succedit vasculum seminale instar

gladii, obvolutum plerumque ipso calice: fructum habet glandiformem, bilocularem, polyspermum: semina oblonga, radicem extus nigram, intus albam; dicitur ab *ἄκανθος*, ex *ἀκή*, *spina;* quod spinis, sylvestris tamen potius, quam domestica, donata sit. A similitudine foliorum cum pedibus *ursi* dicitur. Acanthus mollis foliis sinuatis inermibus (Didynam. Angiosperm.) Vires eius sunt demulcentes et emollientes. B. *Beerenklaau.* Ga. *Acante, Branc-ursine. Branche- s. Branque-ursine.* A. *Brank-Ursine. The bear's breech.* Ge. *Bärenklau.*

ACANTHUS VULGARIS, vid. *Branca ursina.*

[ACARDIA est quaedam monstrositatis forma, qua totus foetus e solo capite, aut ex una extremitate inferiore, aut denique ex abdominis parte, quacum artus inferiores coniuncti sunt, constat. Ge. *Herzlose Missgeburt, Herzlosigkeit.*]

ACARNA, sive ACORNA, planta est Cardui species, incana, spinosa, gymnomonosperma, flore composito, capitato, squamoso. Vox graeca a Theophrasto (*hist. pl.* 6, 4. p. 208. ed. Schn.) usurpata, qui hanc plantam inter *φυλλάκανθα* reposuit, quasi habens *φύλλα ἄκανθα*, folia spinis donata. *Cnicus Acarna Linn.* (Syngenes. Polygam. aequal.) [Sprengel. autem (*Gesch. d. Pflanz.* I. p. 83. et animadv. ad vers. german. Theophrasti) Centauream benedictam L. intelligendam esse docuit.] A. *Fishthistle.*

ACARON, vocatur Bruscus et Myrtus sylvestris. Ex *α* priv. et *κάρη*, caput. Est vox minus usitata.

ACARUS, ab *α*, et *κείρω, divido, seco,* quod sit animalculum parvitate insectile. [Hanc vocis derivationem Etym. M. p. 45. offert. Nemnich. nomen graecum huius animalculi *ἄκειρος* esse voluit. Falso. Nam Arist. *h. a.* v. 33. p. 239. ed. Schneid. vocat illud *ἄκαρι.*] Est insectum apterum, pedibus octo, oculis duobus ad latera capitis, antennis duabus, articulatis pediformibus instructum; cuius species, scilicet Acarus Siro, saepe corpus humanum vexat, molestissimumque pruritum excitat, haerens inter cutem et epidermidem, vel etiam, ut nonnulli volunt, in exanthematibus, *scabie*, pustulis venereis, et dentibus putridis. Inter Sirones farinae, scabiei, dysenteriae et hemitritaei non alias reperiri differentias quam a loco petitas *Linnaeus* asserit. [Vid. Blumenb. *Handb. d. Naturgesch.* p. m. 416.] Ga. *Un ciron.* A. *Mite.* B. *Een myt.* Ge. *Eine Milbe.*

ACATALIS, vox *graeca* non est, uti Blancard. opinabatur. Iuniperi baccam voce hac significari aiunt.

[ACATAPOSIS ea est corporis conditio, qua manducata omninoque ore adsumta aut plane non, aut difficulter degluttiantur. Ab *α* priv. et *κατάποσις*, *deglutitio.* Diction. encycl. Berol. male ACATOPORIS habet typothetarum vitio.]

ACATERA est Iuniperus maior.

ACCELERATORES vocantur musculi penis duo, qui carnei orti a superiori parte urethrae sub osse pubis, ambientes bulbum urethrae, inferius iuncti, decurrunt, et secedentes inseruntur utrimque membranae forti corporum cavernosorum penis. Hinc agendo constringunt urethrae partem posteriorem, quo urinam ex urethra, sed praecipue in coitu vi magna semen expellunt. B. *Watervoort-dryvers*, sive *pisversnellende spieren*. Ga. *Muscles accelerateurs*. Ge. *Die Treibmuskeln*.

[**ACCESSORIUM** omne id vocatur, quod veluti appendix cum alia parte coniunctum est. — A. *Accessorious, Accessory. Something that accedes or is added to another more considerable thing*. B. *Bykommend, Byhoorig, Anhangelyk*. Ga. *Accessoire*. Ge. *Zu einer Sache gehörig*. Hinc in historia naturali et anatome variarum rerum epitheton est. Sic Libellulae habent membranam alarum accessoriam; sic in conchyliologia occurrunt valvulae accessoriae. Anatomici autem plurimis corporis humani partibus hoc epitheton adiungunt, v. c. ligamentis, musculis, glandulis, nervisque, de quibus suis locis.]

ACCIDENS, idem, quod *Symptoma*, quod vide.

ACCIPITRINA, est herba, quae nomen ab ave accipitre mutuatur. Vide *Hieracium*.

ACCIPITER, ab *accipiendo*, quod aves accipiat. Solet quoque sub hoc nomine totus avium rapacium et carnivorarum ordo comprehendi, qui in system. Linnaeano primus est. Ga. *Epervier*. B. *Een Havik*. A. *a Hawk*. Ge. *Ein Sperber*.

ACCIPITER. [Sub hoc nomine tres iam a Galeno *l. de fasciis* commemorantur deligationis formae, nasi vulneribus destinatae, quarum una tribus, altera duabus fasciolis constat, tertia a Menecrate, inventore, nomen sortita est.] Dicitur a similitudine cum iis capitiis, quibus falconum capita in aucuparia arte teguntur. Ga. *l'Epervier, le drapeur*. Ge. *Der Sperber, die Habichtsbinde*.

ACCYSETUM, est Alyssi species.

[**ACENE** s. **ACENIUM**, Richardo auctore, fructus cuiusdam unilocularis, monospermi, non dehiscentis forma vocatur, cuius grana a pericarpio distincta sunt. Ab *α* priv. et *χαίνω*, *hio*. Sed quomodo haec derivatio probari possit, non intelligo.]

[**ACEPHALIA** est ea foetus conditio, qua capite caret. Ab *α* priv. et *κεφαλή*, *caput*. Male haec vox, sicuti proxime sequens, adhibetur quoque de illa abnormi foetus formatione, qua aut pars tantum capitis, aut cum capite magna trunci portio deest.]

[**ACEPHALOCYSTIS**, qua voce Laennecius primus usus est ad hydatides, vermium genus in hominum corporibus saepe observatum, significandas, ab Heusingero (*Ber.*

d. anthropot. Anst. zu Würzb. 1826.) primus ordo secundae classis sui systematis abnormium corporis animalis formationum, nempe vesicularis simplex, male cognominatus est. Nam eodem iure, quo hydatides, illo ordine comprehensae, possunt quoque vesicae cum urinaria, tum bilis hoc nomine insigniri.]

ACEPHALOS, *ἀκέφαλος*, proprie significat monstrum sine capite, vel capite carens. [Recentiores, qui abnormem formationem partium corporis animalis accuratius perscrutati sunt, v. c. Beclard, Tiedemann et Meckel III., distinguunt inter *anencephalos* et *acephalos* sic, ut illo nomine animalia, quae cranio et cerebro, hoc autem, quae toto capite destituta sunt, insigniantur.]

ACER, vel, ut apud *Solinum* legitur, ACERIS, est arbor glandifera, satis procera, flore rosaceo, pistillo frugifero; tricapsulari, in alam foliaceam desinente, foliis laciniatis. (Polygam. Monoec.) Huius cortex est rubicundus, lignum durum et satis fragile. Dicta forte ab arcu, quia ex ipsius ligno Arcus fiebant. Gr. *Σφένδαμνος*, quo Theophr. Eres. saepius utitur. B. *Boog-Hout.* Ge. *Ahorn, Massholderbaum.* Ga. *Erable.* A. *The Mapple tree.* Aceris saccharini succus Cannadensibus et Pensylvanis saccharum largitur. Sed non sola huius generis species haec est, cuius succus inspissatus saccharum praebet; nam A. dasycarpum, A. Negundo, A. platanoides etc. saccharinum quoque succum fundunt, qui inspissatione in crystallos redigi potest. — A. *The sugar-maple,* quamquam Canadenses hoc nomine non nisi saccharum, e platani succo paratum, designare solent. B. *Suikergevende Ahornboom. Suiker-Ahorn. Noordsche Nooteboom.* Ga. *L'érable à sucre. Le petit érable plaine,* Ge. *Zuckerahorn. Zuckerbaum. Zuckermasholder. Der nordische Nussbaum.*

[ACERAS (penultima brevi) est sal, cuius partem electropositivam acidum acericum efficit. Ge. *Ein feldahornsaures Salz.*]

ACERBUM, ab *ἀκή*, acies, acumen; quia, quod gustatu acerbum est, id linguam constringit et exasperat. Ga. *Apre.* A. *Sharp.* Ge. *Herbe.* Gr. *στρυφνόν.*

[ACERICUM *acidum* in succo Aceris campestris contineri dicitur. Cons. Schweigger's *Jahrb. IV.* 362. Ge. *Feldahornsäure.*]

ACERIDES sunt emplastra, quae carent cera, quale est emplastrum Norimbergense, Diapalmae, etc. Ab *α* priv. et *κηρός*, *cera.*

ACEROSA folia sunt linearia persistentia. A. *Chassing leaves, when the are linear and abiding.* B. *Naald vormige Bladjes. Naalden.* Ga. *Feuilles en épingle. Feuilles menus et pointues du pin.* Ge. *Nadeln. Nadelblätter. Tangeln.*

[ACERVULUS *cerebri* s. *glandulae pinealis*, est collectio granorum arenaceorum, e phosphate calcis compositorum, quae vel in glandula pineali reperitur vel eam cingit. A Sömmerringio primum descriptus. In homine fere solo eum reperiri, Sömmerring contendit. Ge. *Hirnsand.*]

ACESCENTIA alimenta, vel medicamenta sunt talia, quae in acidum vergunt, et leni calore acida fieri possunt, qualia sunt farinosa et fructus horaei ex vegetabilibus, et lac ex animalibus. — [Substantivum ACESCENTIA pro humorum nostrorum ad acidam dyscrasiam propensione usurpatur.]

[ACESTRIDES, contracte pro: ACESTORIDES, apud Hipp. *de carn.* to. I. p. 444. ed. Lips. de obstetricibus occurrit *πρὸς τὰς ἀκεστρίδας, αἳ πάρεισι τῇσι τίκτουσι, ἐλθὼν πυθέσθω.* Ab *ἀκέομαι, sano.*]

ACETABULUM, idem, quod *Umbilicus Veneris.* Folium habet rotundum et in summitate depressum, a similitudine scutellarum dictum, in quibus acetum olim mensae solebat apponi. Cotyledon foliis cucullato-peltatis, serrato-dentatis alternis, caule ramoso, floribus erectis *Linn.* (Decandr. Pentagyn.) Gr. *Κῆπος Ἀφροδίτης*, id est, *hortus Veneris;* item *Γῆς ὄμφαλος, terrae umbilicus; Κοτυληδών, umbilicus Veneris.* B. *Venus-navel-kruid.* Ge. *Nabelkraut.* Ga. *Ecuelles. Nombril de Venus.* A. *Venus-navel wort. The herb penny-grass.*

ACETABULUM, in genere denotat ossis cavitatem, alterius ossis caput profundius excipientem, inprimis in ossibus recentibus propter circumambientes cartilagines; et in specie applicatur cavitati magnae, formatae in concursu externo trium ossium, ilii, ischii et pubis, capiti ossis femoris recipiendo dicatae: nomen ab accipiendo habet, quia capit aliquid; dicitur quoque *pyxis* et *κοτύλη*. B. *Een holligheid des heupen-beens.* Ge. *Die Pfanne.* Ga. *la boëte ou grande cavité formée par les os des iles, ischion et pubis, pour recevoir la tête de l'os de la cuisse.* A. *The great cavity in the hipbone.* — Item glandulae quaedam in chorio *Acetabula* vocantur, de quibus vide *Cotyledones.*

ACETABULUM, est etiam veterum mensura, continens vini uncias duas cum semisse, sed olei uncias duas et drachmas duas; aliis, v. c. Cn. Arbuthnoto (*de vett. monet. pond. et mensur.*), erat liquidorum sesquicyathus [= 0,704 poll. angl. cub.] Ga. *Acetabule.*

ACETARIA, sunt ex vegetabilibus obsonia, vel condimenta, quae cruda cum aceto, oleo et sale manducantur. B. *Slaa.* Ge. *Salat.* A. *Sallet.* Ga. *Salade.* Pertinet quoque hoc nomen vel ad vasculum, in quod acetum infundebatur ad intingendos cibos, vel ad mensuras, cotylae quartam partem, id est 24 drachmas, denotans.

[**ACETAS.** Hoc nomine insignitur sal, ex acido acetico et basi quadam compositum. Pro baseos diversitate diversi oriuntur acetates, qui basi nominatim addita a se invicem distinguuntur, ut acetas aluminae, cupri, plumbi et quam plurimi alii. Ge. *Essigsaures Salz.*]

[**ACETICUM** *acidum* rarius in plantis iam confectum occurrit, sed fere semper cum kali coniunctum est. Frequentissime fermentatione, tostione, aut combustione organicorum corporum nascitur: a chemicis vero ex acetatibus, praecipue kalico, natrico et plumbico, ope acidi sulphurici aut bisulphatis kalici extricatur. E salibus separatum non nisi aquae nuptum exhiberi potest: eorum, qui aquae pauperrimi sunt, centum partes continent aquae 14,8, quo gradu concentratum vocari solet a pharmaceutis *acetum radicatum* s. quoniam in temperatura 4 vel 5° C. in massam crystalliformem, e latis foliis conflatam coit, *glaciale.* Colore caret, saporem mordentem acriterque acidum, odorem vero peculiarem et pungentem possidet, pondus specificum = 1,063, certa aquae quantitate addita augetur ita, ut acidum summo gradu condensatum inveniatur, duplo aquae, quam in summa sua concentratione continet, adiecto, ubi pondus specif. est = 1,0791; maiori addita aquae copia diminuitur sensim pondus spec. Fervet eo leniore caloris gradu, quo concentratius est; fervidum fere sine ulla mutatione destillat; in vasis patulis incenditur et cum flamma coerulea deflagrat; sub hac deflagratione oriuntur acidum carbonicum et aqua. Concentratissimum acidum humiditatem ex aëre atmosphaerico attrahit, unde fumare videtur. Hinc in vase diligenter clauso locoque frigido asservandum est. Berzelius illud e 49,63 Carbog. 6,35 Hydrog. et 46,82 Oxyg. constare reperit. A medicis contra animi deliquia commendatur concentratissimum; in dilutiore autem forma, quae sub nomine *aceti concentrati* s. *destillati* venit, saepius in usum trahitur.]

[**ACETIS.** Haec denominatio olim tribuebatur connubio acidi acetosi cum basi quadam. Nunc autem hoc inter acetates et acetites discrimen locum habere negant chemici, cum posteriora salia nihil aliud, quam acetates sint.]

[**ACETOMETRUM** est instrumentum, ad acetorum vim examinandam inventum, alcoholometro haud absimile. Ge. *Essigstärke-Messer.*]

ACETOSA, *Rumex pratensis* s. *acetosa. Linn.* (Hexandr. Trigyn.) est planta flore apetalo, semine triangulari capsula obvoluto, quae conficitur ex tribus foliis calycis: habet folia oblonga, viridia, splendentia, succum acidum habentia, caetera ut in Lapatho, nisi quod sapor acidus sit in caule et foliis: Radix fibrosa lutea, strenue siccante et adstringente sapore. Saporis est acidi, unde ei nomen impositum; et vis bilis acrimoniae opposita, refrigerans et antiscorbutica

inest. Gr. Ὀξαλὶς et Ὀξυλάπαθον, quia inter Lapathi species recensetur. B. *Zuuring. Veldzuuring. Surkel.* Ge. *Sauerampfer. Gemeiner Sauerampfer. Wiesenampfer. Ampferkraut. Ampfer u. s. w.* Ga. *Ozeille ordinaire. Oseille longue. Surelle. Vinette.* A. *Sorrel. The common sorrel.*

ACETOSELLA, est planta flore monopetalo, campaniformi, patente et multifido, ex cuius calice surgit pistillum, floris infimae parti ad instar clavi infixum, quod deinde abit in fructum membranaceum, oblongum, in quinque loculamenta ut plurimum divisum, extrorsum a basi ad apicem dehiscentia, et seminibus foeta huc illuc dissilientibus, propter vim elasticam calyptrae, qua singula solent involvi. (Decandr. Pentagyn.) Species officinalis est *Oxalis acetosella* scapo unifloro, foliis ternatis, radice squamosa articulata. *Linn.* Plus quam acetosa, salis acidi continet, hinc refrigerans est, antiseptica et analeptica. Prostant in officinis aqua destillata, conserva, syrupus et *sal essentiale.* Dicitur et Alleluia, Luiula, Oxys, Oxalis, Acetosum trifolium, Oxytriphyllum. B. *Klaaverzuuring. Koekkoeks-brood.* Ge. *Buchampfer. Sauerklee. Weisser Sauerklee. Hasenklee. Buchklee u. s. w.* Ga. *l'Alleluja. Surelle petalée s. blanche etc.* A. *Wood-sorrel. The three-leaved sorrel.*

[ACETOSUM *acidum*, quod ab antiquioribus chemicis ab acetico diversum habebatur, acetum dilutius est.]

[ACETUM est liquor limpidus diversi coloris sive fusci, sive flavi, gustu acidus, odore proprio praeditus, qui fermentatione corporum organicorum, quae dicitur acida, aut combustione producitur. Praeter partes id ipsum constituentes, quas varias pro diversa matricis natura habet, ut saccharum, gummi, corpora tingentia et adstringentia etc., inprimis acidum aceticum continet. Habemus *crudum, destillatum, medicatum* et *pyroxylicum* etc. de quibus vide suis locis.]

ACETUM *alcalisatum*, est acetum destillatum, quod sale alcali est saturatum et acuatum. Vocatur alias *Terra foliata tartari, Arcanum tartari.*

[ACETUM *aromaticum* paratur Rorismarini cacuminibus siccatis, Salviae herb. sicc. singul. unc. una, Lavandulae flor. sicc. dr. quat. Caryophyll. contus. dr. sem. Acidi acetici libr. II. quae post macerationem, per VII dies protractam, exprimuntur: liquor per chartam colatus odore pungente et aromatico praeditus est, et in aegrotorum cubiculis gratum praebet suffimentum. A. *Aromatic vinegar.* Ga. *Vinaigre de IV voleurs.* Ge. *Pestessig. Gewürzessig.*]

[ACETUM *concentratum.* Vid. *Aceticum acidum.*]

[ACETUM *crudum* est liquor e materiis fermentationi subiectis obtentus, processuique purificationis nondum subiectus. Varia pro diversa matrice nomina accepit, quorum

vulgatissima sunt *vini*, *cerevisiae*, *pomorum* et *frumenti*. Pharmaceutis non nisi aceto vini et frumenti uti licet.]

[ACETUM *destillatum* est liquor, ex aceto crudo, cum carbonibus bene exustis commixto, destillatione paratus, qui ab aceto crudo sola coloris et partium peregrinarum absentia, v. c. gummi, sacchari etc. differt: paullo minorem tamen acidi acetici copiam continere solet, quam acetum crudum.]

[ACETUM *medicatum* vel *compositum* est acetum crudum, corpori vegetabili, ut plurimum aromate scatenti, infusum, et una cum eo per plures dies digestum. Habemus acetum Calendulae, Colchici, Convallariae maialis, Rosarum, Sambuci, Scilliticum al.]

ACETVM *philosophicum* est acidum, ex melle destillatum, vel est aqua mercurialis, quam alias lac virgineum appellant, quo metalla solvi perhibent. Gr. *ὕδωρ σοφῶν*.

[ACETUM *pyroxylicum* vel *ligni* est liquor aquosus, destillatione ligni sicca elicitus. Acidum aceticum in hoc liquore cum oleo empyreumatico, inter destillationem formato, intime coniunctum est ita, ut a nonnullis chemicis pro peculiari acido haberetur. Ge. *Holzessig*.]

[ACETUM *radicatum*. Vid. *Aceticum acidum*.]

[ACETUM *vini*. Cons. *Acetum crudum*.]

ACHAMENIS est *Polii* species assurgens: forte ab *α* priv. et *χαμαὶ*, *humi*.

ACHIAR, ATSIAAR, vox Malayca; denotat in genere in India orientali conditurام variorum vegetabilium cum aceto et Capsico, aliisque aromatibus acerrimis factam, et pro variis vegetabilibus variis insignitur nominibus. Sic *Achiar-Bambou* est conditura medullae Arboris arundinis, vel Tabaxiferae *Bambou* dictae. Adfertur in Hollandiam, ibique inter acetaria mensis imponitur.]

ACHILLEA et ACHILLEUS, vide *Millefolium*. Sic dicitur, quia ferunt, Achillem, Chironis discipulum, primum plantam invenisse. Plin. *h. n.* 25, 5. Ga. *millefeuille*. A. *Yarrow*. Ge. *Schafgarbe*.

[ACHILLEIS. Est adiectivum *ἀχιλληῒς* sc. *κριθή*. Galeno (*gloss. Hipp.* p. 446.) teste nomen a rustico quodam haec hordei species traxit. Theophr. de caus. plant. 3, 21. 3. narrat, solum arenosum ipsi proficuum esse. Billerbeck *Flor. class.* p. 446. Tanacetum crithmifolium L. sub illa planta intelligi posse suspicatur.]

ACHILLIS CHORDA, s. TENDO, est robustus ille tendo, qui constituitur ex iunctis tendinibus musculorum gastrocnemii, et plantaris, et parti posteriori, seu tuberositati calcanei inseritur. [A. *The tendon of Achilles*. B. *Spanader van Achilles. De groote Spanader aan den hiel*. Ga. *Le tendon d'Achille. La grande corde*. Ge. *Die Achilles-Sehne*.]

ACHLYS, significat aëris caliginem et turbationem, cuius crassamentum est medium inter nebulam et nubem, crassius nebula, et nube tenuius. [In medicina de oculi quodam vitio, quo visus acies obscuratur, adhibetur. Scilicet quando corneae pelluciditas, humore crasso spissoque intra eius laminas accumulato, imminuitur, aut penitus tollitur. Pro varia obscuritatis intensitate et ambitu vitium illud varia adipiscitur nomina. Si enim corneae obscuritas colorem griseum, fumo s. nebulae similem habet, nec accurate circumscripta est, sed versus maculae ambitum sensim tenuior reddita tandem penitus evanescit, *nebulae, nubeculae,* nomen sortitur. Gr. *νεφέλιον*. Sin macula obscurior albedine sua densiore pelluciditatem corneae maiorem in modum turbat, atque in centro non nihil eminet, vitium achlys, (ἀχλὺς), aegias (αἰγιὰς), aegis (αἰγὶς), quod cum *νεφέλαι* iunctum in Hipp. Praedict. II. p. 215. ed. Lips. occurrit, et temere a Lind. in *αἰγιάδες* mutatum est, vocatur.] Recensetur inter species *Amblyopiae*. A. *Dimness of sight*. Ga. *taye, brouillard, à cause que la vuë se trouve comme obscurcie par un leger ulcere, qui est superficiel sur la cornée transparente*. Ge. *Hornhautblatter. Nebelartiger Hornhautfleck*.

ACHOR, seu *Cerea*, est crustosa scabiei capitis, seu herpetis species: sunt ulcera in capitis superficie pluribus exiguis foraminibus aperta, sanie liquida manantia, foetida, putrilaginosa et cadaverosa, alias livida, alias flava, foedis ac tuberosis crustis tecta, pruriginosa, totam faciem, aliquando ad collum usque, deturpantia, labiis oculisque tantum exceptis; orta a lympha abundante, vel acri, glandulas cutis obsidente. Derivatur ex α priv. et χῶρος, *locus*, quia parvum locum occupat. [Derivatio haec, quamquam a Gorraeo, Foësio aliisque lexicographis medicis probata, tamen reiicienda esse videtur. Nam ἄχωρος denotat extorrem, cui aqua et igni interdictum est. Hesych. *Ἄχωρος, ἐν κατάρᾳ λέγεται, ὁ μήτε τάξιν βίον, μήτε κατάστασιν οἰκίας ἔχων*. Minime igitur *ἄχωρον πάθος* significare potest, quod Krausius habet, morbum, qui certa quadam corporis parte haud ita continetur, ut illam nunquam excedat, neque in aeque latum spatium sese diffundat, ac tinea capitis maligna. Equidem potius probaverim Etym. M. sententiam, qua vocem *ἀχὼρ κατὰ ἀποβολὴν τοῦ ν ἀπὸ τοῦ ἀχνὼρ, ἀπὸ τοῦ ἄχνη, ὃ σημαίνει πᾶν λεπτομερὲς καὶ κοῦφον*, descendere putat. Aliam derivationem innuit Alex. Trall. lib. I. c. 8. *Ἀχὼρ πάθος ἐστὶν περὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς κεφαλῆς γινόμενος, μικρὰς διατρήσεις ἔχων, ἐξ ὧν ἔξεισιν ὑγρὸν ἰχῶρι παραπλήσιον, διὰ τοῦτο καὶ ἀχὼρ τὸ πάθος καλεῖται.*] Differentia *achoris* et *favi* haec est, quod in achoribus foramina sint minora et visum quandoque effugientia: in favis vero maiora et manifesta. Dicitur etiam *Crusta*

lactea, lactumen et *tinea* praesertim, si achores diutius durent, et tardius ad curationem disponantur. Nocent externa pinguia et repellentia. Interne conducunt absorbentia cum diaphoreticis, resolventibus et lenioribus laxantibus, interposito mercurio dulci. Tinea maligna vix sine pilorum evulsione tollitur. Gr. *Ἀχῶρες. Saphati* Arabibus. B. *Schurftheid des hoofds, Douwurm.* Ge. *Ein ausgeschlagener Kopf, böser Kopf, der Grind.* Ga. *Teigne ou gale de tête.* A. *The scall, scurf.*

ACHROI sunt homines cutis colore naturali destituti, ut melancholici, cachectici et chlorosi, vel ictero laborantes, vel exsangues, ex *α* priv. et *χρόα, color.* [*Ἀχροίην* vocat Hippocr. *de diaeta III. p.* 717. to. I. ed. Lips. illam sanitatis perturbationem, quae se faciei colore ingrato prodit.] B. *Wankoleurig.* G. *Entfärbt, übelfarbig.* Ga. *d'une mauvaise couleur.* A. *Illcoloured.*

[ACHROMATOPSIA secundum Helling. (*Augenkrankheit. Th.* 1.) denotat illud visus vitium, quo varii colores a se invicem distingui nequeant. Sed id vox illa haud denotat, sed solummodo illam nervi optici conditionem, qua is a coloribus plane non afficitur, sed omnium corporum superficiem sine coloribus cernit. Ab *α* priv., *χρῶμα, color,* et *ὄψις, visus.* Neque rem accuratius designant CHROMATOPSEUDOPSIA et CHROMATOMETABLEPSIA, quas voces vide.]

[ACIA filum denotat in acu, vel acus filum ducens ap. Celsum, *de re med.* V. 26. 23. de vulnerum vel per suturam, vel per fibulam coniungendis labiis agentem: utraque optima est ex acia molli, non nimis torta, quo mitius corpori insidat, in quo loco fuerunt, qui legi mallent: *ex acu.* Male: nam sequitur *molli.* De hoc vocis *acia* sensu eruditissime exposuit Io. Rhodius *de acia ad mentem Corn. Celsi.*]

ACIDULAE sunt aquae minerales frigidae, [insigni acidi carbonici copia impraegnatae, quae tamen nunquam fere salibus, saepissime carbonatibus (natrico, calcico, ferroso) carere solent. Recentes acidulum pungentemque saporem habent, unde nomen eorum oritur. Interne et externe in usum medicum vocantur. Vulgatissimae in Germania sunt Selteranae, Egeranae, Fachingenses, Pyrmontanae et Spadanae.] Ge. *Sauerbrunnen.* Ga. *Eaux minerales. Acidules.* A. *A well of mineral waters.* B. *Bornwater.*

ACIDULAE ARTIFICIALES. Arte quoque aqua simplex acidi vitriolici, vel vegetabilis, et ferri ac salis cuiusdam purgantis, vel ad modum Cl. *Priestley* aëris fixi [gasis carbonici] admixtione, qui ferrum quoque solvit, ita praeparari potest, ut fere easdem vires, ac acidulae naturales, possideant. [Longe accuratiorem acidularum naturalium imitationem docuit nuper Fr. Adolph. Aug. Struve, cuius liber

Ueber die Nachbild. d. nat. Heilquellen Dresd. 1824. et 26. duobus fasciculis prodiit. Praeterea Fr. Lud. Kreysig *über d. Gebr. d. natürl. u. künstl. Mineralwässer, Leipz.* 1829. legi meretur. De pretio acidulis artificialibus statuendo inter medicos non constat. Causam ipsarum novissime strenue egit Herz, *die künstl. Mineralwasser in ihr. Verhältn. z. d. natürl. Berl.* 1830. 8.] Ge. *Künstliche Sauerbrunnen.* Ga. *Eau minerale artificielle.*

[**ACIDULI** nominantur inprimis a pharmaceutis et medicis sales, qui parte acida eos constituente praevalent, e. g. kali tartaricum acidulum, kali sulphuricum acidulum etc. Cons. *Bi* et *Sal.*]

[**ACIDUM** nominare solent corpus oxygenatum, quod plurimos succos vegetabiles coeruleos et virides rubro colore tingit, linguae acidum saporem imprimit, et cum oxydis sales format. Cum vero acida sint ab oxygenio vacua et duabus prioribus virtutibus destituta, acidi definitio rectior et aptior esse videtur haec: acidum est corpus combustum (v. *Combustio*), quod e suis coniunctionibus frequentissime a polo columnae electricae positivo attrahitur, corporibusque, quae natura electrico-positiva prae caeteris gaudent, reactionem physicam chemicamque ipsis propriam demere valet. Oxygenium continent plurima: sunt autem, quae oxygenii loco chlorium, bromium, iodium, fluorium et sulphur contineant. Quo fit, ut acida oxygenata, chlorata, bromata, iodata, fluorata et sulphurata sint distinguenda. *Sicca* (ac. boracicum, silicicum) et *fluida* (ac. carbonicum, sulphurosum) sunt, nec non *fixa,* ut silicicum, aut *volatilia,* uti sulphuricum, phosphoricum. Vulgo tamen ex naturae regnis, ad quae referenda sunt corpora, quae acidis originem praebuerunt, in acida *mineralia,* (ac. sulphuricum, boracicum etc.) *vegetabilia* (tartaricum, oxalicum etc.) et *animalia* (uricum, lacticum etc.) dividuntur.] Ab ἀκὶς, *acies, acumen:* quod acida linguam pungendo vellicent. B. *Zuur.* Ga. *Acide.* A. *Acid.* Ge. *Sauer.*

ACIDUM *citri* est succus citri.

ACIDUM *pingue* vid. *Aër.*

ACIDUM *solis* est clyssus antimonii.

ACIDUM *Suecicum* nonnullis Anglis illud peculiare acidum nominatur, quod *Scheele,* Suecus, in *fluore minerali* (Flussspath) phosphorescente detexit. Vitrum solvit. Cum terra calcarea fluorem mineralem phosphorescentem constituit. Ge. *Flussspathsäure.* A. *Suedish acid.*

ACIDUM *tartari* est cremor tartari.

[**ACIDUM** *universale* vocabant olim acidum sulphuricum, quoniam ex eo omnia reliqua originem sumere opinabantur.]

ACINACIFORME dicitur folium compressum, carnosum, altero margine convexo, altero rectiore, crassiore. A. *Fal-*

chion- or *scimitar-shaped loaf.* B. *Sabelig blad.* Ga. *Feuille acinaciforme* ou *en sabre.* Ge. *Ein säbelförmiges Blatt.*

ACINESIA est totius corporis, aut partis alicuius immobilitas, ut in paralysi, apoplexia, syncope etc., ex α priv. et *κινέω*, *moveo.* B. *Onbeweeglykheid.* G. *Unbeweglichkeit.* Ga. *Immobilité.* A. *Immobility.*

ACINI sunt granula minutiora, sive per se crescant, ut acini, id est, baccae sambuci, sive aliis inclusa, ut acini uvarum, quin et ipsas uvas integras significant. *Acinus* etiam *columella* appellatur: ut et minutissimae glandulae in hepate, cute, etc. quae fere visum fugiunt, *acini glandulosi* vocantur: hi vero, ut Ruyschius ostendit, ex extremitatibus ultimis vasorum arteriosorum, unitis per cellulosam circumfusam in formam sphaericam, componuntur. Gr. *Ῥάξ.* B. *Korl.* Ge. *Körnchen.* Ga. *des grains comme ceux de raisin, de lierre.* A. *A kernel,* or *grain.*

ACINIFORMIS s. ACINOSA TUNICA, idem, quod oculi tunica *uvea:* vel Gr. *ῥαγοειδής*, a *ῥὰξ*, *acinus*, et *εἶδος*, *forma.*

ACINUS, vel ACINOS, est planta Didynam: gymnotetrasperma verticillata, flore monopetalo labiato, in eo maxime ab aliis similibus distincta, quod corollae labii inferioris lacinia media emarginata sit. Ge. *Ackerthymian.*

ACIPENSER, genus piscis, ab accipiendo, quod frequens mensis accipiatur. Ga. *l'eturgeon.* A. *Sturgeon.* G. *Stöhr.*

[ACIURGIA a Schregero (*Grundr. d. chir. Oper.* p. 14.) male denominata est ea chirurgiae pars, quae de operationibus atque ad eas perficiendas excogitatis instrumentis exponit. Nam sicuti a *τὸ σμῆνος*, et *ἔργον* componitur *σμηνουργία*, ita quoque e *τὸ ἄκος* et *ἔργον* formari debebat *ἀκουργία*, non *ἀκιουργία.* Benedictus (*Darst. d. Lehre v. d. Verbänd.* 1827. p. VIII.) aliis de causis vocem inepte formatam esse contendit, debere enim potius scribi *acidurgiam* ab *ἀκὶς*, *spiculum*, *acus*, gen. *ἀκίδος*; dein denotare acidurgiam eam doctrinam, quae de operationibus chirurgicis, cum instrumentis acuformibus perficiendis, exponat, qualis sit cataractae, puncturae scroti in hydrocele similiumque.]

ACMASTICA FEBRIS, idem, quod *Synochus*, Gal. meth. med. IX. c. 4. ab *ἀκμάζω*, *invalesco*, *vigeo.* Vide *Homotonos.*

ACME in genere est cuiuscunque rei vigor; hinc vigor aetatis est ille, qui medius est inter iuventutem et senectutem, in quo summa promtitudo corporis ad omnes actiones viget: imo vocabulum ad ipsos morbos translatum, est eorum vigor, seu status et summum. Morbi plerique quatuor tempora habent: primum dicitur *Ἀρχὴ*, id est, *principium*,

seu *invasio*, *praeludium*, sive cum morbus primo invadit. 2. *Ἀνάβασις*, sive *augmentum*, estque tempus inter principium et vigorem. 3. *Ἀκμὴ*, seu morbi *vigor*, cum morbi symptomata maxime urgent, et morbus sive in sanitatem, sive in alium morbum, sive in mortem transit. Hinc stadium criticum vocatur. 4. *Παρακμὴ*, seu *declinatio*, quando morbus deferbuit, et aeger extra periculum iudicatur; nemo enim in declinatione moritur; ab *ἀκμάζω vigeo*. B. *Het hoogste der ziekte of gezondheid*, *stilstand*, *top*, *'t hoogst*. Ge. *Der Gipfel der Krankheit*. Ga. *Le plus haut degré*, ou *point de la maladie*. A. *The height of a disease*. Est et athletarum supremus vigor, seu sanitatis summus gradus.

[ACMELLAE herba colligitur e Spilantho *Acmella*, foliis ovatis, serratis; caule erecto; floribus radiatis. Herbae sapor amarus, balsamicusque. Sub initium praeteriti seculi e Zeylona, ubi indigena est, per mercatores Batavos in Europam transportata, maximis laudibus celebrata est contra calculum doloresque nephriticos; contra dysuriae et ischuriae, inprimis a lymphae visciditate pendentis, incommoda; denique contra amenorrhoeam. Cum autem herba haec nimium caro constet pretio, uncia enim 22 florenis Amstelodami venditur, nunc ex pharmacopoliis exulavit, inque eius locum substituerunt aut Siegesbeckiam orientalem, aut Coreopsidem bidentem, aut Bidentem tripartitam L. Ge. *Almellfleckblume*.]

[ACNE. Hoc nomine Willanus in suo morborum cutaneorum systemate ordinis septimi, qui *tubercula* continet, genus quintum insignivit, eique has notas characteristicas dedit: tubercula dura, a se invicem distincta, inprimis in fronte, temporibus mentoque, interdum quoque in collo, humeris, pectorisque parte superiore, nunquam autem in inferioribus trunci partibus, extremitatibusque efflorescentia, haud raro in suppurationem abeuntia. A. *Stone-pock. Red tuberculated pimpled face.* B. *Vinnen. Steenpuistjes.* Ga. *Bourgeons. Saphirs.* Ge. *Finnen.* Gr. *Ἄκνη.* Aët. tetrab. II. serm. 4. c. 13. *ἄκνην* et *ἰόνθους* synonyma esse refert.]

[ACNESTIS, a Graeco *ἄκνηστις*, non columnam vertebralem in universum, sed mediam eius partem denotat, notante Poll. *onom. II.* 179. *τὸ δὲ μέσον τῆς ὀσφύος, ἄκνηστις, κυρίως μὲν ἐπὶ τῶν τετραπόδων.* Ab *α* intens. et *κνάω, scalpo, titillo*, quoniam illo loco animalia mammalia scalpi aut titillari amant. Vid. Kraus. *etym. gr. Lex.* Ge. *Der Widerrüst.*]

[ACOLOGIA est secundum Io. Ern. Küsterum (diss. i. *introduct. in akolog. syst. et ration.* Hal. 1795.) doctrina de remediis chirurgicis, quae physica virtute in corpus humanum agunt, salutaresque mutationes perficiunt. De huius termini technici ineptitudine egi in Progr. de inepta cogni-

tionis graeci sermon. simulat. Cont. III. Vid. et Seilerus in Erschii et Gruberi *allgem. Encyclop.* to. I. p. 296.]

[ACONICA *materia*, a L. Schnauberto in ossibus detecta et denominata. Scilicet omnia acida, si sulphuricum et nitricum exceperis, ossibus infusa, materiam relinquunt gelatinae similem, quam ob peculiares, quas possidet, virtutes peculiari quoque nomine insigniendam esse putavit. *Aconicam* scilicet illam nominavit, a gr. *κονία, calx*, et *α* priv., utpote ab omni terra calcaria liberatam. Vid. I. B. Trommsdorffii *Journal d. Pharm.* B. X. St. 2. p. 66. sqq. 1803.]

[ACONITICUM *principium*. Sic enim rectius, quam *aconitinum* scribitur, cum in graeca lingua non nisi *ἀκονιτικὸς* occurrat. Peschierius, cum in illam herbae partem inquireret, in qua praecipua Aconiti vis resideret, anno 1820. decoctum herbae A. *Napelli* (haud dubie A. Störkiani) et *paniculati* methodo Serturneriana tractavit, et peculiare acidum, nec non corpus alcaloides accepisse sibi visus est. De acidi illius natura magnus inter chemicos obtinet dissensus. Nam illud peculiare acidum non constituere, sed nihil aliud, quam aut malicum aut citricum acidum esse opinati sunt Braconnotus et Vauquelinus. Trommsdorffius, qui prius de peculiari acidi huius natura dubitabat, nunc Peschierio fidem habet. — Principium alcaloides, quod et Brandesius in Aconiti herba invenit, ei tam exigua quantitate inest, ut accuratior virtutum illius cognitio nondum potuerit parari.]

[ACONITUM ad polyandr. trigyn. pertinet. *Cal.* 0. *Pet.* 5. supremo fornicato. *Nect.* 2. pedunculata, recurva. *Siliq.* 3 s. 5. Genus plantarum, nuperrime ab Ill. Reichenbach accuratissime pertractatum, in tres nunc familias divisum est, respectu partim calycis aut perpetui, aut decidui, partim capsularum vesicalium habito. Apud nos duae potissimum species in usu sunt, A. *tauricum*, uti Wildenowio male praeeunte falso vocari solet, s. rectius A. *pyramidale* et *neomontanum*, s. *medium*, s. *intermedium*, s. *Störkianum* Reichenb. Utrumque officinale esse voluit Pharmacop. Sax., posterius tantum Pharmacop. Berol. Non nisi folia in officinis prostant „petiolata, quinquefida, digitata, glabra, superius cum nitore obscure, inferius absque nitore pallide viridia, saporis acris, et odoris ex tritu ingrati.“ Ante floris evolutionem colligi debent mensibus Maio et Iunio, nec ultra annum servari. Praescribitur aut pulvis, aut extractum eius. Stoerkius, qui primus in suo ipsius corpore per experimenta huius plantae vires tentavit, nervosum inprimis systema inde affici, sanguinisque circuitum accelerari invenit. Dosis pulveris pro aetatis, sexus constitutionisque diversa ratione, initio a granis duobus facto, sensim paulatimque augeri potest: idem de extracto valet, cuius granum dimidium ab initio praescribitur. Ut varias partes, quae

aconiti huius foliis insunt, cognosceret Bucholzius, chemicam adhibuit analysin, quae in unciis 20 herbae recentis aquae partiumque volatilium unc. 16. dr. 6.; fibrines unc. 1. dr. 3.; resinae viridis dr. 1. gr. 50.; albuminis dr. 3. gr. 35.; principii extractivi salibus aceticis, in aëre libero diffluentibus, iuncti dr. 4. gr. 30.; gummosae materiae dr. 6.; denique calcis malicae et citricae dr. 1. gr. 35. exhibuit. A. *The aconite. The walfsbane.* B. *Monnikskappen.* Ga. *L'aconit.* Ge. *Der Sturmhut. Das Eisenhütlein. Die Wolfswurzel.* Gr. *Ἀκόνιτον.* Nomen habet ab *Ἀκόναις*, quo nomine partim portus Heracleae Ponticae, partim vicus prope Heracleam insignitur. Vid. Salmas. *exerc. Plin.* p. 619. Thes. Steph. ed. nov. p. 1717. Ael. Promot. *περὶ ἰοβόλων καὶ δηλητηρίων φαρμάκων*, ap. Mercurial. V. L. III. 4. *τὸ ἀκόνιτον φύεται ἐν Ἀκόναις· λόφος δὲ ἐστὶν ἐν Ἡρακλείᾳ οὕτω καλούμενος.* De aconito veterum vid. Schneider. ad Nicandr. alex. p. 93. seq. et recentiorum herbariorum opiniones collegit Beckmann. ad Arist. mirab. auscult. p. 124. et I. E. Fd. Schulze in Toxicol. vett. Hal. 1788. p. 10. sqq.]

[**ACONITINE** est materies basicae naturae, quam Peschier cum peculiari acido aconitico in Aconiti speciebus quibusdam detexit, a nullo alio chemico examinata.]

ACONITUM PONTICUM est i. q. *Aconitum lycoctonum.*

[**ACONIUM**, gr. *ἀκόνιον*, quod diminutivum est *ἀκόνης*, *cotis*, proprie denotat *coticulam*, dein quoque medicamenti ocularii formam, qua corpus medicamentosum cote subtilissime divisum oculis applicatur.]

ACOPUM, est medicamentum, quod lassitudinem, e vehementiore motu corporis contractam, illitu sopit, et dolores levat: e calefacientibus, emollientibusque conflatum. Ex *α* priv. et *κόπος*, *lassitudo.* [Hippocr. *aph.* 2, 5. Talia acopa enumerant Celsus 5, 24. Scrib. Larg. comp. 156. alii. Nominis autem rationem exponit Galen. *d. med. comp. s. g.* l. 7. c. 13. p. 1005. to. 13. Lips.] B. *Zalve voor vermoeitheid, verfriszalf.* G. *Eine Salbe für Müdigkeit.* Ga. *Onguent ou medicament, dont on se sert pour ôter la lassitude du corps.* A. *Medicines against wearness.*

ACOR est acidus ructus ex cibis acescentibus non bene digestis in ventriculo ortus. B. *Zuure oprisping.* Ga. *Rapport aigre, aigreur.* A. *Sowerness.* Ge. *Saures Aufstossen.* [In Pharm. Sax. acor pro acido usurpatur.]

[**ACORIA** est insatiabile cibi potusque desiderium. A *κορέω*, *satio.* De cibo adhibetur ab Hipp. epid. 6. p. 1180. quem locum Galen. *adh. ad art.* c. 11. pro ea corporis conditione laudavit, ubi cibis nondum satiatum est. De potu occurrit in Aret. *de caus. et sign. morb. ac.* 2, 2.]

ACORNA, vide *Acarna.*

ACORUM et **ACORUS**, item *Acorus verus*, est *Calamus*

aromaticus officinarum: est duplex, *indicus*, et *nostras* (de spurio vid. sequ. articulum); praestat prior fragrantia: in usu radix, quae oblonga, paululum compressa, in superficie quasi geniculata, externe ex flavo rubescens, intus alba, fungosa, saporis acris, suaviter amaricantis et aromatici, odoris fragrantis; in paludibus crescit, eminet tota ex aqua, et tota semper decurrit horizontaliter supra aquam, in limo riparum, et fibrae inhaerent aquae. Dicitur, quod ταῖς κόραις, id est, pupillae, seu aciei oculorum caliginosae, medeatur; et propter vim calefacientem inter stomachica recensetur. Ge. *Calmus.* B. *Calmoes.* A. *Sweet smelling flag* or *calamus. Sweet grass.* Ga. *L'acore odorant.*

ACORUS *adulterinus,* seu *palustris,* est *Iris Pseudacorus,* corollis imberbibus, petalis interioribus stigmate minoribus, foliis ensiformibus. Qualitas est insipida, substyptica, visque adstringens. *Linn.* vid. *Iris pseudacorus.*

[ACOSMIA apud vett. non significat statum sanitatis perversum, cum decolore faciei adspectu coniunctum, sed cum κόσμος de cultu corporis externo adhibeatur, ἀκοσμία nihil aliud significabit, quam huius ipsius cultus neglectum. Κόσμος quoque *ordinem* denotat, hinc ἀκοσμία de ordinis turbatione, et inprimis ea, quae in febribus, ratione dierum criticorum, locum habet, usurpatur. Galen. *comm.* 3. *in Hipp. prognost.* p. 55. to. 5. Bas.]

[ACOTYLEDONES sunt plantae, quae carent cotyledonibus. Systema plantarum naturale, a Iussieuo exstructum, ex illis primum ordinem composuit. A. *Plants, whose seeds have no cotyledons* or *seminal leaves.* B. *Planten zonder Zaadkwabben.* Ga. *Plantes, dont la germination des graines est sans cotyledon.* Ge. *Pflanzen ohne Samenlappen. Pflanzen ohne Mutterkuchen. Nacktkeimende Pflanzen.*]

[ACRANIA est ea capitis conditio, qua ipsi cranium vel totum, vel magnam partem deest. Ab α priv. et κρανίον, *cranium.* In nullo scriptore graeco legitur. Ge. *Schädellosigkeit.* Ga. *Absence du crâne.*]

ACRASIA, est intemperies, sive humorum in mixtione a regula aberratio, ex α priv. et κεράννυμι, *tempero.* Apud Hippocratem significat intemperantiam circa cibum, potum, venerem et caeteras res non naturales. B. *Ongetempertheid, onmatigheid.* Ge. *Unmässigkeit.* Ga. *Intemperie.* A. *Intemperate.*

[ACRIDOPHAGIA, ex ἀκρὶς, gen. ἀκρίδος, *locusta,* et φάγω, *edo,* est esus locustarum, et ii, qui hoc victu utuntur, *acridophagi* vocantur. — Quomodo autem morbus herpeticus, in Aethiopia endemius, ulceribus cutaneis profundis conspicuus, in quibus insecta alata generantur, acridophagiae nomine insigniri potuerit, hoc debebat Krausius, et

qui eum secutus est Rustius (*theor. pract. Handb. d. Chir.* I. 284.) explicare.]

[ACRIFOLIUM sunt, qui quamlibet plantam appellent, cuius folia acuta sunt, v. c. Ilex aquifolium.]

[ACRIMONIA est ea humorum nostrorum conditio, qua partes solidae vehementius, quam in statu naturali, stimulantur. Cum pathologia, humoralis dicta, in medicorum scholis regnaret, de his acrimoniis, quarum formae acida, alcalina, muriatica e. s. p. statuebantur, multum disputatum fuit. A. *Acrimony.* B. *Scherpheid.* Ge. *Schärfe.*]

[ACRISIA est turbulentus morborum status, adeo ut inde aut nullum, aut difficile, aut malum iudicium, vel crisis, desumi possit. Ex α priv. et κρίνω, *iudico.* B. *Der ziektens stilstant, wanneer men nauwliks vonnis geven kan.* Ge. *Unordnung in der Entscheidung der Krankheit.* Ga. *Etat de la maladie, ou l'on ne peut porter aucun jugement à son égard.*]

ACRIVIOLA, sive *Nasturtium Indicum*, *Cardamindum*, *Tropaeolum*, (Octandr. Monogyn.) ex America primum translata, iam in hortis nostris colitur. Caules habet longos, rotundos, flexiles, ramosos, supra plantas vicinas scandentes; folia rotunda, vel quandoque angulosa, superius glabra, inferius rugosa, peltata; flores quinquepetalos, flavos, punctis rubris donatos, odoratos; quibus succedit fructus, in tres capsulas, semen recondentes, divisus. Sapore et omni effectu cum Nasturtio vulgari convenit. Florum petala, in acetariis sumta, maniacis profuisse compertum est. B. *Indiaanse Kresse.* Ga. *Petite Capucine.* A. *Indian Kress.* Ge. *Indianische Kresse.*

[ACROBYSTIA, in Rustii *Handb.* explicatur per *praeputium.* Melius fecisset auctor, si omnia repetiisset, quae Krausius habet. Is enim *circumcisionem* hac voce exprimi putat, locumque Theophili Protospath. *de anat. c. h.* V, 26. in Fabric. *B. G. XII. p.* 902. indicat, quo haec vox corrupta occurrit.]

ACROCHIR, Gr. ἀκρόχειρ, ab ἄκρος, *extremus*, et χεὶρ, *manus*, est summa et extrema manus, cuius termini sunt ulna cum radio, et extremi digitorum apices: dividitur in tres partes minores, carpum, seu brachiale, metacarpum, seu postbrachiale, et in digitos. Ge. *Hand.*

ACROCHIRESIS dicitur species luctae, vel exercitationis, quando duo homines summis manibus inter se colluctantur, et sese raptant. [Quam exercitationis formam Hippocr. *d. diaeta* l. 2. p. 701. to. 1. ed. Lips. ἀκροχειρίην quoque vocat. Ibid. p. 727. ἀκροχειρισμὸς et ἀκροχείρησις ibid. p. 732. occurrit. Vid. Mercurial. *de art. gymn.* l. 3. c. 5. p. m. 200.]

ACROCHORDON, gr. ἀκροχορδὼν, est verrucarum species, interdum dolens, orbiculari figura cum angusta basi,

quae *pensilis verruca* appellatur. Vel est verruca sub cute durior, asperior, callosa, et plerumque teres, cuti concolor, infra tenuis, ad cutim latior, iuniores maxime infestans: sic dicta, vel quod vertice suo similis sit resectae chordae, secundum extremitatem, vel quod in imo adeo angusta sit, ut pendere videatur. [Cels. *de re med.* 5, 18, 14. *Sunt vero quaedam verrucis similia. — Ἀκροχορδόνα Graeci vocant, ubi sub cute coit aliquid durius, et interdum paulo asperius, coloris eiusdem* etc. Quae descriptio cum ea, quam Blancardus protulit, in omnibus convenit. Ex *ἄκρον, quod summum in aliqua re est*, et *χορδὴ*, *fides*, [quam etymologiam Paul. Aeg. 4, 15. confirmat: *ἡ δὲ ἀκροχορδὼν στενὴν ἔχει τὴν βάσιν, ὡς δοκεῖν ἐκκεκρέμασθαι ἄκρῳ χορδῆς ὡμυνωμένῃ.*] B. *Een Wratte, Werde.* Ge. *Eine Warze.* Ga. *Verrue, cor, poireau, durillon (qui se forme sous la peau aux pieds et aux mains). Verrue pédiculée.* A. *A banging wart.*

[ACROCOLIA, gr. *τὰ ἀκροκώλια*, sunt extremae corporis animalis partes; *trunculos* vocat Cels. II. c. 20. IV. c. 14. Ex illis, auribus nempe, rostris pedibusque, edulia parabantur. Egi de hac voce progr. VI. *Not. in Cael. Aur.* p. 9. — Ab *ἄκρον*, *summum, extremum,* et *κῶλον*, *artus.*]

[ACROCOLIA, gr. *ἡ ἀκροκωλία*, Poll. *onom.* 2, 137. pro synonymo acromii habet: *τὸ μὲν ὑπερέχον τοῦ βραχίονος, ἀκρωμία, καὶ ὤμου κεφαλὴ, καὶ ἐπωμὶς, καὶ ἀκροκωλία*, quamquam de vera et huius, et alius (2, 161.) loci lectione magnus inter commentatores dissensus est.]

ACROMIUM est scapulae, et quidem eius spinae, processus superior, per quem scapula cum clavicula coniungitur: dicitur et *humeri mucro* et *summus humerus*, ex *ἄκρος*, summus, et *ὦμος*, humerus: *ἀκρώμιον Rufo*, *ἐπωμὶς Eurip. ὤμου κεφαλή.* B. *Het Schouder-beens hoofd, uitsteekzel, schouder top.* G. *Oberster Theil des Schulterblatts. Die Schulterhöhe.* Ga. *l'Acromion, eminence de l'épaule.* A. *The top of the shoulder-blade.*

ACROMPHALUM, vel ACROMPHALIUM, est umbilici medium, sive umbo, cui funiculus umbilicalis ante partum adhaerebat; dicitur et *μεσόμφαλον*, *μεσομφάλιον*, ex *ἄκρος*, summus, et *ὄμφαλος*, umbilicus. B. *Het midden des navels.* G. *Das Mittelste von dem Nabel.* Ga. *Le milieu du nombril.* A. *The middle of the navel.*

ACROPOSTHIA, est extrema praeputii pars, quae in circumcisione resecatur, vid. *Amputatus.* [Ab *ἄκρος*, et *πόσθη*, *praeputium.* Poll. *onom.* 2, 171. *πόσθη, τὸ ἐπ' αὐτῇ (βαλάνῳ) δέρμα. — καὶ ἀκροπόσθιον, τὸ πόσθης προῦχον.*]

ACROTERIASMOS dicitur extremarum corporis partium, videlicet manuum et pedum, vel putrescentium, vel quorum ossa perierunt, per serram resectio. [A verbo *ἀκρω-*

τηριάζειν, membrum resecare. Vocem *ἀκρωτηριασμοῦ* hac notione adhibuit Heliodorus in Nicet. *collect. chir. vett.* p. 157.] vide *Amputatio.*

ACTAEA spicata vid. *Christophoriana.*

ACTE est *Sambucus*, *Ἀκτὴ* Graecis, forte a littore Attico: Sambucus quippe aquas amat; *ἀκτὴ* porro littus est. V. *Sambucus.*

ACTIO est operatio, sive functio, definiti motus definita exercitatio: solent distingui in vitales, animales, naturales, sexus, privatas, publicas: *Vitalis* dicitur omnis motus inseparabilis a vita et motu sanguinis, ac proin motus cordis, pulmonis. *Animalis* dicitur motus, in quo mens conscia simul concurrit, ac proin sensuum motus, et musculorum voluntariorum. *Naturalis* est motus, qui heterogenea assumta mutat sic, ut abeant in naturam nostram, quales sunt actiones viscerum et vasorum. *Sexus* est actio, quae viro, vel mulieri propria, ut semen conficiendi, vel suscipiendi. *Privata* actio est, quae modo uni inservit parti, uti est visus, auditus. *Publica* actio est, quae toti corpori inservit, uti est actio ventriculi. His addi potest *mixta,* id est, partim spontanea, quae anima non iubente pergit, partim voluntaria, quae pro animae voluntate accelerari, vel retardari potest: talis est thoracis, et organorum, respirationi inservientium, actio. B. *Werkinge, Bedieninge des Lighaams.* G. *Wirkung, Bewegung, Verrichtung.* Ga. *Action.* A. *An action, operation* or *function.*

ACTUALIS IGNIS, vid. *Ignis actualis.* [Cauterium quoque dividitur in *actuale* et *potentiale.*]

ACTUATIO vox barbara, apud Latino-barbaros, v. c. Gentilem Folignatem obvia, idem quod *efficacia* denotans. Inprimis dicitur de medicamentis, estque illud mutationis momentum, quo virtus eorum per vires nostri corporis et humorum nostrorum elicitur, et sic in actum deducitur.

ACTUS, *ἐνέργεια*, etiam de medicamentis dicitur, quae sunt *actu* calida, vel frigida, et non tantum *potentia,* id est, non possunt tantum talia esse, sed ipso effectu revera talia existunt.

ACUERE chemicis est, quando liquor debilis ab alio fortiori ad dissolvendum penetrantior redditur. Sic spiritus salis acuit succum citri, spiritus nitri acetum destillatum, ad solutionem pro conficiendis magisteriis. Sic suppositoria acuuntur scammonio aliisve rebus, purgantia leniora fortioribus etc. B. *Verscherpen.* Ge. *Schärfen.* Ga. *Aiguiser.* A. *To sharpen.* Gr. *ὀξύνειν.*

ACULA est diminutivum ab *Acus.*

ACULEI vegetabilium quaecunque duriusculae, in cuspidem turbinatae, punctionem infligentes spiculorum modo, nominantur prominentiae. Distinguunt nonnulli *spinas* ab *acu-*

leis, hosque soli plantarum cortici adhaerere, illas e productione caulis nasci dicunt, atque sic e. g. Rosis aculeos, Rhamnis spinas tribuunt. Gr. *κέντροι*. B. *Doornen*. G. *Stachel*. Ga. *Epines, pointes, des piquants*. A. *Thorns*, or *pricks*.

[ACUMETRUM vocatur ab Ittardo instrumentum, quo sensus auditus vigorem et aciem metiri possumus. Illud inprimis adhiberi poterit tum, cum dysecoïas gradus in infantibus definiri debet. Conf. Gehler's *physik. Wörterb.* Vol. IV. Pa. 2. p. 1217. A gr. *ἀκούειν*, *audire*, et *μέτρον*, *mensura*. Compositio vocis vitiosa est: debet esse *ἀκουσίμετρον*. *Ἀκουσις* enim auditus sensum denotat.]

ACUPUNCTURA est operatio, apud Chinenses et Iaponenses inprimis in affectibus arthriticis et rheumaticis usitata, quae fieri solet per auream, vel argenteam aciculam, manus, vel malleoli beneficio in corpus defixam. [Haec medendi methodus seculo decimo septimo, Kaempferi inprimis et Ten Rhyne opera, inter Europaeos cognita, mox iterum oblivioni tradita, novissimis temporibus a Franco-Gallis potissimum maximis laudibus cumulata fuit. Praeter aureas argenteasque acus nunc quoque adhibentur chalybeae, inflexiles, et manubrio eburneo instructae, quas Iuckeus invenit. Non perinde est, e quonam metallo acus conficiantur. Experimentis enim constitit, argenteas omnium inefficacissimas esse, aureas paulo plus valere, maximas autem vires exhibere chalybeas. Operationis huius efficientia ab oxydatione pendere videtur: nam quo copiosior et velocior oxydi formatio contingit, eo certior est morbi sanatio. In cadavera defossae acus oxydo non inducuntur. Morbi, in quibus cum fructu acupunctura adhibita est, sunt neuralgiae, paralyses, rheumatismi, variae oculorum affectiones, convulsiones al. — Vel sola, vel cum electricitate aut galvanismo coniuncta in usum trahi solet. Vid. Io. Cloquet *Traité de l'acupuncture*. à Par. 1826. 8. Woost *d. d. acupunctura*. Lips. 1828.]

[ACURGIA, a gr. *ἄκος*, *remedium*, et *ἔργον*, *opus*, ea doctrina, quae de instrumentis chirurgicis exponit, eorumque ad varias operationes instituendas usum docet, a recentioribus quibusdam denominata est. De ineptitudine denominationis huius et a me Progr. II. *de inepta cognit. sermon. gr. simulat. p.* 4. (Opusc. acad. med. et philol. to. II. p. 281.) et a T. W. G. Benedict (*Darstell. d. Lehre v. d. Verb. u. Werkz. d. Wundärzte* 1827. Vorr. p. VIII.), actum est.].

ACUS sunt frumenti purgati sordes levissimae, plerumque pelliculis, glumas, seu thecam granorum efformantibus, constantes, quae ventilabris eiaculantur. Gr. *σκύβαλον*, *ἄχυρον*. B. *Kaf*. G. *Spreu, Kleien*. Ga. *Paille, Balle*. A. *Chaff*.

ACUS instrumentum est tenue, oblongum, in extremita-

tibus habens acutiem et rimam, cuius ope partes, in unione solutae, consuuntur, vel uniuntur. B. *Een naalde.* G. *Nadel.* Ga. *Une aiguille.* A. *Needle.*

ACUS CANNULATA, seu **TRIQUETRA** inservit in paracentesi thoracis aut abdominis educendis hydropicorum aquis, aut in empyemate etiam puri. Ga. *Troicar.*

ACUS EXPLORATORIAE pertinent ad docimasticen metallicam, et sunt exiles latiusculae virgulae metallicae, quae, lapidi Lydio affrictae, testantur de puritate metallorum et monetarum. Ge. *Probiernadeln.*

ACUS INTERPUNCTORIA, seu **OPHTHALMICA**, dicitur [instrumentum acuforme, ad cataractam aut deprimendam, aut discindendam inventum. Varia variis temporibus instrumento data est forma. Olim enim e filo argenteo aureove, tenui, sensimque acuminato, constabat, quod cum apto manubrio firmiter iunctum erat. Recentioribus autem temporibus cuspidem scindentem fieri, et totam acum e chalybe confici iusserunt, qui suffusionis medelam susceperunt. Vid. Benedict. *v. Verband. u. chir. Werkz.* p. 195.] Ga. *Aiguille à cataracte.* Ge. *Staarnadel.*

ACUSTICA sunt medicamenta et instrumenta auditum iuvantia, et in genere ea, quae ad auditum pertinent, e. g. Nervus acusticus. Ab *ἀκούω, audio.* B. *Gehoor-middeln.* G. *Gehörmittel. Was zum Gehör gehört.* Ga. *Remedes contre la surdité.* A. *Medicines against deafness.*

[**ACUSTICUS** *nervus* par nervorum cerebri octavum constituit: oritur e pavimento ventriculi quarti duabus pluribusve radicibus, quae sensim collectae sulcum formant, quo nervus facialis s. par septimum excipitur. Uterque nervus, auditorius et facialis, intrat meatum auditorium internum, ubi prior in nervum cochleae et vestibuli dividitur. Ge. *Gehörnerve.*]

ACUTELLA est *Ononis;* sic ab acutis spinis dicta.

ACUTENACULUM manubrium quoddam est, quo *acus curvata tenetur,* [quando aut vulnerum profundius sitarum partium orae sutura cruenta uniendae sunt, aut acus ob partium transfigendarum maiorem resistentiam maiorem vim requirunt. Eorum varias formas diligenter collegit Benedict. l. modo laud. p. 91. sq.] Ga. *Portaiguille.* G. *Nadelhalter.*

ACUTUS MORBUS est, qui cum magno periculo brevi tempore decurrit, et vel febrem continuam habet coniunctam, vel principem partem obsidet: estque vel *perperacutus,* sive *acutissimus,* qui tertio, vel quarto die terminatur: vel *peracutus,* qui usque ad septimum diem extenditur: vel *acutus simpliciter,* qui ad decimum quartum, vel vigesimum diem ad summum durat: vel *acutus ex accidentia,* qui quadragesimum diem pro summo termino habet. *Praecipitem* non male cum *Scribonio* dicas; vel *celerem* cum *Aureliano; pernicialis*

Livio dicitur, quia *celeriter* necat, aut liberat hominem. Gr. ὀξὺ νόσημα καὶ πάθος. B. *Een scherpe haastige ziekte.* G. *Gefährliche, oder geschwinde Krankheit, hitzige Krankheit.* Ga. *Maladie aigüe.* A. *An acute disease.*

[ACYANOBLEPSIA est illud visus vitium, quo color coeruleus visu percipi nequit. Ab α pr., κυανὸς pro κυάνεος, *coeruleus*, et βλέπω, *video.* Exemplum hominis, hoc visus vitio laborantis, in Meckel. *deutsch. Arch. f. d. Phys.* I. 2. descriptum est.]

[ACYESIS, gr. ἀκύησις, ab α priv. et κύησις, *graviditas*, est graviditatis absentia. In Vogelii systemate morborum no. 282. hoc nomine insignitur sterilitas muliebris, conceptionis defectus. Male auctores Dict. term. med. et chir. Acysis habent.]

ADAMAS, verus: est lapis purissimus; durissimus; solidissimus; liquidissimus; refulgentissimus; pretiosissimus; gemmarum crystalli forte perfectissimae simillimus, singularis lucis repercussu omne corpus superans. Igni summo satis diu resistens; ἀδάμας, ab α privat. et δαμάω, *domo*; quod propter insignem duritiem lapis ille sit fere indomabilis. Alumen lapideum, pellucidum, solidissimum Ill. Linnaeo dicitur. Vires huius gemmae medicae merito in dubium vocantur. B. *Een Diamant.* Ga. *Un Diamant.* G. *Diamant.* A. *Diamond.*

ADAMI POMUM est caput asperae arteriae, s. Larynx.

[ADAMICA *terra.* Nomen, pluribus terrae formis tributum. Cum primus nostri orbis homo a terra rubra, e qua formatus esse dicitur, nomen acceperit, terra quaedam rubella Adamica terra denominata est. Synon. *Terra anglica rubra. Terra Damascena. Terra zoica.*]

ADARCE, s. ADARCES, gr. ἀδάρκης, [Diosc. 5, 137. s. ἀδάρκης γίνεται ἐν Γαλατίᾳ, ad q. l. vid. Sprengel.;] est materia tophacea quasi, quae ad maris littus reperitur, et quam ex spuma maris indurata oriri putarunt. [Vid. Plin. *h. n.* XX. c. 22. et XXXII. c. 10. et Salmas. *exerc. Plin.* p. 917. sq.] G. *Meerschaum.*

ADDEPHAGIA est voracitas, qua subinde alii cibi, prioribus nondum concoctis, vel digestis, assumuntur, pueris cum primis, qui vermibus laborant, familiaris. Ex ἄδδην, largiter, et φάγω, comedo. G. *Das unersättliche Essen.*

ADDUCTORES MUSCULI sunt illi, qui brachium, crus, pollicem, indicem digitum, oculos etc. adducunt versus corpus, quorum antagonistae *Abductores* nuncupantur. B. *De nahaalende spieren.* G. *Herzuführende* od. *anziehende Muskeln.* Ga. *Muscles adducteurs.* A. *The contracting muscles.*

[ADELIPARIA, ab Aliberto vocatus est primus ordo, quem in suo systemate nosologiae tribuit primo polysarciae

generi, et *ethmoplecoses* nominavit. A gr. ἄδην s. ἄδδην, *abunde*, et λιπαρία. Sed incongrue formata vox est. Nam λιπαρία non denotat pinguedinem, sed assiduitatem, et a λιπαρὸς, *pinguis*, nullum substantivum λιπαρία formatum est.]

ADELPHIA botanicis dicitur classis plantarum, in qua stamina inter se connata sunt.

ADEN, id. quod *glandula*. Sumitur quoque pro bubone.

[**ADENALGIA**, a gr. ἀδὴν, *glandula*, et ἄγος, *dolor*, dolor, qui in glandula quadam sedem suam fixit. Ge. *Drüsenschmerz*.]

[**ADENEMPHRAXIS**, a gr. ἀδὴν et ἔμφραξις, *obturatio, obstructio*, est tumor glandulae, ab accumulato in ea humore, et obstructionem minimorum vasorum efficiente ortus.]

[**ADENITIS** i. q. glandulae inflammatio.]

[**ADENOLOGIA** aut **ADENOGRAPHIA** illa doctrinae anatomicae pars est, qua glandulae explicantur. Ge. *Lehre von den Drüsen*.]

[**ADENOMENINGEA** *febris* vocatur a Pinelio febris mucosa, quoniam in ea cryptas membranae internae gastrointestinalis inprimis affectas esse statuit.]

[**ADENONCOSIS** vocatur tumor glandulae. Ab ἀδὴν et ὄγκωσις, *inflatio, tumor*. Ge. *Drüsengeschwulst*.]

[**ADENONEUROSA** *febris* appellatur a Pinelio pestis, quoniam huius morbi sedem praecipue in nervis, glandulisque lymphaticis axillaribus et inguinalibus repositam esse contendit.]

[**ADENOPHARYNGITIS** est inflammatio amygdalarum atque pharyngis.]

[**ADENOPHTHALMIA** est glandularum Meibomianarum, in margine palpebrae positarum, inflammatio. Ge. *Augenliddrüsen – Entzündung*.]

[**ADENOSCLEROSIS** est denominatio a Swediauero indurationi data, non dolenti, sed cum intumescentia solum glandularum coniunctae, neque in scirrhum, neque in cancrum abeunti. Hae indurationes aut per totam vitam durant, aut sive per suppurationem, sive per resolutionem terminantur.]

[**ADENOSIS** nomen, ab Aliberto tributum octavae classi sui systematis nosologici naturalis, quae omnes continet morbos chronicos, in glandulis sedem habentes.]

ADENOSUS ABSCESSUS barbare vocatur tuberculum, crudum, durum, atque omnino contumax discissu, glandulam mentiens, etiam circa loca, glandularum expertia, enatum; diu saepe absque dolore manens, sed interdum, contactu, vel acrioribus irritatum in ulcus malignum transiens.

ADEPS, gr. Στέαρ, gen. στέατος, est pars sanguinis oleosa, albicans, in parvis vesiculis membranosis collecta,

fovendis et inungendis partibus inserviens: ab anatomicis a pinguedine distinguitur, cum adeps sit crassior, durior, calore difficilius solvatur et promte coëat; et hinc in homine vix reperitur, sed modo in brutis: nonnulli adipem tantum animalibus non ruminantibus, sebum vero ruminantibus tribuunt; a quibusdam vero utrumque vocabulum promiscue usurpatur. De adipe eiusque secretione vide cum primis Ill. de Haller *Elem. physiol.* T. I. Plurium animalium adipes in officinis prostant, potissimum viribus emollientibus et demulcentibus gaudentes. [Nunc adeps vocari solet pinguedo ob maiorem steatines (ita enim, non *stearines* scribendum, quia adiectivum, a *στέαρ* formatum, *στεάτινος* est, neutiquam *στεάρινος*) copiam durior, et calore difficilius liquanda.] B. *Smeer, Vet, Ongel.* Ge. *Fett, Schmeer, Schmalz.* Gr. *Graisse.* A. *Grease* or *Fat.*

ADEPTI dicuntur a chymicis, qui artem chymicam bene norunt, et inter chymicorum philosophos relati sunt, vel qui omnem laborem arcano universali acquirendo impendunt, et in hanc metam adspirant; sic etiam vocarunt adeptos, qui specialem scientiam crederent se habere, sive in medicina, sive in chirurgia, pro sanandis aegris. B. *Aańgenomene.* Ga. *Adeptes.* A. *Skilfull in chymistry. Adept.*

ADIANTUM nomen ab eventu accepit, quod folium eius aqua perfusum *οὐ διαίνεται*, id est, *non madeat*, sicco semper simile. [Vid. Sprengel. *Erläuter. des Theophr.* II. p. 284. et *Comm. in Diosc. IV.* c. 134. *Vol. II. p.* 632.] Atque hoc potissimum accipiendum de imbre, in illam plantam decidente, cuius stillicidium foliis eius non insidet. Vel quod interioribus puteorum parietibus, et fontium marginibus, quas coronat, adhaeret: dictum est *Adiantum*, quod nimirum quasi sitiens illorum aquas, quas tamen odit et respuit, quaerat. Adiantum pertinet ad plantas cryptogamias, Epiphyllospermas. Plures in officinis adhibentur species. *Adiantum verum nigrum Linn.* seu *Capillus Veneris*, frondibus decompositis, foliolis alternis, pinnis cuneiformibus lobatis, pedicellatis: *Adiantum album, Asplenium,* seu *Ruta muraria*, frondibus alternatim decompositis; foliolis cuneiformibus crenulatis: *Adiantum aureum,* seu *Polytrichum commune*, caule simplici, anthera parallelopipeda: et *Adiantum rubrum*, seu *Asplenium Trichomanes*, frondibus pinnatis: pinnis subrotundis crenatis. Omnibus hisce speciebus virtus exsiccans, roborans, pectoralis atque splenica tribuitur. B. *Vrouwen hair, Venus hair.* G. *Frauenhaar.* Ga. *Rue de muraille, Capillaire, Adiante.* A. *Maiden-hair.*

ADIAPNEUSTIA est impedita, per insensibiles corporis poros, perspiratio, ex *α* priv. et *διαπνέω*, *perspiro.* [Cum *ἀπνευστία* pro respirationis defectu, et *δυςδιάπνευστος* pro eo, qui aegre per cutaneos poros transmittitur, occurrat,

poterit et ἀδιαπνευστία eo, quem Blancardus, Alexandr. Trall. XII. c. 1. fortasse secutus, expressit, sensu adhiberi. Sagar in suo *Syst. morb.* p. 365., Boissierii de Sauvages exemplo, *Adiapneustiam* primi ordinis classis sextae primam formam esse voluit, et per transpirationis naturalis et liquoris organa cutis humectantis suppressionem definivit.] B. *Belette doorwaaseming.* Ge. *Verhinderte Ausdünstung.* Ga. *Transpiration supprimée.* A. *Hindred perspiration.*

[ADIPOCERA est materia pinguedinosa, quae corporum animalium, in terra humida aliquamdiu repositorum, putredine oritur, et a Fourcroy, illius examinatore principe, cum cetine et cholesteatine (penultima brevi) confusa. Chevreulius autem, in chemicam eius naturam meliore cum successu inquirens, adipoceram ex acido margarico et pauca oleïci acidi copia constare reperit. Pro sapone ammoniaco haberi solet, sed temere, cum ammonii minor quantitas adsit, quam ut saponem verum constituat.] Ge. *Fettwachs.*

ADIPOSA MEMBRANA in genere quidem membranam, seu tunicam, cellulosam, pinguedinem continentem, significat: stricte autem dicitur de exteriori membrana, cui renes involvuntur. Ge. *Fetthaut (der Nieren).*

ADIPOSI DUCTUS, vide *Sacculi adiposi.*

ADIPSON (ab α priv. et δίψα, *sitis*) proprie quod non sitit; dein quoque quod sitim sedat. Inde

ADIPSIA est absentia sitis in febribus validis, et plerumque subdelirium indicat. [Alibert. genus v, primae familiae, primae classis hoc nomine insignivit. In plerisque febribus nervosis, praecipue earum initio, symptoma metuendum.]

ADIUTORIUM OS, vide *Humerus.* Sic dicitur, quia elevationem brachii iuvat.

ADIUVANTIA in formulis medicis ea vocantur, quae vim reliquorum et principum remediorum quodammodo augent.

ADNATA TUNICA est membrana oculi extima, orta a cute externa palpebrarum contra se ipsam reflexa, internamque palpebrarum superficiem tegente, et inde ex ambitu exteriori orbitae; ibidem laxa et mobilis est; vasculosa; toti anteriori oculo obducitur, membranae scleroticae adhaerens eo strictius, quo magis corneam versus procedit, pellucida, solida est, in medio relinquit foramen rotundum pro tunica cornea, seu supra eam tenuissima reddita continuatur, per quam transparet oculi iris et pupilla. Vocatur et *coniunctiva.* B. *Het aangewassen oog-vlies, Bindvlies.* G. *Das angewachsene Häutchen. Die Bindehaut des Auges.* Ga. *La membrane conionctive.* A. *The outmost coat of the eye.*

ADNATA vel ADNASCENTIA, sive *Appendices,* ramuli dicuntur, quos caulis nonnunquam emittit; quasi novam adscititiamque prolem. Sic autem vocantur, quod quasi cauli adnascantur et superaccedant. Graeci παραφυάδας, quod

circum caulem erumpentes accrescant, appellarunt. [Sic v. c. Theophr. hist. pl. 2. c. 2. p. 47. ed. Schneid. καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ ἀπὸ παραφυάδος (γένεσις) ταχίστη καὶ εὐαξὴς, ἐὰν ἀπὸ ῥίζης ἡ παραφυὰς ᾖ.] *Adnata* quoque dicuntur folia pagina superiore basi rami adnexa. B. *Aangroeisel, Aanwas.* Ge. *Anwüchse, Anhänge.* Ga. *Excroissance.*

ADOLESCENTIA, vid. *Aetas.* Dict. I. 159.

ADONIS FLOS, planta est, ad *Ranunculos* accedens, cuius caulis rotundus, villosus, intus excavatus, et in multos ramos divisus, folia tenuiter incisa, saporis acris, coloris viridis; flores rosacei, purpurei, qui sustinentur a pedunculo satis longo; radix minima, alba, simplex, saporis ingrati et herbacei. Nomen accepit ab Adone, Veneris amasio, ex cuius sanguine hic flos natus esse dicitur: vocatur et Eranthemum, ab ἐρυθρὸς, *ruber,* et ἄνθος, *flos,* quia huius plantae flos est ruber: quibusdam dicitur φλὼξ, a floris flammeo igneoque colore. B. *Bruinettekens, Duivels-oog.* G. *Feldröslein, Adonis-Blume.* Ga. *Fleur d'Adonis, espèce de Renoncule.* A. *Adonis flower, Birds-eye, Pheasants-eye.*

ADOR, i. q. *Zea.*

AD PONDUS OMNIUM, significat quod ultimum in formula praescriptum medicamentum tantum debeat pendere, quantum omnia illa superius praescripta simul.

ADRACHNE, vide *Andrachne.* [Vid. Plin. *h. n.* 13. c. 22.]

[ADRAGANTHINE s. ADRAGANTINE est principium peculiare, in gummi tragacanthae recentissimis chemicorum laboribus detectum, ab aqua, quae gummata solvit, non solubile, praeter voluminis augmentum ab hoc menstruo non afficitur. Ge. *Tragantstoff.*]

ADRARHIZA, (ἁδρὰ ῥίζα) est radix dura, et crassa, diciturque de *Aristolochia:* ἁδρὸς enim est abundans, multus, opulentus, crassus, [adultus, adeoque perfectus; hinc de fructibus, animalibus, maturus, magnus, crassus.]

[ADROP ab alchemiae studiosis vocatur mercurius, quo nomine principium illud metallicum, ad aurum conficiendum utile, quin necessarium, indigitatur, et quod in plumbo reconditum esse putabant.]

[ADSPERGO, gen. — *inis,* a recentioribus de pulveribus male adhibetur, qui, ne pars corporis ab humore acri exsudato laedatur, adspergi solent eo consilio, ut humorem sugant. Ge. *Streupulver.* Nam antiqui scriptores vocem non nisi de fluidis usurpant. Virg. Aen. 3, 534. *salsa spumant aspergine cautes.*]

ADSTRICTIO a veteribus habetur pro effectu frigiditatis; et definitur a *Gorrhaeo,* qualitas gustatilis, quae a frigido vincente perficitur in crassa et terrena substantia. Itaque propria facultate contrahit, densat et repellit, qua actione calorem excitat et auget, et conducit ad concoctio-

nem. Haec autem qualitas non tantum refertur ad ea, quae gustu percipiuntur, sed et aliis rebus passivo sensu tribuitur. Sic dicitur ex. gr. alvi, vel cutis adstrictio. B. *Samentrekking*.

ADSTRICTORIA, vide *Astringentia*.

ADULTERATIO significat in pharmaceuticis medicamentorum fraudulentam corruptionem sub specie genuina. A. *Adulteration*. B. *Vervalsching*. Ge. *Verfälschung*.

ADUSTIO in arte medica est cauterii actualis, ut ferri igniti, moxae accensae, applicatio. Ge. *Das Brennen*. [Vid. Cauterium. Ignis.]

ADYNAMIA, impotentia; dum ars debitam opem ferre nequit. Sic plures morbi, aut vulnera insanabilia, vel lethalia, ob adynamiam artis dicuntur. [Ab α priv. et δύναμις, *vis*. Denotat igitur imbecillitatem s. virium defectum, et in universum quamlibet debilitatem sive singulae partis cuiusdam, sive totius corporis, adeoque respondet astheniae Brunonis.]

AEDOEOPSOPHIA [rectius *Aedoeopsophesis* ad modum ἐκφύσησις.] est flatuum e genitalibus, scilicet ex urethra, vel utero, emissio sonora, cuius adfectus, utut rarissimi, tamen exempla prostant. [Physometrae unum tantum exemplum vidit et descripsit Odier in *Manuel de méd. pract.* Genève 1803. p. 210.] Ab αἰδοῖα, *pudenda*, et ψοφέω *strepitum edo*.

[**AEDOEÏTIS**, a gr. αἰδοῖα, *pudenda*, est inflammatio pudendorum.]

AEGAGROPILA sunt pilae rupicaprarum, seu damarum, oblonga frequentius, et rarius rotunda figura donatae, quae in primo, aut secundo ventriculo horum animalium reperiuntur; pondere etiam, cum maximae habentur, levissimae, et quasi ex flocculis laneis confectae: duplici constant substantia, quarum interior germina, aut fibras radicum, aut filamenta et plantarum cauliculos succo concreto et exsiccatione in pulverem subtilem fatescente compacta refert; exterior coriaceam cutim, interdum tamen lignosum corticem quendam, rarissime crustam lapideam aemulatur; coloris, ut plurimum aut cineritii, aut nigri, aut etiam ex luteo obscuri; et magnitudinis variae, quae tamen manum, in pugnum contractam, vix unquam excedat; eas in variis affectibus ob vires nervinas et alexipharmacas, singulari cum emolumento a medicis exhiberi in certa dosi, olim putabant; loco Bezoar orientalis adhibentur. [Ab *Αἴγαγρος*, *Rupicapra*, et πῖλος, *pila, e flocculis laneis constans*. Duplex earum statuebatur genus, quarum alterum τριχῶδες, e pilis, alterum e radicum fibrillis compositum, ῥιζῶδες vocabatur. De iis scripsit Ge. Hier. Welsch Aug. Vind. 1668. 4. dissertationem medico-philosophicam. — A. *Hair-balls*.

German bezoar. B. *Hairbal. Gemsenbal. Gemsenbezoar. Duitsch Bezoar.* Ga. *L'égagropile. Pelote* ou *boule de poil. Le bézoard de poil. Le bézoard d'Allemagne.* Ge. *Haarball. Eine Haarkugel. Europäischer Bezoar. Deutscher Bezoar.*]

AEGIAS, s. AIGIS, notat apud Hippocratem [Coac. praen. p. 267. to. I. ed. Lips.] concretionem albicantem, quae pupillae oculi inhaerescit, aciei eius caliginem offundit, eamque obscurat. Vid. Achlys. [Benedict. *Augenkr.* III. p. 209. suspicatur, falsam esse vocis derivationem ab αἰγὶς, quod per *pellem caprinam* explicat. Sed meminisse debebat V. D. praeter illam notionem plures alias voci illi adhaerere. Pro thorace enim adhibetur, fortasse quoniam hoc pectoris munimentum e pellibus caprinis veteres fabricabant. Nunc facile apparet, quomodo αἰγὶς pro descripto oculi vitio adhiberi potuerit. Uti enim thorax ante pectus positus impedit, quominus ad pectus usque ensis aut telum penetrare possit, ita quoque αἰγὶς, ante pupillam posita, impedimento est, quominus lucis radii ad oculi interiora perveniant. Etym. M. αἰγίδες explicat per αἱ ἀποστίλψεις τῶν ὀφθαλμῶν, *reflexio splendoris oculorum.*]

AEGILOPS vocatur tumoris cutanei, in vicinia canthi oculi interioris formati, s. *anchilopis*, transitus in suppurationem. Cl. Benedict. *Augenkr.* 1, p. 233. praeter vulgarem vocis derivationem, ab αἲξ, *capra*, et ὢψ, *oculus*, aliam quoque commemorat, ab αἰγὶς, *humor spissus et impurus corneae inhaerens.* Hinc αἰγιλῶπα putat nihil aliud significare, quam *oculum materia viscida obtectum*, adeoque nomen magis blepharadenitidi, quam anchilopis ulceri convenire. Sed posterior derivatio, etsi Zach. Platnero (oper. to. I.) probata, reiicienda est. Ge. *Hautgeschwür im innern Augenwinkel.* Vid. Anchilops.

AEGILOPS est Cerris, vel Festuca aristis muticis. Ex αἲξ, *capra*, et ὢψ, *oculus*. Sic Plinio h. n. 25. c. 13. dicitur, quoniam hac herba oculorum morbus, dictus *Aegilops*, sanari possit. Ga. *Avoine sauvage.* A. *Bastard oats.* B. *Windhauer.* G. *Tauber oder Windhaber.*

AEGOCEROS, Foenum Graecum esse putatur. Ex αἲξ, *capra*, et κέρας, *cornu*, quasi diceres capricornus. Ipsius enim siliquae capri referunt cornu. Vid. *Foenum graecum.*

[AEGOLETHRON Blancardus pro Ranunculo flammula male habet. Plinius h. n. lib. 21. c. 13. s. 44. apes refert ex plantae floribus mella conficere perniciosissima, eiusdemque plantae pastum exitio esse inprimis capris, unde nomen quoque desumtum sit. Ad q. l. Harduinus observavit, Tournefortium (Hist. ac. reg. Paris. 1704.) plantam, cuius imaginem quoque exhibuerit, nominare Chamaerrhodendron ponticum. Quod nomen nunc in Azalea pontica mutatum est. Cons. Gmelini *allgem. Gesch. d. Pflanzengifte* p. 452—455.

qui multa e scriptoribus antiquis et recentioribus collegit, venenatam huius plantae naturam testantia, et Curt. Sprengel. *Gesch. d. Bot.* I. p. 166. Nomen descendit ab αἴξ, gen. αἰγὸς, *capra*, et ὄλεθρον, *exitium.*]

[AEGOPHONIA, ab αἴξ et φωνὴ, *vox*, proprie vocem caprarum s. mutientem denotat; a Laenneco autem ea vocis humanae mutatio intelligitur, qua naturali tenuior et tremula est, eiusque causa a tenui atque contremiscente liquidi in bronchia exsudati lamina derivatur. In omni pleuritide aegophoniam adesse putat Laennecus. Ga. *Egophonie.* Ge. *Meckernde Stimme.*]

AEGYPTIACUM UNGUENTUM est compositio valde detersiva, improprie unguentum appellatur, nam neque oleum, neque pingue quid illud ingreditur, sed ex aerugine tantum, melle et aceto componitur; nomen ab Aegypti regione traxisse videtur, cuius iam Hippocratem meminisse expressa vestigia pluribus locis exstant. Ga. *Onguent égyptiac.*

AEIPATHIA idem, quod *Aïpathia.* [Ab ἀεὶ, *semper*, et πάθος, *passio.*]

[AEOLECTHYMA. Nisi fallor, Gu. Gfr. Ploucquet huius denominationis variolarum auctor fuit. Vid. eius *Delin. syst. nosol.* to. I. p. 152. Formata vox est ab αἴολος, *varius, variegatus*, et ἔκθυμα, *efflorescentia cutanea.* Quam inepta autem vox ista ad variolas significandas sit, facile patet. Nam quamquam ἐκθύματα ab Hesych. per ἐξανθήματα exponuntur, tamen variolas per excellentiam ἐκθύματα dici, probari nequit. Dein αἰολέκθυμα nihil aliud denotare potest, quam cutis efflorescentiam variegatam, qualis v. c. urticaria febrilis, aut erythema papulatum, a Willano (*Hautkrankh.* tab. 25. et 26.) depicta, esse solet, quemadmodum αἰολόδερμος eum denotat, qui cutem habet variegatam.]

[AEOLLION. Hoc nomine Ploucquetus insignivit varicellam. Vid. ei. *Delin. syst. nosol.* to. I. p. 4.]

AEQUALE de rebus naturalibus et praeternaturalibus dici solet, et denotat rerum, numero vel specie differentium convenientiam, tam ratione quantitatis, quam qualitatis. *Aequalis pulsus est*, quum omnes ictus eundem inter se tenent ordinem et proportionem. *Aequale pus*, quod eandem, ratione coloris et consistentiae, prae se fert speciem. *Aequalis morbus*, qui semper sibi sonstat, et iisdem perpetuo decurrit symptomatibus, etc.

[AEQUIVOCA *generatio* olim locum habere credebatur, cum sine praegressa foecundatione animalium eiusdem generis, sola putredinis et caloris vi animalia casu quodam producerentur. Hanc generationis rationem quamquam recentiores naturae scrutatores in universum admitti posse ne-

garunt, tamen minima atque imperfectiora animalcula hoc modo oriri posse, fuerunt qui contenderent. Pulicum originem v. c. ex scobe ligni urina madefacta admittebant. Vid. inter alios Iaeger *de generat. aequivoca.* Gott. 1775.]

[AËR in universum est corpus, quod sub temperatura communi (i. e. ad 10° C.) nec compressione nimium aucta formam elastico-fluidam retinet. Hoc sensu latiore idem est cum gase; strictiore autem denotat:

[AËREM *atmosphaericum*. Sub hoc autem intelligimus fluidum pellucidum, visu non percipiendum, compressibile, ponderosum et elasticum, orbem terrarum undequaque cingens. Antiquissimis temporibus constituebat aër unum e quatuor elementis, e quibus omnia corpora terrestria conflata esse credebantur; quam sententiam falsam esse, sub seculi proxime elapsi finem experimenta docuerunt. Recentiores enim physici, Lavoisierii, Priestleyi aliorumque placita sequuti, demonstrarunt, eius centum partes ex viginti tribus principii oxygenetici et septuaginta septem azoti compositas esse. Praeter has admixtae sunt aëri aquosae, pulverulentae, aliaeque quam plurimae et diversissimae, quae e putrescentibus corporibus, variisque opificiis etc. emanant. Aëris nos ambientis salubritas non solum ab apta partium constituentium mixtione, sed et a maiore minoreve eius puritate a peregrinis particulis pendet. Denique etiam physicae aëris qualitates, gravitas v. c., calor etc., multum valent ad sanitatem officiendam. Quam ob rem inter res sic dictas non naturales iure refertur, quas ut sanitatis morborumque causas procatarcticas pathologia generalis considerat. — A. *Air.* B. *Lucht.* Ga. *Air.* Ge. *Luft.*]

[AËR FACTITIUS opponitur naturali, nostraque arte, eaque chemica, semper paratur. Ratio est diversa, vel analytica autem, vel synthetica. Illa solummodo elementa gasiformia acquiruntur, utraque formantur gasa composita. Gas v. c. oxygenium acido sulphurico a minio separatur, et caloris ope ex hyperoxydo manganico naturali (*Braunstein*) elicitur; gas hydrogenium potissimum ex aqua adipiscimur, dum oxygenium, ex cuius connubio cum hydrogenio aqua prodierat, aut aeque purum separatur (actione galvanica) aut alii corpori apponitur (ferro candenti, zinco acidi sulphurici ope) et s. p. Composita gasa ratione analytica prodeunt, dum corpori composito partis id constituentis portionem arte quadam detrahimus; e. g. gas nitrosum nascitur ex acido nitrico, quod cupro aut hydrargyro sui oxygenii partem tradit; neque pauca gasa composita alio modo parari nequeunt, e. g. Chlorines oxyda. Synthetica vero ratione gasa composita conformari in aprico est; id tamen memoratu dignum est, e duobus sive solidis, sive liquidis

corporibus gas nunquam componi, sed alterutram partem gas constituentem forma aëriformi praeditam esse debere.]

AËR FIXUS. Hoc sub nomine nonnulli denotant elementa aërea, reliquis fluidorum, vel solidorum corporum elementis intermixta, eorumque vinculum quasi constituentia, quae, dum liberantur, et sui iuris fiunt, veros effectus aëris edunt, licet ab aliis partibus admixtis alia quoque phaenomena ostendant. Ex idea elementaris aëris in calce viva delitescentis alii phaenomena, quae in illa observantur, explicant, alii ex idea *acidi,* quod *pingue* vocant. Vid. *Acidum.* De *aëre fixo* inprimis Cl. *Priestley* experimenta omni attentione digna sunt. [In aëris fixi s. gasis carbonici naturam inquisivere Blackius, Priestley et Cavendish, Angli, Bergmannus, Suecus, alii, partes autem hunc aërem constituentes Lavoisierius detexit.]

AËR INGENITUS sive *innatus* veteribus dicebatur, qui in cavo tympani in aure a prima foetus formatione haeret. Verum per recentiores detectum est, eum per tubam Eustachianam perpetuo renovari.

AEREOLUS seu *Chalcus,* *χαλκοῦς,* est veterum Graecorum pondus, pendens grana duo nostratium.

AERIS FLOS, ἄνθος χαλκοῦ, i. q. viride aeris, nec non grana, quae ex aere ignito et in aqua exstincto desiliunt. Ultimum hoc *Diphryges* (διφρυγὲς) a Diosc. 5, 120. dicitur.

AERIS SQUAMA ex vitriolo et aceto paratur. Ge. *Kupferschletz.*

[**AËROLOGIA** est ea physices doctrina, quae de variis aëris, tum communis, tum factitii formis, et unius cuiusque formae parandae via ac ratione, denique de earum virtutibus exponit. Ab *ἀὴρ,* *aër,* et *λέγω,* *expono.*]

[**AËROMELI,** quasi *mel aëreum,* vel quod ex aëris rore confici credebatur, unde et δροσόμελι a Galeno (*de alim. facult.* l. 3. c. 39.) dictum est, vel quod faucibus et respirationis organis medeatur, teste Dioscor.]

AËROMETRUM est instrumentum, cuius ope qualitates aëris, praecipue gravitas et humiditas, mensurantur.

[**AËROMETRUM** s. **GASOMETRUM,** (ab *ἀὴρ* et *μέτρον,* *mensura*) a Lavoisierio inventum instrumentum, ille vocatur apparatus, cuius ope quantitas combustorum gasium, ad aquae formationem necessariorum, definiri potest. Variae aëris qualitates, gravitas v. c., humiditas, raritas, calor, puritas, peculiaribus instrumentis cognoscuntur. Ga. *Gazomètre.* Ge. *Luftmesser.*]

[**AËROPHOBIA,** a gr. *ἀὴρ* et *φόβος,* *metus,* est horror et metus ab aëris commoti contactu; quod symptoma interdum in deliriis observatur, ab inflammatione sive cerebri

ipsius, sive eius membranarum ortum. Ga. *Aerophobie.* Ge. *Luftscheue.*]

AERUGINOSA BILIS, vide *Bilis.*

[AERUGO s. *Viride aeris* s. *Acetas cupri imperfectus* s. *Subacetas cupri* s. *Cuprum aceticum,* secundum Proustii analysin e 47 partibus cupri, acetico acido perfecte saturati, e 30 hydratis cupri, et 23 aquae constat. Montepessulano et Gratianopoli sic paratur, ut laminae cupreae intra vinacea fermentantia reponantur, post quatuor aut sex septimanarum spatium ab aerugine genita purgentur, et novae operationi exponantur. Sunt quoque, qui adesas laminas, aqua humectatas, in cellas reponant vinarias aliasve, atque efflorescentiam, post aliquod tempus ortam, abradant atque in glebas compingant, e viridi coerulescentes, asperae superficiei, et difficulter diffringendas. Aëri libero expositae humiditatem haud attrahere, ab aqua in pultem emolliri, ab aceto perfecte solvi, et maculis nigris albisve carere debent. Cum aerugo vinaceis, sarmentis, aliisque rebus impura esse soleat, priusquam in usum ducitur, purificanda, h. e. in pulverem redacta per cribrum traiicienda est. Solet quoque admixta creta aut gypso adulterari, quae fraus cognoscitur, si frustulo adfusum acidum sulphuricum, aqua dilutum, aut gypsum deiecerit, aut illud, in aerugine iam praesens, in fundo vasis reliquerit. Usus eius in medicina mere externus est; nam interne, ut vomitum cieat, adhibita, saepe noxia evadit. Ad detergenda ulcera impura, qualia sunt hominum scorbuticorum, eorum margines callosos exedendos, carnemve fungi in modum e vulneribus excrescentem consumendam conducit. Iam veteribus innotuit aerugo. Nam Diosc. 5, 91. 92. duarum eius formarum meminit, ἰοῦ ξυστοῦ, *aeruginis rasae*, et ἰοῦ σκώληκος, *aeruginis scoleciae,* meminit, cuius nomen a glebarum figura, quae placentam vermiformem, apud Rhodios usitatam, repraesentabat, fortasse derivandum est. — A. *Subacetate of copper. Verdigris.* B. *Spaans-groen. Koper-roest.* Ga. *Verd de gris. Verdet.* Ge. *Kupfergrün. Spangrün.*]

[AERUGO *crystallina* oritur, dum aeruginis in acido acetico solutio in crystallos redigitur, obscure coeruleo-virides, rhomboidales, saporis nauseosi, metallici, styptici. Aëri libero expositae crystalli sensim in pulverem fatiscunt; quinque partibus aquae ferventis, maiore autem spiritus vini quantitate solvi possunt. — A. *Acetite of copper.* Ga. *Crystaux de Venus. Verdet.* Ge. *Neutrales essigsaures Kupfer. Krystallisirter Grünspan.*]

[AERUMNALE Praelii est lorum, e corio bubulo crasso rigidoque confectum, pedes duos longum, pollices novem latum, et in qualibet extremitate ansa lignea instructum. Praelius, chirurgus Hildesheimensis, huic loro magnam

tribuit utilitatem, si aegrotus, qui tibiae os fregit, ex uno lecto in alterum transferendus est. Iconem dedit Arnemannus in *Magaz. f. d. Wundarzn.* B. III. St. 2. tab. 1. Cur autem I. Gl. Bernstein in *Med. chir. Bibl.* p. 18. huic loro *aerumnalis* nomen dederit, nescio.]

AES metallum est, quod in igne quidem fixum satis, tamen fumans, et aliqua parte volatile, ductile sub malleo, et in fila subtilia distractile, valde elasticum et tinniens; ignitur ante fusionem; solvitur facile ab omni sale, viridescens, caerulescens, et dimisso temere solvente in sordes abit informes, pristina coloris pulchritudine amissa, unde in aëre et aqua florescit, adeoque in parvas crystallos mutatur: facillime cum plumbo et antimonio in scorias vitrumve versum, a testa in fumos, vel per testam abit. Coloris est rubri, ad flavedinem tendentis, et gravitatis respectu aquae, velut 8843. ad 1000. B. *Kooper.* Ge. *Kupfer.* Ga. *Cuivre.* A. *Copper.*

AES USTUM, s. *Crocus Veneris*, ex cupro in igne per se, vel addito sulphure calcinato et in crocum converso, paratur. Nonnulli salem quoque addunt. Rodentem vim possidet, et ad ulcerum depurationem adhibetur. Ge. *Gebranntes Kupfer.*

AESCHYNOMENE. Sic vocatur herba impatiens, seu noli me tangere, quia tactum humanum non fert, eiusque ramuli et folia illico post contactum collabuntur, ab *αἰχύνομαι*, *pudefio.* Ga. *la Sensitive.* Ge. *Empfindliche Pflanze.*

AESCULUS, potius *Esculus* Plinii, est arbor glandifera incertae speciei, sic dicta, quia eius fructus, seu glandes, comeduntur, forte ab *ἀεὶ*, *semper*, et *ἔδω edo.* — Hodie hoc sub nomine *Hippocastanum* intelligitur, scilicet arbor ferens florem rosaceum (Heptandr. Monogyn.) et fructum coriaceum, subrotundum, echinatum, trilocularem, trivalvem. Ga. *Maronier des Indes.* Ge. *Ross- oder wilde Kastanien.* A. *Horse-Chesnuts.*

AESTHETERIUM, vid. *Sensorium.* (gr. *αἰσθητήριον*, *sensuum sedes.*)

AESTIVATIO plantarum est corollae complicatio ante explicationem floris. A. *The habitus of the corolla before the explication.* B. *De kroonlegging.* Ga. *L'état dans lequel la corolle se trouve avant de s'épanouir.* Ge. *Die Kronenlage.*

AESTUARIUM [vocatur instrumentum, in quo longurius (*κάμαξ*) ab igne candens conclusus partibus corporis nostri, nimia frigiditate languentibus applicatur. Dein quoque] idem, quod *Vaporarium*, quod vide.

AESTUS, idem, quod ardor, ustio. Notat quoslibet fervores, sive sint externi a sole, pharmaco, igne; sive interni a febribus et inflammationibus; dicitur etiam de aëris fervoribus. B. *Hette.* Ge. *Hitze.* Ga. *Chaleur.* A. *Heat.*

AETAS est certus temporis decursus, quem id, quod vivit, transegit, et quo evidentem mutationem subiit. Estque sextuplex, 1. *infantia*, vel *pueritia*, nempe ad annum quintum, quae distinguitur in tempus ante, in, et post dentitionem. 2. *Adolescentia* ad annum decimum octavum, et adolescentia proprie dicta ad vigesimum quintum. 3. *Iuventus*, a vigesimo quinto ad trigesimum quintum. 4. *Virilis aetas*, a trigesimo quinto ad quinquagesimum. 5. *Senectus*, a quinquagesimo ad sexagesimum; quae *viridis* vocatur, quoniam hi senes muneribus suis obeundis plerumque adhuc satis idonei sunt. Hanc sequitur *decrepita aetas*, quae tandem in mortem terminatur. Gr. *Ἡλικία*. B. *Ouderdom*. Ge. *Alter*. Ga. *Age*. A. *Age*.

AETHALES est *Sempervivum*; sic dicitur, quoniam semper viret. Ex *ἀεὶ*, *semper*, et *θάλλω*, *vireo*, *pullulo*. [Hinc Aeithales, *ἀειθαλὲς*, aut Aïthales scribendum esse apparet.]

AETHER philosophis usitata vox, subtilem quandam et fluidam substantiam denotat, quae per omnium corporum poros penetrat. — Chemici sumunt pro tenuissimo et volatili quodam liquore, qui ex spiritu vini, phlegmate suo orbato, et cum oleo vitrioli destillato paratur. Obtinetur vero etiam aetheris species, si acidum nitrosum, salis muriatici, vel aceti summe concentratum cum oleo vini combinatur, unde *Aether nitrosus*, *salis communis*, *acetosus*, etc. oritur. *Aetherea* vocantur olea essentialia, varia encheiresi e vegetabilibus aromaticis elicita, quae spiritum rectorem continent, et oleis unguinosis et empyreumaticis opponuntur.

[**AETHER** philosophis usitata vox subtilem quandam et fluidam denotat materiem, quae per omnium corporum penetrat poros; hinc physicis aether est aër terram cingens et frequentius spatium supra nostram atmosphaeram, in quo stellae rotantur. Chemici pro tenuissimo et admodum volatili quodam liquore sumunt, qui saepissime destillatione spiritus vini cum oleo vitrioli paratur; verumtamen similis quoque liquor destillatione spiritus vini, cum acidis quoque phosphorico, arsenico et fluorborico instituta acquiritur. Validissima aquae attractio, quae ab his acidis exercetur, causa est, quod hydrogenii et oxygenii, in alcohole contentorum, quantitas in ea proportione, qua aquam formant, inter se coniungitur atque alcoholi omnino detrahitur. Aether enim chemica sua constitutione ab alcohole in eo differt, ut elementa unum tantum aequivalentem aquae et quatuor bicarbureti hydrogenii (gaz oléfiant) effici possint (cf. *Alcohol*). Quae aetheris formationis explicatio utut vera sit reactionis initio, quam acida in alcoholem exserunt, tamen seriore processus periodo magis composita et complicata redditur, cum praeter aetherem, oleum sic dictum vini (*Weinöl*) et, acido sulphurico adhibito, acidum oenosulphuricum sulphurosum.

que obtineantur, atque carbo ab hydrogenio non omnino liberatus subsideat. Cunctas, quas Viri eruditi hac de re protulerunt, sententias Fechnerus in *Repertorio* suo *chem. organ. Pa. I. p.* 1517. seq. et in Schweiggeri *Annal.* Vol. XXII. plenissime collegit. Aether purissimus est limpidus, admodum liquidus, odorem saporemque habet fortem, penetrantem, pondus specif. in temp. 20° C. exhibet = 0,7155; magnopere volatilis; dum in vapores convertitur, haud exiguum frigoris gradum efficit; in temp. — 44° C. penitus in massam albam coalescit, in temp. vero + 35,66° C. (Barom. = $0,76^{m}$) fervet; vapores aeque ac liquor ipse facillime incenduntur, flammamque albam et claram edunt, acido carbonico et aqua nascentibus. Simili modo per chlorinem comburitur, ita quidem, ut, carbone in conspectum veniente, acidum hydrochloricum formetur. Nullo modo laccam musam afficit, neque post longum temporis spatium etiam sub aëris atmosphaerici accessu acescit. Constat e carbogenii 64,9, hydrogenii 13,5, et oxygenii 21,6 partibus. Aether virtute sua, materias permultas, originis inprimis organicae, solvendi, chemicis, pharmaceutis medicisque utilem se praebet, ob illam autem, volatili admodum modo organismum irritandi et incitandi, a medicis in summo habetur pretio. — Ab aethere *naphthae* probe distinguendae sunt, quas suis locis vide.]

[AETHEREA *olea*, quae unguinosis et fixis opponuntur, sunt ea, quae, odore forti et peculiari, et sapore plerumquè igneo praedita, per destillationem e substantiis organicis eliciuntur, neque, ea repetita, sensibili modo immutantur. Sunt aut *mere aetherea*, (*essentialia* quoque, *volatilia, aromatica* dicta,) a quibus corporum organicorum odor solet derivari, aut *empyreumatica*, quae inter destillationem formantur. Illa sunt educta, haec producta. Nonnulla, inprimis educta, in duas materias, quarum altera fluida, altera solida est, resolvi posse constat. Utrum utraque haec materies, in variis oleis obvia, inter se differat, an alterutra in omnibus eadem sit, nondum disquisitum est. Diversam habent consistentiam, pondus specificum et colorem. Flamma admota incendi solent, et ex carbogenii, hydrogenii et oxygenii variis proportionibus componuntur. Ab alcohole et aethere magna eorum copia, ab aqua multo minor excipitur: priore via sic dictae *tincturae*, posteriore *aquae destillatae* parantur. Medici ob virtutem, ut plurimum volatili modo nervos vellicantem, iis uti solent.]

[AETHERICUM *acidum* formari, Davy et Faraday contenderunt, cum aetheris vapor lente per candentes tubos vitreos, quibus platini lamellae et fila tenuia inerant, transit, aut lampas aphlogista Davyi (*Davy's Glühlämpchen*) aethere

nutritur. Daniells tamen illud ex acido acetico, materiaque quadam peculiari constare, ostendere studuit.]

AETHIOPIS est herba, et quidem species Hormini, vel Sclareae, foliis valde lanuginosis: sic dicta, quia ex Aethiopia huc allata est. [Diosc. IV. 105. Spreng. *hist. rei herb.* I. 157., Sibthorp. *fl. gr.* t. 27. praeeunte, Salviam argenteam intelligit.]

[AETHIOPS a chemicis antiquioribus pulvis niger et subtilissimus nominatus est, cuius hae fere formae occurrunt:]

AETHIOPS *animalis* dicitur pulvis animalium combustorum, ut erinacei, talpae, passerum etc.

[AETHIOPS *antimonialis* paratur, quando hydargyrum cum sulphureto stibii ad perfectam usque exstinctionem conteritur. Synon. *Hydrargyrum stibiato-sulphuratum.* Ge. *Spiessglanzmohr.*]

[AETHIOPS *auripigmentalis;* loco sulphureti stibii illud arsenici (auripigmentum) ad eius parationem adhiberi solet.]

[AETHIOPS *iovialis* terendo stannum, hydargyrum et sulphur conficitur.]

[AETHIOPS *martialis* est oxydum ferroso-ferricum, quod vid. infra. Ge. *Eisenmohr. Oxydulirtes Eisen.*]

[AETHIOPS *mineralis* ex hydrargyro et sulphure paratur, et duplex distinguitur: *apyrus* et *empyrus.* Ille sine igne adhibito, hic calore ad sulphuris usque liquationem aucto. Ge. *Schwarzes geschwefeltes Quecksilber. Schwefelquecksilber-Oxydul.*]

[AETHIOPS *narcoticus* interdum aethiops mineralis vocabatur.]

[AETHIOPS *per se* oxydum hydrargyrosum appellabatur, quod assiduo metalli tritu sub liberi aëris accessu producitur.]

AETHIOPS *vegetabilis* dicitur pulvis nigerrimus saporis subsalsi et sulphurei, remanens, dum *Fucus marinus vesicularis,* s. *Quercus marina, vesiculas habens,* in crucibulo tecto comburitur. Vires sunt resolventes, diureticae atque tonicae, hinc in visciditate lymphae, vitiisque glandularum potissimum conducit. [Praeter varios sales continet Iodinen.] v. Ill. *Delii* Dissert. de *Aethiope vegetabili.* Erlang. 1774.

[AETHIOPS *vegetabilis* denominatus est Fucus vesiculosus, sub quo nomine in scrophulis exhibitus est, teste *Pharmacop. Bat. to. II. p.* 127. A. *The blatter fucus, the common seawrak.* B. *Zee-eik, blazzig zcerny.* Ga. *Le varech vesiculeux.* Ge. *Die Meereiche, Blasenfucus, Schweinetang.*]

AETIOLOGIA est pathologiae generalis pars, quae in causis morborum explicandis versatur. Ex *αἰτία, causa,* et *λόγος, ratio, doctrina.*

[AETHOMMA, ab *αἰθὸς, fulgens,* et *ὄμμα, visum, spectaculum,* equidem intelligo de illa oculi affectione, qua ae-

groti scintillas flammulasque ante oculum conspicere sibi videntur. Kraus (*med. Lexic.* p. 21.) putat, pro *aethomoma,* quo Ambr. Paraeus usus est, aethomma legendum esse, quod Francogalli *oeil de loup, de mauvais garçon* appellent, Fernelius *oculum leoninum.*]

[AETHUSA (Pentandr. digyn.) *Invol.* univers. o. *Involucella* dimidiata, 3 phylla, pendula. *Fructus* striatus. Cum Aethusae cynapii radix, multoque magis folia huius plantae admodum venenata sint, et tum ad sepes hortorum, tum in hortis ipsis copiose proveniat, denique ob magnam, quae ipsi cum variis oleribus, in victum cedentibus, intercedit, similitudinem cum his, v. c. Apio petroselino, Cumino cymino, Pastinaca sativa, Anetho foeniculo et graveolente, Dauco carota al., facile commutari possit, notas characteristicas nosse refert, quibus ab his oleribus distingui possit. Qui per imprudentiam hac planta vescuntur, anxietate opprimuntur, in deliria mentisque stuporem incidunt, furunt, enormesque cum vomitus, tum alvi fluxus patiuntur, nec raro vitam cum morte commutant. — A. *The lesser hemlock* or *fool's parsley.* B. *Tuinscheerling. Hondspetersilie.* Ga. *Ethuse à forme de persil. Petite Cigue. Cigue persillée. Le persil des fous.* Ge. *Gartenschierling. Glanzpetersilie. Hundspetersilie. Gleiss. Petersilien-Schierling.*]

AËTITES lapis est veluti praegnans, cum quatitur, alio in utero sonante, huius genera pro diversitate superficiei (scabrae sc. vel laevis), colorum, tum materiae, inibi contentae, constituuntur quatuor. Primum est exterius, scabrum colore vario, plerumque nigricante: continet in se lapidem *Callimum* dictum. Secundum cinerei coloris est, ac in se argillam, vel margam continet. Tertium terram in se concludit, unde *Geodes* vocatur. Quartum praeter hos addit *Plinius* nomine *Taphusium,* qui nostratibus incognitus. Primus orientalis est, raroque pruni magnitudinem superat. Secundus et tertius etiam in Germania passim reperiuntur, pugnique magnitudinem saepe aequant. — Aetites aquam continens *Enhydros* vocatur. — Dicitur et *Lapis aquilae,* quod in aquilae nido veteres putabant reperiri, ad promovendum, ut fabulabatur, partum ab aquila eo deportatus, ab ἀετὸς, *aquila.* B. *Arent steen. Adelaer steen. Klappersteen. Stendra agende Kernsteen.* Ge. *Adlerstein, Klapperstein.* Ga. *Pierre d' Aigle. Etite.* A. *The Eaglestone.*

AFFECTIO, vel *Affectus,* in medicina recessum a statu naturali significat: plerumque autem sumitur pro passionibus animi, quarum magna vis est in systema nervosum, et hoc modo etiam in totum corpus, adeo ut inter causas procatarcticas sanitatis et morborum non infimum locum obtineant. B. *Hartstochten.* G. *Gemüthsbewegungen, Leidenschaften.* Vid. *Pathema.*

AFFECTIO COELIACA, vide *Coeliaca passio.*
AFFECTIO COLICA, vide *Colicus dolor.*
AFFECTIO HYPOCHONDRIACA, vide *Hypochondriacus affectus.*
AFFECTIO HYSTERICA, vide *Hysterica passio.*
AFFECTIO NEPHRITICA, vide *Nephritis.*
AFFINITAS Botanicis dicitur, dum in floribus stamina inter se cohaerent aliqua sua parte, vel cum pistillo.
AFFINITAS CHEMICA est vis interna corporum et principiorum, qua in mixtione et aggregatione retinentur, aut per quam in mutuos amplexus ruunt, quae sic a creatore ordinata est, ut singula corpora eam ita determinatam habeant, ut cum certis corporibus non coëant, cum aliis fortius, cum aliis remissius uniantur, et haec relinquant, ut illis se iungere queant. Recensio variorum ad alia affinitatis graduum, quos aliquod corpus habet, *scala affinitatum* vocatur; qualem primus *Stahlius*, dein *Geoffroy*, tum plures chemiae periti condidere. G. *Verwandtschaft.* Ga. *Rapport.*
[**AFFION** s. *Affioun*, quam vocem e graeca lingua corruptam habet Herbelot. *bibl. orient.* to. I. p. 111. papaveris somniferi lacrymam s. opium denotat. Optimum, Affioun al-mesri appellatum, in Aegypto colligi, idem tradit.]
AFFLICTIO est aegritudo animi cum vexatione corporis coniuncta. Ga. *Affliction.*
AFRICANUS FLOS, vide *Tunetanus Flos* (*Tagetes Linn.*)
[**AGALACTIA** est ea mulieris post partum conditio, qua lacte caret, seu ἀγάλακτος est. Ab α priv. et γάλα, *lac.* Occurrit autem ἀγάλακτος in Hipp. de nat. pueri. to. I. p. 161. ξυμβαίνει καὶ ἀγαλάκτους εἶναι ταύτας τὰς γυναῖκας. Inde ἀγαλακτία, *lactis defectus*, praeter Poll. *onom.* 3, 50. ap. unum Autocratem occurrit in Beckeri συναγ. λεξ. χρησ. — A. *Want of milk.* B. *Gebrek van zog.* Ga. *Defaut de lait.* Ge. *Milchmangel.*]
[**AGALLOCHUM.** Quam vocem quin Graeci formarint ab hebraeo *ahaloth*, nullum dubium esse contendit Salmas. *exerc. Plin.* p. 742., qui de agallocho s. aloës ligno copiosissime exposuit. Diosc. I. c. 19. accurate quidem arborem, unde aloës lignum sumatur, describit, nec tamen recentiores botanici de ea inter se conveniunt. Nam Miller Cordiam Sebestenam, Loureiro Aloëxylum agallochum, alii Excoecariam agallocham hanc arborem esse volunt. Cum tria agallochi s. xylaloës genera a seplasiariis vendantur, 1. Agallochum praestantissimum, Calambac Indorum, quod in regionibus orientalibus ob odorem, quem sub combustione spargit, suavissimum maximo pretio habetur; 2. Agallochum officinarum, lignum aloës vulgare. Ga. *Lebois d' Aigle. Le bois d' aloës.* Ge. *Das Aloëholz. Das Adlerholz*, 3. denique Calambur dictum, inde botanicorum diversae de arbore, aloës

lignum largiente, sententiae derivari posse videntur. Avic. *Can.* p. 231. ed. Rom. عود (*uud*) vocat, et e Sina, India atque Arabia apportari docet. Cons. a Sprengelio *hist. rei herb.* I. 271. laudatum Celsii hierobot. 1. p. 140—150. et Billerbeck *Flor. class.* p. 238., qui sub *Taro* Plin. *hist. nat.* 12, 20. a nonnullis aloës lignum intelligi docet. — Vid. et Linkius in *Med. chir. Encyclop.* to. I. p. 661.]

AGARICUS vel AGARICUM est excrescentia forma fungi, nata in trunco, aut magnis ramis plurimarum arborum, ut laricis et veteris quercus. Duae sunt species Agarici, una vocatur *foemina,* quae est alba, levis, friabilis et tenera; pugnum fere magnitudine refert, habetque rectas intus, pectinum modo, venas et incisuras; saporis statim post assumtionem dulcis, sed mox in amaritudinem transit: odoris est penetrantis; haec est optima species, quae in officinis recepta inter purgantia recensetur, et est *Boletus Pini laricis.* — Altera species, quam vocarunt *mas,* est flava, compacta, gravis, lignosa et tenax; haec crescit plerumque in veteri trunco quercus, eamque ob causam *Agaricus quercinus, Fungus igniarius,* vel *Agaricus* pedis equini facie vocatur, et a multis ut praestantissimum stypticum laudatur. Prima species plerumque venit ex Italia: nascitur quoque in Sarmatiae regione, quae Agaria dicitur, indeque nomen accepisse perhibent; vel ab Agaro, quem et urbem et amnem in Sarmatia vocari tradit Ptolemaeus. B. *Lerken-zwamme,* et *Bloed zwamme.* G. *Lerchenschwamm,* et altera species *Eichenschwamm,* seu *Blutschwamm.* Ga. *Agaric.* A. *Agarick.* Gr. *Ἀγαρικόν.* Diosc. 3. 1.

[AGARICUS est fungorum genus, lamellis in inferiore sporangii superficie conspicuum, quod utraque in pagina ascis s. thecis, sibi proxime appositis obductum est; semina continentibus. Dividitur in quinque familias, quarum prima, *Amanita* dicta, volva a reliquis distinguitur, qua totus fungus in iuventute obtectus est. Haec familia continet *Agaricum muscarium,* cuius vires narcoticae systema nervosum valde excitant. Hinc contra diuturnos huius systematis morbos, v. c. epilepsiam, paralysin etc.; contra febres intermittentes, quarum pertinacia aliis remediis superari nequit; contra tumores et indurationes glandularum multum laudatus est. Vid. Whistling *de virtut. Agar. musc.* Ien. 1778. 4. — Tertia familia, quae falso *Galorrhoeorum,* rectius *Galactorrhoeorum* vocatur, *Agaricum piperatum* continet, qui in apparatum medicamentorum receptus a Dufresnoy in phthisi tuberculosa commendatus est. Cons. ei. libellum: *Ueb. d. Anwend. d. Giftsumachs, d. gelb. Narcisse u. d. Pfefferschw.* Halle 1801. 8. — Principium venenosum acre, quod Agaricis iisque inprimis lactescentibus inest, volatile esse vide-

tur, quoniam coquendo, siccando et in acidis dilutis, atque in alcalinis liquoribus macerando destruitur. Aqua illud parum, alcohol autem facile solvit. Differt ab hoc acri principio narcoticum, quod inprimis in Amanitis reperitur: nam volatile non est; ab iis, quae acre destruebant principium, non destruitur; aqua aeque ac alcohole, minime autem ab aethere solvitur; in crystallos non abit per se, cum acidis vero coniunctum crystallos format. Letellierus, qui cum hoc principio venenato experimenta notatu digna instituit, illi nomen *Amanitines* imposuit.]

AGARICUS MINERALIS, vide *Marga* s. *Lac lunae.*

AGERATUM *Tourneforti* est planta flore monopetalo, personato, inferne tubulato, superne in duo labia diviso, colore luteo, folia germinat multa, parva, oblonga, incisa, repentia, saporis amari; semina reconduntur in capsula membranosa; radix eius fibrosa, parva, flavescens. Crescit in montibus et locis siccis: officinalis est: Vox fit ex α priv. et γῆρας, *senectus*, quod flos colore vix senescat. B. *Rhynbloemen*, *Motten-kruid.* G. *Rheinblume*, *Mottenblume*, *Mottenkraut.* Ga. *Ageraton.* A. *Maudlin.*

AGERATUM seu *Balsamita foemina*, seu *Achillea Ageratum Linn.* Ἀγήρατον ap. Diosc. IV. 59. (Syngenes. Polygam. superfl.) foliis lanceolatis, obtusis serratis, est planta flore radiato, cuius flores in fasciculis densis nascuntur; qualitatis amarae, suaveolentis, aromaticae.

AGERASIA, gr. ἀγηρασία, est insenescentia, sive talis status, quo quis ἀγήρως, seu senectutis expers est. [Occurrit vox ap. Gal. de marasmo. c. 2. p. 670. to. 7. ed. Lips.] B. *Ieugdigheid in oude jaeren.* Ge. *Munteres Alter*, *grünendes Alter.* Ga. *Fleurissante vieillesse.*

[AGERATUS, gr. ἀγήρατος, est lapis, quo sutores, teste Galen. *d. med. comp. s. l.* libr. 6. c. 3. p. 983. to. 12., olim ad calceos mulierum poliendos utebantur, facultatis ex adstringente et digerente mixtae.]

[AGEUSIA unde innotuerit Brandeisio (*Medic. Wörterbuch* s. v.), non constat, qui vocem ab α priv. et γεῦσις, *sapor*, derivat, atque illam linguae conditionem significare contendit, qua sapores non percipit. Eundem Brandeisii errorem auctores lexici novissimi (*Diction. des term. de méd.* etc. *p.* Bégin etc.) commiserunt. Recte autem Kraus (*Etym. griech. Wörterb.* p. 15.) ἀγευσίαν vocem graecam esse negat.]

[AGEUSTIA ab α priv. et γευστὸν, *quod gustu percipitur*, *sapor.* Phavor. γεῦσις, ἡ γευστικὴ δύναμις, καὶ ἐπὶ τοῦ γευστοῦ. Nemes. de nat. hom. c. 9. ἡ τῶν γευστῶν διαφορά. Cum ἄγευστος tum activa, tum passiva notione occurrat, poterit fortasse ἀγευστία quoque utroque modo usurpari, et pro ea corporis cuiuscunque conditione, qua nullum saporis sensum in lingua producit (Ge. *Geschmacklosigkeit*), et pro

abstinentia ab omni cibo s. pro ieiunio (Ge. *Nüchternheit*). Hoc sensu adhibita est vox a Schol. Arist. Nub. v. 621. qui ἀπαστίαν per ἀγευστίαν, gloss. Brunck. autem per νηστείαν, ἀσιτίαν explicat. Nystenus, qui cum Blancardo in eo quoque errat, quod vocem *agheustia* scribi putat, Linnaeum testatur absentiam gustus, Boissierum Salvagesium autem omnem eiusdem sensus alterationem per ἀγευστίαν intellexisse, Cullenum denique peculiare morborum genus, in quibus gustus vel imminutus, vel penitus sublatus sit, constituisse.]

AGGLUTINANTIA vocantur, quae vulnerum labia diducta coniungunt, et ad perfectam unionem deducunt, qualia sunt adstringentia et exsiccantia. B. *Van malkander lymende of hegtende medicamenten.* Ga. *Remèdes agglutinatifs.*

AGGREGATIVAE PILULAE dicuntur ab aggregare: quia, ut inventor *Mesue* putabat, illis omnes humores aggregantur, vel quia multa remedia aggregant; idem est, ac si diceres *Polychrestae.*

[AGGREGATUM vocatur massa particularum, quarum nexus perpetuo interruptus est ita, ut oculis cerni possit. Opponitur chemicae coniunctioni.]

AGGREGATUS FLOS quibusdam botanicis dicitur, cuius flosculi singuli peculiari calice gaudent, omnes tamen communi perianthio continentur. [Ge. *Gehäufte Blumen. Straussblumen.*]

[AGLACTATIO, a Sagaro ineptissime formata vox, qua lactis defectus significatur. Unde patet, vocis originem e graeca lingua, ex α scilicet priv. et γάλα, *lac*, unde ἀγάλακτος, *lacte carens*, et ἀγαλακτία, *lactis defectus*, a Sagaro male intellectam seu potius prorsus ignotam fuisse. Vide supra *Agalactia.*]

[AGOMPHIASIS. Cum γόμφωσις, Galeno de ossib. to. II. p. 738. teste, sit συνάρθρωσις κατ' ἔμπηξιν, i. e. ossium coniunctio per impactionem, videtur γομφίασις ea dentium conditio esse, ubi non vacillant, et ἀγομφίασις contrarium dentium statum denotabit. Haec vox quoque in Diosc. II. c. 63. pro vulg. γομφιάσεις restituenda. Quamobrem delevi, quae Blancardus olim sub Gomphiasis scripserat. — A. *Leoseness of the theeths.* B. *Lossigheid der tanden.* Ga. *Relachement de dents.* Ge. *Das Wackeln der Zähne.*]

AGNINA TUNICA, idem, quod *Amnios* tunica, quam vide.

AGNUS CASTUS est *Vitex.* Frutex arborescens, duodecim pedes altus, cuius flores gratum odorem spirant, in pluribus Europae australis regionibus occurrens. Agnus dicitur, quasi ἄγονος, sine semine: quod crederent, ab illo Veneris impetum cohiberi, adeoque semen in viro infoecundum reddi, et ne quidem generari. Folia habet, salicis foliis non absimilia, quibus olim mulieres in Thesmophoriis

lectos castitatis ergo, cui tunc maximopere studere debebant, sternebant. Inde quoque, teste Diosc. 1, 136., frutex nomen traxit. B. *Kuisboom.* Ge. *Keuschbaum. Keuschlamm.* Ga. *l'Agneau chaste. Petit poivre. Poivre sauvage.* A. *Chatestree.* Prostat in officinis semen Agni casti, piperi non absimile, quod tamen raro hodie adhibetur.

[AGON, graec. ἀγὼν, *certamen.* Apud scriptores infimae latinitatis *agon mortis* illud vitae momentum est, quo mors cum vita colluctatur. Vid. *Gloss. man. ad script. med. et inf. lat.* to. I. p. 137.]

AGONIA [gr. ἀγωνία, a quo ἀγωνιᾷν, *angi et metuere, ne voto excidamus,*] est timor et animi contristatio, qua summa anxietate oppressus homo, semet ipsum perferre non potest, et morti quam proximus est. B. *Droefheid.* G. *Heftige Traurigkeit, Unmuth.* Ga. *Agonie, combat, angoisse.* A. *An agony.*

AGONIA (ab α priv. et γόνος, *proles*) seu *Atecnia* (ab α pr. et τέκνον, *infans*), est sterilitas, quae est mulieris, viro utentis, ad concipiendum ineptitudo; dicitur et ἀφορία ab α priv. et φέρω, *fero, porto;* si a parte viri fit, vel ex vitio membri genitalis, vel seminis ipsius mala qualitate, vel defectu; in foeminis a mala uteri, vel aliarum partium, conceptui inservientium, dispositione, vel conformatione, vel ineptitudine, foetum ad debitum usque tempus alendi, vel tanta obesitate, ut ipsae partes genitales inde adgraventur. [Cons. Fr. Lud. Meissner *üb. d. Unfruchtbark. d. männl. u. weibl. Geschl.* Leipz. 1820. 8.] Ge. *Unfruchtbarkeit.* Ga. *Sterilité.* A. *Barreness.* B. *Onbevrugtheid, Zadeloosheid.*

AGONIZARE dicuntur, qui ex superante vi morbi, et viribus vitae prostratis, efflando animam proximi sunt: ab ἀγὼν, *certamen.* [Vide paulo ante.] Ge. *In den letzten Zügen liegen.* Ga. *Agonizer.*

[AGRESTA s. OMPHACIUM est succus, ex uvis immaturis expressus, qui sive aceti vice in re culinaria adhiberi solet, sive cum sacchare in syrupi formam redactus medicamentis ingrati saporis emendandi causa additur. Ge. *Agress.* Cons. *Gloss. man. ad script. med. et inf. lat.* to. I. p. 140.]

AGRIA est *Agrifolium.*

AGRIACANTHA (ita enim potius, quam *Agricantha,* quod contra omnem analogiam formatum Blanc. et Turton. habent, scribendum) est cardui feri sylvestris species, ab ἄγριος, *ferus* et ἄκανθα, *carduus.* [Sprengel. (*Gesch. d. Pflanzenk.* I. p. 257.) per Agriacantham Cnicum syriacum intelligendum esse putat.]

AGRIELAEOS est *Olea sylvestris, Oleaster* ex ἄγριος, *sylvestris,* et ἐλαία, *olea.*

AGRIFOLIUM s. AQUIFOLIUM (*Ilex aquifolium Linn.*)

est frutex, qui crescit saepe ad arboris altitudinem; eius truncus et rami sunt flexiles, habentque duplicem corticem, viscosum, griseum, aut viridem externe, pallidum interne, odoris ingrati, lignum est durum, compactum, ponderosum, album in sua substantia, in interiori parte nigricans; habet folia in ambitu longa, Laurum referentia, acuta, rigidis spinis armata, semper virentia, flores monopetalos, rotatos, (Tetrandr. Tetragyn.) baccas parvas, rotundas, rubras, quaterna semina triquetra continentes: Forte ab ἀγρεύω, *venor*, quia eius glutine aves capiuntur. Vel ab ἀγριόω, *ferus sum*, idque propter folia spinis acutis horrida. Referunt *Caesalpinus* et *Dodonaeus*, quod frutices hi, ubi veterascunt, aculeos deponunt, et folia horum loco producunt similia Lauri. Decoctum foliorum ut remedium pectorale commendatur. Ge. *Walddistel*, *Stechpalme*, *Hülse*. Ga. *Houx*. A. *The holly-tree*. B. *Hulst*.

AGRIMONIA sive *Eupatorium* Graecorum, est herba officinalis cum foliis pinnatis, nervosis, rugosis, instar Pimpinellae; floribus hexapetalis rosaceis (Dodecandr. Digyn.) in spicam congestis; florem fructus sequitur exiguus, veluti echinatus, qui binum, vel solitarium semen continet. Radix perennis est, longa, mediocriter crassa, nigricans: nomen accepisse videtur, quia sibi in agris alimoniam quaerit, vel quod nomen obtinuit ab Argemone, cuius etymon vide in *Argemone*. Virtute gaudet subadstringente atque traumatica. Ge. *Odermennig*, *Bruchwurz*. Ga. *Agremoine*. *L'eupatoire des Grecs*. A. *Agrimony*. *Liverwoot*. B. *Agrimonie*. *Leverkruid*.

AGRIMONOIDES est Agrimoniae species, ex Agrimonia, et εἶδος, *forma*. Differt vero, quod flos non sit ita congestus, neque fructus ita hispidus, et non decem, uti illa, stamina habeat. Est *Agrimonia agrimonoides Linn.* foliis caulinis ternatis, fructibus glabris.

AGRIOCARDAMUM est Nasturtii aquatici species; ex ἄγριον, *sylvestre*, et κάρδαμον, *nasturtium*: vide *Iberis*.

AGRIOCASTANUM est *Bulbocastanum*, ex ἄγριον, *sylvestre*, et καστανὸν, *castanea*.

AGRIOCINARA est *Articocalus* sylvestris, ex ἄγριος, *sylvestris*, et *Cinara*.

AGRIOCOCCIMELA est *Prunus* sylvestris, ex ἄγριος, *sylvestris*, κόκκος, *bacca*, *prunus*, et μῆλα, *mala*.

AGRIOMELA est *Mali Cydonii* species sylvestris, ex ἄγριος, *sylvestris*, et μῆλα, *mala*. [Ἀγριόμηλα ap. Diosc. 1, 163. Pyrus malus est.]

AGRION dicitur *Peucedanum*. Ἄγριον *sylvestre* est, quia forte sylvestria et montosa amat loca.

AGRIOPASTINACA est *Saxifraga* Candiae, ex ἄγριος, *sylvestris*, et Pastinaca.

AGRIOPHYLLON dicitur *Peucedanum*, [Plin. h. n. 25. 9.] ex ἄγριον, *sylvestre*, et φύλλον, *folium*.

AGRIORIGANUM est *Origanum* sylvestre, ex ἄγριον, *sylvestre*, et ὀρείγανος, *Origanum*. Diosc. 3, 34. (Spreng. *hist. rei herb.* I. 130. 179.)

AGRIOSELINUM est *Ranunculi* species, ex ἄγριος, *sylvestris*, et σέλινον, *Selinum*.

AGRIOSTEARI est *frumenti* sylvestris species, ex ἄγριος, *sylvestris*, et στέαρ, *farina triticea*, aqua subacta.

AGRIPPA, quasi **AEGRIPPA**, ab aegro partu dicuntur, quorum non caput, sed pedes primi in partu exierunt. Fuerunt autem multi sic appellati, quorum unus fuit Menius Romanus, cognomento Lanatus. Alter Sylvius Agrippa, duodecimus Latinorum rex; etiam Marcus Agrippa, Augusti genere, et Herodes Agrippa, Herodis, primi Iudaeorum regis, filius; [et Iul. Agrippa, a Gal. *d. med. comp. s. l.* 8. c. 5. p. 185. to. 13. A. Gell. *noct. att.* 16. c. 16. nomen derivat ab *aegritudine* et *pedibus*, Plin. *h. n.* 7. c. 6. ab *aegre pariendo*. Sunt tamen, qui vocem e graeca lingua derivent, ab ἀγρεῖν, *venari*, et ἵππος, *equus*. Cons. Salmas. *exerc. Plin.* p. 23. Krausius ab ἄγριος, *ferus*, et ἵππα, *equa* derivat. Sed vereor, ne exemplum huius feminini possit in lingua graeca, quae non nisi ἡ ἵππος habet, inveniri. Lexica quidem afferunt vocem ἵππα, sed avis cuiusdam, pici fortasse, nomen eam significare testantur.] Ge. *Ein Kind, das mit den Füssen voraus kommt.* Ga. *Un enfant, qui se presente dans l'accouchement par les pieds.* A. *A child that is with the feets first born.* B. *Een kind, dat in 't baren met de voeten voor komt.*

AGROSTIS ab ἀγρὸς, *rus*, *ager*; ita vel omne *gramen* dicitur, quod in agris provenit, vel peculiare graminum genus, plures sub se species comprehendens. [Gr. ἄγρωστις. Theophr. *hist. pl.* I. 10. aliisque locis Triticum repens sub hoc nomine intelligit. Dioscor. 4. c. 32. ἄγρωστιν ἐν Παρνάσσῳ memorat, quam Sprengel. *Gesch. d. Pfl.* I. p. 144. Parnassiam palustrem esse contendit.]

AGROSTOGRAPHIA est descriptio graminum, ab ἄγρωστις, *gramen*, et γράφω, *scribo*. [Dederunt sub hoc nomine graminum descriptionem Scheuchzerus et nuperior Palisot Beauvois *essay d'une nouvelle agrostographie.* Par. 1811. Molitur denique simile opus Trinius Petropolit., qui inde ab a. 1813. varia opuscula huc spectantia promulgavit.]

[**AGRYPINE**. Med. chir. Encycl. sub: *Kopfgeschwür.*]

AGRYPNIA sive **PERVIGILIUM**, aut **VIGILIAE NIMIAE**, et **COMA VIGIL** est, cum somnus diu interrumpitur per aliquot dies, vel per aliquot menses, vel, ut dicitur, etiam annos. Alii ex somno irrequieto saepius evigilant, et per aliquot temporis spatium redormire non possunt.

Sunt quoque sani, qui parumper dormiunt, diu vigiles: at in omni paene dolore vigiliae urgent, et in plerisque febribus et morbis aut pervigilium est, aut irrequietus somnus; inprimis ubi levissimae inflammationis cerebri prima initia adsunt, quibus auctis in coma mutatur saepe; senes item saepe molestis vigiliis fatigantur, quas etiam efficiunt ira, tristitia, sollicitudo, gaudium, meditatio, metus, etc. Ge. *Schlaflosigkeit.* Ga. *Insomnies.* A. *Watching. Waking. Watchfulness.* B. *Waken. Waking. Slapeloosheid.* Componitur vox graeca ex α priv. et ὕπνος, *somnus,* [insertis per pleonasmum γϱ, auctore Etym. M. p. 13, 26.]

AGRYPNOCOMA, ex ὕπνος, *somnus,* et κῶμα, *sopor inordinatus,* idem quod *Coma vigil.* vid. *Agrypnia.*

AGYNOS, ex α priv. et γυνὴ, *femina:* hoc est, qui sine uxore, aut concubina, vitam caelebs transigit.

AGYRTA, CIRCULATOR sive **CIRCUMFORANEUS**, qui medicamentis empiricis vendendis se dicat, eaque morbo cuivis absque ratione ulla expellendo valere iactat, omnique sine discrimine aegro sanitatem promittit, hincque lucri gratia populum in foro congregat. Ab ἀγυϱέω, *populum congrego.* E Platone *de rep.* I. 2. p. m. 364. constat, olim ita vocatos fuisse praestigiatores, qui divina quadam virtute, carminibus, et sacrificiorum mysteriis se morbos infligere, inflictos quoque curare, et si quid sceleris esset commissum a divitibus, eorumque proavis, id magica sacrificiorum celebritate, suffimentorumque odore expiare, eorumque inimicos, tam sontes, quam insontes, carminibus oblaedere posse, gloriabantur. G. *Quacksalber, Marktschreyer.* Ga. *Un charlatan.* A. *A mountebank, Quack.* B. *Een Quakzalver, Beun-haas, eén janpotagie, etc.*

AHENUM est vas cupreum, vel ferreum, medicamentis coquendis et destillandis destinatum; dicitur et *Cucuma.* Ge. *Ein Kessel.* Ga. *Une chaudiere, un coquemar, un chaudron.* A. *A bras-kettle.* B. *Een ketel.*

AÏPATHIA vel **AEIPATHIA** est perpetua passio, seu continua affectio, ab ἀεὶ, *semper,* et πάθος, *passio.*

AIRA est genus graminum (Triandr. Digyn.), gluma et corolla bivalvi, corolla adnascente, quod plures species flosculis vel muticis, vel aristatis, comprehendit. [A. *Hair grass.* B. *Rietgras.* Ga. *Canche. Join.* Ge. *Schmellen. Schmielen.*]

AISTHESIS, sive *Sensus:* estque vel *externus,* ut visus, auditus, odoratus, gustus et tactus; hisce addunt sitim, famem, et coëundi appetitum; vel *internus,* ut vulgo sensus communis, phantasia, memoria, iudicium, ratiocinium etc. *Aisthesis,* cum externus est sensus, est receptio, qua motus, a corpore aliquo obiecto fibrillis nervorum impressus, sen-

sorio communi, indeque animae, mediantibus spiritibus animalibus, in nervis existentibus, seu potius materia nervea, communicatur. Ab *αἰσθάνομαι*, *sentio*. Ge. *Die Sinne, Empfindlichkeit*. Ga. *Sens, ou sensations*. A. *The sense*. B. *De zin, bevatting*.

AISTHETERIUM, [gr. *αἰσθητήριον*.] vide *Sensorium commune*.

AIUGA est *Chamaepytis*, dicitur et *Abiga*. [idque rectius. Plin. 24, 6. extr.] Vide *Iva* et *Abiga*.

AÏZOON est *Telephii* et *Sempervivi* species, quae diu succulenta persistit, ex *ἀεὶ*, *semper*, et *ζῶον*, *vivum*. [Quae sub hoc nomine a Theophr. *h. pl.* 1. c. 10. commemoratur planta, videtur, iudice Spreng. ad h. l. p. 48, Sempervivum tenuifolium Sibth. esse. In Dioscoride plures plantae sub hoc nomine occurrunt.]

AÏZOON est etiam genus exoticarum plantarum, quas Ficoidem procumbentem et hispanicam alii vocant; alii et Fritillariam crassam eodem nomine denotant. Ge. *Immergrün*.

[**AKIURGIA**. Vid. supra *Aciurgia*.]

[**AKOGNOSIA**, ab *ἄκος*, *remedium*, et *γινώσκω*, *cognosco*, et]

[**AKOLOGIA**, gr. *ἀκολογία*, ab *ἄκος*, *remedium*, et *λέγω*, *dico*, *expono*, si linguae rationem habeamus, nihil aliud denotare poterit, quam doctrinam de remediis in universum. Sed Io. Ern. Kuster. *introd. in akolog. syst. et rat.* Hal. 1795. p. 14. male sic vocat remediorum chirurgicor. doctrinam. Vid. mea progr. *de inepta cognit. lingu. gr. simul.* Opuscul. to. 2. p. 281.]

AL est articulus arabicus, qui nominibus in principio saepe apponitur, ad rem nempe exaltandam, ut in Alcali, Alchymia, Alhandal, Alkekengi etc., idem sonat, ac Hebraeorum *Ha* et Belgarum *De*, *het*. G. *Der*, *die*, *das*. Ga. *Le*, *la*. A. *A*, *the* etc.

ALABASTRI sunt folia illa viridia herbacea, quae flores nondum explicitos sepiunt. [Proprie de rosis adhiberi, Plin. *h. n.* 21, c. 4. testatur: *Germinat omnis* (rosa) *primo inclusa granoso cortice. Quo mox intumescente, et in virides alabastros fastigiato, paulatim rubescens dehiscit ac sese pandit*. Et eleganter quidem sic dicitur: nam *ἀλάβαστρον* denotat vas unguentarium.] G. *Knöpfe. Blumenknospen*. Ga. *Boutons*. A. *Button*. B. *Knoppen*. — In Mineralogia *Alabaster*, seu *Alabastrites*, lapidem certum denotat, qui et unguentum Alabastritidis ingreditur. Vide *Alabastrites*.

ALABASTRITES est species marmoris, seu potius gypsei lapidis, verum ipso marmore mollior, coloris candidi, rubri, eleganter variegati, et divisis maculis, aut venis signati, punctulis nitens, polituram admittens, et

particulis arenaceis micantibus constans. Hic est ita mollis, ut cultro scindi possit, et est lapidis genus, e quo varia torno finguntur vasa. Gravitatis est respectu aquae velut 1,872: 1000. Unguentum ingreditur Alabastrinum. Ge. *Alabaster.* Gall. *De l'Albâtre.* A. *Alabaster.* B. *Alabaster.* Gr. *Ἀλαβαστρίτης.* [Blancardus h. l. sequitur sententiam multorum, qui Alabastritem pro vero habent alabastro. Alii utrumque ratione duritiei a se invicem recedere contendunt, ita, ut alabastrites cultro secari non possit.]

[ALALIA est illud loquelae vitium, quo aegroti verba articulatim pronuntiare nequeunt. Differt igitur ab aphonia, qua correpti voce sonora penitus privantur. Ios. Frank II. 2. 1. p. 44. ff.]

ALANA TERRA, vide *Tripolis.*

ALAE dicuntur nasi latera, sive cartilagines, quae inferiorem mobilemque nasi partem formant. G. *Die Nasenflügel.* Ga. *Les côtes des narines, ou les ailes du nez.* A. *Wings of the nose.* B. *De Neusvleugels.* — Item nympharum pinnulae, seu labia pudendi muliebris, *πτερυγώματα, μυρτόχειλα, μυρτοχειλίδες, κρημνοί.* [Poll. *onom.* II. 174. Ruf. Eph. de part. hom. p. 52.] G. *Die Lippen an der Frauenschaam. Die Schaamlippen,* Ga. *Ailes des parties honteuses de la femme, les levres.* A. *The wing of the privy parts of a woman.* B. *De vrouwelykheids lippen.* — *Alae* etiam dicuntur pulmonum lobi. G. *Lungenflügel.* Ga. *Les lobes du poumon.* — Item superior auris pars elata. G. *Das Ohrläppchen, Flügel des Ohrs.* Ga. *l'aile de l'oreille ou la partie superieure.* A. *The wing of the ear.* B. *Het opperste des oors.* — Item axillae: G. *Die Achsel.* Ga. *Aiselle.* A. *The armhole, the armpit.* B. *De oxel.* Gr. *Μασχάλη* [Ruf. Eph. *l. c. p.* 50. *μασχάλη, ἡ ὑπὸ τῷ ὤμῳ κοιλότης.*] et *μάλη.* — Item processus ossis sphenoidis. G. *Die Flügel des keilförmigen Beines.* Ga. *Ailes des apophyses de l'os sphenoide.* A. *The winges of the wedgebone.* B. *De vleugels wyze uitsteekzels.* — Item *alae*, vespertilionum alis similes, vide *Vespertilionum alae.* — Item Mystaces, vide *Mystax.* — Item plantarum cavi inter caulem et ramulos anfractus, unde sinuatim nova proles egreditur, facta ab humanis translatione, ita dicuntur. Neque minus duo petala lateralia, quae cum vexillo et carina florem papilionaceum formant, *alae* vocantur. Caules quoque plantarum *alati* sunt, iuxta quorum longitudinem laciniae foliaceae decurrunt.

ALANTINE. Vid. Inuline.

ALARES MUSCULI, vide *Pterygoides.*

ALARIA OSSA, sunt processus pterygoides ossis sphenoidis. Ga. *Apophyses pterygoides.*

ALATERNUS, *Rhamnus alaternus Linn.* (Pentandr. Monogyn.) est arbuscula semper virens, cuius folia alterna,

semper virentia, oblonga, satis magna: calix tubulosus, profunde quinquefidus, instar stellae expansus; ex parte interna calicis ex interstitiis segmentorum, flos monopetalus, infundibuliformis, quinquepartitus, quasi stellae in modum expansis segmentis prodit; ovarium in fundo imi calicis, donatum tuba erecta trifida, fit bacca mollis, succulenta, post maturitatem nigra, foeta ternis seminibus gibbis ab una parte, ab altera angulatis: derivatur ex italico sermone, *a*, id est ad, et *Linterno*, Italiae fluvio, cui forte adnascitur; vel ab alterno, quia folia eius alterno ordine in caulibus sunt disposita. Ge. *Alaternus.* Ga. *Alaterne.*

ALATUS dicitur caulis vel petiolus, lateribus dilatatus, v. *Ala.*

ALBADARA est arabica vox, significatque ossiculum sesamoides maius, pollicis articulo ad metatarsi ossis caput appositum, parvum pisum magnitudine referens.

ALBA PITUITA idem, quod *Leucophlegmatia.*

ALBARAS ALBA, vide *Leuce.*

ALBARAS NIGRA, vide *Lepra Graecorum.*

ALBINUM est *Gnaphalium marinum*, sic a lanugine alba dictum. [Nemnich (*Polyglotten-Lex. d. Naturgesch.* I. p. 149.) refert, plantae nomen esse *Albinae*, lectoresque ad Giseke *ord. nat.* 207. 227. 248. amandat.]

ALBUGINEA oculi, vel innominata, est membrana, quae obducit partem anteriorem et hemisphaericam oculi. Scleroticae firmiter adhaeret, ac videtur tantum esse expansio tendinosa musculorum oculi rectorum et obliquorum, quae circa corneam valde attenuatur, et in ipsa quasi evanescit, nec propria oculi tunica dici debet. — Datur et altera membrana *albuginea* dicta, *testem* obvolvens immediate, robusta, arcte cum substantia testis cohaerens, quae vasa spermatica recipit, et ad testes transmittit. G. *Das weisse Augenhäutchen und die eigene Haut des Hodens.* Ga. *Membrane albuginée.* A. *The white coat of the eye and testis.* B. *'t witte vlies.*

ALBUGO oculi, idem quod *Album oculi.* — Item macula alba in tunica cornea, vel ab humoribus, vel a cicatrice, aut exulceratione excitata. G. *Ein weisses Augenfell.* Ga. *Une taye blanche à l'oeil.* A. *White spots in the eyes.* B. *Een witte oog-vlek.* Gr. λεύκωμα, et αἰγίς.

ALBUM CANIS est stercus album canis praecipue ossa rodentis, dicitur *Album Graecum*, uti stercus murium quoque, *Album nigrum.* Illud olim in gargarismatibus, hoc ut remedium antiepilepticum, nec non ad suppositoria et ut purgans adhibebatur.

ALBUM OCULI dicitur, ubi tunica *adnata*, seu *albuginea*, scleroticae tunicae adnascitur. G. *Das Weisse im Auge.* Ga. *Le blanc de l'oeil.* A. *The white of the eye.* B. *Het wit van 't oog.* Vide *Albuginea.*

ALBUM RHASIS, unguentum est ex cerussa et axungia porcina compositum, ita dictum a colore albo, et ab auctoris nomine. *Rhasis* enim insignis fuit medicus ex Arabum familia, saeculo XI. n Hispania florens.

[**ALBUMEN** proprii cuiusdam principii organici nomen, quod albumen ovi inprimis constituit. Eius in statu fluido qualitates sunt hae: liquor insipidus, tenax, lentus, coagulabilis, aqua ponderosior. Leni evaporatione abit in flavescentem, pellucidam, fragilem, succino similem massam. Aqua affusa massam in priorem statum fluidum reducit. Chemici nuperi albumen e carbonii 52,883. oxygenii 23,872. hydrogenii 7,540. et nitrogenii 15,705 constare docuerunt. Ge. *Eiweisstoff. Eistoff.*]

ALBUMEN OCULI, vel **ALBUGO**, *λογὰς*, *σφενδόνη*, *κυκλώπιον*. Idem quod *Album oculi*.

ALBUMEN OVI, liquor albus, lentus, vitellum undique cingens, externe duabus tunicis investitus, membranis in plurimos orbiculos separatos distinctus, veluti cepae bulbus. Recens si est, calore inter 50 et 60° Reaum. et acidis, nec non spiritu vini, [aethere, metallicis solutionibus et infuso gallarum] concrescit in duram materiam, sed incubatu redditur fluidissimus, tenuissimus, volatu exhalans, non concrescens igne, sed resolutus, fitque sic aptus alendo foetui. Albumen ovi, praeter usum culinarium, etiam in collyriis, ob virtutem refrigerantem adhibetur, praecipue cum frusto aluminis conquassatum. G. *Das Weisse im Ei.* Ga. *Le blanc ou le glaire de l'oeuf.* A. *The white of an egg.* B. *Wit van het ey.*

ALBURNUM est substantia reticularis sub libro et cortice substantiam lignosam arborum ambiens, et quotannis in lignum transiens: ab albore dicta est *Plinio:* adipi in homine respondet. G. *Spind, oder Bast.* Ga. *L'Aubour, ou aubier (le blanc et la partie la plus tendre entre l'ecorce et l'arbre.)* A. *Bast. Sap. Blea* s. *Bleak.* B. *Spint.*

ALCAHEST, vel **ALKAHEST**, ac si diceres *Alcali est.* Describunt Alchemici veteres, esse generale resolvens, perenne et immutabile, quod reducit omne corpus visibile in liquorem sui concreti, servata seminum potestate, forma essentiali et nativa integra. Magni nominis, si modo paris effectus, quem quisque suo processui tribuit. Nonnulli in mercurio varie praeparato illud quaerunt, alii in tartaro, eiusque praeparatis: vel in alcali fixato nitri, ut *Glauberus:* vel in acerrimo aceti spiritu ab aerugine destillato, ut *Zwelferus*, et alii in aliis. Sed talem dari liquorem, vel universale menstruum, omnino impossibile videtur, nec forte pro eo conservando vas reperiri posset. G. *Ein allgemeines Auflösungsmittel.* Ga. *Un Alcahest, dissolvant universel, un*

menstrue universel. A. *A general dissolvent.* B. *Een algemein schei-vogt.*

ALCAHEST GLAUBERI. Est [Carbonas kalicus s. Kali carbonicum, antiquiorum] *nitrum fixum*, seu nitrum ope detonationis per admistum pulverem carbonum in sal alcali fixum mutatum. A *Glaubero*, qui hunc praeparationis modum primus descripsit, nomen habet, qui ab eo per deliquium soluto miras vires sibi promisit. G. *Fixer Salpeter.* Vide *Alcahest.*

[**ALCAHEST HELMONTII** idem, quod Alcahest Glauberi.]

[**ALCAHEST RESPURII** conficiebatur detonatione nitri cum zinco metallico et edulcoratione residui. In liquore hoc continebatur hoc alcahest.]

[**ALCAHEST ZWELFERI** est acidum aceticum, quod ex aerugine per destillationem elicitur.]

ALCAHOL, vid. *Alcohol.*

ALCALESCENTIA sunt talia alimenta, vel medicamenta, quae assumta alcali in corpore humano generant. Talia sunt animalia, eorumque partes, et ex vegetabilibus illa, quae fermentationi inepta sunt, et de quibus ope ignis sales alcalini produci possunt. Sanguis quoque humanus quibusdam in morbis in corruptionem alcalinam, seu alcalescentiam vitiosam abit. Vide Ill. *Schmidel* Diss. de *alcalescentia humorum.* Vel etiam ex alimentis animalibus alcali spontaneum in corpore nascitur.

ALCALI, SAL ALCALI, ALCALINA. Salia, quae linguae causticum, vel acrem saporem imprimunt, cum acidis plus minus effervescunt, cum iis commixta salem medium constituunt, succorumque vegetabilium caeruleorum colorem ut plurimum in viridem mutant, *alcalia* dicuntur. Nomen ab herba *Kali* accipiunt, ex cuius cineribus combustis *Soda*, quae alcali impurum est, educitur. Olim omnia salia alcalina ignis vi ex acido cum phlogisto combinato generari autumabant, recentiorum tamen, v. c. *Marggrafii* et *Wieglebii*, experimenta docere videntur, ea etiam a natura confici, atque corporibus, quae nondum ignem passa sunt, inesse. Dividuntur in *fixa* et *volatilia*, quae etiam *urinosa* dicuntur. *Fixa* sunt 1) *vegetabilia*, inter quae *Cineres clavellati* et *Sal tartari* purissima; impuriora sunt *Tachenii* methodo parata, ut *Sal Absinthii;* 2) *minerale alcali*, [secundum recentiores *carbonas nutricus*] quod interdum, sed rarius, nativum occurrit, ut plurimum tamen basin mediorum salium, ut marini et mirabilis *Glauberi*, constituit. *Volatilia*, tam ex animali regno, ut *pars alcalina salis ammoniaci*, quam ex variis *vegetabilibus*, v. c. nasturtinis, obtinentur. Nec in *minerali* regno, ut in lapide suillo, eius vestigia desunt. Vegetabilia alcalia, si puriora sint, in aëre deliquescunt, ut sal tartari

in *oleum tartari per deliquium*, minerale vero alcali in pulverem fatiscit. Alcali volatile solutionem cupri coeruleam efficit. [Nunc vocantur Alcalia oxyda, quae in aqua (et alcohole) solvi possunt, hincque actionem fortiorem in colores vegetabiles exserunt. Quibus adnumerantur oxyda *calicum, natricum, lithicum, baryticum, stronticum* et *calcicum*. Tria posteriora a caeteris nomine *terrarum alcalinarum* distinguuntur. Perperam. Alcalibus etiam *Ammonium* adscribere solent, quod antiquitus *alcali volatile* vocatum est, et adhucdum satis frequenter vocatur.] G. *Laugensalz, Alkali.* Ga. *Sal Alcali.* A. *Alkali.* B. *Zuiver zout, Loogzout.*

ALCALISATIO est, quando verbi gratia spiritus vini alcali quovis impraegnatur, ut menstruum evadat magis dissolvens; vel quando sal quoddam, addito principio inflammabili, per calcinationem in alcali mutatur.

[**ALCALOIDAS** (penult. producta) male nominarunt corpora quaedam organica, quae virtute basica praepollent atque colores vegetabiles more alcalium anorganicorum afficiunt. Appellantur etiam *alcalia organica.*]

[**ALCALIGENIUM** nominari voluerunt nonnulli *Azotum* s. *Nitrogenium*, quae vide.]

ALCANNA, s. **ALKANNA**, *vera*, s. *orientalis*, quae et *Alhenna* Arabum dicitur, est radix *Lawsoniae inermis Linn.* racemis inermibus (Octandr. Monogyn.), ex qua cum calce viva Arabes orientalesque gentes extrahunt tincturam, cum qua dentes et ungues, nec non crines equorum, etc. rubro colore tingunt. In aquosis non facile eius colorem extrahi perhibent, sed in oleosis. Est *Cyprus* veterum, vid. *Cyprus.* G. *Alkanne, roth ägyptisch Färbeholz.* Ga. *Alcanne.* A. *Alkanet from the Levant.* B. *Alkanne wortel.*

ALCANNA VULGARIS vero est ex *Anchusa tinctoria Linn.* quae in Europa calidiore crescit. Radix tenuis, longa, lignosa, rubra, sub cortice sanguineo substantiam albam includens, sapore adstringente praedita, ad usus tinctorum tantum adhibetur. G. *Rothe Ochsenzunge.* Ga. *Orcanette.* A. *Alkanet.*

ALCE, **ALCES**, Gr. ἀλκή, id est *vis* et *robur.* Nomen animalis robustissimi, cervo maioris, cuius ungula [inprimis pedis sinistri posterioris] olim pro specifico antepileptico, sive interne exhibita, sive amuleti instar de collo suspensa, laudabatur. Est *Cervus alces Linn.* cornibus, caulibus palmatis, caruncula gutturali. G. *Elendthier. Elennthier.* Ga. *Elan.* A. *Alk.* B. *Eland.*

ALCEA est herba, cuius caules villosi, asperi, medullam fungosam habentes, folia *Malvae*, magis divisa, villosa, caulibus longis adhaerentia; semina latiora, in capitula congesta; reliqua *Malvis* communia, praeter calicem exteriorem sexfidum, qui in Malvis triphyllus, in Althaeis novemfi-

dus est. Dicitur ab ἀλκῇ, *robore, auxilio*, remedio, quod fortiter dysentericis ac ruptis medeatur impositum. Ge. *Sigmarskraut, Sigmundswurz*. Ga. *Mauve sauvage seu Alcée*. A. *Vervain mallow*. B. *Sigmaarts-kruid*. Dicitur etiam *Simeonis herba*.

ALCEDO, ἀπὸ τοῦ ἐν ἁλὶ κύειν, quod, uti veteres putabant, in mari pariat illa avis species. Est genus avium ad picas pertinens, cuius rostrum trigonum, crassum, rectum, longum; lingua carnosa, brevissima, plana, acuta: mandibula superior angulata. [Nomen systematicum est Alcedo ispida. Schneider. in *Lex. gr.* vocem Ἁλκηδὼν nullo scriptoris exemplo confirmari posse contendit.] Ge. *Eisvögel*. Ga. *Alcyon, Martin-pecheur*. A. *Kingsfisher*. B. *Der gemeene Ysvogel*.

[ALCHEMIA s. ALCHYMIA partim ex arabica, partim e graeca lingua compositam exhibet vocem. Arabes enim solebant res, quas sua ipsorum lingua exprimere haud poterant, ex aliis linguis desumere, iisque denominationibus praeponere articulum *al*. Nihil aliud igitur proprie denotat Alchemia, quam chemia. H. Brandeis (*med. Wörterb.* p. 13.) igitur magnopere errat, cum articulum *al* ab Arabibus propterea vocibus praeponi adserat, quoniam earum significatio sic augeatur: Alchemiam hinc esse chemiam nobiliorem, altiorem.]

ALCHEMILLA *vulgaris* est planta, cuius folia ex radice erumpunt, caulibus longis adhaerent, et serrata, vel lobata sunt; calyx in octo, vel novem segmenta fissus superius, inferius tubulosus est satisque amplus, segmenta quatuor maiora, quatuor minora, in stellam expansa: caules parvi, rotundi, villosi, ramosi; flores apetali in summis caulibus habent stamina quatuor, et in umbellam dispositi sunt; ovarium in fundo calycis tubam emittit apice sphaerico donatam; calyx fit capsula continens bina plerumque semina, rotunda, flava; Radix longa, digitum crassa, externe nigra, fibris instructa. Virtutes sunt traumaticae, subadstringentes. Vocatur etiam *Pes leonis* et *Stellaria;* sic appellatur, quod Alchimistarum praeconiis sit celebrata. *Pes leonis* dicitur, quod folia habeat instar leonini pedis lata et rotunda. Ge. *Sinau,* [haud dubie e *Sonnenthau* corrupta vox] *Löwenfuss, Frauenmantel*. Ga. *Pied de lion*. A. *The common ladies mantle*. B. *Onzer vrouwen mantel, Leeuwen-voet*.

ALCHYMIA seu ALCHEMIA est proprie illa chymiae pars, quae agit de metallorum transmutatione, sive depuratione, qua metalla ignobiliora (cruda et immatura iuxta chemicos) in nobiliora et matura ope artis rediguntur. Venit ex *Al,* particula intensiva, et χύω, *fundo*. [Quam falsa haec sint, monitum est paulo ante sub *Alchemia*.] Ge. *Alchymie, Goldmacherkunst*. Ga. *Alchymie*. A. *Alchymy*.

ALCIBIADIUM et **ALCIBIUM** est *Echium*, sic dictum, quod *Alcibius* quidem primo herbam illam adversus viperarum morsus invenerit efficacem. [Vid. Plin. *h. n.* XXVII. 5. 21. et infra *Echium.*]

ALCOCALUM est *Cinara*, sive *Articocalus*, forte ab ἀλκή, *robur*, et κόκκαλος, *pini nucleus*, idque ob pini fructus figuram et ungues squamosos. [Vid. Lobeck ad *Phrynich.* p. 397.]

ALCOHOL, **ALCAHOL**, **ALKAHOL**, **ALCHOOL**, **ALCOOL**, **ALKOL**, **ALCOL**, vox origine arabica, est purior substantia rei segregata ab impuritate sua. — *Alcohol* significat pulverem subtilissimum et impalpabilem. [Longe frequentissime haec vox spiritum vini rectificatissimum denotat: quam ob rem spiritus vini *alcoholisatus* (Pharmac. boruss.) vocatur is, cui, quantum fieri potest, aqua detracta est. Neque raro distinguitur alcohol a spiritu vini ita, ut illud aqua *penitus* orbatus spiritus appelletur. Alcohol ex oxygenio, hydrogenio et carbone hac ratione constituitur, ut e bicarbureti hydrogenii (gas oléfiant) duobus aequivalentibus unoque aquae compositum esse cogitari possit. Scilicet centum partes constant ex oxygenii 34, 72, hydrogenii 13, 70, et carbonis 51, 98 partibus.] Ge. *Das Feinste von einem Dinge*, et in specie *der höchst rectificirte Weingeist.* Ga. *l'Alcohol, le plus subtil de quelque chose.* A. *The purer substance of any thing.* B. *'t subtylste, en 't pit van iets.*

ALCOL, idem quod *Alcohol.*

ALCOOL, idem quod *Alcohol.*

ALCOLAE Arabibus idem quod *Aphthae.* Theophr. Paracels.

[**ALCORNOCO** cortex cuinam arbori sit tribuendus, valde ambigitur. Recentissimae, a Dierbachio institutae, disquisitiones probabilem reddunt sententiam, qua varios cortices, in mercatu sub hoc nomine obvios, partim a Rhopalae, partim a Byrsonimae variis speciebus provenire contenditur. Cons. Geiger (*Magaz.* XXXI. 1830.) et *Pharm. Centralbl. No.* 23. 1830. p. 361. ubi inprimis notetur editt. animadversio. Eximiae laudes, quae huic cortici tanquam efficacissimo contra phthisin remedio olim tribuebantur, experientia confirmatae non sunt.]

ALCYON, vid. *Alcedo.*

ALDABARAM vocantur duo ossicula sub pollice pedis posita, et minori fabae quadantenus similia, quae in censu ossiculorum sesamoidum poni debent. Vide *Albadara.*

ALECTORIUS est lapis, et quidem silex, qui in ventriculis, vel hepate galli gallinacei et gallopavonis reperitur: nec tamen ibi generari videtur, ut nonnulli volunt; sed forte ab his avibus deglutitur, ut cibum suum comminuat; vel

est aliud quid, cui hoc nomen impositum est. Plin. *h. n.* 37, 10.

ALECTOROLOPHOS est herba pratensis, cui nomen *Crista galli.* Ex ἀλέκτωρ, *gallus*, et λόφος, *crista;* dicitur quoque *Fistularia, Pedicularis,* et *Mimmilus.* Ge. *Rödel- oder Läusekraut. Hahnenkamm.* Ga. *Crête de cocq.* A. *Cockscomb, or yellow rattle.* B. *Hatelen, Hane-kammekens.*

ALEMBICUS seu ALEMBICUM, vel CAPITELLUM, seu GALEA. Putatur derivari ab articulo arabico *Al,* et graeca voce ἄμβιξ, vasis species. Est instrumentum chymicum, quod cucurbitis et vesicis destillatoriis operculi vice superimponitur: habet formam galeae, [unde germanice *Martiskammer* audit] intus concavam, extus convexam. Circa infimam partem rostrum habet cubitale, per quod vapores descendunt. Si sine rostro fuerint, usum potius in vasis circulatoriis obtinent, et *Alembici caeci* vocantur. Ga. *Le rencontre.* Conficiuntur ex aere, stanno, vel vitro. Alii pro ipsa cucurbita sumunt: iterum alii pro cucurbita capitello simul iuncta. Ge. *Alembick, Destillirhelm, Rosenhut.* Ga. *Alambic.* A. *An Alembick* or *Still.* B. *Een helm, een alembeck.*

[ALEMBROTH SAL paratur sic, ut partes aequales mercurii sublimati corrosivi et salis ammoniaci in octo partibus aquae destillatae solvantur, et solutioni factae natri carbonici solutio addatur tamdiu, donec nihil amplius praecipitetur. Quod praeceps factum est, edulcoratum loco obscuro servatur. Compositum est ex oxydo mercurii, et aliqua parte acidi muriatici et ammonii. Variis aliis nominibus insignitum est: *mercurii praecipitati albi, hydrargyri muriatici ammoniati, mercurii cosmetici, lactis mercurialis, calcinati maioris Poterii.*]

ALEPHANGINAE vel ALOEPHANGINAE PILULAE, est [secundum Lemery *pharmacop. univers.* p. 342.] vox arabica, significans rem odoram; componuntur enim hae pilulae, in officinis prostantes, ex Aloë, et plurimis aromatibus.

ALEXANDRINA FOLIA, vide *Senna.*

ALEXANDRINA TUTIA, vide *Tutia.*

ALEXICACON est amuletum venenis resistens. Ex ἀλέξασθαι, *opem ferre,* et κακὸν, *malum.* Hom. Il. 10, 20.

ALEXIPHARMACA, ἀντίδοτα, ἀντίδοτοι, ἀλεξίκακα, ἀλεξιθήρια, θηριακὰ, dicuntur medicamenta, quae valent inertes reddere qualitates veneni cuiuscunque, quibus nocet corpori, licet hae minus cognitae; sed nulla talia alexipharmaca generalia dari posse, patet evidenter ex historia venenorum. Sunt tamen ut plurimum vel ea, quae obliniunt sua oleositate, diluunt sua aqua, vel immutant veneni partes peculiari virtute, vel quae solida stimulant et sanguinem commovent, ne a veneno coaguletur, ut volatilia omnia et

ea, quae miasmata venenosa per poros cutis sub tenuissimorum halituum forma exterminant. Veteres doctrinam de venenis in duas dispescebant partes: alteram, quae docet remedia adversus deleteria pharmaca intus sumta, vocabant *ἀλεξιφάρμακα*; ab *ἀλέξω*, *arceo*, et *φάρμακον*, *venenum*; alteram, quae remedia tradit illis, qui morsu, aut ictu venenatorum animalium laesi sunt, inscribebant *θηριακά*. [Superius allata synonyma videntur aliquantulum inter se differre. Cons. Foësii *oecon. Hipp. p.* 28. a.] Ge. *Ein Gegengift.* Ga. *Preservatif, contrepoison, antidote.* A. *Medicines* or *Antidotes against poison. Alexipharmacs.* B. *Een tegengift.* — Dicitur etiam *Antidotus.*

ALEXIPYRETICUM et ALEXIPYRETUM, [de hoc videatur Io. Rhodius ad Scrib. Larg. c. 95. p. 159.] et ANTIPYRETUM, idem quod *Antipyreticum.*

ALEXITERIUM est remedium, ne venenum suscipiatur, corpus praeservans, ab *ἀλέξασθαι*, auxiliari. Galen. per *βοηθεῖν* explicuit in Gloss. Hipp. Idem notat, quod alexipharmacum. Secundum nonnullos illa terminatio graeca *τήριος*, quae in multis aliis nominibus graecis occurrit, mere est paronymica, nullam compositionis speciem constituens. Remedia tamen adversus omnis generis noxam corpore susceptam, sive ore acceptam, sive a bestia inflictam, communi quoque nomine alexiteriorum denotabant veteres, sub quo et medicinas intus sumendas, et exterius applicandas, et ipsa amuleta collo appendenda comprehendebant. [Hinc Galenus *ἀλεξητήρια* simpliciter per *ἰάματα* exponit.] Ge. *Arzenei wider Gift.* Ga. *Preservatif, contrepoison, antidote.* A. *Medicines* or *Antidotes against poison.* B. *Eeen tegengift.* Vide *Alexipharmaca.*

ALGA sive FUCUS, vocantur vegetabilia marina et palustria, quorum variae dantur species. Quaedam habent folia instar graminis, aliae instar capillorum; vulgares vero fuci habent folia pedem unum, vel alterum longa, mollia, tenuia plus minusve, alba vel rubra, aliquando viridia; reperiuntur ut plurimum circa littora maris. — *Algae* iuxta systema Ill. *Linnaei* ordinem tertium plantarum cryptogamiarum constituunt. Dicitur vel ab aquae algore, sive quod pedes alliget, quia crassa est, et foliis ex parte supernatet: vel quod se ad conchas lapidesve alliget, ab alligando. Gr. *φύκος θαλάσσιος*, vide *Fucus.* Ge. *Meergrass.* Ga. *Algue.* A. *Grass-wrack, Seaweed.* B. *Wier.*

[ALGAROBILIA. Sub hoc nomine ex America meridionali ad nos massae subfuscae adferuntur, ex contusis siliquis, fabas nigrescentes lentiformes succo fusco, saporis admodum austeri et adstringentis, invicem iunctas, continentibus constantes. Ingae Marthae Spr. tribuuntur a Vireyo (*Journ. de pharm.* 1828. *p.* 296.)]

[ALGEDO vocatur gonorrhoea virulenta, subito suppressa. Oriuntur dolores, usque ad anum, testes, ab omni intumescentia vacuos, atque interdum vesicam ipsam pertingentes. Vid. Gu. Cokburne *on the sympt., nat., caus. and cure of gonorrhoea.* Lond. 1713. 8.]

ALGEMA, gr. *ἄλγημα*, *dolor*, ab *ἀλγέω*, *doleo.*

[ALGEROTH, rectius *Algarotti*, pulvis est coniunctio oxydi et chloridi stibici, alias submurias stibii dicta, quae facillime paratur, si aqua chlorido stibico (stibio muriatico s. butyro antimonii) additur. Ab aqua resoluta (decompositam barbari dicunt) nascuntur oxydum stibicum et acidum hydrochloricum, quod aliquantulum chloridi stibici puri retinet. Ga. *Poudre d'Algaroth. Mercure de vie.* Ge. *Algarottpulver.* — Cum ne minimam quidem mercurii partem contineat, male *mercurius vitae* vocatur. Ad grana duo vel tria datus vehementem vomitum excitat.]

ALGIDA FEBRIS vocatur, in qua propter vires vitae oppressas frequentior, vel perseverans algor observatur.

ALHANDAL, vide *Colocynthis. Alhandal* est nomen arabicum Colocynthidis, quod imponitur Trochiscis de Colocynthide. [Vid. Sprengel. ad Diosc. IV. 175.]

ALHASEF, idem quod *Hydroa.*

ALHENNA, vid. *Alcanna.*

ALICA, potionis genus est, quod etiam *χόνδρος* dicitur [a Paul. Aegin. I. c. 73. autem alica diserte distinguitur a *χόνδρῳ*.], ab alendo, quod multum nutriat. Significat in genere granum, sed quid proprie apud veteres fuerit, utrum res factitia, an nativa aliqua seminis species, non adeo planum est. *Hippocrates* factitium quid esse innuere videtur, cum alicam et ptisanam iunxit, et inter sorbitiones fortiores retulit. Hodie hoc sub nomine intelligitur illa species frumenti, quae *Zea* dicitur, excorticata et conquassata, unde decoquendo parantur iuscula pultesve, quibus bene nutriendi facultas inest. Perinde se res habet, ut cum ptisana, quae proprie est semen hordei decorticatum, et decocta vel cum semine sorbetur, quod est *ptisana integra,* vel sola colatura pro tenuiori alimento sumitur. [Apud Romanos non ita pridem ante Plinii tempora eius usus innotuit; narrat enim libr. 22. c. 25. *Alica res Romana est et non pridem excogitata: alioqui non ptisanae potius laudes scripsissent Graeci.* Illius parandae rationem tradit Oribas. *coll. med.* l. 4. c. 1. et 7.]

ALIENATIO MENTIS, idem quod *Delirium.*

ALIENATIO PARTIS, idem quod corruptio eius.

ALIFORMES MUSCULI, seu ALARES et PTERYGOIDES, dividuntur in externos et internos; vide *Pterygoides.* Ge. *Die flügelförmigen Muskeln.* Ga. *Musclès pterygoides.* A. *The pterygoide muscles.* B. *De Vleugel-spieren.*

ALIFORMIS est epitheton processuum binorum ossis cuneiformis, ad palati latera occurrentium, a similitudine alarum vespertilionum. Vid. *Ala* et *Pterygoides*.

ALIMENTUM dicitur *potus* et *cibus*. Estque talis materia, cuius particulae minimae, actione viscerum et vasorum assimilatae nostris liquidis animalibus et inquilinis, facile canaliculos nostri corporis subire, permeare, lateribus applicari, et adhaerere iis possunt, totumque corpus restituere quoad solida et fluida, ac proin nutrire. Gr. *τροφή*. Ge. *Nahrungsmittel*. Ga. *Nourriture. Aliment*. A. *Meat, nourishment* or *food*. B. *Spyze. Voedsel.*

ALINDESIS est corporis exercitatio, qua oleo uncti se in pulvere olim volutabant, ab *ἀλινδέω, volvo;* quod ab *ἀλίω, voluto.* [Hippocr. I. p. 701. ed. Lips. eius meminit.]

[**ALIPASMA** debet e lexicis medicis prorsus exulare. Vid. Lipasma.]

ALIPTA vocabatur olim ille, qui athletas inungebat.

ALISMA est *Saponaria*, sed aliis (ut *Linnaeo*) *Plantago aquatica* vel potius *Doronici* aut *Damasonii* species. Dicitur quasi *ἴσμα τῆς ἄλης*, quod virus venenatorum animalium debellare novit; vel *παρὰ τὸ ἀλέειν καὶ ἴσμα,* quod sciat propulsare venenum leporis marini et ranae rubetae, opiique. [A. *The water-plantain.* B. *Water-weegbree.* Ga. *Le fluteau.* Ge. *Der Froschlöffel.*]

ALITES seu volucres, ab alis gerendis, vel ab alis eundo dictae.

ALITURA est actio corporis vivi, qua perpetua sanguinis, substantiaeque iactura, ope succi, ex alimentis noviter assumtis praeparati, et in partes alendas impulsi, continuo instauratur. Gr. *Θρέψις*. Ge. *Die Nahrung. Ernährung.* Ga. *La nutrition.* A. *Nourishment. Nutrition.* B. *Voeding.*

[**ALIZARINE** a Robiqueto materia colorans vocatur, quae e radice Rubiae tinctorum peculiari modo extrahitur. Nomen a vulgari denominatione *Alizari* deductum, quam mercatores radici illi tribuere solent.]

ALKAHEST, vide *Alcahest.*

ALKALI, vide *Alcali.*

ALKANNA, vide *Alcanna.*

ALKEKENGI, sive *Solanum vesicarium, Halicacabum vulgare, Physalis alkekengi, Linn.* (Pentandr. Monogyn.) habet caules exiguos, rotundos, rubicundos, in multos ramos exiguos divisos, folia Solani, sed maiora; calycem tubulosum, campaniformem, quinquefidum, instar vesicae, supra conniventis, excrescentem, qui per maturitatem fit pericarpium; flores monopetalos, rotatos, quinquefidos, staminibus quinque praeditos; ovarium ex placenta ad finem pedunculi, intra calycem natum, tuba longa, gracili, apice globoso praedita instructum, fit fructus mollis cerasi forma,

(qui tectus latet in vesica membranacea ex calyce dilatato) per maturitatem rubens, saporis acidiusculi, aliquantulum amari. Continens sub tenui pellicula pulpam globosam, et flavescentem, in qua haerent semina compressa, subrotunda, rugosa, plana, saporis subacris, subamari, odoris nullius evidentis: radix parva, alba, repens. *Alkekengi* est vox arabica. Viribus gaudet subanodynis, refrigerantibus, eccoproticis, praecipue vero diureticis. Ge. *Judenkirschen, Teufelskirschen, Schlafkirschen u. s. w.* Ga. *Le coqueret, ou l'Alkekenge.* A. *Winter-cherry.* B. *Kriekjes van over zee. Blaaskruid.*

ALKERMES est confectio composita ex variis simplicibus, gratissima, magno olim in usu, ac viribus cardiacis famosa. Fit cum, vel sine moscho: illa viris, haec mulieribus convenientior: fit quoque sine ambra. Nomen accepit a granis *Kermes*, vide *Kermes.*

[ALLAGOSTEMONES. Inter botanophilos notum est, I. Th. Gleditschium et Moenchium a staminibus desumsisse suorum systematum artificialium fundamentum. Vocabant igitur plantas, quarum stamina alternatim floris tum petalis, tum receptaculo insunt, *allagostemones.* Maur. Balth. Borkhausen (*bot. Wörterb.* I. p. 15.) vocem ab ἀλλαγὸς, *alternus*, et στήμων, *stamen*, derivavit. Sed graeca lingua ignorat adiectivum illud, et si haberet, eidem aliam tribueret notionem. Nam cum ἀλλαγὴ *permutationem, vicissitudinem* denotet, ἀλλαγοστήμων nihil aliud significare poterit, quam staminum permutationem aut vicissitudinem.]

[ALLANTOICUM ACIDUM, al. *Amnioticum acidum* a Vauquelino et Buniva detectum, a Proustio reiectum, a Gmelino denique et Lassaigneo confirmatum, non nisi in liquore allantoidis membranae, minime amnii occurrit, Lassaigneo teste. E liquore, qui evaporatione concentratus est, sub refrigeratione crystalli oriuntur, coloris expertes, acuformes et margaritarum splendore praeditae. Acidum ab aqua et alcohole fervidis multo maiore copia quam a frigidis excipitur, calore adhibito destruitur, et cum basibus sales peculiares, *allantoates* dictos, constituit, qui solubiles sunt et crystallos efformant. Cons. praeter alios *Annal. de Chim. et de Physiq.* 27. 301. Gilbert's *Annal.* 64. 350.]

ALLANTOIDES est tunica urinaria, *farciminalis* quoque dicta. Nihil ipsi simile in hominibus reperitur, omninoque negant talem in humano foetu dari anatomicorum principes, cum contra ea in plerisque quadrupedibus inveniatur. [Io. Ch. Gfr. Iörg tamen demonstravit (*Grundlin. d. Physiol. d. Mensch.* Th. I. p. 288. ff.) hanc membranam non mammalibus solis, sed et homini competere.] Describitur vero, quod sit inter amnion et chorion collocata, tenuissima, tenerior amnio, multo pellucidior, ad tactum delicatior, aëris flatui

minimo cedens, figurae ovalis, nullis vasis sanguineis huc usque visis praedita; totum foetum non obvolvens, sed solam partem, qua chorion respicit; neque ad totam placentam extenditur; protendi enim nequit ultra margines placentae, ubi amnios et chorion tam arcte fibris connectuntur, ut nulla membrana inter eas adesse possit; recipit liquorem urinosum, a foetu secretum, et in eam sensim manantem ex vesica per umbilicum et urachum: [Ἀλλαντοειδὴς sc. ὑμὴν, uti Galen. *de diss. uteri* c. 10. supplet, non μήνιγξ, ut Kraus. l. c. p. 30. voluit; nam hac voce insigniunt anatomici involucra membranea cerebri. Vox descendit ab ἀλλᾶς, gen. ἀλλᾶντος, quam derivationem Galen. *l. c.* p. 902. to. 2. ed. Lips. tradit. Hoc autem substantivum ab *allio* derivare, quoniam farcimina allio condiantur, ineptum est. Neque melior alia, ab eodem viro proposita, derivatio, ab ἀλάσσω esse videtur. Etym. M. p. 68. τὸ ἀλλᾶς παρὰ τὴν ἀόλλησιν τῶν κρεῶν ἢ παρὰ τὴν ἄλησιν, τοῦτ' ἐστι συγκοπήν.] Ge. *Harnhaut, Wursthaut.* Ga. *Membrane alantoide.* A. *The allantois. The gutline membrane. The urinary tunic.* B. *Pis-vlies, Worst-vlies.*

[ALLANTOTOXICON, ab ἀλλᾶς, *farcimen*, et τοξικὸν sc. φάρμακον, *venenum.* Sub hoc titulo scripsit Dav. Davidson diss. inaug. Berol. 1827. Conf. Gu. Horn *de veneno in botulis.* Comment. praemio ornata. Berol. 1828. 8.]

ALLELUIA est *Oxytriphyllum*, sive *Trifolium acetosum*, sic appellatur, quia, quando primum e terra folia emittit, eo tempore in ecclesiis canticum Alleluia cantari solebat. Ge. *Sauerklee, Buchampfer, Haasenklee.* Ga. *Pain de Coucou, Alleluia.* A. *Wood-sorrel.* B. *Koekoeks-brood, Klaverzuiring.* Vide *Acetosella.*

ALLIARIA et ALLIARIS, seu Hesperis allium redolens, s. *Erysimum alliaria Linn.* (Tetradyn. siliquos.), est herba, quae trita allium olet: radicem habet longiusculam, rectam, tenuem, aliquando lignosam; ex qua caules tenues, rotundi, ultra pedem alti exsurgunt; folia habet lata, subrotunda, per ambitum laciniata; flores fert in caulium summitate multos, tetrapetalos cruciformes, candidos et quasi congestos; quibus siliquae tenues, oblongae, semine nigro exiguoque repletae, succedunt. Vis eius, qua putredini resistit, in ulceribus putridis, et praecipue gangraena summopere laudatur ab *Hildano* et *Boerhaavio.* Ge. *Knoblauchkraut, Läuchel, Ramschelwurzel.* Ga. *Herbe des aulx*, vel *alliaire.* A. *Iack by the hedge. Sawce all alone.* B. *Look zonder look.*

[ALLIGATURA ab uno Scrib. Larg. *comp.* 109. pro deligatione vulneris sumtum est: ad q. l. vid. Io. Rhod. p. 194.]

ALLIOTICUM *medicamentum* [a graeco ἀλλοιωτικὸς, quod ab ἀλλοιόω, *immuto*, descendit, vocabatur olim id,

cui vires sanguinem a particulis impuris liberandi tribuebantur, coctum e radicibus taraxaci, cichorei, foeniculi, passulis variisque herbis, v. c. endiviae, bellidis, fumariae etc. Synon. *Decoctum alterans.*] Ge. *Ein Blutreinigender Trank.* B. *Een verander-drank. Mei-drank. Bloedzuiverende drank.* Ga. *Potion alterante pour purifier le sang.* A. *An altering potion.*

ALLIUM est planta bulbosa graveolens, quae habet folia longa, plana, non cava; caulem rotundum, politum; florem hexapetalum, liliaceum, (Hexandr. Monogyn.) pedunculo longo sustentatum, in fasciculum globosum collectum, parvum, saepe destitutum ovario, si modo mas sit, aliquando ovarii specie et tuba instructum. Ovarium intra florem situm fit fructus, subrotundus, trilocularis, plenus seminibus subrotundis: saepe autem ovarium solitarium globosum, pellicula obvolutum, specie bulbi haeret ad unum pedunculum floris. Foetor est olidus in omni parte plantae. Radix huius plantae est tunicata, bulbosa, ex multis nucleis constans: integer bulbus nondum fractus, nullum odorem spargit, sed demum ubi fractae squamulae sunt, odorem acrem fundunt, qui, si interne sumatur, per totum corpus penetrat. Allium gaudet viribus irritantibus, pellentibus, maturantibus, anthelminthicis, diureticis, diaphoreticis, hinc eius usus proficuus est in morbis a solidorum laxitate et visciditate fluidorum oriundis, noxius vero in iis, qui a strictura solidorum et fluidorum acrimonia proveniunt. Venit a graeco verbo *ἅλλεσθαι, exilire,* quod nimium exiliendo crescat, vel ab *ἀλλάσσω, muto,* quod anhelitum mutet, et alterare faciat: gravem enim odorem spirat. Gr. *Ἀγλίδιον, Σκόροδον, Ὀλκὸν,* vide *Scorodon.* Ge. *Knoblauch.* Ga. *Ail.* A. *Garlick.* B. *Look.*

[ALLUS, vid. HALLUS.]

ALNUS, *Betula alnus Linn.* (Monoec. Tetrandr.), est arbor mediocris magnitudinis, erecta, cuius truncus habet corticem asperum, fragilem, nigricantem, lignum tenerum, flexile, rubicundum, leve, facile in terra putrescens, sed fere nunquam in aqua, unde pro fundamentis aedificiorum optime inservit; ramos molles, teneros, cortice externe griseo, interne flavescente tectos, saporis amari, ingrati cum quadam adstrictione; folia subrotunda, dentata, viridia, splendentia, viscosa; fructus squamosus est, conoides, sub squamis recondens semina rubicunda et compressa. Officinas raro intrat; foliis tamen virtus antiseptica inesse creditur. Alpicolae affectus rheumaticos, imponendo assidue saccos foliis alni calefactis repletos, sanare dicuntur. Crescit haec arbor in locis paludosis. Dicta ita, quod amne alatur. Vel ab *ἕλος, palus,* quia iuxta paludes succrescat. Gr. *Κλήθρη* et *κλήθρα* ab *κλάω, frango:* vel ab alendo, quod facile

alatur, et in altitudinem assurgat. Ge. *Erlenbaum*. Ga. *Aune*. A. *The alder-tree*. B. *Elzenboom*.

ALNUS NIGRA, vide *Frangula*.

ALOE, antiquitus iam nota (Dioscor. 3, 25.), in variis Asiae et Africae crescit regionibus. Hexandr. monogyn. *Cor.* tubulosa, ore subsexfido, patulo, fundo nectarifero. *Fil.* receptaculo inserta. *Caps.* supera trilocularis, trivalvis, polysperma. *Sem.* biserialia, margine membranaceo. (Flores ore nunc recto, nunc lobato. Folia carnosa, s. succulenta, crassa.) Species XXVII., quae huic generi subsunt, non omnes ad succum inspissatum, qui ad nos adfertur, parandum adhiberi solent, sed A. *spicata, perfoliata* et *vulgaris* illum nobis prae caeteris largiuntur. E prima specie, quae in interioribus promontorii bonae spei regionibus crescit, optima aloë, *lucida*, provenit, fusco-nigri coloris, in frustulis minoribus transparens, trita autem aureum colorem offerens. Alia, nec minus bona species ab insula maris rubri, Soccotara s. Socotra s. Zocotera, haud procul a freto Bab el Mandel, ad nos perlata, vulgo aloë *socotrina* s. *socotarina* vocatur, atque ex A. soccotrinae foliis, aqua decoctis, conficitur. Tertia species ex A. vulgari coquitur, *hepatica* ab eius colore dicta. Quarta denique, omnium vilissima, quae non nisi veterinariis medicis relinquenda est, *caballina*, foedi odoris, et sordibus multis impura, sive ex residuo aloës hepaticae siccato, sive ex aliis aloës speciebus paratur. — Aloë e pauca resinae, et e maxima peculiaris principii saponaceo-amari copia constat, de quo vid. ALOETICUM principium. — Cum iam Dioscoridis tempore aloë variis modis adulteraretur, nec nostro aevo hae improbae artes exoleverint, nosse refert signa, quibus bonitas eius diiudicari queat. Esto autem aloë socotarina colore spadiceo, h. e., ex aurantiaco-fusco in purpureum inclinante, pulvere croceo conspersa, odore balsamico, vel myrrham redolente, in fragmentorum marginibus laevis et pellucida. Aloë hepatica contra ea in pericarpiis cucumerinis apportata, intus coloris magis e nigro fusci, et trita fulvi vel rufi, saporis magis amari et nauseosi, odoris valde ingrati, consistentiae firmioris, minus nitens, impellucida. Utraque frigore durescit, calore mollior et tenax redditur. Maxime vulgaris aloës adulteratio aut gummi Mimosae niloticae, aut succo liquiritiae inspissato, interdum adeo colophonio et pice additis perficitur. Prius comparatione cum aloë, de cuius integritate certi sumus, instituta, posterius odore piceo eiusmodi aloës, prunis candentibus iniectae, detegitur. — Vis aloës medica, parca dosi exhibitae, inprimis in stimulandis nervis viscerum vasorumque abdominalium sanguiferorum conspicitur. Quamobrem praecipue in restituendo sanguinis fluxu, sive is in maribus e vasis haemorrhoidalibus, sive in

feminis e genitalibus provenerit, malo suppresso. Sed cavendum, ne hominibus, qui de nimia sanguinis copia, aut de congestionibus in capite visceribusque aliis nobilioribus, de sputo sanguinis etc. conqueruntur, aut pubertatis tempore, aut quo olim menstrua fluere consueverunt, exhibeatur. Paulo largius, h. e. duobus granis ad dimidium scrupulum propinata, quamquam in alvi tarditate, aut ubi pituita tenax intestina opplet, aut acoris in ventriculo praesentia aegrotos male habet, conducit, tamen hoc quoque incommodum affert, ut, cum per longius tempus eius usus continuari tunc debeat, alvus ita exsiccetur quasi, et obtorpescat, ut sponte sua haud solvatur. Aloës quoque cum idoneis remediis aliis connubium multum laudatum est in hydrope icteroque, a vasorum segnitie, humorumque tenacitate ortis, in atrophia infantum et rhachitidis initio, inprimis si tarditas alvi, pituitae et vermium abundantia simul adfuerint. Alvum laxat, si pro aetatis constitutionisque diversitate inde a scrupulo dimidio usque ad integrum exhibita fuerit. Extus etiam contra varia oculorum mala vim egregiam exserit, ideoque a celeberrimis medicis in formulas medicamentorum ophthalmicorum recepta; utilis denique in ulceribus est, quae ob solidarum partium debilitatem et laxitatem sanatu difficilia sunt. — Mirae de derivatione vocis *ἀλοὴ* prolatae sunt opiniones. Sunt enim, qui a graeco *ἀλούειν*, *non lavare* (quae vox autem nullibi occurrit, potius debebat esse *ἀλουτεῖν*, quod ap. Galen. II. p. 361. occurrit) eam derivent, ut sit aloê quasi ad lavandum inepta. Vir. Doct. qui de Krausii *krit. etym. gr. med. Lex.* in supplem. ad Ephem. lit. Ien. 1822. p. 181. iudicium tulit, ab *ἀλόω*, *perforo, superficiem leviter vulnero*, deduci vocem maluit, quoniam aloës succus ita paretur. Sed cum illud verbum mihi quidem sit ignotum, puto, ipsum scribere voluisse *ἀλοᾷν*, *contundere*. Alii ab *ἅλς*, *mare*, quod ad maris litora crescat; alii a latino *adolescere* vocis originem repetunt. Ad hebraicam adeo linguam confugiunt nonnulli, ut W. Turtonus, in qua אהלה (ahlah) denotat id, quod ad mare crescit. Salmas. hyl. iatr. c. 6. p. 7. a Syr. צלדי factum esse aloës nomen putavit. — Aloë vulgaris vocatur A. *The Barbadoes aloe.* B. *De echte Aloe. De winkel Aloe.* Ga. *L'aloes ordinaire.* Ge. *Die gemeine Aloë. Die echte Aloë.*]

[ALOE *depurata* s. *lota* olim erat praeparatum pharmaceuticum, quod ob suam inefficaciam nunc in usu esse desiit. Scilicet aloën aqua, cui interdum succum citri addebant, infusum per aliquot dies seponebant, liquidum limpidum postea, a faecibus separatum, ad extracti usque consistentiam evaporabant.]

[ALOE *insuccata* nihil aliud est, quam partim depurata, partim aliarum herbarum viribus impraegnata. Etenim aloën

infuso foliorum rosarum solutam, cum succis herbae boraginis, buglossi atque foliorum floris rosarum et violae odoratae coniungunt.]

[ALOËDARIA sunt remedia purgantia, quibus aloë inest. A graeco ἀλοηδάριον, sub quo nomine variae eiusmodi formulae ab Aetio tetrab. 3. c. 103. exhibentur.]

[ALOËPHANGINAE *pilulae*, a Mesue compositae, vocantur quoque *pil. de aromatibus*, quoniam maximam partem e cinnamomo, nuce moschata, macide, caryophyllis aliisque similibus constant. Nomen a corrupta arabica voce *aloëphagia*, quae *aromaticum* denotare dicitur, derivat Nic. Lemery pharm. univ. p. 342. a.]

[ALOËS *lignum*. Vid. supra AGALLOCHON.]

[ALOËTICUM *principium* s. ALOINE. Illius inventor Trommsdorff. Vid. *Iourn. d. Pharm.* Vol. 14. p. 1. Diligentius autem in aloines virtutes inquisivit et Braconnotus, et inprimis C. H. Pfaffius (Syst. d. Mat. med. 3. p. 49 ff.) Paratur, si aloë, sive socotarina, sive hepatica, aqua destillata infunditur, quae, relicta resina, in se aloinen satis puram recipit. Sin maioris puritatis aloinen requirimus, alterutra aloës species spiritu vini rectificatissimo infunditur; tincturae huic aequale pondus aquae destillatae additur; dein, spiritu per destillationem dempto, quod reliquum est, leni igne siccatur; siccae denique massae aqua destillata fervida adfunditur. Post refrigerium partes resinosae fundum vasis petunt, aloine autem purissima soluta remanet in aqua. Eius virtutes Pfaffius l. c. et vol. 6. 316 ff. diligentissime enumeravit.]

ALOGOTROPHIA. [A quocunque haec vox tandem] pro improportionata nutritione adhibita fuerit, qua fiat, ut una pars corporis maius incrementum capiat, quam altera, ut in *rhachitide* in capite praecipue et visceribus observatur, is linguae graecae rationem haud novit. Nam quemadmodum ἀγελαιοτροφία est greges nutriendi actio, sic ἀλογοτροφία nihil aliud denotare potest, quam bruta nutriendi actio, quae notio quoque recte ab Augustino servata est in ἀλογοτροφεῖον, qua voce locum, quo bruta nutriuntur, significavit.] Ab ἄλογος, rationis expers, et τρέφω, nutrio.

[ALOPECES male vocati sunt exteriores dorsi musculi, teste Cleitarcho ap. Rufum Eph. *d. part. c. h. p. m.* 40., quae verba a Poll. onom. 2, 185. non Cleitarcho, sed Clearcho tribuuntur, cuius plures libri ab Athenaeo commemorantur. Equidem praetulerim Rufi Ephesii auctoritatem, cum Cleitarchus γλώσσας scripserit, quibus bene conveniunt haec musculorum dorsalium synonyma. Musculis hisce hoc nomen propterea datum esse videtur, quod vulpibus inprimis torosi musculi lumbares dati sunt.]

[ALOPECIA est illud capillorum capitis vitium, quo, eorum radicibus emortuis, excidunt, cutemque calvam atque splendentem relinquunt. Non solum in capillo, sed in superciliis quoque et barba locum habet. A capillorum defluvio distinguit Galen. d. comp. med. s. loca lib. 1. 2. ἀλωπεκίαν, cum illud a solo succi nutritii defectu, haec ab humorum acrimonia pendeat. Celsus VI. c. 4. arearum duo genera esse contendit, quarum alteri ἀλοπεκίας, alteri ὀφιάσεος nomen tribuit. Utrumque vitium inter leprae praenuntia relatum fuit, et adhuc refertur. Vid. Hensler *vom abendländ. Aussatz* p. 302. sq. et Sprengel ad Th. Batemann *Hautkrankheit.* p. 253. Ge. *Glatzmal.*]

ALOPECUROIDES GRAMEN seu *Lagurus* spica vel aristata, vel mutica, est gramen vulpinum, (Triandr. Digyn.) ex ἀλώπηξ, *vulpes*, et εἶδος, *forma.* Ge. *Fuchsschwanzgras.* Ga. *Herbe de queue de renard.* A. *Fox-tail grass.* B. *Vossenstaarten grass.*

ALOSA PISCIS, vel ALAUSA, ab alendo, latinis *Clupea.* Ge. *Else, Ilse.* Ga. *Alose.* A. *Pilchard.* B. *Elft.*

ALPHENIC, nomen arabicum, Penidium, seu saccharum hordeatum significans. Ge. *Gersten- oder Peniszucker.*

[ALPHITEDON est fracturae forma, qua os in multas easque minutas partes farinae instar comminutum est. Descendit enim ab ἄλφιτον, *farina hordeacea.* Gal. com. 1. de fract. text. 50. Paul. Aeg. lib. 6. c. 89. ἀλφιτηδὸν sc. κάταγμα — ἐστι ῥῆξις ὀστέον πολυμερὴς ἐις λεπτὰ. Patet igitur, penultimam per *e* scribendam et producendam esse. Germ. *Zermalmung eines Knochens.* B. *Vergruyzing van 't been.*]

ALPHUS, Lat. *vitiligo,* est morbus cutaneus, qui ita* describitur a *Celso:* dicitur ἄλφος, ubi color albus est, fere subasper, et non continuus, ut quaedam quasi guttae dispersae esse videantur in cute. Interdum etiam latius, et cum quibusdam intermissionibus serpit. *Alphus* etiam appellatur *morphaea,* procul dubio a μορφὴ, quod scilicet cutis color in album, vel nigrum, mutetur, et si niger est color, et umbrae similis, vocatur μέλας, caetera eadem sunt. Λεύκη habet quiddam simile alpho, sed magis albida est, et altius descendit, quam alphus, in eaque albi pili sunt, et lanugini similes. Omnia haec serpunt: sed in aliis celerius, in aliis tardius. *Alphus* et *melas* in quibusdam variis temporibus oriuntur et desinunt. Locum, quem occupavit, non facile dimittit. Ἄλφος dicitur ab ἀλφαίνω, *muto,* ut *Aëtio* tetr. IV. 1. 132. placet. Alii ab Alpibus, Italiae montibus albis, derivant. Ge. *Der weisse Aussatz, Mehlfleck.* Ga. *Lepre blanche.* A. *The white leprosy.* B. *En witte Lazeri.* Arab. *Baras.*

ALSINE est planta habens folia parva, oblonga, sibi in-

vicem opposita, bina, cauli adhaerentia; calycem magnum, oblongum, in quatuor, vel quinque segmenta divisum; florem rosaceum (Pentandr. Trigyn.), e pluribus petalis, modo integris, modo bifidis, constantem, prout calyx vel est quadrifidus, vel quinquefidus; his floribus succedit fructus parvus, membranaceus, includens semina exigua, obrotunda fere, rubra, aut fusca; radix parva, fibrosa. Est planta sylvestris, amans loca umbrosa et uliginosa. Ab ἄλσος, *lucus,* ubi nascitur: dicitur quoque *Auricula muris,* (μυὸς οὖς) quod parietibus accrescat: et *Morsus Gallinae,* quia ab iis amatur; aliis quoque aviculis, quum cibos respuunt, pro medicamento exhibetur. Vires ei sunt aperientes et antiphlogisticae. Ge. *Hühnerdarm, Hühnerbiss, Vogelkraut, Mäusegedärme.* Ga. *Morgeline.* A. *Chick-weed. Henbit.* B. *Vogel-kruid. Muur* seu *Muur-kruid.*

ALTERANTIA, idem quod *Alliotica.*

ALTERATIO SANGUINIS significat saepe sanguinis per medicamenta, quae sine manifesta quadam evacuatione operantur, depurationem. Vide *Alliotica.* Ge. *Blutreinigung.* Ga. *Purification du sang.* A. *A purifying of the blood.* B. *Bloedzuivering.*

[ALTERCUM. Plinius *h. n.* XXV. c. 4. *Herculi etiam eam adscribunt, quae Apollinaris, apud Arabas altercum s. altercangenon, apud Graecos vero hyoscyamus appellatur.* Verba *sive altercangenon,* cum antiquissimus codex non habeat, omisit Harduinus. Sprengel. (*Geschichte d. Bot.* 1. p. 167.) alterum hyoscyamum album esse contendit. „Nominis alterci origo, quam Cl. Salmasius in *Exercit. Plin.* p. 753. profert, quasi altericus sit hyoscyamus, quod mentem alteret et alienet, minus mihi placet, quam illa, quae in Scribonio Largo *comp. med.* p. 181. occurrit: *Altercum quod Graeci ὑοσκύαμον vocant, qui biberunt, caput grave venisque distentum habent, mente abalienantur cum quadam altercatione; inde enim hoc nomen herba trahit altercum.*" Haec scripsi *Opusc. academ.* Vol. II. p. 14.]

ALTERNA vocantur folia per gradus circum ramum exorta.

ALTHAEA, *Ebiscus,* vel *Ibiscus.* Officinae, quae ut plurimum barbaricis vocibus gaudent, *Bismalvam, Malvaniscum* et simpliciter *Eviscum* nominant. *Malvanisci* autem vox corrupta est, ex Malva nimirum et Evisco composita; quasi dicat aliquis Malva-Ebiscus. Planta est polysperma, capsulis seminalibus articulatis in orbiculum subrotundum, depressum discedentibus, introrsum dehiscentibus, petalis quinque, basi coalitis, obcordatis, praemorsis, planis, (Monadelph. Polyandr.) folio longiori serrato, molleculo, tomentoso. Radix oblonga, digiti crassitie, in ramos divaricata, foris pallide cinerea, intus pallida, ex siccitate rugosa,

saporis mucilaginosi, et lenti, odoris nullius evidentis: discissa attactu est glutinosa, et decocta cum aqua, ipsam reddit mucilaginosam, hinc ad involvendam omnem acrimoniam summo in usu est, plurimasque compositiones ingreditur. *Althaea* appellatur a multiplici potestate et usu [Diosc. III. 163. διὰ τὸ πολυαλθὲς καὶ πολύχρηστον αὐτῆς ὠνόμασται], vel *Plinio* auctore, ab effectus excellentia: nam ἀλθαίνειν *mederi* est, et ἄλθος *sanatio*, *medicamentum*. Ge. *Ibisch*, *Eibischkraut*. Ga. *Guimauve ordinaire*. A. *Marshmallow*. B. *Heemst*, *witte maluwe*. *Huemst*.

ALTHEBEN, Arabibus idem est, quod *Sebel*, vel *Pannus oculorum*.

ALUDEL vel ALUDELLI, sunt vitra sublimatoria, et ollae fundo carentes, sibique invicem impositae, quae ollae suppositae adaptantur, ac sublimationibus inserviunt. Ge. *Ein Sublimirglas oder Gefäss*. Ga. *Aludel*, *vaisseaux pour sublimer*. A. *Subliming-glass*. B. *Sublimeer-glazen* seu *potten*.

ALVEARIUM est cavitas auris internae, sive meatus auditorius, ubi sordes flavae et amarae gignuntur, et soni inferuntur. Ge. *Die Höhle in dem Ohr*. Ga. *Le trou de l'oreille*, *le conduit auditif*. A. *The inmost cavity of the ear*. B. *Het oor-gat*.

ALVEOLI DENTIUM seu *moenia*, utriusque maxillae cavitates sunt, quibus dentes per gomphosin inseruntur. Ge. *Zahnhöhle*. Ga. *l'alveole des dents*. A. *The sockets of the teeth*. B. *Kassen der tanden*.

ALVEUS AMPULLASCENS. [Pecqueto idem est, quod uterque ramus chyliferus, qui paulo tumidior e receptaculo chyli prodit.]

[ALUMEN est sulphas cum duplici basi, altera oxydo aluminico (aluminia), altera aut kalico, aut natrico oxydo, aut denique ammonio. Cum aqua coniunctum in crystallos octaëdras redactum occurrere solet, dulcem, simulque adstringentem saporem habens, calore intumescens, et pelluciditatem aquamque amittens (quo in casu *alumen ustum*, Ge. *Gebrannter Alaun*, audit), et in aqua solubile. Antiquiores distinxerunt *alumen rupeum* (Ga. *Alun de roche*) s. *nativum*, et pro figurae varietate *plumosum* s. *trichites*, (Ge. *Federalaun*), *scissile*, *rotundum* etc. nec non *romanum*, ab oxydo manganico rubens. — Iidem antiquiores chemici etiam quemlibet salem, cum aluminia confectum, alumen appellare solebant, e. g. alumen acetosellatum (oxalas alumin.), muriaticum, nitrosum etc.] — Alumen cum carbonum pulvere, aut farina mistum et igni per satis longum tempus impositum ac calcinatum *pyrophorum*, seu *phosphorum Hombergii* largitur. Vid. *Pyrophorum* et *Phosphorum*. — Aluminis vires sunt adstringentes. Usus tamen eius internus minus tutus est, externe et solutum et ustum applicatur. Gr. Στυπτηρία.

Arab. *Sceb*, sive *Seb.* Ge. *Alaun.* Ga. *Alun.* A. *Alum.* B. *Aluin.*

ALUMEN CATINUM veterum est sal alcali fixum.

ALUMEN LIQUIDUM veteres aquas aluminosas vocabant, quales hodie in Europa nullae sunt.

ALUMEN PLUMOSUM est 1) *alumen nativum trichites.* vid. *Alumen.* Ge. *Federalaun.* 2) *Amianti* vel *Asbesti* species fibrosa, fibris parallelis, fragilissimis. Ge. *Federamiant.* 3) *Gypsi striati* etiam species a nonnullis ita appellatur. Italis *Scaiula.* Has duas ultimas species a priore insigniter differre, nec a menstruis facile dissolvi, nullasque vires medicas possidere, facile patet.

ALUMEN SACCHARINUM est alumen cum aqua rosarum et albumine ovorum pro usu cosmetico paratum. Ge. *Alaunzucker.*

ALUMEN SCISSILE a nonnullis etiam cerussae species appellatur. Ge. *Schieferweiss.*

[**ALUMINE** sive

ALUMINIA vocata est materia sui generis, quae ad aluminis constitutionem secundum recentiorum chemicorum observationes confert. Hanc aluminiam oxydum metalli esse, serius instituta docuerunt experimenta. Oxydum hoc appellatum est:

ALUMINIUM s. Alumium.]

ALUTA, i. q. corium. Ge. *Leder*, supra quod emplastra inducuntur.

ALVIDUCA medicamenta sunt, quibus alvus liquida et leniter fluida fit. Gr. ἐκκοπρωτικὰ, vide *ibid.* Ge. *Laxirende Mittel.* Ga. *Remèdes laxatifs.* A. *Laxative* or *lenient medicines.* B. *Buikweekmakende middelen.*

ALVI FLUXUS, idem quod *Diarrhoea.*

ALVUS, Gr. κοιλία et γαστὴρ, est abdominis cavitas, qua ventriculus, intestina, hepar, lien, renes, vesica, etc. continentur, vel et locus, per quem faecum et excrementorum crassorum naturalis fit excretio. Ge. *Der Bauch.* Ga. *Le ventre, les intestins, les entrailles.* A. *The belly, panch.* B. *Buik.*

ALVUS ASTRICTA vel **SEGNIS**, dicitur, cum quis raro per secessum faeces ex intestinis, et tantum valde compactas et cum difficultate deponit, quod fit vel ab earum exsiccatione, ut in iis, qui multum sudant; vel ab imminuto intestinorum motu, ut in iis, qui vitam sedentariam agunt. Ge. *Hartleibig.* Ga. *Dureté de ventre, le ventre constipé et paresseux.* A. *Bound in body,* seu *belly. Costiveness.* Belg. *Hardlyvigheid.* — Idem quod *Coprostasia.*

ALVUS FLUIDA est, cum quis liquida stercora, idque facillime, deponit. Ge. *Weichleibig.* Ga. *Le ventre libre* ou *lache.* A. *Looseness.* B. *Weekbuikigheid.*

ALYPON est herbae nomen, scilicet *Globulariae alypi* caule fruticoso, foliis lanceolatis, tridentatis integrisque, *Linn.* quae drastica est, hinc *Frutex terribilis* quoque vocatur. Ge. *Staudige Masslieben.* Dicitur quoque *Turbith album:* nec non *Alypias,* ex *α* priv. et *λύπη, molestia;* herba molestiam nullam afferens. A. *Gut-wort.* [Sprengel. *Gesch. d. Bot.* 1. p. 138. Actuarii laudat huius plantae descriptionem. Apponam verba graeca e msto. cod. Moscov. *Ἄλυπον δὲ φρυγανῶδες. Ἐστὶ δὲ πόα ὑπέρυθρος λεπτόκαρπος καὶ λεπτόφυλλος, ἄνθος μαλακὸν, κοῦφον, ῥίζα ὥσπερ τεῦτλον, μεστὴ ὀποῦ δριμέος, σπέρμα ὡς ἐπὶ θύμου· γεννᾶται ἐν τόποις παραθαλασσίοις. Καθαίρει τούτου τὸ σπέρμα μέλαιναν χολὴν κάτω.* Errant igitur, qui *ἀλυπιὰς*, non *ἄλυπον* ab Actuario dictum fuisse contendunt, ut Gorraeus et Castellus. Alypiadis mentionem factam inveni in Aët. Amid. *tetrab. III. serm.* 4. c. 46. msto.: *Κασσίας γο μίας, εὐφορβίου γο α′ ας″, ἴσου γο δ, ἀλυπιάδος ῥίζης γο δ, παιονίας ῥίζης γο δ* etc.]

ALYSMOS, ab *ἀλύω, angor,* est anxietas, aut incontinens corporis iactatio, ut commodior, si fieri possit, situs acquiratur, quod inprimis morborum acutorum symptoma est.

[**ALYSMUS** est anxietas abnormis, quae aut a motibus febrilibus, aut ab impedita sanguinis circulatione et respiratione, aut a systematis nervosi affectionibus produci potest. A Gr. *ἀλύω, anxius sum et inquietus.* Vid. Swediaur l. c. I. 372.] A. *Anxiety. Vneasiness.* Ga. *Anxiété. Inquietude. Angoisse.* Ge. *Angst. Bangigkeit.*

ALYSSON est planta, quae habet caules repentes, longos, duros, lignosos, rubicundos, tortuosos, in multos ramos divisos, lanugine alba tectos: Folia oblonga, aspera, albescentia: Flores in umbellam extremitati ramorum adhaerentes, tetrapetalos, cruciformes (Tetradyn. siliculos.), flavos; semper post unumquemque florem nascitur silicula unica compressa, rotunda, quae constat duabus membranulis, et septo medio membranaceo, quod valva dicitur; valvae hae contra septum illud complicantur, vel parallele, vel perpendiculariter; semina sunt ovalia, compressa, rubicunda; radix est longa, lignosa, alba, fibrosa, lanuginem habens; crescit haec planta in locis montanis. Herba haec sic appellatur, quod a cane commorsos rabiem sentire non patiatur, et commorsis medeatur: singultum quoque sanat. Ex *α* priv. et *λύσσα, rabies,* aut ex *λύζω, singultio, singultus.*

AMALGAMA, unde **AMALGAMATIO** est [intimior] alicuius metalli cum mercurio coniunctio, ut in mollem massam abeat. [Varia metalla, in partes minutas redacta, et in hydrargyrum calefactum immissa, dum quassantur aut teruntur invicem, hoc connubium ineunt. Palmarium vocem ab *ἅμα, simul,* et *ἀλγεῖν, dolere,* vel *γαμεῖν, nubere,* vel

μαλάττειν, mollire, derivare, auctor est Libav. *de ign. nat.* c. 30. Krausius ex lingua arabica repetendum esse vocis originem autumat.] Ge. *Verquickung oder Zernagung des Metalls mit Quecksilber.* Ga. *Amalgame.* A. *The reducing of a metal by mercury into a past.* B. *Metaal-menging met quik.*

[AMANITINE vocatur a recentioribus chemicis principium venenosum boletorum, de cuius praeparandi modo, virtutibus s. qualitatibus, et effectibus egit Le Tellier. Cons. Pharmac. Central-Bl. No. 6. 1830.]

AMARACUM est herba odorifera, ab *Amaraco* puero regio dicta. *Amaracus Cynarae*, Regis Cypri, unguentarius fuit, qui casu lapsus, dum ferret unguenta, fracto alabastro, maiorem ex confusione odorem creavit. Unde optima unguenta amaracina dicuntur; hunc cum nimio odore contabuisset, in herbam *Sampsucum* mutatum esse fabulantur, quae postea ab eius nomine *Amaracum* appellata est: Folia Bliti habet, sed acutiora et magis polita, coloris viridis, subfusci, in margine rubicundi, saporis insipidi. Ga. *Espèce de Marjolaine.* Vide *Maiorana.* [De amaraco non conveniunt botanici, quaenam planta systematis Linnaeani sub illo nomine sit intelligenda. Celsus bis eius meminit, lib. 4. c. 8. ubi hepaticis commendatur praeter alia amaracum quoque. Sed Targa et qui eum sequuntur, *amylum* legunt. L. 5. c. 11. inter discutientia remedia refertur amaracum, ubi Milliganus Inulam Helenium L. intelligi monuit. Sprengel. *Gesch. d. Pfl.* 1. p. 78. 109. Origanum maioranoides amaraci, simpliciter dicti, nomine insigniri: addito autem *χλωρὸς* epitheto Hyacinthum comosum significari auctor fuit. In animadversionibus tamen in Theophr. *hist. plant.* p. 248. *τὸν ἀμαρακὸν τὸν φρύγιον* fortasse Origanum sipyleum esse coniicit, quid autem *ἀμαρακὸς χλωρὸς* sit, se nescire candide profitetur. Vid. et Billerbeck *flor. class.* p. 155. seq.]

AMARA DULCIS, i. q. *Dulcamara.*

AMARANTHUS, (Monoec. Pentandr.) calyce pentaphyllo, colorato, flore apetalo, capsula trirostri uniloculari. Planta est floris comam speciosam et non marcescentem habens, variis coloribus ornatam; unde eius nomen. Hinc hyeme et aestate ex illa gestant puellae immarcidas corollas. Ex *α* priv. et *μαραίνω, marcesco.* Herbariis nonnullis, ex *Amore* et *Anthos* dictionem componi credentibus, *Flos amoris* vocatur. Ge. *Sammetblume, Tausendschön, Amarante.* Ga. *Amarante. Passe-velours.* A. *Flower gentle.* B. *Fluweelbloemen.*

AMARELLA est *Polygalae* species, et quidem *vulgaris Linn.* Atque sic ab amaritudine a *Gesnero* appellatur. *Linnaeus* quoque *Gentianae* speciem *Amarellam* dicit.

AMARUM dicitur de tali corpore, quod linguae applica-

tum illi sensum imprimit, quem omnes amarum vocant, qui dulci penitus est oppositus. Talis sapor est in bile animalium, et in multis vegetabilibus, v. g. Aloë, Absinthio. [Recentiores principium amaritiei peculiare (Ge. *Bitterstoff*) assumunt, cuius notae characteristicae a Pfaffio (*Syst. d. Mat. med.* 11. p. 5.) enumerantur. Maxime memorabile amarum Welterianum est, quod iterata acidi nitrici cum tela serica destillatione conficitur.] Gr. *Πικρὸν*. Ge. *Bitter*. Ga. *Amèr*. A. *et* B. *Bitter*.

[**AMASESIS** s. Amassesis, ab α priv et *μάσησις* s. *μάσσησις*, *manducatio*, a *μασάομαι*, *manduco*, pro manducatione impedita adhibitum est. Cum (*Progr. d. vit. lex. med. Cont. II. p. 7.* 8.) monuissem, vocem illam non impeditam, sed plane nullam manducationem significare, Krausius notionis a me reprehensae defensionem ita suscepit, ut in notionibus verborum finiendis eiusmodi compositorum non nimium religiose ad propriam verborum singulorum, e quibus vox aliqua composita fuerit, significationem respiciendum esse contenderet, inprimis si usus tales voces a longo iam tempore probaverit, uti *anuria, acinesia.*]

AMATORII MUSCULI, ita vocantur obliqui, seu rotatores oculorum musculi. B. *Minnaars-spieren.*

AMAUROSIS est in rebus eminus et cominus positis, visus abolitio, ita tamen, ut nullum vitium externum in oculo vel accurate inspicienti appareat, idemque eius vitium in nervi optici obstructione consistat: hic pupilla integra, minus tamen contractilis, sed dilatata manens, humoresque integri sunt; causa est omne illud, quod illaeso spectabili bulbo facultates visus ineptas reddere potest; hinc oritur vel a vitio in tunica retina, vel si afficitur nervus opticus aliquo in loco a retina ad thalamos nervorum opticorum; si ipsa medulla cerebri male se habeat, aut comprimatur in illa parte suae substantiae, unde fit nervus opticus: vel si ipse cortex, unde producitur illa pars substantiae medullosae, quae nervo optico inservit, vitiatus sit. Vocatur etiam *Gutta serena*. Ab *ἀμαυρόω*, *obscuro*. Ge. *Der schwarze Staar.* Ga. *Goutte sereine.* A. *Dimness of sight. Amaurosis.* B. *Een verdonkertheid des gezigts. Stekeblindheit. Heldere drop.*

[**AMAUSA**, quorum parandorum rationem, uti nomen Libavius invenit, vocantur a Glaubero *amausae*. Sunt vero amausa vitra, metallicis particulis per fusionem admixtis ita tincta, ut lapidum pretiosorum adspectum prae se ferant. C. Merretus in not. ad Ant. Neri art. vitriar. Amst. 1686. p. 372. dubius haeret, utrum a *musaico* opere, an aliunde sit nomen illud derivandum.]

[**AMBAR** s. **AMBARUM** communiter pro ambra dici monuit Castellus. Vide longam de ambra dissertationem Cl. Salmasii (*Hyl. iatr. homonym.* c. 101.), et paulo post Ambra.]

[AMBARUM i. q. AMBRA.]

[AMBE (gr. ἄμβη) proprie margo patinae, clypeive paulo elatior et recurvus vocatur. Dein hoc nomine venit pars instrumenti chirurgici, ad reponendum caput ossis humeri ab Hippocrate inventi, et nunc quoque eiusdem nomine insigniti, horizontalis et capitulo rotundo terminata. Denique totum instrumentum *ambe Hippocratis* appellatum est. Constat autem illud e columna lignea, ad perpendiculum directa, et firma basi infixa, in cuius suprema parte tabula s. asser ligneus horizontali modo ita firmatus est, ut libere, sursum deorsum, circa axin veluti vectis moveri possit. Huius asseris alterum idque brevius extremum rotundatum est, ut foveae axillari respondeat. Luxato humeri osse brachium asseri impositum vinculis firmatur, asserisque capitulum, quod axillari foveae subiectum est, altero vectis brachio, eoque longiore depresso sursum elevatur, atque sic ossis humeri caput in suam sedem reducitur.]

[AMBLOMA idem quod *abortus*, ab ἀμβλόω, *foetum immaturum edo.* Synon. ἄμβλωσις, ἀμβλωσμὸς. Prius in Aelian. *h. a.* lib. 1. c. 35., posterius in Aret. *d. diut. morb. sign.* l. 2. c. 11. p. 167. ed. Lips. ubi vitio typographico legitur ἀμβλυσμῷ, ocurrit.]

AMBLOTICA sunt medicamenta abortum facientia, [ἀμβλωτικὰ φάρμακα, quamquam locum nullum, quo adiectivum hoc in usu apud Graecos fuisse probetur, proferre possum.]

[AMBLYOPIA est visus obscuritas: quae est quadruplex: *Myopia, Presbyopia, Nyctalopia* et *Amaurosis,* de quibus suo loco; ex ἀμβλὺς, *obtusus, hebes,* et ὄπτομαι, *video.* Ge. *Dunkelheit der Sehkraft. Schwaches Gesicht.* Ga. *La vue obscure.* A. *Dulness of sight.* B. *Een donker gezigt. Oogen-schemering.*

AMBRA commune nomen est, quod idem significat, quod *Succinum,* item *Ambra grisea.*

[AMBRA *grisea* est materies, ex levibus, inaequalibus, subpellucidis corpusculis constans; superficie grisea, intus flavis, rubris, quin nigricantibus punctis distincta; unguinosa, quoad tactum; manuum calore, cerae in modum mollescit, atque suavissimum odorem spargit, qui aquam quoque infusam, a qua tamen solvi non potest, ingreditur; flammam concipit; spiritu vini concentrato atque aethere sulphurico solvitur. — De eius origine magna inter naturae scrutatores dissensio est. Cum enim ambra plerumque post vehementes tempestates aut in aequore natet, aut ad litora haereat, sunt, qui illam e regno sive vegetabili (Amyridis quippe ambrosiacae L. resinam habent), sive minerali deducant. Posteriorem sententiam Hahnemannus maxime probabilem esse iudicat. Sed reperta quoque similis mate-

ries in intestinis Physeteris macrocephali est. Qua propter nunc ambram griseam nihil, nisi excrementum morbosum piscis huius, esse omnes fere recentiores iudicant. Ob raritatem materiae huius et odoris suavitatem, quae nervos mirum in modum mulcet, pretiosissima est, et hanc ob causam aut farina ex integumentis oryzae propriis, aut storace, benzoë, similibusque admixtis adulterari solet. Illa mangonisatio vermium esu, haec multo carbone post combustionem relicto se prodit, terram calcaream continente. Praeterea solent genuinam ambrae indolem hoc modo probare, ut candentem acum per frustula traiiciant, quae si facile perforentur, atque e foramine facto oleum fundant, bona iudicantur. Nunc in usu apud medicos esse desiit. — Buchholzius (v. Trommsd. *I. d. Ph.* to. 28. 1.) optime de ambra grisea exposuit, suisque experimentis demonstravit, eam medium inter ceram atque resinam locum obtinere et materiam peculiarem continere, de qua postea s. Ambraïne. Nomen ambrae minime a graeco *ἀμβαίνειν,* ion. pro *ἀναβαίνειν* derivandum esse, recte quidem Kraus. l. c. p. 21. contendit, in eo tamen errat, quod *ἀναβαίνειν* per *circumnatare* explicet, quae notio voci non inest, cum *ἀνὰ* potius in compositione motum ex inferioribus ad superiora significet. Lexica Iudaeorum medica, teste Salmasio (*exerc. Plin.* p. m. 744.) *Ἄμβαρ μυρεψικὸν* exponunt per *κόπρον ἰχθύος*. Quamobrem videtur vocis origo e lingua arabica repetenda esse.]

[AMBRAINE (Ga. *Ambréine.* Ge. *Ambreïn. Amberharz. Amberfett. Amberstoff*) obtinetur, si ambram griseam, alcohole infusam, calori per aliquod tempus exponimus, et per filtrum traiectum liquorem sibi relinquimus. Sensim tenerae, propius invicem iunctae cristulae prodeunt, quae duplici chartae bibulae folio interpositae, ut ab adhaerentibus alcoholis particulis liberentur, comprimi debent. Haec peculiaris materia albo et splendente colore praedita est, sapore destituta, odore admodum suavi, in temperatura 25° scalae centes. mollescit, et gradu tricesimo fluida redditur, refrigerata autem in massam flavescentem, pellucidam et resinae similem coit. Aqua plane non, spiritu vini autem et aethere facile solvitur. Ultra 100° calefacta vapores evomit albos, qui neque acidorum, neque alcalinorum more reagunt, sed nihil nisi ambraïne pura, in vapores resoluta, esse videntur.]

[AMBRACICUM *acidum* repetita cum acido nitrico coctione obtinetur, tam diu continuata, donec acidum noviter adiectum sine ulla mutatione in vapores abit. Fluido ad siccitatem usque evaporato, residuum aqua frigida abluitur, dein aqua, cui non nihil carbonatis plumbi additum est, tam diu coquitur, donec ea plumbi adhuc particulam recipit. Acidum ambracicum hoc modo ab omni acido nitrico liberatum, spirituque vini fervente solutum satisque concentratum sub

refrigeratione in crystallos parvas tabulaeformes coit, quae integrae flavum, pulveratae autem fere album colorem offerunt, peculiari sunt odore, cum ambra nihil commune habente, ignis vi resolvuntur, aqua frigida parum solubiles, chartam succo Crotonis tinctorii infectam rubefaciunt, et cum basibus iunctae sales (*ambréates* dictos) constituunt.]

AMBRA LIQUIDA, vide *Liquidambra.*

AMBRA NIGRA: hoc nomine ambra liquida, nec non ambra impura, insigniuntur.

AMBROSIA est herba quaedam *Botrys* dicta: ab α priv. et *βροτὸς*, *mortalis*, interposito *μ* vocalitatis gratia; vel quod mortales eam non edant, vel quod, qui eam comederint, immortales evadant: ideoque *τὸ τῶν Θεῶν βρῶμα*, Deorum cibus, dicitur, eximiae fragrantiae gratia Diis expetita. Habet caulem unicum, in multos ramos divisum; folia incisa, albescentia; flores flosculosos, plurimis scilicet flosculis sterilibus calyce comprehensis, constantes (Monoec. Pentandr.); fructus est clavae aemulus, echinatus, monospermus, foetus semine nigricante et oblongo, tuba bifida instructus, alio loco plantae; radix longa, lignosa, tenuis. Tota planta habet odorem suavem, saporem aromaticum, aliquantulum amarum, sed gratum: colitur in hortis. [A. *The ambrosia.* B. *Druifkruid.* Ga. *L'ambrosie.* Ge. *Das Traubenkraut. Die Götterspeise. Das Götterkraut.*] Infusum Botryos mexicanae, quae tamen ad Chenopodia potius referenda est, commendatur, ut remedium pectorale, antihystericum et specificum lithontripticum. Conf. *Botrys.*

AMBROSIA est medicamentum solidum, sed ea, qua fieri potest, gratitudine praeparatum: a Deorum cibo denominari videtur, quia solis Diis *Ambrosia* in cibum cedit, ut *Nectar* in potum, ex α priv. et *βροτὸς*, *mortalis.* Ge. *Götter Speise.* Ga. *Viande des Dieux.* A. *The meat of the Gods.* B. *Gode-spys, een aangenaam geneesmiddel.*

[**AMBUBAÏAE** (gr. *ἀμβυβάϊαι*) non sunt herbarii et rhizotomi, uti Blancardus voluit, sed mulieres impudicae. Si Acroni fides habenda, vocem e Syrorum lingua deducenti, in qua *abub* tibiam denotat, ambubaïa tibicina erit. Inde differt maximopere]

[**AMBUBEIA**, quam vocem tanquam synonymam Ambubaïarum adduxit Blancardus, plane aliud quid denotat. Nam ambubeia Celso *de re med.* II. 30. plantam denotat, quae utrum eadem sit cum Cichorio Intybo L. id quod Plinium et Dodonaeum, an Leontodon taraxacum, id quod I. A. Gesnerum asseruisse, Milliganus ad Celsi l. c. testatur, non liquet.]

AMBULATIO chirurgis dicitur, quando pars quaedam inflammatione, gangraena aut sphacelo corripitur, et in

ambitu plagae malum ulterius proserpit. Ge. *Um sich fressendes Geschwür.* Ga. *Gangrène ambulante.* A. *A spreding gangrenous ulcer.* B. *Het ambuleert, 't quaad kruipt voort.*

[AMBULO, — onis, nomen morbi est, cui epitheta iunguntur *flatulentus, furiosusque.* Consistit in abdominis inflatione, cum doloribus coniuncta, non aequali modo totam cavitatem, sed nunc hanc, nunc illam eiusdem partem expandente. Vocatur et *flatus furiosus,* item *vareni.*]

AMBUSTIO est continui solutio, a materia externa adurente (igne actuali, vel potentiali sc.) causata, cuticulam semper, cutim plerumque, nonnunquam etiam musculos, venas, arterias, nervos atque tendines laedens. Gr. *περίκαυσις.* Ge. *Brand. Verbrennung.* Ga. *Brûlure.* A. *Burning or scalding.* B. *Gebrandheid.*

AMBUTUA, vide *Pareira brava.*

AMELLUS dicitur a *Mella,* fluvio Galliae, iuxta quem herba haec plurima nascitur. [Nemnich. *Polyglott. Lex.* I. 225. testatur, apud vett. sic nominatam fuisse plantam quandam, e cuius floribus apes copiose mel colligant. Linnaeus genus plantarum, ad Syngenes. superfl. pertinens, *Calyc.* imbricato; *Cor.* radii indivisis; *Rec.* paleaceo; *Pappo* simplici, hoc nomine insignivit, eique tribuit species tres; *lichnitin, diffusum, annuum.* B. *Amellus.* Ga. *L'amelle.* Ge. *Die Amelle.* Vid. Billerbeck *flor. class.* p. 217.]

AMENTACEUS FLOS seu IULUS illa vocatur plantarum quarundam florescentia, quae nunc staminibus tantum, aut apicibus, nunc foliolis quibusdam componitur, axi cuidam affixis, amenti, seu lori, vel caudae felinae forma. Gall. *Châton.* Iulus autem semper a fructu separatur, vel in eadem arbore, vel in diversis arboribus eiusdem generis, ut in salice, corylo, iuglande, castanea. Si flores masculini in eadem cum foemininis, seu fructu, planta sint, dicitur *Monoecia;* si in diversis plantis, vocatur *Dioecia*

AMENTIA vel *Dementia* est delirii mitioris seu subdelirii species, et facultatis ratiocinandi quasi abolitio, dum sensus interni externis sensibus et obiectis non respondent, cuius causa in quocunque praeternaturali sensorii communis statu posita est, et quod vel nativitati imputandum, vel educationis instructionisque defectui. Vide etiam *Anoëa.*

AMENTUM, idem quod *Alumen plumeum,* vide *Amianthus.* — Est etiam terminus botanicus, et significat flores in longum protensos, quales etiam Iuli [catuli, nucamenta, panicula] vocantur. Tales habent salix, corylus, iuglans, castanea. Vide *Amentaceus flos.* [A. *Catkin. Cat's tail. Gosling. Keys.* B. *Katten. Bloemkatten. Katjes. Kattekens.* Ga. *Les chatons. Les chats.* Ge. *Kätzchen. Würstchen. Zöpfchen.*]

[**AMETHYSTA** *medicamenta* vocantur ea, quibus ebrietas praecavetur, aut si iam adfuerit, brevi discutitur. Amygdalae amarae olim hac virtute pollere teste Dioscor. I. 176. ferebantur. A graeco α priv. et *μεθύω, ebrius sum.*]

AMETHYSTUS est gemma pellucida purpurei, seu violacei coloris, aliquando ad flavedinem inclinantis, et in igne permanentis; huius color videtur deberi pigmento metallico, in ipsa earum nativitate quam intime permisto unitoque, ferro potissimum. Evincit hoc huius et aliarum similium gemmarum colorum similitudo, atque artificiosa harum confectio. Dividitur in orientalem et occidentalem, atque hinc reperitur in India orientali, Arabia petraea, Armenia, Aegypto, Cypro, Bohemia, etc. Ge. *Amethyst. Ametist.* Ga. *Ametiste.* A. *The amethyst.* B. *Amethist.*

AMIANTUS est lapis, et quidem talci species, sed absque sapore et in igne non combustilis, coloris varii, et in filamenta deductilis; inde veteres indusia aliaque praepararunt, quae ubi sordida, igni tradebantur et pura evadebant. Duplici forma diversa reperitur, scilicet sub specie filamentorum maiorum alumine plumoso, quae vocatur linum incombustibile; altera species sub forma lapidis fusci, vel nigri, duri, malleo extensilis. Huc quoque referenda est *aluta montana, caro montana* et *suber montanum.* Ge. *Bergleder, Bergfleisch, Berggork.* Gr. *Ἄσβεστος*, quod ellychnia ex eodem fiant incombustibilia. Ge. *Federweiss, Steinflachs, Schieferweiss, Steindacht.* Ga. *l'Amiante.* A. *Earthflax.* B. *Pluim-aluin.* [Nomen ex α priv. et *μιαίνεσθαι, contaminari,* sunt, qui deduci atque hac denominatione respici velint ad asbesti proprietatem, qua igne ab omnibus sordibus liberetur.]

[**AMIDINE** est materia post spontaneam amidi seu amyli resolutionem una cum saccharo, gummi aliisve substantiis residua, quam Saussureus detexit denominavitque. Cons. Schweigger. *Iourn.* XXVII. p. 305.]

AMMA sive **SUBLIGACULUM**, aut **BRACHERIUM** est vinculum herniosis utile, quod vel ex lintea fascia, vel orbiculo metallico inferius abdomen ambiente et protuberantia eminente interius donato, conficitur. Applicatur in inguine autem in eo loco, ubi intestina egressa sunt, eumque comprimens retinet intestina in abdomen reducta, quae caeteroquin elaberentur. Ab *ἅπτομαι, tango.* [Igitur deberet scribi *hamma.*] *Bracherium* nomen accepisse videtur a cingulis, quae lumbis et renibus adaptantur, ab *Isidoro Brachiale monachorum* vocatur. *Succinctorium, brachile* seu *brachiale* dicitur, quamvis non brachiorum, sed renum sit cingulum. *Rebrachiatorium* Cassiano (*de habitu monach.* I. c. 6.) dictum, idem apud monachos Aegyptios esse dicitur, quod apud occidentales *scapulare,* sicque vocatum, quod supra brachia reii-

ceretur. Vid. du Cangii *gloss. med. et inf. lat.* s. v.] unde procul dubio natum *bracherium* chirurgorum, cingulum nempe herniam intestinalem substringens. Ge. *Bruchband.* Ga. *Un brayer, bandage pour les hernies, ceinture.* A. *A girdle for the ruptures,* or *a truss.* B. *Een breuk-band.*

AMMI sunt semina exigua, sabuli grana referentia, striata, globosa, suaviter aromatica, saporis amari, acris, odoris fragrantis fere, ut Origani, vel Thymi; hinc inter semina quatuor calida minora recensentur: optima deferuntur ex Alexandria, vel Candia, ubi producuntur. Planta, in qua crescunt, est umbellifera, satis procera, ramosa, *Ammioselinum* dicta, folia habens Anethi similia, in longas et angustas dissectas lacinias abeuntia, crenas habentia ad costas; seu potius est *Sison Ammi,* *Linn.* foliis tripinnatis, radicalibus, linearibus, caulinis, setaceis, stipularibus longioribus. Ge. *Ammey.* Ga. et B. *Ammi.* A. *Bishopsweed.* Nomen oritur ab *ἀμὶς*, *matula*, quasi cogens homines ad matulam, vel secundum alios ab *ἄμμος*, *arena,* ob similitudinem, quam habent semina cum granis sabuli. Vocatur quoque *Cuminum aethiopicum*, seu regum. A voce ammi, forte cammi et cummi, unde *Cuminum*, vel vice versa a *Cumino* vox *Ammi.* [Vid. Billerbeck. *flor. class.* p. 69.]

[AMMOCHOSIA a veteribus medicis saepius adhibita, cum corpus, inprimis hydropicum, exsiccare cuperent. Scilicet aegrotum nudum arenae, solis radiis admodum calefactae, impositum obruebant eadem arena, atque sic per aliquod tempus quasi sepultum retinebant. Descripsit hanc medendi methodum Aëtius *tetrab.* 3. c. 9. p. 49. et Oribas. *collect.* l. 10. c. 8. Ge. *Sandbad.*]

AMMONIACUM GUMMI seu HAMMONIACUM est lachryma ex Ferula africana, iuxta delubrum Hammonis nascente, unde et nomen. Planta umbellata, nobis vix satis cognita, etiam in India orientali sat frequens est. [Quondam Willdenowius adseruit, Heracleum gummiferum lacrymam illam fundere, sed recentiores botanici ex Ferula orientali, et Ferula ferulagine colligi gummi contendunt. Quid Hartii, Bombeyi factae disquisitiones de gummi illius origine e planta, cui *Oschak* nomen ab indigenis datum est, docturae sint, nondum constat. Cons. Froriepii *Notiz.* 1826. m. Oct. p. 248.] Gummi instar thuris grumosum est, digitis tractatum mollescens, exterius flavum, interius subalbicans, cui semina, angelicae instar, interspersa sunt; odor est fere castoreus et gravis, saporque aromaticus et amarescens. Varia sub forma exhibitum praestantissimas vires resolventes, abstergentes et expectorantes exserit. Ge. *Ammoniak.* Ga. *Gomme Ammoniac.* A. *Gum Ammoniak.* B. *Gom Ammoniak.*

AMMONIACUM SAL, vide *Armoniacum.*

[AMMONIUM a sale ammoniaco nomen duxit, antiquitus

Alcali volatile s. *Sal urinosum volatile* dictum. Ex azoti uno et hydrogenii tribus aequivalentibus illud constare, vel centum eius partes ex azoti 82,35 et hydrogenii 17,65 partibus compositas esse, experimenta accuratissima docuerunt.]

AMNION, CHARTA VIRGINEA est membrana, foetum in utero proxime obvolvens, et molliter excipiens, quae etiam cum reliquis secundinis post partum expellitur. Chorio longe albicantior atque tenuior, firmior tamen est; ipsi chorio blanditer accumbens, non tamen nisi superiore parte adnexa, haec figurae fere ovalis, maxime tenuis et simplex ac mollis est, laevior ac politior parte interna, externa inaequalior, candida et pellucida, laxo intervallo a foetu distans, vix vasis sanguineis hactenus demonstratis donata; exterius membrana chorio investitur, quae ei aliquando satis tenaciter adhaeret ab hac parte, ita ut vix divelli queant. Continet non tantum foetum, sed et humorem nutritium, quo foetus per os et gulam alimentum sibi sugit: vid. *Liquorem amnii*. *Galea* quae vocatur, est amnii pars, in capite foetus prodeuntis remanens. Adparet, quando viae latissimae sunt, hactenus felicis partus signum. *Ἀμνεῖος*, *Ἀμνίος* Graecis dicitur, Latinis *amiculum* seu *indusium*, quod amice foetum obvolvat: vel, ut alii volunt, ab *ἀμνὸς*, *agnus*, sic ab eius teneritudine dicta et mollitie, vel *μένος*, *animus*, et quasi *ἀμένιον*, id est *ἄνευ μένους καὶ αἵματος*, vel *ἀμνίον*, tanquam vas, inter sacrificandum sanguinem excipiens. [Mitto etymologiarum harum vanitatem. Hoc tantum moneo, Empedoclem primum fuisse, qui hanc externam foetus membranam *amnii* nomine insigniret. Ruf. Ephes. *de part. c. h.* p. 45. Krausius, qui et *ἄμνιον* subintellecto *δέρμα*, et *ἄμνιος*, scil. *ὑμὴν*, dici posse putat, errat. *Τὸ ἄμνιον* enim substantivum est, quod ab Hom. *Odyss. γ'* vs. 445. pro vase sanguinem victimae excipiente, *παρὰ τὸ αἷμα αἵμνιον, τὸ τοῦ αἵματος δεκτικὸν, ἀποβολῇ τοῦ ἰῶτα*, Etym. M. p. 84, 40. auctore, quem Etym. Gud. p. 45, 33. ita sequitur, ut addat, vocem esse *ἅπαξ λεγομένην*: dein pro intimo foetus obvolucro adhibetur. *Ὁ ἀμνεῖος* autem adiectivum est, quod ab *ἀμνὸς*, *agnus*, descendit, et cum *ὑμὴν* coniunctum, v. c. a Theoph. Protosp. *de c. h. fabr.* I. 5. c. 19. originem denominationis germanicae *Schaafhaut* dedisse videtur. Simpliciter denique *ὁ ἀμνειὸς*, subintellecto *ὑμὴν*, a Galeno *de decr. Pl.* et *Hipp.* 6. c. 6. et *de ut. dissect.* c. 10. to. II. p. 902. ed. Lips. haec membrana dicitur.] Ge. *Schaafhaut*. Ga. *l'Amnios. Membrane des eaux.* A. *The Amnion.* B. *Het binnenste vlies van de nageboorte, 't Lam-vlies.*

[AMNIOTICUM acidum. Vide ALLANTOICUM acidum.]

AMOLYNTUM est cataplasma, quod, ut Cael. Aur. *acut. morb.* II. 37., ait, attrectatum manibus nihil de se inquinamenti dimittit. Ab *α* priv. et *μολύνω*, *inquino*.

AMOMUM veterum quid sit, adhuc sub iudice lis est. Sunt enim, qui rosam *Hierichuntis* s. *anastaticam* esse velint. Triplex vero planta, aut tria diversarum plantarum semina, hoc nomine insigniuntur. 1) Est *Amomum racemosum, verum, Amomum Dioscoridis*, grana minora acria aromatica, siliquis triquetris inclusa, sistens, s. *Cardamomum maius Elettari, Hort. Malab.* 2) *Amomum vulgare*, s. *Sison Amomum Linn.* foliis pinnatis umbellis erectis, quod *spurium* quoque dici posset, et in Anglia crescit. Ge. *Welsche Petersilie.* 3) *Amomum*, s. *Pimenta* quae in nostris officinis occurrit. Est fructus, seu bacca immatura, *Myrti Pimentae Linn.* quae sapore et odore cum fructibus caryophyllorum convenit. Continet bacca haec grana duo nigra. Est haec arbor Myrtus arborea aromatica foliis laminis *Sloan.* Nonnullis quoque *Piper iamaicense*, s. *Pimenta*, dicitur, sub quo nomine in officinis anglicis prostat. A. *The pimento. Iamaica pepper. Allspice.* B. *Iamaika peper.* Ga. *Poivre de Iamaique. Pimente. Toute-epice. Arbre aromatique de l'Inde. Piment des Anglois. Poivre de Thevet. Amomi. Piment à couronne. Coque de l'Inde aromatique. Tête de clou.* Ge. *Iamaika-Pfeffer. Piment. Englische Würze. Neugewürze. Allerleigewürze.* Apud nos ad culinarem usum etiam adhibetur. Conf. *Piper Iamaicense.* — *Amomum* dicitur ab odore bono, qui reprehendi minime queat, vel dictum putant, quod veluti odorem cinnamomi referat: *μῶμος* enim est *reprehensio*, et *ἄμωμος*, *reprehensioni non obnoxius.* Ge. *Amome.*

AMOMUM *Plinii* est *Solanum.*

AMPELOPRASUM est Porrum, circa vites nascens. Ex *ἄμπελος*, *vitis*, et *πράσον*, *porrum.* Ge. *Ackerknoblauch, wilder Lauch.* Ga. *Ail. Poireau.* A. *Bears-garlick.* B. *Wyngaardparei.*

AMPHIARTHROSIS, vide *Synchondrosis.*

AMPHEMERINUS est morbus quotidianus, unde *πυρετὸς ἀμφημέρινος*, *febris quotidiana.* [Philo *de mundo* p. 267. *ἔτι γὰρ ἀμφημεριναὶ καὶ διάτριτοι, καὶ τεταρταΐζουσαι παρὰ παισὶν ἰατρῶν λεγόμεναι περίοδοι, μεθ' ἡμέραν τε καὶ νύκτωρ περὶ τὰς αὐτὰς ὥρας κατεσκευάκασι, τὴν εἰς αὐτὰ τάξιν φυλάττουσαι.*] Ex *ἀμφὶ*, *circum*, et *ἡμέρα*, *dies.*

AMPHIBIUM est omne animal, aeque in aquis, ac in terris vivens. Character classis amphibiorum a *Linnaeo* assumtus est: Cor uniloculare, uniauritum, sanguine frigido, rubro, pulmone arbitrario. Peculiaris, quam constituunt, classis in regno animali tres comprehendit ordines iuxta Syst. Nat. *Linn.* a) Amphibia reptilia (pedata, spirantia ore). b) Amphibia serpentia, (apoda, spirantia ore). c) Amphibia nantia (pinnata, spirant etiam branchiis lateralibus). Vulgo vero etiam mammalia, quae multum in aqua versan-

tur, ut phoca, castor etc. amphibia dicuntur. Ex ἀμφὶ, *ambo*, et βίω, *vivo*.

[AMPHIBLESTROIDES *membrana* non est *retina*, sicut Blancardus voluit. Ἀμφιβληστροειδὴς sc. χιτὼν vocatur quaedam oculi tunica a Galen. *meth. med.* l. I. c. 6. p. 47. to. X. ed. Lips. Poll. *onom.* 11. 71. et Rufo Eph. *de part. c. h.* p. 55. qui nominis causam addidit τὴν τῶν ἀγγείων καταπλοκὴν καὶ σχῆμα. Actuar. *de act.. et affect. spir. anim.* c. 8. Quemadmodum autem ἀμφίβληστρον proprie omne id denotat, quod rei cuidam circumiicitur, v. c. vestimentum, ita etiam *retis* notionem habet. Etym. M. p. 89. ἀμφίβληστρον exponit per δίκτυον. Cavendum autem est, ne pro *retina* oculi habeamus. Nam nulla alia est, quam membrana hyaloides, quae secundum Rufi l. *c.* praeter modo allatum nomen, quod ab incluso humore, albumini ovorum simili, desumtum erat, ob tenuitatem arachnoides, ob vasorum denique contextum habitumque amphiblestroides apellata fuit. Vid. B. S. Albin. *annot. acad.* III. c. 14.]

[AMPHIBLESTROMALACIA illud oculorum vitium nuncupatur, quo naturalis tunicae retinae densitas ita emollita est, ut aut sponte sua, aut a levissima causa laceretur. I. A. Schön in Heckeri *Annal. d. gesammt. Heilk.* 1830. Ian. de malacia, in diversis oculi partibus occurrente, hac voce usus est; quo iure, ex iis diiudicari poterit, quae sub AMPHIBLESTROIDES MEMBRANA a me monita sunt.]

AMPHIBRANCHIA sunt loca circa tonsillas. [Ex ἀμφὶ, *circum*, et βράγχια, *spiracula piscium*, *branchiae.* Occurrit ap. Hippocr. *d. int. aff.* LX. 6. *d. dieb. crit.* V. 10.]

[AMPHIDEON est participii ἀμφιδέων, *circumligans*, neutrum, quod Galeno in *gloss. Hippocr.* teste de armillis, carpum manus circumdantibus, usurpatur. Poll. *onom.* V. 99. tanquam partem mundi muliebris commemorat ἀμφιδέας. Medici autem sub amphideonte per metaphoram intelligunt secundum eundem Galenum rotundam vulvae extremitatem, quae cucurbitularum labiis similis est.]

[AMPHIDIARTHROSIS est articulationis forma, quae inter diarthrosin et synarthrosin medium quasi locum obtinet, quo v. c. referenda est articulatio sacro-coccygea. Ex ἀμφὶ, *circum*, διάρθρωσις, *articulatio mobilis.*]

AMPHIMERINUS, vide *Amphemerinus.*

AMPHISBAENA, ex ἀμφὶς, *utrinque*, et βαίνω, *gradior:* serpentis genus est, nunc in anteriorem, nunc in posteriorem progrediens partem, ob eamque causam, et ob utriusque extremitatis similitudinem pro bicipite habitum. Est serpens annulis circularibus trunci et caudae ornatus, abdominalibus ducentis, caudalibus triginta, albo nigroque varia. *Linn.* Ge. *Die Ringelschlange.* Ga. *Amphisbéne. Couleuvre à deux têtes.*

AMPHISMILE est cultellus anceps anatomicus, utrinque acie praeditus, secandisque cadaveribus utilis, ex *ἀμφὶ, utrinque,* et *σμίλη, scalprum incisorium.* Ge. *Ein zweischneidiges Messer.* Ga. *Couteau tranchant de deux côtéz.* A. *A dissecting knife that cuts on both fides.* B. *Een mes aan beide zyden snydend.*

AMPHORA est vas cum duabus ansis, quod capit duas urnas, seu octo congios: et mensura est liquidorum apud veteres. Italis continet libras septuaginta duas. Attica vero dimidium amphorae circiter supra italicam amphoram continebat. Secundum hodiernam computationem, capit vini libras octoginta, et olei circiter septuaginta. [Arbuthnot (v. supra *acetabulum*) capacitatem huius mensurae aequalem statuit 10, 66. pollic. cub. anglic.] Ga. *Amphore.*

AMPLEXICAULIA dicuntur Botanicis folia, basi caulem ambientia. [A. *Empracing the skalk.* B. *De steng omvattend.* Ga. *Ambrassant le tour de la tige.* Ge. *Den Stamm umfassend.*]

AMPULLA est vitrum rotundum, cui collum in summitate est. Ge. *Ein rundes Fläschchen.* Ga. *Phiole, ampoulle.* A. *A viol, a glasbottle.* B. *Kinderglas., Fioolglas.*

AMPUTATIO est operatio chirurgica, qua membrum, aut alia corporis pars, v. c. mamma, de corpore resecatur. Ge. *Absetzung, Ablösung, Abschneidung eines Gliedes.* Ga. A. B. *Amputation.* — Cultro partes molles, serra vero ossa dividuntur. Recentiores etiam ossa *ex articulo* exstirpare solent, v. c. humerum ex articulo eius cum scapula. — Si carnis segmentum relinquitur, quo reflexo vulnus tegitur, a Gallis *Amputation à lambeau,* Ge. *Ablösung mit dem Fleischlappen* dicitur.

AMULETUM, PERIAMMA, PERIAPTON [utrumque a *περιάπτω, circumnecto, adalligo, φυλακτήριον,* a *φυλάσσω, custodio, munio*], est monile, quod e collo suspensum et gestatum, vel in annulo, dicitur occulta quadam virtute remedium adversus febres, venena et fascinationes; eius efficacia tamen unice a phantasia dependere videtur. [Amuletum ab amoliri derivatur.] Ge. *Amulet, Anhängsel.*

AMURCA dicitur sedimentum, vel recrementum olivarum expressarum, faex olei. [Cum et *amurga* scriptum inveniatur, a gr. *ἀμοργὴ,* i. e. *τρὺξ ἐλαίου,* derivatum esse vocem apparet. Vid. de amurca interpp. ad Caton. *de r. r.* cap. 99.] Gr. *Ἀμόργη,* ab *ἀμέργω, exsugo oleas, et amurcam exprimo.* Ge. *Hefen vom Oele.* Ga. *Féces* ou *la lie de l'huile.* A. *The lees* vel *mother of oil.* B. *Droesem van olie.*

AMYGDALAE s. *Tonsillae,* idem quod *Antias* et *Paristhmia.*

AMYGDALUS est arbor ad mediocrem altitudinem assurgens, in ramos plures se expandens, quae habet folia longa,

angusta, acuta', saporis amari, grati: calyx est monophyllus, quinquefidus; flos rosaceus, pentapetalus, staminibus triginta praeditus; ovarium in fundo calycis, instructum tuba longa, donata apice globoso, quod fit fructus, seu drupa, callo pulvinato, minus spisso, sicciore, condens ossiculum rugis minus profundis ornatum, in quo nucleus oblongus, plerumque unus, pediculo brevissimo. Fructus vocantur *Amygdalae*; hae sunt figurae ovalis, depressae, sub cuticula flavescente granum album tegentes, *dulces*, vel *amarae*, quae sapore tantum a se invicem differunt. Continent multum olei unguinosi, ideoque in re et culinari et pharmaceutica frequentissimi usus sunt. Amygdalis dulcibus inest vis nutriens, obtundens, emolliens; amaris anodyna, carminativa, diuretica atque anthelminthica. Sunt tamen, qui amygdalarum amararum usum suspectum iudicent, dum canibus scilicet, aliisque pluribus animalibus veneni instar nocent. Oleum vero expressum quibusdam aurium vitiis subvenit. Sic vocatas volunt, quod in fructu, post viride putamen, alterum, quod subest, multis scatet rimosis scarificationibus, quas Graeci Ἀμυχὰς appellant. Ge. *Mandelbaum*. Ga. *Amandier*. A. *The almond-tree*. B. *Amandel-boom*.

AMYGDALATUM est lac artificiale, seu *emulsio*, ex amygdalis aliisque seminibus parata, ab ἀμυγδάλη, amygdalae fructus. Ge. *Mandelmilch*. Ga. *Lait d'Amandes, emulsion*. A. *Almond-milk, emulsion*. B. *Amandel-melk*.

[AMYLUM est flos farinae triticeae aut siligineae, per diuturnam seminum horum macerationem in aqua pura, bis de die renovata, extractus. Recte Blancardus ab α priv. et μύλη, *lapis molaris*, derivavit. Etym. M. ἄμυλος, βρῶμα, τὸ μὴ πεπτωκὸς ὑπὸ μύλον (ita enim cum Sylb. legend.) Diosc. II. c. 123. ἄμυλον ὠνόμασται διὰ τὸ χωρὶς μύλου διασκευάζεσθαι. Parandi amyli rationem Dieuches ap. Oribas. p. 46. ed. Matth. et Gloss. iatr. mss. a I. St. Bernardo ad Theoph. Non. c. 120. p. 369. laudatae docent. Ex his quoque intelligitur, male Isidor. *Origin*. l. XX. c. 11. non *amylum*, sed *amolum* scribi iubere, *quod non moletur*. Ge. *Kraftmehl, Stärke*. Ga. *Amidon*. A. *White starch*. B. *Styffel. Ameldonk*. Principium est vegetabile sui generis, quod ab aqua frigida repudiatur, a fervida autem excipitur. Constat ex oxygenii sex, hydrogenii sex cum semisse, carbonisque septem aequivalentibus: aut centum eius partes continent oxygenii 50, hydrogenii 7, et carbonis 43. L. Gmelinus tres eius species enumeravit, nempe *amylum, amylum lichenum* et *inulinen*.]

[AMYNTAS *fossa* est vinculi chirurgici forma, de qua vide Dict. des. sc. méd.]

AMYON, dicitur membrum emusculatum, hoc est ita extenuatum, ut musculi vix appareant amplius. [A μῦς, *muscu-*

lus et *α* priv. Hipp. *de art.* to. 3. p. 216. ed. Lips. coniungit cum *ἄσαρκον*.]

[AMYRIS ambrosiaca L. Eius resinam ambram esse, sunt qui contendant. Vid. Ambra *grisea*.]

ANA. Vulgo simplici a, vel duplici aa, brevitatis gratia scribitur. [Graeca praepositio *ἀνὰ*, quae ab antiquis scriptoribus tunc adhiberi solet, cum aequalem quandam distributionem variorum medicamentorum, una formula comprehensorum, fieri volunt. Iam Hippocrates *ἀνὰ* sic utitur de morb. mulier. lib. 1. p. 622. *κηκίδα, σμύρναν, σίδιον, ῥυτίνην, πόλιον ἀνὰ ὀβολὸν ἑκάστου.* Diosc. 2, 91. *πρόςμιξον ἐρυσισκήπτρου καὶ ξυλοβαλσάμου, ἔτι δὲ φοίνικος ἐλάτης καὶ καλάμου ἀνὰ* < *ιβ'*. Gal. d. med. comp. s. l. 3, p. 191. ed. Bas. *σμύρνης, λιβάνου, νάρδου ἀνὰ* < *β'*. et sexcentis aliis locis. Vid. Viger. *d. idiot. gr. lingu.* p. m. 576.] Ge. *Gleiche Theile, oder jedes gleich viel.* Ga. *Quantité égale. Egale portion.* A. *An equal portion.* B. *Evenveel gewicht.*

ANABASIS est morborum invalescentia. Vide *Acme.* Ab *ἀναβαίνω*, *ascendo.* Vid. Castelli, qui et de anabatica febre consulendus.

[ANABROCHISMUS. Secundum Paul. Aeg. VI. c. 13. sic vocabatur operatio chirurgica, qua pili, modo duo vel tres numero non excedebant, versus bulbum versi, eumque irritantes, eradicabantur. Cum autem longa esset et operosa operatio, alii praeferebant evulsionem pili per vulsellam, locumque, unde pili evulsi erant, ferro candente adurebant. Male vox haec in Gal. *comm.* 4. *in Hipp. de diaet. acut.* to. V. p. 117. ed. Bas. scribitur *ἀναβρογχισμὸς*, quae prava lectio emendanda est. — Anabrochismus quoque tumoris vel partis corporis nostri cuiuscunque ablatio, quae fit vinculo arcte circumdato, vocari potest. Cons. Adr. Iunii *nomenclat.* p. 320. b.]

ANABROSIS est partis alicuius in corpore ab humoribus acribus erosio, pessimas saepe vixque compescibiles haemorrhagias efficiens. Idem quod *Diabrosis:* ab *ἀναβρώσκω*, *exedo, corrodo.* Ge. *Zernagung, Verzehrung.* Ga. *Corrosion, rongement.* A. *Corrosion.* B. *Een Door-eting.*

ANACAMPSEROS, [a gr. *ἀνάκαμψις*, *reflexio*] vide *Telephium.*

ANACARDIUM, duplex est, *orientale* et *occidentale. Orientale* est fructus arboris, Malabaribus *Oepata* dictae, *Anacardium Bauh.; Bontia* foliis subtus tomentosis *Iacq.; Bontia* foliis integris oblongis, oppositis, petiolis crassis, brevissimis, subamplexantibus, floribus racemosis *Brown.; Bontia germinans* foliis oppositis, pedunculis spicatis *Linn.* (Didynam. angiosperm.) calyce monophyllo, quinquefido, corolla ringente. Drupa vel fructus est cordiformis cum cuspide in vertice, niger, splendens, includens sub duplici involu-

cro a se separato mellaginem crassiusculam, lentam, cerasorum colore, sub qua nucleus pallidus amygdalae saporis. Vis nuclei nutriens, putaminis caustica est. *Occidentale* est quasi ossiculum renis leporis figura; foris fuscum, durum, et gerens nucleum album amygdalae saporis. Arbor, in qua nascitur, est *Anacardium occidentale Linn.* caule foliisque inermibus, vel Arbor pomifera, seu potius prunifera, indica nuce reniformi summo pomo innascente *Catesb.* Succus inter putamina contentus septicus est, hinc in maculis, scabie et impetigine adhibetur. Est *Caschou* officinarum. Magna est eius in Cananor copia, tum in Calecut, et aliis Indiae locis, veluti in Cambaya et Decan. Copiosissima in America calidiore. Gr. *Ἀνακάρδιον*. Veteribus incognitum fuit, ingreditur tamen confectionem anacardinam. Arab. *Balador.* Indis *Bybo.* Lusit. *Facca de Malaqua* dicitur, quod viridis et in arbore pendens similis sit nostrati maiori fabae. Graece tamen sic ob cordis similitudinem vocatur. Ex *ἀνὰ,* quae praepos. in composit. similitudinem denotat, et *καρδία.* [A. *The cashew-nut.* B. *Catsjoe-Appelboom. Cachou* s. *Caschou-appelen.* Ga. *L'acajou à pommes. Poire* ou *pomme d'acajou. L'anacarde antarctique* ou *occidentale.* Ge. *der Acajoubaum. Der Nierenbaum. Der Elephantenlausbaum. Der westindische Anacardienbaum.*]

ANACATHARSIS est purgatio, seu evacuatio, per superiora, ut per vomitorium, sternutatorium, errhinum, masticatorium, salivationem, etc. ab *ἀνακαθαίρω*, *per superiora purgo.* [Occurrit et ap. Strabon. l. 16. p. 1073.] Idem quod *Emeticum,* et in specie apud *Hippocratem* significat purgationem per sputa.

ANACATHARTICA sunt medicamenta vomitoria, quae per superiora purgant, ex *ἀνὰ*, *supra*, [quae praepos. in compositis vocibus elevationem denotat] et *καθαίρω*, *purgo,* hinc idem quod *Emetica.*

ANACOLLEMA est linimentum, aut aliud medicamentum siccum, quod fronti et naribus ad oculorum vitia et haemorrhagiam sistendam admovetur, ex albumine ovi, sanguine draconis, bolo armena, vitriolo etc. compositum. [Hac notione Paul. Aeg. 7. 16. p. m. 180. *τὰ ἀνακολλήματα προσαγορευόμενα σκευάζεται μὲν ἐκ τῶν ἐμπλασσόντων τε καὶ κολλόντων* etc.] Item remedium incarnans et conglutinans, ab *ἀνακολλάω*, *conglutino,* quod a *κόλλα*, *gluten,* descendit.

ANACTORION est planta, cui nomen *Gladiolus:* ab *Ἀνάκτωρ*, *herus,* vel *dominus,* cui soli gladii ius est, [unde *τὸ ἀνακτόριον* apud graec. scriptor. *regiam, palatium,* denotat.]

ANADENDROMALACHE est *Malva* rosacea fruticosa; ex *ἀνὰ*, *δένδρον*, *arbor*, et *μαλάχη*, *malva.*

ANADENDRON est *Althaea*, ex ἀνὰ, *ad* (formam), δένδρον, *arbor*: quia arboris in modum se erigit.

ANADIPLOSIS est frequens paroxysmorum reduplicatio, seu febris simplicis in compositam mutatio, ab ἀναδιπλόω, *reduplico*. [Posteriorem notionem Galen. *d. typ.* c. 4. non habet.]

[**ANADOSIS** proprie rei cuiuscunque distributionem denotat; a Galeno autem (de fac. nat. l. 2. c. 6. p. 104. t. 2. ed. Lips.) ad nutrimenti per totum corpus distributionem transferri et διαδόσει opponi a nonnullis, monitum est. A praepos. ἀνὰ, quae vox in compositione distributionem indicare solet, et δίδωμι, *do, offero*.]

[**ANADROME** constanter ab Hippocrate de doloris ex inferioribus partibus ad superiores translatione, a Galeno autem de singulari feminarum hystericarum sensu, quo ex utero globum versus gulam ascendere, suffocationemque intendere opinantur, usurpatur. Male igitur recentiores de alimentorum sursum latione, ut Blancardi verbis utar, adhibuere. Ex ἀνὰ, quae vox in compos. elevationem indicat, et τρέχω, *curro*, quod duplex format futurum, alterum regulare, τρέξω, alterum ex inusitato δρέμω, unde δρόμος, δρομή.]

ANAEMIA est defectus sanguinis in corpore, vel ex debilitate, vel inanitione ortus, ab αἷμα sanguis.

ANAESTHESIA est facultas ablata percipiendi actiones obiectorum sensibilium in organo sensuum externorum, ut paralyticis et sphacelo laborantibus contingit. Ex α priv. et αἰσθάνομαι, *sentio*. Aliquando est motu ac vitalitate partis superstite et salva, saepius his una sublatis. G. *Unempfindlichkeit*. Ga. *Insensibilité*. A. *Insensibility*.

ANAGALLIS *arvensis* officinalis est planta, caule procumbente, folia habens ovata ex adverso bina et flosculos, foliorum alis insidentes, in quinque lacinias divisos, coloris rubri, aut phoenicei, pedunculis longis; his floribus succedit fructus sphaericus, membranaceus, per maturitatem in duas partes transversim dissiliens, semina plerumque angulosa, minima: radix fibrosa est, alba. Qualitas quidem plantae acris et inodora est, specifica tamen virtus, medendi morbis sensorii communis, ei inesse creditur, magnamque in quibusdam deliriis opem aquam Anagallidis tulisse, eximiorum virorum testimonia prostant. Herba in morsu canis rabidi laudatur. Dicta videtur ab ἀνὰ et γάλλος, quod aeque reprimat, ac reponat sedem prociduam: ὁ γάλλος denotat enim cui amputata sunt virilia, vel, ut aliis placet, ἀπὸ τοῦ ἀναγωγεῖν τὰς ψυχὰς, animas evocare ac elicere. Magica enim putatur herba, unde Belgis et Germanis *Guichelhuil* et *Gauchheil*, i. e. salus stultorum. Nam in limine vestibuli suspensa, maleficia arcere creditur. Alii derivant ab ἀγάλλω, *orno*, *insignio*, *decoro*, quod ubique vias laete floscu-

lis suis ornet. [Descripsit plantam Diosc. 2. 209. et qui plurima cum illo communia habet, Plin. *h. n.* 25. 13.] G. *Gauchheil, Kolmarkraut.* [Insignem numerum nominum germanicorum vid. ap. Nemnich.] Ga. *Mouron à fleurs rouges. Mouron des champs.* A. *Red pimpernel.* B. *Guicheheil.*

ANAGALLIS AQUATICA idem quod *Beccabunga.*

ANAGYRIS, a natali solo haec arbuscula nomen accepit: *Anagyris* enim est civitas Attica. Est arbuscula valde ramosa, habens corticem viridi-fuscum, lignum flavescens, aut pallidum; folia terna, oblonga, acuta, in parte superiore viridia, in inferiore albescentia, odoris adeo fortis et foetidi, ut contusa capitis dolorem producant; flores flavi, papilionacei, quorum vexillum brevius est caeteris petalis. (Diadelph. Decandr.) Flori succedit siliqua longa, cartilaginosa, Phaseoli siliquae aemula, foeta seminibus reniformibus, in initio albis, dein purpureis, tandem post maturitatem caeruleis et nigricantibus; crescit in regionibus calidis, ubi foetorem, Asam foetidam superantem, excitat. Testante *Dioscoride* [3. 167.] apud veteres officinalis erat, sed nostro tempore vix amplius adhibetur. *Anagyris non foetida* ad *Cytisos* pertinet. Ge. *Stinkbaum, Stinkholz, Baumbohne.* Ga. *Bois puant.* A. *Stinking bean-trefoil.* B. *Stinkende Klaverboom. Stinkboompje.*

ANALEPTICA sunt medicamenta, quae vires refocillant; item pars Hygieinae, qua valetudinarii reficiuntur. *Ἀναληπτικὰ* ab ἀναλαμβάνω, *iterum refocillo* G. *Herzstärkende Mittel.* A. *Analeptics, cardiacs.*

ANALGESIA est *indolentia*, sive doloris defectus [etiam stoliditas. *Ἀναλγησία.*] ab ἀναλγέω, *non doleo*

ANALOGISMUS est comparatio et perceptio causarum morbificarum et medicamentorum iuvantium per similitudines, ab ἀναλογίζομαι, *comparo*: *Analogia* est comparatio.

ANALYSIS est alicuius corporis in sua principia per chymiam reductio. Item dum ex complexu symptomatum ad causam morbi proximam concluditur. Item partium corporis humani demonstratio anatomica, quae per partes instituitur, ab ἀναλύω, *dissolvo.* G. *Auflösung, Zerlegung.* Ga. *Analise, dissolution, solution, separation.* A. *An analyzing of any thing.* B. *Een ontdoeninge, ontleding, ontbinding.*

ANAMNESTICA remedia, quae memoriam restaurant, ut sunt spirituosa omnia et aromatica, ab ἀναμνάομαι, [s. potius ἀναμιμνήσκομαι] *reminiscor.* [Cum ἀναμνηστικὸς apud Graecos nihil aliud significet, quam qui memoria valet, aut qui rei cuiusdam facile reminiscitur, vereor, ut a Blancardo, quem et Krausius sequitur, allata notio ullo exemplo probari possit.] — Item sic signa quaedam dicuntur, ad diagnostica pertinentia, quae corporis, vel morbi, statum praegressum

in memoriam revocant. Sic phthisis ulcerosa haemoptoes praegressae, aut icterus, vel hydrops, febris suppressae signum anamnesticum esse potest. Ga. *Signes commémoratifs.*

ANANAS seu *Bromelia ananas,* (Hexandr. Monogyn.) cuius tamen plures [septem] varietates, aut verae species numerantur. Est planta flore monopetalo infundibuliformi tripartito, fructu carnoso, turbinato, succi pleno, foeto seminibus exiguis reniformibus: fructus maturus in deliciis habetur apud Brasilienses, ubi quoque *Yayama* audit: quoniam sapore vinoso et suavi omnes plantas superat. Colitur passim etiam apud nos in hortis optimatum, mensisque inter dapes imponitur. G. *Die gemeine Ananas. Der Königsapfel. Der Fichtenapfel. Indianische Tannzapfen.* Ga. *Ananas. L'ananas à couronne.* A. *Indian pine apple. The common Ananas.* B. *Gewoone ananas. Pynappel.*

[ANANDRAE a graeco ἄνανδρος, quod ab α priv. et ἀνὴρ, *vir, mas,* descendit, plantae sunt, quae carent partibus fructificationis masculis. Ge. *Mannlose Pflanzen.*]

[ANANDRI flores sunt, qui masculas fructificationis partes nullas continent. Ge. *Mannlose Blumen.*]

[ANANDRIA est feminae marito carentis conditio. Xenoph. *de rep. Lac.* c. 9. καὶ κόραις ἀνανδρίας αἰτίαν ὑφεκτέον. Ge. *Mannlosigkeit.* Batsch. (*Synops. univ. anal. gen. plant.*) classem peculiarem sui systematis, a quo Linnaeani systematis classes monoecia, dioecia et polygamia absunt, hoc nomine constituit. — Olim et *Tussilago* scapo unifloro, calyce clauso Linn. sic vocabatur.]

[ANANTHERAE, ab α priv. et ἀνθηρὸς, *florens.* Recentiores utuntur vocabulo eodem sensu, quo *anandrae* de plantis, quarum flores partibus fructificationis masculis destituti sunt. Ge. *Staubbeutellose Blumen.*]

ANANTHOCYCLUS est genus florum compositorum disco nudo; in specie vero sic vocatur *Cotula Linn.* seu *Lancisia Ponted.* Ex ἄνθος, *flos*, κύκλος, *circulus* et α priv.

ANAPHALANTIASIS est defluvium pilorum in superciliis. [Occurrit vox in Aristot. *h. a.* l. 3. c. 11. p. 344. ad q. l. cons. Salmas.] Ge. *Ausfallen der Augenbraunen.* B. *Het uitvallen der winkbrauwen.*

[ANAPHIA a Krausio per defectum sensus tactus exponitur. Cum autem ἀναφὴς ab Hesych. per ἄψαυστος exponatur, ὁ μὴ ψηλαφώμενος, et a Zonara per ἀψηλάφητος, qui contrectando neque cognoscitur, neque cognosci potest, videtur ἀναφία eam corporis conditionem indicare, qua per tactum nihil cognoscitur.]

ANAPHONESIS, Ἀναφώνησις; sic veteres clamorem et vociferationem ad exercendos pulmones institutam vocabant. [Inter veteres praeter Plutarch. in *praecept. salubr.* in-

primis de ea egit Antyllus *auxil.* l. 4. c. 8. apud Oribas. *collect. medic.* lib. VI. inter recentiores autem huius exercitii salubritatem commendavit Io. Zach. Platner.]

ANAPHRODISIA dicitur *impotentia venerea*, sive ineptitudo ad congressus venereos. Ex α negat. et ἀφροδισία, *rerum venerearum usus.* G. *Unvermögen zum Beischlaf.* Ga. *Impuissance.*

ANAPHROMELI est *mel despumatum*, ex α priv. ἀφρὸς, *spuma*, et μέλι, *mel.*

ANAPLEROSIS in genere significat *repletionem*; alias specialiter ita dicitur chirurgiae pars, qua ea, quae in corpore deficiunt, vel casu perierunt, arte restituuntur, ab ἀναπληρόω, *impleo.* Unde *Plerotica medicamenta*, vide *Anaplerotica.*

ANAPLEROTICA, Gr. ἀναπληρωτικὰ, sunt medicamenta vulnera carne implentia, et deficientia in corpore, quantum fieri potest, restituentia.

ANARRHINON, vide *Antirrhinon*, ex ἀνὰ, *per*, *ad*, et ῥὶς, *nasus*, quasi adversus nasum; vel etiam quod per nares evacuatur. [Inter voces Hippocraticas a Galeno refertur, sed locus, ubi in Hippocratis scriptis reperiatur, nec a Foësio in *Oeconom.* nec ab aliis indicatus est. Explicat Galenus per id, quod motu retrogrado per nares fertur, τὸ διὰ τῶν ῥινῶν παλίσσυτον ἰὸν. Porro observat idem, nonnullos vocem dividere, ἀνὰ ῥινὸν εἶναι, i. e. ἀνὰ τὸ δέρμα.]

[ANARRHOPIA (ἀναῤῥοπία) ab Hippocrate usurpata vox ad impetum humorum versus superiora significandum. ἀνὰ, *sursum*, et ῥοπὴ, *inclinatio.* Oppon. καταῤῥοπῆ. Cons. Foës. in *oecon.* p. 320. a.]

ANAS pertinet ad classem avium aquaticarum, et quidem ad Anseres, quippe quibus rostrum obtusiusculum, epidermide tectum, sub basi gibbum, apice auctum, lingua carnosa obtusiuscula, et pedes palmati natatorii sunt. Anas habet rostrum lamelloso-dentatum convexum, obtusum, linguam ciliatam, obtusam, estque domestica vel sylvestris. Ova praebet pro usu alimentario, vix differentia a gallinaceis. Caro in mensis comeditur, estque satis sapida, sed robustis magis, quam debilibus, conveniens: melior tamen est ex feris, seu sylvestribus, inprimis quoniam illae piscibus nutritae naturam habent alcalescentem, unde pro debilibus et foeminis lactantibus saepe commendantur. Ge. *Ente.* Ga. *Canard.* A. *Duck.* B. *Endvogel.*

ANASARCA est totius corporis exterioris tumor albus, mollis, tactui cedens, et foveam a compressione relinquens. Causa est lympha nimis tenax, vires vitae imminutae, et sanguis viscidus, quibus vasorum extremitates obstruuntur, et cellulae adiposae implentur; hinc maior lymphae copia in corpore aggeratur, quam per vascula reducentia ablegatur,

adeoque est primum hydropis initium. Si humores nimis viscidi fuerint, *Leucophlegmatia* appellatur. Item, ὑποσαρκίδιος, κατὰ σάρκα. *Heraclidae* σαρκίτης, *intercus, aqua inter cutem* etc. Ex ἀνὰ, *inter*, et σὰρξ, *caro*. [Hinc apparet, vocem e duabus conflatam declinari non posse, et ignorantiam summam prodere eos, qui illam pro substantivo primae declinationis habent.] Ge. *Wassersucht über den ganzen Leib. Hautwassersucht.* Ga. *Hydropisie anasarque.* A. *Dropsy of the skin.* B. *'t Lyfwater, tusschen* vel *en vlees leggende water, leden-zugt.* Si eiusmodi tumor partem tantum corporis occupat, vocatur *Oedema*. Vide *Oedema*.

[ANASPADIA est efformationis naturalis illud vitium, quo urethrae orificium in superiore parte membri virilis apertum est. Is, qui hac deformatione laborat, *anaspadias* aut *anaspadiaeus* vocatur. Vox ad exemplum vocis ὑποσπαδιὰς, quae ab uno Galeno, seu quisquis *Introductionis* auctor est, usurpata est, to. XIV. p. 787, formata, in nullo graeco scriptore alio occurrit. Vide *Epispadia*.]

ANASTATICA est planta tetradynamia, siliculosa, flore tetrapetalo cruciformi, seu *Thlaspi rosa de Hiericho* dictum. *Moris.* Ita dicitur, quoniam sicca in aquam immissa iterum expanditur. Ge. *Rose von Iericho.* Ga. *Rose de Iericho.*

ANASTOICHIASIS est corporum chymica resolutio, ab ἀναστοιχέω, *in sua principia redigo*, quod a στοιχεῖον, *elementum*, descendit.

ANASTOMOSIS duas habet significationes, 1) ubi extrema oscula vasorum, nimis dilatata, emittunt sua liquida naturaliter retinenda, et tunc dicitur, Ge. *Eröffnung der Adern*, Ga. *Dilatation des orifices des vaisseaux*, A. *Opening of vessels*, B. *Ontfluiting der vaten.* 2) Est mutua inosculatio ultimi finis vasis arteriosi in principium venosi, sive id fiat recto modo continuato tramite, sive per laterales ramos ex arteria in venam hiantes, quales in vasis spermaticis demonstrasse sibi videtur *Lealis*, quales tamen ubique in corpore humano, cera paulo dexterius in arterias impulsa, inter arteriarum et venarum ramulos deprehenduntur etc. Ex ἀνὰ, [quae praepositio in compositione verborum diducendi vim habet], et στόμα, *os*. [Hinc ἀναστομόω, *oscula vasorum extrema diduco*.] Ge. *Vereinigung der Gefässe.* Ga. *Abouchement* ou *inosculation des vaisseaux*, ou *anastomose.* A. *A mutual opening of vessels in to one another.* B. *Inmonding der vaten, kus-vaten.*

ANASTOMOTICA medicamenta sunt ea, quae poros et meatus aperiunt, ut sunt deobstruentia, cathartica, sudorifera, diuretica, etc. Usitatius nomen est *aperitivorum*. Ge. *Eröffnende Mittel.* Ga. *Remèdes aperitifs.* A. *Aperitive medicines.* B. *Openende middelen.*

[ANASTROPHE est ea visceris cuiusdam concavi immu-

tatio, qua interior eiusdem superficies extus vertitur. Ea in utero, vesica urinaria et intestino recto locum habere potest. Ge. *Umkehrung.* Ga. *Inversion.*]

ANATASIS est corporis extensio versus superiora, ab *ἀνατείνω, sursum tendo.* Ge. *Ausstreckung.* Ga. *Extension.* A. *A stretching out.* B. *Uitrekking.*

ANATHYMIASIS est vapor, exhalatio, suffitus, halitus, etc. Minime autem apud vett. de exhalationibus grati odoris solum, sed etiam de foetentibus occurrit, v. c. ap. Herodi. *hist.* de effluviis paludosis. Ab *ἀνὰ*, quae praepositio in compositione verborum motum in altum indicat, ut *ἀναβαίνειν, in altum adscendere,* et *θυμιάω, vaparo.* Ge. *Beräucherung.* Ga. *Parfum.* A. *Parfuming. Fumigation.* B. *Roking.*

ANATICA PORTIO pro *aequali* barbare dicitur, nec amplius adhiberi debet. Vid. ANA.

ANATOMIA est quidem in genere corporis cuiuscunque naturalis concinna dissectio, qua partium substantia, figura, structura, nexus, mutatio, in varios fines demonstrantur, sicque et in plantis locum habet; ab *ἀνατέμνω, disseco.* Magis vero specialiter corporum animalium dissectio hoc sub nomine intelligitur. At strictissimo sensu corporis humani dissectio anatomia vocatur: ea vero, qua in corpora brutorum inquiritur, zootomia. — *Practica* est, qua ipsae manus labori admoventur; nonnulli tamen etiam eam, qua morborum sedes causaeque indagantur, [quae nunc *anatomes pathologicae* nomen habet, de qua paulo post] ita vocant. *Theoretica* vero dicitur illa cognitio, quae per solam lectionem acquiritur. Ge. *Anatomie, Zergliederungskunst.* Ga. *Anatomie. Dissection.* A. *Anatomy, dissection of a body.* B. *Anatomie, snykonst, ontleding.*

[ANATOMIA *pathologica* est ea artis salutaris pars, quae corporeas organorum mutationes describit, in earum originem inquirit, et quae inde in organismo eveniunt, explicat.]

ANATOMICUS est, qui arte, vel scientia anatomica imbutus est. Ge. *Zergliederer.* Ga. *Un anatomiste.* A. *An anatomist, one skilful in anatomy.* B. *Een ontleeder, Ontleedkundige.* Dicitur vero etiam de libro, de cultro et de omni apparatu ad doctrinam, vel actum anatomes pertinente.

[ANATRIPSIS non denotat calculi contritionem et ossis comminutionem, sed solum frictionis, cuius genera plura veteres habebant, eam formam, qua partes ab inferioribus versus superiora fricabantur. Dein quoque de medicamentis usurpatur, quae extus corpori per frictionem inferuntur. Nos *Einreibung* dicimus. Ab *ἀνατρίβω, affrico, infrico.*]

[ANATRIPSOLOGIA ea medicinae doctrina est, quae nos, quomodo medicamenta sicca, admixtis corporis nostri succis, per frictionem corpori nostro inferuntur, edocet.

De qua remediorum adhibendorum ratione Val. Aloys. Brera sub titulo: *Anatripsologie od. Lehre v. d. Einreibungen.* Wien, 1800. et seq. et A. I. Chrestien sub titulo: *Iatraliptik* etc. Berl. 1805. 8. libros scripserunt.

ANAUDIA, idem quod *Aphonia.* Gr. ἀναυδία, a subst. αὔδη, *loquela.*

[ANAXYRIS est femorale longum amplumque, qualia olim Persis in usu erant. Apud Hipp. *de aër aq. et loc.* p. 563. to. I. de simili vestimento, quo Scythae utebantur, occurit. Vid. Iungerm. ad Poll. *onom.* VII. 58. — Ab ἀνασύρω, mutato σ in ξ, *vestem attollo*, atque sic *corpus denudo.* Ab ἀναξύειν, *abstergere*, derivari nequit. Hinc non possum assentiri Blancardo, qui *Acetosam* s. potius Rumicem aquaticum ap. Diosc. 2, 140. Anaxyrida propterea vocatum esse putat, quoniam alvum lubricando abstergat, eiusque radices scabiei medeantur.]

ANCEPS dicitur truncus plantarum, angulis duobus oppositis acutiusculis praeditus.

ANCHA, idem quod *Coxa.* [Arabicis scriptoribus usitata vox.]

[ANCHILOPS, ab ἄγχι, *prope*, et ὤψ, *oculus*, a veteribus medicis vocatus est quilibet tumor, in oculi vicinia ortus. Galen. *def. med. to. XIX. p.* 438. Cum autem recentiores hanc definitionem nimis amplam deprehenderent, quippe quae etiam furunculos tumoresque tunicatos contineret, in illa regione formatos, ab anchilope maxime diversos, Beerius accuratius huius morbi naturam definivit, et inprimis anchilopem a sacci lacrymalis inflammatione, quacum saepissime confusus est, disiunxit. Est vero anchilops inflammatio cutis prope internum oculi canthum, quae si in suppurationem transit, *aegilops* s. *aegilopia* vocatur. Ge. *Entzündung des innern Augenwinkels.*]

ANCHORALIS processus, vide *Ancyroides.*

ANCHUSA est planta, gymnotetrasperma asperifolia, flore monopetalo regulari (Pentandr. Monogyn.), quae caulem habet repentem, folia Buglossi sylvestris, longa, aspera; radicem longam, mediocriter crassam, foris rubicundam, interius albam, lignosam, colore rubro inficientem, saporis, dum recens est, paululum adstringentis, et insipidi, odoris nullius. [Diosc. tres Anchusae species commemorat III, 23, 24, 25. Dictam volunt nonnulli plantam ἀπὸ τοῦ ἄγχειν, *suffocare*, quod vim suffocandi habere olim credebatur: certe Dioscorides salivam, planta massicata infectam, et sputo in serpentis os rejectam serpentem interficere testatus est. Ab ἀγχουσίζειν, *infucare*, autem nomen Anchusae repeti nequit, potius verbum a substantivo derivandum est. Duae apud nos prae ceteris in usu sunt, *officinalis* et *tinctoria.* Illa per totam Europam indigena est, in officinis pharmaceuticis sub

nomine Buglossi nota, folia habet inodora, saporis mucilaginosi subdulcisque, quae pluribus in locis inter olera comeduntur. Succus eorum, alumini nuptus, colorem viridem largitur. Flores itidem sine sapore et odore olim immerito inter quatuor flores cordiales referebantur. A. *The officinal bugloss.* B. *Winkel-ossetong.* Ga. *La bugloss.* Ge. *Die offic. Ochsenzunge. Die rothe Hundszünge. Der Bauernboretsch.* Altera species, *tinctoria*, olim in offic. pharmaceut. sub nomine Alcannae spuriae prostabat. Apud tinctores magis quam apud medicos in usu est. Ingrediebatur tamen *Pomatum rubrum* Pharm. Paris. sed e Pharmac. gallica, 1818. edita. proscripta est illa formula medicinalis. A. *The dyer's bugloss,* or *alcanet.* B. *Verwend Ossetong.* Ga. *La buglose teignante. L'orcanette.* Ge. *Die Färberochsenzunge. Die türkische Röthe. Das rothe Färberkraut. Die Alkannawurzel.* Cons. ALCANNA.]

ANCON sive *cubiti caput*, strictius sumitur pro posteriore ulnae processu maiori: qui inde *anconaeus* aut etiam *olecranon* dicitur. Unde *anconaei musculi*, cubiti extensores, qui aponeurosi sua processui ulnae anconaeo inseruntur, suaque actione brachium extendunt, ἀπὸ τοῦ ἐγκεῖσθαι ἑτέρῳ τὸ ὀστέον, *quod superiaceat unum os alteri.* Ge. *Ellenbogen.* Ga. *Coude.* A. *The elbow.* B. *Elleboog.*

ANCONAEUS, in gr. lingua nullum adiect. ab ἀγκὼν reperitur.

[**ANCONAGRA** est arthritidis, in cubiti articulatione residentis forma. Male *pechagra* vocata est, quam vocem vide.]

ANCORALIS, vide *Ancyroides.*

ANCTERES, a graeco ἀγκτὴρ, gen. ἀγκτῆρος, dicuntur fibulae, quibus vulnerum labia longius dissita coniunguntur, quae operatio [a Celso, 5, 26, 24. his verbis descripta: *Si vero in carne vulnus est, hiatque, neque in unum orae facile attrahuntur, sutura quidem aliena est: imponendae vero fibulae sunt (ἀγκτῆρας Graeci nominarunt), quae oras, paulatim tamen, contrahant; quominus lata postea cicatrix fiat*], propterea *ancteriasmos, infibulatio* vocatur. Parantur ex emplastris fortissime adhaerentibus, et est *sutura sicca.* Speciatim etiam dicta fuit ea apud veteres usitata operatio, qua histrionibus et comoedis per praeputium traiiciebatur acia. [Novissimis temporibus a Ca. Aug. Weinholdo iterum commendata fuit, ut nimia civium frequentia impediretur. Vid. ei. libellum: *Ueb. die Uebervölker. in Mittel-Europa.* Halle, 1827. 8.]

[**ANCYLE** a gr. ἀγκύλη, quod inter alia quoque partis, alias mobilis, rigiditatem immobilitatemque significat, est illud articuli ossis vitium, quo ita rigescit, ut membrum flecti omninoque moveri nequeat. Cuius vitii variae sunt causae. Si enim fractum est os, et diu sanationis causa immotum re-

linquitur, synovia crassescit, et articuli superficies coagmentat. Si ligamenta, articulum firmantia, aut ob vulnus acceptum, aut alias ob causas inflammantur, lymphae coagulabilis maior copia secernitur, unde itidem superficies articuli sibi proximae invicem concrescunt. Eadem articuli immobilitas a nervorum quoque, musculos, qui membrum movent, adeuntium, resolutione produci potest. Dividitur in *veram*, ubi destructo ab acri et rodente materia perichondrio superficies articuli invicem concrescunt, et in *spuriam*, quae aut a rigiditate, aut ab intumescentia partium vicinarum pendet. Illa sanari nequit, huius autem curatio, pro causae removendae maiore minore difficultate, citius seriusve locum habere potest. A. *Ankylosis. Stifness* or *contraction of the joints.* Ga. *Ankylose.* Ge. *Gelenksteifigkeit. Verwachsung der Gelenke.*]

ANCYLOBLEPHARUM, [nunc quidem non nisi illud palpebrarum vitium vocari solet, cum palpebrarum margines invicem concreti sunt. Distinguitur igitur a *Symblepharo*, quo nomine concretio membranae coniunctivae vel unius, vel utriusque palpebrae cum bulbo oculi insignitur. Ancyloblepharum est vel *perfectum*, in quo totus palpebrae utriusque margo invicem coaluit, vel *imperfectum*, quo margines hic illic liberi adhuc, nec concreti sunt.] Sequitur ille affectus oculorum inflammationes et palpebrarum: praecipue vero adustiones et variolas malignas. Aliquando etiam vitium connatum est. Dicitur ab *ἀγκύλη*, et *βλέφαρον*, palpebra. [T. G. W. Benedict. (*Handb. d. pr. Augenheilk.* 3. p. 98.), cum *ἀγκυλοβλέφαρος* rectius, quam *ἀγκυλοβλέφαρον* dici putat, in errore versatur. Quamquam enim bene scio, in Celso (7, 7.) recte a Targa *ἀγκυλοβλεφάρους* pro Lindenii *ἀγκυλοβλέφαρον* restitutum esse, tamen latum de Benedicti sententia iudicium immutare non possum. Qui enim descripto palpebrarum vitio laborant, *ἀγκυλοβλέφαροι* sunt: vitium autem illud ipsum *ἀγκυλοβλέφαρον* appellatur. Vid. *Censur. lex. med. rec.* spec. IX. 1828.] Ge. *Zusammenwachsen der Augenlieder.* Ga. *Concretion des paupieres.* A. *A concretion* or *growing together of the eyelids.* B. *Aanwas der oogschelen.*

ANCYLOGLOSSUS [non Angiglossus, uti praeter Blancardum et Turtonus corrupte habebat], est, qui ob fraenuli linguae aut strictiorem usque ad linguae apicem extensionem, aut nimiam brevitatem linguam libere non movere, adeoque difficulter literas L, K, R pronuntiare potest. Has si proferre eiusmodi homo debet, lingua immobilis et quasi contracta est. *Ἀγκύλη* enim aut *ἀγκύλωσις* illud membri cuiusdam vitium est, quo aut ob resolutionem nervorum, aut ob concretionem partium moveri nequit. A. *Difficulty in speak-*

ing. B. *Belemmert van taal.* Ga. *Difficulté de parler.* Ge. *Schwere Sprache.*]

[**ANCYLOMERISMA**, a Sagaro vocatur illud vitium, quo partes naturaliter discretae invicem concrescunt. Cum autem *μερισμὸς* (nam *μέρισμα* non extat) a *μερίζω*, *divido*, descendat, plane opposita notio vocabulo huic adhaeret, nempe partium invicem concretarum divisio.]

ANCYLOSIS, vide *Ancyle*, nam falsum est *Anchyle*.

ANCYLOTOMUS est scalpellum, quo linguae fraenulum inciditur; in genere accipitur pro cultello aciem incurvam habente. Ge. *Ein Messer, womit man den Kindern die Zunge löset.* Ga. *Ancylotome, coûtelêt pour couper le filet.* A. *Small knife for cutting the ligament under the tongue.* B. *Een mes om de tong-riem te snyden.*

ANCYROIDES est scapulae processus rostriformis, qui *coracoides*, *anchoralis*, et *cornicularis* vocatur, ab *ἄγκυρα*, *uncus*, et *εἶδος*, *forma.* Ge. *Der schnabelförmige Fortsatz des Schulterblatts.* Ga. *L'éminence* ou *apophyse coracoide.* A. *A process on the scapula like an anchor.* B. *Het anker gelyke uitstecksel.*

ANDRACHNE, v. *Portulaca:* dicitur *ἀδράχνη*, inserto *ν*, quod primum teneritudine quadam lacta et carnosa luxurient ramuli, foliaque albicent, spumosaque quadam fuligine, sive tenui quapiam aspergine cinerea obducta videantur: *ἄχνη* enim Graecis *spuma* est, *ἁδρὸν plenum, laetum, crassum, pingue.* [Nemnich. quosdam vocem ab *ἀνδρεῖος*, *virilis*, et *ἄχνη*, *gluma* derivare retulit.] Spuma autem in marina Portulaca multo evidentius conspicitur, quam in sativa. Ge. *Burzelkraut, Portulack.* Ga. *Pourpier, porcelaine.* A. *Purslan, gardenpurslane.* B. *Porselein.*

ANDRACHNE. [Sub hoc nomine diversissimas saepe plantas intelligi a veteribus, monuit Sprengel. *Gesch. d. Bot.* I. p. 58. Diosc. 2, 150. Portulacae oleraceae L. Andrachnes nomen tribuit.]

ANDROGYNUS sive **HERMAPHRODITUS** est, qui membra virilia et muliebria simul habet, vel potius habere videtur, clitoride in nimiam longitudinem excrescente, aut alia deformatione genitalium utrumque sexum mentiente. Rarissimi sunt, si unquam exstitere inter homines et animalia, veri Hermaphroditi, si testacea pauca exceperis, quo pertinent limaces, cochleae pleraeque, mytuli margaritiferi, buccina, lepades, pectines, lumbrici terrestres et intestinales, hirudines, etc. qui et generandi et concipiendi facultate simul pollent. — Item sic vocantur, quibus excisa sunt membra virilia. — Item effoeminatus, ex *ἀνὴρ*, *vir*, et *γυνὴ*, *mulier.* Ge. *Zwitter, halb Mann und halb Weib.* Ga. *Hermaphrodite.* A. *An Hermaphrodite.* B. *Een Man-wyf.*

ANDROSACE est planta flore monopetalo, hypocrateriformi, (Pentandr. Monogyn.) fructu globoso, foliis nervosis longis, et amplis, lanuginosis, et in margine incisis, in orbem repentibus; calyx est valde amplus et expansus; vasculum seminale exiguum per maturitatem in quinque partes dehiscit: habet in medio placentam, cui plurima adnascuntur semina oblonga, rubicunda; radix est fibrosa, et minima. Crescit in locis maritimis: dicitur quasi *ἀνδρὶ ἄκος φέρουσα*, quod viris remedia suo nomine polliceatur, vel *ἀνδρὸς σάκος*, quod folliculi membranacei scutum exiguum referant coriaceum. Alii *ἀνδρόσακες*, quod *ὑδρόσακες* dici aestimant; quod ducendo urinam hydropicis prosit. Ge. *Nabelkraut. Mannsschild. Mannsharnisch.* A. *Summer navelwort.* Ga. B. *Androsace.*

ANDROSACE sive **ACETABULUM** *Pharm. Paris.* — *Acetabulum* marinum minus *Tournef.* Androsace *Matthioli,* sive Fungus petraeus marinus, aut Umbilicus veneris I. B. est planta marina, seu zoophytum, ubertim in rupibus littoris Galliae meridionalis proveniens, constans e filamentis albis, seu cinereis et fragilibus, in extremitate fructum coniformem ferentibus. Substantia eadem ac *Musci corallini,* hinc etiam vires anthelminthicae ei attribuuntur. *Linnaeus* eam ad Zoophyta et quidem *Tubularias* refert (T. *acetabulum*). [Describit plantam Dioscor. III. 147. ad q. l. Sprengel. suam sententiam, in *Histor. botan. I. p.* 162. prolatam, qua Androsacen ad zoophyta referendam esse contenderat, retractavit, atque vegetabilem naturam stirpis agnovit et Bertolonii denominationem (*Amoen. ital. p.* 277.) *Oliviam,* amplexus est.]

ANDROSAEMUM est officinalis planta flore rosaceo, (Polyadelph. Polyandr.) calyce polyphyllo, fructu ovato unicapsulari, character eius fere, ac Hyperici; differt in eo, quod planta sit valde ramosa, referens arbusculam, et praecipue quod fructum unicapsularem ferat, cum fructus *Hyperici* sit tricapsularis, et *Ascyri* quinquecapsularis. [Describitur a Dioscor. III. 163. ad. q. l. Sprengel. observavit, se, relicta priore sententia, qua *ἀνδρόσαιμον* Dioscoridis pro Hyperico perfoliato L. declaraverat, nunc Sibthorpio assentiri, qui illud ad Hypericum ciliatum Lamarck. reducit.] Dicitur *ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς*, a *viro,* et ab *αἷμα*, *sanguis;* nomen est *viri sanguis:* sic vocatur, quia folia contrita, ut etiam flores, sanguineum colorem praebent, nominatur et *Tota sana,* quasi graece dicas *Thrasibula.* Ge. *Iohanniskraut.* Ga. *Androsace, comme qui diroit sang d'homme; touté saine.* A. *Tutsan, parkleaves.* B. *Mansbloed.*

ANEMIUS FURNUS est, in quo non follium, sed aëris sponte ingredientis ope ignis sustentatur. Caeteris maiorem ignis vim ad diversos gradus moderandam, vel augen-

dam, destillandis, liquandisve rebus largitur. Ab *ἀνέμιος, ventosus.* Ge. *Windofen, Zugofen.* Ga. *Fourneau à vent.* A. *A wind-furnace.* B. *Wind-oven.*

ANEMONE, flos venti, ab *ἄνεμος, ventus;* quia flores sese nunquam aperiunt, nisi flante vento, ut testatur *Plinius h. n.* XXI. et XVI. 23. Sed forte etiam ab *ἄνεμος, ventus,* et *ὄλλω*, seu *ὄλλυμι,* quod flos facile a ventis deiiciatur, ac perdatur. [Etymologia nullius pretii.] Videtur esse flos *Adonis* veterum. Est plantae genus flore rosaceo, (Polyandr. Polygyn.) e cuius meditullio surgit pistillum, quod deinde abit in fructum oblongum, cuius axi plurima semina adhaerescunt, calyptra ut plurimum lanuginosa obvoluta. Foliola quaedam, ut plurimum terna, caulem alias nudum cingunt. Ge. *Windblume, Storchsblume.* Ga. *Anemone. Herbe au vent. Coquelourdes. Cocles. Passefleur.* A. *Wind-flower.* B. *Wind-bloem.*

[ANEMONES *camphora* s.

[ANEMONEUM, ab Heyero detectum in herba Anemones pulsatillae et pratensis, admodum irritantis virtutis est; hincque pro veneno habetur. Vid. PULSATILLA]

ANEMONOIDES est Anemones species, quae *nemorosa* dicitur.

[ANENCEPHALUS s. HEMICEPHALUS nunc rectius vocatur, qui antea acephalus spurius nuncupabatur, h. e. foetus, cui aut cerebrum totum, aut maximam partem deest. Ge. *Halbköpfe.*]

[ANERGETICE via ac ratio male vocata vitam hominum asphycticorum resuscitandi. Debebat autem rectius scribi *anegertice* a gr. *ἀνεγείρω, resuscito,* unde adiectivum *ἀνεγερτικὸς,* cuius tamen nullum extat exemplum, recte formatum est, uti *διεγερτικός.* Vid. *Opusc.* mea *academ.* Vol. II. p. 289.]

ANETHUM seu *Anethum foeniculum* fructibus compressis *Linn.* planta est umbellifera, (Pentandr. Digyn.) foliis tenuissime divisis, viribus medicis pollens; radix annua, reliqua ut in foeniculo: semina foliacea, plana, membranacea, ovata, orbicularia, compressa, in parte exteriori tribus striis, vel sulcis, notata. Quibusdam *παρὰ τὸ ἄνω θεῖν,* quod cito crescat. [Sic statuit Etym. M. p. 107, 13. Reliquae etymologiae mancae sunt. Pessima, quae vocem ab *ἀνήθεία,* h. e. *congressus, coitus venereus* derivat. Haec enim vox plane non extat.] Aliis quasi *ἀνίκητον,* quasi *invictum,* ab *α* priv. et *νικάω, vinco,* quod cibi excitat appetentiam; nonnulli nomen impositum volunt, quod Anethi esus lacessat ad venerem: *ἀνηθείη* enim *congressus,* familiaritas, coitio venerea dicitur: alii a puero pulcherrimo in plantam sui nominis converso. Vires sunt pellentes, resolventes, et carminativae. Ge. *Dillkraut. Fenchel.* Ga. *Anet. Le fenouil.* A. *Dill* or *Anet. The fennel.* B. *Dil. Venkel.*

ANEURISMA s. **ANEURYSMA** est duplex, *verum*, vel *spurium*. *Verum* est tumor pr. nat. ab arteriarum interioris tunicae ruptura et exterioris dilatatione, vel etiam exterioris laesione et interioris dilatatione, ortus, sanguine plenus, sensim increscens, interdum pulsans, rubens, compressui cedens, laxatus. *Spurium* est, ubi tunicae ruptae liquorem effuderint in partes vicinas, unde tumor continuo rediens, auctus, mollis, vix pulsans, lividus, compressu vix evanescens, brevi putrescens. Tertia quoque species ab *Huntero* constituta est, ubi arteria et vena in venae sectione simul laesis arteria sanguinem in venam effundit, illeque ex vena in arteriam iterum redit. *Varicosum* ab eo appellatur. Ab *ἀνευρύνω, dilato*. [Tertia species a recentioribus assumta est *mixtum* s. *herniosum*. Sub hac nonnulli aneurysma verum, serius disruptum; alii aneurysma spurium intelligunt, cui postea dilatatio parietum arteriae accesserit; alii denique mixtum appellant, quod, cum per disruptam membranam arteriae externam interior exit atque in tumorem extenditur, ortum est. Quarta species est aneurysma *varicosum*, seu *varix aneurysmaticus*, atque ea, quam Blancardus tertiam speciem constituere dixit. Quinta denique species vocatur *aneur. anastomoticum*, de quo vide sub TELANGIECTASIA.] Ge. *Pulsadergeschwulst*. Ga. *Aneurisme. Dilatation de l'artère*. A. *An aneurisme, or a dilatation of an artery*. B. *Een slag'-ader breuk*.

ANGEIOLOGIA, vide *Angiologia*.

ANGEIOTOMIA est vasorum dissectio, ut in venae sectione, et arteriotomia, nec non anatomica vasorum dissectio. Ab *ἀγγεῖον, vas*, et *τέμνω, seco*. Ge. *Eröffnung der Gefässe*. Ga. *Saignée* ou *ouverture des vaisseaux*. A. *Bloodletting*. B. *Opening der vaten*.

ANGELICA *sativa*, seu *Angelica archangelica* foliorum impari lobato *Linn.* (Pentandr. Digyn.) est officinalis planta foliis latissimis, dentatis, fere ramosis, seminibus striatis, floribus umbelliferis, radice aliquantulum resinosa, oblonga, crassa, in fibras tenuiores divisa, foris ex flavo rubescente, medulla interiore alba, saporis acris, suaviter amaricantis, cum quadam blanda dulcedine, odoris fragrantis: tota planta habet odorem et saporem aromaticum. Haec planta provenit multis in locis; quae autem in montanis Bohemiae locis et in Hispania reperitur, prae aliis laudatur; crescit et in Alpibus, et satis feliciter in hortis colitur. [Praecipua vis medica in materia flava, balsamo simili, valdeque aromaticum odorem spirante residet, quae canalibus, per totam radicis longitudinem decurrentibus, continetur. Contra pestem aliosque morbos contagiosos olim celebrata est. Cum Serpentaria virgin. convenire videtur. Ob partes volatiles minime convenit decocto, sed infuso potius uti.] Ge. *Angelik-*

wurzel, Engelwurzel, Brustwurzel. Ga. *Angélique.* A. *Angelica.* B. *Engel-wortel.*

[ANGIECTASIS est vasorum corporis animalis nimia dilatatio. Quae si in uno tantum, eoque circumscripto loco arteriae cuiusdam occurrit, *aneurysmatis,* in vena autem *varicis* nomine insignitur. Non solum vero vasa ampliari, sed simul quoque in longitudinem extendi solent. Inde tumores varii oriuntur, qui, si exteriores partes occupant, deformitates producunt, saepe chirurgi auxilium requirentes. A graeco ἀγγεῖον, *vas,* et ἐκτείνω, *extendo,* unde ἔκτασις, *extensio.* Vid. de hoc vitio Ca. Fr. Graefe *Angiectasie.* Mit 4 Kpfrn. Leipzig, 1808. 4.]

ANGINA, Lat. ab angendo, quia guttur, vel fauces anguntur, sic ab ἄγχειν, *strangulare, angere:* vel, ut alii, ab ἀγχόνη, *laqueus,* vel a συνέχειν, quod spiritum cohibendo respirationem inhibeat, uti *Aurelianus* [acut. morb. III. c. 1.] vult. Est impedita valde, dolens admodum, vel et impedita et dolens simul, deglutitio atque respiratio, orta a causa morbosa, supra pulmones et stomachum positas partes afficiente, quae his functionibus dicatae sunt. Duplex observatur species, prima sine ullo signo tumoris externi internive apparet; altera vero cum aliquo tumore deprehenditur semper. Illa prior in fine morborum diuturnorum, maxime post ingentes et saepe repetitas evacuationes contingit, pallorem faucium, siccitatem harum, tenuitatem simul comites habet, fere semper est signum imminentis mortis, raro curatur, et fere semper post mortem suppuratum pulmonem demonstrat. Altera vero species, quae cum tumore accidit, varia nomina, pro natura tumoris, accipit, diciturque vel oedematosa, catarrhosa, inflammatoria, purulenta, vel scirrhosa, cancrosa, convulsiva, etc. *Synanche* et *Cynanche; Parasynanche* et *Paracynanche,* varias quidem anginae inflammatoriae species constituunt, in quibus tamen definiendis haud parum auctores inter se discrepant, ut adeo Ill. *Sauvagesius* Cynanchen ab angina differre dicat, quod Cynanche sit cum febre, angina vero huius expers sit. [De angina copiosissime et eruditissime nuper Gu. Sachse in *Med. chir. Encycl.* Berl., 1828. Vol. II. exposuit. Formae huius morbi, ab eo adductae, dividuntur ratione partium affectarum in anginam palatinam, uvularem, tonsillarem, epiglottideam, et pharyngeam, de quibus in sequentibus suo quaeque loco agetur; ratione causarum in A. arthriticam, rheumaticam, veneream, exanthematicam etc.; ratione febris morbum concomitantis in A. inflammatoriam, catarrhalem, biliosam, putridam et intermittentem; denique ratione durationis morbi in acutam et chronicam.] Ge. *Halsweh, Bräune.* Ga. *Mal de gorge, esquinancie.* A. *A quinsy,* or *squinancy, sore throat.* B. *Een kwade keel, worg-gezwel, ontsteking der keel, quinantie.*

[**ANGINA EPIGLOTTIDEA** formam morbi exhibet, inter anginam pharyngeam et laryngeam intermediam. Ge. *Entzündung des Kehldeckels.*]

[**ANGINA LARYNGEA** est inflammatio membranae mucosae, laryngem investientis. Ge. *Entzündung des Luftröhrenkopfs.*]

ANGINA LINI est *Cuscuta*, quod linum circumligando suffocet.

[**ANGINA MEMBRANACEA** est morbus plerumque infantilis aetatis, cum symptomatibus catarrhalibus incipiens, cum spirandi difficultate, voce rauca, tussique peculiari sonitu et clangore conspicua coniunctus. Morbi symptomata, quae per intervalla redeunt, ex inflammatione laryngis vel tracheae pendent, in exsudationem lymphae coagulabilis prona, unde viis respirationis sensim angustatis gravissima mortemque minitans dyspnoea, et nisi concrementa lymphatica eiecta fuerint, mors oriri solet. Commune, quo inprimis a Gallis et Anglis hic morbus appellatur, nomen *Croup* Ios. Frankio (l. l. p. 72.) potius a voce inter plebem Scotiae usitata *roup,* qua pelliculam albam, in apice linguae gallinarum ortam, et nisi auferatur, mortem inferentem, designare ruricolae solent, quam a vocabulo gallico *roupie,* derivandum esse videtur. Tussis enim clangorem similitudinem quandam habere cum voce *roup,* aperto ore pronuntiata.]

[**ANGINA PAROTIDEA**, vid. Parotitis.]

[**ANGINA PECTORIS** olim vocabatur ab Anglis, qui primi hac morbi denominatione usi sunt, inflammatio mediastini. Morbi nomen quamquam ab Elsnero, Stollio, Sellio aliisque retinebatur, tamen affectionis sedes in alia parte, in trachea scilicet eiusque ramis, quaesita est. Summa respirationis anxietas adest et suffocationis metus; dolor ad interiora pectoris descendit, interdum quoque in humeros brachiaque extenditur; pulsus irritatus est, nunc plenus, nunc vacuus; aegroti de summo faucium ardore sitique non extinguenda conqueruntur; potus assumtus vehementissimum dolorem tussimque excitat. Hinc patet, hanc anginam potius nomen *trachealis* mereri. Ge. *Brustbräune.* Cons. Stenocardia.]

[**ANGINA PHARYNGEA**, vid. Oesophagitis.]

[**ANGINA TRACHEALIS**, i. q. Angina pectoris.]

[**ANGIOITIS** est vasorum omnium, inprimis sanguiferorum, inflammatio. A graec. ἀγγεῖον, *vas*, cui terminatio *itis,* inflammationis praesentiam indicans, appenditur. Scripsit de hac vasorum inflammatione sub illo graeco nomine *B. Locatelli.* Patav., 1824. 8. Ge. *Gefässentzündung.*]

ANGIOLOGIA, ex ἀγγεῖον, *vas*, et λόγος, *sermo*, seu descriptio systematis vasorum, corpus humanum perreptantium, quoad situm, ortum, fabricam, finem et usum eorum. Sed haec notio est nostri aevi et veteribus ignota, quibus hoc

nomine veniebat operatio dolorifica et crudelis, [a Paul. Aeg. VI. c. 5. descripta], qua cutim incidebant, ut subiacentia vasa sanguifera in conspectum venirent. Illa deinceps hamulo sublata ligabant, exscindebant, et abiiciebant. Duplici casu ad hanc desperatam curationem veniebant, scilicet in pituita oculorum diuturna seu lippitudine, et in varicibus. Apud *Celsum* [lib. VII. c. 7. 5. 15.] hoc vocatur *venas legere*, apud Graecos *ἀγγειολογία*, ab *ἀγγεῖον*, *vas*, et *λέγω*, *eligo*, *colligo*. [De qua curandi methodo vid. Hipp. *de visu* c. 4. et quae ad illum locum congessit Io. H. Iugler.]

[**ANGIOMYCES**, vid. infra Telangiectasia.]

ANGIOSPERMAE dicuntur plantae, quae semen in capsula peculiari reconditum ferunt. [Ab *ἀγγεῖον* et *σπέρμα*, *semen*.]

[**ANGIOSTEGNOTICA** *medicamenta* vocantur ea, quae vim vasa constringendi possident. Ab *ἀγγεῖον*, *vas*, et *στεγνωτικὸς*, *ad coarctandum, constringendum aptus*. Ge. *Gefässe verengende Arzneien*]

ANGLICUS SUDOR, vide *Sudor Anglicus*.

ANGUILLA, ab anguis, ob similitudinem cum angue, seu serpente: piscis est in deliciis habitus, sed difficilioris digestionis, quoniam particulis lentis, viscidis, et pinguibus abundat. Corpus habet teretiusculum, lubricum, pinnam caudae coadunatam dorsali anique. Ill. *Linnaeus* ad Muraenas refert, et vocat *Muraenam anguillam* maxilla inferiori longiore, corpore unicolore. Habitat in Europa; non fert Danubium. Nocturna; latet in coeno duplici foramine; cutis ei tenacissima; parit vivipara, sub canicula. Hepar anguillae exsiccatum in partu difficili specificum a nonnullis habitum est. Pinguedo spinae dorsi illita in morbis nervorum prodest. Ge. *Aal*. Ga. *Anguille*. A. *Eal*. B. *Aal, Paaling*.

ANGUIS est genus animalium, quod inter amphibia, et quidem serpentes, refert Ill. *Linnaeus*, et cuius diversae species varium numerum squamarum abdominalium et subcaudalium habent. A. *The snake*. B. *De Slang*. Ga. *Serpens, qui ont des écailles sous le corps et sous la queue*. Ge. *Schlange. Die Aalschlange. Die Schuppenschlange*.

ANGULATUS dicitur truncus plantarum, pluribus, quam duobus angulis, cavis longitudinaliter excavatis.

ANGULUS OCULI, vide *Canthus*.

ANGURIA planta est e cucurbitaceorum genere (Monoec. Syngenes.), folia habens magna, villosa, aspera, in profundas lacinias dissecta, flores flavos, campaniformes, quinquefidos, quibus succedit fructus obrotundus, carnosus, edulis, habens corticem satis durum, sed politum varii coloris; caro cucumeris satis similis est, alba, aut rubicunda, saporis dulcis et grati, continet pulpam medullosam, in qua latent semina oblonga, ampla, compressa, rugosa, nigra,

rufa aut rubra; seminis cortex est valde durus, et, cortice ablato, invenitur amygdala parva, alba, medullosa, saporis dulcis et grati. Derivari posset ab ἄγγος, *conceptaculum*, vel *vas* quodlibet, quia, evacuata medulla, vino impleri possit, quod Americani scite norunt. [Quid autem cum posteriore vocis parte *uria* faciundum erit? Qui e levissima soni similitudine etymologias vocum nimium putide derivant, ii statim in promptu habebunt τὸ οὖρον.] Vocatur etiam *Citrullus* a citreo colore. Viribus gaudet refrigerantibus et leniter laxantibus. Ge. *Gurken*, *Citrullen*, *Wassermelonen*. Ga. *Citrouille*. A. *Citruls*. B. *Watermeloen*, *kicheren*, *citrullen*.

ANGUSTATIO dicitur de vasis et meatibus, quando praeternaturaliter coarctantur, et angustiores redduntur.

[**ANGUSTURAE CORTEX** verae a Cusparia febrifuga Humb. sive Bonplandia trifoliata Willd. obtineri, Willdenowio praeeunte, quondam falso putabatur. Nunc autem D. Io. Hanckok demonstravit, arborem hanc, quae verum Angusturae corticem praebet, esse Galipeam *officinalem*: foliis trifoliatis, racemis pedunculatis axillaribus et terminalibus, calyce 5 dentato, staminibus 2, nectariis (staminibus sterilibus?) 5. — Amplum Hanckokii de hac arbore commentarium vid. in *Pharm. Central-Blatt* 1831. *No.* 4. — Cuspariae nomen originem suam haud dubie incolis Cumanae nativis debere, in quarum lingua vox *Cuspa* occurrit, Hanckokio verisimile visum est. Signa, quibus a spuriae s. ferruginosae, quam aut ad Bruceam antidysentericam, aut ad Strychnon colubrinum sunt, qui referant, cortice distinguitur, sunt haec: exterior eius superficies colorem ostendit e flavescente viridem, interior flavum aut leniter rubrum; frusta sunt 6—10 pollices longa, canaliculi ad modum paululum concava, lineam unam aut duas crassa, epidermide nunc tenui et glabra, nunc rugosa obtecta; cortex durus, densus et fragilis est, eiusque diffracti superficies laevis fuscum ostendit colorem; odorem spargit gratum aromaticumque; saporis denique amari est paululumque acris. — Cum hic cortex inter nos innotesceret, summis laudibus extollebatur, et Cinchonae officinalis cortici praeferebatur. Nunc propter amaritiem saporemque aromaticum et leviter acrem inter tonica medicamenta haud immerito locum adhuc obtinet. De Brucea antidysenterica et Strychno colubrino vide suis locis.]

ANHALTINA dicitur aqua quaedam seu spiritus, in officinis prostans, ex variis aromatibus destillatus, et viribus analepticis gaudens, primum inventus et elaboratus in principis Anhaltini laboratorio Berenburgensi. Plures passim celebrantur medicinae Anhaltinae, quae non certam aliquam classem denotant, sed hoc suo nomine originem produnt. *Oswaldus Crollius* in sua *Basilica chymica* plerumque exhi-

het medicamenta Anhaltina; quippe laboratorio isti praefuit.

ANHELATIO est respiratio difficilis, parva, sed concitata, quae sanis, sed maxime debilibus, evenit in omni vehementi exercitio, praecipue cum in altum ascendunt, aut cum currunt, vel saltant, qua plerumque laborant obesi, qui viscera abdominis tam magna, et tanta pinguedine onusta habent, ut venter sit tumidus et protuberans: alias etiam a repletione stomachi, cibis praesertim crudioribus, et flatulentis copiose sumtis, mox anhelatio, vel sedentibus, vel decumbentibus, et magis adhuc currentibus, aut ascendentibus, et gravissime, si aestas fuerit, oboritur. At in febribus, hydrope, tumoribus viscerum in ventre, in pleuritide, cardialgia et asthmate semper urget quaedam anhelatio. Omne enim id, quod vel transitum sanguinis liberum per pulmones, vel facilem diaphragmatis descensum impedit, anhelationem efficit. Gr. Ἀσθματικὸς πνευμάτωσις. Ge. *Das Keichen. Engbrüstigkeit.* Ga. *Difficulté de respirer, courte haleine.* A. *Shortness of breath.* B. *Hyning na zynen adem, aamborstigheid.*

ANIL, vide *Indigo.* [Indigofera anil, quarta species, unde paratur pigmentum indicum.]

[ANIMA antiquioribus chemicis vocabatur in universum omnis simplex, per se volatilis materies; in specie autem medicamenta simplicia, per resolutionem et extractionem ad maiorem efficientiae gradum perducta, *animarum* nomine insigniebantur.]

ANIMAE, s. GUMMI vel RESINA ANIME, rectius *aminae,* vel *aminne:* est massa pellucida ex albo citrinescens, fragilis, in Hispaniola ex arboribus quibusdam proceris incisis exstillans, prunis imposita gratissimi odoris, thuri simillima, quo tamen maiora grana refert; in igne tota consumitur, hinc maiori iure resina, quam gummi, dicitur. Arbor in nova Hispania et Brasilia provenit, et ab incolis *Ielaiba,* a botanicis *Lebus peregrinus cartilaginosus, phaseolo nigro puniceo annulo cincto,* vel *arbor siliquosa animifera Brasiliana,* a *Plumiero Courbaril bifolia, flore pyramidali,* et ab Ill. *Linnaeo Hymenaea courbaril* vocatur. Resina haec attenuat et resolvit, nervosque roborat. Usus est externus in emplastris et suffimigiis, ad capitis et nervorum affectus. Ge. *Gummi Anime.* G. *Resine animé.* Conf. *Hymenaea.*

ANIMA HEPATIS est vitriolum, sive sal martis, nomen a chymicis impositum, quia hoc medicamine morbis hepatis mederi se posse confidunt.

ANIMA RHABARBARI est tinctura rhabarbari aquosa et alcalisato menstruo extracta, rubicundissima, sic dicta, quod vires eius radicis exhibet, hincque amplissimi in medicina usus est.

ANI LEVATORES sunt musculi, qui utrinque originem habent a parte interna et laterali ossis ischii, et quandoque pubis, desinuntque in ani sphincterem: partem hanc non tantum sub ipsa excretione alvina, sed etiam post excrementorum eiectionem, inprimis facto magno conatu, retrahunt, et sic excretionem promovent, et procidentiam cavent. Ge. *Die emporhebenden Muskeln des Hintern.* B. *Opligters van den aars.*

ANI PROCIDENTIA, vide *Procidentia ani.*

ANIMAL dicitur, quod, praeter vitam et vegetationem, sensu quoque et motu locali voluntario gaudet. Hoc etiam homini competit, hinc distinctionis gratia vox *Brutum* in usu est, quum de animalibus reliquis sermo est. Gr. *ζῶον.* Ge. *Ein Thier.* A. *An animal.* B. *Dier.* Vide *Regnum.*

ANIMALIS ACTIO, vide *Actio.*

ANIMALIS FACULTAS est actio, qua homo sensum, motum et principes animi functiones exercet: suntque tres, imaginatio, ratiocinatio, et memoria. Ge. *Wirkung der Seele, Lebenskraft.* Ga. *La faculté animale.* A. *The animal faculty.* B. *De lighamelyke ziel werking.*

ANIMALIS MOTUS dicitur de omni actione, quae pro arbitrio ope musculorum peragitur, vide *Actio.*

ANIMALIS SPIRITUS, vide *Spiritus.*

ANIMI DEFECTUS, vide *Deliquium animi, Lipothymia.*

ANIMI MOTUS, vide *Affectus* et *Pathema.*

ANISCALPTOR MUSCULUS, alias **LATISSIMUS DORSI**: brachium retro ac deorsum trahit; oritur principio membranoso et latissimo, a processibus spinosis vertebrarum, ab osse sacro ileoque usque ad sextam thoracis vertebram, et ab exteriore parte costarum quatuor inferiorum in latere corporis: inseritur in os humeri inter pectoralem et rotundum valido, brevi et lato tendine; figura est triangularis. Ge. *Der breite Rückenmuskel.* G. *Le grand dorsal.* B. *De Aars-krabber. Breedste spier van den rug.*

[**ANISI** camphora dicitur solida illa olei anisi pars, quae oleo, in temperatura = 0 coagulato, et inter chartam bibulam expresso inest.]

ANISUM est planta umbellifera, foliis tenuissime divisis, semen aromaticum et carminativum proferens. Est *Apium anisum dictum semine suaveolente, Tournef.* vel *Pimpinella anisum foliis radicalibus trifidis incisis, Linn.* (Pentandr. Digyn.). [Curt. Sprengel. ad Sisonis genus retulit.] Semen inter quatuor semina calida maiora refertur. Anisum unde dictum sit, tanto incertius est, quanto Graeci in scribendo sunt inconstantiores. Legitur enim *ἄνισον, ἄνησον, ἄνησσον* et *ἄννησον.* Ge. *Anis, Aniss.* G. *Anis.* A. *Anise.* B. *Anys.*

ANISUM STELLATUM seu **BADIAN.** Externa forma

capsula seminalis stellam repraesentat, quae ex sex, vel septem radiis constat ex eodem centro ortis, qui hiantes grana tot proferunt, quot sunt radii. Ex India orientali advehitur, et in Moscoviam ex Tartaria transportatur, unde forte *foeniculum*, vel *anisum sibiriense* vocatur. Fructus est arboris, quae *Plukenetio* dicitur: *Evonymo affinis Philippinarum insularum, anisum spirans, nuculas in capsulis stelliformiter congestis proferens*, vel *Illicium anisatum floribus icosandris octogynis Linn.* Convenit virtute, odore et sapore cum semine anisi vulgaris, penetrantius tamen, gratius et praestantius est. Ge. *Sternanis.* Ga. *Anis de la Chine*, ou *Semence de Badiane.* A. *Stellate anise.* B. *Sterre-anys.*

ANNUA botanicis dicitur planta intra annum emoritura.

ANNULARIS CARTILAGO, vide *Cricoides cartilago.*

ANNULARIS DIGITUS est is, qui intra minimum et medium locum habet. Ge. *Goldfinger*, vide *Digitus.*

ANNULARES fibrae vocantur fibrae musculares, quae partes cavas, non osseas corporis, ut cor, arterias, intestina, ventriculum etc. circumdant, et constrictione sua eorum cavum arctant, sicque contenta propellunt.

ANNULARIS PROTUBERANTIA, sive *pons Varolii*, a figura dicta; est pars quaedam formae ovalis medullae oblongatae, in basi cranii sita, pluribusque nervis e cranio prodeuntibus originem praebens. Ge. *Die Brücke.* Ga. *Protuberance annulaire.* A. *The annular protuberance.*

ANNULUS ABDOMINIS est apertura in parte inferiori tendinea musculi oblique descendentis, fibris tendineis cincta: in musculo oblique adscendente vero hiatus fibrarum carnearum, pro transitu vasorum spermaticorum in viris; in mulieribus ligamenta uteri rotunda transmittit, in herniis inguinalibus vero intestina et omentum.

ANNULUS OSSEUS in foetu tantum reperitur, et quidem praecise ad ostium tympani locatus, qui facile ab osse temporum separabilis est, nudusque apparet cum membrana tympani, quando auris cum eius meatu est avulsa: annulus hic aliquantum oblongae figurae, ad dimidiae circiter lineae spatium interruptus est, in parte sua superiori prope eum locum, ubi caput mallei, et pars solida incudis in tympanum conduntur. Interruptio haec etiam in adultis videri potest, et eo loco membrana tympani immediate adhaeret extremitati meatus ossei auris externae. Quamvis autem parvus iste annulus distinctus sit, et facile separabilis in infantibus recens natis, in adultis tamen evanescit, et cum meatu osseo coalescit. Ge. *Der knöcherne Ring des Trommelhäutchens.* Ga. *Le cercle osseux.* B. *De beenagtige ring.*

ANNULUS *plumbeus* vel *aeneus.* Chirurgi eo utuntur ad firmandum oculum, pro excisione pterygii, aliisque operationibus, in oculo peragendis. Est itaque species *speculi oculi.*

ANNUS CLIMACTERICUS est annus 63. 81. in quibus annis secundum vulgi opinionem hominibus maxime mortis periculum imminet. Illi anni semper incidunt in nonum annum, v. c. septies novem constituunt tria et sexaginta. Ita novies novem efficiunt octoginta et unum. Nulla ratio, nec ulla experientia, nobis persuadere potest, homines illis annis magis esse morti obnoxios, quam aliis: imo tantus mortuorum sexagenariorum affertur numerus, quantus eorum, qui obierunt sexagesimo tertio, aut octogesimo primo. Ergo eiusmodi observatio merito ad nugas et superstitionem refertur. Vide *Climactericus annus*. Ge. *Stufenjahr*. Ga. *Année climacterique*. A. *The terms of important changes in the bodies of man*. B. *Moord jaar*.

[ANODYNIA. Graeca vox *ἀνωδυνία* *doloris absentiam* significat. Galen. to. 5. p. 366. ed. Bas. *τὰ γὰρ ὑγιαίνοντα σώματα, τὴν εἴτ' ἀπονίαν, εἴτ' ἀνωδυνίαν, εἴτ' ἀοχλησίαν ἐθέλοις ὀνομάζειν, ἴδιον ἀχόριστον ἔχει.*]

ANODYNUM in genere est medicamentum, dolorem tollens, et quatuor medicamentorum species complectitur; 1. *Paregorica*, quae dolorem tollunt demulcendo; 2. *Hypnotica*, quae dolorem tollunt somnum conciliando; 3. *Narcotica*, quae dolorem tollunt stuporem inducendo; 4. *Nepenthes*, quod proprie notat medicamentum, dolorem auferens. Ex *α* priv. et *ὀδύνη*, *dolor*. [Qui ab *ὠδὶς*, gen. *ὠδῖνος*, *dolor ad partum*, vocem derivant, haud videntur ad *y* penultimae syllabae attendisse. In Galeno *ἀνώδυνος* cum activo, tum passivo sensu occurrit; illo *φάρμακα* s. *βοηθήματα* vocantur remedia, quae dolorem sedant, uti to. 5. p. 459. *διὰ ἀνωδύνων βοηθημάτων πολλὰ θεραπεύεται τῶν ὠδυνομένων μορίων.*] Gr. *Ἀνώδυνον, παρηγορικὸν, λυσιπόνον, πραϋντικὸν, πόνου παυστήριον, πανσίπονον.* Ge. *Schmerzstillende Arzeneien*. Ga. *Anodin*. A. *Any medicine that allays pain*. B. *Een pynstillend middel*.

[ANODYNUM *minerale* vocatur sal medius, qui ex eluvie antimonii diaphoretici per lentam evaporationem et crystallisationem conficitur. Haud dubie praeter oxydum antimonii, quod ope nitri alcalisati facile solutu redditum est, non nihil salis polychresti s. tartari vitriolati continet. Ex huius anodyni miner. solutione acidis affusis oxydum antimonii sub nomine *materiae perlatae* deiicitur. — Olim in usu medico erat, nunc fere obsoletum. Sellius tamen inter recentiores ipsi maiorem, quam nitro, solvendi vim, simulque perspirationis augendae effectum tribuit. *Synon.* Nitrum antimoniatum. Nitrum stibiatum. A. *Antimoniated nitre*. Ga. *Nitre antimonié*. Ge. *Spiessglanz-Salpeter*.]

[ANODYNUS LIQUOR duplex in officinis pharmaceuticis prostat: alter, a Fr. Hoffmanno inventus et cognominatus, *mineralis* dicitur, e mixtis invicem naphthae vitrioli una,

et spiritus vini rectificatissimi partibus duabus compositus. Vocatur quoque *spiritus sulphurico-aethereus*. Ge. *Hoffmanns weisse Tropfen*. Alter *vegetabilis*, e naphtha aceti et spiritu vini rectificatissimo, eadem proportione invicem mixtis constat. Vocatur etiam *Spiritus acetico — aethereus*. Ge. *Vegetabilischer schmerzstillender Geist*. Utrumque medicamentum vasis optime clausis asservandum est.]

ANOEA (*ἄνοια*) est *amentia*, sive imaginationis et iudicii abolitio, ex *α* priv. et *νοέω*, *cogito*. Ge. *Unsinnigkeit*. Ga. *Egarement* ou *alienation d'ésprit*. A. *Madness*. B. *Verstandeloosheid*, *onzinnigheid*.

ANOMALA est febris, quae nullum certum, vel regularem typum sequitur.

ANOMALUS ABSCESSUS *Severino* dicitur concrementum quoddam substantiae solidae, quod, foetus cuiusdam modo, vasis suppositis nutritur, augescit, et folliculo comprehenditur. Ergo *tumor tunicatus* est.

ANOMÖOMERES, idem quod *heterogeneum*, sive id, quod ex aliis et inter se diversis particulis constat, ex *α* priv. *ὅμοιον*, *simile*, et *μέρος*, *pars*. Ge. *Das aus Theilen ungleicher Art bestehet*. Ga. *Heterogène*. A. *Heterogeneous* or *of another kind*. B. *Meerdaantigheid*. *Veeldeeligheid*.

ANONIS sive **ONONIS** est herba spinosa, flore papilionaceo (Diadelph. Decandr. *Linn.*): habet caulem tenuem, rotundum, lignosum, villosum, rubicundum, spinis longis et duris instructum; folia oblonga, nigricantia, villosa, glutinosa, dentata, odoris ingrati, saporis leguminosi; flores leguminosos, purpureos, raro albos; flori succedit siliqua turgens, longior, breviorve, bivalvis, instar vesiculae inflata, in qua haerent semina reniformia; saporis Viciae. Radix est longa, lignosa, fibrosa, alba, repens, fractu difficilis: Ὀνωνὶς quidam deducunt *ἀπὸ τοῦ ὄνου*, et *ὄνημι*, quasi dicas asini oblectamentum: nam ex Graecis quidam affirmant, asinos in ea se volutare, et dorsum sub aculeis herbae libenter exterere. Aliis vocatur a non iuvando, quod inutilis sit; aratro enim ipsisque aratoribus inimica. Nam non tantum suo ramorum et radicum implexu aratra, invitis bubulcis, in mediis ramorum sulcis remoratur, (unde et ipsi *Restae*, seu *Arestae bovis*, *remorae aratri*, nomen impositum, quod arantes boves in opere sistat) sed etiam messores, foenisecas, ac aratores spinis suis acutis admodum laedit; vivax praeterea nimis fruges opprimit, iisque aculeis nocet. Ex *α* priv. et *ὠμὸς*, *immitis*, *rudis*, *durus*, *crudelis*, *saevus*. Vel ab *ὀνάω*, *vitupero*, quia duris et lentis radicibus aratrum remoratur. Est quoque species Ononidis non spinosa, aetate forte tantum differens. Radix, quae a quibusdam pro remedio specifico nephritico habetur, inter quinque radices ape-

rientes minores numeratur. Prostat etiam in officinis sal fixum Ononidis. Ge. *Hauhechel, Stachelkraut, Ochsenbrech.* Ga. *Arrête boeuf. Bugrane.* A. *Rest-barrow.* B. *Prangwortel. Stalkruid. Ossebreke. Ezel-kruid.*

ANOREXIA est cibi fastidium, cum, vel sine nausea, ab imminuta vellicatione fibrarum nervearum ventriculi, vel a cruditatibus viscidis, aut biliosis, ortum habens; ex *α* priv. et *ὄρεξις, appetitus.* Ge. *Unlust zum Essen.* Ga. *Degout.* A. *Loathing* or *nauseousness.* B. *Spyswalging, hongerloosheid, onlust tot eeten.*

ANOSMIA est imminuta, vel suppressa facultas percipiendi odores. Oritur a catarrho, ab ozaena, syphilitide, polypo, vermibus, siccitate, paralysi etc. ab *α* priv. et *ὀσμή, odor.* [Potius anosmia illam corporum qualitatem designat, qua nullum omnino odorem spargunt.] Ge. *Geruchlosigkeit.*

[**ANOSPHRESIA** a Swediaur (*Nov. nosol. meth. syst.* II. p. 319.) rectius vocatur illud olfactus vitium, quo odores plane non percipiuntur. Ex *α* priv. et *ὄσφρησις, olfactus.* A. *Loss of smelling.* Ga. *Perte d'odorat.* Ge. *Mangel des Geruchsinns.*]

ANSERINA seu **ARGENTINA** est herba sic dicta, quod anseres ea vescantur: dicitur porro *Potentilla, Agrimonia sylvestris* et *Tanacetum sylvestre.* Vid. *Pentaphylloides.* Ge. *Gänserich.* Ga. *Argentine. Bec d'oye.* A. *Silver-weed. Wildtansy.* B. *Zilver kruid. Zilver schoon ganserik.*

ANTACIDA sunt medicamenta acidum domantia, et sunt vel absorbentia, de quibus suo loco; vel diluentia, ut aqua et aquosa; vel obtundentia, quae molli suo lentore inviscant acria ita, ut acies eorum hebetata amittat noxam; dum simul defendunt membranas, ne offendantur a spiculis acidis; unde et effecta horum iam impressa tollunt: obsunt tantum quandoque iis, quibus laxa nimis corporis compages ultra labefactaretur. Vel sunt, quae acidum immutant, salia v. c. quae, cum acidis mista, statim cum hisce effervescunt, itaque motum cient, stimulant, agitantque fibras; postea vero, ipsis cum acidis unita, constituunt novam salis speciem, s. sal medium, in quo vis stimulans, diaphoretica, diuretica resolvens, adhuc superest. Ea male cedunt tantum iis, quibus vel nimius motus adest infestus. Antacida quoque sunt, quae acidi generationem amara sua et roborante vi impediunt. Est vox mixta, origine Graeca et Latina. Ge. *Die Säure dämpfende Mittel.* Ga. *Remèdes contre l'acidité* ou *les aigreurs.* A. *Medicines against the acidity.* B. *Zuur-matigende middelen.*

[**ANTAGONISMUS** vocabatur olim sola actio musculi, alius musculi efficientiae opposita. Ab Ill. Hufelando autem ad omnes omnino corporis animalis functiones translatus est,

ita, ut, cum suppressa organi cuiusdam efficientia aliud organon ad vividiorem actionem provocat, aut versa vice aucta vis organi cuiusdam vim et actionem alius partis imminuit, hoc per antagonismum fieri dicamus.]

ANTAGONISTA est musculus alteri musculo in actione oppositus: ut adductor et abductor oculi, flexores et extensores brachii etc. ex ἀντὶ, *contra*, et ἀγωνίζω, *certo*, *oppono*. Ge. *Antagonist.* Ga. *Antagoniste.* A. *Antagonist.* B. *Tegenstander.*

ANTAPHRODISIACA sunt medicamenta adversus nimiam veneris libidinem. Vocantur quoque ita ea, quae contra luem veneream prosunt, ex ἀντὶ, *contra*, et ἀφροδισιακὸς, *qui ad Venerem stimulat.*

ANTARTHRITICUM est medicamentum adversus arthritidem, ex ἀντὶ, et ἀρθρίτις, *morbus articularis.* Ge. *Gichtstillende Mittel. Mittel gegen die Gicht.* Ga. *Remèdes contre la goutte.* A. *Medicines against the gout.* B. *Flerecyn middelen.*

ANTASTHMATICA sunt medicamenta, quae asthmati medentur, ex ἀντὶ, et ἀσθμάζω, *anhelo.*

ANTECEDENS CAUSA, vide *Proëgumena.*

ANTECEDENTIA SIGNA sunt, quae ante morbum observantur, ut prava sanguinis dispositio, quae infinitis morbis causa antecedens existit: vel lassitudo spontanea, quae multos morbos praecedit. Ge. *Vorhergehende Zeichen.* Ga. *Signes antecedens.*

ANTEMETICA sunt medicamenta, quae vomitum nimium impediunt et inhibent, ex ἀντὶ, *contra*, et ἐμέω, *vomo.* Ge. *Mittel gegen das Erbrechen.* Ga. *Remèdes contre le vomissement.* A. *Médicines against vomiting.* B. *Braaken belettende dingen.*

ANTENDEIXIS est *Contraindicatio*, sive indicationum contradictio, quae impedit, quod a prima indicatione suggeritur: v. c. pleuritis inflammatoria venaesectionem indicat, cui contraindicant vires debiles: vel saburra ventriculi vomitorium indicat, quod hernia, vel graviditas, prohibet. Ex ἀντὶ, *contra*, et ἔνδειξις, *indicatio.* [Verbum ἀντενδείκνυμι, unde ἀντένδειξις descendit, occurrit in Galeni *meth. med.* lib. IX. c. 5. p. 626. to. X. ed. Lips.]

ANTENNAE vocantur cornicula in capitibus insectorum posita, variae figurae et longitudinis, mobilia, quibus insecta obvia quaevis explorant, et quorum diversitas *Linnaeo*, aliisque characteres ad dividenda et distinguenda insecta suppeditat. Ge. *Fühlhörner.* Ga. *Les antennes.*

ANTEPHIALTICA medicamenta sunt ea, quae ephialten s. incubum sanant. Ex ἀντὶ et ἐφιάλτης, *incubus.*

ANTEPILEPTICA sunt medicamenta contra morbum caducum, ex ἀντὶ, *contra*, et ἐπιληψία, *morbus comitialis.*

ANTEPONENS dicitur febris intermittens, cuius paroxysmi iusto citius redeunt.

ANTHELIX est altera auriculae protuberantia, helice multo brevior, latior, crassior, depressior, non intorta, eique versus interiora opposita, bipartito, mediante cavitate, principio orta in auriculae parte anteriori et superiori sub intorta helice. Dein unita, incurvo processu deorsum vergens gracilescit, subsidet et desinit; videtur anfractuosa ipsius helicis continuatio, quae sic quasi una linea spirali in se ipsam recurrit. Ex ἀντὶ, *contra*, et ἕλιξ. [*intortus et quasi revolutus margo posterior auriculae.* Rufus Ephes. *de part. hom. p.* 26. omnium auriculam constituentium partium nomina explicat.] Ge. *Der Gegenkreis am Ohr, die innere zweispaltige Leiste.* Ga. *La bosse* ou *la grosse eminence oblongue, qui est entourée du pli de l'oreille.* A. *The inmost ring of the ear.* B. *Tegen slangentrek der ooren.*

ANTHELMIA, vide *Spigelia.*

ANTHELMINTHICA sunt remedia intestinorum vermes enecantia, vel nidos eorum destruentia. Ex ἀντὶ, et ἕλμινθος, *lumbricus, vermis.* Ge. *Wurmmittel.* Ga. *Remèdes contre les vers.*

ANTHEMIS et **ANTHEMON** est nomen, quo varii flores denominantur: derivatur enim ab ἄνθος, *flos.* Specia- tim vero *Anthemis Linn.* (Syngenes. Polygam. Superfl.) est genus plantarum flore radiato, quod *Chamaemelum* et *Buphthalmum Tourn.* comprehendit. Alii hoc nomine *Matricariam* denotant.]

[**ANTHERA** medicamenta (ἀνθηρὰ) vocabantur olim, quae e metallis inprimis composita, floridi coloris, et arida erant. Loca medicorum graecorum et latinorum, qui ipsorum mentionem fecerunt, laudavit Castellus *lex. med. p.* 55. Vid. Foës. *oecon. Hipp.* et Reines. *V. L. p.* 520.]

ANTHERAE dicuntur summitates, seu cacuminula in florum medietate, filamentis incumbentia et adnexa, quae proprie partes masculinas plantarum constituunt, dum farinam seminalem in loculamentis continent, quae ad germen delata hoc foecundum reddit, eiusque maturitatem efficit. Ge. *Staubbeutel.* Vide *Apices.*

ANTHOPYLLI et quibusdam **ANTOPHYLLI**, et **ANTOPHALA** sunt grandes *Caryophylli aromatici*, qui ad maturitatem pervenerunt, nucleo intus duro bifidoque; sapore non tam acres, ut caryophylli, praeterquam in superficie. Anthophylli viribus cum caryophyllis aromaticis conveniunt, et in primis ad hystericos affectus laudantur. Ge. *Mutternägelein.* Ga. *Antofles de Giroffles, Mere de Giroffles.* A. *Mother cloves.* B. *Moernagelen, Antoffels.* Arab. *Carumfel,* vel *Calafur,* ut et *Arumfel.* In Iava *Syanke,* vel *Chanque.* In Malaia *Synken.* Anthophyllus est quasi floris folium. Ex

ἄνθος, *flos*, et φύλλον, *folium*, vide *Caryophylli*. [Nullam aliam vocis scripturam locum habere posse, quam ANTHOPHYLLI, e modo commemorata patet etymologia. Veteres sub caryophyllis prorsus aliud quid intellexisse, quam quod nos illa voce designamus, docet Plinius *h. n. lib. XII. c.* 7.]

ANTHORA est *Napelli* species, quae remedium adversus Thoram, venenum pessimum, esse creditur. Ex ἀντὶ, *adversus*, et φθορὰ, *corruptio*. Ga. *Aconit salutaire*. Est *Aconitum* floribus pentagynis, foliorum laciniis linearibus *Linn.* seu Aconitum salutiferum *Bauh.* Antithora *Cam.* Licet nonnulli vires anthelminthicas et alexipharmacas huic plantae inesse crederent, tamen, ob indolem eius suspectam et forte venenatam, noxamque interdum illatam, medici ab usu eius prorsus abstinent. Ge. *Heilgift, Giftheil, Herzwurzel.* A. *Healthfull, Wolfsbane.* Vide *Aconitum.*

ANTHOS est *flos*, sed per excellentiam sic vocatur *flos Rorismarini.* [Dein etiam χαλκοῦ ἄνθος, *flos aeris*, de robigine adhibetur.] — Minime autem haec vox sputis cruentis applicatur, quae sanguineis fibris quasi intertexta sunt: [hoc enim sensu semper ἀνθηρὸν πτύσμα occurrit apud Hippocr. aliosque. Vid. Foës. *oec. Hipp.*] In chymicis olim denotabat quintam essentiam, sive elixir auri, item medicinam extractam ex unionibus. *Anthos philosophorum* dicitur modus quidam transmutandi metalla, qui fit per vitriolum.

[**ANTHRACOMETRUM** generos. ab Humboldt invenit, ut rationem sive quantitatem gasis carbonici in aëre atmosphaerico s. in quocunque aëre gasiformi definiret.]

[**ANTHOSMIAS**, gr. ἀνθοσμίας, florum odorem spargens, in universum bene olens. Vid. Hemsterh. ad Aristoph. Plut. vs. 808. Inprimis de vino generoso, fragrantis odoris usurpatur: nostrates quoque in vino florem (*die Blume*) laudant. — Dein veteres vina infundebant floribus herbisve fragrantibus, ut inde gratum contraherent odorem.]

ANTHRACOSIS OCULI [est secundum Paul. Aeg. lib. 3. c. 22. p. 76. malignum atque crustosum ulcus, nunc in bulbo ipso, nunc in palpebris, nunc in aliis corporis partibus locum habens.] Causa quandoque est inflammatio oculi. Ge. *Brand im Auge.* Ga. *Ulcère de l'oeil caustique* ou *brulant.* A. *A corrosive ulcer of the eye.* B. *Een brand-oog.*

[**ANTHRACOTHIONICUM ACIDUM** Grotthussii e cyanogenii uno, sulphuris duobus unoque hydrogenii aequivalente componitur ita, ut cyanogenium cum sulphure coniunctum formet cyanidum sulphuris, aut sulphuretum cyanogenii, quod integrum ab hydrogenio in acidum convertitur, sicut simili modo acida hydrochloricum, hydrocyanicum etc. sese habent.]

ANTHRAX est tumor apice gangraenosus, in ambitu inflammatus, valde ardens et acrem suscitans dolorem, cum

tumore elevato, sed non late diffuso cinctus pustulis quasi igneis, et variis in corporis locis absque suppuratione emergens. Caro quasi crusta inuritur, color ex rubro ad lividum, nigrumque, id est inflammatio ad gangraenam vergit. Iam quia vel pestis adest, vel non, anthracis duas constituunt species, quarum altera *pestilentialis*, altera *non pestilentialis* vocatur. Dicitur et *carbo*, *carbunculus*, *pruna*, *ignis persicus*, etc. B. *Een pest-kool*, *negen-oog*, quia novem aliquando pustulae conspiciuntur. Ge. *Karfunkel.* Ga. *Charbon.* A. *A carbuncle.* B. *de Kool.*

[ANTHROPOCHEMIA est ea physiologiae humanae pars, quae non solum chemiae ope in varias corporis humani et solidas, et fluidas partes inquirit, earumque mixtionis rationem cum in statu sano, tum morboso exponit, sed in universum quoque indagare studet, e quibus chemicis legibus vita et functiones corporis nostri pendeant.]

ANTHROPOLOGIA est de homine doctrina: quae in geminas dispescitur partes: *Anatomiam* nempe, quae de corpore, eiusque partibus agit: et *Psychologiam*, quae de anima. Ge. *Beschreibung des Menschen*, *Anthropologie.* Ga. *Description de l'homme.* A. *Description of the man.* B. *Mensch-beschryvinge.* Ex ἄνθρωπος, *homo*, et λέγω, *dico*. *Daleo* etiam ita dicitur illa pars pharmacologiae, quae medicamenta ex humano corpore desumta recenset.

[ANTHROPOMORPHA vocantur animalia, quae aliquam cum homine similitudinem habent. De his vid. Linn. *amoen. acad.* VI. 63.]

ANTHROPOMORPHOS *Mandragora* vocata est a Pythagora, quod eius radix hominem referat. Arte id fieri potest. Ex ἄνθρωπος, *homo*, et μορφὴ, *forma*, *figura*. Ga. *Mandragore.* A. *Mandrake.* B. *Alruin.*

[ANTHROPOPHAGUS, ab ἄνθρωπος et φάγω, *edo*, est is, qui humana carne vescitur. Sunt nationes, apud quas nostris adhuc temporibus mos obtinet, hostium aut interfectorum, aut captorum carnes edendi. — Interdum quoque inter cultissimas gentes reperiuntur homines, qui morbose carnes humanas appetunt. Vid. Gruner. *de anthropophago Bercano.* diss. I. II. Ien. 1792. 4. — Ga. *Anthropophage.* Ge. *Menschenfresser.*]

[ANTHROPOSOPHIA est scientia, quae de natura hominis, eiusque cum interna, tum externa exponit structura. Ex ἄνθρωπος et σοφία, scientia.]

ANTHYPNOTICA, seu medicamenta somnum abigentia, ex ἀντὶ, *contra*, et ὕπνος, *somnus*. Ge. *Schlaafvertreibende Mittel.* Ga. *Remèdes contre le sommeil ou le dormir.*

[ANTHYPOCHONDRIACA remedia sunt adversus hypochondriasin facientia. Quamquam vox haec in veteribus

medicis non occurrit, tamen bona est.] Ge. *Mittel gegen die Hypochondrie.* Ga. *Remèdes contre l'hypochondrie.*

ANTHYSTERICA sunt medicamenta contra hystericam passionem, inordinatum nervorum motum compescentia, inter quae foetida, antispasmodica, et narcotica optima habentur, ex *ἀντὶ, adversus*, et *ὑστέρα, uterus, matrix.* Ge. *Anthysterische Mittel.* Ga. *Remèdes contre les vapeurs.*

[**ANTIADITIS**, ab *ἀντιὰς*, est inflammatio tonsillarum. Vocatur et *Antiadoncus inflammatorius, Paristhmitis, Angina tonsillaris*, et barbaro vocabulo *Tonsillitis.* Ge. *Entzündung der Mandeln.*]

[**ANTIADONCUS**, a graeco *ἀντιὰς, tonsilla*, et *ὄγκος, tumor*, denotat intumescentiam tonsillarum, quae potest esse aut nativa, aut ab inflammatione producta. Posterior efficit anginam tonsillarem.]

ANTIAS, plur. **ANTIADES, TONSILLAE**, *Cic. Plin. Glandulae faucium*, vulgo *Amygdalae. Ἀντιάδες, μῆλα*, a malorum figura [ap. Orib. *de anat.* p. 28.], *παρίσθμια, σπογγοὶ, Hipp.* quod spongiarum in modum humores imbibere creduntur. Est glandula peculiaris ingenii inter arcus faucium, et ad latera, sub velo utrimque ad perpendiculum sedens, ut tamen inferiora divergant. In universum ovalis est, anterius plana, posterius convexa, sursum crassior, amygdalae integrae similis, praeter proprium strictum involucrum, membrana laxa pharyngis protecta; perforata multis, ad quindecim usque sinubus et aliis quidem grandibus. In eiusmodi sinum multa foramina minora patent. Alia ostia sunt exigua, sinuum minorum, qui inter se conveniunt, ad usque duodecim. In eiusmodi sinum quemlibet etiam glandulae simplices se aperiunt, quae mucum parant, in eos sinus effundunt, perque eos in fauces amandant, qui lubricando alimentorum deglutitionem promovet. *Antiades* etiam vocantur tonsillarum inflammationes. Vid. *Paristhmia.* Ab *ἀντιάω, occurro*, quia sibi ex adverso in oris termino utrinque respondent. [Sic enim denominationis rationem explicat Ruf. Ephes. *de part. c. h.* p. 57. Poll. onom. II. 201. *Τῶν ἐντὸς ἀπὸ τῶν μετὰ τὴν ὑπογλωττίδα τόπων αἱ μὲν ἑκατέρωθεν προὔχουσαι σάρκες ἀντίαδες καλοῦνται.*] Ge. *Die Mandeln im Halse.* Ga. *Les amygdales.* A. *The almonds.* B. *d'Amandelen.*

ANTIBALLOMENA sive **SUCCEDANEA** sunt medicamenta viribus similia, quae alterius defectu quandoque substituuntur: a pharmacopoeis dicuntur *quid pro quo*, et *substituta.* Ex *ἀντὶ, contra*, et *βάλλω, iacio, ἀντιβάλλω, unum pro alio iacio s. pono*, in alterius locum sufficio. [Inter Galeni scripta occurrit quoque libellus *περὶ ἀντιβαλλομένων*, to. IV. p. 472. ed. Bas. et to. XIX. ed. Lips.]

[**ANTIBRACHIUM** est media artus superioris pars, inter

brachium manumque sita, e duobus ossibus, ulna scil. et radio, composita. Ge. *Der Vorderarm.*]

ANTICACHECTICA sunt remedia, quae cachexiae opponuntur, ex ἀντὶ, *contra*, et καχεκτικὸς, *malo corporis habitui obnoxius*. Vid. *Cachexia*. Ga. *Remèdes contre la cachexie*.

ANTICARDIUM est cavitas [s. depressio, quae ante ensiformem sterni processum conspicitur. Alii autem illam foveam, quae inter claviculam utramque interiacet, a latinis scriptoribus *iugulum* nominatam, eodem ἀντικαρδίον nomine insigniunt. Priorem notionem munit Pollux *onom.* II. 165. posteriorem Ruf. Eph. p. 28.] Ex ἀντὶ, *ante*, et καρδία, *cor*. Dicitur etiam *scrobiculus cordis*. Ge. *Herzgrube*. Ga. *Le creux de la poitrine*. A. *The cavity iust below the sternum, pit of the stomach*. B. *Het herte putjen*.

ANTICHEIR, idem quod *Pollex*. Graecis ita dicitur, quoniam reliquis digitis ex obliquo apponitur. [Nomina variorum digitorum apud Graecos adfert Poll. *onom. II.* 145. μικρὸς ὁ μετ᾽ αὐτὸν παράμεσος· εἶτα μέσος· μετὰ τοῦτον λιχανὸς· ὁ λοιπὸς ἀντίχειρ, ἢ μέγας.] Ge. *Der Daumen*. B. *Duim*.

ANTICIPANS et **ANTICIPATIO** dicitur de morbis, quorum paroxysmorum periodi citius veniunt indies. Ga. *Paroxysme qui avance*. B. *Vervroegen van de ziekte*.

ANTICNEMIUM est anterior tibiae pars, ex ἀντὶ, *ante*, et κνήμη, *tibia*. Vide *Gastrocnemium*.

ANTICOLICA sunt medicamenta adversus dolorem colicum, ex ἀντὶ, *contra*, et κωλικὴ, *colica*. Ge. *Mittel gegen die Kolik*. Ga. *Remèdes contre la colique*.

ANTIDINICA remedia sunt, quibus vertigines curantur, ex ἀντὶ, *adversus*, et δῖνος, *gyrus*, *vertigo*. Ge. *Mittel gegen den Schwindel*. Ga. *Remèdes contre les vertiges*.

ANTIDOTARIUM liber est, qui de antidotis [h. e. non de medicamentis solum, quae venenorum effectis opponuntur, sed quibus in universum morbis quibuscunque medemur] agit, [unde etiam libri, quibus medicamentorum componendorum via ac ratio docetur, olim *Antidotarii* vocabantur, v. c. Antidotarius Bononiensis s. de usitata ratione medicament. compon. miscendorumque. Bonon. 1574. 4.] vel locus, in quo praeparantur.

ANTIDOTUM est medicamentum contra lethale venenum, et quod adversus venena epota datur, ex ἀντὶ, *contra*, et δίδωμι, *do*. [Cum vox ἀντίδοτος sit adiectivum, et antidotus et antidotum recte dici possunt. In priore casu subintelligitur medicina, in posteriore medicamentum.] Ge. *Ein Gegengift*. Ga. *Preservatif, contrepoison, antidote*. A. *An antidote* or *a preservative against poison*. B. *Een tegengift, tegen vergift*.

ANTIDYSENTERICA sunt remedia adversus dysenteriam, ex ἀντὶ, *contra*, δὺς, [quae vocula inseparabilis aliis vocibus praefigitur, ut harum prava, molesta, infelix, periculosa etc. conditio indicetur, et] ἔντερον, *intestinum.* Ge. *Mittel gegen die Ruhr.* Ga. *Remèdes contre la dysenterie.*

ANTIFEBRILE, vide *Antipyreticum.*

ANTIHECTICA, [rectius *anthectica*] sunt remedia adversus tabem, ab ἀντὶ, *contra*, et ἕξις, *habitus.* Ge. *Mittel gegen die Abzehrung.* Ga. *Remèdes contre la consomption.*

ANTIHECTICUM POTERII est medicamentum ex detonatione antimonii cum stanno paratum, cui vires insignes in phthisi et febre hectica incipiente adscriptae sunt; licet laudes illae non sat firmo fundamento niti videantur, quoniam rite praeparatum nil nisi calcem horum mineralium continet. Maiori iure igitur inter remedia minus tuta et suspecta refertur.

ANTIHELMINTHICA, vide *Anthelminthica.*

ANTIHYDROPICA sunt medicamenta sanando hydropi idonea, qualia inprimis sunt, quae noxiam aquarum colluviem per alvum, vel vias urinarias expurgant. [A graec. ἀντὶ, *contra*, et ὕδρωψ, *aqua intercus.*] Ge. *Mittel gegen die Wassersucht.* Ga. *Remèdes contre l'hydropisie.*

ANTILOBIUM dicitur pars illa exigua in auricula, quae infimae parti, quem lobum appellant, superposita est. Gr. ἀντιλόβιον. [Poll. *onom. II.* 86.] Idem quod *Antitragus.*

ANTILOIMICA remedia sunt pestem arcentia: λοιμὸς enim *pestis* est. Ge. *Mittel gegen die Pest.* Ga. *Remèdes, qui préservent de la peste.*

ANTILYSSUS est compositio adversus rabiem, ex ἀντὶ, *contra*, et λύσσα, *rabies.* Talis est celebris praecipue *Pulvis antilyssus Londinensis*, ex Lichene cinereo terrestri et pipere nigro compositus.

ANTIMONIUM est proprie substantia metallica, solida, ponderosa, obscuri, caerulei, plumbei coloris, striasque habet splendentes et longas. Hoc concretum minerale sulphureo-regulinum constat ex sulphure vulgari et substantia regulina, quae posterior iterum ex sulphure minerali, et terra vitrescibili, teneriori principio arsenicali aliquantulum remixta, composita est. [Sulphuretum stibii nativum et venale vocatur *Antimonium crudum.*] — Nonnulli duplex sulphur in antimonio quaerunt, alterum scilicet vulgare, crudius, impurius, sulphuri communi analogum, aut plane simile, alterum purius praestantius, solare; verum, praeter sulphur vulgare, sulphuri communi minerali per omnia simillimum, nullum aliud, multo minus praestantius solare in antimonio unquam demonstrari potuit. Quod in officinis prostat, liquefactione ex minera, in formas pyramidales ut plurimum effusum est. Invenitur in Germania, Hungaria et

Transylvania. Dicitur quoque *stibium, stimmi,* aut *balneum regis,* quia cum auro fusum huius fulgorem pulcherrime promovet. Olim pro veneno habebatur, nec nisi in collyriis adhibebatur. Saeculo decimo sexto vero sensim ab hac suspicione vindicatum in usum medicum vocatum est. Commendatur non tantum in substantia in morsulis, ad scabiem et dolores rheumaticos pertinaces, verum etiam maximus in officinis praeparatorum ex antimonio medicamentorum numerus prostat, quae efficacia admodum plus minus vehementes in alterando et evacuando effectus exserunt, praecipue pro varia salium in praeparatione adiectorum proportione. Talia sunt e. g. *butyrum,* [i. e. chloricum stibicum; *calx* i. e. oxydum stibicum; *calx alba* i. e. uti quoque *cerussa*, acidum stibiosum; *cineres* i. e. oxydum (vel hypoxydum) stibicum; *cinnabaris* i. e. sulphuretum hydrargyri, duplicis affinitatis ope ex sulphureto stibii et chlorido hydrargyrico productum; *flores* i. e. oxydum stibicum sublimatum; *hepar*, quod colliquatione carbonatis aut kalici, aut natrici et sulphureti stibii fit; *nix* i. e. flores; *oleum* i. q. butyrum, quod et oleum antimonii glaciale vocatur; *regulus* i. e. metallum a sulphure separatum, quod varia cognomina pro variis corporibus, sulphur auferentibus, accepit, v. c. iovialis, martialis et *medicinalis*, i. e. sulphuretum aut kalii, aut natrii, et stibii igne liquefacta atque sic intime iuncta. *Tincturae* quoque variae prostant, v. c. acris, tartarisata, nigra Gmelini, genuina Mangoldi, etc. *Vitriolum* i. q. sulphas stibicus] de quibus suo loco vide. Veterinarii quoque, in equorum et pecudum morbis, antimonium frequenter adhibent, cuius varias praeparationes, maxime activas equi stupenda dosi ferunt. Hebr. *Zaddab.* Gr. *στίμμι*, *στίβι*. Arab. *Aitmad* et *Antimad.* [Antimonii nominis originem deduxit Nic. Chapman in *Discourses on the elem. of therap. and mat. med.* Philad. 1817. 8. vol. II. ab *ἀντὶ* et *monachum!*] Ge. *Spiessglanz.* Ga. *Antimoine.* A. *Antimony.* B. *Antimonie, Spiesglas, Spitsglas.* A chymicis etiam varia sortitur nomina.

ANTIMONII CALX apud nos dicitur pulvis ille griseus, in quem antimonium crudum, pulverisatum, lenique igne calcinatum, expulso sulphure, fatiscit, cuius pulveris octo partes cum una sulphureti parte mixtae et valido igne fusae in *Vitrum Antimonii* abeunt, quod pariter ac calx viribus potentissimis emeticis pollet.

[ANTIMONII SULPHUR AURATUM est e recentissimorum chemicorum denominatione bisulphuretum stibii. Praeter hoc praeparatum antimoniale extat quoque *Antim. sulph. aurat. liquidum,* qua denominatione tinctura antimonii saponata Iacobi designari interdum solet.]

ANTIMONIUM DIAPHORETICUM seu *Calx Antimonii* Anglorum, [seu e recentissima terminologia *acidum stibio-*

sum] est medicamentum, ex detonatione antimonii cum tribus partibus nitri paratum: quod a quibusdam pro calce fere effoeta proscribitur; ab aliis vero propter vires aperientes, et sudorem sine impetu excitantes, summopere laudatur, et vel aqua edulcoratum, vel non ablutum, saleque suo adhuc imbutum propinatur. Ge. *Schweisstreibendes Spiessglas, Spiessglaskalk.*

ANTINEPHRITICA sunt medicamenta morbis renum medentia. Ex *ἀντὶ, contra, adversus,* et *νεφρὸς, ren.* Ge. *Mittel gegen die Krankheiten der Nieren.* Ga. *Remèdes contre les maladies des reins.*

ANTIPARALYTICA sunt medicamenta tam interna, quam externa, contra paralysin probata. [A gr. *ἀντὶ* et *παράλυσις, nervorum resolutio.*] Ge. *Mittel gegen die Lähmung.* Ga. *Remèdes contre la paralysie.*

ANTIPATHIA est contrarietas et repugnantia in corpore per se, vel medicamentis. Item fastidium et abhorrentia alicuius rei sine manifesta causa. Ex *ἀντὶ, contra,* et *πάθος, affectus.* Ge. *Widerwärtigkeit gegen ein Ding, Antipathie.* Ga. *Antipathie.* B. *Tegenstrydigheid.*

ANTIPERISTALTICUS est motus intestinorum, motui peristaltico naturali contrarius et alimenta sursum agens. [E graeco *περιστέλλειν, contrahere circa aliquam rem,* et *ἀντὶ,* quae praepositio in compositione oppositionem loci in contrariam partem significat.]

ANTIPERISTASIS: hoc termino olim denotabatur actio reciproca duarum materiarum, quarum natura et indoles prorsus contraria est, ut frigus et calor, humidum et siccum, sic in aëre medio, utpote frigidiore, accessu caloris, per antiperistasin fulmina generari, sic calcem vivam affusa aqua incalescere per antiperistasin dicebatur. Sed, quae in hoc termino obscura adhuc sunt, rectius ex recentiorum inventis physicis et chemicis explicari possunt. Ex *ἀντὶ, contra,* et *περιΐστημι, circumsisto.* Ge. *Gegenwirkung.* Ga. *Antiperistase.* A. *A repulsion on every part.* B. *Een ondombezetting, tegendrang.*

ANTIPESTILENTIALIA sunt eadem, quae *Antiloimica.*

ANTIPHARMACUM est remedium venenis adversum. Significat quoque remedium contra quemvis morbum. Ex *ἀντὶ, contra,* et *φάρμακον, venenum, remedium.* Ge. *Gegengift.* Ga. *Contrepoison, antidote.* A. *An antidote,* or *a preservative against poison.* B. *Een tegengift.*

ANTIPHLOGISTICA sunt medicamenta, quae nimium calorem, sive ab igne externo, sive a febre interna excitatum, temperant, et hac dote etiam inter antifebrilia recenseri merentur. — *Antiphlogistica* methodus est, si febres nimium motum humorum temperando curantur.

ANTIPHTHISICA sunt medicamenta phthisi, seu tabi, adversantia. Ex *ἀντὶ, contra,* et *φθίσις, tabes.* Ge. *Mittel gegen die Lungensucht.* Ga. *Remèdes contre la phthisie.*

ANTIPHTHORA est *Napelli,* vel *Thorae* species, sic vocata, quod adversetur phthorae. Ex *ἀντὶ, adversus, et φθορὰ, corruptio,* a *φθείρω, corrumpo.* Vide *Anthora.*

ANTIPLEURITICUM est medicamentum pleuriticum, seu adversus morbum lateralem, ex *ἀντὶ, adversus,* et *πλευρῖτις, morbus lateralis.* Ge. *Mittel gegen den Seitenstich.* Ga. *Remède contre la pleuresie.*

ANTIPODAGRICA, idem quod *Antiarthritica.*

ANTIPYICA sunt medicamenta, quae suppurationem vel penitus impedire, vel saltem minuere possunt. Ex *ἀντὶ* et *πῦον, pus.* Ge. *Mittel gegen die Eiterung.*

ANTIPYRETICUM est medicamentum febrem temperans et profligans. Ex *ἀντὶ, contra,* et *πυρετὸς, febris.* [Maximopere errabat Blancardus, cum antipyretica medicamenta etiam antipyreutica vocari contenderet. Nam *πυρευτικὸς* est, qui ignem incendit, hinc *ἀντιπυρευτικὸς* eum denotabit, qui igni incenso adversus est.] Ge. *Mittel gegen das Fieber.* Ga. *Febrifuge.* A. *A febrifuge.* B. *Een tegen-koortsig middel.*

ANTIPYROTICA sunt remedia contra ambusta. Ex *ἀντὶ,* et *πῦρ, ignis.*

ANTIQUARTANARIUM et **ANTIQUARTIUM** medicamentum est adversus febrem quartanam. Hinc in specie cortex *China chinae* vocatur *antiquartium Peruvianum,* seu *pulvis antiquartius.* Ge. *Mittel gegen das viertägige Fieber.* Ga. *Remède contre la fievre quarte.*

ANTIQUI MORBI sunt, qui ultra quadragesimum diem ad annos saepe plurimos extenduntur, ideoque et inveterati dicuntur. Ge. *Langwierige, oder chronische Krankheiten.* Ga. *Maladie inveterée.* A. *Chronic diseases.* B. *Verouderde ziekte.*

ANTIRRHINUM est plantae genus, quod folia habet linariae latiora, flores monopetalos, personatos, nectario obtuso vix prominente, bilabiatos, labio superiori erecto, inferiori trifido, vultum leonis formante; totus flos, si a suo calyce auferatur, caput refert vitulinum. Post singulos flores pistillum floris calycis quinquefidi fit capsula; quae per maturitatem refert caput canis vel suis. Continet semina exigua, nigra; radix est alba et lignosa. Dici volunt quod florem ferat similem naribus vituli. Ex *ἀντὶ,* et *ῥὶν, nasus, nares;* vocatur et *cynocephalos* a *κυνὸς, canis,* et *κεφαλὴ, caput,* quia ejus fructus canis caput refert. Cum qualitatis sit fatuae, viriumque dubiarum, vix ad usus medicos adhibetur, nisi forte a superstitiosis ad balnea et suffimigia antimagica expetatur. Ge. *Dorant, Kalbsnase, Löwenmaul.* Ge. *Mou-*

ron violet, mufle de veau, oeil de chat, tête de veau, gueule de veau. A. *Calfes snout, snap dragon.* B. *Orant, apenhoofd, knaptandekens-kruid, kalfs-snuit, gaperkens, kalfsbek, kalfs-muil, kalfs-neus.*

ANTISCOLICA sive *Anthelminthica* sunt remedia vermes necantia. Ex *ἀντὶ, adversus*, et *σκώληξ, vermis.* Ge. *Wurmmittel.* Ga. *Remèdes qui tuent les vers.*

ANTISCORBUTICA sunt remedia, quibus scorbutus sanatur. Talia sunt vel generalia, ut serum lactis etc. vel specialia, cuivis scorbuti speciei opposita, ut succus citri, aurantiorum, nasturtium, cochlearia, etc. Ge. *Artiscorbutische Mittel,* Ga. *Remèdes contre le scorbut.*

ANTISCORODON est Allii species, et quidem Allium caule planiusculo bulbifero, foliis crenulatis; vaginis ancipitibus, staminibus tricuspidatis *Linn.* (Hexandr. Monogyn.) Ex *ἀντὶ*, ante, *adversus*, et *σκόροδον, allium.*

ANTISEPTICA sunt remedia interna et externa, quae putredini resistunt, ab *σήπω, putrefacio.* Ge. *Mittel gegen die Fäulniss.* Ga. *Antiseptiques.* A. *Antiseptics.*

ANTISPASIS veteribus dicebatur *revulsio,* quae fit, quando humores in partem aliquam ruentes in aliam corporis partem, vel per remedia irritantia, vel per minorem resistentiam in ea productam, avertuntur. Sic accipi potest revulsio, in inaequali sanguinis periodo, cum in capitis dolore nimium ruat ad caput, et per supplantalia avertatur; ab *ἀντισπάω, in contrarium traho.* Vide *Derivatio.* Ge. *Ableitung.* Ga. et A. *Revulsion.* B. *Aftrekking.*

ANTISPASMODICUM est medicamentum contractiones et spasmos inhibens, ab *ἀντὶ*, et *σπασμὸς, convulsio.* Ge. *Krampfstillende Mittel.* Ga. *Remèdes contre les convulsions.*

ANTISPASTICUM, idem quod *Antispasmodicum.*

ANTISTROPHAE, hoc nomine a quibusdam duae superiores verae costae denotantur.

ANTITASIS seu CONTRAEXTENSIO est partium in corpore opposita locatio, ut est inter hepar et lienem. — Est quoque ossis fracti in oppositum tractio, vel extensio, ita ut alter extendat, alter vero contra extendat. Ex *ἀντὶ, contra*, et *τάσις, tensio.* Ge. *Gegenstreckung.* Ga. *Contreextension.* B. *Tegentrekking.*

ANTITHENAR sive ADDUCTOR est musculus adducens pollicem manus, vel pedis. Qui ad pollicem manus reperitur, oritur ab osse metacarpi digiti indicis et medii, et inseritur phalangae primae et secundae; qui vero est in pede, oritur a parte inferiori secundi, tertii et quarti ossis metatarsi, et inseritur parti posteriori primae phalangae pollicis. Ex *ἀντὶ, contra*, et *θέναρ, vola.*

ANTITHORA, idem quod *Anthora* ex eadem origine.

ANTITRAGUS est prominentia auris externae ab helice

oriunda, trago opposita, ad finem anthelicis sita eique terminum figens, satis elevata. Ex *ἀντὶ*, *contra*, et *τράγος*, *hircus*, [in anatome autem secundum Ruf. Eph. *de part. c. h.* *p.* 49, *τὸ ἀπεναντίας τῆς κόγχης ἔξαρμα παρὰ τὸ πέρας τοῦ κροτάφου, τράγος ὀνομάζεται.*] Ge. *Der Gegenbock des Ohrs.* Ga. *Le bouton posterieur, qui est au dessous de l'extremité inferieure de l'anthelix.* A. *Protuberance opposite to the tragus.* B. *De tegen-bok van het oor.* Vide *Antilobium.*

ANTIVENEREA, medicamina contra luem veneream. Ge. *Mittel gegen die venerischen Krankheiten.* Ga. *Remèdes contre la verole.*

[**ANTLIATA.** Nomen octavae classis systematis entomologici, a Fabricio conditi. Ge. *Schöpfrüsselmäuler.*]

[**ANTODIUM** vocatur calyx floris compositi.]

[**ANTRITIS** est inflammatio cavitatis cuiuscunque. In compositione vocum *genyoantritis* et *sialantritis* usitatum.]

ANTRUM BUCCINOSUM, idem quod *Cochlea auris internae.*

ANTRUM HIGHMORI est sinus in osse maxillari superiori excavatus, membrana nasi vestitus, hinc muco parando et colligendo inserviens. Ge. *Die grosse Schleimhöhle des obern Kinnbackens.* Ga. *Sinus maxillaire.*

[**ANURIA.** Quamquam *δυσουρία*, *ἰσχουρία*, et *στραγγουρία* in medicorum graecorum scriptis occurrunt (Galen. *def. med.* to. V. p. 398.), tamen quominus *ἀνουρία* inveniatur, dubito. *Ἀνούρησις* vero pro suppressa urinae secretione, uti Kraus. voluit, dici non potest, cum *οὔρησις* non urinae secretionem, sed mingendi actionem significet. Iörg (*von den Kinderkrankh.* p. 457.) vertit anuriam *Harnlosigkeit.*]

ANUS dicitur intestini recti extrema pars. Constat ex tribus musculis, duobus nempe levatoribus, anum tempore necessitatis distrahentibus, et attollentibus, et uno sphinctere, sive constrictore, qui anum claudit et occlusum servat. — *Item* cavitas in cerebro, seu potius foramen in anteriori extremitate ventriculi tertii sub commissura anteriori cerebri situm, et in canalem, qui infundibulum vocatur, et ad glandulam pituitariam dirigitur, patens. — *Item* cutis superans umbilicum, cuius rugae senii indicium faciunt. *Corrugata vetula* a Barbaris. Gr. *πρωκτὸς*. Ge. *Die Oeffnung des Mastdarms, der Hintere.* Ga. *l'anus, le fondement, le trou du derriere.* A. *The arse, or fundament.* B. *De aars.*

ANXIETAS est molestissimus angustiae et impeditae respirationis sensus, inprimis circa praecordia, quae excitatur, quum liber sanguinis transitus per arteriae pulmonalis fines impeditur: saepe autem in ventriculo sedem habet a peregrino quodam et noxio ingesto; vel etiam ab affecto genere nervoso pendet, et hypochondriacis, hystericisque familia-

ris est. Ge. *Beängstigung.* Ga. *Anxieté, oppression.* A. *Anxiety.* B. *Benauwdheid.*

[ANXIS, idem quod strangulatio, a gr. ἄγχω, *strangulo.* Berolinenses (*Encyclop. Lex.* III.) anxin ani volunt idem esse ac prolapsum ani. Sed prolapsus ani, a resolutione sphincterum pendens, sine strangulatione locum habet. Ἄγξις occurrit in Etym. M. ἄγξαι exponit Hesych. per χαλινῶσαι.]

ANYDRON vocatur species *Solani maniaci,* dicta forte, quod, qui eam gustaverint, sitiant. Ex α priv. et ὕδωρ, *aqua.*

AORTA sive ARTERIA MAGNA est vas, quod circulari orificio ex sinistro ventriculo cordis oritur; mox emittit duos ramos, qui cordis basin exterius cingentes, *coronarii* vocantur; adscendit, superato pericardio sursum parum it, mox retrorsum, paulo sinistrorsum, in arcum se flectit versus spinam, descendit deinde. Ramos ascendentes ex ipso arcu tres habet, unum *innominatum,* qui mox in arteriam *carotidem dextram* et *subclaviam* eiusdem lateris dividitur, *carotidem* porro *sinistram,* et *subclaviam sinistram,* quae omnes partibus superioribus prospiciunt. Ipse truncus ex arcu descendens, spinae dorsi arterias intercostales, lumbares et sacras largitur, nec non visceribus ramis emissis, scilicet arteriis phrenicis, coeliaca, mesentericis et emulgentibus, prospicit. Ulterius deinde facta descensione ad femora et pedes terminum consequitur. Haec ergo arteria omnem sanguinem ex ventriculo cordis sinistro susceptum, per totum corpus ramificationibus suis distribuit. Proprie tamen *truncus* aortae vocatur tantum ab orificio ventriculi cordis sinistri, usque ad ortum arteriarum iliacarum. Tota haec arteria similis est reliquis arteriis, nisi quod habeat membranas et fibras fortiores. Arteria nomen habet ab ἀὴρ, *aër,* et τηρέω, *servo,* quia antiquis persuasum erat, in ea aërem contineri. Ἀορτὴ vero, ab ἀείρω, *attollo, suspendo.* Ge. *Die grosse Puls- oder Schlagader.* Ga. *l'aorte, la grande artère.* A. *The great artery.* B. *De groote slag-ader.*

[AORTITIS est inflammatio arteriae magnae, qualem Portal. (*cours d'anat. méd. III. p.* 127.) et quos laudat Voigtel (*Handb. d. path. Anat. I. p.* 472. sq.) descripserunt.]

APAGMA est ossis, vel alterius partis, de loco proprio abductio, vel etiam, iuxta *Hippocratem,* fractura, quae prope caput ossis cuiusdam fit. [Aliter definit *apagmatis* notionem Galen. *defin. med. to. XIX. p.* 432. Falsissimam esse Blancardi derivationem] ab α priv. et πήγνυμι, *compingo,* [probat Galen. *de meth. med. VI. c.* 5. to. X. p. 424. ἄπαγμα τῶν ἰατρῶν ἴδιον ὄνομά ἐστι τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις ἀηθες· εἰώθασι δὲ οὕτω προςαγορεύειν, ὅταν ἀποκαυλισθῇ τι πέρας ὀστοῦ, καθ' ὃ διορθοῦνται μάλιστα. Hic enim non de compactione ossis, sed de diffractione potius sermo est. Deri-

vanda igitur vox est ab *ἀπὸ*, *ab*, et *ἀγνύω* s. *ἄγνυμι*, *frango*. Vide Foës. *oecon. Hipp. p.* 67. In errore versatur Krausius, vocem ab *ἄγω*, *duco*, derivans.]

APANTHISMUS est obliteratio alicuius partis in corpore, ita ut prius vestigium amplius reperiri non possit: quod canali arterioso circa cor et venae in hepate foetus existenti, dum postea adolescit, contingit. Ab *ἀπανθέω*, *defloro*. Ge. *Verwachsung, das Zusammenwachsen*. Ga. et A. *Obliteration*. B. *Verwassinge*. [Hunc Blancardi locum Krausius suum fecit; sed vereor, ut ex ullo scriptore medico hanc *τοῦ ἀπανθισμοῦ* notionem possit probare. Galeno potius accedendum puto, qui, (*de ven. et art. anat. c.* 8. *to. II. p.* 808.) ubi explicare cupit, quid per venas intelligat parvas, haec habet: Parvas autem proprie appello, quae quamvis exiguam habeant latitudinem, tamen adhuc conspici possunt: qua in re ab iis differunt, quae aranearum telae et capillis similes sunt: *ἀλλ' αἱ μὲν λεπτοτάταις ἐοίκασι γραμμαῖς μόγις ὁρωμέναις, ἃς ἀπανθισμοὺς ἐκάλεσαν ἔνιοι τῶν παλαιῶν*.]

APANTHROPIA est species melancholiae, qua laborantes praecipue hominum consortium fugiunt. [Ge. *Menschenscheu*. Errat Krausius, cum *ἀπανθρωπίαν* et *ἀπανθρωπισμὸν*, quae plane contraria indicant, unum idemque significare et Passowium lapsum videri contendit, cum *ἀπανθρωπίζειν* synonymum simplicis *ἀνθρωπίζειν* esse statueret. Nam Stobaei (*ecl. phys. p.* 1096. *ed. Heer.*) locus: *Ὅσα κεκοινώνηκε πλείονος μὲν πυρὸς, ὀλίγου δὲ πνεύματος, ὕδατος δὲ καὶ γῆς ἴσης, ταῦτα ἀπηνθρώπισται*, luculenter docet, *ἀπανθρωπίζειν* esse *inhumanum reddere*.]

APARINE seu **ASPERUGO** est planta, quae habet caulem tenuem, debilem; quadrangularem, flexilem, aliis plantis adhaerentem, asperum, viridem; folia parva, lata, oblonga, viridia, rubiam referentia, caulem stellae forma ambientia, horridis suis spinis vestibus adhaerentia. Flores parvos, in spicas congestos, in quatuor partes divisos; stamina quatuor et pistillum unum; bacca post florem succedit, duo semina fere sphaerica, sibi invicem adhaerentia, continens, haec semina in medio parum sunt excavata, cutim siccam, nigram et pulpam albam continentem, habentia; radix est valde parva. A *Linnaeo* inter *Galia* refertur, et vocatur *Galium aparine* foliis octonis, lanceolatis, carinatis, scabris, retrorsum aculeatis, geniculis villosis, fructu hispido. Gr. *ἀπαρίνη*, *ῥίνη* enim est *lima*. it. *ὀμφαλόκαρπος*, et *φιλάνθρωπος*, vide suo loco. Ge. *Klebkraut*. *Kleberich*. Ga. *Rièble*. *Grateron*. *Le gaillet-accrochant*. A. *Cleavers*. *The common ladies bedstraw*. *Goosegrass*. *Goosegrease*. B. *Kleef-kruid*.

APATHIA est affectuum vacuitas, ex *α* priv. et *πάσχω*, *patior*.

APECHEMA, [ab ἀπηχέω, *dissono*. Medici hac voce contrafissuram indicant, quando, ut ait Celsus VIII. 4., altera parte ictus fuit, altera autem os fissum] seu a resonitu, quod sit fractura cranii in parte ei, quae percussa est, opposita. Dicitur etiam *infortunium* seu *contrafissura*. Vide *Contrafissura*.

APELLA vel **RECUTITUS** est is, cuius praeputium est abscissum; qualis mos Hebraeis, Turcis, Aegyptiis etc. familiaris est. [Qui vocem ab α priv. et *pellis* derivant, iis quantitas primae syllabae, quae in notissimo Horatii loco: *credat Iudaeus Apella*, brevis est, obstat. Quare Gesnero in *Thes. lingu. rom.* accedo, qui Apellam nomen proprium statuit, quo Horatii aetate Iudaeus quidam omnibus notus usus fuerit.] Ge. *Ein Beschnittener*. Ga. *Circoncis*. A. *Circumcised*. B. *Besneden*. — Sic etiam dicitur, cuius praeputium ita contractum est, ut glandem tegere nequeat. Proprie *Recutitus* vocatur, qui arte defectum praeputii restituit.

APEPSIA est abolita ciborum in ventriculo concoctio, ex α priv. et πέπτω, *coquo*. Ge. *Ueble Verdauung*. Ga. *Apepsie. Indigestion*. A. *Indigestion*. B. *Onverteering, verteerloosheid*.

APERIENTIA sunt medicamenta, quae tenuibus particulis profunda penetrando, ea, quae occludunt meatus et crassa sunt, attenuando et expellendo, corporis poros, atque meatus aperiunt. Horum tres classes sunt, quarum prima continet ea, quae vasa laxant. 2. Quae liquida attenuant, resolvunt, ac diluunt. 3. Quidquid, postquam vasa laxata sunt, et liquidum attenuatum, utraque in motum agit, et circulationem promovet. Sic in officinis prostant quinque radices *aperientes maiores*, apii, foeniculi, asparagi, petroselini, rusci, et quinque *minores*, graminis, rubiae, eryngii, capparis, ononidis, quarum decoctum scopo aperiendi propinatur. Sunt etiam *aperientia*, quae roborando solida obstructiones tollunt. Talia esse putantur e. g. crocus martis aperitivus, tinctura aperitiva dulcificans etc. Ge. *Oeffnende Mittel*. Ga. *Remèdes desoppilatifs*, ou *aperitifs*. A. *Aperitive medicins*. B. *Openende dingen*.

APERISTATOS est ulcus cavum non magnum, nec ulli graviori noxae coniunctum, ex α priv. et περίσταμαι, *circumsisto*. Unde *Galenus* [de comp. med. s. g. lib. II. c. 1. to. XIII. p. 464.] Ἀπερίστατα ἕλκη, *ulcera cava aperta*. Ge. *Ein hohles Geschwür*. Ga. *Ulcère creux*. A. *A hollow ulcer*. B. *Holle zweeren*.

APERTORIUM instrumentum est, *Iacobo Ruëff* descriptum, quo os matricis nimis arctum diducitur, ut foetus exire possit, eiusdem usus, quam *speculum matricis* dictum.

APES sunt insecta hymenoptera, mel et ceram ex plantis colligentia. Plures quidem sunt apum species, sed iuxta *Linnaeum*, proprie *apis mellifera* est apis pubescens, thorace

subgriseo, abdomine fusco, pedibus posticis glabris, utrinque margine ciliatis. Descriptionem sequentem idem Ill. Autor addit: *Regina* (*foemina*). Ge *Bienenkönigin*. Unica, altior, oblongior, aculeata. — *Fuci* (*mares*) ad 1600, inermes, antennis 11 — articulatis. Ge. *Drohnen*. — *Operariae* (*spadones*). Ge. *Gemeine oder Arbeitsbienen*. Ad 20,000, antennis 15 — articulatis, ventriculis 2: mellis ceraeque: aculeatae. Ense retrorsum serrato venenato latente intra vaginam cuspidatam. *Respublica* alvearii gynaecocratica est, dum *Foemina* imperans semper inclusa, operariorum custodum satellitio assidue stipata, antennis obvium marem quemcunque salutat, insiliendoque comprimit cum illius vitae dispendio; parit dein ova ad 40,000 saepe, quotannis in adaptatis favi cellis: primum neutra, dein mascula, demum nonnulla foeminina; his exclusis, gradu secundo supra calorem aestatis ordinariae, adolescunt larvae sextiduo, nent ad parietes cellae, operiuntur usquedum adultae evolant, alteroque die mellificant. *Mares*, ignavum pecus, incurii apricantur serenis diebus, gulae dediti. *Spadones* operarii, neutri, indefessi, mel e nectare, ceram e polline florum sedulo legunt ¼ milliaris spatio, quoties per coelum licet, reducunt, favos cereos struunt sexangulari-prismaticos, eosque melle replent, foeminam, mares pullosque nutriunt, cellas inhabitatas repurgant, immunda auferunt, vigilias et stationes ad portas instituunt, hostes arcent aculei ictu venenato, sibi ipsis licet lethali, maresque demum transactis nuptiis expellunt. Hostes in primis sunt motacillae, hirundines, pavones, bufones, mures, crabrones, vespae, pediculi, apes fures, mellonellae, fumus, etc. Flores melliferi non omnes, praecipui sunt echium, borago, verbascum, serpillum, melissa, etc. inprimis rosmarinus narbonensibus, thymus atticis etc. Vide *Cera*, *Mel*. Ge. *Biene*, *Imme*. Ga. *Mouches à miel*, *abeilles*. A. *Bees*. B. *Bye*.

APETALAE PLANTAE vocantur, quae gerunt florem petalis orbum, sed staminibus divitem.

APHACA est leguminis species (Diadelph. Decandr.). Habet haec planta folia triangularia, integra, ex adverso bina ex nodis caulium, ex quorum alis prodeunt claviculae; siliqua est foeta seminibus subrotundis; radix annua, fibrosa. Est proprie species Lathyri, et quidem *Lathyrus Aphaca*, pedunculis unifloris, cirrhis aphyllis, stipulis sagittato-cordatis *Linn*. seu Vicia lutea, foliis convolvuli minoris *Bauh*. Ga. *Viseron*. *Vesse sauvage*. Ex α priv. et φακὸς, *lens*, quod lentem minime referat. Dicitur etiam *Os Mundae*.

APHAERESIS est chirurgiae pars, superflua auferens, ab ἀφαιρέω, *tollo*.

[APHALANGIASIS male a Siebero (*Reise nach Kreta II.*

p. 165.) formata denominatio quarti stadii leprae orientalis, quod sese inprimis phalangum digitorum mortificatione prodit.]

APHANES *Linn.* est planta minima apetala, tetrandria digynia, quae olim ad Alchemillae genus referebatur, a qua stylorum numero tamen differt. [A gr. ἀφανὴς, *inconspicuus.*] Ge. *Acker Sienau, Frauenmäntelchen, Jungfernkamm* etc. A. *Parsley pirt. Percepier. Colickwort.* B. *Perchepier.* Ga. *L'alchemille des champs. Le petit pied de lion de montagne* sive *des champs.*

APHONIA sive *Loquela abolita,* unde *muti;* quales primo sunt, qui surdi, et ideo quoque muti nascuntur. Infantes quoque, etsi non in lucem prodeunt surdi, ad tempus tamen muti sunt, donec fari et loqui didicerint. Si linguas varias, quae homines, quos una coniunxerat ratio, diversa oratione distinxit, spectemus, nemo, etiamsi vel loquacissimus, non erit mutus. Senes, qui solent bis pueri esse, inter alia muti ex parte fiunt. Qui apoplexia somno qualicunque, epilepsia, paraplegia, hemiplegia, syncope, suffocatione hypochondriaca et aliis morbis laborant, ad tempus muti sunt, aut si placet, obmutescentes: uti etiam, si graviter consternuntur, contristantur, metuunt, irascuntur, saepe obmutescere solent: denique qui moriuntur, in articulo saltem mortis muti sunt; sed alius quoque casus reperitur, si quis caeteroquin non admodum aeger, mutus evadit, aut aliquamdiu aut semper manet. Atque ex his constat mutum quem esse, aut obmutescere, in morbis soporosis, paralysi spinalis medullae, aut vitio linguae, vel aliarum partium, sono, vel voci articulatae proferendae inservientium, etc. Ex α priv. et φωνὴ, *vox.* Ge. *Sprachlosigkeit, Stummheit.* Ga. *Muet.* A. *Dumbness.* B. *Spraakeloosheid, Stemmeloosheid.*

APHORISMUS est oratio, quae omnes proprietates brevissimis verbis circumscribit, seu praeceptum brevibus verbis conclusum. Ab ἀφορίζω, *determino.* Ge. *Ein Hauptsatz.* G. *Aphorisme, sentence.* A. *A short sentence.* B. *Scheiregel, kortbondige spreuk.*

APHRODISIA, i. q. Venus, seu coitus. A graec. Ἀφροδίτη, *Venus* et *venerea libido.*

APHRODISIACA sunt remedia, quae ad venerem incitant. Ab *Aphrodisia.*

APHRODISIA PHRENITIS est insanus et ardens amor in puellam et coëundi desiderium. Ge. *Unsinnige und wüthende Liebe.* Ga. *Rage d'amour, amour furieux.* A. *A raging desire after venery.* B. *Dolle verliefdheid.*

APHRODISIUS MORBUS, idem quod *Lues venerea* et *Aphrodisia.*

APHRONITRUM, *natron, anatron, nitrum antiquorum, baurach, alcali fixum minerale, natrum murorum Linn.* Sal

nudum calcarium, vel alcali fixum muris fornicatis adhaerens. Cartheus. Alcali compactum *cristallisabile corporibus superficialiter adhaerens. Waller.* [E recentiorum nomenclatura *carbonas natricus*, seu *natras kalicus*, interdum quoque *sulphas magnesicus.*] Ge. *Mineralisches Salz, Alkali.* Est substantia salina, a nitro maxime diversa, quae abunde in aqua marina continetur, et basin salis culinaris constituit. Adnascitur quoque parietibus fornicum subterrancorum, ibique induratur. In igne effervescit, neque tamen crepitat; cristallisatione abit in parallelepipeda quadrangularia; cum acido vitrioli constituit sal mirabile Glauberi. Nonnulli quoque *Aphronitrum* vocant sal album, vel flavum calcareum, *Natrum marmoris Linn. Sal neutrum calcareum efflorescens Waller.,* quod parietibus fodinarum adnascitur, saporis amaricantis, in aëre nitorem amittit, et e cuius solutione cum oleo tartari per deliquium aliquantulum terrae praecipitatur. Est quasi *nitri spuma,* ab *ἀφρὸς, spuma,* et *νίτρον, nitrum.* Ge. *Mauer-, Salz-, Kalkbeschlag.* Ga. *Ecume* ou *fleur de nitre. Soude blanche.* A. *Scum of the niter* or *saltpeter.* B. *Salpeter-schuim.*

APHTHAE sunt parva, rotunda, superficiaria ulcuscula, occupantia os internum, fauces, oesophagum, ventriculum, intestina; varie colorata, alba, flava, fusca, livida, nigra; videntur esse exulcerationes tenuissimorum ductuum salivosorum et mucosorum, factae ex obturatione finis eorum ductuum extremi per humorem lentum viscidumque eo delatum: gustum impediunt, et deglutitionem difficiliorem faciunt. Solent frustulatim decidere et aliquando recrescere; imprimis observantur in infantibus, sed et in adultis, morbis acutis et viscerum inflammatione laborantibus. Hinc sunt vel benignae, vel admodum malignae et gangraenosae. *Oscedo, Sereno* et *Isidoro. Alcola Arabibus.* Item *Bothar.* A *φθάνειν, praevenire, occupare:* aliis ab *ἅπτεσθαι, incendi.* [Ad horum sententiam accedere videtur Galen. *de compos. med. sec. loc. VI. e. g. Τὰς ἐπιπολῆς ἑλκώσεις ἐν τῷ στόματι γινομένας ὀνομάζουσιν ἄφθας, ἐχούσας τι καὶ θερμότητος πυρώδους*] et propter albedinem quasi os totum alba farina esset conspersum. [Galen. *def. med. to. XIX. p.* 441. *Ἄφθα ἐστὶν ἕλκωσις ἐπιπόλαιος ἐν στόματι γιγνομένη.*] Ge. *Der Mehlhund.* it. *Schwämmchen.* Ga. *Les aphthes.* A. *The thrush.* B. *Mondgezweer, de Sprouw.*

APHYLLANTHES, quasi diceres flos non foliatus, est plantae genus flore liliaceo, habens spathas imbricatas, lanceolatas plures; petala sex, obovata, desinentia basi in ungues tenues, limbo patentia, inferne in tubum conniventia, erecta; filamenta sex setacea, corolla breviora; antheras oblongas; germen trigonum, turbinatum, stylum filiformem longitudine staminum; stigmata tria oblonga; capsu-

lam turbinatam, triangularem, trilocularem, semina ovata. Ex α priv. φύλλον, *folium*, et ἄνθος, *flos*.

APIASTRUM est Melissa, sic vocata, quia ab apibus adamatur. Vide *Melissophyllum*. Item *Ranunculus*. Vide *Batrachium*.

APICES seu **ANTHERAE**, quae in medio calycis, seu folliculi, quo flos clauditur, erumpunt, *staminum* sunt partes, quae veluti filamenta ab intimo floris sinu prosiliunt. Habent stamina saepius in summo quidpiam crassiusculum, a qua similitudine nomen acceperunt; dicuntur et *capitula*. Geminis constant loculis, aut cistellis cavis, capsula membranacea per medium in duos recessus divisis, qui coloratum plerumque pulverem germen per stigma et stilum foecundantem continent: et cuius granula (ut ex optimis observationibus constat) in qualibet plantarum specie definitam utplurimum formam assumunt. Haec autem capitula partim ab apparente illorum figura, partim ab eo, quo funguntur, officio, non inepte *testiculos* appellant nonnulli Botanici; planta enim, ablatis, antequam sua subierunt munia, capitulis, producere pergit semina, quae, quamquam apparent pulcherrima, nunquam tamen prolifera evadunt, eodem perfecte modo, ut in subventaneis animalium ovis contingit; unde talia huiusmodi plantarum semina, ex analogia non foecundatis animalium ovis comparari possunt. Vid. *Anthera*. Ge. *Staubfächer*, *Staubfäden*. Ga. *Sommets*. A. *The chives*. B. *Toppen*.

APINTHION, vide *Absinthium*.

APIOS Tithymali species est. Caulis eius scandens; folia bina, quasi coniugata ad costam in folium impar desinentem; pistillum vagina obvolutum, abit in siliquam tricapsularem, quarum singulae continent semen oblongum; radix tuberosa est, pirum referens, latior a parte superiore, quam ab inferiori, externe nigra, intus alba, plurimum lactis continens. Ἰσχὰς, χαμαιβάλανος, Lat. *Raphanus sylvestris*, vulgo *Aard-nood*. *Apios* ab ἄπιος, *pyrus*, dixerunt Graeci, quod radicis extremum in pyri formam turbinatur. Eadem etiam ratione *Ischas* et *Chamaebalanos* ab iisdem nominata est, quod in ficus et glandis effigiem radicis extremum turbinetur. Quapropter non inepte Latini etiam *Glandem* aut *Ficum* seu *Caricam sylvestrem*, vocabant: ἰσχὰς enim est *Carica*, quia ἰσχνὴ, siccando gracilis facta. Χαμαιβάλανος venit a χαμαὶ, *humi*, in *terra*, et βάλανος, *nux*, *glans*. Sed *Apios Americana Gron.* est *Glycine Apios Linn.* (Diadelph. Decandr.) foliis imparipinnatis ovato-lanceolatis: Glycine radice tuberosa *Gron.* et *Royen.* vel Astragalus perennis spicatus americanus scandens caulibus, radice tuberosa *Moris.* Planta vero, quam *Fuchsius Apion* vocat, est *Lathyrus tuberosus Linn.* (Diadelph. Decandr.) pedunculis multifloris, cirrhis diphyllis, fo-

liolis ovalibus, internodiis nudis, vel Lathyrus arvensis repens tuberosus *Bauh.*

APIUM est planta umbellata, (Pentandr. Digyn.) quae habet caulem crassum, striatum, excavatum, et viridem; folia Petroselini, sed maiora, viridia, splendentia, polita, trifariam leviter incisa, serrata, quae succum odoris penetrantis et ingrati, praesertim si folia contunduntur, ac saporis fortis et nauseosi continent. Flos albus vel luteus, cuius calyx abit in duo semina striata, crassiuscula, grisea, saporis acris et ingrati, hinc gibba, inde vero plana; radices carnosae, crassae, rectae, albae, profunde in terra repentes, in multos ramos plerumque divisae, in omnibus satis longae; a Cicuta distinguuntur odore et sapore; in plerisque radix est annua, sed tamen non in omnibus: sapor aromaticus quodammodo. Laudatur valde propter vim diureticam, et inter quinque aperientes radices numeratur. Crescit haec planta in fossis et humidis locis. *Apium* dicitur ab apice, quia olim apices, id est capita, victorum in certaminibus eo coronabantur: alii ab apibus dictum volunt, quod apes apio et petroselino delectentur. Plures dantur Apii species, ut Apium petroselinum, sylvestre, montanum, etc. Per culturam *Apium graveolens* multum emendatur, atque sub nomine *Apii dulcis* seu *Celeri Italorum Tournef.* in re culinaria adhibetur. Semen gaudet viribus carminativis atque aromaticis Σέλινον a lunae dominio vocatur, nec non *Eleoselinum* ab ἕλος, gen. ἕλεος, *palus*, et Σέλινον, *apium*. Ge. *Eppich*, *Sellerie.* Ga. *De l'ache. Apium. Persil des marais.* A. *Smallage.* B. *Eppe. Iuffrouw merk.*

APIUM RISUS, vide *Risus Apium.*

APIUM SYLVESTRE, idem quoque quod *Batrachium.*

APNOEA est respiratio ad sensum, vel in totum abolita, vel maximus asthmatis gradus, qualis in syncope et hysterico affectu aliquando contingit. Ex α priv. et πνέω, *respiro.*

[**APOCENOSIS** est nimia vasorum depletio. Cullen *nosol. method.* hanc denominationem tribuit humorum evacuationi, quae neque febrem, neque irritationem comitem habet.]

APOCHYLISMA, SUCCAGO, ROBUB, ROB et **ROHOB** est succi cuiuscunque ex vegetabilibus, vel per se, vel cum saccharo, aut melle, in duriusculam sapae consistentiam coctio et inspissatio. Ab ἀποχυλίζω, *succum extraho.* Ge. *Conserve, eingekochter Saft.* Ga. *Conserve.* A. *A conserve. Rob.* B. *Conserve, een sielei.*

APOCLASMA est partis cuiusvis in corpore abruptio, ab ἀποκλάω, *abrumpo*, *defringo.*

APOCOPE est partis abscissio, ab ἀποκόπτω, *abscindo.* Vide *Extirpatio.* Ge. *Abnehmen.* Ga. *Extirpation.* A. *A cutting of, an extirpation.* B. *Een extirpatie. Afzettinge.*

APOCRISIS et **APOCRISIA** est id, quod ex abundantia quasi e corpore eliminatur, ab *ἀπὸ*, *ab*, et *κρίνω*, *secerno.*

APOCRUSTICUM est remedium, quod constringendo et refrigerando, humores in quandam partem corporis depositos ibique collectos repellit, ab *ἀποκρούω*, *repello.* Ge. *Zurücktreibende Arznei.* Ga. *Remède repellent.* A. *Repelling medicine.* B. *Een tesamen en terugtrekkend middel.*

APOCYNUM est plantae genus, cuius perianthium est monophyllum, semiquinquefidum, erectum, acutum, minimum, persistens; petalum campanulatum, subrotundum, semiquinquefidum, laciniis revolutis; nectarium corpusculis quinque, ovalibus germen ambientibus, et setis quinque, parvis; filamenta quinque vix visibilia; antherae quinque, oblongae, erectae, acutae, basi bifidae, conniventes; germina duo, ovata; styli vix ulli; stigmata globosa, germine fere maiora; folliculi duo longi, acuminati, univalves, uniloculares; semina numerosa, minima, pappo longo coronata; receptaculum subulatum, longissimum, asperum, liberum. Quinque species Ill. *Linnaeus* recenset, scilicet: A. androsaemifolium, cannabinum, venetum, frutescens et reticulatum, reliquas aliis plantarum generibus adnumerat. Omnis haec planta succum lacteum continet. Olim vero plures plantae *Apocyna* vocabantur, quae nunc ab Ill. *Linnaeo* ad *Asclepiadis* genus relatae sunt. Hoc et cum Apocyno erecto, latifolio et Syriaco factum est. Vid. *Asclepias.* In Aegypto Asclepias et Apocynum vocantur *Ossar*, et fructus Asclepiadis giganteae *Linn.*, qui pugni magnitudinis est atque oblongus, dicitur *Beidel-sar*, quasi *Beidel-ossar*, quod Arabice notat ovum ossar. Pappo, quo semina coronata sunt, utuntur incolae ad inserendum inter stragula, et in culcitris. Haec planta omnia quadrupeda, carnivora, et praesertim canes, in cibum data, necare traditur. Componitur ex *α* priv. et *κύων*, *canis.* Ge. *Hundskohl.* Ga. *Apocyn.* A. *Dogsbane.* B. *Hondsdood.*

APODACRYTICUM est medicamentum lachrymas excitans: sed aliis est collyrium lachrymarum effusionem desiccans et cohibens, ab *ἀποδακρύω*, *lacrymas excito.*

APOLEPSIA et **APOLEPSIS** est spirituum animalium et sanguinis interceptio. Vel est medius status inter apoplexiam et paralysin, aut apoplexiae species, sive subitanea et fugax vocis interceptio cum sensus et motus omnimoda frustratione, ab *ἀπολαμβάνω*, *intercipio.* Idem quoque quod *Catalepsis.* *Hippocrates* hac voce quamvis interceptionem, alvi, urinae, etc. indicat. [Vide longam Foësii de hac voce disputationem in Oec. Hipp.]

APOMELI est aqua mulsa, seu hydromeli dilutius, interdum idem significat, quod oxymel, seu decoctum ex aceto et melle, ab *ἀπὸ*, *de*, et *μέλι*, *mel*, quasi de melle coctum.

[Diosc. V. 17. narrat, sic vocari eam hydromelitos speciem, quae elotis aqua favis conficiatur et asservetur.]

APONEUROSIS est lata expansio tendinea, in quam nonnulli musculi terminantur, et qua tum aliis partibus inseruntur, tum subiectos musculos tegunt, eorumque actionem adiuvant. Talis est e. g. aponeurosis musculorum abdominis, frontis, occipitis, bicipitis, fascia lata, etc. cum, si musculus in caudam teretem terminetur, ea proprie tendo dicatur. Ex *ἀπὸ, de*, et *νεῦρον*, quo sub nomine veteres et ipsos nervos, et ligamenta, et tendines intellexere. Ge. *Breite sehnige Haut.* Ga. *Aponeurose.* A. *A broad tendon.* B. *Een breede peeze.*

APOPHLEGMATICA, videatur *Apophlegmatismus.*

APOPHLEGMATISMUS, [a graeco *ἀποφλεγματίζειν*, quo usus est Galen. *de simpl. med. virt.* VII. c. 10. p. 10. to. XII.] vocatur medicamentum, quod lentam, subalbam, pituitosam materiam, secretam ex membrana pituitaria, nares, earumque ossicula, sinus frontales, maxillares, ossis cuneiformis, etc. investiente, nec minus mucum oris, faucium, linguae, laryngis et pharyngis, dissolvit ac eliminat; sive id fiat specie errhinorum, gargarismatum, masticatorii, collutorii, linctuum, vel fumi. Hinc apophlegmatismus reducitur ad ptarmica, sive errhina, ac sialagoga, aut salivam moventia, quia haec omnia, quae pituitam educunt, agunt vel per nares eliciendo, vel per os; hinc apophlegmatismus dicitur a *φλέγμα, pituita.* [Nescio, quomodo Krausius asserere potuerit, a nonnullis apophlegmatismum temere pro medicamento, pituitam evacuante usurpari. Poterat hunc errorem vitare, modo memisset tot remediorum, a Galeno *d. comp. med. sec. loc. II. c. 2. p.* 565. 582. 587. 589. to. XII. citatorum.] Ge. *Schleimauflösende und abführende Mittel.* Ga. *Masticatoire.* A. *A masticatory.* B. *Een slymzuiverend middel.*

APOPHTHORA est abortus, sive foetus immaturi in lucem editio, ab *ἀποφθείρω, corrumpo.* Vide *Abortus.*

APOPHYSIS, PROBOLE, ECPHYSIS, PROCESSUS, PRODUCTIO, PROIECTURA et **PROTUBERANTIA** est pars ossis, non substantia cartilaginea intermedia coniuncta, ut epiphysis, sed cum osse continua, et ultra planam superficiem protuberans, substantiae minus densae, tutandis articulis, capitibusque musculorum firmandis inserviens. Pro diversa magnitudine, similitudine, situ et usu variis nominibus denotantur apophyses. Sic dicitur processus, prominentia, protuberantia, tuberculum, tuberositas; vel processus mastoides, styloides, coronoides, coracoides, etc. vel spinosus, transversus, vel caput, condylus, trochanter, etc. ab *ἀποφύω, produco.* Ge. *Fortsatz.* Ga. *Eminence de l'os* ou *apophyse.* A. *Processes of bones.* B. *Uitwassing, uitstecksel.*

APOPLECTICAE VENAE sunt venae iugulares, male ab antiquis *Soporales* dictae.

APOPLECTICA [minime possunt, ut Blancardus voluit, esse remedia ad avertendam, aut sanandam apoplexiam facientia. *Ἀποπληκτικὸς* enim est, qui aut ad apoplexiam pertinet, aut hoc morbo laborat.] Ge. *Mittel gegen den Schlag.* Ga. *Remèdes contre l'apoplexie.*

APOPLEXIA, ATTONITUS STUPOR, MORBUS ATTONITUS et **SIDERATIO** dicitur. Est repentina sensuum internorum et externorum, et motus voluntarii abolitio, in qua scilicet aegri subito concidunt, et iam prostrati, neque se movere, neque loqui, neque, si pungantur, quod sentiant, testari possunt, iacentes supini flaccidis membris, ut in paralysi, cum respiratione parva ac difficili, sive anhelatione, stertentes, ac si dormirent, palpebris clausis, aut contractis; sed actio cordis, organorumque respirationi inservientium, uti etiam pulsus et faciei color remanent, nisi gravis sit apoplexia, iam deliquiis et morti manum porrigens, ore etiam patulo, et hiante, ex quo humor, et spuma effluunt, aëris subsidium quasi petunt; denique urina, alvi faeces et semen solent exire, atque, nisi in paralysin mutetur apoplexia, aut aliter solvatur, mors brevi instat. Quando cum respiratione pulsus magis magisque deficit, et extrema frigere incipiunt, facies quoque ruborem cum pallore mutare, et stertor, qui ab initio adest, primum maior fieri, deinde minui et cessare, ita actum est: hinc ab *Hippocrate* inter morbos acutos recensetur. Dividitur a recentioribus scriptoribus in sanguineam et serosam, prout nempe vel sanguis, vel serum, aut in vasis cerebri collectum, aut vere extravasatum est. Oritur in genere a quacunque causa, medullam oblongatam, vel originem nervorum, mediate, vel immediate comprimente, sicque influxum fluidi nervei in nervos sensorios et motorios impediente, superstitibus adhuc actionibus vitalibus, quae si compressione increscente quoque aboleantur, apoplexia in mortem transit. Ab *ἀποπλήττω*, *percutio.* Vocatur etiam *Paralysis universalis.* Ge. *Der Schlag.* Ga. *Apoplexie.* A. *An apoplexy.* B. *De poplesye, geraaktheid, berbertheid, de hand gods.* Vide *Hemiplegia, paraplegia, paralysis.*

[**APOPSYCHIA** male a Blancardo explicabatur per lipopsychia, quoniam tali composito lingua graeca caret. Galeni (*comm.* 3. *in Prorrh.* lib. 3. p. 206. ed. Bas.) locus, qui tanquam fons vocis *ἀποψυχία* adfertur, eam non habet, sed *ἀψυχία*, quam per *λειποψυχία* exponit. Hinc et Krausii error corrigendus.]

APORRHOAE [aut **APORRHOIAE** sunt aut defluvia, v. c. capillorum, aut effluvia fluidorum sub vaporum forma] ab *ἀποῤῥέω*, *defluo.* Ge. *Ausdünstungen.* Ga. *Exhalations.* A. *Exhalations.* B. *Uitvloeisels.*

APOSIA vel *Oligoposia*, idem quod sitis parva, vel plane abolita. [Ab α priv. aut ὄλιγος, *paucus*, et πίνω, *bibo*. Prioris vocis exemplum quo minus in scriptore graeco inveniatur, dubito.]

APOSCEPARNISMUS est vulneris cranii species, quando pars quaedam scindente instrumento ita ablata est, [ut tenuem ligni laminam dolabra resectam referat. Vid. Richter *Chirurg. II.* p. 30.] Ab ἀπὸ, ab, et σκεπαρνίζω, *ascia* s. *dolabra* (σκεπαρνῷ) *aufero*. Aliquando tantum significat os ruptum et divisum, sic ut in eo teli acuti vestigium sit relictum.

APOSITIA est alimentorum fastidium, ex ἀπὸ, *ab*, et σῖτος, *cibus*. Ge. *Ekel, Unlust zum Essen*. Ga. *Degout*. A. *Nauseousness*. B. *Een spyswalg, hongerloosheid*.

APOSPASMA nominatur [omnis solutio continui, quae in partibus organicis ita locum habet, ut solutae partes a se invicem recedant.] Ἀπόσπασμα ab ἀποσπάω, *detraho*. Ge. *Abreissung, Abtrennung*. Ga. *Solution*. A. *Separation*. B. *Vaneenscheuring*.

APOSTASIS, vide *Apostema*. [Ill. Hufeland vocem ab ἀπὸ et στήμω, quod *detineo* significare putat, derivavit. Praestabat plane nullam, quam tam absonam, protulisse derivationem. Descendit ab ἀφίστημι, *dirimo*, unde ἀφίσταμαι, *absum, abscedo*. Vid. Foës. *oecon. Hipp. s. v.*]

APOSTEMA SUPPURATIO *Plinio*, **APOSTASIS** *Hippocr.* v. c. aphor. 4, 31. etc. et **ABSCESSUS** *Celso* lib. 2, c. 7. etc. Est nomen generale, adeo ut a veteribus omnes tumores praeternaturales, qui ex humorum affluxu in satis evidentem molem attolluntur, ita vocentur: vel est exulceratio saepe post crisin relicta: verum *apostasis* et *metastasis* in eo quandoque differunt, quod *apostasis* de accurata crisi (ut vocant), *metastasis* vero de translatione materiae ab una parte in aliam dicitur. Interim tamen apud recentiores potissimum notat tumorem pure impletum, qui cavitate quadam limitibus circumscripta continetur, intra partes solidas corporis vi morbi facta; eius maturitas cognoscitur, si ad alternum digitorum adtactum puris fluctuatio percipitur. Triplici generatur modo in quadam parte. 1. Ex praecedenti inflammatione istius partis in suppurationem conversa. 2. Si alicubi in corpore ex facto abscessu aliunde deponatur pus, vel 3. si materia morbum faciens, prius per totum corpus dispersa, in unum locum colligatur, et in pus conversa reperiatur; haec duo ultima genera metastases quoque dicuntur, aut crises per abscessum. Ge. *Ein Geschwür, Eitergeschwulst*. Ga. *Apostême, abcés, suppuration*. A. *An apostume, an impostume*. B. *Een aposteume, een verzweeringe, etter-gezwel*.

APOSTOLORUM UNGUENTUM s. **DODECAPHARMACUM**, sic dictum a duodecim ingredientibus, quae nu-

mero Apostolorum respondent: ad ulcera mundificanda et consolidanda olim magnopere commendatum est.

APOSYRMA [quid denotet, docet Scrib. Larg. *comp.* 215. Emplastrum Euelpisti facit ad tenera corpora mediocriter laesa et abrasa, quae ἀποσύρματα Graeci dicunt. Hoc sensu quoque occurrit ap. Galen. *de comp. med. s. g.* lib. 1. c. 16. to. 13. p. 432.] ab ἀποσύρω, *detraho*, *abrado*.

[**APOTHECA**, gr. ἀποθήκη, proprie locum denotat, quo aliquid reponitur. Nam ἀποτίθημι, a quo illud substantivum descendit, inter alia quoque *repono*, *condo*, significat. — Hodie tabernae, in quibus medicamenta venalia prostant, *apothecarum* nomen nactae sunt. Hinc]

APOTHECARIUS, qui medicamenta praeparat.

APOTHERAPIA est terminus antiquae medicinae gymnasticae, qui finem perfectae exercitationis significat et postremam partem, quando ordine adhiberi solet vel frictio, vel unctio, vel balneum, ad lassitudinem tollendam. [Eius duplex genus statuebat Galenus, qui copiosissime de illa agit l. 11. *de sanit. tuend.* c. 2. to. VI. p. 167 seq. ed. Lips., quorum alterum exercitationis pars, alterum eiusdem species sit.] Ea pars quoque medicinae, quae hoc docet, *Apotherapeutica* propterea dicitur.

[**APOTHERMOS**, gr. ἀπόθερμος, qui caloris expers est, senum epitheton ap. Aret. *chr. morb. sign. II.* c. 1. p. 130. ed. Lips. γέροντες μὲν πάντα παθέειν ἕτοιμοι, ἀπόθερμοι· ψυχρὸν γὰρ τὸ γῆρας. Illa autem notio, quam Castellum secutus Blancardus habet, qua condimentum acre denotare dicitur, cuius modi sit, quod e sinapi, oleo et aceto solo fiat; uno nititur Galeni loco (*de atten. victu* c. 11.), quo de iis, quae aceto et muria condiuntur, agitur. Suadet ibi Galen. si quis velit, penuria coactus, piscibus cetaceis vesci, ut ἀποθέρμῳ utatur, quam vocem latinus interpres explicat per *condimentum acre* etc. Vix credi potest, hanc notionem cum voce illa coniunctam fuisse.]

APOZEMA, **DECOCTUM** *Plin.* Synon. ἀφέψημα. Pharmacopoei *decoctionem* nominant. Est medicamentum fluidum, paratum ex *radicibus*, *lignis*, *corticibus*, *herbis*, *floribus*, *fructibus*, *seminibus*, etc. quae in aqua aliove liquido coquuntur ad remanentiam ut plurimum unciarum duodecim, quindecim, vel viginti. [Pro ingredientium diversitate diversas possidet vires. Ab ἀποζέω, *decoquo*. Cum gr. ἀπόζεμα scribatur, graviter errare patet, qui penultimam syllabam longam enuntiant.] Ge. *Ein abgesottener Trank. Absud. Decoct.* Ga. *Aposême*, *decoction.* A. *An apozeme*, or *decoction.* B. *Een apozema*, *een drank*, *afzietsel*, *kooksel.*

APPARATUS sunt instrumenta, fasciae, etc. chirurgis ad aliquam operationem, seu deligationem, necessaria. Ge. *Geräthschaft.* Ga. *Appareil.*

[**APPARATUS CHEMICUS** denotat quodlibet instrumentum, quamlibet suppellectilem, ad chemica experimenta rite instituenda utilem, quin adeo necessariam. Ge. *Chemische Geräthschaft.*]

APPARATUS MAIOR et MINOR. Lithotomis loquendi formula est: varias enim calculum extrahendi methodos habent. Una fit apparatu plurimorum instrumentorum, eaque tantum in adultis instituitur, et *Apparatus maior* ideo vocatur. Altera vero minori cum apparatu fit, et in puerulis, et nonnunquam in adultis quoque, adhibetur. *Apparatus altus,* seu sectio hypogastrica est, dum calculus e vesica supra os pubis incisa extrahitur. *Lateralis,* ubi collum vesicae in latere aperitur. Vide *Lithotomia.* Ge. *Die grosse oder kleine Geräthschaft den Stein zu schneiden, der hohe Schnitt, der Seitenschnitt.* Ga. *Le grand, le petit, le haut appareil, l'appareil lateral.* A. *The great apparatus* etc. B. *'t groot en 't klein beslagel.*

[**APPARATUS PNEUMATICUS** ea suppellex vocatur, qua gasa s. variae aëris formae commode in vasis idoneis excipi, aut ex uno vase in aliud transfundi possunt. Vannus, ad hunc apparatum pertinens, cum aut aqua, aut argento vivo repleri possit, inde nominis diversitas nata est. Habemus enim apparatum cum *hydropneumaticum,* tum *hydrargyro-pneumaticum.*]

[**APPARATUS WOULFIANUS** constat e pluribus lagenis, aqua aut alio liquore repletis, et per tubos vitreos inter se coniunctis. Gas, per hos liquores traductum, in prioribus lagenis a peregrinis particulis purgatum, atque in ultima purius factum excipitur.]

APPENDICULA VERMIFORMIS est gracilis particula, cylindrica et lente crassescens, qua intestinum crassum infra ilei ingressum incipit. Haec in foetu cava et maior est, quam in adulto homine, et aliquando etiam dimidiam partem latitudinis ilei habet, hinc in foetu maiorem huius particulae utilitatem esse putatur. Habet mesenteriolum proprium et brevius, a quo contractum in spiram curvatur. In foetu faecibus saepe et meconio plena est. Interius plures mucosas glandulas continet. Ab ea particula ligamenta coli incipiunt. Ge. *Der wurmförmige Fortsatz des blinden Darms.* Ga. *Appendice vermiculaire.* A. *The wormlike appendix of the blind gut.* B. *'t wormgewyze afhangsel.*

APPENDIX et APPENDICULA est pars alteri tantum adhaerens, neque proprie partem eius constituens. Vide *Epiphysis.* *Appendiculatus* botanicis est petiolus ramentis foliaceis ad basin. [B. *Gebyhangzeld.* Ga. *Appendiculé.* Ge. *Mit Nebentheilen versehen. Gelappt.* Etiam foliola sunt appendiculata, qualia Ferula nodiflora habet. Ge. *Angehängte Blättchen.*]

APPETITUS est sensatio, seu instinctus naturalis, ad cibum potumque reficiendo corpori capiendum. Si illo instinctu ferimur ad alimentum solidum, *fames* vocatur, *sitis* autem, quando desideramus alimentum fluidum. Pendet a naturali constitutione et robore humorum et viscerum digestioni inservientium. Vide *Fames*. Ge. *Lust und Begierde zum Essen und Trinken*. Ga. *Appetit*. A. *Appetite* or *hunger*. B. *Spys-lust, appetyt*.

APPETITUS CANINUS, idem quod *κυνώδης ὄρεξις*.

APPETITUS DEPRAVATUS, vide *Pica*.

APPLICATIO est illa actio medici, vel chirurgi, per quam remedia quaedam interna externave corpori admoventur.

APPREHENSIO idem est, quod CATALEPSIS.

APSYCHIA est summum animi deliquium. Vide *Deliquium animi*, ex α priv. et ψυχὴ, *anima*.

APTERA vocantur *Linn.* insecta, quae ordinem proprium in systemate historiae naturalis constituunt, et quae in omni sexu alis destituuntur. Talia sunt lepisma, podura, pediculus, pulex, acarus, phalangium, aranea, scorpio, cancer, monoculus, scolopendra et iulus.

APTYSTUS [non est salivae defectus, seu ea corporis conditio, qua quis spuere nequeat. Potius est ἄπτυστος epitheton pleuritidis mali ominis, quae sputis caret. Vid. Foës. *oec. Hipp. s. v.*] ex α priv. et πτύω, *spuo*.

APUS est insectum alis pedibusque destitutum, quod ad aptera, et quidem monoculos pertinet. Est *Monoculus Apus*, testa subcompressa antice retusa, postice truncata, cauda biseta *Linn.* seu Scolopendra aquatica scutata *Klein*. [s. Limulus palustris *Müll.* s. Binoculus cauda biseta *Geoffr.* s. Apus cancriformis *Schaeff.*] Alia species est apus pisciformis *Schaeff.* [Ab α priv. et ποῦς, *pes*.] B. *Stompneus*. Ga. *Le binocle à queuve en filet*.] Ge. *Kiefenfuss*. Hoc etiam nomine denotatur species hirundinum, quae vocatur *Hirundo apus*, nigricans, gula alba, digitis omnibus quatuor anticis *Linn.* Ge. *Thurmschwalbe*.

APYRENA est bacca sine nucleo, ab α priv. et πυρὴν, *nucleus*.

APYREXIA dicitur temporis intervallum inter duas accessiones, quod a febre liberum est: vocatur etiam febrium intermissio, sive deflagratio. Eius causa est, quod omnis materia morbifica uno paroxysmo fere difflatur, et eousque extenditur earum intermissio, donec reliquiae de novo ad plenitudinem aggestae sint, et febrem excitent. Latinis *Integritas*. Ex α priv. et πυρέσσω, *febricito*. Ge. *Die Zeit zwischen zwei Anfällen vom Fieber*. Ga. *Intermission, Discontinuation de la fièvre*. A. *The remission of a fever*. B. *Tusschentyd der koortsen, vryetyd, buiten koorsigheid*.

APYRI [secundum priscam denominationem] vocabantur

lapides proprium ordinem constituentes, qui vitrescentibus et calcariis opponuntur, quia chalybe sectiles, nec scintillantes, igne vulgari immutabiles, et acido non solubiles sunt. Huc pertinet mica, talcum, amiantus, asbestus. *Apyron* quoque dicitur, quod ignem non expertum est.

APYROTHIUM, sulphur vivum, quod ignem non est expertum. Ex α priv. πῦρ, *ignis*, et θεῖον, *sulphur*.

AQUA est liquor inodorus, insipidus, pellucidus, excolor, qui certo gradui frigoris expositus in glaciem fragilem, duram, vitream congelascit, [sub alio temperaturae gradu, eoque fixo ebullit atque in vapores redigitur. Utrumque temperaturae punctum thermometro finitur. Aqua pura maximam habet densitatem in temperatura 4° C., et tunc, simulque posito aëris atmosphaerici pondere aequali columnae hydrargyri, 28 pollices altae, ponderi solet omnibus corporibus, cum fluidis, tum solidis, mensuram ponderis specifici praebere] maximam partem humorum nostri corporis constituit, iisque fluiditatem conciliat; cedit etiam homini in potum, vel instar medicamenti usurpatur; hinc inter causas procatarcticas sanitatis et morborum non infimum locum habet pro diversa puritate, aut etiam particularum admixtarum indole. Aqua purissima est aqua nivalis et glacialis, quae et levissima est, ac saponem celeriter in spumam dissolvit, et legumina decocta emollit, nec syrupum violarum alieno colore inficit, hincque minimam quantitatem particularum heterogenearum indicat. [Constat aqua purissima ex octo partibus oxygenii unaque hydrogenii, vel e duabus hydrogenii mensuris et una oxygenii; secundum *L. Gmelinum* ex aequalibus aequivalentibus, e *Berzelii* sententia autem ex uno oxygenii et duobus hydrogenii. Aqua menstruum est plurimorum corporum compositorum, quamobrem in nostro terrarum orbe rarius pura occurrit.] Ge. *Wasser*. G. *l'Eau*. A. *Water*. B. *Waeter*.

AQUAE in arte obstetricia sunt liquor amnii. Ge. *Die Wasser*. Ga. *Les eaux*. Hinc *aquarum vesica* est amnios, inprimis eius pars, quae orificio uteri iamiam aperto et liquore amnii nondum evacuato vesicae in modum protruditur.

AQUA Arabibus idem est, ac *Suffusio*. Vide *Cataracta*.

AQUA BENEDICTA RULANDI est infusum vinosum croci metallorum, quod summam vim emeticam habet. Convenit cum vino emetico, seu tinctura antimonii Huxhami, ex vino et vitro antimonii parata.

[**AQUA AËRATA** est aqua acido carbonico impraegnata.]

[**AQUA CALCIS** est solutio calcariae in aqua. Ge. *Kalkwasser*.]

[**AQUA COERULEA s. SAPPHIRINA** parata est olim ita, ut aqua calcis cum muriate ammonico in vase cupreo

aliquamdiu servaretur, aut acetas cupricus et murias ammonicus cum aqua calcis misceretur. Nunc autem meliore ratione acetas cupri et carbonas ammonicus in aqua destillata solvuntur.]

AQUA DESTILLATA seu **STILLATITIA MEDICINALIS** est liquor, destillatione ex quavis re elicitus; estque vel per se simpliciter, vel cum herbis, aliisve rebus profectus, qui pro diversa indole et volatilitate particularum ingredientis diversa virtute pollet. [Addi his aquis destillatis nomen substantiae solet, quacum destillatio instituta est. Huiusmodi aqua aromatibus inprimis impraegnata ideoque odore peculiari, plus minus fragrante praedita est.] — Aqua vulgaris destillata etiam aqua simplex destillata vocatur. Proprie vero *aquae simplices* destillatae, seu *sine vino*, Ge. *einfache Wasser*, opponuntur *aquis semispirituosis*, seu *cum vino*, aut potius spiritu vini paratis. Ge. *Destillirtes Wasser*. Ga. *Eau distillée*. A. *Distilled water*. B. *Gedisteleert water*.

AQUAEDUCTUS FALLOPII est canalis parti petrosae ossis temporum insculptus, portionem duram nervi auditorii per foramen auditorium internum ingredientem, et per foramen inter processum mastoideum et styloideum egredientem recondens atque transmittens. Ge. *Wassergang im Ohr*. Ga. *Aqueduc*. A. *Aqueduct*. B. *De waterloop*.

AQUAEDUCTUS NUCKII sunt ductus, quos *Nuckius* se vidisse sibi persuadebat, qui scleroticam perforarent, diversi ab arteriis, et fontes essent humoris aquei. Magis tamen probabile est, vascula fluitantia corporis ciliaris hunc humorem de innumerabilibus suis osculis separare, aut illum ex omni uvea et interna corneae superficie exhalare.

AQUAE FERRUGINEAE s. **MARTIALES** sunt aquae minerales, quae ferrum continent. Ge. *Eisenhaltige mineralische Wasser*.

[**AQUA FERNELII** dicta est mixtio ex aqua calcis cum chlorido hydrargyrico (sublim. corrosiv.) et pauca quantitate spiritus vini.]

AQUA FLORUM OMNIUM est aqua ex stercore bovis, gramine vescentis, destillata: sic dicta videtur, quod haec animalia omnibus pratorum floribus pascantur. Vires ei cosmeticae, nephriticae, antarthriticae et anthystericae vulgo tribuuntur. Ga. *Eau de mille fleurs*.

AQUA FORTIS, sive *Spiritus nitri*, est acidum nitri ex hoc sale per destillationem eductum; ita vocatur propter vires metalla quaedam dissolvendi. [Mercatores vendunt aquam fortem *simplicem* h. e. dilutiorem, et *duplicatam* h. e. concentratiorem.] Ge. *Scheidewasser*. Ga. *Eau forte*.

[**AQUA GRAECA**. Sub hoc nomine venumdata est so-

lutio nitratis argentici (arg. nitric.) aquosa tenuissima, qua capilli rubri nigro colore tinguntur.]

[**AQUA GRYSEA** nominabatur mixtio solutionis aquosae nitratis hydrargyrosi (hydrarg. nitr.) cum decocto variarum plantarum. Cum hac aqua convenit *Liquor Bellostii.*]

AQUA INTER CUTIM, idem quod *Anasarca.*

[**AQUA LUCIAE** est mixtura ex ammonio (puro s. caustico) et oleo succini rectificato. A. *Common eau de Luce.* Ga. *Eau de Luce.*] Hic liquor summe volatilis recentioribus temporibus magnam famam apud Parisios acquisivit.

[**AQUA MARINA** varios sales et chlorida continet. Novissimo tempore Franco-Gallus Balardus novum elementum, *Brome* dictum, in illa detexit.]

[**AQUA MERCURIALIS** est solutio nitratis hydrargyrici et hydrargyrosi aquosa tenuior. Sub nomine *aquae mercurialis aloëticae Zwelferi* aquam gryseam, quam vide paulo ante, cum aloë et melle rosa!o mixtam intellexerunt.]

AQUA MINERALIS, s. **MEDICATA** s. **SOTERIA**, est aqua fontana, principiis mineralibus imbuta, insigni vi, quae pro natura admistorum differt, ad curandos multos morbos praedita. Ge. *Mineralische Wasser.* Ge. *Eau minerale.* Vide *Acidulae*, *Balnea*, *Thermae.*

AQUA OPHTHALMICA SAPPHIREA. Ge. *Blaues Augenwasser.* Ex aqua calcis et pauxillo salis ammoniaci ac cupro praeparatur.

[**AQUA PELAGICA** idem, quod *marina.*]

AQUA PERICARDII est liquor lymphaticus ad ignem coagulabilis, qui in pericardio colligitur: exigua plerumque copia reperitur, videturque cordis humectationi, motusque facilitati (qui liberrimus hic requiritur) inservire; ne deficiat, in capsula, sive sacculo hoc, colligitur. Num a glandulis basi cordis incumbentibus is humor delabatur, ac per vasa lymphatica in ductum chyliferum relegetur, merito dubitatur, quia hae viae non demonstratae hactenus sunt, nec modus, quo is in ductum chyliferum deferatur. Credendum potius ab extremis osculis arteriarum ibi exhalari, et per vasa resorbentia introsumi rursus, et misceri sanguini. Dicitur et *urina co7dis seu pericardii* et *hydrocardia.* Ge. *Herzwasser, Wasser des Herzbeutels.* Ge. *Eau qu'on trouve dans le pericarde.* A. *The water in the pericardium.* B. *Herte water.*

AQUA PHAGEDAENICA est solutio mercurii sublimati facta in aqua calcis vivae, qua chirurgi ad consumendos callos, carnesque luxuriantes utuntur. Ge. *Aetzwasser.*

[**AQUA RABELII** constat ex una parte acidi sulphurici concentrati et tribus spiritus vini rectificati, invicem mixtis.

Continet igitur aetherem, alcohol et acidum sulphuricum dilutius.]

[**AQUAE SALINAE** sunt aquae fontanae, chlorido natrico (sale culinari) admodum abundantes.]

[**AQUAE SPIRITUOSAE** s. **VINOSAE** destillatione aquae cum spiritu vini aut vino super corpora aromatica instituta parantur.]

AQUA REGIA, s. **REGIS**, ita dicitur, quoniam solvit aurum, metallorum regem. [Componitur ex acidis hydrochlorico et nitrico, aut ex acido nitrico et e chlorido natrico, aut ex hydrochlorate ammonico. Acidum hydrochloricum vel statim resolvi videtur, hydrogenio per oxygenii, in posteriore acido contenti, partem oxygenato, vel tum demum resolvitur, cum corpus chlorinae affine accedit. Usitatissimum auri et platini menstruum est: tanquam medicamentum a recentioribus in balneis quoque adhibetur. Vid. Gust. H. Vogelii *d. d. acido nitromuriatico*. Lips. 1830. 4. p. 11—13.] Praeparatur vario modo, dum acido nitroso quarta circiter pars acidi salis communis, sive salis ammoniaci, adiicitur. Ge. *Goldscheidewasser, Königswasser*. Ga. *Eau régale, eau royale.*

[**AQUA SAPPHIRINA.** Vid. *Aqua coerulea.*]

AQUA SCLOPETORUM s. **VULNERARIA.** Ga. *Eau d'Arquebusade.* Ge. *Arquebusade.* Est aqua spirituosa cum pluribus herbis et floribus vulnerariis, quae in ea antea macerantur, destillata, quae ad vulnera sclopetorum inprimis multum laudatur.

AQUA STILLATITIA eadem est, quam aqua destillata.

AQUA VEGETO-MINERALIS *Goulardi* nominata est mixtio acetatis plumbici (extract. sat.), spiritus vini et aquae destillatae. Synon. Aqua saturnina. A. *White wash, royal preventive.* Ga. *Eau végéto-mineral. Eau de Goulard.*]

AQUA VITAE nomen est spiritus vini, ob vires confortantes hoc titulo donati: variis cum aromatibus destillatus, spiritus vitae compositos praebet; talis est in officinis recepta *Aqua vitae Matthioli.*

AQUEUS HUMOR, vide *Humores oculi* et *Aquaeductus Nuckii.*

AQUALICULUS seu **INFIMUS VENTER**, idem quod *Epision, Hypogastrium* et *Abdomen.* Gr. ἐπίσειον, ἐνίσιον.

AQUIFOLIUM, idem quod *Agrifolium,* ab acus et folium.

AQUILA ALBA vocabatur ab antiquioribus chymicis [chloridum hydrargyrosum, seu calomelas, seu] *mercurius dulcis.*

AQUILAE LAPIS, vide *Aëtites.*

AQUILEGIA, AQUILINA vel **AQUILEGIUM**, (Polyandr. Pentagyn.) est planta, quae habet caulem exiguum, rubicundum, villosum, ramosum; folia Chelidonii maioris, lobata, profunde incisa, caulibus longis adhaerentia; florem

plane anomalum, figuram aviculae repraesentantem, coloris caerulei, vel rubicundi, stamina plurima, (triginta ad quadraginta) continentem; pistilla floris quinque abeunt in capsulas quinque cylindraceas, parallelas, rectas, acuminatas, univalves, ab apicibus introrsum dehiscentes, includentes semina plurima, ovata, carinata, suturae dihiscenti annexa. Radix instar pollicis crassa, alba, fibrosa, saporis subdulcis; crescit in montibus et sylvis. Nomen accepit a florum nectariis aduncis instar aquilarum unguibus. Species officinalis, cuius semen potissimum in usu est, dicitur *Aquilegia vulgaris* nectariis incurvis *Linn.* seu Aquilegia sylvestris *Bauh.* Vis ei vulgo inesse creditur pellens, exanthematica, hinc in exanthematibus, ictero, dystocia et scabie a quibusdam adhibetur, vix tamen magno cum effectu, cum semen, per indolem suam mucilaginosam, parum a seminibus frigidis differat. Tinctura florum aquilegiae efficaciam suam maxime acido vitriolico admixto debet. Ge. *Agley. Ageley. Ackelei.* (perperam, etsi frequenter *Glöcklein*). *Unser lieben Frauen Handschuh. Jovisblume.* Ga. *Ancolie. Aiglantine. La colombine. La galantine.* A. *Columbines.* B. *Akelei. Klokkebloom.*

AQUILINA, vide *Aquilegia.*

AQUULA, idem quod *Hydatides.*

[AQUULA ACUSTICA, a Cotunnio detecta, replet haud tantum duos sacculos membranosos, in ossea vestibuli cavitate repositos, sed et spatium, quod sacculi non totum explent.]

ARABICUM GUMMI officinarum, Galeno *Thebaicum,* nonnullis *Babylonicum* et *Acanthinum* dicitur: est succus gummosus et glutinosus, insipidus, induratus, facile in aqua solubilis, instar vitri pellucidus, exsudans ex *Acacia vera Bauh.* seu *Mimosa nilotica,* (*Polyg. Monoec.*) spinis stipularibus patentibus, foliis bipinnatis; partialibus extimis glandula interstinctis, spicis globosis pedunculatis *Linn.* Illud vero *Gummi,* quod *Senegalense* dicitur, et earundem cum praecedente, sed praestantiorum, virium est, provenit ex Acacia siliquis compressis *Pharm. Paris.* vel ex *Mimosa senegal* spinis ternis, intermedia reflexa, foliis bipinnatis, floribus spicatis *Linn.* Vide *Acacia.* Ge. *Arabisches Gummi.* Ga. *Gomme arabique.* A. *Gum arabick.* B. *Arabische gom.*

ARABIS est Draba, *Δράβη*, videtur *Δ* in A mutatum esse. Veteribus fuit Nasturtii species, saepe in obsonio adhibita; nobis vix satis cognita. Pertinet certe ad plantas flore tetrapetalo cruciformi (Tetradynam.). Hodie tamen exactius Arabis a Draba distinguitur, cum Draba siliculam ferat ex ovali oblongam, compressam, stylo fere destitutam, Arabis vero siliquam compressam, longissimam, linearem. Ge. *Arabischer Senf.* Ga. *Drave.*

ARACHIDNA vel **ARACIDNA** videtur dicta a graeco ἄρακος, ob similitudinem aliquam, quam cum araco habet, et ὕδνον, *terrae tuber*, cuiusmodi similitudinem quandam habent radices. [Quae etymologia si vera esset, deberet per *υ* scribi. Sed ἀράχιδνα sine ulla variante lectione occurrit in Theophr. *hist. pl. I.* 1. 7. et alibi.] *Arachidna* phaseoloides americana *Herm.* est planta flore papilionaceo (Diadelph. Decandr.) seu *Glycine subterranea Linn.* *Arachidna Cretica Belli Bauh.* est *Lathyrus amphicarpos Linn.* siliquas scilicet supra terram et sub terra ferens.

ARACHIS vel **ARACHUS** est planta flore papilionaceo, (Diadelph. Decandr.) cuius calyx bilabiatus est; corolla supinata; filamenta connexa; legumen gibbum, torulosum, venosum, coriaceum. Unica est species, scilicet *Arachis hypogaea Linn.* Arachidna quadrifolia villosa flore luteo *Plum.* Senna tetraphylla, s. Absi congener hirsuta maderaspatensis, folliculos sub terra condens *Pluk.* Chamaebalanus iaponica *Rumph.* Mundubi *Marcgr.* Varietas huius est Arachidnoides americana *Nissol.* A. *The american earth-nut. Ground-nut.* B. *Indische Aardeikel. Aardaaker. Piendel.* Ga. *Pistache de terre. Noix de terre. L'arachide à quatre feuilles.* Ge. *Die unterirdische Erdnuss. Erdpistazie. Erdeichel.*

ARACHNOIDES TUNICA, seu **ARANEA TUNICA** vel **AMPHIBLESTROIDES**, male **ARACHNOIDEA**, est membrana ita dicta ob summam, quam habet, tenuitatem, intra duram et piam matrem sita, quae in superiori cerebri parte cum pia matre et cerebro stricte connectitur, non conspicienda, nisi flatu per vulnusculum intra gyros inflictum impulso in bullulas elevetur. In inferiori vero parte, praesertim circa cerebellum, medullam oblongatam et spinalem laxe circumdat: ita ut ibidem facile et abunde conspici queat. Quam late cerebri superficies in gyros contorquetur, unum continuum involucrum pellucidum format, tenue, firmulum tamen, vasis undique destitutum, quando pia menynx plurimis pingitur. Neque in sulcos descendit, sed a iugo ad iugum transit, pontisque modo sulco insternitur, ut vasa sulcorum hoc inter velamentum et piam matrem ponantur. — Item tunica oculi crystallina, a similitudine araneae telae dicta, quae obtegit nervos visorios adhuc nudos in cerebro, antequam hi orbitas ingrediantur, et non solum eos extrinsecus involvit, sed etiam inter omnes minimas fibrillulas nervos constituentes se insinuat, prospiciens, ne inter se agglutinentur, sed distinctae, ut in ortu maneant. Haec membrana cellulosae totius corporis perquam similis. Ex ἀράχνη, *aranea*, et εἶδος, *forma*. Ge. *Das Spinnewebenhäutchen.* Ga. *l'Arachnoide.* B. *Het spinne-webs-vlies.*

ARACK est spiritus inflammabilis ex oryza vel saccharo destillatus.

[**ARAEOÏDE**, ἀραιοειδῆ, vocat Meissner eas coniunctiones calorici, quod araeoticum propterea vocavit, quoniam corpora rarefacit, cum aliis materiis, quae primo affinitatis gradu efficiuntur.

ARAEOTICA, vide *Rarefacientia*, ab ἀραιόω, *rarefacio*.

ARALIASTRUM, vide *Gensing*.

ARANEA est *herba Paris*, sic dicta, quod eius uva araneam referat. Vide *Paris herba*.

ARANEA est insectum ad insecta aptera referendum, cuius characteres sunt: pedes octo; oculi octo; os unguibus, seu retinaculis duobus; palpi duo articulati; masculis genitalia capitata; anus papillis textoriis. Ill. *Linnaeus* XLVII. species recenset. Olim a medicis quibusdam in febribus adhibebantur araneae; suntque et hodie creduli, qui iis ut amuleto antiloimico utantur. Tela aranearum inter remedia ischaema refertur. Ab ἄρω, *apto*, quod telas ad muscarum aucupium praeparet. Ge. *Spinne*. Ga. *Araignée* ou *aragne*. A. *A spider*. B. *Een spinnekop*.

ARANEA TUNICA, idem quod *Arachnoides*.

ARANTIA, idem quod *Aurantium*.

ARBOR et **ARBOS**. Gr. *Δένδρον*, et ion. *Δένδρος*, quia δεινῶς δείρεται, graviter et moleste decorticatur: vel a δέμω, *struo*, *aedifico*, quia arborum ope domus, etc. aedificantur. Arbor est, quidquid a radice statim simplici caudice, brachiatum ramis, surculosum, dissolutuque contumax assurgit. Vel arbor vocatur planta perennis, excelsa, simplici trunco, seu caudice crasso, duro, ligneo, brachiatoque donata. Ge. *Ein Baum*. Ga. *Arbre*. A. *A tree*. B. *Een boom*.

ARBOR DIANAE sive **ARBOR PHILOSOPHORUM**, s. **ARBOR MINERALIS PHILOSOPHICA** est quaedam crystallisatio mercurii et argenti in aqua forti affusa aqua pluviali diluta dissoluti, fruticis speciem acquirens. Similis produci potest crystallisatio ex solutione ferri, quae vocatur *arbor martis*.

ARBOR VITAE sive **THUYA** est arbor cupresso maxime adfinis, (Monoec. Monadelph.) amentifera, conos ferens subovatos, squamatos, minimos. Arbor vitae dicta, vel quod diutissime vivat, vel quod frondes semper laete virescant. Videtur esse eadem, quae *θύα* et *θυία* graece dicitur, cuius lignum inter pretiosiora refertur. Ita vocatur etiam cerebelli medullaris substantia arboris formam referens. Ge. *Lebensbaum*. Ga. *Arbre de vie*. A. *The tree of life*. B. *Boom des levens*.

ARBUTUS recentioribus botanicis proprie est genus plantarum, (Decandr. Monogyn.) cuius character est calyx

quinquepartitus; corolla ovata, basi pellucida, bacca quinquelocularis. Species eius sunt plures, quarum una est *Arbutus uva ursi*, caulibus procumbentibus, foliis integerrimis *Linn.* satis hucusque virtute sua adstringente, non quidem lithontriptica, tamen certe antinephritica celebris. Ge. *Sandbeere, Bärentraube, Mehlbeere.* B. *Beerendruif. Meelbessen.* Ga. *Bousserolle. L'arbousier traînant.* A. *Redwort, bearberry.* Vide *Uva ursi.* — Species vero, quae proprie arbutus vocatur, est *Arbutus unedo Linn.* caule arboreo, foliis glabris, serratis, baccis polyspermis, arbuscula, cuius truncus habet corticem asperum et striatum: in superiori parte rami sunt rubicundi; habet folia oblonga, lata instar lauri, subrotunda, polita, viridia, dentata, vel serrata; florem monopetalum, campaniformem, globosum, in urceolum formatum; pistillum calycis fit fructus globosus, carnosus, edulis, ante maturitatem flavus, postea ruber, facie externa fragi, quinquelocularis, in singulis loculis semina plura placentae accreta sunt. Haec arbuscula saepe ad maximarum arborum altitudinem crescit in Flandria; fructus eius *Memaecylon,* aut *Unedo,* vocatur, quia, si homo plus ex his, quam unum, comedat, creditur, illum se inde male habere. Folia et cortices sunt adstringentes, hinc conducunt in diarrhoea. — Arbutus nomen accepit, quod inter arbusta crescat: vel, ut aliis placet, ab *arbor.* Gr. *Κόμαρος*, an a *κομάω, comatus sum?* Ge. *Erdbeerbaum, Meerkirschenbaum, Hagapfelbaum.* Ga. *Arbousier commun, l'arbre à fraises.* A. *The strawberrytree.* B. *Haag-appel-boom, Aardbesieboom.*

ARCANUM nominatur aliquod medicamentum, quod tanquam aliquid secreti habetur, tum in eius praeparatione, tum in eius administratione dextra. *Theophrasti arcanum* est quinta rei essentia summe exaltata, seu, ut ait idem, est virtus rei millecupla exaltatione emendata. Quatuor imprimis arcana iactitat. 1. Arcanum primae materiae. 2. Lapidis philosophorum. 3. Mercurii vitae. 4. Tincturae. Aliis est extractum in specie sic dictum, forte quod in arcis servetur. Ge. *Geheimniss, geheimes Mittel.* Ga. et A. *Secret. Mystery. Nostrum.* B. *Geheym.* Plura prostant remedia, quae *arcanorum* nomine insigniuntur, licet satis cognita sit eorum praeparatio. Sic

[ARCANUM BECCHICUM Willisius appellavit solutionem sacchari et sulphureti kalii (hepatis salini) in aqua.]

ARCANUM CORALLINUM erat oxydum hydrargyricum (mercurius praecipitatus ruber) kali carbonici solutione aquosa infusum et iterum bene elotum, denique spiritu vini super eo deflagrato paratum, quo chirurgi externe ut remedio septico, interne, minus tamen tuto, ad salivationem provocandam utebantur.

ARCANUM DUPLICATUM seu **PANACEA HOLSATICA** est sal medium compositum ex acido vitriolico et alcali nitroso, (sulphas kalicus) atque ut remedium digestivum adhiberi solet:

ARCANUM DUPLICATUM CATHOLICUM *Wedel.* est amuletum ex radice colchici et plantaginis, contra morbos malignos ab hoc autore summopere laudatum:

ARCANUM TARTARI est acetas kalicus s. terra foliata tartari, seu sal tartari aceto vini saturatum, et in sal medium vegetabile conversum, quod praestantissimis viribus incidentibus et resolventibus gaudet.

ARCEUTHOS est *Iuniperus communis.* [v. Theophr. *hist. pl.* 3, 3 seq. 5, 7. Etym. M. ἄρκευθος, εἶδος φυτοῦ ἀκανθώδους, οὗ τὴν ὀδμὴν πάντα τὰ ἑρπετὰ ἀποστρέφονται· παρὰ τὸ τὴν ἀρὰν κεύθειν — ἢ διὰ τὸ ἔχειν τὰς ἀκάνθας κεκρυμμένας.] Dicitur παρὰ τὸ τὴν ἀρὰν κεύθειν, quod celet noxam (ἀρὰ enim est *noxa*) et κεύθω, *celo,* vel διὰ τὸ ἔχειν τὰς ἀκάνθας κεκρυμμένας, quod spinas habet occultas. Vide *Iuniperus.*

ARCHANGELICA est *Angelica sativa Bauh.* seu Angelica maior *Dod.* seu *Angelica Archangelica* foliorum impari lobato *Linn.* Habitat in Alpibus Lapponiae [et in locis humidis, paludosis. Lappones caules plantarum crudos, tum balaenae cum adipe conditos in deliciis habent, et e medulla siccata panem conficiunt. Ab ἀρχή, *principatus,* et Angelica, de qua antea; sic dicta, quod caeteris maior sit. Vide *Angelica.* Ge. *Grosse Engelwurz. Angelikwurz.* [*Erzengelwurz. Dreieinigkeitswurzel.* A. *The angelica. The garden angelica.* B. *Tamme Engelwortel. Tuin Engelwortel.* Ga. *Angélique des jardins* ou *de Bohéme. Archangélique. La racine du St. Esprit.*]

ARCHE, graec. ἀρχή, *initium;* a medicis ad illud tempus definiendum adhibetur, quo aeger ex statu sano in aegrotum transit, non quo incipit lecto suo affigi; praeludium, invasio. Vide *Acme.*

ARCHAEUS est (ut quidam veteres chymici loquuntur) summus, exaltatus, et invisibilis spiritus, qui separatur a corporibus, exaltatur et ascendit, occulta rerum virtus, generalis omnibus artifex, et medicus. *Item* Archiatros, supremus rerum medicus, qui rei cuique suum *Archaeum* peculiarem, et membro cuilibet occulte per aërem distribuit, ex cuius vitio morbi archaeales oriuntur. *Item Archaeus* primus in rebus, vis est occultissima res omnes producens, ex *Iliaste,* divina virtute nimirum suffulta duntaxat. Vocabulum est *Helmontio* frequentissimum. Ge. *Der subtilste Geist, die vornehmste Kraft.* Ga. *Archée.* B. *Kracht, elementscheider, geest.*

[**ARCHIATER**. Extra omnem dubitationem positum est, vocem hanc graecae esse originis. Non audiendus enim est Barth. Chassanaeus, qui opinatus est, vocem illam esse hy-

bridam, et significare ostiarium principis, et quasi *principem atrii.* Alii, uti Cuiac. ad Cod. l. 6. *de profess. et med.* et Casaub. ad Strab. l. 15. p. 1051. *ἀρχίατρον* dictum voluerunt, quasi *ἄρχοντος ἰατρόν.* Cp. Hofmann. (V. L. lib. 5. c. 27.) contendit, nomen inde deductum esse, quod hoc titulo ornati medici primo sint et quasi principes, *ἄρχοντες τῶν ἰατρῶν.* Kraus. denique (*kr. etym. med. Lex.*) ab *ἄρχι*, quam vocem graeca lingua non agnoscit, i. e. *summum, quod quasi caput rei est*, et *ἰατρὸς* derivat. — Hier. Mercur. V. L. 4, 1. *ἀρχιάτρων* nomen tunc in usum venisse censet, cum imperatores partim suae personae, partim suae familiae destinatos medicos habere coeperint. Primus, qui hoc nomine ornatus est, Andromachus senior fuit, quem, Neronis aevo clarum, Galen. *de ther. ad Pis.* c. 1. et *de antidot.* c. 1. aliis medicis ob artis excellentiam praepositum fuisse testatur. Pollebat igitur auctoritate, et habebat *potestatem arbitrandi in arte, et artificum discingendi conflictus,* secundum Cassiodorum (Variar. l. 1. c. 19.) Paulatim haec dignitatis denominatio ad plures transiit medicos, qui stipendio a Principibus alebantur, et sensim sensimque in collegium archiatrorum coibant, haud exiguis privilegiis ornatum. Cum autem inter pares quoque, quales collegium hoc constituebant, dissensiones orirentur, toti collegio unus praeerat, qui eas dirimeret; quem ceteri consulerent; cuius iudicio omnes cederent et qui denique Principis valetudinem prae ceteris regeret. Is *comes archiatrorum* vocabatur. Plura dabit I. H. Meibom. in *comm. ad M. Aur. Cassiod. formul. com. archiatr.* Helmst. 1660. 4. et C. Sprengel in *Vers. ein. Gesch. d. Arzneyw. Th. II.* p. 224 seq. ed. tert. — A. *The chiefest physician.* B. *Een Oppergenees-heer.* Ga. *Archiatre. Le premier médecin.* Ge. *Leibarzt. Vornehmster Arzt.*]

[**ARCHOMETRUM** a graeco *ἀρχὸς*, *intestinum rectum,* et *μέτρον, mensura.* Aristot. d. gener. an. lib. 4. et ex eo haud dubie auctor *introduct. anat.* sive antiquus, sive recentior, p. 18. Instrumentum, a Howshipio inventum descripsit Hedenus (*üb. die Verenger. d. Afterdarms* p. 33.) Ge. *Mastdarmmaass.*]

ARCTOSCORODON est *Allium ursinum.* Ex *ἄρκτος,* ursus, et *σκόροδον*, allium. Est *Allium ursinum* scapo nudo semicylindrico, foliis lanceolatis petiolatis, umbella fastigiata. *Linn.* Ge. *Waldknoblauch, Bärlauch, Hundsknoblauch, Ramse.* Ga. *Ail d'ours.* A. *Ramsons.* B. *Beerenlook. Das-looks.*

ARCTOSTAPHYLOS est ursi uva, seu Vaccinium rubrum, ex *ἄρκτος, ursus,* et *σταφυλὴ, uva.* Vide *Arbutus, Uva ursi* et *Vaccinium.*

ARCUALIA OSSA dicuntur aliis *ossa sincipitis,* aliis *ossa temporum:* hinc *sutura arcualis* est eadem, quae *coronalis.*

ARCUATUS MORBUS, vide *Icterus*.

ARDEA AVIS, sic vocatur genus avium ad aves grallas *Linn.* pertinentium, cuius characteres sunt: rostrum rectum, acutum, longum, subcompressum, sulco e naribus versus apicem exaratum; nares lineares; pedes tetradactyli. Hoc quatuor genera inferiora comprehendit, scilicet: *Ardeas cristatas, grues, ciconias* et *ardeas* proprie sic dictas. Prostat in officinis axungia, vel pinguedo ardeae. Dicitur ex arduo, quia volat in altum. Gr. *ἐρωδιὸς*. Ge. *Reiher, Reiger*. Ga. *Heron*. A. *Heron, Hern*. B. *Reiger*.

ARDENTES FEBRES sunt, in quibus praeter alia symptomata magnus aestus, ardor et sitis deprehenduntur, ut in *causo et lipyriis*. Vide *Causus*.

ARDOR seu *aestus* (*καύσωμα*) est calor in corpore nostro intense auctus. Ge. *Grosse und brennende Hitze*. Ga. *Chaleur, ardeur*. A. *Vehement* or *parching heat*. B. *Hitte*.

ARDOR VENTRICULI doloris ventriculi peculiaris species est, quae tamen simul etiam oesophagum molestat, quam *τοῦ στομάχου καύσωμα*, *ardorem stomachi*, et nonnulli *ebullitionem*, *ardoremque* stomachi *ebullientem* nominant: quibusdam *soda* dicitur. In eo ardens quidam dolor in ventriculo et gula percipitur, qui urendo quasi molestat. Malum hoc sanis etiam saepe familiare est, tum cibum sumentibus, tum ieiunis, imprimis cum eructant, intus incluso quasi flatu igneo et erumpere non valente. Nonnunquam tamen et in febribus accidit. Causa eius est effervescentia quaedam a particulis oleosis rancidis, aut biliosis, unde ebullitio, sive ardor ventriculi ebulliens persentitur: vel oritur potius ab acri quocunque, sive acido, sive alcalino, sive muriatico, moleste os ventriculi afficiente, et saepe a defectu muci ventriculum obducentis. Ge. *Brennen im Magen, Sodbrennen, Sode*. Ge. *l'Ardeur d'estomac*. A. *The heartburn*. B. *De zode*.

ARDOR URINAE, vide *Dysuria*.

AREA. *Celso* arearum duo genera sunt. Commune utrique est, quod emortua summa pellicula, pili primum extenuantur; deinde excidunt, ac si ictus is locus fuerit: sanguis exit liquidus et mali odoris: increscitque in aliis celeriter, in aliis tarde. Peius est, quod densam cutim, et subpinguem, et ex toto glabram facit. Sed ea, quae *Ἀλωπηκία* nominatur, sub qualibet figura dilatatur. Fit et in capillo, et in barba. Id vero, quod a serpentis similitudine *Ὀφίασις* appellatur, incipit ab occipitio; duorum digitorum latitudinem non excedit: ad aures duobus capitibus serpit; quibusdam etiam ad frontem, donec se duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in qualibet aetate est: hoc fere in infantibus. Illud vix unquam sine curatione, hoc per se saepe finitur. Ge. *Ausfallen des Haars*. Ga. *La chute des*

cheveux de la tête et du poil de la barbé, Alopecie, Pélade. **A.** *The falling of ones hair.* **B.** *Hair-uitvalling, haireloosheid.*

AREA est inter musculos, glandulas etc. quaedam intercapedo, seu spatium, a circumiacentibus partibus relictum. Ge. *Zwischenweite.* Ga. *Espace.* A. *An empty space.* B. *Tusschen-ruimte.*

ARECA, *Faufel, Pinanga,* est plantae genus ad palmas pertinens, cuius characteres sunt: in masculis floribus, spatha bivalvis, spadix ramosus, petala tria, acuminata rigida; filamenta novem, quorum tria exteriora longiora; in foemineis floribus, in eodem spadice, spatha communis cum masculis, petala tria, acuminata, rigida, drupa subovata, fibrosa, calyce imbricato basi cincta. Semen ovatum. Species sunt duae. a) *Areca Catechu Linn.* frondibus pinnatis, foliolis replicatis, oppositis, praemorsis, quae succum exsudat, qui inspissatus male *Terra Iaponica,* vel *Catechu,* dicitur. Vide *Catechu.* Partem nucis Indi, una cum calce ostrearum, folio Betel, vel Iaburandibae involvunt, continuoque ad corroborandas gingivas masticant. [B. *Pinangboom. Areckboom.* Ga. *L'Areo de l'Inde.* Ge. *Die Pisang-s. Areka- s. Catechu-Palme.*] b. *Areca oleracea, Linn.* sive areca foliolis integerrimis *Jacqu.* [A. *The crabbage tree.* B. *Koolboom.* Ga. *L'arec d'Amerique.* Ge. *Kohltragende Arekapalme.*]

AREGON [a graec. ἀρηγὼν, non ἀρηγὸν, ut Castellus vult, *auxiliator, défensor.* Sic ap. Hom. Il. IV. vs. 7.] unguentum est relaxans et attenuans. Inter quatuor unguenta calida primum locum occupabat.

ARENA est terra constans petris minerisque pulverisatis, cuius plures dantur species. Sed arena, quae in corpore humano reperitur, toto genere ab arena terrestri differt. Est enim ex plurimo sale volatili, pauco oleo et terra genita; ex qua saepe calculi urinarii, salivales, tracheales, fellei s. cholelithi, concrescunt. Gr. Ψάμμος et Ἄμμος. Lat. *Sabulum* dicitur. Ge. *Sand, Griess.* Ga. *Sable, gravelle, gravier.* A. *Sand, gravel.* B. *Graveelige zandigheid.*

ARENARIA est plantae genus apud *Linnaeum* (Decandr. Trigyn.), cuius characteres sunt: calyx quinquephyllus patens, petala quinque ovata, integra; capsula ovata, tecta, unilocularis, apice quinquefariam dehiscens, polysperma. Huius plures species reperiuntur, quae olim ad *Alsines* genus numerabantur. Sic dicitur, quod arenosa loca amet. [A. *The sandwort.* B. *Zandmuur.* Ga. *La sablonière.* Ge. *Sandkraut.*]

ARENATIO est species balnei sicci, cum aeger pedibus arenae calidae insidet, aut dum eius corpus arena calida te-

gitur: ut in hydrope fit. Conf. *Ammochosia.* Ge. *Sandbad.* Ga. *Bain de sable.* A. *A sandbath.* B. Zandbad.

AREOLA PAPILLARIS vocatur circulus papillam ambiens, qui in virginibus pallidus est, et cuti fere concolor, sed in lactantibus magis fuscus evadit. Ge. *Der Kreis um die Brustwarzen.* Ga. *l'Aréole.* A. *The circle that surrounds the nipple.* B. *De tepelkring.*

ARESTA BOVIS, vide *Anonis.*

ARGEMON, s. **ARGEMA** est ulcusculum oculi album in Iridis circulo, comprehendens partem albi et nigri. [Gr. ἄργεμος, s. ἄργεμον, s. ἄργεμα. Accuratius finit malum Galen. *def. med. to. XIX. p.* 433. Argemon est ulcus, quod in oculi nigro album apparet, in albo autem subrubrum. Alia graecorum medicorum loca de argemo collegit Foësius in *oec. Hipp.* Helling (*Handb. d. Augenkr.* I. p. 93.) illud ulcusculum album, profundum, ab initio rotundum, quod sub phlyctaenae forma in corneae margine incipit, ruptumque sese undiquaque diffundit, ita, ut interdum maxima circuli pars ab illo sit occupata, sic appellat.]

ARGEMONE MEXICANA, s. *Papaver spinosum* C. B. est planta, quae habet caulem rotundum, ramosum, spinas exiguas, et quae medullam albam in se continet. Folia ex radice primo erumpentia, oblonga, et angusta sunt, sed quae caulibus adhaerent, sunt longa, laciniata, non villosa, sed mollia, in spinas abeuntia; calyx triphyllus, subrotundus; flores in summitate ramorum crescentes, coloris flavi, rosacei, constantes e petalis quinque, subrotundis, erectopatentibus, calyce maioribus. (Polyandr. Monogyn.) Post flores succedit pericarpium, seu capsula ovata, spinosa, quinquangularis, unilocularis, semiquinquevalvis, includens semina numerosa, minima, nigra, subrotunda. Radix exigua est, satis longa, fibrosa; haec planta crescit in hortis, et solo fere numero, proportione vix explicabili, a papavere differt. Ita dicitur a vi, qua pollet: sanat enim ἄργεμα, seu oculorum ulcuscula et nubeculas, quae in oculi albo proveniunt; ideoque ab ἀργὸς, *albus.* A. *The priekly argemone s. poppy.* B. *Klepheut.* Ge. *Stachlichter Mohn. Die Doppelklappen. Teufelsfeige.* Ga. *Le pavot épineux. Chardon béni des Antilles.*

[**ARGENTI CRYSTALLI** i. q. *Nitras argenticus.*]

ARGENTINA idem quod *Anserina*, seu *Potentillae* species.

ARGENTUM, et Gr. ἄργυρος, eiusdem significationis, est metallum coloris [albissimi, splendidissimique, in crystallos redigendum octaëdras, subdurum, elasticum, maxime] sonorum, post aurum maxime ductile, in igne fixissimum, ita ut nihil fere perdat, si purissimum fuerit; simulac ignitur, funditur [in temperatura 22° Wedgw. et vehe-

mentiore splendore nitet: calorem inter omnia metalla facillime et celerrime transmittit. Cum oxygenio duo format oxyda: oxydum et hyperoxydum. Aequivalens numerus 108.] Aqua forti sola solvitur. Specifici ponderis ad aquam est, ut 10,474 — 10,510. ad 1000., depuratur plumbo, eique resistit, in scorias abit cum antimonio et volatile fit. In substantia, quidquid creduli dicant, vix ulla gaudet virtute medica, sed in acido nitri solutum, evaporatum et fusum dat *cauterium lunare*, seu *lapidem infernalem*, quo, ut remedio corrosivo, utuntur chirurgi. Prostat etiam in officinis *Tinctura lunae*, cui vires nervinae attribuuntur. Ge. *Silber*. Ga. *Argent*. A. *Silver*. B. *Zilver*.

ARGENTUM SOPHISTICUM est mixtura metallica alba, argenteum colorem habens, ex cupro, arsenico et parva argenti portione conflata. Ge. *Weiss arsenikalisch Metall*. Ga. *Argent haché*.

ARGENTUM VIVUM, idem quod *Mercurius*.

ARGILLA, Gr. ἄργιλλος et ἄργιλος, ab ἀργός, *albus*; quia plerumque illa terra alba est. Est terra fossilis, constans particulis amorphis, impalpabilibus, mollibus, tenacibus, lubricis; humido emollienda, unctuosa, plastica; igne induranda; aqua forti minime effervescens, nisi calcarea ei admixta sit. Plures dantur species variorum colorum, vel vitrescibiles, vel apyrae; huc quoque referendae sunt terrae bolares et sigillatae, quarum variae in usum medicum adhibentur. Secundum recentiores varios argilla ex vitrescibili terra et acido vitriolico orta est. [Secundum nomenclaturam Berzel. est silicatis aluminici hydras.] Ge. *Thon*, *Leim*. Ga. *Argille* ou *terre glaise*. A. *Clay*. B. *Kley*.

[**ARGYRITES** s. **ARGYRITIS** s. **ARGURITES** est lithargyri species, colore flavido insignis.]

ARGYROCOME est Gnaphalii species (Gnaphalium muricatum *Linn.*) dicta ob argenteos, seu albos flosculos, ex ἄργυρος, *argentum*, et κόμη, *coma*, *pili*. Botanici genus *Gnaphaliarum* (Syngenes. Polygam. superfl.) in tria genera inferiora dividunt, quorum primum species chrysocomas, alterum argyrocomas, et tertium filaginoideas comprehendit.

ARGYROPOEÏA est ars, quae docet modum conficiendi argentum e metallis et mineralibus imperfectioribus, tam quae in argentifodinis exercetur, quam quae ope lapidis philosophorum ex nonnullorum opinione fieri potest.

ARIA, i. q. *Aronia*, proprie vero est *Crataegus Aria Linn.* foliis ovatis inaequaliter serratis, subtus tomentosis, s. Sorbus alpina *Bauh.* cuius fructus in Suecia et Helvetia eduntur. Ge. *Der Mehlbeerbaum*. Ga. *Alouche de Bourgogne*, *le drouillier*. A. *The white beam*, *white leaf tree*. B. *Wilde sorber-boom*.

ARIDURA, **TABES** est, seu **ATROPHIA** *particularis*, qua membrum aliquod plane contabescit et consumitur. Forte ab arescere. Ge. *Das Schwinden.* Ga. *Aridure.* A. *Consumption.* B. *Uitteeringe.*

ARILLI, idem quod *Acini.*

ARISARUM videtur diminutivum ab *Arum*, quia minor species est, vel ab ἄρον ἱερόν. Differentia tamen in eo consistit, quod *Arum Tourn.* foliis sagittatis integris a *Dracunculo Tournef.* qui est foliis multifidis, distinctum sit. *Arisarum Tourn.* habet spatham apice bifido, incurvo, spadicem incurvatum. Antherae filamentis innixae sunt. His leviter recedit ab aro, distinctum tamen non constituit genus. Vide *Arum.*

ARISTALTHAEA est *Althaea vulgaris*, ab ἄριστον, *optimum*, et althaea.

ARISTA, Gr. ἀθήρ, ἀθερίνη, ἀθέριξ, ab areo. Estque ut acus tenuis longa, seu mucro subulatus, et eminet a gluma. In summa aristae quasi apices et cornua sunt spicarum. Ge. *Die Grannen.* Ga. *La barbe de l'epi du bled.* A. *The ear of corn, the beard of the ear of corn.* B. *De baard der koornaare.*

ARISTOLOCHIA est plantae genus, (Gynandr. Hexandr.) quod habet flores monopetalos, anomalos, tubulatos, in inferiori parte ventricosos, subglobosos, occlusos, a parte superiore apertos, et quasi linguam habentes deorsum spectantem. Post florem pistillum fit fructus membranaceus, ovalis, sexangularis, viridis, sed post maturitatem fuscus. Hic fructus est divisus in sex loculos, qui multa semina compressa, exigua, nigra, et sibi invicem incumbentia recondunt. Plantae huic nomen inditum, quod puerperis, vel potius parturientibus, prosit: quod ἀρίστη sit ταῖς λοχείαις, lochiis nempe expellendis. [Sic Dioscor. III. 4. quocum consentit Plin. *h. n.* XXV. c. 8.] Alii deducunt ab inventore quodam, *Aristolocho.* Plures species in officinas receptae sunt, quarum potissimum radices adhibentur. v. g. *Aristolochia serpentaria* foliis cordato oblongis planis, caulibus infirmis flexuosis teretibus, floribus solitariis *Linn.* s. *Serpentaria Virginiana Pluk.*, quae ex Virginia et Carolina ad nos adfertur, et qualitate acri et aromatica gaudet. Ge. *Virginische Schlangenwurzel.* Ga. *Serpentaire.* A. *Virginian snakeroot.* Vide *Serpentaria.* — *Aristolochia rotunda*, foliis cordatis subsessilibus obtusis, caule infirmo, floribus solitariis *Linn.* Aristolochia rotunda *Pharm.* — *Aristolochia longa Pharm.* foliis cordatis petiolatis integerrimis obtusiusculis, caule infirmo, floribus solitariis *Linn.* et *Aristolochia clematitis* foliis cordatis, caule erecto, floribus axillaribus confertis *Linn.* s. *Aristolochia vulgaris*, quae posteriores species in Europa australi proveniunt, et viribus incidentibus, pellen-

tibus, emmenagogis pollent, pluresque compositiones ingrediuntur. *Aristolochia fabacea,* seu *Pistolochia Fuchs.* (datur enim etiam *Aristolochia pistolochia Linnaei* et *Clusii,* quae in Hispania provenit, et ad Aristolochiae genus pertinet), est radix *Fumariae bulbosae,* caule simplici, bracteis longitudine florum *Linn.* cuius bulbi nonnunquam cavi sunt, hinc *cava* vel *non cava* vocatur. Ge. *Osterlucey, Hohlwurz.* Ga. *Aristoloche.* A. *Birthwort.* B. *Hol-wortel, baarwortel, osterlucie.*

ARISTOLOCHICA vocantur illa medicamenta, quae fluxum lochiorum, id est sanguinis, qui post partum ex utero prodit, promovere valent. Ge. *Die Kindbettreinigung treibende Mittel.*

ARMA sunt in plantis mucrones arcentes animalia, ne laedant plantas.

ARMENIACA MALUS, (Icosandr. Monogyn.) *Prunus Armeniaca,* floribus sessilibus, foliis subcordatis *Linn.* Persicae satis similis, sed truncus crassior, cortice obductus magis nigro. Folia habet populi nigrae, vel pyri, dentata, acuta, saporis acidiusculi; calyx est monophyllus, quinquefidus, vel et in sex segmenta profunde sectus, cavus; flos rosaceus, pentapetalus, petalis natis ex margine calycis coronante cavitatem, petala aliquando sex continet, stamina viginti. Ovarium in imo fundo calycis, instructum tuba longa, fit fructus fere globosus, carnosus, persicae minoris magnitudinis, ad latera paululum compressus, iuxta longitudinem sulcatus. Continet nucleum osseum compressum, in quo amygdala una plerumque reperitur, saporis aliquantulum amari, grati; fructus caro ab una parte rubescit, ab altera flavescit. Est dulcis, tenera, saporis grati; *Armeniaca* forte a natali solo Armenia dicta. Ge. *Aprikosen.* Ga. *Abricotier.* A. *Apricot.* B. *Abrikoos.*

ARMENUS seu **ARMENIUS LAPIS** est [miscela e sic dicta lasura cupri et lapide calcareo, interdum cum sulphureto cupri et ferri unita; secundum alios quarzum lasura tinctum hoc nomine insigniebatur. Vid. Leonhardi (in Oryctognos. 1826. p. 154.).] Gr. *Ἀρμένιος λίθος,* quod olim ex Armenia solum ad nos translatus sit; [Paul. Aeg. VII. p. 258. primus huius lapidis meminit, qui differt ab *Armenio,* a Dioscor. V. 105. commemorato, quod Sprengel. ad h. l. to. II. p. 646. cuprum carbonicum terreum fuisse putat] hodie tamen et in Germania effoditur. Praefertur variecolorato caeruleus. Inter purgantia olim [inde a sexto seculo, secundum Beckmann. (*Gesch. d. Erfind.* III. p. 192.)] recensebatur et ad drachmam et scrupulos quatuor melancholicis propinabatur, ob particulas autem cupreas admixtas, vix hodie eum in finem adhibetur, sed tantum ad usum pictorium, ad inde parandum caeruleum montanum. Ge. *Armenischer Stein,*

Bergblau. Ga. *Bleu de montagne, pierre d'Armenie.* A. *Armenian-stone.* B. *Armeni-steen.* Arab. *Hagar* et *Hagor.*

ARMERIUS FLOS est proprie *Dianthus* (Decandr. trigyn.) et quidem D. *Armeria Linn.* D. *barbatus eiusd.* floribus aggregatis, et D. *arenarius Linn.* caule unifloro herbaceo, seu caryophyllus sylvestris *Clus.* Ge. *Heidenblümchen, Steinnägel, Karthäuserblumen, Bartnelken.* Ga. *Armoires et Armoiries.* A. *Sweet-williams, Meadow-pink.* B. *Keikens, Duizendschoon, Tuilkens, Hoepeelbloemen.*

ARMILLA MEMBRANOSA est ligamentum circulare, tendines multiplices universae manus circulo aliquo comprehendens in regione carpi; in varia alia facile divisibile. Duplicem constituunt dissectores; unam sinum carpi succingentem revera unicam, sed latam robustamque, ab osse pisiformi et unciformi carpi transversim ad os semilunare et multangulare maius tendentem, simul omnes tendines flectentium musculorum continentem: alteram, quae est in dorso carpi, atque ex sex inter se connexis, et singulis annuli instar obvolutis circa extendentium tendines, constat. Ge. *Armband.* Ga. *Ligament du bras.* A. *Membranous ligament incompassing the muscles of the arm.* B. *d'Armband.*

ARMONIACUM SAL NATIVUM s. AMMONIACUM, Cyrenaicum veterum, sub arenis Libycis concrescebat. Ex notis bonitatis, quas *Plinius* indicavit, nostro hodierno factitio simillimum apparet. Nativum tamen etiam nunc circa montes ignivomos, v. c. circa Vesuvium et Solfataram, nec non in Calmuccorum regione reperitur. Interim maxima pars salis ammoniaci, quae nunc adhibetur, artificialis est. Constat ex [aequalibus hydrochlorici et ammonii gasorum voluminibus]. Advehitur ad nos ex Aegypto, ubi sublimationis ope ex fuligine excrementorum animalium paratur, quae multo sale pasta sunt, sub forma placentarum convexo-concavarum [multo maior huius materiae copia in Europa conficitur. Huic ipsi Europaeo sali nomen, quando fuligine scatet, tribuitur *aegyptiaci,* etiamsi ex Aegypto non sit ad nos apportatum; contra ea *anglicum* vocatur, quod albedine splendente insigne est.] Ad varia praeparata officinalia adhibetur. Pollet virtute incidente et resolvente, hinc specificum antifebrile a quibusdam habitum est. Eligatur candidum ac purum, vel nisi satis nitidum fuerit, purificari potest. In libris quorundam Alchymistarum dicitur *sal solare, aquila coelestis, alba mercurialis fuligo, sal mercurialis philosophorum, lapis adir, audix, anacab, alacab, aliocab, alocaph, alcob, alfol, alfatide, alinziadir, alistiles, alumonodig, amizadir, anoxadic, azanec, butrum, bisazium, lixandram, misatis, mestudar, nusiadal, nysae, obac, raal, salmiax, tursies.* Nomen accepit forte ab ἄμμος seu ψάμμος, *arena,* quia olim credebatur ex arena iumentorum in arenosis Libyae con-

densari: aut a Iove Ammone, ad cuius templum per arenosos illos tractus iter faciendum est. Dicitur et *sal mirabile* et *clavis metallorum*, quae fluere facit. Signum eius chymicis est asteriscus. Ge. *Salmiak.* Ga. *Sel Armoniac.* A. *Salt Armoniak.* B. *Salarmoniak.*

ARMORACIA est *Raphanus rusticanus*, sive *maior*. Componitur a pontica voce armon, et agria. Graecis *ῥαφανὶς ἄγρια* dicitur. Est planta flore tetrapetalo cruciformi (Tetradyn. siliculos.) et proprie species cochleariae, scilicet cochlearia folio cubitali *Tournef. Cochlearia armoracia* foliis radicalibus lanceolatis crenatis, caulinis incisis *Linn.* Radicis usus maxime culinaris est. Pollet viribus incidentibus, stimulantibus, diureticis, antiscorbuticis et antirheumaticis. Ge. *Meerrettich.* Ga. *Raifort sauvage. Cranson rustique.* B. *Meer-radys, Mierikwortel.* A. *Horse radish.*

ARNALDIA est nomen morbi maligni, lenti et chronici, quondam in Anglia familiaris, in quo capillorum defluvium maxime notabatur, etc. unde species luis gallicae videri posset, prout in initio in his regionibus saeviit. [Ca. du Fresne *gloss. med. et inf. lat.* s. v. coniecit, morbum hunc *alopeciam* fuisse. Quae quidem coniectura inde probabilis fit, quod capillorum defluvium inter signa morbi characteristica affertur.]

ARNICA, Germanis valde laudata herba, inprimis *lapsorum* quaedam quasi *panacea* dicitur. Est genus plantarum (Syngenes. Polyg. superfl.), cuius species officinalis est *Arnica montana* foliis ovatis integris, caulinis geminis oppositis *Linn.* Doronicum plantaginis folio alterum *Bauh.* Infusum eius ob virtutem resolventem praecipue in casu ab alto commendatur. Praestat tamen folia decoquenda sindone includere, ne lanugo eorum aquae immixta, fauces atque ventriculum nimis irritet. A recentioribus quoque in paralysi, nec non folia et radix, ut antisepticum praestantissimum commendantur. Species est indigena. A. *The mountain arnica.* B. *Valkruid; St. Luciaankruid.* Ge. *Wohlverlei, Johannisblume, Fallkraut.* Ga. *Betonie des montagnes, Arnique des boutiques.*

ARNOGLOSSUM est *Plantago maior* seu *agnina lingua*, quia eius folia linguae agninae simillima sunt. [Diosc. 2, 153. duarum Arnoglossi specierum meminit, maioris et minoris. Illud est Plantago altissima; haec P. Lagopus. Descendit ab *ἀρὴν*, gen. *ἀρένος*, contracte *ἄρνος*, *agnus*, et *γλῶσσα*, lingua.] Dicitur et *Polyneurum* a nervorum, quibus quasi costis per longitudinem folia eius distincta sunt, multitudine. [Folia quae saporis subamari et subadstringentis sunt, vires vulnerarias possident. Semina, cum lacte, aut iusculo carnis cocta, olim ad laxitatem alvi coërcendam laudabantur. Radici eaedem cum foliis tribuuntur vires.]

Ge. *Wegerig*, *Weegrich*, *Wegebreit.* Ga. *Plantain.* A. *Plantain*, or *Lambs-tongue.* B. *Groote Weegbree. Weegblad.* Vide *Plantago.*

AROMA est corpus vegetabile, plerumque semen, aut cortex, plurimum olei aetherei continens, hinc gratum fortemque spirans odorem, ac saporem habens penetrantem et calefacientem, ut caryophylli, cinamomum. Ex ἀρ, vel ἄρι, particula intensiva, et ὄζω, *oleo*, ὀδμή, *odor.* [Quae quidem etymologia aeque parum probari potest, quam Krausii, qui vocem ab ἄρω, *paro*, *adopto*, derivavit. Cautiores nostris etymologiarum venatoribus fuerunt antiquiores, qui de vocis derivatione silent.] Ge. *Gewürz*, *Spezerei.* Ga. *Drogue*, *epice*, *epicerie.* A. *Sweet smelling spices.* B. *Riekende specerie.*

[**AROMATITES** gemmae nomen est, quae in Arabia invenitur, Plinio 37. 10. teste, et a colore odoreque myrrhino nomen nacta est. Vocatur et vinum hoc nomine factitium, quod varia ingrediuntur aromata, a Plinio 14. 16. commemoratum.]

AROMATOPOLA est is, qui aromata divendit, *Aromatarius* dictus. Ge. *Ein Gewürzkrämer*, *Materialist.* Ga. *Epicier.* A. *A crocer.* B. *Kruidenier*, *droogist.*

ARONIA est *Mespilus*, an ab Arona, Galliae fluvio? Proprie est *Crataegus Azarolus* foliis obtusis, subtrifidis, subdentatis *Linn.* (Icosandr. trigyn.) *Mespilus aronia* veterum *Bauh.* A. *The parsley leav'd hawthorn. The Azarole.* Ge. *Lazeroläpfelbaum.* Ga. *Azerolier.*

AROPH vox est formata ex primis litteris vocabulorum aroma et philosophus; hinc denotat nonnullis crocum, qui alias aroma philosophorum dicitur, aliis extractum croci; *Paracelso* denique flores ex aequalibus portionibus lapidis haematitis et salis ammoniaci praeparati, seu flores salis ammoniaci martiales inprimis post deliquescentiam ita vocantur. [Miscela praecipue in aqua soluta, e chlorido ferrico et hydrochlorate ammonico, quae sub nomine vulgari *florum salis ammoniaci martialium* aut *salis ammoniaci martiati* nota est. Vocabatur et *aroma philosophorum.*] Vide *Haematites.*

[**AROPH** *Helmontii* est tinctura croci cum vino Canariensi parata.]

ARQUATUS MORBUS seu **ARCUATUS**, idem quod *Icterus.*

ARRHEPIS, sic vocatur undecima vertebra vertebrarum thoracis, vel dorsi. [A gr. ἀῤῥεπὴς, *qui in neutram inclinat partem.* Quis hanc lanci convenientem vocem ad anatomen transtulerit, mihi non constat.]

ARS dicta est ex ἀρετὴ, *virtus*, quam Graeci *scientiam* vocant.

[**ARSENAS** vocatur sal cum acido arsenico formatus. Ge. *Arsensaures Salz.* Ga. et A. *Arsenites.*]

[**ARSENICI ACIDUM** est acidum arsenicum.]

[**ARSENICIASIS** vocatur Hühnefeldio *Chem.* 1. *p.* 66. morbus, qui arsenici adsumtionem sequitur, diversus ab arsenici immediatis in c. a. effectibus. Ge. *Arsenik-Krankheit.*]

[**ARSENICI BUTYRUM** est chloridum arsenicum. Ge. *Arsenikbutter.*]

[**ARSENICI** *flores* sunt acidum arsenosum sublimatum. Ge. *Arsenikblumen, Giftmehl.*]

[**ARSENICI** *hepar,* Arsenis kalicus, acidum arsenicosum scilicet in liquore kali caustici concentrato ad alcalinam reactionem delendam solvitur.]

[**ARSENICI** *oleum* i. q. Arsenici butyrum.]

[**ARSENICUM.** Hoc nomine antiquiores varia arseni composita insigniverunt, quae certis quibusdam adiectivis inter se distinguebant: recentioribus autem temporibus metallum, quod illa corpora partim constituit, hac denominatione denotare coeperunt, licet illa vulgo acidum arsenicosum significarent. Nunc vox *Arsenicum* in *Arsenum,* suadente Breithauptio, mutata est, de qua mutatione vid. Schweigger-Seidel in eius *Jahrb. d. Chem. u. Phys.* 1827. *St.* 11. *p.* 348.]

[**ARSENICUM** *acidum* producitur, dum arsenum aut acidum arsenosum venale cum acido nitrico-muriatico digeritur, donec aqua addita nihil albi pulveris dimittit: liquoris evaporati residuum modice liquatur, ut omne acidum nitrico-muriaticum abigatur. Liquatum vitri speciem prae se fert, inodorum et paene insipidum est, et aquae ita affine, ut eam ex atmosphaera attrahat, atque deliquescat. Nimio calore resolvitur in oxygenium et acidum arsenosum. Constat e duobus aequivalentibus arseni, et quinque oxygenii. Centum partes continent fere 35 partes oxygenii. Summum est venenum.]

[**ARSENICUM** *chloridum* oritur, si arsenum in gas chlorines infertur, aut hoc gas super arsenum pulveratum, tubo vitreo inclusum, et paulisper calefactum traducitur. Liquor est oleosus, odore gravi maloque, fumans, in temperie aëris — 29° C. nondum coalescens, qui sine mutatione destillari potest. Constat e duobus aequivalentibus arseni et tribus chlorines: 100 partes continent fere 59 chlorines.]

[**ARSENICUM** *citrinum* i. q. sesquisulphuretum arseni.]

[**ARSENICUM** *fixum* praeparabatur olim detonatione nitri per acidum arsenosum. Est arsenas kalicus.]

[**ARSENICUM** *flavum* i. q. citrinum.]

[**ARSENICUM** *mercuriale* est arsenas hydrargyricus.]

[**ARSENICUM** *oxydum* est ille pulvis ater, qui arsenum aëri expositum intra brevissimum temporis spatium obducere

solet. Per calorem partim in vapores, allium redolentes, convertitur, partim in metallum et acidum arsenosum resolvitur. Compositio nondum accurate explorata est.]

[**ARSENICUM** *rubrum* i. q. sulphuretum arseni.]

[**ARSENI** *sesquisulphuretum*, vulgo *arsenicum flavum* s. *citrinum* s. *auripigmentum*, *realgar*, *risigallum*, ipsum per se e sulphure et arseno colliquatur, aut oritur, si acidum arsenosum cum sulphureto hydrogenii convenit etc. Nativum quoque haud raro invenitur, interdum adeo crystallisatum. Quod arte fit, pulverem exhibet, in calore modico coëuntem in massam vitro similem, splendoris autem ratione habita ceream magis. Ab acidis plurimis non solvitur, nisi illa aut concentratiora, aut calefacta fuerint: ab alcalibus excipitur integrum. Acidis nitrico et hydrochlorico adhibitis, vel calefacto etiam in aëris atmosphaerici contactu utraque pars constituens oxygenatur. Duo aequivalentia arseni coniuncta sunt cum tribus sulphuris: 100 partes continent 39 sulphuris.]

[**ARSENI** *sulphuretum* (vulgo *arsenicum rubrum*, *realgar rubrum*, *Sandaraca*, *rubinus arsenicalis*) ipsum quoque per se e commixtis invicem sulphure et arseno fit. Nativum etiam in crystallos redactum reperitur. Coloris est aurantiaci, interdum fusci, qui in pulverato caloris auxilio paulo obscurior fit. Facilius sesquisulphureto liquescit, et si aëris accessus arcetur, integrum in vapores abit. Alkalia sesquisulphuretum excipiunt, relicto sulphureto fusco, quod maiorem sulphuris copiam continet. Componitur ex aequalibus aequivalentibus sulphuris arsenique: 100 partes continent 30 sulphuris.]

[**ARSENOSUM** *acidum* (vulgo arsenicum, arsenicum album, oxydum arsenici album) arseni combustione, in aëre libero instituta, paratur. Plurimum producitur cobalti mineris, ut inde vitrum coeruleum obtineatur, igne tractatis. Vitri albi et pellucidi formam habet; in crystallos aut per sublimationem, aut solutione aquosa frigori exposita coit octaëdras. Ut in vapores resolvatur, minore caloris gradu, quam quem metallum requirit, opus est. Acerbum et acute metallicum saporem linguae imprimit: inodorum est, nec vapores spargit odoros. Lente et exigua in copia ab aqua frigida excipitur: et fervidae quoque sedecim partes ad plenariam eius solutionem requiruntur. Constat ex arseni duobus, et oxygenii tribus aequivalentibus: 100 partes continent 24 oxygenii.]

[**ARSENUM** est metallum sui generis, colore plumbeo, splendore insigni quidem, sed fugacissimo, textura lamellosa, subdurum, fragile, ponderis specifici = 8, 31. In temperatura 180° C. in vapores inodoros sine liquefactione praecedente convertitur; in crystallos redigi potest. Cum

oxygenio ratione triplici coniungitur, unde hypoxydum duoque acida formantur. Aequivalens numerus est 37, 6. Venenum efficacissimum praebet.]

ARTEMISIA planta est, quae habet caulem quatuor circiter pedes altum, ramosum, durum, lignosum, fractu difficilem, parum villosum, ut plurimum ad rubrum vergentem. Folia in acutas lacinias divisa sunt instar absinthii, sed latiora, superne viridia, inferne alba, odorifera, saporis dulcis parum ad acredinem vergentis; flores erecti, minimi, villosi, albidi, vel purpurescentes, odorati; radix longa et instar digiti crassa, lignosa, saporis subdulcis et aromatici. Ill. *Linnaeo* est plantae genus ad Syngenes. polyg. superfl. pertinens, cuius receptaculum subvillosum, vel nudiusculum, pappus nullus; calyx imbricatus squamis rotundatis, conniventibus; corollae radii nullae. Comprehendit illud absinthium quoque, abrotanum, etc. Species vero, quae in officinis artemisia dicitur, est *Artemisia vulgaris* foliis pinnatifidis, planis, incisis, subtus tomentosis, racemis simplicibus recurvatis, florum radio quinquefloro. *Linn.* Artemisia alba et rubra *Pharm.* Gaudet qualitate subamara, viribusque roborantibus et uterinis. [Epilepsiam eius auxilio sanavit Hofmeister (*Neue Zeitschrift f. Natur- u. Heilk. I. p.* 208.) Dosis medicamenti, ex Burdachii praescripto mane et vesperi exhibiti, erat ab initio 15 grana; insultibus autem mitigatis primum 16, tandem 8 grana.] Prostat aqua, syrupus et essentia. Si *Plinio* credimus, ab *Artemisia*, Mausoli, Cariae regis, uxore, quae hanc sibi adoptavit, nomen accepit. Antea *Parthenis* dicta, hoc est, *virginalis*, quia virgo Dea nomen illi dederit. Sunt, qui ab Artemide (id est Diana, παρὰ τὸ τὸν ἀέρα τέμνειν) Ilithyia cognominatam putent, quoniam privatim medeatur foeminarum malis. Quid impedit, nomen impositum esse, ἀπὸ τοῦ ἀρτέμεος, quod est *incolumis*, vel *integer*. Hinc artemisia, quod multas incolumes reddat. [De etymologia vocis ἄρτεμις copiose exposuit Etym. M. p. 150.] Ge. *Beifuss, St. Johannesgürtel, Weiberkraut.* Ga. *Armoise vulgaire ou herbe de Saint Iean.* A. *Mugwort.* B. *Gemeene byvoet, St. Ians gordel, St. Ians kruid.*

[ARTEREURYSMA est secundum Swediauerum l. c. II. 383. arteriae aut portionis tantum eiusdem dilatatio abnormis et permanens cum pulsatione in parte affecta solito fortiore, et e motu corporis aucta. Differt ab *aneurysmate*, tumorem in externa corporis superficie conspiciendum efficiente. Vid. idem Swediaur *l. c. II.* p. 454.]

[ARTERIA est canalis cylindraceus, elasticus, sanguinem continens, e tribus tunicis compositus. Harum *intima* laevis, tenera, pellucida, facile dilaceranda est. Huic opponitur ab altera parte *externa* s. *cellulosa*, magnae dilata-

tionis capax et e tela cellulosa, multis vasculis intertexta. Inter utramque posita est *media* s. *fibrosa*, olim falso *muscularis* dicta, e planis, duris, flavis, circularibus, et extensionis capacibus fibris constans, quae nulla tela cellulosa circumdatae sunt. Hae fibrae cum omni irritabilitate careant, ab aqua non solvantur, principium scytodepsicum post coctionem bihoriam ne minimam fibrines particulam deiiciat, alius prorsus saporis sit cocta, quam fibrine; nullum denique spiret zomodmum, patet, muscularem dici neutiquam posse.] Vas hoc ita constructum, omnisque generis vasis, per tunicas decurrentibus, praeditum, in corpore nostro vivente, impulso sanguine expansum et vicissim se contrahens, sicque pulsum faciens, magno trunco ex corde oritur, sensimque in minimos ramos dividitur, quorum plurimi extremitatibus patulis exhalantibus in superficie corporis, vel intra cavitates terminantur, alii in venas desinunt, vel vasis lateralibus et secernentibus originem praebent; omnes vero sanguinem ex corde versus extrema propellunt. Ge. *Pulsader.* Ga. *Une artère.* A. *An artery.* B. *Slagader.* Duo sunt arteriarum trunci e cordis ventriculis oriundi, scilicet arteria *aorta* et *pulmonalis.* Vide *Aorta.* Arteria quasi ἀεροτηρία, ab ἀὴρ, *aër,* et τηρέω, *servo:* vetustissimi enim physiologi, cum post mortem vacuas reperirent, non sanguinem, sed spiritum arteriis inesse putabant. [Hanc ipsam vocis etymologiam probant omnium etymologicorum auctoris graeci. Etym. M. enim p. 150. *ἀρτηρία παρὰ τὸ τὸν ἀέρα (τουτέστι τὸ πνεῦμα) τηρεῖν, ἀεροτηρία τις οὖσα.* Cum eo conveniunt Etym. Gud. p. 81. et Orion Theb. a Sturzio 1820. Lips. editus p. 17. et Philaretus *de pulsib.* c. 4. testatur, arteriam secundum etymologos vocatam esse *παρὰ τὸ τὸν ἀέρα τηρεῖν.* Et his longe prior Ruf. Ephes. *de part. hom. p. m.* 64. *ἀρτηρίαι δέ εἰσιν ἀγγεῖα περιεκτικὰ πνεύματος καὶ ποσῶς αἵματος, ἐν οἷς σφυγμὸς γίγνεται.* Quare non possum satis mirari, quomodo L. A. Krause *etym. med. Lex.* contendere potuerit, hanc ipsam etymologiam plane non graecam esse. Falsum quoque est, ἀρτὴρ significare id, quo aliquid suspendatur, hincque denominatam fuisse fistulam spiritalem, quoniam illa pulmones sint suspensi! Etym. M. enim ἀρτῆρα dicit esse *κατασκεύασμά τι, ᾧ κέχρηνται οἱ σωμασκοῦντες ἐν ταῖς γυμνασίοις· βαστάζοντες γὰρ αὐτοὺς καὶ περιφέροντες, ἥλλοντο ἐν τῷ γυμνασίῳ.*]

ARTERIA CAROTIS, vide *Carotides.*

ARTERIA COELIACA, vide *Coeliaca arteria.*

ARTERIA MAGNA, idem quod *Arteria aorta.*

ARTERIA PULMONALIS, vide *Vena arteriosa.*

ARTERIA TRACHEA, vide *Aspera arteria.*

ARTERIA VENOSA, veteribus sic vocata, est vena pulmonalis, sive illud vas, per quod sanguis ex pulmonibus in

sinistrum cordis ventriculum transit. Non est una vena; sed a sinistra cordis auricula prodit, deinde primo in quatuor, postea in innumeros ramos, per pulmones distributos, dividitur; sive potius formatur ab infinitis venis, ex finibus arteriae pulmonalis ortis, quae sanguinem ex his acceptum in quatuor magna vasa, et ex his in sinum venosum pulmonalem revehunt; hinc satis improprie quasi una vena consideratur, cum ex singulo pulmone duo magna vasa oriantur in sinum venosum desinentia. Ge. *Zurückführende Lungenader.* Ga. *Artère veneuse, veine du poulmon.* A. *The vein of the lungs.* B. *Long-ader, d'aderlyke slagader.*

ARTERIACA medicamenta sunt, quibus vocis laesioni et tracheae vitiis solemus mederi. Ab arteria trachea nomen accepisse videntur, *τὸ τῆς ἀρτηρίας τραχείας φάρμακον*, arteriae asperae medela. [Aët. Amid. II. 4. *ὅταν πάθος τὶ ἤτοι τοῦτον τὸν ὑμένα, ἢ κατὰ τοὺς ἐν λαρύγγι μῦς γίνηται, ἀρτηριακὰς κοινῶς ὀνομάζουσι τὰς ἰωμένας αὐτὰς δυνάμεις.* Occurrit igitur quoque Arteriace, i. e. *ἀρτηριακὴ* sc. *ἀντίδοτος.*]

[**ARTERIECTASIS** est praeternaturalis arteriae dilatatio. Breschetus hoc nomen secundae speciei angiectasium indidit. A gr. *ἀρτηρία* et *ἔκτασις*, *extensio, dilatatio.* Ge. *Schlagadererweiterung.*]

[**ARTERIOCHALASIS** est denominatio morbi, quem a nullo hactenus nosologo memoratum hisce symptomatibus sese prodere refert Swediaur. *l. c. II. p.* 174.: palpitationibus in variis corporis partibus, maxime in thorace, epigastrio et ad latera colli, colore faciei pallido, lurido, dysphoria generali, et alysmo constanti summe molesto, ac pulsu irregulari accelerato stipata, tandem ex rupta una alterave arteria haemorrhagia subito lethalis oritur. Ab *ἀρτηρία* et *χάλασις*, *laxatio, resolutio.* Nomen, quo arteriarum plurium vel omnium corporis dilatationem abnormem indicari vult Swediaur, minus aptum esse videtur, cum sine dilatatione, seu dimensionis augmento structura arteriae ita molliri laxarique possit, ut tandem cohaesione fibrarum fracta haemorrhagia lethalis oriatur.]

[**ARTERIOLOGIA** est doctrina de arteriis, earumque ortu, progressu, divisione, tunicis eas componentibus, virtutibusque, quibus praeditae sunt. Ge. *Die Lehre von den Schlagadern.* Ab *ἀρτηρία* et *λέγω*, *dico, enarro.*]

ARTERIOTOMIA est arteriarum sectio artificialis, ad sanguinem in cephalaea, mania, epilepsia, oculorum auriumque dolore et inflammatione evacuandum. Sectio illa fit in arteriis, quae sub cutis superficie iacent, et ab osse quodam suffulciuntur, quemadmodum in fronte, temporibus, vel pone aures. Post ligaturas, brachiis, aut collo iniectas, arteria inciditur, ut vena, facta deinde sanguinis evacua-

tione, emplastrum cum lamina plumbea, aut agarici portio vulneri applicatur, et fasciis commodis firmatur. Ex *ἀρτηρία, arteria,* et *τέμνω, seco.* Ge. *Oeffnung einer Pulsader.* Ga. *Arteriotomie, section d'artère.* A. *Arteriotomy, opening of an artery.* B. *Een slag-aders snyding, sive opening.*

ARTHANITA, vulgo *Cyclamen* et *panis porcinus, umbilicus terrae, Chamaebalanus,* est herba, quae habet folia subrotunda, ampla, singularia in uno pedunculo, qui ex apice tuberosae radicis oritur; pedunculi floriferi, simili ortu, ex ipso tuberis corpore, enati. Finis abit in tuberculum, cui adnascuntur segmenta quinque, foliosa, magna, profunde secta, calycem formantia; flos parte inferiori tubulosus, monopetalus, supra divisus in quinque amplas, longas, ad ima usque sectas partes, quae retroflexae circa pedunculum se colligunt, donatur quinque staminibus testiculos gerentibus tubae arcte appositos. Ovarium in fundo calycis sphaericum, instructum tuba longa, donata apice tenui, membranaceum, habens in medio placentam sustinentem multa semina, rotunda, divisum in aliquot partes, per maturitatem dehiscentes. Radix tuberosa, crassa, orbiculata, carnosa, externe nigra, interne albicans, ima parte fibrillas dimittens, saporis acris est, pungitivi, exurentis, ubi exsiccata, ingrati. Crescit in Italia, Germania, etc. in sylvis. Observatur, quod semen aquae commissum, non, ut alia semina in plantam, sed in bulbum prius crescat, unde deinde planta demum emergit. Plantae genus ad Pentandr. Monogyn. pertinet, duas comprehendens species, quarum officinalis est *Cyclamen Europaeum* corolla retroflexa *Linn.* Cyclamen hederae folio *Bauh.* Radix interdum in usum medicum adhibetur. Vires sunt purgantes, drasticae, emmenagogae, externe anthelminthicae. Prostat in officinis unguentum de arthanita, quod abdomini illitum, alvum movet, vermesque expellit. An ab *ἄρτος, panis,* quia a porcis videtur amari, an ab *αἴρω, tollo, ἀρθὲν, sublatus,* quia verno et autumnali tempore se elevat. [Vana sunt virorum doctorum conamina, vocem *Arthanitsa* (sic enim scribendum) e graeca lingua deducendi. Nam arabica vox est, varie a variis scripta. Vid. Salmas. *de homon. hyl. iatr. c.* 51. *p.* 60. Sprengel *comm. ad Dioscor. c.* 193. *p.* 478. *to. II.* In Avic. *Can. lib. II. tract.* 2. *c.* 61. sub nomine *arthanitae* occurrit.] Ge. *Schweinebrod. Saubrod. Erdwurz. Erdscheibe.* Ga. *Pain de pourceau. Cyclame.* A. *Sowbread.* B. *Verkens-brood, Zeugen-brood, Aard-brood, Aard-appel, Aard-noten.*

ARTHETICA, idem quod *Arthritica.*

ARTHETICA seu ARTHERETICA est herba chamaepytis, vel quoque Primula veris. Sic dicta, quod articulos iuvet, ab *ἄρθρον, membrum.* Vide *Iva.*

[ARTHREMBOLUM (sic enim scribendum, non *arthrem-*

bolus: nam graeci lexicographi *ἀρθρέμβολα ὄργανα* semper habent). Proprie autem *ἀρθρέμβολα* erant instrumenta, torquendis maleficis apta. Hesych., qui reliquis v. c. Etym. M. Suida, Zon. et Varino Phavor. in explicanda hac vocis notione prolixior est, exposuit *ἀρθρέμβολα* per *δαμαστήρια: ὄργανα βαλλόμενα εἰς τὰ ἄρθρα, καὶ βασανιστήρια. καὶ ὄνομα στρεβλωτικῶν ὀργάνων εἰς ὃ ἐξαρθρῶσιν οἱ δήμιοι τὰ τῶν καταδίκων μέλη.* Suidae *ἀθρέμβολα* iure damnat Phavor. *οἶμαι ὅτι ἀρθρέμβολα δεῖ γράφειν.* Recte: nam descendit ab *ἄρθρον*, *articulus,* et *ἐμβάλλειν inserere,* unde *ἔμβολον,* instrumentum rusticum, quo semina immittuntur terrae. *Ἀρθρέμβολον* autem, ad medicinam translatum, plane contrario sensu usurpatur. Nam cum *ἀρθρέμβολα*, ad torquendos maleficos inventa, artus ex articulis dimoverent, atque hac extensione vehementissimos cierent dolores, chirurgorum *ἀρθρέμβολα* dimotos ex articulis artus loco suo reponebant. Quae quidem actio *ἀρθρεμβόλησις* vocatur ab Apollon. Cit. *comm. in Hipp. de artic.* statim ab initio.

ARTHRITICA vide *Arthritis.*

ARTHRITIS sive **MORBUS ARTICULARIS** circa duos, tres pluresve articulos, sive ossium internodia, suas tragoedias exercet. Estque dolor circa articulos tensivus, dilacerans, coarctans, vere et autumno maxime revertens, leniter incipiens, sensim magis increscens, interdum non multum auctus ad adtactum, colorem et magnitudinem partis in principio vix mutans, ortus ab obstructione in vasis minimis circa has partes, unde nervi, tendines, ligamenta, periostea corrugantur, et miserrime cruciantur, atque tumor, rubedo, tophi, aliaque symptomata concomitantia oriuntur. Videtur venenum arthriticum esse acrimonia quaedam, quae simul terram calcaream, quae ossium compositionem ingreditur, dissolvit, quae sic intra cavum articuli sensim colligitur, ibique tophos gypseos inducit. Est quadruplex: *Chiragra* in manibus; *Ischias* in, aut circa os ilium; *Gonagra* in genubus; et *Podagra* in pedibus: habet et alia varia nomina pro parte affecta, ut *dentagra, omagra, rhachisagra, pechyagra* etc. Aliquando etiam partes quasdam internas occupat, sed tunc vocatur anomala, vel retrocedens. Vox *arthritis* derivatur ab *ἄρθρον*, *articulus.* Unde *arthritica medicamenta,* quae arthriticis doloribus subveniunt. Ge. *Zipperlein, Gicht, Gliedersucht.* Ga. *La goutte.* A. *The gout.* B. *Het flerecyn, de pootjes, voeteuvel, ledenzugt, leden krankheid, jigt, gigt.*

ARTHRITIS PLANETICA idem quod *Arthritis vaga,* a *πλανάομαι, errabundus vagor.*

ARTHRITIS VAGA est morbus articularis, quo dolor vehemens cum tumore et rigore nunc in uno membro est, nunc in altero: *Vaga* dicitur *arthritis* ex eo, quod constan-

ter uno loco non contineatur, ut *arthritis fixa*, sed nunc in hac, nunc in illa parte sentiatur. Ge. *Fliegende Gicht, laufende Gicht*. Ga. *Goutte volante*. A. *Wandering gout, flying gout*. B. *Vliegende jigt, ongeduringe gigt*.

ARTHRODIA est ossium articulatio, cum caput ossis cavitati minus profundae, seu glenoideae iungitur, unde motus maxime expeditur in quamvis directionem: talis est scapulae cum humero: ab ἄρϑρον, [a quo ἀρϑρώδιον veluti diminutivum esse putat Kraus *l. c.*, quemadmodum a μέλος μέλῳδια; nam alterum exemplum αἷμα et αἱμωδία huc plane non quadrat.] Ge. *Eine platte Knochenfügung*. Ga. *Articulation*. A. *Coarticulation*. B. *Een t'samenwrigting der beenderen*.

[ARTHROCACOLOGIA. Hoc ipso titulo insignivit Rustius librum, quo de luxationibus e causa interna ortis exposuit Vindob. 1817. 4. Quam parum argumento pertractato libri inscriptio respondeat, ostendi progr. *de inepta cognit. graeci sermon. simulatione*, contin. I. Cum enim κακολογία nihil aliud denotare possit, quam *maledicentiam* s. *obtrectationem*, ἀρϑροκακολογίαν debere *artuum* s. *articulorum criminationem* significare patet.]

[ARTHRODYNIA est a Culleno rheumatismus chronicus vocatus. Dolor articulorum, cuius causa sive ab eorum laesione mechanica, sive a materia morbifica, ad illos delata, pendere potest. Ab ἄρϑρον et ὀδύνη, *dolor*.]

[ARTHRONCUS, ab ἄρϑρον, *articulus*, et ὄγκος, *tumor*, a Swediauero vocatum est corpusculum, contra naturam inter articulos formatum, aut osseae, aut cartilagineae naturae, quod ubi artus motu aliquando e sua sede aliquantulum dimotum fuerit, subito cum vehementissimis doloribus omnem articuli motum supprimit. Utrumque symptoma tunc demum evanescit, cum arthroncus suum denuo locum occupavit. Ge. *Gelenkmaus*. Vide Curt. Sprengel r. Ca. A. Gu. Buhle d. *de arthroncis tuberculosis*. Hal. 1823. 8.]

[ARTHROPYOSIS a Cullenio suppuratio, in cavitate articuli obveniens, appellatur. Ab ἄρϑρον et πύωσις, *suppuratio*, qua voce Aët. *tetrab.* 2. s. 3. c. 30. ita utitur, ut non suppurationem in universum, sed tantum puris in oculi bulbo generationem et collectionem intelligat.]

ARTHRON, gr. τὸ ἄρϑρον, est articulus, seu duorum, vel plurium ossium connexio, motibus obeundis accommodata. Ge. *Gelenke*. Ga. *Articulation*. A. *Iointing*. B. *Een lid, gewrigt*. Vide *Articulatio*.

ARTHROSIS idem quod *Articulatio*. Gr. ἄρϑρωσις.

ARTICOCA et ARTICOCALUS est *Cinara*, forte ex ἄρτιος, *perfectum* et κόκκαλος, *nucleus pineae nucis*: quod cinarae fructus pinco fructui similis sit. Ge. *Welsche Gartendistel, Artischocken*. Ga. *Artichauts*. A. *Artichok*. B.

Artischokken, Pyn-distel. Dicitur etiam *Strobulus, cinara, cocalus* et *scolymus.* Vide *Cinara.*

ARTICULARIS MORBUS vide *Arthritis.*

ARTICULATIO est coniunctio ossium, ad motum peragendum. Estque duplex: *diarthrosis,* sive *articulatio laxior,* ad quam pertinent *enarthrosis, arthrodia* et *ginglymus:* et *synarthrosis* sive *articulatio strictior,* cuius species sunt *sutura, harmonia,* et *gomphosis.* Gr. ἄρθρωσις. Ge. *Gelenk.* Ga. *Articulation.* A. *Articulation* or *jointing.* B. *Gewrigt, zamenvoeging der leden.*

ARTICULI sunt plantarum partes, quae in nodos quosdam intumescunt, a quibus persaepe ramuli prodeunt. Ge. *Glieder, Knöpfe an den Pflanzen.* Ga. *Noeuds, boutons.* A. *Knuckles* or *joints.* B. *Knoopen, leden.* Sic *articulata* dicuntur *folia,* dum folium ex apice folii excrescit. *Articulatae siliquae,* geniculis coarctatis interceptae.

ARTICULI etiam dicuntur digitorum internodia, σκυτάλιθες, a Galeno, φάλαγγες, ab Aristotele. — Conf. *Arthron.*

ARTOMELI est cataplasmatis species, [Galeno saepe memorata,] quod ex pane et melle paratur, ex ἄρτος, *panis,* et μέλι, *mel.* Ge. *Ein Umschlag von Honig und Brod.* Ga. *Cataplasme composé de miel et de pain.* A. *Cataplasme made of honey and bread.* B. *Eene gehonigde brood-pap.*

ARTOPTICIUS PANIS, hoc est in artopta vase coctus, ex ἄρτος, *panis,* et ὀπτάω, *coquo.* [Plin. *h. n.* 18. c. 11. Panis varia genera a coquendi ratione denominata, occurrunt, ut furnacei, vel artopticii, aut in clibanis cocti.]

ARTUS sunt membra, ventribus adnata et articulis distincta, seu extremitates superiores et inferiores trunco adnexae.

[**ARUM** *Colocasia* a Blancardo memoratum est, quoniam eius radix tuberosa, crassa, farinosa et saporis fructuum Fagi Castaneae comedi potest. Pertinet ad Monoec. polyandr. Foliis peltatis, ovatis, repandis differt a reliquis Ari speciebus. Crescit in Cretae, Cypri, Syriae, Aegyptique locis aquosis. — A. *The egyptian Arum.* B. *Egyptisch Kalfs voet.* Ga. *La colocasie (choux Caraibes).* Ge. *Das ägyptische Arum.* Nomen aegyptiacum, a Nemnichio (*Polygl. Lex. d. Naturgesch.* p. 481.) allatum, *Kulkaas,* videtur e graeco κολοκασία, aut potius versa vice, fluxisse. Hanc vocem absurde Blancardus a κόλα, *venter,* et κάζω, *orno,* derivavit, ut sit planta, quae ventrem ornet. Κολοκασία descendit potius a κόλος, quod e κολοβὸς abbreviatum in compositis vocibus diminuendi vim habere contendit E. H. Parker (*ep. crit.* Arcadio addita p. 269.). Κασῆς s. κασᾶς, τὸ πιλωτὸν ἱμάτιον. Arcad. *d. accent.* p. 24. Significat igitur κολοκάσιον, vi etymologiae, parvam vestem crassam hirtamque, et aptissima fuit fabae Aegyptiae denominatio, quod eius folia ob amplitudinem sunt instar τῶν κολοκασίων h. e. parvorum ta-

petium. Hinc Apul. *de herb.* virt. c. 37. Personatiae suae addit inter alia synonyma etiam *Manifolium*, quod haud dubie in *Mantifolium* mutandum erit.]

[ARUM *maculatum.* Eius differentia specifica haec est: Fol. hastato-sagittatis, lobis deflexis, spadice clavato spatha breviore. Planta perennis in locis umbrosis humidisque totius Germaniae, et ultra eius terminos per omnem Europam, modo coelum regionis temperatum sit, reperitur. Radix, quae potissimum in usum trahitur, ovata, ovi columbini magnitudinem habet, pollicem crassa, epidermide subfusci s. badii coloris tecta, intus alba, farinosa et recens effossa succi amari, admodum aëris et nauseosi plena est. Quae quidem acrimonia non solum sapore percipitur, sed sese quoque prodit, cum recens radix cuti imponitur. Inde enim cuticula in bullas elevatur, urente simul sensu in cute rubefacta excitato. Acredinis autem principium volatile est; nam lente siccata radix multo mitior redditur, tosta autem penitus insipida. Recens odorem spargit aromaticum, qui in siccata perit. Siccata radix, cum spiritu vini infusa, post evaporationem massam subfuscam, semipellucidam, firmam relinquit, cui nonnullae guttulae oleosae inhaerent, naturae unguinosae, quemadmodum Bucholzii experimentis nuper evictum est. Quam ob rem aut erravit Görzius, qui diu ante Bucholzium chemicam huius radicis disquisitionem suscepit, cum oleum aethereum cum materia camphorae simili destillatione humida prodiisse adsereret, aut radicem recentem experimentis subiecit. Aqua, ad destillationem adhibita, nauseoso, acri camphoratoque erat sapore, atque post aliquot dies alba, longa et subtilia spicula deposuit, in quorum naturam accuratius non inquisitum est. Quae post extractionem cum spiritu vini concentratissimo relictae erant radicis partes, aqua frigida infusae, saepiusque agitatae, post evaporationem massam fuscam, sapore subdulci, et qualem legumina habent, relinquebant, quae ubi aqua adfusa ad syrupi consistentiam usque erat emollita, addito spiritu vini in duas partes secedebat, quarum altera gummi coloris badii referebat, altera saccharum mucosum fusco colore erat, similemque Tritici repentis odorem spirabat. Denique pulvis radicis, qui antea partim spiritu vini, partim aqua frigida extractus erat, nunc cum multa aqua per plures horas ita coquebatur, ut evaporata aqua continuo restitueretur, qua operatione pulvis bifariam dividebatur: altera pars amylum, altera materia, gummi Tragacanthae similis erat. In mille igitur partibus radicis Ari maculati hoc modo tractatis repertae sunt amyli 742, materiei gummi Tragacanthae referentis 180, gummi 56, principii mucoso-saccharacei et saponacei 44, olei unguinosi 6. — Usum huius radicis cum externum, tum internum olim medici frequentius commendabant, quam hodie

fieri solet. Pulverem enim, cui ob acrimoniam vehementes stimulandi vires insunt, ulceribus, quae ob partium torporem impura redduntur, proptereaque sanationem respuunt, inspergebant. Naribus, ubi vehementior sternutatio concitanda est, attrahitur pulvis, ex aequalibus siccatorum Ari foliorum, Maioranae et Mari syriaci florumque Lavendulae partibus constans. Insipidus autem atque amylaceus pulvis, qui e lacteo radicis recentis succo sensim sponte decidit, et sub *Faeculae Ari* nomine in multis adhuc pharmacopoliis prostat, partim ad lintea purganda, partim ad nitorem cuti conciliandum olim a feminis adhibebatur. — Ob acres et resinosas particulas, quas radix copiose continet, incidendi stimulandique vires eius multum olim laudabantur, inprimis in illa ventriculi debilitate, quae ob muci tenacis, ventriculi superficiem internam obducentis, copiam cibos neque appetit, neque ingestos recte concoquit, et in pendentibus inde morbis chronicis v. c. hemicrania. Dein quoque in morbis diuturnis pectoris, v. c. in asthmate pituitoso, quid? quod in phthisi adeo ulcerosa radici huic vires egregias medici antiquiores tribuerunt. Pulveratae radicis granum unum exhibitum antispasmodicas, quinque ad viginti usque grana emeticas vires exserunt, et propterea Cephaëlidis ipecacuanhae radici Ari radix est suffecta. Efficacissima est, quae aut primo vere, priusquam folia emittuntur, aut adulta autumno colligitur. Eam adservandi ratio, in officinis usitata, in eo consistit, ut quae quantacunque eius copia collecta fuerit, ea, ab epidermide purgata et rite siccata, vitris, diligenter claudendis, indatur, longe inferior esse videtur, quam quae ab Hahnemanno commendata est, qua effossae radices arena opertae, in caveis servantur, et tunc demum, cum remedio opus est, siccantur. Pharmacopoea Saxon. radicem hanc eiusque praeparata ignorat; Lippiaca autem conservam radicis habet, pulveremque digestivum, qui ex Ari rad. uncia et dupla quantitate kali sulphurici constat. — A. *The common arum. Wake robin. Cuckow-pint. Ramp.* B. *Gevlakt Kalfsvoet. Duitsche gember.* Ga. *Le gouet commun. Le pied de veau.* Ge. *Fleckiges Arum. Haselwurzel* u. a. m.

ARUNDO seu **HARUNDO** genus plantarum est, quod tantum a gramine differt ratione caulis et foliorum; (*Triandr. Digyn.*). Calyx bivalvis, flosculi congesti, lana cincti: habet caulem altum, nodosum, et excavatum; folia longa, satis lata, rigida, aliquantulum aspera; flores exiguos, molles, in initio coloris purpurei, postea cineritii; semina papposa; radices multas, longas, nodosas, serpentes. Haec planta crescit in paludibus. Dantur variae arundinis species. Forte denominatur, quod ad undas, seu aquas fluctuantes crescat. Gr. *Κάλαμος*. Ge. *Rohr, Schilfrohr.* Ga. *Canne, roseau.* A. *A reed, cane.* B. *Riet, dekriet.* Vide *Saccharum.*

ARYTAENOIDES seu **GUTTALES** et **GUTTURNIFORMES**, sunt *cartilagines* duae, quae laryngis caput, una cum cartilaginibus thyroide et cricoide constituunt, et in superiori parte a se invicem diducuntur, unde rima, *Glottis* dicta, apparet. [Sic quoque *musculi* cognominantur, obliqui et transversi, quorum quilibet a margine externo et superficie posteriore baseos cartilaginis arytaenoidis unius lateris oritur, et in marginem externum et superficiem posteriorem cartilaginis arytaen. oppositi lateris inseritur. Qui musculi cum agunt, adducunt cartilagines ad se invicem, atque rimam *glottidis* angustant. Ab ἀρύω, *haurio*, ἀνοίγω, *aperio*, et εἶδος, *forma*, absurdissime Blancardus derivavit: potius a substantivo ἀρύταινα, i. e. Eustathio ad Homer. p. 1216. teste, εἶδος λεκανίδος, ὅτι παρὰ τὸ ἀρύτω (attice pro ἀρύω) λέγεται, et εἶδος descendit.] Ge. *Die Giesskannenförmigen Knorpel.* Ga. *Cartilages aritenoides.* B. *Spleet - makende kraken - beenen, tregters wyse krakebeenen seu spieren.*

ARRHYTHMUS seu **CACORHYTHMUS** est pulsus sine modulo seu ordine, ex α priv. et ῥυθμὸς, *modulus*: proprie notat pulsum, qui nullum rhythmum, ordinem aut proportionem observat, non vero plane abolitum pulsum, cui opponitur *eurhythmus*, rhythmum certum observans. Arrhythmi species observantur tres a *Galeno*: *Pararrhythmus*, quando vicinae aetatis rhythmum observat: *Heterorrhythmus*, qui plane alterius aetatis ordinem servat: *Ecrhythmus*, qui nullius aetatis rhythmum servat. Ge. *Ein unordentlicher Puls.* Ga. *Le poulx irregulier.* A. *Irregular pulse.* B. *Een pols zonder order, ongeregelde pols.* Vide *Cacorthythmus.*

ARYEPIGLOTTICA ligamenta male in Rosenmülleri *Anatom.* arytaenepiglottica vocantur.

AS sive **ASSIS**, ut ex *Varrone* et *Plinio* colligi potest, ab aere dicta. *Balbus* ad *Celsum* de asse eiusque partibus, quicquid unum est, et quod ex integrorum divisione remanet, assem rationatorem vocari scribit. Apud nos idem denotat, ac pondo, seu unciarum duodecim libra. Quidam pro duabus drachmis sumunt. Alii inde diminutivum *Assarium* derivant, quod duas drachmas valet.

ASA DULCIS idem quod *Benzoin*.

ASA FOETIDA est gummi, ex cuius plantae radice *Assa*, sive *Asa*, exprimitur. Magna quantitate crescit in imperio Persico. Estque duorum generum, prima sarmentosa est, ferme ut salix aquatica, ex cuius foliis et stolonibus incisis *Assa foetida* exprimitur, quae, ut reliqui succi, sole indurata in consistentiam evadit, qualis est sagapeni. Secunda species longe foecundior est, estque succus expressus ex radicibus huius plantae, quae crassissimos raphanos referunt, folia autem tithymali foliis similia; cuius radicis exsiccatae odor totas aedes implet. Putant quoque, esse succum, sive

lachrymam *Laseris*, sive *Sylphii*, in Media, Libya ac Syria crescentis. Gravem naribus spirat odorem, quem vulgus nominat foetidum, instar allii. Secundum *Kaempferum Hingisch* asam fundens est planta umbellifera Levistico affinis, foliis instar Paeoniae ramosis, caule pleno maximo, semine foliaceo, nudo, solitario, brancae ursinae, vel pastinacae simili, radice, asam foetidam fundente, seu *Ferula asa foetida*, foliis alternatim sinuatis obtusis *Linn.* (Pentandr. Digyn.). Patria eius sola est Persia, non Media, Libya, Syria, aut Cyrenaica regio, unde ex hoc capite facta succi apud autores distinctio est inanis. Asa foetida nulla ex caulibus vel sponte fluit, vel arte exprimitur, sed ex radice manat sauciata. Haec autem radix mirae est longaevitatis, magna, ponderosa, nuda, exteriori vultu nigra, in solo limoso laevis, in sabuloso scabra ac quadantenus rugosa, ut plurimum pastinacae instar simplex, saepe paulo a capite duabus, vel pluribus divaricationibus brachiata, aliis perpendiculariter demissis, aliis incondite et in obliquum extensis, prout ab obiectis flectuntur. Radix haec quadriennio minor parum lactescit, et nunquam secatur; quo autem vetustior et maior est, eo maiorem impertitur lacrymae copiam. Exemta tellure, si vel postridie secatur, lacte tamen stillabit, adeo nimirum succo diffluit, a quo insolens pondus obtinet. Succus ex utriculis suis recens emanans candidissimus, liquidus et pinguis est, flori lactis dulcis exacte simillimus, adeoque omnis exsors lentoris, ad aëris vero solisve contactum colorem subfuscum induit, et coalescens lentorem quoque. Foetor, virtutis index, quo maior est, eo meliorem asam testatur. At ille in recenti lacryma vehementissimus est, cum eo, quem concreta et antiquior redolet, qualem Europa recipit, nullatenus comparandus. Affirmare ausim, inquit *Kaempferus*, unam drachmam recens effusam maiorem spargere foetorem, quam centum libras vetustioris, quem siccum venundant aromatarii nostrates, succi. Persici medici ob delicatum nationis genium ab usu eius fere abstinent, rusticis saltem in colicis torminibus et hydrope praesertim tympanitide curanda usus innotuit. Apud nostrates, ob vires anthelminthicas et antihystericas, interdum adhibetur, et inprimis ut antispasmodicum utilissimum laudatur. Vulnera ex imposito recenti succo coalescere dicuntur ad miraculum etc. Dicitur et *Laser*. It. *Stercus Diaboli*. Gr. Ὀπὸς μηδικὸς, κυρηναϊκὸς, συριακός. Ge. *Teufelsdreck*, *stinkende Asa*. Ga. et A. *Assa fetida*. B. *Duyvels-drek*. *Laser medicum* quibusdam, seu *foetidum*. Arab. *Alit*. Indis *Hin*.

ASAH quid Aethiopibus significet, vid. infra in *Borozail*.

ASAPHATUM est *Impetigo*. Vide *Saphatum*.

ASAPHIA (ἀσάφεια) est vocis obscuritas, ex laxa, aut

mala organorum constitutione, aut contemperatione, ex *α* priv. et *σαφής*, *manifestus*. [Sic occurrit apud Galen. in *comm. II. in Hippocr. prorrh. I.* 3. Vid. Foës. oec. Hipp. p. 100.]

ASARUM est planta officinalis, satis humilis, quae habet folia reniformia, polita, tenera, coloris viridis splendentis, caulibus satis longis adhaerentia; finis pedunculi porrigitur in ovarium, cuius superior pars excurrit in calycem trifidum profunde sectum, ex centro apicis ovarii erigitur tuba crassa, cylindrica, desinens in sex recurvos bisectos apices. Ex ambitu imae tubae accreta circumponuntur eleganti ordine stamina duodecim, instructa testiculis, foecundantibus tubam dictam, patentem usque in cavà ovarii, quod hexagonum dividitur in sex loculos distinctos, in quibus semina haerent (Dodecandr. monogyn.). Corolla nulla; capsula coriacea, coronata. Radix perennis, fibrosa, parva, repens, angulosa, nodosa, incurvata, filamentosa, ex fusco rubescens, odoris fortis et grati, saporis acris, nauseosi, et aliquantulum amari cum aliqua adstrictione. Crescit in montibus, ut et in hortis. Species officinalis est: *Asarum Europaeum* foliis reniformibus, obtusis, binis *Linn.* Ob qualitatem amaro-acrem et nauseosam gaudet virtute emetica, hocque fine interdum infusum foliorum adhibetur. Sic dictum volunt, quod in ornatum non veniat, nec in coronas et ad serta addatur. Ex *α* priv. et *σαίρειν*, *mundare*, *ornare*, *vertere*. Dicitur et *Nardus sylvestris*, quia radicis odor ad nardum accedit. Ge. *Haselwurz*, quia circa corylos succrescit. Ga. *Cabaret*, *oreille d'homme*, *nard sauvage*, *oreillette*, *rondelle*, *girard roussin*. A. *Asarabacca*. B. *Haselwortel*, *Asarwortel*.

ASBESTUS, vide *Amianthus*.

[ASBOLINE a Braconnoto (*Ann. de chym.* XXXI. 46.) e fuligine, quae graece *ἀσβολή* audit, repetita coctione, praecipitatione, solutione praeparata, illam nobis materiam suppeditat, ob quam fuligo contra taeniam efficax esse praedicatur. Vid. Thenard. *Lehrb. d. theor. u. pract. Chemie IV.* 2. *p.* 1270.]

[ASCARIDIASIS vocatur a Bory de St. Vincent (*Rapp. des trav. de l'acad. des scienc. de Par.* 1823.) morbus, quo, post diu toleratum in cute pruritum, subito ingens animalculorum fuscorum numerus ex omnibus locis scalpendo vulneratis in conspectum prodibat. Ixodibus proxime accedere videbantur. Nomen morbi minus aptum esse videtur.]

ASCARIS seu ASCARIDES sunt exigui rotundi vermes, ad vermes intestinales *Linn.* pertinentes, quorum corpus teres, filiforme, continuum, utraque extremitate attenuatum est, et qui in intestino recto plerumque hospitantur, cui titillationem et molestiam inferunt, atque cum excrementis saepe

satis copiose exeunt. Habitat vero etiam in intestinis humanis alia Ascaridum species, quae spithamae fere longitudinem habet, *Ascaris lumbricoides Linn.* A lumbrico terrestri, cum quo magnitudine convenit, differt defectu annuli elevati, quo corpus eius cingitur. Corpus habet teres, utraque extremitate subulatum, cauda tamen subtriquetra. Ab *ἀσκέω, moveo, exerceo,* qui vocem derivant, quia suo motu illi vermes molestent, errant, cum potius a *σκαίρειν, salire,* descendat, unde *σκαρὶς, saliens,* et praefixo *α* intensivo *ἀσκαρὶς, valde saliens.* Ge. *Würmer, Maden, kleine Bauchwürmer.* Ga. *Ascarides, petits vers.* A. *Ascarides, little worms.* B. *Aars-maden, aars-wormtjes.*

ASCENDENS botanicis dicitur truncus plantarum arcuatim sursum versus.

ASCENSUS, si de morbo dicitur, idem denotat, quam *augmentum:* in chemicis destillatio per *ascensum,* sive sublimationem, opponitur ei, quae per descensum fit.

ASCIA ad vinculi et deligationis species refertur, quae parum a recto declinat, in obliquum tamen nondum vergit insigniter. Est i. q. fascia spiralis, s. Dolabra. Vide *Fascia spiralis,* s. *Dolabra.*

ASCITICUS est, qui hydrope ascite laborat.

ASCITES est hydrops, sive collectio lymphae effusae in cavo abdominis inter peritonaeum et viscera abdominis. Oritur inde abdominis tumor, et lymphae huius ad diversam corporis inclinationem fluctuatio, quo distinguitur ab hydrope *anasarca,* et cystico, ubi nulla, vel obscura, est fluctuatio. Ab *ἀσκὸς, uter,* quia utris in modum venter distenditur. Ge. *Die Bauchwassersucht.* Ga. *Ascite, hydropisie ascite.* A. *A species of dropsy so called.* B. *De waterzugt, buikwater.*

ASCLEPIAS est plantae genus ab apocyno parum differens (Pentandr. Digyn.). Species eius, quae *hirundinaria,* vel *Vincetoxicum* dicitur, habet caules rotundos, flexiles, saepe parte superiori plantas vicinas ambientes; folia coniugata, bina, caulium nodis adversa, oblonga, polita, ampla, acuta; flores monopetalos, ad superiora divisos, ita ut fraenulum pentapetalum referant, coloris albi, odoris grati. Post florem succedit fructus, duabus siliquis membranaceis constans, oblongus, acutus, per maturitatem dehiscens iuxta longitudinem, continens semina plura, papposa, lanugine cristata, et multiplici serie imbricatim sibi invicem incumbentia, coloris rubicundi vel rufi. Radix tenuis, fibrosa, albicans, odoris graviusculi, penetrantis, saporis in principio dulcis, postea acris, amaricantis, aliquantulum nauseosi; dat succum lacteo-viridescentem. Haec planta crescit in montibus et sylvis. Species haec officinalis est *Asclepias Vincetoxicum* foliis ovatis basi barbatis, caule erecto, umbellis proliferis *Linn.* Asclepias flore albo *Bauh.* Ob

virtutem pellentem, diureticam et emmenagogam varias compositiones ingreditur. Sunt, qui ei vires alexipharmacas tribuant et contrayervam Germanorum vocent. Ab *Aesculapio*, vel potius *Asclepiade*, nomen accepisse videtur. De Asclepiade gigantea, seu Apocyno Syriaco, supra dictum est. Vide *Apocynum*. Ge. *Schwalbenschwanz. Giftwende. Giftwurz* etc. Ga. *l'Asclépias. De blanche. Dompte venin.* A. *The officinal swallow-wort.* B. *Tegengiftige zydevrugt. zwaluwe-wortel.*

[ASCYPHA monstra a nuperis dicta sunt, quae sine calyce, h. e. sine calvaria sunt. Ab α priv. et σκύφος, *calyx.*]

ASCYRUM est plantae genus maxime cum *Hyperico* conveniens, a quo tamen capsula seminali quinqueloculari differt; nomen significat durum foenum, unde Ge. *Hartheu.* Belg. *Herts-hoy:* Gr. a contrario ei nomen imposuisse videntur, σκύρος enim illis asperitatem significat, quasi planta non aspera sive glabra, quia vi emolliendi pollet. Ga. *Asciron.* A. *St. Peters wort.*

ASEF, idem quod *Hydroa.*

ASELLI, vide *Millepedes.*

ASELLUS PISCIS, dictus a colore asini. Ge. *Stockfisch.*

ASEMA, Gr. Ἄσημα, in genere significant obscura et praeter spem ac ordinem consuetum evenientia. Sic *crisis asemos*, non *asema*, (κρίσις ἄσημος) vocatur, quae extra diem criticum et sine ordinariis praegressis signis accidit, morbi praeter spem mutatio. Ex α priv. et σῆμα, s. σημεῖον, *signum.*

ASITIA sive ANOREXIA et APOSITIA est alimentorum abhorrens fastidium. Ex α priv. et σῖτος, *alimentum, frumentum.* Ge. *Der Ekel für das Essen.* Ga. *Degout.* A. *A loathing* or *nauseousness.* B. *Een walg van eten, onlust tot eten.*

ASODES, vide *Assodes.*

ASPALATHUM LIGNUM, huius plantae est florum magna suavitas, suntque multi et parvi: ipsa planta frutex est densis ramis, spinis albis, duris, horridis, cortice caudicis albo, ad trium cubitorum et maiorem altitudinem in altum assurgens. Verum medici, qui ante nos fuerunt, Aspalathum nescientes, *citrinum* substituerunt *santalum*, vel *meum.* Dictum [Scapula auctore] παρὰ τὸ μὴ ῥαδίως ὑπὸ τῶν πληγέντων ἀποσπᾶσθαι, ἤτοι ἀφαιρεῖσθαι, quod non facile evelli, sive eximi queat e corpore eorum, qui in eam impegerunt; est enim frutex multis spinis horrens. *Plautus* ait, tyrannos aspalathi spinis apud inferos laniari. *Theocriti Schol.* esse spinae genus ait venenatae. Ἀποσπάω enim est *avello, abstraho.* Neque tamen satis liquet, quid *Aspalathi* sub nomine *Dioscorides*, *Plinius* aut *Galenus*, intellexerint.

[C. Sprengel ad *Diosc.* 1. *c.* 19. *to. II. p.* 359. putat, si appellationibus apud recentiores Graecos usitatis fidendum sit, ἀσπάλαθον esse Cytisum lanigerum Candoll. seu Spartium villosum Vahlii.] Hodie denotat genus plantarum (Diadelph. Decandr.), cuius calyx quinquefidus, lacinia superiore maiore; legumen ovatum, muticum, subdispermum. Species est *Aspalathus ebenus* foliis aggregatis obovato-oblongis, subtus tomentosis, pedunculis bifloris, leguminibus bilobis dispermis, *Linn.* cuius ligno lignum agallochum saepe adulteratur, licet tamen hoc longe plus quam illud partium resinosarum contineat. A. *The Jamaica ebony.* Ge. *Rhodisholz. Amerikanisches Ebenholz.* Ga. *Aspalat à bois noir.* B. *Wilde Galigaan. Westindische Aspalathus. Bastaard Ebenboom.* Vide *Rhodium.*

[**ASPARAGINE** a Vauquelino et Robiqueto in Asparago officinali inventa est. Crystallos albas, duras, opacas, rhomboidales et fragiles format; paullo nauseosi et refrigerantis saporis est, nec colores vegetabiles mutat; ab aqua calida facile, neutiquam ab alcohole solvitur. Compositionem huc usque ignoramus. Ge. *Spargelstoff.*]

ASPARAGUS et **ASPARAGOS** est plantae genus, (Hexandr. Monogyn.) cuius character est corolla sexpartita, erecta, petalis tribus interioribus apice reflexis; bacca trilocularis, disperma. Species, quae in officinis et culinis adhibetur, est *Asparagus officinalis* caule herbaceo tereti, erecto, foliis setaceis, stipulis paribus *Linn.* Haec habet caules crassos, rotundos, firmos, rectos, foliis carentes in initio, primum virides, deinde albos, edules: folia deinde, ubi crescit, fert tenuissima, proxima foeniculi foliis; flores rosaceos, hexapetalos, nudos, sex staminibus praeditos, campanulam oblongam referentes. Ovarium natum ex placentula haerente in pedunculi apice intra florem, fit bacca rotunda, mollis, rubra, includens semina dura, orbicularia, corneae duritiei, saporis subacris, subdulcis, odoris nullius. Radix numerosa, longa, parva, spongiosa, rotunda, ex uno capite inaequali in plures fibras sese diffundens, externe coloris grisei, interne albi, saporis subdulcis subacris, odoris nullius, urinas valde inficiens. Haec inter quinque aperientes recensetur. Ἀσπάραγος in genere Graecis est, quod primum in lucem prodit oleris germen, priusquam in folia explicetur, sive recentissimus turio, qui edendus est, ut lactucae, lupuli, betae: omnia etiam germina et recentes cauliculi τῶν θάμνων asparagi dicuntur. Non improbabile videtur, nomen ipsi esse datum παρὰ τὸ ἀσπάζεσθαι καὶ ῥαγοῦσθαι, quod contrectantes ac salutantes manus findat, spinisque suis laedat, vel a Graeco σπαράττειν, *trahere, distrahere,* et α priv. quoniam turiones primum prodeuntes nondum distracti sunt in folia tenuissima, quae deinde enascun-

tur. Extrita priori litera *Sparagus* vocatur. [Etym. M. p. 156. 28. aliam derivationem adfert παρὰ τὸ μὴ σπείρεσθαι.] Ge. *Spargel.* Ga. *Asperges.* A. *Sperage,* s. *sparages,* corrupte *sparrow-grass.* B. *Aspergies, spargies, koral-kruid.*

ASPERA ARTERIA seu **TRACHEA** est fistula oblonga ex annulis imperfectis cartilagineis et membranis constans, quae a gutture, sive faucium imo incipiens, gulaeque anterius incumbens, ad quartam, vel quintam thoracis vertebram in duos ramos divisa, inque pulmones descendens, per totam eorum substantiam ramificatione multiplici dispergitur. Superior pars *Larynx,* bifurcatio vero *Bronchus* appellatur: quibus et tertia sive extrema, a *Malpighio vesicularis* dicta, additur. Inservit aëri ad vocem et respirationem admittendo et emittendo. Asperam vocarunt arteriam, quoniam cartilaginibus intertextis aliquantum riget, et sic ad tactum resistit, secus ac id in aliis corporis arteriis fieri observabant veteres, quas etiam aërem continere putabant. Ge. *Die Luftröhre.* Ga. *l'aspere* sive *trachée artére.* A. *The windpipe.* B. *De longe-pyp, de gorgel-pyp, lugtader.*

ASPERELLA idem quod *Asprella.*

ASPERUGO est *Linnaeo* planta gymnotetrasperma asperifolia, (Pentandr. Monogyn.) flore monopetalo regulari semiquinquefido, cuius fructus est compressus, lamellis planoparallelis, sinuatis. [*Asperugo procumbens,* per Europam totam proveniens, a foliorum aspredine nomen habet. A. *The procumbent asperugo. The common wild bugloss* s. *German madwort.* B. *Scherpkruid.* Ga. *Le porte-feuille. La rapette.*] Ge. *Scharfkraut. Blauer Kleber. Grosses Klebkraut. Kleine Ochsenzunge. Deutsches Berufskraut. Schlangenäugel.*

ASPERGULA vel **ASPERULA** est planta folia habens ex caule stellatim numero sex, vel septem prodeuntia; flores monopetali infundibuliformes (Tetrandr. Monogyn.) in summitate caulis crescunt, in quatuor partes incisi, coloris albi; iis succedit fructus, qui continet parva duo semina, agglutinata, quae sunt fere rotunda, in medio excavata: radix parva, fibrosa, in terra repens. Habet haec planta odorem valde gratum; hinc vocatur etiam *Culcitra virginis.* Asperula dicta est, quod ob asperitatem praetereuntium vestibus adhaereat. Species officinalis est *Asperula odorata* foliis octonis lanceolatis, florum fasciculis pedunculatis *Linn.* Matrisylva *Pharm.* Crescit in sylvis Europae umbrosis. Gaudet viribus diureticis et exanthematicis. [In ictero tanquam remedium resolvens, quid? quod contra rabiem caninam seculo superiore laudatum est. A. *The sweetscented woodroof.* B. *Welriekend knawkruid.* Ga. *L' asperule odorante,* vulgo *le petit muguet. Le muguet des bois. L' hépatique étoilée.*

L' aparinelle. Ge. *Wohlriechendes Megerkraut. Wahrer Waldmeister. Gliedkraut. Sternleberkraut. Waldwinde.*] Vide *Matrisylva.*

ASPERSIO est applicatio humoris, vel pulveris cuiusdam medicati; sed parva copia simul, vel superficialiter.

ASPERUM dicitur, si particulae in superficie alicuius corporis ita locantur, ut aliae cum rigiditate emineant, aliae deprimantur.

ASPHALATUS, vide *Aspalathum* et *Rhodium.*

ASPHALITES est quinta vertebra lumbaris. [Haec falsa, e Castello hausta, denominatio a Nemnichio quoque recepta est. Lumbarium vertebrarum prima νεφρίτης, ultima autem ἀσφαλτίας, teste Poll. *onom.* II. 179., vocata est.]

ASPHALTOS, ASPHALTIUM et **ASPHALTUM**, bitumen solidum coagulatum *Waller.* Pix montana, dura, fragilis, nitida, *Woltersd. Bitumen Asphaltum* friabile atrum *Linn.* Est bitumen solidum, fragile, nigrum, resplendens, [ab oleis aethereis et pinguedinosis maximam partem, aegre tamen ab alkohole et carbonatibus alcalicis excipitur; ab aqua non, ab alcohole anydro quinque centesimae partes resinae flavae, ab aethere septuaginta centesimae partes resinae fuscae, a petroleo denique, et oleo terebinthinae residua pars solvitur. Acidum sulphuricum aliquam eius solvit partem, eamque, id quod acidum nitricum quoque efficit, in principium scytodepsicum commutat.] Aegre fusile est ad ignem, miscibile ad pinguetudinem olei affusi, et inflammabile, odoris ingrati. Praefertur reliquis *Iudaicum bitumen,* quod mortui maris (Ἀσφαλτίτες propterea dicti) genitura. Praestat, quod purpurae modo splendet (scil. in nigrore) estque ponderosum, et validum odorem habet; nigrum autem et sordidum vitiosum est, et vocatur *Pissasphaltum,* s. quasi Asphaltum piceum. Nomen παρὰ τὸ σφάλλεσθαι, quamvis ab Asphaltitide lacu, ubi plurimum colligitur, derivari possit. — Orientales id vocarunt Mum, Mumia, et eo ad condienda cadavera utebantur. Apud Persas hodie celebris est Mumia, quae nihil aliud est, quam aliqua species olei petrae, sed ubi condensatur, nigrescit instar asphalti. Vide *Mumia.* Asphaltum quoque hodie in quibusdam Europae regionibus reperitur. Adhibetur in emplastris et unguentis digestivis, et ad balsama tingenda. [Interne adhibitum irritantem et calefacientem exserit vim, stimuloque specifico membranas mucosas inprimis organorum respirationis afficit. Quare in phthisi ulcerosa, absente omni inflammatione, a Leuthnero commendatum est.] Ingreditur quoque Theriacam. Ge. *Erdharz, Judenpech.* Ga. *Bitume Iudaique, Karabé de Sodom.* A. *Iews pitch.* B. *Ioden-lym.* — *Asphalti* nomen imponitur quoque *Trifolio* sic dicto *bituminoso,* quod bitumen oleat. Est *Psoralea bituminosa Linn.*

ASPHARAGOS, idem quod *Asparagus*: sed loco π *Attice* scribitur cum φ.

ASPHENDAMNOS et **SPHENDAMNOS** [secundum Sprengel. *Gesch. d. Bot.* I. p. 71. apud Theophr. *hist. plant.* 3, 3. 4. 5. etc. occurrens] est Acer creticum forte a Σφενδόνη, *funda.* Ex acere fiunt arcus, et quia una vox saepe pro altera sumitur, arcus fortasse pro funda sumtus.

ASPHODELUS est plantae genus flore liliaceo monopetalo (Hexandr. Monogyn.), quod habet corollam sexpartitam, nectarium ex valvulis sex germen tegentibus; florem in basin usque fere divisum, nudum, stellatum, ovarium complectentem instar calycis; ovarii apex emittit sex stamina, et tubam longam ex centro, ac fit deinde fructus obrotundus, carnosus, triangularis, in tria loculamenta, in quibus semina triquetra reconduntur, divisus. Radix multis tuberibus, ab uno corpore pendulis, constat: saporis est amari et penetrantis. Species officinalis est: *Asphodelus ramosus* caule nudo, foliis ensiformibus, carinatis, laevibus *Linn.* Asphodelus albus ramosus mas *Bauh.* Crescit in collibus Hispaniae, Lusitaniae, Narbonae. Viribus diureticis, emmenagogis et maturantibus radix pollere creditur. [Nunc haud amplius in usum ducitur.] Dictam volunt, quasi σπόδελον διὰ τὴν τῶν καιομένων νεκρῶν σποδὸν, *a mortuorum combustorum cinere.* Etenim in tumulis veteres Asphodelum serebant, ne deesset cibus mortuis, uti *Porphyrius* in quodam epigrammate scriptum reliquit, ubi tumulum his verbis introducit: Νώτῳ μὴν μαλάχην τε καὶ ἀσφόδελον πολύῤῥιζον, κόλπῳ δὲ τὸν δεῖνα ἔχω. *Foris quidem malvam asphodelumque habeo, intus vero mortuum claudo.* [Cons. C. Sprengel in *antiqu. botan.* p. 68. sq. de Asphodelis veterum erudite exponentem. A. *The branchy asphodel* s. *kings spear.* Ga. *L'asphodèle rameux.* Ge. *Aestiger Affodil. Königsscepter. Peitschenstock.*]

ASPHYXIA est pulsus sensibiliter deficiens, sive potius pulsus privatio, vel defectio, cum non percipitur nostro tactui motus, atque hoc in omni parte, ita ut quoad nostros sensus nulla usquam arteria moveri videatur. Sumitur etiam pro *Lipothymia* et *Syncope*, sed in summo gradu, ubi omnia signa vitae deleta quoad sensum, mortis imaginem simulant. Ex α priv. et σφύζω, *salio, pulso.* Talis est asphyxia submersorum, a fumis, suspensorum, a musto, congelatorum, cataleptica, a pathemate, hysterica, a mephitide, sideratorum, foricariorum etc. Ge. *Eine tödtliche Ohnmacht.* Ga. *Le pouls manquant.* A. *A pulse that is sensibly decayed,* or *not feeld.* B. *Een ongevoelige pols, een pols die allenkskens vermindert.*

ASPIS est serpens ad genus Colubri pertinens (Amphib. serpent.) *Coluber aspis*, rufus maculis dorsalibus fuscis, alternis, confluentibus in vittam. *Linn.* Habitat in Gallia et

Germania. Similis colubro Cherseae, colore ferrugineo, sed maior, eiusque morsus minus noxius putatur. Dicitur ab *α* priv. et *σπίζω*, *sibilo*, quia non sibilat. [At *σπίζω* non denotat *sibilo*, sed potius *pipio*, ut aviculae solent.] Ge. *Otter.* Ga. *Aspic.*

ASPIDION est clypeus parvus; *ἀσπὶς* enim est clypeus. Sic vocatur *Alysson Dioscoridis*, quia siliquas habet rotundas et parvas instar clypei parvi. [Vide tamen Sprengel. ad *Diosc. III.* 95. *to. II. p.* 536.]

ASPLENIUM; hoc nomine plantarum genus denotatur, (Cryptogam. filic.) quarum character est: fructificatio in lineolis disci frondis sparsis. Plura habet genera secundaria, quorum species officinales sunt: 1) *Asplenium Scolopendrium* frondibus simplicibus cordato-lingulatis, integerrimis, stipitibus hirsutis *Linn.* Lingua cervina officinarum *Bauh.* Ge. *Hirschzunge.* Ga. *Doradille scolopendre* vulgo *langue de cerf.* A. *Herts-tongue.* 2) *Asplenium ceterach* frondibus pinnatifidis: lobis alternis confluentibus obtusis *Linn.* Ceterach officinarum *Bauh.* Hoc est verum *Asplenium officinarum.* Ga. *La doradille ceterach.* *Scolopendre vraie.* Ge. *Eigentliches* od. *wahres Milzkraut.* A. *Miltwast, spleenwort.* B. *Eigentlyke miltkruid, steenvaren.* V. quoque *Splenion.* 3) *Asplenium trichomanes* frondibus pinnatis: pinnis subrotundis crenatis *Linn.* Trichomanes officinarum *Bauh.* Ge. *Widerstoss, Steinbrech, güldner Widerthon, Steinfarren.* Ga. *Capillaire ordinaire.* *Doradille politrie.* A. *The common maidenhair.* B. *Wederdood.* *Steinbrecke.* 4) *Asplenium ruta muraria* frondibus alternatim decompositis: foliolis cuneiformibus crenulatis *Linn.* Ruta muraria *Bauh.* Ge. *Mauerraute, Steinraute.* A. *White maidenhair.* *The well rue.* *Tentwort.* *Spleen wort.* B. *Steenruit.* Ga. *Dorodille des murs.* Sunt plantae epiphyllospermae, quae scilicet absque visibili florescentia semen in dorso foliorum gerunt, in quibus microscopii ope apparent capsulae membranosae sibi invicem incumbentes, singulae instructae funiculo rotundo, elastico, qui constrictione sua hunc fructum in duas partes aperiens, semina quaedam minima fundit. Radix est fibrosa. Crescunt hae plantae in locis saxosis, ut in muris, praesertim in Helvetia, Gallia, Italia: ita dicuntur, veluti *ad splenem*, vel, ut alii malunt, quod minuant lienem tumidum et obstructum. Omnes hae species gaudent qualitate exsiccante, tonica et roborante, et plerumque in infusis adhibentur. Asplenium Scolopendrium praecipue celebres species pro infuso Helvetorum, quod sub nomine *Falltran*, vel *Falltrank* (quod prodest in casu ab alto) cognitum est, ingreditur.

[**ASPREDO** est illud palpebrarum vitium, quo interior earum superficies, amissa naturali laevitate, scabra reddita

est, unde bulbi irritatio, et sub eius motu dolor oritur. Gr. τράχωμα, a τραχὺς, *asper.*]

ASPRELLA est *Equisetum maius*, sic ob asperitatem dictum; ea enim cistae et scrinia poliuntur. Ge. *Schaftheu, Zinnkraut, Schachtelhalm, Kannenkraut.* B. *Polystbiezen.*

[**ASSABATUS** quid Aethiopibus significet, vid. infra sub *Borozail.*]

ASSA DULCIS idem quod *Benzoin.*

ASSA FOETIDA vide *Asa foetida.*

ASSARIUS est veterum pondus, continens drachmas duas. [Vid. Gronov. *de pec. vet. IV.* 12. *p.* 339.] Vide *As.*

ASSATIO ab **ASSARE** est quaedam coctio sicca per ignem, ut rhabarbari tostio, scillae in fornace coctio. Ge. *Röstung.* Ga. *Assation, torrefaction.* A. *A roasting.* B. *Brading.*

ASSIMILATIO est nutrimentorum assumtorum concoctio, attenuatio, cum liquoribus animalibus subactio in formam nutriendo corpori aptam.

ASSIUS LAPIS apud *Corn. Celsum* (4, 24. 6, 6.), aliosque veteres, [v. c. Plin. h. n. 36, 17. Scrib. Larg. comp. 82. et 267. Diosc. 5. c. 142. ad q. l. cons. Saracenus,] memoratus, nomen habet ab Asso, Troadis urbe. Est tophaceus et friabilis, vim habens carnes laxiores et fungosas sine morsu colliquandi. Hinc vocatur etiam *Sarcophagus*, quasi carnivorus. Legitur, veteres inde parasse sarcophagos, id est cistas, quibus mortua corpora includerent, quae intra quadraginta dies usque ad ossa duriora consumebantur. Ad calcareos lapides, aut vitrioli mineras pertinere videtur.

ASSODES est febris continua, in qua exteriora moderate calida sunt, intus vero ardor adest, sitis insatiabilis, perpetua corporis iactatio, vigiliae, delirium, et tantum fastidium, ut inde fiat nausea et vomitus. [Galen. *comm. IV. in Hipp. de vict. san. to. XV. p.* 813. quae febres ἀσώδεες Hippocrati sint, sic explicat: ἐν οἷς οἱ κάμνοντες ἀσῶνται καὶ ἀηδῶς ἔχουσι. Descendit autem vox minime ab ἀσάομαι, quod quoque nunquam *siccandi* vim habet, et ab εἶδος, *forma*, sed potius ab ἄση, *fastidium.* Vid. Foës. *oec. Hipp. p.* 99.] Ge. *Ein hitziges Brechfieber.* Ga. *Fievre assode.* A. *Ardent or burning fever.* B. *Een walg-koorts, een heet-koude koorts.*

ASTACUS vide *Cancrorum oculi.*

ASTAPHIS, Atticis, vel **STAPHIS** est uva solem passa; σταφυλὶς enim est uva.

ASTER s. **ASTER ATTICUS** est planta, quae habet caules rectos, tenues, rotundos, duros, parum villosos, coloris rubri; folia oblonga, villosa, aspera, saporis parum amari et aromatici; ex summitate caulium oriuntur ramusculi, ex quibus flores radiatim dispositi nascuntur, pulchri, visui grati, instar Bellidis dispositi, coloris coerulei, viola-

cei, purpurei, aliquando albi. Flori succedunt semina oblonga, cristata; radix est tenuis, fibrosa, acris, amara, aromatica parum: Gr. ἀστὴρ, *stella,* quia flores eius stellae in modum explicantur, vel, ut alii scribunt, quoniam eius capitula, in quibus flores Chamaemeli instar emicant, per ambitum divisa foliolis, stellae modo radiata spectantur. *Attici* nomen ei tributum est, quod in Atheniensi agro frequentior, vel melior, quam alibi, proveniat. Dicitur et *Asterion,* et *Asteriscus.* *Βουβώνιον* seu inguinalis quoque vocatur, quia inguinum praesentaneum est remedium. Species haec videtur esse *Buphthalmum spinosum Linn.* Plures vero plantae ex syngenesiis Asteris nomine insigniuntur. Est quoque genus singulare, quod *Asteris* nomine hodie denotatur, flore composito radiato, (Syngenes. Polygam. superfl.) cuius character est: Receptaculum nudum; pappus simplex; corollae radii plures, quam decem; calycis imbricati, squamae inferiores patulae, et cuius numerosae reperiuntur species, quarum plures ad exornandos hortos coluntur. In usum medicum vix adhibentur. Ge. *Sternkraut.* Ga. *Espargoute, etoillée.* A. *Starwort.* B. *Sterre-kruid.*

ASTERION et ASTERISCUS vide *Aster.*

ASTHMA est respiratio difficilis, parva et crebra, qualis currentibus, aut quovis alio modo ad vehementem motum adductis contingit, sine febre, sed cum stertore et sibilo. Atque haec duo phaenomena ab asthmate abesse nequeunt, tussis tamen primo sicca, paulo post humida, raro non adest, si unquam absit. Praeterea anxietate laborant, et incedere, saepe etiam stare, nunquam absque incommodo in lecto decumbere, praesertim molli, nequeunt, sed a loci angustia valde etiam laeduntur, unde fenestras apertas volunt et libero aëre frui. Nonnullis adest cachexia vel febris, pleuritis, haemoptoë, hydrops pectoris, ventris distensiones, colica, calculus, palpitatio cordis, animi deliquium etc. Distinguitur in humidum et siccum. Aliquando periodicum est, et saepe ingruit suppressa evacuatione, qua durante non aderat, et hoc difficilius est, quo minus tussi phlegmata eiiciuntur. Distinguitur porro in idiopathicum, cuius causa in pulmonibus est, et symptomaticum, cuius causa in aliis partibus corporis reperitur. Tale est Asthma hypochondriacum, flatulentum, hystericum, convulsivum etc. [Ab ἀσθμάζειν, *anhelare,* descendere nequit, sicuti putavit Blancardus, cum ἆσθμα potius sit vox primitiva. Rectius Etym. M. ab ἄω derivat, τὸ πνέω, ἄσω, ἧσμαι, ἄσμα, καὶ πλεονασμῷ τοῦ θ, ἄσθμα.] Ge. *Engbrüstigkeit, schwerer Athem, das Keichen.* Ga. *Asthme, courte haleine, poussif.* A. *Shortness of breath.* B. *Aamborstigheid, dampige borst, kort-ademing, kort-borstigheid, de kuch.*

ASTHMATICUS est is, qui *Asthmate* laborat. Ge. *Eng-*

brüstig. Ga. *Asthmatique, pulmonique.* A. *One that is short-breathed.* B. *Die engborstig is.*

ASTRAGALOIDES est planta, quae folia habet pinnata, in impar desinentia; siliquam univalvem cymbae instar, semina reniformia. Sic dicitur, quia astragalo similis est, ex ἀστράγαλος, planta huius nominis, et εἶδος, *forma.* Est proprie *Phaca,* seu plantae genus, flore papilionaceo, (Diadelph. Decandr.) cuius legumen oblongum est inflatum, sutura superiori depressa versus inferiorem uniloculare, quod in astragalis biloculare est. [A. *Bastard vetsh.* B. *Bootpeul.* Ga. *Bagnaudier.* Ge. *Knollenkraut.*]

ASTRAGALUS est plantae genus flore papilionaceo, (Diadelph. Decandr.) cuius character est legumen biloculare, gibbum. Habet vel caules foliosos, erectos, vel diffusos, vel lignosos, vel scapum nudum; folia multa parva, brevia, magis vel minus angusta, acuta, villosa, pinnata, aliquantulum amara, bina quasi coniugata, ad costam in folium impar desinentia; flores leguminosos, in summitate nascentes, purpureos, aut aliquando albos, sibi invicem coniunctos. Post florem sequitur siliqua oblonga, rotunda, parva, bilocularis, loculis ad alterum latus magis flexis, rubicunda, foeta seminibus reniformibus. Radix est longa, dura, lignosa, digiti crassitiei, corticem crassum et fuscum habens, intus alba, saporis dulcis. [A. *The milk-vetch.* B. *Kootkruid.* Ga. *L'astragale.* Ge. *Tragant. Wirbelkraut. Astragel. Bocksdorn.* Gr. Ἀστράγαλος.] Plures Astragali species *Dioscorides* descripsit, [*A. glauca* (γλαύκα), sesamoidem, aristatum Wild. pugni formem Herit. et Poterium. — Quatuor inprimis species commemorari merentur. *A. exscapus,* acaulis, foliol. oblongis obtusis pilosis, flor. subpedunculatis aggregatis, calycib. appressis, pilosis, leguminib. oblongis lunatis. Radix plantae masticata non nihil amarum atque adstringentem saporem linguae imprimit, cum aqua decocta liquorem subfuscum praebet, et decocto radicis Liquiritiae, si dulcedinem respexerimus, fere similem. Novissimis temporibus fuerunt, qui syphilidem hoc remedio, interdum fere solo, curari posse adseverarent. Contra arthritidem et rheumatismum quoque commendatum fuit. — *A. creticus,* frutesc. petiol. spinescentibus, fol. tri-4iugisve, foliol. lanceolatis incanis, flor. axillaribus sessilibus solitariis, calycin. lanato. Olim fere omnes de materia medica scriptores in ea versabantur opinione, ex hac astragali specie gummi tragacanthae obtineri. Falsam autem hanc opinionem esse, et Olivierus et Sieberus demonstrarunt, quorum prior *A. verum,* fruticem in Asia minore, Armenia, Persiaque septentrionali indigenam, pro ea astragali specie declarat, unde gummi tragacanthae proveniat. — Denique *A. baeticus,* caulesc. procumbens, foliol. oblongis obtusis mucronatis, spicis

pedunculatis paucifloris, legum. triquetris oblongis apice aduncis, propterea memorandus est, quod eius semina loco Coffeae arabicae seminum nuper magnopere commendata sunt. Germanicum nomen *Kaffeewicke* audit.]

ASTRAGALUS sive **OS BALLISTAE**, sive **OS TESSERAE** sive **TALUS** est primum os, tarsum una cum aliis sex ossibus in pede constituens, quodque basis instar tibiae subiicitur, et cum ea per arthrodiam ita committitur, ut omne fere motuum genus, inprimis tamen extensionem flexionemque permittat, quinque habens superficies, quibus mediantibus connectitur ossibus vicinis, scilicet tibiae, ossi calcaneo et naviculari. [Derivatio vocis etiamsi eruditos multum exercuerit, tamen nondum penitus expedita est.] — Sunt, qui talos leporum et porcorum ut specificum antepilepticum commendent. Ge. *Das Sprungbein.* Ga. *Talon*, *astragale.* A. *The hucklebone*, *astragalus.* B. *De enkel*, *de enklaauw*, *de koot.* [Gr. τέτρωρος. Sömmerring. anat. I. p. 390. Quamquam autem hac voce a vett. anatomicis pars tantum modo superior et versus superiora inclinata astragali insignitur, tamen astragalus totus quoque sic vocari potest.]

ASTRANTIA est plantae genus flore rosaceo umbellato (Pentandr. Digyn.) cuius involucra partialia lanceolata sunt, patentia, aequalia, longiora, colorata; flores plurimi abortientes. Habet scilicet florem rosaceum, umbellatum, quinque petalis constantem, apice plerumque reflexo; in orbem positis et calyci insidentibus; is autem abit in fructum ex duabus siliquis compositum, membranaceis, oblongis, plicatis, contortis, striatis, quarum quaevis continet semen oblongum, et angustum. Radix est fibrosa, nigra, uni capiti adhaerens. Crescit in sylvis. Fuit olim *Astrantia nigra* officin. Helleborus niger saniculae folio *Bauhinio*, nec non dicitur *Magistrantia*, corrupto nomine, aut *Asterition*, unde *Osterutium*, seu *Ostrutium*, sive *Imperatoria nigra*: quae tamen nomina proprie ad *Imperatoriam Ostrutium Linn.* pertinent, quae etiam a multis Astrantia vocatur. Vires eius sunt subcalidae, aromaticae et carminativae. Ge. *Ostranz*, abusive pro *Astranz*. *Ostrik.* *Der schwarze Sanikel.* *Schwarze Meisterwurz.* *Kaiserwurz.* *Wohlstand.* Ga. *Imperatoire, Ostruche noire.* A. *Black masterwort.* B. *Zwarte meesterwortel.* *Sterrekruid.*

ASTRICTA ALVUS vide *Alvus astricta*, et *Coprostasia.*

ASTRICTORIA vide *Astringentia.*

ASTRINGENTIA s. **ADSTRINGENTIA** seu **ADSTRICTORIA** sunt remedia, quae interne et externe corpori nostro applicata, sic partes eius solidas mutant, ut earum elementa propius ad se invicem accedant, sicque fibrae condensentur, earum vis contractilis augeatur, et vasorum lumina diminuantur, unde humorum transfluxus atque effluxus

cohibetur. [Facillime ex sapore acerbo et adstringente cognoscuntur. Virtus eorum a maiore minore principii scytodepsici quantitate, acidique gallarum praesentia pendet.] A. *Astringent medicines.* B. *T' samentrekkende middelen.* Ga. *Remèdes adstringens, styptiques.* Ge. *Zusammenziehende, anhaltende Mittel.* Gr. *Στυπτικά.*

[**ASTRION** idem denotare, quod astragalus s. talus, ait quidem Ingrass. in Gal. de ossib. p. 264. sed non probavit, et vereor, ne lapsus sit, et *ἄστριες,* quod parvos denotat talos, s. taxillos, quibuscum luditur et de quibus videantur commentatores ad Polluc. IV. 99., cum *ἄστριον* commutaverit. — Praeterea Astrion vocatur genus plantarum, *Stellaria* dictum (Ge. *Die Sternblume.*), quia eius folia in modum stellae humi decumbunt: *ἀστὴρ* enim est stella. — Denique Astrion s. Astroiten vermium molluscorum, quibus Asteriarum nomen datum est, petrefactorum genus quoddam denominarunt naturae scrutatores. Vid. Salmasii exerc. Plin. p. 531. 55. A. *Starstones.* B. *Sterre - steenties. Sterkoraal.* Ga. *Pierres étoilées en gravure.* Ge. *Sternkorallen. Drachensteine. Siegelsteine. Astroiten.*]

[**ASTROBOLISMUS** est sideratio s. morbus proprie arborum, qui aestu inprimis caniculari quasi afflati pereunt. Vid. Theophr. de caus. pl. 5, 10. Sideri enim cunicular noxios effectus veteres tribuebant. Hinc animal, quocunque malo tandem subito oppressum dicebatur *sidere percuti.* Idem quoque de partibus ad usum subito ineptis adhibetur, v. c. a Mart. II, 86. *Sidere percussa est subito tibi Zoile lingua.* Hinc a medicis quoque pro sphacelo usurpatur. Descendit ab *ἀστροβολίζομαι,* sidere h. e. sidere caniculari per excellentiam dicto percutior.]

ASTROLOGIA est doctrina de astris, eorumque influentiis, viribusque in corpus non tantum humanum, sed in quaevis terrestria, quas veteres Astronomi Aegyptii mirae efficaciae finxerunt, a quibus ad medicinam postea ineptissime harum cognitio translata est, dum ex influentiis astrorum causas morborum, sanitatis, medelarum, longaevitatis, explicare coeperunt. Ex *ἄστρον, stella,* et *λέγω, dico.* A. *Astrologie.* B. *Kennis der sterren, Sterre-kyk-kunde.* Ga. *Astrologie.* Ge. *Sterndeuterkunst.*

ASTRUM DUPLICATUM vocatur remedium, cui maxime vires cardiacae attribuuntur, et quod ex tinctura antimonii et coralliorum, essentia ambrae et moscho componitur.

ATAXIA in genere privationem, vel defectum, ordinis decentis significat; in specie est defectus in requisito ordine dierum criticorum, secundum veterum hypothesin. Pulsus quoque dicitur *ἄτακτος,* inordinatus, qui nullum magnitudinis, celeritatis aut aequalitatis, ordinem observat; cui op-

ponitur ordinatus, contrario modo se habens: sic et febris erratica dicitur *ἄτακτος*, quae nullum servat typum, vel ordinem, in periodis. Sic etiam mensium inordinatus fluxus *Ataxia mensium* vocatur et fluidi nervei inaequalis motus, seu nervorum agitatio inordinata, *Ataxia spirituum.* Ex *α* priv. et *τάσσω*, ordino.

ATAXMIR dicitur cura oculi, quae adhibetur, quando pili praeternaturaliter in palpebris oculi sub pilis naturalibus excrescunt, ipsique oculo nocent. Vox est arabica ab *Albucase* usurpata. Vide *Trichiasis.*

ATECNIA, [ex *α* priv. et *τέκνον, foetus, proles*, ea parentum conditio est, qua prole carent. Ge. *Kinderlosigkeit.* Quae cum accidere quoque possit, praematura morte prole abrepta, intelligitur, *ἀτεκνίαν* non esse idem cum *ἀγονίᾳ*, quae tunc locum habet, cum plane nulli libri procreati sunt. Ge. *Unfruchtbarkeit.*]

ATHANASIA est *Tanacetum*, sic dictum [a graeco *ἀθανασία, immortalitas*,] quod eius flores non facile marcescant: vel potius, quod [variae huius generis species diu durent. Nam absurda est Blancardi nomen derivandi inde ratio,] quod *homines a vermibus levet: hisce enim laborantes videri* nec vivere posse, nec mori. [Herba Tanaceti balsamitae L. s. T. suaveolentis Desf. gratum odorem spargit, saporemque habet subamarum atque aromaticum, adeoque vires possidere videtur excitantes, anthystericas. Per macerationem in oleo balsamus parari potest, in vulneribus contusionibusque valde proficuus. Semina huius plantae contra lumbricos commendata sunt. Vide *Tanacetum.* — A. *Athanasia.* B. *Duurbloem. Zevenjaarsbloem.* Ga. *L'athanasie, l'immortelle.* Ge. *Die Unsterbliche. Das Goldenhaar.*] Hoc nomine etiam insignitur compositio quaedam obsoleta, quae ad opiata pertinet.

ATHANATOS est *Lychnis coronaria*, sic appellata, quod eius flores colorem vividum diu retineant. Ex *α* priv. et *θάνατος, mors.* Vide *Athanasia.*

ATHANOR est furnus chymicus, ea ratione confectus, ut aequalis et lenis calor diutissime in eo conservari queat, modo debita carbonum quantitas semel de die tantum adponatur. Aliis habetur fornax sublimatoria, quae lapidi philosophorum elaborando inservit. Athanores primus *Raymundus Lullius* nominat, et immortalem ignem significare dicit. Dicitur quoque *Niger Henricus* vel *Piger Henricus* et *uterus chymicus.* [Vide amplam huius furni descriptionem in Hahnemanni *Apothekerlexicon*, iconemque in Demachy *Liqueurfabrikanten Th. I.*] Ge. *Ein Ofen, genannt fauler Heinrich.* Ga. *Four à distiller pour la pierre philosophale.* A. *Slow Henry.* B. *Luye Hendrik.*

ATHENATORIUM fuit olim coopertorium vitreum super

cucurbitam, habens collum gracile et spissum, quod intrat cucurbitam, neutiquam illam ambiendo, inservitque praecipue sublimationibus. [Vid. *Theatr. chym.* vol. III. p. 33.]

ATHEROMA est tumor cysticus, seu propria tunica materiam pultaceam continens, indolens, digitis non facile cedens, nec pressus cavitatem relinquens, natus plerumque in folliculo adiposo, vel in cavernis glandulosis, a materia tali collecta, vel stagnando sic facta. Ab *ἀθάρα* s. *ἀθήρα*, pultis genus; [cuius cum praeparationem, tum usum descripsit Dioscor. II. c. 112. aliique. Cons. Niclas ad Geop. III. 3.] A. *Atheroma.* B. *Een pap - gezwel, bry - puist.* Ga. *Athérome.* Ge. *Eine Breigeschwulst.*

ATHLETICUS STATUS s. **HABITUS** dicitur tam bona corporis constitutio, quae ad perfectum sanitatis gradum pervenit, hinc cum summo periculo coniuncta, quoniam non, nisi in deterius, mutari potest. Gr. *Ἀθλητικὴ ἕξις.*

ATHLIPTOS EISBOLE. [Vix comprehendi potest, quomodo Isenflammius hoc capitulum aut recipere, aut tolerare potuerit. Nam sumamus, *θλίπτος* in ullo graeco scriptore occurrere, non poterat *ἄθλιπτος* significare eum, qui comprehendi nequit, multoque minus *εἰςβολὴ ἄθλιπτος* esse *decessio febris incomprehensibilis.* Nihil aliud denotare potest, quam accessio morbi non pressa.] Ex *α* priv. et *θλίβω*, *premo*, *εἰςβολὴ*, *accessio.*

ATHYMIA [non est animi defectio et anxietas, sed tristitia, animique demissio. Hinc militum *ἀθυμίαν* ap. Herod. I. c. 37. explicat Thom. Mag. p. 16. per *τὸν πρὸς τοὺς πολέμους ὄκνον.* — A. *The want of courage. Affliction.* B. *Verzaagdheit. Treurigheid.* Ga. *Le decouragement. La tristesse.* Ge. *Muthlosigkeit. Traurigkeit.*] Ex *α* priv. et *θυμὸς*, animus.

ATINIA ULMUS, sic dicta a civitate Campaniae, *Atina* appellata.

ATLAS est vertebra prima colli, immediate capiti subiecta; sic dicitur, quia caput sustentare videtur, corpore et apophysi spinosa caret; eius substantia reliquis solidior; supra et infra recipit, et non recipitur. Caput in eius anteriori parte per apophyses duas ossis occipitis in duas cavitates glenoideas articulatur, quo in articulo caput flectitur et erigitur: foramen proprium, pro transmittenda medulla spinali, est omnium maximum; processus transversales reliquis longiores; peculiare quoddam ligamentum habet semicirculare, quod processum dentiformem sequentis vertebrae amplectitur. [Variae de huius vocis derivatione sententiae extant. Alii enim e voce *τάλας*, transpositis duabus primis literis, ortam esse putant. Eustath. ad Hom. p. 46, 7. *Ἄτλας, οἱονεὶ τάλας, παρὰ τὸ ταλάσσειν, ὅ ἐστι καρτερεῖν, κατ' ἐπίτασιν οἱονεὶ πολύτλας, ἢ κατὰ στέρησιν ὁ μὴ ταλάσσων ὥς*

ἀκάματος. Poll. *onom.* II. 132. ὁ τελευταῖος σφόνδυλος, ὡς ἀχθοφορῶν, Ἄτλας ὀνομάζεται.] Ge. *Das erste Halswirbelbein.* Ga. *Atlas, la première vertebre du col.* A. *The atlas whirlebone.* B. *Het hooftdragende wervelbeen; de atlas.*

ATLE est vox aegyptia, nobis *Tamariscus domestica.*

[ATMIDIATRICE vocatur ea morbis medendi methodus, qua aut corpus totum, aut non nisi pars quaedam vaporibus aut aquae sive purae, sive viribus medicatis impraegnatae, aut aliorum fluidorum, exponitur. De hac medendi via ac ratione integrum librum scripsit T. Rapou (*Traité de la méthode fumigatoire ou de l'emploi médical des vapeurs.* à Par. 1824. Voll. 2.), ut alios, v. c. W. Wallace (*Observ. on sulphureous fumigat.* Dubl. 1820.) taceam. Ab ἀτμὸς, *vapor*, et ἰατρικὴ sc. τέχνη, *ars medicatrix.*]

ATMOMETRON est instrumentum, quo aquae calidae vapores et earum altitudinem metiuntur. Ex ἀτμὸς, *vapor*, et μέτρον, *mensura.* [Non aquae calidae solum, sed aquae in universum quantitatem e finita quadam superficie sub datis conditionibus tali instrumento metimur. Inprimis autem atmometra vocamus illa instrumenta, quae copiam aquae, e nostrae telluris superficie evaporatae, eo consilio metiuntur, ut eam cum quantitate aquae ex atmosphaera praecipitatae comparare possimus. Vocantur et *atmidometra* ab ἀτμὶς, quod idem est cum ἀτμὸς. Ge. *Verdunstungsmesser.* Cons. Muncke in *Gehler's phys. Wörterb. I.* 432. seq. ubi plura invenies eiusmodi instrumenta descripta et delineata.]

ATMOSPHAERA est proprie massa illa fluida et elastica a vaporibus et exhalationibus genita, quae globum nostrum terraqueum, ut et reliqua corpora mundi, ad insignem altitudinem ambit, et pro diversa sua indole varios etiam in corpore nostro effectus producit. Vid. *Aër atmosphaericus.*

ATOCIA seu ATECNIA est ex α priv. et τίκτω, *pario.* Vide *Agonia.*

ATOCIUM est nomen spurium, alias Lychnis sylvestris: est, quod nondum peperit: quia species flore pleno semen non ferunt, ex α priv. et τίκτω, *pario.*

ATOMUS est minima sive ultima corporis particula, ex quarum congregata in unum multitudine corpus quodvis sui generis componitur; et in quas, separando partes iterum ab invicem, ultimo dissolvitur. Talis ergo particula est in divisione ultima, ergo ulterioris divisionis vera actione incapax, unde constantissima, talisque semper permanens; qualem pro principio omnium corporum assumsit *Epicurus.* Verum usurpatur haec vox plerumque laxiori sensu, qua denotantur particulae corporum subtiles, quae singulae sensus humanos fugiunt, adeoque indivisibiles nostra potestate habentur, ex α priv. et τέμνω, *seco.* [Nostri temporis chemici atomos simplices et compositos habent. Illi sunt particulae

elementorum, hi corporum compositorum. Berzelius atomi pondus pro aequivalente sumsit.] Ge. *Stäublein.* Ga. *Atome.* A. *An atome, or small particule.* B. *Ondeeltje.* — *Atomus* quoque vocatur animalculum nudis oculis vix visibile, et quod Ill. *Linn.* ad Insecta Aptera refert, nominatque cancrum macrourum linearem, articulatum, manibus adactylis, pedibus undecim. Oculo maxime armato visum, granum sabuli magnitudine aequat.

ATONIA est languor, infirmitas et remissio fibrarum, qua insitus earum nisus se constringendi deficit, ex α priv. et τείνω, *tendo.* Ge. *Schlappheit, Schwachheit.* Ga. *Atonie.* A. *Loss of strenght.* B. *Slapheid, magteloosheid.*

ATONIA PALPEBRARUM, vide *Phalangosis.*

ATRA BILIS, vide *Melancholia.*

ATRACTYLIS est Cardui, seu Cnici sylvestris, species, sic dicta est, quod ex eius scapo longo, laevique, rusticae mulieres fusos conficiant: ἄτρακτος enim est *fusus.* Est *Carthamus lanatus Linn.* Ge. *Spindelkraut.* [*Die wollige Bürstenpflanze. Gelbe Spinnrockendistel*]. Ga. *Saffran sauvage.* [*Carthame laineux,* vulgo *Le chardon béni des Parisiens.*] A. *Kind of thistle.* [*The woolly carthamus.*] B. *Wilde* seu *bastaart Saffraan.* [*Gewolde saffloer.* Hoc nomen propterea plantae datum est, quoniam eius floribus crocus adulterari solet.] Hodie tamen botanici hoc sub nomine genus plantarum denotant, (Syngenes. Polygam. aequal.) cuius corollae radiatae sunt, corollulae radii quinquedentatae, quo plures species referuntur.

ATRAGENE est i. q. *Clematis Viorna.*

ATRAMENTUM scriptorium quid sit, omnibus notum est. Veteres autem ita vocabant *Chalcanthum*, s. recentiorum Vitriolum. Saepe cum additamento dicebant *Atramentum sutorium.* — *Atramentarius* lapis *Waller.* Vitriolum atramentarium mineralisatum lapide friabili *Linn.* Vitriolum rude minerali alio mixtum *Woltersd.* est minera Vitrioli, quae si rubra fuit, *Chalcitis,* si cinerea, *Sory,* si flava, *Misy,* et si nigra, *Melanteria* veteribus dicebatur. Ge. *Dinten- oder Atramentstein.*

ATRAMENTUM SYMPATHETICUM vocantur varii liquores, qui nullum, vel debilem tantum, colorem habent, cum quibus characteres pingi possunt, quos nemo videt, qui vero vario modo, pro varia horum atramentorum natura, visibiles reddi possunt. Ge. *Sympathetische Dinte.* Ga. *Encre de sympathie.* Ex plumbo et auripigmenti cum calce solutione, s. tinctura sulphuris volatili; ex cobalto, etc. aliisque pluribus rebus tale atramentum parari potest.

ATRAPHAXIS, Latinis *Atriplex,* Atticis, *d* litteram in *t* mutare frequenter amantibus, dicta est, quod ἀϑρόως αὔξει, id est, statim in amplitudinem adolescat. *Chrysolacha-*

non, sive *Aureum olus* dixerunt, a luteo, quem profert, colore. [Diosc. II. 145. hoc synonymon plantae iam suo aevo datum esse refert.] Vel dicitur παρὰ τὸ ἀθρόως αὔξειν, utpote quae octavo a satu die prodeat.

[**ATRESIA** est aut defectus aperturae naturalis, aut occlusio canalis cavitatisve, sive e formationis vitio, sive e praegresso morbo, v. c. inflammatione, ambustione etc. ortum ducens. Ab α priv. et τίτρημι, *perforo*. A. et Ga. *Imperforation*. B. *Toegroejing*. Ge. *Verwachsung*. *Verschliessung*.]

ATRETUS est, cui anus, aut genitalia non sunt perforata, sive id ex natura fuerit, vel morbo; carne videlicet, aut membrana supercrescente, et meatum obstruente. Ex α priv. et τιτράω, *perforo*. Ge. *Verwachsen*. Ga. *Atrésie*. A. *No perforated in a party*. B. *Eene toegroejing van den aars, of andere deelen*.

ATRIPLEX et **ATRIPLEXUM** est plantae genus, (Polygam. Monoec.) cui sunt folia ampla, acuta, betam referentia, sed minora, molliora, pulverem farinaceum habentia, coloris pallide virentis, saporis insulsi. Calyx est pentaphyllus in flore hermaphrodito stamina quinque corolla nulla; in foemineo, qui in eadem planta est, calyx diphyllus; in centro semen orbiculatum, planum, vel quodammodo ovatum, saporis, dum recens est, nidorosi. Est et capsula involutum, in iis, ubi flos fructui contiguus; vel ovarium subrotundum, tubis suis instructum, arcte comprehenditur a duobus foliis angulatis seu cordiformibus, planis, in iis, ubi flos mas a fructu remotus est. Radix recta, longa, fibrosa. Numerosae sunt huius generis species; illa tamen, quae maxime adhibetur, est *Atriplex hortensis* caule erecto herbaceo, foliis triangularibus *Linn.* Atriplex hortensis rubra *Bauh.* Atriplex sativa *Pharmac.* Qualitas eius aquosa, oleracea, insipida est, hinc viribus diluentibus, humectantibus, emollientibus et refrigerantibus gaudet. Usus tamen eius magis culinaris, quam medicus est. Videtur corrupta vox a voce Atraphaxi, vel ab atro colore, ut quidam aiunt, quod homines lividos et decolores faciat. Gr. Ἀτράφαξις et χρυσολάχανον. Ge. *Zahme* od. *Türkische Melde*. *Gartenmelde*. Ga. *Arroche de jardin*. *Bonne Dame*. *Prudes femmes*. *Follettes*. A. *Orrage*. *White drache*. [*Garden orach*. *Golden herb*.] B. *Melde*.

ATROPA, vide *Belladonna*.

ATROPHIA sive **TABES**, φθόη, φθίσις, φθινὰς νόσος, *Plut.*, τηκεδὼν πύη, *Aretaeo*. Est, cum totum corpus, vel aliqua pars alimentis non reficitur, sed sensim gracilescendo emarcescit. Raro morbus solitarius est, sed plerumque alios adfectus, inprimis chronicos, comitatur vel sequitur, quatenus humores inde tale vitium contrahunt, ut particulis ad nutriendum aptis destituantur, vel etiam organa

humorum elaborationi inservientia simul adficiuntur. *Tabes* saepe tantum sumitur pro ulcere pulmonum, quo corpus universum sensim colliquescit. Si pars tantum corporis marcescat, rectius *Aridura* dicitur. Vide *Aridura.* Plerumque tamen atrophia vocatur impedita nutritio et incrementum corporis, qualis frequenter in pueris ab obstructione glandularum mesentericarum accidere solet. Ex α priv. et τρέφω, *nutrio.* Ge. *Schwindsucht, Auszehrung.* Ga. *Consomption, chartre.* A. *A consumption.* B. *Voedeloosheit, een teringe, voedens gebrek.*

[ATROPINE a Brandesio in herba Atropae Belladonnae reperta, et ab aliis nondum satis confirmata materies sui generis est, quae alcalium more laccam musam rubefactam afficit.]

ATTA, *Festo*, qui propter vitium pedum terram attingit potius quam calcat. Ge. *Der mit den Füssen schlürfet.* Ga. *Trainepieds.* A. *One that rather toucheth than treadeth on the ground.* B. *Die de aarde schrommt aan te raken, sleepvoeten.* [Vide quae de hac voce congesta sunt in novissima Forcellini Lex. editione.]

ATTENUANTIA seu INCIDENTIA sunt medicamenta, quae acutis suis particulis crassos et viscidos humores incidere et discindere possunt in particulas minores: vel sunt potius illa, quae vim habent singulas liquidi moleculas in minutiores reducendi, nisum particularum ad cohaerendum tollendo, sicque liberiorem motum humorum efficiunt. Gr. *Λεπτυντικὰ* et *τμητικὰ* [sc. *ἰάματα*]. Ge. *Verdünnende Mittel.* Ga. *Remèdes attenuants.* A. *Attenuating medicines.* B. *Verdunnende middelen.*

ATTENUATIO est particularum alicuius medicamenti comminutio, ut eo melius et promtius minora vasa permeent. Ge. *Verdünnung.* Ga. *Attenuation.* A. *Attenuating.* B. *Verdunnung.*

ATTENUATA botanicis dicuntur folia, versus apicem sensim crassitiem perdentia.

[ATTOLLENS MUSCULUS *auriculae* plano eoque tenui strato supra auriculam positus, margine superiore convexo a galea aponeurotica in superiore temporum parte oritur, fibris convergentibus deorsum tendit, et tendine brevi atque contracto in parte posteriore cartilaginis auriculae finitur. Ge. *Der Aufheber des Ohrs.*]

[ATTOLLENS MUSCULUS *bulbi* vocatur quatuor rectorum superior, qui tendinosus ad foramen opticum ex periorbita supra nervum opticum in angulo oritur, ubi dura menynx in duas discedit laminas, quarum interior nervum opticum involvit, exterior autem orbitam tanquam periosteum obducit. Ge. *Der obere gerade Augenmuskel.*]

ATTONITUS MORBUS, idem quod *apoplexia Celso:*

proprie cui casus fulminis vicini, aut tonitru sonitus stuporem afflavit. Gr. Ἀπόπληκτος, Ἐμβρόντητος. Idem quod *Sideratus.*

ATTRACTYLIS, idem quod *Atractylis.*

ATTRAHENTIA sunt, quae tenuibus suis particulis, solida irritando, poros aperiendo, humoresque contentos alliciendo foras, ubi minor est resistentia, non tantum partes in tumorem attollunt et rubore suffundunt, sed saepe etiam plures vapores et humores, quam per densam cuticulam erumpere possunt, e cute et carne expellendo, sub cuticula colligunt, eamque in vesiculas attollunt, atque non raro etiam festucas et aculeos infixos educunt. Huc pertinent *dropaces, phoenigmi, sinapismi.* Gr. Ἐξιπωτικὰ, [ab ἐξιπόω, *exprimo*] Ἐπισπαστικὰ, [ab ἐπισπάω, *attraho*] Ἑλκτικὰ, ab ἕλκω, *traho.* Ge. *Anziehende Mittel.* Ga. *Remèdes attractifs.* A. *Attracting medicines.* B. *Uittrekkende middelen.*

ATTRITIO dicitur solutio continui superficiaria cuticulae et cutis a compressione et motu oriunda; uti in itinere plantae pedum, vel in obesis nates atteruntur. Vide *Intertrigo.* Ge. *Das Aufreiben, der Wolf.* Ga. *Frottement.* B. *Afschuuring.* — Sic quoque vocatur *cardialgiae* species, qua ventriculus ab assumto cibo, antequam excernitur, intense dolens, et aestuans atteri videtur cum angustia et compressione anhelitus, ut statim praefocari videatur.

ATYPUS, qui typum nullum servat, ex α priv. et τύπος. De febribus inprimis usurpatur.

AUCTIO CORPORIS est conditio quaedam, qua solida et fluida corporis animalis non tantum restituuntur ab assumtis, verum maiorem in extensionem et copiam increscunt, quam quotidie vi circulationis dissipantur. Veteribus dicebatur *nutritio ad incrementum,* quam sic distinxere a *nutritione ad essentiam,* qua corpus adultorum in eodem statu conservatur. Gr. Αὔξησις. Ge. *Zunehmen am Leibe.* Ga. *Accroissement.* A. *Augmentation.* B. *Vermeerdering.*

AUCUPALIS SORBUS et **AUCUPARIA** vocatur *Sorbus,* quia eius baccis volucres capiuntur. Ge. *Vogelbeere.* V. *Sorbus.*

[**AUDITORIA ARTERIA INTERNA**, arteriae basilaris ramus, per foramen auditorium internum in labyrinthi cavitatem intrat, ibique arteriam cochleae et vestibuli format.]

[**AUDITORIA AQUULA.** Vid. *Aquula acustica.*]

AUDITORIUS MEATUS, vide *Meatus auditorius.*

AUDITORIUS NERVUS sive octavum par nervorum cerebri, oritur a parte laterali et posteriori medullae oblongatae; dividitur in mollem et durum, quorum prior sensui auditus destinatus, per labyrinthi partes, scilicet vestibulum, cochleam et canales semicirculares distribuitur, hasque partes expansione sua vestit; alter per aquaeductum *Fallopii*

cranio egressus, auri externae, vicinisque partibus ramos dat, quorum maxime insignes cum tribus ramis paris quinti sese coniungunt, plexumque facialem, seu pedem anserinum constituunt. Ge. *Gehörnerve.* Ga. *Nerf auditif.* B. *Gehoorzenuw.*

[**AUDITORIA OSSICULA**, in cavitate tympani posita, nexum inter membranam tympani et fenestram ovalem efficiunt. Sunt autem haec: *malleus*, *incus* et *stapes*, de quibus suis locis actum est. Ge. *Gehörknöchelchen.*]

AUDITUS est sensus externus, quo ex vario aëris corpori sonoro circumstantis motu tremulo, tympanum in meatu auditorio verberante, aërem in cavitate tympani movente, et in labyrinthum propagato, soni per nervum auditorium sensorio communi communicantur, ibique percipiuntur. Gr. *Ἀκοή, Ἀκρόασις.* Ge. *Das Gehör.* Ga. *L'ouïe.* A. *The hearing.* B. *Het gehoor.*

AVELLANA INDICA et MEXICANA, vide *Balanus myrepsica* et *Cacao.*

AVELLANA NUX est nux arboris coryli, flore amentaceo, (scilicet *Coryli avellanae*, stipulis ovatis obtusis *Linn.* Monoec. Polyandr.) involucris callosis, succosis, herbaceis, barbatis, hirsutis, adstringentibus et acidis obsepta, magnitudine ut plurimum dimidio minor iuglande, oblonga, vel globosa, putamine umbilicato, per maturitatem flavescente; aut rufo, laevi, lignoso, aut duro satis, cui subest pellicula in domesticis quibusdam coccinea, in aliis subrufa, in aliis alba, nucleum obvestiens albidum, firmiusculum, sicuti amygdali nucleus, eiusdemque sapore dulci, lacteum emittentem succum. Forte ab avellendo, quia fructus avelluntur. Quidam malunt vocari *Abellana*, forsan ab Abella, vel Abellinum, vel ab Avella, urbe Campaniae, abundante optimis nucibus, quae dicuntur *Avellanae.* Vocantur etiam *κάρυα ποντικά*, quod in Asiam Graeciamque e Ponto venerunt: et *λεπτοκάρυα*, sive parvae, quod iuglandibus minores sint. Vide *Corylus.* Ge. *Haselnuss.* Ga. *Noisettes, avelines.* A. *Hasell-nutt.* B. *Haselnoten.*

AVENA est plantarum cerealium genus, quod habet caulem tenuem; flos est apetalus, per fasciculos pendulos dispositus. Singuli nempe flores tribus staminibus constant, ex calyce surgentibus; pistillum autem, quod habet stylos duos reflexos, deinde abit in semen oblongum, tenue, farinaceum, gluma, quae floris calyx fuit, obvolutum; singuli fasciculi ita disponuntur in spicam, ut dependentes veluti parvulas locustas bipedes avena gerere videatur. Species, quae in usum cedit oeconomicum et medicum est: *Avena sativa* paniculata, calycibus dispermis, seminibus laevibus *Linn.* Avena alba et nigra *Bauh.* Qualitatis est farinaceae et insipidae. Apud nos iuscula ex gruto, s. avena excorticata, (Ge. *Ha-*

fergrütze) in usu sunt, in omni acrimonia utilissima. Avena excorticata quoque cataplasmatis emollientis loco saepe adhibetur. Decoctum avenae a *Lowero* et aliis vehementer in phthisi laudatur. Avenae nomen quidam deducunt ab avere, quia concupiscitur: Gr. *βρῶμος*, forte a *βρῶμα*, quod cibum significat: nutrimentum enim praebet, quod propter viscositatem difficilius quidem digeritur, sed decoquendo in aqua febricitantibus utile fieri potest, ob vires magis, quam hordei, refrigerantes. A. *The cultivated oat. The cultivated white oat.* B. *Gewoone haver. Gewoone witte haver.* Ga. *L'avoine cultivée. L'avoine blanche.* Ge. *Der gemeine Hafer. Futterhafer.*

AVERSIO aliquando sumitur pro revulsione; saepius vero tantum inappetentiae gradum denotat, ut nausea excitetur.

AUGMENTUM FEBRIUM seu **INCREMENTUM** est computatio, a quo tempore febris continuae incendium increvit, usque dum pervenerit ad statum. Gr. *Ἀνάβασις*, ab *ἀναβαίνω*, *ascendo.* Vocatur item *ἐπίδοσις*, *ἐπίτασις*, *αὔξησις*. Ge. *Das Zunehmen des Fiebers.* Ga. *Accroissement de la fievre.* A. *The increase of a fever.* B. *Opklimminge of toeneeming der koorts.*

AVICULAE CYPREAE sunt pastilli aromatici, ad modum candelarum fumalium praeparati, Gallis *oiselets*, quia accensi sensim sensimque avicularum more avolant, locumque odore replent, vel a figura.

AURA SEMINALIS quibusdam est pars maxime subtilis seminis masculini, quae ad ovarium foemininum per uterum et tubas Fallopii penetrans, unum, vel plura ovula foecundat.

AURA VITALIS notat quibusdam illud in corpore humano principium, a quo omnes functiones vitales pendent, quoque sublato vita perit.

AURANTIUM MALUM est fructus arboris, (Polyadelph. Icosandr.) *Citrus aurantium* petiolis alatis, foliis acuminatis *Linn.* quae folia habet rigida, ad basin duabus utrinque appendicibus, seu lobis, in cordis formam inscissis. Calyx est instar cotylae orbicularis, parum cavus, brevis, quinquefidus, vel et scissus in sex segmenta; flos pentapetalus, rosaceus, multis staminibus infra concretis ornatus. Ex imo centro calycis placenta orbicularis nata sustinet ovarium, fere rotundum, tuba longa instructum; fit hoc fructus globosus instar pomi, cortice cinctus, qui in una specie tenuior est, et fragrantior, in altera crassior; si recens est, ad oculum apparent folliculi rotundi, tenui lamella tecti, in quibus oleum aromaticum gratum continetur, a quo odor et sapor aromaticus dependet. Hoc adeo scatet, ut pressus oleum exsiliat, et ad candelam accendatur. Pulpa dividitur in varia

loculamenta, succi et vesicularum plena, et foeta seminibus callosis. Crescit haec arbor in regionibus calidis, praesertim in Hispania, Lusitania et Italia: vocatur *aurantium, aurangium, aureum malum, malum auratum*, vel *pomum nerantium*, vel *anerantium, narangion.* Dici volunt ab aureo colore, quem cortices habent: alii ab urbe Achaiae, Arantia dicta: alii a gente Persarum, quae Aranii solebat vocari. Succus gaudet viribus refrigerantibus et analepticis, cortex vero corroborantibus, stomachicis, carminativis. E floribus *aqua naphae* et *oleum*, vel *essentia, Neroli* praeparantur. Prostant in officinis syrupus, essentia, aqua, spiritus et oleum corticum aurantiorum. Folia aurantiorum a variis recentioribus in epilepsia commendantur. Ge. *Pomeranzenapfel.* Ga. *Orange.* A. *An orange.* B. *Oranje appelen.*

[**AURAS** vocatur sal cum acido aurico formatus.]

[**AURAS AMMONICUS**, iam diu cognitus sub nomine *auri fulminantis* s. *tonitruantis*, paratur acidi aurici digestione cum ammonii liquore instituta. Rutilus pulvis est, 73 pr. C. aurici acidi continet, et ob facultatem, magna cum vehementia et periculo detonandi, quando teritur, feriturve, aut electricae scintillae exponitur, aut temperatura ad 20° aucta fuit, maxime notabilis est.]

AUREA ALEXANDRINA est species opiati, sive antidoti: sic dicitur, quod recipiat *aurum*, et a medico *Alexandro* inventa sit, vel medicis Alexandrinis primum in usu fuerit.

AUREUM UNGUENTUM ab aureo dicitur colore, vel quod in consolidandis vulneribus aureum praestet effectum. Componitur ex cera citrina, oleo olivarum, terebinthina, colophonio, resina, thure, mastiche et croco Austriaco.

AUREUS ARABUM seu **DENARIUS ROMANUS** septima unciae pars est. Pendet enim drachmam unam et insuper septimam eius partem. Tres denarii, seu aurei, tetradrachmam constituunt; quatuor scrupulos computatur pendere.

AURICHALCUM vocatur aes factitium flavum, ductile et malleabile, colorem auri prae se ferens, compositum ex lapide calaminari et cupro, dum metalli librae 64. et lapidis librae 46. funduntur miscenturque, quae exhibent aurichalci libras 90. Ge. *Messing.* Ga. *Cuivre jaune* seu *laiton.* A. *Brass.* B. *Geel koper.* Albus s. flavus cupri color a zinco admixto pendet, cuius minera lapis calaminaris est. Si laminarum cupri partibus sex fusis adiicitur zinci probe depurati pars una, et massa mox effunditur, obtinetur metallum, quod malleum optime admittit, colore proxime ad aurum accedit, et *metallum principis Roberti, tombac,* vel *aurum sophisticum* dicitur. Ge. *Prinzmetall, Tombak.* Ga. *Tambac.*

AURICOMUS Ill. *Linnaeo* est species *Ranunculi*, et quidem *Ranunculus auricomus* foliis radicalibus reniformibus,

crenatis incisis; caulinis digitatis linearibus; caule multifloro. Ranunculus nemorosus folio subrotundo *Bauh.* Habitat in Europae pascuis humidiusculis. Ge. *Goldblume, Butterblume, Goldhähnchen, goldgelber* od. *süsser Hahnenfuss* etc. A. *Gold-locks. The sweet wood-crowfoot.* Ga. *Renoncule blonde.*

AURICULA est illa pars auris, homini potissimum et quadrupedibus propria, quae in capite extra os temporum utrinque prominet, substantiae maximam partem cartilagineae et elasticae, tenera cute vestita, pendula, patula, variis cavitatibus et eminentiis inaequalis (vide *Helix, Anthelix, Scapha*), certae semper et determinatae figurae in hominibus: externo suo ambitu renis circiter, vel phaseoli admodum compressi, ovalem figuram referens. In superiori corporis loco posita est, tanquam ad sonum undique facillime recipiendum, testibus ipsis animalibus in prato humi stratis, vel prono capite incedentibus, gramen mandentibus, ad minimum auditum sonum, quem acutius audire volunt, corpus et caput erigentibus, aptissimo, sensorio communi admodum vicino, adeoque commodissimo. Capiti ad locum ossis temporum ita nexa est, ut ab eo naturaliter paululum utrimque remota, parum antrorsum et deorsum infundibuli, vel corniculi instar incurvata, promineat et notabili eminentia supra os temporum elevata sit: ut in recens natis infantibus, vel feris asiaticis hominibus, nudo semper capite incedentibus, observare licet. Propriis praeterea stratis muscularibus antrorsum, sursum et retrorsum mobilis est. Mirabili autem hoc artificio efficitur, ut nunquam vel ab ullo non nimis remoto sonoro centro libere propagati sonori radii utramque aurem simul omnes praeterlabi queant, sed semper vel ab aurium alterutra, vel ab utrisque, necessario satis copiosi recipiantur. Ge. *Das äussere Ohr.* Ga. *L'oreille externe.* A. *The ear.* B. *De oor.*

AURICULAE CORDIS numero duae sunt, dextra et sinistra, seu potius anterior, quae simul inferior, et posterior, quae simul superior. Sunt duae cordis appendices, cavae, musculosae, ingentes, a basi longiori in obliquum acumen vergentes, fibris carneis copiosissimis instructae, pene parallelis, ut tamen oblique se secent, quae et a dextro limite totius cavitatis et a sinistro ortae, in arcuum parallelorum speciem, circa anteriorem convexam superficiem auriculae circumducuntur: septo musculoso inter se distinctae; quarum dextra uno tendine ori venoso dextri cordis thalami innixa, altero duriore in circulum fere formato venae cavae accrescit. Haec ex vena cava cruorem accipit, qui in ventriculum dextrum, et ex eo in pulmones defertur. Sinistra vero est minor, cui sanguis bene praeparatus et solutus, mistus, subactusque cum heterogeneis quibuscunque liquidis a

pulmonibus de novo traditur, ut per sinistrum ventriculum in arteriam magnam, et per eam in universum corpus distribuatur. Plerique sic communi nomine *auricularum* tota haec duo receptacula intelligunt, quae a magnis venis sanguinem accipiunt et utrique cordis ventriculo tradunt. Alii strictius aliquanto sub *auris* nomine unice eam caveam intelligunt, quae carneis lacertis intus percursa marginibus crenatis distinguitur, et eam atrii cordis partem *sinum* vocant, quae extus absque crenis et intus absque cancellis est. Proprie vero auricularum sub nomine intelliguntur tantum appendices parvae, musculosae, cavae, in utrumque atrium hiantes, et sanguinem continentes, qui interdum, sub nisu fortiori, et respiratione cohibita non omnis ex atriis in ventriculos propelli potest. Ge. *Herzohren.* Ga. *Oreillettes du coeur.* A. *The auricule* sive *the ear of the heart.* B. *De ooren van 't hert.*

AURICULA INFIMA, idem quod *Lobus auris.*

AURICULA IUDAE (*Peziza auricula* concava, rugosa, auriformis *Linn.* Fungus membranaceus auriculam referens *Bauh.*) est fungus, habens substantiam fungosam, spongiosam, levem, coriaceam, membranaceam, auriculae instar, subtus incanam et cineream, supra nigricantem, saporis terrei et aquei insipidi, odoris nullius. Cum truncis arborum, praecipue sambucorum annosarum, adnascatur, a *Tournefortio* ad Agaricum refertur. Sic dicta est, quod auriculam referat, cui additur Iudae: quia vulgus in ea opinione est, pseudapostolum *Iudam* se ex Sambuco suspendisse. Gaudet hic fungus viribus refrigerantibus, exsiccantibus et adstringentibus, hinc in aqua rosarum maceratus interdum in ophthalmia, aut in gargarismatibus contra anginam adhibetur. Ge. *Hollunderschwamm, Judasohren.* Ga. *Oreille de Iudas.* A. *Iews ear.* B. *Iudas-ooren.*

AURICULA LEPORIS est *Bupleurum.*

AURICULA MURIS planta est sic dicta, quia eius folia pilosa et muris auriculis similia sunt. Pluribus plantis ab auctoribus hoc nomen imponitur. Sic Auricula muris alpina glabra *Bauh.* est *Silene rupestris Linn.* (Decandr. Trigyn.). — Auricula muris flore pulchro, folio tenuissimo *Bauh.* est *Arenaria striata Linn.* (Decandr. Trigyn.). — Auricula muris quorundam, flore parvo, vasculo tenui longo *Bauh.* est *Cerastium vulgatum Linn.* (Decandr. Pentagyn.). — Auricula muris offic. est *Hieracium pilosella Linn.* Conf. *Myosotis.* Gr. *Μυὸς ὠτίς.* Ge. *Mausöhrchen.* Ga. *Oreille de souris.* A. *Mousear.* B. *Muisen-oor.*

AURICULA URSI: variis plantis hoc nomen imponitur, v. c. Verbasci speciei (*Verbascum myconi Linn.*). Proprie tamen Ill. *Linnaeus* auriculas ursi ad primulas refert (Pentandr. Monogyn.) sub nomine *Primulae auriculae* foliis serratis glabris, cuius multae varietates ob florum elegantiam,

colorumque differentiam in hortis nostris coluntur. Ge. *Bärenöhrlein, Aurikeln.* Ga. *Oreille d'ours.* A. *Bears - ear, oricula.* B. *Beeren - oor.*

[AURICULARES arteriae tres sunt: anterior, posterior et inferior, quarum prima et tertia ex art. temporali, media autem ex art. occipitali exit.]

[AURICULARES nervi tres quoque sunt, quorum primus simpliciter auricularis s. temporalis superficialis dictus propago rami maxillaris inferioris est, alter, auricularis posterior, e nervo communicante faciei, tertius, magnus cognominatus, e nervo cervicali tertio prodit.]

[AURICULARES venae in venam iugularem externam suum sanguinem transfundunt.]

AURICULARIS DIGITUS minimus digitus est. Vide *Digitus.*

[AURICUM ACIDUM, vulgo *oxydum* dictum. Resolutione chloridi per oxydum magnesicum (magnesiam ustam) aut zincicum nascuntur partim admodum solubile chloridum magnesicum (magnesia muriatica), aut zincicum, partim insolubilis auras magnesicus aut zincicus, e quibus salibus oxydum ope acidi nitrici concentrati obtinetur. Refert autem illud atro-fuscum pulverem, qui luci expositus in statum metallicum reducitur. Continet illud 10, 8. pr. C. oxygenii; aequales aequivalentes auri et oxygenii in aurico acido adsunt.]

[AURICUM CHLORIDUM, vulgo *aurum muriaticum* s. *salitum,* praeparatur sic, ut aurum in aqua, chlorine impraegnata, aut acido nitrico-muriatico solvatur et liquoris evaporati residuum paullisper calefiat. Massa rubra aut fusca est, quae calore aucto in chloridum aurosum, postea in aurum metallicum convertitur. Ex aequalibus aequivalentibus elementorum constituitur; 100 partes continent 35 chlorines. Cum chloridis aliis, e. g. kalico, natrico, barytico etc. sales format, inter quos sal, a chlorido natrico effectus, inter medicamenta nuper relâtus est sub nomine *auri muriatici natronati.*]

AURIGA est fasciae species, quae in thoracis vulneribus adhibetur, atque in hunc modum iniicitur: media fascia collum comprehenditur, capitaque obliqua per pectus attrahuntur, ibique inter se implicata sub alis ad dorsum adducuntur, ibi rursus implicantur, atque ita, donec totus thorax deligatus sit, modo a posteriori, modo a priori parte implicantur, extremaque inter se devinciuntur, quo vinculo utuntur aurigae ad latera continenda. Ge. *Die Fuhrmannsbinde.* Ga. *Bandelette de charretier. Plastron.* B. *Voermans - band.*

AURIGO, idem quod *Icterus.*

AURIPIGMENTUM; nativum si reperitur est (*Pyrites auripigmentum* nudus flavus, micis auratis *Linn.* Arsenicum sulphure, lapide spathoso et micaceo mineralisatum,

minera flavescente *Waller.*) sulphuri plurimis dotibus simile, friabile, fusile, facile inflammabile, tumque foetore sulphureo infestum, non acido, volatili; iners, innoxium, parum venenatum, fusione rubescens, tumque volatilem materiam emeticam praebens. *Arsenicum citrinum* male appellatur. Auripigmentum hoc nativum, fusum igne in vase clauso, massam dat fragilem, facile conterendam, minii fulgore spectabilem, acrem aut venenatam, quae vocatur *Realgar, Arsenicum rubrum,* vel *Sandaracha.* Usus est pictorius, et, cum calce viva mixtum, *Rusma* Turcorum, seu remedium ad depilandam cutem, ut et *liquorem probatorium* vini lithargyrio infecti, et *atramenti sympathetici* speciem constituit, cum hic liquor tali vino adfusus eum statim nigrum reddat. Ge. *Operment.* Ga. et A. *Orpiment.*

AURIS est organum auditus, et notat omnia auditoria organa, iunctim sumta: dividitur in tres cavitates, scilicet in exteriorem, mediam et interiorem. Exterior auriculam meatumque auditorium; media tympanum; interior vero labyrinthum comprehendit etc. Vide *Auditus.* Gr. *οὖς.* Ge. *Das Ohr.* Ga. *L'oreille.* A. *The ear.* B. *Het oor.*

AURISCALPIUM vocatur instrumentum, quo cerumen, vel alia heterogenea corpora, ex meatu auditorio extrahuntur. [Cons. Io. Rhod. ad Scrib. Larg. *comp.* 39. Gr. *ὠτογλυφὶς* ab *οὖς*, gen. *ὠτὸς, auris,* et *γλύφω, scalpo.*] Ge. *Ohrlöffel.*

AURUM est metallum [peculiare, flavum, splendens, pulvere fusco, in crystallos redigendum, argento mollius, haud magnopere elasticum, omnium metallorum ductilissimum, pondere specifico = 19,2 ad 19,4; sub permagna expansione vehementiorem caloris gradum, quam argentum et cuprum opus habet, requirit, ut liquescat; liquefactum viridi splendet colore. Oxydorum nondum plenam possidemus notitiam. Berzelius duo hypoxyda et unum acidum enumeravit. Numerus aequivalens est 66.] Ab Hebr. *Or,* quod exponitur pro luce, vel sole; unde aurora. Ge. *Gold.* Ga. *Or.* A. *Gold.* B. *Goud.*

AURUM FOLIATUM est aurum, in laminas tenuissimas redactum, quod in medicina adhibetur non tantum ad splendorem quibusdam medicamentis conciliandum, sed etiam ad obducendas pilulas, ut earum odor, vel sapor ingratus tegi possit.

AURUM FULMINANS [auras ammoniacus] est calx auri flava, sive pulvis auri in aqua regia soluti, per alcalinum salem, inprimis volatilem, praecipitatus, dein ablutus et exsiccatus. Hoc autem nomen obtinuit, quoniam ad certum ignis gradum calefactum magno cum fragore, instar tonitru fere, disploditur. Vires insignes illi adscriptae sunt, quae nondum per experientiam ita comprobatae sunt, ut tuto fidere

liceat; imo a nonnullis propter sal, metallo intime adhaerescens, et tormina, quae excitat, pro medicina insecura habetur. Ge. *Knallgold, Platzgold.* Ga. *Or fulminant.*

[AURUM HORIZONTALE vocatur amalgama, auri octavam partem continens.]

[AURUM MOSAICUM s. MUSIVUM est bisulphuretum stanni.]

[AURUM POTABILE. Antiquiores in eo desudabant, ut aurum redderent potabile. Formulae eius variae extant. Semper chloridum auricum paratur, paratumque menstruo quodam excipitur.]

AURUM SOPHISTICUM, vide *Aurichalcum.*

AUSTERUS, a Gr. *αὐστηρὸς*, ab *αὔω*, *exsicco*, dicitur de eo, quod terrestris est naturae, cum salinis tartareis partibus permixtae, vim habens linguam, dum gustatur, constringendi, et, si ingeratur, solidorum contractionem augendi atque humoribus maiorem cohaerentiam, vel coagulationem, inducendi. Ge. *Herbe.* Ga. *Austere. Apre.* B. *Wrang.*

AUTOGENES vocatur Narcissus albo flore, quia eius bulbus, necdum terrae commissus, folia emittit: ex sese enim quasi generatur, aut nascitur. Ex *αὐτὸς*, *ipse*, et *γίνομαι*, *nascor.*

AUTOMATON (*αὐτόματον*) est id, quod sua sponte fit sicuti cordis motus, coctiones et fermentationes (ut vocantur) in ventriculo et intestinis. Hinc automatici (ab *αὐτοματίζω*, *sponte facio*) vocantur motus, qui, nobis insciis, et nec intellectu, nec voluntate nostra concurrentibus, in corpore nostro peraguntur. Opponuntur ipsis actiones et motus animales, seu voluntarii, qui ad nutum nostrum, quando sani sumus, peraguntur et cessant. Ge. *Sich selbst bewegend. Von freien Stücken erfolgend.* Ga. *Automate.* A. *Automaton.* B. *Zelfs-beweging, zelfs-roersel.*

AUTOPSIA ocularis alicuius rei inspectio est, ex *αὐτὸς*, *ipse*, et *ὄψις*, *visus.* Notat vero etiam observationes, et memoriam effectuum in morbis, quos unusquisque proprio intuitu observavit.

AUTOPYRUS panis [qualis sit, breviter docet Celsus 2. c. 18. *Ex tritico firmissima siligo, deinde simila, deinde cui nihil ademtum est, quod αὐτόπυρον Graeci vocant.* Galen. *d. alim. fac.* l. 1. c. 2. p. 483. to. 6. *αὐτόπυρον* panem vocat, ad quem conficiendum totum triticum, nulla sui parte adempta, adhibetur; ab antiquis medicis vocatum esse *ἄρτον συγκόμιστον*, quoniam tota farina nusquam a furfure seiuncta ad panis coctionem comportetur.] ex *αὐτὸς*, *ipse*, et *πυρὸς*, *triticum.* Talis est Westphalorum panis grossior. Proxime huc accedit ille, quo rustici Germani utuntur, ex farina non

omnino a furfuribus purgata. Ge. *Hausbackenbrod.* Ga. *Le pain bis.* B. *Brood van meel, zo als 't van de molen komt, brood dat angebuilt is.*

AUTUMNUS dicitur anni tempus tertium, aestatem sequens, et hyemem praecedens, arcturo oriente incipiens, et vergiliarum occasu desinens, quod notabile ob morbos mali moris plerumque eius comites. Hinc dicuntur *morbi autumnales, febres autumnales* etc. Ab augendo opes, ex *Festo.* Ge. *Herbst.* Ga. *L'automne, l'arriere saison.* B. *De herfst.* A. *The autumn.*

AUXESIS est corporis in omnem modum ampliatio. Ab *αὔξω, augeo.*

AUXILIUM seu **REMEDIUM** est, quicquid contraria agendi vi morbum impugnare est aptum. Estque triplex: *diaeta, pharmacia* et *chirurgia.* Vide *Medicamentum.* Ge. *Eine Arznei, Hülfsmittel.* Ga. *Aide, secours, assistance, remède.* A. *Help, assistance, aid.* B. *Geneesmiddel.*

AXILLA est cavitas illa subter brachium, in adultis pilis conserta. Lat. *Ala.* Gr. *μασχάλη* et *μάλη.* Ge. *Die Achsel.* Ga. *L'aiselle.* A. *The arm-hole,* sive *armpit.* B. *De oxel.*

AXILLARES VENAE et **ARTERIAE** sunt illa vasa sanguifera, quae a venis et arteriis subclaviis ad axillas et brachium excurrunt. Ge. *Die Achselblutadern.* Ga. *Vaisseaux axilliares.* A. *The vessels of the armhole,* or *arm-pit.* B. *De oxels bloed-vaten.*

AXILLARES dicuntur botanicis flores et folia sub basi rami inserta.

AXILLARES GLANDULAE sunt glandulae de lymphaticarum genere in cavitate subaxillari sitae, quae si intumescunt, *Bubones axillares* dicuntur. Ge. *Achseldrüsen.*

AXIOMA, effatum evidentissimum, simplicissimis innixum ideis, quod cuncti mortales ob simplicitatem et claritatem uno ore absque demonstratione pro vero admittunt: nonnunquam autem est propositio, ab *Hippocrate,* vel *Galeno,* in observatis quamplurimis fundata, et pro inconcussa ab illis habita. Ge. *Ein Grundsatz, eine ausgemachte Wahrheit.* Ga. *Axiome, verité incontestable.* A. *An axiom,* sive *proposition.* B. *Een klare waarheid.*

AXIS est vertebrae secundae colli, capiti subiectae processus odontoides. Gr. *ἄξων.* Ge. *Das zweite Wirbelbein des Halses.* Ga. *La second vertebre du col.* A. *The second vertebra near the head.* B. *De axe.*

AXIS botanicis dicitur pars illa teres in centro florum amentaceorum, et nonnullorum fructuum et nucamentorum posita, circa quam aliae partes disponuntur. Ga. *Axe, noyau, poinçon.*

AXIS in anatome etiam linea dicitur, quae per medium

cavitatis cuiusdam transit, v. c. *Axis uteri*, *pelvis*, *oculi* etc. Ge. *Achse.*

AXUNGIA, *Στέαρ ὕειον Diosc.* *Ἀξούγγιον Aegin.* pinguedo, vel adeps porci, sebo mollior. Quia vero huius unguinis, teste Plinio *h. n.* l. 28. c. 9. praecipuus usus fuit in axibus curruum inungendis, hinc illi nomen creatum, et grammatici omnes pro unguine vehiculari exponunt. Vocantur tamen plurium animalium pinguedines, quae in officinis prostant, axungiae, quarum plerarumque usus externus et virtus emolliens est. — — Abusive id nomen tribuitur terris quasi unctuosis et mollibus; sic aliqui auctores terram sigillatam albam vocant *axungiam lunae*, luteam vero *axungiam solis*, credentes, alteram a luna, alteram vero a sole esse impraegnatam. Ge. *Schmeer*, *Schmalz.* Ga. *Graisse.* A. *Fat, grease.* B. *Smeer*, *roet.*

AZOTH modo mercurium cuiuscunque corporis metallici denotat, modo medicinam quorundam, quam universalem putarunt ex mercurio, auro et argento paratam.

[**AZOTUM** vocatum est a Lavoiserio, Priestleyo aliisque recentioribus chemicis elementum, maximam aëris atmosphaerici partem constituens. Gas azoticum colore caret, et pondere specifico minime ab aëre atmosphaerico discrepat; flammam non concipit, nec alit; odore, sapore atque effectu omni in colores vegetabiles destitutum est; aliquoties sine sanitatis vitaeque iactura inspirari potest.]

[**AZULMINE**, vox ex *Azot* et *Ulmine* composita. *Pharmac. Centr. Bl.* 1830. no. 11.]

AZUR et **AZUTHUM**, a voce arabica, et persica, *Lazur*, qua caeruleum pigmentum denotant. Vide *Lazuli lapis*, et *Caeruleum montanum.*

AZYGOS dicitur de partibus, quae parem non habent, veluti musculus *azygos uvulae*, [s. *vena azygos*, non *azyga*, quod falsum.] Duplici origine haec vena in abdomine inter duas diaphragmatis appendices, interdum ex vena renali dextra, oritur, dein thoracem ingressa sub aorta iuxta dorsi vertebras accipit venas intercostales, et venae cavae superiori, [antequam haec pericardium ingreditur,] inseritur. Sanguinem ab organis respirationi famulantibus in se recipit. *Sine pari*, aut *iugo* dicta, ex α priv. et *ζυγὸς*, *iugum.* Ge. *Ungepaarte Ader*, *die Ader ohne Paar.* Ga. *Veine azygos.* A. *The veine without a pair.* B. *Ader sonder paar* sive *weerga.*

AZYMUS, ἄρτος ἄζυμος panis est non fermentatus, et insalubris, ex α priv. et *ζύμη*, *fermentum.* Ge. *Ungesäuert Brod.* Ga. *Pain à chanter*, *sans levain*, *azyme.* A. *Unleavened bread.* B. *Ongehevelt brod*, *ongezuurt brood.*

B.

BACCA, BACCAE, Gr. *Κόκκός*, dicuntur foetus, seu fructus sphaerici minores herbarum, fruticum, arborumve, qui dispersius rariusque nascuntur: vel quicunque parvi sunt, succulenti et rotundi, ut ribesia, fraga, baccae lauri, iuniperi, plerumque molles. Tenui membrana tecti sunt, et semina substantia pulposa nidulantia continent: atque in hoc ab acinis differunt, quod iis densius proveniant. (Bacca est pericarpium, cuius semina in molli pulpa haerent; ea vel infiguntur pulpae, ut in fragaria, vel teguntur pulpae substantia, ut in baccis uvarum, haeque ultimae saepe pro numero seminum in mono-di-tri-poly-pyrenas dividuntur). *Bacca*, forte a Baccho, quia vitis, baccas producens, Baccho dicata. Ge. *Beeren*. Ga. *Baye*. A. *A. berry*. B. *Bezie*.

BACCAR, BACCHARIS est herba odorata [teste Diosc. III. c. 44. ad q. l. consuli Sprengel. meretur.]. Sic dicitur quasi *πάγχαρις*, *omnibus grata*, propter eximiam fragrantiae gratiam in radice cinamomum redolente, vel nomen accepit *ἀπὸ τοῦ βακχάω, χάρις*, quod ex eo coronae bacchantium more, ut ex hedera, gestatae sint. Hodie denotat plantae genus ad Syngenes. Polygam. superfl. pertinens, cuius character est: receptaculum nudum; pappus pilosus; calyx imbricatus cylindricus; flosculi foeminei hermaphroditis immixti. [A. *The baccharis*. *Plowman's spikenard*. B. *Roerkruid*. Ga. *La bacchante*. Ge. *Die Baccharis — Bacchuspflanze*.]

BACCHIA sunt vari faciei cum nodis maculisque coloratis, chronicis.

BACCHICA vide *Hedera*.

BACCINIA et **BACCINIUM** est *Vaccinium*, sic dictum, quod baccas producat.

BACILLI nomen imponitur medicamentis figura bacillorum oblonga, seu tereti, ut bacilli, seu candelae odoriferae. — Item et bacilli ex glycyrrhiza cocta, ab una extremitate contusi, qui linctui inserviunt, ut olim in affectibus pulmonum et tussi, vel asthmate, a galenica et arabica medicorum turba praescribebantur. — Item vocantur candelae fumatoriae.

BADIAGA est planta aquatica, ad *Algarum* ordinem pertinens, spongiosa, ex multis fibrillis herbaceis quasi contexta, fragilis et friabilis, si sicca; semina sunt grana rotunda, coloris albidi, in altera parte instar lapidum cancri excavata: odor plantae est teter et pisculentus. Est planta apud Moscovitas in frequenti usu contra livores oculorum et aliarum partium a verberibus, quos pulvis impositus una nocte tollere dicitur. Vide de hac *Comment. Petropol.* Vol. 2.

BADIAN vel **BADIANA** est *Anisum stellatum*.

BALAENA vide *Cete.*

BALANDA, aliis **VALANIDA** est *Aesculus,* cuius fructus glandiformes sunt. Ex *βάλανος*, *glans*, et *εἶδος*, *forma.*

BALANEUM, vide *Balineum.*

BALANOCASTANUM est radix tuberosa, quae etiam *Bulbocastanum* appellatur. Ex *βάλανος*, *glans*, et *κάστανα*, *castanea.*

BALANUS seu **GLANS** est penis suprema pars, praeputio tecta. *Βάλανος*, (*Κύτταρος*, *Suidae* et *Hesychio*) [*καὶ τῶν αἰδείων αἱ βάλανοι*, quae notio mihi videtur admodum dubia esse. Cum enim *κύτταρος* de pericarpio, cui glans quercus insidet, dicatur, vox illa, si unquam ad genitalia mascula translata fuit, non nisi de cingulo, quod praeputium retractum circa glandis basin format, cuique balanus quodam modo simili ratione, qua glans quercus pericarpio, insidet, dici potuit.] Ge. *Die Eichel.* Ga. *Le gland.* A. *The head of the yard.* B. *Het hooft der mannelyke roede.* — Item *clitoris muliebris.* Vide *Clitoris.* — Sic etiam oblongi et duri quidam fructus et radices appellantur, ut iuglans, quasi Iovis glans. — Item glans quercus, Bulbocastanum, etc. Ge. *Eine Eichel.* Ga. *Gland.* A. *A acorn.* B. *Eekels, vollen.* Item *Suppositorium*, et *Glans.* Quae suo loco vide.

BALANUS MYREPSICA sive **NUX UNGUENTARIA, AVELLANA INDICA**, venit ex Aegypto, Arabia, Aethiopia, Syria et Barbaria. Fructus est arboris Tamarisco similis, magnitudine avellanae nucis, intus nucleum continens pinguem et oleosum, veluti amygdalae. Plinio dicitur *Myrobalanum* [Diosc. IV. 160.] Arab. *Habel ben*, vel *ban*, ab aliis *granum ben*, in officinis *ben.* Turcis *Hebelben.* Usus internus ob vires drasticas suspectus est. Oleum expressum lentigines tollere, nitidamque reddere cutim dicitur. Ex *βάλανος*, *glans*, et *μύρον*, *unguentum.* [Vide Schneideri *lex. gr. ling.* s. v. *μυροβάλανος*, inprimis autem C. Sprengel. ad Dioscor. *l. c.*] Vide *Ben.*

BALATRO sive **BAMBALIO** est vitium linguae in laxitate consistens musculorum, aut vinculi, in quo adest nimia oris saliva. [In *Gloss. med. et inf. latin. t. I. p.* 568. legitur *Bambalo* s. *Vambal*, explicaturque utraque vox per balbus s. graece *βαμβαίνων*, *βαλβανίζων.*]

BALAUSTIUM est flos mali punicae (Icosandr. Monogyn. *Punica granatum* foliis lanceolatis, caule arboreo *Linn.* Malus punica sativa *Bauh.*) coloris punicei, saporis adstringentis, cuius usus frequentissimus in gargarismatibus est. [Diosc. I. c. 154. *βαλαύστιον* florem non nisi Punicae sylvestris esse contendit: Plinius autem h. n. XXIII. c. 6. hoc ipso nomine designat flores Punicae cultae, quos Galenus et Diosc. I. 152. *cytinos* appellavit.] An a *βλαστεῖν*, *germina-*

re? Ge. *Granatapfelblüthe.* Ga. *Les balaustes* ou *fleurs du grenadier.* B. *Granaatappel bloeisel.*

BALBUTIES, Gr. *Τραυλότης*, *τραυλισμὸς*, *ψελλότης* et *ψελλισμὸς*. Huc pertinet *blaesitas* et *blaesa lingua; balatro* et *bambalio.* Est vitium in musculis et organis loquelae, vel idiopathicum, vel symptomaticum, ut in apoplexia, hemiplegia, etc. Estque vox tarda et interrupta, varie flexa, et in quibusdam literarum pronuntiationibus admodum difficilis, hinc, cum eas efferre non possunt, alium sonum et inarticulatum, sive sibilum, et aspirationem eo conatu, quo difficultati mederi volunt, adspergunt, subinde silent, mox contentiore voce excutiunt incondita quaedam, incongrua oris et linguae contorsione. Porro tremulo sono certa vocabula loquuntur, et os habere solent humore nimium madens, quem saepe cohibere non possunt, quin effluat. Tandem hoc habet balbuties, quod alio tempore maior sit, alio minor: hinc sani, et qui bene loquuntur, nimium si festinent, vel delirantes, saepe balbutiunt. Ge. *Das Stammeln.* Ga. *Beguayement.* A. *A stuttering, stammering.* B. *Stameling.*

BALINEUM, BALANEUM sive **BALNEUM** est proprie fomentum aquosum, calidum vel frigidum, superficiei corporis externae, cute tectae, adplicatum, corpori potissimum curando, detergendo, emolliendo, alliciendo, fovendo, quin et sudando deputatum: nam est totius corporis lotio. Non raro tamen et pro lotione partium solummodo inferiorum sumitur, quas *insessus* et *semicupia* vulgo vocant. Estque vel *siccum*, vel *humidum.* Sicca balnea parantur ex cineribus, sale vulgari, arena, chalybe limato, etc. *Humida* sunt vel *vaporosa*, vel *aquosa.* *Vaporosa* fiunt et coctione radicum, herbarum, florum, seminum, etc. cuius vapor tantum suscipitur. *Aquosa* sunt vel *artificialia*, quae parantur ex decoctis medicamentis, vel *mineralia*, quae, si calidae scaturiant, *thermae* vocantur, quarum aquae salinas, terreasque particulas, elasticum spiritum, ferrum, etc. maiori, vel minori copia continent. Vide *Thermae.* Ex *βάλλω*, *pello*, et *ἀνία*, *tristitia*, seu *morbus*, [secundum Etym. M.] Sed haec potius est allusio, quam etymologia vera. Proxime enim venit a *βαλανεὺς*, *balneator*, et hic forte a *βάλανος*, *glans unguentaria.* Ge. *Ein Bad.* Ga. *Un bain.* A. *A bath.* B. *Water-bad, bad.* Conf. *Balneum.*

BALISTAE OS, vide *Astragalus.*

BALLOTE est planta (Didynam. Gymnosperm.), quae habet caules fortes, quadratos, lanuginosos, rubicundos, folia sibi invicem opposita, maiora, et oblongiora marrubio albo, cordata, indivisa, serrata, melissam referentia, sed obtusiora, magis rugosa, in margine incisa, coloris viridis subfusci, odoris foetidi; flores monopetalos, labiatos, (labio superiori crenato concavo) verticillatos, coloris rubri; semi-

na quatuor oblonga, in capsula hypocrateriformi quinquedentata, quae flori tanquam calyx inservit, inclusa; radix fibrosa, perennis: sic dicitur παρὰ τὸ βάλλειν, καὶ ὦτα, quod ad inveteratos aurium dolores sit efficax. [Hanc plantae virtutem Galen. *de simpl. remed.* l. 8. p. 108. ed. Lips. Plin. *h. n.* lib. 20. c. 22. et Macer de herb. virt. I. c. 22. agnoscunt, unde tolerari a Blancardo allata etymologia potest. Sprengel. *Gesch. d. Bot.* I. p. 153. sub Dioscoridis Βαλλωτῇ cum Sibthorpio intelligit Lamium striatum. Vid. meam *Censur. lex. med. rec.* VII. ubi plura de hac planta protuli.] Vocatur *Marrubium*, a foliorum similitudine, et *nigrum*, a caulis colore, qui niger est respectu Marrubii albi. Habet odorem virosum, ut castoreum. Ge. *Schwarzer Andorn.* Ga. *Marrube noir* sive *marrube puant.* A. *Stinking horehound.* B. *Swarte malrove, stinkende andoren.*

BALNEUM, vide *Balineum.* — Utuntur tamen etiam hoc vocabulo chymici vario modo. Habent enim *balneum* arenosum, cinereum, martiale, etc. cum retorta, vel cucurbita, in arena, vel in cineribus, vel chalybis limatura, collocatur. *Balneum maris*, quod hoc signo notatur, B. M. et M. B. est, cum eadem instrumenta aquae calidae imponuntur; et cum *vaporosum* s. *roris*, dicitur, instrumenta tantum vaporem aqueum excipiunt, vel corpora sudationi exponuntur. Ge. *Im Bade destilliren.* Ga. *Bain, bain marie, bain de vapeur.* A. *Destillation in the bath.* B. *In 't bad distilliren.*

BALNEUM LACONICUM, i. q. *Sudatorium*, s. Caldarium. Ge. *Eine Schwitzstube.*

BALSAMATIO, idem quod *Conditura.*

BALSAMELLA, idem quod *Balsamina.*

BALSAMICA proprie vocantur lacrymae plantarum inflammabiles, odoriferae, mollioris consistentiae, qualia etiam *Balsami* nomen retinent. Sed alia etiam medicamenta composita, simili virtute condiente praedita, eodem nomine gaudent, quippe quae huiusmodi balsama nativa ingrediuntur. Ge. *Balsamische Mittel.* Ga. *Balsemagtige middelen.* Conf. *Balsamus.*

BALSAMINA seu **BALSAMINA FOEMINA**, (*Impatiens Balsamina Linn.* Syngenes. Monogam. Corolla plerumque pentapetala, pedunculis unifloris aggregatis; foliis lanceolatis, superioribus alternis, nectariis, flore brevioribus), habet caules crassos, rectos, ramosos, succulentos, aliquando in parte inferiori rubicundos. Pistillum duobus foliolis stipatum, floris meditullium occupat, abitque deinde in fructum, nunc ex utraque parte turbinatum, nunc siliquae aemulum, valde contractilem, vi elastica hac illac dissilientem, seminibusque foetum, axi, seu placentae, affixis. Radix fibrosa, alba est. Mirum, unde ipsi Balsaminae nomen; nam minime balsamum refert, neque est apta ad bal-

samum conficiendum, sed potius venenata creditur. Ge. *Balsamkraut. Springkraut. Springsaame.* Ga. *Balsamine des bois. Le balsamine jaune. L'herbe impatiente.* B. *Europisch springzaad. Springkruid.* A. *The common yellow balsam. Quick in the hand.*

BALSAMINA mas est *Momordicae* species.

BALSAMITA (*Tanacetum balsamita* foliis ovatis integris serratis *Linn.* (Syngenes. Polygam. superfl.) Ageratum foliis serratis *Bauh.*) Est planta, quae habet caules canaliculatos, villosos, ramosos: folia oblonga; in margine incisa; flores flosculosi in summitate caulium congesti sunt, embryonibus insidentes, calyce squamoso et quasi hemisphaerico comprehensi; embryones abeunt in semina pappis nequaquam instructa. Radix mentham odore refert, fibrosa est; dicitur et *Costus hortorum, Mentha corymbifera;* derivatur ob odorem potentem, a voce balsamum. A. *Cost-mary.* Ge. *Kostwurz, Frauenmünze, Tageblatt, Frauenkraut* etc. Ga. *Coq, herbe du coq, pasté. Coq des iardins.* B. *Bak-kruid. Tuinbalsem. Hofbalsem.*

[**BALSAMODENDRON.** (Dioecia octandria.) Arbor, quae balsamum fundit Gileadense, in montibus, Szafrae et Beder vicinis, regionis Syriae, Hedschas dictae, crescit, ab Arabibus بشم, בֹּשֶׂם vocatur. Truncus cortice tenero praeditus ad altitudinem 10 — 15pedum ascendit. Media aestate inciditur cortex parvis vulneribus, succusque statim profluit, qui vasibus excipitur. Vid. *Travels in Arabia* by the late *Io. Lew. Burckhardt.* Lond. 1829. 4. Duas eius species, *Gileadense* et *Myrrha* describit Linkius in *Berl. Encycl. to. IV. p.* 689. ff. Priori respondere refert Amyridem Gileadensem et Opopalsamum. Posterior species, unde myrrha colligitur, in Arabia felici crescit, arborisque icon a Nees ab Esenb. exhibetur in *Arzneigew. Liefr.* 14. tab. 15.]

BALSAMUM, *Balsamum Gileadense, Balsamum de Mecca* s. de *Iudaea.* Eius planta frutex est, seu arbuscula, tres cubitos ad summum alta, folia alens rutae foliis similia. *Amyris Opobalsamum* foliis pinnatis, foliolis sessilibus *Linn.* (Octandr. Monogyn.). *Syriacum* dicitur rutae folio. Nascitur sponte in Arabia felici, unde olim in Iudaeam, et hodie in Aegyptum translata, loco quodam occluso, Cairo vicino, quem *Matercam* vocant, colitur. Eius fructus dicitur *Carpobalsamus;* ramusculi *Xylobalsamum;* succus *Opobalsamum* et Balsamum verum, consistentiae magis, vel minus spissae, coloris aurei, odoris fragrantis et saporis amari, vix tamen, quoad vires, reliqua balsama naturalia superans. [Remota huius balsami principia sunt, secundum Trommsdorffii analysin, hydrogenii 6,284; carbonici 56,653; oxygenii 37,063; quorum omnium summa = 100,000.] Fructus eligatur recens, plenus, ponderosus, gustu mordax. Ramusculi pro-

bantur recentes, tenues et odorati. — Ex *Pino balsamea Linn.* resina liquida ex strobulis inprimis exsudans ad odorem balsami veri Gileadensis accedit, unde haec arbor Ge. *Die Gileadsche Balsamtanne* dicitur. Ga. *Baumier de Gilead.* B. *The balm of gilead.* Balsamus hic saepe loco veri substituitur. Confr. *Balsamum canadense.* Dicitur *ἀπὸ τοῦ βαλοῦ, καὶ σμᾶσθαι,* quod coelestem ac divinam messem reddat. *Hesychius, βαλὸν, οὐδὸν καὶ οὐρανὸν, καὶ βαλὸς,* polum, coelum. Vel *balsamum* dicitur, quasi *Belsamin,* quod in orientalibus linguis exercitati dicunt esse princeps aromatum. *Pausanias,* [Boeotic. c. 28. to. IV. ed. Siebelis.] si recte scribitur, *πάλσαμον* vocat. Alii *Βλάσαμον,* [id quod Joach. Kühnio suadente Facius et Siebelis receperunt.] Aegyptii *Balassan* nominant. Ge. *Balsam.* Ga. *Baume.* A. *The balsam-tree.* B. *Balsem.*

BALSAMUS vel BALSAMUM. Balsami vocabulum pluribus in officinis pharmaceuticis usurpatur significationibus, pluraque medicamenta balsamorum sub nomine prostant. 1. Denotat genus quoddam *odoramenti* crassiusculi instar unguenti, vel linimenti, et haec significatio usitatissima est, e. g. Balsamus rosarum, apoplecticus, et similes. Pleraque haec balsama conficiuntur, dum olea aetherea cum oleo nucis moschatae expresso et odore suo spoliato, quod ideo corpus pro balsamo vocari solet, miscentur. 2. Solent quoque ex gummi resinisve cum spiritu vini liquores destillari, vel digeri, qui extrinsecus illinuntur, balsamique nomine veniunt; ut balsamus nervinus, sciaticus, commendatoris, et similes. Tales plerique *balsami vitae* nominantur. 3. *Inunctorium* liquorem significat, eumque oleo crassiorem, linimento liquidiorem. 4. Balsami nomen sibi vindicarunt *salia fusa et liquata,* ut balsamus salis gemmae. 5. Sunt *singulares* quaedam *praeparationes,* quibus balsami nomen imponunt; ut balsamum sulphuris etc. 6. Tandem etiam lachrymae quaedam arboreae balsami vocantur, ut balsamus Copayvae. 7. Balsamus est, quo cadavera condiuntur. Atque sic commode balsama in *nativa,* s. *naturalia,* scilicet ex quibusdam vegetabilibus exstillantia, et in *artificialia* dividi possunt. Ad artificialia pertinet *balsamus* sic dictus *vitae Hoffmanni,* ex oleis destillatis in spiritu vini solutis paratus, qui etiam interne nonnunquam datur. Ge. *Balsam.* Ga. *Baume.* A. *Balme* or *Balsame.* B. *Balsem.*

[BALSAMUM ACUSTICUM e variis oleis atque essentiis invicem mixtis constat. Baumé illud e tincturis Asae foetidae, ambrae griseae et castorei, balsamo tranquillo et sulphuris terebinthinato, et oleo rutae composuit. Alii alias formulas praescripserunt. Aut gossypio, aut spongiae frustulo exceptum in meatum auditorium externum infertur. Ga. *Baume acoustique.* Ge. *Gehörbalsam.*]

[**BALSAMUM APOPLECTICUM**, e moscho, ambra grisea, benzoë, storace et oleis aethereis mitissimis praeparatum, et olim magnopere contra apoplexiam commendatum, externae corporis superficiei infricatur. Ga. *Baume apoplectique.* Ge. *Schlagflussbalsam.*]

BALSAMUS ARCAEI, [qui et *unguentum elemi* aut simpliciter, aut addito epitheto: *compositum*, appellatur,] ab inventore ita dictus, et inter digestiva celebratissimus, componitur ex gummi elemi, terebinthina, sevo hircino et pinguedine porcina, lege artis, ea proportione, quae in dispensatoriis praescribitur, inter se commistis.

BALSAMUM CANADENSE est resina liquida *Abietis canadensis*, s. *Pini canadensis Linn.* ex incisuris in hac arbore factis exstillans. Ex *Pino balsamea* similis, gratioris odoris, profluit. [Vis diuretica, parum a balsami de Copayva virtute differens.] Vide *Balsamum Gileadense.*

[**BALSAMUM COMMENDATORIS** s. **TRAUMATICUM**, s. **TINCTURA BENZOËS COMPOSITA** paratur e satis saturata tinctura, e balsamicis resinosisque corporibus parata, v. c. ex olibano, myrrha, styrace atque benzoë, additis ambra grisea, radice angelicae atque summitatibus Hyperici perforati. Irritandi viribus pollet, cum intus, tum extus adhibitum. A. *The Commander's balsam.* Ga. *Baume de commandeur.* Ge. *Commandeurbalsam.*]

BALSAMUS DE COPAIBA, vide *Copayvae balsamum.*

BALSAMUS EMBRYONUM nomen habet ab usu, quem ei interne et externe adhibito adscribunt, nempe foetum in utero materno roborare, matrem reficere, hinc abortum praecavere. Componitur e variis aromatibus cum vino Hispanico, et aquis quibusdam stillatitiis, infusis, digestis, dein secundum artem destillatis. Ge. *Kinderbalsam.*

[**BALSAMUM FIORAVENTI** est valde compositum. Constat e baccis lauri recent.; gummatibus elemi, tacamahacae, galbani, olibani, myrrhae, hederae; e caryophyll. arom., cass. cinnamomi, nuce moschata; e rad. galangae minor., zedoariae, zingib.; e foliis Dictamni cret. et ex aloë succotr. et succino praepar., quae omnia concisa, contusa spiritu vini rectificato infusa per XX dies digeruntur, tandemque fere ad siccitatem usque destillatio massae instituitur.]

BALSAMUS INDICUS, vide *Balsamus Peruvianus.*

BALSAMUM IUDAICUM, idem quod *verum.*

BALSAMUS LOCATELLI in phthisi commendatus, constat ex oleo olivarum, terebinthina Veneta, cera flava, balsamo Peruviano et santalo rubro, cum vino canarino coctis. [A. *Balsam of Lucatelli.* Ga. *Baume de Lucatel.* Ge. *Locatellibalsam.*]

[**BALSAMUM OPODELDOC** nihil aliud est, quam saponis animalis, cuius basin kali aut natron format, solutio in alcohole fervente, camphora oleisque volatilibus impraegnato. Paulo ante refrigerationem exigua ammonii quantitas addenda est. Appellatur quoque linimentum saponato-camphoratum Ph. Bor. Ga. *Baume Opodeldoc.*]

[**BALSAMUM OPHTHALMICUM** vario modo a variis auctoribus, qui remedio quoque suum indiderunt nomen, compositum est. Sic exstat balsam. ophth. Conradi, Pideriti, Plenckii, Sloanei, Thedenii, St. Yvesii, et denique rubrum. Omnia haec balsama, si unum Sloanei exceperis, mercurius praecipitatus ruber, s. oxydum hydrargyri ingreditur, aut solum, aut cum aliis corporibus mixtum. Sic in Conradi formula oxyda zinci et hydrargyri unguento rosato excipiuntur; in St. Yvesii oxydum hydrargyri coniungitur cum tutia praeparata et camphora, oleo ovorum soluta, quae omnia cum butyro non salito, cui, addita idonea cerae albae quantitate, necessaria consistentia comparata est, accurate invicem terendo commiscentur; in rubro balsamo ophthalmico aut solum oxydum hydrargyri, aut cum addita pauca olei cedri quantitate cum pinguedine recenti coniunctum est.]

BALSAMUS PERUVIANUS VEL INDICUS est balsamus, ex locis, unde affertur, nomen habens: colligitur leni incisione ex arbore quadam in Peru et Brasilia, cuius apud varios auctores non eadem est descriptio. (*Peruifera.* Securidacae an species? *Linn.* Hoitziloxitl *Hernandez.*) Habetur hoc nomine in officinis liquor oleosus, limpidus, ex albo flavescens, terebinthina tenuior, saporis acris et amaricantis, odoris aromatici, atque is quidem *Balsami Peruviani albi* nomine venit, et genuinus apud nos admodum raro invenitur. *Balsamus* vero *Peruvianus niger* ex eiusdem arboris cortice et frondibus coctione elici, et post hanc aquae supernatare dicitur, consistentiae mellis, coloris ex rubro nigricantis, odoris aromatici, saporis amaricantis. Ad nos allatus in aqua, licet fervida, maximam partem fundum petit; in spiritu vini et oleis destillatis facile solvitur, sed connubium oleorum pinguium et expressorum respuit. Magnas ei laudes adscripserunt, hinc interne in variis pectoris affectibus, plerumque vitello ovi solutus, externe in balsamis et unguentis vulnerariis frequenter praescribitur. [Arbor, quae hoc balsamum largitur, vocatur *Myroxylon peruiferum* (Cl. X. ord. 1.). Recentissimae observationes docuerunt, arbores, unde balsama et peruvianum et tolutanum obtinentur, non, uti olim credebatur, genere differre, sed nonnisi diversas eiusdem generis species constituere. Stoltze (*Berl. Jahrb.* XXV. 2.) analysin chemicam balsami nigri exhibuit, quae docuit, mille eius partes continere resinae fuscae difficulter solvendae 24, facile solubilis 207, olei 690, acidi

benzoës 64, materiae extractivae 6, humiditatis et iacturae 9. — A. *Balm of Peru.* B. *Peruviaansche balsem.*] Ge. *Peruvianischer Balsam.* Ga. *Baume de Perou.*

BALSAMUS RACAZZIRA s. RHADASIRI, inter Indiae rariora praecellens, virtutibus Copayva habetur superior, et ad gonorrhoeas praecipue commendatur. [Resinam ignotae arboris, mollem et spissam, pellucidam, brunneorubram, odore et sapore balsamico esse, virtuteque ad balsamum tolutanum accedere, monuit *Pharmacop. Batav. to. II. p.* 48. ed. Niemann.]

BALSAMUS TOLUTANUS nativus est Americae meridionalis et cum primis provinciae Tolutanae, stillans ex inciso cortice arboris, pino, vel, ut alii volunt, pruno, similis, nobis nondum satis cognitae: colorem habet aureum, odorem gratum, citro haud absimilem, consistentiam spissiusculam: viribus cum Peruviano convenit, sed rarior est. Saepissime tamen cum hoc adulterari dicitur. Immo sunt, qui balsamum Tolutanum album et nigrum eundem cum balsamo Peruviano esse credant. [Arbor, unde hoc balsamum colligitur, *Toluifera balsamum L.*, s. *Myroxylon toluiferum* Rich. est. Siccatus succus ad nos adfertur, facile tamen liquefit, sapore acri quidem, sed non ingrato est, in alcohole penitus solvitur, atque ab aqua fervente acido benzoës omni privatur. Vid. Richard's *med. Bot. II. p.* 918.]

BAMBALIO, idem quod *Balatro.*

BAMBAX, idem quod *Bombax.*

BAMIA MOSCHATA, idem quod *Abelmosch.*

BAMMA est tinctura, seu liquor, in quo aliquid tingitur, aut madefit, ut panis iusculo immersus, a *βάπτω*, *immergo.* Ge. *Brühe, in die man etwas eintunkt, einweicht.* Ga. *Immersion, trempement.* A. *A liquor in which any thing is dipped.* B. *Een indoopsel.*

BANILLA, idem quod *Vanilla.*

BAPTISECULA, vide *Cyanus.*

BARAS, Arab. Idem quod *Alphus.*

BARBA est labiorum et menti pars pilosa. Ge. *Der Bart.* Ga. *La barbe.* A. *The beard.* B. *De baard.*

BARBA botanicis dicuntur pili paralleli in quibusdam partibus plantarum provenientes. *Barba* quoque vocatur pars inferior galeae opposita florum monopetalorum irregularium, seu labiatorum, quae vel integra, vel bi-vel tripartita est.

BARBA CAPRINA vel CAPRI herba est, quae ita vocatur a florum figura, quae caprinam barbam referre videtur. Vide *Ulmaria.*

BARBA HIRCI, idem quod *Tragopogon* et *Ulmaria.*

BARBA IOVIS; variis plantis papilionaceis hoc nomen datur. Inter eos inprimis: *Anthyllis barba Iovis Linn.* (Diadelph. Decandr. fruticosa, foliis pinnatis aequalibus tomen-

tosis, floribus capitatis.) Barba Iovis cretica est *Anthyllis Hermaniae Linn.* — Si stannum in amalgama redactum cum duplo mercurii sublimati destillatur, et acidum, s. *spiritus salis fumans Libavii* praeparatur, stanni non parca portio sub forma floccorum albissimorum collo retortae accrescit, quos chemici *Barbam Iovis* dicunt.

BARBAREA est herba *S. Barbarae* dicata. Est *Erysimum Barbarea Linn.* [Foliorum sapor acris est. Contra scorbutum laudatur vis plantae.] Ge. *Winterkresse.* [*Stumpfblätteriger Hederich.*] *St. Barbenkraut.* Ga. *Herbe de St. Barbe.* [*La barbarée. L'herbe aux charpentiers. La julienne jaune. Roquette.*] A. *Wintercresses. Kriket. Rocket.* B. *Winter kersse.*

BARDANA est *Lappa.* Forte a bardus, hoc est hebes, quia folia habet mollia et hebetia. Vide *Lappa.*

BAROMETRUM est instrumentum, quo mercurii ope [tubo vitreo, triginta ad minimum pollices longo, et cuius superior extremitas hermetice clausa, inferior vero aut in vas, mercurio plenum, immersa, aut sursum flexa sive eandem cum reliquo tubo diametrum retinet, sive in ventricosum vasculum expansa est,] gravitatem et elasticitatem aëris atmosphaerici metimur. A βάρος, *gravitas, pondus,* et μέτρον, *mensura.*

[**BAROSMA CRENATA**, vid. *Diosma* crenata.]

BARYOCOCCALON est *Stramonium,* sive pomum spinosum, ac si diceres, quod sit nux, gravem somnum producens, ex βαρὺς, *gravis,* et κόκκαλος, *nucleus.*

BARYECOIA est audiendi difficultas, ex quocunque vitio organi auditus oriunda, ex βαρὺ et ἀκούω, *audio.* Gr. βαρυηκοΐα. Ge. *Schweres Gehör, Taubheit.* Ga. *Surdité.* A. *Hardness of hearing.* B. *Swaarhorigheid.*

BARYPHONIA est loquendi gravitas, a βαρὺ et φωνὴ, *vox.* Ge. *Schwere Sprache.* Ga. *Difficulté en parlant.* A. *Difficulty of speaking.* B. *Een moeyelykheid in het spreken.*

BARYPICRON est Absinthium latifolium: quasi diceres supra modum amarum. Ex βαρὺ et πικρὸν, *amarum.*

BASILARE OS vulgo denotat *os sphenoides,* et *palati os.* Significat quoque *occipitis os,* quod et *os prorae, os memoriae,* vel *os pyxidis* dicitur. Gr. Ἴνιον. Ge. *Das keilförmige Bein.* Ga. *L'os sphénoide.* B. *Het wigge-been.* Proprie tamen ossis occipitis processus cum osse sphenoideo connexus *processus basilaris* vocatur, quia basin cranii constituit. [Recentiores, *Soemmerringio* duce, *os basilare,* s. *spheno-occipitale,* os sphenoides et occipitis coniuncta vocant. Ge. *Grundbein.*]

BASILICA est vena brachii interna, continuatio trunci venae axillaris, *hepatica* etiam dicta, a βασιλεὺς, *rex,* quia hepar princeps organum sanguificationis a veteribus aestima-

tum fuit. Ge. *Die Leberader.* Ga. *La veine basilique.* A. *The basilick* s. *basilary vein.* B. *Lever-ader.*

BASILICUM est medicamentum viribus pretiosum, et caeteris excellens, hoc nomine tamen plerumque officinale unguentum quoddam digestivum insignitur.

BASILICUM est ocymum, herba odorifera. Est planta flore monopetalo labiato, (Didynam. gymnosperm.) *Ocymum basilicum Linn.* foliis ovatis glabris, calycibus ciliatis. Pollet vi nervina, cordiali et pellente. [Vocatur et Ocymum maximum, Ocymum caryophyllatum maius.] Ge. *Basilien-* oder *Basilickenkraut.* Ga. *Basilic. Basilic commun.* A. *Basil. The common sweet basil.* B. *Basilicum. Gemeen balsemkruid. Vleeschkruid. Doodkruit.* Sic dicta ob vires, quas praestat, regias. *Βασιλικὸν* enim est *regium.*

[**BASIOCESTRUM** est a Metzlero inventum et cognominatum instrumentum obstetricium, e ferro sagittae formam habente constans, quod caute in cerebrum foetus, qui naturali modo ex utero excludi nequit, intrusum, firmiter basi cranii infigitur, hocque modo foetui extrahendo inservit. A *βάσις, fundamentum,* et *κέστρον,* quod instrumentum significare lexica notant, ad ebur perforandum et excavandum aptum.]

BASIOGLOSSUS. Vide *Hyoglossus.* A *βάσις, fulcimentum,* et *γλῶσσα, lingua.* Ge. *Die Grundmuskeln der Zunge.* Ga. *Muscles basioglosses.* A. *Muscles that depress the tongue.* B. *De tong neer drukkende spieren.*

BASIOPHARYNGEI sunt duo exigui musculi a basi ossis hyoidis orti, pharyngi inserti, osque hyoides versus pharyngem trahentes.

BASIS dicitur de omni parte, quae aliis sustentaculo inservit; vel quae format unum ex lateribus partium, quae figuram triangularem habent. Sic *basis cordis* est superior pars mucroni opposita. Item pars media, seu sustentaculum ossis hyoidis pro lingua: et occipitis os pro sustentando cerebro etc. *Basis cranii* est pars inferior cavi cranii, quae cerebrum, cerebellum et medullam oblongatam fulcit. *Basis* in salibus est terrea, metallica vel alcalina eorum pars, quae efficit, ut acida iis admista crystallos forment. — Item in *formulis* praescribendis praecipuum ingrediens: a *βαίνω, incedo.* Ge. *Der Grund, Boden eines Dinges.* Ga. *Base.* A. *The base of any thing.* B. *Onder-steunsel, grond, voet.*

[**BASSORINE.** Vid. *Adragantine.*]

BATATTAS sunt radices farinaceae esculentae *Convolvuli Batattas Linn.* dulcis satis saporis. In India, nec non in Lusitania et Hispania proveniunt. Ge. *Batatte.* Ga. *Batate d'Espagne.* A. *Batattas.*

BATHMIS est sinus in osse brachii seu humeri, utrinque singuli, in quos, cum extenditur flectiturque cubitus, ul-

nae ipsius coronae, sive processus ingrediuntur: a *βαίνω*, *ingredior*. Ge. *Armhöhle*, *Höhle am Armbein*. Ga. *Sinus* sive *fosse de l'os du bras*. A. *The inmost process of the shoulder bone that receives the ulna*. B. *Een inhoek van 't schouder-been*.

BATHRUM, *Βάθρον*, est scamnum seu subsellium chirurgicum ab *Oribasio* [*de machin. c.* 29. ex Ruffo, qui hoc instrumentum ab Hippocrate nunc *ξύλον*, nunc *σχεδίαν*, a recentioribus autem *βάθρον* vocatum esse testatur,] descriptum et depictum, ad reponendas vertebras luxatas, [nec ad has solum, sed ad omnes omnino luxationes reponendas aptum.]

BATHYPICRON est *Absinthium latifolium*. [Occurrit hoc nomen apud *Diosc. III. c.* 23. (26.) ad q. l. Sprengelius ostendit, Artemisiam absinthium sub hoc nomine intelligendam esse.] Significat profunde amarum, ex *βαθὺ*, *profunde*, et *πικρὸν*, *amarum*. Vide *Barypicron*.

BATINON MORON est fructus *Rubi idaei*; *ὁ βάτος* enim est *rubus*. [Hic articulus e male intellecto Galeni loco originem sumsit. Occurrunt quidem in illo (*de alim. facult. II. c.* 13. *p.* 589. *to. VI.*) *τὰ βάτινα τῶν μόρων*, sed genitivus *τῶν μόρων* non pendet a *τὰ βάτινα*, sed potius ab antecedente comparativo *στυπτικώτερα*. Rubi fructus magis adstringere, quam sycamina, quae vulgo et mora vocantur, Galenus h. l. contendit.]

BATIS et **BATOS** est *Rubus*, ut docet [Diosc. IV. c. 37. et] *Nicandri* scholiastes [ad *Alexiph. vs.* 267.]. Dicitur, quod indomita sit planta, accessumque propter spinas, quibus valde pungit, non admittat. *Εἴρηται*, inquit, *βάτος διὰ τὸ ἄβατος εἶναι*. A contrario igitur nomen impositum.

BATRACHIOIDES sunt variae *Geranii* species, Batrachio quoad folia similes, quae ab auctoribus botanicis hoc nomine insigniuntur. Tales sunt, iuxta Ill. *Linn. Geranium phaeum*, *sylvaticum*, *palustre*, *pratense*, *Bohemicum* etc. (Monadelph. Decandr.). Ex *βάτραχος*, *rana*, et *εἶδος*, *forma*. *Batrachion* enim est *Ranunculus* [teste Diosc. II. c. 206.].

BATRACHIUM Graecis [Diosc. II. 206.], *Ranunculus* Latinis. Nonnulli *agreste apium* dicunt. Apuleius nominat *sceleratam*. Perperam *pes cervi* vocatur. Alii *flammulam*, ab urendi facultate, appellant. *Batrachion* autem, sive *ranunculus* dicta est haud dubie, quod limitibus humidis opacisque marginibus ranarum more laetetur, aut quod aquis, ubi ranae degunt potissimum, gaudeat, aut quod sub eius umbra ranae frequenter inveniantur. *Agreste* vero *Apium*, seu *Apiastrum*, quod foliis apium aemuletur. *Scelerata*, eo quod comesta noxia sit. Vel, quod magis arridet, quia succo eius acri validi sceleratique mendicantes sibi crura et

lacertos dilaniant, quo possint impudentius stipem extorquere, atque hac impostura pecuniolam aucupari. *Βάτραχος* est *rana.* Vide *Ranunculus.*

BATRACHUS, RANA et **RANULA** seu **HYPOGLOSSIS** est tumor sub lingua scirrhosus, cysticus, suppuratorius vel inflammatorius, continens nonnunquam in folliculo materiam meliceridis similem, linguam tumidam et loquelam difficilem reddens, unde coaxando vox producitur. [Minime, uti Blancardo placuit, a *βατραχίζω*, *ranas coaxando imitor*; sed potius *βατραχίζω* a *βάτραχος* derivandum est.] Comp. [secundum Etym. M. et Gud.] ex *βοή*, *vox*, *τραχεῖα*, *aspera*, et *ἔχω*, *habeo.* Forte etiam, quia vesicae similis est, quae in ranis sub ore, dum vocem edunt, apparet. Ge. *Eine Geschwulst unter der Zunge*, *Froschgeschwulst.* Ga. *Le batracos*, sive *grenouille.* A. *A disease under the tongue.* B. *Een kikvorsch geswel.*

[**BATTARISMUS** a Jos. Frankio illud loquelae vitium statuitur, quo verba aut syllabae initiales, velut prius inhibitae, per repetita solum et celerrime sibi succedentia conamina tandem proferuntur. Hoc vitium mogilaliae speciem esse contendit, *ischnophoniae* nomine insignitam. Ga. *Bégayement.* Ge. *Stottern. Stammeln.* A *βαττάριζω*, *balbutio*, quod a nomine regis Cyrenaeorum, Batti, balbutientis, descendit.]

BATTITURA vocatur [a Matth. Sylvat.] metallorum squama, quae inde separatur, dum malleo tunduntur. Ge. *Hammerschlag.*

BAUCIA dicitur *Pastinaca sylvestris.* Forte a iucunditate; *βαυκὸς* enim est *iucundus.* Alii *Brancam leoninam* aut *ursinam* ita vocant.

BDELLAE, *Βδέλλαι*, idem quod *sanguisugae.* Vide *Hirudo. Hippocrati* [Prorrh. II. p. 419. 26.] *βδέλλαι* sunt venae tumidae et varicosae in faucibus. [Galen. in *gloss. p.* 446. hanc Dioscoridis explicationem reiicit, statuitque de animali intelligendam esse hanc vocem. Vid. H. Mercur. *V. L. I.* c. 20.]

BDELLIUM est gummi, aut lachryma resinosa, myrrhae gustu et colore proxima, sed cuius arboris, incertum est. Putant tamen nonnulli, provenire ex arbore, quam vocant *bdelliferam* lactescentem aculeatam, foliis quernis, spinis geminis ad ortum singulorum foliorum. Vide *Dale* Pharmacol. Palmae species esse videtur. [Arbor, unde provenit, ignota adhuc est. Lamarck Amyridis speciem esse coniicit.] Si bonum, gustu erit subamarum, translucidum, cum frangitur, pingue, cum fricatur, odorum, facile mollescens et flammam concipiens, eamque cum strepitu pertinaciter alens, a *βδέλλω*, *foeteo*, *pedo.* [Hoc autem verbum non extat, sed potius *βδύλλω*.] Viribus gaudet vulnerariis, resolventibus,

emollientibus, thoracicis et emmenagogis. Mithridatium, nonnulla emplastra et unguentum Apostolorum ingreditur. [Pelletier eius analysin chemicam instituit, invenitque, componi illud e resinae 59,0, gummi solubilis 9,2, insolubilis s. Bassorines 30,6, oleique volatilis 1,2.]

[**BDELLOMETRUM.** Hoc nomine insignivit nuper chirurgus Parisinus, Sarlandierius, instrumentum chirurgicum, quo, sanguisugarum loco, sanguinem detrahere et evacuare licet. Superflui huius instrumenti, cuius descriptio et delineatio in Costeri *Handb. d. chir. Oper. p.* 362. inveniri potest, ineptissima denominatio a T. W. G. Benedicto (*Krit. Darst. d. Lehre v. d. Verb. p.* 106.) sine severiore reprehensione, quam meruerat, allata est. A *βδέλλα, hirudo*, et *μέτρον, mensura*, quasi hirudo metienda sit! Krausius aptiorem *ἀντιβδέλλα* substitui posse putat.]

BECABUNGA s. **BECCABUNGA** est Veronicae aquaticae species, cuius est vox male ficta. Est planta flore monopetalo rotato multifido. (Diandr. Monogyn.) *Veronica Beccabunga* racemis lateralibus, foliis ovatis planis, caule repente *Linn.* Anagallis aquatica maior folio subrotundo *Bauh.* Habitat circa Europae stagna et rivulos. [Saporis amari, paululum acris et pungentis.] Qualitatis quidem subinsipidae et oleraceae est, bono tamen cum effectu, una cum acrioribus plantis antiscorbuticis, plerumque sub forma succi expressi, adhibetur. Ge. *Bachbungen, Wasserbungen.* Ga. *Mouton d'eau. Berle.* A. *Brook-lime. Becabung.* B. *Beeke-boom. Water-kers. Waterbunge.*

BECION est *tussilago* seu *farfara.* [Vox corrupta e *βηχίον, tussilago.* Dioscor. III. c. 116.] Sic dicitur, quia pectoris morbis medela est, *βὴξ* quippe *tussis* est, et *βήττω, tussio.*

BECHICA sunt medicamenta tussim inhibentia, eiusque causas corrigentia, vel excretionem humorum per ramos asperae arteriae facilitantia. Lat. *Pectoralia; expectorantia;* a *βὴξ*, *tussis.* Ge. *Arzenei gegen den Husten, Brustmittel.* Ga. *Remèdes pour la poitrine.* A. *Expectorating medicines.* B. *Borst-middelen.*

BEDEGARIM seu **BEDEGUAR FUNGUS** est nidus insectorum ad ramos *rosae caninae.* Vide *Spina alba.*

BEEN s. **BEN**, vide *Behen.*

BEHEN, duae radices, scilicet *rubrum* et *album* in officinis prostant. *Behen rubrum* est radix *Statices Limonii* (Pentandr. Pentagyn.) scapo paniculato tereti, foliis laevibus enerviis, subtus mucronatis *Linn.* Utrique vires cordiales et alexipharmacae ab Arabibus attribuuntur. Rarior apud nos harum radicum usus est. Ge. *Rother Widerstoss, rother Behen.* Ga. *Limoine, behen rouge. Statice maritime.* A. *Sea-lavender. Common sea-thrist.* B. *Limoen-kruid.* —

Behen album est secundum alios *Centaurea behen Linn.* **Ge.** *Der morgenländische weisse Widerstoss, Schachtkraut.* **Ga.** *Been blanc.* **A.** *Spatling poppy, white been.* **B.** *Whit been* vel *Lychnidis* species. — *Ben nux* est i. q. *Balanus myrepsica,* seu *Glans unguentaria.* Arbor, in qua crescit, est *Guilandina moringa Linn.* Vide *Balanus myrepsica.* Ge. *Bennuss, Zeylanische Oelnuss.* Oleum ad unguenta varia ac ut cosmeticum adhibetur. Substituitur ei saepe oleum sesami, vel myagri quoque.

BEID-EL-OSSAR, vel **BEIDELSAR** est *Apocynum Syriacum Plukenet.* vel *Asclepias gigantea* (Pentandr. Digyn.) foliis oppositis planis, amplexicaulibus oblongo-ovalibus *Linn.* Succus lacteus [admodum acris, corrodens, Euphorbii succo similis] interne vires venenatas, externe discutientes exserit. Pappus elegans ad lectos conficiendos adhibetur. [Cortex interior, albus radicis siccatae, ab inquilinis *Mudar* appellatus, tanquam valde amarum, tonicum, irritans, aperiens, diaphoreticum remedium adversus luem veneream, exanthemata, hydropem, rheumatismos, febres intermittentes, taeniam, ulcera carcinomatica, omnesque leprae formas a Richardo *med. Bot. I. p.* 517. laudatur. Recentiores autem ab hac communi sententia recedunt, atque hoc ipsum remedium Mudar a Calotropide gigantea derivant. Vid. infra *Calotropis gigantea.*]

BELEMNITES est lapis, plerumque ultra digiti longitudinem non assurgens, teres, in apicem obtusum desinens, aliquando plenus, aliquando concavus, terram, vel arenam recondens, coloris albi, cinerei, aurei, pellucidus interdum, iuxta longitudinem habens rimam. Nomen *ἀπὸ τοῦ βέλους,* id est sagittae, effigiem repraesentat: dicitur et *Lyncurius,* quod ex urina lyncis conflari falso putant: vel *Dactylus idaeus,* quod in monte Ida reperitur. Olim in aëre nasci et cum fulgure in terram decidere putabatur. Hodie tamen auctores plerique ad fossilia petrificata referunt, licet archetypus eius nondum cognitus sit. Est *Helmintholithus belemnites Linn.* Petrificatum Holothurii *Waller.* et *Schreber.* Helmintholithus nautili conici *Gronov.* Tubulus marinus *Klein.* Tubulites polythalamius coniformis, cavitate coniformi baseos *Woltersdorf.* Sunt, qui ei virtutem antepilepticam tribuant. [A. *Thunderbolts. Thunderstones. Arrowstones.* B. *Belemnieten. Pylsteenen. Straalsteenen. Dondersteenen* etc.] Ge. *Pfeilstein, Luchsstein, Donnerstein.* [*Teufelskegel. Alpsteine* u. a. m.] Ga. *Belemnite* ou *pierre de Lynx. Pierres de foudre* ou *fulminaires.*

BELENOIDES est processus styloides, cranii basi et quidem ossi temporum infixus, a *βέλονη, acus,* et *εἶδος, forma.* Ge. *Der Griffelförmige Fortsatz.* Ga. *Apophyse styloide.* A. *The processus styloides.* B. *Priem-wys uitsteekzel.*

BELLADONNA, *Atropa Belladonna*, caule herbaceo, foliis ovatis integris *Linn.* Solanum maniacum *Bauh.* Est planta, quae caules dimittit ad altitudinem quatuor pedum, qui sunt crassi, rotundi, ramosi, villosi; coloris rubicundi, obscuri. Folia solani, sed duplo, vel triplo maiora, et latiora, oblonga, mollia, non angulosa, aliquantum villosa aut lanuginosa. Flores ex alis foliorum erumpunt, monopetali, campaniformes, ut plurimum in quinque partes laciniati (Pentandr. Monogyn.); coloris albi et purpurei: flori succedit fructus fere rotundus, mollis, cerasum aemulans, niger, splendens, in duo loculamenta divisus, continens semina, placentae affixa, rotunda vel ovata. Radix est longa, crassa, albescens, in multos ramos divisa. Haec planta crescit in sylvis. Nomen est corruptum ex lingua Italica, et significat pulchram ac ornatam matronam. Alii putant corruptum esse ex *Bellonaria*, quo modo solanum somniferum vocari scribit *Apuleius.* Ob vim narcoticam et phantasticam haec planta multis iam noxis infamata est, quas imprudens esus baccarum attulit. Medici quidam laudant aliqua experimenta ad cancrum usu huius plantae curandum; alii alia ab ipsa expetunt. Foliorum quoque pulverem nonnulli in multis morbis desperatis, cancro, hydrophobia etc. commendant. Drasticam vim habent fructus. Delirium aliquod, cum deglutitionis manifesta laesione, haec planta inferre solet; et necem intulisse illis, qui copiose assumserunt, observatum est. Ge. *Tollkirsche. Gemeine Wolfskirsche. Schlafbeere. Teufelsbeere. Waldnachtschatten u. a. m.* [De Atropine a Brandesio in herba huius plantae detecta vide supra.] Ga. *Belle-dame. Bella donna. La belladone vulgaire.* A. *Deadly nightshade.* B. *Besiedraagend doodkruid. Doodelyke nagtschade. Nagtschade. Dwale. Groote nagtschade. Slaapbessen. Dolkruid.* — *Bella Donna* est etiam species Amaryllidis, *Amaryllis Belladonna Linn.* Hexandr. Monogyn. spatha multiflora, corollis campanulatis aequalibus, ungue reflexis. Lilium rubrum *Merian.* Lilio-Narcissus polyanthos, flore incarnato; fundo ex luteo albescente. *Sloan.* Habitat in India orientali et occidentali: apud nos in hortis colitur.

BELLICULUS MARINUS, i. q. *Umbilicus marinus.*

BELLIS, BELLUS FLOS, et **HERBA MARGARITA** est proprie plantae genus flore composito radiato, (Syngenes. Polygam. superfl.) cuius species *Bellis perennis* scapo nudo *Linnaei, Bellis minor Pharm.* est. *Maior* vero *officinarum* est *Chrysanthemum leucanthemum* foliis amplexicaulibus oblongis, superne serratis, inferne dentatis *Linn.* Gaudent viribus resolventibus, vulnerariis et antiscorbuticis, cumprimis recentes. E Bellide minori conficitur tinctura florum Bellidis, seu etiam ex rubra hortensi, quae varietas est.

Minor est planta parva, humilis, quae habet folia parva, oblonga, laevigata, in extremitate sua circularia, repentia, quaedam parum crenata, alia integra. Ubique in pratis nota. Sic fortasse vocatur, quod in pratis ubique bellum et laetum aspectum praebeat, hinc bellus, quasi pulcher, dicitur; vocatur et *consolidago:* quia succo suo glutinoso vulnera consolidat. Ge. *Masslieben. Magdlieben. Monatblümlein. Gänseblume. Gichtkraut, u. s. w.* Ga. *Marguerite. Paquerette. Pasquette. Petite confire.* A. *The common daisy. Daisie.* B. *Madelieven. Maagdelieven. Margrieten. Kersouwen. Veldbloempjes.*

BEN, vide *Balanus myrepsica* et *Been.*

BENEDICTA AQUA RULANDI est vinum emeticum ex vitro, vel croco antimonii paratum. [Vide supra *Aqua benedicta Rul.*]

BENEDICTA HERBA, vide *Caryophyllata.* Benedicti epitheton aliis non modo simplicibus, sed et compositis datum fuit remediis, quae blandum effectum ederent.

BENIGNUS MORBUS est, qui nulla vehementia et saeva, supra ordinarium cursum, habet symptomata. Ge. *Eine gutartige Krankheit.* Ga. *Maladie benigne.* A. *A mild disease.* B. *Een goedaardige ziekte. Benigna* etiam dicuntur medicamenta, quae sine vehementia operationes suas peragunt.

[**BENZOES ACIDUM** s. **SAL BENZOES ACIDUS** non solum e gummi resina benzoin, sed ex omnibus balsamis naturalibus, v. c. styrace, balsamis tolutano et peruviano, pluribusque aliis vegetabilibus extricari potest: quid? quod etiam regni animalis productum est. Nam in urina infantum recens natorum, omniumque animalium herbivororum reperitur. Variis modis hoc acidum parari potest, aut sublimatione, (et tunc nomine FLORUM BENZOËS insignitur) aut methodo Scheeliana. Berzelius docuit, illud e principii carbonici 74,71, oxygenetici 20,02 et hydrogenii 5,27 componi.]

BENZOIN gummi resina est, ut dicunt arboris procerae, egregiae formae, recti caudicis et mediocris magnitudinis, habens viri plerumque crassitiem. Crescit in India orientali, et est *Croton Benzoë* foliis linearibus subrepandis nudis, venis rubris. *Linn. Mantiss.* Fructus fert rotundos, sed compressos, magnitudinis parvae nucis avellanae, et inclusi sunt tunica, instar nucum iuglandium, quae tamen aliquantulum pilosa est. Folia profert tenera et mollia, inferius pallido viridia, superius vero saturate viridia. Nucleus huius fructus saporem habet ingratum et amarum. Arbor quinquennis vel sexennis usque ad lignum secundum longitudinem vulneratur, unde liquor albus, tenuis, viscosus, glutinosus et pellucidus exstillat, qui solari calore induratur, unde duplex gummi, album et citrinum, vel crassius et ob-

scuri coloris. Estque valde odoratum, et si bonum, pellucidum, amygdalis simile, globulis candidis refertum, thuris aemulum, citrinescens. Hanc arborem etiam in America crescere putabant. Arbor Virginiana Benninifera citri, vel limonii folio *Boerhav.* *Laurus Benzoin* foliis enerviis ovatis utrinque acutis integris annuis *Linn.* (Enneand. Monogyn.); sed perperam hoc factum esse *Linn.* in *Mantissa* monet. Resina tota in spiritu vini rectificato solubilis est. Vires sunt nervinae, expectorantes, balsamicae. Prostant in officinis *Flores benzoës*, *Magisterium benzoini Pharm. Brand.* *Tinctura benzoës*, et quod ex hac et affusa aqua fit, *Lac virginis.* Vocatur et *Asa dulcis.* Ge. *Benzoin.* A. *Benjamin* vel *Benzoin.* B. *Benzoin.* [Arbor, quae hanc gummi-resinam largitur, a variis botanicis vario modo nominata est. Nam secundum nonnullos, uti paulo ante monitum est, a *Lauro benzoin,* secundum alios, inprimis Linnaeum, a *Crotone benzoë,* secundum Iussieum a *Terminalia benzoë* provenire contenditur. Quae differentia inde oriebatur, quod ante Marsdenum et Dryandrum nemo arborem ipsam conspexit, unde ille succus stillaret. Hi autem eam in insula Sumatra detexerunt, et Dryander cognovit (1787.) eam vocandam esse *Storacem benzoin.* — Duo autem benzoës genera prostant venalia, quorum alterum, *benzoë amygdaloides,* frusta firma, sicca, amygdalarum fere formam habentia, colore nunc fusco-rubro, nunc albido, nunc rubescente praedita, et pellucida offert, alterum *benzoë in sortis* est, minus pura priore, et diffracta ostendit nullas maculas albas, sed tota fusca apparet. — Recentioribus temporibus saepius chemicae analysi a Bucholzio, Iohnio et Stolzeo benzoë subiecta est. Ultimus, diligenter separatis albis frustis a fuscis, quodlibet genus seorsim disquisivit, invenitque

	in alba,	in fusca benzoë
Olei aetherei in utraque vestigium tantummodo.		
Resinae flavae, in aethere absoluto solubilis	798,25	88
—— fuscae, in eodem aethere non solubilis	2,50	697,25
acidi benzoici puri	198,00	197,00
principii extractivi	—	1,50
impuritates accidentales	—	14,59
aqua et iactura	1,25	1,75
	1000	1000]

BERBERIS est magna arbuscula, ramosa, spinosa, corticem tenuem et politum habens; folia oblonga, parva, viridia, in margine incisa, aliquantulum aspera, saporis acidi. Flores rosacei, (Hexandr. Monogyn.) in parvos racemos con-

gesti, et multis parvis foliis flavis instructi sunt; his succedit fructus tener, parvus, ovalis, succo plenus, post maturitatem coloris rubri, saporis acidi, adstringentis, grati; semina oblonga, dura, coloris fusci, in se habens. Radix est compressa, lignosa, intus flava: haec arbuscula crescit in Europa in dumetis et locis incultis. Dicitur et *Oxyacantha*, idque a spinarum acuminatis cuspidibus. Est *Berberis vulgaris* pedunculis racemosis *Linn.* E baccis, quarum vis refrigerans, attenuans et antiputredinosa est, prostant in officinis syrupus, succus et rotulae, in febribus putridis et cholera conducentes. Cortex internus flavus et amarus leniter purgat, et ictero medetur. [Praeter medicas virtutes continet Berberis vulgaris in omnibus partibus suis varia pigmenta. Tenuis v. c. et flavus cortex ad coria tingenda, cortex virens radicis ad lanam flavo colore imbuendam adhibetur. Analysin radicis chemicam instituit R. Brandesius.] *Berberis* est vox origine Barbarica, et ab ea voce videtur descendere *Barbar*, *Barbaris* et *Berberis*: nonnulli derivant ab *Amyrberis Avicennae*, unde mutatis quibusdam literis *Berberis* devolvi putant: vocatur etiam *Spina acida* et *Crespinus* vel *Crispinus*, ab Italica voce *Crespino*. Ge. *Sauerdorn*, *Berberisbeeren*. Ga. *Epine-vinette* vel *aigrette*, *vinetier*. A. *Barberry-tree* sive *Pipperidge bush*. B. *Zausse-* sive *Sausseboom*, *zuur-boom*, *berberisse-boom*.

BERIBERI *Bontio* aliisque morbus familiaris apud Indos: vox est barbarica, significans paralysis speciem, cum quis nictitando genubus et elevando ovium instar incedat. Acquiritur saepe, si aestu fatigati potum frigidum bibunt avidius, decumbuntve in aëre nocturno humido et frigido: motus et sensus extremorum hebescit cum quadam titillatione, imo quandoque vox ipsa. Curatur frictionibus stimulantibus et roborantibus, corporisque exercitatione et decoctis sudoriferis.

BERTINI OSSICULA, vide *Ossicula Bertini*.

BERYLLUS, *βήρυλλος*, quasi virillus a virore lapidis. Refertur inter lapides pretiosos. Est *Borax berillus* lapidosus caeruleo-virens *Linn.* Thessalius, vel aqua marina. Eiusdem, ac smaragdus, vel chrysolithus, duritiei. In igne colorem amittit, tandemque vitrescit. Ge. *Beryll.* G. et A. *Beril.*

BES, alias *Bessis, Bissis, Bissa* vel *Bise,* quasi bis triens, quia $\frac{2}{3}$ duo assis trientes, seu quod demto librae triente superest, hoc est: unciae VIII. vulgo *Marca*. Vox, praeterquam *Celso* [V. 19. 19.] *Galeno* et multis aliis usitata. Olim *Des,* veluti demto triente. Alias libra numularia et octonaria.

BESASA, [cuius Dioscor. III. 46. p. 395. meminit, est *Peganum Harmala* Linn. Galen. *de comp. med. sec. loc. IX. c.* 3. *p.* 257. *to. XIII.* *Βήσασα σπέρμα δέ ἐστιν ἐν Συρίᾳ γεννώμε-*

νὸν τοῦ ἀγρίου πηγάνου, ὃ δὴ οἱ ἐντόπιοι ἅρμαλα καλοῦσιν. Vid. ad h. l. Sprengel., et to. II. p. 693.]

BETA est planta culinaria, quae habet folia ex radice erumpentia magna, polita, splendentia, satis carnosa, tenera, viridia vel albescentia, aliquando viridia subfusca vel rubicunda, succo saporis nitri plena. Flos est apetalus, stamineus, in globum collectus, calyce quinquefido prehensus; (Pentandr. Dig.) cuilibet flosculo subnascitur ovarium, quod est vasculosum, uno foetum semine, fructus tres, quatuorve in unum colliguntur. Radix annua, in nonnullis valde carnosa, crassa: inter acetaria mensis apponitur. Dicitur etiam *Cicla officinarum.* Gr. *Σεῦτλον* vel *τεῦτλον.* Nomen accepit, quod figuram litterae Graec. *βῆτα,* dum semine turget, referat. Nam summitatem in acumine reflexam obtinet. Duae praecipue species in usu, eoque maxime culinari sunt: 1) *Beta vulgaris* floribus congestis, calycis foliolis basi dentatis *Linn.* Ge. *Rothe Rüben.* Beta rubra *Bauh.* et *Pharm.* 2) *Beta cicla* floribus ternis, calycis foliolis basi inermibus *Linn.* Beta alba *Bauh.* et *Pharm.* Ge. *Mangold, weisse Beete.* Nascitur utraque in Europa australiori. Utriusque virtus est diluens, humectans et emolliens. Ga. *Bette, poirée blanche, bette-rave.* A. et B. *Beet.*

BETEL est planta sarmentosa Indiae orientalis et proprie piperis species; *Piper Betle* (Diandr. Trigyn.) foliis ovatis oblongiusculis, acuminatis, septemnerviis, petiolis bidentatis *Linn.* Piper qui Saururus foliis septi-nerviis oblongo-acuminatis *Burman.* Ob virtutem gingivas roborantem, qua folia pollent, Indi iis portionem nucis Arecae cum calce conchyliorum involvunt, hancque turundam continuo masticant. Vide *Areca.*

BETONICA est planta, quae habet folia ex radice erumpentia oblonga, satis ampla, viridia, in margine incisa, parum aspera, odoris non ingrati, saporis amari; caulem quadratum, parum rugosum, folia hinc inde bina opposita habentem; flores in verticillos, deinde ad superiora in spicas digeruntur, galea erecta, imbricata, bifida, barba trifida, segmento medio bifido, maiore. Semina oblonga, in capsula, quae flori tanquam calyx inservit, inclusa. Radix crassa, fibrosa. Est proprie plantae genus flore monopetalo labiato (Didynam. Gymnosperm.), cuius species officinalis est *Betonica officinalis,* spica interrupta, corollarum lacinia labio intermedio emarginata. *Linn.* Betonica purpurea *Bauh.* et *Tournef.* Prostant in officinis herba, flores, conserva, syrupus, aqua et emplastrum. Qualitatis est siccae et nidorosae, vires tamen ei nervinae et tonicae tribuuntur, suntque, qui specifice capiti mederi putent. Usus maxime frequens in infuso. Radix amara, nauseosa, purgans. *Κέστρον* a Graecis [Diosc. IV. c. 1.] dicta est, hac siquidem

voce opus interpunctum, acuve pictum nominavere. Nascitur in pratis, montosis, frigidis et opacis locis ideoque Gr. *ψυχότροφον* vocata est, quasi frigus alens. Ab inventoribus Vettonibus, Hispaniae populis, *Betonica* et *Vettonica* apellata est, quod in frigidis locis nascatur. *Antonius Musa,* Augusti Caesaris medicus, carmen de Vetonica composuit, merito tamen dubitatur, num eadem sit, quae nostra Betonica, omni quippe fragrantia fere destituta. Dicitur etiam *κέβρον*, ab *ἀκέομαι, medeor,* quia haec planta summi usus creditur in medicina. [Quod qui contenderit, et quomodo id tandem contendi possit, equidem nescio.] Caryophylleus flos etiam vocatur *Betonica,* vel *Tunica,* detractis a betonica duabus literis prioribus. Ge. *Betonie. Battenie. Batunge. Wiesenbetonie. Zehrkraut* etc. Ga. *Betoine.* A. *Betony. The wood betony.* B. *Betonie.*

BETULA et **BETULLA**, Gr. *Σημίδα,* arbor est mediocris altitudinis, cuius rami sunt tenues, flexiles, incurvati, cortex exterior trunci est crassus, asper, albus, fissus; interior vero est tenuis, politus instar pergameni, hunc etiam veteres papyri loco adhibebant; lignum album; folia mediocriter lata, acuta, in margine dentata, populo nigrae satis similia, viridia, tenera, polita, saporis amari; (Monoec. Tetrandr.) Flos mas amentaceus, foliosus axi affixus capillaceo longo; fructus loco a flore remoto squamosus, cylindraceus, sub squamis suis recondens semina alata. Ex arbore vulnerata tempore vernali eximia profluit succi quantitas tenuis, limpidi, subdulcis, quo multi ut remedio diaphoretico, antihydropico et anti-icterico utuntur. Haec arbor crescit in sylvis. Quidam dici putant, quod bitumine scateat; apud *Plinium* enim legitur: *Bitumen ex ea Galli excoquunt:* id quod hodieque faciunt septemtrionales. Vocatur *oleum betulinum* [*moscoviticum, russicum, balsamum Lithuanicum.*] Malunt alii a batuendo nomen accepisse: batuere enim caedere est. Sic batula, levi mutatione, fit betula. Ge. *Birkenbaum. Die weisse* oder *gemeine Birke. Die Wasserbirke.* Ga. *Bouleau. Bouleau commun. Bouillard.* A. *The birsch-tree. The common birch-tree.* B. *Berkenboom. Witte berk.*

[**BETULINE** est materia e cortice arboris albo eo usque calori exposito, ut color albus in fuscum abierit, elicita, quae prunis candentibus iniecta in vapores resolvitur, odorem suavem spirantes, ellychnii flammae admota lucem albam spargit, in aqua non, in alcohole autem, aethere, oleis cum pinguibus, tum aetheriis solvitur. Hanc materiam primus 1788 Lowitzius detexit, 1811 autem Johnius, sua corticis analysi, magis notam reddidit.]

BEZOAR, BELZAHAR, BADZAHAR, BEDEZAHER. Arab. [Derivatur a persico Boscher, quod antidotum

denotare dicitur.] Bezoar quidem in genere concrementum calculosum solidum tunicatum in visceribus variorum animalium genitum denotat, [Vid. Ant. Piccinelli del bezoar degli animali e singolarmente di quallo del cavallo. Bergam. 1820. 8. c. II. tab. color.] magis tamen specialiter apud nos hoc sub nomine venit calculus, in et circa ventriculum quorundam animalium cervis adfinium, seu antiloparum, natus, quive distinguitur in *Bezoar orientale*, vel *occidentale*. Orientale reperitur in *Antilopes* s. *Gazellae* variis speciebus, quae a *Linnaeo* ad caprae genus referuntur, inprimis in *Capra bezoardica eiusd.* cornubus teretibus arcuatis totis annulatis, quae barbata, seu Algazel *Buffon.* et *Capra Gazella Linn.* seu Pasan *Buffon.* Persis *Pasan* vocantur. Estque animal Persiae ac Indiae orientalis, partim cervo simile, partim caprae: in cuius ventriculo aliisque cavitatibus internis reperitur. Figuram habet ovalem, rotundam, in meditullio paleam continet, pilos, vel similia; superficies est laevis et glabra cum splendore, substantia e laminis ceparum adinstar sibi incumbentibus compacta, variante colore, plerumque atrovirente, hinc dilutius virente, pallescente, cineritio, fulvescente, melleo etc. Odore nullo, nisi conteratur, tum moschum, aut griseam ambram redolet. Variat magnitudine et pondere, dantur quoque artificiales, sed vilipendendi. Omnes lapides bezoardici non aeque aestimantur boni; notam legitimi lapidis profitentur, si volae manus cinere aspersae, vel creta oblitae affrictus, lineam inducat luteam, vel ex luteo viridescentem. Acus candentis admissio, fallax bonitatis testis est: quia si adulterini ex resinosa construuntur massa, acum utique admittent; legitimi vero plerique ita indurati sunt, ut acum candentem respuant. Quos *Kaempferus* in natali monte comparavit, et genuinos esse novit, vix candentis acus vestigium recipiunt, sed attactu ignis dissiliunt. Neque est nota, addit idem, factitii lapidis, si interiores laminae deterioris substantiae et coloris fuerint: ea enim ex diversitate alimenti disparitas provenit, dum genitrix bestia locum pastus mutat. Pro genuinis habet eos, qui inter resinae et lapidis substantiam ita ambigunt, ut contusi in acido nitri, vel salis spiritu dissolvantur, ac menstruum colore satis rubente imbuant. Ex lapidis raritate et pretio facile colligitur, bezoardicos, quibus in pharmacopoeis Europaei utuntur, non esse Persicos, uti nonnulli volunt, sed vel ex aliis animalibus, vel sub alio coelo degentibus, depromtos et suppositos. *Occidentalis* lapis venit etiam ex capricerva, nulla tamen cornua gerente, Cuguac dicta Peruana. In iis locis animalis, ut de priori dictum, invenitur, circa rem heterogeneam in cavitate media contentam tunicatim concretus. Orientalibus ut plurimum maior, minusque densus; superficie scabra, colore cinereo, albo, nigro, ob-

scureve virente, qui optimus. Cum vero occidentales a calculis, qui in animalibus, aliis inprimis ex pecorum ordine in ventriculo reperiuntur, vix differant, ex vario brutorum genere videntur desumi. Utrumque concrementum morbosum est. Utrique lapidi Bezoar mirae attribuuntur a quibusdam, inprimis vero a veteribus, vires alexipharmacae et cordiales. Ge. *Bezoarstein.* Ga. A. B. *Bezoar.*

BEZOAR ANIMALE est hepar et cor viperarum in sole siccatarum et pulverisatarum.

BEZOAR DE GOA [artefactum est ex terra quadam, ambra, moscho et mucilagine gummi tragacanthae.]

BEZOAR s. BEZOARDICUM MINERALE est praeparatio e regulo antimonii cum tripla portione nitri detonato fuso. Chymici superioris seculi ex butyro antimonii, acido nitri praecipitato et calcinato parabant. *Bezoar joviale* est idem, quod *Antihecticum Poterii*, [paratum e stibii p. j, stanni p. iij, et kali nitrici p. ix.] *martiale* vero est calx rubiginosa, quae obtinetur, si antimonii et ferri partes aequales cum triplo nitri detonantur. — Nonnulli etiam *Bezoar minerale* terram quandam vocant, quae in Sicilia reperitur, et cui vires alexipharmacas adscribunt.

BEZOARDICUM est medicamentum alexipharmacum, venena et malignitates expellens. Derivatur nomen a lapide Bezoar. Ge. *Gegengift.* Ga. *Contre-poison.* A. *An antidote.* B. *Een tegengift.* Conf. *Bezoar.*

BIBENELLA et **BIPENULLA** i. q. *Pimpinella.*

BIBITORIUS MUSCULUS s. RECTUS INTERNUS seu OCULUM ADDUCENS, positus in maiori angulo oculi, ortus ex foramine orbitae irregulari, anterius bulbo implantatur. Sic dictus, quod introrsum nasum versus oculum ducat, bibentesque cantharum inspicere cogat. Ge. *Der innere gerade Augenmuskel. Der Trinkmuskel.* Ga. *Muscle adducteur de l'oeil.* A. *The drinking muscle.* B. *De drinkspier.*

BIBLIOTHECA, quasi βιβλίων θήκη, librorum theca; βίβλος autem significat non plantam, quae papyrus dicitur, [sed teste Theophr. hist. pl. IV. 9. eius librum, *h. e.* partem corticis interiorem, unde ante chartae inventionem libri compaginabantur.]

BICEPS MUSCULUS; hoc nomen imponitur duobus musculis, quorum unus est tibiae, alter cubitus motui dicatus: ille oritur uno capite a tuberositate ossis ischii, altero ab inferiore et exteriore parte femoris, et inseritur in epiphysin superiorem fibulae. Qui autem cubitum flectit, oritur uno capite a processu coracoide, altero a cavitate glenoide scapulae, inseriturque tuberculo radii; eius vero aponeurosis musculos antibrachii involvit. Ge. *Der zweiköpfige Muskel.* Ga. *Muscle biceps*, ou *iumeaux.* A. *The muscle with two heads.* B. *De twehoofdige spier.*

BICONGIUS est mensura, duodecim sextarios continens, dicitur continere viginti quatuor libras vini.

BIDENS est plantae genus (Syngenes. Polygam. aequalis), cuius species maxime vulgaris *Linnaeo tripartita* dicitur. [Synon. Hepatorium aquatile. Cannabis aquatica.] Rarius in officinis adhibetur. Tribuunt tamen ei vires vulnerarias. Ge. pluribus nominibus insigniverunt: *Der dreimal getheilte Zweizahn. Der Frauenspiegel. Der Pfauenspiegel. Wasserhanf. Wasserdost. Färbekraut. Gelbes Färbekraut* etc. etc. Ga. *Eupatoire femelle batarde.* A. *Waterhemp agrimony.* B. *Water-boelkens-kruid-wyfje. Driedeelig tandzaad.*

BIENNIS dicitur planta altero anno florens, et deinde emoritura.

BIFIDUM et **BIFURCATUM** dicitur, quod prius, vel natura sua, simplex, postea, ac contra legem naturae, in duas partes finditur, et duo crura, furcae instar, acquirit; sic musculi habentur bifidi, spina bifida, pelvis, vel ureteres bifurcati etc.

BIFOLIUM s. **PSEUDORCHYS BIFOLIVM** est *Ophrys*, et quidem ea species, quae *Linnaeo ovata* dicitur. Adstringentis virtutis est. Ge. *Das gemeine grosse Zweiblatt. Wildes Durchwachsmännchen. Rattenschwanz.* Ga. *Double feuille.* A. *Tway-blade.* B. *Eyronde tweeblad.*

BILIS est duplex, vel quae in hepatis acinis a sanguine per venam portae allato segregatur, vel in vesicula fellea continetur: utraque per ductum choledochum in intestinum duodenum defertur, ut ibi ciborum ulteriori perfectioni inserviat, et faeces, a secretione chyli relictas, foras convehat. *Bilis* chemice examinata constat ex oleo, sale volatili, terra et pauca aqua. [E pluribus analysibus bilis, quae recentissimis temporibus a chemicis celeberrimis sunt institutae, non nisi duas afferre liceat, Thenardianam et Berzelianam, quorum prior in centum bilis partibus picromelidis 60,3, materiae resinosae 24,0, materiae flavae 4,0, natri 4,0, natri phosphorici 2,0, natri muriatici 3,0, natri sulphurici 0,8, calcariae phosphoricae 1,2; posterior autem in mille bilis partibus aquae, cuius Thenardus nullam mentionem iniicit, 907,4, biliosae materiae seu principii biliosi 80,0, muci animalis, ab interna vesicae superficie provenientis, 3,0, salium sive alcalinorum, sive aliorum 9,6 invenit.] Ordinarie flava utraque est; tamen quae in vesicula continetur, seu *cystica*, est profundius flava, spissior, amarior, quam quae ex hepate continuo destillat. Et prior parva tantum copia, compressu externo, cumprimis a ventriculo cibis distento, excernitur, et alteri permiscetur; hepatica vero dilutior, pellucidior, blandior, perpetuo descendit, et sola actione circumductorum humorum, ac respiratione expellitur. Utraque haec bilis humor est saponaceus, abstergens, olea aquae

miscibilia reddens, resinas, gummi, tenacia quaeque resolvens, attenuans, homogenea faciens, si cum his conteritur, alvumque leniter stimulans: nec alcalina est, nec acida, sed oleo, sale, terra inprimis concrevit aqua dilutis, non combustibilis, nisi siccata prius. Haec tamen bilis cystica plus, hepatica minus praestat; unde diversitas quaedam videtur in iis. Praeternaturaliter et morbose vero *vitellina*, *porracea*, *aeruginosa* vel *glastea* est, quae colorum diversitates solummodo ex spissitudine varia, et mora in cavo communi contracta proveniunt. Bilis igitur est liquidum ex sanguine secretum, neque bilis dicitur, nisi quando a sanguine segregata fuerit; ideoque veterum sententia de humore bilioso, inventa circulatione sanguinis, prorsus corruit. Vide *Humores sanguinei*. *Celso* Fel. χολὴ ξανθὴ, aut κροκοειδὴς, γλυκὺς, quasi dulce a contrario sensu, cum sit amarissimum. Ge. *Die Galle*. Ga. *Fiel*, *bile*. A. *The gall* or *bile*. B. *Gal*.

BILIOSUS dicitur, praesertim veteribus, qui multa bile abundat, et hinc ob temperamentum illud in quosdam inclinat morbos; sed ex recentiorum nonnullorum sententia bilis quidem deficere, aut inertia peccare, bona vero nunquam abundare, et noxae potius ab impedita debita secretione particularum biliosarum provenire possunt. Ge. *Gallenreich*, *der viele cholerische Feuchtigkeit hat*. Ga. *Bilieux*, *cholere*. A. *Bilious* or *cholerick*. B. *Gal-agtig*.

BILIOSUS HUMOR vocatur materia morbi subpinguis, saponacea, acris, calefaciens, amara, flavi coloris. Hoc sensu diarrhoea, urina, sputa biliosa dicuntur. *Biliosi morbi* sunt, in quibus bilis nimis abundat.

BILIS ATRA, idem quod *Melancholia*.

BIOLYCHNION, **FLAMMULA VITALIS** est, ut veteres volunt, calor nativus, qui a parentibus foetui communicatur, ipsumque deinceps comitatur; verum postea, cum in lucem editus est, sensim perit. Sunt, qui biolychnion ex sanguine hominis vivi praeparari somnient, quod flammula magis, vel minus lucida, vel exstincta, sanitatem, morbum aut mortem absentis amici indicet. Nil aliud est, quam calor nativus, qui ab attritu humorum [potius a nervis] pendet. Ex βίος, *vita*, et λυχνίον, *parvum lumen*. Ge. *Natürliche Wärme*, *Lebensfeuer*. Ga. *La chaleur naturelle*. A. *Native heat*. B. *De ingeboren warmte*.

[**BIOSCOPIA**, a βίος, *vita*, et σκοπέω, *video*, *contemplor*, quasi *contemplatio vitae*. Hanc novam denominationem, ut aptiorem, voluit impertiri medicinae forensi Mayerus, prof. Bonn.]

BIPINELLA vide **PIMPINELLA**. Nomen habet, quod eius folia binis ordinibus plumatim, sive pennatim, digesta sunt.

BISLINGUA est *Hypoglossum*, seu *Laurus Alexandrina*.

Dicitur ita, quia supra eius folium insuper foliolum habet linguae simile.

BISMALVA sive **ALTHAEA** est officinarum vox barbarica, quasi duplex malva, vel quae alterum tantum viribus pollet. Vide *Althaea.*

BISMUTHUM, de hoc semimetallo vide *Marcasita.*

BISTACIUM, mutato B in P fit *Pistacium.*

BISTORTA est planta, quae habet folia ex radice erumpentia, longa, satis ampla et acuta, magis viridia in superiori, quam in inferiori parte, ex his erumpunt caules rotundi, parva quaedam folia habentes. Flores dense spicati. Calyx coloratus carnei coloris, profunde quinquefidus, (Octandr. Trigyn. seu potius in Bistorta digyn.) In fundo huius floris invenitur ovarium triquetrum, instructum tuba longa, continens post maturitatem semina triangularia, et splendentia. Radix est carnosa, quasi tuberosa, et geniculata, seu nodosa, oblonga, pollicem crassa, in se contorta, capillitio donata, foris ex fusco nigricans, intus ex flavo rubescens, saporis austeriusculi, adstringentis, odoris nullius; crescit in locis humidis. Species officinalis est *Polygonum bistorta* caule simplicissimo monostachyo, foliis ovatis in petiolum decurrentibus *Linn.* Bistorta maior radice magis intorta *Bauh.* Radix, quae maxime in usu est, viribus adstringentibus gaudet, quas cum menstruis et spirituosis et aquosis communicat. Voluerunt quidam, illam esse Britannicam veterum, sed huius radix est tenuis, cum illa Bistortae sit satis crassa, folia tamen utriusque satis bene inter se conveniunt. Dicitur *Bistorta* ob radicem, semel, aut bis contortam. Vocatur etiam *Serpentaria, Colubrina,* et interdum *Dracunculus,* vel *Dracontium.* [Cum radix Bistortae admodum adstringentem habeat saporem, iure eiusmodi vires ipsi inesse contenderunt de materia medica scriptores, eamque contra haemorrhagias passivas, alvi profluvia aliosque eiusmodi morbos laudarunt. Chemica analysis magnam principii scytodepsici quantitatem, acidum gallarum, multum amyli et paucam copiam acidi oxalici inde elicuit.] Ge. *Natter-* oder *Schlangenwurz. Wiesenknöterig.* Ga. *Bistorte. Grande bistorte.* A. *The great bistort. Snake-weed.* B. *Bloeitende. Herts-tonge. Natterwortel.*

BITUMEN dicitur omne corpus, quod igni admotum facile flammam concipit, naphtha atque petroleo spissius, lentum valde, tenacitate tamen primo adhuc diffluente; ab ignis calore liquescit, in aqua non subsidet, nec miscetur, sive minerale, sive vegetabile, vel factitium fuerit, unde nomen generale est. Magis tamen proprie bituminis sub nomine quaevis substantia mineralis fumo, odore tristi, colore atra, ad mineras sulphureas pertinens denotatur. Ge. *Erdpech.* Ga. *Bitume.* A. *Bitumen. Barbadoes tar. Jews pitch.*

BITUMEN IUDAICUM, vide *Asphaltos.*

BIVALVES dicuntur glumae et pericarpia, duabus squamis, vel valvis, constantia.

BIVENTER, vide *Digastricus.*

BLAESITAS est depravata locutio, seu impedita quarundam litterarum pronunciatio, a vitio linguae, in conformatione, aut obstructione, peccantis. Ge. *Das Lispeln.* Ga. *Begayement.* A. *Lispe.* B. *Lispen.* Vide *Balbuties.*

BLAESUS etiam est is, cui pedes, sive crura, extrorsum vertuntur: vel cui dorsi spina anterius, vel posterius incurvata est. Paralyticum quoque significat. A *βλαισὸς, qui habet pedes extrorsum distortos; resolutus.* Zonar. p. 390. *βλαισός. παραλυτικὸς, στρεβλόπους, ὁ τοὺς πόδας ἐπὶ τὰ ἔξω διεστραμμένος.*

BLAPTISECULA, vide *Cyanus.*

BLAS est nomen ab *Helmontio* confictum, significans generaliter astrorum motum localem et alternativum; sed quid ipse per illud vocabulum proprie significari voluerit, forte nescivit, saltem nos nescimus.

BLATERONES, (ex *βλὰξ* derivatur, quae vox graeca nomen est piscis adeo inutilis, ut [vel canes eius esum fastidiant]) sunt homines, multa, sed inutilia dicentes.

BLATTA est insectum hemipterum, quasi blapta, *ἀπὸ τοῦ βλάπτειν,* id est nocendo, quia libros ac vestes erodit. Hinc *Blattaria* herba, quae blattis scatet, vel quia blattas abigit. Ge. *Schabe.* [*Der Torrakon.* A. *The blatta.* B. *Kakkerlak. Schallebyter.*] Ga. *Blatte. La kakerlaque.*

BLATTA BYZANTIA sive **UNGUIS ODORATUS** est alicuius conchylii e genere Buccinorum operculum. Odore suavi, colore fusco, figura oblonga, instar unguis praedita est. Si accendatur, odorem, ut cornu adustum, spargit; hinc vires antihystericae ei tribuuntur.

BLATTARIA planta est verbascum referens: differt tantum ab eo, quod eius fructus sit magis rotundus; caules habet rectos, fortes, in ramos divisos; folia eius sunt longa, verbasco angustiora, acuta, in margine incisa, non lanuginosa, coloris viridis nigricantis, in parte superiori splendentia, odoris ingrati, saporis amari; flores monopetali in quinque partes divisi, parum odori, pedunculis villosis adhaerentes (Pentandr. Monogyn.); his floribus succedit fructus, in duo loculamenta divisus, qui includit semina minima, nigricantia. Radix rapam refert, est alba, dura, aliquantulum fibrosa. Nomen latinum a colligendis in se blattis: nam, si alibi reponitur, vel proiicitur, dicunt plurimas blattas super ea colligi. Alii ab eo, quod blattas enecet. [Hoc nomine classem duodecimam sui plantarum systematis insignivit Scopolius in *Flor. Carniol.*] Alii a *βλάπτω, noceo,* quia blattae vestimenta rodunt et perforant. Haec planta

[contra vermes et] in ophthalmia prodesse putatur. Ge. *Schabenkraut. Mottenkraut. Mottenkrautkerze.* Ga. *Herbe aux mites. Blattaire. Herbe aux mittes.* A. *Mothmullein.* B. *Motten-kruid.*

BLENNA est mucus crassus per palati foramina et nares destillans, qui provenit ex glandulis membranae pituitariae, vel Schneiderianae, investientis internas nares, cavitates ossis maxillae superioris, sinus frontales, ossisque cuneiformis. [Recentiores omnem omnino mucum, in quacunque tandem corporis parte a glandulis muciparis secretum, hac voce insigniunt.] Ge. *Schleim, Rotz, der Unflath durch die Nase.* Ga. *Morve. Morveux.* A. et B. *Snot.*

[**BLENNORRHINIA.** Alibertus hoc nomine insignit primum blennosium genus, intelligitque abnorme muci profluvium e naribus. Sed plane aliud vi vocis huius exprimitur. Cum enim *ῥινία*, si unquam extaret, non a *ῥὶς*, sed a *ῥινίον, limula*, derivari posset, vox prorsus absurdum haberet sensum. Si igitur Alibertus coryzam novo nomine insignire voluisset, debuisset potius *rhinoblennorrhoeam* adhibere.]

[**BLENNORRHOEA**, a *ῥέειν*, *fluere*, et *βλέννα*, quod Etym. M. per *μύξα*, *mucus*, exponit, et duriore pronuntiatione per *πλέννα* efferri adserit, in quo consentientes habet Galenum et Hesych. In universum autem hac voce videtur ab Hippocrate quodlibet fluidum tenue, aquosum, quale phlegma vocamus, et mucosum s. pituitosum significari, uti e locis a Foësio in *Oec. Hipp.* p. 122. allatis patet.]

[**BLEPHARADENITIS** est inflammatio glandularum Meibomianarum. A *βλέφαρον*, *palpebra*, et *ἀδὴν*, *glandula*. Ge. *Augenliddrüsen-Entzündung.*

[**BLEPHAREMPHYSEMA** est intumescentia palpebrarum, ab aëre in earum contextum cellulosum effuso orta. A *βλέφαρον* et *ἐμφύσημα*, *inflatio*, a fluido aëriformi producta. Ge. *Windgeschwulst der Augenlider.*]

BLEPHARIDES, graece idem quod Latinis *Cilia.*

[**BLEPHARITIS** a Ploucqueto (*Delin. system. nosol.* 1. p. 217.) pro inflammatione palpebrarum vitiose adhibetur. Poterat enim tunc non nisi a *βλεφαρὶς*, *supercilium*, derivari. Quod fortasse vitari cupiens Nystenus, blepharotidis nomine ad idem palpebrarum vitium indicandum usus est. Pro qua voce *blepharophlogoseos* denominationem Marchius et Aquilinus receperunt. Vid. *Censur. lex. med. rec.* III. p. 4. 5.]

[**BLEPHAROBLENNORRHOEA** est inflammatio palpebrarum cum aucta muci secretione coniuncta. A *βλέφαρον* et *βλεννοῤῥοία*, *muci fluxus.* Infantes recens nati saepe hoc malo laborare solent; nostro aevo morbus inter milites Francogallos, qui expeditioni Aegyptiacae interfuerunt, maxime vulgatus, ab his sensim ad aliarum gentium, cum Francogallis bellum gerentium, exercitus traductus est, et medicis mul-

tum molestiae creavit, et aegrotos quam plurimos visu privavit. Ge. *Augenlider-Schleimfluss. Augenlider-Tripper.*]

BLEPHARON, vide *Palpebra.*

[**BLEPHARONCUS** est palpebrarum intumescentia paulo durior, digitoque renitens. A *βλέφαρον* et *ὄγκος*, *tumor.* Auctt. lex. med. male hoc vitium appellant blepharoncosin. *Βλεφαρόγκωσις* enim voluminis palpebrarum augmentum significat. Ge. *Die harte, feste Augenlider-Geschwulst.*]

[**BLEPHAROPLASTICE** est ea chirurgiae encheiresis, qua palpebrae, a causa quadam sive externa sive interna destructae, aegroto restituuntur. Scripsit de ea J. C. G. Fricke, medicus nosocomii Hamburgensis, libellum Hamb. 1829. 8.]

[**BLEPHAROPLEGIA** est resolutio palpebrae superioris, qua fit, ut ea dependeat, et magnam oculi partem obtegat, nec aegroti nisu, quamvis intenso, elevari possit. A *βλέφαρον* et *πληγὴ*, *plaga*, et hoc a *πλήσσεσθαι*, quod de iis dicitur, qui subito incidente malo quodam opprimuntur, a medicis autem de nervorum resolutione, ut plurimum apoplexiam sequente adhibetur. Synon. *Blepharoptosis.* Ge. *Lähmung des obern Augenlides.*]

[**BLEPHAROPHTHALMIA** est inflammatio palpebrarum. Ge. *Augenlider - Entzündung.*]

[**BLEPHAROPYRRHOEA** s. ophthalmia purulenta est inflammatio palpebrarum, quae sive ab initio sit neglecta, sive ob vehementiam aut malignitatem adhibitorum remediorum discutientium et derivantium vim superaverit, in suppurationem transit. In blepharoblennorrhoea aegyptiaca, neonatorum et syphilitica hoc saepe animadvertitur. Ge. *Eiterige Augenlider - Entzündung.*]

[**BLEPHAROSPASMUS** est vehemens nec a voluntate pendens palpebrarum constrictio, a musculi orbicularis tam valida interdum contractione orta, ut ne intensiore vi externa quidem diduci possint. Ge. *Augenliderkrampf. Krampfhafte Verschliessung der Augenlider.*]

[**BLEPHAROSYNDESMITIS** vocatur coniunctivae palpebrarum inflammatio. A *βλέφαρον* et *σύνδεσμος*, *ligamentum,* unde *συνδεσμίτης*, *inflammatio ligamenti* s. *ligamentorum.* Facile igitur intellectu est, parum apte excogitatam esse denominationem.]

BLEPHAROXYSTUM s. **BLEPHAROXYSTRA** instrumentum est, quo palpebrae in superficie interna raduntur et concinnantur, vel in trachomate, sive asperitudine callosa palpebrarum interiorum, vel ad scarificationem tunicae coniunctivae. Ex *βλέφαρον*, [et aut a *τὸ ξυστὸν*, quod instrumentum murariorum erat, inaequali atque asperae laterum superficiei poliendae aptum, aut ab *ἡ ξύστρα*, i. e.

scalprum rasorium chirurgorum. De hac voce confer. Foës. *oec. Hipp* p. 442.]

BLESTRISMUS, [Gr. *βληστρισμὸς*, quod a *βληστρίζειν*, et hoc a *βάλλειν*, *iacere*, descendit. Saepe Hippocrates utraque utitur voce.] inquieta est corporis iactatio.

BLITUM est planta monoec. triandr. ab Ill. *Linnaeo* ad *Amaranthos* relata (A. *lividus* et *oleraceus*). Eius duae species vulgares sunt, una *alba*, altera *rubra*; harum singulae adhuc dividuntur in duas alias. *Blitum album maius* habet caulem album, ramosum, quatuor circiter pedes altum; folia betae instar, sed minora; flores sunt parvi, apetali, tribus staminibus constantes, ex calyce tripartito surgentibus; pistillum autem abit deinde in semen plerumque oblongum, in capsula vesicae aemula, quae calyx floris fuit, reconditum. Radix est longa, pollicem crassa, saporis insulsi, ut tota planta: *Blitum rubrum maius*, sive *blitum nigrum*, cum praecedente omnino convenit, differt tantum colore; et quod eius folia plerumque sunt minora. Datur et *Blitum album minus*, et *Blitum rubrum minus*. Refrigerantis et humectantis virtutis, atque iners et vile olus est, et ab insulso fatuoque sapore nomen habet, a Gr. *βλὰξ*, quod bardum, aut stupidum denotat. Gr. *βλίτον*, stolidus, insipidus, ignavus. Ge. *Majer*, *Meyer*. Ga. *Blete*. A. *Blite*. B. *Majer*.

BOA papularum morbus est, cum corpus maculis rubentibus et in tumorem surgentibus rubet. Idem quod *Papula*. Quum lues venerea primum in Europa innotesceret, a quibusdam boarum nomine notabatur. Ge. *Hitzblätterchen*. A. *Pimples*. B. *Hoodhont*, *roodjong*, *roodvonk*. Ill. *Linnaeo* vero *boa* serpentium genus est ex ordine amphibiorum serpentum, cui scuta abdominalia et caudalia sunt, absque crepitaculo, inter cuius species variae, inprimis *boa constrictor*, insignis magnitudinis sunt. A. *The boa*. B. *Serpent*. Ga. *Le boa*. Ge. *Die Riesenschlange*.

BOCHETUM sive **DECOCTUM SECUNDARIUM** est alicuius decocti secunda decoctio. Ge. *Das andere Absieden*. B. *Minder-drank*.

BOCIA est vas vitreum ventricosum cucurbitae instar. A. *Bellied glass*. B. *Een buik-glas*. Ga. *Verre ventru*. Ge. *Eine Blase*.

BOCIUM, idem quod *Bronchocele*.

BOLBOCASTANUM, vide *Bulbocastanum*.

BOLBONAC, vide *Bulbonac*.

BOLBOS, vide *Bulbus*.

BOLETUS *Linnaeo* fungorum genus est. Fungus scilicet horizontalis, vel pileo donatus, vel sessilis, ex poris, vel tubulis compositus. Cuilibet tubulorum margini corpuscula quaedam antheris similia adhaerent. *Boletus* vero, s. *Fungus cervinus*, aut *Tuber cervinum*, sunt fungi rotundi,

magnitudine fere pilae palmariae, et aliquando minores, cortice obducuntur subnigro, intus continent materiam pulverulentam nigerrimam. Pertinent ii ad genus, quod *Lycoperdon* vocatur, et species est *Lycoperdon cervinum* globosum, solidiusculum, lacerum, centro farinifero, radice instructum *Linn.* Tuberum genus, quibusdam cervi boletus *Bauh.* Ge. *Hirschbrunst, Hirschschwamm.* A. *A mushroem spawn, slime of the hart, denisballs.* B. *Herts-wannen, hertsspongie.*

BOLETUS IGNIARIUS, vide *Agaricus.*

[**BOLETUS LARICIS** Iacquino cognominatus, aliis Agaricus albus audit. Cortici Pinus Laricis insidet pugni magnitudine, et longe maiore adhuc. Recens aurantiacum colorem, siccatus extus cinereum offert, intus albus, siccus, digitos, quibus facile confringitur, albo colore inficit, fere omni caret odore, linguam ab initio subdulci, serius nauseoso, amaro-acri, et paululum adstringente sapore adficit. Ad sudores hecticorum colliquativos supprimendos fere specifica virtus huic boleto tributa, etiam tanquam medicina purgans adhibitus est. Ge. *Lerchenschwamm.* Ga. *L'agaric blanc, L'agaric de malèze.*]

[**BOLETUS SUAVEOLENS** in cortice variarum salicis specierum, *albae* v. c. *fragilis* al. crescit. Enslinus (diss. de Boleto suaveolente. Erl. 1784. 8.) huic Boleto ob partium gummosarum et ab omni acritudine alienarum copiam haud exiguas vires quamcunque acrimoniam involvendi tribuit, eumque hanc ob causam in illis pectoris morbis commendat, qui a tali humorum vitio oriuntur. Exemplis nonnullis hanc Boleti suaveolentis in phthisi pulmonali virtutem probavit. B. *Welrikende zwan.* Ga. *Le bolet odorant.* Ge. *Weidenschwamm. Wohlriechender Weidenschwamm.*]

BOLUS est medicamentum internum ut plurimum ex conservis, rob, syrupis et pulveribus compositum, habens consistentiam melle paullo crassiorem; et quantitas, quae unica dosi praescripta, bucca commode excipi potest, unde et *Buccella* quibusdam audit. Ge. *Ein Bissen, Mundvoll.* Ga. *Bolus, bol, une bouchée.* A. *A bolus.* B. *Een brok.*

BOLUS terrae genus est, et quidem *Argilla bolus Linn.* ore liquescens. Argilla pinguis *Waller.* Argilla subtilis, aqua in massam unctuosam dissolubilis *Cartheus.* Particulis praecipue martialibus impraegnata est, unde coloris varietas pendet. Gaudet viribus absorbentibus et acre involventibus. Estque Armena rubra, quae inprimis in usu est, Orientalis, Germanica, Bohemica, alba etc. In omnibus linguis *Bolus* appellatur. Eaedem terrae bolares, si in rotularum formam redactae sigillo impresso signentur, *terrae sigillatae* vocantur, quarum plures prostant, diversa, pro regionibus, in quibus reperiuntur, nomina gerentes; ut *terra sigillata Si-*

lesiaca, Melitensis, Lemnia etc. In officinis multa medicamenta composita veteribus inprimis usitata ingrediuntur. Ge. *Bolus, Bolarerde.*

BOMBAX, BAMBAX et **PAMBAX** synonyma sunt. Germanis et Belgis male *Baumwolle,* nam arboreus tantum frutex est. Sic forte appellatur, quia more vermis bombycis, fructus eius intus cote, in modum serici, est quasi nendo obductus. Vide *Xylon* et *Gossypium.* A. *The silk cotton tree.* Ge. *Baumwolle.* Ga. *Le fromager.* B. *Kattoen. Boom-wol. Kapokboom.*

BOMBUS idem quod *Borborygmus:* vel etiam est sonus quidam in auribus, qui in morbis acutis pro malo signo habetur. [B. dicitur, si percussiones vel ictus interpolatos repraesentat. Sauvag.]

BOMBYCES sunt *Linnaeo* proprie phalaenae elingues alis reversis. Inprimis tamen *Bombyx* ea *Phalaena mori Linn.* appellatur, cuius larvae holosericeas telas texunt. Ge. *Seidenwurm* s. potius *Seidenraupe. Maulbeerraupe. Maulbeerspinner.* Ga. *Vers à sòye. Chenille du murier.* A. *Silkworm* B. *Zydworm.*

BONA vel **BOONA** est *Faba,* seu *Phaseolus.* Forte nomen sortitur a Germanico idiomate *Bohne,* vel a Latino Bonum, quod legumen illud bene nutriat, hominique brutoque salutare et bonum sit. *Bonn* tamen est nomen Arabicum, quo denotatur ille fructus, ex quo tosto, molito et aqua fervente infuso paratur potus ille notissimus, quem Arabes *Cahua,* nos *Caffe* vocamus. Nihil huic cum fabis commune esse, hodie satis cognitum est. Vide *Coffea.*

BONDUC est *Guilandina Bonduc,* [A. *The yellow bonduc. The yellow nickar tree.* B. *Balletjesstruik. Knikkerboom.* Ga. *Le bonduc ordinaire.* Ge. *Der gemeine Schüsserbaum.*] et G. *Bonducella Linn.* [A. *The grey bonduc* or *neckar tree.* B. *Groote balletjes.* Ga. *Le bonduc rampant.* Ge. *Der kleine kriechende Schüsserbaum.*] cuius fructus *nuces malaccenses* dicuntur. Fabae rotundae, cinerei coloris, intus albae, saporis intense amari, odoris nullius, carminativam et pellentem vim habent. Arbor in utraque India habitat.

BONIFACIA, idem quod *Laurus Alexandrina.*

BONUS GENIUS est *Peucedanum:* a Graecis prophetis *ἀγαθὸς δαίμων* appellatur, fortasse ob eximias vires, vel ob prognostica boni ominis, quae ex illo divinare putabant.

BONUS HENRICUS est Lapathi, vel Chenopodii species, scilicet Lapathum unctuosum folio triangulo C. *Bauh.* vel *Chenopodium bonus henricus* foliis triangulari-sagittatis integerrimis, spicis compositis aphyllis *Linn.* (Pentandr. Digyn.) planta scilicet, quae plures caules habet pedem circiter altos, crassos, multis foliis triangularibus cinctos, quorum quaedam Atriplici, alia Aro similia sunt, sed alba et

farinosa, longis pedunculis adhaerentia. Flos est apetalus, constans staminibus quinque ex calyce quinquefido surgentibus: pistillum autem bipartitum vel tripartitum, abit in semen orbiculatum, planum in capsula veluti stelliformi, quae floris calyx fuit, reconditum. Radix est longa, crassa, in plures ramos divisa, coloris flavi instar Patientiae. Sic ob vires laudabiles appellatur: forte eius vires primum a quopiam Henrico detectae fuerunt: ideoque *tota bona* et *aureum olus* vocatur. Qualitatis est oleraceae insipidae, emollientis. Sunt tamen, qui plantae huic aliquid venenati inesse credant. Gr. *χρυσολάχανον*. Ge. *Guter Heinrich, stolzer Heinrich.* Ga. *Toute bonne. Bon-Henri. Anserine sagittée. L'epinard sauvage.* A. *English mercury.* B. *Algoede ganzevoet. Goede Hendrik. Lammerkens oor.*

BORAGO, seu **BORRAGO** est herba, quae pertinet ad Gymnotetraspermas asperifolias, (Pentandr. Monogyn.) corolla rotata, fauce radiis clausa. Species *officinalis* dicta habet caulem rotundum, debilem, excavatum, tenerum, ramosum, setis quasi obductum, terram versus inclinatis: folia ex radice erumpentia, ampla, oblonga, aut fere rotunda, villosa, parum acuta, tactui aspera, plerumque repentia et omnia alterna: flores in summitate caulis nascuntur, caerulei, vel albi, pulchri, visui grati, monopetali, rotati, ex quorum calyce multifido oritur pistillum, mediae floris parti ad instar clavi infixum, et quatuor veluti embryonibus stipatum, qui abeunt in totidem semina veluti viperini capitis aemula, nigra, quae in calyce ipso longe ampliato maturescunt. Radix est crassa, digitum longa, succum viscosum et crassum continens, insipidum. *Borago* mutato B. in C. est *Corago*, quia putatur cor eius plantae usu roborari, et laetificari, unde etiam flores eius inter famosos quatuor flores cordiales recensentur, et in officinis ad tincturam et aquam quatuor florum cordialium recipiuntur. [Decoctum foliorum, admodum mucilaginosum, urinae transpirationique leniter promovendae inservire dicitur. Flores, qui olim quoque officinales erant, mucilagine abundant et fere omni sapore destituuntur; hinc aqua fervida infusi acres humores involvendi eorumque stimulos obtundendi vim possidere credebantur.] Ge. *Boretsch, Burretsch* Ga. *Bourrache.* A. *Borrage.* B. *Bernasie.*

[**BORAX** s. **BORAS NATRICUS CUM AQUA** s. **BORAS SUPERSODICUS** est sal in frustis crystallinis ex albo incanis duris, saporis ab initio dulcis, dein lixiviosi, aquae duodecuplo prorsus solubilis, in aëre libero paulisper fatiscens, leniore igne liquescens, et in spongiosam eamque levissimam abiens massam, fortiore in vitrum mutabilis, quod tamen denuo aqua solvi potest. Boracis nativae, quae *Tincal* s. *Pounxa* vocatur, pro diversa patria tria sunt genera.

Qui apud nos venalis prostat, maximam partem e variis regni Tibetani lacubus colligitur. Hinc cum argilla, aliaque unguinosa materie, a superabundante kali boracis in saponem mutata, inquinata est, atque ab his sordibus purificari debet. Quod negotium, olim a Venetis Batavisque inter arcana habitum, nunc in aliis quoque regionibus perficitur vel diu protracta boracis nativae, aqua solutae, coctione iterataque in crystallos reductione; vel liquatione per ignem, qua colorans materies unguinosa destruitur, et procurata post solutionem crystallisatione borax purior obtinetur; vel denique tincalum addita calce cum aqua frigida lavatur, qua operatione unguinosa materies, relicto natro, cum calce connubium init, et saponem calcareum, aqua haud solubilem format. Tota massa post repetitam versationem in cribrum, e pilis factum effunditur, ut lixivium depluat. Quo facto, ut omnes materiei unguinosae reliquiae penitus destruantur, liquor quinta parte calcis salitae adiecta filtratus et usque ad crystallisationis punctum evaporatus in crystallos cogitur. Partium boracem constituentium chemicae analyses, a Berzelio et Gmelino institutae, hanc in centum partibus rationem invenerunt:

	sec. Berzelium;	sec. Gmelinum
acidi boracici	36,5245	35,6
natri	16,4752	17,8
aquae	47,0000	46,6

Interne ad excitandos partus dolores, et contra menstruorum aut defectum, aut nimis parcum effluxum aphthasque; externe sub linctus forma ad os quocunque tandem modo attritum et saucium eluendum, aquosa solutione contra herpeticas cutis maculas, chronica exanthemata etc. magnopere commendata est borax. Praeterea in chemia analytica haud exiguus eius usus est. Nomen deducitur ab arabica voce *Bourach* sive *Burack*. De *sale sedativo Hombergii* vid. *Sal sedativum*. A. *Borax*. *Boras*. B. *Borax*. *Goud-soudcersel*. Ga. *Borax*. *Boras*. Ge. *Borax*.

BORBORYGMUS est murmur in intestinis amplis cum sonitu, ortum ab inaequali constrictione fibrarum intestinalium et flatu incluso, hinc pro materia agnoscit saburram et aërem, sive naturalem, sive fermentatione, putredine, effervescentia, aut motu intestinorum inordinato productum. A *βόρβορος*, *coenum*, *lutum*, descendit *βορβορύζω* i. e. *sonum edo similem ei*, *quem audimus*, *cum lutum pedibus calcatur*. Ge. *Ein Kurren im Leibe*. Ga. *Borborygme*. A. *Murmuring of the guts*. B. *Kommeling*, *beslote winden*.

[**BORON** s. **BORACICUM**, basis acidi boracici, ita paratur, ut acidum boracicum, aqua omni remota, cum kalio aut natrio mixtum, igni prius modico, serius admodum adaucto exponatur. Kali aut natro, quod in hoc processu

nascitur, acidi hydrochlorici diluti et aquae ope diligentissime eloto, pulvis ater s. atrofuscus remanet, qui in vasis clausis igni vehementissimo expositus neque liquatur, neque in vapores convertitur. Boron sapore et odore caret, neque electricitati permeatum concedit. In temperatura aëris communi cum oxygenio non coit, in temperatura 300° C. autem ignem concipit flammamque rutilam, aut, Berzelio teste, viridem edit. Boron hoc modo combustum est acidum boracicum.]

BOROZAIL, aut *Zail* Aethiopum, in viris *Asab*, in foeminis vero *Assabatus* dicitur. In utraque ora fluvii *Senega* grassatur morbus, partes genitales potissimum infestans, quoad symptomata quidem diversus ab eo, qui vulgo *gallicus* dicitur, qui ex immodica venere, cui multum obnoxii sunt, forte etiam a miasmate venereo, ortum habet. Forte *Yaco* Guineensium, s. *Frambaesia.*

BOSCI SALVIA herba est, a Boscum vel Boscus, [quod *Gloss. man. ad script. med. et inf. aet. to. I.* per *sylvam* exponit], in quibus locis crescit.

BOSMOROS seu **BOSPOROS** est frumenti species, forte a *βόσκω, pasco,* et *μόρος, portio:* quia frumentum dentibus, vel mola, dividitur: vel quia a bobus calcando a paleis separatur: *βοῦς,* et *βῶς* dorice est *bos*, vel etiam ex *βοῦ,* et *πείρω, transadigo, transeo.*

[**BOSSIUM** idem, quod *Botium.*]

BOTANICA est ea scientiae naturalis pars, quae docet nomina, structuram, vires et usum plantarum, easque certa methodo in suas classes et genera distribuit; *Botanicus* vero dicitur, qui hanc scientiam tractat. Gr. a *βοτάνη, herba, gramen.* Ge. *Kräuterwissenschaft.* Ga. *La botanique.* A. *Botany.* B. *Kruid-kenning* sive *-kunde.*

BOTHOR sunt pustulae oris non serpentes, sed tales, quae facile suppurantur et delentur, etsi nonnunquam leviter eas suppurare contingat. Estque *Bothor* generalis appellatio etiam pustularum faciei, pulmonis et aliarum partium. Variolae ac morbilli etiam *Bothor* ab Arabibus nominantur, et pro vesiculis pustulisque oculis adventantibus sumuntur. Alii hoc nomine apostema narium significari putant. [Vide C. Sprengel in eruditis animadversionibus ad Th. Bateman *Darstell. d. Hautkr. p.* 163 et 332.]

[**BOTHRIOCEPHALUS**, a *βόθριον, foveola,* et *κεφαλὴ, caput,* vocatum est a Rudolphio (*entozoor. hist. nat. II.* 2. *p.* 37.) vermium intestinalium genus vicesimum ordinis quarti, Cestoidea dicti, his notis characteristicis insignitum: *Corpus elongatum depressum, articulatum. Caput subtetragonum, foveis duabus oppositis instructum. Bothriocephalus latus Bremseri Taenia lata Linn. et Rud. est.*]

BOTHRION est ulcusculum tunicae corneae multa inflam-

matione coniunctum; nomen a quadam cum uva similitudine gerens. Ge. *Ein Hornhautträublein.*

[**BOTIUM** ap. Ambr. Paraeum Opp. idem est cum Bocio i. e. struma s. tracheocele.]

BOTRYS est racemus uvarum vitis; ut et herbae cuiusdam nomen, quae sic a semine vocatur, quod racematim ramulis adnascitur; sive quod plura eius semina caulibus sic conferta pendeant, ut racemi in uva referant imaginem: a Cappadocibus *ἀμβροσίαν* vocari auctor est *Dioscorides* [III. 120.]. *Botrys* ambrosioides vulgaris *Bauh.* est *Chenopodium botrys Linn.* foliis oblongis, sinuatis, racemis nudis, multifidis, (Pentandr. Digyn.) cuius qualitas fragrans visque subinebrians, resolvens, pellens, carminativa, anthelminthica et antiphthisica est. Botrys ambrosioides mexicana *Bauh.* vero est *Chenopodium ambrosioides Linn.* foliis lanceolatis, dentatis, racemis foliatis simplicibus; cuius infuso mirae a nonnullis virtutes lithontripticae adscribuntur. Facile in nostris regionibus colitur, et a multis vera herba *Paraguay* esse putatur, quod tamen falsum. Ge. *Traubenkraut. Mottenkraut. Krötenkraut. Paraguaythee.* Ga. *Piment. Botrys. L'anserine botride.* A. *Oak of Ierusalem. The cufleav'd goosefoot.* B. *Druiven-kruid. Piment. Mottenkruid.* Vide *Ambrosioides.*

BOUNIAS, vide *Bunias.*

BOVINA FAMES, idem quod *Bulimia.*

BOVISTA idem est quam *Fungus*, *Crepitus lupi* dictus.

BRABYLA prunorum species est; sic dicuntur, quia [secundum Athen. deipn. II. c. 32. sunt *εὐκοίλια καὶ τὴν βορὰν ἐκβάλλοντα* i. e. alvum leniter solventia et cibum eliminantia]. Vulgo dicuntur *pruna Damascena*, seu maiora dulcia et parva atrocaerulea *Bauh.* Ill. *Linnaeo Brabyla* etiam dicitur arbor ad Caput bonae spei proveniens, Brabeio similis, sed quoad fructificationem maxime diversa.

BRACHERIUM, idem quod *Amma.* Ge. *Bruchband.*

BRACHIA, Gr. *Βραχίονες*, sunt plantarum, praecipue autem arborum rami, quod instar brachiorum hominis extendantur. Ge. *Die Aeste. Zweige.* Ga. *Branches des arbres.* A. *Branches of trees.* B. *Boom-armen.*

BRACHIATI dicuntur trunci, quorum rami decussatim oppositi sunt.

BRACHIAEUS, vide *Brachium.*

BRACHIALE, idem quod *Carpus.*

BRACHIALIS ARTERIA ex axillari ortum habens sub flexura cubiti dividitur in duos ramos, qui *radiaea* et *cubitaea* vocantur, quae per manum et digitos distribuuntur. Ge. *Armschlagader.*

BRACHIUM, sive **LACERTUS** est membrum, constans humero, seu brachio proprie dicto, cubito et manu. Forte a

βράχιον, sive βραχύτερος τοῦ λοιποῦ τῶν χειρῶν, brevissimus reliquae partis manuum. Unde *brachiaeus musculus internus* et *externus.* Prior cubitum flectens oritur ex osse humeri, mox intra finem deltoïdis, et inseritur ulnae tuberculo. Alter a spina interiori humeri prodiens tendinem suum cum tendinibus extensoris longi et brevis adunat, qui parti posteriori olecrani inseritur, hinc commode *triceps brachii* nomine in historia musculorum Cl. *Albini* describitur. Ge. *Der Arm.* Ga. *Le bras.* A. *The arm.* B. *De arm.*

BRACHYLOGIA, vide *Brachylogus.*

BRACHYLOGUS est, qui suas sententias breviter determinat. *Brachylogia* est brevis locutio. Ut sunt *Aphorismi Hippocratis;* a βραχὺ, *breve, parum,* et λέγω, *dico.* Vide *Aphorismus.*

BRACHYPNOEA significat frequentius brevem, et simul ex longis intervallis factam spirationem.

BRACHYPNOOS, ex βραχὺ, et πνέω, *spiro,* Foës. oec. Hipp. p. 117. ad analogiam *breviloquus* finxit brevispirus, qui parum et raro spiritum ducit.

BRACHYPOTAE sive **BRACHYPOTI** ex βραχὺ, *breviter, parum,* et πίνω, *bibo,* qui parum, et simul raro bibunt, [ut explicat Gal. comm. 3. in epidem. l. III. p. 755. to. XVII.]. Plerumque sunt phrenitici et maniaci, qui ad potus necessitatem non attendunt, vel eam non sentiunt. [De his saepius apud Hippocratem sermo est.]

BRACTEA botanicis est folium florale, seu flori proximum, facie a reliquis recedens.

BRADYPEPSIA est tarda in ventriculo ciborum concoctio, orta ex defectu salivae, liquoris gastrici, fibrarum ventriculi laxitate, pituita viscida abundante, motu corporis et respiratione imminutis. Est minor gradus *Apepsiae.* Ex βραδὺ, *lente,* et πέπτω, *coquo.* Ge. *Langsame Verdauung.* A. *Slow digestion.* B. *Een langsame verteering,* sive *koking der mage.*

BRANCA est vox Italica, et significat pedem: sic vocatur *Acanthus* s. *Branca ursina:* ideoque a similitudine, quam eius folia cum anterioribus ursorum pedibus habent. In officinis duae plerumque plantae hoc nomine denotantur, scilicet vel *Acanthus mollis* foliis sinuatis inermibus *Linn.* (Didynam. angiosperm.) Acanthus s. Branca ursina *I. Bauh.* Ge. *Bärenklau, welsche Bärenklau.* Ga. *Acante; Branc-ursine.* A. *Branc ursine.* B. *Beerenklaaw.* — Cuius usus plerumque externus, et vis emolliens, demulcens et paregorica est: vide *Acanthus;* vel, male tamen, *Heracleum sphondylium Linn.* foliolis pinnatifidis (Pentandr. Digyn.) Sphondylium vulgare hirsutum *Bauh.* quod vi diversissima gaudet. Ge. *Bärenklau, Bärwurzel.* Ga. *Berce.* A. *Cow parsnep.*

BRANCHUS est raucedo faucium et asperae arteriae.

Raucitas *Plin.* Rauis *Plauto.* A graeco *βράγχος*, *raucedo.* Vide *Raucedo.*

BRASILIENSE LIGNUM ex America ad nos allatum, est rubrum et ad tinctorium usum adhibetur. Adstringit tamen, et virtute cum Santalo convenit. An ex *Caesalpinia brasiliensi Linn.?* [Sunt, qui potius a Caesalpinia sappan L., arbore Indiae orientalis, decem usque ad quindecim pedes alta, provenire dicant. Praeter tinctorium usum possidet medicas virtutes. A. *The narrow leav'd prickly brasiletto. The sappan-tree.* B. *Sappan-hout.* Ga. *Le brésillet des Indes. Bois de sappan.* Ge. *Sappanholz. Das rothe Sandelholz.*] *Brasilienholz. Fernambukholz.* Ga. *Bois de bresil.* A. *Brasilwood.* B. *Brasilien-hout.*

BRASSICA est planta (Tetradynamia siliquosa), cuius characteres sunt: calyx erectus, connivens; semina globosa; glandula inter stamina breviora et pistillum, interque longiora et calycem. Habet haec planta caulem humilem, crassum, cortice duro obductum, substantia medullosa repletum, saporis acris subdulcis; folia in initio erumpentia sunt ampla, obrotunda, fragilia, rubicunda, succulenta, rugosa, incisa, sinuosa, caulibus longis et crassis adhaerentia, plerumque convoluta, nervosa, foliis in parte inferiori decisis: altera superioris partis sibi invicem accumbentia et comprimentia, formant magnum caput obrotundum. Flores sunt quadrifidi et cruciformes, tetrapetali, ex quorum calyce surgit pistillum, quod deinde abit in fructum, seu siliquam teretem, longam, cylindraceam, septo intermedio, cui valvae imbricatae utrimque adhaerescunt, in duo loculamenta divisam, seminibusque foetam subrotundis. Radix est crassa, multas habens fibras. Gr. *Κράμβη*, nomen accepit a praeseca, quod ex huius scapo minutim praesecatur, siquidem nunc tonsili, nunc cymoso caule spectatur. Non desunt, qui brassicam contendant *ἀπὸ τοῦ βράζειν*, a *vorando*, nomen accepisse. Estur enim a tota plebecula tum cocta tum cruda, vel muria condita. Alii brassicam quasi *Passicam* nominatam referunt, quod ex caule minutatim praesecatur, ut passa fiat. Vide *Crambe.* Haec planta dividitur in tres species, 1) est, quae habet folia clausa, et dicitur *capitata*, 2) quae folia *explicata* habet, 3) Brassica *cauliflora* dicitur. Haec species rursus plures sub se continent varietates. Coluntur apud nos in hortis. Usus maxime culinaris. Omnes fere in viribus diluentibus et flatulentis, forte etiam antiscorbuticis, conveniunt. Cum brassica inter omnia vegetabilia celerrime putrescat, maximumque tunc foetorem spiret, eam proxime ad naturam animalem accedere, facillime in primis viis dissolvi, inque nutrimentum cedere posse, non iniuste putatur. Ge. *Kohl, Kappis.* Ga. *Choux.* A. *Colewort.* B. *Kool.*

BRASSICA MARINA, vide *Soldanella.*

BREGMA est os sincipitis, quod cum suo pari superiorem calvariae partem constituit, figurae aliquantum quadrangularis, anterius interventu suturae coronalis coniunctum ossi frontali, posterius interventu suturae lambdoidis connexum ossi occipitali: laterali una parte intercurrente sutura sagittali connectitur cum suo pari cognomine, altero latere cum osse temporum. A βρέχω, madefacio, *quia illa ossa infantibus, et saepe* adultis, *humida et tenera sunt.* [Ita explicat Eust. ad Il. ε'. vs. 586. p. 586. ed. Rom.] Hiatus, qui in infantibus inter haec ossa et ossa frontis fissa adest, dicitur *fontanella anterior.* Ge. *Die Vorderhauptsbeine.* Ga. *L'os parietal.* B. *Het opperhoofds-been.*

BREVE VAS seu potius **VASA BREVIA** sunt arteriosa et venosa. Arteriae scilicet *breves* sunt duo vel tres rami arteriae splenicae in extremitatem sinistram ventriculi sese distribuentes; venae vero *breves* sunt rami venae splenicae, a splene ad ventriculum tendentes. Veteres putabant, haec vasa succum melancholicum ex liene deferre in ventriculum, ad excitandam famem: haec autem sententia licet, horum vasorum decursu vero detecto, dudum explosa sit, tamen ex hac vasorum communione singularem inter haec viscera consensum suspicari licet. Ge. *Die kurzen Gefässe.* Ga. *Vaisseaux courts.* A. *The short vessels.* B. *Het korte vat.*

BREVIS CUBITI MUSCULUS est musculorum cubiti extensor secundus dictus et brevis. Oritur ab humeri cervice, posterius miscetur cum longo, et humeri os occupat, desinit vero in illam olecrani partem, cui innitimur. Ge. *Der kurze Ellenbogenmuskel.* Ga. *Le muscle court extenseur de l'avant bras.* A. *The short muscle of the elbow.* B. *De korte elleboogs spier.*

BREVIS SUPINATOR, vide *Supinator.*

BRITANNICA est herba, quae primum celebris facta est, quum Romani in Germaniae tractu maritimo, prope Frisios, castra posuissent, ibique stomacace laborarent, et huius herbae usu restituerentur. Hanc aliqui dicunt in convallibus locis prope arcem *Bretten* reperiri, unde nomen deducunt. Sed male: neque nomen a Britannica insula deduci debet, ut nonnulli statuunt. Est enim vox origine Frisica. Medetur quippe gingivis sanguinolentis in scorbutico malo, quando dentes vacillant, consumuntur, atque decidunt. Venit itaque a vocibus *Britten* et *Brit,* quod sonat *firmiter claudere,* vel *inhaerere,* ut dentes sanis in alveolis solent, deinde additur *Tan,* et unius litterae adiectione *D* fit *tand:* et *Hica* significat dentium expulsionem: hinc nostris *Hik,* sive singultus, quia illa convulsionis species cum flatu expellitur. Quamvis quidem, quae fuerit proprie herba Britannica veterum, vix certo determinare liceat, non male tamen a quibus-

dam pro ea habetur **Hydrolapathum**, vel **Lapathum aquaticum folio cubitali.** *Bauh.* **Lapathum palustre** *Tabern. Rumex aquaticus Linn.* (Hexandr. Trigyn.) floribus hermaphroditis, valvulis integerrimis nudis, foliis cordatis acutis, cuius eximiae sunt, praecipue in infuso vinoso, contra scorbutum et stomacacen virtutes. [A. *The water-dock.* B. *Waterpatich. Paardik. Peerdik.* Ga. *La patience aquatique. Parelle des marais.* Ge. *Wasserampfer. Grosse Wassergrindwurz* etc.] Alia species Rumicis Ill. *Linnaeo Rumex Britannica* dicitur, scilicet Rumex floribus hermaphroditis; valvulis integerrimis, omnibus graniferis; foliis lanceolatis; vaginis obsoletis. Habitat haec in Virginia. Ge. *Wasserampfer.* Ga. *La britannique, parelle de marais.* A. *Great water-dock.* B. *Waterpadig.*

BRIZA est veteribus frumenti species, ex quo panes conficiuntur. Dicta haec planta ἀπὸ τοῦ βρίζειν, quod est onerare, aggravare, et quasi veterno sopire; quod huius panis esu evenire scriptum reliquit *Galenus.* Hodie botanici hoc nomine genus graminum denotant, (Triandr. digyn.) quod vulgo gramen tremulum vocatur, et cuius characteres sunt: calyx bivalvis, multiflorus; spicula distycha, valvulis cordatis obtusis; interiore minuta. Huius generis quinque sunt species. Ge. *Zittergras.* Ga. *Amourettes tremblantes.* A. *Quaking grass.* B. *Trilgras.*

BROCHI sunt labiones, sive qui magna et inordinata labia habent, vel quibus labium superius prominet. Item laquei chirurgici genus hoc nomine insignitur. [A graec. βρόχος, *laqueus.*]

BROCOLI est *Brassica* neapolitana.

BRODIUM est liquor, in quo medicamenta vel asservantur, vel diluuntur. Item expressus succus ex materia cocta, v. g. ex capone, ex passulis etc. [Cons. *Gloss. man. ad script. med. et inf. lat. to. I. p.* 304. quod per carnium elixarum ius hoc vocabulum explicat. Ga. *Broet.* Ital. *Broda.* Ge. *Brühe.*]

[**BROMATOLOGIA** est doctrina de alimentis. Hoc titulo librum insigniverunt et Plenck. Vind. 1784. et Kolb. Hadam. 1826. — A gr. βρῶμα, *cibus,* quod ab inusitato βρώσκω, *comedo,* descendit et λέγω, *percenseo, enarro.*]

BROMIUM DECOCTUM, i. q. *Decoctum avenae.* Ge. *Habertrank.* A βρῶμος, avena. Vide *avena.*

BROMOS est frumenti species: dicitur βρῶμος et βρόμος, non a foetore, sed potius quia veterina ea multum vescantur, vel a fragore, sonituque, quem seges matura, minimo tacta flatu, edit. Alii βρῶμος legunt, a βρῶμα, quod cibum significat. Vocatur aliquando *avena. Bromus* hodie est genus graminum, (Triandr. Digyn.) cuius characteres sunt: calyx bivalvis; spicula oblonga, teres, distycha; arista infra

apicem; cuius complures species reperiuntur, quarum pleraeque a multis ad festucas avenaceas referuntur.

BRONCHIA sunt asperae arteriae, seu fistulae respiratoriae ramificationes; quae ex annulis cartilagineis et membranis contractilibus componuntur: quaeque primo in ramos, dein in ramulos innumeros divisae, tandem orbiculis suis cartilagineis orbatae, desinunt, secundum varios, in minimas illas vesiculas, praecipuam pulmonum substantiam conficientes, quae ramulis racemorum instar adhaerent. A *βρόγχος*, *guttur*. Ge. *Luftröhrenäste*. Ga. *Les bronches*. B. *De longe pypjes*.

BRONCHIALIS ARTERIA oritur ex aorta, vel saepius ex intercostalibus; nunc simplici, aliquando tamen duplici, vel triplici ramo, et bronchiis ubique arcte cohaeret, nutritioni pulmonum dicata. Ge. *Luftröhrenschlagader*. Ga. *Artère bronchiale*. B. *Longepyps-slagader*.

BRONCHIALIS VENA oritur in latere dextro ex arcu venae sine pari, in sinistro ex vena subclavia, et utrimque ramos arteriarum bronchialium per substantiam pulmonum comitatur et sanguinem revehit. Ge. *Luftröhrenblutader*. Ga. *Veine bronchiale*. B. *Longepyps-bloedader*.

BRONCHIALES glandulae sunt corpora glandulosa variae magnitudinis, ad ramificationes bronchiorum posita, quarum alia ad glandulas lymphaticas pertinent, alia humorem mucosum, saepe nigricantem, ad demulcendam arteriam asperam secernunt.

BRONCHOCELE est tumor, in larynge, aut broncho, vel glandula thyroïde, apparens, ortus ab humoribus in cellulis adiposis stagnantibus, glandula thyroïde in tumorem oedematosum elevata, vel ab aëre emphysematis speciem referente, vel a laryngis, per violentiam quandam, ex sede sua propulsione. A *βρόγχος*, media pars asperae arteriae, et *κήλη*, *tumor*. Ge. *Luftröhrenbruch, Kropf*. Ga. *Broncocele*, ou *goetre*. A. *A tumor in the throat*. B. *Gorgelgezwel. Keel-scheur*.

[**BRONCHOPHONIA** a Laeneccio vocata est raucitas vocis.]

[**BRONCHOPNEUMONIA** illa affectio pulmonum appellatur, quae quasi ex inflammatione bronchiorum et parenchymatis pulmonum composita et complicata est. Ut bronchitis orditur morbus, sensimque superveniunt pneumoniae symptomata. Vid. Ios. Frank *l. c. p.* 345.]

BRONCHOTOMIA est asperae arteriae, in membranosa eius parte, quae est intra duos annulos, plerumque intra tertiam et quartam, vel quartam et quintam cartilaginem sectio; qua facta, vulneri immittitur cannula, per quam aër ingredi et exire potest: usus est in angina caput laryngis occupante, ad suffocationem inhibendam, vel si corpus peregrinum asperae arteriae inhaeret, aut in suffocatis, vel sub-

mersis. Ex βρόγχος, media pars asperae arteriae, et τέμνω, *seco*. Minus tamen commode vel Bronchotomia, vel Laryngotomia, vocatur, cum nec bronchia, nec larynx, discindantur, sed ipsa trachea in interstitio duorum annulorum cartilagineorum, hincque magis proprie Tracheotomia diceretur. Ge. *Luftröhrenschnitt.* Ga. *Bronchotomie; Section du gosier.* A. *An opening made in the wind-pipe, bronchotomy.* B. *Eene openinge in de longe-pyp.*

[BRONCHOTOMUS culter, a Bauchoto, chirurgo francogallico, inventus, e cannula argentea, cultrum satis firmum, cuius apex, e cannula prominulus, utrinque scindens est, continente constat. Vocatur quoque *tracheotomus.* Eodem, quo acus triquetra, modo adhibetur. A gr. βρόγχος, *aspera arteria*, et τέμνειν, *secare.*]

BRONCHUS est asperae arteriae portio media, fistulosa, ex annulis incompletis, sive non perfecte rotundis anterius constructa; posterius per membranam musculosam connexis, ubi in rotunditate deficiunt; superior pars *larynx* dicitur. Conf. *Bronchia.* Inservit voci et respirationi: a βρέχω, *irrigo, humecto, bibo.* Vetustissimi enim physiologi docebant, potum omnem ad pulmones demitti; unde hic canalis totius corporis rigatorius existimabatur. Ge. *Die Luftröhre.* Ga. *Gosier, bronche.* A. *The wind-pipe.* B. *Het middelste deel der luckt-ader, longe-pyp.*

[BRUCEA ANTIDYSENTERICA, Americae meridionalis arbor, corticem offert, qui pro cortice Angusturae verae s. Cuspariae febrifugae interdum venditus est, et fortasse adhuc venit. Quare notas characteristicas nosse interest, quibus a genuina et vera Angustura distingui potest. Frusta eius sunt crassiora, compactiora; color fere idem cum colore corticis Cuspariae; odor propemodum nullus; sapor maximopere amarus sine omni acredine. Chemica autem analysis gravissimum discrimen inter utrumque corticem indicavit, praesentiam scilicet principii alcaloidis peculiaris naturae, cui ab inventoribus Pelletiero et Caventou nomen *Brucines* datum est. A. *False Angustura. Wooginoos.* Ga. *Brucé antidysenterique,* Ge. *Unächte,* oder *ostindische Angustura.*]

BRUCHUS, fortasse a βρύχω, *rodo, comedo,* vermis est, herbas et arborum frondes rodens. [Etym. M. Βροῦχος, εἶδος ἀκρίδος. παρὰ τὸ βρύκειν τὸ ἐσθίειν etc. Errabat igitur Blancardus, cum a βρύχω, *comedo*, derivaret. Hac enim notione hoc verbum caret.] Bruchi genus apud *Linnaeum* ad insecta coleoptera pertinet, suntque ei antennae filiformes, sensim crassiores. Dicitur aliis βρύχος, a βρύχω, *frendo, strideo.* [A. *The bruchus, seed beetle.* B. *Zaadtor.* Ga. *La bruche. Le myliabre.* Ge. *Der Saamenkäfer. Saamenzerstörer.*]

BRUNELLA est planta (Didynam. Gymnosp.), quae habet caulem minimum, repentem, lanuginosum parum, angulosum, coloris purpurei; folia oblonga, villosa, rubicunda, saporis viscosi, aliquantulum amari. Flores sunt monopetali, labiati in spicam squamatam, densam, brevem congeruntur, habentque galeam erectam, integram, cavam, longam, barbam, seu labium inferius reflexum, trifidum, obtusum, lacinia media latiore, emarginata, serrata; filamenta quatuor, quorum duo longiora apice fere bifurcata: semina quatuor obrotunda in capsula, quae flori tanquam calyx inservit, inclusa. Radix est parva, fibrosa. Crescit haec planta in sylvis et montibus. Vide Etymon et vires in *Prunella*. — — Angina gangraenosa etiam nonnunquam *Brunella* vocatur.

BRUNNERI glandulae; sic dicuntur glandulae a *Brunnero* descriptae, inter tunicas intestinorum, praecipue tenuium, contentae, et humorem mucosum secernentes inque intestina effundentes.

BRUNUS, i. q. Ignis sacer, s. Ignis S. Antonii, vel Erysipelas. Vide *Ignis sacer*.

BRUSCANDULA, vide *Lupinus*.

BRUSCUS, vide *Ruscus*.

BRYGMUS est dentium inter se collisorum stridor et strepitus, ortus a motu convulsivo, musculos maxillae inferioris occupante, observandus in epilepsia, similibusque morbis convulsivis. Gr. *Βρυγμός*. Ge. *Das Zähnklappen, Knirschen der Zähne*. A. *Gnashing of the teeth*. B. *Het knersen der tanden*.

BRYON seu **BRYUM** est muscus, a *βρύειν*, pullulare, quia muscus ex arborum corticibus expullulat. *Bryum* hodie est genus muscorum (Cryptogam. Musc.) permultas species comprehendens. Characteres sunt: calyptra oblonga, acuminata, obliqua; anthera subrotunda, seu oblongiuscula, ore ciliari annulato, tecto operculo conico; perichaetium nullum, sed tuberculum pro basi pedunculi. Vide *Muscus*.

BRYONIA dicitur a *βρύειν*, pullulare, quod in adiacentes scandens late pullulet: videtur derivari a *βρύον*, *uva*, vel a *βρύειν*, *germinare*: uvas enim profert, et plura et longa germina. Gr. *Ἄμπελος λευκή*, *ψίλωθρον*. *Vitis alba* dicitur, non quod vitis sit, sed quod in vitis similitudinem iuxta parietes proserpat; claviculisque ubique adhaereat. *Viticella* idcirco quoque vocatur: ut et *Psilothrum*, quod eius acinis coria depilari possint. Planta est, quae habet caules exiguos, ramosos, teneros, villosos, intra parvum tempus in magnam altitudinem crescentes, scandentes, plantas vicinas amplectentes. Folia vitim referunt, sed minora, aspera, albescentia: flores sunt monopetali, campaniformes, albi, exigui, patentes, quinquefidi, ora radiatim expansa, calyce

tenacissime comprehensi, proprio calyci adnati ita, ut unum corpus esse videantur: masculi quinque staminibus praediti sunt tribus filamentis adhaerentes; alii flores similes foeminei, antheris destituti, stylo trifido instructi, innascuntur ovario supra apicem eius calyce instructum. Ovarium innatum fini pedunculi, est bacca rotunda, vel ovata, in initio viridis, sed post maturitatem rubicunda, succum flavescentem saporis ingrati habens, in qua haerent semina plura ovata et acuta. Radix longa, crassa, tuberosa, carnosa, albida, flavescens, quasi fungosa, intus circulis donata, saporis acris, mordacis, amaricantis, nauseabundi, odoris virosi, dum recens est: mitior fit, dum senescit. Observatum est, ad triginta annos vivere, et radicem ad hominis crassitiem excrevisse. Crescit in aqua, et locis uliginosis. Si radix est bifurcata, tunc illam nonnunquam pro Mandragora vendunt, cultro faciem fingunt, et in superna parte infigunt granum hordei, quod deinde crescens emittit radices tenues, quae pilos capitis referunt. — *Bryonia* proprie est plantae genus, (Monoec. Syngenes.) in quo in masculino flore calyx est quinquedentatus, corolla quinquepartita; filamenta tria: in foeminino flore calyx dentatus, corolla quinquepartita; stylus trifidus; bacca subglobosa, polysperma. Species officinalis est *Bryonia alba* foliis palmatis utrinque calloso-scabris *Linn.* Bryonia aspera baccis rubris *Bauh.* Prostat in officinis radix eiusque extractum et fecula. Qualitatis est acris et nauseosae, et viribus gaudet purgantibus, pellentibus, anthelminthicis et emmenagogis, hinc in hydrope, mania, etc. adhibetur. Radix in cataplasmate adhibita tumores duros resolvit. Ge. *Zaunrübe, Gichtrübe, Stickwurz, Schwarzwurz* etc. Ga. *Bryone, bryone blanche, navet du diable, feu ardent, colubrine, couleuvrée, vigne blanche.* A. *Bryony, the white bryony, wild hops, wild nep, white wine.* B. *Quartel besien, wilde wyngaard, witte bryone.*

BRYONIA NIGRA est Tamus communis. Vide *Tamus.*

BRYOPTERIS seu **DRYOPTERIS** est *Filix* querna alba, musco quercino innascens, a βρύον *muscus quercinus,* et πτέρις, *filix:* folia enim alarum in modum habet explicata, a πτέρυξ, *ala.*

BRYTON est cerevisia; a βρύω, *germino, pullulo,* quia hordeum, ex quo cerevisia coquitur, prius pullulare, et germen emittere debet. [Athen. deipnos. X. c. 67. refert, a nonnullis τὸν κρίθινον οἶνον vocari βρῦτον, et Theophr. *hist. pl. IV.* c. 8. §. 12. narrat e loti foliis deciduis, in *bryto hordaceo* decoctis, parari ab indigenis potulenti genus admodum dulce. Quod autem bryto addantur verba τῷ ἀπὸ κριθῶν, huius causa in eo quaerenda est, quod e fructibus quoque variis aliisque vegetabilium et foliis et seminibus fermentatione potus spirituosus parari potest.]

BUBO est inguen, sive locus a flexu femoris ad pubem. Item tumor praeter naturam in inguinibus, a lue venerea, vel peste excitatus, in initio mobilis, nec subiectis partibus affixus, concolor et oedematosus, vel rubicundus, haerens in glandulis inguinalibus vel inflammatis, vel suppuratis, vel scirrhosis; a *βουβών*, *inguen*. Si a sola stasi lymphae non corruptae oriantur, *benigni*, si a miasmate pestilentiali, venereo vel scrophuloso proveniant, *maligni* dicuntur. Ge. *Eine Leistenbeule.* Ga. *Un bubon. Poulain.* A. *Boil.* B. *Lies-buil, lies-klier, pest-buil, venus-buil, klap-oor.*

BUBONIUM, vide *Aster.*

BUBONOCELE est *hernia*, sive *ramex inguinalis*, hoc est, quando intestina per annulum musculorum abdominis, peritonaeo dilatato, iuxta decursum vasorum spermaticorum in inguina delabuntur et tumorem p. n. constituunt. Nonnunquam pro bubone, sive tumore in inguine, sumitur. Ex *βουβών*, *inguen*, et *κήλη*, *tumor.* Ge. *Ein Leistenbruch.* Ga. *Hernie inguinale, ou descente dans l'aine.* A. *A rupture.* B. *Een zwelling in de lies, breuk, darm-scheursel, lies-breuk.*

[**BUBONULUS** idem, quod intumescentia atque inflammatio membri virilis.]

BUCCA, Gr. *Γνάθος*, *Κόῤῥη*, dicitur oris, vel genarum pars laxior, quae inflando tumet, uti apparet in tubicinibus. Ge. *Die Paussbacken.* Ga. *Bouche.* A. *The cheek.* B. *De kaak of mond, het hol der kaken.*

BUCCINATOR est stratum fibrarum muscularium, quod oriens ab alveolis dentium molarium superiorum et inferiorum, ut et ligamento intermaxillari, et sensim convergens, transversim ad angulum labiorum tendens huic inseritur. Perforatur hic musculus a ductu excretorio glandulae parotidis, seu ductu Stenoniano, qui salivam ori infundit. Usus huius musculi est genas dentibus molaribus apprimere, cibosque inter manducandum delapsos his iterum interponere. Minus ergo commode *buccinator* dicitur, cum non, ut tubicines solent, buccas distendat, sed eas potius constringat, atque angustet. Ge. *Der Backen- oder Trompetermuskel.* Ga. *Muscle buccinateur.* A. *The muscle of the cheek.* B. *De kinneback- sive kaak-spier.*

BUCCINUM, **BUCINUS** et **BUCINUM** est flos regius; sic dicitur a similitudine tubarum, quae buccinae dicuntur. — *Buccinum* quoque testaceorum genus est.

BUCCULA est carnosa sub mento pars. Ge. *Unterkehle.* Ga. *Double menton.* A. *The under chin.* B. *De onder-kin.*

BUCCELATON, vel **BUCCELLA PURGATORIA**; ita electuarium spissum purgans vocabatur, ex quo boli formabantur. [Est vox barbara, non nisi in scriptoribus graecis serioris aetatis, Aëtio et Paulo Aegin. occurrens. An derivatio Gorraei *ἀπὸ τοῦ ἐλαύνειν* probanda sit, non definio.

In Ammiano Marcell. l. 17. c. 8. *buccellatum* de pane ad usus diuturnitatem excocto, quo milites in castris vesci solent, occurrit; quam vocis similitudinem cum *βουκκέλατον* commemoro.]

BUCEROS est *foenum graecum:* sic dicitur, quia eius siliquae bovis cornu referant. Ex *βοῦς*, *bos*, et *κέρας*, *cornu*. [Est etiam avium genus, cuius species notissima vocatur Buceros Rhinoceros Linn. Ge. *Nashornvogel.*]

[**BUCNEMIA** tropica est elephantiasis species, qua crus in ingentem saepe molem extenditur. Solet inprimis morbus iste in insula Barbadoes adeo frequens esse, ut inde cognominetur crus Barbadense. A *βοῦς*, *bos*, quod in compositis intendendi vim habet, ut *βούπαις*, grandis puer, *βούλιμος*, ingens fames, de quibus videndus Pierson. ad Moer. atticist. p. 97. et *κνήμη*, *crus*. Ge. *Barbadoes-Schenkel.*]

BUCRANION est *Antirrhinum*, sic dictum, quod eius florum anterior facies bovis capiti similis sit. Ex *βοῦς*, *bos*, et *κρανίον*, *caput*, *cranium*.

BUFO est animal, quod refertur inter amphibia reptilia, et quidem inter ranas, quippe quibus est corpus tetrapodum, nudum, ecaudatum. Est *Rana bufo* corpore ventricoso, verrucoso, lucido fuscoque *Linn.* Habitat in Europae nemorosis, ruderatis, umbrosis. Verrucae lactescentes venenatae infuso, tactu, habitu vulgo putantur. Delectatur cotula, actaea, stachyde, foetidis. Ovipara, mare, ut fertur, obstetricante. Insecta in fauces fascino quasi revocat, nocturna, fodiens. Fuerunt, qui pulverem bufonis exsiccati ut remedium antipharmacum, nec non contra tineam et cancrum: bufonem contusum lumbisque impositum ut remedium antihydropicum, et oleum bufonum contra strumas commendarent. Nonnulli etiam bufones vivos cancro exulcerato applicant. Ge. *Kröte.* Ga. *Crapaud.* A. *Toad.* B. *Padde.*

BUFONITES seu **BUFONIUS LAPIS**, a *Plinio* inter gemmas relatus est, *Mercato Carrapatina* dicitur. Nomen gerit, quod vel ex ossibus bufonum oriri, vel bufones interficere, falso a nonnullis putetur. Lapides hi unguis circiter magnitudine, convexo-concavi, coloris grisei, aut rubicundi, maculosi, sunt dentes petrificati piscis maris mediterranei qui rubellio dicitur. Pertinent ergo ad ichthyodontes scutellatos, orbiculatos, umbonatos, vel scaphoides, seu molares piscium dentes fossiles. Recensebantur olim, ut alia similia, inter alexipharmaca. [A. *Toadstones.* B. *Buffonieten. Paddesteenen.* Ga. *Crapaudines. Pierres de crapaud. Yeux de serpens.* Ge. *Krötensteine. Froschsteine. Schlangenaugen.*]

BUGLOSSUM est planta gymnotetrasperma asperifolia, (Pentandr. Monogyn.) quae habet folia longa, et mediocriter ampla, villosa, aspera, coloris viridis fusci, splendentis.

Caulis ad altitudinem unius vel duorum pedum assurgit, setis quasi cinctus: in parte superiori dividitur in plures ramusculos, ex quibus nascuntur flosculi rubri, caerulei, vel albi, monopetali, infundibuliformes, segmentis alicubi orbicularibus, orificio tubi quinque squamulis clauso. Antherae quinque. Ex calyce ad basin usque secto surgit pistillum, infimae floris parti ad instar clavi affixum, semina saporis sunt amygdalarum, obtusa, oblonga. Radix longa, obrotunda, digiti crassitie, intus in plerisque alba, extus nigra; tota planta habet succum viscosum. Dicitur et Lingua bovina. Species officinalis est Buglossum angustifolium maius *Bauh. Anchusa officinalis* foliis lanceolatis, spicis imbricatis secundis *Linn.* Qualitas quidem oleracea et mucilaginosa est: vis tamen exhilarans ei attribuitur, et flores inter quatuor flores cordiales numerabantur. — Prostat in officinis syrupus, aqua, conserva. Ex *βοῦς, bos,* et *γλῶσσα, lingua,* quia folia huius plantae figura et asperitate sua linguam bovinam imitantur. Ge. *Die officinelle, od. auch die gewöhnliche, od. die deutsche, od. die rothe, od. die grosse Ochsenzunge.* Ga. *Buglosse.* A. *The officinal bugloss.* B. *Winkel-ossetong.*

BUGULA, BUGLUM, BUGLA, seu **CONSOLIDA MEDIA** est planta gymnotetrasperma verticillata, (Digyn. Gymnosperm.) quae habet duos caules: unus flores gerit, et est quadratus, alter tenuis et repens est; uterque aliquantulum lanuginosus: folia oblonga, satis ampla, maiora origano, mollia, aliquantulum in margine incisa, saporis subdulcis, postea amari et adstringentis sunt: flores monopetali, unilabiati, in spica verticillatim oriuntur, labio superiori minimo, erecto, bifido, obtuso, inferiori trifido, media parte procumbente bifida et maiore: semina obrotunda, in capsula, quae flori tanquam calyx inservit, inclusa. Radix fibrosa, saporis adstringentis est. Datur et altera species Bugulae, quae dicitur Consolida media Genevensis. *Linnaeo* officinalis species est *Ajuga pyramidalis*, tetragono-pyramidalis villosa, foliis radicalibus maximis. Provenit in Europae pratis montanis. Qualitatis est amarae, viriumque subadstringentium et vulnerariarum. Decoctum eius maxime efficax esse remedium in angina suppuratoria et gangraenosa legitur. Nonnulli nomen eius derivant a Buglossa. Ge. *Güldengünsel. Pyramidengünsel. Berggünsel* etc. Ga. *Bugle pyramidale, la bugle en épi pyramidale et feuillé* ou *consoude moyenne.* A. *Bugule pyramidal* or *mountain bugle.* B. *Zegegroen, ingroen, pyramidal senegroen.*

BULAPATHUM est *Lapathum bovinum,* sed potius *magnum,* quia βοῦς est in compositione intensivum. [Etym. M. εἴωθεν ἡ προσθήκη τῶν τοιούτων ζωῶν (ἵππος et βοῦς) τὸ μέγεθος τοῦ ὑποκειμένου δηλοῦν, οἷον βούλιμος, ὁ μέγας λιμός.] Vide *Lapathum.*

BULBASPHODELUS est Asphodelus bulbosus.

BULBI, Gr. *Βολβοὶ*. Forte a *βοῦς*, et *λαβὴ*, quod ob crassitiem facile prehenduntur: vel a *βάλλειν*, quia facile, globuli in modum, proiiciuntur. Sunt radices rotundae, tunicatae, quales sunt ceparum, tuliparum, hyacinthorum, etc. Etiam ad alias radices vox illa transfertur, nempe ad radices tuberosas, ut glandes terrestres, bulbocastana, solani tuberosi et chrysanthemi tuberosi etc. radices. Radix autem bulbosa vocatur, quando plurimis constat lamellis, membranis carneis, sibi invicem parallele impositis, quae deinceps maximam partem in folia explicantur, ex quorum medio floriger caulis exsurgit, quae omnia in autumno pereunt, sed in medio gemmam relinquunt, quae remanet, et in qua iam tunc nova futura existit planta, quae sequenti vere radices suas emittit, caulem, folia et flores explicat; atque in huius nucleo medio iam haeret planta anni tertii. Hoc cum tuberosis radicibus bulbosa commune habet, quod citra gemmam mediam, unam vel plures minores relinquat gemmulas (prout in magis, vel minus fertili luxuriat solo), quae sequenti plerumque anno novas fibrillas emittunt, et sui iuris factae matrem deserunt, ac propriis praesunt muneribus. Bulbi igitur, qui sic pro hybernaculo plantae e rudimento foliorum praeteritorum haberi possunt, sunt vel solidi, scilicet carnosi intus et indivisi, vel tunicati, tunicas extra tunicas habentes, vel squamati seu squamis imbricati, vel caulini, seu cauli insidentes. Ge. *Knollen*. Ga. *Racine ronde, bulbes*. A. *Bulbs* or *any root that is round*. B. *Bollen, klisters*. — Nomen hoc etiam datur partibus, quae simili fere figura gaudent, veluti bulbo oculi, quippe globo e variis tunicis composito, et bulbo urethrae, seu expansioni substantiae cavernosae urethrae e collo vesicae prodeuntis.

BULBINA et **BULBINE** videtur diminutivum a *Bulbus*.

BULBOCASTANUM et *Bunium Linn.* est planta umbellata, gymnodisperma, (Pentandr. Digyn.) cuius corolla uniformis, umbella partialis brevissima, conferta; fructus ovati. Habet folia tenuissime divisa, ad Seseli accedentia, sed saporis debilioris, cauli longo purpureo adhaerentia; flos, semina et umbella cum seseli quoque conveniunt. Radix est bulbosa, nigra cute obducta, carnosa, edulis, extus nigra, alba intus; pro bulbo habet quasi nucem castaneam: hinc dicitur Italis pancaseole, ex pane et caseo, quia nutrit instar panis et casei. Ex *βολβὸς*, *bulbus*; *τὸ καστανὸν*, *castanea nux*: glans castaneam enim sapit; vocatur etiam glans terrae. Ge. *Erdnuss, Erdeicheln, Erdkastanien, Grundeicheln, Ackereicheln*. Ga. *Glands de terre, terrenoix, chataigne de terre, suron, la jarnote, la churle, panais sauvage*. A. *Earth-nut, pignut, kippernut, hawknut*. B. *Aardnoten, muizen met staarten, aard-akers*.

BULBONAC vel **BOLBONAC** est herba, *Lunaria*, sive *Viola latifolia* dicta: sic dici putat *Lobelius* a radice tuberosa, seu bulbosa. Ge. *Mondviole*, *Mondkraut*. Ga. *Lunaire*. A. *Sattin* or *honesty*. B. *Pennig-kruid*, *penningbloemen*.

BULBUS, vide *Bulbi*.

[**BULBUS** quid differat a *pustula*, exposuit EICHHORN. Horn's Arch.]

BULIMIA, idem quod *Bulimus*.

BULIMUS, *Phagedaena*, *Edacitas praeter consuetudinem*, *Βούλιμος*, *Βουλιμία*, *Βούβρωσις*, *Φαγέδαινα*. Est fames aucta nimis, quam saepe lipothymiae comitantur, *bovina* dicta. Oritur aliquando a ventriculi fermento nimium acri, et quacunque acrimonia huc delata, vel vermibus, vel actionibus corporis validis, et fibrarum ventriculi et intestinorum robore summo, unde fibrae musculares et nervi irritantur, et animal remedium, scilicet alimentum, sibi appetit; nam et boves et equi hoc morbo laborare dicuntur. Ex *βοῦς*, *bos*, [de cuius vocis in compositionibus vi intensiva vide, quae paulo ante sub *Bulapathum* monui] significationem augente et intendente, et *λιμὸς*, *fames*. Ge. *Widernatürlicher Hunger*. Ga. *Boulimie*. A. *An unsatiable hunger*. B. *Koehonger*, *een onverzadelyke honger*, *razende honger*, *eet-zucht*.

[**BULLAE** nomen quartae morborum cutaneorum classis, a Willano constitutae, in quam ab initio tria genera *Erysipelatis*, *Pemphigis* (non Pemphigi) et *Pompholygis* una cum iis exanthematibus, quae nunc proprium *Vesicularum* ordinem efformant referebantur. Sub *bulla* autem vesica amygdalarum magnitudinis, formaeque irregularis intelligitur, quae humorem aqueum, ut plurimum flavescentem continet, et remota cuticula crustam tenuem, flavescentem, quin etiam nigrescentem relinquit. Ga. *Bulle*. Ge. *Blase*. A. *Bubble*.

BUMELLA est *Fraxinus bubula*, vel, ut aliis placet, *Fraxinus magna*: ex *βοῦς*, bos, aut ex *βοῦς*, particula augendi, et *μελία*, vel *μελέα*, *fraxinus*.

BUNIAS sive **NAPUS** significat radicem tuberosam, crassam et magnam, a similitudine collium, terraeque tumorum, quos Gr. *βουνιὸν* appellant. In genere a veteribus hoc nomen *napo* datum fuit. Ill. vero *Linnaeo* est *Bunias* plantae genus flore tetrapetalo cruciformi, (Tetradynam. siliquos.) cuius silicula decidua tetraëdra, angulis inaequalibus, acuminatis, muricata. Ill. *Linnaeus* eius quatuor species numerat. [Diosc. II. c. 136. de Buniade agit.] Ge. *Meersenf*, *Zackenkraut*, *die Zackenschote*. B. *Knodsvrugt*.

BUPHTHALMUM est plantae genus flore composito radiato, seu discifloro, (Syngenes. Polygam. superfl.) cuius receptaculum paleaceum, pappus margine obsoletus; seminum latera, praesertim radii, emarginata; stigma flosculo-

rum hermaphroditorum indivisum. Habet caules ad altitudinem unius, vel duorum pedum crescentes, tenues, lanuginosos: folia alternatim incisa, lanuginosa, dentata, tanaceti minoris similia. Flos est radiatus, eiusque discus ex plurimis flosculis folio imbricato inter se distinctis componitur, corona vero ex semiflosculis, embryonibus insidentibus, et calyce squamoso comprehensis: embryones autem deinde abeunt in semina plerumque tenuia et angulosa, margine inciso coronata. Radix est dura et lignosa. Dicitur etiam *Oculus bovinus*, (*βοὸς ὀφθαλμὸς*) seu *Cotyla foetida*, quia eius flores oculi imitentur formam et boum potissimum oculis similes sint. [Diosc. III. c. 146. buphthalmi sub nomine plantam describit, eiusque varia synonyma memorat: ad quem locum conferendus Sprengelius, qui Anthemida valentinam sub Dioscoridis buphthalmo intelligendam esse contendit.] Ge. *Rindsauge.* Ga. *Oeil de boeuf, Espargoute.* A. *Oxeeye, mayweed.* B. *Koedil, koeoog, stinkende kamille, paddebloem.*

[**BUPHTHALMUS** hydrops oculi tunc vocatur, quando oculus ad tantum volumen auctum est, ut contineri intra palpebras nequeat.]

BUPLEURON est plantae genus flore rosaceo umbellato, (Pentandr. Digyn.) cuius involucra umbellae maiora polyphylla, petala integra, involuta, fructus subrotundus, compressus, striatus. Habet caulem nodosum, in ramos divisum: folia sunt simplicia, oblonga, satis ampla, rigida, dura, nervosa, acuminata, auriculae leporis satis similia, et alterno ordine cauli adnata: flos est rosaceus, umbellatus, quinque petalis constans in orbem positis, et calyci insidentibus; abit in fructum ex duobus seminibus compositum oblongis, hinc gibbis et striatis, inde vero planis. Crescit haec planta in locis montosis ad sepes, et in dumetis. [Bupleuri rotundifolii L. folia et semina olim in medicina adhibebantur: illorum usus externus erat vulnerarius, ex his oleum pingue atque acre eliciebatur.] Videtur componi ex *βοῦς, bos,* et *πλευρὸν, costa,* quasi diceres bovis costa. Dicitur et auricula leporis. Ge. *Hasenöhrlein.* Ga. *Percefeuille, oreille de lievre.* A. *Hares ear.* B. *Haaze oor.*

BUPRESTIS, Gr. *Βούπρηστις,* insectum est de genere Cantharidum, in arbore pinu degens. Dicitur ex *βοῦς, bos,* et *πρηστὴρ,* qui incendit, ex *πρήθω,* quoniam, si bos illud devoraverit, inflammatione perit, et tumore abdominis. Hodie hoc nomine denotantur insecta e classe coleopterorum, quae habent antennas setaceas, longitudine thoracis; caput dimidium intra thoracem retractum, et cuius plures dantur species. Ge. *Stinkkäfer.* Ga. *Bupreste.*

[**BURGANTIA**, i. q. *pernio.* In Ga. Dufresnii *gloss. med. et inf. lat.* non invenitur hoc nomen, quod in Diction. de

term. de méd. etc. par Begin al. Par. 1823. s. *Engelure* legitur.]

[**BURSA PASTORIS** est Thlaspios species, (Tetradynam. Siliculos.). Habet folia oblonga, incisa, instar erucae, repentia: caules sunt exigui, ramosi, in alas divisi, folia habentes quaedam integra, alia profunde incisa, radicalia pinnatifida: flores parvi, albi, iuxta caules ordinati, quadrifidi, eruciformes sunt. Post florem sequitur fructus triangularis, basi sursum spectante, compressus, bursam referens, divisus in duo loculamenta, septo intermedio, respectu valvarum, ad perpendiculum oblique posito, continentia semina exigua, fere obrotunda, nigra. Radix est longa, alba, fibrosa, saporis subdulcis et ingrati. Crescit haec planta in omnibus locis incultis, atque sic dicitur, quod eius folliculi seminales bursam pastoriam apprime referant. Hinc etiam *Pera pastoris* vocatur. Nonnullis quoque audit *Sanguinaria*, quia propter vim adstringentem in sputo sanguinis, et haemorrhagiis quibusvis convenit. [Herba bursae pastoris, chemicis experimentis subiecta, continere principium narcoticum, oleo aethereo hydrothionico nuptum, acrem atque volatilem materiam, albumen, chlorophyllum, materiam extractivam cum amaram, tum gummosam, kali oxalicum et fibrosam materiam vegetabilem reperta est. Vid. Brandes *Archiv V. p.* 277. Non solum contra profluvia sanguinis, sed et alvi, quin et contra gonorrhoeam olim commendata est.] Ge. *Hirtentasche, Täschelkraut, Blutkraut.* G. *Tabouret* ou *bourse à berger, boursette, mallette à berger, herbe à la fièvre.* A. *Shepherds purse.* B. *Herders-taschjes, taskens-kruid, beursejes-kruid.*

BURSALIS MUSCULUS, vide *Obturator.*

BUSELINUM est Daucus vulgaris, quasi diceres *Selinum bovinum*, id est, *magnum.*

BUTOMON, BUTOMUS, IUNCUS FLORIDUS est planta flore rosaceo, (Enneandr. Hexagyn.) cuius involucrum commune, triphyllum, breve; umbella simplex, corolla hexapetala, petalis alternis minoribus, acutioribus; capsulae sex oblongae, univalves, introrsum dehiscentes. Habet scilicet caules rectos, crassos, politos, aequales: folia graminea, triangularia, ex radice erumpentia: caulis est nudus, in cuius capite umbella sustinetur, vel flos tripetalus, rosaceus, antheris multis, stylis sex instructus. Flores in umbella calyce triphyllo cincta: calyx proprius triphyllus, quem nonnulli ad petala referunt, petala concava. Floris pistillum abit in fructum, qui constat coniunctis arctissimis sex vaginulis, quae plurima semina plana, oblonga, utrinque obtusa, exigua recondunt. Radix est crassa, alba, nodosa, fibrosa. Haec planta crescit in locis aquosis,

praesertim in pratis, vel circa mare. Sic dicitur, quia avide a bobus expetitur; vel quia valde scindit. [Vaccae ab huius plantae esu arcendae sunt propterea, quoniam lac non solum coeruleo colore tingitur, sed ingratum quoque assumit saporem.] Vocatur et *Platanaria*. Ex *βοῦς, bos,* [de vocis in huius compositione verborum vi augente vide supra sub *Bulapathum*] et *τέμνω, seco.* Ge. *Cameelheu, blühende Binsen.* Ga. *Jonc fleuri.* A. *Water gladiola.* B. *Bloeyend waterlish.*

BUTYRUM, Gr. *Βούτυρον*, quasi *βοὸς*, seu *bovis, τυρὸς, caseus,* vel *coagulum:* pars est lactis pinguior ab ipso post praeviam acescentiam multa agitatione et conquassatione secreta. [Recentiores chemici, inprimis Chevreulius, in partes butyrum recens constituentes accurate inquisiverunt, illudque ex oleo peculiari, e steatine, elaïne, materia colorante et ex acido butyrico constare invenerunt. Hae partes, varia ratione in butyro variorum animalium invicem mixtae, diversitatem butyrorum ratione coloris, odoris, saporis atque consistentiae, quin et salubritatis efficiunt. Partium butyri remotarum a Berardo inventarum ratio haec est, ut principio carbonico 66,31, hydrogenetico 19,64, et oxygenetico 14,02 tribuendae sint. *Acidi butyrici,* odoris causam continentis, analysin Chevreuilius exhibuit, e qua illud una cum aqua hydratem formare, atque cum omnibus basibus, quae dicuntur, ita, ut centum acidi partes uni baseos tribuantur, connubium inire constitit.] A chemicis hoc vocabulum translatum est ad liquores pingues quasi aut oleosos, ex mineralibus paratos, uti ex antimonio et mercurio sublimato simul destillatis fit *butyrum antimonii,* quod ex acido salis et regulo antimonii constat. Ge. *Butter.* Ga. *Beure.* A. *Butter.* B. *Boter, Butyrum Cacao.* V. *Cacoa.*

BUXUS est plantae genus flore apetalo (Monoec. Tetrandr.) in quo, in flore masculino calyx triphyllus, petala duo, germinis rudimentum; in flore foeminino calyx tetraphyllus, petala tria, styli tres, capsula trirostris, trilocularis; semina duo. Eius truncus saepe instar femoris crassus, lignum est durum, compactum et flavum. Folia oblonga, minima, dura, obrotunda, crassa, polita, semper viridia, splendentia, odoris penetrantis, satis grati. Flores minimi, herbacei, tribus, vel quatuor staminibus constantes, e fundo plerumque tetragono calycis foliati surgentibus; embryones autem in aliis eiusdem plantae locis oriuntur, abeuntque in fructus ollae inversae quodammodo aemulos, in tres partes apice dehiscentes, in tria loculamenta divisos, seminibusque foetos in capsula cartilaginosa, vi elastica munita, reconditis. Haec semina sunt fusca, longa, splendentia. Tres potissimum species cognitae sunt, arborescens, humilis, et foliis aureis, vel variegatis. Decocto quidem stipitum, vel ligni, vires diaphoreticae, alexipharmacae et diureticae attri-

butae sunt, quas tamen nec analysis chemica, nec observationes confirmant. A Gr. *πύξος*, mutato nempe p. in b. venit [teste Eustathio ad Hom. p. 924, et 1390.] a *πυκάζω*, *denso*; nam densum habet lignum. Hinc quoque *Bruscus* et *Ruscus*. Ge. *Buchsbaum. Buxbaum.* Ga. *Buis. Bouis. Buis beni.* A. *Boxtree.* B. *Palm. Bos-boom. Buksboom.*

BYNE est *maltum*, sive [uti Aët. Amid. *tetr. III. serm.* 2. *c.* 39. explicat,] hordeum madefactum, et germinans, quod postea [una cum enatis ligulis] siccatur; an a *βυνόω*, quod idem ac *βύω impleo*, quia humore impletur? Ge. *Malz.* Ga. *Moûture. Bruis.* A. *Malt.* B. *Mout.*

BYSSUM, BYSSUS, putatur fuisse lini praestantissimi species, nascens in India et Aegypto, ex quo pretiosissimae vestes olim contexebantur. Quid tamen proprie Byssus veterum fuerit, vix hodie satis certo constat. [De veterum Bysso, et inprimis de Eliaca, diligentissime exposuit I. H. Vossius tum ad Virgil *Georg. II.* 120. p. 313. tum in *Intellig. Bl. d. Jen. A. L.* 1822. *No.* 26. qui in ea versatur sententia, ut *Erioxylon colore flavo seu flammeo* sub Bysso veterum intelligendum sit.] Sunt, qui sericum, qui gossypium, qui substantiam prosapiae mineralis, sunt, qui barbam byssinam Pinnae marinae, quae hodie adhuc *Byssus* dicitur, fuisse putent. Forte nomine generali Byssi veteres omnia texta pretiosa denotabant.

BYSSUS hodie est genus Algarum (Cryptogam.) plures species comprehendens, et e fibris simplicibus, uniformibus, lanuginosis, seu pulverulentis constans, quo etiam a nonnullis Confervae terrestres referuntur. A. *The byssus, fine down* sive *powder moss.* B. *Katoenmos.* Ge. *Haaraftermoos, Staubmoos, Staubpflanze, Haarschwamm.* Ga. *Bysse.*

BYZANTINA BLATTA, vide *Blatta Byzantia.*

C.

C in formulis medicis, si unum sit *C* calcem, si duo sint *C C*, vel cornu cervi denotant, vel concisa, contusa.

CACABUS seu **LEBES** est vas terreum vel cupreum maius, stanno intus obductum, quod climactere supra ignem suspendi solet, in quo medicamenta coquuntur. Ge. *Eine Pfanne, Kessel.* Ga. *Marmite, chaudron.* A. *A kettle.* B. *Een ketel.*

CACALIA s. **LEONTICE** est plantae genus, (Syngenes. Polygam. aequal.) quod inter alias species plantarum etiam eas continet, quae olim ad Kleiniae genus referebantur. Species vero eius maxime vulgaris *Cacalia alpina Linn.* est, seu planta, Tussilagini, vel Petasitidi, non absimilis, quae habet folia magna, fere rotunda, crassa, in margine incisa, angulosa, lanuginosa, inferius alba, petasitidem referentia.

Ex his exsurgit caulis villosus, medullosus, in suprema parte in ramos divisus: flos est flosculosus plurimis petalis constans, quadrifariam divisis, embryonibus insidentibus, et calyce veluti cylindraceo basi tantum subcalyculato comprehensis. Embryo autem abit deinde in semen oblongum pappis capillaribus longissimis instructum. Radix fibrosa, minime digiti crassitie. Crescit in montibus. Ga. *Pas de cheval.*, Ge. *Alpenpestwurzel*, *Rosslattich*, *der grosse Berglattich.* An ex *κακὸν*, *malum*, et *λίαν*, *valde?* [!!] Quia forte agris et campis invisa est.

CACAO, vide *Cacoa.*

CACATORIA FEBRIS est febris intermittens, saepe etiam continua, (sic dicta *Sylvio*) cum alvi deiectione multa, vel frequenti, et quandoque simul torminosa, diverso accessus tempore aegros valde affligens ac debilitans: etiam *cathartica* et *deiectoria* vocari potest. Ge. *Purgirfieber.* Ga. *Fievre avec devoyement.* A. *The purging fever.* B. *De kakkoorts.*

CACHECTICUS est qui cachexia laborat. [Gr. *καχεξία*, a graeco *κακὸς*, *malus*, et *ἕξις*, *habitus.*] Ge. *Der von ungesunder Leibesbeschaffenheit ist.* Ga. *Cachectique.* A. *One of an ill constitution and habit of body.* B. *Zugtig, die in een quaad vel steekt*, *wangedaantig.*

CACHEXIA est malus corporis habitus, scilicet coloris, figurae, molis in corporis habitu depravatio, ex humorum vitiosorum dispositione mala, nutritionem corporis proinde depravante, ortus, unde febres lentae, tabes, hydrops etc. contrahuntur. In cachexia facies pallida et mali coloris est, corpus tumidum et inflatum. Cachexia late sumta *ἐνεξίᾳ*, opponitur, ac ut bonus habitus omnibus partibus sanis communis est, ita malus habitus ab omnibus malis propagatur. Stricte *cachexia* tantum sumitur pro mala dispositione in habitu corporis. *Euexia* vero pro humorum, sive sanguinis pariter et corporis dispositione bona accipitur. Cachexia pro causa agnoscit vel liquidi nutrientis depravatam indolem quamlibet, vel laxitatem fibrarum et vitium vasorum vel defectum facultatis applicantis, vel obstructionem viscerum. Est proprie maior gradus cacochymiae serosae, vel pituitosae, facile in hydropem transiturus, et remedia leniter evacuantia, incidentia, amaricantia, roborantia et martialia exigit. Ex *κακὸς*, *malus*, et *ἕξις*, *habitus.* Ge. *Ungesunde Leibesbeschaffenheit.* Ga. *Cachexie.* A. *Disposition*, or *an ill state of body*, *a distemper.* B. *Ongedaantheit, groene ziekte*, *wanstal*, *wangedaante.*

CACCIONDE, *Pilulae de Caccionde*, sunt pilulae adstringentes, terram de Catechu continentes, a *Baglivio* commendatae.

CACHUNDE s. **CACHUNDICA CONFECTIO** est electuarium analepticum a *Lentilio* commendatum.

CACOA, CACAO, CACAVI est fructus arboris, magnitudine Amygdali, colore fuscus, tenui membrana conclusus. Tota autem siliqua, in qua concluduntur, magnitudinem habet cucurbitae oblongae mediocris sortis, desinitque in acumen. Quatuor eius species recensentur, unde et quatuor species fructus apud mercatores obveniunt. Prima et secunda species vocantur *gros et petit caraque;* tertia et quarta species *gros et petit cacaos des Isles.* [Varia sunt seminum cacao genera: 1. quae in litoribus regionis Caracas colliguntur; 2. insularum cacao s. cacao francogallicus. Prius genus optimum censetur. Semina recentia acris, amari atque ingrati sunt saporis, quo aut defodiendo in terram, aut tostione liberari solent. Schraderus (*Allg. J. f. Chem. u. Phys. VI.*) chemicae disquisitioni semina subiecit invenitque, ea e principio Coffeïnae affini, e butyro atque e fibra vegetabili constare.] Arbor, in qua hic fructus provenit, mediocris magnitudinis est, et vocatur incolis Cacahuaquahutil, seu Cacasfal, estque *Theobroma Cacao Linn.* foliis integerrimis (Polyadelph. Pentandr.). Lignum arboris porosum est, cortex laevis ex brunneo-flavus. Flos rosaceus pentaphyllus surgit ex calyce triphyllo; pistillum abit in fructum cucumeriformem inaequalem, quinquefariam exasperatum, interne quinquefariam nucleos amygdalis similes et fissiles ferentem. Hi nuclei pingues et subamari multum olei unguinosi continent. Si cum aqua decoquuntur, insignis quantitas pinguedinis supernatat, quae *Butyrum Cacao* vocatur, et virtute demulcente gaudet. Hoc sebum vegetabile, diutius licet asservatum, vix rancescit. Fructus hic nobis adfertur ex meridionali America, ex Guatimala, etc. ibique adhibetur loco monetae, atque pauperibus pro eleemosyna datur; parant ex hoc tum potum Indis vulgarem, tum massam *Chocolatam* dictam, quae fit ex dictis granis tostis et tusis ac aromatibus mixtis. Vide *Chocolata.* Ge. *Cacaobaum.* Ga. *Cacaoyer.* A. *Cacaotree.* B. *Cacao-boom.*

CACOCHOLIA est bilis male disposita, ex *κακὴ*, *mala,* et *χολὴ*, bilis. Ge. *Ueble Beschaffenheit der Galle.* Ga. *Indisposition du fiel.* A. *Indisposition of the gall.* B. *Quade gesteldheit der gal.*

CACOCHYLA ALIMENTA sunt ea, ex quibus malus chylus praeparatur.

CACOCHYLIA est depravata chylificatio, unde humor alienus et morbosus in primis viis generatur et ad sanguinem defertur. Ex *κακὸς*, *malus*, et *χυλὸς*, *chylus*, *succus.* Ge. *Böse Verdauung.* Ga. *Cacochylie.* A. *Depraved chyle.* B. *Quade chylmakinge.*

CACOCHYMIA est humorum in sanguine vitiosorum ab-

undantia: degeneratio scilicet sanguinis, seri, vel lymphae a salubri sua conditione. Veteribus dicitur pro varia dispositione *ulcerosa, biliosa, pituitosa, melancholica, acida, salsa,* etc. pro diversitate humorum, quantitate, vel qualitate peccantium. Ex κακὸς, *pravus,* et χυμὸς, *succus, humor.* Ge. *Unreine Säfte.* Ga. *Cacochymie.* A. *Cacochymie* or *an abundance of ill humours in the body.* B. *Quaad sappigheit, quade voedzaamheit, quaadvogtigheit, quaadbloedigheit.*

CACOCHYMICA FEBRIS dicitur lenta, lenis, plerumque erratica, intermittens vel remittens, quae post diu toleratam humorum cruditatem, vel ab ipsa prava humorum dispositione oritur.

CACODES, id quod pravi odoris est. Graece κακώδης, *foetens,* ab ὄζω, *oleo.* Vomitus cacodes est, si ea, quae vomitu reiiciuntur, tetrum odorem habent.

CACOETHES sive **CHIRONIUM ULCUS** sive **TELEPHIUM** est ulcus curationem respuens, quod *malignum* vocatur. Hoc fit, cum ulcus fuerit callosum, vel sinuosum, cui nonnunquam ossicula decedentia et cariosa subiacent, vel ex ipsa aegri dispositione. Ex κακὸν, *malum,* et ἦθος, *mos, consuetudo:* est enim ulcus, vel morbus, mali moris. Ge. *böses Geschwür.* Ge. *Ulcère malin.* A. *An evil ulcer, boil,* or *sore.* B. *Eeen quaad-aardige sweer.*

[**CACONYCHIA**, a κακὸς, *pravus,* et ὄνυξ, genit. ὄνυχος, *unguis,* est mala unguium conditio, de cuius diversis formis videatur Michaelis in *Encyclop. Wörterbuch d. Med. Bd. VI. p.* 491. seq.]

CACOPATHIA est mala passio, ex κακὸς, *malus,* et πάθος, *passio.* Ge. *Ueble Gemüthsbeschaffenheit.* B. *Quade drift.*

CACOPHONIA est mala vocis prolatio, ex organorum vitio proveniens. Ex κακὸς, *pravus,* et φωνὴ, *vox.* Species sunt aphonia et dysphonia, seu impedita et difficilis loquela. Ge. *Schwere Aussprache.* Ga. *Difficulté en parlant.* A. *A bad pronunciation,* or *an ill sound.* B. *Quade uitspraak der woorden.*

CACOPRAGIA, Gr. κακοπραγία, a κακὸς, *malus,* et praeterito medii πέπραγα verbi πράττω, *facio.* Est saepe laesa functio viscerum nutritioni famulantium.

CACORRHYTHMUS pulsus est arteriarum, nullum ordinem servans. Dicitur etiam *Arrhythmus.* Ex κακὸς, *malus,* et ῥυθμὸς, *ordo.* Ge. *Unordentlicher Puls.* Ga. *Le pous inegal.* A. *An unequal pulse.* B. *Een ongelyke pols.* Vide *Arrhythmus.*

CACOSPHYXIA est pulsus vitiosus, ex κακὸς, *malus,* et σφύζω, *pulso, salio.* Ge. *Unrichtiger Pulsschlag.* Ga. *Le pous mauvais.* A. *A bad pulse.* B. *Een quade pols.*

CACOTROPHIA est nutritio depravata ex sanguinis vitio, ut in lepra, impetigine, etc. Ex κακὸς, *malus*, et praeterito τέτροφα verbi τρέφω, *nutrio*. Ge. *Verhindertes Zunehmen des Leibes*. Ga. *Mauvaise nutrition*. A. *Bad nourishment*. B. *Quade voeding*.

CACTOS s. **CACTUS** est plantae genus (Icosandr. Monog.) quod habet calycem monophyllum, superum, imbricatum, corollam multiplicem; baccam unilocularem, umbilicatam, uti calyx exasperatam, polyspermam. Huc quatuor genera secundaria pertinent. I. *Echinomelocacti* subrotundi. II. *Cerei erecti*, stantes per se. III. *Cerei repentes* radiculis lateralibus. IV. *Opuntiae* compressae articulis proliferis. Quorum singula plures species sub se comprehendunt. Ge. *Melonendistel*, *Fackeldistel*, *Cereus*. G. *Cierge*, *cardasse*. An κακτὸς quasi κατάκτονος, παρὰ τὸ κατακτείνειν, *interficere*, *occidere*, quod pappi eius noceant, nec periculo careant? certe *Dioscorides* inter plantas tales et pappos cactos recenset. Quidam a καίω, *uro*, quia urit, seu pungit. Vide *Cereus*.

CACUMINA, idem quod *summitates*.

CADAVER, a cadendo, quod anima spoliatum corpus in terram cadat, ex *Isid*. Ge. *Todter Körper*. Ga. *Cadavre*.

CADMIA s. **CADMIA FOSSILIS**, vide *Lapis calaminaris*. Tutia etiam idem sortitur nomen et vocatur *Cadmia fornacum*. Nonnulli tamen etiam *Cobaltum cadmiam fossilem* dicunt. Arab. *Climia*, vel *Chlimia*. Vide *Cobaltum* et *Tutia*.

CADUCAE dicuntur botanicis partes plantarum, ut folia, stipulae et bracteae, quae brevi decidunt, nec per integram aestatem permanent.

CADUCUS MORBUS, vide *Epilepsia*.

CADUS, sive *Ceramium*, sive *Metreta* (μητρητὴς) est veterum mensura, continens vini centum et viginti libras, olei vero centum et quinque. [Apud Atticos congios continet XII, sextariorum LXXII.]

CAELESTIS est *Iris*; sic dicitur, quia iridi caelesti similis sit. Gr. οὐρανία. Vide *Iris*.

CAELI DONUM est *Chelidonium maius*; sic appellatur ob egregias virtutes.

CAELI ROS est granum mannae; videtur Milii sylvestris esse species.

CAELI ROSA et **CAELI FLOS** est *Lychnis coronaria*.

CAEMENTATIO et **CAEMENTUM**, vide *Cementatio*.

CAEPA, **CEPE** et **CEPA** est planta, quae habet folia ex radice erumpentia, longa, angusta, fistulosa, acria. Ex his nascitur caulis nudus, rectus, rotundus, fistulosus, in ventrem assurgens turbinatum utrimque: flos liliaceus, (Hexandr. Monogyn.) hexapetalus, in corymbum collectus sphaericum: pistillum floris fit fructus subrotundus, trilocularis,

foetus seminibus subrotundis, et nigricantibus. Radix bulbosa, tunicata, orbicularis, odoris penetrantis et ingrati, saporis acris. Qualitatis est acris et orgasticae, pollet ergo viribus maturantibus, diureticis, diaphoreticis, aphrodisiacis et anthelminthicis. Usus maxime culinaris est, tumque phlegmaticis et scorbuticis prodesse creditur. Gr. *Κρόμμυον*. [quod Diosc. II. 180. a Romanis *cepam* vocari testatur,] sic dictum, quod oculi pupillam comprimi cogat. Nam oculos vellendo expressis subinde lachrymis contrahi pupillas certum est: quidam derivant a *κάρα, caput,* quia capitata: sed rectius [uti Orion Thebanus in excerptis ex Etymologico, adiunctis Etymol. Gud. a Fr. Gu. Sturzio, Lips. 1818. p. 614. contendit,] a *κόρη, pupilla,* et *μύειν, claudere, comprimere. Cepa* vero sic a capitis magnitudine dicitur. Hinc derivatur frisica vox *Cipels.* Ge. *Zwiebel.* Ga. *Oignon.* A. *Onion.* B. *Ajuin, Uijen.*

CAERULEUM BEROLINENSE est pulvis grate caeruleus, qui, dum lixivium sanguinis cum sale alcalino calcinati, vel etiam, per nupera experimenta, lixivium ex aliis partibus animalibus, imo et fuliginosis vegetabilibus tostis, cum sale alcalino calcinatis, paratum, miscetur cum solutione aluminis crudi et vitrioli martialis ad rubedinem calcinati, imo solo acido praecipitatur; affusa aqua edulcorandus: usus est pictorius. [Casu inventum est hocce pigmentum. Nam cum anno 1704. Diesbachius quidam, qui pigmentorum variorum parandorum artem in laboratorio Dippelii exercebat, coccorum cacti L. decoctum, cum alumine et vitriolo martis paratum, cum kali coniungeret, quod Dippelius ad olei sui animalis destillationem adhibuerat, non, quod voluerat, pigmentum amoene rubrum, sed caeruleum deiiciebatur. Huius pigmenti praeparationem, diu occulte habitam, tandem anno 1724. Woodwardus palam fecit.] Ge. *Berlinerblau.* [*Alaunhaltiges blausaures Eisen,* et, si a terra aluminari penitus liberum est, *Pariserblau.*] Ga. *Bleu de Prusse.*

CAERULEUM MONTANUM, vide *Armenus lapis.*

CAESAREA SECTIO, idem quod *Hysterotomotocia.* Ge. *Kayserschnitt.*

CAESAREUS PARTUS, vide *Partus caesareus.*

CAFE est Iasminum Arabicum, castaneae folio, flore albo, odoratissimo *Commelin.* cuius fructus nobis *Coffee* dicitur. Arbor est indigena Arabiae, unde semina in insulam Iavam translata, eo in loco primum, dein in aliis Indiarum regionibus, et postea etiam in America uberrime propagata sunt. Ill. *Linnaeo* arbor dicitur: *Coffea arabica* floribus quinquefidis dispermis, (Pentandr. Monogyn.) fertque corollam hypocrateriformem; stamina supra tubum, baccam inferam dispermam, semina arillata. Est etiam alia species, scilicet

Coffea occidentalis floribus quadrifidis, baccis monospermis, quae est Iasminum arborescens, lauri folio, flore albo odoratissimo *Plum.* cuius fructus non adhibentur. Usus fructuum notissimus est, siccati, tosti, contriti, cum aqua infusi, potum exhibent, qui moderata copia haustus ventriculo non molestus est, sed nimia dosi assumtus, propter laxantes aquae calidae vires, primas vias debilitat, et ob qualitatem empyreumaticam nervis infestus est. Sunt, qui decoctum fructuum non tostorum ut remedium specificum antinephriticum commendent. Arbor haec in Arabia in montibus Hadiensibus praecipue colitur. Vocatur *Coffea* etiam Arab. *Bou* vel *Bunchum.* It. *Gahue,* vel *Gescher.* Incolae ex capsula decoctum parant, gustu et colore simile herbae Theae, quod decocto fabarum praeferunt. [Chemica analysis in fructibus invenit acidum peculiare, a Paysséo detectum, materiam sui generis, *Caffeinen,* quam Pelletier et Robiquet maxime puram exhibuerunt, oleumque empyreumaticum cum parva resinae albuminis, gummi, et materiei fibrosae quantitate coniunctum.] Ge. *Caffebaum.* Ga. *Cafier, caffayer.* A. *Coffee-stree.* B. *Koffyboom.*

CAFUR, idem quod *Camphora.*

CAIEPUT *oleum* est oleum destillatum, quod ex India orientali ad nos adfertur. Arbor, e cuius semine destillatur, est *Melaleuca leucodendron Linn.* (Polyadelph. Polyandr.) Arbor alba Cayputi *Rumph.* Caieput enim lingua Balaica album lignum significat. [Arbor Indiae orientalis procera, 50 pedum altitudinem attingens, in insulis Celebes, Amboina, Buro et Cerama indigena, e cuius foliis fructibusque oleum caieput coloris profunde viridis obtinetur. — Saepe arte per olei rorismarini cum seminibus Cardamomi minoris et cum camphora paratur, teste S. E. W. Martio. Genuinum solet quoque interdum addito terebinthinae oleo adulterari. Quae quidem fraus per spiritum vini 75 graduum detegitur. Nam genuinum penitus solvitur; adulterato autem affusus spiritus vini fluidum turbulentum et lactescens reddit.] Qualitas olei fragrantissima est, visque pellens, carminativa et emmenagoga. Dosis sunt guttae IV. V. saccharo exceptae.

[CAINCAE *radix* per errorem nata denominatio, quae rectiori *Caïnana* locum cedere debet, docente Generos. a Martius. Nam Caïnana aut Caninana Brasiliae incolis serpens audit, contra cuius morsus venenatos Caïnanae radix praesentissimum remedium offert. Nomen systematicum poterit esse Serpentaria brasiliensis, prius appellabatur Chiococca anguifuga. Eius examen chemicum nuper suscepit *C. Nood,* pharmacopola Amstelodamensis, e quo patuit, radicem praeter multa alia emetinem continere. (Vid. Gerson et Iulius *Magaz.* B. XVI. p. 504. *Io. A. Heylandus,* qui Pfaf-

fio praeceptore in chemia analytica usus est, etiam huius radicis analysin 1827. in dissertatione inaugurali publicavit, quam repetiit *Gotth. Maur. Laue* in d. i. de radice Caincae eiusque in hydrope efficacia et usu. Lips. 1827. 4. Recentissimam disquisitionem chemicam suscepit Brandesius, qui substantiam quandam peculiarem acidae naturae in hac radice detexit. Vid eius *Archiv B. XXIV. S.* 211—218, et ex eo *Pharmac. Centr. Bl.* 1831. *No.* 3.]

CALAMAGROSTIS et **CALAMOGROSTIS** est gramen arundinaceum. Ex *κάλαμος*, *virga, calamus*, et *ἄγρωστις*, *graminis species.*

CALAMBAC, vide *Agallochum.*

CALAMINARIS LAPIS, CADMIA FOSSILIS, CADMIA LAPIDOSA, *Zincum* lapidescens subterreum *Linn.* reperitur in metallorum fodinis in Polonia et Hungaria. Est lapis fossilis, subflavus, non admodum durus, dum accenditur fumum eructans: cuius usus insignis, dum additus cupro suum regulum cum eo miscet, illudque colore eleganti flavo donat, quod aurichalcum vulgare est. In medicina magni quoque est usus; tostus enim et ablutus egregia virtute exsiccante pollet; hinc externe tum in substantia, tum in variis compositionibus adhibetur. Vide *Tutia.* Ge. *Galmey, Galmeystein.* Ga. *Pierre calaminaire ou calamine.* A. *Calaminare-stone.* B. *Kalamint-steen, kalmy-steen.*

CALAMINTHA, CALAMINTHUM est melissae species, et quidem *Melissa calamintha* pedunculis axillaribus dichotomis longitudine foliorum *Linn.* (Didynam. Gymnosperm.) Crescit in montibus Europae australis, et quidem ad altitudinem circiter unius pedis, in plures ramos divisa angulosos. Folia sunt obrotunda, parum acuta, villosa, aut aliquantulum lanuginosa, sibi invicem alternatim opposita: flores labiati nascuntur in pedunculis ramosis ex foliorum alis, coloris purpurei, galea obrotunda, bifida, barba tripartita, semina quatuor nigricantia, oblonga, in capsula, quae flori tanquam calyx inservivit, inclusa. Radix fibrosa est. Tota planta habet odorem aromaticum et gratum, gaudetque viribus resolventibus, pellentibus, expectorantibus et stomachicis. Tres potissimum species Calaminthae in usu sunt, scilicet 1) Calamintha pulegii odore, seu Nepeta C. B. *Melissa nepeta Linn.* 2) Calamintha vulgaris, vel officinarum Germaniae C. B. *Melissa Calamintha Linn.* vide supra, et 3) Calamintha montana flore magno et calyce longo I. B. (*Melissa grandiflora Linn.*). Variae tamen quoque Menthae species Calaminthae nomine insigniuntur. Dicitur quasi utilis mentha: namque nidore suo serpentes fugare creditur. Ex *καλὴ*, *utilis, pulchra*, et *μίνθα*, seu *μένθα*, *mentha.* Aliis placet *ἀπὸ τοῦ κάλου*, quod lignum significat, a *καίω*, *uro.* Ge. *Calamenth, Bergmünze.* Ga. *Calament.* A. *The*

mountain balm, calamint. B. *Water of ried-mente, calamenth, berg-kalamint.*

CALAMITA, nempe *Styrax*, sic vocatur, quia in calamis excipitur et asservatur.

CALAMUS, *Arundo:* dicitur teste Etym. M. *παρὰ τὸ καλῶς ἀμᾶσθαι*, quod pulchre demetiatur arundo. Gr. etiam *Δόναξ, ἀπὸ τοῦ ῥᾷον δονεῖσθαι*, quod facile a vento moveatur. Ge. *Rohr.* Ga. *Canne, roseau.* A. *A reed.* B. *Riet.*

CALAMUS AROMATICUS veterum quid fuerit, dubitatur. Alii *Acorum* esse volunt, alii *Galangam. Garzias* dicit, esse aromaticum quidem, non vero odoratum, imo et iuncum esse duntaxat. Seritur per universam Indiam. Neque odoratus est, nisi e terra evulsus: quantoque viridior, tanto tetriori odore tetrior, teste eodem auctore. Dicitur et calamus odoratus Indicus, Alexandrinus, etc. Nobis hodie est calamus aromaticus, seu *Acorus Calamus Linn.* (Hexandr. Monogyn.) planta, cuius spadix cylindricus, tectus flosculis, corolla hexapetala, nuda, stylus nullus, capsula trilocularis. Duae prostant species, scilicet *Acorus verus, s. Calamus aromaticus officinarum Bauh.* crescens in Europae paludibus, et *Acorus verus, s. Calamus aromaticus radice tenuiore Herm.* in India orientali et Brasilia proveniens. Radix utriusque gaudet qualitate aromatica et amaricante, viribusque alexiteriis, pellentibus et stomachicis, hinc ad plura medicamenta composita recipitur. Vide *Acorus.* Ge. *Kalmus.* Ga. *Le calamus aromatique.* A. *Sweet flaag* or *calamus.* B. *Welriekend lisch, kalmus.*

CALAMUS SACCHARIFERUS, vide *Saccharum.*

CALAMUS SCRIPTORIUS est dilatatio quaedam in basi ventriculi quarti cerebri, quae deinde per medullam spinalem aliquatenus continuata, in mucronem exacuitur, et ab hac figura nomen ab *Herophilo* obtinuisse videtur. In huius calami medio longitudinaliter rima aliqua cernitur, quae vero coeca est, et ad alias partes non aperitur: haecque calami scriptorii crena vocatur. Ge. *Schreibfeder im Gehirn.* Ga. *Ventricule du cerveau en forme de plume.* A. *Writing pen in the brain.* B. *De schryf-pen in de hersen.*

CALATHUS est rectus turbo, hoc est, id quod ex angustiis in latitudinem se diffundit. Calathi effigiem plane liliorum flores referunt.

CALCANEUM, idem quod *Calx.*

CALCARIS FLOS est *flos regius;* sic dicitur, quod eius flores quodammodo calcaria referant. *Calcar* etiam botanicis a similitudine dicitur petalum, seu nectarium florum tubiforme et inflexum, qualia in Delphinio, Linaria, etc. conspiciuntur.

CALCATRIPPA, i. q. *Delphinium, s. Consolida regalis.*

CALCANTHUM, vide *Vitriolum.*

CALCAREUS LAPIS, CALCAREA TERRA, vide *Calx*.

CALCEOLUS MARIAE, SACERDOTIS, MARIANUS est Alismatis species, cui in medio floris aliquid concavum, instar calceoli, apparet. Est proprie calceolus *Cypripedium Linn.* (Gynandr. Diandr.) planta flore polypetalo anomalo, cuius nectarium calceiforme et inflatum, capsula ovata, obtuse trigona, unilocularis, tribus suturis dehiscens, polysperma est. Ge. *Marienschuh, Venusschuh, unserer lieben Frauen Schuh* etc. Ga. *Sabot de la vierge, soulier de notre-dame.* A. *Ladies slipper.* B. *Lieve vrouweschoen, priestermultje.*

CALCHOIDEA OSSICULA idem quod *cuneiformia ossicula.*

CALCINATIO est mixti per ignem, aut res corrodentes, (per mercurium, aquam regiam, etc.) in calcem solutio, quae facit, ut a pristina natura admodum deflectant, et in substantiam friabilem, vel pulverem mutentur. Illa dicitur calcinatio actualis, haec potentialis, quae rursus vel humida est, et per menstrua fit, vel sicca, quo amalgamatio, fumigatio et caementatio pertinent. Ge. *Verkalchung.* G. et A. *Calcination.* B. *Kalkmaking, kalkbranding, verkalking.*

CALCINATIO PHILOSOPHICA seu **SPAGYRICA** vel *sine igne*, est, cum cornua, ossa aut ungulae super aquam ferventem per aliquot horas suspenduntur, donec omnem mucilaginem amiserint, et facile in pulverem tundi queant. Ge. *Philosophische Verkalchung ohne Feuer.* Ga. *Calcination philosophique.* A. *Philosophical calcination.* B. *Philosoophse calcinatie.*

CALCIS CREMOR, vide *Calx.*

CALCITRAPA, idem quod *Carduus stellatus.*

CALCULUS est praeter sanitatem in corpore humano lapidosa concretio, quae saepe in renibus, vesicis, ductibus salivalibus, aliisque in partibus ex particulis salinis, oleosis et terrestribus concretis generatur, et quamdiu in corpore manet, per novam materiae appositionem magnitudine increscit. Vide *Cholelithus.* In quibusdam gazellis huiusmodi calculi generantur. Vide *Bezoar.* Sed etiam in pecoribus saepe calculi formantur, embryone piloso, dum scilicet in ventriculis pecorum ruminantium deglutitis pilis, indigestibilibus, compactis et compressis in globum crusta lapidea superinducitur. Vide *Aegagropila.* Ge. *Der Stein.* Ga. *Calcul.* A. *Stone.* B. *Steen.*

CALDARIUM idem quod *Laconicum*, vide *Balneum laconicum.* *Castello* significat ahenum, in quo corpora quaedam fervefiunt.

CALEFACIENTIA vocantur talia remedia, quae actionem vasorum in fluida, hinc eorum motum, attritum et

densitatem augent, quoniam ab hac causa calor nostri corporis pendet et augetur; talia sunt aromatica, salia volatilia, et spiritus inflammabiles. Gr. *θερμαντικά*. Ge. *Erwärmende Arzenei.* Ga. *Echauffans.* A. *Warming* or *heating medicines.* B. *Verwarmende middelen.*

CALENDULA nomen accepit, quod singulis fere calendis floreat: sed alii putant, quod sit corruptum nomen a *Caltha*, seu *Calthula*. Ge. *Ringelblume.* Ga. *Souci.* A. *Marigold.* B. *Gouds-bloem.* Vide *Caltha*.

[**CALENDULINE** est pars quaedam constitutiva, cum in floribus, tum in foliis Calendulae officinalis, a Geigero et Stoltzeo reperta, et a priore principii glutinosi nomine insignita. A glutine, cui proxime accedit, differt sic, ut facile alcohole solvatur, principio scytodepsico non praecipitetur, atque eius solutio spirituosa per additam aquam et frigoris auxilium in gelatinam abeat. Cons. Pfaff's *Syst. d. Mat. med. Th. VII. p.* 204.]

CALENTURA est nomen morbi cuiusdam peregrini, quo navigantes versus Indiam occidentalem infestantur, dum tropicum appropinquant, et consistit in depravata imaginatione, cum pulsu debili, aequali, lento, absque febre et calore excedente. Alii tamen hunc morbum ad febres putridas et malignas referunt, eique acidis et analepticis medentur. Calentura enim Hispanis febris acuta est. [Nomen huius morbi, e lingua Castiliana desumtum, significat febrem in universum. Errant igitur, qui peculiarem morbi cuiusdam formam, aut febris speciem, aequoribus sub aequatore sitis propriam, sub ea intelligi volunt. Iam Boissier de Sauvages, cum illum morbum ad phrenitides referret, (Nosol. méthod. III. p. 332.) verum vidit. Morbus subito aegrotos, noctu inprimis aut versus diluculum, invadit ita, ut vix coërceri possint, atque quin se in mare proiiciant, impediri.]

CALIDUM INNATUM, vide *Emphytum thermum*, aut *Biolychnium*.

CALIGO proprie significat tenebras. Medicis vero nonnunquam obscurationem visus denotat, et quidem proprie eam, quae oritur ab obicibus opacis citra pupillam positis, ut est symblepharosis, anchiloblepharosis, blepharoptosis, leucoma, pterygium, staphyloma, etc.

CALIX, CALYX, CALICES sunt oculi, sive gemmae florum prodromi, ut oculi populi arboris. Vel est pars floris posterior, crassitudine quadam notabili a pediculo distincta: flores vel involvens, vel sustinens. Est ergo calyx cortex plantae in fructificatione praesens, hicque pro diversitate sua varia sortitur nomina. *Perianthium* est calyx fructificationi contiguus. *Involucrum* est calyx a flore remotus. *Gluma* est calyx graminis valvis amplexantibus. *Arista* est mucro subulatus glumae insidens. *Amentum* ex receptaculo

communi paleaceo prodit. *Spatha* est calyx longitudinaliter ruptus. *Calyptra* est calyx musci cucullatus, antherae superimpositus. *Volva* est calyx fungi membranaceus. Vide *Alabastri* et *Perianthium*. Ge. *Kelch*.

CALLICREAS sive PANCREAS est glandula conglomerata, magna, plana, carnei coloris, sub ventriculi parte posteriore collocata, transversim a duodeno versus lienem extensa. Longitudinem habet octo, vel novem quasi digitorum transversorum, et latitudinem digitorum duorum, vel duorum cum dimidio; crassitiem unius digiti; figuram ad linguam caninam accedentem, latiorem prope duodenum, angustiorem versus lienem. Habet ductum excretorium, qui pancreaticus dicitur, ex multis minoribus conflatum, qui terminatur in homine iuxta ductum communem biliarium in intestinum duodenum, quatuor, vel quinque digitis infra pylorum, et ut plurimum eodem orificio cum ductu choledocho. Ex cuius ductu lympha volatilis et insipida salivae maxime similis effunditur. *Sylvius de la Boe* cum discipulo suo *de Graaf* succum hunc acidum et subacidum, quandoque austerum et dulcem invenisse se dicunt, indeque originem fere omnium morborum deducunt. Usus huius glandulae est, ut et succo suo aquoso bilis amarorem temperet, eamque diluat, ut haec saponacea sua vi omnia misceat et subigat, sicque ex alimentis laudabilis chyli elaborationem promovere possit. Componitur ex *καλὸν*, *pulchrum*, et *κρέας*, *caro*, quasi diceres carnem formosam. Ge. *Die grosse Magendrüse*. Ga. *Le pancreas*. A. *Sweet-bread, the pancreas*, or *the birr*. B. *Groote klier, buik-klier-bedde*.

CALLIGONUM idem quod *Polygonon*. Ex *καλὸς*, *pulcher*, *κάλλιον*, *melius*, et *γόνυ*, *genu*, quia geniculata est herba. Est planta ad Polyandr. Digyn. pertinens, cuius calyx pentaphyllus; petala nulla, stylus nullus; fructus hispidus, monospermus, et cuius unica species prostat, quae est Calligonum polygonoides, vel Polygonoides orientale Ephedrae facie *Tourn*. Ge. *Hackenknopf*.

CALLIONYMUS est *Lilium convallium*, ex *κάλλιον*, *melius*, et *ὄνομα*, *nomen*. Piscis quoque genus a *Linn*. ita vocatur.

[CALLIPAEDIA, a *κάλλος*, *pulchritudo*, et *παῖς*, *puer*, et in universum *infans*, non denotat, quod voluit Quilletus, qui sub hoc titulo carmen edidit Lugd. Bat. 1655. (Lips. 1709. 8.), artem pulchros procreandi infantes, sed prosperam tantum sortem, pulchram habendi prolem. Simili modo *ἔυπαις* non denotat eum, qui bene moratos infantes gignit, sed qui tales habet.]

CALLITRICHE seu POLYTRICHUM est proprie herba capillaris, dicta, quod capillos pulchre tingat. — Callitriche s. Stellaria *Dill*. est planta (Monandr. Digyn.) cui calyx nullus, petala duo, capsula bilocularis, tetrasperma. Ge.

Wasserstern. Ga. *Callitriche.* Ex *καλὴ*, *pulchra*, et *θρὶξ*, (gen. *τριχὸς*) *capillus.* Vide *Polytrichum.*

CALLOSUM CORPUS, vide *Corpus callosum.*

CALLUS est durities in cute, absque sensu, orta a vasis integumentorum minimis nimio labore compressis, consolidatis in formam solidi. Gr. *Πώρωμα*, *πώρωσις*, *τύλος*. Ge. *Dicke Haut*, *Schwiele an Händen und Füssen.* Ga. *Callus. Durillon.* A. *An hardness in the skin.* B. *Een weer. Eelt.* — Item est substantia circa ossium fracturas genita, ossea, sed mollior, effusa huc ex vasis materiam osseam naturaliter vehentibus, et fragmenta ossium fractorum connectens. Ge. *Beinnarbe.* Ga. *Cal.* A. *Callus.*

CALOMELAS est veteribus mercurius cum sulphure diu tritus, et in corpus nigrum redactus; hinc idem, quod *Aethiops mineralis.* Nomen derivatur a *καλὸς*, *pulcher*, et *μέλας*, *niger*, ob *colorem*, [qui tamen flavus est aut albus] et virtutem eximiam in purgando, aliisve casibus, ubi mercurii usus requiritur. Recentioribus vero ita vocatur mercurius dulcis, qui ad septimam usque vicem sublimatus est. [Hoc praeparatum mercuriale, anno 1550. a Mayerneo omnium primo confectum, et in honorem pueri Nigritae, qui ipsi in conficiendo a manu fuerat, calomelas appellatum, mira nominum varietate insignitur. Vocatur etiam *Submurias hydrargyri*, *Submurias hydargyri mitis*, *Submurias hydrargyri sublimatus*, *Murias oxyduli hydrargyri mitis*, *Chloratum hydrargyri* etc. Dulk (*Pharmacop. boruss. Th. II. p.* 410.), qui cum iis viris doctis, quos sequitur, Osw. Crollium anno 1609. hoc medicamentum detexisse contendit, in errore versatur. Vide et de vero remedii inventore, et de recta denominationis ratione me pluribus exponentem in *Opusc. academ. to. II. p.* 274—278. A. *Mild muriated quicksilber. Calomel.* B. *Mildes zoutzuures quicksilver. Calomel.* Ga. *Muriate de mercure sublimé*, *mercure doux.* Ge. *Mildes salzsaures Quecksilber. Salzsaures Quecksilber-Oxydul.*]

CALOR NATIVUS, vide *Biolychnium.*

[**CALOTROPIS** *Mudarii* nuper medicorum attentionem meruit, cum eius vires medicae innotescerent, in radicis cortice reperiundae. Eam Indiae orientalis medici adversus elephantiasin multosque alios morbos adhibent. Chemicam radicis analysiu suasque de viribus novi huius medicamenti observationes Duncanus iun. exhibuit in *The Edinb. med. and surgic. Iourn.* 1829. Vid. *Neue Samml. auserl. Abh.* XIII. p. 730 seq.]

CALTHA est planta, quae habet caules tenues, nonnihil angulosos, villosos, ramosos, fungosos, viscosos parum: folia oblonga, integra, cauli adhaerentia, carnosa, mollia, villosa, albescentia, satis ampla. Flores discoidei, radiati, rotundi, magni nascuntur, coloris aurei, saporis fortis et

grati, corona vero ex semiflosculis componitur embryonibus insidentibus, et calyce comprehensis: embryones autem abeunt in capsulas plerumque incurvas et emarginatas, semine foetas ut plurimum oblongo. Radix lignosa est et fibrosa. Dicitur et *Calthula*, quam vocem deinde corrumpentes officinae in *Calendulam* immutarunt. Quamquam verisimile etiam sit, sic nominatum esse, quod omnium mensium calendis fruticare comperiatur. Atque hinc fit, quod nonnulli *florem omnium mensium* appellent. Haec est *Calendula Linn.* (Syngenes. Polyg. necessar.) cuius receptaculum nudum; pappus nullus; calyx polyphyllus aequalis, semina disci membranacea. Species vero *Calendula officinalis* seminibus cymbiformibus muricatis, incurvatis omnibus. Caltha vulgaris *Bauh.* In Europae australis arvis provenit. Qualitatis est amarae et subnarcoticae, gaudetque viribus pellentibus, emmenagogis et sudoriferis. — Caltha palustris *Linn.* et *C. Bauh.* ad *Populaginem* pertinet. Ge. *Ringelblume. Todtenblume.* Ga. *Souci des jardins.* A. *Marigold.* B. *Souds-bloem.*

CALVA, *Plin.* Calvaria, *Celso* Cranium, *κράνιον*, quod cerebrum integat, quasi *κράνος*, id est, galea, *πόλος*, *κόγχος*, *Lycophr.* *σκάφιον* *Aristoph.* *κῦτος*, est integumentum capitis osseum. Vide *Cranium.* Ge. *Die Hirnschale.* Ga. *Crâne* A. *The skull.* B. *Het hooft-scheel, pan van 't hooft, bekkeneel, hooft-schotel, hersen-bekken.* — Item pars capitis capillata superior, quae a morbo, vel senectute primo calvescit. Ge. *Das Oberste des Haupts.* Ga. *Le sommet de la tête.* A. *The top of the head.* B. *De kruin.*

CALVARIA, idem quod *Calva.*

CALVITIUM et CALVITIES apud Graecos vocatum est *φαλάκρωσις*, et *μαδάρωσις*, quod quidem vitium nihil aliud est, nisi depilatio capitis, potissimum sincipitis, aetate hominibus adveniens. [Madarosis nunc quidem non de capillorum defluxu in universum, sed de ciliorum tantum adhiberi solet. Vide vocem hanc in sequentibus.] Ge. *Kahlkopf. Glatze.* Ga. *Chauveté* ou *calvitie.* A. *Baldness.* B. *Kaalhoofdigheid.*

CALX, CALCANEUM, Virg. in *Moreto* vrs. 36. item *πτέρνα, σκέλις*, est secundum os tarsi in pede, reliquis magnitudine et robore praestantius, astragalo subiacens, oblongum et versus posteriora protensum, ut ei firmius homo insistat, nec lapsu facili retrorsum concidat. Eius tuberositati tendo Achillis, seu extensorum pedis, inseritur. Ge. *Die Ferse, das Fersenbein.* Ga. *Le talon, le calcaneon.* A. *The heelbone.* B. *De versenen, de hiel.*

CALX chymicis dicitur quilibet pulvis, per humiditatis et phlogisti ablationem in partes tenuissimas ac velut impalpabiles redactus, idque intelligendum est de *metallis, mineralibusque* corrosis, vel calcinatis, ut de calce antimonii, auri,

argenti, etc. Nec non *vegatabilium* cineres, qui sunt substantiae terreosalinae, et *animalium* cornua, ossa, etc. per ignis torturam partibus humidis, et volatilibus spoliata, a nonnullis nominantur *calces*. Proprie vero *calx* dicitur substantia alba, friabilis, nata, dum terrae calcareae, v. c. creta et lapides calcarii, cum acido effervescentes, praecipue marmor rude particulis granulatis micantibus *Linn.* et testae conchyliorum igne exuruntur, haecque est *calx viva*, usui potissimum mechanico inserviens, caustica per se et corrosiva. Cum aqua effervescit et incalescit, eique vires antacidas et dissolventes largitur, quae ergo non solum, accedente calore, sulphura, resinas et pinguedines dissolvit, verum etiam sub nomine *aquae calcis vivae* in usum medicum adhibetur, et externe vires exsiccantes, interne vero sumta, dissolventes, antacidas, et praecipue, iuncto sapone, vires insignes lithontripticas exserit. Prostat in pharmacopoea Edimburgensi et Londinensi aqua calcis magis et minus composita, in quibus adiecto ligno sassafras vel guaiaco, liquiritia et aromatibus vires exaltantur, aut qualitas septica corrigitur. Unde caustica vis calcis vivae pendeat, nunc inter omnes constat. Ge. *Kalk.* Ga. *De la chaux.* A. *Lime.* B. *Kalk.*

CALYPTRA est involucrum tenue quorundam seminum, illa inclusa tenens, a *καλύπτω, occulto.* Hodie sic nominatur calyx musci cucullatus, antherae superimpositus. Ge. *Der Saamendeckel.* Ga. *Coëffe* ou *enveloppe.* B. *Het zaadhuysje.*

CAMARIUM, vide *Fornix.* Diminutivum substantivi *καμάρα*, *parvus fornix.*

CAMAROSIS, s. *Camaroma* est cranii ictus, in lineam circularem tendens, in quo ossis portio aliqua, in testudinis formam, suspensa relinquitur, estque quintuplex: 1. Cum frangendo os unum deprimitur, et alterum elevatur. 2. Quando os absque fissura deprimitur, quod infantibus proprium. 3. Est contusio, in qua margines sunt depressi, et ossis medium in fornicis speciem elevatum, remanente inferius spatio vacuo. 4. Depressio semet sponte elevat eo tempore, cum os adhuc sit membranaceum atque plectri speciem conservat, donec ossificari incipit. 5. Quando tabula secunda est depressa, et prima semet in priorem statum reducit. [Galen. *de med. meth. lib. VI.* c. 6. to. X. p. 449. et *defin. med. to. XIX. p.* 432. et Paul. Aeg. VI. c. 90. describunt hanc cranii a vi externa laesionem, qua ossa perfracta, elata, et quasi fornicata sunt.] A *καμαρόω, in testudinem extollo.* Ge. *Der Hirnschalbruch*, *Gewölbbruch.* Ga. *Fracture du crâne.* A. *The skull broken and become like a vault.* B. *Verwelfsel-breuk.*

CAMBIUM est secundum *Avicennam* humor secundarius

nutritioni partium inserviens: primus dicebatur humor Arabibus *Ros*, sive *innominatus*: secundus, *gluten*: et tertius, qui proxime in alimentum convertebatur, *cambii* nomine veniebat. Sed ea hodie, in explicanda nutritione, exactius determinanda sunt, nisi forte per *rorem* intelligas chylum, per *gluten* particularum cohaesionem et quietem, et per *cambium* chyli assimilationem. [Ut incrementum trunci dicotyledonum explicaret Duhamelius, sumebat, strata, sensim formata, sensim in alia eaque firmiora transire. Centrum trunci, ab initio e tela cellulosa homogenea, sensim vasis ambiri, quae coëant atque canalem forment, qui medulla, e tela cellulosa, vasorum vi compressa, oriunda expleatur. Extra hunc canalem medullarem formari sub epidermide stratum telae cellulosae fere fluidum, quod Duhamelius *campium* appellat.]

CAMELINE, quibusdam *Myagrion*, forte sic dicitur, quod a camelis valde appetatur. [A. *The gold of pleasure*. B. *Vlaschdotter*. Ga. *Caméline*. *Sesame d'Allemagne*. Ge. *Leindotter*. *Dotterkraut* etc.]

CAMELOPODIUM est *Marrubium*, quasi diceres pedem cameli. Ex κάμηλος, *camelus*, et πόδιον, *pes parvus*.

CAMERA OCULI, seu potius CAMERAE oculi sunt duae cavitates in bulbo oculi, humore aqueo repletae, scilicet *camera anterior* est spatium, quod est inter corneae superficiem concavam et inter pupillam et iridem. *Camera* vero *posterior* est inter uveam et lentem crystallinam ciliaresque processus. Ge. *Kammern im Auge*. Ga. *Chambres de l'oeil*.

CAMERATIO, idem quod *Camarosis*.

CAMINI HERBA est herbae Paraguay optima species.

CAMOMILLA, corrupte, sed melius *Chamaemelum*, vide suo loco.

CAMPANA chymicis vocatur instrumentum, fumum ardentis sulphuris excipiens, in qua colligitur in tenuem acidum humorem, qui *Spiritus sulphuris per campanam* dicitur.

CAMPANULA est plantae genus, (Pentandr. Monogyn.) cuius corolla campanulata est, fundo clauso, valvis staminiferis, stigma trifidum, capsula infera poris lateralibus dehiscens, et cuius plures reperiuntur species. Ge. *Glockenblume*. Ga. *Campanule*. A. *Bellflower*. B. *Klokjes*.

CAMPANULATA botanicis dicitur florum corolla, quae ventricosa, scilicet a lateribus gibba et tubo destituta est.

CAMPECHENSE LIGNUM est lignum densum et durum; rubri coloris, saporis adstringentis et dulcis, quod tinctorio usui proprie inservit, sed a recentioribus etiam in decocto et extracto ad diarrhoeas et alios alvi fluxus commendatur. Adfertur ex sinu *Honduras* dicto in America. Arbor, ex qua hoc lignum obtinetur, est *Caesalpinia brasiliensis Linn.* [A. *The brasiletto*. B. *Brasilie hout boom*. Ga. *Le brésillet de Fernambouc*. Ge. *Das Brasilienholz*, *Fernambukholz*.] vel

potius *Haematoxylon campechianum eiusd.* A. *The logwood, Campeachy wood.* B. *Kampechehout.* Ga. *La campeche, bois de sang, bois sanglant, bois de Nicarague, bois de Campêche.* Ge. *Campescheholz, Blutholz, Blauholz.*

CAMPHORA et **CAPHORA**, item *Cafur*, veteribus incognita. Est productum alicuius arboris in Sumatra prope Baros, peculiaris indolis, scilicet nec verae salinae, nec oleosae, nec gummosae, nec resinosae, proxime tamen ad olea aetherea coagulata accedens. Procera arbor est et densa, aedificiis struendis perutilis. Caudex recte ascendit. Ramos ordinate explicat: folia sunt magna, carnosa, anterius acuta, camphoramque spirantia. Fructus formosi sunt avellanae nucis magnitudine, oblonge rotundi, tenui tunica cincti, quae rursus, instar nucum avellanarum, alteri tunicae eleganti forma includitur, colore rubro, purpureo, flavo et viridi, integrum fructum contegit, et tulipae instar superius sese aperit. Postquam arbor ista fuerit camphora dives, a foliis, cortice et externo ligno spoliatur, usque ad medullam, quae finditur, in qua camphora eleganti forma, coagulata et crystallina reperitur. In China et Borneo etiam nascitur, sed in *Iaponia* alia colitur arbor, quae camphoram praebet, folio tenuiori, molliori, diutissimeque odorem camphorae spirante; quae est Laurus camphorifera, *Kaempf.* vel *Laurus Camphora* foliis triplinerviis lanceolato-ovatis *Linn.* (Enneandr. Monogyn.) Arbor sylvestris est, in Iaponia occidentali et adiacentibus insulis in laetam vastamque tiliae magnitudinem adolescens, cuius descriptionem vid. apud *Kaempferum* in catalogo plantarum Iaponicarum. Substantia quidem, camphorae similis, encheiresi chemica ex omnibus vegetabilibus oleo aethereo scatentibus praeparari potest. Nostra vero camphora est productum ex albo pellucidum, graveolens ex China, Iapan, aliisque locis ad nos delatum. Omnium optima dicitur, quae ex Borneo venit, sed ob pretium nimium forte huc non adfertur; Sumatrensis vero melior est Iapanica. Facile accenditur, et si conservetur in thecis apertis, exhalando disparet. Camphora non est gummi, sed potius resina alba, pellucida, odoratissima, volatilis, et tritu difficilis. Ab incolis etiam e frustulis radicum et frondium arboris supra descriptae coctione cum aqua elicitur. Quae ex India affertur, impura adhuc est, et in Hollandia iterata fusione et sublimatione purificatur. [Cum calce viva commiscetur et in apparatu idoneo destillatur. Quae purificandi ratio, in Hollandia olim in arcanis habita, a Clemandoto, pharmacopola, in Franco-Galliam introducta est. Vid. Trommsdorff *neues J. d. Pharm.* III. 1.] In alcohole perfectissime solvitur, pellucidissima specie, et odoratissima, sed in destillatione non illico cum spiritu vini transit. Simulac guttula huius liquoris limpidissimi aquae immittitur, uno

momento albescens tota camphora iterum apparet in aqua, integrum suum corpus reddens; itaque heteroclitum hoc corpus resinam refert, sed volatilem. Differt tamen ab aliis resinis in eo, quod fundatur in spiritu nitri, vitrioli, aqua forti, ut in alcohole, unde, uti diximus, affusu aquae revertitur immutata camphorae materies. In aqua non solvitur nisi cum saccharo, aut amygdalis trita, vel etiam singulari quodam artificio in machina Papiniana sub magno caloris gradu. [Kosegarten (*diss. de Camphora.* Gott. 1785.) invenit, camphoram, cum acidi nitrici quantitate sat magna calori diu expositam, in acidum peculiare mutari, quod Bouillon-Lagrange acidum camphorae appellavit, et secundum recentissimam Buchneri disquisitionem proxime, si salia cum illo formata respicimus, ad acidum benzoës et suberinum accedit.] Usus eius in medicina latissimus est, licet, num frigidae sit indolis, num calidae, nondum inter omnes conveniat. Calidam esse, natura salis volatilis oleosi fere probat. Gaudet viribus nervinis, pellentibus, alexipharmacis, anthelminthicis, antisepticis et anodynis, hinc in plurima medicamenta recipitur. Externe, ob virtutem discutientem, tum in spiritu vini soluta, tum variis unguentis et emplastris admixta, applicatur. Nimiam quoque et cantharidum et remediorum mercurialium efficaciam temperare creditur. Ge. *Kampfer.* Ga. *Camphre.* A. *Camphire.* B. *Campher.*

CAMPHORATA seu *Camphoratum* est Abrotanum, sic dictum, quod camphoram oleat. Aliis *Camphorata* est *Camphorosma Linn.* (Tetrandr. Monogyn.) cuius calyx urceolatus est; dentibus duobus appositis, alternisque minimis; corolla nulla, capsula monosperma: scilicet Camphorata hirsuta *Bauh.* Camphoratae congener *Bauh.* et Camphorata foliis confertissimis *Hall.* Infusum eius ut remedium antihydropicum et antasthmaticum commendatur. *Camphorosma monspeliaca Linn.* a nonnullis in hydrope et asthmate laudatur. [A graeco ὀσμὴ, *odor*, et camphora. A. *The camphorosma.* B. *Kamferkruid.* Ga. *La camphrée.* Ge. *Die Kampferpflanze.*

CANALES sunt ductus rotundi, intus cavi, utrinque aperti, longi, per quos liquores transeunt: ut sunt ductus salivales, biliarius, hepaticus, pancreaticus, etc. Gr. *πόροι, ductus.* Ge. *Kanäle, Röhren.* Ga. *Canaux, conduits, tuyaux.* A. *Channels*, or *ducts.* B. *Buizen.*

CANALES s. CAPSULAE; ita in chirurgia vocantur variae cistae, seu capsulae, ex ligno, vel metallo confectae, in quibus membrum fractum, fasciis et ferulis deligatum collocatur. Ge. *Beinläden, Beinbindläden.*

CANALES SEMICIRCULARES sunt tres canales ossei, semicirculares a forma dicti, quia nempe singuli in semicirculi modum curvantur; durissimi, cavitate fere elliptica donati, aliquando cylindrica; in medio autem curvaturae an-

gustissimi, hinc versus orificia sensim dilatati, circa eadem latissimi. Vestibulo a parte postica, exteriori, auriculam respiciente, in sede ossis petrosi posteriori, superiori et exteriori appositi et continuati; membranula tenerrima nervea vestibuli hic continuata a portione molli paris septimi, praeter proprium periosteum, vestiuntur. Sex horum canalium extremitates non nisi quinque ostia conficiunt in vestibulo, cum unum ex illis commune sit duobus canalibus, maiori scilicet et minori; minimus canalis duo habet orificia; quinque haec orificia unita, una cum fenestra ovali, orificio scalae superioris cochleae, et quinque aliis minoribus foraminulis, nerveos ramulos transmittentibus, atque adeo per istos occlusis, vestibulum formant. Unde patet, hos canales in vestibulum hiantes eius cavum augere, quemadmodum cellulae apophysios mastoideae augent cavum tympani. Hi canales in organo auditus a quibusdam comparantur tubis, cochlea vero fidibus, quibus a sono concussis hic ad sensorium commune propagatur. Ge. *Die halbrunden Gänge im Ohr.* Ga. *Les canaux demicirculaires.* B. *Halfronde ringsgewyse gaten in 't oor.*

CANALICULATA dicuntur botanicis folia supra sulco profundo longitudinaliter excavata.

[**CANALICULI LACRYMALES** sunt angusti, e membrana vasculosa compositi, a musculo orbiculari palpebrarum cincti canales, quorum quilibet e puncto lacrymali initium sumit atque peculiari foramine in saccum desinit lacrymalem. Sunt numero duo, nec aequali modo diriguntur; nam superior angulum format. Quamobrem per hunc canalem specillum Anellianum sive Meganianum aut siphunculi, a priore inventi, introduci non debent. Ge. *Thränenröhrchen.*]

CANALIS ARTERIOSUS vel **BOTALLI** aut *ductus arteriosus Botalli*, est vas inter arteriam pulmonalem et arteriam magnam in foetibus reperiundum, quod in adultis obliteratur: medium est inter has duas magnas arterias, et iis continuatus. Oritur ab anteriore parte arteriae pulmonalis, paullo antequam illa subit aortam, seseque bipartitur; et priori pariter aortae iam descendentis parti se inserit, paulo ultra eum locum, a quo subclavia sinistra abscedit. Nisi rectius dicendum sit, arteriam pulmonalem in duos se dividere ramos, quorum anterior, vel truncus continuatus est canalis arteriosus, posterior pulmonalis ad pulmones tendens; canalemque illum cum aorta confluere in unum, indeque effici aortam descendentem. Tantae magnitudinis ille canalis arteriosus est, ut prope aequalis sit tum pulmonali, qua illa ultra eum pulmones petit, tum ipsi aortae, qua cum ea se coniungit. Usus in foetibus est, ut ex arteria pulmonali per canaliculum hunc pars sanguinis in arteriam ma-

gnam exoneretur, nec pulmones transfluat, ideo quod sanguis, (quia foetus in utero non respirat) per pulmones collapsos, vasa nimis comprimentes, quae vesiculas cingunt, omnis fluere non possit. Ge. *Der Botallische Schlagadergang.* Ga. *Le canal arterieux.* A. *Arterious vessel.* B. *De slag-ader buis.*

CANCAMUM quidam laccam esse putant, alii anime gummi. *Dioscoridi* I. c. 23. est arabicae arboris lachryma, myrrhae quodammodo similis, virosi gustus: quam ad suffimenta usurpant. Hodie *Cancami* sub nomine venditatur substantia admodum rara, e quatuor diversis substantiis gummosis ex arbore quadam Africae et Brasiliae, myrrhae simili destillantibus conglutinata, quarum una succino similis in igne liquescit, altera, in igne pariter liquescens fragrantior est, tertia cornu similis absque odore, et quarta verum gummi *Anime* est. Vocatur quoque *Gummi Kikekunemalo,* et in suffimentis nervinis adhibetur. [Sprengel. (*antiqu. bot. p.* 80—88.) de cancamo diligenter disserens, putabat illud esse lacrymam arabicae arboris, aliquam cum myrrha similitudinem habentis, virosi saporis. Arboris autem huius divinationem Sprengelio Rhazeus et Avicenna suppeditarunt, quorum ille arbori, e qua lacryma illa stillet, nomen *lakh* tribuit, hic autem de *lakh* eadem praedicat, quae de suo *kankehar,* pro quo legendum Sprengelio videtur *kankeham,* quae vox graecae *κάγκαμον* satis respondet. Haec eadem et in animadversionibus ad Dioscoridis *l. c. to. II. p.* 361. repetita et probata sunt.]

CANCER, vide *Carcinoma.*

CANCER est species fasciarum, quae capiti tegendo inservit. Ge. *Krebsförmige Binde.* Ga. *Le cancer de Galien.* B. *Kreeft-band.*

CANCER OSSIS, idem quod *Paedarthrocace.*

CANCRORUM CHELAE sunt chelae cancri marini, vel *Cancri Paguri* brachyuri, thorace utrinque obtuse novemplicato, manibus apice atris *Linn.* Vis bezoardica eis attribuitur, et additis coralliis et margaritis pulverem e chelis cancrorum compositum *Pharm. Lond.* vel Bezoardicum Anglicum constituunt. Chelae cancrorum igne aperto in calcem mutantur, et in omnibus acidis solvuntur, praeter vitriolicum, quippe a quo ex aliis menstruis praecipitantur. Ge. *Krebsscheere.* Ga. *Serres d'écrévisse.* A. *Crabs-claws.* B. *Kreeft-schaaren.*

CANCRORUM OCULI sunt lapides parvi, albi, duri, crustacei, rotundi, compressi, una parte convexi, altera planiores, cum sinu in medio excavati, concreti in ventriculis cancrorum fluviatilium, saporis cretacei, acidum absorbendi virtute praediti. Usus hinc in medicina frequentissimi sunt. Si in acido vegetabili, vel minerali diluto maceren-

tur, pars terrea solvitur, remanente parte gelatinosa animali. Cum acido vegetabili saturatis multi virtutem resolventem diureticam tribuunt. Reperiuntur passim homines, quibus oculi, vel lapides cancrorum assumti illico purpuram urticatam brevi transituram expellunt. Lapides cancrorum igni expositi non in calcem abeunt. Ge. *Krebsaugen.* Ga. *Yeux d'ecrevisses.* A. *Crabs eyes.* B. *Kreeft-oogen.*

CANDELA est instrumentum chirurgicum, rotundum, oblongum, tenue, ex flexili materia constructum, cuius apex materiam corrodentem continet, quod meatui urinario penis immissum, carunculas consumit, vel absque corrosivo explorandis ulceribus vulneribusque inservit. Ge. *Eine Kerze.* Ga. *Une bougie.* B. *Een koning-kaarsje.* Vide *Cereus, Cereolus.*

CANDELAE FUMALES sunt coni nigri ex variis speciebus aromaticis et pulvere carbonum, qui accensi gratum spargunt odorem. Ge. *Räucherkerzchen.* Ga. *Pastille.*

CANDELARIA seu **CANDELA REGIA** est verbascum, quod etiam φλὸξ, flamma et cereus appellatur, quod cerei in modum flosculis suis se erigat. Vide *Verbascum* et *Phlomis.* Ge. *Wollkraut.* Ga. *Bouillon.* A. *Mullein.* B. *Wollekruid, wolblat, toorts-kruid.*

CANDISATIO soli competit saccharo, quod in aqua solutum, purificatum, atque quadantenus inspissatum, in crystallos concrescit, idque candisari vocant. Imponunt autem solutioni nonnunquam res medicamentales solidas, ut crystallis illis saccharatis obducantur, easque confectionibus adnumerant. Ge. *Candirung.* Ga. *Candisation.* A. *Candying.* B. *Candelisering.*

CANDUM, melius *Canthum*, vulgo *Saccharum candi*, sive *candum, canthum,* id est, *angulosum, candidum, crystallinum, lucidum.* Est saccharum depuratum, candisando in crystallinam formam sec. art. redactum, ad modum, quo salia crystallisantur. Est pro viliori vel depuratiori saccharo vel rubrum, vel album. A κάνθος, *angulus.* Ge. *Candelzucker, Candiszucker.* Ga. *Sucre candi.* A. *Sugar-candy.* B. *Kandy-suiker, stoksuiker,* quia bacillos ollis imponunt, ut nempe crystalli ex syrupo spissiori iis adhaereant. Usus utriusque et oeconomicus est et medicinalis. *Boerhaavius* saccharum candum rubrum longe praefert albo, ideo quod pulmonibus longe magis amicum sit.

CANELLA et **CANELLA ZEYLANICA** vide *Cinamomum.* Videtur nobis derivari a canna, hinc *Cannula* et *Canella;* sunt enim cortices cannam referentes.

CANELLA ALBA vel **CINNAMOMEA**, i. q. *Winteranum,* seu *Magellanicum corticem* esse, nec ab eo canellam albam differre, nonnulli, sed falso putant. Vide hac de re sub voce *Winteranus cortex.*

CANICAE sunt furfures vel potius farina secundaria, quae ex furfuribus et pane constat, hoc est, cui flores cribro ademti sunt. Sic dicitur, quia canes iis pascuntur: hinc *Panis canicaceus.*

CANICIDA est Aconiti venenosi species: sic dicitur, quod canes exinde moriantur. Ex *canis*, et *caedo*, vel cedo.

CANICULARES DIES; ita vocatur definitum quoddam tempus triginta trium dierum, in media aestate, mensibus Iulio et Augusto, in quo plerumque aër valde calidus est: ideo notandae medico, quoniam hoc tempus, iuxta *Hippocratem*, purgationi non est idoneum. Vocantur caniculares a Canicula, vel Sirio, stella scilicet primae magnitudinis in capite canis maioris, quae hoc ipso tempore simul cum sole oritur. Ge. *Hundstage.* Ga. *La canicule.* A. *Dogdays.* B. *Hondsdagen.*

CANINA APPETENTIA, vide *Cynodes orexis.*

CANINA BRASSICA est *Mercurialis* s. *Cynocrambe.*

CANINA LINGUA, idem quod *Cynoglossum.*

CANINA MALUS, idem quod *Mandragora.*

CANINA RABIES, idem quod *Hydrophobia* et *Rabies.*

CANINA SENTIS, idem quod *Cynosbaton.*

CANINI DENTES, vide *Dentes* et *Cynodontes.*

CANIRAM, vide *Nux Vomica.*

CANIRUBUS, quasi *Rubus caninus*, idem quod *Cynosbatos.*

CANIS est genus animalium, (Mammal. fer.) cuius dentes primores sex; laterales longiores, distantes, intermedii lobati. Inferiores sex, laterales lobati; laniarii solitarii, incurvati. Molares sex, vel septem, pluresve, quam in reliquis feris. Species maxime obvia est: *Canis familiaris*, cauda sinistrorsum recurvata; cuius infinitae fere, ex vario connubio, dantur varietates. Caput vertice carinatum. Labium inferius lateribus dentatis nudis occultatum. Mystaces ordinibus quinque, vel sex. Nares extrorsum recurvato sinu lunares. Auriculae margine baseos superiore reflexo; posteriore duplicato; antico trilobo. Verrucae faciei pilosae septem: suturae velleris octo; collares, sternea, cubitales, abdominales, oculares, lumbares, auriculares, anales. Mammae decem, harum quatuor in pectore. Pedes subpalmati. Edit carnes, vegetabilia farinosa, non olera. Digerit ossa; vomitu a gramine purgatur; cacat supra lapidem, album graecum, septicum summum. Potat lambendo; mingit ad latus, cum hospite saepe centies; odorat anum alterius, odoratu excellit naso humido. Levissime incedit supra digitos, vix sudat, calidus linguam exserit, cubitum iturus circumit locum, dormit auditu acutiori, somniat. Procis rixantibus crudelis, catullit cum variis, mordet illa illos; cohaeret pene nodoso iunctus, gravida sexaginta tres dies,

parit saepe quatuor ad octo, masculis patri similibus, foemineis matri. Fidissimus omnium, docilis, odit ignotos, mordet proiectum lapidem; ad musicam saepe ululat. Latrat in peregrinos, excepto cane Americae australis; a Mahometanis reiectus. Axungiae caninae ob vim emollientem et expectorantem singulares virtutes in tussi et phthisi, stercori vero ob vim maturantem et septicam, eximia efficacia in febribus intermittentibus, colica, dysenteria et angina olim tribuebatur. Nunc vero rarior, tantumque non explosus eius usus est. Tibialia tamen ex aluta canina confecta in oedematibus pedum summopere prosunt, cum extensioni minus cedant. Apud veteres catuli convalescentibus commendabantur; canumque et hodie in Guinea usus cibarius est. Ge. *Hund.* Ga. *Chien.* A. *Dog.* B. *Hond.* — *Canina rabies* vide *Hydrophobia, Rabies.*

CANIS CEREBRUM est *Antirrhinum,* quia folliculi seminales canis capiti mortuo et osseo similes sint.

CANITIES est mutatio capillorum in colorem album. Canities vero duplex adhuc est, altera quae secundum aetatis cursum, scilicet in senio, obvenit: altera vero, quae vitiosa et morbosa ab *Aristotele* nuncupata est, et ex degenerascente pilorum nutrimento producitur. Ge. *Graue, oder weisse Haare.* Ga. *Blanchissure de cheveux.* A. *Grayhair.* B. *Grysheid.*

CANNA et **CANA,** apud Hebraeos *Kanech,* calamum significat, unde hoc nomen originem habere videtur. Est vero *Canna,* vel *Cannacorus,* plantae genus, (Monandr. Monogyn.) cuius corolla sexpartita erecta; labio bipartito, revoluto; stylus lanceolatus corollae adnatus, calyx triphyllus est. Pertinet huc Canna Indica, vel arundo Indica latifolia *Bauh.* Arundo Indica florida angustifolia *Moris.* et Cannacorus glaucophyllus ampliore folio, iridis palustris facie *Dill.* Ge. *Indianisch Rohr.* Ga. *Canne.* A. *Cane.* B. *Rotting.*

CANNA MAIOR, idem quod *Tibia.*

CANNA MINOR, idem quod *Fibulae os.*

CANNA SACCHARIFERA, vide *Saccharum.*

CANNABINA; habitus eius est cannabis, flos mas calyce et staminibus constans in una planta: ovarium est capsula longa, trigona, foeta seminibus multis, ita vocatur, quia cannabim refert: est Eupatorium cannabinum *Linn.* *Tournefortius* ad Bidentem refert. — Cannabina vero *Tournefortii* est *Datisca Linn.* (Dioec. Decandr.), cuius calyx est pentaphyllus, corolla nulla, in flore masculo antherae decem oblongae, in foeminino germen oblongum, styli tres, breves, stigmata simplicia, capsula oblonga, triangularis, unilocularis; semina numerosa.

CANNABIS est planta, (Dioec. Pentandr.) quae habet caulem rectum, quadratum, unicum, villosum, asperum, excavatum, cortice filamentoso tectum: folia digitata instar

manus apertae, in quatuor, vel quinque partes divisa, dentata, viridia, subfusca, aspera, odoris ingrati: flos apetalus est, comprehensus calyce quinquefido, expanso, et stamina quinque habens in flore masculino. In flore vero foeminino est calyx monophyllus, germen minimum, styli duo subulati longi. Calyces demum arcte clausi comprehendunt nuces globoso-depressas, bivalves, quae sub tenui cortice ex cinereo spadiceo glabro includunt medullam albam, saporis subdulcis. Radix est annua, simplex, lignosa, alba, fibris instructa. Colitur haec planta in pratis circa loca humida; distinguitur in marem, sive florentem, sed sterilem, et in foeminam, quae semina fert. Eius unica species prostat, scilicet: *Cannabis sativa* foliis digitatis *Linn.* Usus maxime oeconomicus est. Plantae recentis qualitas virosa, stupefaciens. Semina tamen, quae multum olei unguinosi continent, in emulsione a nonnullis ad restinguendam libidinem, ad gonorrhoeam, ad dysuriam et in tussi commendantur. Quasi *Κάναβος* dicitur, quod circa fonticulos, sparsasque scaturigines, sponte et sata luxuriet; *κάναβοι* enim fontes sunt, multiplici rivo sparsi. Alii deducunt a canna, quia cannae instar eius truncus cavus sit, barbaris *Canapus sativa*, Gr. *Σχοινοστρόφον* s. *σχοινιοστρόφον*, a *σχοινίον*, *funis*, et *στρέφω*, *torqueo*, quod magni in vita usus sit ad robustissimos funes texendos. *Sylvestrem* Latini *terminalem* vocant. Ge. *Hanf.* Ga. *Chauvre.* A. *Hemp.* B. *Kennip, hennip.*

CANNULA est instrumentum chirurgicum, cylindricum, cavum, utrimque apertum, cum manubrio, per cuius cavum cauteria actualia protruduntur et diriguntur, ne vicinas partes laedant exurendo; inservitque itidem in operationibus quibusdam, ubi foramen apertum relinquendum, veluti cum in ascite aquam educere tentamus. Ge. *Ein Röhrchen.* Ga. *Cannule.* B. *Een holpyp.*

CANON est instrumentum chirurgicum, quo, mediante acu, vulnera hiantia consarciuntur. Est rectum, vel curvum pro varia vulnerum directione. Ge. *Röhrchen.* B. *Een kanon*, ob similitudinem.

CANTABRICA PLINII (h. n. 25. c. 8. s. 47.): eam putant esse *Scorzoneram*; in Hispania primum inventa est, divi Augusti temporibus, idque a Cantabris, unde nomen retinuit. [Vide Salmas. *hyl. iatr.* p. 47. qui disquirit, num Serratula vulgaris vel bettonica sub illa denominatione sit intelligenda.]

CANTARELLI sunt insecta, seu *Vermes* sic dicti *maiales* (*Meloë proscarabaeus Linn.*) Nonnulli oleum infusum ex iis paratum ut egregium unguentum nervinum laudant.

CANTHARIDES sunt insecta pedata, alata, vaginipinnia, oblonga, muscae maioris magnitudine, colore viridi, et aureo, lucente, reperienda in ligustris, sambucis, rosis,

fraxinis, oleastris, in Italia et Hispania. Ill. *Linnaeus* ad *Meloën* refert, antennis moniliformibus, articulo ultimo ovato, nominatque: *Meloën vesicatorium* alatum, viridissimum, nitentem, antennis nigris, qui est Cantharis vulgaris officinarum *Rai.* Qualitatis sunt acris et causticae; tamen a nonnullis tinctura in ischuria, hydrophobia, hydrope et gonorrhoea interne commendata est. Usus maxime frequens cantharidum externus in vesicatoriis est, dum pro diversa quantitate pulveris admixti, epithema, unguenta et emplastra vesicatoria, vel etiam epispastica, praeparantur, et pro varia indicatione optimo cum effectu adhibentur. Etiam ab usu externo, vel nimis largo, vel iusto diutius protracto, haud raro stranguria, imo mictus cruentus excitatur, facile tamen lacte, vel emulsionibus compescendus. [Olim cum in Hispania inprimis colligerentur, inde cognomen in nostra lingua cognatisque sumserunt. Praeter Meloën vesicatorium plura alia insecta in usum vocata sunt eundem, v. c. Lytta coerulea et vittata, Meloë proscarabaeus et maialis, Coccinella septempunctata, Mylabris aliaque. Analysin earum chemicam accurate instituerunt Robiquetus et Orfila, e qua patet, eas e pingui, viridi atque fluido oleo, omni epispastica virtute orbato; e materia tum nigra, in aqua non solubili, aeque leni; tum alba, crystallina, acri, venenata, epispastica; ex acidis urico atque acetico; e calce atque magnesia phosphorica etc. constare. Alba illa crystallina, et ob acrimoniam cuticulam in vesiculas attollens, in aqua non solubilis, in alcohole autem fervente oleisque solvenda, a Robiqueto, eius inventore, vocata est *Cantharidine.*] Ge. *Spanische Fliegen.* Ga. *Mouches cantharides.* A. *Spanish-flies.* B. *Spaansche vliegen.*

CANTHARIS in systemate Linnaeano est insectum coleopterum antennis setaceis; elytris flexilibus; thorace planiusculo; abdominis lateribus plicato-papillosis. Genus adfine generi Lampyridis.

CANTHUS sive **HIRCUS** est angulus oculi, qui vel maior, sive internus, vel minor, sive externus. [Generos. de Wenzel, qui *l. c.* to. I. p. 89. *canthus* vocem, latinae linguae propriam, pronuntiat, graecae ignorantiam prodidit.] Gr. *Κανθός*. Ge. *Der Augenwinkel.* Ga. *Angle* sive *coin de l'oeil.* A. *The corner of the eye.* B. *De oog-hoek.*

CANTUM SACCHARUM, vide *Candum.*

CANUM CERASA, vide *Xylosteum,* est Periclymeni species.

CAOUTCHAC est resina illa elastica, quae ex America meridionali adfertur. Vide *resina elastica.* Arbor, ex qua obtinetur, *Cecropia peltata Linn.* esse dicitur.

CAPELLA, idem quod *Cupella.*

[**CAPELINA** est fasciae forma, ita disposita, ut cucullo

similis fiat. Plures eius species numerantur: 1. *capitalis reflexa pro capitis doloribus vehementissimis et hydrocephalo*, descripta a Laur. Heistero (*instit. chir. to. II. p.* 1123.) Ga. *Capeline de la tête.* 2. *capitalis reflexa pro clavicula*, quam fracturis acromii, aut spinae scapulae, aut claviculae prope sternum adhibent, ab eodem Heistero p. 1130. Ga. *Capeline de la clavicule*, descripta. 3. *capitalis reflexa pro amputatione brachii* in articulo, aut femoris. Ga. *Capeline pour l'amputation.*]

CAPHORA, idem quod *Camphora.*

CAPHURAE OLEUM, vide *Cinamomum.*

CAPILLAMENTA; sic dicuntur interdum filamenta illa tenuia, in florum medietate surgentia: seu particulae teretes et oblongae, in capilli modum extenuatae: vocantur ita quoque caudae, quae nectendis sustinendisque capitulis, seu antheris inserviunt: interdum tam tenuia sunt, et ita petalis innata, ut vel non appareant, vel ex ipsis quasi petalis oriri videantur. Caeterum diversus plerumque in quibuslibet florum generibus assignatur locus, unde masculina organa suam sortiuntur originem: haec autem filamenta vel simplici, ut in gramineis, umbelliferis et similibus plantis, vel duplici, ut in Ricino, Lauro, etc. vel multiplici vasorum spermaticorum serie constant; ut in malvaceis et leguminosis obtinet. Vide *Stamina.* Ge. *Die Staubfäden.* Ga. *Filets.* A. *Threads.* B. *De draadjes in de blom.*

CAPILLARIA VASA sunt vascula minima, capilli speciem ob tenuitatem referentia. Ge. *Haarröhrchen.* Ga. *Les vaisseaux capillaires.* A. *Capillary vessels.* B. *Hairige vaatjes.*

CAPILLARIS HERBA; sic vocatur capillus Veneris, capillus terrae, capillus aureus, muscus capillaris, trichomanes, etc. idque ob capillorum fere similitudinem. Proprie vero capillares vocantur plantae ad cryptogam. filices, et quidem Asplenia, pertinentes, scilicet: Asplenium adianthum nigrum *Linn.* Adianthum capillus Veneris *Linn.* Asplenium trichomanoides *Linn.* Asplenium ceterac et Asplenium ruta muraria *Linn.*

CAPILLARES botanici vocant pappos seminum pilis indivisis.

CAPILLATIO est ossis cranii fracturae species, sensum plerumque fallens; fere latens, quia non facile se ostendit, mortis causam saepe adfert, pro diversa partium internarum laesione: sic vocatur, quia fractura capillum refert. Ge. *Ein Spalt in der Hirnschaale.* B. *Een hair-scheur.*

CAPILLORUM DEFLUVIUM [non est idem quod *Alopecia.* Nam illud a succi nutrientis defectu solo pendet, alopeciae autem humorum acrimonia peculiaris subest. Vid. *Alopecia.* A. *Shetting of the hair.* B. *Uitvalling der hoofthairen.* Ga. *Chûte des cheveux*, *pelade.* Ge. *Haarausfallen.*

CAPILLUS, ac si diceres capitis pilus. Ge. *Haupthaar.* Ga. *Cheveux.* A. *The hair of the head.* B. *Hooft-hair.* Vide *Pilus.*

CAPILLUS AUREUS est *Polytrichum;* idque a similitudine capillorum, et aureo colore.

CAPILLUS VENERIS est planta officinalis, quae ad Cryptogam. Filices pertinet, et quidem *Adianthum capillus Veneris Linn.* frondibus decompositis, foliolis alternis; pinnis cuneiformibus lobatis pedicellatis. Habet scilicet caulem durum et nigrum, fortem: folia filicem referentia, sed ampliora, longiora, minutim incisa, crenata, dura, subrotunda, coniugata, et cauli accrescentia; floribus caret, et fructus nascuntur in sinubus, seu complicatione foliorum, in quibus occurrunt capsulae sphaericae, annulo vi elastica donato munitae, cuius contractione rumpuntur et semina fundunt minutissima. Radix fibrosa, nigra. Appellatur ita forte, quia illa planta pudendi muliebris pilos quodammodo referat; vel a speciosis reddendis capillis; nec alio nomine Veneris vox adiecta est, quam quod haec pulcherrima pingatur. Capillus Veneris, qui in Gallia meridionali et America septentrionali nascitur, reliquis praestantior est. Gaudet virtute roborante, exsiccante et pectorali. Hinc non solum celebris ille syrupus capillorum Veneris prostat, verum etiam in infuso ipsa planta optimo cum successu adhibetur. Ge. *Frauenhaar.* Ga. *Capillaire* ou *Adianthe.* A. *Venus-hair, waiden-hair.* B. *Venus-hair, vrouwen-hair.*

[**CAPISTRATIO** vocatur illud frenuli penis vitium, quo illud ob nimiam et firmitatem et brevitatem impedit, quominus penis debito modo erigi possit et coitus celebrari. Nonnulli voce hac tanquam synonymo phymosis usi sunt.]

CAPISTRUM est fascia quaedam chirurgica, quae capiti in luxatione aut vulnere maxillae inferioris accommodatur, estque vel simplex, vel duplex. [Descripta a Laur. Heistero (*instit. chir. to. II. p.* 1125. seq.)] Ge. *Die Halfter.* Ga. *Chevetre, mentoniere, bandelette de tête.* A. *Headswadling-band.* B. *Een hoofd-zwagtel, hoofd-kap, halsterband.*

CAPITA circa herbas denotant rotunda illa seminum, aut florum, receptacula. Vide *Codia.* Capita quoque sunt fines fasciarum. Ge. *Köpfe.* Ga. *Têtes.*

CAPITALIS FASCIA est fasciae species ad amputationem extremitatum accommodata. Ge. *Umgeschlagene Binde.* Ga. *La capeline.*

CAPITATAE PLANTAE vocantur, quarum singuli flosculi, proprio calyculo sustentati, arcte congeruntur in unum maius, quod rursum uno calyce est cinctum, communi plerumque. Tales sunt plantae, quae ferunt flores compositos, semiflosculosos, flosculosos vel radiatos. (Syngenes. Po-

lygam.) Scilicet *capitula* habent, in quibus flores in globum plures congesti sunt.

CAPITILUVIUM est liquor, quo caput lavatur. Compositum ex *caput* et *lavare*. Ge. *Kopfbad*. Ga. *Lavement de tête*. A. *Washing of the head*. B. *Een hoofd-wassinge*.

CAPITIS DOLOR, idem quod *Cephalalgia*.

CAPITIS GRANUM est *Staphysagria*: sic appellatum, quod capitis pediculos enecet.

CAPITITRAHA vocantur varia instrumenta, quibus caput foetus in pelvi haerens in partu extrahitur. Ge. *Kopfzieher*. Ga. *Tire-tête*.

CAPITIUM est fascia capitis. *Magnum* est fascia quadrangularis. [Vid. Heisteri *inst. chir. II. p.* 1119.] Ge. *Die grosse oder viereckige Hauptbinde, oder Mütze*. Ga. *Le grand couvre-chef, le couvre chef en quarré*. *Minus* vero est fascia capitis triangularis Ge. *Die kleine oder dreieckige Hauptbinde*. Ga. *Le petit couvre-chef*.

CAPITONES sunt foetus, quorum caput nimis magnum est, quod partus difficilis causa fit.

CAPITULA, vide *Apices*.

CAPITULUM MARTIS est *Eryngium*, procul dubio, quia capitula habet armata et spinosa.

CAPNELAEUM s. PICIS FLOS, Gr. *Καπνέλαιον* a *καπνὸς*, *fumus*, et *ἔλαιον*, *oleum*. Ge. *Russöl*. Oleum, quod de fuligine destillat. Alii vero picem seu resinam liquidam ita vocant.

CAPNITES, CAPNIUM et CAPNOS est *Fumus terrae*, seu *Fumaria*. Ita dicunt vocari, quod eius succo, si oculi irrigentur, lachrymae, ut a fumo acri, extundantur; deducitur *ἐκ τοῦ καίω καὶ πνοή*, ut proprie sic dicatur *ἡ ἐκ τῆς καύσεως πνοή*: aut *παρὰ τὸ κάπτω*, seu *κάπω*, *τὸ πνέω*. Vide *Fumaria*.

CAPNOIDES est *Fumaria* siliquosa.

CAPPARIS est plantae genus, (Polyandr. Monogyn.) cuius calyx est tetraphyllus coriaceus; petala quatuor; stamina longa; bacca corticosa, unilocularis, pedunculata. Tredecim numerantur species, inter quas officinalis est: *Capparis spinosa* pedunculis unifloris solitariis, stipulis spinosis, foliis annuis, capsulis ovalibus. *Linn.* Est haec scilicet arbuscula spinis uncinatis armata, rami parum sunt recurvi: folia rotunda, saporis aliquantulum amari. Surculos agit, in quorum summitate habet parvos calyces virides, qui ante dehiscentiam carpti et aceto conditi inter acetaria apponuntur. Si hi calyces, postquam ad magnitudinem requisitam devenerunt, in planta relinquantur, tum dehiscunt et fiunt flores albi, rosacei, tetrapetali, expansi, multis staminibus donati. Flori succedit fructus pyriformis, vel siliquosus, carnosus, in quo nidulantur semina plurima,

plerumque subrotunda, vel reniformia. Radix est longa, crassa: eius cortex est tubulosus, rugosus, crassus, cinereus, saporis acris et austeri; cuius cortices ex radicibus extracti adhibentur, qui saporis amari, subadstringentis, acris sunt, nullius odoris, et annumerantur quinque radicibus aperientibus minoribus. Oleum capparidis praecipue in unguentis contra obstructionem et infarctum viscerum laudatur. A *καππαύειν*, quod idem est ac *καταπαύειν*, *sedare*, quia furoribus medeatur. Nam est vox apud *Aristophanem* antiquissima; itaque non a campis, ut quibusdam placuit, neque ab infimi saeculi vocibus barbaricis derivatur. [Et tamen Etym. Gud. p. 298. derivat vocem a campis, transmutata litera μ in π, quoniam in iis pulchra, copiosa et procera crescat.] Ge. *Kapernstrauch.* Ga. *Caprier.* A. *The caper-tree.* B. *Kapper-boom.*

CAPREOLARIA VASA dicuntur ea, quae in modum capreoli mire intorta incedunt, ut sunt vasa sanguinea, testiculis et ovariis dicata. Ge. *Verwickelungen der Gefässe, gekrümmte Gefässe.* Ga. *Vaisseaux en forme de tendons de vigne.* A. *Wreathed vessels.* B. *Wynranks-vaatjes.*

CAPREOLI sunt filamenta tenuia, ex caulibus enata, contorta, quibus plantae nonnullae donatae sunt, ut aliis sese annectant, uti est in vite, hedera, clematitum, smilacum, etc. speciebus, haeque plantae scandentes vocantur. Ge. *Die Schlingzweige.* Ga. *Les tendrons.* A. *Clasp*, or *tendrells*, B. *Klawieren.*

CAPREOLUS AURIS, vide *Helix*.

CAPRICERVA nomen est animalis cuiusdam in India orientali et occidentali, quod partim capram, partim cervum refert, seu *Antilope*. Ideo inprimis notum, quoniam lapidem *Bezoar* suppeditat. A *Linnaeo* capris adnumeratur.

CAPRIFICUS, quasi diceres *Ficus capri*, forte quia a capris expetitur; vel a carpendo, quod parietes et maceries, atque adeo saxa ipsa sibi obstantia discerpat. *Martial. Marmora Messalae scindit Caprificus.* Gr. Ἐρινεὸς seu Ἑρινὸς, an [quod Etym. Gud. p. 207. contendit,] ab ἔρις, quod cum arbore velut contendendum sit et luctandum, ut maturet fructus suos. Est arbor, et quidem *Ficus carica Linn.* (Polygam. trioec.). Caprificus ergo proprie est mas, et ficus sativa foemina. *Caprificatio* vero fit, dum tenthredines, vel culices ficuum, aut arte, aut sponte, a ficu mare ad ficum foeminam devehuntur, et polline masculino onerati pistilla foeminina foecundant. Ge. *Wilder Feigenbaum.* Ga. *Figuier sauvage.* A. *The wild fig-tree.* B. *Wilde vyge-boom.*

CAPRIFOLIUM est Periclymeni species, et quidem Periclymenum non perfoliatum germanicum *Bauh.* vel *Lonicera periclymenum Linn.* (Pentandr. Monogyn.) capitulis ovatis imbricatis terminalibus, foliis omnibus distinctis: cuius

folia ramorum nodis adhaerent, bina, per intervalla sibi invicem opposita, oblonga, acuta, mediocriter ampla, mollia, in parte superiori viridia, in inferiori albescentia. Finis pedunculi abit in foliolum, quod a pedunculo perforatur; in hoc foliolo, circa pedunculum perforato, emergunt sex ovaria plerumque longa, urceolata, quorum apex coronatur corona quinquefida. Intra hanc, ut calycem apicis ovarii innascitur flos monopetalus: inferius tubulosus, superius bilabiatus, superiori labio multifido, simplici, et linguae simili. Stamina quinque ex pariete interno tubulatae partis floris. Ovarium tuba longa apice globoso donata instructum, fit bacca mollis, per maturitatem rubicunda, foeta semine compresso, fere obrotundo, satis duro. Radix longa, repens, lignosa. Sic appellatur, vel quod eius folia a capris avide comedantur; vel quod extremi flexus sint capreolati. Germani tamen et Belgae *Geissblatt* vel *Geitenblad* vocant, quasi hircum oleret, vel hirco quid simile haberet, vel a capiendo, quod circumvolvendo ad se vicinas arbores, aut frutices capiat, aut vocet. Ge. *Geissblatt, Specklilien, Je länger je lieber.* Ga. *Chevre-feuille de jardins.* A. *Woodbine, the italian bony suckle.* B. *Kamper-foelie, memmekenskruid.*

CAPRIZANS PULSUS vocatur, quando in medio sui motus ita interrumpitur, ut sequens ictus concitatior sit, atque ita quasi duplex deprehendatur. Caprizantem pulsum naturae robur notare, et secundae valetudinis exspectationem spondere dictum est; nisi posterior pars distentionis fuerit languidior; tum enim anceps naturae morbique pugna est. *Lomm.*

[**CAPRONAE** s. **CAPRONEAE** sunt comae, quae ante frontem sunt, quasi a capite pronae.]

CAPSICUM, PIPER HISPANICUM vel **INDICUM** est plantae genus, (Pentandr. Monogyn.) cuius corolla rotata et bacca exsucca est. Eius variae sunt species, sed vulgatissima est siliquis longis propendentibus, vel *Capsicum annuum* caule herbaceo, pedunculis solitariis *Linn.* Habet caulem angulosum, durum, villosum, ramosum: folia longa et acuta, instar Persicariae, sed latiora satis carnosa, coloris viridis, fusci, pediculis adhaerentia. Calyx est parvus, brevis, rigidus, expansus: flores monopetali, rotati, multifidi, fructui insidentes. Flori succedit fructus mollis, membranaceus, in duo, vel plura loculamenta divisus, politus, splendens, in initio viridis, deinde flavus, post maturitatem ruber aut purpureus, foetus seminibus planis, fere reniformibus, coloris flavescentis subrubicundi: radix est brevis, tenuis, multas fibras dans. Crescit haec planta in regionibus calidis, ut in Hispania, India orientali et plerumque pro pipere habetur Brasiliensi: et nomen hoc *Actuarius* accepisse credit a *κάπτω*, [i. e. *avide deglutio*] quod semen huius *non tantum*

mordeat, sed urat. Vel ἀπὸ τῆς κάψας, quod in capsula, seu folliculo, ac quasi cista, semen ferat. [Videntur haec e Salmasii *hyle iatr. p.* 159. desumta esse, ubi autem haec leguntur verba: *non a gustu mordente sic dictum est, sed quod semen inclusum siliquis veluti capsis habet.*] Seminis cumprimis qualitas acris et stimulans est, hinc in asthmate, coryza et anorexia commendatur. Usus maxime culinaris est in India, ubi ad praeparandum *Achiar* magna copia recipitur. Vide *Achiar.* Dignum enim notatu est, incolas calidarum regionum acerrimorum aromatum usum sat commode ferre. Ge. *Indianischer Pfeffer.* Ga. *Poivre d'Inde, poivre de Guinée, poivre du Bresil, corail de jardin, piment.* A. *Guinea pepper.* B. *Brasilie-peper.*

CAPSULA botanicis vocatur vasculum quoddam seminale, includens unum, vel plura semina: pro loculamentorum numero fructus *uni-* vel *bicapsulares*, etc. vocantur.

CAPSULA in sensu chirurgico, vide *Canalis.*

CAPSULAE ATRABILARIAE, sive *Renes succenturiati,* aut *Glandulae suprarenales* sunt duae glandulae flavescentes, molles, compressae, utrinque superiori renum parti incumbentes, in quibus angusta cavitas, liquore fusco subdulci illita. Habent arterias et venas proprias, quae dicuntur *capsulares.* Figura harum glandularum valde irregularis, quadrata, triangularis, ovata, etc. magnitudo varia, in adultis saepe instar nucis vomicae maioris; in foetu vero maior, et aequalis renibus, imo subinde maior. *Usus* earum putatur esse, ut lympham in suas cavitates suscipiant, qua sanguis crassus a renibus refluus, et sero maxima ex parte destitutus, diluatur, et ad cursum circularem fluidior reddatur. Cum vero nullus ductus excretorius hactenus detectus sit, usus earum incertior videtur, quam ut aliquid certi de his dici possit. Esse tamen maiorem in foetu, quam in adulto, magnitudo earum in foetibus suadet. Ge. *Die Nebennieren.* Ga. *Les glandes sur-renales communément dites capsules atrabilaires.* A. *The glands next de kidneys.* B. *De nier doosjes, nier-klieren,* male *zwarte-galblaasjes.*

CAPSULA COMMUNIS *Glissonii* in hepate nihil aliud est, quam membrana, seu vagina a peritonaeo producta, vel potius tela cellulosa densa, quae a venis et vasis firmitatem, et album colorem habet, cui porus biliarius, arteria hepatica, nervi et vena portae in hepate simul includuntur. Nomen habet a *Francisco Glissonio,* Anglo, qui in *Anatomia hepatis* eius considerationem ampliorem instituit. Nonnulli ei vim quandam se constringendi, et ita motum sanguinis per hepar promovendi, sed falso, adscripserunt. Ge. *Die Gallenscheide.* Ga. *Capsule de la veine porte,* ou *capsule de Glisson.* A. *The common cover of Glisson.* B. *De gemeine doos van Glissonius.*

CAPSULA CORDIS, idem quod *Pericardium.*

CAPSULA LUMBARIS, idem quod *Sacculus chyliferus.*

CAPSULAE SEMINALES vel **VESICULAE SEMINALES** sunt receptacula duo membranacea, cellulosa, parti posteriori et imae vesicae urinariae subiecta, et intestino recto insidentia. Sunt quasi intestinum coecum, multis appendicibus, quasi insertis sibi coccis intestinis, auctum, in se revolutum, filisque cellulosis religatum, ut sic varias cellulas inter se communicantes efforment, in quibus semen per vasa deferentia adlatum asservatur, et debito tempore, utrinque per orificium ductus excretorii ad latera capitis gallinaginis in urethram effunditur. Ge. *Die Saamenbläschen.* Ga. *Capsules* ou *vesicules séminales.* A. *The seed-boxes.* B. *Zaatdoosjes.*

CAPSULARIA LIGAMENTA dicuntur membranae densae, validae, substantiae fere inter cartilagineam et tendineam mediae, extremitati duorum ossium articulum constituentium arctissime adnexae, et ipsi articulo, ad hunc firmandum, circumpositae. Ge. *Kugelband, Gelenkband.* Ga. *Ligament capsulaire.*

CAPULUM est palpebrarum, aliarumque partium contorsio, a *κάμπτω*, *contorqueo.*

CAPUT est pars corporis humani suprema, collo superposita, in se concludens tertium, sive supremum ventrem: cerebri, cerebelli et medullae oblongatae, in quibus partibus anima potissimum habitare videtur, domicilium praecipuum. In summo positum est, oculorum gratia. Extus ossibus tegitur et cute cum musculis. Laterales partes tempora et sinciput; posterior occiput, et anterior frons dicuntur. Infra frontem sequuntur oculi, nasus, os, mala, mentum, etc. Ge. *Das Haupt, der Kopf.* Ga. *La tête.* A. *The head.* B. *'t hooft.*

CAPUT anatomicis etiam vocatur ossis extremitas rotunda, seu tuberculum, alterius ossis cavum, articulationis motusque arbitrarii occasione, subintrans, ut in osse femoris, humeri, etc.

CAPUT in vegetabilibus est id, quod sursum deorsumve in globum extuberat, aut in orbem glomeratur. Si magnitudine cesserit, *capitulum* nominatur. Extremam tamen vitis partem *caput* etiam vocant, id est, ultimum et productissimum flagellum. Radices quoque nonnullae, ut porri et ceparum, extuberant in capitula, unde et *capitatum porrum* nomen accepit.

CAPUT GALLINAGINIS, s. *Veru montanum* est quaedam in urethrae principio eminentia, iuxta quam ex vesiculis seminalibus, tanquam per duos oculos, semen in urethram excernitur, facta, ne semen ex uno latere erumpens, in osculum alterius lateris impingat. Ad latera quoque capitis galli-

naginis ductus excretorii glandulae prostatae aperiuntur. Atque sic a similitudine dictum vocatur quoque *caput galli gallinacei.* Ge. *Der erhabene Theil in der Harnröhre.* Ga. *Tête de poule*, et *Veru montanum.* B. *Het hennen-hoofd.*

CAPUT INCLAVATUM vel **INCUNEATUM** est, si caput foetus in partu intra pelvim osseam tam arcte impingitur, ut nec deorsum, nec sursum, moveri possit. Pendet hoc vitium a mala conformatione ossium pelvis in matre, vel capitis foetus nimia magnitudine. Ge. *Eingekeilter Kopf.* Ga. *Tête enclavée.*

CAPUT MORTUUM est residua illa materia, crassa et sicca, quae in destillationibus omnium corporum remanet: communissime autem remanentiam vitrioli notat, quae dicitur vulgo *Colcothar,* et *terra damnata.* Ge. *Der Todtenkopf.* Ga. *La tête morte.* A. *Dead head.* B. *De doode kop, doode overschot.*

[**CAPUTPURGIUM** vel **CAPITIPURGIUM**, quibus vocibus Matth. Sylvat. usus est, non solum ea remedia, quae naribus introducta maiorem muci serique copiam eliciant, sed ea quoque comprehendit, quae masticata, aut in gargarismatibus adhibita eundem producunt effectum, atque sic caput a nimio phlegmate liberant. Unde patet, Blancardum errasse, cum caput purgium idem esse contenderet, quod *errhinum.* Nam eius notio latius patet.]

CARABE, idem est quod *Succinum.* [a Persico *Kah rubah,* quod *straminis raptorem* significat, quoniam succinum post frictionem straminis particulas attrahit. Gall. *tire-paille.* Vid. Herbelot *bibl. orient. to. I. p.* 504.]

CARANNA est resina duriuscula, tenax, non admodum glutinosa, foris ex cinereo nigricans, saporis amaricantis, odoris fragrantis; Tacamahacae similis, nisi quod sit paulo odoratior, splendidior, liquidior et densior. Adfertur ex Carthagine, Indiae occidentalis, seu novae Hispaniae, provincia, ubi ex vulnerata arbore elicitur, atque illinc foliis latis ac nervosis instar arundinaceorum foliorum involuta ad nos pervenit. Saepe illud gummi in cucurbitis excavatis quoque colligitur. Arbor, e qua haec resina elicitur, est Caranna *Dal.* Flahueliloca Quahuitl. *Hern.* [Haec resina, quae olim aut Burserae gummiferae, aut Chamaeropi tribuebatur, nunc rectius, Vireyo (*hist. nat. de méd. p.* 293.) teste, ab Aeginetia caranifera Mut. provenit.] Dicitur habere folia oleaginea, in crucis formam composita, et fructus, seu baccas oblongas, quaternas. Ab aliis palmae species esse creditur. Virtus huius resinae balsamica et resolvens est, hinc in balsamis et emplastris contra odontalgiam et arthritidem adhibetur. Ge. *Gummi Caranne.* Ga. *Caragne.*

CARBASA, vide *Carpta lintea.*

CARBO, vide *Anthrax.*

CARBO FOSSILIS, vide *Lithanthrax*.

CARBUNCULUS, idem quod *Anthrax*. [Distinguunt tamen recentiores, et carbunculum vocant vesiculam, sive potius phlyctaenam gangraenosam, ambitu indurato, livido, splendente instructam. Vid. Ios. Frank. *prax. med. praec.* P. I. vol. 2. p. 151.]

CARCHESIUS est laquei species, quae in chirurgia ad repositionem membrorum luxatorum adhibetur, ex duabus constans habenis, vim habens aequaliter extendendi. Sic dicitur a fune, qui in summo navis malo habetur, quem Gr. καρχήσιον appellant. [Oribas. *de laqueis* c. 9. et 10. describit et simplicem, et duplicem laqueum carchesium.] Ge. *Der Seegellochstrick.* Ga. *Lacq d'hune.* B. *De mars-strik.*

CARCINODES est tumor cancro similis, ex καρκίνος, *cancer*, et εἶδος, *forma*. Ge. *Ein um sich fressendes Geschwür.* Ga. *Chancre, cancer.* A. *A species of a cancer.* B. *Een kanker-gezwel, de wolf, de vret.*

CARCINOMA, CARCINUS sive **CANCER** est tumor in partibus glandulosis productus, ab acribus et obstruentibus humoribus ortum ducens, rotundus, durus, lividus, interdum inaequalis, in principio plerumque indolens et exiguus, sed postea, cum primis remediis acribus irritatus, celeriter increscens, saepe venis turgidis pedes cancri referentibus conspicuus, doloresque lancinantes inferens. Hic tumor, si integumenta integra adhuc sint, *cancer occultus*, si vero, exesis iam integumentis, tenuem, rodentem, foetidum ichorem fundit, *apertus* vel *ulceratus*, dicitur. Ex καρκίνος, *cancer*, et νέμω, *depasco*. Ge. *Der Krebs, Krebsgeschwür.* Ga. *Ulcère chancreux, cancer, chancre.* A. *A cancer, carcinomatous ulcer.* B. *Kanker-gezwel, kreeft-gezwel.*

CARCINUS, idem quod *Carcinoma*.

CARDAMANTICE dicitur et *Iberis*, et **CARDAMINE**.

CARDAMERIDUM, idem quod *Nasturtium indicum*, seu *Acriviola*.

CARDAMINE et **CARDAMON** est plantae genus, (Tetradyn. siliquos.) quod habet folia ex radice erumpentia, oblonga, obrotunda, vel pinnata, caulibus longis adhaerentia: flores in summitate caulium crescentes, albi, aut aliquantulum purpurei, tetrapetali, cruciformes. Flori succedit siliqua oblonga, bivalvis, cuius valvae per maturitatem helicis instar retroflectuntur, et semina exigua subrotunda magno impetu eiiciunt. Radix parva est et fibrosa. Haec planta crescit in pratis et locis humidis. Species maxime obvia est *Cardamine pratensis*, foliis pinnatis; foliolis radicalibus subrotundis; caulinis lanceolatis. *Linn.* Flores a recentioribus in morbis spasmodicis laudantur. Ex κάρα, et δαμῶ, quod caput tentat acrimonia sua. Alii ἀπὸ τῆς καρδίας, quod foveat cor, et in syncope illa, quae cardiaca dicitur, plurimum

valeat. Vel ἀπὸ τοῦ καρδάμου: imo verum etymon ἀπὸ τῆς καρδίας censeo: quod cordatos et sapientes efficiat. A. *The common ladies smock, the cuckow flower.* Ge. *Bergkresse, Wiesenkresse.* Ga. *Cardamine,* ou *cresson des prés*, ou *passerage sauvage.* B. *Waterkers, gemeen schuimblad, koekkocksbloem.*

CARDAMOMUM habetur *maius, medium* et *minus. Cardamomum maius* est *Amomum grana paradisi Linn.* (Monandr. Monog.) scapo ramoso brevissimo; grana paradisi officin. *Bauh.* Eius fructus ad nos fertur exsiccatus, oblongus, ficui non absimilis, umbilicatus, trivalvis, trilocularis; in loculamentis membranaceis, striatis, continentur semina angulosa, laevia, rubicunda, membranis involuta, odoris et saporis suavis aromatici. — *Cardamomum minus* est *Amomum cardamomum Linn.* scapo simplicissimo brevissimo, bracteis alternis laxis, vel Elettari *Rhed.* et *Rumph.* [Una cum Cardamomo medio ad genus Elettariae Maton. refert.] Fructus est capsula pyriformis dimidii pollicis longitudine, striata, cortice tenui, trilocularis, in quovis loculamento continens duos ordines granorum angulosorum, striatorum, externe flavorum, intus alborum, saporis acris, amari, aromatici. Huiusmodi capsulae saepe plures racematim coniunctae sunt. *Cardamomum*, quod apud nos *medium* dicitur, et quod capsulas fert duriores, semina oblonga, compressa, angulosa, sulcata, raro admodum ad nos adfertur. Planta similis ei, quae cardamomum minus fert, sed magnitudine caulis, et foliorum, et floribus congestis ab ea differt. Semina harum omnium specierum [spargunt, inprimis conquassata, odorem penetrantem, gratum, aromaticum et camphoraceum, similisque sunt saporis, adeoque ob satis magnam olei aetherei copiam] gaudent viribus calefacientibus, nervinis, emmenagogis, aphrodisiacis et stomachicis, eorumque hinc sat frequens in medicina usus est. Adfertur ad nos ex India orientali. A κάρδαμον et ἄμωμον, habens ob saporem cum cardamomo et amomo similitudinem; vel dictum putant quasi nasturtium suave. Sed verisimilius nomen accepit ab exotico, vel Arabico, verbo *Cordumeni.* Ge. *Kardamomen.* Ga. *Malaguette, cardamom.* A. *Cardamom, grains of paradise.* B. *Kardamom, Paradys-koorn.*

CARDAMON, graece, *Nasturtium sativum* latine sonat. Barbari nostrae aetatis herbarii *Cressionem hortensem* vocant. *Cardamon* vero Graecis nonnulli dictum esse arbitrantur a καρδία, *corde,* quod eius morbis medeatur: vide *Cardamina.* Alii diversa ratione usi, sic dictum credunt, quod caput suo calore et acrimonia tentet, quasi καρήδαμον. Nam arcem mentis obsidens sua ferit acrimonia, et ignea vi praeditum caput tentat. Alii a κέαρ, *cor,* et δαμάω, *domo*, quasi planta cordis deficientes vires restaurans. [Etym. Gud. p.

299. κάρδαμον, παρότι τὴν καρδίαν μειοῖ.] Vide *Nasturtium.*

CARDIA seu *κέαρ* est *cor*, sive saccus musculosus quadrilocularis, sanguinis circulo destinatus. Vide *Cor.* A *κραδαίνω*, *palpo*, *vibro*; ideo etiam pro *καρδία* dicitur *κραδία*. [Hanc etymologiam habet Etym. Gud. *l. c.* ἐκ τοῦ κραδαίνεσθαι διὰ παντός.] Ge. *Das Herz.* Ga. *Le coeur.* A. *The heart.* B. *Het hart.* — Vocatur etiam sic *stomachus*, sive sinistrum, aut superius ventriculi orificium. Ge. *Der Magenmund.* Ga. *L'orifice de l'estomac.* A. *The mouth of the stomach.* B. *De krop van de maag.*

CARDIACA est planta Didynam. Gymnotetrasperma, verticillata, *Leonurus cardiaca Linn.* Marrubio satis similis, plures habet caules ad altitudinem duorum, vel trium pedum, crassos, angulosos, fungosos, intus medullosos: folia Marrubio maiora, subrotunda, urticam referentia, profunde incisa, ex viridi fusca. Flos monopetalus, irregularis, labiatus, cuius labium superius imbricatum et multo longius est inferiore tripartito. Ex calyce surgit pistillum posticae floris parti ad instar clavi infixum, ac quatuor veluti embryonibus stipatum, qui deinde abeunt in totidem semina, angulata, totam capsulam, quae floris calyx fuit, occupantia. Semina triangularia, nigra. Radix fibrosa est. Tota planta fortem habet odorem, et saporem amarum: crescit in locis incultis, lapidosis. Sic dicta, quod morbis cordis, vel potius stomachi, medeatur: *καρδία* enim *cor* vel *stomachus* est. Raro tamen in medicina adhibetur. [*Leonurus lanatus* autem maiore virtute pollet. In Sibiria enim iam diu maxima cum utilitate ob eximias vires diureticas contra hydropem in usum vocatus est. Cons. Rehmann in *Russ. Samml. f. Naturw. u. Heilk.* 1816. *I.* 73.] Ge. *Herzgespann*, *Wolfstrappe.* Ga. *Agripaume.* A. *Mother-wort.* B. *Herts-gespan.*

CARDIACA PASSIO, *cardiacus morbus*, *cardiaca et stomachica exsolutio.* Idem quod *Cardialgia.* — Item est suffocatio cordis ex polypo, vel sanguine coagulato, etc. A *καρδία*, *cor.* Ge. *Ohnmacht*, *Sodbrennen.* Ga. *Suffocation de coeur.* A. *Pain of the heart*, or *mouth of the stomach*, *heartburning.* B. *Een hartstikking.*

CARDIACUM seu **CORDIALE** est medicamentum, cor (ut olim putabant) roborans. Sed potius est blandum nutriens, humores, qui deficiunt, restaurando idoneum: vel motum sanguini leni stimulo inducens, quo vires corporis augentur, et spiritus exhausti reficiuntur, unde circulatio per consequens benignior et facilior redditur. Ex *καρδία*, *cor*, et *καίω*, *uro.* [?!] Ge. *Eine Herzstärkung.* Ga. *Un cordial.* A. *Cordial medicine.* B. *Een hartsterking.*

CARDIALE, idem quod *Cardiacum.*

CARDIALGIA et **CARDIOGMOS**, *Plinio rosio sto-*

machi, est dolor ingens, morsus, rosio aut contractio in parte superiori ventris sub cartilagine ensiformi, ubi haeret superius ventriculi orificium, cui plurimi nervi paris vagi et intercostalis inseruntur. A quacunque materia vellicante in ventriculo contenta, vel inflammatione in illo oritur, eoque dolore cor, ob consensum, irritatum, et contractum, lipothymiam pati videtur. Alii tamen hos adfectus distinguunt, et cardiogmum vocant dolorem cordis cum eius pulsatione, cardialgiam vero molestiam a stomacho syncopen minitantem. Alii cardiogmum solis infantibus tribuunt, a lacte quippe corrupto et ventriculum afficiente orientem. Vide *Cardiaca passio.* A *καρδία*, *cor*, et *ἀλγέω*, vel *ὀδύνω*, *doleo.* Ge. *Das Magendrücken*, *Herzweh*, *Sodbrennen.* Ga. *Douleur d'estomac.* A *Pain of the heart*, or *mouth of the stomach*, *heartburning.* B. *Maag-pyn*, *herte-pyn*, *herte-wee.*

[CARDIANASTROPHE usurpatur ad abnormem cordis situm designandum. Primus hac voce ad hoc cordis vitium notandum usus esse videtur Fr. Hoffmann sen. (Diss. de cardianastrophe miranda. Lips.) A. *καρδία*, et *ἀναστροφή*, *conversio.* Huius dislocationis cordis exempla sunt, cum cor in dextro latere situm est, uti inter alios Meckelius (*diss. de cordis condit. abnorm.*) et Friesius observarunt.]

[CARDIECTASIS est cordis in maius volumen distentio. Breschetus hoc nomine primam ab eo constitutarum formarum angiectasium insignivit. A gr. *καρδία*, *cor*, et *ἔκτασις*, *dilatatio*, *distentio.* Ge. *Herzerweiterung.*]

[CARDIELCOSIS est formatio apostematis in corde; cuius rei exemplum Walterus in *Mém. de l'acad. de Berl.* 1785. descripsit, in quo cordis parietes a pure perforati erant. A *καρδία* et *ἕλκωσις*, *formatio ulceris.*]

[CARDIEURYSMA est dilatatio cordis vel totius, vel cavitatis tantum unius. A *καρδία* et *εὔρυσμα*, cuius tamen apud veteres mihi nullum exemplum obvenit, *dilatatio.*]

CARDINALIS FLOS sive Trachelium Americanum, *Lobelia cardinalis Linn.* (Syngenes. Monogam.) vel Rapuntium flore coccineo; sic appellatur, quod istius floris color summe rubicundus cardinalium vestimenta aemuletur, praesertim sole meridiano. [Quod a Columna Cardinali Barbarinio dedicata fuit, nomen invenit specificum. A. *The scarlet Lobelia* sive *Cardinal's flower.* B. *Kardinalsbloem.* Ga. *Lobelie cardinale*, *la cardinale.* Ge. *Die rothe Kardinalsblume.*]

[CARDIOCELE est cordis per vulnus diaphragmatis e pectoris cavitate in abdomen descensus, cuius vitii exemplum Vetterus (*Aphor. aus d. path. anat. Th. I.* §. 118.) descripsit.]

CARDIOGMOS, idem quod *Cardialgia.* [Ex *καρδιώσσω*, *quoad cor doleo.* Schol. Thuc. II. c. 49. explicat per *τὸν πόνον τοῦ στομάχου.*]

[**CARDIOPALMUS** idem, quod palpitatio cordis. A *καρδία* et *παλμὸς*, *palpitatio.*]

[**CARDIORRHEXIS** est disruptio cordis, sive post aneurysmaticam cavitatis cuiusdam expansionem, sive post nimium diu continuatam e nimio nixu inspiratione, sive ex abnormi fibrarum cordis mollitie, sive aliunde orta. A *καρδία* et *ῥῆξις*, *ruptura*, *disruptio.*]

[**CARDIOTROMUS** est tremulus cordis motus, debilis palpitationis gradus, cuius exemplum descripsit Wolfius in Hufel. *Journ. XVIII.* 1. *p.* 82.]

CARDITIS est inflammatio cordis et pericardii. Ex *καρδία*, *cor.*

CARDOPATIUM, vide *Chamaeleon*, et *Carduus suarius.*

CARDUUS, an a *Cactos?* est herba spinosa. *Carduus* est plantae genus, (Syngenes. polyg. aequal.) cuius flores in capitulis collecti sunt. Calyx squamis spinosis ventricosus et receptaculum pilosum. Eius plures species dantur, quae fere omnes spinosae sunt. Ge. et B. *Distel.* Ga. *Chardon.* A. *Thistle.*

CARDUUS BENEDICTUS est planta flore flosculoso, semine papposo, (Syngenes. Polygam. frustran.) *Centaurea benedicta Linn.* calycibus duplicato-spinosis, lanatis, involucratis, foliis semidecurrentibus denticulato spinosis. Caulem habet crassum, hirsutum, duos, vel tres pedes altum, folia oblonga, mediocriter lata, fere instar Taraxaci laciniata, hirsuta, aculeata; capitula squamosa, foliolis cincta; ex quibus flosculi tenues, lutei oriuntur; hisque deciduis semina sequuntur oblonga, pappo coronata, teretia, et parvis sulcis inaequalia. Radix alba, tenuis, annua est. Tota planta amarore insigni praedita est, hinc incidendi, attenuandi et abstergendi virtute laudatur, estque inprimis stomachicum et vulgatum contra febres intermittentes remedium. Prostat in officinis aqua, syrupus, conserva, sal et extractum. [Post imperfectam chemicam huius plantae analysin, a Soltmanno institutam, accuratiorem suscepit Morinus, qui praeter oleum volatile materiam pinguem viridis coloris, s. oleum pingue chlorophyllo tinctum, resinam, principium peculiare amarum, saccharum non crystallisatum, gummi, albumen, aquam, plura salia, fibrosam materiam lignosam, et sulphuris adeo vestigia obtinuit. Cons. Fechneri *Result. d. Pflanzenanalys.* p. 62.] Ge. *Cardebenedict*, *Bitterdistel.* Ga. *Chardon benit*, *centaurée sudorifique.* A. *Holy* sive *blessed thistle.* B. *Gezegende distel*, sive *santorie.*

CARDUUS FULLONIUS, vide *Dipsacus.*

CARDUUS MARIAE, **LEUCACANTHA**, **CARDUUS ALBIS MACULIS NOTATUS** *Bauh.* **LEUCOGRAPHUS** *Dod.* est planta flore flosculoso, semine papposo: *Carduus*

marianus Linn. (Syngenes. Polygam. aequal.) foliis amplexicaulibus, hastato-pinnatifidis, spinosis, calycibus aphyllis, spinis canaliculatis, duplicato-spinosis. Crescit in Italiae, Galliae, Angliae et Germaniae aggeribus. Colitur etiam in hortis. Toti plantae virtutes sudoriferae, diureticae et resolventes tribuuntur. Semen in emulsionibus tanquam specificum contra pleuritidem adhibetur. Ge. *Mariendistel, Frauendistel* etc. Ga. *Chardon-Marie, chardon-blanc* sive *laité* etc. A. *Ladies thistle, milk* sive *white thistle.* B. *Lieve frouwen distel, Mariedistel, melkdistel.*

CARDUUS SATIVUS, idem quod *Cynara.* Ge. *Artischocke.*

CARDUUS SUARIUS et **VARIUS** officinis et barbaris *Cardopatium* appellatur, quod nomen haud dubie corruptum est, deductumque a dictione *Pancration;* nam sic olim esse nominatum chamaeleonem *Apuleius* testatur: aut a carduo vario, a qua dictione, *u* sc. littera in *p*, et *r* in *t* mutata, in *Cardopatium* facilis est lapsus. *Suarius* porro carduus dictus est, quod sues, si in polenta exhibeatur, perimat. An cardopatium quasi *carpatium*, quia ex montibus carpathicis magna in copia affertur? Cardopatii vero nomen a nonnullis *Carlinae* imponitur. Vide *Carlina* et *Chamaeleon.*

CARDUUS TOMENTOSUS est *Onopordon.*

CAREBARIA est cephalalgiae species, seu gravitas capitis, saepe cum levi desipientia, ex humorum quantitate, aut etiam dissolutione eorum putrida, virium debilitate, vel utrisque his causis simul coniunctis ortum ducens. Ex *κάρη, caput,* et *βαρεία, gravitas.* Ge. *Hauptweh, Schwere im Kopf.* Ga. *Douleur de tète.* A. *Heaviness* of *the head.* B. *Hooftpyn* of *zwaarte.*

CAREUM, CARUM, *Cuminum pratense, Carvi officinarum* est planta, (Pentandr. Digyn.) quae habet plures caules ad altitudinem circiter sesquipedis, quadratos, nodosos, vacuos, ramosos: folia tenuiter laciniata costae per coniugationes innascentia. Flos est rosaceus et umbellatus, plurimis scilicet petalis constans, cordiformibus, inaequalibus, in orbem positis, et calyci insidentibus. Abit is in fructum ex duobus seminibus compositum exiguis, longiusculis, invicem iunctis, griseis, hinc gibbis, et striatis, inde vero planis, saporis acris et aromatici. Radix longa, crassa, carnosa, alba, aliquando flava: nomen habere refert *Dioscorides* [(lib. 3. c. 61. sq.) ubi tamen eorum, quae Blankardus narrat, nulla fit mentio] ex regione Caria, nunc Lango: ubi abunde crescit. Virtus seminis resolvens et carminativa est. Numeratur inter semina quatuor calida maiora. Dicitur etiam *Caros* et *Carvi.* Ge. *Feldkümmel.* Ga. *Carvi.* A. *Caraway.* B. *Witte komyn, karwi.*

CAREX est Iunci acuti species, in arenosis tumulis circa

mare succrescens; deducunt a caro: forte ob solida folia. Hodie *Carex Linn.* Cyperoides *Tourn.* Scirpoides *Mont.* vocatur plantae genus, (Monoec. Triandr.) in quo in flore masculo amentum imbricatum, corolla nulla; in foem. amentum imbricatum; corolla nulla, nectarium inflatum tridentatum; stigmata tria, semen triquetrum intra nectarium: cuius numerosae dantur species. Ge. *Rietgras, Segge.* Ga. *Glayeul de marais, lalatche* sive *leche, careiche, caret.* A. *Sedge, sheer-grass, bur-rud.* B. *Helm, rietgras, cyperbies.*

CAREX ARENARIA *Linn.* spica composita, spiculis androgynis, inferioribus remotioribus, foliolo longiori instructis, culmo triquetro; Gramen cyperoides minus repens, spica divisa *Loef.* est planta officinalis, quae in Europae arena, praesertim mobili, habitat. Radix, [recens effossa odorem spirat terebinthinaceum,] exsiccata autem suavi odore gaudet viribusque aperientibus, diureticis, stomachicis et emmenagogis. Sunt, qui ei virtutem bechicam, imo ecbolicam tribuant. Nonnulli cum sarsaparilla viribus convenire autumant. A. *The sea carex.* Ga. *Laiche des sables.* Ge. *Sarsaparille.* B. *Zandige cyperbies, helmdraad.*

CARICA; sic *Ficus* vocatur a Caria, natali solo. — **CARICA** *Linn.* est arbor, seu plantae genus, (Dioec. Decandr.) in quo in flore *masc.* calyx subnullus; corolla quinquefida, infundibuliformis; filamenta in tubo corollae, alterna breviora; in *foem.* calyx quinquedentatus, corolla pentapetala: stigmata quinque; bacca unilocularis polysperma. Species eius, quae *Papaya* dicitur, fructus sapor fatue dulcis. In calidioribus ob refrigerantem vim multum comeditur. [In calidioribus regionibus succum lacteum, in caulibus contentum, ob vires vermifugas magni faciunt. Experimenta tamen Corvisarti illas vires neutiquam confirmarunt. A. *The papaw tree.* B. *Papayaboom, gemeene pompoenboom.*] Ge. *Papayabaum, Melonenbaum.* Ga. *Papayer, papou.*

CARIES, TEREDO, TEREDUM et **PAEDARTHROCACE** est ossis cancer, seu corruptio et exesio, cum periostei ablatione, et mutatione coloris ossis naturalis in flavum, fuscum vel nigrum, pro maiori minorive corruptionis gradu, a medulla in eius cavernulis putrefacta, vel aliis humoribus acribus, ibidem subsistentibus, ossis laminas corrodentibus, separantibus ab invicem, orta. Si interna pars ossis prius corrumpatur, *Spina ventosa* dicitur. Ge. *Beinfäule, Beinfrass.* Ga. *Carie, pourriture et vermoulissure des os.* A. *Rotteness* or *caries of the bones.* B. *Beenvreter, opeeten der beenen.*

CARINA est illud rudimentum seminale primum, quod a mare communicatum ovo foeminino, si incubatur, post varias mutationes fit ipsum animal; quodque proprie sic a figura dicitur; constare observatur ex cerebro, cerebello, me-

dulla spinali, ex quibus, explicatis, auctis, mutatis, cum aliis accretis coniunctis, animale corpus nascitur.

CARINA botanicis dicitur petalum inferius seu nectarium inter *alas* positum in floribus papilionaceis, quod in modum carinae navis excavatum est. *Carinata* dicuntur folia, in quibus pars prona disci longitudinaliter prominet. Ge. *Nachenförmige Blätter.* Ga. *Feuilles carinée.*

CARLINA seu **CAROLINA**, *Chamaeleon albus*, planta officinalis, (Syngenes. Polygam. aequal.) *Carlina acaulis* caule unifloro, flore breviore *Linn.* quae habet folia ex radice erumpentia, longa, ampla, profunde incisa, repentia, in orbem disposita, aspera, aculeata instar carduorum, coloris viridis pallidi: calyx communis, ventricosus, imbricatus; squamis numerosis, acutis, quarum interiores in orbem positae, longissimae, nitidae, coloratae, coronantes florem compositum, patentes: floris discus sat patulus, constans flosculis fistulosis. Semina post singulum florem sunt in apice vel papposa, vel emissis radiis penicilli modo coronata, foliolis exiguis a se mutuo dissectis. Radix sat crassa, cauliformis, fibrosa, ut plurimum in superficie cariosa, foraminulenta, coloris foris rufi, intus albidi, odoris gravis et fragrantis, saporis penetrantissimi aromatici. Sic dicta a *Carolo Magno*, primo eius nominis Romanorum imperatore, cuius exercitus usu huius radicis liberatus, et praeservatus a peste olim fuisse fertur. Vocatur etiam *Leucantha*, a *λευκή, alba,* et *ἄκανθα*, quasi spina alba. Habitat in Europae montosis aridis. Radix graveolens, acris, amara et aromatica est, viribusque sudoriferis, subemeticis et stomachicis gaudet. Ingreditur orvietanum et acetum theriacale. Masticatam, aut collo suspensam, ex aliis corporibus robur attrahere fabulose dicitur. Est etiam *Carlina gummifera;* carduus pinea, chamaeleo albus *Dioscoridis,* in Italia et Archipelago nascens, cuius radix vulnerata succum lacteum, tandem spissescentem, fundit, et quae ixion, ixia, acanthina, mastiche veterum fuisse creditur. Ge. *Die Carlsdistel, stammlose Eberwurz.* Ga. *Carline sans tige* ou *cameleon blanc* ou *chardonnerette.* A. *Carline-thistle.* B. *Ongestengd eewerwortel, chamaeleon.*

CARMINANTIA seu **CARMINATIVA**, **ANTIPHYSICA** dicuntur remedia flatus discutientia, simulque intestinorum dolorem tollentia, uti calamus aromaticus, foeniculum, anisum, etc. Vel etiam, quae inordinatum fibrarum in tunica intestinorum musculari motum emendant. Carminare proprie significat demulcere carminibus. Veteres enim existimabant, poëtas ope suorum carminum demulcere posse dolores atque motus nimis vehementes; unde poësios aeque ac medicinae inventor habitus est Apollo. Ge. *Windtreibende Mittel, Blähungentreibende Mittel.* Ga. *Remèdes carminatifs.*

A. *Carminative medicines.* B. *Wind-brekende* sive *dryvende middelen.*

CARNEOLUS, vide *Sardius Lapis.*

CARNIFORMIS ABSCESSUS distinguitur *Severino* a sarcomate, quod sit durior, firmiore substantia praeditus, subiectae parti affinis, non valde elatus, sed expansus, membraneis fibris intertextus, et ad musculos, inprimis prope articulos, oriri suetus.

CARNOSA FOLIA vocantur, quae interna pulpa solidiuscula referta sunt.

CARNOSA MEMBRANA, sive *Caro quadrata*, vel *Palmaris brevis*, haeret in aponeurosi palmaris longi, dicitur volam contrahere. Ge. *Der kurze Handflechsenspanner.* Ga. *Le palmaire cutané* ou *le court palmaire.* A. *Carnous membrane.* B. *Vleeschig vlies.*

CARO est substantia muscularis, constans, ut olim putabant, ex fistulis, sanguinem ex arteriis accipientibus, inque venas revehentibus. Veteribus dicitur quintuplex: *musculosa fistulosa* sive *fibrosa,* ut in musculis et corde; *parenchymatica,* qualem pulmo, hepar, lien habere dicuntur; *viscerosa,* ut intestina; *glandulosa,* ut pancreas, glandulae mammariae, salivales, etc.; *spuria,* ut gingivae, labia, penis glans, etc. sed illa distinctio minus concinna est, cum nulla caro vera sit, nisi musculosa. Gr. σὰρξ et κρέας. Ge. *Fleisch.* Ga. *Chair.* A. *Flesh.* B. *Vlees.*

CARO etiam significat substantiam istam molliorem fructuum succulentorum, quae cortici subest, quam alias pulpam vocamus, ut *Pulpa*, vel *Caro cassiae*, *cydoniorum*, *peponum.* Ge. *Fleisch*, *das Weiche im Obst.* Ga. *Chair.* A. *Pulp.* B. *Vlees.*

CARO QUADRATA, vide *Carnosa membrana.*

CAROBE s. **CAROBA**, idem quod *Ceratonia* s. *Siliqua dulcis.* [A. *The carob tree* sive *St. John's tree.* B. *Karobenboom*, *St. Jans brood.* Ga. *Le coroubier, carouge, pain de St. Jean-batiste.* Ge. *Johannisbrodbaum*, *Bockshornbaum*, *Sodbrodbaum.*]

CAROTA et **CARYOTA** credunt a Germanica voce derivari, *Gaar root*, hoc est totum rubens, quia radix intus et extus obscure rubet: sed errant, nam a Graecis vocem hanc mutuati sunt Romani. Derivatur enim a κέρας, quod Dores κάρας dixerunt. Ge. *Karotte*, *rothe Rüben.* Ga. *Betterave.* A. *Red beet.* B. *Karoote.* — Et haec quidem est radix *Betae rubrae*, seu *Betae vulgaris* floribus congestis *Linn.* cuius usus maxime culinaris, et qualitas aquosa, dulcis et diluens est. Vide *Beta.* — Alia vero est *Carotta,* scilicet *Daucus carotta Linn.* (Pentandr. Digyn.) Vide *Daucus.*

CAROTICA sunt ea, quae soporem inducunt. A καρόω,

soporem induco profundum; nam ὁ *κάρος* est talis somnus, e quo quis aegre expergefieri potest.]

CAROTIDES ARTERIAE sunt duae arteriae ortae ex aorta paulum supra cor, ubi incurvari incipit, sursum exporrectae versus caput; una est *dextra,* communi cum subclavia trunco, qui arteria innominata dicitur, oriens, altera *sinistra,* ex ipso aortae arcu proveniens; utraque adscendit ad latera tracheae, nullos ramos dans; in progressu vero ad latus laryngis dividitur in *externam* et *internam. Externa,* paulum reflexa, ad fauces, faciem, capitis verticem et retro aures varie distribuitur. Alter vero ramus, seu *Carotis interna,* os cuneiforme transit. In eo enim peculiaris in utroque latere canalis insculpitur, qui *canalis caroticus* dicitur, sicque rursus inflexa ductu instar S. duplicis canali osseo elapsa, *τῷ ἐγκεφάλῳ* suo sanguine prospicit, atque circa nervum ophthalmicum ascendens, ad latera porrigitur, deinde ad anteriorem cerebri regionem intra ductum nervorum olfactoriorum, ibique cum socia alterius lateris communicat. Tum ramis suis in substantiam cerebri eiusque partes distribuitur, aliis vero in arteriam basilarem inseritur, et per hanc, tum etiam per alios ramulos cum arteriis vertebralibus earumque ramulis, ad expeditiorem sanguinis in cerebro circulum coniungitur. *Soporales,* seu *carotides,* vocantur, quia insignis earum ramus ad tempora ascendit. *Celso* et *Carpo σφαγίτιδες* appellantur, id est, iugulares. A *καρόω, soporem induco.* — Melius tamen nomen hoc deducitur a *κὰρ,* vel *κάρα, caput.* Ge. *Die grossen Pulsadern am Hals.* Ga. *Artères carotides.* A. *The carotik arteries.* B. *De krop-slag-aderen, de slaap-slag-aderen.*

[CAROTINE est a Wackenrodero in extracto, e succo recenti Dauci carottae parato, detecta materia sui generis, coloris purpurei, pulchras formans crystallos, in oleis tantummodo aethereis pinguibusque solubilis, et aliquam cum myricine similitudinem habens.]

CARPENTARIA; ita millefolium in Gallia vocatur, proprie *Herba Iudaica;* sic dicitur, quod fabri lignarii ea vulneribus medeantur: eo quoque nomine *Nasturtium hyemale* s. *barbarea* appellatur.

CARPESIUM qualis sit planta, inter eruditos disquiritur; alii cubebam volunt, alii ruscum, alii aliud quid. Hodie *Carpesium* est plantae genus, (Syngenes. Polygam. superfl.) cuius receptaculum nudum; pappus nullus; calyx imbricatus, squamis exterioribus reflexis, et cuius duae species numerantur. Gr. *Καρπήσιον,* a *κάρφος, festuca tenuis,* vel *palea,* quae in frugibus aruit: vel e *κάρφη,* cum verius de caulium, quam radicum sarmentis dici videatur.

CARPHOLOGIA dicitur, dum aegri in morbis, vel acutis, vel chronicis, a delirio, vel spasmo, floccos e stragulis

evellunt, paleas colligunt, vel muscas venantur. Ex τὸ κάρφος, *palea*, vel *festuca*, et λέγω, *lego*.

CARPIA a Gallica voce *charpie* originem ducit, vulgo *carpie*. Latinis *linteamentum carptum*, vulsumve e linteis concerptis: *linamentum rasile*. Gr. τὸ τιλτὸν, μοτὸς, διάσυρος *Aeginetae*, τίλμα *Apsyrto*. *delinamentum sanarium*; est concerptum linamentum, quo vulneri ulcerive immisso sanies inanitur. Ἔμπυος μοτὸς *Hippocrati linamentum rasile*, e lanugine linteorum erasa conficitur. ξυστὸς, μοτὸς, ξύσμα *Erotiano*. ἄχνη ὀθονίου, *Hippocrati*. Ge. *Carpey*, *ausgefaselte Leinwand*. Ga. *Charpie*. A. *Lint*. B. *Geschrabde wieken*. — *Linamentum tortile* e materia contorta fit, στρεπτὸς μοτὸς. Ge. *Karpiemeissel*. Ga. *Tente*. A. *Plucking of lint*. B. *Gedraide wieken*, vulgo *pluksel*.

CARPINUS est plantae genus, (Monoec. Polyandr.) in quo in flore *masculino*: calyx monophyllus, squama ciliata; corolla nulla; stamina viginti; in *foeminino*: calyx monophyllus, squama ciliata; corolla nulla, germina duo, styli singulis duo; nux ovata. Cortex huius arboris est scaber et asper, coloris albescentis: rami valde extensi; lignum durum, albescens; folia satis ampla, dentata, ulmi satis similia. Flos amentaceus est, petalodes, axi longo communi adnatus; staminibus multis sub foliolis natis, in uno loco plantae haerens. Ovarium ovatum apice piloso, membranaceo involucro tectum, et tubis binis instructum, fit fructus in eadem planta loco a flore remoto, in spicis foliaceis reconditus, osseus, umbilicatus, compressus, striatus, foetus nucleo rotundo acuminato. Eius species sunt *Carpinus betulus* squamis strobilorum planis. Ge. *Hain- oder Hornbuche*, *Zwergbuche*, *Weissbuche* etc. Ga. *Le charme commun*. A. *Hornbeam*, *horse beech tree*. B. *Iokhout*, *hanebeuk*, *Iokboom*. — Et *Carpinus ostrya*; squamis strobilorum inflatis. Ge. *Hopfen-*, *italienische Hagbuche*. Ga. *Charme à fruit de houblon*, *le bois dur*. A. *Hop-hornbeam*, *iron wood*. — Putatur dici a carpo, vel a κάρφω, *sicco*, quia lignum habet siccum, vel quod facile finditur.

CARPIO s. *Cyprinus Carpio Linn.* est piscis carnis mollis bene nutrientis, parum glutinosae, qui in aquis dulcibus habitat. *Ossicula carpionis* s. *Lapides carpionum*, e capite huius piscis olim, ut alia similia ossicula, in officinis ob varias iis falso adscriptas virtutes asservabantur. Ge. *Karpfe*. Ga. *Carpe*. A. *Carp*. B. *Karper*.

CARPOBALSAMUM est Balsami Opobalsami fructus, figurae ovatae, pisi magnitudine, cortice fusco rugoso tectus, qui in quibusdam compositionibus veterum, et inprimis in theriaca, adhibetur, sed rarissime prostat, hinc recepto hodie usu baccae Iuniperi, vel Cubebae, substituuntur. Ex καρπὸς, *fructus*, et βάλσαμον. Vide *Balsamum*.

[**CARPOTICA** ordinis morborum, ad classem *geneticorum* pertinentis, nomen, a Mason Good male excogitatum. Nam cum a *καρπὸς*, *fructus*, *foetus*, descendat *καρποτικὸς*, hac denominatione morbos, ad foetum pertinentes, potius, quam quos Mason Good ea designari cupit, morbos scilicet, ad pariendi negotium spectantes, designari posse patet.]

CARPUS, vulgo **BRACHIALE**, prima palmae pars *Celso*, *καρπὸς*, *κτεὶς Hesych.* [Sub *κτένας* autem Poll. *onom. II.* 144. non totum carpum, sed nonnisi quandam eius partem intelligere videtur. *Κτεὶς* quoque apud anatomicos graecos trigonum illud spatium, quo hypochondrium inferius terminatur, pecten, significat.] est pars brachii inter partem inferiorem cubiti et manus. Constat ex ossiculis octo, in duos ordines distributis. In primo, vel superiori ordine sunt 1. os naviculare, 2. semilunare, 3. triquetrum s. cuneiforme, 4. subrotundum s. pisiforme. In altero, vel inferiori, sunt 1. os multangulare maius, 2. multangulare minus, 3. magnum, 4. unciforme s. uncinatum. Per primum cubitus manui connectitur, secundus cum metacarpo coniungitur. Ge. *Die Handwurzel.* Ga. *Le poignet, l'avant bras, le carpe.* A. *The wrist.* B. *Voor-hand, gewerf van de hand.*

CARTHAMUS sive **CNICUS** est planta, (Syngenes. Polygam. aequal.) cuius calyx ovatus est, imbricatus, squamis apice subovato-foliaceis. Species officinalis est *Carthamus tinctorius Linn.* foliis ovatis integris, serrato-aculeatis; Cnicus sativus *Bauh.* Haec caulem unicum ad altitudinem duorum circiter pedum dimittit, rectum, longum, rotundum, lignosum, durum, in parte superiore in plures ramos divisum: folia sunt oblonga, mediocriter lata, acuta, venosa, ad ambitum multis spinis instructa: summitates eius habent multa capita desquamata, avellanae crassitie, alba, foliorum capitulo instructa. Hisce floribus delapsis apparent semina oblonga, nuda, hordei grano paulo crassiora, polita, alba, splendentia, cortice duro tecta, et plena medulla alba, dulci, oleosa, postea acri, et nauseosa. Radix est tenuis. Flores tinctoribus inserviunt ad colorem rubrum conficiendum. Fucus quoque, s. cosmeticum, ex eis paratur. Flores interdum fraudulenter croco intermiscentur. Qualitas huius plantae nauseosa est, purgans et diuretica. An a *καθαίρω*, *purgo*, et alvus? Vide *Cnicus.* [Chemica disquisitio florum, a Dufouro instituta, has iis inesse docuit partes: cerae 0,9, resinae 0,3, resinosi pigmenti rubri 0,5, pigmenti flavi extractivi una cum kali acetico, sulphurico et muriatico, et calce sulphurica 31,0, materiae fibrosae ligneae 49,6, albuminis 5,5, arenae partiumque plantae 4,6. magnesiae et terrae argillaceae 0,5, oxydi ferri 0,2, aquae 6,2, iacturae 0,7. — Pigmentum rubrum, *carthamine* dictum

a Iohnio detectum, idem est, quod Doebereiner acidum carthamineum appellavit.] Ge. *Saflor, Florsaffran, wilder Safran.* Ga. *Carthame officinale. Safran bâtard.* A. *Common carthamus, dyer's safflower, mock saffron. Bastard safron.* B. *Wilde* sive *bastaard saffraan, gewoon saffloer, floers.*

CARTILAGO est pars alba, ligamento siccior, duriorque; osse vero mollior, admodum elastica et lubrica, [nunquam resarcienda. Vid. Murray diss. de anchylosi. Ups. 797. 4. et C. F. Doerner de gravior. quib. cartilag. mutation. Tub. 797. 8.] Obducit ossium capita et cava articularia, inunctaque pingui linimento, ex glandulis ligamentorum secreto, articulationem faciliorem reddit, partes varias ab iniuriis externis defendit, et fulcrum praebet, cui proximae partes adnasci possunt. Aliae cartilagines ad formandos canales minus facile comprimendos concurrunt; tales sunt cartilagines laryngis et annuli arteriae asperae. Inprimis vero ossa omnia in initio cartilaginea sunt, aut in ea formantur. Ge. *Knorpel.* Ga. *Cartilage.* A. *A cartilage.* B. *Krakebeen, knor-been.*

CARTILAGINEA botanici dicunt folia plantarum, quae sunt margine subosseo.

CARUM et CARVUM, vide *Careum.*

CARUNCULA est diminutivum *carnis.* Denotat vox aliquando morbosas quasdam carnis excrescentias; sic Celsus polypum narium *carunculam* vocat. Vel etiam particulas quasdam carneas, quae in fluxu dysenterico per alvum, et in morbis organorum uriniferorum per urinam excernuntur. Inprimis vero eminentiae praeternaturales in urethra, aut a carne luxuriante, aut a relaxatione tunicae internae genitae, liberamque urinae excretionem impedientes, ita vocantur. Ge. *Eine Carunkel.* Ga. *Caroncule.* A. *Caruncles. Carnosities.*

CARUNCULA, vide *Caput Gallinaginis.*

CARUNCULA LACRYMALIS s. OCULI est corpusculum in angulo maiori oculi situm, spongiolae formam habens, multis protuberantiis hirtum, veluti acinus botryos, colore rubro, factum ex membrana interna palpebrarum, operculi instar incumbens sacculo lacrymali, transsudans ex glandulis suis sebaceis continuo humorem tenuissimum, ne arescat, vel cum vicinis concrescat partibus. Eius usus est, ne palpebrae contra bulbum oculi perfecte claudantur, sed per hanc eminentiam cavum maneat, in quo liquidum lacrymarum collectum per puncta deinceps lacrymalia absorberi commode possit. Oblinit quoque sebo suo partem palpebrarum, quae absque ductibus Meibomianis est. Non reperitur haec caruncula in animalibus, quibus cortina, seu palpebra tertia, aut membrana nictitans, adest. Ge. *Der Thränen-*

hügel, die Thränencarunkel. Ga. *Caruncule lacrymale.* A. *Caruncule of the eyes.* B. *Het oogkliertje.*

CARUNCULAE MYRTIFORMES sunt orificii vaginae muliebris corrugationes, seu membranosae inaequalitates nullo certo numero comprehendendae, quae in parturientibus et post partum ita obliterantur, ut earum vestigium saepe exiguum remaneat. Ut plurimum conspiciuntur quatuor; ex hymenis laceratione creduntur oriri, et nunc duae, vel tres, nunc quatuor observantur, eo praecise loco, ubi olim hymen erat; varii tamen recentiorum eos semper ex hymene dilacerato oriri negant. Partim sunt attriti hymenis reliquiae, partim indurati fines columnarum vaginae, denique valvulae mucosis lacunis praepositae in carnis per aetatem speciem induratae. *Carunculae* enim *myrtiformes* aliae pone hymenem ponuntur, quae sunt apices tumidi, obtusi, verrucosi, callosi, columnarum vaginae, in hymenem innati. Aliae *carunculae* sunt valvulae sinubus mucosis praepositae, quando in naturam carnosam crassamque per aetatem abierunt. Ge. *Myrtenförmige Warzen.* Ga. et A. *Caruncules myrtiformes.* B. *Vleeschige heuveltjes.*

CARUNCULAE PAPILLARES s. **PYRAMIDES MALPIGHII** sunt corpuscula exigua in renibus, numero octo, decem, duodecim ad viginti. Proprie sunt fasciculi a concentratione canaliculorum, seu tubulorum urinariorum, ex quibus renum substantia maxime constat, orti, qui urinam a canaliculis recipiunt et in pelvim deducunt. Ge. *Malpighische Pyramiden.* Ga. *Caruncules papillaires* ou *les mammelons.* A. *Caruncules in the kidneys.* B. *Tepelwyze kliertjes.*

CARUS (gr. *κάρος*) est sopor profundus, sine stertore, in quo aegri vellicati, compuncti, aut vocati, vix sensationis notas ostendunt; absque febre, vel, ut multi volunt, cum febre; circa morbos enim soporosos maxime dissentiunt medici: lethargo maior, et apoplexia minor est. Differt ab hac, quod stertor absit, et a syncope, quod facies non palleat. Causa est compressio originis nervorum, liberum fluidi nervei motum per nervos sensorios et motorios sufflaminans. Inde *καρόω, soporem induco.* Ge. *Schlafsucht.* Ga. *Le carus.* A. *A profund sleep.* B. *Slaapzugt. Slaap-ziekte.* [Alius sententiae est Osiander (*v. d. Entwickel. Krankh.* I. p. 72.). Nam *carum* vocari vult profundum somnum, in quo tamen sensus adest ita, ut expergefieri mox dormientes possint.]

CARYOCOSTINUM est electuarium, sic vocatum, quod caryophyllos et costum recipiat.

CARYON s. *κάρυον* nux est cuiusvis generis, sed praesertim iuglandis: a *κάρα, caput,* quia est fructus rotundus, instar capitis humani: vel quia capiti gravedinem adferat.

CARYOPHYLLATA, *Geum urbanum Linn.* floribus ere-

ctis, fructibus globosis, villosis, aristis uncinatis, nudis, foliis lyratis (Icosandr. Polyg.) Caryophyllata vulgaris *Bauh.* Est planta, quae habet folia lobata, id est, quibus ad latera excrescunt alia folia prioribus maiora, coloris viridis fusci, in margine incisa. Flos est rosaceus, constans quinque petalis in orbem positis, e divisuris calycis monophylli et pelviformis prodeuntibus. Pistillum abit in fructum fere globosum, in quo semina plurima colliguntur oblonga caudata. Radix crassior, oblonga, obrotunda fere et fibrosa, coloris obscuri, odoris caryophylli: unde nomen habet. Qualitatis est stypticae, fragrantis, antacidae, gaudetque viribus adstringentibus, pellentibus, sudoriferis. Crescit in nemoribus Europae. Appellatur etiam *Herba benedicta* et *Sanamunda* a divina sua efficacia. [Trommsdorffius, qui accuratiorem, quam Morettius et Melandrius, analysin chemicam radicis bene siccatae dedit, in mille eius partibus invenit olei aetherei, peculiaris naturae, secundum Gmelin. II. p. 1147. 0,39, resinae fere insipidae 40,00, principii scytodepsici, aqua et alcohole solubilis 100,00, eiusdem principii, in aqua et alcohole non solvendi, una cum salium muriaticorum vestigiis 310,00, materiae similis cum tragacanthae 92,00, tum gummosae, principio extractivo nuptae 158,00, et fibrosae materiae cum sulphuris vestigio 300,00. Virtutem praecipuam ab utroque principio scytodepsico pendere inter omnes constat, quamquam haud negandum est, oleo quoque aethereo aliquas efficaciae partes concedendas esse. Hinc plurimi medici hoc remedium cortici peruviano substitui posse crediderunt.] Ge. *Nelkenwurz*, *gemeine Benedictenwurzel.* Ga. *Benoite commune*, *galiot*, *herbe benite.* A. *Common avens.* *Herb bennet.* B. *Gemeen nagel-wortel* of *kruid.* — Datur et alia species *Caryophyllatae, aquatica* scilicet, flore nutante *Bauh.* s. *Geum rivale* floribus nutantibus, fructu oblongo: aristis plumosis *Linn.* quae in pratis humidis habitat, et cuius radix in intermittentibus febribus laudatur. [minus tamen efficax est priore. A. *The water avens.* B. *Beekig nagelwortel.* Ga. *Benoite aquatique.*] Ge. *Wasserbenedictenwurzel.* *Wassermärzwurz.* *Waldbenedicten.*

CARYOPHYLLEUS FLOS. — *Caryophyllaei flores* apud *Tournefortium* propriam classem constituunt, quae illos flores comprehendit, qui componuntur ex pluribus petalis in orbem positis, ex imo calyce tanquam ex tubulo quodam emergentibus. — In specie vero *Caryophyllus* (*Dianthus Linn.* Decandr. Digyn.) est planta florifera, monangeia, polysperma, cuius flores caryophyllos olent, unde nomen, et cuius numerosissimae species et varietates tum in hortis coluntur, tum sponte proveniunt. Flores *Dianthi caryophylli*, seu *tunicae* ob vires cordiales in officinis prostant. Ge. *Nägelblumen*, *Grasblumen*, *Nägeleinblumen*, *Nelken.* Ga.

Girofflée, oeillets. **A.** *Gilli-flower,* or *clove, July-flower.* **B.** *Nagelbloemen, angelieren, teste-bloemen.*

CARYOPHYLLI, GARYOPHYLLI, aç si diceres *Nucifolium,* nomen, quod ipsi rei neutiquam respondet. *Caryophyllorum* arbores propagantur in India orientali maturo ipsorum fructu, qui non est vulgare illud *Caryophyllum,* in tabernis notum; illud enim rudimentum saltem est fructuum. Ipse hic fructus aromaticus immaturus non aliud videtur esse, quam quod, verbi gratia, in rosa calycem, et quidem speciatim eius capitulum, tandem fructum Cynosbati constituit, scilicet calyx floris. Huius pars superior in quatuor cuspidulas divisa cum rosarum illo cortice lacinioso, alabastri nomine noto, convenire videtur. Ipse flos summitati huic innascens exterius quatuor crassioribus pelliculis involvitur; quae invicem complicatae globulum illum efformant, seu florem nondum apertum, hisque se pandentibus, flos demum in conspectum venit, itidem quatuor foliolis primo candidis, deinde virescentibus, ex umbilico, sive quadrato alveolo enatis constans, et multis staminulis albis, antherae in modum, quasi totidem flosculis, prominulum ex umbilici medio apicem, vel clavum, seu pistillum, ubique cingentibus, consitus. Baccae quando e viridi aut pallido rubescere incipiunt, capitulum aperiunt, floremque ostendunt et earum vindemia instat, cratibus imponuntur, ac latis Ari foliis tectae per aliquot dies fumo macerantur, deinde in sole exsiccantur, donec fulvum illum colorem acquisiverint, quali vulgo cernuntur. Arbor vocatur Caryophyllifera, *Ts-hinka* dicta, *Caryophyllus aromaticus Linn.* Caryophyllus aromaticus fructu clavato monopyreno *Pluk.* (Polyandr. Monogyn.) cuius corolla tetrapetala, calyx tetraphyllus, duplicatus; bacca monosperma, infera. Provenit praecipue in Moluccis terrisque aridissimis. Caryophylli qualitatis sunt aromaticae, calidissimae; hinc etiam in substantia plura medicamenta composita ingrediuntur. Prostat in officinis tinctura, balsamum et oleum destillatum eorum, hoc tamen ultimum plerumque iam oleo quodam expresso, et substantia caryophyllorum resinosa admixta adulteratum ad nos adfertur. Usus eius in odontalgia et carie. Ge. *Nägelein, Würznelken.* Ga. *Clou de girofle.* A. *Cloves.* B. *Nagelen, kruid-nagelen.* — Fructus porro maturi quadruplo fere maiores sunt et crassiores, vulgo *Anthophylli* dicti: nucleum continent durum maiores; sunt et magis ventricosi minusque acres. Ge. *Mutternelken.* Ga. *Antofles, meres de girofles.* A. *Great cloves.* B. *Moeder nagelen.* [Trommsdorff e mille partibus caryophyllorum obtinuit olei aetherei 180; materiae extractivae et principii adstringentis 170, gummi 130, resinae 60, fibrae vegetabilis 280, et aquae 180. — In resina inclusum maiori minorive copia detexerunt Bagetus et Lodibertus princi-

pium crystallinum, quod alcohole fervente et aethere facile, in alcalibus causticis, iisque calore non adiutis, parum solvitur, ab acido sulphurico primum vivide rubro, postea nigro colore inficitur, calore liquescit et in sublime sub acicularum albarum forma rapitur. Cui quidem principio Bonastre *caryophyllines* nomen imposuit.] — Est et alia species admodum rara, minori forma, sed magis denticulata, quae vocatur Ge. *Kronnägelein, Königsnelken.* B. *Kroonnagelen.* — Cortex porro quidam ex America, et insula Cuba allatus, qui odore et sapore caryophyllis neutiquam cedit, dicitur *cortex Caryophyllorum;* arboris Xocoxochiti, seu Piper Tavasci dictae ab *Hernandez.* Vide *Cassia caryophyllata.* — Sunt et alii *Caryophylli, Plinii* dicti, rotundi, magnitudine ribium, colore fusco, facile friabiles, racematim Botri instar succrescentes. Folia habent magna. Sapor seminis intus conclusi imbecillem caryophyllorum saporem refert. Idem sine dubio sunt cum granis, quae hodie *Amomum racemosum* vocamus. Vide *Amomum.*

CARYOTA, vide *Carota.*

CASAVE seu **CASSAVE** est panis ex radice *Iatrophae Manihot Linn.* in America meridionali cultae paratus. [Continet enim radix magnam amyli copiam, cum succo lacteo, admodum acri atque venenato iunctam: cum tamen hicce succus admodum volatilis sit, atque vel simplici radicis siccatione, vel caloris auxilio amoveri queat, paratur ex hac Iatrophae Manihot radice, in pulverem redacta, panis admodum nutriens. De acido iatrophico vid. infra sub *Iatropha.*] Succus radicis maxime venenatus, hinc sedulo exprimitur, atque igne radix ipsius torretur. Ge. Ga. A. B. *Cassave* s. *Cassawy.*

CASCARILLA est cortex cannulatus, sive in tubulos convolutus instar cinnamomi; colore corticem peruvianum utcunque refert, sed minus crassus est; saporem habet acrem, aromaticum, amarum; odorem, dum incenditur, fragrantem, hinc Nicotianae aliquando admiscetur. Arbor, e qua hic cortex detrahitur, est Eleutheria *Pharm. Lond.* et *Edimb.* Ricinoides Elaeagni folio *Catesb.* *Croton Cascarilla Linn.* foliis lanceolatis acutis, integerrimis, petiolatis, subtus tomentosis, caule arboreo (Monoec. Adelph.). Fert haec flores exiguos, hexapetalos, albicantes, flavis apicibus, baccam trilocularem, trispermam. Arboris altitudo decem, vel duodecim pedum est. Adfertur ad nos cortex ex America meridionali. Cortex hic antea cortici peruviano admixtus fuit, vel substitutus. *Stisserus* eum sine dubio primus in Europa adhibuit, et ab eo tempore ob qualitatem suam amaram et fragrantem vimque tonicam, largissimus eius est in medicina usus, in febribus, diarrhoeis, dysenteriis, morbis malignis, et affectibus pectoris, in quibus roborantes,

discutientes et sedantes vires exserit. Datur in substantia, in forma pulveris ad scrupulum semis, in electuario, in extracto, tinctura et decocto. Ge. *Schacarillarinde*, *Cascarille*. [Ga. *Croton à feuilles de chaleb*, *sauge de Port de paix*, *elaterienne*, *Quinquina gris*, *Cascarille*.] A. et B. *Chaquerille*. — Cascarilla vox Hispanica, scilicet diminutivum corticis fragilis.

CASEUS constat ex lactis partibus tenuioribus, et vel ex sero lactis ebutyrato acidis coacto, vel ex lacte integro formatur. Terreas et acriores lactis partes continet, minus nutrit, et chylum crudiorem sanguini infundit. Ge. *Käse*. Ga. *Frommage*. A. *Cheese*. B. *Kaas*.

CASIA idem quod *Cassia*. A veteribus *Cassia*, Graec. *Κασσία*, [Diosc. I. 12. ad q. l. Sprengel de etymologia quoque nominis quaedam monuit] etiam Cinnamomum appellatur.

[CASSIA ABSUS, cuius semina, sub nomine *Tschischm* nota, mercatores ab urbe Cairo versus Darfur iter facientes inde reportant, recentissimis temporibus adversus ophthalmiam aegyptiacam valde commendata sunt. Rustius spem, de huius remedii contra hunc morbum efficacia conceptam, suis experimentis fortasse propterea frustratam vidit, quod illud adhiberet in aegrotis, iam diu cum ophthalmia confligentibus. Continent multum mucilaginis et praeter principium adstringens, libero acido nuptum, volatile quoddam, vapore pungente et aromatico sese prodens. A. *The fourleaved cassia*. B. *Egyptische kassie*, *vierbladige senna*. Ga. *Casse hispide*. Ge. *Aegyptische Senne mit vier Blättern*.]

CASSIA ANISATA cortex Indiae orientalis, qui anisi odorem et saporem habet. Ge. *Anisrinde*.

CASSIA CARYOPHYLLATA, Caryophyllus aromaticus Indiae occidentalis, foliis et fructu rotundis, dipyrena *Pluk*. *Myrtus caryophyllata* pedunculis trifido-multifloris, foliis obovatis *Linn*. (Icosandr. Monogyn.) est arbor utriusque Indiae, cuius cortex convolutus ad nos adfertur, Cinamomo sat similis, qualitatis aromaticae et fragrantis, virtutisque stomachicae et cephalicae. Sed etiam semen huius arboris haud ita pridem in officinas nostras, ut multi putant, introductum, iisdem viribus, summaque saporis et odoris suavitate sese commendat. Vide *Cassiae flores*. Ge. *Nägeleinrinde*, *Nelkencassie*, *Nelkenrinde*, *Nelkenzimmet*. Ga. *Casse* sive *Canelle gerofleé*. A. *Cloue bark*. B. *Genaagelde kaneel*, *westindische kruidnagelen*.

CASSIA CINNAMOMEA, i. q. *Cinamomum*.

CASSIA FISTULA, *nigra*, seu *solutiva*, *laxativa*, ita dicta ab effectu, quoniam alvum leniter subducit, et biliosos humores expurgat. Istius fructus arbor est Conna *Rheed*. Chaiarxambar *Alp*. *Cassia fistula* *Linn*. (Decandr. Monogyn.) foliis quinqueiugis ovatis, acuminatis glabris, petiolis

eglandulatis. Arbor scilicet procera, instar iuglandis. Crescit in Indiis orientalibus, Aegypto et Alexandria, habet corticem griseum, saporis adstringentis; folia pinnata, quae fere cum iuglande conveniunt, sed acutiora sunt, instar Persici foliorum. Flores pentapetali rosacei, in orbem positi, subflavi, odoris gratissimi. Pistillum abit in siliquam oblongam, ad longitudinem pedis, rotundam, cylindricam, teretem, lignosam, aliquando compressam, in varia loculamenta divisam a dissepimentis transversim positis, obductis medulla nigra, liquida, dulci. In singulis loculamentis haerent semina depressa, dura, obrotunda, nitida, coloris flavi. Floribus huius arboris deciduis siliquae adeo indurescunt, ut a ventis agitatae tantum strepitum edant, ut ad duorum milliarium distantiam audiri dictum sit. Medulla nigra siliquarum acidulo-dulcis, ablatis siliquis, seminibus et sepimentis, scilicet *Pulpa cassiae*, quae etiam *Flos cassiae* dicitur, praecipue ob virtutem demulcentem et eccoproticam in usu est, aliisque laxantibus additur, cum sola flatus et tormina excitet. Emeticorum antimonialium vim vehementer infringit. Diutius adhibitam, urinam colore adeo heteroclito inficere lego. — Differt ab hac *Cassia Brasiliensis*, vel *Cassia Iavanica Linn.* siliquis magis compressis et durioribus, et pulpa amara valide purgante. Gr. *κασία μέλαινα*. Unde dicatur, non satis constat. Ge. *Röhrencassie*, *Cassienfistel*, *Cassienpfeifen*, *Purgiercassie*. Ga. *La casse en baton*, *casse laxative* sive *de boutiques*. A. *The purging cassia*. B. *Pypkassie*, *purgerende kassie*.

CASSIAE FLORES; hoc nomine iam fructus parvi et rotundi in nostris officinis prostant, qui cinnamomi odorem et saporem habent. Nonnulli putant esse fructus *Osyridis albae Linn.* quae et *Cassia monspeliensium* dicitur. Alii fructus cinamomi arboris esse autumant, alii *Cassiae* seu *Myrti caryophyllatae*, quod et verosimilius est.

CASSIA LIGNEA s. **XYLOCASSIA** est Cassiae ligneae Malabaricae, seu Sumatrensis; cortex, scilicet arboris in India orientali provenientis, quae vocatur Cassia Malabarica *Herm.* Canella Malabarica, s. Iavanensis *Bauh.* *Laurus Cassia Linn.* (Enneandr. Monogyn.) foliis triplinerviis, lanceolatis. Cinamomi in modum convolutus, Cinamomo crassior, odore, sapore et viribus longe debilior, colore magis fusco, masticata deliquescit in ore, et lentum quoddam, glutinis quasi speciem, relinquit, id quod Cinamomo non accidit, cuius reliquiae perpetuo supersunt, atque inde apparet, hallucinatos [ad quos pertinet Biedermann *de error. pharmac. p.* 9.] fuisse illos, qui cortices Cinamomi et Cassiae ligneae sibi incumbentes ab una eademque arbore detrahi crediderunt. Cum vero varii etiam alii cortices in tabernis *Cassiae ligneae* nomine occurrant, videtur in universum cor-

tices variarum specierum Lauri, cinamomi odore et sapore instructos, hoc nomine insigniri. *Παρὰ τὸ κάσαι* dictam vult Etym. M., quasi *κοσμοῦσαν διὰ τῆς εὐοσμίας τὰς αἰσθήσεις: κάσαι* [futurum verbi inusitati *κάζω*] est enim *ornare*, vel quod sensibus fragrantiam largiatur. Vocatur *Cinamomum spurium*, *Canella ignobilior*, *Cassia Syrinx*. Vide *Cinamomum*. Ge. *Mutterzimmt*, *Zimmetrinde*. Ga. *Casse en bois*. A. *Cassia lignea*. B. *Grove kaneel*, *kassie*.

CASSIDA quorundam botanicorum est *Scutellaria Linn.* (Didynam. Gymnosperm.) cuius corolla ringens est, labio superiori trifido, inferiori emarginato; calyx galeae cavitatem crista et operculo repraesentat. Ge. *Schildkraut*, *Fieberkraut*. Ga. *Toque*. A. *Hooded willowherb*. Vide *Scutellaria* et *Tertianaria*.

CASSINE (Pentandr. Trigyn.) fruticis genus in Africa proprie crescens, cuius folia nonnulli *herbam Paraguay*, seu *Apalachinen* quoque esse autumant.

CASSONADE est sacchari crudi species. Ge. *Mehl- oder Farinzucker*. Ga. *Cassonade*.

CASSUTHA recentioribus Graecis *Cassytha*, *y* in *u* transeunte, ut fere fieri solet, Latinis appellatur. Officinis et herbariis nostrae aetatis hinc deflexa pristini nominis umbra, *Cuscuta* dicitur, cum primum *Cassutha*, dein conversa *Cascutha*, postremo *Cuscuta* coeperit appellari. Sunt, qui *Podagram lini* vocent, quod quasi compedibus id, cui insederit, illiget, nec vinctum eo facile possit extricari. *Plinius h. n. XVI. c.* 44. *s.* 92. eius videtur meminisse. Est, inquit, in Syria herba, quae vocatur *Cassythas*, non tantum arboribus, sed ipsis etiam spinis circumvolvens sese; *Cassythas* enim legendum, non *Cadytas*. Iam igitur memoria *Plinii* Cassythas herba suo nomine Syriaco venerat in Latium, quod multis postea seculis usurpantes tam Poeni, quam Arabes, suis scriptis protriverunt. [De emendatione loci Pliniani, paulo ante proposita, sic statuo, ut non admittenda sit. Locus enim Plinii cum e Theophr. *de caus. pl. II. c.* 17. §. 3. *p.* 430. ed. Schneid. haustus sit, in quo omnes codices in *καδύτας* conspirant, videtur *κασύτας* Hesychii, et *cassytas* Plinii varians lectio esse, a librariis botanices ignoris profecta. Sprengel (*Gesch. d. Bot. I. p.* 71.) putat Theophrasti *καδύταν* esse Cassitam filiformem, quam Forskål in *Flor. Arab.* p. 84. Volutellam aphyllam appellavit.] Conf. *Cuscuta*.

CASSYTA quoque *Linnaeo* genus est, cuius species maxime vulgaris quoad herbam Cuscuthae, quoad fructificationem Lauro similis est.

CASTANEA est magna et crassa arbor, cortice tecta polito, fusco, maculato; lignum est durum, in igne crepitans: rami valde extensiles, et magnam umbram producentes: folia magna, ampla, longa, lata, tenuia, parum aspera, in

margine incisa, nervosa. Flos mas in hac arbore primo deprehenditur alio loco, quam ovarium, solitarius, ex calyce pentaphyllo, valde staminosus, per capillamentum tenue axi communi longo affixus, ut fiat amentaceus. Alii flores hermaphroditi constant calyce et staminibus atque ovariis apice multifido et tubis sex distinctis, uno illo communi calyce contentis. Ovarium hoc deinde, ubi se expedivit, fit fructus echinatus alio a flore primo loco in eadem arbore, subrotundus, quadrifariam dehiscens, ut plurimum, foetus castanea sub coriaceo putamine rubicundo, nucleum continente. Ill. *Linnaeus* Castaneam ad Fagum refert (Monoec. Polyandr.) et vocat *Fagum castaneam,* foliis lanceolatis acuminato-serratis, subtus nudis. Crescit haec arbor in Italia, Gallia, Germania, Hungaria. A Castano, Magnesiae oppido, vel a Castanide terra nomen habet. Non dicitur a castitate, quod quidam opinantur. Alii Castanam urbem Apuliae scribunt, non procul a Tarento. Sufficit ab urbe, vel ab agro quodam nomen hoc accepisse. Vocatur a Virgilio *Nux.* Nuces enim generaliter dicuntur omnia tecta corio duriore. Appellatus item *Διὸς βάλανος, Σαρδιανὴ βάλανος, Λοπιμὸν. Sardianae* quippe *glandes* dicuntur, quoniam in Sardinia optimae nascantur. Usus castanearum, ob qualitatem subdulcem et esculentam, licet etiam flatulentam, maxime culinaris est. Sunt, qui iis vires subadstringentes et aphrodisiacas tribuant. Ge. *Kastanien- oder Kestenbaum.* Ga. *Marronier, chateigneur.* A. *Chesnut-tree.* B. *Castanje-boom.*

CASTANEA EQUINA, vide *Aesculus.*

CASTANEA PORCINA; sic vocantur tuberosae radices *Lathyri tuberosi Linn.*, quae sub cineribus tostae satis grati saporis sunt. A. *The tuberous lathyrus, pease earthnuts.* B. *Knobbelige lathyrus, aardakers.* Ge. *Erdfeige, Erdnuss, Saubrod, knollige Platterbse, Erdeicheln* etc. Ga. *Tarnote, gesse sauvage* sive *tubereuse.*

CASTOREUM est substantia oleoso-spissa, sensim exsiccata, friabilis, inflammabilis, extus grisea, intus flava, saporis amari, odoris gravis, intertexta fibris et membranis, neutiquam in testiculis castoris, sed in duobus folliculis ovi fere magnitudine in inguinibus animalis utriusque sexus latentibus, contenta. Ipsum animal, seu Castor, a quibusdam inter amphibia, ab Ill. *Linnaeo* ad Mammalia glires refertur, et vocatur *Castor Fiber*, cauda ovata plana. Habet dentes primores duos superiores truncatos, angulo transverso excavatos, inferiores duos apice transversos; caudam compressam. Numerosae huius animalis familiae ad ripas fluviorum aedificia sua struere solent, et in Germania quoque nonnunquam, frequentius in Moscovia, Livonia, Polonia, maximo vero numero in Canada capiuntur. Capto animali illico venatores folliculos abscindunt fumoque exsiccant.

Optimum castoreum ex *Russia* advehitur, longe eo, quod ex *Canada* adfertur, superius. Quo odor gravior, saporque acrior, eo censetur praestantius. Castoreo tribuuntur vires calefacientes, nervinae, anodynae, antispasmodicae et antihystericae, hinc tum in substantia ad aliquot grana propinatur, tum in tinctura, extracto, aliisque quam plurimis praeparatis. Axungia seu pinguedo castoris viribus gaudet emollientibus, si rancida sit, resolventibus. [Diligentem Castorei disquisitionem chemicam praeter Bouillon-Lagrange et Laugier, exhibuit Brandes.] Ge. *Bibergeil.* Ga. *Du castor.* A. *Castor.* B. *Kastoor, beverzwyn, bevergeel.* — *Castorei oleum*, vide *Ricinus.*

[CASTORINE a Bizio per coctionem unius partis castorei cum sextuplo alcoholis pondere obtenta est. Ex hoc enim fervente fluido sensim refrigerato separabantur crystalli prismaticae, acuformes, albae, in aqua frigida plane non, in calida autem, uti in alcohole frigido parum solvendae, in alcohole fervente maiore in copia, in aethere cito solubiles. Calori in vasis apertis expositae liquescebant, et vaporibus expulsis ebullire videbantur. Sed hae qualitates non ita comparatae esse videntur, ut castorinen pro peculiari castorei principio habere possimus.]

CASTRATIO est *testium* excisio, seu privatio, ne quis coitui aliquid contribuere posset: vel in pueris ad conservandam vocis suavitatem, vel quando id ex necessitate corrupti testis fieri debet. Is, in quo hoc factum est, dicitur *Castratus* seu *Eunuchus.* Orientales populi eunuchis, quo ad coitum plane inepti fiant, penem et scrotum praescindunt. [Poterat et castratio excisis ovariis in sexu femineo ad impediendam nimiam foecunditatem adhiberi. Attamen haec operatio nonnisi in animalibus brutis institui solet.] Ge. *Verschneidung, Entmannung, Hodenausschneidung, Ausrottung der Hoden.* Ga. *Castration, Châtrure.* A. *Gelding* or *castration.* B. *Lubbing.*

CASUMUNAR, CASSUMMUNIAR, CASMINAR, *Pharmac. Lond.* et *Edimb.* *Bingalle, Risagon* est radix tuberosa, geniculata, Galangae similis, plantae nondum satis cognitae, Zerumbettae affinis, hoc saeculo ex India orientali in Europam advecta, quae ob vires aromaticas, stomachicas et nervinas in usum medicum cum fructu adhiberi incipit. [In Pharmac. Bat., a Niemanno edita, II. 73. tribuitur haec radix Amomo Zerumbet L.] Ge. *Cassumuniar, falscher runder Zittwer.*

CASUS in medicina varias habet significationes; vel enim denotat aliquid, quod sine praevia deliberatione accidit; vel corporis lapsum ex loco eminenti; vel observatione detectum morbum.

CASUS UVULAE, vide in *Cion.*

CATABATICA febris dicitur, quae descendendo vel decrescendo pergit. Sicque *anabaticae*, seu adscendenti, vel increscenti, opponitur. Gr. *καταβαίνειν*, *descendere*.

CATACAMBRA seu **CATAGAMBER** sunt trochisci ex terra de Catechu et argilla in India orientali parati, adstringentes, in haemorrhagia et alvi fluxu commendati. Vide *Gata Gamber* et *Gittugambir*.

[**CATACAUMA**, a *κατακαίω*, *aduro*, de ambustione, eiusque effectu, cuticulae in vesiculas, sero plenas, secessu dicitur. Ge. *Brandblase*.]

[**CATACLASIS**, a gr. *κατακλάω*, *diffringo*, denotat fracturam ossis, cum quadam vi peractam. Qui palpebrarum spasticam contractionem hac voce designari volunt, v. c. Krausius, ii hanc notionem vix ullo scriptoris graeci exemplo poterunt probare. Haud dubie subest permutatio cum catacleisis, a *κατακλείζω*, *occludo*.]

CATACLEIS est costa prima, subclavicula dicta, ex *κάτω*, *infra*, et *κλεὶς*, *clavis*, *clavicula*. Ge. *Die oberste Rippe*. B. *De opper-ribbe*. Veteres in genere ita vocant partem colli et pectoris, ubi se mutuo contingunt.

CATACLYSMUS est balneum stillatitium, dum scilicet thermae, vel aquae medicatae, in partem affectam, infirmam, destillant. Ge. *Ein Tropfbad*. Ga. *La douche*. Conf. *Embroche*. In cataclysmo tamen potius totum corpus aqua irrigatur. [A *κατακλύζω*, *abluo*, *perluo*. Prior ab auctore allata notio verbo minime inest. Hippocrates de clystere usurpavit.]

CATAGMA est ossium fractura, sive separatio continui in duris corporis partibus, quae externe duro quodam instrumento, vi partem affligente, efficitur; cuius differentiae a forma, a parte et accidentibus desumuntur. Ge. *Ein Beinbruch*. Ga. *Fracture d'os*. A. *The breaking of bones*, *fracture*. B. *Been-breuk*.

CATAGMATICA sunt remedia ad fracturae curationem necessaria, a *κατάγνυμι*, *frango*, *κάταγμα*, *fractura*. [Exposuit de his emplastris Galen. *de rem. s. g. comp.* II. c. 17. p. 535. to. XIII.]

[**CATAGOGLOSSUM** est instrumentum chirurgicum, quo lingua et inferior maxilla deprimitur, ut oris vitia accurate perspici, et idoneis tum instrumentis, tum medicamentis tractari possint. Olim nominabatur *speculum oris*. Recentissime inventum eiusmodi instrumentum sub graeco nomine memorat Ios. Frank. *Einleit. in die Klin.* p. 148. A *κατάγω*, *deduco*, et *γλῶσσα*, *lingua*. Ge. *Zungendrücker*.]

[**CATAGRAPHOLOGIA** significare dicitur artem formulas medicas rite componendi. Absona denominatio! Cum enim *καταγραφὴ* nil, nisi descriptionem, relationem in catalogum, et delineationem ichnographicam apud Graecos signi-

ficet, ab eo tantummodo ad aptam formularum medicarum compositionem adhiberi potest, qui nomen arti graecum quaerit, nec curat, num aptum illud sit, nec ne.]

CATALEPSIS, *Catochus*, *prehensio* aut *congelatio*, est species morbi soporosi, et minor quasi apoplexiae gradus, cum artuum flexilitate, et ad quosvis novos situs retinendos aptitudine, dum scilicet is, qui corripitur, in quo situ positus erat, immobilis manet, sive steterit, sive sederit, sive aliter flexus fuerit, respiratione salva, salvo pulsu, apertis oculis, sine motu, loquela aut sensu; nam rarum est, si sermones aliorum intelligant, aut cibum vel potum, quem praebemus, deglutiant. Inter externas causas sunt fulminis ictus, et acre frigus: sequitur autem inprimis post affectus tristes, vel vehementem amorem. Proxima causa videtur esse affectio, vel compressio, sensorii communis, omnes eius mutationes ad aliquod tempus impediens, qua cessante, infirmi, alacriores, ac antea, expergiscuntur, omnium, quae in paroxysmo gesta sunt, immemores. A *καταλαμβάνω*, *prehendo, corripio.* Ge. *Das Staunen, die Starrsucht.* Ga. *Catoche, catalepsie.* A. *Catochus, catalepsy, trance, carus catalepsia.* B. *Leden verstyving.*

CATAMENIA sunt menstrua muliebria, quae in foeminis puberibus plerumque singulis mensibus, ab aucta copia, et hinc intumescentia massae sanguineae inducta, turgescunt, et foras ex vasculis uteri, vel vaginae, dilatatis ex muliebribus diversa quantitate prorumpunt. Quidam menstruorum causam lunae motibus adscribunt, hoc autem concesso, necessum foret, ut uno eodemque tempore omnes simul menstruum fluxum paterentur. Nec ad effervescentiam sanguinis uterini in explicandis mensibus recurrendum est, cum sola plethora, et minor resistentia, quam vasa uteri sanguini abundanti opponunt, sufficiat. Menstrua in nostris terris incipiunt anno duodecimo, decimo tertio, vel decimo quarto. Desinunt vero circa annum quinquagesimum, verum hoc exacte determinari vix potest. Supprimuntur in praegnantibus et lactantibus. Regula tamen non est. Ex *κατὰ*, *per*, et *μὴν*, *mensis.* Ge. *Monatliche Reinigung.* Ga. *Les menstrues, les règles, sang menstrual.* A. *Womans course,* or *monthly times, menses, menstrual fluxe.* B. *De Stonden, maand-stonden.*

CATAPASMA est pulvis fragrans, qui odoris sui causa vestibus inspergitur. Item pulvis fragrans, qui post illinitionem stomacho, aut cordi, applicatur, a *καταπάσσω*, *inspergo.* Vide *Diapasma.*

CATAPHORA idem est quod *Coma*, verum in eo differunt, quod *Cataphora* tanquam genus omnium stuporum sine febre sumatur. Videtur cari levioris species, scilicet status somnolentus facile excitabilis, sine febre, delirio et oblivio-

ne. A *καταφέρω*, *deorsum fero*, quia aegrorum membra deorsum concidunt. Ge. *Die Schlafsucht.* Ge. *Cataphore.* A. *A deep* or *dead sleep.* B. *Slaap-ziekte, slaap-zugt.*

CATAPHRACTA est nomen alicuius fasciae seu ligaturae, quae thoraci accommodatur [in sterni atque costarum fracturis. Eius imaginem repraesentavit Heister. in instit. chir. tab. XXXVIII. 4. a.] Ge. *Brustbinde.* Ga. *Le plastron.* A. *Breast swaddle.* B. *Een middelyfs windzel.*

CATAPLASMA est medicamentum externum topicum pultis consistentia. Praescribitur fere duobus modis, nempe vel per coctionem, vel sine ea. Illud fit frequentius: hoc saepe maiorum est virium. In illo iubentur assumere vegetabilia, scopo convenientia, ut radices, herbas, semina, flores, fructus, etc. additis farinis appropriatis, aut illis omissis, quae omnia in sufficiente quantitate liquoris, v. g. aquae, cerevisiae, lactis, vini, etc. coquuntur ad pultis consistentiam. Hoc paratur fere ex vegetabilibus, minutim concisis, affuso tantum liquore sufficienti, ea solum quantitate, ut respondeat consistentiae pultis. Possunt hic quoque addi farinae, mica panis, olea, unguenta, sicuti quoque in prioris generis cataplasmatibus. A *καταπλάσσω*, *illino, cataplasma impono.* Ge. *Ein Breiumschlag.* Ga. *Cataplasme.* A. *A cataplasme*, or *poultice.* B. *Een pap, papzel, cataplasme.*

CATAPLEXIS hebetudo dentium est. [Gr. *κατάπληξις*, *stupefactio.*] Ge. *Das Stumpfseyn der Zähne.* Ga. *Agacement des dents.* Etiam de debilitate oculorum usurpatur [ab Hipp. *epid. VII.* 30. *p.* 674. *to. III.* ed. Lips.)

CATAPOTIUM, vulgo *pilula*, est medicamentum internum, quod deglutiendo ad alvum subducendam et purgandam, vel etiam alium in finem, in forma globulorum minorum assumitur. [Scrib. Larg. *comp.* 87. definit ita: Catapotium i. e. medicamentum, quod non diluitur, sed ita, ut est, devoratur. Occurrit etiam in Matth. Sylvat. *catapodium.* Graec. *καταπότιον*, quae vox aliquoties in Theophr. *hist. pl. IX.* 8. occurrit.] Ge. *Pillen.* Ga. *Pillules.* A. *Pills.* B. *Pillen.*

CATAPTOSIS est epilepsiae symptoma, cum homines derepente in terram concidunt. A *καταπίπτω*, *deorsum cado*; idem quod *Decidentia.*

CATAPUTIA nomen habet a Catapotiis, sive pilulis, vel a Gr. *καταπίνειν*, *deglutire*, quoniam haec grana pilularum instar deglutiuntur. Tres dantur huius species, quarum semina in officinis servantur, nempe *maxima*, quae est Ricinus Americanus maior semine nigro. *Media*, quae est Ricinus vulgaris, seu *Ricinus communis Linn.* (Monoec. Adelphia) foliis peltatis, subpalmatis, serratis, cuius semen in officinis sub nomine Cataputiae maioris prostat, et *minima*, quae est Tithymalus latifolius, cataputia dictus, vel *Euphorbia lathyris Linn.* (Dodecandr. Trigyn.) umbella quadrifida,

dichotoma, foliis oppositis integerrimis. Cataputia minor officin. Ge. *Springkörner.* Ga. *Epurge, catapuce.* A. *Garden spurge.* B. *Spring-kruid.* — Omnium vis est urens, et vehementissime purgans sursum et deorsum.

CATARACTA est visus abolitio, quae sensibili opacitate pone pupillam conspicua stipatur. Est haec duplex, *incipiens* seu *suffusio*, vel *confirmata*, seu *cataracta* proprie dicta. *Incipiens* est oculi suffusio, cum nempe nubeculae, festucae, aut muscae ante oculos volare videntur. *Confirmata* vero est, quando vel, ut veteres in omni cataracta fieri putabant, a pellicula tenui pupilla in totum, vel ex parte occluditur, ita ut radiis solaribus debitus ingressus praecludatur, et haec est cataracta spuria, vel membranosa, longe rarius occurrens; vel, quod longe frequentius fit, quando ipsa lens crystallina opaca fuit facta. Semper apparet rotunda, sed color variat, qui quo magis ad albedinem vergit, eo est melior. Est porro vel *simplex*, vel *complicata* cum aliis oculi vitiis, diciturque pro diversa specie, lactea, purulenta, virgata, radiata, etc. *Incipiens* remediis resolventibus, ut millepedibus, mercurio, pulsatilla, interdum curatur. Confirmata curatur vel acu per membranam albugineam et corneam ad cataractam usque adacta, quae acu deprimenda, et, si resiliat, comminuenda, deinde oculus aqua rosarum et alumine conquassato obligandus, vel per ipsam lentis crystallinae vitiatae extractionem. A *καταράσσω*, *confundo*, vel *impetuose deturbo*, quia saepe subito sic morbus oritur. Aliis valvae mobiles, quibus aquarum temperatur impetus, morbo nomen dedisse videntur. [Nysten eandem derivationem amplexus verbo *καταράσσειν* *labendi* adeoque neutram significationem falso tribuit, atque propterea, quod sensim sensimque visus obscuratio accidat, veluti a velo, paulatim pupulae obducto, vitii nomen deductum esse putat. Baratta (*Augenkrankh. II. p.* 37.) a graeco *καταράκτης* desumtam esse denominationem, quam Sennertus *oper. omn. II. p.* 308. pro barbara habet, recte, me iudice, statuit. Vocantur autem cataractae aut fores pendulae, quibus aditus ad urbem aut occluditur, aut iterum panditur, qualesque Livius l. 27. c. 28. descripsit. Vid. Salmas. *exerc. Plin.* p. 298. qui multis de voc. *καταράσσειν* et *καταράκτης* egit. Plura a me data sunt in *Cens. lex. med. rec.* II. p. 8 sequ.] Sed lubrica omnis est haec etymologia, cum non facile occurrat quae nunc demitti, nunc iterum attolli possunt, quibusque exemplum, quod probet, ab ullo Graeco scriptore hoc nomen huic morbo datum esse. Vocant illi *ὑπόχυμα* s. *ὑπόχυσις*. Barbari quidam cataractas *oculos veneticos* appellarunt; veneticus enim vel venetus, denotat colorem glaucum, vel dilute caeruleum. Ge. *Der graue Staar.* Ga. *Cataracte, suffusion.* A. *A cataract.* B. *De staar, een valvlies.*

CATARIA vel *Nepeta:* (Didynam. Gymnosperm.) Mentha cataria vulgaris *Bauh. Nepeta cataria Linn.* floribus spicatis, verticillis subpedicellatis, foliis petiolatis, cordatis, dentato-serratis, est planta, cuius caulis ad altitudinem circiter trium pedum adscendit, quadratus, villosus, ramosus. Folia urticae, vel melissae, in margine incisa, acuta, lanuginosa, albescentia, odoris penetrantis, saporis acris. Flores monopetali, labiati, in summitate ramorum nati, flavi, aut albescentes, in spicam congesti, galea erecta, bifida, subrotunda, barba tripartita, segmento medio excavato, eleganter crenato, amplo; caeterum binis segmentis, ut alis, orificium patulum labiorum cingentibus. Semina quatuor, ovalia. Radix in multos ramos divisa, lignosa. Planta saporem aromaticum habet, odoremque quasi ex mentha et pulegio compositum; gaudet viribus pellentibus, cephalicis et anthelminthicis. Plerumque tamen in insessu tantum adhibetur. In ruderatis Europae crescit. Videtur vox inde imposita, quia cati, seu feles, hac planta delectantur et vescuntur. Ge. *Katzenkraut, Katzenmünze, Katzennepte, Katzennessel* etc.. Ga. *Herbe au chat, pouliot, menthe de chat, cataire, herbe aux chats.* A. *Nip, the common nep, cat-mint.* B. *Katte-kruid, nippe, neppe.*

[**CATARRHEXIS** (κατάῤῥηξις) proprie ab Hippocr. *Coac. praenot.* p. 270. to. I. ed. Lips. de violenta alvi solutione adhibetur, addito κοιλίης, quod deest *Epidem.* IV. p. 529. to. III. Descendit a καταῤῥήγνυμι, quod Hippocrati admodum frequens est non solum de subitaneo et violento alvi profluvio, sed et de tumorum ruptura. Hoc ultimo sensu adhibuit Pt. Ios. Schneider in *Medic. pract. adversar.* cum magnam eamque subitam sanguinis per alvum effusionem, a vase sanguifero rupto derivatam, *catarrhexin veram* nominaret. Errant auctt. *Lex. term. med. chir.* etc. cum quamlibet alvi solutionem ab Hippocr. κατάῤῥηξιν vocari contendunt: nam semper subita et vehemens significatur.]

CATARRHOPUS, [Gr. κατάῤῥοπος, *deorsum inclinans,* apud Hippocr. de variis rebus dicitur, v. c. de liene versus inferiora tumente, de morbi declinatione etc. Vid. Foës. *oec. Hipp.* Sed pro catarrho ubi dictum fuerit, equidem nescio] seu **CATARRHUS** veteribus dicitur humorum ex capite ad subiectas partes, ut nares, os, pulmones, etc. defluxus; velut in coryza et brancho contingere putabant, quem pro diversitate loci variis nominibus distinguebant. Vetus est versiculus:

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catarrhus.
Ad fauces branchus, ad nares esto coryza.

Destillationes has Graeci καταῤῥοῦς et κατασтυγμοὺς vocant, aliique fluxiones. Ex ipso cerebro nulla in nares via patet. Catarrhi potius sunt obstructiones folliculorum glanduloso-

rum in membranis pituitariis dispersorum, et humorem mucosum praeparantium; hinc etiam partes huiusmodi tunica mucosa vestitae, ut nares, fauces, pulmones, vesica et intestina, huic morbo maxime obnoxiae sunt, si vel aër frigidus subito eas contingat, vel aër humidus liberam fluidi exhalationem impediat. Quae ergo fluxiones summopere a rheumatismo differunt. A *καταῤῥέω*, *defluo*. Ge. *Ein Fluss, Husten, Schnupfen.* Ga. *Catarrhe, rhume, fluxion.* A. *A rheuma, cold.* B. *Een zinkinge.*

CATARRHALIS FEBRIS, LYMPHATICA, in genere est febris continua remittens, cuius causa in parte serosa sanguinis, aut qualitate, aut motu et excretione peccante haeret.

CATARRHUS SUFFOCATIVUS est (ut veteribus placet), quando humores excrementitii a capite ad organa respiratoria decidunt, et suffocationem minantur. Rectius in genere dicitur esse summus gradus dyspnoeae, seu respiratio subito intercepta cum vultus rubore et stertore. Huius variae causae esse possunt: humorum scilicet mucosorum in pulmonibus abundantia et subita collectio; debilitas nervorum et vasorum pulmonalium; vomica subito rupta, pusque in arteriam asperam infundens, polypus abruptus et subito in vasa maiora trusus etc. Est ergo affectus admodum acutus, summum, ni celeriter succurratur, mortis periculum inferens. Etymologia tamen vocis in sola causa serosa subsistere iubet, et respirationem ab aliis causis interceptam ad *Asthma* et *Apnoeam* referre. Ge. *Ein Steckfluss.* Ga. *Catarrhe suffoquant.* A. *A suffocating rheum.* B. *Een smoorende zinkinge.*

CATASARCA, idem quod *Anasarca.* Ex *κατὰ*, *per*, et *σὰρξ*, *caro.*

CATASCHESIS est dispositio bona, hecticae opposita. Ex *σχέσις*, *habitus, dispositio* [*corporis nondum confirmata ita, ut non facile immutari possit.* Opponi *τῇ ἕξει*, i. e. habitudini firmae, contendit Castellus. *Κατὰ* autem cum in compositione vim augendi interdum habeat, (vid. Viger. *p. m.* 638.) videtur *κατάσχεσις* illum corporis habitum denotare, qui tam parum stabilis est, ut facillime immutari queat.]

[**CATASTALTICA** medicamenta sunt reprimentia, cohibentia, et de omni humoris profluvio sistendo possunt adhiberi. Ex *καταστέλλειν*, *reprimere.*]

CATASTASIS est corporis humani, vel temporis, dispositio et conditio. A *καθίστημι*, *constituo.*

CATATASIS est extensio, tractiove corporis versus inferiora. Ex *κάτω*, *infra*, et *τείνω*, *tendo.*

CATECHU et inconvenienter *Terra de catechu,* sive *Japonica:* nam masticando liquescit, et in aqua solvi potest. Succus est durus, gummosus et resinosus, ex purpureo ni-

gricans, punctis albis intertextis, quasi situm contraxisset. Venit ex Pegu, Suratta, magni Mogolis imperio, Malabaria, Bengala et Zeilon. Inter Pinang cum foliis Betel ut plurimum usurpatur. Si tantillum ori indatur, adstringit primo, deinde saporem dulcem et gratum relinquit, eodem modo, ac folia Theae masticata. Ex recentissima Cl. *Kerr* descriptione plantae, ex qua terra Iaponica extrahitur, apparet, eam *Mimosae* speciem esse, quae in India orientali *Coira,* vel *Caira* dicitur. Ex ligno coctione extrahitur extractum, quod incolae *Cutt* vocant, ex quo verbo nomen, quod Europaeis in usu est, ortum. Ad tinctorios quoque usus in India orientali adhibetur. Olim putabatur, arborem, ex qua praeparatur, esse e palmarum ordine, et quidem: *Areca catechu Linn.* frondibus pinnatis, foliolis replicatis, oppositis praemorsis. Sed hoc recentioribus observationibus refellitur. [Recentiores observationes docuerunt, hunc succum esse nihil aliud, quam extractum e fructibus immaturis et medulla Acaciae Catechu paratum. Hunterus et Wallichius nuper Naucleam Gambir pro frutice habuerunt, e cuius foliis Gutta Gambir, i. e. terra Iaponica, aut coctione, aut infusa aqua paratur. Quae quidem diversae de origine succi Catechu sententiae probare videntur, plures arbores aut frutices succum illum largiri. Duo eius genera prostant, Bengalense et Bombayicum, quae colorum diversitate a se invicem discerni possunt.] — Succi vires sunt adstringentes. Datur in substantia, in tinctura et trochiscis, in variis profluviis, ubi adstringere convenit. Ge. *Japanische Erde.* Ga. *Cachou.*

CATHAERETICA sunt *caustica mitiora*, seu *escharotica,* sive medicamenta, superfluam carnem auferentia et perforantia. Distinguenda videntur a causticis, quia carnem vivam alterare non debent, sed quae tenaciter adhaerent, et semicorrupta vasorum ramenta ad vivam usque carnem resolvere et detergere; hinc detergentia fortissima, sive exedentia. Talia sunt alumen ustum, vitriolum, mercurius praecipitatus etc. Ex *καθαιρέω, deiicio, subverto, detraho.* Ge. *Aetzende Mittel.* Ga. *Remèdes catheretiques*, vel *caustiques.* A. *Caustick escharoticks.* B. *Brandende middelen.*

CATHARTICUM seu **CATHARMA** est in genere medicamentum purgans, quod ventriculum, intestina et quicquid in corpore heterogeneum et vitiosum fuerit, expurgat, et in communem cloacam, seu intestina, praecipitat. Vide *Purgatio* et *Vomitorium.* *Carthartica* a veteribus dividuntur in *cholagoga,* ut *rhabarbarum, scammonium, cassia fistula,* etc. vel *phlegmagoga* et *hydragoga,* ut *colocynthis, ialappa, mechoacanna, diaphaenicum*, etc. vel *melanagoga,* ut *helleborus niger, folia sennae, trochisci alhandal.* Sed illa divisio a neotericis iure reiicitur, cum purgantia ita specifice

in quosdam humores arbitrarie fictos non operentur, ut creditum. Vocatur item *purgans*, *purgatio*, *medicamentum ventrifluum Aurel.* quod alvum deiicit. *Κάθαρσις*, *καθαρτήριον*, *ἢ καθαρτικὸν φάρμακον*, *ὑπήλατον Hippocrat.* *Ἐλατήριον Eustath.* et *Poll.* *Κενόσιμον φάρμακον Moschopulo.* A *καθαίρω*, *purgo*, *mundo.* Ge. *Abführende Arzenei.* Ga. *Une purgation* ou *un remède purgatif.* A. *A purgative*, or *purging medicine.* B. *Een buikzuiveringe*, *purgatie.*

CATHARMA, idem quod *Catharticum.*

CATHARSIS est effectus remediorum *Catharticorum*, scilicet purgatio per alvum.

CATHARTICUM SAL s. **EBSHAMENSE** aut **ANGLICUM** vel **AMARUM** est sal minerale, ortum ex connubio acidi sulphurici cum magnesia, vel cum alcali fixo minerali, quod est sal mirabile Glauberi, valde album et amarum, in aqua pauca facile solubile, in igne liquescens et spumescens, alvum leniter ducens. Eiusdem indolis est *Sal aperitivum Fridericianum*, [e fonte prope Hildburghusium eductum, et cum sale thermarum Carolinarum conveniens,] cuius largissimus nunc felixque in Germania usus est.

[**CATHARTINE** vocatur flavo-fusca, pellucens materia, saporis nauseoso-amari, virium purgantium, e Sennae foliis chemica arte paranda, humiditatem ex aëre atmosphaerico attrahens, in aqua atque alcohole facile, in aethere autem plane non solubilis. Ge. *Sennabitter.*]

CATHEMERINA, i. q. *quotidiana febris.* Ex *κατὰ* et *ἡμέρα*, ac si diceres *καθ' ἡμέραν.*

CATHETER, *Immissor* vel *Demissor*, est instrumentum argenteum, vel ferreum, recurvum et fistulosum, quod per urethram vesicae immittitur; ad urinam suppressam evacuandam, vel calculum in vesica haerentem explorandum; estque vel *flexilis* in priorem usum, vel *immobilis* in posteriorem simul; vel *solidus* cum crena, qui in incisione adhibetur, excipiendo cultello dicatus in sua crena. *Aenea fistula Celso*, *σίφων Aeginetae.* A *καθίημι*, *immitto.* Ge. *Catheter.* Ga. *Cathéter*, *sonde*, *tuyau pour tirer l'urine.* A. *A catheter.* B. *Een catheter*, *een uitgeholde pyp.*

CATHETERISMUS est administratio, qua per catheterem iniectio in vesicam, mediante siphone, et cathetere, fit, vel etiam urina evacuatur, aut calculus exploratur, hinc in universum est catheteris applicatio. A *καθετηρίζω*, *catheterem immitto.*

CATHOLICUM seu **PANACEA** dicitur medicamentum universale, seu commune, omnes vitiosos humores corrigens, vel educens. In specie vero in officinis nostris prostat *Electuarium catholicon*, perantiquae compositionis, e polypodio, cassia, tamarindis, rhabarbaro et senna compositum,

quod ad unciam dimidiam assumtum, alvum leniter subducit, cuius tamen usus maxime frequens hodie in clysmatibus est. Ex *κάθολος*, *totus*, *universus*. Ge. *Ein allgemeines ausführendes Mittel, Panacee*. Ga. *Medicine universelle, panacée*. A. *A general medicine* or *panacea*. B. *Een algemeen geneesmiddel*.

CATHYPNIA est ea hominis conditio, qua gravi et alto somno est oppressus. Ex *κατὰ*, [quod in compositione interdum augendi vim habet.] et *ὕπνος*, *somnus*. Ge. *Eine sehr schwere Schlafsucht*. Ga. *Grand sommeil*, ou *profond assoupissement*. A. *Deep sleep*. B. *Een zwaare* of *vaste slaaperigheid*.

CATILLUS CINEREUS seu **OBRUSAE CATILLUS** est species catini, ex cineribus lotis facti; cuius usus est ad auri argentique depurationem. Ge. *Kapelle*. Ga. *Coupelle*. Vide *Cupella*.

CATINUS, idem quod *Cupella*.

CATOCATHARTICA sunt purgantia per inferiora, ex *κάτω*, *infra*, et *καθαρτικὸν*, *purgans*.

CATOCHE seu **CATOCHUS**, idem quod *Catalepsis*. A *κατέχω*, *detineo*. Hunc tamen morbum a nonnullis confundi cum comate vigili monet *Hofmannus;* cum tamen in comate febris plerumque adsit, *catochus* vero sit spasmus generalis sensim factus sine febre et dyspnoea.

CATORETICA, **CATOTERICA**, idem quod *Purgantia*. [Prior vox a *κατωρὴς*, quod Hesych. per *κάτω ῥέπων*, *versus inferiora repens*, explicat; posterior a *κατωτερικῶς*, *versus inferiora ducens*.]

CATULOTICA, idem quod *cicatricem inducentia*. A *κατουλόω*, *cicatricem induco*.

CAVA VENA, vide *Vena cava*.

CAUCALIS est planta (Pentandr. Digyn.) cuius corollae radiatae, disci masculae, petala inflexo-emarginata; fructus setis hispidus; involucra integra. Habet scilicet caulem ramosum, villosum, ad altitudinem unius circiter pedis: folia aliquantulum Pastinacae similia, sed tenuius dissecta, villosa. Flos est rosaceus et umbellatus, plurimis scilicet petalis constans, inaequalibus, cordiformibus, in orbem positis, et calyci insidentibus. Abit is in fructum compositum ex duobus seminibus oblongis, quae parte, qua se contingunt, plana sunt, ab altera gibba, striata, echinata, aculeata. Nomen accepit vel a seminum effigie, quae vascula hemisphaerica imitantur, vel quod praearida strepitum edunt: vel *παρὰ τὸ κεκαῦσθαι*, quod praeter modum retorrida et exoleta sit. Nonnulli, [Dioscoride II. c. 168. teste,] *μυΐτιν*, sive pedem gallinaceum, vocarunt, quod extremum folium gallinae pedi conforme est. *Καῦκον* [praeeunte eodem Dioscoride,] dictum testatur *Oribasius*. *Hesychius καύκενον καῦ-*

λον, forte καύλιον, καὶ ἄγριον λάχανον, *cauliculus* et *olus sylvestre.* Sic forte dictum, quod semen similitudinem quandam cum calceamento muliebri habet, quod καυκίδα vocat *Athenaeus.* Vocatur quibusdam Daucus sylvestris, hinc forte ex Daucus, *Daucalis* et *Caucalis.* Ge. *Klettenkörbel, Hastdolde.* Ga. *La hérissonnée, caucalis.* A. *Bastard parsley.* B. *Ackerklitten, doornzaad.*

CAUDA, vide *Capillamenta,* et *Coccyx.*

CAUDA botanicis etiam est filum semen terminans.

CAUDA EQUINA est pars, seu extremitas inferior medullae spinalis in fistula vertebrarum lumbarium et ossis sacri, in plures funiculos nerveos divisa; ob similitudinem sic dicta.

CAUDA EQUINA, vide *Equisetum.*

CAUDEX, στέλεχος, κορμὸς; dicitur in arboribus et fruticibus id, quod a radice supra terram simplex assurgit, usque dum in ramos explicatur, et in quod a radice fertur alimonia. Producitur a concursu plurium radicularum, in unum truncum collectarum. Ge. *Der Stamm eines Baums.* Ga. *Tronc.* A. *The stem,* or *trunk* of *body* of *a tree.* B. *De stam.*

CAVERNOSAE dicuntur partes, quae parvis cellulis, spongiae instar, donatae sunt, ut penis. Vide *Corpora cavernosa.*

CAVITATES sunt ventres maiores, in quibus princeps aliquod viscus continetur; ut in capite cerebrum; in thorace pulmo, cor, etc. in abdomine hepar, lien, renes, ventriculus, intestina, vesica, etc. Eorum vulgo numerantur tres, caput, thorax et venter. Sic tamen etiam a dissectoribus minores corporis cavitates vocantur, ut cerebri et cordis ventriculi. Ge. *Hölen.* Ga. *Cavités.* A. *Cavities.* B. *Holligheden.* Vide *Ventriculi.*

CAULEDON, [graece καυληδὸν, proprie *in modum caulis*] est fractura ossis transversim facta, fracti ossis partes ita separans, ut e directo non iaceant. Ge. *Ein Querbruch.* Ga. *Fracture en travers* ou *transversale.* A. *Transversal fracture, cross-breaking.* B. *Een dwars-breuk.*

CAULIS vocatur in specie *Brassica,* quod prae caeteris oleribus insigni caule vigeat. Vide *Brassica.*

CAULIS idem quod supra solum simplex prosilit, fructificationem et folia elevans, in herbis nominatur. Sic utique *Caudex* ad frutices et arbores; *Caulis* ad herbas duntaxat pertinet. *Caulina* dicuntur folia, vel pedunculi, qui cauli inseruntur. Gr. *Καυλὸς.* Ge. *Der Stengel, Stiel.* Ga. *Tige des herbes.* A. *The stalk of any herb.* B. *Stengel, stronk.*

CAUSA morbi vocatur, quae morbum praesentem facit, estque vel proxima, qua posita ponitur morbus, vel remotior, ex qua morbi intelligitur possibilitas, haecque iterum

est vel proëgumena, sive disponens, vel procatarctica, sive antecedens, aut occasionalis. Gr. *Ἀιτία*.

CAUSODES, idem quod *Causus*. A *καίω, uro*, et *εἶδος, forma*. Quibusdam mitior gradus est *Causi*, seu febris ardentis.

CAUSTICA sive **ESCHAROTICA** vel **CATHAERETICA** sunt, quae cutim et carnem in duram crustam, sive escharam, exurunt, et si fortiora sunt, vel diutius applicata maneant, corrodunt. Sunt proprie illa, quae omnia, quibus applicantur, consumunt. Ut sunt aes ustum, mercurius sublimatus corrosivus, lapis infernalis, ferrum candens, etc. quorum priora *Caustica potentialia*, posterius *Causticum actuale* vocatur. A *καίω, uro*. Ge. *Brennende Arzeneien*. Ga. *Remèdes caustiques, catheretiques*. B. *Brandende middelen*.

CAUSTICUM CHIRURGORUM, vide *Lapis causticus*.

CAUSTICUM LUNARE, idem quod *Lapis infernalis*, qui ex acido nitri et argento paratur. Ge. *Höllenstein*. Ga. *Pierre infernale*. Vide *Argentum*.

CAUSUS seu **FEBRIS ARDENS** ea est, quae cursum suum cum maiori aestu absolvit, quam in aliis continuis adesse solet; cum hic sit urens fere ad tactum, et inaequalis diversis locis; respiratione anhelosa et cita: cutis siccitate magna; exacerbatione die impari, anxietate et inquietudine summa, lingua arida, crassa, aspera et subnigra, halitu fervido, siti fere intolerabili, delirio, pulsu celeri et duro, vigiliis, alvo vel sicca, vel liquida biliosa, urina pauca, flammea, aliisque symptomatibus insigniorem sanguinis phlogosin arguentibus. A *καίω, uro*. Ge. *Ein hitziges, brennendes Fieber*. Ge. *Fièvre chaude, ardente*. A. *A burning fever*. B. *Brandende koorts*.

CAUTERISATIO est artificialis quaedam partis corporis ustio mediante cauterio. A *καυτὴρ*, instrumentum, quo partes affectae aduruntur. Ge. *Das Brennen*. Ga. *Cauterisation*. A. *Cauterising*. B. *Brandinge*.

CAUTERIUM, (graece *καυτήριον*,) est instrumentum chirurgicum, ex ferro, auro vel argento, confectum, quod postquam incanduerit, actualem inurendi vim obtinet, cuius magnitudo et forma pro diverso usu variat. Hoc *Cauterium actuale* vocatur, et huc quoque moxae applicatio pertinet. Ga. *Cautére, feu actuel*. A. *Actual cautery*. — Sed *potentiale* cauterium comprehendit rodentia quaevis, aut exedentia medicamenta, quae etiam caustica vel septica vocantur, sive sint alcalina, sive acida. Usus cauteriorum actualium quidem hodie ad haemorrhagias sistendas rarissimus, sed eo frequentior et actualium et potentialium est in carie, excitandis fonticulis, etc. A *καίω, uro*. Ge. *Aetzmittel*. Ga. *Cautére potentiel*. A. *A potential cautery*. B. *Mogelyke*

branding, inetend middel. — Gallicis chirurgis *Cauterium* idem est, quod *Fonticulus.* Ge. *Fontanell.* Ga. *Cautère.* A. *Issue.* B. *Fontanel.*

CEANOTHUS *Americanus* foliis trinerviis *Linn.* est frutex in America septemtrionali crescens, cuius radix in morbis venereis ab incolis adhibetur. Folia in America etiam loco theae usurpantur. Ge. *Ceanothus, glatter Celaster.* A. *New Jersey Thea.*

CEDMATA dicuntur chronicae defluxiones ad articulos, et praecipue ad coxendicem. [Galen. in *explan. voc. Hipp.* exponit per τὰς ἐκ ῥεύματος χρονίους διαθέσεις, ἤτοι περὶ τὰ ἄρθρα σύμπαντα, ἢ ἐξαιρέτως περὶ τὰ κατ' ἰσχίον, in quibus verbis non cum Petito χρονίου legendum est.] A σκεδάζω, *dissipo, dispergo.* Ge. *Ein Gliederfluss.* G. et A. *Fluxion, rhume.* B. *Vloeyingen.*

CEDRIA, CEDRIUM, CEDRELAEUM est terebinthinae, s. picis, species ex Cedro parata, quam in Gallia *Oleum de Cade* quoque dicunt. Nonnulli resinam sponte a Cedro effluentem ita nominant. Vide *Cedrus.* [Hünefeld p. 128. to. I. putat, acidum pyrolignosum potius sub cedrio intelligi, amandatque ad Plin. h. n. XVI. c. II. e cuius verbis clare patet, picem non posse intelligi.]

CEDRINUM OLEUM seu **OLEUM DEL CEDRO** est oleum ex corticibus citri recentibus expressum, in quibus in folliculis peculiaribus asservatur.

CEDRONELLA OFFIC., vide *Melissa Moldavica.*

CEDRUS, *Pinus Cedrus Linn.* (Monoec. Monadelph.) foliis fasciculatis acutis; Cedrus foliis rigidis, acuminatis, non deciduis, conis subrotundis selectis *Trew.* Cedrus conifera, foliis laricis *Bauh.* Est arbor valde procera, crassa, erecta, pyramidalis, cariei non obnoxia: cortex politus: lignum durissimum, rubicundum, habens odorem cypressi. Rami tortuosi et nodosi: folia angusta, viridia parva, squamosa, Cypressi aemula. Flos est amentaceus, constans foliolis multis donatis apicibus numerosis: fructus in eadem planta loco a flore remoto natus, est bacca turgens ossiculis angulatis, foetis semine oblongo. Haec arbor crescit in regionibus calidis: in monte Libani elegantissima reperitur, hinc ob altitudinem et pulchritudinem dicitur arborum regina. Aestate, vigente calore, resina alba, pellucida, transparens, sponte absque incisione defluit, quae instar mastichis granorum indurescit. Dicitur quasi a καίω, *uro.* Nam uritur ex ea resina celebris, quae *Cedria* dicitur, vide *Cedria,* vel παρὰ τὸ κέντρον, ab *aculeo:* planta enim est spinosa. Ge. *Cederbaum.* Ga. *Cedre du Liban.* A. *Cedar.* B. *Cederboom.* — Plures aliae arborum sempervirentium species, quae vulgo *Cedri* dicuntur, ad Iuniperi, vel Cypressi quoque genus pertinent.

CELASTRUS, arbor ex iis, quae tardissime suos fructus perficiunt, an a κηλὰς, quatenus *dies hiberna*, κηλάστραι, arbores quaedam agrestes; item vasa pastoralia. — *Celastrus Linn.* Evonymoides *Isnard.* est plantae genus, vel arbor, (Pentandr. Monogyn.) cuius calyx monophyllus semiquinquefidus; flos pentapetalus, petalorum marginibus reflexis; capsula colorata, semi-involuta arillo colorato. Ge. Ga. A. B. *Celaster.*

CELE est tumor herniosus, in quacunque corporis parte natus. [Blancardus Eustathii derivationem a κηλέω secutus, huic verbo, quod nihil aliud significat, quam *delinio*, *permulceo*, inauditam notionem tribuit, *intumesco.*] Vide *Hernia.*

CELER PULSUS est, in quo arteria brevi tempore distenditur et contrahitur, qui proinde ad digitum tangentem vix subsistere, sed statim resilire deprehenditur. Respicit ergo *celeritas pulsus* tempus, in quo una fit arteriae diastole atque systole, *frequentia* vero *pulsus* numerum ictuum intra quoddam temporis spatium fientium.

[**CELIA** est potionis genus, quod, teste Plinio *hist. nat. XXII. c.* 25. extr., Hispanis in usu erat, et cuius conficiendi rationem Paul. Orosius V. c. 7. tradidit. Vid. *Glossar. man. ad script. med. et inf. latin.* to. II. p. 323.]

CELLA vel **CELLULA** nomen est, quo anatomici parvas in corpore humano cavitates, seu areolas, fibris vel laminis membranaceis, vel osseis, interceptas, et muco tenui, aut oleo et pinguedine repletas denotant. Botanici vero ita vocant cava illa loca in siliquis plantarum, aut etiam in capsulis variis dissepimentis divisis, quibus semina includuntur.

CELLULAE INTESTINI COLI sunt alternae dilatationes huius intestini, factae a tribus ligamentis iuxta illius longitudinem decurrentibus, idque contrahentibus, in quibus stercora aliquamdiu morantur. Ge. *Die Zellen des Grimmdarms.* Ga. *Cellules du colon.* A. *Cavities in the great guts.*

CELLULOSA MEMBRANA seu **TELA.** Vide *Membrana adiposa.*

[**CELOIDES** ab Aliberto scirrhus cutis cum dolore urente coniunctus nominatur. Sive enim vocem a τὸ κῆλον, i. e. *siccum lignum*, sive a κήλη, *hernia*, derivemus, intelligi nequit, quomodo tumor scirrhosus cutis, doloribus stipatus, per illam designari possit.]

CELOTOMIA est operatio chirurgica, qua hernia scalpello curatur. Nostris temporibus celotomia ut plurimum tantum in incarcerata hernia instituitur. Vide *Herniotomia.*

CEMENTATIO s. **CAEMENTATIO.** Vide *Cementum.*

CEMENTUM s. **CAEMENTUM** est pulvis ex sale, sulphure, carbonibus, arsenico, calce, etc. constans, cuius ope *cementatio* peragitur. In ea metalla in igne inter sales

siccos, aut res sulphureas, calcinantur, sic ut in limaturam seu laminas redactae, cum dictis rebus, seu *cemento*, in pyxidem caementatoriam stratificentur, et in vase tecto in igne collocentur. Hac ratione v. c. ferri in chalybem mutatio fit. Ge. G. A. B. *Cementation.* — Sic *Cementum regium* dicitur, dum aurum ope salis gemmae, ammoniaci et pulveris laterum ab aliis metallis depuratur. Ge. *Cement.* Ga. *Du ciment.* A. *Cement.* B. *Verkalkinge met stof.*

CENCHRIAS est herpetis species, a similitudine seminis milii, *herpes miliaris* dicta. A κέγχρος, *milium.* Vide *Herpes.*

CENCHROS est milium: forte a κέρχω, *aspero.* Milium enim album, seu luteum, est caule aspero et hirsuto, vel a κέρχνον, *siccum;* nam milium est siccissimum. Vide *Milium.* — *Cenchrus* nunc dicitur plantae genus ad gramina a quibusdam relatum, (Polygam. Monoec.) cuius involucrum laciniatum, echinatum, biflorum. Calyx gluma biflora, altero hermaphrodito; Hermaphroditi corolla gluma mutica, stamina tria, semen unicum, masculi gluma mutica; stamina tria. Ge. *Stachelgras, Klebgras.*

CENEANGIA, Gr. Κενεαγγεῖα, est vasorum sanguineorum evacuatio per quamcunque humorum iacturam, vel vacuitas vasorum per humorum iacturam inducta. A κενεὸς, *vacuus,* et ἄγγος, *vas.*

CENOSIS, a κενόω, *evacuo,* idem quod *Evacuatio.*

CENTAURIUM s. **CENTAUREUM** vocantur duae plantae valde a se invicem diversae, quarum una dicitur *Centaurium maius,* altera *minus.* *Minus* est *Gentiana Centaurium Linn.* (Pentandr. Digyn.) [A Richardo Erythraea Centaurium, ab aliis aliter vocatur.] corollis quinquefidis, infundibuliformibus, caule dichotomo, pistillo simplici: Centaurium minus *Bauh.* quod in Europae humidiusculis provenit. Est scilicet planta, quae habet unum, vel plures caules parvos, angulosos, politos: folia sunt coniugata, sat crassa, oblonga, hyperici satis similia. Haec ex radice, illa ex caule erumpentia. Flos monopetalus, quinquefidus, in umbellam congestus; coloris rubicundi vel purpurei, aliquando albi. Post florem succedit fructus ovatus, oblongus, apice leviter bifido, in duo loculamenta divisus, semina exigua continentia. Radix est exigua, insipida, lignosa. Sic appellatur, quod eo curatus dicitur *Chiron* Centaurus, cum *Herculis* excepti hospitio pertractanti arma, sagitta venenata excidisset in pedem. Hinc a quibusdam etiam *Chironium* Κενταύριον, λιμνήσιον, et λιμναῖον Graecis [Diosc. III. c. 7.], *Febrifuga* et *Fel terrae* Latinis. *Limnesion* et *Limnaeum* dicitur, quod secundum aquarum scatebras ac paludes, quas Graeci λίμνας dicunt, nascatur. *Febrifuga* eo, quod febres fuget et procul e corpore pellat. *Fel terrae* ob summam, quam habet, amaritudinem. Ob

eandem hanc qualitatem, vimque stomachicam et balsamicam non tantum frequens est summitatum in infusis vinosis usus, verum etiam prostant in officinis extractum, sal et conserva, quibus in cachexia, febribus intermittentibus et arthritide utimur. [Flores insipidos et omni efficacia destitutos una cum herba ad varias medicaminum formas ex hac planta parandas male adhiberi, recte Murray et Cullenus monuerunt. Nuper Dulongus magnam vim febrifugam Centaurines muriaticae laudavit quidem in Iourn. de pharm. 1830. Août, sed plenam huius remedii descriptionem non dedit.] Centaurii vox composita videtur ex centum, et aurum. [!] Ge. *Tausendgüldenkraut, Erdgalle, Fieberkraut, Biberkraut* etc. Ga. *Petite centaurée, fiel de terre, centoire.* A. *Little centory, centaury.* B. *Centaurie, duizend-gulden-kruid, santorie, aard-gal.* — — *Centaurium maius* est planta flore composito (Syngenes. Polygam. frustran.) *Centaurea Centaurium Linn.* calycibus inermibus; squamis ovatis, foliis pinnatis, foliolis decurrentibus serratis. Centaurium maius folio in plures lacinias diviso *Bauh. Rhaponticum vulgare officinarum Pharm. Paris.* Radici, licet parum et sapidae et olidae, vires admodum aperientes et roborantes attributae sunt. Hodie tamen parum in usum medicum adhibetur. Ge. *Grosstausendgüldenkraut.* Ga. *La grande* sive *commune centaurée.* A. *Great centaury.* B. *Gewoone santorie, groote santorie.*

CENTIMORBIA, vide *Centum morbia.*

[CENTRADIAPHANES CATARACTA, a *κέντρον, centrum* et *ἀδιαφανὴς, impellucidus*, penitus inutilis immutatio denominationis omnibus notissimae: *cataracta centralis*, in novam, neque tamen praecipui quicquam habentem.]

CENTRUM CORPORIS est medium corporis, non mathematice pro centro gravitatis, aut magnitudinis, sed physice iuxta fluidorum motum circularem sumtum, ideoque sic cor dici potest, a quo, tanquam centro, sanguis in ambitum corporis propellitur et circulariter relegatur. A *κεντέω, pungo*; punctum enim est medium cuiusque circuli. Ge. *Der Mittelpunkt.* Ga. *Centre du corps.* A. *Te middle of the body.* B. *Het middel-punt.*

CENTRUM OVALE, (quod a *Vieussenio* quoque dicunt), est amplum illud medullare spatium, quod, dissecto horizontaliter cerebro, ad corporis callosi, et duorum anteriorum ventriculorum latera conspicitur. *Centri* ergo nomine circulus interior albus, circulo, qui cogitari potest, exteriori corticali concentricus intelligitur. Hanc medullae amplitudinem physiologicae speculationes memorabilem fecerunt, dum a quibusdam pro magno spirituum dispensatorio habetur.

CENTRUM TENDINEUM est pars tendinea trifolio si-

milis in medio diaphragmate posita, a qua undique fasciculi musculares diaphragmatis vertebris, costis, et sterno adnectuntur, cui pericardium adhaeret, et per quam vena cava adscendens transit. Ge. *Der sehnichte Theil des Zwerchfells.*

CENTUM CAPITA, vide *Eryngium.*

CENTUM MORBIA, *Nummularia* maior lutea *Bauh. Lysimachia nummularia Linn.* (Pentandr. Monogyn.) foliis subcordatis, floribus solitariis, caule repente, est planta, quae plures habet caules tenues, longos, ramosos, repentes. Folia circinatae fere rotunditatis, ex adverso caulis repentia, viridia, saporis adstringentis. Flos monopetalus, rotatus, multifidus, arcte cauli adnatus. Huic flori succedit capsula, vel testa rotunda, apice per maturitatem dissiliens, habetque semina minima. Radix parva. Crescit haec planta in locis humidis. Creditur a mirifica sua, quam in pluribus ulceribus medendis obtinet, facultate sic appellari; plerique tamen a foliorum similitudine, quae nummi speciem referunt, *Nummulariam* vocant. A nonnullis *Hirudinaria*, quod passim terrae hirudinis instar affixa sit, dicitur. Nec desunt, qui *Serpentariam* appellent, quod referant, serpentes hac herba, si vulnerentur, sibi mederi. Viribus gaudet saponaceis, subadstringentibus et vulnerariis, hinc succus expressus, vel infusum in menorrhagia, leucorrhoea et laesionibus internis salutariter adhibetur. Ge. *Pfennigkraut, Wiesengeld, grosses gelbes Münzkraut, Wasserpoley* etc. Ga. *Nummulaire, Lysimaque monoyère* etc. A. *Two penny-grass* or *Money wort.* B. *Penning-kruid, duyzend kruid.*

CENTUM NODIA est *Polygonum*, constans ex plurimis nodis.

CENTUNCULUS et **CENTUNCULARIS HERBA.** Vide *Gnaphalium.*

CEPA, CEPE, idem quod *Caepa.*

CEPAEA, forte sic dicitur per *ἀντίφρασιν*, quod in hortis non nascatur, ut plura alia, quae in littoribus reperiuntur, vel nomen accepit, quod hortensi solo gaudeat, ac in hortis tanquam luxuriet: *κῆπος* enim est *hortus*: nisi forte *κηπαίας* nomen accepit *παρὰ τὸ κάπω*, i. e. *πνέω*, *spiro*, quod flatus discutiat. — Est vero *Cepaea Bauh. Sedum Cepaea Linn.* (Decandr. Pentagyn.) foliis planis, caule ramoso, floribus paniculatis. In Europa australiori abunde provenit.

[**CEPHAËLIS IPECACUANHA** Sw. (Pentandr. Monogyn.) Caulice simplici subfruticoso ascendente nodoso, foliis obovato-oblongis acutiusculis basi attenuatis, iunioribus pubescentibus, stipulis multifido-setaceis, pedunculis axillaribus rectis, involucro cordato obtuso flores aequante. Planta indigena Brasiliae, Nov. Granatae. Chemice radix a Bu-

cholzio (*Taschenb. f. Scheidek.* 1818.) disquisita est, inventaque sunt in centum radicis partibus materiae extractivae peculiaris, non nisi alcohole extrahendae, quae *Emetine* vocata est, 4, 13, materiae extractivae, aqua extrahendae, 10, 12, kali auxilio impetrandae cum extractivae materiae 5, 15, tum gummosae 25, 45, et amylaceae 4, 20, gummi 25, 17, principii amylacei 9,00, resinae mollis 2, 43, sacchari 2,40, cerae 0, 75, fibrae ligneae 10, 80, iacturae 0, 77. — De *Emetine* expositum est infra *s. v.*]

CEPHALAEA est dolor capitis pertinax, inveteratus et difficulter cedens, vehementes habens exacerbationes, levi de causa obortas. A κεφαλὴ, *caput.* Gradu tamen magis tantum a *cephalalgia*, quam genere, differre videtur. Ge. *Anhaltendes Kopfweh.* Ga. *Cephalée.* A. *A continual pain of the head.* B. *Ingewortelde hoofdzeer.*

[**CEPHALAEMATOMA** est tumor sanguineus capitis. A κεφαλὴ et αἱματόω, *sanguine plenum reddo.*]

CEPHALALGIA sive **CAPITIS DOLOR**, sed recens et transitorius, hinc a *cephalaea*, quae inveteratus dolor est, differt. Ita vero appellatur, qui aut totum caput, aut aliquam calvariae partem affligit. Adeo frequens est iste, ut raro invenias eum, cui per totam vitam nunquam caput doluerit, et certe capitis dolor ex aequo omnes aggredi solet, si causae adfuerint, atque nemini ferme parcere, sive fuerit obesus, macer, torosus, ieiunus, ventre plenus, sobrius, intemperans, aeger, aut quoad caetera sanus; denique iuvenis, senex, vir, foemina, aut quivis. Imo levis adsit aegritudo oportet, aut rara felicitas, quando non adest *capitis dolor.* Causae sunt vel *externae*, ut vulnera et laesiones variae, vel *internae*, substantiam corticalem aut medullarem cerebri vario modo adficientes. Hinc *cephalalgia* est vel *idiopathica*, cuius causa in ipso cerebro est, vel *symptomatica*, quae causam in toto corpore, aut in remotioribus partibus habet. Talis est *cephalalgia plethorica, catamenialis, haemorrhoidalis, stomachica, febrilis, catarrhalis*, etc. ut *cephalaea syphilitica*, *arthritica*, etc. Interdum totum caput, interdum pars quaedam tantum adfligitur, unde variae denominationes, ut *hemicrania*, *clavus hystericus*, etc. Distinguitur capitis dolor porro pro causarum, modi et gradus differentia in *accidentalem*, a sole, aestu, ira, potu, febri, etc. in *habitualem, sympathicum, levem, vehementem, acutum, hebetem, brevem, diuturnum, perpetuum, intermittentem, fixum, vagum, frontis, a gravedine*, etc. Ex κεφαλὴ, *caput*, et ἀλγέω, *doleo.* Ge. *Hauptwehe.* Ga. *Cephalalgie, mal de tète.* A. *Headach* or *pain of the head.* B. *Hoofd-zeer, hoofd-pyn.*

CEPHALARTICA sunt medicamenta, quae [capitis morbis sic mederi credita sunt, ut humores, capiti molestiam

adferentes, inde abducant. Huc remedia errhina et sialagoga pertinent.] Ex κεφαλὴ, *caput*, et ἀρτίζω, *perfectum reddo*. Vide *Apophlegmatismus*. Ge. *Hauptreinigende Mittel*. Ge. *Remèdes pour la tête*. A. *Medicines which purge the head*. B. *Hoofd-reinigende middelen*. [Maxime probabilem Krausii sententiam habeo, qua haec vox e καθαρτικὸς corrupta esse pronuntiatur.]

CEPHALICA sunt medicamenta, quae vel interne sumta, vel externe applicata, variis capitis adfectionibus, praecipue a causis internis provenientibus, medentur. Hinc plura prostant remedia, ut pulveres, infusa, epithemata, balsama, quae pro diversa sua virtute, maiori, vel minori iure *cephalica* vocantur. Ge. *Hauptstärkende Arzeneien*. Ge. *Remèdes pour la tête*, sive *cephaliques*. A. *Medicines in the distempers of the head, cephalicks*. B. *Hoofd-middelen*.

CEPHALICA etiam *vena externa* in brachio dicitur, quia in capitis morbis secari solebat. Tres in specie venae *cephalicae* vocantur, scilicet *cephalica maior*, quae est ramus venae axillaris inter musculum pectoralem maiorem et deltoidem, et iuxta bicipitem decurrens; Vena *cephalica pollicis*, quae est ramus ad pollicem decurrens venae radialis externae, e cephalica maiori provenientis; et vena *cephalica minor*, e vena iugulari externa oriens, inter deltoidem et pectoralem maiorem sita, cum cephalica maiori coniuncta. Ge. *Hauptader*. Ga. *Veine cephalique*. A. *The cephalick veine*. B. *Hoofd-ader*.

[**CEPHALINE** a Kraus. l. c. p. 185. cum interrogationis signo adfertur, quod quo pertineat, non additum est. Occurrit haec vox, notantibus lexicis, in Poll. *onom*. 2. 107. τὸ δὲ πλέον ἡ γλῶσσα τῆς εἰς τὴν γεῦσιν αἰσθήσεως ἔχει, κατὰ τὸ πρὸς τῇ φάρυγγι μέρος, ὃ γεῦσιν καὶ κεφαλίνην ὀνομάζουσι. Insignitur hac voce ea pars linguae, qua cum osse hyode cohaeret, reliqua lingua crassior, vulgo *radix* linguae appellata. Ruf. Eph. *de part. c. h.* p. 27. τῆς δὲ γλώττης ῥίζα μὲν, ὅθεν ἐκπέφυκε· τὸ δὲ ἐν τῷ στόματι μυῶδες γλῶσσα καλεῖται.]

CEPHALITIS est inflammatio cerebri, vel cerebelli, in qua cum febre acuta adest delirium somnolentum, vel mentis stupor et sopor, cum carphologia. Differt a *lethargo* et ab *apoplexia*, quod febre acuta stipata sit, et a *phrenitide* per somnolentiam. Causae sunt vel internae, vel externae, ut vulnera et laesiones capitis. Affectio est acuta fere intra triduum aegros tollens. Ge. *Hirnentzündung*.

[**CEPHALOMETRUM** est instrumentum, a Steinio inventum, ad varias capitis dimensiones facile et accurate cognoscendas. Ga. *Cephalomètre*. Ge. *Kopfmesser*. A graec. καφαλὴ, *caput*, et μέτρον, *mensura*.]

CEPHALOPHARYNGAEI est primum musculorum gu-

lae par, a capitis cervicisque confinio, scilicet ab apophysi basilari ossis occipitis oriens, et in tunicam oesophagi latius expansum, sua actione pharyngem elevans. Secundum Ill. *Hallerum* non musculus, sed tantum cellulosa tela alba est. *Albinus* ad constrictorem medium refert. Ex κεφαλὴ, *caput*, et φάρυγξ, *fauces*. Ge. *Der Schlundkopfmuskel*. Ga. *Les muscles cephalo-pharyngiens*. A. *The first pair of muscles of the gullet*. B. *De slok-darms hoofd-spieren*.

CEPHALOPONIA est gravitas, aut dolor capitis. Ex κεφαλὴ, *caput*, et πόνος, *dolor*, *labor*. Ge. *Hauptweh*. Ga. *Pesanteur de tête*. A. *Heaveness of the head*. B. *Zwaarhoofdigheit*.

CERA sunt apum favi, ex quibus mel expressum est, et constituunt corpus durum, ad calorem ductile, in maiori calore liquescens, inflammabile, flavum, lentescens, in summo frigore duritiem fere friabilem acquirens, saporis et odoris mellei, levius aqua et gravius spiritu vini. Videtur resinae quaedam species, quam succi pingues plantarum sole calefactarum exsudant in superficiem, aut intra capsulas antherarum gerunt, quae ab apibus colligitur, deglutitur, in earum ventriculo digeritur, et rursus expulsa in globulos cogitur, posterioribus pedibus applicatur, in alvearibus deponitur, ibi in cellulas favorum fingitur, unde dein, uti dictum, melle separato, faecibusque repurgatis, comparatur in usus humanos. Microscopio iam materia ceracea in nonnullis plantis conspici potest. — Ex baccis *Myricae ceriferae Linn.* si in aqua coquantur, etiam cerae species ex albo viridescens in America septentrionali educitur. — Cera, accedente calore, aliquantum in spiritu vini solvitur, nullatenus vero in menstruis aquosis. Destillata tota fere transcendit, praemisso phlegmate acidulo, sub specie olei et materiae butyraceae. Praeter usum largissimum externum in emplastris atque unguentis, sunt, qui etiam usum internum cerae cum pulveribus terreis tritae in dysenteria et erosione intestinorum commendent. Talis est *Pulvis testaceus ceratus Pharm. Edimb.* Alii vitro antimonii ceram addunt ad cicurandam eius vim emeticam, vocantque *Vitrum Antimonii ceratum*. *Oleum cerae* resolvens atque demulcens est; hinc cum fructu, tumoribus quibusdam, pernionibus, fissuris mammillarum et in ancylosi applicatur. Ge. *Wachs*. Ga. *Cire*. A. *Wax*. *was*, *wasch*. [Cera flava digestione cum acido nitrico, diu protracta, in acida oxalicum atque aceticum resolvitur. Iohnius ceram hanc e duabus partibus constitutivis compositam esse probavit, *cerine* et *myricine*, quae a se invicem ita differunt, ut *colorem* cerine, postquam cum alcohole concentratissimo extracta fuit, fere nullum, posteaquam autem liquefacta in massam coivit, e flavescente album; myricine contra ea in priore casu sordide album, in posteriore autem

fusco-flavum monstret: *odorem* illa cereum, haec parum diversum spargat; *consistentia* cerines eadem, quam cera habet, myricines vero aliquantulum mollior sit; *pondus specificum* illa 0,969, haec 1,000 habeat; *solubilitas* illius in alcohole concentratissimo eoque aeque fervente ac frigido maior compareat, quam huius. Huius diversae solubilitatis auxilio cerae flavae partes centum continere cerines 90, myricines 8, et materiae pinguis et balsamicae 2, Bucholzius et Brandesius invenerunt.]

CERAEA [Gr. ἡ κεραία. Hinc vocem minime tanquam numerum pluralem neutrius generis enuntiandam esse apparet. **CERAEAE** igitur] sunt uteri cornua in brutis, in quibus generatio fit. A κέρας, *cornu.* Ge. *Mutterhörner.* B. *Hoornen des baarmoeders.*

[**CERAMIUM HELMINTHOCHORTOS** Roth. s. *Fucus helminthochortos* Decand. s. *Conferva h.* Gmel. a Gr. ἕλμινθος, *vermis*, et χόρτος, *gramen,* cum recens, tum siccatum. Non solum in morbis infantum adultorumque verminosis magnam celebritatem adeptum est, sed etiam in discutiendis tumoribus scirrhosis et contra cancrum efficax repertum est a Farrio. Chemicum examen huius fuci nondum accurate institutum est. Cum Straubius et Gaultierus Claubriensis Iodinem in illo repererint, inde haud dubie vires glandularum tumores discutiendi derivandae sunt. Decandolleus bene observationem, qua illud Ceramium helminthochorton, quod in tabernis medicamentariis prostat, cum aliis fucis, ceramiis atque corallinis mixtum esse vidit, experientia sua firmavit Cl. Wackenroder *comm. de anthelm. regni veget.* p. 65.]

CERASUS, *Prunus Cerasus Linn.* (Icosandr. Monogyn.) umbellis subsessilibus, foliis ovato-lanceolatis, conduplicatis, glabris, est arbor, quae habet folia maiora, lucida. Calyx est valde cavus, monophyllus, coronatus corona quinquefida, expansus, per maturitatem retroflexus. Flos est rosaceus, pentapetalus, petalis natis ex interstitiis segmentorum calycis; staminibus triginta foecundus. Ovarium, tuba longa instructum, in imo fundo calycis fit fructus pulposus, subrotundus, vel cordatus, foetus testa ossea rotunda, nucleum eiusdem figurae recondente: pediculus fructus valde longus. Haec arbor colitur in hortis, et numerosae eius dantur species atque varietates, magnitudine, colore et sapore inter se diversae. Fructus gaudet qualitate aquosa, acidiuscula, sapida, viribusque refrigerantibus. Eius flores ceram olent, hinc forte a κηρὸς, *cera.* Vel a Cerasunte, Pontica urbe, τὰ κεράσια, fructus cerasi. [Explodendam esse hanc traditionem, monuit C. Sprengel ad Dioscor. I. c. 157. ad q. l. contendit, nomen a κέρασι, *antennis* navium, quas rami virgati arboris aemulentur, desumtum esse.] Forte etiam a κῆρ, κῆρος, quod cerasi fructus

cordis specie et colore in pomariis nostris occurrant. Fructus, qui *cerasa* dicuntur, mensis secundis inprimis inserviunt. Ex nigris, simul cum nucleis contusis, paratur aqua et spiritus cerasorum, qui cephalicus habetur. Prostat quoque rob et conditura. Ex arbore etiam exstillat gummi, figurae ut plurimum globosae, coloris flavescentis, saporis viscosi, quod ad inviscandam acrimoniam prodest. Ge. *Ein Kirschbaum.* Ga. *Griotier, cerisier.* A. *Cherry-tree.* B. *Kerse-boom, keerse-boom.*

CERAMIUM, vide *Cadus.*

CERATIO, idem quod *Inceratio,* aut si cera aliquid obducitur, quod v. c. in praeparatione vitri antimonii cerati fit. Ge. *Ueberziehung mit Wachs.*

CERATIUM est arboris cuiusdam siliqua, a κέρας, quia est corniculata. Denotat etiam pondus, quod quatuor esse granorum ex veteribus intelligimus.

[CERATOCELE vocatus est illa corneae bulbi tunicae affectio, qua, corrosa eius anteriore lamina, posterior, adhuc integra, ab humore aqueo protruditur, atque protuberantiam, nunc maiorem, nunc minorem, efficit. Ge. *Einfacher Hornhautbruch.*]

CERATODES, idem quod *Cornea tunica.* [Graec. κερατοειδὴς sc. χιτὼν. Vide Ruf. Eph. *de part. c. h. p.* 54. ubi et variae huius denominationis causae adferuntur.]

CERATOGLOSSUS, vid. *Hyoglossus.* Ex κέρας, *cornu,* et γλῶσσα, *lingua.* Ge. *Der breite Seitenmuskel der Zunge.* Ga. *Les muscles cerato-glosses.* B. *Des tongs-beens-hoornspieren.*

[CERATOMALACIA proprie nihil aliud significare potest, quam cornuum emollitionem, qua naturalem duritiem amiserunt. Recentiores autem, qui omnibus morbis graeca, quamvis absona, et contra graecae linguae rationem graviter peccantia nomina imponi malunt, sub ceratomalacia intelligunt illam corneae bulbi tunicae conditionem, qua tota, absque ulceratione aut plasticae lymphae depositione, spongiosa et emollita comparet. Denominatio propterea falsa et reiicienda est, quoniam cornea tunica graece minime κέρας, sed κερατοειδὴς χιτὼν appellatur.]

CERATOMALAGMA est medicamentum emolliens ex cera, oleis, succis aliisque invicem mixtis paratum. A κηρωτὸν, *ceratum,* et μαλάσσω, *emollio.* Ge. *Un onguent emollient de cire.* A. *A composition made of wax.* B. *Een zachte wasch zalf.*

CERATONIA est arbor, κεράτια i. e. cornicula, seu siliquas, producens, ex κεράτιον, *cornu parvum,* quia siliquae illis non sunt absimiles. *Ceratonia siliqua Linn.* Siliqua edulis *Bauh.* (Polygam. Trioec.) *hermaphroditus:* calyx quinquepartitus; corolla nulla; stamina quinque; stylus fili-

formis; legumen coriaceum, longum, compressum, pulposum, polyspermum. *Dioica.* mas et foemina distincta. Crescit in Apulia, Sicilia, Hispania, Palaestina aliisque regionibus calidioribus Orientis. Siliqua in officinis prostat, quae qualitate dulci, viribusque demulcentibus et expectorantibus gaudet. Usus decocti in affectibus renum, vesicae et pulmonum, ipsiusque siliquae in soda commendatur. Ingreditur quoque syrupum diacodii. Ge. *Sanct Johannisbrodbaum.* [*Sodschotenbaum*, *Sodbrodbaum*, *Bockhornbaum.*] Ga. *Caroubier.* A. *The carob-tree.* B. *Sint Jans broodboom.*

[CERATONYXIS est ea operatio ophthalmiatrica, qua obscurata lens, ope subtilis acus, per corneam oculi tunicam intrusae, versus bulbi fundum deprimitur, atque sic radiis lucis per liberatam pupillam aditus ad retinam repanditur. A *κέρας*, *cornu*, qua voce recentiores corneam bulbi tunicam, quae a Graecis *κερατοειδὴς χιτὼν* appellatur, designant, (Vide progr. II. *de inepta cognit. graec. serm. simulat.* Cont. II. in *Opusc.* meis *acad.* to. II. p. 284.) et *νύξις*, *laesio punctim facta.* Ge. *Durchbohrung der durchsichtigen Hornhaut.*]

[CERATOTOMUS vocatus est cultellus, ad dissecandam corneam bulbi tunicam in operatione cataractae per extractionem inventus. Vid. Schreger *chir. Oper. p.* 285. 2te Aufl. Ge. *Staarmesser.*]

CERATUM, CEROTUM, CEROMA vel CERATOMALAGMA [s. potius *Cerotomalagma*], a cera sic dictum, medicamentum est externum, ex cera, oleis, et nonnunquam pulveribus compositum, unguento crassius, et emplastro mollius. [Gr. *κηρωτὸν*, quod tale medicamentum denotat.] Ge. *Ein Pflaster von Wachs, Cerat.* Ga. *Cerat.* A. *Sear cloth.* B. *Een zalf vit was, wasch-pleister.*

CERAUNIA tubera dicuntur, quia olim crediderunt ea post fulminis ictus nasci. *Κεραυνὸς* enim fulmen est. —

CERAUNIUS LAPIS, vide *Belemnites.*

CERAUNOCHRYSOS idem quod *Chrysoceraunius* pulvis. Ex *κεραυνὸς*, *fulmen*, et *χρυσὸς*, *aurum.* Vide *aurum fulminans.*

CERBERUS TRICEPS pulvis de tribus, s. Cornachinus, ex dacrydio (diagrydio) paratus vocatur.

CERCHNOS est laryngis quaedam asperitas, quae instar granorum milii in larynge haerentium sentitur, unde tussicula sicca et vox rauca excitatur. A *κέρχω*, *raucum edo sonum.* [Conf. cum de vocis scribendae ratione, tum de eius significatu, apud Hippocratem inprimis, Foës. in *oecon. Hipp.* p. 334. sq.] Ge. *Ein Schafhusten.* Ga. *Toux seche*, ou *coqueluche.* A. *A dry cough*, *chincough.* B. *De kink-hoest.* Vide *Tussis convulsiva.* — P. *Alpinus* hoc vocabulo utitur,

ad denotandum fervorem quendam in gutture, qui in multis acutis morbis et in omnibus moribundis observari solet, ubi pulmo, multitudine humoris oppressus, sputa amplius exscreare nequit.

CERCIS est os cubiti secundum, quod etiam *radius* appellatur, ob radii [textorii, quo subtemen traiicitur inter tramas staminis, similitudinem. Quam supina negligentia editor Blancardi recentissimus graeca tractaverit, vel hoc unum exemplum satis probat, cum verbo *κερκίζω* significationem tribuat *radio* s. *radios emitto*, quam nunquam habuit. Erroris fons est Scapulae lexicon, quod negligenter inspexit, et primam tantum vocem explicationis, a lexicographo exhibitae: *radio discrimino fila inter texendum*, sine omni iudicio in suum lexicon transscripsit. Celsus *de med. VIII. c.* 1. Brachium constat ex ossibus duobus. Radius, quem *κερκίδα* Graeci appellant etc. Ruf. Eph. *de part. c. h. p.* 68.] Vide *Radius.*

CERCIS arbor est, quae nomen accepit, quod folium eius in cacumen instar radii textoris, vel cunei exeat. *Κερκὶς* enim est radius, pecten, et dicitur quasi *κρεκὶς*, quod folia eius etiam coelo tranquillo crepent, sonitumque edant: (dicitur de populo arbore) est enim *κρέκειν, κρούειν, pulsare. Cercis* est proprie arbor, seu plantae genus, (Decandr. Monogyn.) cuius calyx quinquedentatus, inferne gibbus; corolla papilionacea, vexillo sub alis brevi; capsula legumen. Duae inveniuntur species: *Cercis siliquastrum,* foliis cordato-orbiculatis glabris, et *Cercis canadensis,* foliis cordatis pubescentibus. Ge. *Judasbaum, wild Johannisbrod.* Ga. *L'arbre de Judas, le guainier commun.* A. *The european, Judas-tree. budtree.* B. *Europische Judasboom.*

CERCOPITHECUS, *Κερκοπίθηκος.* A *κέρκος, cauda,* et *πίθηκος, simia:* est simia caudata. In hac potissimum *Galenus* anatomen exercuit, et plura in suis libris, notante *Vesalio*, potius ad cercopitheci, quam hominis, naturam descripsit. Ge. *Meerkatze.* Ga. *Guenon, cercopithéque.* A. *Monky.* B. *Een meerkat.*

CERCOSIS dicitur carnosa quaedam excrescentia ab uteri osculo, aut e vagina prodiens, et pudendum muliebre replens, quod aliquando exterius progressum caudae figuram refert. Hinc idem quod *Polypus uteri.* Alii quoque hoc nomine praeternaturale clitoridis incrementum intelligunt. A *κέρκος, cauda.* Ge. *Auswuchs aus der Mutterscheide, Mutterpolyp.* Ga. *Excrescence de la matrice, polype.* A. *An excrescence hanging out of the womb.* B. *Een uitwas des moeders.*

CEREA, idem quod *Achor.*

CEREALIA vocantur semina quaedam, quae etiam ad frumenta pertinent, ut *triticum, secale, hordeum, avena,* et

quae trita substantiam farinaceam ad panificium suppeditant. *Plantae cereales* ergo sunt variae graminum species diuturna et successiva cultura emendatae, et ad maiorem perfectionis gradum evectae etc.

CEREBELLUM s. *παρεγκεφαλὶς Heroph. ἔγκρανον Galeno. ἐπικρανὶς Poll. onom. II.* 42. *ὀπίσθιος ἐγκέφαλος*, quasi parvum cerebrum, sub posterioribus lobis cerebri, inferiori et posteriori cranii parte situm, dura et pia meninge involutum, et dura meninge, quod tentorium format, a cerebro separatum. Figuram habet ad globosam accedentem, superficiem minus gyrosam, quam cerebrum, sed quasi sulcatam, cuius sulci in medio maximi, at per gradus sensim minores, desinunt in duos processus vermiformes, quorum anterior valvulae cerebri, posterior ostio ventriculi quarti incumbit, sicque ipsum cerebellum medullae oblongatae incumbens ventriculum quartum format. Dividitur in partem dextram et sinistram. Substantiam fere eandem habet, ac cerebrum, sed corticalis hic longe copiosior, quam medullaris, quae discissa, arbusculas pulchre repraesentat, (hinc *arbor vitae* dicitur) quarum trunci ita dictos pedunculos cerebelli constituunt. Eorum medius protuberantiae annulari, posterior medullae spinali unitur. Nullae hic adsunt cavitates, ut in cerebro. Cerebellum aeque, ac cerebrum, secretioni fluidi nervei inservit. Homini omnium minimum, pro ratione cerebri, quod maximum est, est cerebellum. Ge. *Das kleine Gehirn.* Ga. *Le cervelet*, ou *petit cerveau.* A. *Little brain*, or *the hinder part of the brain.* B. *De achter-hersenen*, seu *kleine kersenen*, *agterbrein*, *by-hersenen*, *minder-brein.*

[**CEREBRINE** vocata est pinguedinosa materies, quae a cerebro, caloris aquae bullientis auxilio siccato, per spiritum vini, cuius temperatura ultra 50° aucta erat, extrahitur. Ex hoc fluido, fervide per filtrum transmisso, post refrigerationem vidit Vauquelinus pinguedinis partem in laminas albas et sericeas abire, partem aliam, quae aut aqua addita, aut evaporatione separari posset, in alcohole remanere. Hanc pinguedinem in duplicem materiam, lamellosam alteram, alteram ceream dictam, resolvi posse docuit Gmelinus, cuius experimenta hac de re auxit O. B. Kühn *de cholestearine* (s. potius cholesteatine) *eique similib. pinguedin. c. a. formis.* Lips. 1828. p. 17—22.]

CEREBRUM, Vitalia capitis *Plin.* hist. nat. VIII. c. 5. *ἐγκέφαλος, λευκὸς μύελος Sophocl.* stricte sumitur pro parte anteriore *τοῦ ἐγκεφάλου*, estque viscus, seu substantia sui generis, quae exterius tegitur dura et pia matre; plurimis ac gyris anfractibusque dotatur. Exterior substantia cinerea est, seu corticalis, in qua, ut multi putant, spiritus animales generantur, quem in finem tam innumeras arterias accipit, ut iuxta *Malpighium* tertia pars, aut, iuxta alios, quinta

pars sanguinis, quae ex corde exit, per encephali partes distribuatur. Interior alba est, sive medullaris; quae, uti vulgo creditur, spiritus animales ex corticali recipit, eosque per medullam oblongatam in nervos exonerat, a quibus actiones, quae in corpore animali fiunt, dependent. Per processum falciformem durae matris in duo hemisphaeria dividitur, quorum quodvis in tres lobos iterum divisum est. Substantia cerebri medullaris cum medullari substantia cerebelli iuncta medullam oblongatam in medullam spinalem abeuntem, sicque omnes nervos emittentem et recipientem constituit, ut adeo hac in parte origo motuum, et sedes sensuum internorum et externorum, sicque ipsius animae collocanda sit. *Plexum chorioidem, corpus callosum, striata, fornicem,* et reliquas cerebri partes, vide suo loco. Ge. *Das Hirn, oder Gehirn.* Ga. *Le cerveau,* ou *la cervelle.* A. *The brain.* B. *De voor-hersenen, de groote hersenen, brein.*

CERELAEUM est linimentum ex cera et oleo compositum. A *κηρὸς, cera,* et *ἔλαιον, oleum.* Ge. *Eine Salbe von Wachs und Oel.* Ga. *Un cerat.* A. *A sear-cloth, wax-ointment.* B. *Een wasch-smeersel.*

CEREOLI. Ge. *Wachskerzen, Wachsstock.* Ga. *Bougies.* Sunt bacilli ex linteo, cera et emplastris obducto, formati, quibus in morbis urethrae, si ea angustata, vel ulceribus obsessa est, utimur.

CEREVISIA, CERVISIA, CELIA (de qua vid. supra) est potus ex cerealibus, germinationem passis atque tostis, apta coctione et fermentatione compositus, addito lupulo, aliisque amaricantibus, ne acorem contrahat, qui ob egregias vires quasi *Cereris vinum* appellatur. Ge. *Bier.* Ga. *De la biere.* A. *Beer.* B. *Bier.*

CEREVISIA MEDICATA est cerevisia, cui medicamenta, cuilibet morborum scopo convenientia, infusa fuerunt. Ge. *Kräuterbier.* Ga. *Biere médicinale, cervoise.* A. *Physick beer.* B. *Genees-bier.*

CEREUS est planta, in modum cerei, ex cera confecti, erecta, adscendens ad insignem altitudinem, radicem tamen habens ratione plantae exiguam, fibrillosam. Est scilicet *cereus,* seu *Cactus cereus Linn.* (Icosandr. Monogyn.) plantae genus longum, cylindraceo-angulatum, cuius calyx monophyllus tubulato-cavus; corolla polypetala; bacca oblonga, unilocularis, umbilicata, polysperma. Natale quidem plantae solum America calidior est, apud nos tamen plures species in hortis coluntur, quae in scandentes et repentes, aut pro numero angulorum distinguuntur. Ge. *Fackeldistel.* Ga. *Cierge.* A. *Torch-thistle.* B. *Toorts-kruid, fakkel-kruid.*

CERIA, idem quod *Favus* et *Achor.*

[CERINE est pars cerae flavae purissimae, in patina ar-

gentea tam diu fusae, donec sine bullarum emissione tranquilla fluxerit, postea per linteum densum traiectae, et denique alcohole concentratissimo repetitis vicibus extractae. Ulteriorem praeparationem vide apud Iohnium (*Chem. Schrift. IV. S.* 39.) Quomodo a *Myricine,* altera cerae flavae parte differat, expositum est sub *Cera.* — Dein quoque in aliis vegetabilibus, v. c. in subere, reperta est Cerine.]

CERINTHE est planta, quae ex radice quatuor, vel quinque ramos emittit, rotundos, succo plenos. Folia habet oblonga, acuta, lanuginosa, coloris viridis caerulei, punctis albis notata. Flos est tubulosus, (Pentandr. Monogyn.) in medio ventrem habens, infra et supra quasi connivens. Ex floris calyce quinquepartito surgit pistillum, posticae floris parti ad instar clavi infixum, tetragonum, quod deinde abit in fructum, ex duabus testis subrotundis constantem, in duo loculamenta divisis, semine foetis ut plurimum oblongo, acuto. Floribus apes pascuntur, unde cera: *κηρὸς* enim est cera; vel a Cerintho, urbe Boeotiae, ubi copiose nascitur, aut a foliorum mollitie, quae tacta ceram quasi referunt. Ge. *Wachsblume.* Ga. *Melinet.* A. *Honey-suckle, honey-wort.* B. *Wasch-kruid.*

CERION idem quod *Favus* et *Achor.* [Gr. *κηρίον, favus.* Morbum, hoc nomine insignitum, describit Aëtius *tetr. IV. serm.* 3. *c.* 11.]

CERNULATIO est tussis species molesta, ex acri, seu corpore peregrino in larynge haerente.

CEROMA, CERONEUM, CEROTUM, a cera dictum, idem quod *Ceratum.* [Gr. *κήρωμα, κηρωτὸν.*] Ge. *Ein Wachspflaster, Cerat.* Ge. *Cerat.* A. *Searcloth.* B. *Eeen ceroen, waschpleister.*

CERRUS et CERRIS est arbor glandifera; sic forte dicitur, quod eius glandes in acervum coagmententur; alii derivant a *κέρας, cornu,* ob lignum durum. Duae sunt species quercus hoc nomine notatae, scilicet *Quercus aegilops Linn.* (Monoec. Polyandr.) foliis ovato-oblongis, glabris, serrato-dentatis. Quercus calyce echinato, glande maiore *Bauh.* et *Quercus cerris Linn.* foliis oblongis lyrato-pinnatifidis, laciniis transversis acutis, subtus tomentosis. Quercus calyce hispido, glande minore *Bauh.* quarum prima calyce maximo, altera ramentis multis, ex alis foliorum nascentibus dignoscitur. Ge. *Zirneiche, Burgundische Eiche.* Ga. *Roure, rouvre-cerre, chêne cerrus.* A. *The turky oack-tree.*

CERVARIA, i. e. Seseli aethiopicum, seu *Laserpitium latifolium Linn.* est planta umbellifera, (Pentandr. Digyn.) radice maxime amara, quae etiam *Gentiana alba,* in specie *Cervicaria alba* vocatur. Dicitur, an quod cervi illam plantam ament? Ge. *Weisse Hirschwurzel.* Sed B. *Harst-wortel,* propter odorem resinosum. — Datur vero et alia *Cer-*

varia nigra, s. *Gentiana nigra* offic. *Athamanta* scilicet *cervaria Linn.* Ge. *Schwarze Hirschwurzel, schwarzer Enzian.* Vide *Gentiana alba* et *nigra.*

CERVICARIA sive **TRACHELIUM** est Campanulae species, et quidem *Campanula Trachelium Linn.* (Pentandr. Monogyn.) caule angulato, foliis petiolatis, calycibus ciliatis, pedunculis trifidis, trifloris; Campanula vulgatior, foliis urticae *Bauh.* et *Campanula cervicaria Linn.* hispida, floribus sessilibus, capitulo terminali, foliis lanceolato-linearibus undulatis; Trachelium altissimum, foliis asperis, angustis, floribus parvis *Bauh.* Sic dicitur, quia morbis cervicis internis et externis mederi creditur. Ge. *Nackenkraut, Halswurz* etc. Ga. *Gantelet, campanule gantelée.* A. *Throat wort, canterbury-bell, the great bell flower.* B. *Hals-kruid.*

CERVINUM CORNU, vide *Coronopus.*

CERVIX, Gr. non *αὐχὴ*, sed *αὐχὴν,* est posterior pars intra caput et dorsum, uti anterior *collum,* vel potius iugulum, vocatur. [Blankard. cum *ἐπωμίδα* quoque *cervicem* significare putaret, consentit cum *Anonymi introductione anat.* a Bernardo edita, p. 86. *τὸ ὀπίσθιον αὐχένος μόριον, ἐπωμίς:* alii autem, iique plurimi, eam humeri partem, qua clavicula cum scapula coniungitur, hoc nomine insigniunt.] A quibusdam *Nucha* dicitur. — *Cervix uteri* appellatur ea pars, quae est intra fundum et os uteri. Ossa quoque dicuntur habere cervices, v. c. ita vocatur pars in superiori parte femoris, intra illam partem, quae in acetabulo reconditur, et trochanterem maiorem. In plantis cervix pars est a capitatis radicibus prodiens, praelonga, teresque: sic dicta, quod in colli speciem figuretur. Ge. *Der Nacken, das Genick.* Ga. *Chignon du cou.* A. *The neck, the nape of the neck.* B. *De nek, de hals.*

CERUMINA, Gr. *κυψελὶς,* sunt aurium sordes, quae e glandulis folliculosis in integumentis meatus auditorii externi dispersis proveniunt. Constant ex oleosis partibus, unde amaritudo dependet. [Accuratiorem disquisitionem chemicam suscepit Vauquelinus, invenitque in centum ceruminis partibus olei fusci, butyracei, in alcohole non, in aethere autem solubilis amari, 62, 5, et albuminis 37, 5. contineri. Posteriori parti ceruminis constitutivae num albuminis denominatio competat, Berzelius dubitat.] Usum habent, ne pulvis, festucae, animalcula, etc. aurem tympani et meatum auditorium subeant, dum quoque membranam ab exsiccatione praeservant. Vide *Marmorata aurium.* Ge. *Ohrenschmalz.* Ga. *La cire,* ou *espèce de glu, qui se trouve dans l'oreille.* A. *Ear-wax.* B. *Oor-smeer, oorzcep.*

CERUSSA vel **CERUSA** [Carbonas plumbicus] est plumbum mediante aceti vapore in calcem albam redactum. [Berzelius illud ex oxydi plumbici 83, 5, et acidi carbonici 16, 5

constare invenit.] Gr. Ψιμμύθιον. Qualitatis est exsiccantis et obstipantis; hinc usus internus admodum noxius. [Cum oenopolae vina austera gustui gratiora cerussa reddere studeant, atque sic sanitas eorum, qui his vinis utuntur, gravissime afficiatur, haec vini adulteratio legibus interdicta est, et severe, qui contra peccant, puniuntur. Duplici via plumbi in vino praesentia vulgo detegitur, aut ea, quae quondam in terris Wuertembergicis in usu erat, aut ea, quae nuper a Sam. Hahnemanno commendata est.] Ad usum externum epithemata et plura unguenta et emplastra exsiccantia ingreditur. Ge. *Bleiweiss.* Ga. *Ceruse.* A. *White lead.* B. *Cervis, lood-wit.* Arab. *Affedegi* seu *Affidagi.*

CERUSSA ANTIMONII est antimonium diaphoreticum, e regulo antimonii praeparatum, earundemque virium, ac antimonium diaphoreticum simplex.

CERVUS (*Cervus elaphus Linn.* cornubus ramosis, totis teretibus, recurvatis) est animal quadrupes, bisulcum, velocissimum, cornubus deciduis praeditum. Horum inprimis magnus in medicina est usus. Rasura enim in aqua decocta potum exhibet, qui in omnibus morbis, ubi diluendum, demulcendum et temperandum est, utilissimus habetur. Decoctum hoc ad gelatinam inspissatum nimia humorum fluiditate et omni fluxu alvino prodest. Destillatum primo aquam limpidam, dein spiritum alcalinum, oleosum, pinguem, salem volatilem alcalinum, ultimo salem paulo fixiorem cum oleo crasso, pingui, piceo, exhibet. Restat tunc in fundo carbo niger, friabilis, qui in aëre aperto ad albedinem ustus, *Cornu cervi ustum* dicitur. Suspensum cornu in collo vesicae, ex qua aqua quaedam destillatur, album fit et friabile. Siccatum dein vocatur *Cornu cervi spagyrice,* vel *philosophice praeparatum.* Totum animal tantis laudibus olim extollebatur, maximaeque vires alexipharmacae et cardiacae ei inesse credebantur, ut variae eius partes, v. c. typhi, priapus, sanguis, medulla, et inprimis famosum os de corde cervi, scilicet vasa maiora cordis in aetate provectis ossescentia, et varia ex his praeparata, in usus medicos adhiberentur; quorum tamen omnium, praeter cornu cervi, rarior vel nullus hodie usus est. Gr. ἔλαφος. Ge. *Hirsch.* Ga. *Cerf.* A. *Red deer, hart.* B. *Hert.*

CESTRUM appellatur *Betonica,* a varietate, ut vocant, et copia remediorum, quoniam variis et plurimis accommodatur morbis. Sed aliis κέστρον vocatur, a floris spicata et mucronata acutie, verruculam, vel vericulum praeferente. — Iam *Cestrum* est plantae genus, (Pentandr. Monogyn.) cuius corolla infundibuliformis; stamina in medio denticulum exserentia, bacca unilocularis, polysperma. Duae dantur species, scilicet Cestrum diurnum et nocturnum. [Recentioribus temporibus admodum auctum est hoc genus; nam

octodecim hodie eius numerantur species.] Ge. *Hammerstrauch.*

CETE, Graec. *τὸ κύτος*, ob sinuosam cavitatem, seu cavum ventrem. Intelligitur de maiorum piscium genere. [In Linn. syst. nat. primae classis ordo septimus, in Blumenbachii autem ordo duodecimus hoc nomen gerit.]. Ge. *Wallfisch.* Ga. *Baleine.* A. *Whale.* B. *Walvisch.* V. *Cetacea.*

CETACEA ANIMALIA, quae olim ad pisces referebantur, iam in Ill. *Linnaei* systemate ordinem peculiarem inter mammalia constituunt, cum pulmones et mammas habeant, cuius characteres sunt, spiracula supra caput; pinnae pectorales caudalisque horizontalis absque unguibus. *Sperma ceti* vide suo loco.

CETERACH. Hanc vocem a *Pteryga* manasse volunt, atque *p* in *c* saepe mutari scribunt. Sic ex *Peteryga, Ceteryga,* et corrupte *Ceterach.* Est *Asplenii* species officinalis. Vide sub *Asplenium.*

[CETINE a Chevreuilio vocata est materia alba, laminulas splendentes, friabiles insipidasque exhibens, tincturam laccae non afficiens et gradu 49 C. liquescens. Obtinetur cetine, quando sperma ceti, alcohole ebulliente tractatum, refrigescit: quo facto cetine sub forma laminarum crystallisatarum secedit, quae repetita solutione in alcohole purior redditur.]

CEVADILLA HISPANORUM, *Pharm. Paris.* s. *Sabadilli semen offic. nostr.* (Hordeum causticum C. B.) est capsula seminalis plantae Mexicanae, quae forte est species Pedicularis. [*Veratrum Sabadilla* Retz.] Capsula ipsa spicae hordei non dissimilis. Cevada hispanice hordeum dicitur, hinc Cevadilla quasi hordeolum. Semina exigua ex America allata, omnium vegetabilium maxime caustica sunt; hinc contusa ulceribusque inspersa carnem putridam, non secus ac mercurius sublimatus, aut ferrum candens, absumunt. Pediculos quoque ac cimices exstirpant. Ge. *Indianischer Rollenpfeffer, Mexicanischer Läusesaamen.* Ga. *Cevadille, graine de capucin.* Conf. *Sabadilli semen.*

CHAEREFOLIUM, CHEREFOLIUM, CHEROPHYLLUM, CEREFOLIUM; sunt synonyma: *Scandix cerefolium Linn.* (Pentandr. Digyn.) seminibus nitidis ovato-subulatis, umbellis sessilibus lateralibus. Est planta, quae ex radice plures caules dimittit, tenues, ramosos, teneros, a parte superiore convexos, inferiore vero concavos instar stillicidii, politos. Folia habet petroselini, sed minora, plus incisa et molliora, villosa in parte superiore, succo plena. Flos est rosaceus et umbellatus, quinque scilicet petalis constans, inaequalibus, inflexo-cordatis et calyci insidentibus. Calyx autem abit in fructum ex duobus seminibus compositum, rostri avium aemulis, non striatis, nunc laevibus, nunc

asperis, hinc gibbis, inde vero planis; atque sic planta nominari putatur, quod luxuriosa foliorum foecunditate et largiore coma gaudeat, vel quod gaudium, hilaritatemque folia excitent. Ex χαίρω, gaudeo, et φύλλον, folium. *Chaerefolium* autem, graeca voce et latina coalescentibus in unum nomen, ob id dictum est, quod foliis luxuriet. Qualitatis est aromaticae, dulcescentis et oleraceae, gaudetque viribus antiphlogisticis, resolventibus, galactophoris et diureticis. Usus culinaris est et medicus. Succus expressus in hydrope et phthisi commendatur. Interdum tamen sanguinis sputum sale suo nitroso provocare posse creditur. Folia contusa tumores mammarum a lacte retento orientes resolvunt. Ge. *Körfel, Kerbel, Körbel, Körbelkraut, Gartenkörbel.* Ga. *Cerfeuil cultivé* sive *commun.* A. *The garden cicely, chervil.* B. *Kervel.* — Variae aliae huius generis species a veneni suspicione non liberae sunt.

[CHAITOSIS a Ios. Frankio illud pilorum vitium nuncupatur, quo nimia crassitie a conditione naturali recedunt. A χαίτη, *seta.* Obveniunt eiusmodi pili in dorso, brachiis etc. infantum atrophicorum.]

[CHALASIS a G. Leb. Helling (*Augenkrankh. I. p.* 222.) idem esse asseritur, ac Hyperauxesis iridis s. pupillae obturatio, a spongiosis excrescentiis orta. Sed χάλασις non nisi relaxationem seu resolutionem significat. A χαλάω, *relaxo.*]

CHALASTICA sunt medicamenta, quae humectando et emolliendo partes constrictas relaxant. A χαλάω, *relaxo, remitto.*

CHALAZA seu CICATRICULA est corpusculum album membranae vitelli in ovis foecundatis insidens, quod verum germen, seu rudimentum pulli futuri constituit, dum scilicet albumen ovi per calorem incubationis resolutum vascula eius exigua subit, irritat, ampliat atque nutrit, sicque omnes pulli partes evolvit. A χάλαζα, *grando.* Ge. *Der Hahn, Hahnentritt, das Vögelein im Ei.* Ge. *Les grêles* ou *germes des oeufs.* A. *The tread of an egg.* B. *De haan.* — Est etiam *grando* porcorum lepra, vel suum morbus, quando caro apparet, ac si alicam hinc inde conspersam contineret. Ideoque vocantur grandinosi. [Cons. I. A. E. Goetze *neueste Entdeck. dass die Finnen wahre Blasenwürmer sind. Leipz.* 1776. 8.] Ge. *Finnig.* Ga. *Ladrerie de porc, sursemure.* A. *The kernels of a swine.* B. *Gortig.*

CHALAZION, item χαλάζωσις, *grando*, est tuberculum durum et mobile in palpebris, grandinem referens. Ge. *Eine Hagelgeschwulst, ein Geschwürchen an den Augenliedern, Gerstenkorn.* Ga. *La grêle des paupières.* A. *A swelling hailstone, the stye, stian* sive *stithe.*

CHALBANUM, vide *Galbanum.*

CHALCANTHUM, vide *Vitriolum*, s. *Atramentum sutorium.*

[**CHALCANTHUM ALBUM** est oxydum zinci sulphuricum. Ge. *Schwefelsaures Zinkoxyd*, *Zinkvitriol.* Ga. *Zinc sulfaté.*]

CHALCITIS est minerale salinum, ponderosum, durum, rubicundum, simile aeri, friabile, nec lapidosum, Sory tenuius, Mysi vero crassius, saporis adstringentis. Pertinet ad Vitriola *Linn.* et est *Vitriolum atramentarium Linn.* Lapis atramentarius ruber *Waller.* A χαλκὸς, *aes.* Arab. *Colcothar*, vel *Cholchotar.* Pro Chalcitide Pharmacopoei hodierni vitriolum album, aut etiam viride, sive crudum, sive ustum, substituunt. Ge. *Rother Atramentstein.* Ga. *La pierre atramentaire.*

CHALCUS, vide *Aereolus.*

CHALINOS, *Aureliano* [*morb. chron. II. c.* 1.] est ultimus angulus oris ac compago, vel ut Aureliani verbis utamur, buccarum pars circa labiorum confinia. A χαλινὸς, quod sit veluti fraenum et retinaculum oris.

CHALYBEATAE AQUAE, idem quod *martiales*, seu aquae minerales ferro impraegnatae. Conf. *Acidulae.* Ge. *Eisenhaltige Mineralwasser.* [Alia quoque corpora, quibus ferrum admixtum est, hoc epitheto utuntur, v. c. vinum chalybeatum, s. ferruginosum s. martiatum (vid. Dulk *Pharmacop. II.* 786.) et tartarus chalybeatus, s. ferruginosus (Dulk. *l. c.* p. 739.).]

CHALYBS est ferrum purificatum, a vulgari differens, quod durius sit, et magis elasticum, atque ignitum in aqua extinctum in summam duritiem abeat. A populis in Ponto ferrum praeparantibus sic vocatur.— Chalybs in officinis anglicis saepe ferri loco adhibetur. *Chalybs cum sulphure praeparatus* offic. Angliae est chalybs cum sulphure fuso unitus, seu idem quod *Mars sulphuratus Disp. Edimb.* — *Chalybs tartarisatus* est ferrum acido tartari solutum, seu idem quod globuli martiales. *Sal chalybis* est *Vitriolum martis.* Conf. in universum *Ferrum.* Ga. *Acier*, quod ex eo fiant acies cultrorum. Ge. *Stahl.* A. *Steel.* B. *Staal.*

CHAMAEACTE est *Ebulus*, sive Sambucus humilis. [Diosc. IV. c. 172.] Ex χαμαὶ, *humi, in terra*, et ἀκτέα, et contr. ἀκτῆ, *sambucus.*

CHAMAEBALANUS est terrae glans, vel simile quid, ut bulbocastanum, terrae tubera, etc. Ex χαμαὶ, et βάλανος, *glans.* Sic dicitur, quod sub cortice terrae crescat. Vide *Apion*, et *Cyclamen.*

CHAMAEBATOS est *Rubus humilis.* A χαμαὶ, et ἡ βάτος *rubus*, *sentis.* Vide *Rubus.*

CHAMAECEDRYS est *Abrotanum foemina*, et dicitur, quasi humilis Cedrus. Ex χαμαὶ, et cedrus.

CHAMAECERASUS, *Lonicera xylosteum Linn.* (Pentandr. Monog.) pedunculis bifloris; est arbuscula, quae crescit ad altitudinem duorum circiter pedum; habetque ramos lignosos, fragiles, cortice albescente obductos, medulla alba plenos. Folia instar Periclymeni sunt, sed maiora, latiora, duriora, minus viridia, acuta, villosa inprimis in parte inferiore, ex adverso opposita. Flos monopetalus, parte inferiore tubulosus bilabiatus superius, labio superiore multifido simplici, inferiore duplo profundius secto, ovario insidens, quandoque geminus in uno ovario, quinque staminibus praeditus. Calyx tenuis, longus, angustus, bifolius, cui insidet ovarium, uno pedunculo geminum, emittens intra quemlibet flosculum tubam longam; abit deinde in baccas molles rubras, umbilicatas, biloculares, similes ceraso minori, succo amaro et ingrato plenas, et semine compresso, subrotundo foetas. Quarum quatuor, aut quinque deglutitae, ob summam vim drasticam, vomitum, alvum, ipsasque convulsiones excitant. A *χαμαὶ*, et cerasus, quasi cerasus humilis. Ge. *Heckenkirschen, rothe Hundsbeeren, Purgierkirsche* etc. Ga. *Le chevrefeuille des buissons*. A. *Fly-honeysuckle*. B. *Roote honds bessen, been-hout.*

CHAMAECISSUS vel **CHAMAECLEMA**. Vide *Hedera terrestris.*

CHAMAECISTUS est *Cistus humilis*, sed etiam plures species aliorum generum hoc nomine denotantur.

CHAMAECYPARISSUS est arbuscula seu herba pumila. Ex *χαμαὶ*, et Cypressus, ab odore et forma foliorum cum cypresso arbore. Vide *Santolina*, aut *Abrotanum foemina.*

CHAMAEDAPHNE, vide *Clematis daphnoides.* Ex *χαμαὶ*, et *δάφνη*, *laurus.*

CHAMAEDRYS, *Teucrium Chamaedrys Linn.* (Didynam. Gymnosperm.) foliis cuneiformi-ovatis, incisis, crenatis, petiolatis, floribus ternis, caulibus procumbentibus subpilosis. Est planta parva, humilis, quae plures caules habet ad altitudinem semipedis, tenues, rubicundos, lanuginosos. Folia minima, per intervalla sibi invicem opposita, oblonga, firma, villosa, dentata instar quercus, saporis amari, acris, aromatici, et in recessu parum adstringentis; odoris, si conterantur, balsamici. Flores monopetali, labiati, in foliorum alis nascentes, coloris purpurei sunt et saporis grati. Semina quatuor obrotunda in capsula, quae flori tanquam calyx tubulatus inservivit, inclusa. Radix minima, fibrosa, lignosa. Crescit haec planta in locis incultis, saxosis. Dicitur quasi humilis quercus, quod scilicet folia quercus habeat, et huius respectu, quasi humi repat. Ex *χαμαὶ*, *humi*, et *δρῦς*, *quercus*. Vocatur etiam ob parvitatem *quercula* minor, et a serratis foliis *serratula*. Sunt, qui *serratam* ideo dici putent, quod ab ea serra inventa sit. Ob qualitatem amaram

et spirantem gaudet viribus balsamicis, tonicis et sudoriferis, hinc utiliter in affectibus arthriticis, [hinc pulverem antarthriticum Portlandi ingreditur,] catarrho et chlorosi adhibetur. Summitates foliis praeferuntur. Usus aut in substantia in pulvere ad drachmam semis, aut in infuso. Ge. *Gamanderlein, Batengel.* Ga. *Germandrée officinale, chénette,* sive *petit chêne, herbe des fièvres.* A. *The common* sive *creeping germander.* B. *Laage eike.*

CHAMAELAEA, vide *Laureola.*

CHAMAELEON est cardui species, a foliorum varietate sic dici solet; mutat enim cum terra colores; quod et in animali Chamaeleonte fieri solet. Vide *Carlina.*

[**CHAMAELEON MINERALIS** seu *Manganas kalicus,* constat e kali nitrici partibus tribus et una mangani in pulverem redacti, quae in catino tam diu igni exponuntur, usque dum massa liquefacta iterum solida facta est. Ad detegendam vel minimam arsenici quantitatem a Scheelio primum adhibitus, denuo recentissimis temporibus a N. W. Fischero, profess. Wratislav., commendatus est.]

CHAMAELEUCE dicitur *Tussilago.* A χαμαὶ, nam tussilaginis folia humi crescunt, et λεύκη, *alba,* ob foliorum albedinem.

CHAMAEMELUM est planta, quae plures caules habet, tenues, semipedem circiter altos. Folia laciniata, vel minutim divisa: flos radiatus, (Syngenes. Polygam. superfl.) cuius discus ex plurimis flosculis, corona vero ex semiflosculis componitur, embryonibus insidentibus, et calyce squamoso comprehensis; embryones autem deinde abeunt in semina pappo destituta, oblonga, thalamo affixa. Radix est tenuis et filamentosa. Duae in officinis prostant species, scilicet *Matricaria chamomilla Linn.* receptaculis conicis, radiis patentibus, squamis calycinis margine aequalibus: quae est *Chamaemelum vulgare,* Leucanthemum Dioscoridis *Bauh.* — et *Anthemis nobilis Linn.* foliis pinnato-compositis, linearibus, acutis, subvillosis: Chamaemelum nobile, s. Leucanthemum odoratius *Bauh.* s. *Chamomilla romana Pharm.* Est utrique qualitas amara atque odorata, visque eximia paregorica, antispasmodica et carminativa. Hinc amplissimus florum usus est tum externus in epithematibus, balneis et clysteribus, tum internus pulveris, vel in infuso, aqua, syrupo, oleo destillato coeruleo, quod praecipue ultimum in colica spasmodica specificum esse dicitur remedium. Nomen accepisse videtur, quasi esset humilis malus, quoniam odorem habet mali. Ex χαμαὶ, et μῆλον, *malum.* Ge. *Kamillen.* Ga. *Camomille.* A. *Camomil.* B. *Kamillen, kamille bloemen.*

CHAMAEMELUM FOETIDUM est *Cotula foetida.*

CHAMAEMORUS est Rubi species (*R. Chamaemorus*

Linn.) cuius fructus conditi in Suecia eduntur, et *Multebeeren* vocantur. [A. *The mountain bramble, clowdberry.* B. *Aalbesbladige braamboos.* Ga. *La ronce sans épines.* Ge. *Die kriechende Himbeere, Multbeere, Berghimbeere* etc. A graeco χαμαὶ et μῶρον s. μόρον, *fructus mori.*]

CHAMAEPITYS, *Teucrium Chamaepitys Linn.* (Didynam. Gymnosperm.) foliis trifidis linearibus integerrimis, floribus sessilibus lateralibus solitariis, caule diffuso; Chamaepitys lutea vulgaris, s. folio trifido *Bauh.* Est planta, quae habet plures caules parvos, longos instar manus transversae, lignosos, villosos, repentes, arbusculae in speciem dispositos; folia oblonga, angusta, villosa, dentata, albescentia. Flos est monopetalus, unilabiatus, in tres partes divisus, quarum media bifida, labii superioris locum occupantibus denticulis. Ex floris fundo surgit pistillum, quatuor veluti embryonibus stipatum, qui deinde abeunt in totidem semina oblonga in capsula, quae floris calyx fuit, recondita. Flores sparsim in foliorum alis nascuntur, non vero verticillatim. Radix crassa est, fibrosa, longa, lignosa. Tota planta habet odorem penetrantem, resinosum et ingratum; sapor est amarus, et resinoso-aromaticus, viresque resolventes et aperientes; hinc praecipue in obstructione viscerum, affectibusque rheumaticis et arthriticis commendatur. Crescit in montibus locisque sabulosis Italiae, Angliae et Germaniae. Dicta est quasi humilis et brevis, humique depressa picea. Ex χαμαὶ, et πίτυς, *picea, pinus,* eius enim folia piceam olent. Vocatur etiam *Abiga* et *Aiuga,* ut et *Ibiga.* Hinc abiectis duabus literis *i,* et *g, Iba,* et ab *Aiuga* abiectione literarum *a* et *g, Iva* vulgo dicta est. Officinae *Ivam,* cognomento *moschatam,* appellant. Vide *Abiga,* et *Iva.* Ge. *Schlagkräutlein, Feldcypresse* etc. Ga. *Ivette, ive moschate.* A. *Groundpine.* B. *Veld-cypres.*

CHAMAESYCE, χαμαισύκη Diosc. IV. c. 187. Ex χαμαὶ, et συκῆ, *ficus,* quasi humilis ficus. Est *Euphorbia Chamaesyce Linn.* (Dodecandr. Trigyn.) dichotoma, foliis crenulatis, subrotundis, glabris, floribus solitariis axillaribus, caulibus procumbentibus; Tithymalus exiguus glaber, nummulariae folio, *Tournef.* Chamaesyce *Bauh.* A. *The crenated annual spurge.* Ga. *Euphorbe monnoyer.* Ge. *Niedrige Euphorbie.*

CHAOS ex antiquo χάω, quod ex χαίνω, *hio, dehisco.* Est vastus hiatus: vel dicitur rudis indigestaque moles, qualis initio mundi fuit.

CHARACIAS dicuntur plantae, quae circa valla crescunt; hinc Tithymalus characias, etc. Nam χάραξ *vallum* est.

CHARACTER est signum figuratum et mysticum, quo apud chymicos aliquid designatur. A χαράσσω, *sculpo:* quo

etiam in formulis suis utuntur medici, vel ut medicamenta melius occultentur, vel ne plebs ignara praescripta remedia intempestivae censurae subiiciat. In historia naturali vocantur characteres notae illae, per quas classes, ordines, genera et species mineralium, animalium et vegetabilium dignoscuntur et dividuntur, sicque systemata stabiliuntur. Ge. *Ein Merkmal, Kennzeichen.* Ga. *Charactére, marque.* A. *A marke* or *sigh.* B. *Een teyken.*

CHARISTOLOCHIA vocatur *Artemisia;* forte a *χάρις, gaudium,* et *λοχὸς, puerpera:* quia lochia puerperarum cum gaudio pellit.

CHARTA EMPORETICA seu **BIBULA** est papyrus sine glutine facta, admodum porosa, filtrationi inserviens. Ge. *Löschpapier.* Ga. *Papier brouillard, papier à filtrer.* A. *Blotting* or *sinking paper, brown paper.* B. *Klad papier.*

CHARTA VIRGINEA, idem quod *Amnios.*

CHEBULAE MYROBALANI, vide *Myrobalani.*

CHEILOCACE s. **LABROSULCIUM** est infantum morbus, adultos enim raro adoritur, [cuius tamen exemplum retulit nuper D. W. H. Busch in Baueri *Minerva medica I. p.* 205.] et quidem scorbuti species. Labia in eo admodum tument, tumore duro et nonnihil rubicundo, sed nequaquam fervido, aut inflammatorio, et qui nunquam suppuratur, aut caput foedat. Aliquanto magis introrsum, quam extrorsum, vergit: unde labia a gingivis et dentibus abscedunt longius, et foras aliquatenus replicantur. Adsunt sulci semper sanie madentes, aut crasso pure obsiti: ulcuscula ut plurimum concomitantur in ore, palato, lingua, buccis, labiis, gingivis. Ge. *Wasserkrebs.* Ga. *Tumeur chancreuse.* A. *Water-kanker, kanker of the mouth.* B. *Water-kanker.* — Derivatur a *χεῖλος, labrum,* seu *labium,* et *κακὸν, malum.* Vide *Stomacace.*

CHEIMETLON, idem quod *pernio.* A *χειμηθλιάω*, s. potius *χειμεθλίαω, pernionibus laboro,* [dubiae auctoritatis verbo, male derivat *Cheimethlon* Blancardus, Hanin aliique. Si enim illud verum esset, *h* non poterat eiici. *Χείμετλον* autem, quod et ap. Polluc. II. 198. *χίμετλον* scribitur, occurrit quoque ap. Dioscorid. Inde verbum *χειμετλιάω* descendit, non versa vice *χείμετλον* a *χειμετλιάω.*]

CHEIRI FLORES, vide *Leucoïon.*

CHEIRONIUM seu **CHIRONIUM**, i. q. *Cacoëthes.*

CHELAE, a *χῆλαι*, sunt denticulati cancrorum forcipes. Vide *Cancer.*

CHELIDONIA seu **CHELIDONIUM.** Hoc nomine duae diversae plantae denotantur, quarum altera *Chelidonium minus*, altera *Chelidonium maius* vocatur. *Chelidonium minus* est Ranunculi species (Polyandr. Polygyn.) et quidem *Ranunculus Ficaria Linn.* foliis cordatis, angulatis, petiolatis,

caule unifloro; Chelidonia rotundifolia minor *Bauh.* Habet ea folia instar cochlearis rotunda, viridia, polita, splendentia, nervosa, longis pediculis adnata, aliquatenus hederacea, sed molliora, minora: calycem triphyllum, admodum fugacem, et ante petala caducum: florem polypetalum, rosaceum: semina in capitellum congesta: radicem plurimis adnatis nodulis nodosam. Hinc Scrophularia minor nonnullis dicitur. Qualitatis est insipidae et oleraceae. Foliis virtus antiscorbutica tribuitur. Tota planta, praecipue radix contusa, haemorrhoidibus dolentibus mederi dicitur. Crescit ad ripas, fossasve. Ge. *Feigwarzenkraut, Feigenranunkel* etc. Ga. *Petit chelidoine, petite scrophulaire* ou *eclaire.* A. *Small celandine* or *pilewort.* B. *Speenkruidt, kleine gouw.* — *Chelidonium maius* (Polyandr. Monogyn.) est *Chelidonium maius* pedunculis umbellatis *Linn.* Chelidonium maius vulgare *Bauh.* habet plures caules sesquipedem altos, tenues, rotundos, nodosos, ramosos, parum villosos. Folia profunde incisa, dentata, similitudinem aliquam cum foliis Aquilegiae habent, utcunque tamen maiora, longiora, numeroque plura sunt. Flos tetrapetalus est, cruciformis, luteus: siliqua bivalvis, unilocularis, linearis, semina obrotunda et flavescentia habens. Radix crassa, fibrosa. Tota planta scatet succo luteo escharotico odoris penetrantis, saporis acris et amari, qui a quibusdam gummi guttae Germanorum vocatur. Ob vires acres diureticas et diaphoreticas usus radicis in pulvere, aut infuso vinoso, in ictero, aut hydrope, at minus tuto, commendatur. Alii externum usum in herpete et pterygio suadent. Extractum in obstructionibus viscerum laudatur. Dicta a χελιδὼν, *hirundo:* eo quod hirundines ea suis oculis medeantur, quamvis, ut tradunt, erutis. Sed *Chelidonium minus* sic vocatum, quod floreat hirundinum adventu, hinc et ille ventus *Chelidonia* quoque appellatur. Alii putant dici quasi *caeli donum,* idque ob vires praestantissimas, tam in oculorum morbis, quam vulneribus. [Varii auctores chemicam disquisitionem susceperunt, cuius summam retulit Fechner. in *Resultate d. Pflanzenanalysen p.* 63.] Ge. *Schellkraut, Schwalbenkraut, Goldwurz.* Ga. *Chelidoine, eclaire.* A. *Great celidon, celondine, celandine, swallow-wort.* B. *Stinkende gouwe, gouw-wortel, schelkens-kruid.*

[CHELOIDES, a graeco χέλυς, *testudo,* aut χηλὴ, *chela,* et εἶδος, *forma,* nomen est morbi cutanei, cuius sedes plerumque in anteriore et media pectoris parte, in humero, in inferiore colli regione, in posteriore antibrachii, et inferiore femoris superficie esse solet. Color macularum coeruleo-rubrarum lineis albis distinctus, calor partis affectae admodum auctus, pruritus vix tolerandus, et dolor interdum vehemens atque pungens, in vicinas partes sese diffundens

praecipua signa huius morbi sunt. In naturam eius Alibertus, cui primam morbi descriptionem debemus, non inquisivit.]

CHEMA est veterum mensura, continens duo cochlearia parva.

CHEMIA, idem quod *Chymia*. Olim significabat artem χρυσοποιητικὴν et μεταλλουργικὴν. Vide *Chymia*.

CHEMOSIS est gravis inflammatio oculi, cum dolore capitis, sensu gravitatis supra orbitam, pervigilio, febre, pulsatione, palpebrarum intumescentia, occlusione. Character eius est intumescentia atro-rubra coniunctivae cum depressione et obscuritate corneae, quae in fovea latere videtur. Terminatur quandoque suppuratione oculi, unde immedicabilis coecitas, saltem leucomata sequuntur. Ge. *Entzündung des Auges.* Ga. *Le chemosis.* — Aliis Chemosis quoque est inflammatio corneae. χήμουσις.

CHENOCOPRUS est stercus anseris. Ex χὴν, *anser*, et κόπρος, *stercus*. [Galen. (*de simpl. med. temp. et fac.* X. c. 2. p. 305. to. XII. ed. Lips.) de stercore anserum et ciconiarum exposuit. Hinc vox χηνοκόπρος locum in lexicis medicis promeruit.]

CHENOPUS s. CHENOPODIUM, quasi *Pes anserinus*, eius etymon derivatur a χὴν, *anser*, et ποὺς, *pes*. Est vero plantae genus, (Pentandr. Digyn.) quod florem incompletum apetalum, semen unicum reniforme, et calycem pentaphyllum, foliolis concavis habet. Variae huius generis species v. c. Chenopodium bonus Henricus, ambrosioides, botrys et vulvaria, officinales sunt, de quibus suo loco vide. Conf. *Pes anserinus*.

CHEREFOLIUM et CEREFOLIUM sive CHERIFOLIUM, vide *Chaerefolium*.

CHERMES et GRANA CHERMES, vide *Kermes* et *Coccus*. Est vox Arabica, pharmacopoeis familiaris: dicitur quoque *Coccus Baphica*, seu vulgo *Scarlatum*. hinc *Chermozinum*, id est color ex cocco extractus.

CHERONIA, prave pro *Chironia*. Vide *Centaurium*.

CHERVA, vide *Ricinus*.

[CHIASMA nervorum opticorum vocatur illa decussatio utriusque nervi optici, qua qui e dextro thalamo ortus est, sive totus, sive fibris tantum nonnullis nervum cognominem oppositi lateris quasi secat. Vid. Ca. Metzger *de controversa nervor. optic. decussat.* Regiom. 1794. 8. A Gr. χιάζω, quod tamen *decussandi* notionem non habet, χιασμὸς, *decussatio*, descendit. Ge. *Kreuzung der Sehnerven.*]

CHILIOPHYLLUM est Millefolium, propter millena foliola sic nuncupatum. Ex χίλιοι, *mille*, et φύλλον, *folium*.

CHIMETLON s. CHEIMETLON, idem quod *Pernio*.

CHIMIA, idem quod *Chymia*.

CHINA CHINAE, vide *Cina Cinae.*

CHINA RADIX satis est crassa, manum longa, contorta, nodosa, insipida et sine odore. Ea duplex est: *orientalis* e Iaponia et China allata, et *occidentalis*, quae ex Virginia et Iamaica nobis adfertur. Praefertur tamen orientalis, quae exterius est colore rubente, aut subnigro, interius candicante, aut subrubente: et haec, quo nigrior, eo melior. Planta est *Smilax china* caule aculeato, teretiusculo, foliis inermibus, ovato cordatis, quinquenerviis *Linn.* (Dioec. Hexandr.) Smilax minus spinosa, fructu rubicundo *Kaempf.* Occidentalis est colore interius magis rufo. Habet folia fere plantaginis magnitudine, cordiformia: caules spinosos, repentes, et arboribus vicinis adhaerentes. Radix est plantae, quae vocatur *Smilax pseudochina* caule inermi tereti, foliis inermibus; caulinis cordatis, racemis ovato-oblongis *Linn.* Smilax aspera, fructu nigro, radice nodosa, magna, laevi, farinacea *Sloan.* China spuria nodosa *Bauh.* Ob vim insignem sanguinem purificandi, quae ei inesse creditur, decoctum eius in affectibus arthriticis, in lue venerea, aliisque curatu difficilibus, commendatur, sed num effectus semper respondeat, ob qualitatem eius farinaceam, insipidam et inodoram, merito dubitatur. Chinensibus dicitur *Lampatan*, *Lampacos* et *Bonti*, nobis a regione China appellatur *Radix chinae.* Persis *Chop china.* Ge. *Chinawurzel, Pockenwurzel.* Ga. *Esquine.* A. *China root.* B. *Chinawortel.*

[**CHININICUM ACIDUM**, alcohole non, aqua autem solubile, in crystallos difficulter abiens, colore albo et parum amaro sapore praeditum, cum magnesia iunctum reperitur, a qua processu, inter alios a Dulkio (Preuss. Pharmac. I. p. 287.) descripto, separari, purumque exhiberi potest. Ge. *Chinasäure.*]

[**CHININUM** est principium alcaloides, a Pelletiero et Caventou, nisi detectum, accuratius tamen disquisitum, et in cortice variarum Cinchonae specierum, inprimis earum, quae flavo colore insignes sunt, reperiundum. Illud plerumque massam sistit sordide albam, difficulter in crystallos redigendam, admodum amari saporis, a quo praecipua Cinchonae vis febrifuga pendet. Differt ab alio principio alcaloide corticis Cinchonae, cui nomen *Cinchonini* datum est, quod vide infra. Ge. *Chinin.* Eius cum acido sulphurico connubium SULPHAS CHINICUS s. CHINIUM SULPHURICUM dictum, format tum crystallos teneras, telae sericeae in modum splendentes, in fasciculos coacervatas, flexibiles, tum laminulas longiusculas. Saporis est intense amari; in aqua frigida parum, facilius in calida, admodum facile in alcohole, perparum in aethere solvitur. Usque ad 100° C. calefactum et frictioni modicae expositum lucem phosphoricam

spargit, quae electricae naturae (+ E) esse deprehensa est. Qui caloris gradus ubi magis adhuc augetur, sal illud colorem assumit pulchre rubrum, odoremque diffundit ingratum, qui aliquam cum foetore corporum animalium, destillationi siccae expositorum, similitudinem habet.]

CHIRAGRA est arthritidis species, sive articularis manuum dolor. Vide *Arthritis*. Ex χεὶρ, *manus*, et ἀγρεύω, *venor*, quasi manibus captus. Ge. *Das Zipperlein oder Gicht an den Händen*. Ga. *Douleur et goutte aux mains*. A. *The gout in the hand*. B. *Hand-vang, hand-euvel, hand-flerecyn, hand-jigt*.

CHIROMANTIA est divinatio ex inspectione manuum, qua ex lineamentis futura praedicunt, medicis scitu non necessaria, cum potius sit ars fallax. Ex χεὶρ, *manus*, et μαντεία, *vaticinium*. Ge. *Wahrsagung aus den Händen*. Ga. *Chiromantie*. A. *Chiromancy*. B. *Hand-kyking* sive *waarzeggery*.

CHIRONES, idem quod *Sirones*.

CHIRONIA et CHIRONIUM, nomen invenit a Chirone Centauro. Vide *Centaurium*: ab eodem inventore putant quoque Bryoniam vocari *Chironium*.

CHIRONIUM est ulcus inveteratum, malignum, cuius margines duri, callosi atque inflammati sunt, curatu difficillimum. [A Chirone id nomen traxisse, quidam opinantur: tanta enim malignitate esse talia ulcera, ut, qui illa sanare cupiat, Chironis peritiam chirurgicam possidere debeat. Galen. *de comp. med. p. gen. IV. c.* 4. nominant, inquit, sic ulcera, non mediocriter, sed maxime maligna atque contumacia, denominationis autem huius causam nullibi reddit. Vocantur et τηλέφια, eodem Galeno auctore.] Ge. *Ein bösartiges Geschwür*. Ga. *Ulcère malin*. A. *Ulcer difficult to cure*. B. *Quaadaardig zeer*. Vide *Cacoëthes*.

CHIROTHECA est fasciae species, qua manus et digiti tenui fascia spiraliter ducta involvuntur. Ge. *Panzerhandschuh*. Ga. *Gantelet*.

CHIRURGIA est ars, qua ope remediorum externorum, manuum, vel instrumentorum, sanitatem conservare et morbos inprimis externos auferre nitimur. Est vero vel *theoretica*, quatenus cognitionem talium morborum complectitur, vel *practica*, et haec est pars therapeutices, qua morbi incidendo, urendo, et membra dearticulata restituendo, curantur. Vel secundum aliorum definitionem chirurgia est scientia, docens modum et qualitatem operandi in corpore humano vivente. Vel, ut *Vigo* habet, chirurgia est scientia, docens modum et qualitatem in carne, nervo et osse hominis laborantis, propriis chirurgorum manibus, omne morbosum curandi. Iuxta veterum divisionem quintuplex est, quamvis alii quadripartita divisione gaudent. Scilicet 1. *Synthesis*,

seu separata coniungens. 2. *Diaeresis*, continua solvens. 3. *Diorthosis*, compressa et contorta corrigens. 4. *Exaeresis*, superflua exstirpans. 5. *Anaplerosis*, deficientia restituens. Ex χεὶρ, *manus*, et ἔργον, *opus*. Ge. *Wundarzneikunst*. Ga. *Chirurgie*. A. *Surgery*. B. *De heel-konst, chirurgie*.

CHIRURGIA INFUSORIA et TRANSFUSORIA, circa medium saeculi elapsi ultimi inventa, ea fuit operatio, qua vel varia remedia fluida, vel ipse sanguis, ex animalibus, aut aliis hominibus, e vena incisa effluens, immediate in venam incisam infirmi, subtracta simul sanguinis vitiosi quantitate immittebatur, sicque optime morbos a vitioso sanguine pendentes tolli posse putabatur. At ob infelices plures successus hodie haec methodus prorsus exolevit. [Minime gentium chirurgia *infusoria* hodie prorsus exolevit, sed potius ab optimis chirurgis saluberrimo cum successu in usum adhuc vocatur. Sic Schmuckerus vitam militis conservavit, qui ob os deglutitum, et oesophago tam firmiter inhaerens, ut nulla arte inde dimoveri posset, in eo erat, ut suffocatione periret. In apertam enim venam solutionem tartari emetici instillavit, qua vomitus conaminibus excitatis os magna cum vi eiiciebatur. Cons. Pa. Scheel *die Transfusion des Blut. u. Einspritz. d. Arzn. in d. Adern*. Koppenh. 1802.]

CHIRURGIA INSITITIA vel **CURTORUM** est operatio, qua, ut putabat *Tagliacotius*, partes corporis mutilatae, vel abscissae, carne viva ex alia parte desumta et accrescente restitui possunt.

CHIRURGUS est vir artis chirurgicae peritus. Ex χεὶρ, *manus*, et ἔργον, *opus*, qui remediis externis, instrumentis et manibus suis in corpore humano operatur. Ge. *Ein Wundarzt*. Ga. *Chirurgien*. A. *Surgeon*. B. *Een heel-meester, wond-meester, chirurgyn*. — Habentur, qui in genere omnia, quae sunt in arte chirurgica, aggrediuntur. Sed et sunt, qui circa morbos unius solummodo generis versantur, ut *Lithotomi*, qui calculum secant. Alii, qui oculos curant. Alii obstetricandi artem exercent. Nonnulli dentes evellunt; quidam membra luxata, vel contracta, restituunt etc.

[**CHLOASMA** vocatur morbus cutaneus, qui sese maculis, palmae circiter magnitudinis, e flavo viridescentibus, saepissime planis, interdum subasperis, pruritu fere semper destitutis, prodit. Vid. Io. Frank *prax. med. praec. I.* 2. *p.* 337. sq. A graeco χλοάζω, *vireo*. A. *Tawny blotches*. Ga. *Tache hépatique*. Ge. *Leberfleck*.]

[**CHLORINA**, a χλωρὸς, *viridis*, pertinet ad substantias simplices, a Scheelio 1774 detecta atque sub nomine acidi marini dephlogisticati descripta, postea diu *acidum marinum oxygenatum* vocata est, quoniam illam ex principio oxygenetico et acido muriatico compositam esse opinabantur.]

[**CHLOROPHYLLUM** appellatum est a Pelletiero materia tingens, in partibus vegetabilium, inprimis in foliis reperiunda. Synon. *Phytochlorainon*, (a Graec. χλωραίνω, *viride reddo, viridem colorem induco*) *Blattgrün, harziges Blattgrün, Grünharz, Pflanzenwachs, grünes Wachs, grünes Satzmehl, Chlorophyll.* A Graec. χλωρὸς, *viridis*, φύλλον, *folium.*]

CHLOROSIS sive **MORBUS VIRGINEUS**, quia potissimum virginibus, iam ad pubertatis tempus pervenientibus, contingit, vulgo *icterus albus*, quia ex albo virent. Dicitur quoque *febris alba*, et cognoscitur praecipue pallore cutis et inprimis facici, oculis minime flavis; saepius cum pica et citta, seu desiderio non esculenti ingerendi, coniuncta est. Videtur esse species Leucophlegmatiae, ex sanguine viscido, sive potius ex inertia solidorum, qua sanguinis laudabilis confectio praepeditur, cum mensium obstructione, et diaphoresi denegata, unde asthenia quasi habitualis et gravitas totius corporis sentitur, qua aegrae ad quodvis opus peragendum tardae et segnes evadunt. Minime a χλωρίζω, *viridis sum*, derivari potest. Ge. *Bleichsucht.* Ga. *Les pales couleurs, chlorose, maladie de filles.* A. *Green-sickness.* B. *Maagde-ziekte, vryster-ziekte.*

CHOANA est *infundibulum* in medullae oblongatae basi prope coalitum nervorum opticorum repositum, ductus scilicet mollis, brevis, paulatim angustior, pia matre obductus, qui rimam in concursu ventriculorum amplectitur, unde per hoc liquida serosa ex cerebri ventriculis ad glandulam pituitariam deduci olim putabatur, cui tamen absentia cavitatis in infundibulo (quam tamen alii concedunt) aeque ac in glandula pituitaria repugnat, ut aegre adeo utriusque partis functio et utilitas determinetur: [Hac notione usurpatur ab Oribasio (*anat. p.* 20.).] — Item *pelvis* renum, de qua significatione suo loco. — Est item instrumentum ex quovis metallo factum, vel vitro, per quod liquores in aliud vas funduntur. — *Choanae* porro dicuntur duo orificia e cavo narium in fauces patentia. A χέω, *fundo.*

CHOCOLATA est compositio quaedam circa initium elapsi saeculi ex America in Hispaniam, indeque ad nos delata, ex fructibus *Cacoa* dictis, vaniglia, cinamomo, saccharo, etc. quae omnia in massam, vel placentulas, rediguntur. Dicitur et *Succholeta*, et *Chucalata.* Praeparatur cum lacte vel aqua cocta et fervida, atque agitando Chocolata liquescit, et sorbendo calide bibitur. Potus est valde nutriens, senibus, debilibusque utilissimus. Vide *Cacoa.* Ge. A. B. *Chocolade.* Ga. *Du chocolat.*

CHOENIX est mensura veterum, continens cotylas tres, sive sextarium unum et dimidium, sive duas libras mensurales cum quadrante. Notatur signo X. et desuper imponitur

V. Secundum aliorum calculum continet vini quadraginta et quatuor uncias, et olei circiter quadraginta.

CHOERAS, idem quod *Scrophula.* A χοῖρος, *porcus,* forte quia porcis familiaris morbus est.

CHOLADES Graecis dicebantur intestina tenuia ad coecum usque, quod praecipue biliosa essent. [Eustath. ad Hom. p. 505. varias attulit huius significationis rationes, aut quod bilem recipiant, aut quia sint cava, quasi κοιλάδες, aut quod ciborum receptacula sint; τὸ κόλον enim cibum denotare. Etym. Gud. p. 568. a bile nomen deduxit, quam natura eo consilio illuc deducat, ut amaritie sua illa, quippe frigida, calefaciat et ad expulsionem faecum irritet.] A χολὴ, *bilis.*

CHOLAGOGA sunt medicamenta, quae dicuntur ordinatam in hepate et vesicula fellis secretionem bilis augere, illam vel in intestina ducendo, vel receptam per intestina statim et recta expellendo. Reducuntur ad duas classes, quarum prior continet, quaecunque sanguinem hepaticum attenuando secretionem bilis uberiorem promovent, ut sunt resolventia et saponacea etc.; posterior autem includit omnia illa, quae intestina leniter irritando bilem ex hepate et vesica fellea in intestina derivant. Inter cholagoga recensentur quaedam purgantia, ut *rhabarbarum, senna* etc. A χολὴ, et ἄγω, *duco.* Conf. *Catharticum.*

CHOLEDOCHUS est *ductus biliarius, communis* dictus, constans ex ductu hepatico et ductu cystico, seu vesiculae felleae, qui ad angulum admodum acutum sibi iunguntur, sicque uniti faciunt ductum communem maiorem prioribus, oblique descendentem, qui ad angulum acutum appositus duodeno, penetrat exteriorem eius tunicam, dein inter hanc et alteram descendens, mox perforata et hac, inter secundam et tertiam longo itinere progressus, foramine rotundo in cavum intestini libere exit, per quod foramen quoque ductus pancreaticus in homine patet. Per hunc ductum choledochum ex vesicula fellis et ductu hepatico bilis ad intestinum duodenum propellitur. [Scribendae vocis *choledochus* ratio, etiamsi usu communi recepta, tamen non excludit alteram, *cholodochus,* quae a Galeno (*de admin. anat.* VI. 12.) ipso tanquam probanda agnoscitur. Vid. Lobeck ad Phrynich. p. 635.] Ex χολὴ, et δέχομαι, *recipio.* Ge. *Der Gallengang.* Ga. *Le conduit commun du fiel.* A. *The common passage* or *duct of the gall.* B. *De gal-leider.*

CHOLELITHI sunt concrementa calculosa in cystide fellea, aut ductibus biliariis, ex bile spissa genita, pro varia olei, aut terrae quantitate magis, vel minus inflammabilia, aut ponderosa. Saepe icterum contumacissimum et alia dira et molestissima symptomata inducunt. Ex χολὴ, et λίθος, *lapis.* [Chemica disquisitione eos aut e sola pinguedine, hisce concrementis propria, aut simul e muco ve-

siculae biliariae indurato, principio felleo, et terra calcarea, acido et carbonico, et phosphorico nupta componi repertum est.] Ge. *Gallensteine.* A. *Bilious concretions.* — Reperiuntur quoque in pluribus animalibus quadrupedibus, eorumque ventriculo et intestinis, quibus sub nomine generico *Bezoar* insignes vires alexipharmacae tribuuntur.

CHOLERA sive **PASSIO FELLIFLUA** est convulsivus motus ventriculi et intestinorum, a quacunque causa acri et irritante ortus, in quo omne, quod in ventriculo et intestinis continetur, sed praecipue bilis, copiose per os et anum eiicitur. Adsunt anxietates magnae, vehemens abdominis tensio et dolor, gravis cardialgia, sitis ardens, inquietudo et virium subita prostratio; diarrhoea quoque, seu bilis, et aliorum humorum per inferiora effluxus magnus, saepe cum surarum crampo. Hinc pulsus in principio celer et frequens, debilis fit, parvus et intermittens; animus deficit, exteriora frigent, et mors accedere incipit, quae aliquando intra paucas horas ingruit. Huc referunt *Choleram siccam,* quae est eructatio magna multorum flatuum cum dolore et crepitu, et tensione, ac duritie abdominis. [Morbus a *χολὴ, bilis,* nomen habet, quoniam quae vomitu et per alvum eiiciuntur, ab initio sunt, teste Aretaeo (*acut. II. c.* 5.), *φλεγματώδεα, ἔπειτα χολώδεα.* Consentit Zonarae *lexic. p.* 1857. *Χολέρα νόσος διὰ χολῆς· ἢ τὸ τῆς χολῆς πάθος.* Et Hesych. *s. v.* explicat vocem per *ἔκκρισις κάτωθεν διὰ γαστρὸς, ἄνωθεν διὰ στόματος, ἔμετος.* Duae aliae sunt denominationis huius derivationes. Aliam enim habet Alex. Trall. *lib. VI. c.* 14. qui disertis verbis negat, morbum a bile appellatum fuisse, sed *ἐπειδὴ διὰ τῶν ἐντέρων ἐθεώρουν ἐκκρινομένην τὴν διὰ γαστρὸς προςφερομένην ὕλην· τὰ δὲ ἔντερα χολάδας ἐκάλουν οἱ παλαιοί.* Ultimum firmat *Aretaeus l. l. c.* 9. *Ἐντέρων τὰ μὲν ἄνω λεπτὰ καὶ χολώδεα μέσφι τοῦ τυφλοῦ, χολάδες ἐπίκλην.* Aliam derivationem vocis protulit Kraus. (*etym. griech. Wörterb.* p. 204.), Hesychium secutus, qui vocem explicat per *σωλὴν, δι᾽ οὗ τὸ ὕδωρ φέρεται ἐξακοντιζόμενον,* ad q. l. ab Albertio laudatus est Pauwius ad Horapoll. *p. m.* 312. Sed haec derivatio non ferenda est. Vid. et Salmas. ad Solin. p. 306. b. F.] Ge. *Brechdurchfall, die Gallenruhr.* Ga. *Trousse galant.* A. *The gall-fluxe* or *Cholera.* B. *Galbraken, boord, bord, buikwee.*

CHOLERA SICCA, vide *Cholera.*

CHOLERICA PASSIO, idem quod *Cholera.*

CHOLERICUS dicitur de eo, qui plurima bile abundat. Ge. *Gallsüchtig.* Ga. *Bilieux.* A. *Cholerick.* B. *Galagtig.* Vide *Crasis.*

[**CHOLESTEATINE.** Ex *χολὴ, bilis,* et *στέαρ, adeps,* cuius cum genitivus non *στέαρος,* sed *στέατος,* et inde deductum adiectivum *στεατινὸς* sit, facile patet, vocem *stearines,*

a Chevreulio primo usitatum, contra linguae rationem formatam esse. Est autem cholesteatine materia pinguedinosa, in calculis biliariis reperiunda, cuius partes elementares, qualitatesque post Chevreulium enarravit Otto Bernh. Kuehn in *diss. de Cholesteatine eique similib. pingued. c. h. formis.* Lips. 1828. Haec cholesteatine cum aequali concentrati acidi nitrici copia tam diu tractata, donec ea nullum amplius gas oxydum nitricum emittat, *acidum cholesteaticum* exhibet, cuius detecti laudem Pelletier et Caventou sibi recte vindicant. Ge. *Gallensteinfett.*]

CHOLOMA, CHOLOSIS [Gr. χώλωμα, χώλωσις, *claudicatio*] est quaevis luxatio, praecipue vero ossis femoris in acetabulo. [A. *The lameness.* Ge. *Das Hinken.* B. *Het mankgaan.*]

CHONDRILLA, *Chondrilla iuncea Linn.* (Syngenes. Polyg. Aequal.) Chondrilla viminea *Bauh.* est planta, quae folia ex radice erumpentia habet magna cichorei sylvestris similia, profunde incisa, per terram in orbem sparsa. Ex his caulis enascitur, inferius spinosus et in plures ramos divisus flexiles, nudos, vel foliola tantum quaedam gerentes angusta instar graminis. Flos est semiflosculosus, constans plurimis semiflosculis, embryoni insidentibus, et calyce veluti tubulato ac cylindriformi comprehensis. Embryo autem abit deinde in semen pappis simplicibus instructum. Radix est longa, pollicem crassa, succo lacteo valde viscoso plena, saporis dulcis, non ingrati. Haec planta nomen invenisse videtur ab eventu, quod in ramulis imis gummi reperiri solet, magnitudine fabae, mastichi simile, aut nucleo thuris, quem χόνδρον Graeci nominant. Ge. *Warzenkraut, Chondrille.* Ga. *Condrille.* A. *Gum succory.* B. *Wratten-kruid.*

[**CHONDROCRASIS**, e Gr. χόνδρος, *cartilago*, et κρᾶσις, *miscela*, a Siebero (*Reise nach Creta II. p.* 163.) tertium leprae orientalis stadium appellatum est, in quo tela cartilaginea morbose affecta est. Cartilagines interosseae et quae costas cum osse sterni coniungunt, intumescunt, totus thorax versus superiora attollitur, respiratio admodum difficulter procedit etc.]

CHONDROGENESIA est praeternaturalis mutatio partium molliorum, e. g. vasorum, viscerum, pharyngis, etc. in substantiam cartilagineam. A Graec. χόνδρος et γένεσις, *creatio.*

CHONDROGLOSSUS. De hoc parvo musculo vid. infra *Hyoglossus.*

CHONDROLOGIA est doctrina de cartilaginibus. Ex χόνδρος, et λόγος, *sermo, doctrina.*

CHONDROS, vide *Cartilago.* — Est etiam granum, vel grumus concretus, ut mastichis, thuris, etc. Hinc *Chondrilla.*

CHONDROSYNDESMUS est ligamentum cartilaginosum, sive unio ossium, interveniente cartilagine. Ex χόνδρος, *cartilago*, et συνδέω, *colligo*. Ga. *Ligament cartilagineux*. A. *A cartilaginous ligament*. B. *Een kraak-beenige band*. Vide *Synchondrosis*. [Ge. *Faserknorpel*. Rudolphi Physiol. I. p. 79.]

CHORDA, idem quod *tendo*, *nervus*, vel *intestinum*, de quibus suo loco. — Ita etiam dicitur tensio quaedam penis versus perinaeum, cum dolore, ex venere maligna saepe contracta, seu etiam priapismus cum gonorrhoea maligna coniunctus. Ga. *Cordée, chaudepisse chordée*. A. *An extension of the yard*. B. *Koord*. — Denotat etiam partem instar chordae tensam, veluti *chordam tympani*.

CHORDA MEMBRANAE TYMPANI est nervus quidam exiguus, formatus a concursu duorum nervorum, filamenti scilicet tertii rami quinti paris, et filamenti portionis durae septimi paris, in cavitate tympani iuxta medium membranae tympani decurrens. Parvum hoc nervi filamentum olim anatomici velut *Chordam membranae tympani* considerarunt. Crediderunt enim, sonum aliquem excitare posse, communicando motum suum tremulum membranae, sicut fit in chorda, quae super pellem tympani militaris tenditur, natura sua nervea, distributione. Ge. *Der Nerve des Trommelfelles*. Ga. *Corde de la membrane du tympan*. A. *The nerve that runs along the membrane of the tympanum*. B. *De trommel-vlies koord*.

CHORDAE ALBAE seu **LONGITUDINALES LANCISII** sunt duae, vel tres eminentiae longitudinales et lineares in corpore calloso in cerebro conspicuae.

[**CHORDA SPERMATICA** idem, quod *Funiculus spermaticus*. Vid. *Vasa spermatica*.]

[**CHORDA TRANSVERSALIS CUBITI** nuncupatur ligamentum a radice processus coronoidis ulnae usque ad tuberositatem radii descendens et firmitati membranae interosseae cubiti augendae inserviens.]

[**CHORDAE VOCALES** a Ferreinio vocata sunt ligamenta glottidis s. thyreoarytaenoidea inferiora. Ga. *Cordes vocales*. Ge. *Stimmbänder*.]

CHORDAE WILLISII sunt membranosi quidam processus, ex transverso positi, qui in sinubus durae matris, inprimis longitudinali, observantur, eorumque nimiam extensionem impediunt.

CHORDAPSUS, a Graeco χορδὴ, *intestinum*, et ἅπτω, *nodum facio, necto*, quia a parte intestini affecta adest tumor chordam tensam referens aut in glomum convolutus. [Mira est vocis derivatio a χορδὴ et ἕψησις, *coctio*, quam Aretaeus *de caus. et sign. morb. acut. II. c.* 6. habet, quoniam ad tormina compressio intestinorum et *mollities* accedat. Hanc

autem etymologiam recte taxat Pt. Petitus, praefertque alteram, a 'χορδὴ et ἅπτεσθαι, quoniam tunicae intestinorum, quae aliquo interstitio interius patere debeant, sese contingant atque coalescant. Aliam adhuc vocis derivationem exhibet Galenus to. III. p. 310. (to. VIII. p. 388.), quippe qui chordapsum inde vocatum esse putat, quod tumor aliquis emineat in tenuium intestinorum regione, et videatur intestinum ad chordae similitudinem circumvolutum.] *Galeno* intestinorum inflammatio etiam, quae sine vomitu est, ita dicitur, *Celsus* vero et alii hoc nomine *ileum* s. *iliacam passionem* insigniunt, quem *Aurelianus acutum tormentum*, alii *volvulum*, vulgo *miserere* vocant. Est morbus acutus dolore abdominis, borborygmis, alvi constipatione et vomitione sub finem stercorea stipatus. Causa est facultatis expultricis intestinorum motus inversus. Conf. *ileus*, s. *iliaca passio*. Ge. *Darmgicht*. Ga. *Passion iliaque* ou *miserere*. A. *Iliac passoin*. B. *Kring*, *darm-kring*, *lang euvel*, *darmslinger*, *drekbraaken*.

CHORDATA GONORRHOEA, vid. *Gonorrhoea chordata*, et *Chorda*.

CHOREA SANCTI VITI [a χορεία, *saltatio*, hinc penultima longa est.] est insaniae species, quae aliquando diu grassata est, hominibus non decumbentibus, sed ὀρθοστάδην, ut *Hippocrates* appellat, discurrentibus et saltantibus, ac choreas ad extremum usque spiritum, nisi per vim inde abstracti fuerint, ducentibus. *Horstius* inquit, se cum mulieribus quibusdam locutum, quae quotannis sacellum *S. Viti*, quod est in finibus *Ulmensium*, visitantes, ibidem saltu cum perturbatione mentis, eousque sese nocte dieque exercent, donec ecstaticarum instar corruant: qua ratione sibi restitutae videntur, ut parum, vel nihil, sentiant per annum integrum, usque ad Maii tempus subsequens, ubi membrorum inquietudine eo usque sese torqueri referunt, ut vicissim circa festum *S. Viti* ad praedictum locum, saltationis gratia, sese conferre cogantur. Morbus hic cum *tarantismo* convenire videtur. Exactius tamen *Chorea* s. *Viti*, seu *Scelotyrbe Galeni*, est lateris alterius agitatio tremula, continua, inordinata: scilicet convulsionis species quaedam pueros puellasque a decimo aetatis anno ad pubertatem, interdum etiam adultos, praecipue eos, qui mercurium in opificiis suis tractant, invadens. Prodit se claudicatione, vel instabilitate alterutrius cruris, quod aeger post se trahit fatuorum more, manum eiusdem lateris vel pectori, vel alii cuidam parti, applicatam nequit continere in eodem situ horae momento, sed in alium situm et locum convulsione distorquetur, quidquid aeger contra nitatur, antequam poculum ad os possit admovere, mille gesticulationes circulatorum instar exhibebit; non enim recta linea ori admovet, sed deducta a spasmo

manu, huc illuc aliquando versat, donec tandem forte fortuna labris propius apponens, liquorem derepente in os iniicit et avide haurit, dedita tanquam opera, ut spectantibus risum moveat etc. *Sauvag*. Ge. *Der Veitstanz*. Ga. *Danse de S. Guy*.

CHORIOIDEUS PLEXUS et TUNICA, vide *Chorioides*.

CHORION est membrana secundinarum externa, una cum caeteris membranis et humoribus foetum in utero comprehendens. Membrana est flavescens, mollis, lubrica, quasi pinguis, facile lacerabilis, filamentosa, filis varii ductus irretitis extrorsum fluctuantibus; intus levior, firmior, reticulata, porosa; nullius membranae in corpore animali natae satis similis, ut cum carneo glutine comparata sit, quae tamen cum spiritu vini in veram membranam abeat. Facies exterior in uteri floccos innascitur, aut secundum recentiores cum *decidua Hunteri* cohaeret; de qua suo loco. Interior cellulosa laxa tela cum membrana media connectitur, in qua quidem tela nonnunquam aqua est. Magna pars chorii vasculosa est, quorum vasculorum pars in uterum se defigit, ut vas vasi respondeat, ut adeo chorii cum utero nexus duplex sit, prior horum quidem vasorum, et alter cellulosarum fibrarum. Glandulas in homine chorion non habet, aspredines tamen pingues. Quando duo sunt in utero foetus, tunc chorion cum amnio ad septum efficiendum concurrit. In multiparis singuli foetus sibi proprium habent chorion, unum tamen etiam gemellis fuisse visum est *Hallero*. Dicitur forte sic a *χωρέω*, *secedo*, quod post foetum enixum secedit: vel a *χωρίον*, *parvus locus*, ex eo, quod in ipsa membrana, tanquam in loco parvo, foetus novem menses habitat; *Graaf*, vel *ἀπὸ τοῦ χοροῦ*, a choro, quia in eo vasa, ut in choro, ordinata sunt; a *Galeno* manifeste bestiarum anatomen secuto *secundinae* nomine donatur. [Etym. Gud. p. 568. *χόριον* ait esse velamentum, quod foetum cingat, et simul cum illo in utero generetur, tanquam *χωρίον αὐτὸ ὂν τῶν διατρεφόντων*. In fine additum est: *ἐκ τοῦ χέω*.] Ge. *Das Aderhäutchen der Nachgeburt*. Ga. *Chorion, membrane des eaux*. A. *The outward membrane that contains the child*. B. *Het buitenste vlies der nageboorte, ader-vlies*.

CHOROIDES est *plexus* ramulorum arteriae carotidis et venarum plurimarum, sub specie membranarum tenuissimarum invicem cohaerentium, in ventriculis cerebri anterioribus reperiundus, in quibus, ut cavi maneant, arteriae liquidum continuo deponunt, quod venae ex illis iterum absorbent. Ge. *Das Adergewebe im Gehirn*. — Item vasculosa oculi tunica, quae ex nonnullorum opinione propago piae matris nervi optici est, ad internam concavam scleroticae superficiem laxe adhaerens. Nonnullis etiam ita vocatur *uvea tunica* pupillam constituens. Ita dicitur a *chorio*, ob

vasculosam structuram, et εἶδος, *forma.* [Unde patet rectius fortasse *chorioïdem* vocandum esse plexum, quamquam scio Rufum Ephes. *d. part. hom.* p. 36. habere χοροειδῆς. Ὁ δὲ καλύπτων τὰς κοιλίας ἔνδοθεν χιτὼν χοροειδής.] Ge. *Das Aderhäutchen.* Ga. *La membrane choroide.* A. *The choroides.* B. *Net-gelyke huid.*

[**CHOROITIS**, quo nomine Fabini inflammationem intelligit, quae sedem in tunica oculi chorioide habet, vitiosa huius vitii denominatio est. Nam tunc aut a χορὸς, aut a χῶρος derivanda foret, quorum neutrum ferri potest. Rectius appellatur *chorioitis.* — A χόριον, *propria extima foetus membrana*, dein videtur pro una quaque membrana usurpari, multa vasa continente, uti Oribas. *anat.* p. 6. ed. Dund. de meninge pia s. tenui habet: στηρίζει μὲν ἅμα τὸν ἐγκέφαλον καὶ σκέπει, καὶ προσέτι σύνδεσμος γίνεται τῶν κατ' αὐτὸν ἀγγείων ἁπάντων· ἔοικε γὰρ ἐμβρύου χορίῳ. — Ge. *Entzündung der Gefässhaut des Auges.*]

CHRISTOPHORIANA, aconitum bacciferum *Bauh. Actaea Christophoriana* spicata nigra *Linn.* (Polyandr. Monogyn.) racemo ovato, fructibus baccatis; est planta, quae caules habet exiguos, teneros, ramosos, ad altitudinem circiter duorum pedum crescentes; folia sunt magna, ampla, in plurimas partes oblongas divisa, acuta, dentata, coloris viridis albescentis; flores tetrapetali, stellati, rosacei. Flos non aperitur, quin diffletur calyx, sic et petala cito difflantur. Post florem sequitur bacca mollis, fere ovata, glabra, unilocularis, aliquantulum carnosa, quae per maturitatem fit nigra, continens semina plurima, semicircularia, introrsum truncata, gemino ordine ut plurimum super invicem posita. Radix satis crassa, fibrosa, externe nigra, interne flava. Crescit haec planta in montibus. A Christophoro sancto nomen habet. Est et alia species Actaeae, scilicet *Actaea racemosa Linn.* racemis longissimis, fructibus siccis; Christophoriana Americana procerior et longius spicata *Dill.* in Virginia et Sibiria nascens, quae ob vires pellentes, sudoriferas et anodynas in asthenia virginica commendatur, cuius tamen usus, ob qualitatem tetram, foetidam et venenatam vix adeo tutus videtur. [In pectoris affectionibus, v. c. phthisi tuberculosa, nuper commendata est, et, quemadmodum Digitalis purpurea, inprimis cerebrum, vasaque absorbentia et secernentia afficere putatur. Haud dignum est remedium, quod accuratiori examini subiiciatur.] Ge. *Christophskraut, Schwarzwurzel.* Ga. *Christophorienne, herbe de saint Christophle.* A. *Herb Christopher, baneberries.* B. *St. Kristoffels-kruid.*

CHROMATISMUS est coloratio, seu tinctura, in sano et morboso statu urinarum, salivae, cruoris vel stercoris,

vel etiam in genere coloratio apta medicamentis, aut quibuscunque rebus inducta. A χρωματίζω, *coloro.*

[**CHROMATOMETABLEPSIA** non denotat illam visus affectionem, quae impedit, quominus colorum diversitatem cognoscere possimus. Nam etiamsi μεταβλεψίας vel unicum apud scriptores graecos exemplum proferri posset, tamen prorsus alium haberet sensum, cum μεταβλέπειν, quo solus Apoll. Rhod. I. 726. usus est, *inspicere, adspicere* significet. Chromatometablepsia igitur nihil aliud, quam *colorum adspectus* erit.]

[**CHROMATOPSEUDOPSIA** idem, quod chromatometablepsia, indicare debet. Sed vi vocis nihil, nisi vitiosam colorum visionem exprimit. Qui igitur corpus, quod viridi colore tinctum est, coeruleum esse, aut quod rubrum est, flavum colorem offerre putat, is χρωματοψευδόπτης dici potest. A χρῶμα, *color*, et ψευδοψία, *visus mendax, falsus.* Cons. Sommerus (*üb. Chromatopseudopsie* in Rustii *Ephem. chir. et opthalmiatr. Vol. V. p.* 19—43.)]

CHRONICA FEBRIS vel lenta vocatur illa, quae plerumque remittens, et lenissimis stipata symptomatibus, diu tamen aegros detinet, magnamque tandem corporis emaciationem inducit. A χρόνος, *tempus.*

CHRONICUS est morbus diuturnus, ultra quadragesimum diem extensus, ut febris quartana, phthisis, asthma, hydrops etc. Ge. *Eine langwierige Krankheit.* Ga. *Maladie chronique.* A. *An inveterate distemper,* or *a chronical disease.* B. *Een langduurige ziekte.*

CHRONIUS, idem quod *Chronicus.*

[**CHRUPSIA.** Videtur a Beerio (*Lehre v. d. Augenkr.* II. p. 428.) formata vox esse, ut illud visus vitium designetur, quo colores, qui vere non adsunt, cernuntur. Ex hoc scriptore in recentiores de morbis oculorum libros derivata est. Benedict. (*Th.* 5. p. 12.) vocem a χροία s. χρόα, *color,* male deduxit. Rectius dixeris χρωτοψία a χρὼς, gen. χρωτὸς, s. χρωματοψία. Ge. *Farbensehen.*]

CHRYSANTHEMUM, *Chrysanthemum segetum Clus.* et *Linn.* (Syngenes. Polygam. superfl.) est planta, quae habet caulem altum, squamosum, cineritium, in multos ramos divisum, multa folia incisa ferentem. Singuli rami florem radiatum aurei coloris in summitate gerunt. Huius discus ex plurimis flosculis, limbo quinquefido, corona vero ex semiflosculis ovato-truncatis componitur, embryonibus insidentibus, et calyce hemisphaerico ac squamoso, cuius squamae marginales membranaceae sunt et ovatae, comprehensis. Embryones autem receptaculo nudo insidentes deinde abeunt in semina plerumque angulata, aut striata, vel tenuia et acuta pappo destituta. Radix annua est, fibrosa, non longa, minima, alba; crescit in siccis et agris; floret per

totam aestatem. Ex χρυσὸς, *aurum*, et ἄνθος, *flos*. Ge. *Wucherblume*, *Goldblume*. A. *Corn-marygold*. B. *Vokelaar*, *geele ganze bloemen*, *hondts-oogen*.

CHRYSISCEPTRON est *Chamaeleon* album. Derivatur ex χρυσὸς, *aurum*, et σκῆπτρον, *sceptrum*, *baculus*, *scipio*: forte quod eius caulis cum floribus in modum sceptri se erigat.

CHRYSOCERAUNIUS PULVIS est *aurum fulminans*, s. *ammoniatum*, quod praeparatur ex auro soluto in aqua regis. Infuso oleo tartari, seu potius alcali volatili, calx ad fundum praecipitatur, quae edulcoratur et ad usum exsiccatur. Ex χρυσὸς, *aurum*, et κεραυνὸς, *fulmen*. Ge. *Platz- oder Knallgold*. *Goldoxydammonium*. Ga. *Or fulminant*. *Ammoniure d'or*. A. *Fulminating gold*. B. *Blixement-gout*. *Donder-gout*.

CHRYSOCOLLA seu **CHRYSOCOLLA FACTITIA**, i. q. *Borax*. Est sal fossilis, figurae variae, aquae vigecuplo maiorem copiam ad solutionem requirens, et calorem magnum; sapore subamarescente, sed dulcescente in exitu; ad ignem facile fluens; simul in spumas tum assurgentes se effundens; aquam plurimam ita dimittens; residuo in vitri pulchri speciem subsidente; corporum sibi commistorum fluxum in igne valde promovens; sic metallorum, auri praeprimis, consolidationem efficiens. Vide *Borax*.

CHRYSOCOLLA NATIVA, *Chrysocolla veterum* s. *viride aeris*. Est cupri ochra viridis, seu cuprum solutum vel corrosum, praecipitatum: Aerugo nativa *Waller*. Ochra cupri viridis. Ge. *Kupfergrün*, *Berggrün*. Ga. *Verd de montagne*. B. *Berggroen*. — Et cuprum solutum, vel corrosum, praecipitatum caeruleum: Caeruleum montanum. Ochra cupri caerulea *Waller*. Ge. *Kupferblau*, *Bergblau*. Ga. *Bleu de montagne*. B. *Azursteen*. Vide *Armenus lapis*.

CHRYSOCOME est herba flores aureos et comosos proferens. Ex χρυσὸς, *aurum*, et κόμη, *coma*. Proprie est *Elychrysi* species. — *Chrysocoma* quoque est plantae genus, (Syng. Polyg. Aequal.) cuius receptaculum nudum est; pappus simplex; calyx hemisphaericus imbricatus; stylus vix flosculis longior. Inter novem species maxime frequens est *Chrysocoma coma aurea L.* fruticosa, foliis linearibus rectis glabris. Ge. *Goldhaar*. Ga. *Chrysocome*.

CHRYSOLACHANON est Atriplicis species, foliis subluteis. Ex χρυσὸς, *aurum*, et λάχανον, *olus*. Vide *Atriplex*.

CHRYSOLITHOS, vel *Topasius* nonnullorum, est gemma pellucidissima, duritie sexta, colore viridi subflavo, in igne fugaci, *Waller*. cuius tres reperiuntur species, scilicet 1) Chrysolithus colore aqueo viridescente; Prasoides *Agric*. 2) Chrysolithus colore viridi flavescente; Chrysopras; Chrysopteron. 3) Chrysolithus colore viridi porrino; Prasius.

Invenitur in India orientali et in Bohemia. Gr. *χρυσόλιθος*. Ex *χρυσὸς*, *aurum*, et *λίθος*, *lapis*. Ge. *Chrysolith*. Ga. *Chrysolite*. A. *Chrysolite*. B. *Chrisolyt*.

CHRYSOMELA sunt mala citrei, vel aurei, coloris. Ex *χρυσὸς*, *aurum*, et *μῆλον*, *malum*. — *Chrysomela* quoque vocatur genus insectorum ad coleoptera pertinens, cuius characteres sunt: Antennae moniliformes, extrorsum crassiores; thorax, nec elytra, marginatus; et cuius numerosae species in diversis plantis reperiuntur. Ge. *Blattkäfer*, *Goldkäfer*, *Marienkäfer*. Ga. *Chrysoméle*.

CHRYSOPOEIA est illa pars scientiae spagyricae, quae docet artem, viliora metalla, ope sic dicti mercurii philosophorum, in aurum transmutandi. Idem quod *Alchemia* vulgari sensu. Ge. *Goldmacherkunst*. B. *Goudhaantje*, *gouden engeltje*.

CHUS, Gr. *χοῦς*, dicitur et *Congius*, *Congiarium* et *Choa*. Liquidorum mensura Atticis fuit, sex sextarios continens, vel cotulas Atticas duodecim. Libras quoque olei continebat novem, vini vero decem, mellis tredecim cum dimidia. *Lindenius* vini saltem tribuit libras octo cum unciis quatuor. *Rhodius* congium denas libras pendere affirmat; secundum alios continet vini octo libras, et olei septem cum quarta parte.

CHYLIFICATIO est actio in ventriculo, intestinis et glandulis mesenterii, qua cibi et potus, et digerendo et movendo, in chylum mutantur. Vide *Chylus*.

CHYLOPOIESIS et **CHYLOSIS**, i. q. *Chylificatio*.

CHYLOPOEA viscera vocantur, quae digestioni alimentorum sunt destinata, inprimis ventriculus et intestina. Latiori sensu et ea viscera sic vocantur, quae in cavo peritonaei contenta, liquores digestioni alimentorum inservientes secernunt, ut hepar cum splene, pancreas, glandulae mesentericae etc. [E *χυλὸς*, *succus*, et *ποιεῖν*, *facere*, formatum adiectivum *χυλοποιὸς*, *succum faciens*.]

[**CHYLOSIS** non, uti auctt. dictionarii medici volunt, denotat actionem ostiolorum vasorum lymphaticorum, chylum ex intestinis tenuibus sugendi, sed vi vocis nihil aliud, quam chyli e cibis assumtis confectionem, non autem chyli iamiam praeparati suctionem. Ge. *Speisesaft-Bereitung*.

CHYLUS est succus albus, saporis dulcis, naturae lacteae, acescentis, ex levi dissolutione et motione alimentorum, in ventriculo et intestinis paratus. Vera chyli albitudinis causa debetur inprimis miscelae partium oleosarum ingestorum cum aqua, quod satis evidenter apparet in emulctis, quae eo magis albescunt, quo olei plus continent. Chylus vero post commixtionem bilis, succi pancreatici et intestinorum eorum villos et lacteas venas subiens, sanguini per ductum thoracicum et venam subclaviam sinistram in-

funditur, eique miscetur. [Chylus recentissimis temporibus frequenter disquisitus est, ratione habita cum loci, e quo desumebatur, tum alimentorum, e quibus erat paratus. Alia enim erat partium constituentium ratio, cum chylus e ductu thoracico depromtus esset, quam si e maioribus ramis vasorum lacteorum desumebatur, alia, si animal vegetabili potius, quam animali victu usum fuerat. Emmerti, Vauquelini, Rudolphi, Tiedemanni atque Gmelini hac de re labores gratam memoriam merentur.] A [χυλὸς, *succus,* descendit] χυλόω, *in succum redigo.* Latinis etiam *Chymus.* Ge. *Milchsaft*, *Speisesaft.* Ga. *Le chyle.* A. *Chyle.* B. *Gyl*, *chyl*, *voedend-sap*, *maag-sap.*

CHYMETLON, idem quod *Pernio.*

CHYMIA vel **CHEMIA** est ars, docens regulas, corpora sensibilia, quae vasis capi possunt, inter se componere, vel resolvere. Horum mutationes per sensus examinat, idque inprimis ope eius instrumenti, quod ignis dicitur: eius partes sunt duae igitur, scilicet vel *solutio* corporum, vel *compositio.* Brevius ergo chymia est scientia mutationum, quae accidunt corporibus, dum eorum compositiones penetrantur. — Dicitur *Chymia*, vel *Chemia*, seu cum Arabico articulo *Alchymia* vel *Alkymia.* Unde hoc nomen deductum, alii aliter sentiunt. Alii chymiam, a χύω, vel χέω, dictam existimant, quod scilicet metalla dura, visceribus terrae effossa, liquare et fundere primum docuerit. Alii χαμίαν nominant, quasi, ut quidam volunt *artem aegyptiam.* Cum, ut refert *Plutarchus* in libro *de Iside* et *Osiride,* Aegyptus a sacerdotibus sacra lingua Chemia appellaretur: aut, ut est apud *Herodotum*, in *Aegypto* oppidum quoddam vetustum *Chemis* nominaretur; hinc *Chemiam*, quasi *artem aegyptiam,* in *Aegypto* scilicet primo, seu inventam, seu excultam, vocant. Alii *Halchemiam* quasi artem salis fusoriam dictam putant; sed etiam eadem de causa inepte. *Caelius Rhodiginus*, antiq. lect. lib. 7. cap. 2. *Archymiam*, quasi ἀργύρου χυμεία nominat. Alii a quodam *Alchymo,* seu inventore, seu cultore huius artis, dictam existimant: sed sine fundamento: cum enim ab aliis ars haec *Chemia* et *Chymia* appelletur, ex Arabica lingua articulum, *Al,* qui intendit significationem, accessisse facile patet. Differentiam hodie faciunt inter chymiam et alchymiam, quae idem est quod *chrysopoeia.* — Chymia vocatur etiam *Spagiria*, *hermetica ars*, *ars perfecti magisterii*, *ars segregatoria*, *separatoria*, *et destillatoria.* Ge. *Chymie*, *Scheidekunst.* Ga. *Chimie.* A. *Chymistry.* B. *Chimie*, *alchymie*, *schei-konst*, *stof-scheiding*, *metaal-konst.*

CHYMIATRI sunt illi medici, qui [corporis animalis functiones e solis legibus chemicis explicare student, et] medicamentis chymicis potissimum ad sanandos morbos utuntur.

Ex χυμία, *chymia*, et ἰατρὸς, *medicus*. Ars, quae hoc docet, dicitur *Chymiatria*.

CHYMICA seu **CHYMICALIA** sunt medicamenta, quae chymici praeparant, ut gratiori et minori quantitate ab aegris assumantur.

CHYMICUS est artis chymicae, sive artis corpora quaecunque dissolvendi, et vicissim componendi peritus. Vide *Chymia*. Ge. *Ein Chymist, Scheidekünstler*. Ga. *Un chimiste*. A. *A chymist*. B. *Een chymist, laborant, laborateur*.

[**CHYMIFICATIO** est alimentorum masticatorum salivae et succi gastrici inprimis auxilio in massam pultaceam, quae *chymus* vocatur, transmutatio.]

CHYMUS idem est quod *chylus*; Graece χυμὸς, *succum* significat. Ab inusitato χύω, *succum exprimo, fundo*. Nonnulli tamen eo designant partem chyli optimam, a faecibus separatam, et lactea vasa ingressam. Alii hoc nomine materiam illam pultaceam atque cineream intelligunt, quae ex alimentis sola actione ventriculi eiusque succi praeparatur, et e qua demum in duodeno, accessu bilis et succi pancreatici, verus chylus elaboratur.

CIBUS in genere idem significat, quod *alimentum*: strictius autem sumitur pro solidiori nutrimento, et tunc potui opponitur.

CICADA est genus insectorum ad hemiptera pertinens, cuius characteres sunt: Rostrum inflexum; antennae thorace breviores, alae quatuor, membranaceae, deflexae; pedes plerisque saltatorii; et cuius quam plurimae species reperiuntur. Quasi cito cadens. Vel a κὶκ, eiusdem animalis sono, et ἄδον, ex ἄδω, *canto*. [Ridicula utraque etymologia. A. *The balm cricket*. B. *Boomkrekel, lierdranger*.] Ge. *Cicade, Baumheimchen, Baumgrille* etc. Ga. *Cigale, les chanteuses*.

CICATRICULA est pars ovi solitaria, vitello adhaerescens, cui colliquamentum genitale inest. Vide *Chalaza*.

CICATRISANTIA s. **EPULOTICA** [a Gr. οὖλος, *sanus*, οὐλὴ, *vulnus*, *ad sanitatem perductum*, ἐπουλωτικὸς, *qui vulnus cicatrice claudit*.] sunt medicamenta, quae impedimentum tollunt, quo vetabatur vasorum ex unione dissolutorum concretio, vel exsiccatio. Sunt igitur, quae liquida allata ad soluta vasa reddunt blanda: dein vasorum fines flexiles reddunt, extenduntque, denique vasa haec exsiccant. Inter ea praecipua sunt, quae ex plumbo, vel lapide calaminari, conficiuntur. Ge. *Κατουλωτικὰ φάρμακα*, Ge. *Narbenmachende Arzeneyen*. Ga. *Remèdes cicatrizants*. A. *Cicatrising medicines*. B. *Wondheelende, vel-makende medicamenten*.

CICATRIX. Cicatrices sunt vestigia quaedam et notae,

quae relinquuntur post gravia vulnera et ulcera, quare iis cutis defoedatur. Oriuntur a consumta per suppurationem tunica adiposa, hinc cute vel inter se, vel cum partibus subiacentibus, male concrescente. Quare quo largior et profundior praecessit suppuratio, eo plerumque maior et deformior cicatrix sequi solet. Aliae sunt simplices, aliae cum cavitate et diminutione partis, aut superexcrescentia. Gr. οὐλή. Ge. *Eine Narbe*, *Schramme*. Ga. *Cicatrice*. A. *The scar of a wound*. B. *Een lid-deiken, een wond-teiken, schram*.

CICER est planta, vel leguminis species, (Diadelphia Decandria), cuius character est: calyx quinquepartitus longitudine corollae, laciniis quatuor superioribus vexillo incumbentibus: legumen rhombeum, turgidum, dispermum. Habet scilicet caules tenues, lignosos, duros, ramosos, aliquantulum villosos. Folia exigua, villosa, dentata, bina costae adhaerentia. Flores sunt parvi, leguminosi, seu papilionacei, albi aut rubicundi. Iis succedit siliqua brevis continens semina duo, referentia caput arietinum, unde haec planta *Cicer arietinum* dicitur. Cicer est vel *rubrum*, vel *album*, rubrum officinale, album culinarium. Cicera rubra sunt ciceris sativi semina rotunda, angulosa, piso maiora, unico angulo acuto praedita, coloris ex fusco rubentis, saporis viscosi et leguminosi. Radix longa, exigua, alba. Nascitur maxime frequenter in Italia et Hispania. Ciceribus virtutes emollientes, nutrientes, demulcentes et lithontripticae adscribuntur, hinc in epithemate et decocto adhibentur. An planta sic vocetur a cienda urina? an quia venerem cieat et stimulet? an quod eminentem habeat cicatriculam? An a *κύκλος*, *circulus*, quia rotundam figuram habet? An a *κικὺς*, *robur*, quod eius cibus corpus roborat? An ab Hebraeorum *Kikar*, massa, pars rotunda. Gr. Ἐρεβίνθος. Ge. *Zisererbsen, Kichern, weisse Erbsen*. Ga. *Pois-chiches* ou *pois*. A. *Chiches, chick pea, vetches*. B. *Cicers, spaanse erweten*.

CICERA TARTARI dicuntur pilulae ex terebinthina et cremore tartari.

CICERBITA est Sonchi species, an a Cichoreo, quasi parvo dicta? Cichoreum enim a quibusdam *κίχηρα* et *κιχήρια* appellatur. Vide *Sonchus*.

CICHOREUM s. **CICHORIUM** est planta, (Syngenes. Polygam. Aequal.) cuius character est: receptaculum subpaleaceum; calyx calyculatus; pappus subquinquedentatus, obsolete pilosus. Habet caulem intortum, crassum, rotundum, villosum, excavatum, ramosum. Folia longa, valde lactescentia, amara, plus minusve incisa, aliquantulum villosa; semiflosculi embryonibus insident et calyce comprehenduntur, qui totus maturus redditus, valde est compressus, oblongus, squamosus, atque instar vasis cuiusdam recondit

semina angulosa instar cunei, in parte superiore excavata, alba. Radix crassa, sat longa, et fusca extus, intus albicans, in orbiculos discissa dat lacteum succum saponaceum, amarum, hinc inter lactescentia refertur. Distinguitur in *sylvestre* et *sativum*, sed prius usitatius est in medicina ob amaritiem, posterius inter radices edules refertur. Prius est *Cichorium Intybus Linn.* floribus geminis sessilibus, foliis runcinatis: Cichorium officinarum *Bauh.* cuius ob virtutem aperientem, diluentem et tonicam, et qualitatem aquoso-amaram, frequens in medicina usus est. [In Rossia inter vulgatissima remedia domestica contra rabiem caninam refertur. Radicem tostam fabis Coffeae substitui notissimum est. Chemicae disquisitiones radici huius plantae inesse docuerunt principium amarum, aqua extrahendum, resinam, fibrinem, principium saccharaceum, variaque salia.] Adhibetur radix condita, et in decocto, ex herba syrupus et aqua, e floribus conserva praeparatur. Aegyptium nomen est, ac inde in Graeciam, postea ad caeteras nationes pervenit. Cichoreum tamen dictum videtur a *κιχέω, invenio, reperio,* quod frequens in pratis, campisve nascatur ac reperiatur. Vel a *κίειν* et *χωρίον*, quod per agros serpat. Apud *Celsum* vocatur *Ambubeia.* Gr. *Σέρις, ἀπὸ τοῦ σαίρειν, σάρειν, mundare, purgare.* Ge. *Wilde Wegwart, gemeine Cichorie, Hindläuft.* Ga. *Cichorée sauvage.* A. *The wild cichory, succhory.* B. *Cichorei, sukerei, suikerei, wegewagte, hemel-sleutel.*

CICINDELA, quasi candela, noctiluca. Est enim genus scarabaei nocte lucentis. Scilicet insectum ad coleoptera pertinens, cuius antennae sunt setaceae; maxillae prominentes, denticulatae; oculi prominuli; thorax rotundo-marginatus. Est his insectis loculamentum in abdomine succo repletum, in vivis animalculis lucem noctu spargente, qua ad celebrandas nuptias sese alliciunt. Ge. *Johanniswurm.* Ga. *Ver luissant, cicindéle.* A. *Glow-worm.* B. *Goudwurm, nachtwurm.*

CICONGIUS est mensura, duodecim sextarios continens.

CICONIA, *Ardea Ciconia Linn.* ad aves grallas referenda. Apud nos maxime frequens est *Ciconia alba*, orbitis nudis, remigibusque nigris, rostro, pedibus cuteque sanguineis. Migrat trans Pontum in Aegyptum et Aethiopiam; aestivat inter Sueciam et Italiam. Stercus pulverisatum a quibusdam ut remedium antepilepticum, pinguedo ut demulcens et anodynum commendatur. Quasi cicania *Isid.* a sono, quem quatiente rostro faciunt illae aves: vel a cicur, ob benignam naturam. Ge. *Ein Storch.* Ga. *Cigogne.* A. *Stork.* B. *Oyevaar.*

CICUTA est planta, quae habet caulem satis altum, crassum, politum, serpentis cutim referentem, excavatum: folia minutissime divisa, et subdivisa, petroselino simillima, inodora. Flores sunt albi in umbellas crescentes, plurimis

constantes petalis cordiformibus, inaequalibus, in orbem positis, et calyci insidentibus: is autem abit in fructum fere globosum, ex duobus seminibus compositum, exiguis, hinc gibbis et striatis, inde vero planis. Radix cauliformis, longa, alba, crassa. Tota planta habet odorem ingratum, sapor eius est acris. Est herba lethifera, morte Socratis clara. Rectius tamen creditur poculum lethiferum Socrati datum fuisse venenum compositum, Thrasiae inventum. Distinguenda est Cicuta maior *Bauh.*, quae est *Conium maculatum Linn.* (Pentandr. Digyn.) seminibus striatis. (Ge. *Schierling, grosser Schierling.* Ga. *Grande cigue.* A. *Hemlok.* B. *Schierling*) a *Cicuta aquatica*, s. Sio erucae folio *Bauh.* *Cicuta virosa Linn.* umbellis oppositifoliis, petiolis marginatis, obtusis. Ge. *Wasserschierling, Scherl, Wüterich.* Ga. *Cigue aquatique.* A. *Water-hemlok.* B. *Water-schierling, dolle-kewel*). — Etsi qualitate acri, septica, tetra, foetida et narcotica prior planta infamis est, tamen et olim, et noviter nostris temporibus, praeeunte Ill. *Stoerk*, in tumoribus glandularum malignis, ulceribus cancrosis, infarctu viscerum, aliisque morbis rebellibus, non sine insigni saepe fructu adhiberi solet. Datur interne sub forma extracti, externe emplastrum, magis vero cataplasma et fomentum applicatur. Radici plus, quam plantae, virium inest. [Ob acre narcoticum principium, quod maiori copia, quam Conium maculatum, continet, nos ab huius remedii usu recte abstinemus. Radix cum multum similitudinis habeat cum radice Apii graveolentis, et Pastinacae sativae et propterea per imprudentiam in victum interdum cedat, solet, nisi cito medicina paretur, post gravissima symptomata certa mors sequi.] Venenum maxime acidis vegetabilibus enervatur: caules cicutae aceto coctos, vel maceratos impune comedi lego. — *Cicutae aquaticae* vero radix summe venenata est, nec ea in nostris officinis adhibetur. *Cicuta minor* vide *Cicutaria.* — An appelletur, quod eius assumtione caput vertigine et fatuitate, imo morte afficiatur. An potius, quod internodiis sit cavis et fistulosis; nam in cannis calamisve quod interceptum est inter duos nodos, cicuta vocatur. Gr. *Κώνειον,* nam *κωνιᾶν* est *στρέψαι, vertere.*

CICUTARIA. Hoc nomen variis *Chaerophylli* speciebus, ut *bulboso Linn.* (Ge. *Peperle*) et *sylvestri eiusd.* datur, quod *Cicutaria vulgaris* I. B. Ge. *Wilder Körbel, Körbelkropf, Körbelkern.* Ga. *Cicutaire.* A. *Wild cecily, cow weed.* B. *Wilde kerwel.* — *Rivinus* et *Lamark Cicutam aquaticam* ita nominant. Proprie tamen *Cicutaria* vocatur *Aethusa Cynapium Linn.* (Pentandr. Digyn.) umbella universali patente, petalis inaequalibus. Cicuta minor petroselino similis *Bauh.* Haec in reliquis petroselino similis, involucro universali et calyce reflexo atque barbato ab eo distinguitur. In cultis et

agris oleraceis frequens occurrit. Tota planta virulento alliaceo odore praedita est et venenata. Ge. *Gneiss*, *faule Grethe*, *Petersilienschierling*, *Hundspeterlein*, *kleiner Schierling*. Ge. *Petite ciguë*. A. *Lesser hemlock*, *fools parsley*. B. *Dulle kerwel*. — Nomen a Cicuta derivatur.

[CICUTINE, a P. F. Bertrando in Conii maculati herba est detectum principium alcaloides, idem est cum Conicine, cuius notitiam Brandesio debemus. Vid. *Conicine*.]

CILIA proprie sunt extrema palpebrarum corpuscula duriora, et cartilaginosa, semilunata, quae Graeci τάρσους vocant, Latini *Cilia*, quibus pili infiguntur, quos alii *cilia* appellant. Superioris palpebrae pili versus superiora curvantur, sed inferioris versus inferiora; semper fere eodem determinata intervallo a se invicem distantes, utrinque eo longiores, quo mediae palpebrae viciniores, impedientes, ne leviora oculo incidant; nam duplici pilorum insignium serie constituti sunt. Horum etiam usus videtur, dare sensum acutissimum, unde, simulac aliquid oculum, quod ipsum laedere posset, appetit, hinc monitus statim clauditur; porro moderare lucem, et oculum quasi in umbra constituere, ne a radiis lucis fortioribus laedatur; hinc fit, ut qui his carent, non nisi in crepusculo bene videant. Gr. *Βλεφαρὶς*, *ὀφρύς*. Ge. *Wimpern*, *Wimperhaare*. Ga. *Les cils* ou *poils des paupières*. A. *The hairs on the eye-lieds*, *eye-strings*, *the lash*. B. *d'Oog hairtjes*.

CILIARE CORPUS, quod et aliis *ligamentum ciliare*, et *processus ciliaris* nec non *corona ciliaris* dicitur, est pars interna oculi, constans e plicis, quae de superficie choroidis membranae paulo prius, quam orbiculus ciliaris ei corneae adhaerescat, oriuntur, et quae sensim de superficie choroidis elevantur, ut anterior ea et plicae posteriores sint, et ad unam striam duae, tres, quatuor lineae elevatae concurrant. Hae striae sibi similes, sed alterne maiores fere, tendunt introrsum, tectae orbiculo ciliari, per cuius cellulosam telam pellucent, et cui adhaerent, tum eundo latescunt, ut spatium pariter latescens inter vitream et uveam repleant: denique quo loco uvea ex orbiculo ciliari prodit, ibi deserunt ii radii planum cum choroidea continuum, et albedine nunc mistae transeunt trans crystallinae lentis cum vitreo valleculam, et denique capsulae eius lentis imponuntur, anterius, quam est circulus maximus: cuique vero striae in vitrea membrana, vel in retina, similis linea respondet, quae ad intervalla striarum ciliarium eminent; inque lente sibi respondentia nigra vestigia habet *Hall*. Usus huius partis praecipue in eo constare videtur, ut pro maioris, vel minoris, lucis irritatione pupilla vel constringatur, vel dilatetur. Ge. *Das Sternband*, *Strahlenband*, *die Sternerweiterer*. Ge. *Le ligament ciliaire*, *les procés ciliaires*.

CILIARE GANGLION sive *ophthalmicum* est ganglion ovale, perpetuum, perminutum, inter nervum opticum et musculum oculi abductorem positum, ex unione rami paris tertii, et ramuli nervi ophthalmici, seu rami primi paris quinti formatum; ex quo ganglio oriuntur *nervi* interni oculi, vel *ciliares*, qui scleroticam perforantes ad choroidem et uveam accedunt. Ge. *Der Augenknoten.*

CILIARES GLANDULAE, CERACEAE vel SEBACEAE MEIBOMII sunt glandulae folliculosae, ad intestinuli modum complicatae, in superficie interna marginis utriusque palpebrae positae, quae humorem sebaceum et unctuosum praeparant, ad noxium palpebrarum attritum impediendum. Ge. *Die Meibomischen Talgdrüsen.*

CILIARE LIGAMENTUM, vide *Ciliare corpus*, a quibusdam anatomicis perperam pro *ciliari orbiculo* habitum.

CILIARES NERVI, vide *Ciliare ganglion.*

CILIARES PROCESSUS, vide *Ciliare corpus.*

CILIARIS ORBICULUS est circulus latiusculus, albus mollisque ad scleroticae cum cornea limitem positus, qui formatur a lamina exteriori choroideae tunicae, quae cellulosa tela efflorescente magis et magis obducitur, quo fit corneae membranae propior, ut tandem tota albo tomento obducatur, quod hunc orbiculum constituit. Ge. *Der weisse Kreis.*

CILIATA botanicis dicuntur folia, stipulae et spicae, margine setis parallelis longitudinaliter digestis obvallato.

CIMOLIA TERRA, *κιμωλία*, a Cimolo insula [quae est Cycladum una, a Strabone 10, p. 484. Plin. h. n. 4, c. 52. 5. 24. memorata], in mari Cretico, unde ortum habuit: est Boli species. Marga fullonum saponacea lamellosa *Waller.* Smectis subtilis cum acidis non effervescens *Cartheus.* *Argilla fullonica Linn.* Insula Cimolus hodie adhuc incolis *Kimolo,* Venetis *Argentiera* nominatur. Ge. *Walkererde.* Ga. *Cimolée, terre des foulons.* A. *Fullers-earth.* B. *Volders aarde.* Est terra pinguis ex cinericeo purpurascens. — *Cimolia alba* est idem quod *Argilla alba.* Ge. *Thon.* Ga. *Argille.* A. *Clay.* B. *Kley.*

CINA CINAE seu **CHINA CHINAE** est cortex peruvianus, cuius arbor praecipue crescit in Peru, regno Americae, et quidem in provincia Quito, in vicinia urbis Loxae, et circa montem Caia numa. Non absimilis est cortici iunioris quercus, foris scaber, paulum canescens, aliquando musco obductus, intus laevior, coloris ferruginei, saporis nonnihil adstringentis et amari, paulum ingrati, et quo amarior et ponderosior est iste cortex, eo melior. Arbor, e qua hic cortex detrahitur, est *Cinchona officinalis* panicula brachiata *Linn.* (Pentandr. Monogyn.) cuius corolla hyacintho similis, infundibuliformis, apice lanata; capsula infera bilocularis,

dissepimento parallelo. Plerumque ad altitudinem duodecim, aut quindecim pedum excrescit: folia laevia, eleganter viridia, acuminata habet. Ramum cum floribus, fructibus et seminibus delineatum Historia Academ. Parisiens. Anni MDCCXXXVIII. cum ulteriori descriptione et historia arboris exhibet. *Quina* apud veteres Peruanos corticem significare, atque more illorum, propter eximias virtutes, quas ipsi dudum noverant, quas vero sollicite exosis sibi Hispanis diu celaverant, per excellentiam, *Quina Quina, Cortex Corticum* vocari, Cl. *De la Condamine,* qui historiam huius arboris in natali eius solo collectam suppeditavit, autumat. *Chinae Chinae* nomen alii a Comitissa *del Cinchon,* Pro-Regis Peruviani coniuge, quae eius usu a febre pertinaci liberata fuit, accepisse ferunt. Ipsa Comitissa remedium, sibi olim salutare, omnibus, quibus opus fuit, gratis distribuit, atque tum demum, scilicet circa annum MDCXXXVIII. sub nomine *Pulveris Comitissae* innotescere coepit. Et cum paulo post Patres Soc. Ies. et eodem tempore Cardinalis de Lugo copiam huius corticis ex America adlatam, pauperibus distribuerent, nomen *Pulveris Iesuitarum* et *Cardinalis de Lugo* obtinuit. Dicitur quoque *kinkine, palo de calenturas, pulvis antiquartius* etc. Viribus gaudet praestantissimis antifebrilibus, roborantibus, cardiacis et antiputredinosis, hinc amplissimus eius hodie et felicissimus usus est, non in febribus solum intermittentibus, sed et quam plurimis morbis a debilitate solidorum et prava humorum diathesi orientibus; nec forte unquam cortex peruvianus, nisi usu intempestivo, nocuit. Datur in essentia et extracto. Verum maximam eius efficaciam esse compertum est, si in substantia, in electuario, vel infuso, praecipue vinoso et aquoso, eoque subturbido, et tenuissimam pulveris partem adhuc continente, propinetur. Decoctum huius corticis, sub forma clysteris iniectum, febres quoque abigit. [Huius arboris, in medicamentorum apparatu celebratissimi, plures recentissimis temporibus detectae sunt species. Henr. de Bergen in *Vers. ein. Monograph. d. China. Hamb.* 1826. 4. earum viginti septem enumeravit. Inter has tres inprimis, quae commemorentur, dignae visae sunt, coloris diversitate, quam cortex habet, vulgo a se invicem distinctae, *Cinchona Condaminea*, s. *officinalis*, cuius cortex fusco colore conspicuut est, *Cinchona lancifolia* Mutis, cuius cortex vulgo regius audit, et *Cinchona angustifolia* Ruiz. aut *oblongifolia* Mutis (?), cortice interiore rubro. Inprimis de hisce, aliisque Cinchonae speciebus quae medicum scire refert, ut alios taceam, collegerunt A. Richardus (*med. Bot. Th. II. p.* 669—709.) et Fr. Ph. Dulkius (*Die Preuss. Pharmac. Th. I. p.* 249—294.) quorum uterque et chemicas variarum Cinchonae specierum disquisitiones diligenter attulit. De *Chinino* et *Cincho-*

nino vide suis locis.] Ge. *Fieberrinde, oder Peruvianische Rinde.* Ga. *Quinquina.* A. *Jesuits-bark, peruvian-bark, the bark.* B. *Kina.*

CINAE SEMEN, vide *Santonicum.*

CINAMOMUM, CINNAMOMUM, *Canella Zeylanica*, est cortex tenuis, ab exteriore pellicula alba purgatus, in laminas quadrangulas dissectus, exsiccatus, indeque sponte convolutus et cannulatus, coloris ex flavo rubescentis, saporis acris, subdulcis, aromatici, suavissimi, odoris fragrantissimi. Arbor, ex qua hic cortex detrahitur, est *Laurus cinnamomum Linn.* foliis trinerviis, ovato-oblongis, planis, nitidis, nervis versus apicem evanescentibus; Cassia cinnamomea *Herm.* Altitudo eius ad octodecim, vel ad viginti quatuor pedes pervenit. Flores fert exiguos, albos, stellatos, hexapetalos (Enneandr. Monogyn.) in extremis ramulis provenientes, fragrantissimos; fructum calyculatum glandi quernae non dissimilem, scilicet drupam ovalem, acuminatam, unilocularem, corolla comprehensam, quae nucem ovato-acuminatam et nucleum eiusdem formae includit. Colitur praecipue in Zeylon, insula Indiae orientalis. Praecipua virtus in oleo aethereo consistit. Gaudet viribus cordialibus, analepticis, corroborantibus, calefacientibus et carminativis, hinc amplissimus eius usus est tum in bellariis, cibisque aromaticis, tum in re medica, dum scilicet pulvis, oleum aethereum, balsamus, aquae stillatitiae adhibentur, aut cinnamomum plura remedia composita ingreditur. Sunt Indis et alia praeparata ex cinnamomo in usu, quae tamen raro ad nos deferuntur, scilicet oleum aethereum e radicibus elicitum, quod *oleum caphurae* dicunt; species camphorae, in secunda destillatione apparens (*Caphurae baros Indorum*), oleum destillatum foliorum, medii inter caryophyllos aromaticos et cinnamomum odoris (*Oleum Malabathri*), et materia alba, sebacea, e fructibus vel coctione, vel pressione extracta, quam *ceram cinnamomi* vocant. Vocatur et *Canella. Cinamomum* dictum contendunt, quasi *Amomum Chinense*, seu *Amomum* ex China delatum: alii nomen accepisse putant a verbo *Cau*, quod lignum, et *Nama*, quod dulce significat. Nonnulli *κινναμῶμον* dictum credunt quasi *κίνναμον ἄμωμον*, amomum a puritate cinamon; vel nomen forte impositum ab Hebraeorum *Kinnamon.* Ge. *Kaneel, Zimmetrinde, Zimmet.* Ga. *Canelle.* A. *Cinamon.* B. *Kaneel.*

CINARA, Cinara hortensis foliis non aculeatis *Bauh. Cinara Scolymus Linn.* (Syngenes. Polygam. Aequal.) foliis subspinosis, pinnatis indivisisque, calycinis squamis ovatis. Est planta, quae ex radice folia erumpentia habet longa, larga, ampla, profunde incisa, lanuginosa; ex his emergit caulis satis magnus, striatus, lanuginosus, crassus, intus

medullosus, plures ramos dimittens, quorum singuli ferunt in summitate capitulum variae magnitudinis, scilicet calycem valde squamosum, rigidum, durum; squamae, fructu facto grandiore, dissolvuntur, ac superius virent, interius vero ac inferius carnosae sunt et albidae. Comeduntur ex hoc capite partes duae, nempe squamarum ungues, et medius discus, seu receptaculum, cui papposum semen insidet. Florem habet flosculosum, plurimis scilicet flosculis constantem multifidis, embryoni insidentibus. Abunde apud nos in hortis colitur. Usus praecipue culinaris est. Succus tamen amarus foliorum expressus et pari quantitate vini albi mixtus, potenter urinam movet, sicque saepe hydropi medetur. Dictam volunt a cinere, quo stercorari amat. Alii a *Cinara* potius puella, quae in eius speciei carduum mutata sit, appellatam esse contendunt: vocatur etiam *Scolymus*. Gr. *Σκόλυμος*, vel *σκολιὸς*, *asper*, quia haec planta est aspera; nonnullis *cocalus*, *alcocalus*, *articoca* et *articocalus*. Vide *Articocalus*. Ge. *Artischocken*. Ga. *Artichaut*. A. *Artisjok*.

[**CINCHONIUM** est alterum principium alcaloides, in cortice variarum Cinchonae specierum nuper detectum. Satis depuratum offert crystallos acuformes, albas, pellucidas, inodoras, saporis leniter amari, in aqua parum, in alcohole facile solubiles. Solutio admodum amara chartae coeruleae, acidis rubefactae, priorem restituit colorem. Acido sulphurico nuptum satis usitatum nunc praebet medicamentum CINCHONIUM SULPHURICUM, seu SULPHAS CINCHONICUS dictum. Crystallos format pellucidas, quadrilateras rhomboidales, quae calori leni expositae mollescunt, eo autem ad centesimum usque gradum scalae centesimalis aucto, aeque ac Chinium sulphuricum, lucem phosphoricam, minus tamen vividam, emittunt. Vehementiore adhuc caloris gradu liquefactum Cinchonium sulphuricum massam format e rubro fuscam: hoc autem magis adhuc aucto odorem spargit, cornu cervino combusto similem, atque sine ullo residuo relicto penitus in auras abit.]

CINEFACTIO est, quando res per ignem comburuntur, et in cinerem reducuntur. Ge. *Einäscherung*. Ge. *Reduction en cendres*. A. *Making* or *burning into ashes*. B. *Aschmakinge*.

CINERARIA appellatur *Iacobaea marina*, cuius folia cinereum habent colorem. *Cineraria* Ill. *Linn*. est plantae genus, (Syngenes. Polygam. superfl.) cuius receptaculum nudum; pappus simplex; calyx simplex, polyphyllus, aequalis. Ge. *Aschenpflanze*. Ga. *Cineraire*.

CINERARIUM, idem quod *Conisterium*.

CINERATIO, idem quod *Cinefactio*.

CINERITIA SUBSTANTIA, vide *Cerebrum*.

CINGULUM MERCURIALE est cingulum e corio, vel

lana, quod in interna superficie unguento mercuriali illitum, olim contra pediculos et ad excitandam salivationem gestabatur.

CINIS est pulvis ille griscus ex combustione rerum combustibilium residuus, constatque ex sale (qui elixari potest) atque terra, quae mortua dicitur. Ge. *Asche.* Ga. *Cendre.* A. *Ashes.* B. *Assche.*

CINIS CLAVELLATUS, *Sal alcali vulgare,* [A recentioribus *Kali carbonicum crudum* s. *Carbonas kalicus crudus* appellatur.] proprie cinis est ex claviculis vitis. Aliis est caput mortuum ex destillatione faecum vini residuum, combustum et elixatum. Plerumque est sal ex cineribus ligni quercini extractum, optimeque reverberatum; sponte liquescit in aëre, aliasque, quae sali alcalino adscribuntur, proprietates etiam obtinet. Magna eius copia ex Moscovia, Curlandia et Hassia ad nos adfertur. Non purum est alcali, sed sal continet neutrum, sive medium, cum tartaro vitriolato conveniens, quodque facile solutione et crystallisatione separari potest. Usus horum cinerum varius est et plurimus in arte tinctoria et vitriaria. In medicina, si a terra et sale neutro depurantur, loco salis tartari inservire possunt. Ge. *Weidasche, rohe Pottasche.* Ga. *Cendre gravelée. Cendre de gravelle.* A. *Pot-ashes.* B. *Pot-asch, weed-asch.*

CINNABARIS, vel et CINABARIS [recentiorum chemicorum *bisulphuretum hydrargyri.*] alia est *nativa*, sive *mineralis,* alia *factitia.* *Nativa* est terra mineralis lapidescens, rubicunda, ponderosa, constans etiam ex sulphuris parte una, et mercurii vivi partibus sex, vel septem, cum terrestri materia instar lapidis compactis. Est *Hydrargyrum Cinnabaris* mineralisatum, pyriticosum, fibrosum *Linn.* Hydrargyrum sulphure mineralisatum, minera rubra *Waller.* Prunis iniectum flammam subcaeruleam edit, avolante mercurio. In ipsis fodinis ex sulphure et argento vivo coaluisse per fusionem ab igne subterraneo factam, docet arte facta cinnabaris; et eius resolutio facilis in verum sulphur et mercurium. Adfertur ex India orientali, Hungaria, Hispania, Istria Germaniaeque locis variis; ut ex Palatinatus fodinis etc. [Quae quidem cinnabaris, cum arsenicum, bismuthum aliaque metalla admixta habeat, ad medicos usus adhiberi nequit. *Factitia* igitur praeferenda est, quae ex quatuor sulphuris, in vase terreo, non laevigato fusi, et viginti quinque mercurii, antea bene calefacti, partibus paratur ita, ut non nisi exiguae mercurii quantitates sensim sub continuo motu infundantur. Utriusque corporis connubium cum tanta caloris evolutione coniunctum est, ut massa flammam concipiat, quae imposito statim vasi operculo extinguenda est. Pulvis sic efficitur niger, qui a superflua sulphuris portione leni calore liberandus est, priusquam subtilissime tritus et in cucurbitam

vitream illatus sublimationi subiicitur. Cavendum autem est, ne in cucurbitam inferatur massa, quae sub mixtione mercurii cum sulphure fuso flammam non concepit. Nam inflammatio haec in cucurbita locum habebit, eamque cum magno fragore diffringet. Si cinnabaris in lapide tritorio cum aqua aut alcohole diligentissime teritur atque hac operatione in pulverem subtilissimum convertitur, coloris rubedo vividusque splendor multum augetur. Nomen tunc ipsi est *Vermillon.* — Io. Ph. Casselii (*de orig. voc. Cinnabar.* in Act. soc. lat. Ien. to. 3. no. 7.) derivatio nominis ex hebr. כנף בער (*kenaph baar*) admitti nequit, cum nihil aliud significent, quam *ala bruti*, et Aegyptiacum *Kneph* male huc trahatur. Id enim contractum ex *Ιχνοϋφι,* quod *bonum genium* denotat, quem etiamsi Aegyptii serpentis symbolo repraesentaverint, tamen vox illa serpentem s. draconem non significat. Nomen *cinnabaris* est e Persico سنكرف, s. زنكرف, *sincarf* factum, quod Arabes scribunt سنجرف, *sindscharf* et سنجفرة, *sindschafrat.* Denotat *minium* et *cinnabarim.* *Dioscoridi* dici *Minium* Blancardus falso statuebat: nam V. c. 109. diserte utrumque diversum esse contendit.] — Omni cinnabari singularis virtus antispasmodica attributa est, de qua tamen, cum vix in menstruis, vel acidis, vel alcalinis, solubilis sit, merito hodie dubitatur, parciorque eius usus est. [Ad conciliandum pulveribus laete rubrum colorem nunc quoque interdum adhibetur.] Ad fumigationes mercuriales quoque cinnabaris adhibetur. Videtur dici a *κινάβρα*, ob foetidum odorem, quem exhalat, dum foditur. A *κινιβράω*, *oleo, foeteo.* [??] Ge. *Zinnober.* Ga. *Cinabre.* A. *Cinnabar.* B. *Berg-rood*, *cinaber.*

[CINNABARIS ANTIMONII ex antimonii crudi partibus $4\frac{1}{18}$, octoque mercurii sublimati corrosivi paratur. Utriusque miscela, igni sublimatorio in vase clauso subiecta, primo *butyrum antimonii* largitur, dein aucta ignis vehementia cinnabaris sublimatur. A cinnabari factitia plane non differt, ideoque e medicamentorum apparatu proscribenda. Ge. *Spiessglanzzinnober.*]

CINNABARIS GRAECORUM, vide *Sanguis Draconis.*

CINNABARIS, CINNABRION HERBA, appellatur *Rubia tinctorum,* quia eius radicibus lintea etc. rubro tinguntur colore, cinnabari vix dissimili.

CION, *columella, gargareon, γαργαρεὼν, gurgulio, uva, uvula, uvigena, uvigera, epiglottis Plin. sublinguium Isidoro,* pensilis de palato isthmus, sive gutturis operculum dicitur. Gr. *Κίων.* Item *κιονὶς, σταφυλοφόρον.* Ex palato in ore penitius, iuxta narium meatus supra laryngis

rimam inter *amygdalas* dependet, estque processus ex substantia, ut videtur, glandulosa, spongiosa et rubra, quam putat *Columbus* oriri ex palati tunica, eo loco reduplicata: sed *Riolanus* a musculis ibi desinentibus. Glaberrima est, flexilissima, subpellucida, ovata simul et conica, in medio veli palatini suspensa, involucris ori et faucibus communibus tecta, plena cryptis apertis, mucosis, et fibris longis musculosis. Hi in unum punctum collecti, musculum hic efficiunt, qui *azygos uvulae* dicitur, caeterum tota vasculis innumerabilibus contexta. Usus est fauces linguamque humectando deglutitioni inservire, moderari vocem et aëris frigiditatem, et impedire, ne potus ad nares ruat. Uvulam solus homo habet, tum simia; reliqua quadrupeda ea particula destituuntur. Ge. *Das Zäpfchen.* Ga. *La luette.* A. *The hock, uvula.* B. *Het lel in de keel.* — Interdum uvula nimis propendet ab humoribus obstruentibus, qui per vasa lymphatica redire nequeunt, unde *casus uvulae*, seu *prolapsus uvulae*, oritur. Ge. *Das Fallen oder Schiessen des Zäpfchens.* Ga. *La luette abatuë.* A. *The falling of the uvula.* B. *De huig.*

CIONIS, idem quod *Cion.*

[CIONITIS s. angina uvularis inter omnes anginae formas cum molestissima faucium titillatione, ad frequentissimam salivae deglutitionem cogente, coniuncta est. Vocatur et *staphylitis* et aeque male, ac corneitis et similia, *uvulitis.* Ge. *Gefallenes oder niedergeschossenes Zäpfchen. Niedergeschossener Hück.*]

[CIONORRHAPHIA est denominatio operationis chirurgicae, qua veli palatini, e prima formatione fissi, margines sutura invicem coniunguntur. Cum autem κίων non velum palatinum, sed uvulam significet, incongrua videtur esse denominatio, multo minus scribendae vocis ratio, a Frc. Schwerdt (*Die Gaumennath. Berl.* 1829.) adhibita, ferenda est. Nam κυονοῤῥαφή est *sutura canis.*]

[CIOTOMUS culter a Desaultio inventore (*Chir. Nachlass. II. B.* 2.) descriptus, et tab. III. f. 1—3. depictus, ad uvulam nimis elongatam rescindendam destinatus est, cui fini assequendo Levretus et Rudtorfer forfices peculiares adaptarunt. A gr. κίων, *columella* s. *uvula*, et τέμνω, *seco.* vid. Benedict. *Bandag. u. Instrum. p.* 317.]

CIRCAEA est planta, quae habet caules tenues, rotundos, rectos, villosos, medulla repletos. Folia sibi invicem opposita nascuntur iuxta longitudinem caulium: ad basin latiora, ad apicem acuta, dentata, pediculis adhaerentia. Flos (Diandr. Monogyn.) ex duobus petalis calyci etiam bifolio insidentibus constat: calyx autem deinde abit in fructum pyriformem, hispidum, bivalvem, in duo loculamenta plerumque divisum, a basi versus apicem dehiscentem, semine

foeta ut plurimum oblongo. Vocatur Circea a Circe, Solis filia, quae hac herba quondam alios fascinasse putatur, vel quia huius plantae fructus se vestibus affigit, hocque modo homines ad se trahit, sicut dea Circe suis incantamentis facere credebatur. [Quam Diosc. III. c. 124. Circaeam vocat, ea prorsus a Linnaei Circaea diversa est.] Ge. *Hexenkraut, Stephanskraut, Waldkletten.* Ga. *Circée, herbe de St. Etienne.* A. *Enchanters night-shade.*

CIRCUITUS, idem quod *Periodus.*

CIRCULATIO sanguinis, idem quod *periodus sanguinis*, s. motus sanguinis ex corde in arterias, eiusque ex iis per venas ad cor regressus. Ge. *Umlauf des Geblütes.* Ga. *Circulation du sang.*

CIRCULATIO CHYMICA est liquoris puri, per circularem destillationem in pelicano, vel alembico coeco, vel alembico, cuius rostrum rursus in eandem cucurbitam patet, agente calore, exaltatio. Dum enim liquor in recipiente contentus undique clauso exhalare nequit in auras, sed colligatur in superiori parte vasis, cadit inde iterum ad fundum vel directo lapsu, vel per laterales alas pelicani, idque aliquoties circuli in modum pro genio liquoris destillandi. Ge. *Das Circuliren.* Ga. *Circulation chimicale.* A. *Chymical circulation.* B. *Rondom*-sive *weder-dryving.* [Antiquiores chemici hac digestionis methodo ad solvenda aut mutanda corpora, huic experimento subiecta, usi sunt.]

CIRCULATOR, i. q. *Circumforaneus*, vel *Agyrta.*

CIRCULATORIUM est vas vitreum, ubi infusus liquor, adscendendo ad summum vasis, et iterum in locum, ex quo venerat, descendendo per laterales alas cavas, colligentes omne, quod in supremum vasis adscenderat, quasi in circulo rotatur. Varia sunt huius generis vasa, sed duo praecipue in usu sunt, *Pelicanus* nimirum, et *Diota.* Ge. *Circulirgefäss.* Ga. *Vaisseau circulatoire.* A. *A circulatory-glass.* B. *Omdryf-glas, circuleer-glas.*

CIRCULATUM MINUS nihil aliud est, quam *Spiritus vini.* Nonnulli tamen chemici, v. c. *Starckeyus*, aliud in arcanis habent, a quo magnas vires sibi et aliis pollicentur.

CIRCULUS est instrumentum rotundum ad chemicorum vitra abscindenda ex ferro factum. Perfringuntur ea hoc modo: circulus igne candefactus vitro circumponitur, illudque tamdiu stringitur, donec fervescat et incalescat, cumque adhuc fervet, frigida gutta immissa, aut frigidi halitus afflatu dissilit, atque disrumpitur. Ge. *Ein Ring zum Absprengen.* Ga. *Anneau, cercle.* A. *Ring.* B. *Een ring.*

CIRCUMCISIO est abscissio praeputii, quae non solum Iudaeis et Mahomedanis in more est, sed a chirurgis interdum in *phimosi* insuperabili instituitur. Ge. *Beschneidung der Vorhaut.*

CIRCUMFLEXUS PALATI est idem musculus, qui aliis *pterygo-staphylinus* dicitur.

CIRCUMFORANEUS, i. q. *Agyrta.*

CIRCUMSEPIENS botanicis vocatur ille *somnus* plantarum, seu nocturna foliorum mutatio, cum folia, alias horizontaliter posita, noctu eriguntur in formam infundibuli.

CIRRI plantarum, et inprimis radicum tenuia sunt capillamenta, quae contorta crispantur. Proprie vero *Cirri* vocantur vincula filiformia spiralia, quibus planta alii corpori alligatur, sicque dicuntur pedunculi *cirrosi*, folia *cirrosa* etc. Ge. *Zäserchen.* B. *Krullende kairtjes aan de wortel.*

CIRONES sunt pustulae exiguae scabiosae maxime in volis manuum plantisque pedum, tempore ut plurimum aestivo, cum insigni pruritu emergentes.

[**CIRRHONOSOS**, a κιῤῥὸς, *flavus*, et νόσος, *morbus*. Hoc nomine I. F. Lobstein morbum foetus insignivit, quo membranae serosae, v. c. pleura, pericardium, peritonaeum etc. flavo et quasi aureo colore tinctae apparent. Vid. *Répert. génér. d'anat. to I.* 1826. et Andral *pathol. Anat. I. p.* 269.]

CIRSION, CIRSIUM est cardui species, quocum convenit in omnibus, et ab eo tantum differt spinis mollioribus. Quia putatur haec planta varicibus mederi, nomen accepit a κιρσὸς, *varix*, cum vena multo sanguine dilatata est. *Fuchsius* nominat *Buglossam*, vel *linguam bovis.* Variae plantarum species, quae ab aliis *Cirsia* vocantur, ab Ill. *Linnaeo* ad *Serratulas*, vel etiam *Carduos*, referuntur. *Carduus* enim a Serratula differt receptaculo piloso, calyce ventricoso, eiusque squamis aculeatis, ac stigmate minus bifido. *Cirsium offic.* et *Carduus Monspessulanus Linn.* Ge. *Melancholeydistel.* A. *Melancholy thistel.* — *Serratula* est Ge. *Schartenkraut.* Ga. *Serrette.* A. *Saw-wort.*

CIRSOCELE est varicosa vasorum ad testes euntium dilatatio, ita ut tertium testiculum quandoque mentiatur, nascens vel ab impedito reditu sanguinis per venas supra pubem compressas, vel ex maiori motus determinatione versus has partes, plerumque vero a concussione, aut alia vi quadam externa. Minus commode *Hernia varicosa* vocatur. Ex κιρσὸς, *varix*, et κήλη, *tumor.* Ge. *Saamenadergeschwulst.* Ga. *Circosele.* A. *A swelling of the seed-vessels.* B. *Zwelling*, of *breuk der kloot-ader.*

[**CIRSOPHTHALMIA** est inflammatio tunicae adnatae oculi, cum varicosa venarum expansione coniuncta. Cornea nunc vehementiore, nunc leniore gradu pelluciditate sua privata, sclerotica colore sordide coeruleo, fere plumbeo est. Bulbus volumine suo adeo augetur, ut difficulter moveri et a palpebris obtegi possit. Varices non in coniunctiva tantum, sed et in tunica choroide locum habent. A κιρσὸς, *varix*, et ὀφθαλμία, *oculi inflammatio.*]

CIRSOS sive **VARIX** est nimia venarum sanguiferarum dilatatio, in tumorem indolentem elata, flexuosa, in una, aut pluribus corporis partibus haerens; oriunda ab impedito sanguinis per has venas transfluxu, unde ad sedes valvularum a sanguine collecto ita dilatantur saepe, ut rupturam minentur. Gravidis maxime frequenter varices in partibus inferioribus evenire solent. Invenitur apud Graecos duplex nomen. Alterum est frequentissimum, *κιρσὸς*, seu (ut est apud *Pollucem* (IV. 196.) *κριξὸς*, alterum vero non ita frequens, *ἰξία*, quod quidem postremum usurpatum invenitur ab *Hippocrate.* [Epid. VII. p. 705. to. III. Vid. Foësii *oec. Hipp.* p. 283.] Latinis *Varix; Ramex* tamen apud *Plautum* pro varice pectoris aliquando sumitur. Ge. *Aderbruch, Ader-Kropff, Kindsadern, Krampfader.* Ga. *Varice, veine dilatée.* A. *A crooked swelling vein,* or *varix.* B. *Geborsten ader, uitgerekte ader, aderspat.*

CISSA, vide *Citta.*

CISSAMPELOS, dicitur de Convolvulo, vineas amante, quia iuxta illas saepe succrescit. Ex *κισσὸς, hedera,* a *κίω,* quod in pariete, vel arboribus, late serpat. Vel a *κίω, scindo,* quia hedera arborea alias arbores scindit et perdit, atque *ἄμπελος, vitis, vinea.* Ab *ἅμα, uva,* et *πηλὸς,* Ion. pro *οἶνος, vinum.* — Hoc tamen sub nomine singulare etiam denotatur plantae genus (Dioec. Monadelph.) in quo *masc.* calyx tetraphyllus; corolla nulla; nectarium rotatum; stamina quatuor, filamentis connatis; *foem.* calyx monophyllus ligulato-subrotundus; corolla nulla; styli tres; bacca monosperma. Pertinet ad illud officinalis planta, quae *Pareira brava* dicitur. Vide *Helxine cissampelos,* et *Pareira brava.* [A. *Cissampelos* s. *wild wine,* s. *velvet leaf.* B. *Touwdruif,* Ga. *Liane à coeur, liane à glacer l'eau, liane à gelée, liane à tête de serpent.* Ge. *Die Grieswurzel.* Olim haec extus rugosa, nigra, intus sordide flava radix, quae saporem subdulcem ab initio, postea amarum paululum aromaticum linguae imprimit, lithontripticis remediis annumerabatur, unde nomen germanicum remedio datum est.]

CISSIUM seu **CISSOPHYLLUM**, sunt *Vincetoxici* synonyma: quia habet folia hederae similia. *Κισσὸς* est *hedera,* cui adiicitur *φύλλον, folium.*

CISSOS est Helix, seu *Hedera,* vide *κισσὸς,* in voce *Cissampelos.* Bacchus quoque olim *κισσὸς* dictus. — *Cissus* porro est planta indica scandens, (Tetrandr. Monogyn.) cuius bacca monosperma, cincta calyce corollaque quadripartita. A. *Wild grape.* B. *Boschtouw.* Ga. *Achit.* Ge. *Klimmern* s. *Klimmen.*

CISTERNA CHYLI s. **LUMBARIS**, idem quod *Sacculus chyliferus.*

CISTUS, *Κίστος,* [quem nonnulli *κίσθαρον,* teste Diosc.

l. c. 126. vocant, aut] *κίσσαρον* est plantae genus, (Polyandr. Monogyn.) cuius corolla pentapetala, calyx pentaphyllus, foliolis duobus minoribus, capsula subrotunda, tecta, polysperma. Dantur species exstipulatae fruticosae, exstipulatae suffruticosae, exstipulatae herbaceae, et herbaceae stipulatae. Duae sunt species, scilicet Cistus creticus et ladaniferus, resinam amaram, seu ladanum, exsudantes, quod flagellis coriaceis colligitur. Vide *Ladanum.* In hortis praecipue ob elegantiam florum *Cistus Helianthemum* colitur. Cisti natale solum Europa australis est. Dicitur fortasse, quod eius species aliqua *κίσσῳ*, id est, hederae foliis rotundis sit similis. Sunt, qui nomen a Bacchi saltatore deducant, cuius nomen erat *Cittus*, vel *Cissus.* Historiam vide apud *Cassianum Bassum* [Geopon. collectorem, lib. XI. c. 29.]. Nonnulli *ἀπὸ τοῦ κιὸς, verme*, seu *curculione*, derivant. *Κὶς* enim omnia frumenta pertercbrat: unde *κισσήρις* pumex variis foraminulis perforatus lapis est. Sic frutex hic a porosa textura et innumeris spiraculis pervia, qua vinum transmittit. Ge. *Cistenrose.* Ga. *Ciste.* A. *Cistus, the rock rose.* B. *Hondsroos, weldroosje.* Vide *Hypociste.*

CITRAGO appellatur *Melissa,* ob citreum, quem spirat, odorem. Vide *Melissophyllum.*

CITREA MALUS est arbor semper virens, variam pro climatis, aut culturae, differentia altitudinem attingens, cuius rami sunt extensi, flexiles, cortice viridi et polito instructi: folia laurinis similia, longa, acuta, rigida, absque appendice, carnosa, in margine dentata, coloris viridis splendentis, praesertim in parte superiori, odoris penetrantis. Flos est rosaceus, (Polyadelph. Icosandr.) quinque scilicet petalis oblongis, planis, patentibus, in orbem positis constans, ex cuius calyce quinquedentato, minimo, tandem marcescente, surgit pistillum, quod deinde abit in fructum oblongum, donatum cortice crasso, inaequali, carnoso, in initio viridi, postea citreo splendente, intus albo, odoris grati, saporis aromatici et grati. Fructus hic dividitur in novem loculamenta, succo acido grato, et seminibus binis externe duris, oblongis, albis, medullosis, saporis aliquantulum amari, foeta. Haec arbor crescit in regionibus calidis, et apud nos abunde in hortis et hybernaculis colitur. Fructus, qui solus fere in usum tum culinarem, tum medicum, adhibetur, e variis partibus diversae indolis constat. Cortex enim externus, seu flavedo, maxime e vesiculis oleo fragrante aethereo turgidis constans, aromatica est, viribusque cardiacis et stomachicis gaudet. Caro alba obstipans est. Pulpa eiusque succus acidus, refrigerans, attenuans et diureticus, hinc in putredine, phlogosi, siti et scorbuto maximi usus est. Semina ob amaritiem anthelminthica sunt; flores fragrantes et analeptici. Prostant in officinis aqua cort.

citr. conditura, syrupus, etc. Fructus etiam *malus medica* audit, sive a virtute, qua pollet, sive potius a solo Medorum, olim ipsi patrio, e quo in Graeciam et inde in Europam meridionalem translata est. Ge. *Citronen.* Ga. *Citronier.* A. *The citron-tree.* B. *Citroen.*

CITRULLUS i. q. Anguria est, sic a citri luteo colore vocata. Anguria Citrullus dicta *Bauh.* *Cucurbita Citrullus* foliis multipartitis *Linn.* (Monoec. Syngenes.) Qualitatis aquosae et subdulcis est, viribusque diluentibus et refrigerantibus gaudet. Semen inter quatuor frigida maiora refertur. Abunde in Italia et Hungaria provenit. Ge. *Wassermelone, Wasserkürbiss, Angurie, Arbuse.* Ga. *Citrouille, melon d'eau, concombre citrin.* A. *Citruls, the water melon.* B. *Water meloen.*

CITTA sive **PICA** est appetitus depravatus, quo ea appetuntur, quae ab esu humano prorsus aliena sunt, ut calx, fistulae tabaceae, carbones, testae, panni, coria, arena, etc. Causa latet in depravato ventriculi succo, qui non nisi per insueta assumta mutari potest, vel a circulatione sanguinis mutata, ut in gravidis, et chlorosi laborantibus, vel ab imaginatione depravata. [Gr. κίττα s. κίσσα. Galen. in Hipp. aph. V. 61. to. XVII. p. 860.] Ge. *Gelüsten.* Ga. *Appetit depravé.* A. *A strange depraved longing in breeding women.* B. *Verdorven* of *ongerymde honger.*

CIVETTA, a voce Indica *Zibeth.* Est animalculum, ex cuius vesiculis circa inguina succus pinguis fragrantissimus educitur. [*Viverra Zibetha Linn.* Ge. *Die asiatische Zibethkatze,* distinguitur a *Viverra Civetta,* Ge. *Die africanische Zibethkatze.*] Vide *Zibethum.*

CLANGOR sive *vox clangosa* significat vocem acutam cum stridore, quae in homine fit, quando organa, quae loquelae inserviunt, exsiccata sunt.

CLARETUM est vinum, aromatum infusione impraegnatum, ac saccharo edulcoratum: dicitur alias *vinum Hippocraticum:* item vinum medicatum. Sic nominatur, quod per manicam Hippocratis colatur et purificatur. Ge. *Hippocras, gewürzter Wein, Claret.* Ga. *Vin clairet, vin d'Hippocrat.* A. *An aromatick wine,* or *Hippocras.* B. *Klarey, klarettenwyn, genees-wyn, kruid-wyn, kandeel-wyn, hypocras, bruids-traanen.*

CLARIFICATIO est modus, quo succi, vel decocta turbida, et crassa, clariora redduntur: quod fit filtratione, subsidentia, fermentatione, vel additione aceti, albuminis ovi aut lactis. Ge. *Clarificirung, Klarmachung, Abhellung.* Ga. *Clarification.* A. *Clarifying* or *clearing.* B. *Een klaar maaking.*

CLASSIS; sic in historia naturali vocatur complexus plurium *ordinum,* omnium corporum, in tribus naturae regnis

obvenientium, quibus character quidam communis adeo proprius adest, ut per hunc ab omnibus aliis ordinibus distinguantur. *Ordines* constituuntur a pluribus generibus in charactere huiusmodi convenientibus, et *Genera* rursus plures *Species* et *Varietates*, in charactere quodam convenientes, sub se comprehendunt. Differentia characterum, qui pro divisionis fundamento ponuntur, diversitatem systematum historiae naturalis parit. Ge. Ga. *Classe.*

CLAUDICATIO est vitiosus gradiendi modus, quo centrum gravitatis trunci sensibiliter dextrorsum, vel sinistrorsum transfertur, sicque truncus singulis passibus huc, vel illuc inclinatur, et crus indecore movetur, vel difficulter trahitur. Oritur vel a dolore, vel a rhachitide, vel a fractura, aut luxatione ossium, vel a contractura, aut debilitate musculorum pedes moventium. Ge. *Hinkend, lahm.* Ga. *Boiteux.* A. *A cripple, lame man.* B. *Mank, kreupel.*

[CLAVELLATI CINERES, qui et a scriptoribus mediae et infimae latinitatis *clavati* vocantur, (v. *Glossar. med. et inf. lat. to. II. p.* 428.) sunt nihil aliud, quam kali crudum, nondum depuratum. Synonyma quam plurima collegit Iohn in *Handwörterb. d. Chem. to. I. p.* 207.] Confer Cineres *clavellati.*

CLAVICULAE sunt duo ossa oblonga, partim rotunda, partim compressa, ad modum fere litterae S. dupliciter inflexa, anteriori parte cum manubrio sterni, posteriori cum acromio scapulae connexa, horizontaliter fere posita, substantiae spongiosae et fragilis. In foetu prius, quam reliqua ossa, indurescunt. Homini soli, simiis et quibusdam animalibus scandentibus sunt claviculae, in reliquis quadrupedibus deficiunt. Sustentant brachia, ne versus pectus ruant, sicque iis magnam agilitatem conciliant, variis musculis originem praebent, et subiacentia magna vasa subclavia defendunt. *Claviculae* dicuntur, non quod thoracem claudant, sed a quadam cum clavibus veterum similitudine. *Celsus iugula* vocat a iungendo, alii *ligulas, os furcale*, etc. Gr. appellant κλεὶς, κληὶς, *Hom. hymn. in Mercur.* 146. κλήιθρον. *Kerkringio* teste in abortibus sex hebdomadum iam osseae reperiuntur. Ge. *Die Schlüsselbeine.* Ga. *La clavicule.* A. *The clavicular bones.* B. *Het sleutel-been.*

CLAVICULAE in plantis capillamenta intorta, vel *Capreoli* sunt, quibus quasi manibus proreptans planta adminicula comprehendit. Vide *Capreolus, Cirrus.*

CLAVIS in chemicis denotat directionem ad secretum quendam processum efficiendum; vel menstruum aliquod, quod ad intimam usque metallorum substantiam penetrat. *Clavis* methodi et systematis cuiusdam in historia naturali dicitur explicatio characterum, iuxta quos classes, ordines et genera distribuuntur.

CLAVUS est verrucae species, callosa, parum elevata,

digitos, vel plantas pedum occupans, ex calcei pressione inaequali, vel attritu, oriunda. Differt tamen *Clavus* a verruca, quod in centro suo gerat callum durissimum, quo eradicato non dolet pars, usquedum novus nucleus efformatus fuerit. Ge. *Hünerauge, Leichdorn.* Ga. *Clou.* A. *Corn.* B. *Een lykdoorn, exteroog.* Vide *Helos.*

CLAVUS est passio in parva capitis parte, sive doloris capitis species, clavum referens. Communiter est supra oculum in supercilio, et videtur aegris, ac si pars capitis clavo, vel terebello, perforaretur. *Clavus hystericus* est *cephalalgiae* species, mulieribus infesta, in qua in quadam parte sincipitis acutissimum dolorem, quasi a frusto glaciei imposito, sentiunt. — A Celso [VII, 7. 12.] etiam *clàvi* vocantur callosa in albo oculi tubercula, quibus nomen a figurae similitudine est.

CLAVATI botanicis dicuntur petioli et pedunculi versus apicem incrassati.

CLEÏDION, idem quod *Clavicula.* Gr. *κληΐδιον.*

CLEISAGRA; ita *Paracelso* arthritidis species dicitur.

CLEMA et CLEMATIS dicuntur in universum veteribus plantae sarmentosae, ut vitis etc. A [*κλῆμα, pales, sarmentum*, cuius radix esse dicitur] *κλάω*, *frango*, quia fragiles.

CLEMATIS proprie est plantae genus, (Polyandr. Polygyn.) quod habet calycem nullum, corollam tetrapetalam, rarius pentapetalam, semina plurima, subrotunda, compressa, seta longissima villosa instructa. Ge. *Waldrebe.* Ga. *Clematite, herbe aux gueux.* A. *Lady-bower.* — Sic dicta a Franco-Gallis, quia foliis eius contusis impositis mendici fraudulenti sibi ulcera, licet innocua, excitant.

CLEMATIS DAPHNOIDES, Clematis daphnoides minor *Bauh.* *Vinca minor* caulibus procumbentibus, foliis lanceolato-ovatis, floribus pedunculatis *Linn.* (Pentandr. Monogyn.) est planta, quae habet caules exiguos, tenues, longos, rotundos, virides, nodosos, repentes, ubique adhaerentes: folia sunt oblonga, viridia, polita, bina, sibi invicem opposita, caulibus brevibus adhaerentia, saporis amari, stiptici. Flos est monopetalus, hypocrateriformis, multifidus, coloris ut plurimum caerulei, aliquando albi, raro rubri, sine odore; ex huius calyce surgit pistillum, infimae floris parti ad instar clavi infixum, quod deinde abit in fructum oblongum, duabus siliquis constantem, quae continent semina plurima oblonga, fere cylindracea, sulcata ab una parte. Radix est fibrosa. Usus rarior in medicina, nisi forte in gargarismatibus. *Pervinca* officinis, *Vinca pervinca* vulgo nominatur. *Clematida* Graeci, quoniam *κλήματα*, hoc est, sarmenta, seu viticulas, per terram spargat, dixerunt. *Daphnoida* vero a foliorum Lauri, quam eius folia habent, figura.

Plinius clematida *Aegyptiam* nominat *Vincam pervincam*, alioque nomine *Chamaedaphnen* dici tradit, quod scilicet humilis videatur Laurus, ut nomen sonat. Vinca dicta fuit, quia in thalamis nuptialibus inde cingula conficiuntur. Ge. *Sinngrün, Wintergrün*, etc. Ga. *La petite pervenche, petit pucellage, pervenche à feuille étroite* etc. A. *The small periwinkle.* B. *Kleine maagdepalm, vinkoorde.*

CLEMATIS FLAMMULA, vide *Clematis.*

CLEMATIS PASSIFLORA ita appellatur, quod varia in flore habeat Christi passionis signa. Vide *Passiflora.* Ge. *Passionsblume.* Ga. *Fleur de la passion, la grenadille.* A. *Flower of passion.* B. *Bloem des lydens, passiebloem.*

CLEMATIS RECTA *Linn.* Flammula *Cam.* Flammula recta *Bauh.* Est species Clematitis flore rosaceo tetrapetalo, receptaculo capitato parvo, seminibus compressis, stylo instructis. Habitat in collibus Austriae et Pannoniae. Qualitatis est urentis et exulceratoriae. Eius tamen in morbis rebellibus ulcerosis vires experiri hodie coeptum est. Clematis dicitur a κλῆμα, *furcula*, quod capreolis scandat. Ge. *Die aufrechte Waldrebe, Brennkraut, Blatterzug.* Ga. *Clematite droite.* A. *Upright lady-bower.*

CLIBANITES PANIS est panis bene coctus. [Panis clibanites s. cribanites opponitur pani ipnitae. Dieuches enim apud Oribas. *Coll. med. I. c.* 8. differentias utriusque panis afferens contendit, coctionem ἐπὶ τοῦ ἰπνίου esse tutiorem, quam quae in clibano fiat: panem autem clibanitem molliorem, gustuique gratiorem esse. Cons. de scribendi ratione, sive κλίβανος sive κρίβανος praestet, Wetsten. ad Matth. 6, 30.

CLIMA vi vocis denotat declinationem, quae Geographis subintelligitur ab aequatore ad alterutrum polum, estque definitum spatium, duabus lineis parallelis ab aequatore distantibus inclusum, sub quo diei longitudo ad dimidiam horam variatur. Medici autem, quando hac voce utuntur, inprimis respiciunt ad differentiam caloris et frigoris, quae in variis regionibus obtinet; quae propterea accurate notanda est, quoniam inde diversitas temperamentorum, vitae generis, morborum, et methodi medendi inprimis dependet. [De climatis in corpus animale potentia vide, quae laudat Friedlaender *fundam. doctr. path. p.* 172 et 214.] Ge. *Ein Himmelsstrich.* Ga. *Climat.* A. *Clima of a country.* B. *Lugtstreek.*

CLIMACTERICUS ANNUS tales anni dicuntur, qui a nugivendulis, per certos gradus, vel certam distantiam, aut numerum septenarium et nonarium distinguuntur. Inter hos quadragesimum nonum, et sexagesimum tertium prae aliis notatu dignissimos habent: quod in his insignes mutationes, et pericula vitae metuenda sint. Vide *Annus climactericus.* [A gr. κλίμαξ, *scala.* De annis climactericis vid. Censor. *d.*

die nat. c. 5.] Ge. *Stufenjahr.* Ga. *Année climacterique.* A. *A climacterical year.* B. *Het moord-jaar.*

CLINICUS est medicus, qui diaeta aut medicamentis succurrit aegris, in lecto decumbentibus. *Clinica* est *medicina,* quae circa morborum curationes versatur, sicque a *medicina forensi* differt, quae causas forenses dilucidat. Quin et ipsi aegroti vocantur *clinici,* quum prae debilitate et morbi vehementia in lecto decumbere coguntur; sicque opponuntur illis, qui cum morbo suo stare, et negotia sua obire utcunque valent. Derivatur haec vox a *κλίνη, lectus.*

CLINOIDES APOPHYSIS, Gr. *κλινοειδὴς*, a *κλίνη, lectus, cubile;* quod haec ossis protuberantia sinum parvum habeat, qui lectum referat. Uti sic scapulae apophysis humeri os recipiens; inprimis autem quatuor processus minores in osse sphenoide, quae sellam, turcicam dictam, efformant, processus clinoidei dicuntur.

CLINOPODIUM est planta, (Didynam. Gymnosperm.) quae habet caules tenues, quadratos, villosos, longos: folia maioranae sylvestris similia, sed minus odora, sibi invicem opposita, villosa, saporis salviae; involucrum multifidum, verticillo subiectum. Flores in verticillos densos, cauli circumpositos, aggesti sunt: galea erecta rotundula, bifida, barba tripartita. Flori succedunt quatuor semina oblonga, tenuia, rubicunda, in capsula, quae flori tanquam calyx inservivit, inclusa. Radix fibrosa. Crescit in sylvis. Species maxime obvia est *Clinopodium vulgare,* capitulis subrotundis, hispidis, bracteis setaceis *Linn.* Quibusdam *Marum* appellatur. Est proprie vi vocis lecti pediculus, quod folia habeat lecti pedibus simillima. A *κλίνη, lectus,* et *πόδιον,* quod est diminutivum *τοῦ ποῦς, pes.* Ge. *Mastixkraut, Wirbeldosten* etc. Ga. *Herbe de mastic, basilic sauvage,* etc. A. *Wild basil.* B. *Mastik-kruid, borstelkraus.*

[CLISEOMETRUM est instrumentum a G. W. Steinio inventum, et ab Osiandero (*Handb. d. Entbind. I. p.* 85.) descriptum, gradui inclinationis plani aperturae pelvis superioris et inferioris definiendo aptum. A gr. *κλίσις,* gen. *κλίσεως, inclinatio,* et *μέτρον, mensura.* Ga. *Cliséomètre.* Ge. *Neigungsmesser.*]

CLISTUS, vide *Clyssus.*

CLITORIS seu AMORIS DULCEDO est particula, quam homo cum plerisque quadrupedibus communem habet, scilicet velut penis muliebris, titillationi inserviens, genitalibus foemininis appensus parte superiori. Constat, ut penis virilis, ex duobus corporibus cavernosis, quae ab inferiore parte ossium ischii et pubis ortum ducunt, et membrana nervea cincta sunt; etiam in extremitate obtegitur glans praeputio a cute nympharum continuo. Eius substantia spongiosa est, et musculis erectoribus, eiusdem, ac in viris, origi-

nis, instructa, adeo ut a sanguinis maiori, vel minori copia effusa in cellulis cavernosis tempore voluptatis intendi, erigi et relaxari possit; non tamen, ut in viris, perforata, nec penis magnitudinem habet, et urethra caret. Interdum, praecipue in regionibus calidis, in monstrosam excrescit magnitudinem, ut praeposterae Veneri servire possit, quae tribadismus dicitur. Huiusmodi foeminae saepe falso pro *Hermaphroditis* habentur. Id singulare videtur, in foetu trimestri et quadrimestri clitoridem grandem esse, post eam aetatem iterum diminui. Neque adhuc in mense sexto multum diminuitur, cum etiam in maturo foetu grandis sit. In animalibus, ut penis, ossiculum habet, nonnunquam etiam in foemina humana. Nomen [non] habet a *κλειτορίζω*, *lascivio* [sed versa vice *κλειτορίζω* a clitoride.]. Gr. *Κλειτορὶς* dicitur [v. c. a Rufo Ephes. *lib. 1. p.* 32. eius synonymon *ὑποδερμὶς* statuitur, cuius nominis haud obscura est ratio. Latet enim clitoris sub praeputio.] et nympha. Ge. *Das Schaamzüngelchen, weibliche Ruthe, Kitzler.* Ga. *La clitoris.* A. *The clitoris.* B. *The kittelaar.*

CLONICI vocantur spasmi, quibus vel artus, vel totum fere corpus, agitatione coacta moventur, sicque differunt a spasmis *tonicis,* quibus vel artus, vel totum fere corpus, rigidum et immobile tenetur. A gr. *κλόνος, motus vehemens et tumultuosus.*

CLYDON est fluctuatio assumtorum in ventriculo, ob laxitatem fibrarum eius, et vim minorem musculorum abdominalium, quam ut viscera contenta sufficienter comprimant. A *κλύζω, abluo, lavo.* [Dicitur et de sonitu, quem maris fluctus edunt.]

CLYMENUM est planta, (Diadelph. Decandr.) simillima in omnibus *Lathyro*, nisi quod folia plurima uni costae adnascantur, non modo duo, sed aliquando quatuor, sex vel octo, ad eundem exortum. Scilicet gerit folia pinnata cirrosa. Dictam scribunt ab inventore, Clymeno rege: sed rectius a *κλίνω, reclino,* quod fructus sive folliculi ad se invicem reclinent, ac quasi recumbant, veluti iridis floris folia. [At quomodo derivatio haec defendi poterit, cum Clymenum non cum *υ,* sed cum *ι,* scribatur! Dioscor. IV. c. 13. clymeni meminit, de cuius plantae accuratius definiendae difficultate diligenter exposuit Sprengel.] Postea clymenum vocarunt, et regium nomen ei imposuisse finxerunt. Ge. *Platterbsen.* Ga. *Clyméne, gesse sauvage.*

CLYPEALIS CARTILAGO, idem quod *Thyroides.*

CLYPEOLA IONTHLASPI *Tournef.* est plantae genus (Tetradynam. Siliculos.) flore tetrapetalo cruciformi, silicula emarginata, orbiculata, plano-compressa, erecta, semine in centro pericarpii. Ge. *Rundschild, Schildkraut.* Ga. *Clypèole alyssoide.* A. *The annual treacle mustard.*

CLYSMA, idem quod *Clyster.*

CLYSSUS est vocabulum Paracelsi, quo spiritum denotat, qui alicuius rei quintam essentiam continet: vel quando eiusdem rei species varie seorsim elaboratae iterum coniunguntur, ut cum sal commune, sulphur, oleum, spiritus et mercurius iterum in unum corpus coagulantur. — *Clyssi* nomine hodie insignitur spiritus acidus natus ex collectione vaporum sub detonatione variorum corporum sulphureorum adscendentium. Sic ex nitri cum carbonum pulvere detonatione nascitur *Clyssus nitri.* Nitrum cum sulphure detonatum, *Clyssum sulphuris,* cum antimonio *Clyssum antimonii* suppeditat. Vide *Essentia quinta.*

CLYSTER et **CLYSTERIUM** [diminutivum vocis *κλυστὴρ*] **CLYSMA** seu **ENEMA** est medicamentum internum, fluidum, quod per anum in intestina ope siphonis iniicitur. Clysteres alii sunt emollientes, et laxantes, alii acriores, qui maiorem stimulum excitando humores copiosius alliciunt, alii detergentes, alii adstringentes, alii anodyni, alii ad alias intentiones parati. A *κλύζω, abluo.* Gr. *κλυστήρ.* *Clyster* sumitur aliquando latiori nomine, pro *metrenchyta, otenchyta, rhinenchyta* etc. quae suo loco reperiuntur. Ge. *Klystier.* Ga. *Lavement, clystére.* A. *Clister.* B. *Klisteer.*

CNICUS et **CNECUS** vocatur *Carthamus*, herba, flores proferens ratione coloris staminibus croci similes. Hinc *κνηκὸς* est flavus color. Forte a *καίειν, accendo*, quia ignei coloris est, ut crocus, [vel a *κνάω, pruritum moveo,*] vel *ἀπὸ τοῦ κνίζειν,* quod *mordere* et *pungere* significat: vel *ἀπὸ τοῦ κνισμοῦ,* quod pungendo pruriginem excitet, quod de sylvestri rectius, quam de sativo dici potest. *Cnicus* proprie plantae genus denotat (Syngenes. Polygam. Aequal.) flore scilicet flosculoso, cuius calyx ovatus est, imbricatus, squamis ramoso-spinosis, obvallatis bracteis; corollulae aequales, semina coronata, receptaculum planum, villosum. Ge. *Kratzkraut.* A. *Blessed thistle.* — *Carthamus* vero est Ge. *Wilder Saffran*, *Saflor.* Ga. *Saffran sauvage, saffran batard.* A. *Bastard saffron.* B. *Wilde saffraan, basterd saffraan.*

CNIDE est *Urtica urens*, quia nocenti lanugine pungit. A *κνίζω, scalpo, pruritum excito.* Hinc *Cnidosis* [*κνίδωσις*] vocatur pruritus ei similis, quem urtica excitat. [Haec explicatio iisdem verbis reperitur in Galeni *exp. voc. Hipp. p.* 502. Vid. Foësii *oec. Hipp. p.* 342.]

CNISMUS [a *κνίζω, prurio*] et **CNESMUS.** A *κνάω* s. *κνέω, scalpo, prurio.* Vide *Pruritus.*

CNISMOREGMIA sive **SODA** est ciborum ex regno animali in ventriculo debili haerentium, nec subactorum satis, adeoque in initio putredinis positorum, eructatio, unde *Ru-*

ctus nidorosus dicitur. Si autem cibi ex regno vegetabili fuerunt, adeoque suam sequentes naturam, magis in acidum vergentem, est in ventriculo quasi exustio, et pruritus, cum eructationibus acidis. A *κνισμὸς*, *pruritus*, et *ῥήγνυμι*, *rumpo*, quia calor cum aciditate erumpere videtur. Ge. *Sodbrennen*, *Magenbrennen*. Ga. *Ardeur d'estomac*. A. *The heart burning*. B. *De zode, spys-verbrandinge in de maag.*

COADUNATA botanicis dicuntur folia, quorum plura inter se circa insertionem connata sunt. [Adhibetur quoque de pinnis. Et *Coadunatarum* nomine Linnaeus insignivit ordinem quinquagesimum sui systematis naturalis.]

COAGULANS medicamentum dicitur, quod partes, fluidum constituentes, in massam strictam et magis cohaerentem mutat, ita ut multae sub una superficie moveantur antea separatae, hocque facit vel expellendo particulas fluidissimas et diluentes, vel addendo glutinans, vel partes inter se compingendo. Ge. *Verdickende Arzenei*. B. *Een verdikkend* seu *zamenstremmend middel*.

COAGULATIO dicitur humoris a re aliqua vel vera privatio, vel saltem talis, quae sensibus nostris non apparet, vel particularum ante fluidarum in solidum cohaerens mutatio. Ge. *Verdickung*, *Gerinnung*. Ga. *Coagulation*. A. *Coagulation* or *curdling*. B. *Zamenstremming*.

COAGULUM, ita lac in ventriculo coagulatum, aut sanguis, qui coiit, vel bilis vocantur.

COALESCENTIA est unio partium solidarum, quae antea erant divisae. Ge. *Zusammenwachsung*. Ga. *Coalescence*. A. *Growing together*. B. *Aan-een-groeiinge*.

COALTERNA FEBRIS *Bellino* dicitur, quando mox a fine integro unius iterum invadit alia.

COARCTATI botanicis dicuntur rami versus summitatem fere incumbentes.

COARTICULATIO, idem quod *Diarthrosis*.

COBALTUM, *Cadmia nativa, fossilis, metallica* est, si illud in regulina sua forma consideratur, substantia semimetallica, grisea, splendens, quae aëri, vel acido vapori, exposita rubrum et roseum colorem in superficie acquirit, atque vitrum eleganti caeruleo colore tingit. Rarissime autem reguli sub forma occurrit. Minerae vero, in quibus regulus Cobalti cum sulphure, arsenico, bismutho, argento, et s. p. mineralisatus est, in variis Germaniae locis, inprimis copiose in Saxonia, reperiuntur, atque ex iis vitrum caeruleum paratur, quod in subtilissimum pulverem redactum ad varios pictorios et oeconomicos usus adhibetur. Hoc vitrum caeruleum eiusque pulvis etiam Ge. *Kobalt*, et *blaue Stärke*, proprie vero *Smaltum* vocatur. Minerae Cobalti ustulantur, et arsenicum ex iis prodiens colligitur. Post ustulationem

minerae cum silice commistae, *Zaffera*, Ge. *Saflor*, dicuntur. G. A. B. *Cobalt*. — In officinis quoque variae arsenicales minerae *Cobalti* nomine, Ge. *Fliegenstein*, insigniuntur. Vide etiam *Arsenicum* et *Atramentum sympatheticum*.

COCCIGRIA vel **COGGYRIA** est arbuscula montana et sylvas amans, eiusque radicibus lanae etc. purpureo inficiuntur colore. Etymon erit a *κόκκος*, *granum*, *bacca*, *color* ex cocco factus *puniceus*, et *ἄγριος*, *sylvestris*. Coccigria *Bauh.* Cotinus *Tourn. Rhus Cotinus Linn.* est plantae genus, (Pentandr. Trigyn.) cuius corolla pentapetala, bacca subrotunda, villosa, unilocularis, semen unicum osseum. Usus praecipue tinctorius. Ge. *Gelbholz*, *Perückenbaum*, *Färberbaum*. Ga. *Fustet*. A. *The venice sumach*, *coccigria*.

COCCINELLA s. **COCCINILLA**, vide *Cochinella*.

COCCUS in genere sumitur pro omni bacca, sed proxime refertur ad Ilicis minoris, s. *Quercus cocciferae Linn.* baccas, quae *Grana Kermes*, seu *Chermes*, appellantur. Vide *Kermes grana*. Hinc *Coccineus color*. Ge. *Scharlachbeeren*. Ga. *Graines d'ecarlate*. — Apud *Linnaeum Coccus* est genus insectorum hemipterorum, (*Gall-insecte Reaumur.*) quod rostrum pectorale et abdomen postice setosum habet. Mares alas duas erectas habent, et volatu saliunt. Foeminae apterae, inprimis si gravidae sunt, ramis et radicibus plantarum fere immobiles adhaerent. Pertinent huc Coccus ilicis, s. Grana Kermes nec non Coccus polonicus et Coccus cacti, s. Cochinilla.

COCCUS s. **COCCYS** vel fructus Palmae cocciferae, vide *Cocos*.

COCCUS BAPHICA, idem quod *Kermes*. [A gr. *βαφικός*, *ad tingendum pertinens* s. *aptus*.]

COCCUS CNIDIUS seu **GNIDIUS**, *Grana gnidii*, baccae sunt Thymeleae, vel Chamaeleae: admodum urentes et acres. Hinc a *κνέω*, *uro*, vel *κνίδη*, *Urtica urens*. Urticae enim instar urunt, mordent, pruriginemque excitant, pipere, quod calidum satis, calidiora. Forte *Gnidius* appellantur corrupte facilitatis gratia, ut fieri solet. Aliis tamen nomen deducitur a Cnido, Asiae urbe, quae et Gnidus dicitur, quoniam medici illius urbis has baccas in usum vocasse dicuntur. — *Cocci Gnidii* proprie sunt semina Laureolae, quae est Laureola folio deciduo, flore purpureo *Bauh.* Daphne Mezereum floribus sessilibus ternis caulinis, foliis lanceolatis deciduis *Linn.* Aliarum specierum Laureolae baccae tamen etiam loco eorum adhibentur. Qualitas his seminibus acris et septica, visque rubefaciens, excorians et drastica vomitoria et purgans inest. Ge. *Purgierkörner*. Ge. *Semence de Laureole*.

COCCUS POLONICUS. *Cocci polonici*, tinctorii, aut radicum sunt globuli exigui, rubicundi, media aestate ad-

haerentes radicibus potissimum Polygoni cocciferi incani, flore maiori, perennis *Tourn.* Alchimillae gramineo folio, flore maiori *Bauh.* Scleranthi perennis *Linn.* Proveniunt tamen et in radicibus aliarum plantarum, quae in arenosis crescunt. Hi globuli sunt aureliae insecti hemipteri, rostro pectorali, abdomine postice setoso, alis duabus erectis in masculis; foeminae apterae. Decerpti et aceto conspersi provide exsiccantur, et ex Polonia ad nos adferuntur. Usus praecipue rubro tinctorius est. Ge. *Polnische Scharlachbeere.* Ga. *Cochenille de Pologne.*

COCCULI INDICI, COCULI s. **COCCULI DI LEVANTE** sunt fructus, seu semina, plantae Amboinae, Celebes et Malabaricae, quae est Menispermum *Cocculus*, foliis cordatis, retusis, mucronatis, caule lacero *Linn.* (Dioec. Dodecandr.) Grana sunt reniformia, extus rugosa, magnitudine lauri baccam aequantia. Qualitas est venenata et inebrians. Pediculos enecat. Pisces stupefacit. [Sprengel. in *Berlin. Jahrb. f. d. Pharm. B. XVI.* Menispermum lacunosum plantam veram esse, a qua haec semina proveniant, docuit. Chemica analysis, a Boullayo primum instituta, hisce seminibus inesse docuit materiem flavam, vomitui producendo aptam, oleum butyraceum, materiem albuminosam, pigmentum flavum, et, praeter varia salia, terram siliceam et ferrum, mere amari et vere venenati principii, quod picrotoxicum appellatum est, parvam quantitatem. Acidum menispermicum erronee a Boullayo assumtum est, quippe quod nihil aliud esse repertum est, quam acidum malicum impurum.] Ge. *Fischkörner, Tollkörner.* Ga. *Coques de Levant.* A. *Indian cockles* or *berries.* B. *Indiaansche Bezies.*

COCCUS MALDIVICUS, vide *Cocos Maldivensis.*

[**COCCYCEPHALUS** a κοκκὺξ, *cuculus*, et κεφαλὴ, *caput*, vocatus est a Geoffroy St. Hilaire (*philosophie anatomique. Par.* 1822.) foetus, cuius caput formam coccygis habet. Krausius recte taxat vocis formationem, quae potius *Coccygocephalus* esse debeat. Sed talia non curat Geoffroy, modo vocem invenerit, graece aliquo modo sonantem.]

COCCYMELEA et **COCCYMELEON** videtur esse pruni species. Quidam putant esse quasi *Cuculi malum;* κόκκυξ enim est *cuculus,* et μῆλον, *malum.* Hinc arborem illam dictam coniiciunt, quod, ea florente, cuculus e suis latebris prodeat, et conspiciatur: vel nomen hoc potius inditum, quod fructus maturescant, quando cuculus ad suas latebras redit, nec amplius videtur. Incerta tamen haec vocis origo, non minus quam illa, qua a κόκκυ Atticorum, quod *celeriter,* vel a τὸ κόκκυ, quod *rem minimam* significat, derivatur, tumque vel pruna praecocia, vel pruneola, indicaret.

COCCYX [Per omnes casus *y* longum est. Quare non coccўgis, sed *coccȳgis* pronuntiari debet.] est ossea compa-

ges, et quasi appendix *ossis sacri*, in cuspidem desinens, introrsum incurvata, ex tribus, rarius quatuor, ossiculis, quasi vertebris coalitis, nulla tamen cavitate perviis, constans. In infantibus substantiae cartilagineae est. Sustentat intestinum rectum, musculisque insertionem praebet. In excretione alvi difficili, et in partu aliquantum extrorsum cedit. In quadrupedibus caudatis id os longum est, ex quam plurimis frustis constat, et caudam constituit. Dicitur et *orrhopygium*, *uropygium*, *sacra spina*, Isidoro, *κόκκυξ*, *ὀῤῥοπύγιον*, *σπονδύλιον*. Ge. *Das Steissbein*, *Schwanzbein*. Ga. *Le coccyx*, *l'os de la queue*. A. *The coccyx*. B. *Stiet-been*, *stuit-been*.

COCHIA, Gr. *τὰ κοκκία*, diminutivum est a *κόκκος*, *bacca*, vel *granum*. Est nomen pilularum purgantium, quae componuntur ex speciebus *hierae picrae*, trochiscis *Alhandali*, *Diagrydio sulphurato*, *Stoechade arabica* et *turbith*, cum syrupo de stoechade, et quas capiti expurgando inprimis idoneas crediderunt, unde Belgis et Germanis dicuntur Ge. *Hauptpillen*. Ga. *Les pilules cochées*. B. *Hoofdpillen*.

COCHINELLA vel **COCCINELLA** insecti species est, [ad quartam sectionem ordinis coleopterorum pertinens,] quod fere rotundum et cimici non absimile, interius colorem scarlatinum habet. Est scilicet insectum ad coleoptera pertinens, cui sunt: antennae subclavatae, truncatae; palpi clava semicordata; corpus hemisphaericum, thorace elytrisque marginatis; abdomen planum. Est *Coccus cacti* coccinelliferi *Linn.* Coleopteris atris; maculis rubris duabus. Scarabaeus nigricans, alarum alis rubicundis limbis *Mer.* Invenitur in quibusdam Indiae occidentalis locis super surculos *Opuntiae maioris spinosae*, quae *Cacti* species, cuius fructus succo sanguinei coloris repletus est. Animalculum hoc, plenam maturitatem adeptum, ab incolis fumo prius suffocatum, leni deinde fruticum concussione in substrata lintea decidens, facile colligitur, solisque calori expositum siccatur, et sub specie granorum convexo-concavorum, striatorum, atro-rubentium, ad nos transmittitur. Tinctoribus inprimis expetitur; in medicina vero propter vim diureticam contra nephritidem et hydropem laudatur. Sunt, qui ei vires alexipharmacas, cardiacas et praecipue abortum praecaventes attribuant. Ge. et Ga. *Cochenille*. A. *Cochineal*. B. *Konchenille*, *lievenheers-haantje*.

COCHINELLA GERMANICA est *Coccus polonicus*.

COCHLEA s. *Concha auris interna*, tertia *labyrinthi* pars est, structurae valde mirabilis, quae in anteriori parte ossis petrosi inclinata sedet. Vulgo cochlea a similitudine quam optime dicitur; testam enim limacis spirali sua fabrica exactissime refert. Ipsa cochlea fit ex *modiolo* osseo conico,

apice suo introrsum inclinato medio sulco diviso, et in basi et per omnem longitudinem numerosis foraminulis perforato, in tubos, qui dicuntur scalae, in medio gyri secundi terminato. Circa hunc modiolum canalis in foetu distinctus et propria testa factus, in adulto homine cum vicino osse connatus, circumvolvitur duabus spiris cum dimidia, conice a duobus orificiis, quorum alterum in vestibulum, alterum in tympanum fenestra, seu foramine sic dicto rotundo, patet, versus apicem modioli diminuitur. Hic canalis bilocularis est, et septo dividitur, quod *laminam spiralem* vocant. Id parte maiori osseum est, et ex modiolo enatum ad rectos angulos in canalem cavum producitur, striatum, undique periosteo interno tanquam vagina inclusum. Pars alia exterior membrana est, quae porro canalem dividit. Ita duo semicanales distinguuntur, quos *scalas* vocant. Interior earum et posterior, quae a foramine rotundo incipit, membrana ibi clausa, *scala tympani*, altera, anterior *scala vestibuli* vocatur. Ex apice nuclei tertia cavitas infundibuli modo nascitur, scyphi *Vieussenii* quae nomen habet. In eam lamina spiralis fine membranaceo terminatur, ut tamen infundibulum cum utraque scala exiguo utrinque foramine communicet, multis autem cum modioli cavea, quae nervo plena est, et scala tympani vocatur. *Κόγχη Rufo*, *ἀστακὸς Poll.* Ge. *Die Schnecke im Ohr.* Ga. *Le limaçon.* A. *The cochlea of the ear.* B. *Het flek-been.*

COCHLEA, officinalis species, cuius opercula et testae olim in medicinam adhibebantur. Pertinent ad eam *Helicis* speciem, quam Linnaeus *pomatiam* dicit. A. *The snail.* B. *Slak, hooren, slakhooren.* Ge. *Gartenschnecke.* Ga. *Limaçon, l'escargot.* Conf. *Concha.*

COCHLEAR a medicis adhibetur quantitatis determinandae causa. Maximum capit drachmas quatuor, s. semiunciam. Magnum sesqui drachmam: parvum drachmam unam: minimum drachmam semissem. G. *Ein Löffel voll.* Ga. *Cuillier, cuillerée.* A. *A spoon full.* B. *Een lepel.*

COCHLEARIA OFFICINALIS est herba insignis antiscorbutica, humilis, quae habet folia ex radice erumpentia obrotunda, mediocriter ampla, carnosa, excavata aliquando instar cochlearis, viridia, splendentia, succo plena, caulibus mediocriter longis purpureis adhaerentia: caules ex his nascuntur ad altitudinem unius circiter pedis, angulosi, rubicundi, ramosi, folia exigua oblonga sine caulibus habentia. Flores quadrifidi, cruciformes, et albi iuxta longitudinem summitatum caulium nascentes. Flori succedit siliqua fere sphaerica septo medio instructa, cui ad latera adhaerent semina exigua, fere rotunda, rubicunda. Radix exigua, recta, et fibris albis instructa: icta planta, vel contrita, habet odorem penetrantem, et saporem acrem; crescit plerumque

in locis maritimis. Sic vocatur a cochlearis forma, quam folia habent. Ge. *Gemeines Löffelkraut, Löffelkresse.* Ga. *Herbe aux cuilliers, le cranson officinal.* A. *The common scurvy-grass, the spoon-wort.* B. *Gemeen lepelkruid, lepelblad.* — In universum *Cochlearia* est plantae genus (Tetradynam. Siliculos.) flore tetrapetalo cruciformi, silicula emarginata, turgida, scabra; valvulis gibbis obtusis; cuius etiam species est *Cochlearia Armoracia Linn.* Cochlearia folio cubitali *Tourn.* Raphanus rusticanus I. *Bauh.* Armoracia C. *Bauh.* Ge. *Meerrettig.* Ga. *Cranson rustique, grand raifort.* A. *Horse-radish.* B. *Rammelos. Meer-radys.*

COCLES, quasi unoculus, vel ocles, vel *κύκλωψ*, quod a *κύκλος*, *circulus*, et *ὄπτομαι*, *video.* [Plin. *h. n. XI.* 37. Qui altero lumine orbi nascuntur, coclites vocantur. Vid. Salmas. *exerc. Plin. p.* 72. b. E.]

COCOS s. COCCUS, aut COCCYS est fructus palmae cuiusdam, seu arbor ipsa, quae hunc fructum fert. Pertinet ea ad palmas pennatifolias, et singulare genus constituit. Specificum nomen eius est *Cocos nucifera Linn.* s. *Calappa Rumphii.* Habitat ea in Indiae paludosis et umbrosis. Nux matura spongioso cortice, exterius glabro, interius fungoso, obducitur. Nux ipsa recens lactea et liquorem dulcem refrigerantem continet, quem Indi bibunt. [Chemice nuper a Trommsdorffio et post illum a Büchnero disquisitus est. Pondus specif. inventum est = 1,124. Aëri atmosphaerico expositus pelluciditatem amittit: e saccharo mucoso, gummi et magna calcariae phosphoricae quantitate componitur. Nuclei autem partes centum continent fere dimidiam quantitatem olei lenis, butyracei, non nisi summa cum difficultate in saponem convertendi, 31 aquae; et quod reliquum est, e saccharo mucoso, muco, albumine, calcaria phosphorica et fibra vegetabili constat.] Medulla quoque admodum mollis, nutriens et optimi saporis est. Ge. *Cocosnuss, indianische Nuss.* Ga. A. B. *Cocos.*

COCOS MALDIVICUS est palmae species, cuius fructus coco vulgari satis similis, adversus venena et nervorum affectus laudatur. Ge. *Maldivische Cocosnuss.* A. *Maldiva nut.*

COCTIO in sensu physiologico est assumtorum in minimas particulas redactio, cum liquidis oris et ventriculi etc. mistio, ita ut apta evadant transitui per lactea, sanguineaque vasa, et nutritioni corporis. *Prima* coctio fit in ventriculo, a fermento ibidem a reliquiis ciborum remanente, partim ab humore gastrico ex glandulis vasa sua accipientibus ab arteriis coeliacis in ventriculum affluente, et a respirationis motu, et ipsius ventriculi contractione, et ambientium calore ac compressione. *Secunda* fit in intestinis a bile, et succo pancreatico, et prioribus adminiculis. *Tertia* in glandulis me-

sentericis, a lympha cum chylo sese miscente. *Quarta* in pulmonibus, dum chylus cum sanguine per vasa pulmonalia eorumque ramos minimos transit, et expansione vesicularum aërearum, indeque facta vasculorum compressione intime cum sanguine miscetur. *Quinta* in vasis et visceribus, puta liene, hepate, testibus virilibus, etc. Coctio ergo, quam veteres πέψιν appellarunt, est proprie assumtorum in nostram naturam mutatio per vim solidorum et fluidorum, sive per actiones naturales. [Aliam eamque hodiernae cognitioni magis respondentem huius functionis explicationem dederunt Tiedemannus et Gmelinus in opere, quam plurimis experimentis exornato: *Die Verdauung.* Heidelb. u. Leipz. 1826. 27. Voll. II. in 4.] Ge. *Verdauung.* Ga. A. *Concoction, digestion.* B. *Kooking, verdouwing.* — — Pharmacopoei eodem coctionis vocabulo utuntur in coquendis medicamentis, quae nihil aliud est, quam particularum quarundam, ex medicamentis, mediante ebullitione, extractio. Ge. *Das Kochen.* Ga. *Cuisson.* A. *Boiling.* B. *Kooking.*

COCTIO medicis practicis significat illum statum morbi, quo materia morbosa prius cruda, per circulationem sanguinis, vires naturae, per propriam materiae indolem, et medicamenta, sic mutatur quoad molem, figuram, cohaesionem, mixturam, acrimoniam, mobilitatem, inertiam, etc. ut non amplius adeo recedat a sano statu, minus aegrotum reddat corpus, et impetum morbi minuat, vel potius, dum sic mutatur materia morbifica, ut facillime et cum levamine evacuari possit. Hocque sensu medici urinam, aut sputa dicunt *cocta*, quae *crudis*, in quibus nulla fit materiae morbificae evacuatio, opponuntur. Status ergo ille morbi, in quo haec ita fiunt, appellatur coctio, maturatio, vel πεπασμὸς. [Ge. *Die Kochung.* Hic in corpore aegrotante locum obtinens processus nunc, antiquata pathologia humorali, alia ratione explicatus est. Scilicet illud morbi tempus, quo aut morbosa irritatio, aut virium sive debilitas, sive suppressio, sive alia abnormitas corpus male afficit, secretionesque et excretiones minuit, opprimit, aliove modo turbat, *cruditatis stadium* vocatur; contra ea illud morbi tempus, quo, ipsius vi fracta, omnes corporis functiones ad naturalem statum revertuntur, illaque materies, quae antea irritationis causam continebat, mobilior, adeoque ad expulsionem e corpore aptior redditur, *coctionis stadium* appellatur.]

COCULI, vide *Coccus Indicus.*

CODAGA-PALA, vide *Conessi.*

CODIA, [penultima longa] proprie sunt capita papaveris, ex quibus syrupus conficitur, qui syrupus Diacodii dicitur, vel Diacodium. Late vero sumitur pro omni plantarum capitulo. Gr. κώδεια, et κώδια: κώδη fructus est papaveris. [Potest quoque per Y scribi; τὰ κώδυα, de qua voce vid.

Lobeck. ad Phryn. p. 302.] Ge. *Mohnhäupter.* Ga. *Pavôt.* A. *Tops* or *heads of poppies.* B. *Man-koppen, slaapbollen.*

COECUM INTESTINUM est in ordine a ventriculo quartum, et crassorum intestinorum primum; valde capax situm est ad os ileum dextrum. Incipit, ubi intestinum ileum desinit, et in appendice, sive processu vermiformi finitur, qui nonnullis inter recentiores proprie coeci nomen mereri videtur, et proprio mesenteriolo gaudet. Longitudo huius intestini non excedit latitudinem trium, vel quatuor digitorum transversorum; sacculi instar propendens, et ab una parte impervium est. Intestinum scilicet crassum in foetu infra ilei ingressum incipit gracili particula, cylindrica et lente crassescente, quae sensim in speciem infundibuli dilatatur, fitque verum intestinum, quod porro adscendit, cum colo ad angulum fere rectum continuatur, ileon recipit, nuncque colòn est, tumque appendix maior est, quam in adulto homine, et aliquando etiam dimidiam partem latitudinis habet. In adulto conica figura intestini coeci abit in rotunde triquetram, quae fine ultimo in tria tubera intumescit, tumque appendicula a crassiore faece repudiata minorum ad reliquum coecum rationem induit, eademque, quae de centro coeci exibat, nunc exit de latere sinistro. Pleraque animalia, praecipue quadrupeda carnivora, intestinum coecum habent. Est illud receptaculum excrementorum, quae in hoc loco, tum mora, tum resorptione tenuissimarum partium, tum ope succi mucosi, quem glandulae stillant, coagmentantur. Gr. *Τυφλὸν ἔντερον.* Ge. *Der blinde Darm, Blinddarm.* Ga. *Le boyau coecum.* A. *The blind gut.* B. *De blinde* of *slop-darm.*

COECUS ALEMBICUS dicitur, qui rostro aut penitus nullo, aut impervio instructus est.

COELIA [Gr. ἡ κοιλία] est cavitas magna, ut venter infimus, medius et supremus. A. *κοῖλος, cavus.* Ge. *Höle.* Ga. *Cavité.* A. *Any great cavity.* B. *Een holligheid.*

COELIACA AFFECTIO, i. q. *Coeliaca passio.*

COELIACA ARTERIA est, quae a trunco arteriae magnae inter appendices diaphragmatis in abdomine oritur, ventriculo, hepati et lieni suis ramificationibus prospicit. Ge. *Bauchschlagader.* Ga. *Artère coeliaque.* A. *The coeliack artery.* B. *De maags-slag-ader.*

COELIACA PASSIO sive affectio est alvi fluxus, in quo cibus vel in totum, vel ex parte, mutatus, absque perfecta chylificatione per anum eiicitur. Estque duplex, *prima,* in qua cibus in ventriculo solummodo coquitur: *altera,* quando in ventriculo et intestinis coctio, seu fermentatio simul peragitur, verum propter obliterationem, aut obstructionem, papillarum intestinalium, vel vasorum lacteorum, ex longa

nempe inedia, vel dysenteria purulenta, etc. non intrat in corpus. *Coeliaca passio* proprie est materiae albescentis, vel chyli non resorpti per alvum deiectio, et in hac differt a lienteria. Vide *Lienteria*. A. *κοιλία*, *venter, alvus*. Ge. *Bauchfluss*. Ga. *Flux d'aliment, flux coeliaque*. A. *The coeliack passion*. B. *Grauwe-loop, rauwe gylvloed*.

COELIACA URINALIS nonnullis vocatur illa species diabetis, quando chylus cum urina, aut loco urinae, prodit.

COELI DONUM, i. q. *Chelidonia*.

COELOMA est ulcus cavum et rotundum, minus profundum, in cornea oculi tunica. A *κοῖλος*, *cavus*.

COELUM, quasi *κοῖλον*, in genere concavum sonat, hinc coelum dicitur, quod immenso ambitu comprehendit universum. In medicina vero est cavitas oculi versus canthum, aut etiam palpebra superior. *Coeli τροπαὶ* sunt aëris constitutiones. Coelum etiam dicitur *Palatum anterius*.

COEMENTATIO et **COEMENTUM**, vide *Cementum*.

COERULEUM, vide *Caeruleum*.

COFFE, vide *Cafe*.

COGGYGRIA, vide *Coccigria*.

COHOB et **COHOBIUM**, i. q. *Cohobatio*.

COHOBATIO est, quando liquor destillatus iisdem speciebus, quarum viribus impraegnatus erat, sed recentibus, iterum affunditur, et deinceps destillationi exponitur; ut sic viribus maioribus impraegnetur, et magis reddatur spirituosus. Ge. *Wiederholtes Abziehen*. Ga. A. *Cohobation*. B. *Vernieuwing, weder-overhaaling, weder-overtrekking*.

COINDICANTIA sunt signa, quae cum aliis signis simul considerata, idem auxilii genus in morbis adhibendum indicant.

COL. ADD. in formulis medicorum brevitatis gratia scribitur, et significat *Colaturae adde*, quando decoctioni percolatae aliquid insuper admiscetur.

COLATIO et **COLATURA** est, quando liquor post coctionem, aut infusionem, per cribrum, aut pannum, percolatur, et a crassioribus particulis liberatur. [Non solum de fluidis cribri ope a partibus crassioribus liberatis, sed etiam de corporibus solidis in pulverem redactis et ut particulae crassiores a subtilioribus separentur, per cribrum traiectis, adhiberi solet.] Ge. *Durchseigung*, [*Siebung*.] Ga. *Colature*. A. *The straining of a liquor*. B. *Doorzygsel*. Vocatur etiam *Colatura* liquor ipse iam percolatus.

COLATORIUM est cribrum, pannus, aut aliud quid, per quod aliquid colatur. Ge. *Ein Seigtuch, ein Durchschlag*. Ga. *Colatoire*. A. *Strainer, a straining cloth*. B. *Een zygdoek, een doorzygtuig*. Vid. *Manica Hippocratis*.

COLCHICUM, *Colchicum autumnale Stoerk* et *Linn*. foliis

planis lanceolatis, est planta florem autumni initio ferens; folia habet lilii; florem liliaceum, monopetalum, ex ipsa radice ortum, tubi tenuissimi forma, in sex partes sensim ampliati. (Hexandr. Trigyn.) Pistillum autem e fundo floris surgit, in capillamenta tenuia tria desinens, abitque in fructum oblongum, trigonum, trilocularem, suturis dehiscentibus introrsum, foetum seminibus subrotundis. Radix est gemina, tuberosa, rotunda, avellanae magnitudine, compressa, albida, carnosa; quarum una exterior elapsi anni sterilis, marcescens; altera in fibras porrecta, intra priorem latens, eodem involucro membranaceo involuta. Saporis, dum recens haec planta, acerrimi, dum annosa, subdulcis farinacei paululum viscosi, vel lenti est, odoris nullius. Crescit haec planta in pratis humidis Europae australis; bulbus dicitur esse venenatus. Commendabatur olim a quibusdam ut amuletum contra pestem. Ill. Archiater *Stoerkius* radicem Colchici in aceto macerare, et adiecto melle oxymel Colchici praeparare docuit, cuius ad drachmam unam, aut duas quotidie sumti insignis est vis diuretica, et praestantissima virtus antihydropica. A Colchide, quae hodie Mingrelia vocatur, veneni ferace, in qua nascitur, nomen sumsit. Gr. Ἐφήμερον s. Hermodactylum vocant. Ge. *Zeitlose, Wiesensaffran.* Ga. *Colchique, mort au chien.* A. *Meadow-saffron.* B. *Tydeloosen, naakte-vrouwen.* Vide *Ephemerum.*

COLCOTHAR est illud corpus siccum et terrestre, quod post destillationes validas [et calcinationes vitrioli martis] in vasis remanet, vulgo *Caput mortuum*, et proprie intelligitur de *vitriolo*, scilicet materia e fusco rubra, quae post destillationem spiritus vitrioli relinquitur, et e qua affusa aqua fervida sal vitrioli vomitorium, seu Gilla Theophrasti, eluitur. Quod remanet, terra vitrioli dulcis vocatur, quae externe adhibita vires exsiccantes exserit. Ge. *Der Todtenkopf.* Ga. *Tête morte.* A. *The caput mortuum of vitriol.* B. *Doode-kop.* Vide *Chalcitis.*

COLEOPTERA *insecta* dicuntur, quae peculiarem ordinem in classe insectorum constituunt, et suas alas membranaceas et plicatiles, sub alis corneis convexo-concavis, quae *elytra* vocantur, recondunt, sicque a Gymnopteris differunt, quae huiusmodi elytris carentia alas nudas gerunt. [A graeco *κολεὸς*, *vagina*, *et πτερὸν*, *ala.*]

COLES, i. q. *Penis.*

COLICA PASSIO, i. q. *Colicus dolor.*

COLICUS DOLOR s. etiam COLICA est dolor acutus, in intestinis sedem habens, oriundus a quacunque causa, quae fibras nervosas intestinorum valde distendit, erodit, irritat, comprimit, solvit. A colo intestino nomen habet, forte quia frequentius illud in ea patitur, ob situm, flexuras, aliasque

eiusmodi causas, licet in omni intestinorum loco hic morbus oriatur. Est vero vehementior, aut mitior, et pro diversitate causarum dicitur flatulentus, pituitosus, stercoreus, verminosus, biliosus, nephriticus, hystericus, phlogisticus, spasmodicus, continuus, aut intermittens. Saepe habet statas periodos, murmura ventris, et punctiones, vel vagas, vel fixas; alvus plerumque suppressa est, vel flatibus plena. Vagus saepe est, et instabilis, interdum vero uno in loco fixus, neque tunc flatu erumpente lenitur. Interdum eructatio et vomitus urgent, et febris, vel inquietudines, et urinae quoque suppressio; quod si diuturnus, fixus et vehemens fuerit, ei solet denique remittenti paralysis artuum supervenire. Ge. *Das Bauchgrimmen, Bauchwehe, Colik, Darmgicht, Darmwinde, das Grimmen.* Ga. *Colique, tranchée de ventre.* A. *The colick.* B. *Colyk, darm-scheels pyn.*

COLICA *Pictonum,* s. *vegetabilis, colica pictorum, saturnina, metallica, sicca, rhachialgia Astruc.* etc. sunt species doloris colici, multum inter se quoad symptomata convenientes, licet a diversis causis oriri possint. Character praecipuus consistit in atrocibus doloribus abdominis ad lumbos et dorsum serpentibus, pressione non crescentibus, cum umbilici non raro retractione, alvi constipatione, faecibus siccis, instar stercoris ovilli, vel caprini, prodeuntibus, summa pertinacia, sudore frigido, manuum et crurum torpore, paralysique, seu *paresi*, alias artuum contracturas chronicas terminante. Causa est materia quaedam tunicis intestinorum impacta, eorumque nervos gravissime adficiens, sive ea, ut olim inter Pictones frequenter contigit, a succo vegetabili acido, austero et immaturo, sive, ut pictoribus, figulis et metallurgis accidere solet, a particulis metallicis, praecipue saturninis, sive ab arthritide, aut purpura retropulsa orta sit. Nonnulli semper a plumbo, etiam potulentis inhaerente, oriri putant. Plerumque post mortem mirae nec dissolubiles in intestino colo deprehenduntur constrictiones. Ge. *Trockne Colick, Bleicolick, Hüttenkatze.* Ga. *Colique végétale, colique de Poitou, colique des peintres, colique seche.* A. *The dry bellyach, the Devonshire colick.*

[COLITIS a Broussaisio vocatur inflammatio membranae mucosae intestini coli. A gr. *κῶλον.*

COLLA est *gluten.* Gr. *Κόλλα.* Ge. *Leim.* Ga. *Glu, colle.* A. *Glue.* B. *Lym, pleister.* — *Collae*, s. glutinis species, ex vegetabilium et animalium glutinosis partibus praeparantur. — In specie *Colla piscium* est idem quod *Ichthyocolla.*

COLLARE MISERICORDIAE. Ge. *Elendskragen.* Ga. *Collier de misere.* Est fasciae species scapulis iniecta, quae fundae pro lithotomia firmandae inservit.

COLLATITIUM est caro cocta, vel assata, pulli, aut

caponis, quae in mortario tunditur, tusa iuri vervecino admiscetur, quae aegris cum omphacio, aut limonum succo, propinatur. Forte ex κόλλα, *gluten*. Ge. *Kraftbrühe*. Ga. *Restaurant*. B. *Kragtig-nat*.

COLLECTIO est, quando varia medicamina sicca, uti radices, herbae, semina, etc. praescribuntur; et invicem miscentur, ut vino infundantur, sicque aegris porrigantur. Ge. *Vermischung*. Ga. *Collection*. A. *Collection, cathering together*. B. *Verzameling*, *collectie*. — In Pathologia denotat humorum praeternaturali copia in quacunque corporis parte accumulationem.

COLLETICA sunt medicamenta conglutinantia, ut *Sarcotica*. A κολλάω, *glutino*.

COLLICIAE [s. COLLIQUIAE proprie sunt secundum lexicographos *maiores sulci, in quos aqua velut* colliciatur, *ibique collecta in fossas derivetur*, indeque per metaphoram non omnino quadrantem translata vox est ad] *lacrymalium punctorum* in unum ductum in utroque latere concursum, quo lacrymae in narium cava derivantur; in homine ipsi palpebrarum margini ad canthum maiorem insculpta foramina, breves demittunt canaliculos, qui in sinum ampliati narium continuantur, et in earum cavum aperiuntur. In ove, lepore, vitulo, cuniculo, non in ipsis ciliis, sed interius paulo eadem reperiuntur ostia, quae profundius in avibus quaerenda, ubi, quam in ullo alio animalium genere, longe maiora, receptum maiorem stylum per palati rimam emittunt. Brevis hic admodum, quae foramina distinguit, membrana est. Ge. *Thränengänge*. Ga. *Conduits des points lacrimaux*. A. *The lacrymal-ducts*. B. *Water-gooten*, of *traan-gooten*.

COLLIQUAMENTUM est liquidum in ovo humano, vel animali, contentum, quod fotu, vel incubatu, fluidissimum, tenuissimum, pellucidissimum factum est, ita ut eo, rudimentum animale innatans, nutriri possit. Hinc in ovis animalium membranaceus sacculus rudimentum ambiens, in quo haeret hoc liquidum, vocatur *Sacculus colliquamenti*.

COLLIQUATIO est exstincta in humoribus, et interdum etiam in partibus firmis, naturalis cohaerendi potentia a causa morbosa, qua degenerant in morbosum tenuem humorem, seu liquamen. Hinc *diarrhoea colliquativa, sudor colliquativus*, etc. sunt secretiones morbose auctae et a resolutione humorum pendentes.

COLLIQUATIVA FEBRIS pertinet ad continuas, saepe est symptomatica, oriturque a causa, massam sanguineam solvente et colliquante, unde sudor, vel alvi fluxus copiosus, qui ideo *colliquativi* dicuntur, et subita emaciatio corporis.

[COLLISA *vulnera* sunt ea, quae per instrumenta obtusa corpori infliguntur ita, ut plurimis venulis disruptis partibus

mollibus conquassatis sanguis sub integumentis communibus effusus stagnet. Celsus lib. V. c. 26. s. 35. *Sed ne illa quidem vulnera negligenda sunt, ubi, integra cute, interior pars collisa est.*]

COLLISIO, i. q. *Contusio.* Ge. *Quetschung.* G. et A. *Contusion.*

COLLUM est illa pars corporis, quae intra caput et pectus media est, et sustentat caput. Constat ex septem vertebris, musculis, arteriis carotidibus, venis iugularibus, larynge, pharynge, etc. Anterior pars tantum dicitur *collum,* posterior vero *cervix.* Ge. *Der Hals.* Ga. *Le col.* A. *The neck.* B. *De Hals.* — Datur etiam hoc nomen aliis partibus, quae similem situm habent, quam collum respectu capitis. Sic *collum uteri* est media pars intra fundum uteri et eius orificium. Ge. *Der Hals, Mund der Gebärmutter.* Ga. *l'orifice de la matrice, le col de la matrice.* A. *The neck of the womb.* B. *De hals des lyfmoeders.* — *Collum vesicae* est pars, ubi vesica in urethram exit.

COLLUTIO est oris ablutio, qua dentes vacillantes, vel qua gingivas, et ulcera detergimus. Ge. *Ausspülung.* Ga. *Gargarisme.* A. *Gargarism.* B. *Een af-wasschinge, spoelinge, spoel-water.*

COLLYRIUM quondam erat medicamentum siccum, quod in oculorum affectibus sumebatur. In oblonga vero, vel nonnunquam orbiculari forma paratur, et usus tempore vehiculo convenienti pro oculis sanandis dissolvitur, aut intra fistulas et ulcera cava immittitur. A *κολοβὴ, mutila,* et *οὐρὰ, cauda,* quia habet velut mutilatam caudam; aut potius a *κωλύω, inhibeo,* et *ῥοῦς, fluxio,* quia fluxiones oculorum inhibet, vel a *κολλύρα,* panis specie. [In harum etymologiarum argutiis nolo morari. Moneo tantum, *κολυβὸς, mutilus,* esse communis generis; hinc *κολυβὴ* contra grammatices regulas pugnat. Optimam etymologiam exhibet Etym. M. *κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὡς ἐκ τοῦ κοίλου ῥέειν τὸ δάκρυον. λέγεται, ἐκ τούτου καὶ κολλούριον τὸ κωλύειν τὸ ῥέειν.*] Distinguunt aliqui inter *κολλύρια* et *κολούρια,* atque hoc ultimo designari putant, quae ulceri immittuntur oblonga forma; prius medicamenti genus pastillis simillimum. Hodie collyrium significat pulverem tenuissimum aqua dilutum, aut aliud medicamentum fluidum oculis applicandum. Ge. *Augenarzenei, Augenwasser.* Ge. *Collyre, remède pour le mal des yeux.* A. *A remedy for the eyes.* B. *Oog-water.*

COLOBOMA, Gr. *Κολόβωμα,* [quid sit, Galen. *def. med. to.* 4. *p.* 400. exposuit: *Κολόβωμα ἐστὶν ἔκλειψις μορίου κατὰ τὶ μέρος τοῦ σώματος.* Inde patet, Blancardum errasse.] vitium labiorum, palpebrarum, aurium vel narium, etc. intelligi putat, quo partes cum partibus aliis vel a nativitate,

vel casu quodam, concrescunt, quae antea vel discretae fuerant, vel esse debuerant. [In hunc autem errorem incidit, quod κολόβωμα a κολλάω, *glutino, glutine coniungo*, derivabat. Neque ferenda est altera Blancardi derivatio a κολούω, *amputo*. Rectius a κολοβόω, *mutilo*. Auctt. *Lex. term. med.* Coloboma pro adiectivo habent, idque per *mutilum* exponunt. — Recentioribus autem temporibus vitium quoddam oculorum *Coloboma* vocatur, cum sive palpebra superior, sive iris, sive choroides tunica, sive retina vitio quodam primae conformationis fissa est. Ge. *Spaltung des obern Augenliedes*, non *Augenspalte*, ut Kraus. et Helling. verti malunt. Nam sic vocant anatomici nostrates rimam, inter utriusque palpebrae margines interiacentem. — De connatis partium bulbi oculi fissuris egit ab Ammon (*Zeitschr. f. d. Ophthalmologie I.* 1. *p.* 55. sq.]

COLOCASIA est planta ad altitudinem plurium pedum perveniens. Folia sunt ampla, rotunda, in parte inferiori nervosa, longis et crassis caulibus adhaerentia, succum aquosum et viscosum habentia, laevia, pedunculo in umbilicum folii inserto; finis pedunculi dat calycem monophyllum membranaceum, infra cavum, turgentem in ovalem figuram, supra in vaginam acutam, semipatulam, instar auris ovillae explicatam. Ex imo fundo calycis axis exit, cui circumnascuntur multa ova sphaerica, baccata; singula instructa sunt tuba longa, tenui, filamenti instar, gerentia unum, vel alterum semen subrotundum. Eidem axi supra haec ova circumcrescunt stamina masculina dense stipata, suis antheris instructa: denique supra haec iterum tertia series filamentis numerosis eundem axin ornat, qui tum format pedunculum graciliorem purpureum. Ille denique eminens, in clavam longam, nigram plerumque abit. Radix est tuberosa, crassa, carnosa, farinosa, edulis, saporis castaneae. Hinc male *Bontius* venenatam dicit, dum in Syria, Arabia et Aegypto abunde, absque praevia maceratione cocta editur. Crescit haec planta in lacubus et paludibus, praesertim in Aegypto et Alexandriae: putatur esse aurum Aegyptium. A κόλα, *venter*, et κάζω, *orno*, quod ventrem ornet. [De nomine plantae, unde originem sumserit, egit Salmas. in Solin. p. 679. et E. H. Barker ad Arcad. *de accent. p.* 266—274. qui vocabulum *colocasia* graecum et a Graecis, qui Alexandriae habitabant, procusam, eleganterque factam esse hanc dictionem propter magna et lata folia huius plantae contendit. Arcadius enim κασῆς τὸ πιλωτὸν ἱμάτιον, et pro chlamyde equestri occ. ap. Xenoph. *Cyrop. VIII.* 3. 3. Unde patet, absonam esse etymologiam, a Blancardo allatam.] Apud nos in hortis, et quidem in hybernaculis, colitur. Est proprie species Ari, et quidem *Arum colocasia Linn.* (Gynandr. Polyandr.) acaulis, foliis peltatis, ovatis, repandis, basi emar-

ginatis. Ge. *Egyptischer Aron.* Ga. *Feve d'Egypte, colocasie.* B. *Eyptische water-boon-wortel.*

COLOCYNTHIS est planta cucumeracea, seu species cucumeris, (Monoec. Syngenes.) *Cucumis Colocynthis Linn.* foliis multifidis, pomis globosis, glabris; Colocynthis maior, fructu rotundo *Bauh.* Habet scilicet plures caules repentes, villosos, asperos, folia caulibus satis longis adhaerentia, a se invicem satis distantia, ampla, profunde incisa, villosa, aspera, albescentia, inprimis in parte inferiori, punctis plurimis albis notata. Flores sunt campaniformes, patentes et quinquefidi, flavi; alii steriles sunt sine embryone, alii embryoni insident, ex quo demum fit fructus laevis, amarus, rotundus, non edulis, pugni magnitudine, ex flavo viridis, occludens sub cortice tenui, polito et splendente medullam candidam, fungosam, levem, et semina in cellulis parva, compressa, oblonga, cucumeracea, quasi sordida, albicantia. Crescit haec planta in Indiis orientalibus; [Arabibus vocatur *Handal* et cum articulo *Alhandal.* Sprengel. ad Diosc. IV. c. 175. p. 640. Vol. II.] advehitur nobis cortice denudato, et tunc albidi est coloris, ex Italia, Hispania, Gallia etc. Vehementer purgat, ut a quibusdam, ob hanc vim drasticam, pro venenata habita sit. Tamen, praeter *Trochiscos alhandal,* seu pulpam mucilagine tragacanthae subactam, etiam in plures compositiones purgantes antiquiores, nec minus in unguentum de arthanita et confectionem Hamech recipitur. Specificae ad expellendam taeniam ei inesse vires dicuntur. Gr. *Κολοκυνθὶς*, cucurbitam significans parvam, *παρὰ τὸ κόλον κνήθειν*, seu *κνᾶν*, quia colon, seu ventrem commovet. [Io. Ca. Theoph. Hiller d. *d. Colocynthide, eiusque praesertim in hydrope usu.* Lips. 1821. adeo anxie Blancardum in vocis etymologia secutus est, ut ne omissum quidem ab illo circumflexum in verbo *κνᾶν* supplere auderet.] Vide *Cucurbita.* Arab. *Alhandal, Chandel, Handel,* et *Handhal.* Ge. *Coloquinten, wilder Kürbis.* Ga. *Coloquinte.* A. *Coloquintida.* B. *Koloquint.*

COLOMBO s. **COLUMBO**, aut **COLUMBAE RADIX** [**CALUMBA** s. **CALUMBO** s. **COLUMBO** *radix* usque ad recentissima tempora, cuinam plantae tribuenda sit, aeque ignorata est, ac patria plantae. Commersonus primus ex horto Insulae Franciae nonnullos plantae ramulos siccos cum floribus in Franco-Galliam apportavit, cum indice: *Calumba in Indiis vocatur.* Lamarckius plantae nomen dedit Menispermi palmati, de Candolle autem Cocculi palmati. Provenit planta copiose in densis nemoribus, quae litora tum ad fluvium Oïbo (Coavo), tum adversus insulam Mozambique obtegunt. Non igitur, uti olim putabatur, Indiae orientalis, sed Africae orientalis indigena est. Radices mense Martis, adeoque anni tempestate sicca effossae, inque te-

nues taleolos dissectae filis connectuntur, et in umbrosis siccantur locis. Femina planta hoc ipso demum anno in botanicorum notitiam venit. Hookerus enim in Botanici Promptuarii (*botanical Magazin*) nova serie No. XXXIX. f. 1970 et 71. Mart. mens. 1830. descriptionem plenam et delineationem plantae exhibuit, unde translata est in *Pharmaceut. Central-Blatt* d. 7. Aug. 1830.] Radix longa et crassa, extus e flavo grisea est, intus coloris e flavo albicantis, plantae flore composito, (Syngenes. Polygam.) in Zeylana et ad urbem *Columbo* habitantis. Odoris nullius, saporis intense amari. Ad nos in taleolos dissecta affertur. Viribus gaudet stomachicis et carminativis, praecipue vero eximia virtute alexipharmaca et antiseptica, inprimis antibiliosa. Datur vel in substantia, vel in decocto. Frequentissimus eius in Nosocomiis Indiae orientalis usus est. Nunc vero in Anglia et Europa etiam adhibetur. Ge. *Columbowurzel.*

COLON est crassorum intestinorum secundum; eius situs sic se habet. In dextro ilio a coeco intestino oritur, et reni dextro adhaeret; deinde sursum reflectitur sub hepate, ubi folliculo fellis nonnunquam annectitur, a quo luteo colore inficitur; ulterius pergit transversim sub fundo ventriculi omento annexum, et a sinistris lieni iungitur, deinde reni sinistro alligatur, ubi gyros habet admodum obliquos, et post flexuram sigmoideam in rectum recta desinit. Longum est communiter palmas octo, vel novem, latissimum vero et amplissimum omnium. Cellulas habet multas, in quibus faeces retinentur et formantur, quae cellulae in adultis admodum conspicuae, in neonatis vix adhuc observantur. Formantur hae cellulae a tribus ligamentis coli longitudinalibus, ab intestino coeco decurrentibus. Ligamentum enim, quod magnum dicitur, medii digiti latitudine per eius medium parte superna intexitur, deinde ob amplitudinem duo ligamenta fortia habet, unum sursum, sub adhaerente omento, quod *gastro-colicum* vocatur, alterum vero deorsum, sub mesocolo, quod *mesocolicum* dicitur, ut supernis et infernis partibus alligetur. Circa initium habet valvulam, quae *valvula coli*, *Tulpii*, vel *Bauhini* nominatur, ex prolongatione tunicarum internarum natam sursum spectantem, ne scilicet ex crassioribus intestinis in tenuia aliquid remeet. Venas accipit a ramo mesenterico venae portarum, arterias ab utraque mesenterica, nervos ab octavo pari. Gr. *Κῶλον*, [*καὶ κάτω κοιλία Rufo.* p. 38. quocum consentit *Poll.* ll. s. 209. *Νειαίρη Hom.* Io. Maur. Hofmann *diss. anat. phys.* p. 84. putat, vocem aut ab inusitato verbo *κολέω*, cui *retardandi* vim tribuit, quod faeces remoretur, aut a *κωλάζεσθαι*, a *contorquendo* derivandam esse, quoniam in varias cellulas contorqueatur, vel, ut Blanc. explicat,] quod in eo fiant tormina colica, vel a *κοιλότης, cavitas,* apud *Athen.* vel a

κωλύειν, ab impediendo, quia in eo excrementa, ne statim decidant, morantur. Ge. *Der Grimmdarm.* Ga. *L'intestin colon, le grand boyau.* A. *The great gut, colon.* B. *Kolon.*

COLON, Gr. *Κῶλον.* Vide *Membrum.*

COLOPHONIA dicitur, quod ex Colophone urbe olim advehebatur. Est substantia resinosa, flavescens, arida ac friabilis, residua ex resinis abietina, strobilinaque coctione, dum purgantur, vel destillantur, inspissatis ac frigore induratis, vel etiam ex residuo olei terebinthinae. Si in pulverem redigatur, et pulvis per candelam accensam dispergatur, flammam concipit, et fulgur repraesentat. Vocatur et pix graeca. Fumus eius ad tenesmum et prolapsum ani, et uteri procidentiam commendatur; additur emplastris. Roborat et siccat. Ge. *Spiegelharz, Geigenharz.* Ga. *Colophone, poix-resine.* A. *Colophony, rosin.* B. *Siegel-hars.*

COLORATA botanicis dicuntur plantarum folia, quae alio sunt, quam viridi, colore.

COLOSTRUM dicitur lac primum, quod post partum, nondum satis dilatatis tubulis lacteis, in mammis colligitur, tenuius et acidius. Facillime coagulatur, infantibus tamen ad promovendam meconii excretionem valde proficuum est. Ge. *Die erste Milch nach der Geburt.* Ga. *Le colostre.* B. *Biest.*

[COLPITIS vocatur a nonnullis, v. c. Ph. Wilhelmo *Clinische Chirurg. I. p.* 11. et ante ipsum iam a Krausio (*etym. griech. Wörterb. p.* 231.) inflammatio vaginae uterinae. Est autem haec denominatio prorsus falsa. *Κόλπος* enim, Galeno *de util. part. lib. XIV. c.* 4. *p.* 150. to IV. ed. Lips. teste, sinus s. conceptaculum est, quo foetus continetur. Tot enim *κόλπους* esse in unoquoque utero, quot foetus sint simul nutriendi. Humanum vero corpus in eo differre a reliquorum animalium, quae multos foetus simul utero gestent, corpore, quod, *ὥσπερ ὅλον ἐστὶ τὸ σῶμα δίδυμον ἀριστεροῖς τε καὶ δεξιοῖς, οὕτω καὶ τῆς ὑστέρας κόλπος, ὃ μὲν ἐν δεξιοῖς, ὃ δ' ἐν ἀριστεροῖς τέτακται.* Vaginae uterinae peculiarem denominationem Graeci non norant. Vide Oribasii *anatom.* p. 126. ed. Dundass. et Anonymi *introd. anat. c.* 30.]

[COLPOCELE, a graeco *κόλπος*, *sinus*, et *κήλη*, *hernia*, oritur, quando viscus abdominis, cavitati pelvis vicinum, in sinus a peritonaeo, inde ab uteri fundo deorsum expanso, descendit et foras pellitur. — Minus recte autem (vid. *Colpitis*) pro hernia vaginae uterinae adhiberi nuper solitum est.]

[COLPOPTOSIS incongrue, ut sub *Colpitis* ostensum est, prolapsus vaginae uteri appellatur. Vide *Elytroptosis.*]

COLPUS, i. q. *Sinus.* Gr. *Κόλπος.*

COLUBRINA, *Serpentaria* dicta, idque ob serpentinum, sive colubrinum colorem, quem habet caulis. Est *Aristolo-*

chia serpentaria Linn. (Gynandr. Hexandr.) foliis cordato-oblongis planis, caulibus infirmis flexuosis, teretibus, floribus solitariis; Aristolochia pistolochia, caule nodoso *Pluk. Catesb.*, quae in Carolina et Virginia nascitur, ideoque in officinis *Serpentaria Virginiana* dicitur. Radix, ob qualitatem acrem et aromaticam eximiis viribus pellentibus, diaphoreticis et exanthematicis pollet. Ge. *Virginische Schlangenwurz.* Ga. *Colubrine, serpentaire.* [Chemica analysis, a Chevaliero instituta, radici oleum aethereum, principium extractivum flavum, valde amarum, et in faucibus aspritudinis sensum excitans, resinam duriorem, gummi, amylum, fibram lignosam, denique acida malicum et phosphoricum, partim terrae calcareae et kali nupta, inesse docuit.] Arum maculatum ita quoque vocatur. Vide *Dracontium.* Eodem quoque nomine insignitur *Bistorta.*

COLUBRINUM LIGNUM sive **SERPENTARIUM** proprie radix est arboris Timorensis, admodum amara, brachium crassa, sub cortice fusco ferrugineo, subinde maculis cinereis notato includens materiam solidam, densam, ponderosam. Arbor est *Strychnos colubrina* foliis ovatis, cirrhis simplicibus *Linn.* (Pentandr. Monogyn.) Solanum arborescens indicum, foliis Napaeae maioribus magis mucronatis *Breyn.* Clematitis indica spinosa, foliis luteis *Bauh.* Modira-Caniram *Rheed.* Crescit in Timor, Zeylan et Malabaria. Qualitatis est acris, amarissimae et suspectae. Utuntur adversus Colubri morsus; medetur et febricitantibus. An vero tutus sit huius usus, nonnulli dubitant, quia nuces vomicae minores venenatae fructus sunt eiusdem arboris. *Hermannus* annosam tantum probat; alii ab eo penitus abstinendum esse iudicant, cum tutiora in promtu sint. — Nascuntur in universum in *Zeylon* tria simplicia, quae sub *ligni colubrini* nomine denotantur. Sed maxime genuinum et optimum est *Ophiorhiza Mungos Linn.* Mungos radix *Kaempf.* Lignum colubrinum laudatissimum *Garz.* Clematis indica, foliis persicae, fructu periclymeni *Bauh.* Habet haec planta corollam monopetalam, infundibuliformem, quinquefidam, calycem monophyllum, erectum, quinquedentatum, stamina quinque, stylum unicum, capsulam bilocularem, polyspermam, caulem erectum, folia opposita lanceolato—ovata, corymbum terminalem, racemosum. Haec tamen radix vix in nostris officinis invenitur, cuius tamen hi veri sunt characteres: est radix simplex, non longior spithama, nec digito crassior, curvata, undosa, flexuosa, lignosa, dura, fragilis, alba, amarissima, cortice rugoso, fungoso, rufo. Vide *Linn.* Amoen. Acad. T. II. p. 89. et 119. Conf. *Mungos* et *Serpentaria.* [De arbore, unde lignum colubrinum colligitur, valde inter se botanici dissentiunt. Sunt, qui illud ab Ophioxylo serpentino provenire contendant. Vid.

Nemnich. *Polyglott. Lex. d. Naturgesch. II. p.* 774.] Ge. *Griessholz, Schlangenholz.* Ga. *Bois couleuvre, de coleuvre, bois de serpens.* A. *Snake wood.* B. *Slangenhout.* Indi *Csomexi.*

COLUM est omne illud, per quod, ad liquorum depurationem, aliquid colatur et transmittitur, ut cribrum, manica *Hippocratis,* linteum, papyrus bibula etc. Hoc etiam sensu quaevis organa secretoria in corpore nostro *cola* dicuntur. Ge. *Ein Durchschlag, Seigtuch.* Ga. *Un couloir.* A. *A strainer.* B. *Een stramyn, klens-doek.*

COLUMBO, vide *Colombo.*

COLUMELLA, i. q. *Cion.*

COLUMNA NASI est nasi pars carnosa in medio prominens, labio superiori vicina. Ge. *Die Nasenspitze.* Ge. *La colonne du nez.* A. *The end of the nose.* B. *Het neussteunsel.*

COLUMNA ORIS, idem quod *Cion.* Hac voce etiam apud *Aretaeum* morbosa huius partis per inflammationem intumescentia notatur.

[**COLUMNAE** nomen variis corporis animalis partibus ab anatomicis inditum est, quae praeter plus minus cylindricam formam nihil commune habent.]

COLUMNAE CORDIS sunt carneae et rubrae eminentiae, et trabeculae, in auriculis et ventriculis cordis conspicuae, quae sunt totidem quasi musculi, invicem iuncti, contractione sua cava cordis angustantes. Aliae *valvulis mitralibus* et *tricuspidalibus* accretae sunt. Ge. *Herzmuskeln.* Ga. *Colonnes charnues du coeur.* A. *The fibres* or *columns of the heart.* B. *Hert-pilaartjes.*

[**COLUMNAE RECTAE MORGAGNI** vocantur plicae longitudinales in inferiore intestini recti parte reperiundae.]

[**COLUMNAE RUGARUM VAGINAE UTERINAE**, quarum duae sunt, anterior altera, altera posterior. Statim post vaginae orificium uterque huius canalis paries plurimas rugas s. plicas format transversas, quae protuberantiae tumidulae seu columnae originem praebent, illic anterioris, hic posterioris.]

[**COLUMNA VERTEBRALIS** est illa vertebrarum, sibi invicem ita iunctarum, ut aliquis earum motus locum aut habeat, aut non habeat, compages, per totum dorsum decurrens, et *canalem spinalem* includens.]

COLUMELLARES DENTES, vide *Dentes.*

COLUTEA ARBORESCENS L. est arbuscula, cuius lignum intus cavum, fere instar sambuci, sed durius, et non medullosum, duplici cortice obductum, superius cinereo, inferius viridi. Folia novem aut undecim uni costae adhaerentia, sennam referentia, sed maiora, molliora, et magis subrotunda, obtusa, in superiori parte polita, et magis viridia, quam sennae, albescentia et villosa in parte

inferiori, saporis amari. Flores sunt leguminosi, papilionacei (Diadelph. Decandr.), coloris flavi, in spicam congesti; calyx est quinquefidus. Flori succedit siliqua membranosa instar vesicae inflata, polita, plerumque rubicunda, in duas partes basi superiori dehiscens; continens semina reniformia, flava, post maturitatem fere nigra, saporis pisi: quod, si quis eam mutilet, ipsa moritur; ergo a *κολούω, mutilo.* Dicitur etiam, quoniam, ut senna, purgat, Senna spuria, vel Senna pauperum. Eius tamen usus, ob acerrima, quae excitat tormina, minus tutus est. Ge. *Wälscher Sennesbaum, Blasenbaum, wälsche Linsen.* Ge. *Baguenaudier.* A. *Bastard Senna.* B. *Lombartse linse.*

COLYTEA, idem quod *Colutea.*

COMA est in plantis, quidquid hilari venustate, crinium modo, summa ramorum, vel colliculorum, exornat. Magis vero specialiter *coma* dicuntur *bracteae* caulem terminantes magnitudine insignes; sic etiam spica vocatur *comosa,* si foliolis terminata sit. Vide *Summitates.*

COMA AUREA, vide *Chrysocoma.*

COMA SOMNOLENTUM est sopor lethargo minor, sine febre, sine delirio, in quo aeger excitatus ad interrogata respondet, et statim in profundum somnum relabitur, ore hiante et maxilla inferiori demissa, mortuis similior, quam vivis, decumbit. Recensetur tamen etiam inter symptomata febrilia, et quandoque critica. *Causa* est obstructio vasculorum, vel compressio cerebri. Idem est quod *Cataphora,* ab inusitato verbo *κῶ,* id est, *cubo*, pro *κεῖμαι, iaceo.* Avicennae *Subeta* dicitur. Sed a quibusdam etiam *comata, affectus comatosi* et *veterni* vocantur omnes morbi, quorum praecipuum symptoma est sensuum omnium, non raro etiam imaginationis feriatio, sic ut id nomen classem, non genus morborum indicet, et *carum*, *lethargum* aliosque morbos soporosos, sub se comprehendat. Gr. *Κῶμα ὑπνῶδες.* Ge. *Schlafsucht, starke Neigung zum Schlafe.* Ga. *Assoupissement.* A. *A disease causing heavy et long sleep.* B. *Slaapziekte.*

COMA VIGIL sive **AGRYPNIA** est morbus, in quo aegri continuo ad somnum proclives sunt, attamen vix dormire possunt, cum immani capitis gravedine, sensuum et omnium motuum torpore, quibus non raro delirium accedit. Ob insomnia imagines et velut spectra, quae imaginationi indesinenter obiiciuntur, excitantur. Hinc, si eos excitaveris, oculos attollunt, et torve te adspiciunt, saepe insomnia sua narrant, mox ad somnum se rursus reponunt, subinde sese iactant, erigunt, moxque relabuntur, adeo ut *coma vigil* sit status medius inter lethargum et phrenitidem, ideoque *typhomania* quoque dicitur. Gr. *Ἄγρυπνον κῶμα.* Ge. *Wa-*

chende Schlafsucht. Ga. *Sommeil veillant.* A. *Wakening* or *waking coma.* B. *Wakende slaap-zugt.*

COMARUS est *Arbutus*, et dicitur παρὰ τὴν κόρην ἐν τῷ χειμῶνι ἀρέειν, quod comam, sive cacumen hyeme viride obtineat — *Comarum* apud *Linnaeum* plantae genus est, quod ad Icosandriam Polyandriam pertinet, et Quinquefolium palustre rubrum *Bauh.* comprehendit. [A. *The marsh comarum, cinquefoil.* B. *Rood waterbezie, rood moeras-vyfblad.*] Ge. *Gänsekraut*, *Siebenfingerkraut* etc. Ga. *Quintefeuille rouge* sive *des marais*, *l'argentine à fleurs rouges.*

COMBUSTIO, vide *Ignis actualis.*

COMEDONES, vide *Crinones.*

COMITIALIS MORBUS, i. q. *Epilepsia.*

COMMANSUM, vide *Apophlegmatismus.*

COMMISSURA vocatur locus, ubi partes quaedam uniuntur, uti *commissura labiorum*, *sutura*, *synchrondosis* etc. vel pars, quae aliis uniendis inservit. — *Commissura cerebri* sunt trabes medullosae, quae ante finem fornicis anteriorem et retro glandulam pinealem ab uno hemisphaerio cerebri ad alterum tendunt. [Tres cerebri commissuras statuunt anatomici. Est enim *mollis* i. e. substantia cinerea, inter utrumque thalamum nervi optici interposita, atque utrumque thalamum coniungens; dein *anterior* et *posterior*, quarum illa proxime ante crura fornicis anteriora e medio hemisphaerio unius lateris in medium hemisphaerium oppositi lateris penetrat, haec pone thalamos proxime ante corpora quadrigemina sita est.] Ge. *Bänder des Gehirns.*

COMMOTICA, vide *Comptoria.*

COMMOTIO CEREBRI dicitur, quando ab ictu, calvariae illato, vel casu ab alto, encephalon tam vehementer concutitur, ut vasa inde rumpi queant, sicque periculosa, aut lethalis humorum effusio fieri possit, licet cranium integrum maneat. Sed etiam periculosa et lethalis cerebri commotio absque ruptura vasculorum sanguiferorum contingere potest, solis medullaribus fibris laesis. Ge. *Erschütterung des Gehirns.* Ga. *Commotion du cerveau.*

COMMUNICANS FEBRIS dicitur *Bellino*, quando statim a fine decessionis unius iterum invadit altera. Vide *Coalterna febris.* Vix tamen diversa a febre continua, aut intermittente protracta.

COMMUNIS botanicis dicitur vel *pedunculus* plures flores sustinens, vel *commune perianthium*, plures flores congregatos continens, vel *commune receptaculum*, plures flores eorumque fructus includens.

COMPACTA dicuntur plantarum folia, quae substantia solida constant.

COMPACTURA vocatur, quando causae fibram contrahentes transverse in eius longitudinem agunt, ut lateraliter

positae fibrae propiores fiant, et partes firmae maiorem soliditatem acquirant.

COMPLEXI MORBI sunt, qui ita invicem coniuncti sunt, ut unus absque altero esse non possit, ut pleuritis et febris. Ge. *Verbundene Krankheiten.* Ga. *Maladies unies.* A. *Complex diseases.* B. *Aan een verknogte ziekte.* Vocantur tamen etiam ita *complicati morbi.*

COMPLEXI MUSCULI a vario fibrarum ductu et intricatione ita dicti, pertinent ad occiput. Sunt proprie utrinque duo, scilicet *complexus maior* et *complexus minor*, quorum ille ab apophysibus transversalibus duarum superiorum vertebrarum dorsi et sex inferiorum vertebrarum colli oriens, medio ossis occipitis inseritur; hic, qui etiam *mastoides lateralis* et *trachelo-mastoides* vocatur, ab apophysibus transversis quinque inferiorum vertebrarum colli natus pone apophysin mastoidem infigitur. Actione sua caput extendunt. Ge. *Die durchflochtenen Muskeln.* Ga. *Muscles complexus.* A. *The third pair of muscles belonging to the occiput.* B. *T'zamengevoegde spieren.*

COMPLEXIO vulgo pro *temperamento* habetur; alias dicitur in morbis complexis et complicatis, item de febribus diverso tempore invadentibus. Sic et pulsuum differentium varia coitio inter complexiones recensetur. Ge. *Complexion, Beschaffenheit.* Ga. A. *Complexion.* B. *Complexie, getempertheid, aart, gesteltheid.*

COMPLICATI MORBI sunt, quando diversi morbi in uno subiecto concurrunt, a diversis plane inter se causis producti, e. g. quando phthisi pulmonali calculus accedit, aut arthritidi fractura cruris supervenit. Ge. *Verwickelte Krankheiten.* Ga. *Maladies compliquées.* A. *Compound* or *complicate diseases.* B. *t' zamen verknogte ziekten.*

COMPOSITA sunt medicamenta, quae ex variis simplicibus medicamentis parantur; ut sunt aquae quaedam, syrupi, electuaria, opiata, trochisci, unguenta, emplastra, etc. quae in vulgaribus officinis prostant. Nec non quaedam chymica, ut varii spiritus, salia volatilia oleosa, tincturae, balsama, essentiae, pulveres, etc. suntque vel *officinalia,* quae iam in officinis prostant, vel *magistralia*, quae a quovis medico iuxta indicationes componuntur. Ge. *Zusammengesetzte Arzneien.* Ga. *Remèdes composes.* A. *Compound medicines.* B. *t' zamen gestelde dingen.*

COMPOSITIO est, cum varia medicamenta invicem miscentur, ut in theriaca et mithridatio. Ge. *Vermengung, Vermischung, Zusammensetzung.* Ga. A. *Composition.* B. *Zamenstelling, compositie.*

COMPOSITI botanicis dicuntur *flores,* quorum plures, et quidem sessiles, communi calyce comprehenduntur, suntque vel *flosculosi,* vel *semiflosculosi,* vel *radiati.* Ge. *Zusammen-*

gesetzte Blumen. Ga. *Fleurs composées.* — *Folia composita,* petiolo plura, quam unum, proferente folia: *Spica composita,* pluribus spicillis pedunculo insidentibus: *Racemus compositus,* divisus in plures; *Umbella composita:* omnibus pedunculis apice umbellulas gerentibus.

[**COMPOSITI MORBI** pathologis dicuntur illi, qui etsi a pluribus causis proximis orti fuerint, tamen, ab una eademque causa remota producti, eiusdem sunt naturae.]

COMPRENSIO, vide *Catalepsis.*

COMPRESSA dicuntur folia, quae pulposa sunt, lateribus magis, quam disco, complanatis. *Compressus* dicitur caulis, duobus lateribus oppositis fere planis.

COMPRESSAE, vide *Splenia.*

COMPRESSIO vocatur, quando latera vasorum, vel cavitatum, opposita ab externa causa ad se invicem nimis adducuntur, ut inde in mutuum contactum veniant, sicque influxus, transfluxus, vel effluxus fluidorum impediatur. Gr. *θλίψις.*

COMPRESSIVA MEDICINA dicitur *Avicennae* sicca, inducens in membro siccitatem obturando transitus et meatus.

COMPRESSOR NASI est musculus [tenuis, planus et triangularis], qui oritur a radice alae nasi, eiusque dorso inseritur, latus mobile nasi septum versus comprimens.

COMPRESSOR PROSTATAE musculus est, qui ab interiore ossium pubis parte originem ducens, retrorsumque inde procedens, prostatam complectitur, eamque in actione comprimit. Videtur esse portio musculi *acceleratoris urinae.*

COMPTORIA, COMMOTICA vocantur remedia, quibus vitia faciei emendantur, sicque a *cosmeticis* differunt, quae ad conservandum faciei nitorem adhibentur.

CONARIUM, sive **GLANDULA PINEALIS** a coni, seu turbinis, forma sic dicta; male tamen glandula dicitur, cum nullatenus glandulosae sit substantiae. Haec minuta particula ante seculum ad principatum inter corporis humani praecipua viscera adspiravit, cum in ea *Cartesius* eiusque schola sedem animae ponerent, quam hypothesin tarde et quasi inviti dimiserunt. Corticalis substantiae est, praeter albam basin; conica, transversim lata, mucrone retrorsum inclinato; plexu choroideo involuta, superioribus eminentiis inter quadrigeminas, quae male *nates* et *testes* dicuntur, media imponitur, duobus magnis ramis venae praecipuae medii plexus comprehensa. Moles eius variabilis est, et frequens morbida natura: saepe quasi aqua suffusa intumescit, hydatidi similis; frequenter etiam lapillis exasperatur, et in eiusmodi hominibus non rarum est capitis vitium, mentisque aliquem errorem, dum vixerunt, adfuisse, ut cephalalgiam, memoriam destructam, aut stultitiam perfectam. Cum reliquo encephalo partim vasis coniungitur, partim exiguis pe-

dicellis, qui non valde facile conservantur, et plerumque filamentorum ad modum sunt gracilissimi. Hi petioli medullares in striam albam utrinque se immittunt, quae thalamorum opticorum longitudinem percurrit. Conarium in quadrupedibus, sine dubio, omnibus reperitur, non in avibus, aut frigidis piscibus. In homine vix unquam vere defuit. *Hall.* Usum specialem huius particulae non minus, quam reliquarum partium cerebri, indicare difficile est. Ge. *Die Zirbeldrüse.* Ga. *Glande pinéale.* A. *Pineal gland.* B. *'t pyn-appeltje, pyn-appel-kliertje.*

CONCAVA dicuntur folia margine disco arctiore, ut deprimatur discus.

CONCAVATIO, i. q. *Arcuatio.*

CONCENTRATIO, et **CONCENTRANTIA MEDICAMENTA** sunt ea, quibus acidum ita temperatur, additione alcali, ut nullum eorum praedominetur: ut in tartaro vitriolato. Unde dicitur humores concentrare, quando acidum superfluum ab alcali subiugatur. Vide *Saturatio.* Ge. *Sättigung.* Vide *Absorbentia.*

CONCENTRATIO proprie fit, dum vires et particulae activae in magno volumine fluidi diffusae, variis operationibus chymicis, et abactis particulis superfluis, in minus volumen reducuntur. Ge. *Concentrirung.* Ga. A. *Concentration.*

CONCEPTUS et **CONCEPTIO** est, quando post foecundum concubitum ovum ex ovariis foemininis abruptum, per tubas Fallopianas delatum, a semine maris foecundatur, et in uterum maternum illabitur, ibi ulterius evolvendum. Ge. *Empfängniss.* Ga. et A. *Conception.* B. *Ontfanginge.*

CONCHA est auriculae externae cavitas maxima in ipsius medio sita: cartilaginea est, coarctata, et portione helicis, anthelicis, trago, et antitrago terminata, figurae fere elliptico-hemisphaericae; dividitur iterum quasi in binas cavitates, nimirum superiorem minorem, *cymbam* dictam, et inferiorem maiorem, *innominatam* vocatam. Distincta est ope eminentiae cuiusdam, quae ad helicis exortum incipiens, ad oppositum conchae latus perveniens, terminatur et evanescit in sua cavitate maiori et inferiori. Foramen auris format, sive ostium meatus auditorii. Ge. *Die Ohrenhöle.* Ga. *La conque, le creux,* ou *la coquille de l'oreille.* A. *Shell of the ear.* B. *De schulp des oors.* Vide *Cochlea.* — Datur hoc nomen etiam cavitati interiori, quae ad labyrinthum pertinet. Vide *Cochlea.*

CONCHA est domicilium bivalve animalis testacei, seu ad ostracodermata pertinentis, et quidem plerumque in officinis intelligitur *Ostrea edulis Linn.* testa inaequivalvi semiorbiculata, membranis imbricatis, undulatis; valvula altera, plana, integerrima; haec in pulverem trita, vel acido citri

imbuta, sub nomine *concharum praeparatarum*, vel *citratarum* prostat. Saepe tamen et aliae *conchae*, e. g. *Mya pictorum Linn.* vel *Mytilus cygneus Linn.* aut etiam cochlea, quae est *Helix pomatia Linn.* testa umbilicata, subovata, obtusa, decolori, apertura subrotundo-lunata (Ge. *Gartenschnecke.* Ga. *Escargot.*). — Quarum testae et opercula in officinis recipiuntur et servantur. Qualitas omnium insipida, inodora, et calcaria est, virtusque absorbens, aut, si acido imbuta sint, diaphoretica et diuretica. Conf. *Cochlea.*

CONCISIO est comminutio corticum, radicum, herbarum aut lignorum, cultro vel forficibus ante mixtionem facta, quae in formulis sic indicari solet: *Conc.* vel *concis.* Ge. *Zerschneidung.*

CONCRETIO est liquidae alicuius substantiae, aut succi, in massam solidiorem condensatio, ut absinthii succus condensatus, succus glycirrhizae, acaciae, hypocistidis, gummatum, resinarum, etc. Ge. *Verdickung.* Ga. A. *Concretion, condensation.* B. *Verdikking.* — In medicina denotat coadunationem quarundam partium, quae separatae esse debebant. Ge. *Zusammenwachsen.* Ga. A. *Concretion.* B. *Samengroejing.* — Vel partium, humores nostros constituentium, tantam cohaerentiam, ut sanitatis et vitae actione inter se moveri nequeant. Vide *Phlogosis, Polypus.* Ge. *Verdichtung.* B. *Stremming.*

CONDENSANTIA sunt, quae moles solidiores cuiusque particulae fluidum constituentis magis in contactus immediatos maioremque cohaesionem comprimunt, adeoque solidiores faciunt. Ge. *Verdickende Arzneien.* B. *Verdikkende middelen.*

CONDIMENTUM in genere dicitur, quicquid rei alicui, inprimis autem cibo, vel potui, suavitatem, vel gratum saporem, conciliat, aut etiam digestionem promovet, inter quae sal, acetum, saccharum, et aromata principem locum obtinent. Ge. *Gewürze.*

CONDITUM et **CONDITURA** a *condire,* est compositio e conservis, pulveribus, speciebus aromaticis cum syrupo convenienti in electuarii formam redactis. Sumitur etiam pro medicamento simplici, saccharo, vel melle, condito. Ut zingiber, nux iuglans, pulpa citri, helenium, etc. conditum. Ge. *Eingemachte Sachen.* Ga. *Conserve.* A. *An electuary.* B. *Conserv, suiker bewaarsel, inlegging.*

CONDITURA in genere quidem idem significat, quam condimentum; proprie tamen denotat talem cadaverum praeparationem, quae putredinem arcet, ut in longum tempus integra asservari possent. Haec etiam dicitur *Balsamatio.*

CONDRILLA, i. q. *Chondrilla.*

CONDUCTOR s. **DIRECTOR** est instrumentum metal-

licum, quod vesicae immittitur, et viam alii instrumento monstrat ad extrahendum calculum. [Est duplex, *mas* et *femina*, et olim in ea calculum secandi methodo adhibebatur, quae ab apparatu magno nomen habebat.] Ge. *Wegweiser.* Ga. *Conducteur, gorgeret.* A. *The conductor,* or *guide.* B. *Weg-wyzer.* [In physice illa corpora *conductorum* nomine insigniuntur, quae ea virtute praedita sunt, ut calorem et electricam materiem facile transmittant.]

CONDUPLICATA botanicis est *vernatio*, seu foliorum dispositio intra gemmam, vel *aestivatio*, seu corollae complicatio ante explicationem floris, talis, in qua folia lateribus parallele approximata sunt. Sic etiam *somnus*, seu nocturna foliorum mutatio, dicitur *conduplicans,* quando foliola sibi invicem, ut libri folia, approximantur, superiorem paginam tegentia.

CONDYLI sunt expansiones substantiae osseae subrotundae ossium cylindricorum circa extremitates, vel articulationi firmiori, vel musculorum insertioni, inservientes. Tales sunt e. g. condyli femoris, tibiae, etc. Vide *Metacondyli.* Ge. *Der Beinkopf.* Ga. *Le condyle.* A. *Knots, knuckle.*

CONDYLOMA et CONDYLUS etiam est articulorum iunctura, ut in maxilla, sive nodus, aut ossium internodia. — Item processus maxillae inferioris retusus, qui, mediante membranoso ligamento, interventu cartilaginis mediae mobilis, ossi petroso coarticulatur. — Item significat tumorem quendam callosum in digitis manuum, aut pedum, praesertim vero circa anum et pudenda muliebria; tuberculum nimirum, vel excrescentiam cutaneam, vel tendineam, carnibus duriorem et ossibus molliorem, quae plerumque ex compressione, attritu vel etiam erosione nascitur, saepe tamen luis venereae symptoma est, taedio magis quam dolore molesta. Huc ergo pertinent *clavi, calli, fici* et *thymi* venerei, etc. Interdum quoque inflammationem coniunctam habent. A *κόνδυλος, digiti articulus.* [Si venereae sunt indolis, vocantur] Ge. *Feigwarzen, Schwielen.* Ga. *Condyloms, choufleurs.* B. *Knoop-zwellen.*

CONESSI [s. *Codagapalae*] cortex haud ita pridem ex India orientali ad nos adlatus, detractus a ramis arboris pusillae, in Malabaria et Zeylonia habitantis, quae est Codaga Pala. *Hort. Mal.* [commendatus est contra dysenteriam. Nunc appellatur arbor] *Nerium antidysentericum* foliis ovatis acuminatis, petiolatis *Linn.* (Pentandr. Monogyn.) Cortex est nigricans, crusta alba, seu lichene tectus, suaviter amaricans. Pulvis corticis huius cum syrupo aurantiorum in electuarii formam redactus, et ad drachmam semis aliquoties de die datus, summum in diarrhoea et dysenteria remedium esse dicitur, nec tamen unquam, nisi exstincta, si

quae adfuerit, febre, propinandus. [Neque in Francogallia, neque in Germania amplius in usu est. A. *Conesti bark, bela aye.* Ga. *Codagapale.*]

CONFECTA vocantur res (ut semina, amygdala, nuces pini, cinamomum etc.) saccharo sicco obductae, et incrustatae. Ge. *Confekt, überzuckerte Sachen.* Ga. *Remèdes confits.* A. *Confits.* B. *Bezuikerte zaden.*

CONFECTIO est compositio ex pulveribus, gummis, saccharo, melle, syrupis, etc. in unam massam coniuncta: estque duplex: arida, ut trochisci, tabellae: vel humida et electuario spissior, ut opiata, condita, conservae. Maxime adhuc in usu sunt *Confectio Alkermes* [cuius plures in veterum scriptis occurrunt compositiones inconcinnae, a recentioribus simpliciores redditae, quarum nonnullae inveniuntur in Pharm. Bat. a Niemanno edita, II, p. 296.] et *de Hyacintho,* [ab hyacintho, gemma, quae in farragine absurda rerum, ex omnibus naturae regnis ad remedii praeparationem conquisitarum, occupat locum, denominata,] quae roborantibus, et *Confectio Hamech,* quae catharticis viribus gaudet [ob myrobalanos, quos continet.] Ultima haec externe ventri, vel ipsis plantis pedum applicata, alvum movere dicitur. Ge. *Latwerge.* Ga. *Confection.* A. *Composition, electuary.* B. *Een toemaaksel, doorsuikering.*

CONFERMENTATIO est species singularis fermentationis vinosae, qua species balsamicae, fragrantes, aromaticae, liquori in fermentatione constituto eum in finem adiiciuntur, ut eum odore suo ac sapore et viribus imbuant. Ge. *Zusammengesetzte Gährung.* A. B. *Confermentation.*

CONFERTA vocantur folia, quando plurima totum fere caulem, vel ramum, occultant.

CONFLUENTES dicuntur variolae, quae ob malignitatem maximo numero prodeunt ita, ut penitus uniantur, quaeve sic variolis benignis et *discretis* opponuntur. Ge. *Zusammenfliessende Blattern.* Ga. *La petite verole confluente.*

CONFLUENTIA botanici vocant folia ad basin inter se cohaerentia.

CONFLUXIO *Hippocrati* idem est quod *Consensus.*

CONFORMATIO est illa conditio partium firmarum corporis animalis, qua in statu sano et naturali gaudent *numero, magnitudine, figura, cavitate, superficie, et situ,* vel qua in statu morboso et praeternaturali his sex vel abundant, vel privantur, quae demum *vitia malae conformationis* dicuntur. Ge. *Gestalt.* Ga. A. *Conformation.* B. *Een geschapenheid.*

CONFORTATIVUM et **CONFORTANTIA**, idem quod *Cardiacum.*

CONFUSAE FEBRES *Bellino* dicuntur, quando plures eodem tempore incipere et desinere videntur, ita ut vix

discerni possint, quum tamen unaquaeque naturam suam servet.

CONGELATICUS est *ecstaticus*, qui aliquando ex se quasi rapitur, et diabolos, aut angelos, se vidisse affirmat. Item catalepticus. Vide *Ecstasis* et *Catalepsis.*

CONGELATIO est, quando liquores in massam, glaciei similem, rediguntur, ut sunt omnes salium *crystalli.* Ge. *Krystallisirung.* Ga. *Congelation.* A. *Congealing together.* B. *Kristal-maakinge.* — In chirurgia denotat humorum in quadam parte per externum frigus concretionem. Ge. *Erkältung, Gefrierung.* A. *Freezing.* B. *Bevriezing.* — — Ita vocatur etiam *Catalepsis,* quia homines quasi congelati sunt.

CONGENITI MORBI, idem quod *connati.* Ge. *Angeborne Krankheiten.*

CONGESTIO dicitur, quando humor quidam, in parte quadam lente coacervatus, tumorem format, vel quando sanguis maiori copia in partem quandam relative debiliorem, aut minus resistentem fertur, hocque sensu *congestio* ad caput, ad pulmones, ad uterum, fieri dicitur. Idem est, quam *Plethora topica.*

CONGIUS et **CONGIARIUS** est mensura veterum continens decem vini libras, et novem olei.

CONGLOBATA GLANDULA est glandula rotunda, per se subsistens, simplex, quae nullum ductum excretorium habet. Plerumque olivaris figurae sunt et ad systema vasorum lymphaticorum pertinent, lymphaeque elaborandae inserviunt. Hinc etiam *lymphaticae* vocantur. Ut sunt glandulae mesenterii, inguinales, axillares, et caeterae omnes, quae lympham accipiunt, succo proprio seroso miscent, et iterum per venas lymphaticas in sanguinem eructant. Ge. *Lymphatische Drüse.* Ga. *Glande conglobée.* A. *A conglobate gland.* B. *Ronde klier.*

CONGLOMERATA GLANDULA est ex variis glandulis minoribus composita, et per vasa communia adunata, unaque omnibus communi membrana connexa; huic unum plerumque commune emissarium est, quod ductus excretorius vocatur, et quod excipit humorem ex cunctis emissariis partium immissum, eum colligit, et in cavum aliquod maius effundit. Tales sunt innominatae oculi, parotis, pancreas, glandulae salivales, etc. Ge. *Zusammengesetzte Drüse.* Ga. *Glande conglomerée.* A. *A conglomerate gland.* B. *Op-eengetaste klier, op-gehoopte klier.*

CONGREGATAE GLANDULAE vocantur, quando plures minores glandulae, inprimis folliculosae, in uno loco inveniuntur, parum tamen invicem connectuntur, nec membrana communi cinguntur, sed quaelibet proprium quoque ductum obtinet. Ad hanc classem pertinent *glandulae inte-*

stinales, ex glandulis simplicibus congregatae. Tales quoque sunt omnes glandulae conglobatae, in acervum collectae.

CONGRUI MORBI ii sunt, qui cum aetate, temperamento, etc. aegri conveniunt.

CONICA vocantur ea *receptacula* in plantis, quae teretia et versus apicem attenuata sunt.

[**CONICINA** vocatur principium peculiare alcaloides, a Schradero in Conio maculato detectum, in aqua, alcohole et aethere solubile, odorem virosum, maximeque molestum spargens, et totam venenatam plantae vim continens. A Bertrando *Cicutinae* nomen, ut supra monitum est, accepit. Vid. Kastneri *Arch. IV.* 2. *p.* 248.]

[**CONIFERAE PLANTAE** in systemate naturali plantarum familiam maxime memorabilem constituunt, sive internam earum structuram consideremus, sive ad characteres illarum externos respiciamus. A fructus figura, quae ut plurimum conum refert, nomen nactae sunt.]

CONISTERIUM est fornacis *cinerarium*, sive locus infimus, in quo cineres colliguntur. [A gr. *κονιστήριον*, quod uti *κονίστρα*, proprie locum indicat palaestrae, ubi luctantes post unctionem sese pulvere conspergebant. Phavor. *Lex. p.* 655. *Κονίστρα, ἡ κατὰ τὴν παλαίστραν, μάλιστα παρὰ τοῖς ὕστερον, παρ᾽ οἷς κάι τὶς κόνις ἦν ἐξαίρετος τοῖς παλαίουσι.* Hinc patet, hanc vocem, aeque ac *cinerarium*, de locis, cineribus recipiendis destinatis, commode dici non posse.] Ex *κόνις*, *cinis*, *pulvis*. Ge. *Das Aschenloch.* Ga. *Cendrier.* A. *Ash-hole.* B. *Het asch-gat.*

CONIUM MACULATUM. Vid. *Cicuta.*

CONIZA vel **CONYZA** genus plantae est (Syng. Polyg. sup.) cuius receptaculum nudum; pappus simplex; calyx imbricatus, subrotundus: corollae radii trifidi. Species maxime frequens est Conyza maior vulgaris *Bauh.* *Conyza squarrosa Linn.* foliis lanceolatis acutis, caule herbaceo, corymboso, calycibus squarrosis. Est scilicet planta, quae habet caules tres vel quatuor pedes altos, coloris obscuri, villosos, lanuginem albescentem habentes, ramosos. Folia Verbascum nigrum referunt, sed minora, odorata, acria, et parum amara. Flos ex meris flosculis compositus, multifidis, embryoni insidentibus, et calyce squamoso plerumque cylindraceo comprehensis. Embryo autem deinde abit in semina papposa. Radix divisa, lignosa, odora, amara, et acris. Crescit haec planta in montibus et sylvis Europae. Tribuuntur ei vires aperientes et carminativae; et herbae in balneis adhibitae vires antimagicas olim adscripserunt. — [A. *The great flea bane* sive *plowman's spikenard.* B. *Rappig tonderkruit, vlookruid, hondsoog.* Ga. *La conise vulgaire.* Ge. *Gemeine Dürrwurz, Donnerwurz, Hundsauge.* Dioscor. III. c. 126. ad q. l. conf. Sprengel, qui nomen plan-

tae inde fortasse deductum esse putat, quod κώνωπας abigat.] Est etiam alia herba, quae in officinis *Conyzae mediae* nomine venit, scilicet *Inula dysenterica Linn.* foliis amplexicaulibus cordato-oblongis subtomentosis, caule villoso, paniculato, squamis calycinis setaceis; Conyza media asteris flore luteo *Bauh.* Ge. *Gelbemünze*, *Ruhrwurzel*, quam in dysenteria et scabie maxime proficuam nonnulli arbitrantur. — *Conyza pulicaria* est *Inula pulicaria Linn.* Variae quoque species, quae a *Linnaeo* ad genus *Erigeron* dictum Ge. *Berufungskraut*, referuntur, ab aliis Conyza vocantur. *Conyza caerulea* est *Erigeron acre Linn.* s. *Conyzoides offic.* Sic dici volunt, quod necet culices; κώνωψ enim est culex. Sed rectius a κονίζειν, quod pulvere foedetur, quia ob exsudantem pinguedinem foliis facile adhaeret. Ge. *Dürrwurzel.* Ga. *Conise, herbe aux moucherons.* A. *Fleabane.* B. *Donderkruid.*

CONIUGATA dicuntur folia bina lateribus petioli simplicis adnexa. *Connata* sunt folia, oppositorum paribus basi utrinque coadunatis.

[CONIUGATA, sc. diameter, vocatur ea linea, quae a media parte superioris marginis promontorii ossis sacri usque ad marginem symphyseos ossis pubis superiorem cogitando ducitur, et in pelvi femineo bene conformato quatuor pollices aequat. Ge. *Der kleine oder gerade Beckendurchmesser.*]

CONIUNCTIVA TUNICA, vide *Adnata.*

CONNATI MORBI sunt vel vitia conformationis, quibus iam homo nascens deformatus est, vel qui a nativa dispositione ad talem morbum oriuntur, quorum causa est in parentibus, qui iisdem morbis laborant. Vocantur etiam congeniti, vel haereditarii. Ge. *Angeborne Krankheiten und Mängel.* B. *Aangeboren* of *erf-ziektens.*

CONNIVENS dicitur somnus plantarum, seu nocturna foliorum mutatio, quando duo folia opposita pagina superiore tam arcte ad se mutuo applicantur, quasi unicum esset folium. [*Conniventes* valvulae Kerkringii ab intima intestinorum ieiuni et ilei tunica formantur. Admodum regulares, quadrantem pollicis altae plicae sunt, quae aut literae C, aut integri circuli formam referunt. In ieiuno admodum confertim positae, rarius in ileo conspicuae, sensim sensimque penitus evanescunt.]

CONOIDES, [gr. κονοειδες. Epitheton, quo variae corporis animalis partes, v. c. dentes canini, ligamentumque, claviculam cum processu scapulae coracoide coniungens, insigniuntur.]

[CONOPHTHALMOS vocatur a recentioribus ophthalmiatris, qui de staphylomate seorsim exposuerunt, staphyloma corneae totale conicum. A gr. κῶνος, *conus* et ὀφθαλμὸς, *oculus.* Cons. W. Rau *üb. d. Erkenntn. u. Heil. d. Staphyloma p.* 64.]

CONQUASSATIO est, quando vegetabilia succulenta, vel fructus recentes, qui ad succum exprimendum expetuntur, pistillo crassiuscule contunduntur. Ge. *Zerquetschung.*

CONSENSUS est adfectio aliarum in corpore animali partium, quam illarum, in quibus causa morbi est. Sic a vulnerato capite vomitus, et a cruditatibus primarum viarum cephalalgia per *consensum* oritur. Potest vero hic *consensus* oriri vel 1) ob connexionem nervorum; sic ab uno dente dolente et auris et oculus dolet; 2) ob connexionem vasorum; sic ab infarcto hepate plerumque etiam adfectio lienis oritur; 3) ob situm et vicinitatem; sic ab haemorrhoidibus turgentibus dysuria, a calculo tenesmus; 4) ob connexionem functionis; sic ab hepate obstructo alvi tarditas. Solent huiusmodi morbi *symptomatici* vocari; sic ab *idiopathicis* distinguendi. Ge. *Mitleidenheit, Uebereinstimmung der Theile.* Ga. *Sympathie, convenance, accord.* A. *Consent,* or *sympathy.* B. *Medelydentheid, samenstemming of lyding.*

CONSERVA est compositio, qua quodvis vegetabile recens minutissime concisum, aut contusum saccharoque permixtum, futuro usui medico asservatur. Ge. *Eine Conserve. Mit Zucker eingemachte Sachen.* Ga. A. *Conserve.* B. *Konserve.*

CONSILIGO, eius plantae nomen a rusticis creditur inditum, quod in arvis inter siliginem frequentissime inveniatur. Est Hellebori, vel Aconiti, species.

CONSISTENTIA est gradus cohaesionis particularum, quae fluidum constituunt. Dicitur, cum res aliquatenus ad certam crassitiem coquitur; ut in syrupis coquendis aliisque evaporandis fieri solet. Ge. *Consistenz, Verdickung.* Ga. *Consistence, ce qui a du corps.* A. *Consistence.* B. *Consistentie, dikte, hoogte;* ad consistentiam coqui, *tot een sekere dikte of hoogte koken.*

CONSOLIDA, *Consolida maior, Symphytum officinale Linn.* (Pentandr. Monogyn.) foliis ovato-lanceolatis decurrentibus; est planta officinalis, et valde mucilaginosa, hinc conglutinans egregie partes. A consolidandis vulneribus nomen habet. Prostant in officinis flores, herba et radix, quae in conserva et syrupo contra dysenteriam, haematuriam, haemoptysin et stranguriam adhibentur. Ingreditur etiam quaedam emplastra. Ge. *Schmeerwurz, grosser Waldmeister, Wallwurzel, Schwarzwurzel, Beinwell* etc. Ga. *Consoude, ou confiere, herbe à la coupure, oreille d'ane.* A. *Confrey, comfrey, bonset.* B. *Waal-wortel, smeer-wortel, heel-wortel.*

CONSOLIDA MEDIA, vide *Bugula.*

CONSOLIDA MINOR et **MINIMA**, vide *Bellis,* et *Prunella.*

CONSOLIDA REGALIS, vide *Delphinium.*

CONSOLIDA SARACENICA, vide *Virga aurea.*

CONSOLIDANTIA sunt, quae moderate in vulneribus acre quodcunque affluens liquidum temperant; sordesque detergendo efficiunt, ut alimentum in partem solutam commode impellatur, et sic solida concrescant. Ge. *Die Heilung befördernde Mittel.* Ga. *Consolidans.* B. *Verenigende middelen*, seu *die de begroejing bevorderen.*

CONSTIPANTIA medicamenta sunt, quae vasorum emissaria ita obstruere possunt, ut fluxus vitalis per illa intercipiatur; aguntque vel externe vasi inhaerendo, adeoque id comprimendo, vel quatenus vasa intrant, sese eorum lateribus applicant, atque sic infarciunt. Hinc duplicia sunt, scilicet illinentia et emplastica. Ge. *Stopfende Arzneien.* Ga. *Constipant.* B. *Toestoppende middelen.*

CONSTIPATIO ALVI est idem quod alvi tarditas, seu obstructio.

[**CONSTITUENS** omne id vocatur in formularum medicarum compositione, quod formulam ingredientibus quaesitam formam conciliare potest; nisi ea iam a *basi*, aut *adiuvante*, aut *corrigente* effecta fuerit. Ge. *Das gestaltgebende Mittel.*]

[**CONSTITUTIO**, Gr. *κατάστασις*, in universum est ea rerum singularum compositio, quae totum quoddam efficit. In medicina autem per constitutionem intelligimus rerum singularum confluxum, quae aut in nostri corporis structura et virium vitalium conditione, aut extra corpus nostrum positae sanitatem vario modo afficere, morbosque aut generare, aut generatos immutare valent. Illam propriae seu individualis, hanc constitutionis epidemiae et endemiae nomine insignimus. Cons. F. A. Bjm. Pucheltus (*die individuelle Constit. — system. erläut. Leipz.* 1823. 8.) et Reilius (*Fieberlehre. Thl. I.* §. 18. *p.* 25.)].

CONSTRICTORES MUSCULI sunt, qui partem constringunt et coarctant. Vide *Sphincter.*

CONSUETUDO duplicem in medicina habet significationem: vel enim denotat rerum non naturalium usum diu eodem modo continuatum, cuius magna in corpus humanum est efficacia; vel ipsam corporis omniumque eius partium constitutionem, quae talem usum sequitur, et a medicis inter res naturales refertur. Ge. *Gewohnheit.* Ga. *L'habitude.* B. *Gewoonte.*

CONSUMMATUM est proprie, quando gallinae minutim conscissae succus, in vase bene obturato, sine additione, per balneum Mariae extrahitur: demtis solummodo capite, pedibus et pinguedine. Vocantur autem hodie sic iuscula quarumvis carnium diu in aqua cocta, et in gelatinae formam redacta, ut debiles citius et magis nutriant, quam si daren-

tur iuscula tenuia. Ge. *Kraftbrühe.* Ga. *Cosommé.* A. *A strong soop* or *broth.* B. *Consumaat, restauraat.*

CONSUMTIO, idem quod *Phthisis.*

CONTABESCENTIA, i. q. *Atrophia.*

CONTAGIUM est venenum, quod ab uno subiecto propagatur in aliud, seu potius translatio materiae morbificae ab uno corpore in alterum: hoc dupliciter contingit, ad distantiam per aërem, vel simplici contactu. Ge. *Ansteckende Krankheit, eine Seuche, Ansteckung.* Ga. *Maladie contagieuse, virus, contagion.* A. *Contagion.* B. *Besmettelykheid, besmettelyke ziekte.*

CONTEMPLABILES DIES, vide *Critici dies.*

CONTINENS vocatur non tantum, quod cavitatem quandam peculiarem, in qua aliquid continetur, constituit; sed etiam, quod consistentiam habens propriam reliquo corpori cohaeret. Distinguitur autem a *contento*, sive fluido; et ex his *continentibus* et *contentis*, sive solidis et fluidis, totum corpus constat.

CONTINENS CAUSA, Gr. συνεχὴς αἰτία, est causa morbi interna, seu *proxima*, cum materia aliunde orta, quae ita morbo proxime adhaeret, ut, ea posita, morbus ponatur, sublata, tollatur, e. g. motus sanguinis per pulmones in peripneumonia.

CONTINENS FEBRIS, Gr. σύνοχος πυρετὸς, est, quae sine intermissionis, aut remissionis, tempore, assiduo affligit, aut quarum pyrexia semel crescit semelque decrescit in decursu aegritudinis. Est duplex; primaria, aut secundaria: *primaria* oritur a sanguinis circulatione nimis evecta et exaltata, ut in causo, pleuritide, angina, etc. *Secundaria* vero, seu *symptomatica*, producitur ex vulneribus, ulceribus, etc. ut in vulneribus capitis, etc. Ge. *Ein anhaltendes Fieber.* Ga. *Fievre continente.* A. *A continued fever.* B. *Een geduurige koorts zonder verminderinge.*

CONTINUA FEBRIS est, quae continuo quidem affligit, sed cum remissionis et exacerbationis tempore, nunquam autem in decursu aegritudinis plenarie intermittit. Estque *quotidiana, tertiana, quartana* et *erratica.* Ge. *Das beständige Fieber.* Ga. *Fièvre continue.* A. *Continual fever.* B. *Gedurige koorts met vermindering.*

CONTORSIO est, quando membrum aliquod separatur a iunctura sua, separatione non completa, ita ut partes extra naturalem locum recedant. Sic in specie *contorsio* est luxatio vertebrarum dorsi in latus aliquod, et ita species gibbositatis est. Ge. *Verdrehung, Verrenkung.* Ga. et A. *Contorsion.* B. *Verrenking, verdraajing.*

CONTRACTIO in statu naturali sumitur pro actione musculorum propria. Cordi tribuitur, quando sanguinem ex ventriculis expellit in arterias, et tunc opponitur diastolae,

vel dilatationi. Iure autem ita vocatur, quoniam omnis musculus, dum agit, brevior fit; aliter enim neque trahere, neque urgere aliquid posset. Gr. Συστολή. Ge. *Zusammenziehen.* Ga. A. *Contraction.* B. *Inkrimping.*

CONTRACTURA vocatur alicuius partis, pedis, manus, cubiti, dorsi, etc. contractio sensim facta, unde motus et flexio impeditur, aut non, nisi cum dolore, et vi quadam, peragitur. Differt ab *ancylosi* per rigiditatem tendinum et ligamentorum, cum in ancylosi tantum ossa immobilia sint circa articulos. Habet saepe contorsionem in malam figuram, ut in gibbosis, et pumilionibus; atque ad illam figuram non nisi lente pervenitur. Saepe rheumatismus, vel etiam scorbutus, arthritis, atrophia antecedit; inflammatio etiam, et abscessus, vel vulnus, vel ulcus, imo paralysis nonnunquam coniungitur, et dum in uno loco contractura fit cum eminenti tumore ac figura membri perversa, in alio fit depressio. Demum haec convulsio est, quae ossa non modo e sedibus suis dislocat, sed aliquando mirum in modum reflectit, incurvatque, unde in vicinis carnibus plerumque macies fit, seu atrophia; ubi hac laborantes musculi, cum ad resistendum validi non sunt, efficiunt, ut antagonistae fortiores contrahantur, et contracti remaneant. Gr. Ἀγκύλη unde *ἀγκυλοῦσθαι, incurvare.* Ge. *Das Spannen, Contraktur.* Ga. *Contracture.* A. *Contraction.* B. *Trekking.*

CONTRAFISSURA est laesio cranii in parte opposita ei, quae vim externam passa est, ex. gr. quando quis ceciderit in pavimentum laeva cranii parte, inque opposita parte fissura reperiatur. Triplex esse perhibetur. 1. In eodem osse, quando pars superior est laesa, et inferior fracta. 2. In diverso osse, cum post casum in occiput, coronale os frangitur, vel etiam in osse vicino, e. g. si, percusso osse iuguli, os frontis, aut temporum, findatur. 3. In diversa tabula, quando superior est laesa, et secunda frangitur. Ge. *Ein Gegenbruch, Gegenspalt.* Ga. A. *Contrefissure, contrefente, contrecoup.* B. *Een tegen-scheur.*

CONTRAHENTIA medicamenta sunt, quae puncta distantia ab invicem solidae fibrae motricis in propiorem adigunt contractum et cohaesionem, sic ut inde fibra solidior, durior, firmiorque evadat; atque proinde tota solidorum compago, ex fibris meris composita, cui haec medicamenta applicantur. Ge. *Zusammenziehende Mittel.* B. *Zamentrekkende middelen.* Vide *Adstringentia.*

CONTRAINDICATIO, vide *Antendeixis.*

CONTRAYERVA est radix, undique verrucosa, et aspera, multis fibrillis circumdata, oblonga, tenuis, foris colore rufo, intus albido, odoris aromatici, ad folia ficus accedentis; saporis nonnihil adstringentis, penetrantis, satis acris, aromatici, amari, inprimis si radix vegeta, tum habet acri-

moniam aromaticam satis magnam. Iridis, vel Cyperi, radicibus non absimilis. Plantam esse speciem *Passiflorae*, Hernandus, *Commelinae*, Banisterus, *Kaempferiae*, Camellus, *Aristolochiae*, Sloaneus statuerunt. Ill. *Linn.* plantam vocat *Dorsteniam contrayervam* (flore apetalo Tetrandr. Monogyn.) acaulem, foliis pinnatifido-palmatis serratis, floribus quadrangulis. Cl. *Iussieu* vero *Psoraleam pentaphyllam* pro genuina Contrayerva alba habet. [Recentissimae disquisitiones Spixii et de Martius docuerunt, non ad D. contrayervam sed potius ad D. brasiliensem pertinere Contrayervae radicem.] Hispanis *contra yerva* vocatur, quasi diceres contra helleborum album, hunc enim *yerva* vocant Hispani, cuius succo venenato sagittas imbuere incolae provinciae Peruanae solent. Alibi ipsa Contrayervae folia admodum venenata esse, radicem autem ipsi huic veneno maxime contrariam lego. *Drakena* appellata fuit a Clusio in honorem F. *Drake*, qui primus Anno MDCLXXXI. in America meridionali hanc radicem invenisse, et in Europam adportasse dicitur. Datur adversus venena, et sudorem movet, hinc in omnibus morbis, etiam malignis, in quibus sudore opus est, valde laudatur. Dicitur et *radix verva, bezoardica, Cyperus odorus Peruvianus, Drakena,* etc. Ge. *Giftwurzel.* Ga. *Racine de contrayerva.* A. *Counterpoison, contrayerva-root.* B. *Giftwortel.*

CONTRAYERVA GERMANICA, idem quod *Vincetoxicum.*

CONTUSIO in genere vocatur talis solutio continui, quae fit a corpore gravi et obtuso, sed sine manifesto vulnere integumentorum, aut iactura substantiae, quum tamen sanguis sub cute, aut in tela cellulosa, extra vasa effusus, colligitur. Ge. *Eine Quetschung.* Ga. *Contusion, Meurtrissure.* A. *Contused wounds, bruises, bruising, contusion.* B. *Een contusie, kneusing.*

CONTUSIO OSSIS est, cum instrumento quodam duro et obtuso os ita laeditur, ut externe integrum videatur, cum tamen versus interiora eius substantia laesa sit. Gr. *θλάσις* et *θλάσμα*, a *θλάω*, *contundo.* Ge. *Zerstossung, Zerknirschung.*

CONVALLARIA, vide *Lilium Convallium.*

CONVEXA vocantur a botanicis folia, aut receptacula, quorum margo arctior est, quam discus, sic ut discus elevetur.

CONVOLVULUS, si de morbo i. q. *Volvulus.*

CONVOLVULUS, et **CONVOLVULUM**, seu **SMILAX** vocantur duae plantarum species, quarum una *Convolvulus maior*, altera *minor*: prior [Linnaeo *C. sepium* dicta,] est planta, quae habet caules longos, tenues, sarmentosos, scandentes, et omnia apprehendentes. Folia hederam terrestrem

referunt, sed molliora et maiora, viridia, acuta; (Pentandr. Monogyn.) flores monopetali, campaniformes, ad ora expansi, coloris albi; ex floris calyce quinquepartito surgit pistillum, infimae floris parti ad instar clavi infixum, quod deinde abit in fructum subrotundum, membranaceum, ipso calyce plerumque involutum, modo unicapsularem, modo tricapsularem, et seminibus binis foetum angulosis, nigricantibus, vel aliquando rubicundis. Radix exigua, longa, intus alba. Haec planta est amara et acris: succus viribus hydragogis pollet. Crescit in dumetis Europae. [A. *The great bindweed.* B. *Haagwinde, groote winde, slinger-roos, klokjeswinde.* Ga. *Le liseron des haies, le grand liseron, le lizet.* Ge. *Die Zaunwinde, Heckenwinde, Bärwinde* etc.] — *Convolvulus* minor, inter segetes proveniens, [hinc Linnaeo *C. arvensis* dictus,] carminativas vires possidere creditur. — Alias huius generis species vide sub *Mechoacanna* et *Turbith.* Illud nomen imponitur a quibusdam omnibus plantis, quae sese adstantibus arboribus, stipitibus, etc. circumvolvunt, iisque adhaerent. A. *The field convolvulus, the small bindweed* etc. B. *Ackerwinde, kleine Winde.* Ga. *Le lizeron des champs, le lizeret.* Ge. *Ackerwinde, Feldwinde, kleine Winde* etc.

CONUS, Graecis, vel *Pyramis,* est inversus turbo in plantis, hoc est id, quod ex latitudine in arctius protrahitur ac fastigiatur, cui calathus contrarius, ut diximus, exsistit. Hinc etiam botanicis receptaculum *conicum* dicitur. Vel etiam *arbores coniferae,* quales sunt larix, abies, cupressus, etc.

CONUS FUSORIUS, seu **PYRAMIS** est crucibuli species, ex lato in angustum abiens, ex ferro aliove metallo conflata, cuius ope reguli plerumque separantur a scoriis: dum enim liquatum minerale huic infunditur, concutitur malleolo conus, ut tremiscat, tum partes graviores cadunt ad fundum, et leviores, ut sunt scoriae, supernatant. Ge. *Schmelzform,* oder *Giesspuckel.* Ga. *Cône,* A. *A crucible, mould.* B. *Graf-naald, smelt-* of *giet-kroes.*

CONVULSIO est morbus spasmodicus *clonicus* acutus, vel brevis, in artubus, superstite in paroxysmis animae functionum exercitio. Differt ergo ab *epilepsia* et *eclampsia,* et iuxta nonnullos a *motibus* convulsivis per sensuum exercitium superstes; ab hysteria ex eo, quod convulsio non sit morbus habitualis, vel diuturnus; a pandiculatione, quod voluntas ad convulsionem non concurrat, nisi sit simulata. Partes, quae maxime convelluntur, sunt artus, unde a trismo clonico, priapismo, palpitatione, singultu, etc. discrepat; attamen convulsioni artuum non raro diversorum organorum, ut labiorum, oculorum agitationes iunguntur, ut in eclampsia puerili. Est ergo morbus musculorum, et praecipue nervorum, scilicet contractio musculorum, vel fibra-

rum, versus principium, violenta, nunc desinens, nunc renata, aliquamdiu perseverans, unde eam accipere oportet, tam in musculis maioribus, quam minoribus, sive fibris. *Convulsio* autem est vel *universalis*, quae ad plures et praecipuos musculos, qui corporis machinam sustinent et movent, una vice extenditur; vel *particularis*, quae in uno tantum, vel pluribus unius membri musculis contingit, et saepe comitem habet paralysin; porro vel *idiopathica*, vel *sympathica*, in qua partes affectae a causa irritante non immediate patiuntur. Oritur ab omni causa, quae partes nervosas tali molestia afficit, ut inordinatus spirituum in musculos influxus inde nascatur. Gr. *Σπασμός*. Ge. *Zuckungen*. Ga. *Spasme, convulsion.* A. *A cramp*, or *convulsion*. B. *Stuip-trekking, kramp-trekking.*

CONVULSIVUS MOTUS, vide *Motus convulsivus*.

CONYZA, vide *Coniza*.

COPAL GUMMI est resina duriuscula, admodum candida, vel ex albo flavescens, pellucida, bene odorata, in massam redacta. Adfertur ex India occidentali, sive nova Hispania, ubi ex vulnerata arbore guttatim stillat. Aliquantulum odoris spirat. Sunt duae species: altera *Xoloch copalli* dicitur, altera *Copal cahuitl*. Arbor, ex qua haec resina exstillat, est *Rhus copallinum Linn.* (Pentandr. Monogyn.) foliis pinnatis integerrimis, petiolo membranaceo articulato. [Haec arbor eam resinae speciem profert, quae in mercatura sub *septentrionalis* nomine venit. Alias arbores enumerat de Martius ad *Richard's med. Bot. II. p.* 1258.] Ipsa resina vix in menstruis aquosis, acidis, spirituosis aut oleosis solubilis est. Citius in spiritu vini aethereo solvitur. Vix in usum medicum adhibetur. Maxime praeparationi praestantissimae vernicis inservit. [Resina haec, a Iohnio examini chemico subiecta, principium quoddam peculiare continere reperta est, cui *Copalinae* nomen ab inventore datum est. Ea coloris expers, dura et friabilis, ab aqua, alcohole, oleo terebinthinae et petrolaeo prorsus non solvitur, ab aethere afficitur quidem, minime autem liquor sic obtinetur, quae per filtrum traiici possit. Centum resinae partes continent huius copalinae 15,00, resinae in spiritu vini solubilis 75, 00, resinae peculiaris, quae in spiritu vini non, in aethere autem solvitur, 8, 90, materiae extractivae, amarae, balsamicae, ab aqua et alcohole solvendae, 0, 50, acidi copalini, quod cum acido succinico convenire videtur, et aquae 0, 50, salium denique, quorum bases ab acidis copalino et phosphorico constituuntur, 0, 10. Arboris nomina sunt A. *The lentiscus-leaved sumach.* B. *Gom kopal boom.* Ga. *Le copalin.* Ge. *Kopal-Sumach.* Succus autem] Ge. *Copal.* Ga. *Résine de copal.* — [Alia resinae Copal species *orientalis* s. *levantica* s. *Indiae orientalis* est, quae, teste de Martius, e

Vateria indica L. seu Elaeocarpo copalifera Retz. exstillat. Prostat et alia substantia, sub nomine *Copal*, mineralis prosapiae, succino non dissimilis, in sabulosis littoribus Africae passim reperiunda.

COPAYVAE BALSAMUM, seu **COPAL YVAE OLEUM**, colligitur ex arbore balsamifera Brasiliensi, cuius caudex terebra perforatur, ex quo foramine instar terebinthinae destillat, et quidem tanta copia, ut spatio trium horarum duodecim librae colligi possint. Vulnus obducitur postmodum cera, aut argilla, et quando post quindecim dierum spatium rursus adaperitur, maiori adhuc in copia defluit. Arbor nascitur in Brasilia. Lignum habet rubrum; folia obrotunda, quatuor, aut quinque digitos longa, duos, vel tres cum semisse lata; florem fert mediocrem, quinque petalis obrotundis constantem. Fructus illi est siliqua obrotunda monosperma, vel, ut *Piso* scribit, instar baccae lauri, qui ab incolis comeditur. Arbor est *Copaifera officinalis Linn.* (Decandr. Monogyn.) Copaiba *Marcgr.* praecipue in Insula Maranhon nascens. Ipsum *Balsamum Copaivae* est liquor resinosus, limpidus, pallidi coloris, saporis aromatici, acriusculi, amaricantis, odoris terebinthinacei, sed gratioris, liquido tenax, sensim spissescens, nunquam tamen ad resinae duritiem exsiccandus. Duplex reperitur; prior est liquor limpidus, alter vero crassioris est consistentiae instar terebinthinae. Discrimen pendet a diverso colligendi tempore; ille enim, qui statim post arboris incisionem profluit, est admodum clarus, albus, odoris resinosi; is autem, qui sequitur, magis aurei coloris et consistentiae densioris est, qui maxime ad nos ex Portugallia adfertur; alter autem longe rarior est. Eligatur balsamum, quod pellucidum, flavescens, liquidum et odoris fragrantis est, et quod a tinctura tartari, vel alia alcalina, totum solvitur. Dimidiam quasi partem olei aetherei continet. Gaudet viribus vulnerariis, laxantibus, mundificantibus et diureticis, ipsamque urinam amarore, non tamen, ut terebinthina, odore violaceo imbuit. Usus eius, ni febris prohibeat, in phthisi, tussi, gonorrhoea, leucorrhoea, diarrhoea, scorbuto, etc. Dosis a scrupulo dimidio ad integrum. Externe vulnerarium egregium praebet. A. *The balsam of capevi.* B. *Balsam copayve-boom.* Ga. *Le copaier officinal, le baume de copahu.* Ge. *Der Copaivabaum, Copaiva, der gewöhnliche Balsambaum.*

COPELLA, vide *Cupella.*

COPHOSIS est surditas vel incipiens, vel perfecta, a quavis causa orta, qua impeditur, vel tollitur sonorum delatio ad sensorium commune, estque vel nativa, et tunc cum aphonia coniuncta, vel symptomatica. Oritur plerumque ab

obstructione meatus auris, relaxatione, ruptura, inflammatione et incrassatione membranae tympani; concretione tubae Eustachianae, musculorum ossiculis adhaerentium paralysi, nervi acustici compressione etc. Gr. *Κώφωσις*. Ge. *Taubheit*. Ga. *Surdité*. A. *Deafness*. B. *Doofheid*.

COPOS, Gr. *κόπος*, est corporis lassitudo, quando musculorum vascula minima humoribus viscidis aggravantur, et obstruuntur, et spiritus animales in cerebro desunt, adeoque nec in musculos determinantur, ita ut motibus obeundis inepti, et pigri evadant. [Inde *κοπιάομαι*, *laboribus vexor*, *indeque lassitudine opprimor*.] Ge. *Mattigkeit*. Ga. *Lassitude*. A. *Weariness*. B. *Vermoeidheid*.

[**COPRACRATIA**, a Gr. *κόπρος*, et *ἀκρατεία*, *incontinentia*, est ea intestini recti debilitas aut resolutio, quando faeces retineri nequeunt, sed sine voluntatis arbitrio procedunt.]

[**COPRAGOGA** medicamenta appellata sunt ea, quae faeces e corpore educunt. A gr. *κόπρος*, et *ἀγωγὸς*, *ducendi vim habens*. Cum omnia vocabula, ex *ἀγωγὸς* composita, solam *ducendi*, non *educendi*, vim habeant, non recte voci *κοπραγωγὸς* significatio modo allata a Krausio tributa est. Melius igitur usitata retinetur vox *ἐκκοπρωτικά*.]

[**COPREMESIS** (sic enim recte Blancardi erroneum *copriemesis* Krausius emendat) a Gr. *κόπρος*, et *ἔμεσις*, *vomitus*,] est vomitus, quo ipsae faeces alvinae per os redduntur, ut in *passione iliaca* fieri solet.

COPROCRITICA sunt medicamenta, quae faeces alvinas subducunt et evacuant. Ex *κόπρος*, et *κρίνω*, *cerno*. [Rectius *coprecoritica*, *κοπρεκκριτικὰ*, a *κόπρος*, et *ἐκκρίνω*, *excerno*.]

COPROPHORIA, idem quod *purgatio*. Ex *κόπρος*, et *φορέω*, *fero*, *gesto*. [Idem, quod modo sub *coprocritica* monitum est, h. l. repetendum.]

COPROPOËSIS, vox noviter ab Arn. Adph. Bertholdo (praef. ad voll. II. editi ab ipso *Lehrb. d. Physiol.* p. IV.) excusa ad confectionem formationemque faecum designandam.]

COPROSTASIA est alvi constrictio, non absoluta, ut in ileo, sed tantum tarda eius deiectio, ita ut faeces raro, nec pro assumtorum ratione, excernantur. Ex *κόπρος*, et *στάσις*, *statio*. Ge. *Hartleibigkeit*. Ga. *Constipation*, vel *dureté de ventre*. A. *Bounding in belly* or *costive*. B. *Hardlyvigheid*.

COQ. AD MED. CONSUMT. hoc est, coque ad medietatis consumtionem.

COQ. IN S. Q. AQ. hoc est, coque in sufficiente quantitate aquae.

COQ. S. A. hoc est, coque secundum artem. Sunt hi ter-

mini, vel abbreviationes, quibus medici in formulis suis brevitatis ergo utuntur.

COR est substantia carnosa et fibrosa, ex variis musculorum fasciculis intertextis conflata. Habet duas auriculas, seu sinus, totidemque ventriculos, septo intermedio plane a se invicem distinctos, scrobibusque et trabibus carneis gaudentes. Dextrae auriculae sinus venarum cavarum, sinistrae sinus venarum pulmonalium adhaeret; dextro ventriculo arteria pulmonalis, sinistro vero arteria magna connectitur. Vasa sanguinea accipit ex coronariis, multosque nervos ex pari intercostali et vago. Includitur sacculo membranaceo *pericardium* dicto, quo mediastino et diaphragmati coniungitur; superius basin, inferius cuspidem, seu apicem, habet: collocatur in thoracis parte inferiore et anteriore, intra pulmonis lobos, situ transverso, ita ut fere horizonti parallelum iaceat, et basis in latere dextro, apex vero, cuius etiam pulsus, seu systole, tactu percipitur, in sinistro latere collocetur. Sanguini a venis recipiendo, eumque valida contractione musculorum in arterias iniiciendo, sicque circumvehendo, inservit. Hinc, cum in motu, seu circulo fluidorum vita animalis consistat, cor viscus vitale primarium habetur. Alterna auricularum et ventriculorum dilatatio *diastole*, contractio *systole* dicitur. Gr. *Καρδία*, et *κῆρ*. Ge. *Das Herz.* Ga. *Coeur.* A. *The heart.* B. *Het hert.*

COR in vegetabilibus est, quod in medio ligni residet, et tertium a cortice continetur, velut in ossibus medulla; a nonnullis *matrix*, et ab aliis *medulla* nominatur. Ge. *Das Mark, Herz.* Ga. *Le coeur.* A. *The pith.* B. *Merg, 't pit.*

CORACOBOTANE est nomen, quod imponitur brusco, et lauro Alexandrinae, et significat *herbam corvi.* Derivatur enim ex *κόραξ*, *corvus*, et *βοτάνη*, *herba.*

CORACOBRACHIAEUS seu CORACOBRACHIALIS, vide *Coracoideus.*

CORACOHYOIDES sunt musculi longissimi et tenuissimi a scapulae processu coracoide, vel, ut alii volunt, rectius ab eo scapularum latere, quod costam superiorem vocant, orti, qui ad latus inferius baseos ossis hyoidis procedunt ipsique inseruntur. *Usus* est oblique deorsum movere os hyoides. Ex *κόραξ*, et *ὑοειδές*, *hyoides os.* Ge. *Der Schulterblattmuskel des Zungenbeins.* Ga. *Muscles coraco-hyoidiens.* B. *Des tong-beens raven-beks uitsteekzels-spieren.*

CORACOIDES PROCESSUS est *rostriformis* scapulae processus. Vide *Ancyroides.* A *κόραξ*, et *εἶδος*, *forma.* Ge. *Der Rabenschnabelförmige Fortsatz, oder der krumme Fortsatz des Schulterblattes.* Ga. *Apophyse coracoide.* B. *Raven-beks uitsteekzel.*

CORACOIDEUS sive CORACOBRACHIAEUS est unus

ex musculis brachium moventibus. Oritur a coracoide processu scapulae, unde ei nomen: et inseritur in internum humerum circa medium, iuxta tendinem deltoidis. Principium habet tendineum et breve, oblongum ventrem, satis corpulentum, et robustum tendinem. Venter eius perforatus est, unde etiam *perforatus* dictus, et transitum nervo musculocutaneo largitur, qui ad cubiti musculos distribuitur. Hunc musculum alii saltem musculosam portionem bicipitis vocarunt, utilem ad brachium scapulae processui adducendum, sive antrorsum supra pectus attrahendum. Ex *κόραξ*, *corvus*, et *εἶδος*, *forma*. Ge. *Der Muskel zwischen dem Rabenschnabelförmigen Fortsatz, und dem Armbein.* Ga. *Muscle coracobrachial.* B. *Ravenbeks-spier.*

CORACORADIALIS, vide *Biceps.*

CORALLINA est quasi muscus petrosus marinus, inhaerens scopulis, et cochlearum testis corallisque, eo sane modo, quo muscus arboribus innascitur, optimaque est, quae a corallis detrahitur. Color griseus est, seu albus. Rectius tamen hodie ad regnum animale, et quidem ad zoophyta, refertur. Quae in officinis prostat species, est *Corallina officinalis Linn.* subbipinnata, articulis subturbinatis; Muscus coralloides, squamis loricatus *Bauh.* Qualitatis est insipidae, inodorae et calcariae, viribusque vix aliis, quam absorbentibus et subadstringentibus pollet, singularis tamen ei etiam virtus anthelminthica inesse creditur. Ge. *Meermoos. Corallenmoos.* Ga. *Coralline*, ou *mousse marine*, ou *brion.* A. *Coralline.* B. *Koraal-mosch.*

CORALLINUM ARCANUM, vide *Arcanum corallinum.*

CORALLOIDES est planta maritima, ramosa, nulla folia habens, similis coralliis ob figuram et duritiem. — Proprie zoophytorum genera varia ita vocantur. — Confer *Dentaria, Clavaria, Lichen.*

CORALLUM et CORALLIUM videtur quidem ad vegetabile regnum deduci debere, hincque dici posse, quod sit planta in fundo maris nata, foliis carens, cuius neque flos, neque semen cognitum, rupibus et aliis corporibus affigens aliqualem radicem, cortice vestita, et in ramos divisa. Extremitates horum ramorum sub aqua molles sunt, parvorum globulorum, seu ribium ad instar rotundae, in sex cellulas divisae, repletaeque humore albicante, crasso, acri, adstringente; hi globuli capsulae seminales esse creduntur, et succum, quem fundunt, producere plantas corallorum in omni corpore, cui illabitur. Variae corallorum in utraque India, imo et in mari mediterraneo dantur species, colore quoque differenti, neque minus figura: aliae instar arboris racematim se elevant; aliae glabris ramis, aliae hispidis; nonnunquam fistulosae species inveniuntur, vel figuram tuberosam, vel lactucae folia, aut lichenis terrestris, aut

cornu cervinum etc. retulerunt. Omnis tamen eius, quae radici analoga haberi posset, partis absentia et structura cellulosa, polyporum potius esse laborem evincunt, hincque *corallia* ad zoophyta esse referenda. Vix ultra pedis altitudinem attingunt. In omnibus acidis, excepto vitriolico, solvuntur, et ab hoc soluta praecipitantur. Quod in officinis prostat, sub nomine corallii rubri est *Isis nobilis Linn.* stirpe corallina aequali, continua, striis obsoletis, obliquis, ramis vagis. Corallium album *Pharm.* Corallium album oculatum *Bauh.* est *Madrepora oculata* caulescens, tubulosa, glabra, flexuosa, oblique substriata, ramis alternis stellis immersis bifariam *Linn.* (Lithophyt.) habitans praecipue in mari Tyrrheno, cui passim substituitur Corallium tubis turbinatis, teretibus s. *Millepora polymorpha Linn.* Conveniunt hae species qualitate calcaria, insipida et inodora, viribusque absorbentibus et subadstringentibus; in varias tamen adhuc compositiones medicas recipiuntur, cum singulares iis vires cardiacae olim tributae sint. Exinde eliciuntur tincturae, magisteria etc. sed in pulvere ad scrupulum intus sumta, acidum in corpore nostro absorbere possunt. Gr. *Κοράλιον*. Ge. *Korall, Korallen.* Ga. *Du corail.* A. *Corall.* B. *Koraal.*

CORALLIUM NIGRUM *Pharm.* est Zoophyton, cuius stirps radicatus corneus, flexilis, continuus cortice calcario crustatus: *Gorgonia antipathes Linn.* subramosa, erecta, laevis, nitida. Habitat inter tropicos, inque mari adriatico, caulis crassitie fere digiti, erectiusculus, ater, glaberrimus, parum ramosus. Vix in usum medicum adhibetur.

CORCHORUS et **CORCORUS** est planta sesquipedem circiter alta. Folia sunt alterna in caulium nodis apposita, in margine incisa, parte ima barbulam utrinque unam, seu apophysin lingulae instar tenuem, possident. Flores rosacei quinquepetali ut plurimum, lutei: (Polyandr. Monogyn.). Ex huius calyce quinquephyllo surgit pistillum, quod deinde abit in fructum, qui est longa siliqua cornuta, quae quinque loculamentis constat, per quinque septa media dissecta, in quibus loculis quinque valvae se expandunt, et dimittunt semina numerosissima, exigua, coloris cinerei, saporis viscosi. Species maxime cognita est *Corchorus olitorius Trew.* et *Linn.* capsulis oblongis, ventricosis, foliis serraturis infimis setaceis, in Asia, Africa et America copiose nascens, cuius foliis Iudaei in Aegypto [ob gratum saporem] abunde vescuntur, hincque olus iudaicum dicitur. Colitur etiam apud nos in hortis. [Praeter usum culinarium medicas quoque vires possidere dicitur.] Ge. *Muspflanze. Gemüsepflanze. Das Muskraut. Die Judenpappel. Der Pappelkohl.* Ga. *Corchore. La corete.* A. *Jew's mallow.* — — Eius etymologiam deducunt ἀπὸ τῆς κόρης καὶ κορέω, quod oculi pu-

pillam ornet, sive purget: est Melochia Alpin. Aegypt. Quidam nomen a corde derivant, quia eius fructus cor referre creditur. B. *Guichelheil.*

CORCULUM botanicis vocatur primordium novae plantae intra semen. [A. *The heart and essence of a sead.* B. *Kiempje.* Ga. *Le coeur, le point de réunion.* Ge. *Das Herzchen. Das Keimchen. Der Saamenkeim.*]

CORDIALIA, CORROBORANTIA seu **CARDIACA**, vide *Cardiacum.*

CORDIS PALPITATIO, vide *Palpitatio cordis.*

[**CORECTODIALYSIS**, duplici vitio laborans denominatio operationis ophthalmiatricae, qua pupillae artificialis formatio ita instituitur, ut iris, a ligamento ciliari soluta, forcipe protrahatur, protractaque pars forfice Davieliana abscindatur. Falsum igitur in hac denominatione est, quod *core* loco *iridis* positum, et *ecto,* tertia syllaba truncatum fuit. Scribendum enim erat *ectome* (*ἐκτομὴ, exscissio.*)].

[**CORECTOMIA**, a *κόρη* et *ἐκτέμνειν, exscindere,* a Guerino primum instituta, exscindit ex iride particulam, ut sic lucis radiis ad retinam aditus paretur, qui ipsis ob pupillam naturalem occlusam praeclusus est.]

[**COREDIALYSIS** est ea pupillam artificialem formandi ratio, qua iris a ligamento ciliari solvitur. Quae operatio, a Scarpa primum in usum vocata, varias admittit formas. Nam aut simpliciter utriusque partis, iridis scil. et ligamenti ciliaris, a se invicem remotio instituitur; aut protracta paulisper per corneae vulnus iris in vulnere tam diu retinetur, donec cum eius marginibus concreverit; aut iris, dum a ligamento ciliari abducitur, simul a peripheria versus centrum inciditur (*coretomedialysis*); aut denique soluta a ligamento ciliari, et per corneae vulnus protractae iridis pars forfice rescinditur (*corectodialysis*). Denominatio huius operationis minus conveniens est, quam altera: *iridodialysis.* Nam pupula non dissolvitur, sed soluta iride a ligamento ciliari formatur.]

[**COREMORPHOSIS** a Gu. Wagnero recte denominata fuit operatio chirurgica, qua artificialis pupula efformatur. Cuius quidem operationis perficiendae cum tres sint modi, coretomia, corectomia, et coredialysis, quemadmodum male ab Himlyo vocabantur, eos omnes sub generali coremorphoseos nomine Wagnerus comprehendit in *Comment. de coremorphosi;* C. tab. aen. Gott. 1818. 8. p. 13. *A κόρη, pupula,* et *μόρφωσις, formatio.*]

[**CORENCLEISIS**, a *κόρη, pupilla,* et *ἐγκλεῖσις, inclusio*, vocatur ea pupillae artificialis formatio, qua pupilla paululum protracta intra margines corneae discissae concluditur. Tum inprimis in auxilium vocatur, cum corneae

centrum, leucomate obscuratum, lucis radios per patentem pupulam ad retinam usque haud transmittit.]

[COREONCION est instrumentum, ad artificialem pupulae formationem a Langenbeckio excogitatum, a Graefio immutatum et a Iungkenio (*Das Coreoncion, ein Beitr. z. künstl. Pupillenbild. Berl.* 1818. 8.) descriptum. Constat ex acu subtili firmaque, cuius apex hamuli in modum incurvatus est. Nomen absonum, a *κόρη*, *pupula*, et *ὄγκιον*, *cistula*, quo ferramenta uncinata, ut sagittae, asservantur, compositum, nemini neque formae, neque usus etc. instrumenti notionem suggeret.]

[CORETODIALYSIS, CORETOECTOMIA et CORETOTOMIA male formatae a Io. Ad. Schmidtio denominationes operationum ophthalmiatricarum, quibus nova pupula aperitur. Male formatas dico, cum *κορετὸς* graeca vox non sit. Hinc Himlyus supra allatas *coredialysis*, *corectomia* et *coretomia* substituit, quae itidem a Wagnero, et iure quidem, reiiciuntur. Vid. Iridodialysis etc.]

[CORETOMEDIALYSIS vocatur pupillae artificialis efformatio ea, qua iris a ligamento ciliari seiuncta inciditur. Donegana hanc ita institui iussit, ut acu falciformi, per tunicam scleroticam introducta, solutionem iridis a ligamento ciliari perficeret, simulque iridem incideret. A *κόρη*, et *τομὴ*, *incisio*, et *διάλυσις*, *solutio*.]

[CORETOMIA appellatur novae pupulae apertura, quae incisione iridis, sive perpendiculari, sive horizontali modo facta perficitur. Cheseldenus eam docuit primus. A *κόρη*, et *τέμνειν*, *secare*, *incidere*.]

CORIAGO est morbus bubulo pecori infestus a Columella descriptus, in quo pellis ita costis adhaerebat, ut manibus deduci ab illis non posset. Laudabatur ad hoc malum, si calido lauri decocto foveretur locus affectus, deinde statim multo oleo et vino perfricaretur sub dio, sole fervente, tuncque per omnes partes prehensa pellis, attraheretur, hac spe, ut emollitae sic et lubricatae hae partes cedere possent, sicque morbosa illarum concretio tolleretur.

CORIANDRUM, et COLIANDRUM est planta, quae caulem habet sesquipedem, vel duos circiter pedes altum, rotundum, tenuem, medulla repletum, ramosum. Folia inferiora petroselini similia, superiora magis incisa, et chamomillae satis proxima. Involucro universali monophyllo, partiali dimidiato; flores parvi rosacei, et umbellati, plurimis scilicet petalis inaequalibus et cordiformibus constantes, quandoque aequalibus, in orbem positis, et calyci insidentibus. Is autem abit in fructum ex duobus seminibus compositum, nunc semisphaericis, nunc sphaericis, striatis, ex cinereo fuscis, includentibus sub cortice tenui medullam subfuscam, duriusculam, in medio quasi dissepimentis distin-

ctis, saporis subdulcis, subacris, odoris aromatici. Species officinalis est *Coriandrum sativum Linn.* fructibus globosis; Coriandrum maius *Bauh.* Qualitatis est foetidae et suspectae, viribusque hypnoticis et carminativis pollet. Exiguam quantitatem olei aetherei fragrantis continet. Volunt nomen derivari a *κόρις*, *cimex*; quia recentis folia et semina cimices oleant. Sed alii derivant a *κόριον*, seu *parva puella*, *κόρη* est *puella*, quia fructum gerit, seu pupillas, *κόρας*, *oculorum*. Gr. *Κορίον*, et *Κορίανον*. Ge. *Koriander, Schwindel.* Ga. *Coriandre.* A. *Coriandre.* B. *Koriander*, *Koliander.*

CORIS est hypericum, an a *κείρω*, *scindo:* quod vulnera sanet? vel quod tota pulchella, et perquam hilari facie sit; *κόρις enim*, et *κόρη*, *virgo*, *puella*, dicitur. — *Coris* hodie vocatur plantae genus (Pentandr. Monogyn.) corolla monopetala irregulari, calyce spinoso, capsula quinquevalvi supera, globosa, polysperma. Unica species, quae prostat, caule rubro, foliis alternis linearibus, crassiusculis, patentibus, floribus spicatis, est Coris Monspeliensis, vel Coris caerulea maritima *Bauh.* qualitatis amarissimae, quae in malo venereo efficacissima creditur. [A. *The Montpellier coris.* B. *Zeethym.* Ga. *Le coris de Montpellier.* Ge. *Der Erdkiefer*, *das Koriskraut.*]

CORNACHINUS PULVIS est pulvis purgans compositus ex partibus aequalibus scammonei, antimonii diaphoretici, et crystallorum tartari. Nomen habet ab inventore *Cornachino*, quondam Professore Pisano. Dicitur etiam *Pulvis de tribus* ex numero ingredientium, [vel *trium diabolorum*, vel *cerberus triceps*,] vel *Pulvis comitis Warwicensis.* Datur a scrupulo uno ad duos.

CORNEA OCULI TUNICA seu **CERATODES**, vel *cornea transparens*, quae etiam a veteribus *sclerotica* et *dura* vocatur, est tunica oculi anterior, pellucida, quae in eminentiorem, seu magis convexam, figuram protuberat in uno homine plus, in altero minus; a lateribus tunica coniunctiva obducitur; interius humorem aqueum continet. Vide *Camerae oculi.* — Corneae huius structura mirifica est; si constringatur oculus a parte postica, ubi musculi inseruntur, et solvitur tunc levissima manu acutissima lanceola, vulnere perpendiculari levissimo, mox dilatatur vulnusculum, contrahentibus sese fibris, secedit lamella; si novum iterum fit vulnusculum idem fit; quod quidem usque ad 30 vices fieri potest, et singula dissectione erumpit liquidum tenuissimum, quo absterso mox erumpit novum, nullum habens saporem, nisi leviter subsalsum; unde apparet, quod cornea constet ex membranaceis stratis per transversales fibras annexis, tenuissimo latice interiecto, hinc quoque verior est illorum sententia, qui corneam, tamquam membranam a sclerotica

diversam distinguunt, eoque magis, cum post longam macerationem in aqua, et demersionem in fervidam cornea a sclerotica secedat; tumque apparet, corneam subtus, scleroticam superius poni. Vasis conspicuis, ut etiam nervis et sensu, prorsus destituta est. In recens nato homine minus pellucet, et aut rubro colore obscuratur, aut flavo. Tota pellucens in sanis adultis, in morientibus sensim obscuratur; in extinctis penitus opaca, unde illa obscuritas inter certa instantis mortis signa ab Hippocrate numeratur. Ge. *Die Hornhaut des Auges.* Ga. *La cornée transparente.* A. *The cornea of the eye.* B. *Het hoornachtig vlies des oogs.*

CORNICULARIS PROCESSUS, vide *Ancyroides.*

CORNUA dicuntur additiones acuminatae ungulares, nascentes super iuncturas in extremitatibus in hominibus, qui valido labore se exercent. Vocantur etiam ita partes quaedam, quae sive figura, sive relative ad totum aliquid, cuius partem constituunt, cornua repraesentant, uti *cornua ossis hyoidis.* Nec minus excrescentiae durae, praecipue in cranio, aut fronte, orientes.

CORNUA UTERI seu **CERAEA** sunt duae uteri partes laterales in quibusdam brutis, ut vaccis, cervis, ovibus, capris, canibus etc. in quibus foetus in impraegnatis his matribus habitant. [Cave, ne *κεραία* pro plurali habeas. Gr. *αἱ κεραίαι,* quemadmodum de utroque lunae cornu dicuntur, ita a Diocle processus appellati sunt, ex utroque uteri bicornis latere exeuntes. Oribas. *anat. p.* 126. *Αὐτῶν δὲ τούτων* (processuum) *ἀπεικάζει Διοκλῆς κέρασι φυομένοις, ταύτῃ τοι καὶ ὠνομάσθαι αὐτὰς παρωνύμως τοῦ κέρατος κεραίας.*] Cornua tamen ex horum imitatione tribuerunt etiam humano utero autores; quia ad fundi latera aliqua utrinque est protuberantia, ubi tubae inseruntur; sed pessime. Rarissime enim muliebris uterus bipartitur, ut in brutis. Ge. *Die Hörner der Gebärmutter.* Ga. *Les cornes de la matrice.* A. *The corners* or *horns of the womb.* B. *De moederhoorns.*

CORNU CERVI, vide *Cervus* et *Coronopus.*

CORNUS est arbor, quae habet lignum durum, compactum, album, satis magnum et extensum, corticem durum rubicundum, vel cinereum, saporis adstringentis. Folia sunt longa, ampla, venosa, mollia: flores in extremitate ramorum crescentes, pedunculis brevibus adhaerentes, quadrifidi, in crucem dispositi (Tetrandr. Monogyn.); calyx est quadridentatus deciduus; germen infra receptaculum collocatum abit in drupam, seu fructum carnosum, ovalem, olivam fere referentem, sed minorem, in initio viridem et acerbum, postea per maturitatem rubrum et aliquando flavescentem, saporis subdulcis cum aliqua grata acredine, et adstrictione. In hoc fructu invenitur ossiculum oblongum, albescens, in duo loculamenta, quae singula unicum semen

oblongum includunt, divisum. Haec arbor crescit in hortis; dantur duae species corni, scilicet mas et foemina. Cornus mas est *Cornus arborea Linn.* umbellis involucrum aequantibus; Cornus sylvestris mas *Bauh.* Cornus vero foemina *Bauh.* est *Cornus sanguinea Linn.* cymis nudis; virga sanguinea *Dod.* Illa in sepibus Austriae habitat, et in hortis colitur, haec in Europae, Asiae et Americae borealis dumetis provenit. Tardissime increscit. Usus cibarius magis, quam medicus. Dicta est, quod duritie et rigiditate cornubus similes ramos habeat. Ge. *Wälscher Kirschenbaum, Kornelbaum, Korneliuskirschen.* Ga. *Cornouiller*, ou *cournier.* A. *Cornell - tree*, or *dog - tree.* B. *Kornoelje - boom*, *wielboom.* — Cornus vero sanguinea Ge. *Hartriegel.* Ga. *Bois punais, cornouiller sanguin.* A. *The bloody twig.*

CORNUTA, i. q. *Retorta.*

[COROA s. CORNOVA cortex. Vid. infra sub *Cortex coroa.*]

COROLLA vocatur in plantis florentibus illa pars plerumque alba, aut colorata, quae reliquas partes fructificationis involvit, ex uno, aut pluribus petalis constans, quorum numerus et figura multis fundamentum in distribuendis plantis praebuit. Est proprie liber plantae in flore praesens.

CORONA est calyculus quibusdam seminibus supra adhaerens, quo volitant.

[CORONA CILIARIS vocantur reliquiae pigmenti nigri, quae zonula ciliari a corpore ciliari separata comparent.]

CORONA DENTIUM est superior dentium molarium superficies.

[CORONA GLANDIS vocatur sulcus transversus paulo profundior, margine tumidulo circumvallatus, glandem a corporibus cavernosis separans.]

CORONA REGIA, vide *Melilotus.*

CORONA TERRAE, vide *Hedera terrestris.*

[CORONA TREPANI est ea huius instrumenti chirurgici pars, quae serrae circularis in modum trepano affigitur. Ge. *Die Trepankrone.*]

[CORONA VENERIS est accumulatio plurium aut siccarum, aut suppurantium pustularum in fronte, quarum basis margine e rubro fusco circumdata est. Ge. *Venusblütchen.*]

CORONALIS SUTURA, Gr. *Στεφανίτης* et *στεφαναία*, est fissura, quae pectinatim, dentatae serrae instar, coit, estque in superiore parte cranii ab uno tempore ad aliud. Circumscribitur ossibus frontis et bregmatis, quae in adultis firmissime inter se iungit, in cuius medio *sagittalis* sutura terminatur. Ge. *Die Kranznath.* Ga. *La suture coronale.* A. *The coronal suture.* B. *De kroon - naad.*

CORONARIA VASA sunt venae et arteriae, cor, nutritionis et motus gratia, cingentes. Item vasa sanguinea sini-

strum os stomachi cingentia: *Arteriae coronariae cordis* duae oriuntur ex aorta mox supra valvulas semilunares cordis sinistri, et quidem altiori et a corde remotiori origine, quam sinus est valvulae anterioris et posterioris, tum in superiori et inferiori superficie cordis eo itinere decurrunt, ut ad cor redeant, sicque cum progrediente aorta maiorem, cum nascente minorem angulum intercipiant; in plurimos tum sensim ramos numerosissimis anastomosibus sibi intertextos divisi ipsi cordis substantiae immerguntur, eamque perreptant. *Venae coronariae cordis*, quarum maximae sunt, mediae et minimae, sanguinem ramulis suis susceptum ex substantia cordis in auriculam dextram devehunt. *Arteriae coronariae ventriculi* ex arteria coeliaca oriuntur, *venae coronariae* in venam splenicam aperiuntur. *Vasa coronaria labiorum*, quae scilicet in margine labiorum utrinque decurrunt, sunt propagines arteriae, et venae maxillaris externae. Ge. *Kranzadern.* Ga. *Vaisseaux coronaires.* A. *The crown vessels.* B. *kroon-vaten.*

[**CORONARIUM LIGAMENTUM** est peritonaei plica, quae marginem hepatis posteriorem circumdat.]

CORONE, coronoideus processus est processus osseus, acutus, et anterior inferioris maxillae, cui musculi temporalis maxillam adducentis tendo adnectitur. A similitudine rostri cornicis *rostriformis* dictus. Gr. *Κορώνη*, *cornix.* Ge. *Kronenförmiger Fortsatz.* Ga. *Apophyse coronoide.* B. *Het kraai-beks uitsteeksel.*

CORONILLA est plantae genus flore papilionaceo, (Diadelph. Decandr.) in quo calyx bilabiatus, duobus aut tribus dentibus superioribus connatis; vexillum vix alis longius; legumen isthmis interceptum. Huius plures dantur species; maxime vulgaris est *Coronilla varia Linn.* Ge. *Kronwicken.* Ga. *Coronille bigarrée.*

CORONOPUS *hortensis* est planta, quae habet folia ex radice erumpentia multa, longa, angusta, nervosa, profunde incisa, longis ad margines laciniis appositis laciniata, parvum cornu cervi referentia, saporis aliquantulum adstringentis, sed grati. Nascuntur ex foliis caules tenues, rotundi, rigidi, villosi, pedem unum, vel sesquipedem, alti. Flores et semina Plantaginis. Hinc etiam a quibusdam ad Plantaginis genus (Tetrandr. Monogyn.) refertur et vocatur: Plantago foliis linearibus pinnatodentatis *Linn.* [Diosc. II. c. 157. Coronopodis descriptionem exhibuit, ad q. l. Sprengel. observat, veteres huius generis species Pl. coronopus, serraria et macrorrhiza haud distinxisse, adeoque in descriptione, a Dioscoride exhibita, notas trium harum specierum in unum esse conflatas.] Radix plerumque exigua, sed aliquando digitum crassa, alba, saporis aliquantulum adstringentis. Haec planta colitur in hortis. *Pes cornicis*

dicitur a pedis cornicis similitudine, quam eius exprimunt folia. Alii, quod eius stylus, e mediis foliis exsurgens, in cornicis pedem conformatus articuletur, reliquam exhibens crucis effigiem. Vocatur et *Sanguinaria* et *Sanguinalis*, quod sanguini sistendo apta sit herba. Sunt qui *Herbam stellae* nominent, alludentes haud dubie ad graecam appellationem *Astrion*. Nonnulli, quod folium eius multipartito consectum in cornu cervini imaginem effigietur, *cervinum cornu* vocarunt. Ex *κορώνη*, *cornix*, et *πούς*, *pes*. Ge. *Krähenfuss*. Ga. *Corne de cerf, pied de corneille*. A. *Buckshorn plantain*. B. *Harts-hoorn, gravinne-kruid, kraryen-voet, floop-kruid*.

CORPORA CAVERNOSA PENIS, Ruyschio *corpora nerveo-spongiosa*, veteribus *corpora nervosa penis*, sunt duo corpora longa, orta a parte inferiore tuberositatis ossium ischii, et ossium pubis seorsim, et cincta membrana propria. Iunguntur sibi mutuo ope septi medii, quod sensim evanescit versus anteriora, et ex cellulis plurimis membranosis contexta sunt, quae maximum penis corpus constituunt. Si illa corpora expandantur per sanguinem, in cavernulas maiori copia influentem, erectio penis fit. Ex similibus duobus corporibus etiam constat mulierum clitoris. Nec dissimilis adeo in papillis muliebribus fabrica est. Ge. *Die schwammichten Körper der Ruthe*. Ga. *Les corps caverneux*. A. *The nervous body's of the yard*. B. *De zenuwagtige lighaamen*.

CORPUS in genere est substantia extensa, inpenetrabilis, divisibilis. Ge. *Körper*. Ga. *Corps*. A. *Body*. B. *Lighaam*. — In specie vero distinguitur ab *anima*. — Anatomicis autem denotat praecipuam alicuius partis portionem, quae tunc consideratur, ac si per se partem illam constitueret, veluti in vertebris locum habet. In officinis pharmaceuticis corpus *basin*, seu *excipiens* alicuius remedii significat. Sic *corpus pro balsamo* oleum nucistae dicitur, quoniam ex eo, si alia olea destillata admiscentur, balsama parantur.

CORPUS CALLOSUM est medullosa cerebri pars, duo cerebri hemisphaeria coniungens, ex cuius complicatione ventriculi cerebri anteriores constituuntur. Estque tota medullosa, nulla membrana obtensa, medullae oblongatae cruribus, seu apicibus utrobique affigitur: ab istis apicibus, tanquam ortu suo, medullaris haec substantia cerebrum obducens et concamerans versus posteriora expanditur, et pedes hippocampi format, ac sensim minuitur, demum huius expansi limbus exterior arctius contrahitur, ac inferius medullae oblongatae caudici membranarum et vasorum nexu coniungitur. Porro firmioris connexionis gratia, ab anteriore ipsius parte, iuxta ipsius apices, processus medullaris

exoritur, qui cerebri fissuram subtendens, ad limbos eius pertingit; quibus velut brachiis utrinque reflexis unitur: quae quidem brachia medullae oblongatae caudicem amplectuntur, adeoque illum cerebri limbum sibi firmius annectunt. Ge. *Schwielartiger Theil des Gehirns. Hirnschwiele.* Ga. *Le corps calleux.* B. *Het weeragtig* of *eeltagtig lighaam der herssenen.*

[**CORPUS CILIARE** nuncupatur anterior membranae chorioidis pars, quae ab ora serrata usque ad marginem lentis crystallinae porrecta, plicis s. processibus fere septuaginta, tres lineas latum et pigmento nigro obductum format circulum. Ge. *Der Ciliarkörper, Strahlenkörper.*]

CORPUS GLANDULOSUM seu **GLANDOSUM**, idem quod *Prostata.*

CORPUS HIGHMORI, ab Hallero *rete vasculosum* appellatum, ab *Highmoro*, medico Anglico, sic dictum, est substantia, seu corpus albicans dimidium circiter pollicem longum, in homine in superiori parte testiculi, in cane in medio testiculo collocatum, quod semen in vasculis testiculi secretum in cavum suum excipit, et per proprios canaliculos in epididymidem effundit. Videtur quasi epididymidis principium. Ge. *Der Hodenkern.* Ga. *Corps de Highmor.*

CORPUS LUTEUM est substantia quaedam in ovariis foemellarum, quae conceperunt, nec unquam in animali virgine conspicuum; variae admodum et figurae, et magnitudinis, et coloris, et substantiae, pro diverso a conceptione facta tempore. Oritur a degeneratione vesiculae, quae olim ovulum, nunc foecundatum, continuit, quippe quae tumuit, et rupta est, non sine vulnere sanguinem suppeditante, nunc emisso humore intus floccis repletur, qui paulatim solidescentes, demum acinorum formam nacti cavum vesiculae replent, sicque corpus luteum glandulae simile formant, sensim post plures a conceptione menses et annos diminutum, et quasi prorsus disparens. *Hall.* Ge. *Der gelbe Körper im Eierstocke.*

CORPUS OLIVARE, *Corpora olivaria,* sunt eminentes columnae exteriores, medullares et obtusae, ad principium et latera utrinque *medullae oblongatae* sitae, quae pari octavo nervorum originem praebent.

CORPUS PAMPINIFORME, vide *Varicosum corpus.*

CORPUS PRO BALSAMO, vide *Corpus.*

CORPUS PYRAMIDALE, i. q. *varicosum corpus.* — *Corpus pyramidale* seu *Corpora pyramidalia* vocantur etiam colliculi medullares interiores et tumidiores, deorsum in mucronem diminuti, ad principium *medullae oblongatae* siti.

CORPUS RETICULARE MALPIGHII est tenuissima membranula, innumeris minimis foraminulis, reticuli instar,

perforata, cuticulae proxime subiacens, eique firmissime adhaerens. In volis manuum et apicibus digitorum, praecipue in lingua maxime conspicuum est. Inservit praecipue fulciendis papillis et expansionibus nerveis subcutaneis. In hoc corpore reticulari praecipua sedes est coloris, quem cutis exhibet; in ictericis enim flavo, in Aethiopibus nigro muco imbutum est. Ge. *Das Malpighische Netz.*

CORPUS RHOMBOIDEUM a quibusdam vocantur illae lineae serratae, variae, subrubellae et corticeae, quae trunco medullari ex omni cerebelli ambitu radicum ad modum confluenti intertextae sunt.

CORPUS STRIATUM seu **CORPORA STRIATA** sunt duo colliculi in quoque ventriculo laterali cerebri oblique siti, anterius septo lucido, posterius interpositis thalamis opticis separati, et plexu choroideo tecti. Substantia eorum corticalis est, intertexta pauca medullari, quae, sive ad perpendiculum, sive in linea ad horizontem parallela discindantur, sub forma striarum albarum apparet, unde haec corpora *striata* dicta sunt: in hominibus et quadrupedibus haec est fabrica. In avibus tota cinerea sunt. Nervis olfactoriis originem praebent. Ge. *Die gestreiften Hirnkörper.* Ga. *Corps cannelés.*

CORPUS VARICOSUM, vide *Varicosum corpus.*

CORRECTIO est, quando medicamini sal quoddam, aut aliud quid additur, ad effecta acceleranda: vel quando qualitas quaedam remedii, minus proficua, additis aliis emendatur. Ge. *Verbesserung.* Ga. A. *Correction.* B. *Verbetering.*

CORRECTOR STARKEYANUS est idem quod sapo chemicus, ex alcali fixo et oleo aethereo paratus. Nomen ab inventore et ab effectu habet, quem in opii et medicamentorum drasticorum viribus corrigentibus ei adscribebant.

CORRECTORIUM vel **CORRIGENS** est, quo medicamenta meliorantur, ne cuiquam noceant, et facilius assumi queant, ut quando sennae additur semen foeniculi, folia scrophulariae, vel salibus aromatica etc. Ge. *Verbesserung.* Ga. A. *Correctifs.* B. *Eene Verbeteringe.*

CORROBORANTIA, i. q. *Cardiaca.*

CORRODENTIA sunt, quae acutis acribusve suis particulis omnia, quibus applicantur, inprimis vero carnem excrescentem, edunt, et consumunt. Ge. *Aetzende Mittel.* Ga. *A corrosif.* B. *Corrosif, knaagend middel.* Vide *Corrosivum.*

CORROSIO CHYMICA est corporis misti, per res corrosivas, calcinatio. Ge. *Zerfressung.* Ga. A. *Corrosion.*

CORROSIVUM est medicamentum solida corporis animalis corrodendi vim habens, ut calx, mercurius sublimatus,

aqua fortis etc. cuius ope superflua carnis excrescentia absumitur, vel depascitur; vel apertura fit, ad pus, aut aquam effusam evacuandam, aut fonticulus excitatur. Ge. *Zernagende Mittel, Aetzmittel.* Ga. *Corrosif.* A. *Corrosive.* B. *Corrosif.*

CORRUDA prior Clus. est Asparagus sylvestris (*Asparagus acutifolius Linn.*). Dictam volunt, quod, ubi adolevit, facile corruat, decidatque. Ast cum graeca apud Theophrastum vox sit a *κορέω, verro, purgo,* inde melius derivatur; nam colligati in fasciculum trunci verrendo inservire possunt. [Ga. *L' asperge à feuilles aiguës, l' asperge sauvage.* Ge. *Der scharfblätterige Spargel.*]

CORRUGATOR SUPERCILII musculus est, qui, ab osse frontis circa radicem nasi et capite supercilii incipiens, partim cum orbiculari palpebrarum, partim cum frontali musculo continuatur, et in actione sua supercilium versus nasum deprimit, et ex utroque latere agens supercilia sibi invicem admovet, sicque corrugat. Ge. *Der Augenbraunen-Muskel.*

CORTEX est exterius tegumentum, seu cutis vegetabilium, ut et nucum, malorum granatorum, aurantiorum etc. Cortex in caulibus et ramis vegetabilium constat compage lignearum fibrillarum, laxioribus intervallis dispositarum, quae explent utriculi, quorum extimi patentibus oris suis connascentibus cuticulam faciunt. Cortici proximus est *liber,* huic, in quibusdam vegetabilibus, subest *alburnum,* quod sequitur *lignum,* includens denique *medullam,* seu utriculorum congeriem. — Item exterior substantia cinericia cerebri et cerebelli sic vocatur. Gr. *Λέπισμα, φλοιός.* Ge. *Rinde.* Ga. *Ecorce.* A. *The bark of a tree.* B. *De bast.* Vide *Cerebrum, Cerebellum.*

CORTEX CARDINALIS DE LUCO, vide *Cina cinae.*

CORTEX CARYOPHYLLOIDES, vide *Cassia caryophyllata.*

[**CORTEX COROA** s. **CORUOVA**, incertae adhuc originis, nuper ad nos allatus ex India orientali, ubi tanquam efficax remedium febrifugum et ventriculi vim roborans in usu esse narratur. Vires medicas ipsi inesse debere, iam ex sapore colligi potest, multo magis ex analysi chemica, a Trommsdorffio suscepta, quae hanc corticem continere probavit peculiarem resinam mollem, purumque principium aromatico-amarum. Vid. eius *neues Journal d. Pharm.* XXI. St. 2. p. 116—133. et *Pharmac. Centralbl.* 1831. No. 3.]

CORTEX CULILAWAN, vide *Cassia caryophyllata.*

CORTEX ELEUTHERIAE, vide *Cascarilla.*

[**CORTEX LAVOLA.** Sub hoc nomine apud aromatarios extare corticem *Anisi stellati*, narrat Murray (*appar. medic. III. p.* 566.)]

CORTEX THYMIAMATIS s. **THURIS**, vide *Thus.*

CORTEX WINTERANUS s. **MAGELLANICUS.** Nomen a *Wintero* habet, qui illum ex suo itinere ad terram Magellanicam A. 1577 in Angliam reportavit. Multi olim putarunt, illum cum canella alba unum idemque esse. Sed Cl. *Solander*, qui nuper terrarum orbem cum Cl. *Banks* circumnavigavit, arborem in freto Magellanico copiose crescentem examinavit et cum a canella alba plane differre reperit. Cortex *Canellae albae* s. *Winteraniae canellae Linn.* quae in Iamaica crescit, tenuior, grisei magis coloris, aromaticus est, eiusque sapor ad caryophyllos et cinamomum accedit. *Winteranus* vero brunum colorem ostendit, crassior est et saporem acrem aromaticum magisque adstringentem habet. Vocatur arbor sempervirens, in qua crescit, a Cl. *Solander* (Lond. Med. Inquir. T. V.) *Winterana aromatica*, sed generico charactere a priore differt. Conf. *Canella alba.* [Nunc arbor, unde cortex Winteranus verus ad nos adfertur, *Drymis Winteri* Forst. appellatur. Fere semper cum Canella alba confunditur; a qua tamen notis paulo ante enumeratis differt. Henry eius disquisitionem chemicam instituit, e qua patuit, mille eius partibus olei aetherei 5, resinae 110, principii scytodepsici et pigmenti 70, amyli 24, kali acetici, muriatici, sulphurici et oxalici, et fibrae ligneae 791. contineri.] Ge. *Magellanischer Zimmet, Wintersrinde.* Ga. *Ecorce winterane.* A. *Winters cinnamom.* B. *Witte kaneel.*

CORTEX PERUVIANUS, vide *Cina Cinae.*

CORTICALIS SUBSTANTIA CEREBRI et **CEREBELLI** est substantia eius exterior, plurimis labyrinthis et maeandris exterius dotata, tenui meninge obducta, cinericea, mollis, humidior, cingens ubique accurate totam originem alterius substantiae internae, albissimae, solidioris, exsuccae magis, quae medulla cerebri et cerebelli vocatur; ita ut haec ab illa oriri primo manifeste videatur undequaque, tam in appendicibus, ventriculis, cruribus, medulla oblongata. In interiori vero parte medullae spinalis similis est cortici recondita substantia, tota pariter ibi arteriosa, quam medullosa ambit, inversa ratione, quam in priore. Ex vasis piae matris oriri videtur. Corticalis substantia ab interiori cerebri parte medullarem, seu fibrosam, substantiam sibi vicinam habet, quae ex cortice originem ducit, ut clare in cerebello patet. Usus est fluidum nerveum secernere et e massa sanguinea excipere, ex qua per medullarem substantiam et nervos distribuitur, et per universum corpus defertur. Ge. *Die rindenartige graue Substanz des Gehirns. Die Rindensubstanz des Hirns.* Ga. *Substance corticale du cerveau.* A. *The cortical substance of the brain.* B. *Bast agtige substantie der herssenen.*

CORTUSA est planta, quae habet folia ex radice erum-

pentia, ampla, rotunda, incisa, aspera, saporis stiptici, caulibus longis adhaerentia. Ex his nascuntur caules parvi, nudi, in summitate habentes flores, quorum character est corolla rotata quinquepartita, capsula ovato-oblonga acuminata, utrinque longitudinaliter sulcata, unilocularis, bivalvis, valvularum marginibus involutis, semina continens numerosa oblonga, obtusa, parva. Radix valde fibrosa. Tota planta est valde odorata. Crescit in locis arenosis, et argillaceis: satis convenit cum auricula ursi. Dicitur et Sanicula alpina, vel montana latifolia, laciniata. *Matthiolo* vero est caryophyllatae species; sic dicta, quod a *Cortuso* primum haec planta reperta sit. [A. *The bear's ear sanicle.* B. *Italiansch cortusa.* Ga. *La cortuse de Matthiole.*] Ge. *Der italienische Bärsanickel.* Ga. *Cortuse.*

[CORYDALINA est materia peculiaris alcaloides, a Wackenrodero in radice Aristolochiae fabaceae s. cavae detectum, crystallos formans prismaticas coloris odorisque expertes, ob exiguam earum solubilitatem in aqua linguae nullum saporis sensum imprimunt, in alcohole solvuntur. Solutio alcalium more reagit. Salia inde parata admodum amara sunt.]

CORYLUS est arbuscula, quae plures habet ramos longos, flexiles, sine nodis, cortice tenui obductos. Eius lignum est tenerum, album: folia sunt ampla, sparsa, in margine dentata, acuta, in parte superiori viridia, in inferiori albescentia: flos mas constat tribus squamosis foliolis, quorum exterius binis interioribus incumbit. Ex infimo flore emergunt filamenta octo brevissima, lateri interiori squamae calycinae adnexa, cum antheris ovato-oblongis, calyce brevioribus, erectis. Omnes flores simul adnati axi longo referunt caudam cati. Est ergo flos amentaceus (Monoec. Polyandr.) Flos foemina in eadem planta, loco diverso a mare nascitur, constans calyce diphyllo, coriaceo, margine lacerato, erecto, longitudine fructus, sub florescentia prae parvitate vix manifesto, includente germen subrotundum minimum, cui styli duo setacei, calyce multo longiores, colorati, stigmata simplicia; germen demum fit nux subovata, basi derasa, apice parum compressa, parum acuminata, arcte calyci inclusa. Radix longa, crassa, robusta. Species maxime frequens est: *Corylus avellana* stipulis ovatis obtusis *Linn.* Corylus sylvestris *Bauh.* Usus fructuum vix nisi cibarius est. Sunt, qui oleum expressum in odontalgia ut anodynum commendent. E ligno coryli olim virgae divinatoriae parabantur. Oleum destillatione e ligno coryli eductum est *Oleum Heraclinum Rulandi,* cui summae contra epilepsiam et vermes vires attributae sunt. Nec minus viscus in corylo nascens antiepilepticus creditur. Haec arbor crescit in sylvis, atque eius fructus nux avellana et λεπτοκάρυον dicitur. Fortasse

erit vox corrupta ex *καρύα*, *nux*, cum *κα* sit mutatum in *κό*, *ρυ*, manet, deinde a in us, hinc *Corylus.*! Ge. *Haselnuss, Haselstaude, Haselstrauch.* Ga. *Noisetier, noisettier, coudrier.* A. *Haselnut-tree, hasse-tree, filberd-tree.* B. *Hazelaar, hazelnoet-boom.*

CORYMBI sunt summitates hederarum, velut uvae dependentibus acinis coactae. Transfertur tamen vox ad multos herbarum fructus, et adhibetur ad indicandam formam orbicularem, quam flores, vel fructus plures in quibusdam plantis constituunt. Vel *Corymbus* fit ex *spica*, dum singuli flores petiolis propriis instruuntur, situ elevato proportionali.

CORYMBIA, CORYMBOS, CORYMBE est hedera arborea, sic dicta, quod supra arborum capita adscendat. Derivatur secundum Eustath. a *κάρα, caput:* [secundum Krausium nonnisi amplificata et elegantior forma est vocis *κόρυνς, κόρυνος, κόρυνβος, κόρυμβος.*]

CORYMBIFERAE PLANTAE vocantur, quae florem compositum discoidem habent, et quorum semina non papposa sunt. Vel in genere, quae corymbos ferunt.

CORYPHE est graecum *κορυφὴ*, *vertex capitis.* Item digitorum extremitas interior iuxta ungues. [Item in corde basi opposita pars, seu apex. Oribas. *anat. p.* 80. *οὐ γὰρ, ὥσπερ ἡ βάσις ἀυτῆς (καρδίας) ἀκριβῶς ἐστὶ μέση τῶν τοῦ θώρακος, ὅυτω καὶ ἡ κορυφή.*]

CORYZA sive **GRAVEDO** est succorum nostri corporis, ab externo frigore, inspissatio, unde in minimis vasculis, ubi hi alluunt, fit obstructio; vel ab eadem causa vascula contrahuntur, hinc a liquido suo inflammantur, quod cum facillime fiat in locis, ubi continuo alluit aër, tota membrana pituitaria a *Schneidero* descripta, nares etc. investiens afficitur, unde ex glandulis eius folliculosis fit liquoris acris et salsi accumulati largior defluxus, qui sensim spissior factus sensum obstructionis in suprema narium parte excitat. Si nulla fiat seri accumulati excretio, proprie *gravedo* dicitur. Sic et glandulae pulmonarem fistulam perreptantes ob accumulatum viscidum, vel acrem succum excitant tussim et *catarrhum.* Coryza est vel sine, vel cum febre. Vide *Catarrhus.* Ge. *Schnupfen, Fluss.* Ga. *Enchiffrenement, rhûme du cerveau.* A. *Cold, rhume, pose.* B. *Verkoutheid, de snuf, zwaarhoofdigheid, druyping van de neus.*

COS VINUM est vinum, quod insigni colore, odore et sapore pollet. Prior enim litera C significat colorem, media O odorem, et ultima S saporem.

COSMETICA sunt medicamenta externa, illiniendo applicata, cutim dealbantia et emollientia, ad pulchritudinem illi conciliandam et conservandam; ut oleum tartari, lac virginis, dissolutio ex mercurio sublimato, sulphure, cam-

phora, etc. A *κοσμέω, orno.* Ge. *Schminkmittel.* Ga. *Cosmetiques.* A. *Cosmeticks.* B. *Blanketzel.* Vide *Comtoria.*

COSTAE. Gr. *Πλευραὶ, σπάθαι.* Sunt illa ossa, quae arcuata, oblonga, in medio longe plus depressa, quam in assurgentibus extremis, una cum aliis partibus thoracem constituunt: exterius convexa, interius concava et magis laevia, in utroque margine aspera. Posterius connexionem cum vertebris dorsi, anterius vero cum sterni cartilaginibus habent: numero in homine in quolibet latere duodecim sunt: septem superiores verae, seu potius longae, quinque inferiores spuriae, seu breviores dicuntur. Item *νόθαι πλευραὶ* quatuor vocantur Polluci *l. c. μαλθακαὶ, χονδροειδεις ἄκανθαι.* Latitudo earum varia est, ut quae in superioribus digiti latitudinem excedit, in inferioribus longe minor sit. Longitudo quoque diversa est; mediae quippe sunt maximae, superiores et inferiores minores. Constant partim ossea, partim cartilaginea substantia; haec in parte anteriori, illa in posteriori. Costarum pars latior *palmula* dicitur, *πλάτη Poll. onom. II.* 181. sq., angustior, quae spinae vertebras attingit, *remulus, κωπίον. Polluci l. c.* 167. *μεσοπλεύρια* s. *μεσόπλευρα* costarum spatia intermedia dicuntur. Costarum usus est, viscera vitalia, cor scilicet et pulmones, includere et defendere, ita tamen, ut alterna expansio et constrictio thoracis admittatur. Nec minus pluribus musculis insertionem praebent. Ge. *Die Ribben.* Ga. *Côtes.* A. *The ribb's.* B. *Ribben.* — Costae etiam dicuntur margines ossis scapulae, et ossis ilii.

COSTAE dicuntur etiam petioli, eiusque ramorum in dorso foliorum apparentes eminentiae.

COSTUS est herba odorem spirans; nomen accepit *ἀπὸ τοῦ κοσμεῖν*, ab ornando, quod odoris sui fragrantia sensus decorat; duplex in officinis prostat, *albus* et *niger;* nominatur etiam mentha *saracenica* et *graeca,* Straboni *costarium.* Vocatur alias *Mentha* corymbifera, a dispositione florum et odore: item herba S. Mariae, s. *Balsamita,* ubi vide.

COSTUS AMARUS, s. ARABICUS est radix exoticae plantae, arbusculae sambuco satis similis, oblonga, pollicis crassitie, gravis, compacta, coloris buxei flavescentis extus, intus rubri, saporis acris, amari, aromatici, grati, subdulcis, odor eius, si in ignem coniicitur, sat gratus. Arbor est *Costus Arabicus Linn.* (Monandr. Monogyn.) cuius corolla interior inflata, ringens, labio inferiori trifido; capsula subrotunda, coronata, trilocularis, trivalvis, polysperma. Tres Costi existere putant species, Arabicum, dulcem, et amarum; sunt, qui volunt has tres species inter se non differre, nisi ratione aetatis. Adfertur ad nos costus ex India orientali, et ob qualitatem calidam et aromaticam, virtute stimulante, calefaciente, diaphoretica et emmenagoga gaudet. Urinam violaceo odore imbuit. Plura electuaria officinalia

ingreditur. Pro *Costo dulci* vulgo in officinis canellam albam exhibent. Ge. *Costwurzel.* Ga. *Costus arabique.* A. *Sweet smelling costus.* B. *Kost.* Arab. *Kast* et *Kost.*

COSTUS CORTICOSUS, vide *Canella alba.*

COTINUS est arbuscula, sex, vel septem pedes alta, cuius lignum est flavum, ramos dimittens rotundos, cortice rubicundo et obscuro instructum. Folia sunt ampla, venosa, fere rotunda, in longo pedunculo. Calyculus exiguus, quinquefidus; flosculus rosaceus, pentapetalus, in ramulis capillaceis: (Pentandria Trigyn.) inter villos ramosos: ovarium fit fruçtus orbicularis, duro putamine impartibili tegens semen triangulare, coloris rubicundi, fusci aut nigri. Radix lignosa. Haec arbuscula crescit in montibus. Dicitur etiam *coccigria*, a *κόκκος*, *granum*, et *ἄγρια*, *sylvestris*, quasi grana sylvestria. [Hanc etymologiam falsam iudico, quoniam cum in coniunctione duarum vocum insolens est primae literae posterioris vocis apocope.] Usus ligni maxime tinctorius est. Sunt, qui decoctum foliorum gargarismatis loco adhibendum commendent. Nascitur in Italia, Gallia meridionali, et, ut videtur, etiam in America. Nomen forte ab Insula Hispaniae, Cotinusa, post Gades; ubi oleaster, seu cotinus, in magna copia alitur. Ge. *Färberbaum, Gelbholz, Parückenbaum.* Ga. *Fustet, olivier sauvage.* A. *The wild olive-tree.* B. *Wilde olyf-boom.* Vide *Coccigria.*

COTONEA, CITONIA, et CYDONIA MALUS, *Pyrus cydonia Linn.* (Icosandr. Pentagyn.) foliis integerrimis, floribus solitariis; Cotonea malus *Bauh.* est arbor, quae habet lignum tortuosum, durum, pallidum, albescens, corticem mediocriter crassum, satis politum, externe coloris cinerei, interne rubicundi; folia mali, integra, albescentia, in parte inferiori lanuginosa; flos est rosaceus, quinque, vel plurimis petalis in orbem positis constans, cuius calyx abit in fructum turbinatum, carnosum, in loculamenta divisum seminibus plurimis, glutinosis, oblongis, et callosis foetum. Hic fructus, mense septembri, vel octobri, maturescens, saporem habet adstringentem, et qualitatem acido-stipticam; hinc viribus gaudet inspissantibus, adstringentibus et refrigerantibus, et vario modo coctus, aut praeparatus, in nausea, vomitu et diarrhoea adhibetur. E seminibus aqua calida mucilago extrahitur, egregie demulcens. Haec arbor abunde in regionibus montosis Danubio adiacentibus provenit. Apud nos in hortis colitur. Sic dicta est a Cretae oppido, unde primum advecta est. *Cotonea* vero a Sidonte, Corinthi vico, nominata est; primus Cato illud nomen dedit: quibusdam, quod mala eius cotone, seu lana quadam, tegi videantur. Ge. *Quittenbaum.* Ga. *Coignassier, coignier.* A. *The quince-tree.* B. *Quee-boom, quee-appel-boom, quee-beer-*

boom, [quod nomen tamen illi inprimis varietati competit, quae formam oblongam, pyriformen prae se fert.]

COTONIUM, COTONYUM, COTUM, vide *Xylon*.

COTULA est chamomillae species, quae in duas dividitur, quarum una dicitur cotula foetida, sive chamaemelum foetidum, *Anthemis Cotula Linn.* quae habet folia chamomillae vulgari similia, odore abominabili, gustu amaro. Gr. *Κυανθεμὶς, κυνοβοτάνη*. Ge. *Krötenblume, Krötendill, Hundsblume, stinkende Kamille.* Ga. *Camomille puante.* A. *Mayweed.* B. *Padde bloemen, stinkende Kamillen.* — Altera species dicitur Cotula non foetida, *Chrysanthemum inodorum* [*leucanthemum?*] *Linn.* et a foliis cotulae foetidae distinguitur solo narium iudicio, sapore amaro; vocatur et chamomilla inodora, it. buphthalmum. Ge. *Kuhdille, Kuhauge, grosse Wucherblume, grosse Gänseblume.* Ga. *Oeil de boeuf, la marguerite grande.* A. *The oxeye daisy, the meadow chrysanthem.* B. *Koe-dille, koe-oog, ganzebloome, kalfsoogen.* — — Datur et tertia species Cotulae, quae est flore luteo radiato, sive Chrysanthemum tenuifolium boeticum, sive Buphthalmum tenuifolium, folio millefolii; seu *Anthemis valentina Linn.* nomen, quod ei Thusci indiderunt, satis declarat: *Cautam* enim appellaverunt, unde diminutivum *cautula* deductum est, et tandem corrupta voce *cotula*. A *καίω, uro*, quod illi, qui in campis alvum exonerant, et deinde hac herba sedem abstergunt, paulo post intolerabili vexentur ardore. Alii a cote denominationem trahunt, quia forte quibusdam in locis cotibus, seu rupibus, innascatur. Ill. *Linnaeo Cotula* est proprium plantae genus (Syngenes. Polygam. superfl.) inter matricariam et anacyclum medium locum occupans, cuius characteres sunt: receptaculum nudum, semina marginata; corollulae disci quadrifidae, radii fere nullae. Septem eius enumerantur a *Linnaeo* species. Ge. *Laugenblume.* Ga. *Fausse camomille.* A. *May-weed.* — Vires eaedem, ac chamomillae. Usus florum tinctorius est.

COTYLA ATTICA pendet uncias novem, ut hemina Italica. *Cotyla italica* vero est libra mensuralis unciarum XII, vel capit semisextarium.

COTYLE, seu **COTYLA** est *acetabulum*, seu cavitas ossis coxae, quae caput ossis femoris excipit, vel in genere profunda cavitas articulationi serviens. Gr. *Κοτύλη*, [Oribas. *anat. p.* 130. *τῶν ὑποδεχομένων τὰς κεφαλὰς κοιλοτήτων ἡ μὲν βαθυτέρα, κοτύλη καλεῖται.*] *γλουτὸν*, *Theocr. interp.* [In qua opinione Blancardus in errore versatur; nam *γλουτὸν* adeo non cavum, ad recipiendam alius ossis protuberantiam aptum, significat, ut potius tantum aut de natibus, aut de trochantere maiore ossis femoris a medicis graecis, v. c. Oribasio (*anat. p.* 164.), Rufo Eph. *de part. c. h. p.* 52. adhi-

beatur.] Ge. *Die Pfanne.* Ga. *La cavité cotyloide.* A. *The cavity in the hip-bone.* B. *Het heupen-beens hol.*

COTYLEDON, i. q. *Cotyle.*

COTYLEDON; pluribus plantis hoc nomen imponitur, quae apud *Linnaeum* vel ad *crassulae* genus, vel ad *saxifragam* (ut *Saxifraga cotyledon eiusd.*) pertinent. Proprie tamen est plantae genus calyce monophyllo, semiquinquefido, acuto minimo instructum. Corolla est monopetala campanulato-tubulata, semiquinquefida, laciniis revolutis; nectarium componitur e squama concava, ad basin singuli germinis singula (Decandr. Pentagyn.). Ex calyce surgunt pistilla, quae infimam floris partem perfodiunt, abeuntque deinde in fructum, ex quinque vaginulis constantem oblongis, ventricosis, acuminatis, in capitulum collectis, a basi ad apicem dehiscentibus, ac semine foetis ut plurimum minutissimo. Eius plures dantur species et varietates, quae in Africa potissimum habitant. Sic dicitur, quod folium habeat instar vasculi excavatum, quo solebant veteres haurire, vel quod sit instar coxendicis concavum: κοτύλη enim est cavitas dicta coxae, in qua os femoris capite suo rotatur. A κέω, *iaceo, positus sum.* [Passow (*gr. Lex.*) derivationem vocis inter κόττα, *caput*, et κοῖλος, *cavus*, fluctuare contendit. Praestant haec iis, quae Krausius de propinqua affinitate, inter κοτύλη et κόρυς, κόραξ, κυβέλη etc. intercedente, protulit.] Vocatur item γῆς ὄμφαλος, quod veluti oculus, seu umbilicus, densioribus cingitur foliis, adinstar maioris sedi. Ge. *Nabelkraut.* Vide *Acetabulum.*

COTYLEDONES, seu **ACETABULA UTERINA**, vel *πλεκτάναι* et *εκφύσεις κεραῖαι*, sunt glandulae per externam foetus membranam, seu chorion dispersae, quae succum nutritium foetui alendo ex utero segregant. Sed hoc locum tantum habet in quibusdam animalibus quadrupedibus, praecipue unum tantum foetum gerentibus: in mulieribus vero placenta uterina earum vicem gerit. Item significat venarum uteri hiantium oscula, vasculis placentae inserenda, quae acetabulorum et cotyledonum nomine veniunt. A foliorum cotyledonis herbae similitudine nomen sortiuntur. Ge. *Mutterdrüsen.* Ga *Cotyledons.* B. *Busjes, knopjes, byvoegsels.*

COTYLEDON botanicis dicitur corpus laterale seminis, seu ipsi hilo adiacens bibulum, et caducum, placentae quasi munere fungens, seu folium seminale; hinc monocotyledones dicuntur plantae, quarum semini folia seminalia solitaria sunt, dicotyledones vero, dum iis duo sunt folia seminalia. Ge. *Samenkuchen, Samenlappen, Samenblättchen.* Ga. *Cotyledons, gâteaux séminaux, lobes séminaux.*

COURAP scabies quaedam Indica est, impetiginem, aut herpetem referens.

COURBARIL, vide *Anime gummi.*

COXAE OS, Celso [VIII. c. 1.], aliis *innominatum, coxendix* Varroni, ἴσχιον Hesychio [Oribas. *anat. p.* 162.] dicitur. Cum suo pari interventu cartilaginis anterius, et posterius utrique lateri ossis sacri iunctum, cavitatem conficit, quae *pelvis* vocatur. Componitur in infantibus ex tribus ossibus distinctis, quorum superius vocatur *ilium*, inferius *ischium*, anterius *os pubis*. Haec per cartilagines sibi invicem coniunguntur in medio insignis cavitatis, quae *acetabulum* dicitur, quod proinde tribus his ossibus commune est; sed in adultis ita in unum coalescunt, ut pristinae distinctionis vestigium vix relinquatur. Ge. *Das ungenannte Bein, das Hüftbein.* Ga. *La hanche.* A. *The hip* vel *huckle bone*, or *the haunch.* B. *Het heupenbeen, ys-been.*

COXENDIX, i. q. *Coxa* et *Ischium*.

CRAMA [CROMA, et CHRAMA, delenda; neutrum enim graeca lingua novit.] est mixtio cuiuscunque rei, sive medicamenti, sive elementorum. [Zonar. *lexic.* exponit per τὸ μάγμα.] A κεράννυμι, *misceo.* Denotat etiam vinum multa aqua dilutum, [ut Plutarch. *de sanit. tuend.*] Ge. *Eine Vermischung, Vermengung.* Ga. *Mixtion, melange.* A. *Mingling*, or *mixture.* B. *Een mengsel, vermenging.*

CRAMBE est planta, quae habet folia brassicae rubrae, sed magis crassa, magis carnosa, visui gratiora, circa margines undulata, et veluti crispa, saporis non ingrati. Ex foliis nascuntur caules, qui in summitate habent flores cruciformes, quatuor scilicet petalis constantes; ex quorum calyce surgit pistillum, quod deinde abit in fructum, seu testam unicapsularem, bifariam dehiscentem, semine foetam ut plurimum oblongo. Crescit haec planta circa loca maritima. Crambe est vox graeca significans brassicam, sed cum hac male confunditur: nam brassica est aliud genus plantae, hinc a *Tournefortio* optime a se invicem distinctae, et nomen brassicae, sive crambes, hic retentum est ob defectum vocabulorum. — *Crambe* tamen apud *Linn.* denotat proprium plantae genus, (Tetradynam. siliculos.) cuius characteres sunt: Filamenta quatuor longiora apice bifurca, altero antherifero; bacca sicca, globosa, decidua, monosperma; et cuius tres, vel quatuor species reperiuntur. Dicitur quasi κοράμβη παρὰ τὸ κόρας ἀμβλύνειν, quod oculorum pupillas, quas Gr. κόρας vocant, hebetet obtundatque. Sed alii dici volunt a κάρα, quia brassica capitata est. Et alii ita vocatam asserunt, quia τῷ κόρῳ ἀντιβαίνει, *quod crapulae adversetur*, [quam etymologiam reliquis praefert Etym. M. p. 534. addita causa, ὅθεν καὶ πρῶτον ἐν τοῖς συμποσίοις δίδοται.] Vide *Brassica.* Ge. *Seekohl.* Ga. *Chou-marin sauvage d'Angleterre.* A. *Sea cabbage.* B. *Krulkool.*

[**CRAMERIA TRIANDRA** frutex est, ad class. IV. ord. 1. systematis Linnaeani pertinens, in America meridionali, in-

primis in Peru crescens, cuius incolae quoque nomen ipsi *Ratanhiae* imposuerunt. Ruizius primus eius vires, quae radici insunt, adstringentes tonicasque cognitas nobis reddidit. Cum in decocto, tum in extracti forma solet adhiberi. Secundum analysin chemicam, a Vogelio institutam, centum radicis partes continent fusci principii, quod scytodepsicum paulo immutatum est, 40; muci 1, 5; amyli 0, 5; fibrae ligneae 48; aquae et iacturae 10. Acidum peculiare, quod Peschierius in hac radice invenisse sibi visus est, ab aliis chemicis detegi haud potuit. Vid. Hipol. Ruiz. *a dissertat. of the root of Rataniah.* Lond. 1813. 8. teutonice versa in *Neue Samml. auserl. Abh. II. p.* 375—409.

CRAMPUS dicitur subitanea, fugax, dolorifica musculi rigiditas. Ge. *Der Krampf.* Ga. *La crampe.*

CRANIA est cornus, arbor. A *κράνον, caput,* quod capitatum fructum ferat, vel, quod instar calvariae duri sunt rami. Vide *Cornus.*

[CRANIOLOGIA, a *κρανίον, calvaria,* et *λέγω, loquor,* et Cranioscopia, a gr. *κρανίον,* et *σκοπέω, disquiro,* est ea doctrina, quae e capitis, calvariaeque conformatione, variisque in hac conspicuis sive protuberantiis, sive superficiei depressionibus de variarum cerebri partium maiore minoreve evolutione, indeque pendentibus animi dotibus iudicium seu potius coniectura deducere nos docet. Gallius, Vindobonensis quondam medicus, hanc cranioscopiam in artis veluti formam redegit, et opere sat amplo: *Anatomie et physiologie du système nerveux en génér.* et *du cerveau en particul.* Par. 1810—20. 4. voll. IV. exposuit.]

CRANIUM est compages octo ossium capitis, ea ratione inter se connexorum, ut ad motum plane inepta sint, ad quod pertinent ossa frontis, sincipitis, occipitis, temporum, sphenoidis, et cribriforme. Non tantum cavitatem format, in qua encephalum continetur, sed etiam sese habet [Oribasio (*anat. p.* 8.) auctore,] velut *κράνος, galea,* quia cerebrum ab externis iniuriis defendit; superior eius pars ex diplomate, sive duplici tabula, constat, cuius superior, pericranio tecta, crassior; interior tenuis et fragilis est. Utrique interiecta est substantia osseo-spongiosa, seu cellulosa, quae *Diploë* vocatur. Ab aliis calva et calvaria appellatur. Vide *Calva.* Forte a *κείρω, tondeo.* Ge. *Die Hirnschale.* Ga. *Le crâne.* A. *The skull.* B. *Het bekkeneel, hersen-bekken, hoofd-pan, hersen-pan, hooft-scheetel.*

CRAPULA, Gr. *κραιπάλη*, est capitis dolor, cum sensu gravitatis circa locum ventriculi ex voracitate, et praecipue nimio vini usu, contractus. [*Κραιπάλην* ex *κάρηνον, caput,* et *πάλλεσθαι, concuti,* dictam esse tradit Galen. ad *aphor. Hipp. V.* 5.] Ge. *Hauptwehe vom vielen Trinken.* Ga. *Crapule, yvresse.* A. *Gluttony* or *a surfeit.* B. *Verbuistheit.*

CRASIS, sive **TEMPERAMENTUM** est mixtio ex convenienti qualitatum constitutione, vel singularis humorum constitutio, prout aquea, biliosa, sanguinea, vel atrabiliaria pars, seu in genere partes massam humorum constituentes, magis, vel minus, in iis abundant. Temperamentum dicitur veteribus simplex, vel compositum. *Simplex*, cum una tantum qualitas excedit, ut calidum, frigidum, humidum, siccum, salsum, acre, etc. *Compositum*, cum plures qualitates eminent, ut calidum et siccum, calidum et amarum, salsum et acre, acidum et frigidum, acidum cum acrimonia, etc. Item alia crasis est *insita*, quae partibus inhaeret; alia *influens*, quae a spiritibus et sanguine in partes influit: estque *moderata*, vel *immoderata: totalis*, vel *partialis: nativa*, vel *adscititia: permanens*, vel *fugiens:* ad *pondus*, vel ad *iustitiam*, et sic fingebantur plurimae differentiae, quae vix ullius momenti sunt. A *κεράννυμι, misceo.* At cum crasis tantum fluidorum mixtionem concernat, non sufficit ad temperamentorum, eorumque differentiae explicationem, quippe in qua etiam solidorum conditionem respicere necesse est. Vide *Temperamentum.* Ge. *Die Mischung der Säfte.* Ga. *Constitution, temperament.* A. *A temperament*, or *constitution.* B. *Getempertheid, temperament, evengematigdheid; vermenging.*

CRASSAMENTUM vocatur placenta, quae in sanguine e vena misso coit et a sero distincta est. Constat ex lymphatica coagulabili sanguinis parte et cruoris globulis, a quibus ruber et nigricans eius color pendet. [Placenta s. insula sanguinis e vena missi e duplici materie, pigmento et fibrine, composita est. A pigmento color sanguinis ruber pendet. In eius naturam nuper accuratius inquisitum est. Nam cum essent, qui vulgarem sententiam, ferrum sanguini purpureum impertire colorem, in dubium vocarent, et peculiare principium, *erythrogenium*, coloris sanguinei causam assumerent, medica Gottingensis facultas 1824. praemio proposito ad hanc quaestionem experimentis extra omnem dubitationem ponendam medicinae cultores invitavit. Io. Fr. Engelharti commentatio *de vera materiae, sanguini purpureum colorem impertientis, natura.* Gott. 1825. 4. praemio ornata est. — De altera parte, placentam sanguinis constituente, vid. FIBRINE.] Ge. *Der Blutkuchen.*

CRASSULA est Telephii species, sic dicta, ob folia solito crassiora: ut et vermicularis, eandem ob similitudinem *crassula* vocatur *minor.* *Crassula* etiam indicat plantae genus, (Pent. Pentag.) cuius characteres apud *L.* sunt: Calyx pentaphyllus, corolla pentapetala; squamae quinque nectariferae ad basin germinis; capsulae quinque, oblongae, acuminatae, compressae, longitudinaliter introrsum dehiscentes, polyspermae. Species numerosae in Africa, et praeci-

pue in Aethiopia, proveniunt. Apud nos in hortis, et nonnullae species sat operose coluntur. Ge. *Dickblatt.* Ga. *Crassule.* A. *Live-ever, the lesser orpine.* B. *Dikblad.*

CRATAEGONON herba cerealis videtur et affinis melampyro, cuius usus et esus est semen vividum et genitale reddere. Id enim τὸν γόνον κρατεῖν significat, semen robore acuere et quasi viribus imbuere.

CRATAEGUS est plantae genus, (Icosandr. Digyn.) cuius characteres sunt: Calyx quinquefidus, corolla pentapetala, bacca infera disperma. Inter plures species etiam huc pertinet *oxyacantha.* Ge. *Weissdorn, Mehlfässchen.* Ga. *Epine blanche.* A. *White thorn, common hawthorn.* — C. *torminalis.* Ge. *Darmbeeren, Arlsbeeren.* Ga. *Alizier.* A. *Wild service.* — C. *Aria.* Vide *Aria,*— et C. *Azarolus Linn.* foliis obtusis, subtrifidis, dentatis; Mespilus apii folio laciniato *Bauh.* Ge. *Azarolbaum.* Ga. *Azérolier.*

CRATICULA est instrumentum chymicum ex bacillis ferreis quadratis digitalis crassitudinis, iuxta se in acutum ita positis et iunctis, ut semidigitale spatium inter illos intersit, factum, focis conficiendis, carbonibus sustentandis inserviens. Ge. *Ein Rost.* Ga. *Un gril.* A. *Grid-iron, grate.* B. *Een rooster.*

CREA est tibiae anterior pars. Dicitur et *Ocrea.* Vide *Tibia.*

CREMASTER *musculus* est stratum tenue fibrarum muscularium, quod oritur a magna parte inferiore, anteriore spinae ossis ilium, obliquo descensu adnascens carneis fibris ad marginem anteriorem descendentem ossis ilium, versus os pubis, nec minus *ligamento Fallopii,* et fibris musculi oblique descendentis: unde antrorsum, deorsum, oblique se expandit, lateralia, et anteriora tunicae vaginalis amplectitur, dum a parte anteriore ossium pubis, post vaginalem tunicam, fibrae carneae ortae, recta dimissae deorsum, se applicant parti posticae tunicae vaginalis, et ita simul formant musculum cavum, undique accurate clausum, cuius expansio a nonnullis *membrana erythroidea* vocatur. Hic tunicam vaginalem testemque elevat, sustinet et comprimit. A κρεμάω, *suspendo.* Ge. *Der Hebemuskel der Hoden.* Ga. *Muscle cremaster.* A. *The cremaster muscle.* B. *De opschortende spieren.*

CREMOR proprie quidem sumitur pro parte butyracea lactis, Ge. *Milchrahm.* Ga. *Crême.* A. *Cream* —— Aliquando tamen etiam spissum hordei decoctum significat.

CREMOR CALCIS est terra calcarea ex aqua calcis instar cuticulae fluidi superficiem obducens.

CREMOR TARTARI, vide *Tartarus.*

CREMOR THERMARUM est terra calcarea, vel sele-

nitica, quae, si aqua thermarum nonnullarum, v. c. Carolinarum, frigida fit, ab ea separatur. Ge. *Badeschaum.*

CRENAE sunt quaedam in extremis oris incisurae, a quibus crenata herbarum folia vocantur, hoc est serrata, et per ambitum secta. Differunt tamen incisurae *crenàtae* a serratis, quod illae obtusiores. Vel exactius *crenata* dicuntur folia, margine incisuris sine respectu extremitatis secto, *serrata* vero, margine inciso, omnibus incisuris respicientibus extremitatem.

CREPATURA, a *crepo*, est quando hordeum, aut aliud quid coquitur, donec crepet. Ge. *Aufspringen.*

[**CREPITATIO** est ille strepitus, quem aut os longum fractum producit, quando fracturae superficies sibi invicem atteruntur, aut percipimus, quando fluidum aëriforme, in telam cellulosam effusum, ex uno loco in alium propellitur. Ge. *Knistern.*]

CREPITUS LUPI, i. q. *Bovista.*

CRESSIO, vide *Cardamon.*

CRETA, *Calx creta* solubilis, impalpabilis, cohaerens *Linn.* Creta cohaerens solida *Waller.* Est terra mineralis, alba, calcarea, in omnibus acidis, praeter vitriolicum, solubilis, in igne in calcem abiens, addito sale alcalino vitrescibilis, in plurimis montibus Europae reperiunda. Hanc partim primigeniam esse, partim ex decompositione silicum nasci creditur. Vires sunt absorbentes et calcareae; hinc acidum primarum viarum absorbet, cum eo tamen in austeram et stipticam miscelam abiens. Externe erysipelati imponitur. Ge. *Kreide.* Ga. *Craye.* A. *Chalk.*

[**CRETINISMUS** est ea hominis conditio, cui qui subiecti sunt, una cum insigni externarum partium deformitate, animi facultatum, ratiocinii, imaginationis memoriaeque usu penitus destituuntur. Cons. Frc. Em. Fodéré *essai sur le goitre* et *le crétinage.* Par. 1802. 8. et A. E. Iphofen *der Cretinismus, philos. u. med. untersucht.* Dresd. 1817. 8. Voll. 2.]

CRIBRATIO est pulveris tusi per cribrum dimissio, seu materiae tenuioris a crassiore ope cribri separatio. Ge. *Das Sieben.* Ga. *Criblement.* A. *Sifting*, or *searcing.* B. *Zifting, teemsing.*

CRIBROSAM MEMBRANAM nonnulli telam cellulosam dicunt.

CRIBROSUM OS, vide *Ethmoides.*

CRIBRUM, Gr. ἠθμὸς, κόσκινον est instrumentum ex lana, linteo, cannabe, serico, seta, etc. quo olea, liquores, etc. percolantur, vel pulveres traiiciuntur; atque est vel rarum vel densum, apertum vel clausum. Ge. *Ein Sieb.* Ga. *Crible, tamis, etamine.* A. *A sieve*, or *searce.* B. *Zifte, teems.*

CRIBRUM BENEDICTUM ANTIQUORUM. Veteres

in renibus duas cavitates finxerunt secundum longitudinem sitas: unam supremam, in quam sanguis serosus ex vasis renalibus effundatur: alteram infimam, quae transversa quadam membrana distingui putabatur instar cribri angustissimis foraminibus pervia. Unde *colatorium* vocarunt, et *benedictum cribrum,* per quod voluere percolari serum in ureteres, sanguinem vero probum remanere pro nutritione renum.

CRICOARYTAENOIDES sunt musculi, utrinque duo, lateralis scilicet et posterior, a cartilagine cricoide, sive annuliformi profecti, qui cartilagini arytaenoidi inseruntur, quam, dum retrorsum atque exterius abducunt, rimam quoque laryngis dilatant. Ex *κρίκος, annulus, ἀρυτὴρ,* vel *ἀρύταινα, haustrum,* vasis genus, et *εἶδος, forma.* Ge. *Die Muskeln des Ringknorpels.* Ga. *Muscles cricoarytenoidiens.* A. *The cricoarytenodes muscles.* B. *Des rings spleet-spieren.*

CRICOIDES est capitis laryngis cartilago annuliformis, thyroideae subiacens, capitula habens in superna ora, quibus laeves sinus in utriusque arytaenoidis basi respondent, adeo ut mobili articulo inter se committantur. Ex *κρίκος, annulus,* et *εἶδος, forma.* Ge. *Der ringförmige Knorpel des Kehlkopfs.* Ga. *Cartilage cricoide.* A. *The ringlike cartilage,* or *gristle.* B. *Het ringwys kraakbeen.*

CRICOPHARYNGEUS musculus est pars constrictoris inferioris pharyngis.

CRICOTHYROIDES s. **CRICOTHYREOIDEUS** est par musculorum ab annulari cartilagine ortum, et in scutiformem terminatum, nonnihil oblique movendo rimulam laryngis dilatat. Ex *κρίκος, annulus, θυρεὸς, scutum,* et *εἶδος, forma.* Ge. *Der Muskel des Ring- und Schildknorpels.* Ga. A. *Crico-thyroidiens.* B. *Des rings schild-beens spieren.*

CRIMNOIDES, seu **CRIMNODES** est urina, cui crassa et farinacea sedimenta insunt. A *κρίμνον, farina,* et *εἶδος, forma.* [Vide Foësii *oec. Hipp. p.* 356.] Ge. *Ein trüber Urin.* Ga. *Urine farineuse.* A. *Urine with a thick sediment like to meal.* B. *Meelachtige pis.*

CRINALE est instrumentum quoddam chirurgicum, ophthalmicum, in aegilopis cura ab F. ab *Aquapendente* commendatum. [Crinale propterea hoc volsellae genus appellatum est, quod inter alia quoque ad pilos palpebrarum, versus oculi bulbum directos, eumque irritantes eradicandos eo utimur. Figuram instrumenti exhibuit Scultetus in *armament. chirurg.* tab. IV. fig. 1.]

CRINIS seu **PILUS** corpus notissimum est, teres, solidum, filamenti instar, quod facillime in quamcunque partem flectitur; microscopio perlustratum, transparens est, saepe nodosum; extremitas eius instar penicilli haud raro fissa. Radix, sive bulbus, ob figuram sic dicta, intra cutim

reconditur, verosimiliter cava est et vasculosa, ut pennae avium in radicibus, quae vasculosa pars folliculo includitur, in setis et maioribus pilis conspicuo. Oriuntur pili ex ipsis pinguedinis interpositis glandulis, vel folliculis. Defendendae cuti et firmandis poris inserviunt in cute, ut et in aliis partibus, ut in cavo narium anteriore etc. Dividuntur in capillos, in crines et pilos. Ge. *Das Haar.* Ga. *Cheveux.* A. *Hair.* B. *Hair.*

CRINON, *Lilium*, dicitur et *κρίνος*. A *κρίνω, secerno,* quod folia eius sint distincta, vel a *κρίνω, iudico;* est enim *κριτήριον* et indicium veris: vocatur et *λείριον.* Vide *Lilium.* — Apud *Linnaeum* singulare plantarum liliacearum genus (Hexandr. Monogyn.) *Crinum* vocatur.

CRINONES sunt vermiculi cutanei, qui et a nonnullis *dracunculi* vocantur. Sunt autem vel vermiculi veri ad Chaos *Linn.* referendi, quorum corpus liberum, uniforme, redivivum, artubus sensusque organis externis nullis est: vel insecta exigua ex *acarorum* genere, in cute nidulantia; vel pili asperiores sub cute latentes, hancque irritantes; vel, quod frequentissimum, smegma cutaneum, in ductibus excretoriis inspissatum, sicque in vermis formam compactum, extremitate ab aëris contactu nigrescente, sicque caput mentiente. Infestant praecipue tenellos, in quorum cura non satis munditiei studetur. [Cons. *Memoria sopra i crinoni* del Sign. Bart. Patuma. Gorizia 1785. 8. ... Wolf d. i. *d. crinonibus.* Lips. 1789. 4. Bassignot in Mém. de l'ac. roy. de médecine to. 1. p. 173.] Ge. *Mitesser.* Ga. *Crinons.* B. *Wurmen.*

CRINONIA, i. q. *Crinon.*

CRISIMA sunt signa decernentia, iudicantia. A *κρίνω, iudico.*

CRISIS veteribus erat subita et repentina mutatio in morbo, ad salutem vel ad mortem contingens. Aliquando significat humorum secretionem. Sed magis frequens et usitata est illius acceptio pro iudicio, super morbum habito, et pro excretione subita materiae morbificae coctae. *Crisis* alia est *perfecta,* alia *imperfecta: perfecta* est, quae aegrum perfecte et integre a morbo liberat. Estque vel *salutaris,* vel *lethalis.* Ad salutarem requiritur, 1. ut sit optimis signis iudicata, 2. manifesta, 3. ut sit copiosa, 4. fida, 5. secura, 6. conveniens morbo et aegrotanti, 7. ut cum levamine contingat. *Crisis imperfecta* est, in qua morbus perfecte non iudicatur, sed tantum secundum partem, et alteri crisi futurae locum post se relinquit; eaque duplex est, *altera* ad *melius, altera* vero ad *deterius.* Ad *melius* ea est, quae non omnino tollit morbum, sed facit, ut eum aeger alacrius ferat. Ad *deterius* est, quae morbum reddit vehementiorem et periculosiorem. Crisin a lunae et siderum motu, et influentiis dependere, eorumque aspectus quadratos, opposi-

tos, aut συζυγίας, sequi, verum non est. A materiae utique maiori, vel minori maturatione, sicque potissimum a viribus naturae, crises videntur dependere. Sed in hisce regionibus non tam accurate observantur, quod a diversa corporum constitutione, climate, vitae genere, et varia medendi methodo dependet. [Vocem κρίσις proprie iudicium de athletis, dein ipsum certamen, denique diem, quo illud iudicium fertur, denotare, indeque veteres medicos, utpote in palaestra atque re gymnastica educatos, *diem criticum* appellasse eum, quo aegrotus, cum morbo colluctans, aut huic succumbit, aut de ipso triumphat, probavit Nic. Ignarra *de palaestra Neapol. commentar.* Neap. 1770. 4. p. 178.] A κρίνω, *iudico, secerno.* Ge. *Entscheidung der Krankheit, Crisis.* Ga. *Crise de la maladie.* A. *Crisis,* or *judgement.* B. *Oordel, afscheiding,* of *verandering der ziekte.*

CRISPATURA proprie denotat pilorum contorsionem; a nonnullis vero inter recentiores sumitur pro spasmodica contractione partium membranacearum, interdum etiam, sed minus proprie, pro contractione nervorum.

CRISPINUS et CRESPINUS est *Berberis*: haud dubie Graeci a spinarum acuminatis cuspidibus oxyacantham nominant. Hinc Latinis forte quasi *cretica spina,* unde voce contracta sonat *crespinus.* Vel ab Italica voce *crespino,* sive a *spina.* Vide *Berberis.*

CRISPUM botanicis dicitur folium margine luxuriante, ut discus evadat longior sua rhachi.

CRISTA proprie est caro rubra, dentata, quae caput galli gallinacei exornat. Ga. *Der Kamm der Vögel.* Ga. *Crête.* B. *Haanekam.* — Anatomici vero ita vocant partes, quae ex aliis assurgunt, ut *crista ossis ilii* etc. — — Cristae quoque sunt carnis excrescentiae circa anum pullulantes ex praepostera venere ortae, ad quarum radices plerumque scissurae, seu rhagades, adsunt. Ge. *Kammförmige Fleischgewächse am After.* Ga. *Crêtes.* A. *Excrescences on the anus like a cockscomb.* B. *Hane-kams-wyzige uitwassen.*

CRISTA GALLI est pars eminens ossis ethmoidis, sive processus interior gallorum cristae haud absimilis, inter olfactorios nervos, aut processus cerebri papillares, assurgens, cui infigitur extremitas sinus falciformis durae meningis. Ge. *Der Hahnenkamm.* Ga. *Crête de cocq.* A. *A kind of a triangular process like to the comb of a cock, cocks-combe bone.* B. *Het hane-kams been.*

CRISTA GALLI, Gr. ἀλεκτωρολόφος, sic dicitur a florum figura, cum eorum folliculis. Vide *Alectorolophus,* et *Pedicularis.*

CRITERIUM, idem quod *Crisis.*

CRITHAMUM, i. q. *Crithmum.*

CRITHE est hordeum; dicitur quasi κριτὸν, *secretum,* vel

separatum, quod huic frumento multa opus sint ad secernendas glumas. Vel [secundum Etym. M. p. 538.] *παρὰ τὸ προκριθῆναι τῶν ἀκροδρύων· ἀκροδρύων γὰρ ἤσθιον πρὸ τῶν καρπῶν:* quod hordeum glandibus praeferebatur; [vel *παρὰ τὸ προκριθῆναι τῶν δρυῶν, ἢ διὰ τὸ κρίνεσθαι καὶ διαχωρίζεσθαι αὐτὴν ἐκ τῶ ἀχύρων ὑπὸ τοῦ ἀνέμου*] vel *ἀπὸ τοῦ διακριθῆναι*, quod, eo reperto, et in usum recepto, glandibus spretis homines a brutis distincti sint. A *κρίνω, secerno*, Vide *Hordeum*. — *Crithe* s. *Hordeolum* est quoque tuberculum parvum, oblongum, palpebrae cilio, qua pili sunt, adnascens; ab hordei similitudine dictum. Ge. *Ein Gerstenkorn*. Ga. *L'orgeolet*, ou *orgueil*. B. *Een strontje*. — Item pudendum virile significat.

CRITHMUM, CRITHMUS, CRITHAMUM, et CRETA, est Foeniculum marinum; vocatur et *crethmum*. Est plantae genus (Pentandr. Digyn.), cuius characteres sunt: fructus ovalis compressus; flosculi aequales. Habet caules sesquipedem circiter longos, ramosos, crassos, lignosos, interdum repentes, aliquando rectos. Folia trifariam divisa, carnosa, angusta, atro-virentia. Flos est rosaceus et umbellatus, plurimis scilicet petalis, in orbem positis, et calyci insidentibus. Is autem abit in fructum compositum ex duobus seminibus coniunctis, involucrum aliquod habentibus, quod per maturitatem deponunt, striatis, oblongis, albis, planis, odoratis. Crescit in regionibus calidis super saxa circa mare. Eius duae species reperiuntur, scilicet *Crithmum maritimum* foliis lanceolatis carnosis, et *Crithmum pyrenaicum* foliis lateralibus bis trifidis *Linn.* Prius in acetariis in maritimis regionibus editur. An a *κριθὴ*, quod semen aliquod contineat, instar grani hordei, aut tritici? An a *κρίνω, secerno*, quia urinam et menses secernit? Gr. *Κρίθμον*, s. *κρῆθμον*. Ge. *Meerfenchel*. Ga. *Bacile, fenouil marin, perce pierre*, ou *passe pierre*. A. *The sea samphire*. B. *Zeevenkel, steenvenkel*.

CRITICA SIGNA sunt, quae ex crisi, vel ad salutem, vel ad mortem, desumuntur, suntque alia *antecedentia*, quae vel tempus crisium praenunciant, vel speciem criseos significant. Alia *concomitantia*, quae cum ipsa specie criseos simul apparent. Alia denique *subsequentia* nominantur, quae ostendunt, an sanitas imperfecta sit exspectanda, vel an metus sit recidivae.

CRITICI DIES sunt, in quibus subita morbi conversio fit. Eorum tres sunt secundum veteres *differentiae*. Alii *vere et perfecte critici* dicuntur, alii *indices*, alii *intercidentes*. *Perfecte critici*, *principes*, aut *radicales* appellantur, quoniam, quae his diebus contingunt crises, omnes perfectae criseos notas habent: eiusmodi sunt septenarii tres, nimirum septimus, decimus quartus et vigesimus. *Indices*, qui *contemplabiles* et *internuncii* nominantur, sunt, qui crisin septenario die fu-

turam indicant: suntque numero tres: quartus, undecimus, decimus septimus. *Intercidentes,* qui et intercalares, seu irrepentes, vel provocatorii dicuntur, sunt, qui inter principes et indices intercidunt, crisesque imperfectas moliuntur, suntque tertius, quintus, nonus, decimus tertius, et decimus nonus. Reliqui vero dies, qui neque principes sunt, neque indices, neque intercidentes, *vacui* et *medicinales* appellantur: sextus scilicet, octavus, decimus, duodecimus, decimus sextus et decimus octavus. Dierum criticorum computatio instituenda est ab ea hora, in qua aeger percipit manifestam actionum suarum laesionem. Hoc tamen notandum, quod dierum criticorum supputationes in hisce regionibus calculis Hippocraticis non exacte respondeant. Illi dies omnes dependent a viribus naturae, et commoda medendi methodo, sicque a materiae morbificae citiori, vel tardiori maturatione. A *κρίνω*, *iudico.* Ge. *Entscheidende, kritische Tage einer Krankheit.* Ga. *Les jours critiques,* ou *de crise.* A. *Critical days.* B. *Oordeel dagen.*

CRITICUM in pathologia in genere omne id vocatur, quod ad crisin pertinet. Hinc *urina, abscessus, tumor, vomitus, sudor* dicuntur *critici,* si crisis earum ope fit. *Critici motus* sunt motus naturae, quae crisin molitur. *Criticus pulsus* etiam is est, qui crisin praenunciat.

CROCIDISMUS, CARPHOLOGIA est morbus, vel potius symptoma in variis morbis occurrens, idque plerumque pessimum, scilicet subdelirium, vel etiam motus velut convulsivus manuum, quo aegri floccos e vestibus evellere, paleas colligere, et muscas venari videntur; etiam subsultus tendinum huc referri potest. [A Gr. *κροκὶς, prominens in veste filum,* descendit *κροκιδίζω, floccos lego,* et inde *κροκιδισμὸς, floccilegium.* — *Καρφολογία,* a *κάρφος, palea, festuca,* et *λέγω, colligo.* Egit de hoc pessimo plerumque symptomate Triller. in *Opusc. med. etc. to.* 1. *p.* 511. *sq.*]

CROCOMAGMA est compositio, cuius basis est crocus. [A *κρόκος, crocus,* et *μάγμα,* qua voce, a *μάσσω, pinso, subigo,* descendente, *omne spissamentum, pauco tantum liquore, ne diffluat, subactum,* significatur. Describit illud Diosc. I. c. 26.]

CROCUS est plantae genus (Triandr. Monogyn.), cuius characteres sunt: Corolla monopetala sexpartita, stigmata convoluta. Habet folia angusta, graminea, striata, linea media alba divisa, septem ut plurimum, theca membranacea, vel spatha, involuta. Flos est liliaceus, monopetalus, inferius tubulatus, in sex partes profunde dissectus, pediculo insidens. Pistillum e fundo floris surgit in terna capillamenta capitata et cristata fissum, antherae sagittatae. Calyx vero deinde abit in fructum oblongum, trigonum, in tria loculamenta divisum, seminibusque foetum subrotundis. Radix

gemma, carnosa, tuberosa, quarum altera, quae minor est, alteri maiori fibrosae insidet, utraque vero involucro membranoso obducitur. Tres potissimum, vel quatuor croci species cognitae sunt: *Crocus sativus Linn.* spatha univalvi radicali, corollae tubo longissimo: *Crocus autumnalis Linn.* spatha univalvi pedunculata, corollae tubo brevissimo: *Crocus vernus Linn.* spatha bivalvi radicali, floribus sessilibus: *Crocus biflorus Linn.* spatha biflora, corollae tubo tenuissimo; praeter plurimas cuiusque speciei varietates. Ex India, Gallia, Lusitania, Anglia aliisque locis nobis adfertur. Optimus censetur Anglicus, et Austriacus. Adhibetur vero ad medicum et oeconomicum usum tantum stigma florum, aureo colore nitens, odore specifico fragranti, et sapore subacri et subamaro praeditum. Vires habet crocus roborantes, anodynas, exhilarantes, resolventes et uterinas, et inprimis pulmoni amicus est, sed moderata dosi debet exhiberi, quoniam aliter capitis gravitatem inducit. Multas, praeter usum culinarem, compositiones ingreditur; hinc propter frequentem usum et carius pretium saepe adulteratur, nunc fibris carnis bubulae salitae, nunc cnici, carthami, vel calendulae floribus, vel illum in locis humidioribus asservando; sed fraus detegitur, cognitis bonitatis notis. Sunt eae, si odorem fragrantem spargat, colorem habeat in capreolis ad albedinem inclinantem, madefactus manus tingat, saporis acris sit, nullum peregrinum odorem spiret, nec friabilis sit. *Crocus* vel ex sententia scholiastae Callimachi dicitur παρὰ τὸ ἐν κρύει θάλλειν, ex eo, quod in frigore floreat, vel quasi κροκὶς, vel κρόκη, id est, *trama, filum, villum,* seu *subtegmen:* id quod stamini inseritur, intertexiturve; cuiusmodi sunt croci stamina, seu villi, qui κροκίδες apellantur, qui cum soli in usum veniant, per excellentiam croci nomine donantur. [Duplicem aliam nominis rationem adfert Etym. M. p. 539, 48. παρὰ τὸ κίειν καὶ ἀναβλαστάνειν ἐν τῷ κρύοκός τις ὤν, et p. 541, 3. παρὰ τὸ ἐν κρυφῇ ἔχειν τὴν πορείαν, ὅ ἐστι τὴν αὔξεσιν, οἷον κρυκιός (Zonar. *lex. p.* 1250. κρύσκιος habet) τις ὤν.] Alii dicunt vocari a Croco iuvene, qui propter amorem Smilacis virginis in florem sui nominis versus est. [Recentissimis temporibus crocus a Bouillon-Lagrange et Vogelio chemice disquisitus, et praeter peculiare principium, *Polychroides* nuncupatum, de cuius natura sub hac voce exponetur, gummi, albumine, materia ceracea, oleo aethereo, unde vires medicae, eaeque narcoticae pendent, aqua et fibra vegetabili constare repertus est.] Ge. *Saffran.* Ga. *Saffran.* A. *Saffron.* B. *Safraan.*

[CROCUS. Sub hoc nomine antiquiores chemici variorum metallorum oxyda intelligebant, quorum color ad croci colorem fere accedit. Ge. *Metallsafran.* Sic exstat:]

[CROCUS MARTIS, qui duplex est, aut *adstringens* s.

ferrum oxydatum rubrum s. *Oxydum ferricum*, e duodecim partibus ferri sulphurici crystallisati, et una nitri depurati (kali nitrici) constans, quae invicem mixtae in catino igni fortiori, usque dum nulli amplius vapores exeunt, massaque colorem rubrum induit, exponuntur, tandemque aqua destillata ab adhaerentibus partibus salinis liberantur; aut *Crocus martis aperitivus* s. *ferrum carbonicum* s. *hydras ferri* s. *oxydum ferricum cum hydrate ferrico*, qui paratur, dum ferro sulphurico crystallisato, aqua calida soluto, natri carbonici solutio tam diu adfunditur, donec omnis praecipitatio cessaverit. Deiectus pulvis coloris e rubro fusci rite edulcorandus est.]

[CROCUS METALLORUM s. *Stibium oxydulatum fuscum* s. *Oxydum stibicum cum sulphureto stibii*, Ge. *Metallsafran*, ex aequalibus ponderibus antimonii crudi et kali nitrici depurati, in pulverem redactis et accurate invicem mixtis paratur, quae post detonationem productam in pulverem subtilissimum redacta fervente aqua edulcorantur siccanturque.] Hic nunquam in substantia propinandus, solique per infusionem vini emetici, vel aquae benedictae Rulandi, neque minus tartari emetici, vel stibiati, praeparationi inserviens. Veterinariis praecipue in usu est. Ge. *Eisen- und Kupfersafran* etc.

CROMMYON est *Cepa;* dictum est, quod oculi pupillam comprimi cogat, [secundum Etym. M. p. 540, 3. *παρὰ τὸ τὰς κόρας μύειν τῶν ἐσθιόντων αὐτὸ*,] vel *ὅτι αὐτοῦ ὀσφραινόμενοι, ἢ ἐσθίοντες, τὰς κόρας μύομεν,* oculos enim claudere et emittere lacrymas consueverunt, qui ipsum naribus oculisve admovent. Alii, sed minus recte, etymologiam a *κάρα, caput,* derivant, quia eius bulbus capitulum refert. [Vid. Diosc. II. c. 180.]

CROTAPHITES dicuntur musculi, venae, et arteriae temporales; *κρόταφος* enim *tempus*. Forte a *κροτέω, verbero, pulso,* quia arteriae in eodem loco continuo pulsant. Quandoque etiam *Crotaphium* pro dolore capitis sumitur. Vide *Temporalis musculus*.

CROTAPHIUM, vide in *Crotaphites*.

CROTON est plantae genus apud *Linnaeum*, quod ad Monoeciam Monodelphiam pertinet, et ad quod inter alia etiam cascarilla, heliotropium tricoccum, grana tiglii etc. ab eo referuntur.

CRUCIALIS INCISIO, vide *Incisio crucialis*.

CRUCIATA vel CRUCIFORMIS vocatur florum corolla petalis quatuor aequalibus patens.

CRUCIATA, *Valantia cruciata Linn.* (Polygam. Monoec.) fol. quaternis ovatis hirsutis, floribus masculis ut plurimum quadrifidis, pedunculis lateralibus diphyllis; Galium latifolium, Cruciata quibusdam, flore luteo *Bauh.* [Galium cru-

ciatum Smith. *Flor. brit. I. p.* 173.] est planta, quae habet caulem pedem circiter altum, tenuem, mollem, debilem, quadratum, villosum, nodosum. Folia in caule in crucis formam disposita, quaterna, hirsuta, parva, oblonga. Flores parvi sunt, verticillati, coloris flavi: baccae post florem geminae, fere sphaericae, cutim siccam et villosam habentes. Radix tenuis. Iuxta fossas, aquarum rivulos, et quandoque agrorum margines crescit. Nomen accepit, quod radix secundum longitudinem tripartito, aut quadripartito, fissa sit, cum foliis cauli cruciatim incumbentibus. Hinc Gr. *Σταυρότυπος* appellatur. Vocatur etiam Asperula aurea. Viribus gaudet resolventibus, subadstringentibus, et vulnerariis. Recens contusa in herniis infantum, et infarctu hepatis commendatur. Ge. *Kreuzwurzel.* Ga. *Croisette.* A. *Croswort.* B. *Kruiswortel.*

CRUCIBULUM s. **TIGILLUM** est vas fusorium ex terra in igne contumacissima factum, acutiore basi et fere in ampliorem capacitatem forma triangulari, vel rotunda, desinentem, ad fundenda et eliquanda mineralia et metalla formatum. Fit etiam crucibuli species, quae vulgo testa appellatur, fundendis metallis adaequata. Ge. *Eine Muffel, Schmelztiegel.* Ga. *Un creuset.* A. *A crucible.* B. *Een smeltkroes.*

CRUDITAS MORBORUM dicitur, cum materia morbi per vim vitae nondum satis est attenuata, ut circulo sanguinis restitui, atque sic ex corpore per secretoria expelli queat, sed adhuc praedita ea mole, figura, cohaesione, mobilitate, activitate vel inertia, ut augeat, vel faciat morbum. Hinc etiam excretiones hoc sub statu contingentes *crudae* dicuntur. Ge. *Unreife der Krankheit.* Ga. *Crudité.* B. *Onrypheid der ziekte.*

CRUDITAS VENTRICULI est, cum cibi, sive nimis tenaces, vel nimia copia ingesti; sive adfluentium humorum defectu; sive actione primarum viarum debilitata; sive praegressa earum repletione, non legitime praeparantur, et in chylum transmutantur. Est vero triplex, *apepsia*, *bradypepsia*, et *dyspepsia*, de quibus suo loco specialiter. Hinc *cruditates* aut pro degeneratione spontanea ingestorum, aut pro abundantia quorundam succorum, acidae, biliosae, pituitosae etc. dicuntur. Ge. *Cruditäten.* Ga. *Crudités.*

CRUOR, Gr. *αἷμα*, *ἰχώρ*. Vide *Sanguis.* *Helmontius* sanguinem a cruore distinguit. Sanguinem contineri dicit in arteriis; cruorem vero in venis. Plerumque autem *cruoris* sub nomine denotatur pars rubra sanguinis, quae serosae opponitur. Cruor a currendo, vel a corde, dicitur: currit enim per venas ad cor. [Melior derivatio videtur ea esse, quae vocem a *κρύος*, *frigus* et aqua frigore in solidam mas-

sam mutata deducit.] Ge. *Das Blut, der rothe Theil des Blutes.* Ga. *Sang.* A. *The blood.* B. *Bloed.*

[**CRUPSIA**, falso pro *Chrupsia,* quod vid.]

CRURAEUS MUSCULUS est musculus utrumque musculum vastum interiacens, et recto femoris subiacens, oriens a superficie anteriori femoris, et in extremitate tribus his musculis iunctus. Communi aponeurosi patellam involvit, et tuberculo anteriori et superiori tibiae inseritur, sicque extensioni tibiae inservit. Ge. *Der Schenkelmuskel.* Ga. *Muscle crural.* A. *The crural* or *leg muscle.* B. *Schenkelspier.*

CRURALIS ARTERIA est propago arteriae iliacae externae, ad latus internum femoris decurrens, quae in plurimos ramos distributa, pedi ad extremitates usque prospicit. Ge. *Die Schenkelpulsader.* Ga. *L'artère crurale.*

CRURALIS NERVUS oritur a nervis lumbaribus, inque descensu ramis suis partibus vicinis femoris prospicit; ipse truncus venam saphenam internam ad extremitatem usque pedis comitatur, ibique sub integumentis in plures ramulos dividitur. Ge. *Der Schenkelnerve.* Ga. *Le nerf crural.*

CRURALIS VENA est propago venae iliacae externae, eandem fere cum arteria crurali distributionem sequens. Ge. *Die Brandader, Schenkelblutader.* Ga. *La veine crurale.*

CRUS sive **MAGNUS PES**, Gr. *Σκέλος*, et *Κνήμη*, dicitur tum totum id membrum corporis humani, quod a natibus ad digitorum pedis extremitates extenditur, constans ex femore, tibia et pede cum digitis proprie dicto, tum in specie femur. Ge. *Das Schenkelbein.* Ga. *La iambe.* A. *The leg.* B. *De schenkel.*

[**CRUSTA** in universum vocatur massa dura superficiem externam partis exulceratae cooperiens ac decidua, saepe iterum renascens. Ge. *Der Schorf.*]

CRUSTA LACTEA est species *achoris,* hac tamen cum distinctione, quod achor tantum caput occupet, verum crusta lactea obtingit infantibus in lactationis principio, atque non solum faciem occupat, sed et universam fere corporis cutim inquinat. Crusta lactea albicat, achores vero alium colorem obtinent. Ge. *Der Ansprung.* Ga. *Les croutes de lait.*

CRUSTA PHLOGISTICA seu *inflammatoria* est concretio sanguinis, in morbis acutis, praecipue inflammatoriis, per phlebotomiam educti, in cuticulam densam, tenacem, pallidam, livescentem, vel virescentem, interdum vix cultro scindendam. Oritur quidem a contactu validiori et maiori cohaesione partis fibrosae, seu lymphaticae coagulabilis sanguinis, a calore et motu vehementiori sanguinis producta, cum etiam in quovis sanguine recenter emisso et conquassato huiusmodi membrana phlogistica generari possit. Super-

sunt tamen nonnulla momenta circa eius generationem, quae explicatu haud adeo sunt facilia. Reperitur eiusmodi coagulum nonnunquam et in aliis morbis, qui sine febre inflammatoria sunt [imo in hominum sanorum sanguine, v. c. gravidarum]. Cum vero in pleuritide praecipue huiusmodi crusta in sanguine emisso appareat, vocatur etiam *crusta pleuritica.* Ge. *Eine Speckhaut auf dem Blute.* Ga. *La couënne.* A. *Sizy blood.* [De formatione et partibus constitutivis crustae inflammatoriae praeter scriptores superioris seculi, a Friedlaendero (*Fundam. doctr. pathol. p.* 342.) allatos, cons. I. Ch. Reilium (*Ueb. d. Erkenntn. u. Kur. d. Fieb., dritte Aufl. Th. I, p.* 167. et 494.), Fr. G. Gmelin (*Allgem. Pathol., zweite Aufl. p.* 321.) et Fr. L. Hünefeld (*Physiol. Chem. II. p.* 225—229.), qui recentissimas chemicorum de ea observationes collegit.]

CRUSTA VERMICULARIS, i. q. *velamentum bombycinum*, s. *crusta villosa intestinorum.*

CRUSTA VILLOSA VENTRICULI ET INTESTINORUM est tunica interna laxa, rugosa, tenera, ventriculum et intestina interne vestiens, et extremitates nervorum, vasculorumque exhalantium et resorbentium continens. Idem quod *tunica villosa.*

CRUSTA ULCERIS, vide *Eschara.*

CRUSTULA, idem quod *Ecchymoma* in oculo, hoc est, sanguis, qui ad coniunctivam tunicam a suis descendit vasis, a percussione, vulnere, ulcere etc. disruptis.

CRYMODES, *Aëtio tetrab. V. c.* 89. dicitur febris continua ardens cum inflammatione erysipelacea pulmonum; et proinde ob circulationem sanguinis inaequalem frigus magnum partes externas occupat. Ex κρυμὸς, *frigus, algor,* et εἶδος, *forma.*

[CRYOPHORUS nominavit Wollastonus instrumentum, quo aqua evaporatione suae ipsius in glaciem mutatur. Editores lexici Gehleriani vol. V. sect. 2. p. 1022. male a verbo κρύειν, *congelare*, quod graeca lingua non agnoscit, vocem derivarunt: quae potius a κρύος, *frigus,* et φέρω, *porto,* deducenda est. Ex hac autem etymologia simul patet, denominationem minime id significare, quod auctor voluit. Nam nihil aliud significat, et significare potest, quam qui frigus portat.]

CRYPSORCHIS est testiculorum virilium in abdomine occultatio. Ex κρύπτω, *abscondo*, et ὄρχις, *testiculus.*

CRYPTA est foramen intra membranas partem internam corporis penetrans, quod orificium commune plurium glandularum folliculosarum huic cryptae circumpositarum sistit. Tales sunt *cryptae,* seu glandulae simplices folliculosae in dorso linguae, in intestinis etc. Ge. *Schleimdrüsen, Schleimbälge.* Ga. *Cryptes.*

[CRYPTOCEPHALUS, a κρύπτω, *abscondo*, et κε–

φαλὴ, *caput*, a Geoffroy-Saint-Hilaire (vid. *Coccycephalus*) vocata est ea monstrositas foetus, qua caput admodum parvum extus vix conspici potest.]

CRYPTOGAMIA denotat classem plantarum illarum omnium, in quibus flores oculis nostris nudis vix conspiciuntur. Quo ergo pertinent filices, musci, fungi, algae, lithophyta. [A Gr. κρυπτὸς, *absconditus*, et γάμος, *nuptiae*.]

CRYSTALLI sunt pustulae per universum corpus dispersae lupini magnitudine, albae ac instar crystalli diaphanae. In morbis venereis praecipue partes genitales, v. c. glandem penis, occupant. Ga. *La crystalline.*

CRYSTALLINA TUNICA, vide *Arachnoides tunica*, et *Aranea*.

CRYSTALLINUS HUMOR OCULI, etiam *glacialis* dictus, s. *lens crystallina*, ipse intra tunicae uveae aperturam, quasi vitrum foramini impositum, fere in centro oculi locatur. Anterius habet humorem aqueum, posterius humorem vitreum, cui nectitur ope membranulae pellucidae, a choroidea reflexae, quae capsulam lentis format: radios undique adventantes colligit, ac refractos ad corpus vitreum et retinam transmittit. Huius substantia instar glutinis, aut gummi, admodum pellucida est, ac consistentia instar cerae colliquescentis praedita: licet comprimi possit, haud tamen sponte diffluit, duriorque est et densior humore vitreo. Figura eius in homine ad speciem lentis accedit, cuius nempe superficies extima planior, ac intima gibbosior. Crystallinus humor dicitur, quia olim humor credebatur esse, sed rectius nunc *corpus crystallinum*, vel *lens crystallina* vocatur, quia per anatomicorum inventa constat, quod componatur ex multis segmentis sphaericis, sibi immediate impositis, pellucidissimis, continentibus humorem pellucidissimum: tamen membranula propria *crystalloides* dicta includitur. Corpus hoc convexiori sua parte vitreo insidet humori ibi loci, ubi fovea satis notabilis vitreo est insculpta, cuius figurae exactissime respondet, atque hac ratione praecipuam dictae cavitatis partem implet, non vero totam; libere haeret in parte anteriore, et vitreo nectitur parte posteriore et lateribus. Variis degenerationibus, varias cataractae species efficientibus, *lens crystallina* obnoxia est, raro sine lentis vel depressione, vel extractione, tollendis. Vide *Cataracta*. A κρύος, *frigus*, et στέλλω, *contraho*. Ge. *Die Krystalllinse im Auge*. Ga. *Humeur crystalline*. A. *Crystalline humor of the eye*. B. *Het krystalline vogt*.

CRYSTALLISATIO in genere quidem denotat transitum substantiae fluidae in solidam, sub determinata quadam figura, proprie vero est ea salinarum partium antea solutarum inter se connexio, ut crystalli speciem referant, diversimode pro salium indole constructam et figuratam. Proprium est

salium. Videlicet haec in liquore aqueo soluta, si in frigidum locum reposita fuerint, concrescunt in crystallos. Ubi nota, si nimium liquoris adsit, antequam reponantur, aliquantulum exhalandum esse, donec cuticula in superficie appareat. Porro, postquam prima vice crystalli exemtae fuerint, quia reliquis in liquore scilicet restantibus crystallis liquor disproportionatus est, exhalet nonnihil, hinc reponatur iterum. Sacchari crystallisatio fit mediante calore. Ad summam enim spissitudinem sacchari syrupus coquitur, deinde ollis, figuram metae habentibus, infunditur, atque in caldariis reponitur, ubi, quod superfluum per metae cuspidem inversam (perforata enim est) destillat, et quod crystallisandum, metae lateribus adhaeret. Corpora etiam salibus quodam modo analoga, ut selenites, spathum, nec non variae minerae et lapides in crystallos concrescunt. Ge. *Crystallisirung*. Ga. A. *Crystallisation*. B. *Krystallisatie*.

[**CRYSTALLOGENESIS** s. **CRYSTALLOGENESIA** est ea ratio, qua fluidum in massam s. massulas certae ac finitae figurae transit. A Gr. *κρύσταλλος*, et *γένεσις*, *ortus*. Ge. *Krystallbildung*.]

[**CRYSTALLOGRAPHIA** est ea doctrina, quae in descriptione illarum formarum occupatur, quas crystalli assumunt. A Gr. *κρύσταλλος*, et *γράφω*, *describo*. Ge. *Krystallbeschreibung*.]

CRYSTALLOIDES TUNICA, vide *Crystallinus humor*.

[**CRYSTALLOMETRIA** vocatur illa doctrina, quae angulos metiri docet, quos coëuntes invicem crystallorum superficies formant. Ge. *Krystallmesskunst*. Et instrumenta, in hunc finem excogitata, appellantur:]

[**CRYSTALLOMETRA**, a Gr. *κρύσταλλος*, et *μέτρον*, *mensura*, aut GONIOMETRA, a *γῶνος*, *angulus*, et *μέτρον*. Eiusmodi instrumenta a Carangeau et Wollastono inventa sunt, de quibus consulatur Hesselius in *Gehlers physik. Lex.* vol. V. sect. 2. p. 1026. sq.]

[**CRYSTALLONOMIA** explicat leges, quae varias geometricas crystallorum qualitates regunt, et efficiunt, ut corpus quodlibet crystallisabile pro diversa mixtionis natura finitam et constantem assumat formam. A *νόμος*, *lex*, et *κρύσταλλος*.]

[**CRYSTALLOTOMIA**, a *κρύσταλλος*. et *τομὴ*, *sectio*, est corporis crystallisati in formas primarias dissectio.]

CRYSTALLUS s. *Crystallus montana*, proprie lapis transparens est, aquam in glaciem conversam omnino referens, figura plerumque sexangulari, utrinque in mucronem, aeque hexagonam turbinata, concrescens, in igne vitrescens, omnibus menstruis acidis resistens. Invenitur variis in locis, in saxis concavis, inprimis in Helvetia, tamen etiam

in Germania, Bohemia, Ungaria, et nonnunquam in agris. Est haec *Nitrum crystallus montana Linn.* (Miner. Sal.) lapidosum, quarzosum, octodecaëdrum hyalinum; crystallus hexagona non colorata *Waller.* Pulveri eius olim virtus lac provocans tribuebatur; magis tamen hodie a suspecto eius usu abstinetur. A terra metallica admista coloratus pseudogemmas vulgo sic dictas sistit. — *Crystalli* tamen in universum etiam ea corpora prismatica dicuntur, in qua salia et alia corpora mineralia concrescunt. Dicitur *crystallus* a *κρύος*, *gelu,* et *στέλλω*, *contraho.* [Etym. M. p. 641. per *τὸ διὰ τοῦ κρύους ἠλλοιώμενον ὕδωρ*, *ἢ παρὰ τὸ σταλάσσω καὶ τὸ κρῶ* explicat. Hinc Krausius vocem rectius *κρύσταλος* scribi putat.] Ge. *Krystall, Bergkrystall.* Ga. *Crystal.* A. *Crystal.* B. *Krystal.*

CRYSTALLUS ISLANDICA alius est ordinis, quam *crystallus montana.* Est scilicet lapis pellucidus, ad spathum referendus, cum acidis effervescens, in igne in calcem abiens, obiecta duplicans; *Spathum duplicans Linn.* (Petr. Calc.) solubile, pellucidum, obiecta duplicans: *Waller.* Invenitur etiam in Norwegia et Helvetia. Nullius in medicina usus est. Ge. *Isländischer Krystall.* Ga. *Crystal d'Islande.*

CRYSTALLI LUNAE, VENERIS sunt solutiones horum metallorum in menstruis acidis factae, et ad exsiccationem inspissatae, quarum illae ut efficax remedium antihydropicum, hae ad abstergenda ulcera impura commendantur.

CUBEBE s. CUBEBAE fructus sunt immaturi aromatici, piperis magnitudine fere, unicum petiolum singuli habent, et sub cortice tenui rugoso includunt nucleum parvum rotundum, foris nigricantem, intus albicantem. Sapor piperis instar acris, aromaticus subamarus est. Crescit eodem fere modo, ac piper, hederae more per arbores repit. Fructus racematim cohaeret. Creditur esse piperis species, *Piper caudatum* Berg. seu *Piper cubeba Linn.* vel fructus fruticis convolvulacei Iavanensis, *Carane* dicti. Qualitatis est acris et sialagogae, viribusque gaudet calefacientibus, nervinis, carminativis et aphrodisiacis. [Nuper admodum contra blennorrhoeam urethrae a medicis Anglis valde commendata est. Vid. S. D. Broughton in *Med. chir. Transact.* XII. 1. p. 99. sq. *Neue Samml. auserl. Abh.* VIII. p. 129—134. Frequentior medicamenti usus mangonisationi eiusdem ansam praebuit. Admiscentur enim cubebis fructus Myrti pimentae et Rhamni cathartici. Post Trommsdorffium Vauquelinus cubebas examini chemico subiecit, easque continere reperit oleum aethereum spissius, viridem resinam molliorem odoris ingrati, saporisque amari, exiguam quantitatem resinae fuscae et durae, gummi similem et coloratam materiem (chlorophyl-

lum Pellet.?), principium extractivum tinctura gallarum praecipitandum, similem illi, quae in leguminibus continetur, et varia salia.] Vocatur etiam piper caudatum, quod tamen alii aliud esse aroma granaque longe minora dicunt. Adfertur ex India orientali. Cubebas ore masticatas caput confortare, et vertiginem avertere, referunt. Ga. *Cubeben, Hauptkörner, Schwindelkörner.* Ga. A. *Cubebes.* B. *Staartpeper.*

CUBIFORME OS, vide *Cuboides.*

CUBITAEUS musculus *internus* est, vel *externus.* *Primus* oritur a condylo ossis humeri interno, confundens principium cum palmari sublimi: per interiorem et anteriorem cubiti partem extenditur, inseritur forti tendine ossiculo carpi, quod primi ordinis est extimum, supra digitum minimum, scilicet ossi pisiformi, vel orbiculari. Alter *externus,* ab externa brachii apophysi emergens, iuxta cubiti externi longitudinem stratus, auricularem infra digitum ad basin ossis metacarpi quarti, tendine desinit spectabili. Vocantur quoque *ulnares,* quorum ille manum, seu metacarpum flectit et adducit, hic extendit et abducit. Ge. *Der Ellenbogenmuskel.* Ga. *Muscles cubital interne et externe.* B. *Elleboogs spier.*

CUBITALIS ARTERIA est propago, seu ramus insignior arteriae brachialis, qui in decursu suo ad latus internum cubiti vicinis partibus ad extremitates usque digitorum plurimis ramulis prospicit, praecipue vero arteriam interosseam internam et externam, et recurrentem largitur, ac arcum palmarem format. Ge. *Die Ellenbogenpulsader.* Ga. *L'artère cubitale.*

CUBITALIS NERVUS oritur e plexu brachiali, et iuxta musculos anconaeos descendens, sinumque condyli interni humeri transiens, in duos ramos maiores, hique in plurimos minores finduntur, qui praecipue in partem manus circa tertium et quartum os metacarpi, digitumque annularem et auricularem distribuuntur. Ge. *Der Ellenbogennerv.* Ga. *Le nerf cubital.*

CUBITALIS VENA; duae sunt, interna scilicet et externa, quae sunt rami venae basilicae, ramulis suis in descensu partibus vicinis prospicientes, et praecipue in dorsum manus distributae. Ramus insignis ad interstitium digiti auricularis et annullaris tendens, *vena salvatella* vocatur. Ge. *Die Ellenbogenblutader.* Ga. *La veine cubitale.*

CUBITUS, *Plauto* gibber brachii, Gr. *ὠλέκρανον, ἀγκὼν, κύβιτον*, [quae voces quid proprie significent, a Poll. *onom.* II. 141. definitum est.] *κύβωλον*, [Galen. in *Expl. voc. Hipp.* p. 508. exponit per *τὸ ὀλέκρανον, ὅπερ καὶ ἀγκών. Διοσκουρίδης δὲ τὸν κόνδυλον τοῦ βραχίονος οὕτως ὠνομάσθαι φησί.*] est media pars inter humeri os et carpum.

Componitur ex duplici osse, ulna scilicet et radio: quorum extrema quidem commissa sunt, sic ut in homine *pronatio* et *supinatio* fieri possit; intermedia autem ab invicem secedunt, quamvis membranoso ligamento interosseo iuncta. A *κύπτω, pronus sum,* inclino caput, nempe in cubitum, vel *κύβος, cubus.* Ge. *Der Vorderarm.* Ga. *L'avant-bras, le coude.* A. *The elbow.* B. *Elleboog. Voorarm.*

CUBITUS est mensura, quanta patet a cubiti flexura usque ad summum medium digitum, quae sex palmis digitisve viginti quatuor constat. Ge. *Elle.* Ga. *Une coudée.*

CUBOIDES seu CUBIFORME est quartum os tarsi in utroque pede, situm in eius latere externo ante os calcaneum, et sustinens duo ossa metatarsi extima, quae scilicet digito quarto et quinto articulantur. Vocatur etiam *os tesserae, grandinosum,* et *πολύμορφον.* Ex *κύβος, cubus,* et *εἶδος, forma.* Ge. *Das Würfelbein.* Ga. *L'os cuboide.* A. *The dice-like bone.* B. *Het teerlingvormig-been.*

[CUCUBALUS OTITES (Decandr. trigyn.) est planta europaea, petal. linear. indivisis undulatis glabris, flor. verticillato-capitatis dioicis, pedunc. glabris, caule nudo. Herba saporis est adstringentis, et olim adversus rabiem caninam efficax habebatur. Iawandus in *Observatt. med.* Gott. 1787. eam denuo medicis commendavit. A. *The spanish campion* s. *catchfly.* B. *Oorlepelig blaaskelk.* Ga. *Cucubale parviflore, Silene otites.* Ge. *Feldliebender Taubenkropf, Ohrlöffelkraut.*]

CUCULI FLOS, vide *Lychnis.*

CUCULLARIS MUSCULUS seu TRAPEZIUS est primus scapulae musculus, a figura *cucullaris* dictus: amplus et tenuis, figurae quadrilaterae irregularis, unde *trapezius* vocatus fuit. Incipit ab occipite et colli vertebrarum spinis, et subinde pluribus dorsi superioribus; inseritur tendine lato partim spinae scapulae, partim acromio et claviculae. Hinc pro variarum fibrarum actione scapulam sursum, retrorsum et deorsum movere potest. Ge. *Mönchskappenförmiger Muskel.* Ga. *Muscle trapeze.* A. *A muscle in forme of a monks hood.* B. *De monnik-kaps spier.*

CUCULLATA botanicis sunt folia lateribus ad basin conniventibus, apice vero dilatatis.

CUCUMA, idem quod *Ahenum.*

CUCUMER, CUCUMIS est plantae genus, (Monoec. Syngenes.) cuius characteres sunt: Calyx quinquedentatus, corolla campanulata, quinquepartita, *masc.* filamenta tria, brevissima, calyci inserta; *foem.* stylus cylindraceus brevissimus, stigmata tria; pomum triloculare, semina compressa, gemino ordine posita. Habet scilicet caules plurimos, villosos, repentes; quibus alternatim adnascuntur folia, ampla, lata, angulosa, incisa et dentata, aspera, repentia.

Flores sunt monopetali, campaniformes, patentes, quinquefidi, flavi, ex quibus alii steriles sunt, nulli embryoni adhaerentes, alii foecundi embryoni insidentes, qui deinde abit in fructum variae et singularis figurae, (est enim oblongus, rotundus aut tortuosus), carnosum, edulem, mollem, viridem, aut flavescentem, verrucis aliquando praeditum, corticem tenerum habentem, teretem, in terna, vel quatuor loculamenta divisum, semina oblonga, plana, alba continentia, in medio paululum tumida, seu convexa, candicantia, ad extremitatem acuta, seminibus melonum angustiora. Haec corticem durum habent, in quo latet amygdala dulcis, unctuosa, saporis grati. Propter vim refrigerantem inter semina quatuor frigida maiora recensentur. Radix fibrosa, alba, recta. Haec planta in hortis colitur. Fructus plurimarum specierum gaudent qualitate aquosa, edulcorante et refrigerante. Praecipuus usus culinaris et acetarius est. *Varroni* dicitur a curvore, quasi curvimer: plerumque enim incurvantur. Gr. *Σίκυς*, et *σίκυος*, a *σείεσθαι*, et *κίειν*, *concutere*, *ire*, quia haec planta longe lateque ramos suos spargit, vel a *κύειν*, quod scilicet appetentiam concumbendi minime stimulet. Sunt, qui *Anguriam* appellent. Ge. *Gurken, Cucumern.* Ga. *Comcombre.* A. *Cucumber.* B. *Komkommers.*

CUCUMIS AGRESTIS, ASININUS, vide *Elaterium.*

CUCUPHA, est integumentum capitis. Fit ex cephalicis magis odoratis, quae in pulverem redacta, cotone moschato excipiuntur, et inter pannum sericeum interpunctantur, ne moles conglobetur in unum locum, et hinc incommodum in gestatione adferat. Adversus catarrhos aliosque capitis morbos super caput geritur, vel pileo intus assuitur, et liquore quodam spirituoso quandoque irroratur. Nomen ipsum barbarum est, quod ex lingua Chaldaica derivatum dicitur. Latinis vero *pileus*, vel *sacculus cephalicus*, et nonnullis *cucullus* audit. Prostant in officinis huiusmodi species compositae, quae *Species pro cucupha* dicuntur. Ge. *Eine Kräutermütze.* Ga. *Calotte cephalique.* A. *An odoriferous cap for the head.* B. *Een kruidmutsje.*

CUCURBITA est vas chymicum turbinatum, ex terra, vel vitro, [vel metallo, v. c. plumbo pro destillatione acidi fluorici,] confectum, destillationibus per alembicum instituendis, aptum. Quandoque etiam pro cucurbitula sumitur. Ge. *Ein Kolben.* Ga. *Cucurbite.* A. *A cucurbite,* or *gourdlike vessel.* B. *Een kolf.*

CUCURBITA est plantae genus, (Monoec. Syngenes.) cuius characteres sunt: Calyx quinquedentatus, corolla quinquefida. *Masc.* Filamenta tria conniventia, superne connexa, inferne distincta, calyci adnata, antherae lineares. *Foem.* Germen infra receptaculum floris; stylus conicus

apice trifidus; stigma trifidum; pomum triloculare; semina plurima, tumida, emarginata. Habet scilicet plures caules sarmentosos instar digiti crassos, longos, repentes, aut scandentes cum capreolis. Folia sunt ampla, magna, rotunda, mollia, lanuginosa, in margine aliquantulum crenata; flores albi, campaniformes, ut plurimum quinquefidi, villosi; ex quibus quidam steriles sunt, s. masculi, nulli embryoni insidentes; alii vero foecundi foeminei, seu insidentes embryoni. Is abit in fructum, in quibusdam speciebus teretem et longum, in aliis lageniformem, vel inflexum, in sex loculamenta plerumque divisum, foeta seminibus pallidis, planis, oblongis, hinc obtusis, inde latioribus, et quasi introrsum emarginatis, seu auriculatis duabus apophysibus, quasi angulosis eminentibus, et duabus lineis per longitudinem excurrentibus notatis, quae inter quatuor semina frigida maiora recipiuntur. Hic fructus habet corticem durum, lignosum, flavescentem. Eius caro est fungosa, medullosa, alba et insipida, qualitatis aquosae et refrigerantis. Radix tenera et fibrosa. Haec planta in hortis colitur. — Minus usitata est alia *Cucurbitae* species, quae *lagenaria* dicitur, scilicet *Cucurbita oblonga, flore albo, folio molli* C. *Bauh.* Latini vocarunt a concurvatu, quod facile, si quid obstiterit, quod minus extendatur, concurvescat. Graeci ex adverso vocabulum imposuere, *κολοκύνθην* nominantes, quod scilicet pumili brevesque sint partus, quos passim enititur, cum tamen corporis mole, omnes herbarum arborumve fructus videantur superare. Ge. *Ein Kürbis.* Ga. *Calebasse, courge.* A. *Gourd.* B. *Kauwoerden.*

CUCURBITINI LUMBRICI sunt articuli distincti *Taeniae,* lati, semini cucurbitae similes. Propagines et generationes scilicet vermis forte ad familiam polyporum pertinentis, vix recte a nonnullis pro ascaridibus deformatis habitae, quae inter se connexae *Taeniam* formant, vermem scilicet omnium longissimum, quamplurimas ulnas interdum aequantem, in humanis et caninis intestinis reperiundum, ipsisque aliquando longiorem, ut tricenum, pluriumve pedum fuisse referatur. Graecis *ταινίαι;* vox *fasciam* denotat, quoniam fasciae instar longi et lati, vel potius plani sunt, qui vermes et *Lumbrici lati* dicuntur. [Vid. Rudolphi (*Entozoor. hist. nat. II.* 2. p. 165.)] Ge. *Kürbiswürmer.* Ga. *Vers cucurbitains.* A. *Worms like the seed of a gourd.* B. *Kauwoerdezaat-gelyke wormen, lintwurmen.*

CUCURBITULA seu **CUCURBITA** est vas ventricosum ex vitro, vel stanno conflatum, quod corpori cum scarificatione, vel sine ea, applicatur, ad sanguinem extrahendum: si sine scarificatione instituitur, *cucurbita coeca et ventosa s. sicca* appellatur. [Vid. quae in Spec. V. *notar. D. W. Trilleri in Cael. Aurel.* de cucurbitularum apud antiquos usu (*Opusc.*

acad. to. II. p. 45.) attuli.] Gr. *Σικύαν κούφην vocant.* Ge. *Ventosen.* Ga. *Ventouse*, vel *ventouse seche.* A. *A blind cupping glass.* B. *Een blinde kop.* — Cucurbitulae apponuntur in partibus maxime carnosis, ubi vasa magna et nervi laedi non possunt. Tractio illa, quae fit in cucurbitulis applicatis, hoc modo peragitur. Post cutis scarificationem aër in cucurbitula contentus vi flammae, vel stupae incensae, rarefit et dilatatur, postea vero a frigefacto et condensato aëre interno minus spatium occupatur: tum aër externus, premens carnem, sanguinem in cavitatem cucurbitulae propellit, sublata scilicet atmosphaerae pressione in partem cucurbitula tectam. Hinc venaesectionis vicariae sunt, et laudantur in omni casu, in quo illa necessaria foret, sed ob aegri debilitatem, vel venarum exilitatem tuto fieri non potest, aut ubi e vasis minoribus revulsionem, vel sanguinis evacuationem partialem fieri necesse est. Gr. *σικύαν κατὰ χασμοῦ* appellant. Cucurbitularum duo genera sunt, inquit *Celsus, aeneum* et *corneum.* Aenea altera parte patet, altera clausa est. Cornea altera parte aeque patet, altera foramen habet exiguum. In aeneum linamentum ardens coniicitur, ac sic os eius corpori adaptatur, imprimiturque, donec inhaereat. Cornea per se corpori imponitur; deinde ubi ea parte, qua exiguum foramen est, ore spiritus adductus est, superque cera cavum id clausum est, aeque inhaerescit. At si caetera defecerunt, caliculus quoque, aut pultarius, oris compressioris, ei rei commode aptatur. Ubi inhaesit, si concisa ante scalpello cutis est, sanguinem extrahit: si integra est, spiritum. Ergo ubi materia, quae intus est, laedit, illo modo, ubi inflatio, hoc imponi solet. *Corneis* hodie utuntur *Aegyptii*, ut patet ex *Prosp. Alpino.* Ge. *Schröpfkopf, Badkopf.* Ga. *Ventouse.* A. *A cupping-glass.* B. *Koppen, laat-koppen, kop-glazen, potten.*

CULEUS est veterum magna mensura, quae capit urnas quadraginta.

CULILAWAN, [E sententia Neesii ab Esenbeck rectius nomen *Kulitlawang* scribitur. Descendit enim a vocibus Malayicis *Kulit* i. e. cortex, et *Lawang* i. e. caryophyllus aromaticus.] est cortex arboris, crassus, verrucosus, extus ex rufo fuscus, intus flavescens, saporis et odoris suavis aromatici, proxime ad caryophyllos accedens. Arbor, e qua detrahitur, valde procera et crassa est, et praecipue in India orientali crescit. Est *Laurus culilaban Linn.* (Enneandr. Monogyn.) foliis triplinerviis oppositis; Cortex caryophylloides *Rumph.* Laurus canellifera amboinensis procerior, foliis longioribus atque trinerviis, baccis calyculatis oblongo-rotundis. Ob qualitatem acrem et aromaticam cortex hic egregiis viribus carminativis, stomachicis et nervinis gaudet. Indi ex eo balsamum conficiunt, quod *Bobori* vocant, quove

frequenter externe utuntur, tum fragrantiae causa, tum ad dissipandos dolores rheumaticos. Videtur hic cortex idem esse cum *Carabaccio Baglivii.* B. *Koelilaban.* Ga. *Le culiban.* Ge. *Bittere Zimmetrinde, Culilawan, Nelkenzimmet.*

CULMUS frumenti calamus est, qui spicam sustinet. Vel in genere est truncus graminum et plantarum cerealium. Ge. *Halm.* Ga. *Chalumeau.* A. *Stalk.* B. *Stroo, Halm.*

CULUS, vide *Anus.*

CUMINUM seu **CYMINUM** planta est officinalis, scilicet *Cuminum cyminum Linn.* (Pentandr. Digyn.) Cuminum semine longiori *Bauh.* Cuminum sativum *Camer.* quae habet caulem in multos ramos divisum: folia sunt, ut foeniculi, minutim incisa, sed minora. Flores in umbellam crescunt in summitate ramorum, coloris albi: semina his succedunt bina, sibi invicem iuncta, oblonga, striata, minima, acuta ab utraque parte, coloris cinerei, viridescentis, aut flavescentis, odoris penetrantis et ingrati, saporis plerumque acris, subamarescentis et aromatici. Viribus gaudet carminativis, diureticis et emmenagogis. [Usus potissimum externus nunc invaluit. Oleum enim cumini aethereum cum oleo amygdalarum mixtum in colica flatulenta abdomini infricatum flatulentiam potenter discutit. Olim etiam Pharm. Edinb. illud oleum in emplastri compositionem recipiebat, quod ventriculi debilitatem emendare credebatur. Sed in recentissima illius Pharmacopoeiae editione (1817.) neque plantae in praemissa materia medica, neque emplastri huius mentionem factam esse video.] Radix tenuis est et longa, quae perit semine maturo. Crescit proprie in Aegypto et Aethiopia: seritur praesertim in Melita; et apud nos passim colitur. Ge. *Römischer Kümmel, Haberkümmel, Mutterkümmel, Gartenkümmel* etc. Ge. *Cumin.* A. *Cummin, cummin officinal.* B. *Komyn.*

CUNEIFORME OS s. **SPHENOIDEUM** *capitis* dicitur a cuneo, cuius formam referri volunt. Vel quia instar cunei reliquis cranii ossibus est infixum, et omnia fere capitis, maxillaeque superioris ossa tangit. Antiqui *πολύμορφον*, vel *multiforme*, propter figuram eius irregularem vocarunt. Situm habet in basi cranii, variisque partibus constat, quae in adultis unitae sunt. Notantur in eo corpus, sub quo sinus sphenoideus latet; sella equina, cui insidet glandula pituitaria; processus, s. alae laterales, qui versus tempora expanduntur, processus pterygoidei, orbitarii, styloidei etc. et varia foramina, per quae vasorum sanguineorum et nervorum rami intrant, vel exeunt. Dicitur etiam *os basilare.* Vide *Basis.* — *Cuneiforme os carpi* est os tertium primi, seu anterioris ordinis ossium carpi, sic dictum, quod reliquis cunei instar impactum, et cuneo aliquantum simile sit. Ge. *Das keilförmige oder wespenförmige Bein.* Ga. *L'os sphenoi-*

de, basilaire, ou *cuneiforme*. **A.** *The wedgelike bone*. **B.** *Het wigge-been.*

CUNEIFORMIA OSSA vocantur etiam ea, quae quintum, sextum et septimum os tarsi constituunt, et a postica parte ossi naviculari adiacent, ab antica parte os primum, secundum et tertium metatarsi sustinent. *Sphenoidea*, *innominata* et *calcoidea Fallopio* dicta. Ge. *Die keilförmigen Beine.* Ga. *Les os cuneiformes*. A. *The litle wedgelike bones in the foot*. B. *De wigge-beentjes.*

CUNNUS est pudendum muliebre, ex clitoride, nymphis, labiis etc. constans. A *κύω*, *pario*, *concipio*. Vocatur etiam natura, muliebria, interfoemineum, vulva. Gr. *Φύσις*, *χοῖρος*, [Varro *de r. r. II.* 4.] *κλεὶς*, *σάκανδρος*, *ἀπόῤῥητος μυχὸς*, *γέῤῥον*, [Siculos sic vocasse partes naturales utriusque sexus, observavit Hesych. *s. v.*] *ἐπίσειον*, *ἴκταρ*. Ge. *Die weibliche Schaam*. Ga. *La vulve*, *la partie honteuse d'une femme*. A. *The privie parts of a woman*. B. *De vrouwelykheid*, *de vrouwe schaamelheit.*

CUPELLA, **COPELLA** et **CAPELLA** sive **CATINUS** est catillus ex cineribus ossium elixiviatis depuratisve, aut aliis rebus compositus, in quo, dum summo igni resistere potest, aurum et argentum depuratur. Vide *Catillus cinereus*. Ge. *Eine Kapelle.* Ga. *Coupelle.* A. *A test*, *cupell.* B. *Een kapel*, *een kom.*

CUPEROS, [Gr. *κυπέρος*] idem est ac *Aes ustum.*

CUPRESSUS, i. q. *Cypressus.*

CUPRI OLEUM. Ge. *Kupferöl.* Ga. *Huile de Venus*, est sal causticus, ex acido nitri et cupro paratus, qui in aëre liquefactus est.

CUPRI SPIRITUS est acidum aceti concentratum, quod obtinetur, si viride aeris destillatur.

CUPRUM AMMONIACALE. Oritur, dum ex solutione vitrioli cupri in aqua pluviali, quae cum spiritu salis ammoniaci saturatur, addito spiritu vini, crystalli caerulei praecipitantur. Nonnulli hoc cuprum ut specificum in epilepsia remedium commendant. Ga. *Ammoniure de cuivre.* Ge. *Kupfersalmiack*, *Kupferammonium.*

CUPRUM, vide *Aes.*

CUPULA vocabatur olim calyx lignosus, glandes aliosque huiusmodi fructus includens. Adduntur interdum *cupulae glandium* decoctis adstringentibus externe adhibendis. Ge. *Käppchen.* Ga. *Calotte.*

CURA significat animi de re quadam sollicitudinem, quae si nimia est, facile in melancholiam degenerat. Ge. *Sorge.* B. *Zorg.* — Vel est synonymon vocabuli *curatio.*

CURATIO seu **MEDELA** est recta ratio et ordo inveniendi per intentiones et indicationes certa cuique morbo remedia, quibus sanitas amissa restituatur. Idem proprie est quod

therapia. Gr. *θεραπεία.* Ge. *Kur, Heilung.* Ga. *Curation, Guerison.* A. *An healing,* or *curing.* B. *Genezing.*

CURCULIO, idem quod *Gurgulio.* Vide *Cion.* — — *Curculio* est etiam insectorum genus ad coleoptera pertinens, antennis subclavatis rostro insidentibus corneo, prominenti. Ge. *Rüsselkäfer, Elephantenkäfer.* Ad hoc C. *frumentarius* et *granarius*, A. *The weevil, the cornweevil.* B. *Kalander, koorntorretje, koornworm.* Ga. *Charanson du blé, calandre, chate-peleuse, pate-pelue* etc. Ge. *Der schwarze od. braune Kornbohrer, Kornwurm*, pertinent.

CURCUMA sive **CROCUS INDICUS** est radix exotica, ex India orientali ad nos adveniens, non tantum croceo colore apparens, sed et eodem alia tingens. Duplex est, aliquando longa, aliquando radice rotunda: haec multo acrior priori existit, atque cum zingibere, raro tamen, affertur. Planta est *Curcuma longa Linn.* (Monandr. Monogyn.) foliis lanceolatis; nervis lateralibus numerosissimis; Manjella-kua *Rhed.* Folia habet et flosculos Cannae indicae iunioris simillimos. Derivatur ab arabica voce *Curcum.* Sed alii nomen inditum putant ab inaequalitate, quam habet, lupatis equorum *κούρκουμα* dictis simili; lupata multis nodis ferreis sibi cohaerentibus olivarum instar quondam fiebant, hodieque etiam fiunt. Dicitur etiam *Terra merita.* Qualitatis est amarae, urinariae et luteo-tinctoriae, viribusque aperientibus et resolventibus pollere creditur. [Analysis chemica, a Iohnio instituta, in centum radicis partibus olei aetherei flavi, odorem admodum aromaticum spirantis, acrisque saporis 1, resinosi flavi pigmenti, *Curcuminae* dicti, quod succo Cambogiae Guttae L. valde simile est, 10—11; materiei extractivae flavae 11—12; peculiaris gummi cinerei 14, fibrarum lignearum, cum pauca copia materiae neque ab aqua, neque a spiritu vini, sed ab alcali caustico solubilis coniunctarum 57; salium denique, humoris et iacturae 5—7, contineri docuit.] Praeter usum tinctorium, et apud Indos culinarem, in hydrope et ictero adhibetur. Ge. *Gelbwurzel, Turmerik,* [e *terra merita* depravatum nomen] *Curcume.* Ga. *Curcuma, le safran des Indes, souchet d'Inde* etc. A. *Turmerick.* B. *Geelzugt-wortel, curcuma, Indiaanse saffraan.*

CURVATOR COCCYGIS musculus est, ex ima parte ossis sacri, vel superiore coccygis ossiculo oriundus, et in quartum praecipue finem habens. Dicitur etiam sacrococcygeus, vel coccygeus posterior.

[**CUSCONINE** est materia alcaloides in cortice Chinae de Cusco, quae est spuria Calisaya, a Leverköhnio detecta. Vid. *Pharmac. Central-Bl. I.* No. 8. et ibid. 1831. No. 4. p. 63.]

CUSCUTA et **CASSUTHA**, an a *Cassus*, quia plantis noceat? an a *Cassis*, rete venatorium, quod plantas reti

quasi involvat, vel quod numerosis suis, longis tenuibusque caulibus rete referat? an a custodire, quod plantas circumvolvendo custodiat? Est planta (Tetrandr. Digyn.) foliis carens, cuius calyx semiquadrifidus: corolla monopetala: capsula bilocularis, disperma; *Cuscuta europaea* floribus sessilibus *Linn.* Cuscuta maior *Bauh.* Pertinet ad plantas, quae parasiticae dicuntur; innascitur enim praecipue lino, humulo, urticae etc. Epithymum vero, s. Cuscuta minor *Bauh.* Var. *Linn.* Thymo. Illa qualitatis est amaricantis, inodorae, haec subaromaticae. Tribuuntur ei vires aperitivae, resolventes et laxantes; hinc interdum infusis, praecipue vinosis additur. Ge. *Filzkraut, Flachsseide, Tottern, Seidenkraut* etc. Ga. *Goute du lin, cuscute, angoure de lin, rasque* etc. A. *Dodder, hell-weed, devil's guts.* B. *Schorste, vilt-kruid.* — — *Cuscuta* vero *minor* Ge. *Thymseide.* Ga. *Epithyme, barbe de moine.* A. *Dodder of thyme.* B. *Kleine schorst.*

[CUSPARIA FEBRIFUGA. Vide ANGUSTURA.]

CUSPIS et HAMUS est fasciae species, quae a *Galeno* de fasc. c. 91. hac ratione describitur. Binae fasciolae, quae convenientem longitudinem habent, et duorum digitorum latitudinem non excedunt, humerorum capita complexae, extremis suis pendeant; deinde a dorso, pariterque ab umbilico, adducantur ad imitationem literae x, et fibula inter se nectantur; postmodum addatur Geranis, (aliud fasciae genus) similitudinem fiscellae habens. Ge. *Eine Spitzbinde.* B. *Spits-band, en angel-band.*

CUSTOS OCULI est instrumentum, quo in operationibus quibusdam circa oculum praecavetur, ne oculus laedatur. Ge. *Ein Augendeckel.* Ga. *Gardien des yeux.* A. *The preserver of the eyes.* B. *Een oogbewaarder.*

CUTICULA est operimentum cutis, sine nervis et sensu, membranae modo, supra universam cutim foris extensa, eique, interveniente corpore reticulari, arcte adhaerens, nec ab ea, nisi aqua fervida, aut in vivis igne, vel vesicatoriis, separanda, innumeris porulis, perspirationi et sudori transitum praebentibus, pervia, ad externarum iniuriarum declinationem, vasorum cutaneorum occlusionem, et dum nudos nervos tegit, ad perfectiorem qualitatum tactilium perceptionem, squamulis minimis accommodata, in sulcos areasque exsculpta. Nutritur, nam amissa denuo restituitur, licet eius vasa minus sint conspicua. Non condensatur frigore, quoniam in foetibus abortivis iam adest. Nec vaporibus oleosis condensatur, propterea quod vapores condensati facillimo negotio eluuntur. Ortum habere videtur ex vasis arteriosis cutaneis, quoniam, cute ablata, non amplius regeneratur, vel ab expansione ductuum cutis excretoriorum et vaginularum nervearum, multas minimas squamulas, sive lamellas,

inter se cohaerentes conficientium. Gr. ἐπιδερμίς. Vide *Epidermis.* Ge. *Das Oberhäutchen.* Ga. *La surpeau, l'epiderme.* A. *The cuticle* or *scarf-skin.* B. *Het velletje, opperhuid.*

CUTIS in vivo homine est. Nam *pellis* est a carne iam diducta, quae et *exuviae.* Illa χρώς, haec vero δέρμα, παρὰ τὸ δέρειν, et δερὰ, et στέρφος, [Cons. de varia vocis etymologia Zonar. p. 1677.] παρὰ τὸ στέρφειν τὸ σῶμα ἀμφιεννύμενον, et ῥινὸς ἀνθρωπίνη, δερβιστήρ [per pleonasmum τοῦ β pro δεριστήρ. Zonar. *lex. p.* 477.] Est velamentum totius corporis externum, cuticulae, interveniente corpore reticulari, substratum, sive membrana satis crassa, tenax, cedens, et elastica, totius corporis extensionem determinans, ex filamentis vasorum sanguineorum, nervorum, validisque fibris tendineis varie inter se complicatis contexta, quibus papillae nervosae, quae tactus organum constituunt, et glandulae numerosae, miliares atque sebaceae, et sudoris atque vaporum vasa excretoria et resorbentia densissime interponuntur; tam dense stipatur vasis et nervis, ut nullum assignari possit punctum, ubi non adsint. Plurimis poris hinc inde pervia est, variis in locis sensibiliter ad necessariorum introitum et exitum perforata, seu potius in se ipsam reflexa et revoluta, ut circa os, nares, oculos, aures, pudendum, anum, etc. Diversimode se habet non tantum ratione aetatis et sexus, quum rarior sit pueris et foeminis, quam adultis et viris, sed etiam ratione partium. Nam in capite est crassissima; in cervice, dorso, etc. mediocriter dura; rarior in facie, pene et scroto; tenuis in lateribus, tenuissima in labiis, in quibusdam locis, ut in cubito, fronte, plantis pedum, etc. firmiter cohaeret. Ge. *Die Haut.* Ga. *La peau.* A. *The skin.* B. *De huid, het vel.*

CYAMUS est faba: *Eustathius* ad Hom. Il. 11. vs. 589. dictum vult παρὰ τὸ κύειν αἷμα, *praegnans esse sanguine,* vel solummodo a κύειν, quod *granis intus praegnans esset,* vel quod facie praetumida viseretur. Lat. *Faba.*

[**CYANIA** est Graec. κυανεία, *caerulea,* subintellecto νόσος, *affectio.* Hinc patet, et penultimam producendam esse, et *Cyaniam* idem, quod Cyanosis, denotare.]

[**CYANOGENIUM**, a κυανὸς, et γείνομαι, *nascor,* quod in voc. med. activam habet *generandi* notionem, est fluidum gasiforme, a Gay-Lussac 1815. detectum, basis acidi cyanici, e duobus voluminibus carbonii, et uno azoti constans. A. *Cyanogen, prussine.* Ga. *Cyanogène.* Ge. *Blaustoff, Cyan.*]

[**CYANOPATHIA**, a graec. κυανὸς, *coeruleus,* et παθεία, *affectio.* Vide *Cyanosis.*]

[**CYANOSIS** est ea corporis affectio, qua ob impeditam in pulmonibus sanguinis circulationem, indeque pendentem venosi sanguinis in arteriosum mutationem caeruleus cutis

color, in iis maxime partibus, quae epidermide subtiliore inductae sunt, producitur. Falsum est, quod auctores encyclopaediae medicae tradunt, vocem e *κυανὸς* et *νόσος, morbus,* compositam esse. Nam tunc in penultima non poterat ω adesse. Potius descendit vox a *κυανόω, colore caeruleo tingo.* Ge. *Blausucht.* Ga. *Ictère bleu, cachexie bleue.* Cons. E. Gintrac *observat. et recherches sur la cyanose. à Par.* 1827. et Frid. Ermel *d. i. de cyanosi.* Lips. 1827. 4.]

CYANUS, *Centaurea Cyanus Linn.* (Syngenes. Polygam. frustran.) calycibus serratis, foliis linearibus integerrimis; infimis dentatis. Cyanus segetum flore caeruleo *Bauh.* Est planta, quae habet caules multifidos, angulosos, lanuginosos, excavatos, ramosos, albescentes. Folia sunt oblonga, angusta, profunde incisa, ut Dentis Leonis, villosa, coloris viridis pallescentis. Flores in summitate ramorum crescunt, flosculosi, plurimis scilicet flosculis, sed dissimilibus, constantes. Alii enim, qui meditullium occupant, caeteris minores sunt, in lacinias aequales divisi; caeteri vero ad circumferentiam positi longe maiores, magisque conspicui, et veluti bilabiati; utrique embryoni insident, et calyce squamoso non aculeato et thalamo villoso comprehenduntur. Embryo autem dein abit in semen oblongum, pappis instructum. Radix minima, lignosa, fibrosa. Crescit inter segetes. Qualitatis est insipidae et inodorae, vix magnas vires indicantis. Prostat tamen aqua florum Cyani in ophthalmia laudata. Florum usus praecipue tinctorius est. Dicitur etiam *Baptisecula,* quod secantibus et metentibus officiat, retusa, in eius occursu, falce. Nam et seculam veteres falcem dixerunt. Rectius tamen *Blaptisecula* vocaretur, quod *βλάπτειν* Graecis *nocere* significat. Vulgo *florem frumentorum* nominant, quod scilicet in frumentario nascatur agro. *Cyanus* haec planta dicitur ob florem, quem profert, caeruleum, aut quod honorem, nomenque dederit caeruleo colori. Ge. *Kornblume, Roggenblume, Sichelblume.* Ga. *Aubifoin, bluet, chevalot, la pérole.* A. *Blue bottle, corn centaury, corn flower.* B. *Koorn-bloem.*

[CYATHISCUS est lata atque concava specilli pars. Proprie *κυαθίσκος* est *parvum poculum.* Occurrit vox in Coel. Aur. *tard. morb. V. c.* 2. ubi de tophorum arthriticorum curatione externa sermo est: *exilientes cyathis cum ferramento tollantur, quod nos laureolam dicere poterimus.* Quae verba manifesto corrupta, praeeunte Reinesio *V. L. III. c.* 18., emendanda esse: *cyathisco ferramento,* docet partim Scrib. Larg. *comp.* 227. *auriscalpio averso, quam partem κυαθίσκον Graeci vocant, sensim tentare oportet,* partim Sylvaticus c. 498. *Lauromelis graece instrumentum chirurgicum seu quiasciscon.* Ultima vox manifesto *κυαθίσκον* indicat.]

CYATHUS, Barbaris *Bickarium,* forsan a Germanico,

Becher. Arab. corrupte *alcuatus* et *alcuatum*, item cuathum, mutata in tenuem aspera, nomen duxit *παρὰ τὸ χύειν*, a fundendo nempe, vel, ut aliis placet, hauriendo vino in Graecorum conviviis, ubi simpulo sacrificiis relicto successit. Unde a Gr. *κυαθίζω*, *Plato* cyathissare, idem quod *Propertio* ad cyathos, et *Iuvenali* sat. XIII. *Suetonio* ad cyathum stare, hoc est, pocula miscere, seu ritu veterum conviviis solenni cyatho poscentibus convivis potum admetiri. Mensura est tam aridorum, quam liquidorum, non, ut quibusdam visum, poculum vulgare, verum sextarii pars octava: sed ad drachmarum pondus decima, secundum Atticos, duodecima Simlero et Menae, quomodo *Plinius* accipit. *Oribas.* drach. XII. observatione communi, cui *Fernelius* subscribit, quibus addit *Aegineta* ℈iv. quod *Angelocrat.* ℥iβ ʒi. et ℈i expressit. *Nicandri* interpres *περὶ μέτρων: ὁ κύαθος, inquit, ἔχει μνᾶς μικρὰς, ἤτοι μύστρα μικρὰ δύο· τὸ γὰρ μύστρος ἔχει σταθμὸν σταγίων τριῶν, ἤτοι οὐγγίαν ἥμισυ. ἐν ἄλλοις δὲ φασὶν, ὅτι ὁ κύαθος ἔχει σταθμὸν οὐγγίας μιᾶς ἡμισείας. Hesychius οὐγγίων β'*, adstipulante *Phavorino* et *Fuchsio*, qui ad cap. 6. sect. I. Antidotarii *Myreps.* notat, *Nicolao* esse unc. ij. etsi veteribus Graecis pro diversa liquorum ratione variet. Sunt, qui putent, continere vini unciam unam, drachmas quinque et scrupulum unum, vel sesquiunciam olei.

[CYCAS CIRCINALIS (Dioecia Polyandr.) frondibus pinnatis, foliolis lanceolato-linearibus acutis uninerviis planis. Indiae orientalis arbor est, cuius medulla ad materiem alimentariam pertinet. Quae ad nos sub nomine *Sagu* s. *Sago* adfertur substantia, e granulis admodum duris, semina Coriandri magnitudine aequantibus, colorisque ex albo flavi constans, quae ab aqua fervente gelatinae in modum sine globulosae figurae iactura mollescunt, simulque rubro tinguntur colore, utrum ab hac, an ex alia palma colligatur, nondum certo finitum est. A. *The sago tree.* B. *Sagoe boom.* Ga. *Le sagoutier, l'arbre à sagou, le landan des Moluques, le cyons des Indes.* Encycl. Ge. *Der Sagoubaum, die Sagoupalme, der indianische Brodbaum.*]

CYCLAMEN, CYCLAMINUS, CYCLAMINUM, seu ARTHANITA est plantae genus, (Pentandr. Monogyn.) cuius corolla monopetala, limbo sursum reflexo, collo prominente, bacca globosa, unilocularis, polysperma, tecta putamine capsulari. Species officinalis est: *Cyclamen Europaeum* corolla retroflexa *Linn.* Cyclamen hederae folio *Bauh.* Cyclamen orbiculato folio, inferne purpurascente. Radix sola in usu est, qualitatis acris, fervidae et drasticae, eoque magis, quo recentior, eo minus, quo plus exsiccata. Vix interne nunc adhibetur. Praeparatur ex eo unguentum *de Arthanita* dictum, quod resolvit, et abdomini illitum purgat, vermesque enecat. Dicitur *ἀπὸ τοῦ κύκλου*, ab orbe, tum ob folii circina-

tum ambitum, tum ob orbicularem bulbum; vocatur etiam Ἰχθυόθηρον, quod pisces eo necantur. Romani *raptum terrae*, quoniam eius radix in terra velut raptum extuberat. Qua sane ratione *terrae tuber*, quod in molem quandam intumeat: aut *umbilicum terrae*, quoniam, ut umbilicus circinata forma emergit, sic et cyclaminis radix sub terra conspicitur, etiam appellarunt. *Panem porcinum* haud dubie primum vocarunt bubulci, qui pecori suo radicem huius gratam pabulis cognoverunt. A figura etiam *terrae panem* dixerunt. Crescit in Austriae et Pannoniae umbrosis nemoribus. Ge. *Erdapfel, Erdscheibe, Schweinbrod.* Ga. *Pain de pourceau.* A. *Sowbread.* B. *Verkens-brood, aard-appel.* Conf. *Arthanita.*

CYCLISCI sunt scalpra semilunaria, operationibus chirurgicis accommodata. A κύκλος, *circulus.*

CYCLOPHORIA SANGUINIS, i. q. *Circulatio sanguinis.* Ex κύκλος, *circulus*, et φέρω, *fero.*

CYDONIA MALUS, et CYDONIUM, vide *Cotonia.*

CYEMA, [τὸ κύημα] i. q. *Embryo.* A κύω, *pario.*

CYLINDRUS est emplastrum oblonga forma volutum, officinis *magdaleo*, μαγδάλια. Ge. *Eine Pflasterrolle.* A. *A plaster made into the form of a roll.* B. *Een zalf-rolle, rolle.*

CYLLUM, [Gr. τὸ κυλλὸν, *Hipporcrati*] est crus exterius luxatum. Item claudus et curvus. Inde descendit κυλλόω, κυλλὸν reddo, unde *Cyllosis* [manus apud Hippocr. pro immobilitate manus, quae a luxatione pendet, occurrit. Vid. Foësii *oecon. Hipp.*]

CYMA, CYMAE sunt teneri cauliculi, *Iuli* dicti, vel potius, herbarum delicatiores tenerioresque colliculi, quos a prima germinatione in summa stirpe proferunt. Nam cum vernum tempus appetit, primo quoque foliorum pullulatu, praeclusis adhuc florum calycibus, quosdam quasi turiones planta subministrat, in quibus floris primum, mox seminis foetus concluditur. Ge. *Die Schösslein.* Ga. *Sommité, la cyme, les tendrons des plantes.* A. *Little shoots*, or *sprouts.* B. *Spruit, scheut.* *Cymae* etiam proprie dicuntur receptacula ex centro eodem universali, partialibus vero vagis, elongata in pedunculos fastigiatos. [A. *The cyme.* B. *Bloemhoofdje.* Ga. *Cime, corymbe en ombelle.* Ge. *Afterdolde, Trugdolde, Afterschirm.*]

CYMBALARIA est proprie species *Linariae*, vel potius *Antirrhini* (Didynam. Angiosperm.) *Antirrhinum cymbalaria Linn.* foliis cordatis quinquelobis, alternis, caulibus procumbentibus. Usus vix medicinalis est; ad balnea tamen contra incantamenta olim commendavit superstitio. A foliorum aliqua cum cymbalo similitudine putant nomen traxisse

hanc herbam. Ge. *Zymbelkraut.* Ga. *Cymbalaire.* A. *Toad-flax.*

CYMBIFORME OS, vide *Naviculare os.*

CYMINUM, vide *Cuminum.*

CYNANCHE, et *λυκάγχη Coel. Aurel*, quod canes ac lupos frequenter afficiat. Est internorum musculorum laryngis inflammatio, cum respiratione difficillima et febre continua, in qua aegri, canum anhelantium instar, lingua exserta, oculisque rubentibus et prominentibus, celerrime respirant. Est acutissima et periculosissima anginae species. Ex *κύων*, *canis*, et *ἄγχω*, *ango.* Vide *Angina.*

[**CYNANCHE STREPITOSA** et **CYNANCHE STRIDULA** sunt nomina morbi, utplurimum infantilis, vulgo *croup* appellati, cuius symptomata accurate exposita sunt a Ios. Frankio (*prax. med. praec. Pa. II. vol.* 2. *sect.* 1. *p.* 88—103).]

CYNANTHEMIS est *cotula* foetida, seu flos caninus. Ex *κύων*, *canis*, et *ἄνθεμις*, *chamaemelum*, ab *ἄνθος*, *flos.*

CYNANTHROPIA est rabies canina, qua aegri lucem et quaevis clara ac splendida fugiunt, aquam metuunt, ac ad eius conspectum et commemorationem contremiscunt. Vide *Hydrophobia.* Nascitur plerumque ex veneno rabidi animalis, ut canis, lupi, etc. homini per morsum, vel quovis alio modo, communicato. Ex *κύων*, et *ἄνθρωπος*, *homo.* Ge. *Wasserscheu, von einem tollen Hunde gebissen.* Ga. *La râge, morsure de chien enragé.* A. *Madness caused by the biting of a mad dog.* B. *Een dolle honts beet.* — — Nonnunquam designat delirium melancholicum, in quo homines sese credunt in canes mutatos, quorum actiones omnes aemulantur.

CYNICUS SPASMUS, vide *Spasmus cynicus.*

CYNOBOTANE est herba canina, seu *cotula* foetida. Ex *κύων*, et *βοτάνη*, *herba.*

CYNOCOPRUS est stercus caninum. Ex *κύων*, et *κόπρος*, *stercus.* Frequentius dicitur *album graecum*, et a quibusdam [v. c. Stph. Frc. Geoffroy (*Mat. med. cont. to.* 8. *p.* 48—50.] in gargarismate contra anginam commendatur.

CYNOCRAMBE, *κυνία* et *λινόζωστις*, est *Brassica* canina, seu *Mercurialis.* Ex *κύων*, et *κράμβη*, *brassica.*

CYNODESMUS, s. *Vinculum caninum*, est vinculum, s. ligamentum, quo membri genitalis cuticula cum glande colligatur. Ex *κύων*, *canis*, et *δεσμὸς*, *vinculum*, a *δέω*, *vincio.* Ge. *Band der Eichel*

CYNODES OREXIS est appetitus caninus, sive fames praeter modum aucta, nullo utcunque copioso cibo sedanda, cum subsequente ingestorum vomitu. Oritur ab augmento omnium causarum, quae famem naturalem faciunt, veluti ex fermento ventriculi nimium aucto, aut acrimonia quadam,

et irritatione fibrarum nimia. Ex κυνοειδὴς, *contracte* κυνώδης, *cani similis, caninus*, et ὄρεξις, *appetitus*. Ge. *Hundshunger*. Ga. *Faim canine*. A. *Canine appetite*, or *doglike hunger*. B. *Honts honger*.

CYNODONTES sunt dentes illi inter molares et incisores positi, quatuor numero. Incisoribus maiores sunt, et magis acuti. *Angulares, laterales, canini, columellares* et *oculares* dicti. Ex κύων, et ὀδοὺς, genit. ὀδόντος, *dens*. In animalibus rapacibus *laniarii* vocantur. Ge. *Die Spitzzähne, Augenzähne, Hundszähne*. Ga. *Dents canines*, ou *oeillieres*. A. *The eyeteth*. B. *Honts-tanden, oogtanden*.

CYNOGLOSSUM est plantae genus, quod ad gymnotetraspermas asperifolias pertinet, (Pentandr. Monogyn.) corolla monopetala, infundibuliformi et multifida. Species officinalis est: *Cynoglossum officinale* staminibus corolla brevioribus, foliis lato-lanceolatis, sessilibus, tomentosis *Linn*. Cynoglossum maius vulgare *Bauh*. Habet hoc plures caules duos pedes altos, ramosos, lanuginosos. Folia sunt longa, angusta, acuta, lanuginosa, mollia, albescentia, odoris penetrantis. Flos monopetalus, infundibuliformis, et multifidus. Huius pistillum abit in fructum, ex quatuor capsulis constantem, utplurimum asperis, et semine fere plano foetis, placentae pyramidatae et quadrilaterae affixis. Radix oblonga, crassitie digitali, foris ex atro rubens, intus albida, saporis fatui mucosi, aliquando subdulcis, odoris graviusculi, aliquid foetidi canis redolentis, narcotici forte, si crescit in locis uliginosis: in siccioribus inodora fere, admota naribus somnum conciliare creditur. Pilulae, quae de cynoglosso dicuntur, et praecipue contra tussim adhiberi solent, magis haud dubie addito opio, quam radici cynoglossi efficaciam debent. Lingua canina, ob canis linguae similitudinem, quam folia referunt, dicta: vel quia huius plantae foliis credebant sic demulcere posse vulnera, sicut a lingua canina fit. Ex κύων, et γλῶσσα, *lingua*. Ge. *Hundszunge, Liebäugel, Venusfinger*. Ga. *Langue de chien, cynoglosse officinale*. A. *Honds-tongue, venus's navelwort*. B. *Honds-tonge*.

CYNOMORIA, CYNOMORION, vide *Fungus Melitensis*.

CYNOREXIS, idem quod *Cynodes orexis*.

CYNORRHODOS est rosa sylvestris vulgaris, flore odorato incarnato, vel candido, *Bauh*. *Rosa canina* germinibus ovatis pedunculisque glabris, caule petiolisque aculeatis *Linn*. (Icosandr. Polygyn.). Crescit abunde in sylvis atque dumetis Europae. Florum qualitas fragrans est et analeptica. Fructus viribus subadstringentibus et diureticis pollent. Prostant in officinis aqua et conserva florum, et roob fructuum. Fungus in hoc frutice nascens, qui tamen proprie nidus insectorum est, et *Bedeguar* dicitur, ut remedium specificum antinephriticum laudatur. Eius pulvis aliquoties sumtus

mirifice scrophulas resolvere dicitur. Ex *κύων*, et *ῥόδον*, *rosa*. Ge. *Wilde Rose, Hahnebutten*. Ga. *Rose de chien, rosier sauvage, eglantier, chinorrodon*. A. *Dogs rose* or *wilde rose*. B. *Honds-rooze*.

CYNOSBATOS. Ex *κύων*, *canis*, et *βάτος*, *rubus*, idem quod *Cynorrhodos*.

CYNOSORCHIS est testiculus caninus, seu Satyrii species, *Orchis Linn.* (Gynandr. Diandr.) et praecipue *Orchis militaris* et *Orchis pyramidalis ustulata*. Ex *κύων*, et *ὄρχις*, *testiculus*. Ge. *Stendelwurzel, Knabenkraut*. Ga. *Satirion de chien, couillon de chien*. A. *Dogs-stone*. B. *Honds-kullekens*.

[**CYONORRHAPHIA**, vide *Cionorrhaphia*.]

CYPARISSUS, idem quod *Cypressus*.

CYPERUS duplex est, *longus* et *rotundus*. Cyperus odoratus radice longa, s. Cyperus officinarum *Bauh*. *Cyperus longus Linn.* (Triandr. Monogyn.) culmo triquetro folioso, umbella foliosa, supradecomposita, pedunculis nudis, spicis alternis. Habet folia porri, sed longiora, duriora, tenuiora et acutiora. Caulis est rectus, duos circiter pedes altus, sine nodis, trigonus, medulla alba plenus. Flos apetalus, in capitulum squamosum collectus; in squamarum autem alis oritur pistillum, quod deinde abit in semen plerumque triangulare. Radix oblonga, crassa instar cygni plumae, nodosa et geniculata, contorta, repens, fractu contumax, fibrosa, flexilis, foris coloris subobscuri, intus grisei, saporis suavis, subacris et aromatici, paululum exsiccantis, odoris fragrantis, ad nardum accedentis. Gaudet viribus diureticis et emmenagogis. [Hodie non amplius in usu est.] Crescit in Galliae et Italiae paludibus. — *Cyperus rotundus Pharm. Paris.* est Cyperus orientalis maior *Bauh*. *Cyperus rotundus* culmo triquetro subnudo, umbella decomposita, spicis alternis linearibus *Linn*. Habet radicem rotundam, olivae magnitudine et figura, foris rufam, scabram, intus albam, pluribus ex uno capite tenuibus quasi filis dependentibus, saporis et odoris eiusdem et earundem virium cum Cypero longo. Crescit in India orientali, nempe in Iava, et aliis in locis. Adfertur ex Italia, Syria, Alexandria, India, etc. A radicis effigie, quae pyxidulam, aut poculum, vasculumve pusillum imitatur, dictus videtur, siquidem apud *Theophrastum* folliculus ulmi *κύπερος τῆς πτελείας* legitur, iuxta aquas facile succrescit, et radices odorem gratum spargunt. Longus praefertur ab *Hermanno*; alii rotundum meliorem esse putant: utraque ad calefaciendum ventriculum laudatur. Prostant et aliae Cyperi species, minus tamen apud nos frequentes, ut *Cyperus Americanus*, seu radix *Sanctae Helenae*, cui vires emmenagogae, et *Cyperus Italicus*, s. esculentus, seu *Trasi* Italorum, cui vires pectorales tribuuntur. Ge.

Cyperwurzel. Ga. *Souchet long, souchet rond.* A. *Cyperus.* B. *Cyper-wortel.*

CYPHOMA, idem quod *Cyphosis.*

CYPHOS, idem quod *Cyphosis* [τὸ κῦφος].

CYPHOSIS, Lat. *incurvatio*, est spinae dorsalis versus posteriora incurvatio. A κύπτω, *inclino.* Ge. *Ein Buckel, ein Höcker.* Ga. *Bosse.* A. *A bunch back.* B. *Een bult, bogchel.*

CYPRESSUS, seu **CUPRESSUS**, (Monoec. Monadelph.) est arbor frondis amoenae, procera, valde ramosa, pyramidalis. Lignum habet durum, compactum, odoratum, coloris flavescentis, cariei non facile obnoxium. Folia squamatim sibi mutuo incumbunt, profunde sunt incisa, ut in Tamarisco, sed magis carnosa, duriora et firmiora. Flos mas amentaceus, squamosus, apices pulverulentos habens squamulae calycinae inferne adnatos. Foeminei flores in cono subrotundo congesti sunt, qui deinde fit quasi nux nucis moschatae magnitudine, seu fructus subrotundus, siccus, griseus, dehiscens in multos quasi clavos, sub quibus semina angulosa, plana, rubicunda, medullosa. Haec arbor semper viret. Distinguitur in marem, qui ramis est extra se expansis, quae vero ramos in metae fastigium erectos habet, dicitur foemina. Crescit in Graecia, Italia, Hispania, Creta et Asia, inque regionibus calidis. Fundit resinam, quae per incisionem, in trunco arboris factam, educitur. Gr. *Κυπάρισσος.* Derivatur *ἀπὸ τοῦ κύειν παρίσους τοὺς ἀκρεμόνας, a partu parilium ramorum.* Poëtae tamen cupressum a Cyparisso, in hanc arborem converso, dictam putant; Plutoni sacra erat. Ge. *Cypressenbaum.* Ga. *Cypres.* A. *The cypress-tree.* B. *Cypres-boom.*

CYPRIPEDIUM, i. q. *Calceolus Mariae.*

CYPRUS, seu **ALCANNA** est arbuscula, et quidem *Lawsonia* inermis et spinosa *Linn.* [Haec vera est Alcanna s. rectius *Alhenna*, et distinguenda ab A. spuria, sub quo nomine Anchusa tinctoria intelligitur. Vid. Exc. Kunzius ad Richard. *med. Bot. II. p.* 826.] Vide *Alcanna.* Folia et radices ad pigmentum adhibentur, quo orientales populi cutem, ungues, pilos tingunt, [teste Diosc. I. c. 126.] ex foliis vero in Aegypto *oleum cypri* aromaticum exprimitur. Dici videtur a Venere, quae Graecis appellatur *Κύπρις*, quoniam foeminae sese eadem tingunt, seu ab insula Cypro, vel ab Hebraeo *Kopher.*

CYRTOMA est gibbus dorsi. Item tumor contra sanitatem in quacunque corporis parte excitatus. A *κυρτόω, incurvo.* [A. *Crookedness, gibbosity, humpbacked.* Ga. *Gibbosité, la bosse.* Ge. *Der Höcker, Buckel.*

CYRTOSIS, idem quod *Cyrtoma.* Nonnulli rhachitidem ita vocant.

CYSSAROS est intestinum rectum, item podex; κύσθος enim, sive κυσὸς, vocatur podex.

[**CYSTENCEPHALUS**, a κύστις, *vesica*, et ἐγκέφαλος, *cerebrum*, est ea monstrosa capitis foetus formatio a Geoffroy-Saint-Hilaire appellata, qua cerebri hemisphaeria vesiculae formam habent.]

CYSTHEPATICI DUCTUS, s. *ductus hepatico-cystici*, vocantur a nonnullis illi exigui canales, qui bilem in hepate secretam in cystidem felleam infundere creduntur. Dubia tamen adhuc eorum est existentia et demonstratio, facileque aut arteriolae, aut fibrae cystidem hepati adnectentes, pro huiusmodi ductibus falso haberi possunt.

CYSTICA sunt medicamenta adversus vesicae morbos. A κύστις, *vesica*. — *Cystica* etiam vocatur bilis, quae ob diuturniorem in cystide fellea moram acrior est, sicque ab *hepatica* differt.

CYSTICAE ARTERIAE, vel **GEMELLAE** sunt duae arteriae exiguae, arteriae hepaticae propagines, utrinque supra cystidem felleam decurrentes. Ge. *Gallenblasenpulsadern*. Ga. *Artéres cystiques*.

CYSTICUS DUCTUS, sive **BILARIUS**, idem quod *porus bilarius*.

CYSTICUS TUMOR dicitur tumor enatus in cellulis dilatatis tunicae adiposae, materiam variae consistentiae proprio folliculo inclusam continens. Vide *Atheroma*, *Steatoma*, *Melliceris*. Ge. *Sackgeschwulst*, *Balggeschwulst*. Ga. *Tumeur enkystée*.

[**CYSTIDALGIA** est dolor acutus vel obtusus gravativus lumborum, simulque in regione hypogastrica supra os pubis, aut etiam in perinaeo, pressione auctus. Swediaur *l. c.* *p.* 421. A Gr. κύστις, *vesica urinaria*, et ἄλγος, *dolor*. Idem denotat *Cystodynia* a κύστις et ὀδύνη, *dolor*.]

[**CYSTIDOPLEGIA** s. **CYSTIDOPLEXIA** est resolutio vesicae urinariae. A κύστις, et πλήσσω, *percutio*.]

[**CYSTIDOPTOSIS** est prolapsus membranae internae vesicae urinariae per collum eiusdem in urethram, praeprimis in calculosis obvia.]

[**CYSTIDORRHAGIA** s. *blennorrhagia vesicalis*, est secundum Swediauerum *l. c. p.* 192. fluxus seu excretio muci copiosa ex membrana mucosa vesicae urinariae cum dysuria; urina turbida, sedimentum album vel puriforme copiosum deponens, saepe cum tenesmo, febre hectica, marcore.]

[**CYSTIDORRHOEA MUCOSA**, idem, quod *blennorrhoea vesicalis*, est muci albi vel puriformis e vesica, vel e vasis haemorrhoidalibus in vesicam, aut in collum vesicae patentibus, per urethram cum urina excretio passiva. Swediaur *syst. nosol. I. p.* 210.]

[**CYSTIDOSOMATOTOMIA** est ea operatio chirur-

gica, qua sive urinae detrahendae, sive calculi eximendi causa corpus vesicae urinariae vel per acum triquetram, vel cultri ope aperitur. A Gr. *κύστις*, *σῶμα*, *corpus*, et *τέμνω*, *seco.*]

[**CYSTIDOTOMIA** est vesicae sectio, calculi eliminandi causa suscepta, s. *Lithotomia.* Ge. *Blasenschnitt.*]

[**CYSTIDOTOMUS** est culter, ad incidendam aut capsulam lentis, aut vesicam urinariam aptus.]

[**CYSTIDOTRACHELOTOMIA** est incisio urethrae et colli vesicae, eo consilio suscepta, ut aut, ischuria ab induratione prostatae glandulae orta, urina per vulnus aut calculus extrahatur.]

[**CYSTONCUS** est Swediauero *l. c. p.* 506. tumor vesicae urinariae abnormis. A Gr. *κύστις*, et *ὄγκος*, *tumor.*]

CYSTIS in genere est quodcunque receptaculum, vesicae formam habens, variam materiam continens, unde diversa adduntur epitheta: hinc etiam est vesica urinaria, aut fellis. *Cystides* etiam vocantur tumores capsulati, s. tunicati, fluido referti. [Minime, ut Blancard. opinatur,] a *κύω*, *praegnans sum*, quia aliquid continet, [sed, teste Etym. M. p. 548. *παρὰ τὸ κεύθειν τὸ οὖρον.*]

CYSTIS CHOLEDOCHUS, i. q. *Vesicula fellis.*

CYSTIS FELLIS, i. q. *Vesicula fellis.*

CYSTITIS est inflammatio vesicae urinariae, cuius praecipua symptomata sunt intumescentia ovalis in pelvi cum tensione, dolore tactum non tolerante, dysuria vel ischuria, et febre continua. Ge. *Entzündung der Harnblase.* Ga. *Inflammation de la vessie.*

CYSTOCELE, [seu rectius CYSTIDOCELE, quia non bubocele sed bubonocele, non pneumacele, sed pneumatocele dicitur] est vesicae urinariae trans annulos inguinales, sub arcubus cruralibus, et per laxatos, diductos perinaei, hypogastrii, nec non vaginae parietes elapsae ectopia herniosa, quam sistit protuberantia in locis iam dictis observanda, initio parva, sensim crescens, pressione aut commodo corporis situ regrediens; mutata corporis positura, aut nisu edito, revocanda, mollis, et membranas crassas, flaccidas, sub digitis volubiles tactu referens, si vesica lotio vacua sit; fluctuans, si adsit lotium; maiori donata volumine post retentas diu urinas; decrescens, aut fere evanescens, iis emissis; qua leviter compressa, excitatur in aegro meiendi desiderium, si vero validior fit compressio, sequitur mictio plena, vel stillatitia. Dantur aegri, in quibus nulla succedit urinae emissio, nisi manibus admotis protuberantia elevetur ac prematur. *Sauv.* Ge. *Ein Blasenbruch.* Ga. *Cystocéle, hernie cystique, hernie de la vessie urinaire.*

CYSTOTOMIA est vesicae sectio, seu *Lithotomia.*

CYTINUS est [observante Sprengelio ad Diosc. *l. c.* calyx coloratus superus et sensu latiore] flos sativae *Punicae.* [Diosc. I. 152.] *Plinius* cytinum interpretatur primum partum punicae florere incipientis. A *κύω*, *praegnans sum.*

[CYTISINA est principium peculiare, in seminibus *Cytisi Laburnum* a Chevalier et Lassaigne detectum, odoris amari et nauseosi, in crystallos non cogendum, in aqua et alcohole admodum solubile, in aethere autem non solvendum. Vires emeticas et purgantes exserit.]

CYTISUS est frutex, qui crescit ad altitudinem quatuor, vel quinque pedum. Caules sunt tenues, lignosi, in multos ramos angulosos, flexiles, et virides se extendentes. Folia terna, acuta, villosa. Flores sunt papilionacei, (Diadelph. Decandr.) leguminosi, coloris flavi, raro albi: calyx est bilabiatus; flori succedit siliqua plana, ampla, nigra, villosa, basi angusta in duas partes dehiscens, foeta seminibus planis et oblongis reniformibus. Radix divisa est in multos ramos, nervosos, flexiles, flavos. Tota planta habet odorem penetrantem et saporem amarum. Crescit in locis desertis et montibus regionum calidarum et Europae australis. Eius plures dantur species, quarum tamen nullus hucusque est usus medicinalis. Sic dictus a Cythiso, vel Cythno insula, in qua inventus est, et abundat. Malunt alii a Cynthysa insula, quae e Cycladibus est, nomen accepisse. [De Cytisis veterum exposuit C. Sprengel in *Antiqu. botan.* c. 3. p. 35—46.] Ge. *Baumklee, Geissklee.* Ga. *Citise.* A. *Base-tree, shrub-trefoil.*

D.

D olim per hanc literam maiusculam mystice febrem quartanam denotabant.

D in formulis medicis idem denotat ac Detur. Sic D. ad Vitr. D. in Scat. Detur ad vitrum, Detur in scatula, etc.

[DACRYADENITIS s. DACRYOADENITIS est inflammatio glandularum lacrymalium. Morbus, Beerio, Beckio, Reilio testibus, admodum rarus. A *δάκρυον*, et *ἀδὴν, glandula.* Ge. *Thränendrüsen-Entzündung.*]

DACRYDIUM, quod male *Diagrydium* dicitur, latine *lacrymula*, est succus scammonii e vulnerata planta effluens, induratus, et cydonio excavato inditus, qui pasta obductus in furno, vel sub cineribus assatur, et postea exemtus servatur usui. Purgans est. Inter varias methodos, quibus scammonii drasticam vim corrigere tentarunt medici, maxime vulgaris est ea praeparatio, qua resina scammonii fumo sulphuris exponitur, et quae *Diagrydium sulphuratum* vocatur.

[DACRYOCYSTALGIA, a *δάκρυον, κύστις, vesica, saccus,* et *ἄλγος, dolor,* vi vocis nihil potest aliud significare,

quam dolorem in sacco lacrymali percipiendum. Non video igitur, quomodo Helling (*Handb. d. Augenkrankh. Th. I. p.* 255.) vocem per debilitatem canalis lacrymalis interpretari potuerit. Ge. *Schmerz im Thränensacke.*]

[**DACRYOCYSTITIS** est inflammatio sacci lacrymalis, quae sese tumore, fabam referente, ab initio coloris pallidi et a digiti pressione non dolente, sensim autem rubescente et admodum sensibili prodit. Ge. *Thränensack-Entzündung.*]

DACRYODES, sive **LACRYMOSUM** est ulcus continuo saniem, aut ichorem effundens. Gr. *Δακρυῶδες ἕλκος* [ap. Hipp. *de fract.* p. 104. to. 3. ed. Lips. quem locum respexit Erot. explicans per *τὸ δίυγρον καὶ ἰχωῤῥοροοῦν.*] A *δάκρυον*, *lacryma.*

[**DACRYOHAEMARHYSIS**, a Beckio male composita vox, ut lacrymarum, cum sanguine mixtarum, profluvium significetur. A *δάκρυον* et *αἷμα*, *sanguis*, et *ῥύσις*, *fluxus.* Sed e graecae linguae legibus debebat scribi aut Dacryohaematorrhysis, ut haematocele, aut Dacryohaemorrhysis, ut *αἱμόῤῥοια* ap. Diosc. lib. 2. *αἱμόπτυσις* ap. Galen. to. 13. p. 546. ed. Chart. *αἱμόῤῥυσις* ap. Poll. onom. 4. 5. 186.]

[**DACRYOLITHIASIS** est concretionum calculosarum in lacrymis generatio. Exemplum huius vitii descripsit de Walther in Graefe's Journ. d. Chir. u. Augenheilk. I. 1. p. 136. Ge. *Steinerzeugung in der Thränenfeuchtigkeit.*]

DACRYON, i. q. *Lacryma.*

[**DACRYONOME** a Vogelio, Nysteno teste, vocata est punctorum lacrymalium coalitus. Sed id nunquam voce illa exprimitur. Cum enim composita sit e *δάκρυον*, et *νομή*, *ulcus, quod serpendo partes depascit,* facile intelligitur, illud punctorum lacrymalium vitium non posse *dacryonomes* nomine insigniri. Quare prorsus e terminologia medica proscribi debet.]

[**DACRYOPS** est intumescentia sacci lacrymalis, aut a lacrymarum propter canalem lacrymalem obstructum accumulatione, aut a nimia muci secretione orta, omnis inflammationis expers. Burdach hoc nomine insignit ductuum excretoriorum utriusque glandulae lacrymalis expansionem. Inde synon. *Hydatis glandulae lacrymalis.* A *δάκρυον*, et *ὢψ*, *oculus.* Erit igitur vi etymologiae Ge. *Thränenauge.*]

[**DACRYOSTAGIA** vocatur Benedicto *l. c.* to. 1. p. 247. lacrymarum stillicidium, quam falsam denominationem Beckius, Helling alii in *dacryostagon* mutaverunt. Sed nec hi videntur omnem reprehensionis causam evitasse. Nam cum *σταγὼν*, *guttam* denotet, *δακρυοσταγὼν* non nisi *gutta lacrymalis* erit, non *lacrymarum effluxus*, *guttatim eveniens.* Hoc autem *δακρυόσταγμα* significabit. Ge. *Thränenträufeln.*]

[**DACRYOPYORRHOEA** est lacrymarum, cum pure mixtarum profluvium.]

[**DACTYLIOS** proprie annulum significat, dein pro quocunque corpore circuli figuram habente adhibetur. Sic Glossae *δακτύλιον ἕδρας* expon. per *anum*. Vid. interpp. Aristoph. Equ. vs. 1392. to. IV. p. 345. ed. Dind.]

[**DACTYLOSMILEUSIS** est operatio chirurgica, veteribus usitata, qua digitos manuum pedumve scalpro excisorio malleoque amputabant. Vid. A. W. Schreiberi *diss. de. dactylosmileusi Lips.* 1815. 4. c. f. A *δάκτυλος, digitus,* et *σμιλεύω, scalpello amputo.* Zonar. exp. per *τέμνειν.* Quamquam nullus mihi locus medici graeci notus est, quo substantivum *σμίλευσις* firmari possit, tamen illud probum esse censeo.]

DACTYLUS, s. **CARISTA** est fructus palmae, et quidem palmae maioris *Bauh.* Palmae hortensis *Kaempf.* quae est *Phoenix dactylifera Linn.* frondibus pinnatis, foliolis complicatis, ensiformibus, oblongo-rotundus, dulcis, intus durissimum continens nucleum, per longitudinem sulcatum. Arbor procera est; crescit in Iudaea, Syria, Aegypto, Africa, India, etc. Folia ensibus similia habet, deorsum cannarum modo decidentia. Vere floret. Ramus enim quodam involucro oblongo, vesicae modo, ad ver usque clauso, et tunc aperto, seu spatha praeditus, flores emittit parvos, albos, odoratos, racematim deorsum ab involucro residentes, ac pendentes. Autumno fructus maturantur. Qualitas eorum est vinoso dulcis, subpinguis, visque nutriens, edulcorans, expectorans, hinc in tussi, raucedine et stranguria conducunt. Dicitur et *φοίνιξ*: hinc compositio, *Diaphoenicum* (*διὰ φοινίκων*) dicta, nomen habet; recipit enim dactylorum pulpam. Ge. *Datteln.* Ga. *Dattes*, ou *dactes.* A. *A date.* B. *Dadel.*

DACTYLUS IDAEUS est lapis lyncis, seu *Belemnites.*

DAEDALEA dicuntur botanicis folia, quae simul flexuosa et lacera sunt.

DAEMONOMANIA, DAEMONIA dicitur insania chronica, partialis, furibunda, meticulosa de daemonibus.

DAMNATA TERRA idem est, quam *Caput mortuum.*

DANICH pendet grana octo, idem quod *Lupinus.*

DAPHNE est *Laurus*, quoniam eius folia, dum uruntur, sonant, crepitant. [Etym. M. p. 250. *Δάφνη δαοφώνη τις οὖσα, ἡ ἐν τῷ δαίεσθαι φωνοῦσα· ἠχεῖ γὰρ καιομένη.*] Alii a Daphne puella, in laurum conversa, denominationem trahunt. Vide *Laurus.*

DAPHNE Ill. *Linnaeo* est plantae genus (Octandr. Monogyn.) calyce nullo, corolla monopetala, infundibuliformi, quadripartita; bacca subrotunda, uniloculari, semine unico, subrotundo, carnoso. Plures continet species. Vide *Thymelaea*, *Laureola*, etc. [Haec posterior species vocatur A. *The common daphne.* B. *Zwart peperboompje.* Ga. *Laureole commune, laureole mâle, laureole des Anglois. Garou*

enim est D. gnidium. Ge. *Seidelbast*, *immergrüner Kellerhals* etc.] Ge. *Seidelbast, Kellerhals.* Ga. *Garou.* A. *Spurge laurel.*

DAPHNE ALEXANDRINA, vide *Laurus Alexandrina.*

DAPHNOIDES est *Laureola*, sic ob Lauri similitudinem dicta. Ex *δάφνη*, *laurus*, et *εἶδος*, *forma.*

DARSIS est excoriatio cutis. A *δέρω*, *excorio.* Vide *Intertrigo.* [Hanc ipsam vocem, tum actioni, tum affectioni communem, ab Herophilo in medicinam introductam fuisse, refert Galen. *de admin. anat. III.* c. 2. p. 349. to. II. ed. Lips.]

DARTOS, DARTUS est membrana scroti cellulosa, interstratis fibris muscularibus, a musculo abdominis oblique adscendente provenientibus. Est vera bursula, ambiens testem undique, cui ab altera parte alia similis accrescit, sicque septum dictum constituunt, vel potius faciunt duo per substantiam suam cellulosam concreta scrota, unicuique testi unum, hinc proprie septum dici non debet. Id peculiare involucrum rubens est, vasculosum, non vero musculosum, neque fibris factum parallelis, hactenus tamen musculosae fere indolis, quod cum cute a frigore irritabile ex laxitate se concutiat, erigat, firmet et adscendat; etiam a multo collecto semine in sano homine brevius fit et crispum, et se ipsum corrugat ac testes sursum ducit, idem in morbo et ab amisso semine laxum dependet. [A *δέρω*, *excorio*, *δαρτὸς*, *ἡ*, *ὸν*, *excoriatus.* Anatomici iam veteres, Cels. VII. 18. Ruf. Eph. *de part. c. h. p.* 41. Galen. *introd.* c. 11. to. XIV. p. 719. interiorem scroti membranam, testiculum ambientem, *δαρτὸν* appellaverunt. Rufus *l. c.* *Περὶ τοὺς διδύμους εἰσὶ χιτῶνες ἐρυθροειδεῖς καὶ δαρσοί.* Nescio, quid Krausius voluerit, cum Darton diceret esse adiectivum, Ionum more tanquam femininum usurpatum. Cum enim, uti ex allato Rufi loco patet, subintelligendum sit *χιτὼν*, de masculino *δαρτὸς* pro feminino sumto cogitari nequit.]

DASYMA est palpebrae internae inaequalitas superficiaria et herpetica cum rubore. A *δασὺς*, *hirsutus.* [Aët. *tetrab. II. s.* 3. *c.* 45. refert quosdam *τὰ τραχώματα* nominasse *δασύματα.* Hinc falsum esse cum Blancardi *dasymma*, tum Hellingii (*Augenkrankh. p.* 282.) diasyrma, patet.]

[**DATISCA CANNABINA** est planta ad Dioeciam dodecandriam pertinens, quae ob amaritiem insignem foliorum quondam inter febrifuga relata est. Cons. I. L. Dammers d. i. *d. Datiscae cannab. in febrib. intermitt. sanandis usu.* Gott. 1799. Vis plantae medica in illa materie peculiari recondita esse videtur, quam *Datiscines* nomine Braconnotus insignivit, Gmelinus autem (*Handb. d. Chem. p.* 1443. ed. II.) cum Inuline penitus convenire putat. — A. *The bastard hem.* Ge. *Bastardhanf.*

DATURA est Solani species. [In systemate naturali ad familiam quidem *Solanearum* pertinet, Linnaeus autem peculiare inde genus constituit, inter cuius species *stramonium* cognominata occurrit. (Pentandr. Monogyn.)] Derivatur ab Indica voce *Datiro* et *Tatel*, seu *Datel*. Vide *Stramonia*.

DAUCUS duplex est, vel Creticus, vel vulgaris. *Creticus* est Daucus foliis foeniculi tenuissimis *Bauh.* Libanotis foliis tenuissime pinnatis, laciniis petiolatis *Hall.* *Athamanta cretensis* foliolis linearibus planis hirsutis, petalis bipartitis, seminibus oblongis hirsutis *Linn.* (Pentandr. Digyn.) Nascitur in Alpibus Helvetiae. Habet caulem sesquipedem circiter altum, rotundum, striatum, villosum. Folia incisa instar foeniculi, sed tenuius, lanuginosa. Flos est rosaceus et umbellatus, plurimis scilicet petalis constans inaequalibus, in orbem positis, et calyci insidentibus; is autem abit in fructum ex duobus seminibus compositum, rostro avium aemulis, striatis, hinc gibbis, inde vero planis, parum villosis, albescentibus; saporis acris aromatici, grati, odoris debilis, virtute carminativa, diuretica, emmenagoga praeditis. Radix est longa, digiti crassitie, fibrosa, odorata, saporis pastinacae. [B. *Kandiasche Beerwortel.* Ga. *L'athamante de Crête.* Ge. *Das Vogelnest aus Creta. Kretischer* s. *Kandischer Möhrenkümmel.*] Colitur etiam in hortis; *Daucus vulgaris, Daucus sylvestris,* vel *sativus, Pharm.* Pastinaca tenuifolia sylvestris Dioscoridis, vel sativa, radice lutea, vel alba, *Bauh.* *Daucus carota*, seminibus hispidis, petiolis subtus nervosis *Linn.* Cultura tantum differens a priore, habet semina compressa, cinerea, Dauco Cretico breviora, latiora, circa marginem utrinque villo obsita, saporis Dauco Cretico debilioris, odoris fragrantis. Qualitas plantae aquoso-aromatica et fragrans est. Radix viribus diluentibus et humectantibus, semen carminativis, diureticis et emmenagogis pollet. Semen inter semina quatuor calida minora numeratur. Haec planta a quibusdam nidus avis dicitur, quia umbella est instar nidi avis. Est planta, quae ἀπὸ τοῦ δαύειν, quod tormina sedet quietemque inducat, flatus discutiendo, nomen accepit. Ge. *Möhrenkümmel, Möhren.* Ga. *Pastenade, ou carotte sauvage, panais.* A. *Birdsnest, wild-carrot, beesnest.* B. *Kroontjeskruid, vogelnest, peen, wortelkruid.*

DEALBATIO, sive **LEUCOSIS** pertinet ad artem cosmeticam, qua facies, dentes, cicatrices, vel aliud quid, dealbantur. Utuntur hac voce quoque chymici, et *dealbationem* e. g. *Veneris* vocant, dum cuprum variis cum additamentis fusum colore suo fulvo spoliatur. Ge. *Weissmachung.* Ga. *Blanchissement.* A. *Whiting, bleaching.* B. *Witmaakinge.*

DEARTICULATIO, sive **ABARTICULATIO**, idem quod *Diarthrosis.*

DEAURATIO dicitur, quando pilulae ad amaritiem evitandam auro foliato obducuntur. Item tinctura fucata metallorum, monetarum, etc. Gr. *Χρύσωσις*. Ge. *Vergoldung*. Ga. *Dorure*. A. *A gilding*. B. *Vergulding*.

DEBILITAS est, quando quis viribus minus pollet, seu musculos corporis satis movere nequit, quod vel ex humorum defectu post parciorem ingestionem, aut copiosiorem evacuationem, vel ex eorum colliquatione, aut ex tanta sanguinis visciditate, ut per ultimos vasorum fines transire nequeat, vel ex lipothymia, aut syncope, vel ex inedia quoque, vel ex morbo, laxitate fibrarum, vel alio quovis modo exoritur. Iuxta Ill. *Sauvages debilitates* peculiarem classem morborum constituunt, et quidem illorum, in quibus adest impotentia vires solitas appetendi et movendi debito modo exercendi. [In F. Swediaueri *nov. nosol. meth. syst. II. p.* 287. haec debilitas, *ἀσθενίας* nomine distincta, ad class. III. ord. 1. gen. 4. relata, eiusque natura in vi vitae languente, seu roboris activi in corpore animali defectu posita est. Robur autem *activum* nominat illud, quod vim vitae proprie constituit, et cum vita cessat. Opponitur *passivo*, quod a cohaesione fibrarum primitivarum dependet, et tam diu post mortem perdurat, donec resolutio corporis chemica evenerit.] Ge. *Schwaehheit, Unvermögen*. Ga. *Foiblesse, debilité*. A. *Feebleness*, or *weakness*. B. *Zwakheid*.

DECANDRIA constituit classem plantarum in systemate *Linnaei*, eas comprehendentem, quarum flores decem staminibus, seu partibus masculinis, instructi sunt.

DECANTATIO, et **DECUPELATIO** est liquoris limpidi per vasis, in quo continetur, inclinationem, per eius canthum vel marginem sine colatione et filtratione a faecibus effusio. [Cum haud dubie a cantho derivanda vox sit, *κανθὸς* autem ferrum, quo rotae peripheria circumdari et muniri solet, denotet, recte in Pharmacop. boruss. ed. IV. *decanthatio* scribitur.] Ge. *Abgiessung*. Ga. *Decantation*. A. *Decantation*. B. *Afgieting*.

DECIDENTIA idem quod *Cataptosis*. Dicitur quoque neuter status, qui ex statu optimo et temperato versus morbum inclinat. Inde *morbus ex decidentia*, quando scilicet morbus acutus, e. g. pleuritis, in lentum, ut empyema, abit.

DECIDUA dicuntur folia, stipulae et bracteae, peracta unica aestate casurae.

DECIDUA TUNICA UTERI, vide *Tunica decidua*.

DECLINATIO morbi est, quando a statu et vigore recedit, et aeger extra discrimen ponitur. Nemo enim in declinatione, nisi per accidens, accedentibus scilicet aliis causis, moritur. Vide *Acme*. *Per declinationem* aliquid effundere, est, quando vas continens declinatur, ita ut liquor sensim effundatur, ne sedimentum moveatur et liquorem turbet.

DECLINATUS botanicis est truncus, vel pedunculus, arcuatim descendens.

DECOCTIO, et **DECOCTUM**, vide *Apozema.*

DECOMPOSITUM auget significationem compositi, estque illud, quod e partibus iam antea compositis constat. Sic antimonium est decompositum e sulphure et parte regulina. Illud e parte inflammabili et acido, haec ex sulphure suo et metallo composita est. — *Decomposita* quoque botanicis dicuntur folia bigemina, biternata et bipinnata.

DECORATIO dicitur conservatio, vel restitutio pulchritudinis naturalis vel in toto corpore, vel in quadam parte.

DECORTICATIO est, quando res, ut radices, semina, fructus, etc. a suo cortice liberantur. Ge. *Abschälung.* Ga. *L'action d'oter l'écorce,* ou *de peler.* A. *A pulling of the bark.* B. *Afschilling, ontschorffing.*

DECREMENTUM dicitur vel de aetate, quae in senectutem vergit: vel de morbo acmen praetergresso, et hoc sensu idem est, quam declinatio.

DECREPITATIO de sale communi et similibus muriaticis salibus dicitur, quae cum ad ignem sine fusione calcinantur, strepitum, seu crepitum edunt, donec aquosam partem amiserunt. Ge. *Verknistern, Verprasseln.* Ga. et A. *Decrepitation.* B. *Kraaking.*

DECUPELATIO; idem quod *Decantatio.*

DECURRENTIA botanicis dicuntur folia, petioli et stipulae, basi deorsum per caulem extensa.

DECUSSATA vocantur folia, quae ita disposita sunt, ut rami apice inspecto quatuor ordines referant. Conf. *Decussis.*

DECUSSIS, idem quod *Denarius.*

DECUSSIS antiquis ad X literae figuram fiebat, quae latinis decem significat. Hinc *decussari* est in speciem literae X diduci.

DECUSSORIUM est instrumentum chirurgicum, quo dura mater, leviter pressa, accurate cranio adiungitur, ut pus intra cranium et meningem crassam collectum evacuetur, per foramen, trepano factum. Ge. *Ein Drücker.* Ga. *Decussoire.* B. *Nederdruk-tuig.*

DEFATIGATIO denotat incommodum leve, quod ab exercitio, vel labore vehementiore, aut protractiore accidit, unde quietis appetentes minus alacres evadunt. Haec imbecillibus, valetudinariis, aegris et reconvalescentibus facile supervenit; item iis, qui non assueverunt laboribus et exercitiis, aut qui noctu vigilarunt, aut qui ieiunium, alvi fluxum, vel alia, passi sunt. Ge. *Müdigkeit.* Ga. *Fatigue, lassitude.* A. *Weariness.* B. *Vermoeidheid.*

DEFECTIO ANIMI, vide *Lipothymia.*

DEFENSIVUM, a defendere, est medicamentum chirurgicum vulgare, quo imminentia symptomata a parte affecta

praecaventur, aut quo partes laesae ab iniuriis externis et aëre defenduntur. Talia sunt emplastra defensiva etc. Ge. *Ein Defensiv.* Ga. A. *Defensif.* B. *Een Defensyf, verhoedmiddel.*

DEFLAGRATIO est operatio chymica, qua medicamenta deflagrantur, hoc est, per ignem subito purgantur, ut est nitri cum sulphure, antimonii cum nitro, unde subita flamma exoritur. Ge. *Abbrennen.* Ga. *Deflagration, incendie, embrasement.* A. *A deflagration,* or *burning.* B. *In de vlam zetten.* — — Item denotat febrium intermissionem. Vide *Apyrexia.*

DEFLEXI vocantur plantarum trunci arcuatim deorsum inclinati.

DEFLUVIUM CAPILLORUM, vide *Alopecia.*

DEFLUXUS, i. q. *Catarrhus.*

DEFORMITAS vocatur recedens figura partium, vel organorum, a naturali, ut inde fiat functionis impedimentum, vel saltem turpitudo ad adspectum. Ge. *Ungestalt, Missgestalt.* Ga. *Deformité.* B. *Mismaaktheid.*

DEFRUTUM est mustum ad dimidias coctum, ut *sapa* ad tertias partes. Ge. *Zur Hälfte eingesottener Most.* Ga. *Vin cuit, raisiné.* B. *Gekookte most tot de helft.*

DEGLUTITIO est actio animalis, qua alimentum, in ore masticatum, aut aliud liquidius absorptum, in ventriculum per oesophagum protruditur ex ore et faucibus. Quae actio cum sit intricatissima, explicatuque longiore egeat, ex physiologis petenda. Vide *Boerhaave in instit. med.* et Ill. *Halleri* elem. physiol. Tom. VI. pag. 63. sq. [Pa. Io. Sandifort *deglutitionis mechanismus verticali sectione narium, oris, faucium illustratus.* L. B. 1805. 4.] Ge. *Das Schlingen.* Ga. *Deglutition.* A. *A swallowing down.* B. *Doorzwelging.*

DEIECTIO seu **EGESTIO** et **EIECTIO** est excrementorum alvi per anum depositio, quae non tantum reliquias alimentorum, sed alias etiam impuritates in se continet. Hinc varia est tum in statu sanitatis, tum morbosa, liquida nempe, mediocris consistentiae, versicolor, alba, flava, nigra, viridis, etc. Ge. *Abgang, Stuhlgang.* Ga. A. *A dejection,* or *going to stool.* B. *Afgang.*

DEIECTORIA, vide *Catoretica.*

[**DEIRONCUS** est tumor in parte colli anteriore conspicuus. Hoc ipso nomine Swediaur genus CCCXLVIII. *syst. nosol. meth. II. p.* 502. insignivit, et sub illo sex species comprehendit has: *phlogistici, glandularis, aërei* s. *physodis, scrophulosi, atheromatosi* et *steatomatosi.* A Gr. *δειρὴ, anterior colli pars,* (Ruf. Eph. p. 28.) et *ὄγκος, tumor.* Nescio, quid Krausium commoverit, ut *deironcus* damnaret, et *deroncus* praeferret. Nam sicuti *δειροτομέω* dicitur (vid. Hesych. et Phavor.), ita et *δείρογκος* dici poterit.]

DELAPSIO [latina vox non est: Adhibeatur igitur *delapsus*, Gr. *κατάπτωσις*, quo Varro de r. r. I. c. 6. usus est.] est quaedam decidentia, s. prolapsus v. c. uteri, ani, intestini, etc. Ge. *Ausfall, Vorfall.* Ga. *Descente.* A. *A falling down.* B. *Uitval, Uitzinking.*

DELETERIUM est quodvis venenosum. [Minime, uti Blancardus voluit,] a *δέλεαρ, esca,* qua animalibus exitus paratur, velque a delendo, quod vitam deleat, sed a *δηλέω, noceo, decipio, deludo.* [Hanc derivationem firmat Zonaras *lex. p.* 503. *Δηλῶ. τὸ βλάπτω. τὸ μὲν δηλητήριον ἀπὸ τοῦ δηλῶ.*]

DELIGATIO est pars *chirurgiae,* quae partes corporis laesas deligat: secundum veteres est vel simplex, vel composita. Simplex est aequalis, vel inaequalis. Aequalis est tantum rotunda, quae membrum affectum circumquaque sine ulla in partem alterutram declinatione complectitur. Inaequalis in asciam et simam dividitur: tamen saltem ratione magnitudinis et declinationis differunt; ascia parum a rotunda declinat, sima vero multum. Variae in universum sunt fasciarum differentiae, sumtae a partium, quae vinciuntur, vel quorundam animalium, vel aliarum rerum, similitudine. Gr. *ἐπίδεσις,* [v. c. Galen. *de fasc. c. 1. p.* 769. *to. XVIII. pa.* I. etc.] Ge. *Verband.* Ga. *L'apareil, bandage.* A. *Dressing.* B. *Verbinding.*

DELIQUIUM ANIMI, sive **SUBITUS ANIMI CASUS** suis non caret gradibus. Dicitur enim *eclysis, lipothymia, lipopsychia, apopsychia, syncope, asphyxia,* etc. quae sunt totidem gradus. Observandum primo, quod *animi deliquium* saepe antecedunt cardialgia, anxietas ex improviso, cordis quasi compressio, oscitatio, ventris murmur, gravitas, vel dolor capitis, vertigo, tinnitus aurium, caligines, varii colores oculo obversantes, pandiculationes, horrores, frigus extremorum, pallor et pulsus mutatio. His apparentibus et ingravescentibus insequuntur lapsus, si steterint, vel sederint; maior pallor et frigus intensum, pulsus rarus, parvus, tardus, debilis, unguium livor, respiratio minuta, denique motus ubique et sensus intercepti; at in *syncope* pulsus plane cessat, ut et respiratio et motus omnis, sudor frigidus et viscidus exprimitur, urina saepe, alvi faeces, aut semen, effluunt. Soluto paroxysmo, qui brevior esse, vel longior, solet, suspiria fiunt, languor adest, imbecillitas, lassitudo, pigritia. Sed uti *animi deliquium* gradum sternit ad *syncopen,* ita *syncope* prima mortis linea est. Hoc malum multis aliis morbis accidere solet, cum nempe vires prosternuntur, uti ex iis, quae de imbecillitate dicta sunt, patet; ideo reperitur in febribus, in asthmate, hydrope, doloribus, etc. Aliquando ab haereditate est, sed valetudinarii, cachectici, hypochondriaci, reconvalescentes, pueri, senes, macilenti, obesi facile in id incidunt. Alii id patiuntur ab odoribus,

a conspectu rerum, quae offendunt, ab esu etiam inscio rerum, quarum fastidio laborant, ab exercitiis vehementioribus, a nimio et repentino gaudio, a purgatione, venae sectione, sudore, aestu, puris magna effusione, a gravi dolore, a venenis, vel per consensum ex affecto orificio ventriculi sinistro, aut ab ictibus, vel morsibus animalium venenatorum. Causa omnium horum affectuum consistit in sublata aut imminuta contractilitate cordis et arteriarum, vel in impedito et turbato influxu fluidi nervei in organa motui sanguinis inservientia. Dicitur et *defectio*, *defectio virium*, *languor virium*, *imbecillitas*, *debilitas*, Gr. *ἀτονία*, *ἀσθένεια*, *ἔκλυσις*, *ἀῤῥωστία τῆς δυνάμεως*, [*λειποψυχία*, *μικροψυχία*, *λειποθυμία*. Discrimen, quod Gorraeus posuit inter *λειποψυχ.* et *λειποθυμ.* verum etiam putat Schneider ad *Theophr. to IV. p.* 798.] Ge. *Ohnmacht.* Ga. *Defaillance.* A. *A fainting,* or *swoonnig.* B. *Flaauwte*, *magteloosheid*, *onmagt.*

DELIQUIUM CHYMICUM est destillatio per inferiora mediante igne: vel calcis, aut salis alcalini, in cellis humidis suspensi deliquatio et in humorem lixiviosum resolutio: vel myrrhae, albumini ovi cocti inclusae, in liquorem oleosum mutatio. [Accuratius loqui videntur, qui mutationem corporis solidi, humoris aut in aëre atmosphaerico, aut in albumine ovi cocti contenti ope, in fluidum *deliquescentiam*, illud fluidum autem, hoc modo obtentum, *deliquium* nuncupant.] Ge. *Zerfliessung.* Ga. *Deliquescence*, *destillation par defaillance.* A. *Smelting.*

DELIRIUM est idearum ortus non respondens externis obiectis, vel causis, sed internae cerebri dispositioni, una cum iudicio ex his sequente, et animi affectu, motuque corporis inde pendente: seu est error iudicii ab imaginationis vitio, quod intellectus corrigere nequit, atque his quidem per gradus auctis, solitariis, vel combinatis, varia deliriorum genera fiunt. Ponit semper cerebri medullosi affectionem morbosam a quacunque causa ortam. Gr. *παραφροσύνη*. *Hippocrates* et *Galenus* variis vocabulis utuntur. *Hippocrates* quidem ad levem desipientiam significandam fere vocabulo *παραφρονῆσαι* et *ληρῆσαι*, sive *παραληρῆσαι*, *Galenus* vocabulo *παραπαῖσαι*, *παρακροῦσαι*, sicut ad gravem significandam *ἐκστῆναι*, *μανῆναι* et *ἐκμανῆναι*, utitur, *παρακόψαι* vero de utraque usurpant. Species varias veteres constituunt, unde *σιωπηλοὶ*, qui pauca loquuntur: alii et sermone delirant, et ridicula, aliena, magnifica, vel maledica, non saltem cogitant, sed et proloquuntur, et haec omnia praestant vel *μετὰ γέλωτος*, vel *μετὰ σπουδῆς*, sed hi omnes delirantium ordines ad certas differentias redacti sunt. Sub delirio in genere dicto comprehenduntur *παραφροσύνη*, *φρενίτης*, *μελαγχολία*, *μανία* et alii, qui huc referuntur, affectus. Delirium iterum est cum, vel sine febre. Sine

febre *melancholia*, *mania*, cum febre *φρενῖτις* vocatur, et quod simplex appellatur delirium, Gr. *λῆρος*, vel *παράληρος*, vel *παραφορὰ* symptomata nimirum febrium ardentium. Ge. *Aberwitz*, *Wahnwitz*, *Phantasien*. Ga. *Radotement*, *delire*, *reverie*. A. *A doating*, *doting*, or *dotage*, *rauing*. B. *Ylhoofdigheid*, *ligthoofdigheid*.

DELPHINIUM, Consolida regalis arvensis *Bauh*. *Delphinium consolida Linn.* (Polyandr. Trigyn.) nectariis monophyllis, caule subdiviso, est planta procera, ramosa, quae habet folia in longas partes divisa, et fere instar Foeniculi incisa. Flos est polypetalus, anomalus, ex quinque nempe petalis dissimilibus constans, quorum superius in cornu tubulatum, rectum, longum, obtusum attenuatur, excipitque aliud petalum, scilicet nectarium, bifidum et pariter caudatum. Horum autem meditullium occupat pistillum, quod deinde abit in fructum, in quo veluti in capitulum colliguntur vaginae tres, secundum longitudinem dehiscentes, seminibusque foetae ut plurimum angulatis, nigris, saporis amari et ingrati. Colitur haec planta in hortis, propter pulchritudinem floris sic dicitur, quod eius flores nondum explicati similitudinem cum pisce delphino habent. Vocatur etiam *Consolida regalis* a virtute consolidante et floris pulchritudine: nec non *equestre calcar*, *equitis calcar*, *Calcatrippa*. Qualitas ob affinitatem cum Aconito suspecta est, vixque ad usum medicum commoda. Vide *Staphis agria*. Ge. *Rittersporn* [*Feld* - *Acker* - *Kornrittersporn etc.*]. Ga. *Pied d'alouette*. [*La dauphinelle des bleds*, *delphinette*, *l'eperon de chevalier* etc.] A. *Larks spur*, *branching larkspur*, *lark's-heel*, *larksfoot*. B. *Ridder-sporen*, *wilde rittersporen*.

DELTOIDES est musculus, instar Δ Graecum triangularis, situs in superiore parte brachii sub integumentis communibus; oritur a clavicula, acromio, processu spiniformi scapulae; articulum humeri suo ventre tegit, inseritur parti anteriori et magis superiori, quam mediae, ossis humeri; e pluribus fasciculis musculosis compositus est, in quos facile dissolvi potest. Humerum attollit: a figura Δ et *εἶδος*, *forma*. Ge. *Der dreieckige Armmuskel*. Ga. *Muscle deltoide*. A. *The deltoide muscle*. B. *De driehoofdige spier*.

DEMENTIA inter species *delirii* refertur. Idem quod *Anoea*.

DEMERSIO, sive **IMMERSIO** est, quando a chymicis metallum aliquod liquori solventi submergitur. Ge. *Eintauchung*. Ga. *Demersion*. A. *A dipping*. B. *Induikeling*.

[**DEMIURGUS**, artifex. Hoc nomine medicos artem facientes insigniri voluit Theoph. Ehrhardtus (*Entw. ein. Polizeigesetzb.* Th. I. c. 9.) Sed haec eruditionis ostentatio non placet. Nam illa denominatio nequaquam honorificentior est vulgari medici practici, cum et de opificibus quibuscunque

adhiberi soleat, quibus quominus meliore loco et esse, et ab aliis haberi velit Ehrhardtus, dubitari nequit. Eustath. ad Odyss. τ. v. 135. Ὅρα δὲ καὶ, ὅτι δημιουργοὶ οὐ μόνον μάντις καὶ ἰατρὸς καὶ τέκτων οἱ προῤῥηθέντες, ἀλλ' δοὺ ἐνταῦθα καὶ οἱ κήρυκες. — ὕστερον καὶ οἱ τὰ πέμματα ποιοῦντες.]

DEMULCENTIA medicamenta sunt, quae possunt figuras medicamentorum, vel humorum nostrorum morbosorum, vel venenorum acrium, ita immutare, ut ex figura acri transeant in obtusam et inertem. *Demulcentia* quoque dicuntur, quae superficiei, vel internae, vel externae corporis sese applicando eam ab actione acrium defendunt. Ge. *Linderndе Arzeneien.* Ga. *Remèdes adoucissans.* B. *Verzagtende middelen.*

DENARIUS est unciae pars septima: uncia enim continet septem denarios. Vide *Aureus.* Ge. *Denier.*

DENDROIDES est planta arbori similis. Ex *δένδρον, arbor,* et εἶδος, *forma.*

DENDROLACHANA, oleris arbores. Sic vocantur *olera,* cum fere in arboris altitudinem assurgunt. Ex *δένδρον, arbor,* et *λάχανον, olus.*

DENDROLIBANUS est *Rosmarinus,* quia arbuscula quasi fit. Vocatur *δένδρον, arbor,* et *λίβανον, quod* thus, seu *olibanum, oleat.*

DENDROMALACHE est *Malva* arborescens. Ex *δένδρον, arbor,* et *μαλάχη, malva.*

DENDRON, *arbor.* *Δένδρον,* quia *δεινῶς δείρεται,* graviter et moleste decorticatur, vel a *δέμω, struo, aedifico,* quia ex iis aedificia etc. eriguntur, struuntur. [Quas etymologias non magis probare possum, quam a Krausio allatas et reiectas a *δαὸν, δρᾶσθαι, ἀδρύνασθαι.*]

DENIGRATIO dicitur de parte, quae ex sanguine, per contusionem extravasato, nigrorem contrahit; estque idem, quam *sugillatio.* Vel etiam de parte sphacelo correpta.

DENS CANINUS, *Erythronium Linn.* (Hexandr. Monogyn.) est planta, quae habet folia bina, aliquando terna, repentia, cyclaminis similia. Flos liliaceus, ex sex petalis compositus, pendulis et repandis, quorum meditullium occupat pistillum, quod deinde abit in fructum subrotundum, ad basin angustiorem, trivalvem, in tria loculamenta divisum, seminibusque foetum ovato-acuminatis, flavescentibus. Radix oblonga, carnosa, alba, dentis canini forma. Sic vocatur, quia eius floris folia dentem caninum referunt, vel etiam radix. Radici externe applicatae vires resolventes et emollientes tribuuntur. Ge. *Hundszahn.* Ga. *Dent de chien.* B. *Hondstand.* [A. *The dog's-tooth violet.*]

DENS LEONIS est *Taraxacum,* Cichorei sylvestris species. Sic dicitur, quod folium sinuatim per lacinias denti-

culatum sit, et *rostrum* quoque *porcinum* nominatur. Vide *Taraxacum*. Ge. *Löwenzahn*. Ga. *Pisse en lit*. A. *Dogstooth*.

DENTAGRA, vide *Forfex*. Est proprie forfex ad evellendos dentes. [Denominatio damnanda, cum voce hybrida exprimatur. Rectius *odontagra* hoc instrumentum appellatur. Sic occurrit in Plut. A Gr. *ὀδοῦς*, gen. *ὀδόντος dens*, et *ἄγρα*, *venatio*, *captura*, et id, quod venatione prehenditur, Ge. *Pelikan*. Ga. *Davier*. — Sed etiam odontalgia ex causa arthritica orta a nonnullis *dentagra* vocatur.

DENTALIUM est conchylium univalve, parvum, apertum, non turbinatum, habens segmentum circulare, et rimam dentatam; seu testa univalvis, tubulosa, recta, monothalamia, utraque extremitate pervia. Eius species est *Entalium*, scilicet Dentalium testa tereti subarcuata continua. Habitat in Oceano indico et europaeo. Ingreditur unguentum citrinum et quaedam emplastra antiquorum. Qualitas est insipida, inodora et calcaria. Ge. *Zahnschnecke*, *Röhre*, *Meerröhre*, *die röhrenförmige Schnecke*. A. *The dentale*, *tooth shell*. B. *Tandhooren*, *pypachtige koker*, *pypen*, *zeepypjes*. Ga. *Dentale*, *tuyeau de mer*, *etui testacé*.

DENTARIA est planta (Tetradyn. Siliquos.), quae habet folia Quinquefolii, septem in uno latere disposita, oblonga, acuta, dentata, viridia, aspera. Flores sunt albi, purpurascentes, tetrapetali, cruciformes. Ex calyce surgit pistillum, quod deinde abit in fructum, seu siliquam, septo intermedio cui valvae utrinque adhaerescunt, in duo loculamenta divisam, seminibusque foetam plerumque subrotundis. Valvae per maturitatem in helicis formam convolvuntur, magnoque cum impetu semina eiiciunt. Radix carnosa, squamosa, ac veluti dentibus incisa. Haec planta crescit in montibus humidis et umbrosis. Sic dicitur, quod eius radix dentiformis, et in corallii modum nodosa sit. Omnibus huius generis speciebus virtutes carminativae et vulnerariae adscribuntur. Quae *Dentaria maior* vulgo dicitur, est Orobanche, radice dentata, maior *Bauh.* seu *Lathraea squamaria*, caule simplicissimo, corollis pendulis, labio inferiori trifido *Linn.* (Didyn. Angiosperm.) — *Dentaria* vero *minor* est *Dentaria enneaphyllos*, foliis ternis ternatis, et *Dentaria pentaphyllos*, foliis summis digitatis *Linn.* [Sub hoc nomine in Pharmac. Bat. I. 106. Richard's *med. Bot. I.* 354. occurrit *Plumbago Europaea*, cuius radix recens acris urensque est, proptereaque a Gmelino, Buchnero al. plantis venenatis adnumeratur. Contra scabiem cum folia, tum radix frequenter adhiberi solet. Decoctum Plumbaginis Europ., cochleatim per imprudentiam sumtum, adversus passiva sanguinis profluvia valde efficax repertum est.] Ge. *Zahnkraut*. Ga. *Dentaire*. A. *Toothwort*, *Loadwort*, *Coralwort*. B. *Haanevoet*. *Loodkruit*.

DENTATA botanicis dicitur radix moniliformis ex arti-

culis concatenatis. *Dentata* vocantur folia, aut stipulae, margine acuminibus patentibus remotis.

DENTES, Gr. ὀδόντες, sunt ossicula utriusque maxillae, omnium corporis ossium durissima, per gomphosin infixa, ad frangendos conterendosque cibos destinata. In adultis plerumque triginta et duo, vel viginti octo, numerantur. Quantum extra gingivas eminent, sine periosteo, cortice adamantino tecta conspiciuntur, ne ad omnem rei acris adtactum dolori essemus obnoxii, quae pars *corona* vocatur, sed in maxillae cavernis, seu alveolis, radix membranam a gingivis vasculosam, firmam illam reddentem accipit. Continuo, sed tardissime, crescunt, secus ex frequenti detritione comminuerentur. Non tantum arteriis et venis, quae ramuli sunt carotidum et iugularium, sed et nervis prospiciuntur, a quinto pari oriundis, ipsisque immissis, quod dolor vehemens aliquando arguit. Quatuor anteriores *primores*, *incisores* Isidoro, *tomici* Celso dicuntur. Gr. [Polluc. *onom. II.* 91. auctore vocantur] τομεῖς, διγαστῆρες, κτένες, τομῆται, γελασινοὶ. Ge. *Die Schneidezähne.* Ga. *Les dents de devant,* ou *incisives.* A. *The fore teeth.* B. *Boter-tanden, laag-tanden.* — Qui a lateribus insequuntur, in quavis maxilla duo acuti magis simplicique tantum radice praediti sunt, vocanturque *canini, oculares* et *columellares.* Gr. *Κυνοδόντες.* Ge. *Die Augenzähne, Spitzzähne.* Ga. *Les dents oeilléres.* A. *The dog-teeth,* or *the eyeteeth.* B. *Honds-tanden, oog-tanden.* — Posteriores, qui tunc sequuntur, *molares* appellantur, habent maiores superficies, et duas, tres, vel quatuor radices, cum priores unicam tantum acceperint. Hisce cibi duriusculi, a prioribus incisi, mola quasi in pulmentum conteruntur. [Duo dentes molares, qui proximum a quolibet dente canino occupant locum, duas habent radices coronamque ampliorem, linea transversa in duas cuspides divisam. Gr. *μύλοι, dentes bicuspidati.* Reliqui, tribus radicibus instructi, Gr. *ὀψίγονοι, κραντῆρες appellantur.*] Ge. *Die Stockzähne, die Backenzähne, grosse Zähne.* Ga. *Les dents molaires,* ou *machelieres.* A. *The jaw-teeth,* or *the grinders.* B. *Bak-tanden, maal-tanden.* — Qui post annum trigesimum et quadragesimum interdum erumpunt, *sapientiae dentes, σωφρονιστῆρες* sunt. Item *genuini,* Cic. *intimi,* Eidem. Ge. *Die Zähne.* Ga. *Les dents.* A. *The teeth.* B. *De tanden.* — *Dentalis* vertebrae secundae prominentia, *dentis* quoque nomine venit, vel etiam processus odontoides dicitur.

DENTIDUCUM, Gr. ὀδονταγωγὸν. Vide in *Forfex.*

DENTIFRICIUM est medicamentum ad dealbandos, extergendos et stabiliendos dentes, gingivasque roborandas paratum. Gr. *Ὀδοντότριμμα, σμῆγμα ὀδόντων.* Ge. *Zahnpulver.* Ga. *Dentifrice, poudre à frotter* ou *nettoyer les dents.*

A. *Powder to rub the teeth with, to make them white.* B. *Tandpoeyer.*

DENTILLARIA, i. q. *Dentaria.*

DENTIO, i. q. *Dentitio.*

DENTITIO est tempus illud, quo infantum dentes erumpere, scilicet rudimenta dentium mollia iam in neonatorum maxillis earumque alveolis delitescentia sensim nutriri, evolvi et protrudi incipiunt, quod fit mense septimo, vel serius, et extenditur ad secundum annum; et citius *superiores*, nonnullis citius *inferiores*, et in his anteriores prius. Tempore dentitionis saepe febres, convulsiones, alvi profluvia, a nervorum irritatione, etc. exoriuntur, praecipue quando canini prodeunt. Gr. *'Οδοντοφυΐα*, *Aegin.* *'Οδοντίασις*, a qua Gorraeo auctore differt [*ὀδαξησμὸς*, nam *ὀδαξισμὸς Galeni* falsa lectio est, quam in Diosc. II. c. 81. equidem non toleraverim, cum vox ab *ὀδαξάω* descendat, *ὀδαξισμὸς* autem non nisi ab *ὀδαξίζω*, quod graeca lingua non novit, derivari possit.] sive *οὔλων ὀδαξησμὸς*, ut ab *Hippocr.* vocatur, pruritus ille gingivarum, quem dentientes pueri sentiunt. Ge. *Das Zahnen.* Ga. *La venuë* ou *sortie de dents.* A. *Breeding of teeth.* B. *De tyd, wanneer de tanden komen, tandinge.*

DENTIUM DOLOR, i. q. *Odontalgia.*

DENTO est is, qui dentes eminentiores, prominulos et os productum habet.

DEOBSTRUENTIA, sive **DEOPPILANTIA** sunt medicamenta, quae obstructiones aperiunt. Prostat sic in officinis unguentum deoppilativum.

DEPASCENS ULCUS dicitur de eo, quod vicinas partes erodendo perpetuo proserpit: aliquando *phagedaenicum*, vel *noma* vocatur.

DEPENDENTIA botanicis dicuntur folia, quae terram recta spectant.

DEPHLEGMATIO est operatio chemica, qua reiterata destillatione aqua superflua a spiritibus, vel puriori parte, separatur. Ge. *Abziehen.* Ga. *A dephlegmation.* B. *Van zyn water zuiveren, dephlegmeren.*

DEPILATORIUM, idem quod *psilothron.* Ge. *Depilatoire.*

DEPLUMATIO idem est quod *ptilosis*, ubi palpebrae obsidentur tumore calloso, pili quoque earundem decidunt; estque composita affectio ex *madarosi* et *sclerophthalmia.* Verum semper coniunctum non habet pilorum defluvium.

DEPOSITIO proprie de cataracta dicitur, et est operatio chirurgica, qua ope acus lens crystallina opaca e sede sua dimovetur et in corpus vitreum adigitur. Vide *Cataracta.* Ge. *Das Staarstechen.* Ga. *La deposition de la cataracte.*

DEPRESSIO cranii est ea laesio cranii a causa vio-

lenta, qua illud in parte quadam, amissa figura convexa, concavitatem externe exhibet. Sine fractura in tenellis esse potest; in adultis plerumque cum fractura est. [Gr. ἔνθλασις, quod in seqq. sub *Enthlasis* videndum.] Ge. *Niederdrückung der Hirnschale, ein Hirnschaleneindruck.* Ga. *Depression du crâne.* A. *A depression.*

DEPRESSOR est nomen, datum variis musculis, qui, dum agunt, partes deorsum trahunt, quibus affiguntur. Tales sunt depressor alae nasi, anguli oris, et labii inferioris. Ge. *Niederziehende Muskeln.* Ga. *Abbaisseur.* B. *Neerdrukkende spieren.*

DEPURATIO est rei alicuius purae ab impuro separatio, ut est despumatio, clarificatio. Ge. *Reinigung.* A. Ga. *Depuration.* B. *Zuivering.*

[**DERENCEPHALUS** est monstrosae capitis conformationis denominatio, a Goffroy - St. - Hilaire (vid. *Coccycephalus*) minus apte ex *τὸ δέρας* s. *δέρος*, *corium*, et *ἐγκέφαλος*, *cerebrum*, composita, ut foetum designaret, cuius cerebrum valde parvum tum ossibus occipitis, tum vertebris dorsi, a posteriori parte apertis, et spinam bifidam formantibus, impositum reperitur.]

DERIVATIO est actio, qua humor, pus, urina, sanguis etc. qui in partem influxit et nondum impactus est, artis ope per locum vicinum educitur, vel ex loco uno in alium allicitur, cuius resistentia aliquo modo tollitur; uti fit per venaesectionem, cucurbitulas, epispastica, frictiones, etc. Ge. *Ableitung.* Ga. A. *Derivation.* B. *Af*-of *verleiding.*

DERMA idem quod *cutis.* A *δέρω, cutim detraho.* Hinc

DERMATOLOGIA doctrina de integumentis.

[**DERMATITIS** est inflammatio corii. A Gr. *δέρμα, corium.* A. *Inflammation of the skin.* Ga. *Inflammation de la peau.* Ge. *Entzündung des Felles.* Vid. Swediaur *l. c. to.* 1. *p.* 114. sq.]

[**DERMATODES MORBI** a Swediaur *l. c. II. p.* 200. vocantur morbi cutanei chronici, ex cachexia generali corporis, aut e vitio organi topico oriundi. Syn. *Cachexiae cutaneae.* Constituunt class. IV. ordinem septimum systematis nosolog.]

DESCENSORIUM est fornax chymicis familiaris, destillationibus per descensum inserviens. Ge. *Ein Ofen, wo man niederwärts destillirt.* Ga. *Fourneau pour distiller per descensum.* B. *Een oven, daar men mede na om laag destilleert.*

DESCENSUM seu per descensum destillare. Vide *Deliquium.*

DESICCATIO est superflui humoris vel humiditatis per calorem evaporatio. Ge. *Austrocknung.* Ga. *Desechement.* A. *Desiccation, or drying.* B. *Uitdrooging.*

DESICCATIVUM est unguentum, vel emplastrum, hu-

mores tenues ulceri instillantes exsiccans; a *desiccare*. Ge. *Trocknendes, austrocknendes Mittel.* Ga. *Un desiccatif.* A. *A desiccative*, or *drying medicine*. B. *Opdroogend middel.*

DESIPIENTIA est delirii species. Idem quod *paraphrosyne.*

[**DESMATURGIA** est ea doctrina, quae laqueos fasciasque membris apponere docet. A *δέσμα*, gen. *δέσματος, vinculum*, et *ἔργον*, *negotium, labor.*]

[**DESMOCHAUNOSIS**, a Gr. *δεσμὸς*, *vinculum, ligamentum*, et *χαύνωσις*, *laxatio*, est ligamentorum emollitio et relaxatio, quae luxationis spontaneae causa existere potest. Vid. Bell's *Lehrbegriff IV. p.* 371.]

[**DESMOGRAPHIA**, a Gr. *δεσμὸς*, et *γράφω, scribo, describo*, est descriptio ligamentorum corporis animalis.]

[**DESMOPHLOGOSIS**, a Gr. *δεσμὸς* et *φλόγωσις, inflammatio*, denotat ligamentorum inflammationem.]

[**DESMORRHEXIS**, a Gr. *δεσμὸς* et *ῥέξις*, *ruptura*, est ligamenti unius pluriumve iniuriae externae vi producta dilaceratio.]

[**DESMURGIA**, ad vocis *chirurgia* similitudinem efformata vox, ex *δεσμὸς* et *ἔργον, opus*, est morborum variorum curatio, quae fasciarum, membro affecto applicatarum, ope fit. Sic aneurysmata artuum fasciis Thedeniano modo appositis curamus; sic seri in telam cellulosam extremitatum effusioni, a debilitate solidarum partium ortae, medemur fasciis applicatis; sic fasciarum auxilio varias corporis deformitates aut penitus tollimus, aut saltem emendamus etc.]

[**DESORGANISATIO** est structurae partis organicae immutatio illa, quae quominus pars affecta qualitates tum physicas, tum vitales, quas in statu normali possidet, declarare possit, impedit. A. et Ga. *Desorganisation.* Krausius male formatam vocem ex particula *des*, quae in lingua francogallica eandem habeat vim, quam *α* priv. in graeca, et ex latina voce *organisatio.* Malim potius, totam vocem *desorganisation*, e francogallica lingua in latinam translatam esse, id quod et in sequenti locum habet.]

[**DESOXYDATIO**, i. e. oxydi privatio. Galli enim e verbo *oxyder*, i. e. oxygenio impraegnare, compositum *desoxyder* formant, h. e. oxygenio privare.]

DESPUMATIO est alicuius rei, ut syrupi, mellis etc. inter coquendum spumae detractio. Ge. *Abschaumung.* Ga. A. *Despumation.* B. *Schuiming.*

DESQUAMATIO, Gr. *Ἐκλέπισις*, [ab *ἐκ* et *λεπίζω, decortico*] est quando in carie ossis, vel alias, ab osse squamae quaedam abscedunt. Ge. *Abblätterung der Knochen.* Ga. *Exfoliation, desquamation.* A. *A scaling of bones.* B. *Beenschilfering.* — Rectius tamen dicitur *exfoliatio*, et sub *desquamatione* intelligitur cuticulae post morbos cutaneos secessio.

DESTILLATIO eodem modo sumitur, ut *catarrhus.* Vide suo loco.

DESTILLATIO est partium spirituosarum, aquearum, vel oleosarum, in halitus fumosve vi ignis extenuatarum, atque elevatarum extractio atque collectio. Destillatio fit per vesicam, cucurbitam, retortam, deliquium, filtrum, descensum etc. eaque in balneo mariae, arena, vaporibus, fimo, sole, reverberio etc. peragitur. Ge. *Destillirung.* Ga. A. *Destillation.* B. *Neerdruppinge, distilleeringe.*

DESTRUCTIO a *Gortero* vocatur quaecunque solutio continui, quae partes firmas in sanis cohaerentes separat, cuius species sunt in partibus duris *fractura* etc., in mollibus *vulnus* etc.

DETERGENTIA, a *detergere.* Vide *Abstergentia.*

DETONATIO est deflagrationis modus cum sonitu, ex. gr. cum sulphurea quaedam, cum nitro permixta, ignique admota, pulveris pyrii instar, cum strepitu et fulgore deflagrant: ut in praeparatione antimonii diaphoretici, et in accensione auri tonantis. Vide *Deflagratio.* Ge. *Verpuffung.* Ga. A. *Detonation.* B. *Ontploffinge.*

DETRUSOR URINAE nomen est musculi, cuius actione urina expellitur. Vide *Acceleratores.*

DEUNX sunt unciae undecim: libra medica, sive romana, continet uncias duodecim, ideoque *deunx* est, quasi deesset uncia. Ge. *Eilf Unzen.* B. *Elf onzen.*

DEUTEROPATHIA est morbus, ab alio morbo, qui est *protopathia,* originem ducens, ex. gr. si caput ex alterius partis vitio laborat, communicata ad id materia morbifica, relicto priore foco; ut, si phthisi pulmonali ulcerosae sputum sanguinis ab erosione superveniat; phthisis est morbus protopathicus, haemoptoë vero *deuteropathicus.* A δεύτερος, *secundus*, et πάσχω, *patior.*

[**DEUTOXYDUM.** Quando metallica aut non metallica corpora in pluribus proportionibus cum oxygenio coniunguntur, producta pro varia oxygenii ratione protoxydorum, deuteroxydorum, tritoxydorum etc. nominibus insigniuntur. Protoxydum igitur vocatur ille oxydationis gradus, quo oxygenii minima copia cum corpore oxydato coniuncta est. Deuteroxydum vero oxygenii cum oxydato corpore coniunctionem paulo maiorem requirit, quam in protoxydo adesse solet. Compositionis, contra grammatices regulas peccantis, rationem taxat Remer (*Poliz. gerichtl. Arzneiw. Dritte Aufl. Vorr. p. XIII.*). Rectius vocari monuerunt *deuteroxydum* editores *Pharmacop. batav. to. II. p.* 705. ed. Lips.]

DEXTANS est nomen ponderis, pendens uncias decem.

DIA, (διὰ) *per*, *ex*, est praepositio, quae saepe additur praeparationibus medicamentosis, quarum sic basis, seu ingrediens primarium, indicatur, ut *Diaprunum,* hoc est,

compositio ex prunis; sic dicitur diasena, diaïreos, diaphoenicum, diambrae, diascordium. Compositio scilicet ex senna, iride, dactylis etc.

DIABETES sic *Galeno* l. paulo post c. dicitur, uti et *Dipsacus*, quod nomen etiam Paulus III. 45. habet, ab immensa siti, quam invehit. Vel, ut alii, a serpentis quodam genere, quod Dipsas appellatur, et in *Libya* praesertim reperitur, quod morsu suo venenum quoddam in homines insinuet, a quo sitis inextinguibilis inducitur, *διάῤῥοια εἰς οὖρα, ὕδερος εἰς ἀμίδα,* quasi *hydrops ad matulam.* Hinc est, quod hunc affectum *matulam inter cutim,* alii *urinae profluvium* et *siphonem* nuncupant. Rarissimus est affectus, quem *Gal.* se bis tantum vidisse refert 6. de loc. aff. Cap. 3. to. VIII. p. 394. Est urinae fluxus valde copiosus, potum assumtum longe quantitate superans, cum siti intolerabili, et summo virium prolapsu. Imo urina non tantum, sed potus, et is parum, vel nihil immutatus, egeritur sub forma aquae lacte dilutae, sicque inodorae, insipidae, aut subdulcis. Quos affligit, emaciantur, debilitantur, et prae siti, ardoreque viscerum vix se continent, et urinam cohibentes mox sentiunt, lumbos, coxas et testes cum ardore et gravitate intumescere. Oritur autem a laxitate fibrarum in renibus, et ab aquosa indole liquidorum corporis, vel a tam singulari humorum acrimonia, ut vim diureticam acquirant. Haereditariam adesse ad hunc morbum praedispositionem, interdum observatum est. A *διαβαίνω, pervado.* [Cum *διαβήτης* inter alia et siphonem significet, sic enim hanc latinam vocem Columella III. 10. 2. interpretatur, videtur satis apte haec denominatio morbi illius naturae accommodata esse.] Ge. *Harnfluss.* Ga. *Diabete, flux d'urine.* A. *A diabetes.* B. *Pisvloed.*

DIABOTANON (*διὰ βοτανῶν*) nomen est emplastri a *Galeno d. comp. rem. sec. gen. VI. c. 2. to. XIII. p.* 863. descripti, quod plurimae herbae ingrediuntur, quodque viribus digerentibus et resolventibus pollet.

DIABROSIS seu **ANABROSIS** est solutio continui per exesionem, a quacunque acrimonia facta. A *διαβιβρώσκω, peredo.* Ge. *Durchfressung, Zernagung.* Ga. A. *Corrosion.* B. *Door-eeting.*

DIACARYON est rob dianucum, quod in angina commendatur. Gr. *Διὰ καρύων.* Ge. *Eingekochter Saft von wälschen Nüssen.*

DIACHORESIS et **DIACHOREMA** est excretio quorumvis excrementorum; frequentissime tamen significat evacuationem, quae per alvum fit. Ab *διαχωρέω, secedo.* Ge. *Stuhlgang.* Ga. *L'ordure.* A. *Casting out.* B. *Uitwerpsels.*

DIACHYLON dicitur emplastrum ex succis quibusdam compositum, ut et de gummis, hincque simplex et cum gum-

mis prostat. Ex *διὰ*, *ex*, et *χύλος*, *succus*. Ge. *Saftpflaster*, *Zugpflaster*. Ga. *Emplâtre diachylon*. A. *Sap-plaister*. B. *Sap-pleister*.

DIACINEMA dicitur, cum ossa de loco suo nonnihil recesserint. Ex *διακινέω*, *motu perturbo*.

DIACLYSMA est oris collutio, ad foetorem abigendum, vel dentes, aut gingivas sordidas, vel aegras confirmandas. Vocantur collutiones oris; parantur ex adstringentibus variis, ut bistorta, tormentilla, fl. balaustiorum, cort. granatorum, gallis, aut aliis remediis morbis oris oppositis etc. Sub eo quoque comprehenditur *Gargarisma* et *Apophlegmatismus*. A *διακλύζω*, *colluo*. Ge. *Ausspülung des Mundes*. B. *Mond-spoeling*. Vide *Collutio*.

DIACODION s. *Syrupus capitum papaveris* est medicamentum, ex papaveris capitibus, siliquis dulcibus, radice glycyrrhizae, althaeae et saccharo paratum, habetque syrupi consistentiam, et eximias vires demulcentes, bechicas et pectorales exserit. [Vid. *Pharmac. boruss. übers.* v. Fr. Ph. Dulk Th. II. p. 728. eius conficiendi rationem.] Ex *διὰ*, *ex*, et *κωδεία* seu *κωδία*, *papaveris caput*. [Cons. de voce graeca Edm. H. Barker ad Arcad. Lips. 1820. p. 241.] Ge. *Brustsyrup*, *Mohnsaamensaft*. Ga. *Sirop pectoral*. A. *Syrup made of the tops of poppies*, *breast syrup*. B. *Borst syroop*, *Slaapbolle syroop*.

DIACOPE praecisionem, vel discissionem in aliqua parte significat, sive studio, sive casu. A *διακόπτω*, *praescindo*. *Hippocrati* vulnus est omne, quod alte descendit impactumque est. *Galeno* est soluta in osse capitis continuitas ab aliquo acuto occursante, atque abscindente. Vocatur quoque *ἕδρα* et *ἐγκοπή*. [Emendavi Blancardi *ἐκκοπὴ*, quippe quod e vitiosa Paul. Aeg. VI. c. 90. lectione ortum est.]

DIACOPRAEGIA (medicina) est medicamentum ex fimo caprino, adversus splenes et parotides. A *διὰ*, *ex*, *κόπρος*, *stercus*, et *αἴγειος*, *caprinus*.

DIACRISIS est distinctio et diiudicatio morborum et symptomatum. A *διακρίνω*, *distinguo*, *diiudico*.

DIACRITICA dicuntur illa signa, e quibus diacrisis formari potest.

DIACRYDIUM, vide *Dacrydium*.

DIACYDONIUM est medicamentum compositum spissae consistentiae, cuius excipiens est miva, vel rob cydoniorum, et cuius variae formulae in pharmacopoeis, praecipue antiquioribus, prostant. Ex *διὰ*, et *κυδώνιον* sc. *μῆλον*, *mala cydonia*.

DIADELPHIA denotat apud *Linnaeum* classem plantarum, in quibus stamina bifariam inter se connata, sicque in duas affinitates divisa sunt. Ex *δὶς* et *ἀδελφὸς*, *frater*.

DIADOCHE est successio per crisin. A *διαδέχομαι, excipio, succedo.* [Rectius ea in morbi decursu observata mutatio *diadoche* vocatur, qua natura morbi, forma eiusdem eadem manente, prorsus alia fit. Sin contra ea forma morbi tantummodo immutatur, natura eiusdem non mutata, hoc *metaptosis* appellatur.]

DIADOSIS est veteribus alimenti distributio, sive per omnes partes pervasio. [Galen. *de nat. fac. II. c.* 6. *p.* 104. *to. II.* ed. Lips. *εἰ δὲ τὴν διὰ τῶν φλεβῶν φορὰν τῆς τροφῆς ἀνάδοσιν καλεῖ* (Erasistratus), *τὴν δ' εἰς ἕκαστον τῶν ἁπλῶν καὶ ἀοράτων ἐκείνων νεύρων καὶ ἀρτηριῶν μετάληψιν οὐκ ἀνάδοσιν, ἀλλὰ διάδοσιν, ὥς τινες ὀνομάζειν ἠξίωσαν* etc.] Denotat etiam remissionem morbi. [Unus a Foës. *oec. Hipp.* prolatus est locus ex Hipp. *de vict. rat. in morb. ac. p.* 93. quo verbum *διαδίδωμι* de morbi remissione adhibitum esse probari potest.] Ex *διαδίδωμι, distribuo.*

DIAERESIS est solutio continui, quae fit, cum a causis variis via aliqua, quae adesse non debebat, aperitur. Nam primo potest *διαίρεσις* fieri ab humoribus acribus, qui erodendo unitatem solvunt, et viam patefaciunt; quod etiam medicamenta acria praestare possunt. Deinde humores crassi accumulati *διαιρέσεως* causa esse possunt, qui partem distendendo rumpunt. Proprie vero causae plurimae evidentes veram *διαίρεσιν* faciunt, omnes scilicet, quae contundendo et distendendo unitatem vasorum solvunt; qualia sunt motus vehemens, clamor, pondus grave, vulnerantia, contundentia, casus, saltus et similia, inter quae et flatus referri possunt, si retenti tanta vi interdum corporis partes distendunt, ut non solum corporis cavitates dilatent, sed rumpendo etiam novas faciant, et ipsi quoque unitatem solvant. Item diaeresis operatio chirurgica est, quae partes, praeter naturam unitas, vel concretas separat, ut fieri solet in concretione palpebrarum, intestini recti, vaginae, digitorum etc. et fit incisione, ustione, terebratione, rasione, limatione, serratione, exesione. A *διαιρέω, divido.* Conf. *Diabrosis.* Ge. *Die Trennung.* Ga. *Dierese.*

DIAERETICA sunt medicamenta corrodentia et exedentia. A *διαιρέω, divido.*

DIAETA strictiori sensu alimentorum rationem respicit: latius autem est rectus usus rerum non naturalium, vel methodus sanis moderate vivendi, quae propter differentiam corporis a corpore, ratione aetatis, temperamenti, habitus corporis, consuetudinis, et connatae dispositionis, diversa esse debet. At *diaeta aegrorum* est remedium in recto rerum, vitae necessariarum, usu consistens. Hanc veteres scrupulose admodum distinxere vario modo, iuxtaque illos ratione consistentiae est secundum veterum divisionem *crassa, mediocris* et *tenuis.* Crassa instituitur alimentis copiosis,

firmis et solidis, multumque nutrire aptis, haec *simpliciter plena* est, quae fiebet olim per ptisanam hordeaceam integram. Vel est *plenior* et *crassior*; quae fit per carnes pullorum et ova sorbilia. Vel est *plenissima*, quae etiam carnes castratorum concedit. *Mediocris* est, quae ex mediocris substantiae et quantitatis alimentis constat. Haec olim per panem iure tinctum, vel etiam per carnes pullorum fiebat. *Tenuis* est, quae et alimentis paucis, tenuibus et infirmis perficitur, quae ut plurimum acutis morbis convenit: eaque triplex est, *tenuis simpliciter*, quae olim per ptisanae succum fiebat; vel *tenuior*, in qua melicratum propinabatur; vel *tenuissima*, in qua nihil cibi aeger sumebat. Verum praestat, diaetam pro natura et viribus singulorum aegrorum, et pro tempore et indole cuiusque morbi institui. Complexus harum regularum, quarum observatione causae morbi et proximae et remotiores tolluntur, *fons diaeteticus* dicitur. Gr. δίαιτα, unde διαιτάω, *nutrio*, [derivari contendit Etym. M. p. 267. a δαὶς δαιτὸς δαῖτα, καὶ δίαιτα, alii autem a verbo inusitato διάω i. e. *vivo, habito*, deducunt.] Ge. *Speisordnung, eine gewisse Ordnung im Essen und Trinken.* Ga. *Diéte, regime de vivre.* A. *Diet.* B. *Levens wet, levens manier.*

DIAETETICA est pars medicinae, praescribens cognitionem et usum rerum sex, quibus sanitas et vita nostra, eiusque regimen maxime constat, ut imminentes morbi praecaveantur, et praesentes profligentur. Hae saepe dicuntur *res non naturales* a scholis: ut sunt aër, cibus et potus, motus et quies, somnus et vigilia, animi pathemata, excreta et retenta: quae si modum excedant, morbos pariunt. Ex διαιτάω, *alo, nutrio.* Ge. *Verhalten, Diätetik.* Ga. *Partie de la médecine, qui enseigne la diéte, et un reglement de vivre.* A. *Diet.* B. *Levens wys.*

DIAGNOSIS est signorum praesentium cognitio: sive cognitio, qua praesentem morbum ab aliis dignoscimus. Estque triplex, partis *affectae*, ipsius *morbi*, eiusque *causae* recta investigatio. *Signa*, e quorum consideratione haec cognoscimus, *diagnostica* vocantur. Ex διαγινώσκω, *dignosco.* Ge. *Kennzeichen, Erkennung der Krankheit.* Ga. *Signe diagnostique.* A. *Diagnostick*, or *the signs of a disease.* B. *Kenteken.*

DIAGRYDIUM, vide *Dacrydium* et *Scammonium.*

DIALEIMMA idem quod *Apyrexia.* Ex διαλείπω, *temporis spatium interpono.*

DIALEIPSIS est quaedam interceptio: item intermissio quaedam in fractura cum vulnere, vel ulcere, ubi intermedium spatium relinquitur, pro ulceris, aut vulneris curatione, itaque est intermissio deligationis. [Equidem, ut caveatur permutatio δαλήψεως et διαλείψεως, posteriorem vocem nunquam

scripserim dialepsin, sed semper dialeipsin. Vide Foës. *oecon. Hipp. p.* 152. b., ubi in Hippocrate nonnunquam inter διάληψις et διάλειψις lectionem variare ostenditur.] A διαλείπω, *intermitto.*

DIALYSIS est solutio virium, seu impotentia corporis quasvis actiones debito modo perficiendi. Ge. *Nachlassung der Kräfte.* Ga. *Epuisement.*

DIAMARENATUM, s. **DIAMARMATUM** est vox noviter inventa, confectionem liquidam ex cerasis acidis, saccharo et aromate significans. Ge. *Kirschsaft.*

DIAMNES est barbaris medicis appellata excretio urinae in somno, praeter voluntatem, absque dolore et sensu, quae praecipue a laxitate et debilitate sphincteris vesicae pendet. Ge. *Unvermögen den Harn im Schlafe zu halten.*

DIAMORON est nomen medicamenti, quod in officinis paratur ex succo mororum, cum melle in syrupum spissiorem cocto. Dicitur etiam rob ex moris. [Gr. διὰ μόρων. Galen. de comp. med. sec. loc. VI. c. 6. duplicem eius parandi rationem attulit.]

DIANGIOSPERMAE vocantur plantae, quae semen in capsula et quidem duplici ferunt. [A Gr. διὰ, ἀγγεῖον, *vas,* et σπέρμα, *semen.*

DIANDRIA est classis plantarum apud *Linnaeum*, quae stamina duo in flore hermaphrodito ferunt. [A Gr. δὶς, *bis,* et ἀνδρεῖος, *ad virum pertinens.* Sic etiam a Theophr. *d. plant. hist. I. c.* 31. *p.* 39. ed. Schneid. διανθὴς vocatur flos, qui alium in se continet.]

DIANOEA est rationandi facultas, mens praemeditata. [Naturam ait Hippocrates agere οὐκ ἐκ διανοίας, *e consilio praemeditato.* Vid. Foës. *oec. Hipp. p.* 153.]

DIAPASMA *Plinio* medicamentum est aridum, ex siccis pulveribus conflatum, inspersile, quod aut vestibus ad gratiam odoris, aut ulceri vulnerique varia ratione, aut potui etiam ad luxum inspergitur. Gr. διάπασμα, κατάπασμα, καταπαστὸν φάρμακον. Antyllus ap. Oribas. ed. Matthaei p. 331. non male discrimen inter has voces sic ponere mihi videtur, ut ἐμπάσματα sint, quae sudoribus cohibendis et commovendo cutis prurituì adhibentur, quae *sympasmata* et *adspergines Aurelianus morb. chron. III.* 7. *p.* 266. nominat: καταπάσματα [ita enim pro vulg. καταπλάσματα legendum] sunt, quae ulceribus superponuntur, ξήρια etiam dicta: διαπάσματα vero conciliandae fragrantiae ergo inventa. Ge. *Wohlriechender Puder.*

DIAPEDESIS est ea conditio vasorum, qua membranacea latera ita divelluntur a causa intus extendente, ut inter fibras nascantur interstitia hiantia, quae emittunt in cavitate contentum. Ex διὰ, et πηδάω, *salio, salto.* [Galen. *meth. med. IV. c.* 1. definit diapedesin per quandam solutae conti-

nuitatis formam (qua scil. sanguis per rarefactas vasorum tunicas transsudat.] Ge. *Durchschwitzung*. Ga. *Suinter*. B. *Uitbarsting*.

DIAPEGMA est instrumentum veterum chirurgicum, dictum et *Intercolumne*, sive pars transversaria, ad crurum laterumque compaginem firmandam. [Blancardus Castelli errorem fecit suum, dum διαπήγματα chirurgicis tantum instrumentis tribueret, cum sint omnium omnino machinarum, e variis columnis s. trabibus perpendicularibus constructarum, quarum firmitas et immobilitas diapegmatibus interiectis procuratur. (Nos *Querriegel.*) Laudavit Schneid. in Lex. *Mathemat. vet. collect. p.* 74.] A *πηγνύω, compingo*.

DIAPENSIA, vide *Sanicula*.

DIAPHANUM est omne, quod pellucidum est, ut humores oculares, tunica cornea, septum lucidum, etc. A *διαφαίνω, pelluceo*.

DIAPHOENICUM est compositio ex palmulis s. dactylis, [quae nunc sub electuarii confectionisque forma pro interno usu, nunc sub emplastri forma pro externo adhibebatur.] Gr. *διαφοίνικων, dactylus*. Ge. *Eine Arznei von Datteln*. B. *Conserf van dadelen*.

DIAPHORESIS, sive **TRANSPIRATIO** et **SUDATIO** est decedentia omnis generis effluviorum per invisibiles corporis poros, omnes alias excretiones subtilitate et copia superans, inutilium humorum excretioni non tantum, sed et tactui, et assiduae cutis humectationi, inserviens. Minor et invisibilis haec excretio *diapnoe*, maior et visibilis *sudor* dicitur. [Non ex διὰ, et *φέρω, fero*, uti Blancard. voluit, sed a *διαφορέω, dissipo, discutio*. Recentiores inprimis de transpiratione cutanea aucta vocem usurpant.] Ge. *Ausdünstung*. Ga. *Transpiration*. A. *Perspiration*. B. *Uitwaasseming*.

DIAPHORETICA medicamenta sunt, quae perspirationem ex vasis cutaneis minimis augent, sanguinem paululum magis agitando, quam naturaliter solet, vel separationem partium aquearum a reliquo sanguine promovendo, vel impedimenta transpirationis tollendo. Quae mitiori gradu agunt, et solummodo insensibilem perspirationem augent, *diapnoica* dicuntur. Ge. *Schweisstreibende Arzneien*. Ga. *Diaphoretiques*. A. *Diaphoretic medicines*. B. *Uitwaassemende middelen*.

DIAPHORETICUM IOVIALE, vide *Antihecticum Poterii*.

DIAPHORETICUM MARTIALE est *Antimonium diaphoreticum martiale*.

DIAPHRAGMA seu *septum transversum*, *ὑπόζωμα Arist.* Gr. *φρένες*, quae vox etiam mentem significat; ita dicitur, quod, hac parte laesa, cerebrum statim in consensum traha-

tur. Est sepimentum musculosum thoracem ab abdomine distinguens, in medio tendinosum, exterius in ambitu musculosum; situm habet transversum, sed valde obliquum, antice altiorem, figuram fere circularem; superficiem superiorem convexam, quae pleura, inferiorem concavam, quae peritonaeo tegitur; oesophagus, arteria magna, vena cava atque azygos et ductus thoracicus per illud transeunt. Componitur e duobus stratis muscularibus, quorum alterum musculus superior, alterum inferior dicitur. Superior oritur a cartilagine ensiformi, infima parte sterni et cartilaginibus omnium costarum spuriarum et duarum inferiorum verarum totidem dentationibus, tum radiatim quasi fasciculis versus medium directis aponeurosin format, quae centrum tendineum, vel ob similitudinem trifolium dicitur. Musculus inferior a centro tendineo retrorsum tendens, in fasciculos carneos crassos duos, raro tres, rarissime quatuor, finditur, qui capita, et minus recte tendines diaphragmatis vocantur, et quorum dexter plerumque ad corpus usque quartae vertebrae lumborum, sinister ad corpus tertiae vertebrae lumborum protenditur; unde agens ex magis convexo minus convexum fit, hinc abdomen et contenta arctat et premit, thoracem vero dilatat, et sic respirationi una cum caeteris musculis inservit, placidam respirationem solum fere absolvit, et motu suo excrementa alvina, urinam, foetum expellit. Quadrupedibus praecipue calidi sanguinis diaphragma datum est; avibus enim aliquae membranae, sed diaphragmatis nomine minus dignae, abdomen et transversim et ad perpendiculum in plures cellulas dividunt. Frigidi sanguinis animalia aut nihil habent diaphragmatis simile, aut membranaceum aliquid. A διαφράσσω, *septo interiecto separo.* A nonnullis tribuitur quoque non tantum huic parti illud nomen, sed et mediastino, septo in naribus, septo cerebrum in duo hemisphaeria secanti, auris tympani membranae, aliisque. Ge. *Das Zwergfell, der Zwergmuskel.* Ga. *Pleure.* A. *Midriff,* or *diaphragme.* B. *Middel-rif, middel-schot.*

[**DIAPHRAGMITIS** est septi transversi inflammatio, „dolore constrictivo, transversim per abdomen a regione epigastrica secundum longitudinem costarum spuriarum ad columnam vertebralem decurrente, sub inspiratione, alvique et urinae depositione aucto sese prodens, et cum febre atque singultu coniunta.“ Ios. Frank *prax. med. praec.* Pa. II. Vol. 2. Sect. 2. p. 2. Sunt, qui rectius dici velint *Diaphragmatitis.* Sed in errore versantur. Ge. *Zwergmuskel-Entzündung.*]

DIAPHRATTONTES sunt membranae, pleura dictae, quae thoracem intus succingunt, et in medio septum, vulgo *mediastinum,* formant. A διαφράσσω, *septo interiecto separo.* Vide *Diaphragma.* Ge. *Brustfell.* Ga. *Pleure.* A. *The pleura and mediastin.* B. *Borstvel.*

[**DIAPHRYGES** oritur e cremata cupri minera, praesertim friabili, et a nostratibus vocatur *Kupfermulm*. Sprengel. ad Dioscor. V. c. 119.]

DIAPHTHORA est corruptio alicuius partis in corpore. A *διαφθείρω, corrumpo*. Ge. *Verderbung*. Ga. A. *Corruption*. B. *Bederving*.

DIAPHYSIS est corpus, seu media pars ossis, cui utrinque *Epiphyses* adhaerent. [A *διαφύω, internascor*. Vide Foës. *oec. Hipp. p.* 161.]

DIAPLASIS est membri luxati, vel fracti, restitutio. A *διαπλάσσω, conformo*. Ge. *Einrichtung*.

DIAPLASMA est unctio, sive fomentum. A *διαπλάσσω, illino*.

DIAPNOE, [a plerisque contenditur esse idem quod *Diaphoresis*, sed accuratius sumta vox denotat non nisi lenem perspirationem.] A *διαπνέω, perspiro*. Ge. *Die Ausdünstung*. Ga. *Transpiration*. A. *Perspiration*. B. *Uitwaassseming*.

DIAPYEMA idem quod *Empyema*. Ex *διὰ*, et *πύον, pus*.

DIAPYETICA sunt medicamenta pus maturantia. A *διαπυόω, suppuro*.

DIARIA FEBRIS, i. q. *Ephemera*.

DIARRHODON est nomen speciei cuiusdam, vel pulveris compositi, quem rosae praecipue ingrediuntur. [Gr. *διὰ ῥόδων* s. tanquam adiectivum *τὸ διάῤῥοδον* sc. *κολλούριον*].

DIARRHOEA est copiosus alvi fluxus, in quo liquida egeruntur absque insigni dolore; consideratur vel quatenus symptomatica est, vel critica, vel ratione gradus, vel ratione materiae excretae. Diarrhoea in multis morbis evenit, praesertim in quibusdam febribus et habet suas species, quae tum gradu morbi, tum natura materiae eiectae differunt. *Gravis* est, ubi paucis intervallis, interdum ferme citra remissionem, copiose per repetitos fluxus, nunc maiores, nunc minores, excretis primo faecibus, humores expelluntur viscidi, aquei, biliosi, flavi, purulenti, aut aliter constituti, una cum muco quodam fundum matulae occupante. Adsunt febris, anxietas, virium lapsus, neque dolor insignis urget, sed murmur auditur subinde, cum deiectio fit, intestinum rectum tamen nonnihil dolet, nausea, vel vomitus saepe incidunt, et potus, vel cibus ingestus una transit. Vide *Cholera* et *Lienteria*. *Serosa* est, ubi tantum aquea et fluida prodeunt, cum murmure, tenesmo et aliquo dolore. Haec phthisi, hydropi, scorbuto, etc. familiaris est, ac subinde in iis, qui sunt frigori sustinendo minus validi, vel a pedibus refrigeratis accidit. *Biliosa* vocatur, quoties bilis maiori copia secreta, et per ductum hepaticum ad intestina delata, ibique corrupta excernitur: talis in febribus putridis accidere solet, inprimis cum in morbi initio vomitorii propinandi occasio se

obtulit, neque tamen propinatum fuit. *Maligna* est, quae in peste, febribus malignis, variolis, morbillis, cum recedere putantur ad interiora, contingit; in hac vires subito deiiciuntur, et anxietates non leves oriuntur. Humores sunt omnis generis, saepe foetentes, atque si a variolis, etiam crustae et pelliculae in excretis, quasi hac via exirent variolae, ipsae apparent. *Critica* dicitur, quae ipsam materiam morbi evacuat, et hinc cum levamine evenit in morbis, vel etiam in sanis, quos nisi subinde diarrhoea iuverit, male habent. Huic opponitur *symptomatica*. *Hypercatharsis,* sive *superpurgatio* est diarrhoea valida a medicamento purgante, aut emetico excitata. A διαῤῥέω, *perfluo*. Ge. *Bauchfluss, Durchlauf*. Ga. *Devoyement*, *flux de ventre*, *cour de ventre*, *diarrhée*. A. *A diarrhoea*, *looseness*, or *flux of the belly*. B. *De loop*. Lusitan. *Biche*.

DIARTHROSIS sive **ABARTICULATIO** et **COARTICULATIO**, seu **DEARTICULATIO** [opponitur synarthrosi, denotatque, Galeno (*com. II. in Hipp. de artic.*) praecipiente, eam ossium duorum invicem iunctorum rationem, quae liberum permittit motum. Cuius variae formae ab anatomicis statuuntur, *amphiarthrosis*, *ginglymus*, *rotatio* s. *motus trochoides* et *arthrodia*, cui tanquam species *enarthrodia* subest.] Vide *Articulatio*. Ex διὰ [quae praepos. in compos. respondet latinorum *dis*, cui interdum separationis et solutionis vis inest. Nystenus propterea διὰ lepide a δαίω, *divido*, derivat, et ἄρθρωσις, *articulatio*, quae vox non nisi in compositis occurrit.] Ge. *Vergliederung mit deutlicher Bewegung*, *bewegliche Gelenkverbindung*. Ga. *Diarthrose*. A. *Conjunction moveable of the bones*. B. *Inwrigting der beenen*, *losse leding*.

DIASCORDIUM est medicamentum aliquod compositum, a scordio cognominatum electuarii consistentia, usitatissimum, a *Fracastorio*, medico Tridentino, inventum, quod ad opiata pertinet. [Eius loco hodie adhibetur *Electuarium Catechu*.]

DIASPASIS vocatur partium mollium a vicinis et continuis separatio, qualis per cucurbitas effici potest. [A Gr. διασπάω, *disrumpo*.]

DIASTASIS est cartilaginum, vel ossium, immobiliter combinatorum, seu per raphen, harmoniam, synosteochondrium, synchondrosin unitorum, aut per syndesmosin sensibiliter immobilem connexorum, separatio vitiosa, seu secessus ab invicem partialis, vel totalis. Est vel simplex, vel complicata cum fractura, inflammatione, vulnere, etc. oriturque vel a causa externa, seu violenta, vel a causa interna. [A Gr. διίστασθαι, *separatum esse*.] Ge. *Voneinanderweichung*. Ga. *Ecartement des os*.

DIASTOLE est arteriarum, auricularum et ventriculo-

rum cordis per impressum sanguinem dilatatio, quae actio est opposita *systolae,* qua sanguis, per diastolen acceptus, comprimitur et expellitur. Ex διαστέλλω, *diduco.* Ge. *Erweiterung des Herzens.* Ga. *Diastole,* ou *dilatation du coeur.* A. *The dilatation of the heart.* B. *Opening des herts.*

DIATESSARON, s. **DIATESSARUM** est medicamentum, [contra coxendicis dolorem,] ex quatuor ingredientibus compositum, ex aristolochia nempe, gentiana, baccis lauri et myrrha; quae melle excipiuntur, [cuius usus per integrum annum continuandus erat. — Duo alia medicamenta, hoc ipso nomine insignita, quorum alterum ad febres et ad viscera componenda, alterum ad hepatis mala commendatum est, memorat Marcellus Emp. *c.* 20. *et* 22.] Ex διὰ, *ex*, et τέσσαρα, *quatuor.* Ge. *Viehtheriak.* B. *Tonnekens triakel, en paarde triakel.* Sed nomen nimis vile, pro tam egregio medicamento.

DIATHESIS est dispositio corporis sani, vel morbosi, qua ad actiones peragendas bene, vel male sumus dispositi. Praecipue vero de statu fluidorum intelligitur, diciturque sic e. g. diathesis scorbutica, phlogistica, etc. Ge. *Beschaffenheit, Anlage.* Ga. *Disposition.* A διατίθημι, *dispono.*

DIATRITARII dicebantur olim medici e schola methodicorum, qui omnes morbos inedia sanari posse autumantes, non nisi tertio die infirmis cibum concedebant.

DIAVOLETTI, **DIAVOLINI** sunt pastilli, vel rotulae, e fervidissimis aromatibus et cacao confectae, quae ad frigidam venerem excitandam, tamen non sine noxa, adhibentur. Ge. *Stärkküchelchen.* Ga. *Diablotins.*

DIAZOMA, idem quod *diaphragma,* seu *septum transversum.* Ex διὰ et ζῶμα, *cingulum.*

DIAZOSTER dicitur duodecima dorsi vertebra, supra quam scilicet cingi solemus.

DICHALCUM est pondus duorum aereolorum, continens tertiam oboli partem. Obolus enim habet aereola sex.

DICHOPHYIA est capillorum vitium, quando extrema eorum bifariam plerumque in partes finduntur. Ex δίχα, *bis* et φύω, *cresco.* Ge. *Spalten der Haare.* B. *Splyting des hairs.*

DICHOTOMI botanicis dicuntur plantarum caules bifariam semper divisi. [A δὶς et τέμνω, *seco.*]

DICOTYLEDONES dicuntur plantae, quibus duo sunt folia seminalia. [A δὶς et κοτυληδὼν, *folium seminale.*]

DICROTUS est pulsus digitos arteriam comprimentes bis feriens, sed ita, ut secunda pulsatio languidior et minor sit, quam prima. Hinc indicat constrictiones cordis interruptas et repetitas, sive hoc fiat a sanguinis circulatione plus minusve impedita, sive a vacillantibus cordis et arteriarum viri-

bus, sive a crisi, aut haemorrhagia imminente, sive ab obstructione viscerum abdominis. [Dicroti pulsus denominationem ab Archigene inventam esse testatur Galen. *de puls. differ. l. c.* 161. *p.* 537. to. VIII. ubi et, quid sub pulsu dicroto intelligatur, expositum est.] Ex *δίς*, *bis*, et *κρότος*, *pulsus*, unde *κροτέω*, *pulso*. Ge. *Ein zweimalschlagender Puls*. B. *Dubbelt slaande pols.*

DICTAMNUM, DICTAMNUS duplex hodie in officinis habetur; *albus*, de quo videatur *Fraxinella*, et *Creticus*, qui species est Origani, et quidem Origanum creticum latifolium, tomentosum *Tournef.* *Origanum dictamnus Linn.* (Didynam. gymnosp.) foliis inferioribus tomentosis, spicis nutantibus. Est planta pulchra et visui grata: caules habet duos circiter pedes altos, villosos, purpureos, ramosos, aut in alas divisos. Folia obrotunda, et parum acuta, lanuginosa, odorata, saporis acris. Flores cum verticillis in longas et laxas spicas congeruntur, coloris purpurei; in singulo flore galea est erecta, bifida, subrotunda, barba tripartita. Semina quatuor subrotunda in capsula, quae flori tanquam calyx inservivit, inclusa. Radix parva est, numerosa. Continet oleum aethereum, in frigore coagulabile, in massam camphorae similem abiens, hinc qualitatis est spirantis et calidae, viribusque resolventibus, pellentibus, nervinis et emmenagogis pollet, et plures compositiones, praecipue antiquiores ingreditur. Crescit haec planta in Candia, quae insula olim *Creta* vocabatur, in monte Ida. Nomen accipit a Dicta monte illius insulae. [Etym. M. p. 276. *Δίκτη*, *ὄρος τῆς Κρήτης*.] Sed alii deducunt *ἀπὸ τοῦ τίκτειν*, a *pariendo*, quod parientibus opituletur, opemque promittat haec planta. Ge. *Kretischer Diptam.* Ga. *Dictame de Candie*, ou *de Crête*. A. *Dittany of Candy*. B. *Diktamnus.*

DICTAMNUS ALBUS, vide *Fraxinella*.

DIDYMA botanicis est pericarpium, seu capsula seminalis, duobus nodis extus gibba. [A Gr. *δίδυμος*, *duplex*.]

DIDYMI sunt gemelli, unico partu editi. Item *testiculi*. [Ruf. Eph. *de part. c. h. p.* 31. *διδύμους ἢ ὄρχεις καλεῖν οὐ διαφέρει*. — Item duo posteriora corpora quadrigemina olim et nunc adhuc *testes*, *δίδυμοι*, vocata sunt. Oribas. *anat. p.* 12. *εἰσὶ δὲ οἱ διδύμοις εἰκάσαντες αὐτὰ, διδίμια καλοῦσι.*]

DIDYNAMIA est classis plantarum apud *Linnaeum* eas comprehendens, in quarum floribus stamina duo semper reliquis breviora sunt.

DIES CRITICI, vide *Critici dies*.

DIFFUSUS botanicis est truncus plantarum ramis patentibus.

DIGASTRICUS, sive **GRAPHOIDES** est musculus biventer, qui a processu mammiformi ossis temporum ortum

adipiscitur, descendens tendinem facit, quo per musculum stylohyoideum, et ligamentum annulare hyoidis transit; inde rursus carnosus fit, et ab ipso osse hyoide fibris quibusdam instructus, directione per trochleam quasi mutata, adscendit, et in parte menti interiori mediaque interius desinit, atque maxillam inferiorem deorsum trahit. Ex δὶς, *bis*, et γαστὴρ, *venter*. Ge. *Der zweibäuchige Muskel.* Ga. *Muscle digastrique.* A. *The two-bellied muscle.* B. *Twee buikige spier.*

DIGERENTIA vocantur medicamenta, quae vulneri, aut ulceri applicata, illa in hanc conditionem disponunt, ut bonum in iis nascatur pus, quod fit liquida allata conservando ab acredine, et vascula excrescentia ita moderando, ut nec luxurient, nec exedantur nimis, vel arida fiant. *Digerentia* etiam vocantur medicamenta, quae humores viscidos et cruditates primarum viarum incidunt et ad excretionem disponunt. *Digestiva* quoque vocantur. Ge. *Digestivmittel.* Ga. *Digestifs.* A. *Digestive.* B. *Ettermaakende dingen.*

DIGESTIO est prima mutatio, quam alimenta assumta in ventriculo subeunt, dum partes eorum tum per actionem diaphragmatis et contractionem ventriculi, tum per liquidum gastricum, tum calore, tum ope aëris inclusi, resolvuntur, sicque ad ulteriorem concoctionem et chylificationem praeparantur. Ge. *Die Verdauung.* B. *Verteering* — — In pharmacia est, cum tincturae, infusiones, etc. blando ignis calore foventur, ut res crudae in iis latitantes dissolvantur, crassae incidantur, viresque affuso liquido communicent, inutiles vero in fundo desidant; atque haec peragitur arena calefacta, fimo equino, athanore, etc. Ge. *Digerirung.* Ga. A. *Digestion.* B. *Digerering, uithaeling door warmte.* — Chirurgis vero dispositionem tumoris ad bonam suppurationem significat.

DIGESTIVA, vide *Digerentia.*

DIGITALIS est planta (Didynam. Angiosperm.), quae habet caulem, duos vel tres pedes altum, crassum instar pollicis, angulosum, villosum, rubicundum, excavatum. Folia fere Verbasco similia, oblonga, acuta, in margine incisa, villosa, superne atro-virentia, inferne incana. Flores monopetali tam singularis structurae sunt, ut perfecte referant digitabula. Parte anteriori in bina labia sunt discissi, coloris purpurei, iuxta caulium longitudinem plerumque nascentes, pedunculis brevibus villosis caulibus adhaerentes. His floribus delapsis sequitur fructus oblongus, villosus, in duas cavernulas divisus, semina exigua continens. Radix est fibrosa, amara. Tota planta, et praecipue folia saporis sunt acris et nauseosi, hinc a quibusdam inter plantas venenatas relata est. Alii foliorum decoctum ut insigne remedium antepilepticum, nec non in ulceribus aliis-

que gravioribus morbis, et cataplasma ut praestantissimum resolvens commendant. Haec planta crescit in locis arenosis siccis, praesertim in montibus, et in hortis colitur. A similitudine florum, qui digitale pulchre referunt ac exprimunt, nomen habet. [Plantae huius analysin chemicam publicavit Excell. Gu. Andr. Haase in diss. *de Digitali purpurea* Lips. 1812. e qua patet, in centum partibus foliorum siccatorum contineri materiae fibrosae, cui albuminis pauxillum adhaeret, 52, 0, substantiae gummosae et mucilaginosae, cum parva admodum kali et tartari copia 15, 0, kali oxalici 2, 0, substantiae resinosae 5, 5, principii extractivi 15, 0, aquae foenum redolentis 5, 5, iacturam autem aequiparandam esse 5, 0. — Digitaline, materia alcaloides, quam le Royer in Digitali purpurea detexisse sibi videbatur, et a qua omnem huius plantae efficaciam derivandam esse contendebat, a recentioribus chemicis reperiri non potuit. Dulong, Astafortensis, principium amarum, cuius parandi rationem tradidit Fechner (*Repert. d. organ. Chem.* II. 2. p. 705.) eodem *Digitalines* nomine insignivit.] Ge. *Fingerhut, Fingerkraut.* Ga. *Digitale, gants nostre dame.* A. *Fox-glove.* B. *Vingerhoedskruid.*

DIGITATA botanicis sunt folia composita e foliolis petiolo simplici apice adnexis.

DIGITUS sive *δάκτυλος*. Singulis manibus, singulisque pedibus tribuuntur quinque, quorum ordines, seu articuli, *phalanges* vocantur. In manu habemus *pollicem, indicem, medium, annularem* et *auricularem*, qui longiores requirebantur, quam in pedibus, ut mobiliores forent, et corpora satis magna iisdem obvolvi et comprehendi possent. In pedibus propriis nominibus non gaudent. Primae phalangae ossibus metacarpi et metatarsi per *arthrodiam*, phalangae inter se per *ginglymum* articulantur. Est item quaedem mensurae species, quibus rerum intervalla metiuntur. Ge. *Der Daum, der Zeiger, der Mittelfinger, der Goldfinger, der kleine Finger.* Ga. *Le pouce, le doigt indice, le milieu, l'annulaire, le petit doigt.* A. *Thumb, fore finger, middle finger, ring finger, little finger.* B. *De duim, de wys-vinger, middel-vinger, ring-vinger, pink.* — In pede. Ge. *Zehen.* Ga. *Orteils.* A. *Toes.* B. *Toonen.*

DIGLOSSON, seu **HYPOGLOTTON,** vel **HYPOGLOSSUM** vocatur etiam *Laurus Alexandrina,* Latinis *Bislingua,* quod supra folium aliud foliolum, linguae simile, gerat. Ex *δὶς, duplex,* et *γλῶσσα, lingua.* Ge. *Zungenblatt.* B. *Tonge bladt, tapkenskruit.* Supra sub *Bislingua* idem dictum fuit.

DIGYMNOSPERMAE dicuntur *Linnaeo* plantae, quae duo semina nuda, nulla scilicet capsula communi inclusa, ferunt. [A Gr. *δὶς, γυμνὸς, nudus,* et *σπέρμα, semen.*]

DIGYNIA est ordo plantarum apud *Linnaeum*, quarum flores duobus organis foemininis, scilicet pistillis, vel stigmatibus, instructi sunt. A δὶς et γυνὴ, *femina.*

DILATATIO est cum meatus, vel receptacula plus debito distenduntur, ut in varice, aneurysmate, etc. Gr. εὐρυσμὸς, ab εὐρύνω, *dilato, amplio.* Item significat diastolen cordis. Ge. *Erweiterung.* Ga. A. *Dilatation.* B. *Verwydering.*

DILATATORIUM est instrumentum chirurgicum, quo vulnus, vel anus, vel uterus, vel os eius, dilatatur et aperitur; vocatur etiam *speculum,* et *dioptra,* quia per id in os, vel uterum introspicimus. Ge. *Ein Sperreisen, Mund- oder Mutterspiegel.* Ga. *Dilatatoire.* A. *An instrument to stretch out,* or *open any place.* B. *Een verwyderend instrument.*

DILUENTIA sunt, quae permista alicui fluido, eius partes magis fluidas, vel partes, antea non fluidas, iam fluidas reddunt, ea lege ne immutent partes ipsas. Ge. *Verdünnende Arzneien.* Ga. *Delayans.* B. *Verdunnende middelen.*

DILUTUM dicitur, quod est aqua mixtum: unde vinum aqua mixtum dicitur *dilutum. Dilutum* vero, substantivum factum, est id liquidum, in quo aliquid certo tempore maceratum et infusum fuit: ut si in vas vini appositum absinthium fuerit, deinde post interiectum tempus abstractum, id vinum absinthii *dilutum* vocatur: idem quod *infusio.*

DINICA sunt medicamenta contra vertiginem. A δινέω, *instar vorticis circumago.*

DINUS, idem quod *Vertigo.* A δινέω, *instar vorticis circumago.* Haec vox, teste *Erotiano*, proprie saltationis genus significat, quum saltaturus uno tantum pede terrae insistebat, et in gyrum se vertebat; qui lusus si ab inexercitato peragebatur, mox poenam vertigine luebat.

DIOBOLON, sive **GRAMMA** est obolorum duorum pondus, sive scrupuli unius. Ex δὶς, et ὄβολος.

[**DIODONCEPHALUS** a Geoffroy St. Hilaire (vide *Coccycephalus*) contra linguae graecae leges, quemadmodum reliquae fere omnes ab illo procusae, denominatio monstrosae capitis conformationis, qua duplex dentium ordo, qualis in piscibus observatur, adest. A δὶς, *bis,* ὀδοὺς, gen. ὀδόντος, *dens,* et κεφαλὴ, *caput.*]

DIOECIA est classis plantarum, quae flores masculinos et foemininos in distincto individuo profert, ut cannabis, spinachia, humulus, palmae, etc.

DIONYCIA, vide *Hedera.*

DIOPTRA est speculum matricis, sive dilatatorium, quo uterus, in foetus mortui extractione eiusque ulcerationum inspectione, dilatando ampliatur. A διόπτομαι, *perspicio.* Ge. *Ein Mutterspiegel.* Ga. *Dilatatoire de la matrice,* ou *spe-*

culum matricis. **A.** *An instrument to open the womb.* **B.** *Een moeder-verwyderend instrument, een moeder-spiegel.*

DIORTHOSIS est operatio chirurgica, qua membra luxata, aut corpora curva, in debitum statum restituuntur. [Foret igitur, si verum esset, quod Blancardus contendit, *διόρθωσις* unice vera et aptissima denominatio illius operationis chirurgicae, quae satis inepte *orthopaedia* vocata est. Quamquam autem diorthosis proprie vocatur ab Hipp. *de offic. med. to. III. p.* 56. ed. Lips. membri fracti, atque ex hac causa a naturali directione deflectentis in naturalem situm et directionem restitutio; tamen fateor, vocem hanc longe aptiorem esse ad artis, qua incurvationes spinae aliarumque partium externarum deformitates remediis externis machinisque in statum naturalem reducuntur, designationem, quam ineptum illud *orthopaediae* nomen.] A *διορθόω*, *corrigo*, *emendo.*

[**DIOSMA CRENATA**, planta ad class. V. ord. 1., syst. Linn. in naturali autem ad Rutaceas pertinens, in promontorio bonae spei indigena, fruticem sistit quadripedalem, ramis oppositis laevibus, fuscis, ramulis longis, laxis, laete viridibus, tetraquetris. Folia alterna, breviter petiolata, petiolis canaliculatis, ovato-lanceolatis et obovatis, basi attenuata, pollicem ad sesquipollicem longa, crassiuscula, glandulosa, punctata, sinubusque glandulosis, crenata, nervosa, utrinque glabra, supra laete viridia, subtus pallidiora. Rich. Reece primus sua cum huius plantae foliis, ab indigenis Buchu, Bucca etc. appellatis, instituta pericula, et de viribus medicis observationes publicavit. Chemicam analysin primam Cadet de Gassicourt exhibuit, de qua vid. Fechner (*Resultate d. Pflanzenanalysen p.* 66.), accuratiorem Brandesius, (*Arch. d. nördl. Apothekervereins. XXII.* 3. *p.* 250.) e qua patuit, peculiare principium foliis contineri, *Diosmina* appellatum, de quo paulo post agetur. Viribus pollent haec folia nervos et vasa cum in universum, tum ea organorum digestionis stimulantibus: praeterea in irritabilitatem partium genitalium et totius systematis uropoëtici functiones abnormi modo affectas vim exserunt medicatricem. Reliquas virtutes diligenter exposuit Richardus (*Medic. Botan. II. p.* 1227—1231.)].

[**DIOSMINA** est materia viscida, balsamo peruviano similis, subfulva, odorem foliorum Diosmae parum referens, saporis pungentis et amari, quae aqua quidem, minime autem aethere et spiritu vini rectificatissimo solvitur, et cuius solutio aquosa kali oxalico et muriate platinae parum turbatur, e qua vero kali causticum floccos albidos, tincturaque gallarum praecipitatum deiicit copiosum.]

DIOTA est vas circulatorium, a duabus auribus, utrumque brachium lateribus applicatum amplexantibus, dictum. Huius inferior pars est in modum cucurbitae, cui impositus

est alembicus, in summo canalem, qui liquori infundendo inservit, habens, in loco autem conveniente duobus rostris incurvatis et in curcurbitam a capitello humorem condensatum devehentibus praeditum. Ex δὶς, *duo*, et οὖς gen. ὠτὸς, *auris*. Ge. *Ein zweihenklich Fass*, oder, *ein Fass mit zwei Handhaben*. Ga. *Vaisseau à deux anses*. A. *A vessel with two handles*. B. *Een vat met twee ooren, een dubbelt vat*. — Item est vasculum, vel poculum, ex ligno odoro confectum et resina incrustatum. Ge. *Ein wohlriechender Becher*. Ga. *Coupe odorante*. A. *A sweet smelling cup*. B. *Een riekende beker*.

DIPCADI est species Hyacinthi botryoidis; est vox barbarica: dicitur et *Tipcadi*.

DIPETALUS flos est is, cuius corolla e duobus petalis, seu foliis coloratis composita est. A δὶς, *bis*, et πέταλον, *folium*.

DIPHRYGES est genus recrementi metallici, quod subsidet, dum aes in fornace fusum aqua frigida perfunditur. Ge. *Kupferschlacke*. [Haec vox restituenda est Antyllo apud Oribas. p. 314. ed. Matth. ubi pro διφρυγὲς κεκαυμένον male legitur διαφανὲς κεκ.]

[**DIPHTHERITIS** a Bretonneau vocatur specifica, inprimis epidemia inflammatio, quae praecipue membranam mucosam oris, faucium viarumque aërearum occupat, et membranarum spuriarum formationem perpetuum comitem agnoscit. A. Gr. διφθέρα, *pellis, corium*. De recta vocis διφθερίτης derivatione non potest dubitari, uti Gu. Arnoldus (*Ueber Bret. Diphtherit.* in den *Heidelb. klin. Ann. III. p.* 429.) fecit; nam occurrit feminino genere διφθερίτις ap. Poll. *on. IV*. 138. 140. Sed longe diversa ab ea notione, quam Bretonneau voci tribuit, occurrit ap. Graecos. Denotat enim *hominem veste indutum e pellibus contexta*.]

DIPLASIASMUS est morborum reduplicatio. Item duo musculi brachii circumductioni inservientes. Pronatores scilicet et supinatores. [Vid. Galen. *de muscul. dissect. c.* 18. qui liber a me primum graece editus est to. XVIII. 2.] A διπλασιάζω, *duplico*.

DIPLOE est chymicis vas duplex, quod usu venit iis, quando e. g. vas continens alii vasi arena, cineribus aut aqua repleto imponitur, hocque igni admovetur. Ge. *Ein doppelt Gefäss*. Ga. *Vaisseau double*. A. *A double vessel*. B. *Dubelt vat, een bad*. Gr. διπλόη a δίπλους, *duplex*.

DIPLOE, seu **DIPLOIS**, [In hoc errat Blancardus. Nam διπλοῒς est vestimenti genus. Zonaras simpliciter explicat per ἡ χλαμὺς: Hesych. autem accuratius per togam, quae induta bis corpori circumvolvitur, διπλουμένην χλανίδα ἐν τῷ φορεῖϑαι, ad q. l. consul. interpp.] est cranii duplex tabulatum, paries, squama seu lamina. Dicitur et tabula,

quarum inferior vitrea ob teneritudinem appellatur. Proprie est substantia ossea et cellulosa, inter utrasque lamellas, quibus constat cranium, interiecta, in qua continetur substantia cruenta et medullosa cranii. [Ruf. Ephes. p. 34. spatium utrique laminae ossium cranii interiectum diploën vocat: *Διπλόη τὸ μεταξὺ τῶν ὀστῶν τοῦ κρανίου.*] Ge. *Die Diploë, das Mark der Hirnschale.* Ga. *Le diploe.* B. *Hersen tafels, tafel-scheidsels, het mergachtig deel tusschen beide de tafels van het bekkeneel.* A *διπλοῦς, duplex.*

DIPLOMA, [haud] idem quod *Diploë*, [potius] sumitur aliquando pro linteo complicato, *πτύγμα Aeginetae, πτύγμα, κόλπωμα, δίπλωμα Hesychio,* plagella *Coel. Aurel. chron. III.* 2. Ge. *Ein zusammengelegtes Tuch.* Ga. *Compresse.* A. *Complicated linnen.* B. *Compres, gevouwen band, een opgerolde band.* — Vulgo etiam ita vocatur scriptum, quod gradum doctoratus, et praxeos exercendae auctoritatem medico praebet. — Denotat etiam vas clausum [, quod in aliud vas, aqua fervente repletum, immittitur,] in quo species in usum medicum decoquuntur. [A Gr. *διπλόω, duplico.*]

DIPLOPIA est vitium organi visus, scilicet hullucinatio, qua idem obiectum geminum, multiplicatum, vel multoties repetitum, apparet. [A Gr. *δίπλοος, duplex,* et *ὤψ, oculus.*] Ge. *Das Doppeltsehen.* Ga. *Bévuë.*

DIPSACUS est planta, quae habet caulem, quatuor vel quinque pedes altum, pollicis crassitie, erectum, firmum, ramosum, striatum, spinis quibusdam parvis cinctum. Folia sunt longa, lata, bina opposita, iuxta longitudinem caulis et ramorum in dorso et latere hirsuta, positu suo pelvis, vel lavacri, speciem constituunt, ubi humor semper continetur. Flos est flosculosus, flosculis scilicet in capitulum quoddam collectis favis aemulum. Capitulum autem componitur ex plurimis bracteis, seu foliis imbricatis, squamarum instar positis, et axi medio affixis, e quorum alis surgunt flosculi multifidi, (Tetrandr. Monogyn.) embryonis parti supremae insidentes, et abeuntes deinde in semen plerumque striatum quadrangulare, oblongum, margine calycino integro coronatum. Radix laevis, candida, impense amara est. Est *Carduus fullonum.* Eius folia ita constituta sunt, ut circa truncum alterum excipiat alterum, ita ut catini instar aquam semper servent, ac si truncus sitiret: vel nomen a contrario invenit, quoniam concavo alarum sinu rorem, vel imbrem, recipiat, quod velut ad abigendas sitis iniurias inservit. Hinc a *διψῶ, sitio.* [Sprengel ad Diosc. III. c. 15. nomen plantae a contrario inditum fuisse, quoniam, collecta roris pluviaeque aqua in cucullis, quos folia circa caulem formant, abigere videatur.] Latinis *labrum Veneris;* nempe a catinato foliorum habitu hoc nomen contraxit, quae se anfractuosa sinuantia ambage, pelvis, vel lavacri speciem con-

stituunt, et intra se humorem nunquam non retinent. *Virga pastoris* haud dubie dicta est ob longas virgas, quibus cardui ad poliendos pannos utiles insident, quas pastores forte sumunt, et ea parte, qua possit manu capi, aculeis nudant, reliqua autem aculeata parte gregem ducunt. *Carduus* vero *fullonius* coepit appellari, quod ea rudes pannos, velut echino quodam, expoliunt, detractisque floccis concinnant. Radici vires insignes antihydropicae, diureticae et antinephriticae tribuuntur. Ge. *Kartendistel, Weberkarten.* Ga. *Chardon de foulon, chardon à bonnetier, chardon à carder, verge à berger.* A. *Teasel.* B. *Kaarden, volders-kaarden.*

DIPSACUS, etiam i. q. *Diabetes*, [quoniam diabetici de ingenti siti conqueruntur.]

DIPSAS est serpens e Colubrorum genere, et quidem Coluber caerulescens squamis margine albidis; cauda subtus sutura caerulescente, in Africa, Arabia et America reperiundus, cuius morsus febrem continuam cum inexstinguibili siti excitat. A διψάω, *sitio.* [Ge. *Le bleuâtre.* Ge. *Die bläulichte Natter.*]

[**DIPSOMANIA**, a graeco δίψα, *sitis*, et μανία *furor*, morbus male nuncupatus est, in quem qui incidunt, sibi per aliquod tempus ab assumenda tanta potus spirituosi copia plane non temperare possunt, ut nunquam fere ad se redeant. Hufelandum incongruae fuisse huius denominationis auctorem monui continuatione quarta commentationis meae *de inepta cognitionis graeci sermonis simulatione* p. 5. (*Opuscul. acad. II. p.* 293.), proposito meliore μεθομανίας nomine. Ge. *Die Trunksucht.* Vid. quoque de huius denominationis ineptitudine Ill. Clarum *in Beiträg. z. Erkenntn. u. Beurtheil. zweifelhaft. Seelenzustände.* Lips. 1828. p. 111. sq.]

DIPTAMNUM, i. q. *Dictamnum.*

DIPTERA vocantur insecta proprium ordinem constituentia, quae alis duabus, et halteribus clavatis, solitariis, pone singulam alam, sub squamula propria instructa sunt. [Ex δὶς, et πτερὸν, *ala.*] Ge. *Zweiflügelige Insekten.* Ga. *Diptères.*

DIPYRENAE vocantur plantae, quarum fructus duo semina continet. [Ex δὶς et πυρὴν, *nucleus.*

DIPYRITES, s. **DIPYROS** est panis biscoctus. Ge. *Zwieback.* Ga. *Biscuit.* [Vid. Foës. *oec. Hipp.* p. 168. b.]

[**DIRECTOR** vocatur instrumentum chirurgicum, cuius ope cultro via monstratur, monstrataque munitur, qua partes molles tuto discindi possint. Huc omnes specilli sulcati pertinent. Ga. *Conducteur.* Ge. *Führer. Gerinnte Sonde.* Vide infra *Ductor.*]

DISCRETORIUM est idem quod *Diaphragma.* Sic dictum, quia thoracem et ventrem distinguit.

DISCRIMEN fasciarum species est, quae in frontis phlebotomia et temporum adhibetur.

DISCUS est media plana pars florum compositorum, radiatorum, cuius figura *discum* antiquorum, qui erat rotunda proiectilis lamina, (*eine Wurfscheibe*) refert, unde tales flores *discoidei* vocantur. Talis est *corona solis* etc. Ga. *Disque.*

DISCUTIENTIA sunt medicamenta, quae liquidum in vasis, vel extra ea, sive stagnans, sive coagulatum, subtilitate sua dissolvunt, dissipantque sine solutione sensibili continui in externis. Talia sunt frictiones, fomenta et topica aromatica, vel salina, quae in tumoribus incipientibus inprimis conveniunt. Ge. *Zertheilende Mittel.* Ga. *Discussifs.* A. *Discussing medicines.* B. *Verdryvende middelen.*

DISLOCATIO, i. q. *Luxatio.*

DISPENSATIO pharmacopoeis dicitur, quando simplicia alicuius compositionis ordine dispensantur, ne quid ingredientium omitti possit.

DISPENSATORIUM dicitur *liber pharmaceuticus*, continens omnia medicamenta, tam simplicia, quam composita, secundum mentem doctorum, qui in hac, vel illa urbe praxin exercent, uti est Parisiense, Londinense, Edinburgense, etc. Dicitur quoque *Pharmacopoea.* Ex hisce medicamentis secundum normam et dosin officina pharmaceutica instruitur. Ge. *Apothekerbuch, Dispensatorium.* Ga. *Dispensatoire.* A. *Dispensatory.* B. *Een apotekers-boek.*

DISPOSITIO est habitus, quo ad actiones peragendas, bene, vel male, sumus dispositi. Vide *Diathesis.*

DISSECTIO, idem est quam *Anatome.*

DISSEPTUM, i. q. *Diaphragma.*

DISSIMILARES partes sunt, quae in varias partes sibi invicem dissimiles dividi possunt; ut manus, vena, musculus, quibus opponuntur similares, s. partes homogeneae. Ge. *Ungleiche Theile.* Ga. *Parties dissimilaires.* A. *Dissimilar parts.* B. *Deelen, die malkander niet gelyk zyn.*

DISSOLVENTIA, i. q. *Discutientia.*

DISSOLUTIO est, quando metalla, lapides, salia, resinae, aut aliud quid in quodam liquore dissolvuntur. Vel quando corpora arte chymica in sua elementa rediguntur. Vel etiam quando partes sanguinis vitiose a se invicem separantur, et in aliam morbidamque mixtionem abeunt, ut in febribus putridis fieri solet. Ge. *Auflösung.* Ga. A. *Dissolution.* B. *Dissolutie, ontbinding.*

DISTANS botanicis dicitur verticillus, in quo pedunculi remoti sunt.

DISTENTIO est, quando partes cohaerentes longius a se invicem recedunt, ita tamen, ut cohaerentes maneant, vel quando ab alio inflantur, dilatantur et relaxantur; ut v. c. ex effervescentiis, vel contractionibus in intestinis concita-

tis, oriuntur flatus, et non raro pressiones doloresque. Ge. *Ausdehnung*. Ga. A. *Distension*. B. *Een uittrekkinge.*

DISTICHA vocantur folia, quae duo tantum latera rami respiciunt, licet undique inserta sint.

DISTICHIA et **DISTICHIASIS**, vel **DISTRICHIASIS** est duplex pilorum in palpebris ordo, et continuus lachrymarum defluxus, a pilorum in palpebris, ordinariis pilis subnascentibus, et versus oculum conversis, punctione. Duo priora vocabula ex *δὶς, bis,* et *στίχος, ordo,* tertium ex *δὶς*, et *θρίξ, pilus.* [Ch. Hosp (d. i. diagn. et cur. radic. trichias. distich. et entropii in Radii Script. ophth. min. I. p. 186. qui etiam pruritu nova morborum nomina temere excudendi laborat, distichiasin quoque distichosin appellari posse, male contendit. Nam Graeci ignorant vocem *στίχωσις*. Haud dubie opinabatur, quemadmodum *τριχίασις* et *τρίχωσις* apud Graecos occurrant, ita et *στιχίασιν* et *στίχωσιν* formari posse.] Ge. *Doppelte Reihe der Augenliederhaare.* B. *Dubbele hairtjes der oogschelen.* Vide *Trichiasis.*

DISTICHUM vocatur Hordeum minus, seu aestivum. Sic dictum, quod spica tantum duos granorum ordines habet. Est *hordeum* flosculis lateralibus masculis muticis, seminibus angularibus imbricatis *Linn.* Ge. *Zweizeilige Gerste.*

DISTORSIO est, cum partes situ aut figura peccant. [Quae quidem definitio minus recte se habere videtur. Nam quam Blancardus posuit distorsionem, est potius nisus formativi a normali statu aberratio. Ad distorsionem autem efficiendam semper vi externa opus est.] Ge. *Verdrehung, Verstauchung*. Ga. *Distorsion.* A. *Distortion.* B. *Verdraajing, verwringing.*

DISTRACTIO vocatur, quando fibra, vel membrana, ultra suum naturalem tonum extenditur.

DISTRIBUTIO intelligi potest de quocunque humore singulari per corpus distributo; ut cum chylus ex ventriculo et intestinis, ac per venas lacteas, ductumque chyliferum, in venam subclaviam exantlatur: ut una cum sanguine circuletur et purpureo colore induatur. Vel quando sanguis ex corde, et fluidum nerveum ex nervis per totum corpus distribuitur. Talis distributio vocabatur ab Erasistrato *ἀνάδοσις*. [Galen. *de nat. fac. II.* c. 6. to. II. ed. Lips. p. 104.] Verum de excrementis dicitur *διαχώρησις*. Ge. *Vertheilung.* Ga. *Distribution, division, partage.* A. *Distribution.* B. *Distributie, verdeeling.*

DIVARICATI botanicis dicuntur caules, vel rami, a trunco ad angulum obtusum discedentes.

DIVERGENS dicitur plantarum somnus, si foliola basi approximantur, apicibus vero patent.

DIVINUM in medicina saepe notat aliquid ita occultum, ut causam eius nulla fere ratione assequi possimus (*τὸ θεῖον*

Hippocrati) [vide Foës. *oecon. Hipp.* p. 267.]: vel est pomposum epitheton quorundam medicamentorum, quibus vis quaedam egregia adscribitur. Sic *divinus* dicitur *lapis*, vel *ophthalmicus*, ex vitriolo, nitro, alumine et camphora praeparatus, cuius insignis in quibusdam affectibus oculorum efficacia est.

DIVISAE dicuntur spinae plantarum apice partitae.

DIURESIS est urinae per renes secretio, quae hoc modo peragitur. Nascuntur ex arteriis renalibus laterales arteriolae cincinnatae, quibus serum a sanguine secernitur, et per canaliculos exiguos, seu tubulos *Bellini*, vel urinarios, (ex quibus renum substantia maxima ex parte constat) ad carunculas papillares, et deinde ad pelvim, ureteres, vesicamque foras deducitur. [Ex *διουρέω*, *permingo.* Nam Blancardi derivatio a *δὶς* et *ῥέω* absurda est.] Ge. *Absonderung des Urins.* Ga. *Secretion d'urine.* A. *Secretion of the urine.* B. *Pis-scheiding.*

DIURETICA, seu **URETICA**, *urinalia medicamenta Aurel.* sunt medicamenta, quae sanguinem incidendo et dissolvendo, serum per renes ad vesicam copiosius determinant, vel smegma, quod vias urinarias lubricat, abradendo, ad copiosiorem urinae secretionem et perpetuam excretionem stimulant. [Ex *διουρέω διουρητικὸς*, *qui urinam ciendi augendive vim habet.*] Ge. *Harn- oder Urintreibende Mittel.* Ga. *Diuretic medicines.* B. *Pisdryvende middelen.*

DIVULSIO [est partium cohaerentium a se invicem remotio vi quadam peracta, quae interdum vehementiores flexiones partium laesarum efficit. Qui autem *divulsionem* et *convulsionem* unum idemque significare velit contendere, quemadmodum Blancardus, is valde errabit.] Dicitur etiam de urinis, quarum hypostasis non aequabilis, sed hinc inde quasi nebulosa est.

DOCIMASTICE s. **ARS DOCIMASTICA** est pars chymiae, quae docet fossilia in partes suas dissolvere, ut sic, quid et quantum particularum metallicarum, semimetallicarum, salinarum, sulphurearum aut terrearum contineant, appareat. Gr. *δοκιμαστικὴ* sc. *τέχνη*. Ge. *Probierkunst.* Ga. *Docimasie.*

[**DOCIMASIA** est diligens naturae conditionisque rei alicuius exploratio et disquisitio. *Metallorum docimasia* eorum puritatem investigat, experimentisque definire studet, num peregrina ipsis, et quaenam quanamque in quantitate admixta sint. — *Docimasia pulmonum* illud vocatur in medicina forensi experimentum, quod vitae post foetus expulsionem praesentia e facta respiratione demonstrari posse putatur. A *δοκιμάζω*, *exploro.*]

DODECADACTYLUM sive **DUODENUM** est intestinorum tenuium primum, a ventriculi pyloro incipiens, et flexu

versus superiora facto primo perpendiculariter, deinde horizontaliter, a dextra abdominis parte versus renem sinistrum, excurrit. Recipit ductum choledochum et pancreaticum, qui successive eius tunicas perforantes, et inter eas decurrentes, tandem ad trium, vel quatuor digitorum distantiam a pyloro, in homine orificio frequentissime communi et unico instar monticuli cuiusdam, vel papillae, in duodenum aperiuntur, bilemque et succum pancreaticum infundunt. Tunicarum eius crassities maior, quam reliquorum tenuium; sed cavitas fere minor; glandulas *Brunneri* copiosissimas habet: terminatur, ubi ieiunum incipit. Ex *δώδεκα, duodecim,* et *δάκτυλος, digitus.* Graecis dicitur *ἔκφυσις δωδεκαδάκτυλος,* id est, processus habens longitudinem duodecim digitorum; quod tamen in hominibus nunquam observatur. Forte veteres ex brutorum inspectione hallucinabantur, forte digiti tantum sunt transversi. Ge. *Der Zwölffingerdarm.* Ga. *Duodenum.* A. *The gut duodenum.* B. *De twaalf vingerige darm.*

DODECANDRIA est *Linn.* classis plantarum, eas comprehendens, quarum flores duodecim partes masculinas, scilicet stamina, vel antheras, habent. E *δώδεκα,* et *ἀνδρεῖος, masculus.*

DODECAPHARMACUM est compositio obsoleta constans ex duodecim simplicibus, ut unguentum apostolorum. Ex *δώδεκα,* et *φάρμακον, medicamentum.*

DODRANS est pondus unciarum novem. Item mensura novem digitorum, alias *Palmus maior* Latinis, et Gr. *σπιθαμὴ* dicitur. *Dodrantalis* itaque cauliculus vocatur, qui longitudine novenos aequat digitos, vel spatium inter apicem pollicis et indicis extensum. Ge. *Spanne.* Ga. *Empan.*

DOGMATICA MEDICINA seu **RATIONALIS**, quae ex observatis et analogia ratiocinatur. Huius auctor fuit *Hippocrates,* et post eum *Galenus,* qui experientiae rationem addidere. Ita a *δοκέω, censeo.* Ge. *Gründliche oder theoretische Arzneiwissenschaft.* Ga. A. *Medicine dogmatique.* B. *Eene regelmatige medecyne.*

DOGMATICI sunt, qui experientiae rationes inquisiverunt, omniaque, quae ad artem medicam spectant, in certas regulas artificiose digerere conati sunt, hocque modo se ab empiricis distinxerunt. Ge. *Theoretische Aerzte. Dogmatiker.* B. *Rechtmatige medicyns.*

DOLABRA seu **ASCIA** vel **FASCIA SPIRALIS** est fasciae genus, cuius variae species ab auctoribus distribuuntur. Ge. *Spiral- oder Hobelbinde.* Ga. *Bandage en doloire, coignée.*

DOLABRIFORMIA botanicis sunt folia compressa, subrotunda, extrorsum gibba, acie acuta, inferne teretiuscula.

DOLICHOS est Smilax hortensis, seu Phaseolus, vel leguminum species. Nomen accepit a longitudine siliqua-

rum, aut fructuum; δόλιχος enim est *longus*. Proprie vero hoc nomine denotatur hodie plantae genus (Diadelph. Decandr.) flore papilionaceo, quod plurimas inter se species comprehendit, et praecipue a phaseolorum genere in eo differt, quod carina floris non sit spiralis, quae in phaseolo cum contentis genitalibus spiraliter contra solem revoluta est. [Huius generis aliquot species olim in usu medico et alimentario erant, v. c. *D. pruriens.* A. *The horse-eye bean, dolichos.* B. *Ieukboontjes, krieuwelkruid, maagdenkruid.* Ga. *Pois à gratter.* Ge. *Iuckende Faseln. Kratzbohnen.* Tanquam anthelminthicum, granorum IV.—VI. pondere, cum syrupo quodam quondam adhibebatur. — *D. soya* s. Phaseolus Iaponicus, cuius semina comeduntur, et additis radice zingiberis, aliis aromatibus et sacchаro ciborum condimentum efficiunt, quod ex India orientali ad nos quoque adfertur.] Ge. *Wälsche Bohnen.* Ga. *Féves d'Italie.* A. *Kidney bean. Cowhage.*

DOLIUM, idem quod *Lolium*, mutato L. in D.

DOLOR, Gr. ἄλγημα, ὀδύνη, πόνος. Quid sit, dici non debet, cum nemo sit, cui id persuadeas, nisi aut dolet, aut doluerit aliquando, quod animadverti debet adversus eos, qui putant, se bene definivisse, cum dolorem dixerint esse vel continui solutionem, vel periculum ruptionis fibrarum, vel denique summam distensionem, a qua ruptionis periculum abesse nequit, sed in iis non consistit dolor. Verum dolor est ingrata perceptio in mente orta, quoties corpus noxa, vel molestia quadam, affici intelligimus, quod nervus, ex cerebro originem habens, tunc valide per has causas afficiatur, sicque motus materiae nerveae praeternaturaliter incitetur, sensumque ingratum menti imprimat. Pro varietate etiam variant nomina: ut *algens*, si frigoris sensus adest. *Gravativus*, si caput, vel alia pars gravatur, et pars affecta non valde sensilis est, quod in parenchymate plerorumque viscerum obtinet. *Pungens*, quando gladii instar pungit. *Osteocopus*, quando dolor circa ossa est. *Stupidus*, si vix sentiatur, aut saltem ferri possit. *Tensivus*, quando sensus quidam distractionis cum rigiditate et duritie partis adest. Sic a parte affecta etiam varia sortitur nomina. In capite *cephalalgia*, *cephalaea*, *hemicrania* etc. Circa articulos *arthritis* dicitur. In renibus *nephritis*, in alvo *colicus* etc. [Cum neque arthritis, neque nephritis dolorem articulorum renumque in universum, sed dolorem illic a causa arthritica, hic ab inflammatione productum indicet, videtur, si graeca denominatione omnino opus fuerit, *arthralgia* et *nephralgia* praeferenda esse.] Ge. *Der Schmerz.* Ga. *Douleur.* A. *A pain.* B. *Pyn, wee.*

DOLORES PARTURIENTIUM et PUERPERARUM; illi sunt vel *spurii* a flatibus, vel etiam partibus ab uteri volu-

mine compressis orientes, vel *veri* ipsum partum promoventes, suntque primo praeparantes, tum aperientes, denique foetum cum secundinis expellentes. Ge. *Wahre und falsche Wehen.* Ga. *Douleurs de l'enfantement.* A. *Pains, labour pains.* — *Dolores post partum* oriuntur a constrictione uteri nunc vacui, et a sanguine lochiali in cavo uteri collecto et congrumato. Ge. *Nachwehen.* Ga. *Douleur après l'accouchement.* A. *After-pains.*

DONAX, i. q. *Calamus.*

DORIA HERBA est species *Solidaginis Saracenicae.* Nomen accepit ab *Andrea Doria,* Genuensi duce, qui eam ex Africa attulit. Quidam Doriam a luteo aureoque colore nomen accepisse dicunt. Variae tamen occurrunt plantae ab autoribus hoc nomine denotatae, quas Ill. *Linnaeus* ad diversa genera, imo et ordines diversos refert. Sic *Doria* maior repens *Moris.* est *Cacalia Saracenica Linn.* (Syngenes. Polygam. aequal.) caule herbaceo, foliis lanceolatis, serratis, decurrentibus; *Doria* folio sinuato hirsuto *Sloan.* est *Conyza lobata Linn.* (Syngenes. Polygam. superfl.) foliis inferioribus trifidis, superioribus ovato-lanceolatis, obsolete serratis, floribus corymbosis; *Doria* seu Virga aurea maior *Bauh.* est *Senecio Doria Linn.* (Syngenes. Polygam. superfl.) corollis radiantibus, floribus corymbosis, foliis subdecurrentibus, lanceolatis, serratis, superioribus sensim minoribus. Ge. *Gülden Wundkraut.* Ga. *Verge dorée.* A. *Doria.* B. *Guldenkruid.*

DORONICUM est planta officinalis, quae veteribus omnino incognita, sed Arabibus magno in usu fuit. An vero nos illam cognoscamus, merito dubitatur. Planta, quae hodie hoc sub nomine prostat, est Doronicum Romanum *Pharm.* Doronicum radice scorpii *Bauh.* *Doronicum pardalianches Linn.* (Syngenes. Polygam. superfl.) foliis cordatis obtusis denticulatis, radicalibus petiolatis, caulinis amplexicaulibus. Habet scilicet folia ampla, subrotunda, viridia, lanuginosa, cucumeris satis similia, sed magis exigua, et molliora. Caulis pedem circiter altus est, parum lanuginosus, rotundus, striatus, in summitate in plures ramusculos divisus, floriferos. Flos est radiatus astere maior, flavus: huiusque discus ex flosculis, corona ex semiflosculis componitur; semen est papposum, minimum, nigricans; calidum est, ac sudoriferum insigne. Radix composita ex radiculis oblongis, rotundis, tuberosis, nodosis, digiti minoris crassitie, ex viridi pallescentibus, plures ex uno capite tenuibus quasi filis dependent, saporis subacris, subdulcis, ad glycyrrhizam accedentis, interim minus aromatici, quam glycyrrhiza, odoris nullius. Haec quibusdam specificum dicitur contra vertiginem remedium, aliis tamen suspecta est et venenata habetur, quia quibusdam animalibus exitiosa deprehensa fuit,

unde non Doronicum, sed *Daemoniacum* appellat *Marantha,* forte quia gustata in faucibus relinquit aliquam acrimoniam, et infesta dulcedine os replet, pravaque interdum eius usum symptomata secuta sunt. Qui venenatam dixerunt, crediderunt esse *Aconitum Theophrasti,* [Quomodo, ut Blancardus voluit, a δορὸν, *saccus, e corio factus,* et νίκη, *victoria,* vox derivari possit, non intelligitur. Nam nunquam ὁ δορὸς pro *veneno* adhibitum est.] sed indoles eius adhuc dubia est. In pluribus pharmacopoeis hodie explosa est. Qualitas tamen suspecta magis quadrat in Doronicum radice brachiata *Dalech.* quod est *Arnica scorpioides,* foliis alternis serratis *Linn.* Putatur a nonnullis esse *Avicennae Duronegi* et *Doronigi,* atque hinc devolvitur *Doronicum.* Ge. *Gemsenwurzel, Schwindelkraut.* Ga. *Doronic.* A. *Leopards - bane.* B. *Reebokkruid.*

DORONICUM, plantaginis folio, vide *Arnica.*

DORSIFERAE *plantae,* vide *Epiphyllospermae.*

DORSUM seu *tergum* pars thoracis posterior dicitur. Gr. νῶτον. *Dorsum manus,* vel *pedis,* est exterior eorum facies. Ita gibba nasi, scapulae et ilii ossis pars etiam dorsum appellatur. Ge. *Der Rücken.* Ga. *Le dos, l'épine.* A. *The back.* B. *De rug.*

DOSIS est medicamenti determinata portio, sive quantum unica vice exhibetur, vel propinatur. Haec autem absolute vix determinari potest, sed ratione aetatum et temperamentorum, nec minus ratione morbi et indicationis maxime differt. Hinc dividitur in *summam,* quam nemo facile transcendit; *mediam,* quae ut plurimum tutissima est, et *minimam.* Si medicamentum aliquod in parva dosi, sed repetitis vicibus, exhibetur, *refracta dosis* vocatur. A δίδωμι, *do.* Ge. *Was auf einmal eingenommen wird, Dosis, Gabe* Ga. *Dose, prise.* A. *A dose.* B. *Artzenymaat of gift.*

[**DOTHIEN** furunculus. Loca ex Hippocr. diligenter collegit Foësius in Oecon. Hipp. p. 169. Kraus. *l. c.* p. 287. Galenum asserit (*meth. med.* l. 2. c. 2. to. 10. p. 83. ed. Lips.) de incerta etymologiae vocis ratione conquestum esse. - Sed equidem ibi nihil aliud invenio, quam vocem δοθιὴν inter pauca morborum nomina referendam esse, quae nec a loco adfecto, nec a causa efficiente sint repetita. Praeter Gal. *l. c.* occurrit vox quoque in lib. 5. *de comp. med. local.* c. 3. ἐκ παραπλισίων τοῖς ἰόνθοις χυμῶν οἱ δοθιῆνες γίνονται καθ' ὅλον τὸ σῶμα, et in Lyci fragmento ab Oribasio servato. Vid. XXI. *med. graec. opusc.* a Matthaeo edita p. 256. Dothienum originem descripsit Paul. Aeg. l. 4. c. 23. qui locus cum Oribas. *synops.* l. 7. c. 41. tantam habet similitudinem, ut aut ex hoc exscriptus, aut e communi fonte ductus esse videatur.]

[**DOTHINENTERITIS** a Landinio appellata est inflam-

matio glandularum Peyerianarum seu Brunnerianarum. Inepta denominatio. Nam primo contra omnes linguae graecae regulas formata est vox; nam deberet esse *enterodothienitis*, quoniam non intestinorum in universum, sed sola glandularum mucosarum quae aut gregatim, aut singulae in intestinis positae reperiuntur, inflammatio suppuratioque illa voce significanda est. Dein δοθιὴν non nisi tuberculum durum pro magnitudinis et loci, quem occupat, diversitate vehementissime dolens et externam cutim occupans designat, nec unquam pro glandulae intestinorum muciparae inflammatae intumescentia usurpari potest.]

DRABA, vide *Arabis*.

DRACHMA est et pondus et mensura. *Aegyptiaca* fuit olim et *Attica*. Illa pendebat obolum, haec vero scrupulos tres, vel obolos sex, ut et hodie in officinis. Octo constituunt unciam. Signatur signo ʒ. Olim ὁλκὴ dicta fuit. Et signabatur cum *Δ*, quod ab inferiore parte *o* habebat, unde forte figura nunc usitata orta est. Quandoque *manipulum* significat. V. Etym. M. p. 285, 49. A δράττομαι, *prehendo, manu corripio*. Ge. *Eine Drachme, Quentchen, Quintchen*. Ga. *Drachme*. A. *A dram*. B. *Een dragme, een vierendeel loots*.

DRACO ARBOR est arbor utriusque Indiae, cuius lacrymae rubicundum et sanguineum fundunt succum resinosum, unde ei nomen impositum *sanguis;* additur *draconis*, quoniam profluit ex arbore *Dracone* dicta, ex cuius cortice vel discisso, vel sponte, destillat. Arbor illa est Draco Indica siliquosa, populi folio, angsana Iavanica *Commelin*. Lingoum *Rumph*. *Pterocarpus Draco Linn*. (Diadelph. Decandr.) Fertur tamen etiam ex aliis arboribus sanguinem draconis elici, ut ex palma prunifera, foliis iuccae, ex palma conifera, spinosa etc. [Obtinetur succus iste e Calamo Dracone Wild. e Dracaena Dracone, e duabus Pterocarpi speciebus, Dracone et santalino aliisque arboribus. Vid. Exc. Dierbach in *Pharmac. Central-Blatt* N. 4. 1831.] Resina illa adfertur ad nos in folliculis digiti magnitudinis, foliis arundinaceis involutis, et obscure rubrum colorem habet, igni admota facile liquescit, et in eum coniecta flammam concipit; in menstruis spirituosis et oleosis, non vero in aquosis facile solvitur; si teratur, color magis ad sanguinem vergit; saporem habet adstringentem, hinc ad haemorrhagias quascunque laudatur, et pulveres dentifricios pro firmandis dentibus frequenter ingreditur. Hanc resinam putant esse *Cinnabarin Dioscoridis*. [Duo huius succi genera prostant, quorum alterum idque (nam *Sanguis Drac. in lacrymis* s. *granis* haud amplius in mercatura occurrit,) in massis cylindraceis pedem longis et tres quatuorve pollices crassis, quae foliis arundinaceis circumvolutae sunt, ad nos adfertur, et

e fructibus, hoc resinoso succo valde refertis, aut conquassatione valida, aut sic elicitur, ut fructus vaporibus aquae ferventis exponantur; alterum vilioris pretii e decoctis fructibus arborum supra nominatarum paratur.] Ge. *Drachenblut.* Ga. *Sang de dragon.* A. *Dragons-blood.* B. *Draken bloed.*

DRACO HERBA, vel **DRACUNCULUS ESCULENTUS**, Dracunculus hortensis *Bauh.* Abrotanum lini folio acriori et odorato *Tournef.* est *Artemisia Dracunculus Linn.* (Syng. Polygam. superfl.). Est planta, quae habet caules plures, tres pedes altos, tenues, duros, parum angulosos, folia plurima gerentes longa et angusta instar lini, odorata, coloris viridis, obscuri, splendentia, saporis acris, aromatici, cum dulcedine quadam grata Anisum referente. Flores in summitate caulis crescunt instar abrotani, sed minimi: his succedunt semina exigua, pappo nequaquam instructa. Radix longa, ramosa. Est herba non insuavis odoris ac saporis. Qualitatis est carminativae et subaromaticae. Usus tamen maxime culinaris est, et inter acetaria apponitur. Eius nomen videtur fuisse *taracon*, *tarchon*, *tragum*, *tragium* etc. hinc mutato T in D, oritur *Draco.* Ge. *Dragon, Schlangenkraut*, *Zitwerkraut.* Ga. *Estragon, l'herbe au dragon*, *l'armoise âcre.* A. *Tarragon.* B. *Dragon.*

[**DRACONINE** vocatur pigmentum rubrum, quod sanguine Draconis continetur, et a Melandrio atque Iacquinio nuperrime disquisita, principii alcaloidis naturam habere inventa est. Solutioni Sanguinis Draconis spirituosae, cui sulphurici acidi tanta copia addita est, ut miscela acidorum more leniter reagat, affunditur aqua: pulvis hoc modo praecipitatus cum aqua destillata leni calori tam diu exponitur, donec levi flavedine tinctus apparet. Draconine sulphurica rubram, haud in crystallos formandam, parum in aqua, maiori quantitate in alcohole solvendam, in calore leni diffluentem massam praebet. Cum alcalia Draconinen resolvant, eamque vel exigua quantitate addita e limpidissima solutione aquosa rubro colore deiiciant, hoc ipso alcaloide alcalium praesentia commode detegi potest.]

DRACONIS SANGUIS, vide *Draco.* Ita quoque vocatur *Lapathum rubrum*, cuius folia costas habent obscure rubicundas, seu sanguineas. Ge. *Drachenblut.* Ga. *Sang-dragon*, *patience rouge.* A. *Dragons-blood.* B. *Draken-bloed.*

DRACONTHAEMA, idem quod *Sanguis draconis.* Ex δράκων, *draco*, et αἷμα, *sanguis.*

DRACONTIA, **DRACONTIUM**, **DRACUNTIUM**, *Serpentaria Pharm.* Dracunculus polyphyllus *Bauh.* est species ari, et quidem *Arum dracunculus Linn.* (Gynandr. Polyandr.) foliis pedatis, foliolis lanceolatis integerrimis, superantibus spatham spadice breviorem; vel Arum polyphyllum

minus et humilius. Habet unicum caulem tres pedes circiter altum, pollicis crassitie, erectum, cortice tectum cutim serpentis referente. Folia profunde incisa in magnas, varias et profundas lacinias, angusta, polita, carnosa, splendentia, caulibus longis et fungosis adhaerentia, caetera ut in aro. Radix est crassa, fere rotunda, carnosa, externe coloris flavescentis, interne albescentis, saporis, dum recens est, admodum acris et urentis. Hinc ratione qualitatis et virium cum radice Ari convenit, imo eam superat. Folia Dracontii haemorrhoidibus dolentibus applicata, summopere prodesse, et bono cum successu cancris exulceratis imponi lego. Crescit haec planta in locis umbrosis, praesertim in regionibus calidis. *Dracontii, Dracunculi, Serpentariae* nomen a figura sumsit. Caulis enim pollicis crassitie glaber purpureisque respersus lituris, versicolori facie, corpus anguinum repraesentat, et aequat longitudine. Vertex quoque sinuoso oris hiatu, linguam exserens cruentam, caput exprimit. Atque hinc est, quod veteribus etiam Romanis *Colubrina* ac *Serpentaria* nuncupata sit. Vel sic dicta est, quod e terra ad primas serpentium vernationes exeat, rursusque cum iisdem se in terram recondat. Ge. *Das grosse oder gemeine Schlangenkraut, Drachenwurzel.* Ga. *La grande, viperine de Virgine, gouet serpentaire.* A. *Common dragon.* B. *Speer-wortel, speer-kruid.*

DRACUNCULUS, i. q. *Dracontia.*

DRACUNCULUS dicitur vermis corpore filiformi, aequali, laevi, seu *Gordius medinensis* totus pallidus *Linn.* corpus humanum tranans, qui cruribus Indorum frequenter innascitur, inter membranas musculorum se insinuans, pessimaque ulcera producens. Ab auctoribus Arabicis *Vena Medinensis* vocatur. Hic vero morbus in Europa fere est incognitus. [Cons. G. F. Ch. Fuchs *comm. hist. med. de Dracunculo Persarum* s. *vena medinensi Arab.* Ien. 1781. et Cel. Rudolphi *entozoor. hist. to. II.* 1. *p.* 55.] A δράκων, *draco.*

DRACUNCULUS *esculentus.* Vide *Draco herba.*

DRAGETA, i. q. *Tragea.*

DRAGMA, i. q. *Manipulus.*

DRAGMIS, i. q. *Pugillus.*

DRAKENA, vide *Contrayerva.*

DRASTICA sunt medicamenta praesentissima et multarum virium. In specie sic vocantur emetica et purgantia fortiora, totum corpus conturbantia, et humores fundentia. A δράω, *facio.* Ge. *Heftigwirkende Arzneien, starke Brech- und Purgiermittel.* B. *Geweldige purgeermiddelen.*

DROPACISMUS est medicamentum externum, partibus rubefaciendis, adeoque motum in iis excitandis, dicatum, quo membra externa extenuata, resoluta, frigida et humida,

oblini solent. Est autem vel simplex, vel compositus. *Simplex* ex pice modica oleo liquata constat. *Compositus* praeter picem oleo liquatam recipit apud veteres etiam piper, pyrethrum, bitumen, semen rorismarini: et si opus sit siccare, sulphur vivum, salem, cinerem sarmentorum; sin vellicare, euphorbium. Forma varia est; quidam enim emplastri referunt, alii cataplasmatis formam. A δρέπω, *decerpo*, *colligo*. Lat. *Picatio*. Gr. δρώπαξ. Ge. *Ein Zugpflaster, Pechpflaster*. Ga. *Dropacisme*. B. *Een pik-pleister, zalf om het hair uit te trekken*.

DROPAX, i. q. *Dropacismus*.

[**DROSATUM**, quod apud Nicolaum Myrepsum saepissime occurrit, (tota enim sectio octava sui theatri medico-pract. p. 306—365., drosatis dicata, 121. formulas continet,) e Fuchsii sententia ad Nicolaum p. 17. idem est, quod Actuario (*meth. med. V. c.* 1.) σεράπιον. Cum igitur genericum nomen sit, in errore versantur, qui drosatum idem denotare putant, quod rosatum. Nam τὸ δρόσατον τῶν ῥόδων species quaedam generis drosatorum est.]

DROSOMELI, vid. *Manna*.

DRUPA botanicis dicitur pericarpium farctum evalve, continens nucem, scilicet semen tectum epidermide ossea, sponte deciduum.

DRUS seu Δρῦς, *quercus*. A δέρω, *excortico*: eius enim cortex βυρσοδέψαις usui est. Vel a δρίω, *erumpo*, *pullulo*. [Nullibi occurrit tale verbum.] Veteres, [teste Etym. M. p. 288.,] omne genus arboris δρυὸς appellatione intellexerunt: posterioribus δρῦς omnem arborem glandiferam tantum significat, et praesertim *quercum*. Etymologia fit quoque a δριάω, seu δριῶ, arboribus et herbis vireo.

DRYOPTERIS est filicis species, et proprie *Polypodium quercinum*. Ex δρῦς, *quercus*, et πτέρις, *ala*, quod folia alarum in modum se expandant. [Diosc. IV. c. 186. quod Polypodium dryopteris esse Sprengel. contendit.]

DRYPETES, *Oliva*, sic vocatur, quod fructus maturi sponte ex arbore cadant. [Diosc. I. 49. p. 53. Hesych. explicat per ἀπὸ δένδρου πεπτωκώς.] Ex δρῦς, *arbor*, ut apud veteres, et πίπτω, *cado*, antiquo more πέτω. Lat. *Drupa*.

[**DUCTOR** in chirurgia vocatur illud instrumentum, cuius ope alii eique scindenti via monstratur, qua tuto, i. e. sine partium haud vulnerandarum laesione, in cavum sive vesicae urinariae, sive fistulae profundioris penetrari potest. Tales ductores s. directores sunt specilla aut sulcata aut canaliculata. Posterius nomen Ca. Fr. Clossius (*Tract. de ductor. cultri lithotomi sulcatis*. Marb. 1792. 8.) dedit illi instrumento, in cuius canali forceps, facta sectione, in vesicam

ad calculum extrahendum ducitur. Galli illud *gorgeret* appellant. Vid. supra *Director*.]

DUCTUS in genere vocatur tubus, qui transitum humori cuicunque praebet.

DUCTUS ADIPOSI, vide *Sacculi adiposi.*

DUCTUS AQUOSI, vide *Venae lymphaticae.*

DUCTUS BILARIUS s. CHOLEDOCHUS, vide *Porus bilarius.*

DUCTUS CHYLIFERUS, DUCTUS TRORACICUS, est canalis, qui a superiori parte receptaculi chyli, seu cisternae lumbaris, supra primam vertebram lumborum, sub appendicibus diaphragmatis, pone vasa renalia positae oritur, sive est tantummodo receptaculum in arctiorem canalem protractum, simili, tenui, membranosa, satis tamen firma, tunica formatum, valvulis instructum: idcirco, ubi chylo repletus, candidus apparet, ubi vero inanis collabitur, aegre, nec nisi ab exercitato reperitur, et mercurio iniecto demonstratur. Ab hac origine (saepe duplici, mox coeunte) flexuoso quodammodo (quandoque insulam formante) mox recto itinere adscendit, in media corporum vertebrarum thoracis sede, medio inter venam sine pari a dextris et aortam descendentem a sinistris loco; ita tamen, ut aorta ipsi maximam partem incumbat. Progreditur dein a descripto loco, semper incumbens vertebris, sub oesophago, subter arcum venae azygae; (quae arcum venosum in dextro latere, uti arteriosum aorta in sinistro format), inde supra corpora vertebrarum sinistrorsum inclinat; pergit subter carotidem arteriam sinistram usque ad medium ultimae cervicis vertebrae. Toto hoc decursu saepe insulas maiores, minores, vario loco efformans, decurrit in cellulosa quadam substantia, saepe ut alibi in corpore, pinguedine infarcta, sub pleura membrana, adeoque extra thoracis cavum. Postquam ad mediam ultimae cervicis vertebrae sedem sinistrorsum inclinando adscendit, ibi arcus forma incurvatus, sinistrorsum deorsum tendit, pone venam iugularem internam sinistram, et terminatur ut plurimum in venam subclaviam sinistram, a parte postica, sub valvulis venae iugularis internae, uno saltem trunco et orificio. Tamen et bifidum duobus osculis in venam subclaviam patuisse, imo et alterum ramum dextram subclaviam adiisse repertum est. Praeter valvulas semiutriculares, et geminatas, quae in toto hoc ductu reperiuntur, quaeque parte sua convexa receptaculum chyli, parte concava venam subclaviam respiciunt, datur et altera semilunaris, aperturae ductus thoracici in venam subclaviam apposita, ita ut cornua eius venam subclaviam respiciant, admittens liquidum ex ductu in venam subclaviam, sed regressum ipsi negans. Usus est chylum et lympham ex intestinis et partibus inferioribus et superioribus in san-

guinem vehere et adducere: hinc non incongrue dici potest vena cava chyli et lymphae. Vocatur etiam *Pecquetianus* a *Pecqueto*, qui primus eum descripsit, quanquam eius etiam mentionem fecerit *Eustachius* sub titulo *Venae albae.* Vide *Sacculus chyliferus.* Ge. *Der Brustgang.* Ga. *Le conduit du chyle*, ou *thordcique.* A. *The thoracic duct.* B. *De gyl-leider, gyl-voeder, borst-buis.*

DUCTUS COMMUNIS, DUCTUS CYSTICUS, DUCTUS CHOLEDOCHUS, vide *Vesica fellis.*

DUCTUS EXCRETORIUS est canalis, liquidum, in certis glandulis, aliisque visceribus secretum, suscipiens, et in destinata loca excernens.

DUCTUS HEPATICO-CYSTICI, vide *Cysto-hepatici ductus.*

DUCTUS HEPATICUS, vide *Hepar.*

DUCTUS HYGROBLEPHARI, vel **MEIBOMIANI** sunt ductus exigui pluribus orificiis in margines palpebrarum patentes, eoque liquorem in glandulis palpebrarum secretum, indolis sebaceae, effundentes, ad noxium harum attritum praecavendum. Ex ὑγρὸν, *humidum*, et βλέφαρον, *palpebra.* Ge. *Wassergänge.* Ga. *Les conduits aqueux.* B. *Oogleden bevogtigers.*

DUCTUS HYGROPTHALMICI, idem ac *ductus hygroblephari.* Ex ὑγρὸν, et ὀφθαλμὸς, *oculus.*

DUCTUS LACRYMALES s. *canaliculi lacrymales* s. *cornua limacum*, sunt duo canales exigui ab utroque puncto lacrymali in margine utriusque palpebrae ad canthum internum oculi sito incipientes et ad saccum lacrymalem tendentes, in quem omnem humorem, quo oculi irrigantur, convehunt, ulterius demum per canalem nasalem in nares effundendum. Ge. *Die Thränengänge, Thränenröhrchen.* Ga. *Trous lacrymaux, conduits lacrymaux, sacs lacrymaux, conduits de larme.* A. *The lacrymal ducts.* B. *Traanbuizen.* — *Ductus glandulae lacrymalis* sunt ductus excretorii plures (6—7.) minores, qui in interna superficie palpebrae superioris aperiuntur, et lacrymas ex glandula lacrymali utraque eo deferunt. A *Monroo* iuniore primum descripti sunt.

DUCTUS PANCREATICUS est canaliculus albicans, utcunque pellucidus, principiis angustis ex *pancreate* ortum ducens, qui per medium fere eius corpus decurrens, amplitudine paulatim aucta, versus duodenum exporrectus, iuxta, vel non procul a ductu bilario, vel frequentissime communi cum eo orificio intestino inseritur; succum vehit salivae analogum, quem in intestinum duodenum mittit, ad bilem diluendam, eius acrimoniam temperandam, sicque concoctionem debitam promovendam. Inventus fuit hic ductus anno 1641. a *Mauritio Hoffmanno* in gallo indico. Mox *Ioan. Georg. Virsungius* in homine a se visum et inventum tabu-

lae aeneae incisum Patavii 1642. publicavit, unde ipsi etiam nomen est *ductus Virsungiani* datum. Vide *Callicreas* et *Pancreas*. Ge. *Der ausführende Gang der grossen Magendrüse.* Ga. *Conduit pancreatique.* A. *The pancreatick duct.* B. *De groote kliers buis.*

DUCTUS RORIFERUS, sic a *Bilsio* dictus, idem est quod *Ductus chyliferus* [quoniam chylus per illum roris instar in receptaculum Pecquetianum transit.].

DUCTUS SALIVARES seu **SALIVARII** sunt meatus, qui a glandulis maxillaribus, parotidibus, sublingualibus et glandulis parvis, per totam membranam oris, praecipue per labra, palatum, buccas et linguam dispersis producti, succum salivalem effundunt in os, ad cibi solidioris dilutionem, mistionem, solutionem, masticationem, deglutitionem et nonnullam fermentationem promovendam. In specie *ductus salivalis Stenonianus* vocatur ille canalis, qui a glandula parotide emergens genam transit, et perforato musculo *buccinatore* iuxta dentes molares superiores aperitur. *Ductus salivales Whartoniani* sunt ductus excretorii glandularum maxillarium, e quibus utrinque orti ad latera fraenuli linguae iuxta vasa ranina orificio facile visibili aperiuntur. Pertinent huc *ductus Waltheriani*, s. *Bartholiniani*, s. *Riviniani*, glandularum sublingualium. Ge. *Speichelgänge.* Ga. *Conduits salivaires.* A. *The salival ducts.* B. *Speeksel-vaten.*

DUCTUS THORACICUS, i. q. *Ductus chyliferus.*

[**DUCTUS VENOSUS** sive **ARANTII** est alter, isque minor ramus, in quem sese vena umbilicalis in embryone dividit, quique cum venam umbilicalem, tum vas portarum cum vena cava coniungit.]

DUCTUS VIRSUNGIANUS, idem quod *ductus pancreaticus.*

DUCTUS UMBILICALIS, vide *funiculus umbilicalis.*

DUCTUS URINARIUS, i. q. *ureter* et *urethra.*

DUELLA est veterum pondus, pendens octo scrupulos. *Castellus* in lexico dicit, quod tertia pars unciae fuerit. [Rhemn. Fann. vs. 23. *Sextula cum dupla est, veteres dixere duellam.*] Ge. *Der dritte Theil einer Unze.* Ga. *Het derde deel van een once.*

DULCAMARA seu **GLYCYPICRIS** est Solani species; et quidem *Solanum dulcamara Linn.* (Pentandr. Monogyn.) caule inermi frutescente, flexuoso, foliis superioribus hastatis, racemis cymosis; Solanum scandens *Bauh.* Solanum lignosum *Pharm. Edimb.* Dicitur Dulcamara, quod saporem inter dulcem et amarum parum nauseosum habeat; quod si enim radicis, vel caulis portio recenter avulsa manducetur, per totum os amaritiem, et paullo post melleam dulcedinem diffundit. Non, ut reliqua Solana, viribus narcoticis, sed magis resolventibus, purificantibus, diaphoreticis,

diureticis et eccoproticis gaudet. Hinc decoctum stipitum in arthritide, ictero, pleuritide, asthmate et scabie commendatur. Crescit inter sepes humidiusculas Europae. [De *Solanine* in foliis, caulibus et baccis Solani dulcamarae et S. nigri a Desfossio reperta vide sub *Solanine.*] Ge. *Hundskraut, Hindschkraut, Alpranke, Bittersüss.* Ga. *Douceamere, morelle rampante, dulcamere.* A. *Woody nightshade, bitter-sweet.* B. *Alfs-ranken.*

DULCEDO AMORIS, vide *Clitoris.*

DULCIFICATIO est idem quod *Dulcoratio.* Proprie tamen coniunctio acidorum mineralium, s. potius concentratorum cum oleo vini ita vocatur. Unde *acida* sic dicta *dulcificata* oriuntur, ad quae liquor anodynus, spiritus nitri dulcis, spiritus salis dulcis, acetum dulcificatum etc. pertinent.

DULCORATIO, i. q. *Edulcoratio.*

DUODENUM INTESTINUM, vide *Dodecadactylum.*

DUPONDIUM pendit drachmas quatuor, seu semiunciam. Ge. *Ein Loth.* Ga. *Demi once.* A. *Half an ounce* B. *Een lood.*

DUPLICATAE vocantur febres intermittentes, quae in illo temporis spatio, quo unus paroxysmus cum intermissione sua adesse solet, duos paroxysmos exhibent. Ge. *Doppelfieber.* Ga. *Fièvre double.*

DURA MATER, vide *Mater dura.*

DYSAESTHESIA est difficultas seu vitium sensuum. [Swediaur (*nosol. meth. syst. II. p.* 287.) Dysaestheteriarum nomine Cl. V. ord. 1. insignivit, earumque characterem in functionibus sensuum externorum abnormibus, excessu, defectu aut depravatione posuit.] Ex *δὺς*, [quae particula, in compositione tantum usitata, *difficultatem, pravitatem*ve eius vocabuli, quocum coniunctum est, indicat,] et *αἰσθάνομαι*, *sentio.* Ge. *Gebrechen der Sinne.*

[**DYSCATABROSIS** est difficultas cibos deglutiendi, quae aut ab inflammatione, aut a laesione quacunque musculorum, deglutitioni inservientium, aut a spasmo, aut a paralysi etc. pendere potest. A *δὺς* et *βρώσκω*, *comedo*, unde *βρῶσις*, *comedendi actio.* A. *The difficult deglutition.* Ga. *Difficulté d'avaler.* Ge. *Erschwertes, verhindertes Schlingen.*]

[**DYSCATAPOSIS** a Meadio hydrophobia appellata est ob difficilem, quin prorsus impeditam fluidorum deglutitionem. A *δὺς* et *κατάποσις*, *deglutitio.*].

DYSCINESIA est movendi impotentia, sive sit imminuta, sive abolita. Denotat ergo ordinem morborum, quorum praecipuum symptoma est debilitas, imminutio aut suppressio motus muscularis in organis voluntati subditis, quae immobilitas nec dolori, nec sopori tribuenda sit. A *δὺς* et *κινέω*, *moveo.* Ge. *Das Unvermögen sich zu bewe-*

gen. Ga. *Impuissance à se mouvoir.* B. *Onmagt om te bewegen.*

DYSCRASIA est inaequalis et vitiosa particularum in sanguine mixtura. A δὺς et κεράννυμι, *misceo, tempero.* Ge. *Ueble Mischung der Säfte.* Ga. A. *Dyscrasie.* B. *Ongestalte.*

DYSECOIA, Gr. δυσηκοΐα est audiendi difficultas, et quidem illa species, in qua undae sonorae non possunt libere transmitti ad labyrinthum alias bene constitutum; quo a *Cophosi* differt, in qua nervus acusticus immeabilis est fluido nerveo. Ex δὺς et ἀκούω, *audio.* Ge. *Schweres Gehör.* Ga. *Oute dure.* A. *Heaviness of hearing.* B. *Zwaar-hoorigheid.*

DYSELCES [δυςελκὴς] (cui opponitur *Euelces,* quod vide suo loco) est is, qui ulceribus curatu difficillimis laborat. Ex δὺς et ἕλκος, *ulcus.* Ge. *Der böse Geschwüre hat.* Ga. *Die quaade zweren heeft.*

DYSENTERIA, Lat. *tormina,* [Sic Celsus IV. c. 15. vertit graecam vocem.] vel *difficultas intestinorum* est morbus, cuius praecipuum symptoma et character essentialis est frequens, torminosa, mucoso-cruenta alvi deiectio. Est scilicet diarrhoea cum tenesmo leviore, vel graviore, totiusque ventris torminibus, viscerumque omnium molestissimo quasi descensu, quoties alvus exoneratur, ac sanguinis, etiam puris excretione; hisce accedunt anxietates magnae, deiectiones frequentes, quae saepe habent brevia intervalla, deinde mucus et pelliculae prodeunt, quae *dysenteria alba* dici solet; siti adhuc, febri, inquietudine, viriumque imbecillitate eiusmodi aegri laborant. Oritur ab acri et maligna materia, quae in gyris et intestinorum rugis retenta, ea rodit et exulcerat, ac proinde ad continuam excretionem irritat, vel etiam a materia perspirabili per intemperiem aëris retropulsa, et ad tunicas intestinorum conversa. Hinc a *Caelio Aureliano rheuma intestinorum* vocatur, [qua in re errat Blancardus: nam graeca dysenteriae denominatione utitur Caelius ad morbum indicandum (*Morb. chron. IV. c.* 6.), et non nisi in definitione mali: *est intestinorum rheumatismus cum ulceratione,* adhibet ad naturam morbi declarandam vocem *rheumatismi.*] et plerumque eo tempore homines invadere solet, quo fervidos dies noctes frigidiusculae sequuntur, mense scilicet Iulio et Augusto. Dicitur vel benigna, vel maligna, pro gravitate symptomatum, aut numero decumbentium, aut faciliori contagio. Dysenteriae aliquando epidemiae sunt, aut cum peste, et in urbibus, vel castris multos uno tempore affligunt. Nonnunquam excreta halitum exspirant, quo adstantes inficiunt. A δὺς [quae particula, in compositione tantum usitata, difficultatem, pravam indolem eius vocis, quacum coniungitur, indicat.] et ἔντερον, *intestinum.* Ge. *Die Ruhr.* Ga. *Dysenterie, tranchée de*

ventre, flux de sang. A. *The bloody flux,* or *dysentery.* B. *Roodeloop, rood melizoen, bloedgang.* Lusit. *Biche.*

DYSEPULOTICA sunt ulcera maligna, curationem respuentia. Ex δὺς et ἐπουλόω, *cicatricem induco.* Ge. *Hartnäckige Geschwüre.* Ga. *Ulcéres malins.* B. *Zweeren, die niet willen toeheelen.*

[**DYSLALIA** est illud loquelae vitium, quo verborum pronuntiatio impedita aut turbata est. Quomodo a *dysphonia* differat, vide sub hac voce. A δὺς et λαλία, *loquela.*]

DYSLOCHIA est lochiorum fluxus impeditus, aut suppressus. [A δὺς et λόχια, *purgamenta uteri,* quae post foetum exclusum per aliquot dies adhuc secedunt.] Ge. *Verhaltene Reinigung der Kindbetterinnen.* Ga. *Suppression des lochies.*

DYSMENORRHOEA est suppressus, vel impeditus et dolorificus fluxus menstruorum. Ex δὺς, μὴν, *mensis,* et ῥέω, *fluo.* Ge. *Verhaltene, oder auch mit Schmerzen abgehende monatliche Reinigung.* Ga. *Suppression des regles.*

DYSODES, δύσοσμος, vel δύσοδμος. Est omne illud, quod male olet, ut excrementa. Ei opponitur *Euodes.* Ex δὺς et ὄζω, *oleo.* Ge. *Uebelriechend.* B. *Stinkende dingen.*

DYSODIA [a δυςῶδες] dicitur foetidorum vaporum e corpore exhalatio, sive e naribus, ore, ventriculo, sive ex axillis, pedibus, vulva, inguinibus. Ge. *Der üble Geruch.* Ga. *Puanteur.*

DYSOREXIA est appetitus diminutus, ex mala succorum in ventriculo dispositione, vel deficiente fibrarum nervearum ventriculi vellicatione ortum habens. Ex δὺς et ὀρέγομαι, *cupio, appeto.* Ge. *Unlust zum Essen.* Ga. *Degout, sans appetit.* B. *Traage eet-lust.*

[**DYSOSPHRESIA** est nomen familiae cuiusdam morborum, qui in vitiato olfactus sensu consistunt, a Swediauero *l. c. to. II. p.* 318. formatum. A δὺς et ὄσφρησις, *olfactus.*]

DYSPATHIA est patiendi difficultas, cui opponitur *eupathia.* Ex δὺς et πάσχω, *patior.* Ge. *Ungeduld.* B. *Onlydzaamheid.*

DYSPEPSIA est difficultas cibos concoquendi, seu attenuandi, et subigendi per liquida affusa in ventriculo et intestinis, unde non raro hi sequentes suam naturam, quam extra corpus animale induissent in simili calido humidoque loco, in nidorem, vel aciditatem convertuntur. Ei oppositum est *eupepsia.* Ex δὺς et πέπτω, *coquo.* Ge. *Ueble Verdauung.* Ga. *Digestion difficile.*

DYSPHAGIA est difficultas et dolor deglutitionem concomitans et non raro impediens, sine notabili respirationis laesione; hinc ab angina differt. Causa esse potest spasmus, paralysis oesophagi, hydrophobia, excrescentiae,

tumores aut peregrina deglutita oesophagum obstruentia, musculorum hyopharyngaeorum violenta distractio et luxatio appendicum ossis hyoidis, qualis per bolum magnum deglutitum fieri potest etc. [A δὺς et φάγω, *comedo.*] Ge. *Schweres Schlingen.* Ga. *Difficulté d'avaler.*

DYSPHONIA est loquendi difficultas, ex mala organorum dispositione. [Est, uti *dyslalia,* loquelae vitium: inter utramque autem haec intercedit, auctore Swediauero in *Nosol. method. system. to. II. p.* 329., differentia, ut in dysphonia vitium sit in vocis *tono*, in dyslalia autem in sola *pronuntiatione.*] Ex δὺς et φωνὴ, *vox.* Ge. *Schwere Sprache.* B. *Een belemmering van uitspraak.*

DYSPHORIA est tolerandi, vel patiendi difficultas, vel molesta sensatio, quae infirmos ad iectigationem cogit. Ex δὺς et φορέω, *tolero.* Ge. *Unleidigkeit.* Ga. *Inquiétude.* A. *Restlessness.*

DYSPNOEA est respirandi difficultas tanta, ut aeger ad aërem hauriendum et emittendum animali motu pluribusque musculis uti debeat, quia sola actio vitalis et diaphragmatis non sufficit, comite dolore et fatigatione ab organis respirationis vitiatis, obsessis, aut irritatis, orta. Sumitur etiam a nonnullis pro genere morborum, in quibus respiratio impedita est. Hinc varias species, variosque gradus, asthma scilicet, orthopnoeam et apnoeam comprehendit. Distinguunt tamen alii eo, quod orthopnoea sit aegritudo acuta, asthma intermittens, dyspnoea vero chronica non intermittens. Ex δὺς et πνέω, *spiro.* Ge. *Schwerer Athem, Engbrüstigkeit.* Ga. *Respiration embarassée, difficulté de respirer.* A. *Difficulty of breathing.* B. *Moeyelyke adem.*

DYSSPERMATISMUS est seminis emissio in actu venereo stillatitia, tarda, impedita, et ad generationem insufficiens. Oriri potest a vitio urethrae, corporum cavernosorum, praeputii, caruncula, debilitate etc. [A δὺς et σπερματισμὸς, *seminis emissio.*] Ge. *Erschwerte Ausspritzung des Saamens.* Ga. *Impuissance d'éjaculation.*

DYSTHERAPEUTA sunt morbi curatu difficiles. Ex δὺς et θεραπεύω, *curo.* Ge. *Hartnäckige Krankheiten.* Ga. *Maladies difficiles à guerir.* B. *Ziekten, die zwaar te geneezen zyn.*

DYSTHYMIA est animi aegritudo. Ex δὺς et θυμὸς, *animus.* Ge. *Schwermüthigkeit.* Ga. *Melancolie.* A. *Melancholy, lowspirited.* B. *Zwaarmoedigheid.*

DYSTICHIASIS, prave pro *Distichia.*

DYSTOCIA est partus difficilis, sive praeter ordinarium cursum foetus in lucem editio. Hoc fit, quando non intra breve et consuetum tempus paucarum horarum sponte contingit, et sine auxilio aliorum vix, aut prorsus non, absolvi potest, si foetus nempe oblique, transversim, vel pedibus

primo egreditur, vel cum viae ex inflammatione, vel praeternaturali conformatione, angustae sint, vel cum foetus nimis magnus, aut monstrose conformatus sit. Ex δὺς, quod in compositione difficultatem indicat, et τίκτω, *pario.* Ge. *Schwere Geburt.* Ga. *Accouchement laborieux, travail difficile.* A. *Difficult birth,* or *hard labour.* B. *Een moeyelyke baaring.*

DYSURIA est mingendi difficultas, ab organis male dispositis, ut plurimum ab excoriatione, vel exulceratione vesicae colli, vel urethrae, aut a calculo, arenis, vel viscidis humoribus obstructis, vel tumore et inflammatione partium vicinarum. Plerumque cum ardore urinae et dolore est, urina tamen guttatim non effluente, quod in *stranguria* fit. Ex δὺς et οὖρον, *urina.* Ge. *Harnstrenge, Harnwinde.* Ga. *Difficulté d'urine.* A. *Difficulty in pissing, difficulty of voiding the urine.* B. *Een moeyelykheid in het watermaaken.*

E.

EBENUM, EBENUS, vel **HEBENUS** est arbor durissimi, et nigerrimi ligni, adeo ponderosi, ut in aqua submergatur. [Mercatores hoc nomine varia ligna dura, densa adeoque ponderosa insigniunt, admodum splendentis laevigationis capacia. Aut nigri, aut viridis aut rubri coloris sunt. Viridis ligni ebeni lignum a Bignonia leucoxylo provenire aiunt: quaenam autem arbor rubrum praebeat lignum, ignoratur.] Arbor *Uvaria Zeylanica Linn.* (Polyandr. Polygyn.) foliis integerrimis; Narumpanel *Rheed.* Crescit in India orientali. [Plerique arbori nomen tribuunt *Diospyri ebeni.* Sed Loureiro ab hac vulgata recedit sententia, propriumque inde constituit genus, *Ebenoxylon,* cuius una tantum exstet species, *verum.*] Usus eius magis mechanicus, quam medicus est. Sunt tamen, qui insignes ei vires diaphoreticas tribuant, idque in decocto lignorum adhibent. [Ob has ipsas vires nuper adhuc receptum est in electuarium proscarabaeorum Borussicum. Hahnemannus (*Apothek. Lex.* II. 174.) ligno quidem huic admodum potentes vires inesse putat, sed cuiusnam generis sint, nescit.] Procul dubio eius origo debetur voci arabicae *Alban, Albanos, Abenus.* Hinc facilioris elocutionis gratia *Ebenus.* Ge. *Ebenholz, Schwarzebenholz.* Ga. *Ebéne.* A. *Ebony tree.* B. *Ebben houte boom.*

EBENUS CRETICA *Linn.* est planta flore papilionaceo (Diadelph. Decandr.) Cytisus incanus creticus *Bauh.* Trifolium spicis ovatis villosis, caule fruticoso *Roy.* Habitat in Creta. Haec planta differt a trifolio bracteis inter flores in spica.

EBISCUS, i. q. *Hibiscus,* vide *Althaea.*

EBULLITIO ab ebullire, est liquorum, mediante igne,

rarefactio, per quam aëris particulae se ex iis extricant, et impetum sursum faciunt. Vel quando alcalia et acida mutuo commiscentur, ut in effervescentiis. Ge. *Das Sieden, Aufwallen.* Ga. *Ebullition.* A. *A boiling, bubling.* B. *Opzieding.*

EBULLITIO SANGUINIS, vide *Orgasmus.*

EBULUS, [penult. brevi.] est Sambucus humilis, a quo vix differt, nisi quod sit multo humilior. Est *Sambucus Ebulus Linn.* (Pentandr. Trigyn.) cymis tripartitis, stipulis foliaceis, caule herbaceo. Vires resolventes, diureticae, diaphoreticae et hydragogae praecipue in cortice interiori et baccis resident. Rob frequentissime in hydrope, leucorrhoea, scabie adhibetur. Ab *εὔβουλος*. Ex *εὖ*, *bene*, et *βουλὴ*, *consilium*, quod aegris bene consulat, atque ebullientes fervidosque humores per alvum ducat. [Hanc derivationem falsissimam esse, probat prosodiae ratio.] Gr. *χαμαιάκτη*. [Diosc. IV. 175. p. 666.] Ge. *Attich, Niederholunder.* Ga. *Yeble, petit sureau.* A. *Dwarf elder, walwort.* B. *Hadig, wilde vlier, laage vlier.*

EBUR est dens elephantis valde solidus, durus, politus, continens gelatinam instar cornu cervi: ustum dicitur *spodium*, quod ratione virium cum cornu cervi usto convenit. Ge. *Helfenbein.* Ga. *Yvoire.* A. *Ivory.* B. *Yvoor.*

EBUR FOSSILE, vide *Unicornu fossile.*

ECBOLICA sunt medicamenta, quae foetum in partu difficili expellunt. Item medicamenta, quae abortum concitant. Ab *ἐκβάλλω*, *eiicio*. [Duplici modo errat Blancardus h. l. Nam primo graeca lingua non agnoscit adiectivum *ἐκβολικὸς*, sed *ἐκβόλιος*; dein nunquam in Hippocrate, qui saepius adhibuit *τὸ ἐκβόλιον* scil. *φάρμακον*, aliove scriptore antiquo occurrit pro medicamento partum difficilem iuvante uterum ad fortiores contractiones incitando, (haec enim medicamenta *ὠκυτόκια* vocantur. Hipp. l. c. to. II. p. 717. ed. Lips. aliisque loc.) Sed semper significat abortum efficiens medicamentum, v. c. *de morb. mul.* I. p. 724. 727. 728. 729. etc. Diosc. IV. 181. p. 675. vitis albae radicem esse *καθαρτικὸν ὑστέρας καὶ ἐκβόλιον* adfirmat.]

ECCATHARTICA, vide *Cathartica.* Ab *ἐκκαθαίρω*, *expurgo.* [De iis exposuit Gal. *de simpl. medic. l. V. c.* 12. p. 743. to. XI. ed. Lips.]

ECCENTRICUS MOTUS est idem quod periphericus seu motus a centro corporis ad peripheriam eius et cutem. Ge. *Der Trieb von innen gegen die Haut.*

ECCHYLOMA, i. q. *extractum.* [Vocis huius exemplum ex ullo scriptore graeco vix poterit adferri. Verbi *ἐκχυλόω* unicum mihi occurrit exemplum in Galen. *de medic. simpl. l. VII. p.* 14. *to. XII.* *ὥστε διὰ τοῦτο καὶ ἐκχυλοῦται ῥᾳδίως*

E quo loco simul intelligitur, ἐκχύλωμα pro *extracto* non posse dici.]

ECCHYMOMA, s. **ECCHYMOSIS**, [penultima longa] est cutis sugillatio, a sanguinis extravasatione ex vasculis sanguineis in telam cellulosam. [Pro partis diversitate, in cuius contextum cellulosum sanguis effusus est, diversa accipit cognomina, v. c. *ecchymoma palpebrarum, coniunctivae* etc.] Sequitur aliquando venae sectionem, quando aeger citius, quam par est, brachium vehementer movet. Vel in genere est macula nigricans, aut atrorubra, aut livescens, successu temporis flavescens, non congenita, nec aspera, sed plana, aut parum prominens et subsolitaria, quae aut ab ictu, aut in scorbuto, senio, morbis malignis, aut a catameniis suppressis, aut a compressione oriri solet. Ab ἐκχύω, *effundo,* et αἷμα, *sanguis.* Ge. *Blaue Flecken, mit Blut unterlaufen, Ergiessung des Blutes aus den Gefässen in das zellige Gewebe.* Ga. *Ecchymose.* A. *Livid spots in the skin.* B. *Blaauwe vlekken.*

ECCLISIS est secessio ossis a sede sua naturali. Ge. *Ausweichung eines Knochens.* Ga. *Entorse.* [A graec. ἐκκλίνω, *declino.* Hipp. *de artic.* in Galeni oper. XVIII. Pa. 1. p. 764. τὰ ἔξω ἐγκεκλιμένα, ubi haud dubie ἐκκεκλιμένα legendum.]

ECCOPE, idem quod *exstirpatio.* Ab ἐκκόπτω, *exscindo. Eccope* est quoque ossis incisio perpendicularis absque totius continui dissolutione, remanente tantum signo. *Hippocrates* nominat *hedram,* Lat. *vestigium,* vel *sedem.* [Eccope quid sit, docet Paul. Aeg. VI. c. 90. p. 210. ἐκκοπή ἐστι διαίρεσις τοῦ κρανίου μετὰ ἀνακλασμοῦ τοῦ πεπονθότος. Non igitur de dissolutione ossis cuiuscunque, sed de cranii tantum, nec de quacunque cranii fractura, sed non nisi de ea, quae cum reclinatione partis affectae coniuncta est, usurpatur. Sunt autem ossium cranii fractorum hae secundum Paulum formae: *rhegme, eccope, ecpiesma, ecgisoma* et *camarosis,* quarum ultimae opposita est eccope.]

ECCOPROTICA, i. q. *Cathartica,* sed leniora. Ab ἐκκοπρόω, *alvum depono.* Vide *Ectoprotica.*

ECCRIMOCRITICA sunt iudicia de excretis particularibus. Ab ἐκκρίνω, *secerno,* et κρίνω, *iudico.* [Cum ἔκκριμος non exstet, ineptaque vocis compositio sit, omnia delenda sunt.]

ECCRISIS est excrementorum secretio. [Rectius Castellus explicat per materiae cuiuscunque excernendae e corpore eliminationem. Sumitur quoque interdum pro materia excreta, v. c. ap. Hipp. Aphor. II. 15. τὰς ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι (δεῖ).] Ab ἐκκρίνω, *secerno.*

ECHIDNIUM est diminutivum ab *Echium.* [Diminutivum

vocis *Echium* non est, sed potius τῆς ἐχίδνας, *serpentis.*] Vide suo loco.

ECHINOMELOCACTOS est Melocarduus, seu *Cactus Melocactus Linn.* (Icosandr. Monogyn.) subrotundus, quatuordecimangularis. Habitat in Iamaica et America calidiore. Ab ἐχῖνος, *echinus*, quia echini animalis in modum spinis undique est obductus, et μῆλον, *melo*, *pomum*, et κάκτος, *carduus.* Conf. *Cactus.* [A. *The common melonthistle.* B. *Geribde meloendistel.* Ga. *Cactier à côtes droites.* Ge. *Die grossgerippte Melonendistel*, *Igeldistel.*]

[ECHINOPHTHALMIA a Foresto *observ. VII.* 20. *p. m.* 293. vocata est inflammatio palpebrarum haud dubie, quod cilia aliquam cum echinorum aculeis referant similitudinem. Graecis, quod Forestus vult, sic dici non memini.]

ECHINOPODA quidam *Genistam* esse putant. Ex ἐχῖνος, *echinus*, ob spinas, quas habet, et ποῦς, *pes.*

ECHINOPS, ECHINOPUS est plantae genus flore composito (Syngenes. Polygam. Aequal.) cuius flosculi quinquefidi calyce proprio comprehensi, communi thalamo insident, et singuli abeunt in semen unicum, ovato-oblongum, calyce reconditum. Species, quae ob vires vulnerarias a quibusdam commendatur, est Echinopus maior *Bauh.* *Echinops sphaerocephalus*, capitulis globosis, foliis pubescentibus *Linn.* — Echinopus minor *Bauh.* est *Echinops Ritro* capitulo globoso, foliis supra glabris *Linn.* B. *Morgenster.* Ge. *Kugeldistel*, *Binsenknopf*, *Sphärdistel.* Ga. *Chardon echinope*, *boulette.* A. *Globe-thistle.*

ECHINUS est, quicquid numerosa congerie aculeorum stipatur, sive tegmen, sive caput, sive cacumen fuerit, sic dictus, quod globoso spinarum agmine erinaceum mentiatur. Sic vocari possunt castaneae, capita carduorum, etc.

ECHINUS MARINUS est animal marinum ad vermes mollusca pertinens, cuius corpus est subrotundum, crusta ossea tectum, spinis mobilibus saepius aculeatum; os quinquevalve subtus. Eius quam plurimae dantur species, quarum testae sub nomine *Echinodermatum* passim asservantur. Nonnullae species eduntur. Ge. *Seeigel.* Ga. *Oursin de mer.* A. *Sea-urchin*, *sea-hedgehog*, *button-fish.* B. *Zee-egel*, *zee-appel*, *zee-klit.*

ECHINUS TERRESTRIS, vide *Erinaceus.*

ECHIUM, VIPERINA, Ἀλκιβιάδιον, ab *Alcibio* quodam, qui a vipera commorsus usu huius herbae interno et externo sanatus fuisse dicitur. Est herba, quae ad plantas gymnotetraspermas verticillatas pertinet; (Pentandr. Monogyn.) cuius character essentialis est corolla laciniis duabus longioribus, infima minore, acuta, reflexa. Habet scilicet caules lanuginosos, virides, et punctis nigris instructos. Folia oblonga, angusta, lanuginosa, aspera, saporis insulsi sunt.

Flos monopetalus, infundibuliformis, ex angusto in latum instar cornu venatoris expansus, superior pars supra reliquas eminet, formatque quasi galeam. Ex calyce autem ad basin usque ut plurimum secto quinquefido surgit pistillum, posticae floris parti adinstar clavi infixum, et quatuor veluti stipatum embryonibus, qui deinde abeunt in totidem semina viperini capitis aemula, quae in calyce ipso longe ampliato maturescunt; unde herba *viperina* dicitur: vel quod contra ferarum ictus sint utilia semina: vel quod florescit planta capitulis viperae similibus: ἔχις enim et ἔχιδνα vipera est. Species officinalis est *Echium vulgare Linn.* Habitat ad vias et agros in Europa. Gaudet, ut pleraeque asperifoliae, viribus traumaticis et subadstringentibus. [Diosc. IV. 24. secundam e quatuor Anchusae speciebus Ἀλκιβιάδιον, seu secundum Galen. *de simpl. medic. VI.* c. 1. to. XI. p. 812. Ἀλκιβιαδεῖον vocari testatur. Quare mirandum foret, quomodo Plinius *h. n. XXVII.* s. 22. adfirmare potuerit, se apud auctores, qualis esset haec herba, non invenisse, si certum et extra omnem dubitationem positum esset, Plinium, suppresso Dioscoridis nomine, omnia, quae de plantis earumque virtutibus medicis exposuerit, ex hoc scriptore mutuasse. Suspicabar, scholiasten Nicandri ad Ther. vs. 666. narraturum esse historiam, quae nomen Alcibiadio dederit: sed spes me fefellit. Eutecnius autem in metaphrasi huius carminis p. 354. ed. Schneid. eam exhibuit, unde patet falsa esse, a Blancardo allata. Non enim Alcibius ipse, sed canis eius venaticus, a vipera vulneratus fuit, quem cum videret Alcibius instinctu naturae ductum ad illam plantam, atque illa devorata sanum mansisse, nomen suum plantae huic imposuisse Alcibium. Sprengel in *Comm. in Diosc. to. II. p.* 585. putat plantam a Dioscoride sub Alcibii denominatione descriptam esse Echium elegans Sibth.] Ge. *Wilde blaue Ochsenzunge, Natterkopf, Natterkraut.* Ga. *Herbe aux vipères, viperine, buglosse sauvage.* A. *Vipers bugloss, cat's tail.* B. *Slangen-hoofd, slangen-kruid, wild ossetong.*

ECLACTISMA, ECLACTISMUS dicitur *Hippocrati* agitatio, qua pueri exsiliunt et calcitrant, propter membranarum cerebri morsum, vel dolorem, vel incipientem convulsionem. [Vide Foës. oec. Hipp. p. 187.]

ECLAMPSIA est epilepsia pueris familiaris, quae differt ab epilepsia vulgari, quod sit acuta, quandoque remittens, aut omnino continua. [Eclampsiam, vulgo epilepsiam infantum appellatam, Sauvagesius (*nosol. system. to. IV. p.* 78.) differre ab epilepsia vulgo sic dicta statuit, quod illa sit acuta, interdum remittat aut prorsus continua sit. Definitionem huius morbi exhibet hanc: morbum esse convulsivum, clonicum, eumque acutum, cuius insultus omnes sensuum functiones suspendat. Inter varias eius formas s. species,

quas habet Sauvages., tertia *parturientium* cognominata est, de qua egregie quondam exposuit Io. Ca. Gehler in diss. *de eclampsia parientium, morbo gravi quidem, neque adeo funesto,* a Gutschio et Gerischero defensis 1776. et 1777. in nostram linguam translatis in Ei. *kleine Schrift. d. Entbindungsk. betr. Th. I. p.* 195—262.]

ECLEGMA, s. [potius **ECLEIGMA**, unde rectius *ecligma,* quam *eclegma* scribendum] s. **LINCTUS**, quem Arabes *Loch* et *Lohoch* appellant, aliis *Illinctus*, et ἐκλεικτὸν, est medicamentum internum, quod consistentia inter syrupum et opiatum medium est, ex syrupis officinalibus, oleis pressis, blandis et vitellis ovorum compositum, adversus thoracis, asperae arteriae et pulmonum affectus, quod per vices, dosi rarius limitata, linctum, ore detentum, sensim liquescens, deglutitur. Ab ἐκλείχω, *lingo, lambo.* Ga. *Ein dicker Brustsaft, Lecksaft.* Ga. *Eclegme.* A. *Lohock.* B. *Een likking, slikking, slikmarkt.*

ECLIPSIS medicis est animi defectus, idem quod *Eclysis.* Ab ἐκλείπω, *deficio.* [Apud Graecos nude nunquam pro *animi deliquio* occurrit, quamquam verbum ἐκλείπειν τὴν ψυχὴν pro animo linqui a Xenoph. adhibitum esse constat.]

ECLYSIS *animi defectus.* [Hipp. aph. VII. 8.] Ab ἐκλύω, *delinquo.* Vide *Deliquium animi.*

ECPHRACTICUM est medicamentum incidens et deobstruens. Vide *Attenuantia.* Ab ἐκφράσσω, *obstructa aperio.*

ECPHRAXIS est alicuius partis per medicamenta incidentia deobstructio. Ab ἐκφράσσω, *obstructa aperio.*

ECPHYSESIS est exspiratio aëris copiosissimi confertim facta. Ab ἐκφυσάω, *efflo.* Vide *Efflatus.*

ECPHYSIS, [in genere appendicem partis cuiusdam naturalem denotat, v. c. in ossibus] idem quod *Apophysis,* quam vocem vide. Item *duodenum* significat. [Galen. *de part. usu. V. c.* 3. *p.* 347. *to. III.* ἡ δ' εἰς τὸ ἔντερον ἔκφυσις ἐν δεξιᾷ κεῖται. *Defin. med.* to. XIX. p. 361.] Vide *Dodecadactylum.* Ab ἐκφύω, *excresco.*

ECPIESMA est succus expressus. [Diosc. IV. c. 157. τὸ ἐκκοπείσης καὶ ἐκθλιβείσης αὐτῆς ἐκπίεσμα.] — Item faeces, quae ab expresso remanent. Item calvariae fractura, in qua partes cranii fractae desederunt et meninges atque cerebrum premunt. [Galen. *defin. med. to. XIX. p.* 432.] A ἐκπιέζω, *exprimo.*

ECPIESMUS est quaedam expressio, sed maxime oculorum protuberantia extra orbitae cavitatem, quae fit ab ictu, casu, vehementi conatu cum spiritus compressione, etc. Vide *Exophthalmia* [et inprimis *Empiesma.*] Ab ἐκπιέζω, *exprimo.* Ge. *Das Heraustreten der Augen.* Ga. *Ecpiesme.* B. *Een uitwyking der oogen.*

ECPLEXIS est perterrefactio, seu obstupescentia, stu-

por, qua quis repentino quodam casu perculsus, attoniti instar, oculis apertis, quietus manet, neque aliquid agit. [Galen. *def. med. to XIX. p.* 462. ἔκπληξίς ἐστι διανοίας ἔκστασις διά τινα ταραχὴν αἰφνίδιον ἔξωθεν.] Ab ἐκπλήσσω, *perterrefacio*. Ge. *Das Erschrecken, Erstarren*. Ga. *Epouvante*. A. *Sudden fear*, sive *astonishment*. B. *Verbaastheid, verschrikking*.

ECPNEUMATOSIS, [ab ἐκ, *ex*, et πνευματόω *in spiritum muto*.] Vide *Exspiratio*.

ECPTOSIS idem quod *Excidentia* et *Luxatio*. Ab ἐκπίπτω, *excido*.

ECPYCTICA sunt medicamenta condensantia, idem quod *Incrassantia*. Ab ἐκπυκάζω, *condenso*. [Hanc vim potius haberet ἐμπυκάζω. Caeterum formatio adiectivi πυκτικὸς a πυκάζω contra omnem linguae graecae analogiam peccat. Dein etiam verbi ἐκπυκάζειν exemplum nullibi occurrit.]

ECPYEMA, idem quod *Empyema*. Ab ἐκ, *ex*, et πυέω, *in pus muto*.

ECPYESIS, ab eodem ἐκπυέω, *suppuro*. [Nuperus systematis nosologici auctor hoc nomine designat parvas sive discretas, sive confluentes pustulas, in duriores crustulas abeuntes, illoque genere impetiginem, porriginem, ecthyma atque scabiem comprehendit.]

ECRHYTHMUS est pulsus, qui nullius aetatis rhythmum, seu modulum, observat. Ab ἐκ, *ex*, et ῥυθμὸς, *modulus*. Ge. *Ein unordentlicher Puls*. Ga. *Le pous deréglé, irregulier*. A. *An irregular pulse*. B. *Een ongeregelde pols*.

ECSARCOMA, idem quod *Hypersarcosis*. Ab ἐκ, *ex*, et σὰρξ, *caro*.

ECSESMATA sunt exanthemata milii granis non maiora, subito in cute exorta, conferta, et plurimum fugacia, non cohaerentia, phlyctaenoidea. Iuvenes et calidos potissimum adoriuntur aestivo tempore. [Haud dubie e falsa Leon. Fuchsii coniectura, eczesmata pro eczemata in Nic. Myr. legentis, orta, adeoque delenda.] Ge. *Hitzblätterchen*. Ga. *Echauboulures*.

ECSTASIS, vide *Exstasis*.

ECTASIS est cutis quaedam in longitudinem et latitudinem extensio. Ab ἐκτείνω, *extendo*. Ge. *Ausspannung der Haut*. Ga. *Extension de la peau*. A. *A stretching of the skin*. B. *Uittrekking der huid*.

ECTHLIMMA est ulceratio, a violenta compressione in cutis superficie oborta. Ab ἐκθλίβω, *exprimo*.

[**ECTHLIPSIS** ab Hippocrate de elisione tantum, v. c. oculorum adhibetur, quae fit expressione. Hinc non audiendus est Krausius, qui attritum, seu vulnerationem partis per pressionem hac voce designari contendit.]

ECTHYMATA sunt pustulae, sive cutis quaedam efflo-

rescentiae, ut in variolis, etc. Ab ἐκθυμιάω, *exhalo, evaporo.* [Falsissima derivatio, quae si locum habere deberet, ἐκθυμιάματα scribendum fuisset. Descendit autem ἔκθυμα ab ἐκθύω, *prorumpo.*] Ge. *Blattern.* Ga. *Ampoulles, boutons.* A. *Pimple, pustle.* B. *Puisten.*

ECTILLOTICA sunt medicamenta, quae callos et clavos absumunt, crinesque evellunt. Ab ἐκτίλλω, *evello.* Ge. *Leichdorn- und haarvertreibende Mittel.* A. *Weer verdryvende middelen, voor exteroog en nynagel.*

ECTOME, i. q. *Exstirpatio.* Ab ἐκτέμνω, *exscindo.*

[**ECTOPAOESOPHAGE** a Vacca Berlinghierio instrumentum vocatum est, quo in oesophagotomiae operatione oesophagus per interstitium inter carotidem et tracheam propellitur, hacque ratione operationis periculum imminuitur. Absurdam vocis graecae formationem recte damnavit Benedictus (*Lehre v. Verbänd. p.* 325.)].

ECTOPIA dicitur Cl. *Sauvages* ordo morborum, omnes illos comprehendens, in quibus partium solidarum e sua sede dimotio sensibus obvia adest, quo ergo prolapsus, herniae, luxationes pertinent. Ab ἐκ, *ex*, et τόπος, *locus.* Ge. *Ausweichungen.* Ga. *Déplacement.*

ECTOPROTICA [Ab inscio graecae linguae corrupta vox. Scribendum est Eccoprotica, ab ἐκκοπρόω, *stercus emitto.* Nam derivatio ab ἐκτὸς, *extra*, et πρωκτὸς, *anus*, absurda regulisque graecae linguae contraria foret.] sunt medicamenta purgantia, at quae tam leniter stomachum et intestina stimulant, ut haec intus contenta tantum reddant, id est, stercus naturale expellant. Ge. *Gelindabführende Mittel.* B. *Zagte purgeer-middelen.*

[**ECTRIMMA** est attritus, intertrigo, seu cuticulae per attritum abrasio. Ab ἐκτρίβειν, *terendo laedere.*]

[**ECTROMA**, i. q. foetus immaturus. A ἐκτιτρώσκω, *abortio.*]

ECTROPIUM est vitium palpebrarum, [ab earum extrorsum facta versione productum. Potest aut inflammatio coniunctivae, huiusque luxurians incrementum, aut vulnus illudque insecuta suppuratio palpebrarum, et earum per formatam cicatricem corrugatio causam huius vitii praebere.] Ab ἐκτρέπω, *everto, extrorsum verto.* Ge. *Umkehrung des Augenlieds.* A. *Everted eyelid.* Ga. *Eraillement des paupieres.* B. *Intrekking der oogen.*

ECTROTICA sunt medicamenta, quae abortum inferunt. Ab ἐκτιτρώσκω, *abortio.* Ge. *Unzeitige Geburt verursachende Arznei.* B. *Miskraam maakende middelen.*

ECTYLOTICA [ab ἐκτυλοῦν, cuius exemplum in graecis scriptoribus non occurrit,] sunt medicamenta, callum consumentia.

ECZEMATA sunt pustulae rubicundae fervidae, et flam-

meae; quidam hydroa pro eczemate, sed male, sumunt. Ab ἐκζέω, *effervesco*, [Recentiores, v. c. Willanus, Batemannus aliique per *eczema* intelligunt eruptionem parvarum pustularum in variis corporis partibus, plerumque dense sibi invicem adstantium, in basi sive nulla omnino, sive exigua areola inflammatoria cinctarum, nullaque febre stipatarum. Aetius (*tetr. IV. s.* 1. *c.* 128.) *Fiunt in toto corpore pustulae, dolorem inducentes, citra saniei collectionem. Eas* eczemata *ab ebulliente humore vulgo appellant.* Hinc errat Leon. Fuchsius, cum in Nicolao Myreps. *sect. X.* 64. et 66. pro ἐκζήματα corrigit ἐκζέσματα.] Vide *Ecsesmata.* Ge. *Hitz-Blätterchen.* Ga. *Ampoulle ardente.* A. *Burning,* or *red pustles, head eruption.* B. *Vuurige puisten.*

EDULCORANTIA remedia vocantur, quae acrimoniam quamcunque corrigunt, hinc latius patent, quam *absorbentia,* quae acido tantum sunt opposita; alioque etiam nomine *epicerastica* et *temperantia* dicuntur.

EDULCORATIO, et DULCORATIO dicitur, quando calcinata sale gravida, aqua (ut plurimum calida) abluuntur, qua ablutione sal inibi contentum aquae immiscetur. Vel dulcorare etiam dicitur, quando potiones, addito saccharo, aut syrupis convenientibus, gratiores redduntur. Ge. *Aussüssen, Versüssung.* Ga. *Adoucissement.* A. *A edulcoration, sweetening.* B. *Afzoeting.*

EFFERVESCENTIA, ab EFFERVERE est subitus et intestinus motus inter sales oppositos invicem mixtos, ut alcali carbonicum et acidum, interveniente aqua, cum spuma, bullularum excitatione, rarefactione et tendentia ad mutuam destructionem, seu particularum connubium; illum nonnunquam calor aut flamma subsequitur, ut in calce viva, foeno madide reposito, et miscelis chymicis. Ge. *Das Aufbrausen.* Ga. A. *Effervescence.* B. *Opgesting, opbruising, opwelling, opzieding.*

EFFLATUS est valida aëris ex ore coarctato expressio. Hoc fit per omnes causas, quae exspirationem efficiunt, inprimis per musculos abdominales, viscera ibi contenta sursum, adeoque diaphragma in thoracem prementes, et sic aërem, in pulmonibus contentum, expellentes, clauso interim foramine narium per velum pendulum palatinum. Gr. ἐκφύσησις. Ge. *Das Blasen.* Ga. *Soufflement.* A. *Blowing.* B. *Blaazing.*

EFFLORATIO, idem quod *exanthema.*

EFFLORESCENTIA, idem quod *exanthema.* [Terminus cum a pathologis, tum a chemicis adhibitus. Illi hanc denominationem tribuunt omni exanthemati, ultra cutis superficiem assurgenti; ab his] de materia salina, sulphurea, etc., quae sub floccorum, aut pulveris forma in superficie variarum

minerarum aëri expositarum nascitur, adhibetur. Ge. *Beschlag, Auswitterung.*

EFFLUVIUM, idem quod *Aporrhoea.*

EFFRENITATIO nonnullis idem denotat, quam *Hypercatharsis.*

EGESTIO, i. q. *Deiectio.*

[**EIACULATORES** sunt duo, sexui potiori proprii, in perinaeo siti, et urethrae bulbum cingentes musculi, qui comprimendo hunc bulbum seminis et urinae eiaculationem promovent. In sexu sequiori eorum locum supplet musculus constrictor cunni. Ga. *Muscle bulbo-caverneux* sive *bulbo-uretral.* Ge. *Harnschneller.*]

EIACULATORIA, EIACULANTIA VASA, vide *Vasa deferentia.*

EIECTIO, i. q. *Deiectio.*

EILEMA, vide *Ilema.*

EILEOS, vide *Ileus.*

EISPNOE, i. q. *Inspiratio.*

ELAEA, *olea,* [Etym. M. auctore aut] a λεῖος, *laevis,* quia eius oleum laeve est et glabrum, [aut ab ἕλος, *palus,* quoniam in locis paludosis crescit.] Ge. *Oelbaum.*

ELAEAGNUS: hoc nomen diversis imponitur arbusculis. Ex ἐλαία, *olea,* et ἁγνὸς, *castus,* hinc *Agnus castus* ita appellatur. Hodie tamen hoc nomine denotatur plantae genus (Tetrandr. Monogyn.), cuius calyx monophyllus, quadrifidus, campanulatus, interne coloratus, deciduus, corolla nulla, drupa ovata, nux oblonga, obtusa est. Ge. *Wilder Oelbaum, Oleaster.* Ga. *Olivier sauvage, olivier de Bohème.* A. *Wild olive, the oleaster.* B. *Olyswilg, paradysboom.* Vide *Heleagnus.*

ELAEOSACCHARUM est oleum stillatitium, vel balsamum naturale spissiusculum, cum saccharo mixtum, quod dividit tenacitatem glutinosam olei, se elementis eius interponit, illaque sibi arctissime adunat, facitque saponem extemporaneum, qui patitur se aqua dilui in usus medicatos: interterendum pauxillum vitelli ovi recentissimi, purissimi, intermisceri potest tam saccharo, quam oleo, ut reductio olei in aptiorem miscendo formam facilius abeat; sed tum mistum tamdiu servari non potest sine rancedine. [Hinc non copiose praeparanda: ex tempore potius conficienda sunt sic, ut cuivis sacchari scrupulo olei gutta admisceatur.] Ex ἔλαιον, *oleum,* et σάκχαρον, *saccharum.* Ge. *Oelzucker.* Ga. *Sucre huileux.* A. *Oil and sugar mingled together.* B. *Geolyde zuiker.*

ELAEOSELINUM [Falsa scribendae vocis ratio, cum non ab ἐλαία, sed potius ab ἕλειος descendat.] seu **ELEOSELINUM** est *Apium palustre.* Ex ἕλειος, *palustris,* [Diosc. III. 68. nominis rationem hanc reddit, ὅτι γεννᾶται ἐν τοῖς

ἐφύδροις τόποις.] et *σέλινον*, *apium*. Hinc etiam appellatur *ὑδροσέλινον*, sive *Apium aquaticum*.

ELAPHIA, CATOCHUS CERVINUS est morbus equis et cervis familiaris, in quo cutis durities est lignea, cum cordis palpitatione et oculorum circumgyratione. [A graec. *ἔλαφος*, *cervus*. I. White (*Taschenwörterb. d. gesammten Thierheilk. p.* 300.) hoc nomine affectionem morbosam equorum insignit, qua post vulnera pedum aliarumque partium corripi interdum solent. A difficultate mandibulam inferiorem movendi, et musculorum pharyngis rigiditate, sensim ad collum usque procedente, incipit morbus, tandemque in vehementissimum trismum desinit. Rarissime sanatur.] Ge. *Hirschkrankheit.* Ga. *Mal de cerf.*

ELAPHOBOSCUM est *Pastinaca sativa.* Ab *ἔλαφος*, *cervus*, et *βόσκω*, *pasco*, quasi cervi pabulum; quod cervi eam plantam primum demonstrarint. Hoc enim pabulo cervos serpentibus resistere, veterum fabula est [a Diosc. III. c. 73. memorata; ad q. l. vid. Sprengel.].

ELAPHOSCORODON est *cervinum allium.* Ex *ἔλαφος*, *cervus*, et *σκόροδον*, *allium.*

ELASTICA VIS est vis corporum, qua compressioni, aut extensioni suae resistunt, et si compressa, aut extensa fuerint, iam ablata causa comprimente, vel extendente, sponte iu pristinam formam restituuntur. Ge. *Die Schnellkraft, Federkraft.* Ga. *Elasticité.* A. *An elastick force.* B. *De veerende kragt.*

ELATE est *abies*, dicitur *παρὰ τὸ ἐλᾷν, ὅ ἐστιν εἰς ὕψος ἀνατετάσθαι*, quod in praecelsam proceritatem assurgat.

[**ELATERINE** est peculiaris resinosa materies, quae ex altera parte alcaloidibus acribus, ex altera resinis similis est, subviridem colorem prae se fert, et obtinetur, dum Momordicae Elaterii succus inspissatus aqua fervente eluitur. Haec enim operatio resinam relinquit intactam. Parisius, cum elaterium chemice disquireret, illud e duodecim elaterines, cum peculiari principio amaro iunctae, e viginti sex materiae extractivae, e viginti quinque materiei lignosae, viginti octo amyli, e quinque glutinis, et e quatuor aquae constare invenit.]

ELATERIUM *veterum* est faecula succi viridis, luridi et viscosi, ex fructibus maturis cucumerum sylvestrium, vel sua sponte, vel leni compressione, emissi. Nostro tempore [haud dubie ob exiguam elaterii quantitatem, hoc modo acceptam (nam H. Schulzius e viginti fructibus non nisi grana elaterii duo paravit)] succus ex tota planta expressus, coctus, inspissatus, in spissam duramque consistentiam redactus, coloris fusci, instar extracti, saporis amari, nauseosi et virosi, elaterium dicitur. [Vide Diosc. IV. c. 155. et, praeter Harduinum ad Plin. *h. n. XX. c.* 1., C. Sprengel ad h. l.

p. 636.] Cucumis hic est Cucumis sylvestris asininus dictus *Bauh.* *Momordica Elaterium Linn.* (Monoec. Syngenes.) pomis hispidis, cirrhis nullis; qui in Italia, Gallia et Sicilia abunde provenit. Succus eius inspissatus viribus admodum drasticis, hydragogis, emmenagogis et abortivis pollet. A quibusdam ad grana duo pro dosi in hydrope et asthmate adhibetur. Latissima significatione est omne medicamentum, quo alvus purgando subducitur. Ab ἐλαύνω, *agito, expello.* Ge. *Springgurkensaft,* oder *Eselsgurken.* Ga. *Le suc de concombre sauvage.* A. *The juice of wild cucumbers.* B. *Een sterk purgeer-middel van wilde komkommers.*

[ELATEROMETRUM est instrumentum, quo raritas aut densitas aëris, sub vase recipiente antliae pneumaticae contenti, definiri potest. Ab ἐλατὴρ, *qui impellit* s. *vibrat,* et μέτρον, *mensura.* Ge. *Elasticitätsmesser.*

ELATINE quibusdam Veronicae, quibusdam Helxines species est. Forte quasi μικρὰ ἐλάττων ἑλξίνη, parva, seu minor, Helxine. — Proprie tamen hoc nomine intelligitur *elatine* folio acuminato *Bauh.* *Antirrhinum elatine Linn.* (Didyn. Angiosp.) Qualitatis est amarae et austerae, et olim egregium remedium vulnerarium [in ulceribus inveteratis mundandis] et antiscorbuticum habebatur. Prostabat etiam in officinis mel elatines. [B. *Pickblaadig leeweheck.* Ge. *Wilder Flachs, Erdwinde.* Ga. *La velvote, mufflier auricule.* A. *Fluellin, the sharp pointed toad-flax.* — Ill. *Linnaeo* quoque *elatine* est genus plantarum, (Octandr. Tetragyn.) cuius calyx tetraphyllus, corolla tetrapetala, capsula orbiculata, globosodepressa, quadrilocularis, quadrivalvis, polysperma.

ELCIDRION est ulceratio corneae superficialis facta a quadam fluxione clara, subtili. [Cum a graeco ἑλκύδριον, *ulcusculum,* deducta denominatio sit, debet rectius scribi *helcydrion,* quod et Krausius iam monuit. Caeterum non de ulcusculis corneae in specie a Galeno, Paulo Aeg., sed de ulcusculis in universum adhibitum fuit.]

ELCOSIS in genere denotat ulcus, seu solutionem continui in partibus mollibus cum substantiae dissolutione a causis erodentibus successive factam. [Gr. ἕλκωσις.] Ge. *Ein Geschwür.* Ga. *Exulcération.*

ELCTICA, vide *Attrahentia.* Ab ἕλκω, *traho.*

ELCUS, vide *Helcus.*

ELEAGNUS, i. q. *Elaeagnus.*

ELECTRICITAS est illa corporum proprietas, per quam fricata, vel calefacta, vim acquirunt alia corpora levia remota attrahendi et repellendi, et saepe etiam lucem spargendi. Materiae electricae in corporibus delitescentis consideratio proprie ad physicos pertinet; sed quoniam nostris temporibus ad sanandos morbos adhiberi incepit, medicis etiam non

omittenda est. Constitit autem per experimenta, quod per electricitatem pulsus arteriarum acceleretur, quod scintillae ex corpore eliciantur, quae singularem in eo sensationem efficiunt, et rubicundas in cute maculas post se relinquunt. Ex eo colligi posse videtur, electricitatem circulum sanguinis incitare, calorem corporis naturalem intendere, omnesque secretiones et excretiones, inprimis vero transpirationem, adiuvare: unde in morbis, qui aucta circuli sanguinis velocitate tolli possunt, utilis esse potest, similemque effectum praestare poterit, quam vesicatoria et calefacientia. Tales autem sunt varii morbi, qui generi nervoso inhaerent; hinc in paralysi, similibusque affectibus, tentata et saepe cum insigni fructu adhibita fuit. [Omnia, quae de hoc argumento usque ad nostra tempora a physicis disputata sunt, diligentissime collecta ordinavit et diiudicavit Exc. Pfaffius in novissima Gehleri (*physikal. Wörterb. Art. Electricität*) editione.] Ge. *Elektricität.* Ga. *Electricité.* A. *Electricity,* B. *Elektriciteit, brandsteenkragt.*

ELECTRUM, vide *Succinum.* Romani quoque aurum argento mistum ita vocabant. [Plin. *h. n. lib. IX. c.* 40. Iuvat argentum auro confundere, ut electra fiant. De hoc electri genere egit idem Plinius *lib. XXXIII. sect.* 23. ad q. l. consulatur Harduin. et inprimis Buttmann. in *Abhandl. d. Berlin. Ak. d. W.* 1818. p. 38. ff. Etymologiam vocis ἤλεκτρον iam olim vario modo explicatam fuisse, probat Etym. M. p. 425. lin. 11. ubi plures hac de re sententiae allatae sunt. Inter recentiores Dahlemannus in Gehleri *physik. Wörterb.* Thl. III. p. 234. vocem ἤλεκτρον ἀπὸ τοῦ ἕλκειν, ab attrahendi corpora levia, v. c. paleas etc. vi, quam iam Etym. M. noverat, maxima cum veri similitudine derivandam esse statuit.]

[**ELECTROGENIUM** est illud principium, illa causa primaria, unde phaenomena electrica pendent.]

ELECTUARIUM ab electione dictum, est confectio ex speciebus, pulpis, gummis, syrupo vel melle excepta, consistentia conservae instar crassa in plures dispensanda doses, in quo a bolo differt. Estque *simplex* vel *compositum. Simplex* tantum ex pulpa cassiae, tamarindorum vel prunorum constat. *Compositum* vero ut plurimum ex speciebus, pulpis, succis condensatis, gummis, etc. quae melle, vel syrupo, excipiuntur. Electuaria sunt digerentia, laxantia, purgantia, confortantia, alexipharmaca, etc. In officinis quam plurimae compositiones, maxime veterum, prostant. Gr. λεκτουάριον. [Nicol. Myr. I. 74. habet λατουάριον. Solet enim, Leonh. Fuchsio monente, is scriptor latinas voces admodum corruptas graecis immiscere. Sect. XIV. hanc remediorum formam *eligmata* vocavit.] Vocatur etiam *Antidotus,* quia theriaca, mithridatium et similia composita

hac forma gaudent. Nomen ab ἐκλεικτὸν, [quo Diosc. II. 125. utitur,] vel ἐλλεικτὸν, i. e. pharmacum, quod lingendo absumitur, ab ἐκλείχειν, vel ἐλλείχειν, [non autem ab ἐκλέγειν, uti Krausius vult. Cons. de varia vocis origine *Glossar. man. ad script. med. et infim. lat. to. III. p.* 276.] Ge. *Eine Latwerge.* Ga. *Un electuaire.* A. *An electuary.* B. *Electuarien, te samengestelde conserven.*

ELEMENTA, seu PRINCIPIA sunt corpora simplicissima, minima, seorsim insensibilia, mole et figura immutabilibus praedita, quae nec ex se invicem sunt, neque ex aliis, sed ex quibus omnia sunt composita, et in quae resolvuntur. Elementa quibusdam chemicis dicuntur quinque, *spiritus, sal, sulphur, aqua* et *terra,* quorum postrema duo passiva, caetera activa dicuntur. Alii, ut *Basilius Valentinus* et *Paracelsus,* enumerant tria chemica, *salem* nempe, *sulphur* et *mercurium,* quae *Beccherus* revocavit, qui et tres terras, *vitream, pinguem, sulphuream* et *mercurialem*, sive *arsenicalem,* assumit. *Peripateticorum* schola quatuor existere docet, *ignem* scilicet, *aërem, aquam* et *terram.* Cum vero ex his chemica elementa composita sint, omnino inter *chemica* et *physica* elementa distinguendum est. Verum isthaec elementa omnia sunt ex aliis composita, propterea ex eorum elemento quippiam constare, idem est, quasi diceres, arborem ex radice, trunco, ramis, foliis, floribus, etc. esse compositam. Elementa enim ultima corporum sensibus nostris nunquam percipere possumus. Ge. *Die Elemente, Grundtheile.* Ga. *Elemens.* A. *The first principles,* or *elements.* B. *De elementen, hoofdstoffen.*

ELEMI est gummi, sive resina, aut lacryma pellucida, albicans, cum flavis particulis mixta, in massam redacta, molliuscula, dum recens est; facilius in menstruo oleoso et spirituoso dissolvenda, quam aquoso, suavem accensa halans suffitu odorem. Venit ex Hispania nova et Brasilia, ubi ex arbore manat, quae ex albo viridia et acuminata folia, et fructus olivas aemulantes dicitur proferre. Hanc oleam nonnulli volunt, alii cedrum, alii aliam arborem. Proprie vero haec arbor est Lentiscus Peruviana *Chabr.* Frutex trifolius resinosus, floribus tetrapetalis albis, racemosis *Royen.* [De arbore, hunc succum stillante, non conveniunt inter se auctores. Auctore Linnaeo illa est] *Amyris Elemifera Linn.* (Octandr. Monogyn.) foliis ternatis, quinato pinnatisque subtus tomentosis. Icicariba *Marcgr.* [Alii Amyridem ambrosiacam, alii Azeylanicam vocant arborem, e qua elemi proveniat, de qua controversia conferatur Richardi *medicin. Botan.* II. 966. sq.] Resina ipsa eximiis viribus digerentibus et vulnerariis pollet, hinc in balsama et emplastra recipitur. Dicunt, ei saepe resinam cachibou, arboris americanae chibou, intermisceri. [Praeter hoc additamentum solet elemi

quoque corrumpi balsamo Canadensi, resina Pinus australis et cera flava adiectis.] Dicitur et *Elemmi.*

ELEMMI, i. q. *Elemi.*

ELEOCHRYSON, et HELEOCHRYSON [falsa derivatio, rectius] recentioribus botanicis ἐλίχρυσον et ἐλείχρυσον vocatur. Forte ἡλιόχρυσον *Plinii* [XXI. c. 11. et 35. De Elichryso Dioscor. IV. 57. ad q. l. vid. Sprengel. p. 497. vol. II.] Planta est, quae habet caulem, in multos ramos divisum, lignosum, lanuginosum, album, pedem vel sesquipedem altum, emittentem parva folia villosa, albescentia. Gymnomonosperma est flore flosculoso aureo et calyce aureo, unde nomen ἀπὸ τῆς ἑλῆς, s. εἵλης i. e. *splendor solis* et χρυσοῦ, *aurum*, quod color eius sit instar solis, et auri. Dicitur hinc quoque *coma aurea*, et *stoechas citrina.* Ge. *Reinblumen*, *Winterblumen*, *Flussblumen.* Ga. *Immortelle*, ou *amaranthe jaune.* A. *Goldy-locks.* B. *Zonne gouds-bloem.* — Plures tamen plantarum species variorum generum apud auctores *Elichrysi* nomine veniunt; sic Elichrysum foliis abrotani *Bauh. Pluk.* et *Clus.* est *Tanacetum annuum Linn.*. — Elichrysum africanum lanuginosum latifolium *Old.* est *Gnaphalium grandiflorum Linn.* — Elichrysum obtusifolium capitulis argenteis conglobatis *Dill.* est *Gnaphalium obtusifolium Linn.* — Elichrysum africanum lanuginosum angustissimo folio *Breyn.* est *Xeranthemum sesamoides L.* — Elichrysum, seu stoechas citrina latifolia *Bauh.* et *Tournef.* est *Gnaphalium stoechas Linn.* praeter plures alias.

ELEOSACCHARUM, [corrupte pro] *Elaeosacharum,* quod vide.

ELEOSELINUM, [rectius] *Elaeoselinum*, s. *Apium palustre.*

ELEPHANTIASIS, sive LEPRA, et LEPROSIS morbus est Aegypti endemius, [Hinc Lucret. *de rer. nat. VI. vs.* 112. Est elephas morbus, qui propter flumina Nili gignitur, Aegypto in media, neque praeterea unquam.] nunc in Europa exoletus, chronicus, contagiosus. Hic primo constat ex tuberibus in facie, malis, fronte, pectore, brachiis et circa coxas. Colore sunt livido, ut cancri, absque tamen dolore, mobiles sunt; cum ita adveniunt, huius morbi certum signum est et praesagium: nam semper cum istis tuberibus incedit. Cutis est elephantina, dura, unctuosa, hic et illic crassa, rugosa, rimosa, aspera, anserina, nigricans, pilis destituta. Deinde in faucibus ad linguae radicem tubercula sunt, ut in grandinosis porcis apparent; eorum color flavus est, vel lividus, quae sunt certa leprae signa. Ea desinunt in ulcerationes planas et latas, raro cute profundiores, cum labiis duris et tumidis, et, quod mirum est, sine dolore, et serpunt, et si in uno loco sanentur, in altero denuo renascuntur, digitos manuum ac pedum vulgo occupant, internodia

quoque et loca plana, item cubitum aliaque loca. Ulcerationes hae certum praebent morbi indicium, sed quia leprosi simulare possunt, illam plagam ab adustione provenire, ad similia signa quoque attendendum est. Notatu denique dignum, huic ulcerum generi, imo et in tumoribus, nullum adesse dolorem, aut sensibilitatem, si acu pungantur. Porro, ulcera quoque in ipsis naribus inveniuntur, quibus integer nasus cum ossibus saepe depascitur. Denique ipsum palatum non intactum relinquunt, imo uvulam et asperam arteriam invadunt, unde et tandem vitam tollunt. Adest quoque circa narium et aurium extremitates intumescentia, cum incrassatione et extensione. Deformitas faciei horrenda, genae atro-rubrae, rugae frontis leoninae, adspectus fixus, oculi rotundi, nasus resimus, rictus satyrorum, mentum complanatum. Pellicula etiam tota obducitur oculi pupilla. Tandem totius cutis scabrities conspicitur, quae quasi intumescit, sicca redditur et scabra, rimas agit et fissuras patitur. Obducitur squamis furfuribusque caput, praesertim et cilia; cutis porro pallida est, flava item, livida et colore vivo orbata. Decidunt capilli et barba, sive quod pili rarescant, sive quod pili ex ciliis enascentes consumantur. Ungues denique finduntur, intorquentur, et ut brutorum ungulae eodem modo excrescunt. In summo gradu morbi musculi, et praesertim respiratorii, aliquatenus mutilantur, idque propter tubera et exulcerationes. Vox fit rauca, ob pelliculam visus amittitur, nec non sensus tactus ob tubera et exulcerationes, quae contingant, circa extremitates utplurimum fiunt. Post aliquod tempus, postque plurimas intumescentias, vasa sanguinea ita coarctantur, ut si acus immittatur, nullus sanguis, sed sanies, effluat. Foecundi dicuntur leprosi et ad coitum ardentiores, quia a coitu prohibentur. Bis haec lepra in Europam translata, ab exercitu scilicet *Pompeii* ex oriente reduce, [teste Plinio *hist. nat. XXVI. c.* 1.)] et tempore migrationum in Palaestinam religionis causa institutarum; sensim tamen [versus seculi decimi quinti finem] exolescere coepit, iamque nunc prorsus apud nos exolevit. Ge. *Der Aussatz.* Ga. *Ladrerie, lepre.* A. *The leprosy.* B. *Lazery, olifants-ziekte, melaatsheid, akker-ziekte.*

ELEPHANTIASIS ARABUM, de quo morbo ne verbum quidem fecerunt Graeci; [in qua re alius sententiae est Gruner, qui (*antiquit. morbor. p.* 184.) lepram Arabum veram esse elephantiasin contendit] Arabes eius mentionem passim faciunt, quae varicibus cognata est, atque ex istis ortum habet, et tantum pedum tumor est. Agit de hoc morbo *Avicenna,* ubi de varicibus tractat. *Rhases* dissentit tamen ab his, et Graecos sequitur. *Haly Abbas,* qui elephantem dicit esse morbum, omnia corporis membra corrumpentem, et

quasi cancrum universalem, qui ergo sic magis ad lepram accederet. Verum nec ipse sibi constat, cum scribit: Ulcera, quae in pedibus et cruribus fiunt, *Elephas* vocantur, et elephanticus morbus apostema est melancholicum, quod in cruribus et pedibus apparet, et eius signum est, quod pedis Elephantis figurae similis sit. Reliqui omnes auctores Arabes seorsim de lepra et elephantia agunt, et elephantiam pedum tumorem esse dicunt a sanguine melancholico et pituitoso et varicibus ortum, ob quem pedes aegri pedibus elephantis figura et crassitie similes fiunt. Videtur sic speciem leprae constituere, quae *malum mortuum* vocatur. Ge. *Todtenbruch, Oelschenkel.* Ga. *Le mal mort.* B. *Lazery, melaatsheid, olifants ziekte.*

ELEPHANTIASIS GRAECORUM, quam Arabes *lepram* vocant. Appellatur autem *Elephas* et *Elephantiasis* et *Elephantia* [*lepra elephantiasis*, secundum Ios. Frank. loco infra citando] ab elephante, ob similitudinem, quam hic morbus habet cum elephante: nimirum, ut nonnulli putant, quod eo morbo laborantes magni, ut elephantes, fiant; quae inepta est notatio, cum elephantiaci non maiores fiant, nisi quis non magnitudinem corporis elephantiasi laborantium, sed morbi magnitudinem, respiciat: vel quod malum, in cruribus serpens, efficiat ea elephantis ritu fere rigida et aequalia: vel quod inter alios morbos vehemens ac validus sit, veluti elephas: vel quod membra et cutis tumida, scabra, rugosa, tuberosa et inaequalis, ut elephantum, reddantur. *Galenus* de tumor. cap. 14. malum hoc, cum incipit, etiam σατυριασμὸν nominari scribit, eo quod facies similis satyrorum faciei reddatur. Nam labia fiunt crassa, nasusque tumet, atque ideo depressus apparet, aures tabescunt, maxillae rubore perfunduntur, in fronte hinc inde tumores, quasi quaedam cornua, apparent: quanquam alii ea etiam de causa σατυριασμὸν hoc malum nominari censeant, quoniam videlicet malae faciei iisdem cum rubore attolluntur, et musculis maxillaribus veluti convulsionem patientibus, mentum ipsum dilatatur, quemadmodum ridentibus evenire solet; similitudine quadam ad picturas satyrorum, quos ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι *Cael. Rhodiginus* ita nominatos putat, quod ore hiante labiisque diductis instar ridentium cantent et ludant, vel, ut nonnulli, quod satyris in venerem propensione et libidine similes sint. *Celsus* [de re med. III. c. 25.] ita describit: Totum, *inquit*, corpus afficitur, ita ut ossa quoque vitiari dicantur; summae partes corporis crebras maculas crebrosque tumores habent. Rubor horum paulatim in atrum colorem convertitur: summa cutis inaequaliter crassa, tenuis, dura, mollisque quasi squamis quibusdam asperatur, corpus emarcescit, os, surae et pedes intumescunt. Ubi vetus est morbus, digiti in manibus pedibusque sub tumore conduntur, fe-

bricula oritur, quae facile tot malis obrutum hominem consumit. Plura de hoc morbo apud *Aretaeum* reperiri possunt, *Diuturn.* lib. II. cap. 13. [Consulatur de hoc morbo, variisque eius paullo ante allatis formis Ios. Frank. in *Prax. med. praec.* P. I. vol. 3. sect. 2. p. 201—262. qui magna cum diligentia non solum principes de lepra scriptores enumeravit, sed et synonymorum, quibus hicce morbus a variis insignitus est, mentionem iniecit. Historiam leprae, occidentales terras seculo undecimo ob expeditiones bellicas, a crucis signo cognominatas, invadentis, summa cum eruditione scripsit Ph. G. Henslerus *vom abendl. Aussatze im Mittelalter, nebst einigen Beitr. z. Kenntn. u. Gesch. des Aussatzes.* Hamburg 1790. 8.]

ELEPHAS, *Elephas maximus Linn.* est animal quadrupes ad mammalia bruta pertinens; maximum omnium; oculi parvi, dentes primores nulli; laniarii superiores exserti; aures amplissimae, pendulae, dentatae; cutis crassissima, callosa, nudiuscula; mammae duae iuxta pectus; ungues in apicibus loborum pedum; genua flexilia; collum breve; proboscis longissima, extensilis, acute odorans, loco manus ipsi inserviens; ea cibum potumque haurit, hostemque pellit; ea praecisa occiditur. Portat domos, rectore collo insidente, [aliaque onera, interdum satis ponderosa;] in bello armatur falcibus; vulnusculo inter atlantem furiosus occiditur; caeterum prudens, docilis. Habitat in Zeyloniae paludosis ad amnes. Edit ramos, coccos, Guilandinae semina, frumentum. Dentes laniarii sub *eboris* nomine in usum medicum olim adhibebantur. [Ingrediebatur pulverem Marcgravii, cui praeter alios morbos magna virtus contra epilepsiam tributa est. *Ebur ustum* commendabatur adversus alvi fluxus.] Vide *Ebur.* Ge. *Elephant.* Ga. A. *Elephant.* B. *Olifant.*

ELEVATOR, idem quod *elevatorium.* Datur hoc nomen [seu simplex *levator*] etiam variis musculis, qui partes quasdam attollunt, ut palpebram superiorem, labium superius, scapulas, velum palatinum etc.

ELEVATORIUM ab elevando dictum, est instrumentum chirurgicum, quo crania depressa elevantur. [Talia instrumenta a Fabricio Hildano, Petito aliisque inventa, descripta atque depicta sunt a L. Heistero (*institut. chir. to. I. p.* 147. sq.) et a I. H. Savignyo (*A collect. of engravings repres. the most. mod. and. approv. instr. of surgery.* Lond. 1798. tab III. f. 12. 13. 14.)] Ge. *Ein Hebeisen.* Ga. *Elevatoire.* A. *An elevator, a chirurgical instrument.* B. *Een hef-boom, beenheffer, hef tuig.*

ELICHRYSON, i. q. depravatum *Eleochryson.*

ELIQUATIO est operatio chemica, qua argentum cupro inhaerens, dum plumbo addito combinatur, a cupro, leniori

ignis gradu fluens, separatur. Ge. *Das Seigern.* Ga. *Liquation.*

ELIXATIO est, quando res coquendo emolliuntur. Ge. *Das Sieden, Kochen.* Ga. *Elixation.* A. *Seething,* or *boiling.* B. *Kooking, opzieding.*

ELIXIR, dicitur ab Arabica voce *Elecsir*, sive *Elicsir*, sive *Aleschis*, id est pura sine faecibus massa, vel essentia, [أَلْإِكْسِير, *aliksir*, i. e. essentia s. substantiae vis arte elicita, pulvis philosophicus, a كَسَرَ, *casara*, fregit, in multas partes confregit.] quibusdam ab ἕλκω, *traho*, aut ab ἀλέξω, *auxilior.* [Maxime probandam equidem sententiam illorum censeo, qui vocis originem ex arabica lingua derivant. Arabes enim pharmaciae excolendae prae ceteris operam dabant. In Nicolao Myrepso, qui seculo decimo tertio largissimam remediorum pharmaceuticorum farraginem collegit, nulla elixiriorum mentio facta est, neque in dispensario Magistri Nicolai praepos. ad aromatarios, Vercell. 1491. similibusque horum temporum pharmacopoeis. *Al - ecsir* est liquor spirituosus, vel vinosus, vel aquosus, vi medicata, mediante infusione et digestione, impraegnatus; sive tinctura, seu essentia alicuius rei, per spiritum vini, aut aliud simile menstruum, extracta. Hinc idem quod *tinctura.* Sunt tamen, [quemadmodum v. c. Dulck (*Preuss. Pharmac. II. p.* 317.] qui elixiria ab essentiis et tincturis distinguant, eo quod illa aliquanto spissiora, minusque diaphana sint, ut elixir stomachicum, aperitivum, uterinum etc. vel dum extracta in menstruis aquoso - salinis; vel pure aquosis, dissolvuntur. Ge. *Elixir.* Ga. *Extract, elixir, quintessence.* A. *Elixir, the quintessence of any thing.* B. *Elixir, uittreksel.*

[**ELIXIVATIO** appellatur illa operatio chemica, qua partes salinae, quae corpori cuidam, in aqua non solubili, adhaerent, aquae calidae affusione saepius repetita eluuntur. Ge. *Auslaugung.*]

[**ELLAGICUM** s. **SULLAGICUM ACIDUM**, a Chevreulio 1815 detectum, tribus annis post a Braconnoto descriptum, hoc modo obtinetur. Pulvis gallarum humectatus, postquam caloris temperati auxilio in fermentationem vinosam transiit, linteo immissus exprimitur, residuum aqua pura coquitur, massaque adhuc calida, linteo involuta prelo subiicitur. Fluidum, quod ab acido ellagico turbulentum est, ab hoc per filtrum separatur. Pulvis in filtro remanens, e flavo albescens, acidum ellagicum est, calcarea et gallacea, et sulphurica cum materia colorante inquinatum, a qua lege artis liberandum est. Nomen ab inverso ordine literarum vocis *Gallae* seu *Gallus* desumtum est, *ae* pro more

Franco-Gallorum, in vocibus e lingua latina desumtis solemni, in é mutato. A. *Ellagic acid.* Ga. *Acide ellagique.* Ge. *Ellagsäure, Sullagsäure.*]

ELLEBORISMUS s. **HELLEBORISMUS**, ita veteres vocabant curationem morbi melancholici etc. ope hellebori susceptam. [Cons. Sam. Hahnemann *diss. historico-med. de helleborismo veterum.* Lips. 1812. 8.] Ge. *Eine Niesswurzelkur.* A. *A course of hellebore.*

ELLEBORUS, HELLEBORUM, MELAMPODIUM seu **VERATRUM.** Duae diversae plantae diversorum generum hoc sub nomine veniunt, scilicet *Elleborus niger* et *Elleborus albus.* — *Helleborus niger,* flore roseo *Bauh.* et *Tournef.* Helleborus niger legitimus *Clus.* est *Helleborus niger Linn.* (Polyandr. Polygyn.) scapo subunifloro, subnudo, foliis pedatis. Habet hic caules ex radice erumpentes, longos, rotundos, succo plenos, punctis purpureis instar serpentariae notatos, horum singuli emittunt novem folia utplurimum digitata, satis firma et crassa, viridissima, polita, in margine incisa. Flores pentapetali instar rosae expansi sunt. Ex horum meditullio surgit pistillum, plurimis corniculis, seu nectariis monophyllis, tubulatis, bilabiatis, inter stamina et petala iacentibus cinctum circa basin, quod abit in fructum, in quo velut in capitulum colliguntur vaginae membranaceae, in cornu plerumque desinentes, secundum longitudinem dehiscentes, seminibus foetae subrotundis, vel ovatis. Radix tenuis, fibrosa, nigricans, ex uno capite prodiens, saporis acris, pungitivi, amari, nauseosi. Crescit in alpibus Austriae et Hetruriae. Fibrae radicis efficaciores sunt, quam truncus. Frequentissimus usus sub forma extracti est, quod ad octo et decem grana propinari potest, et insignibus viribus purgantibus et pellentibus, praecipue vero emmenagogis, pollet, hinc in mania, melancholia, chlorosi commendatur. Num is verus sit Helleborus, qui veteribus adeo contra maniam in usu fuit, et cuius gratia Helleborismum instituturi Anticyram navigarunt, dubium videtur, dum longe magis drasticae vires huius hellebori veterum describuntur. *Tournefortius* hanc speciem se detexisse putat, et vocat Helleborum nigrum orientalem, amplissimo folio, caule praealto, flore purpurascente. [Radix acrem urentemque saporem linguae imprimit, cutique imposita inflammationem eius, vesiculasque nunc maiores, nunc minores excitat. Intus sumta in ventriculo caloris sensum, et aut vomitum, aut alvi deiectiones copiosissimas, colicis doloribus iunctas, producit. Chemica analysis, nuperrime a Feneulle et Capurono suscepta, docuit, radici inesse oleum duplex, volatile alterum foetidique odoris, alterum pingue, materiam resinosam, acidum volatile, idque acri acido Iatrophae Curcas affine, principium amarum, mucum, albumen, ter-

ram aluminosam s. oxydum aluminicum, kali et calcariam, acido gallarum nuptas, calcariam cum acido malico iunctam, ammoniacam, salque aceticum. Num oleum sive aethereum, sive pingue, cum acido acri volatili intime commixtum, *helleborinen* constituat, nondum certo definitum est. Pilulae Bacherianae, contra hydropem admodum efficaces, pulveri radicis Hellebori nigri suam debent efficaciam.] Passim in officinis ei substituitur *Adonis vernalis Linn.* flore dodecapetalo, fructu ovato. [A. *The black hellebore,* sive *christmass rose.* B. *Zwart nieskruid.* Ga. *L'hellebore à fleurs roses; l'hellebore noir; rose de noël; rose d'hiver.*] Ge. *Adonisröschen, falsche* sive *schwarze Niesswurzel, Teufelsauge.* Hunc etiam vulgo *Helleborum Hippocratis* dicunt. — *Elleborus* nomen accepit ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν τῇ βορᾷ, quod esu perimat, cibumque corporis eripiat: ἑλεῖν enim est *capere,* et βορὰ, *pabulum, esca.* [Hanc etymologiam habet Etym. M. p. 331. quocum consentit Etym. Gudian.] — *Helleborus albus Pharm.* est Veratrum flore subviridi *Tourn.* seu *Veratrum album Linn.* (Pol. Mon.) racemo supradecomposito, corollis erectis, fertque florem rosaceum hexapetalum, absque corniculis, vel nectariis, et capsulas tres, quae semina includunt compressa marginata. Crescit in montosis Russiae, Sibiriae, Austriae, Helvetiae, Italiae. Qualitas radicis admodum acris et nauseosa, viresque drasticae, emeticae et sternutatoriae sunt. Prostat quidem in quibusdam officinis mel helleboratum, et tinctura veratri; eius tamen usus rarior est. Radice interdum veterinarii utuntur; sunt, qui pulveris usum externum, si quid urgeat, in cophosi, epilepsia, mania, scabie et phthiriasi commendent. Ge. *Weisse Niesswurz.* Ga. *Ellebore blanc à fleur pâle.* A. *Bears-foot, christmas-flower, the white hellebore.* B. *Wit nies-kruid, heilig kerst-kruid.*

ELLEBORASTER *Officin.* est *Helleborus viridis,* caule multifloro, folioso, foliis digitatis *Linn.* Hic ut sequens viribus anthelminthicis pollet. [A. *The green hellebore.* B. *Groen nieskruid.* Ga. *L'hellébore à fleurs vertes.* Ge. *Die grüne Niesswurz, Bärwurz.*]

ELLEBORASTRUM *officin.* est *Helleborus foetidus,* caule multifloro, folioso, foliis pedatis *Linn.* [A. *The fetid hellebore; the bear's foot; the fetterwort.* B. *Stinkend nieskruid.* Ga. *Hellebore fetide; le pied de griffon; l'herbe du feu,* sive *de cru.* Ge. *Die stinkende Niesswurz, Bärenklau* etc.]

ELLEBORINE est planta ab Helleboris distincta, scilicet Helleborine foliis liliaceis, radice asphodeli minor *Plum.* Est *Satyrium plantagineum Linn.* (Gynandr. Diandr.) — Helleborine vero latifolia montana *Bauh.* est *Serapias Helleborine latifolia Linn.* Ge. *Wiesendiegel, Cymbelblume.* Ga. *Elleborine.* [Cum hac planta minime confundenda illa eius-

dem nominis materia, a Giseo in Helleboro nigro detecta, de qua supra p. 557. actum est.]

ELLIPTICA botanicis dicuntur folia lanceolata latitudine ovati folii. [B. *Ovaalachtig*. Ge. *Eirund, oval.*]

ELMINTHES, [rectius scribitur ob spiritum asperum ἕλμινϑες] **HELMINTHES**, in genere vermes denotat, in specie illos, qui in corpore animali, et maxime in intestinis hospitantur, unde remedia illos expellentia *anthelminthica* vocantur. Vide *Ascarides*, *Taenia*, *Lumbricus*, *Trichuris*. Ge. *Würmer*. Ga. *Vers*. A. *Worms*.

ELODES et **HELODES** est species febris continuae, et quidem tritaeophyae, cuius praecipuum symptoma est sudor perpetuus, colliquativus, ita ut aegri ob humiditatem in paludibus degere videantur, et exinde paene exsolvantur. Ab ἕλος, *palus*, et εἶδος, *forma*. [Sub finem seculi XV. febris haec continua acutissima, in Anglia orta, per omnem fere Europam grassata est. A profusissimis sudoribus nomen traxit febris sudatoriae anglicae. Vide Ios. Frank *prax. med. praec.* Pa. I. vol. 2. sect. I. p. 324 — 349.] Ge. *Das Schwitzfieber*. Ga. *Fievre suante*. A. *The sweating-fever*. B. *Zweet-koorts*.

ELONGATIO, Gr. παράρϑρημα, in genere est tanta extensio, ut partes firmae simul amittant accurtationis potentiam; sed strictiore sensu est luxationis imperfectae species, quando ligamentum alicuius articuli tantum elongatur, ut os ex iunctura non prorsus exeat. [Opponitur τῷ ἐξαρϑρήματι, perfectae luxationi.] Ge. *Ausdehnung*. Ga. *Allongement*. B. *Uittrekking, verlenging*.

ELUMBIS vel **ELUMBATUS** vocatur, qui ex dolore lumborum imbecillis redditur.

ELUTRIATIO vocatur effusio liquoris ex uno vase in aliud, ut a sedimento suo liberetur. Ge. *Das Abschwemmen*. Ga. *Le lavage*.

ELUXATIO, i. q. *Luxatio*.

ELYMUS est plantae genus ad graminum ordinem pertinens, (Triandr. Digyn.) cuius involucrum tetraphyllum, gluma nulla, corolla bivalvis, valvula exteriore acuminata, interiore plana. Ab εἰλέω, (forte) *involvo*, quod eius semina involucris involvantur, vel ab ἕλη, *a calore solari*, quem amat. Ge. *Sandhaber*.

[**ELYTRITIS** male i. q. inflammatio vaginae uterinae. A Gr. ἔλυτρον, quod nunquam apud Graecos vaginam uteri significat, sed solummodo *involucrum, integumentum*. Galen. ad Hipp. de artic. to. XVIII. 1. p. 530. ἔλυτρα explicat per σκεπάσματά τε καὶ περιειλήματα. In quo loco Foës. in *Oecon. Hipp.* p. 201. pro ἔλλυτρα legi vult ἔλυτρα. Poll. *onom. II.* 212. ubi de uteri partibus exponit, has enumerat: τὸ ἄκρον, *fundus*, αὐχὴν, ἢ τράχηλος, *cervix*, οὗ στόμα, ὁ πρῶτος

πόρος, *orificium externum*, τὸ δὲ ἐφεξῆς κοίλωμα, γυναικεῖος κόλπος, *vagina*. Inde mutari debet Elytritis in Colpitis, et reliquae voces ex ἔλυτρον compositae.]

[**ELYTROCELE** pro hernia vaginae uteri adhiberi, monuit Kraus. *med. gr. etym. Lex.*, e quo etiam sequentia morborum nomina desumta sunt.]

ELYTROIDES, *vaginalis* dicta est *tunica* propriarum testis prima, darto nexa, virilemque testem vaginae in modum includens, sive capsula, qua includuntur vasa spermatica. Ex recentissimis Cel. *Hunteri* observationibus omnino a peritonaei productione oritur, quae testiculum, qui in foetu in abdominis cavitate latet, in suo descensu comitatur, et ita canalem coecum format, qui concrescit et tunica vaginalis fit. Vide *Processus peritonaei*. Singulo testiculo privatam vaginam concedit. Ab ἔλυτρον, *vagina*, *involucrum*, et εἶδος, *forma*. Vocatur etiam *Erythroides* a colore (ἐρυθρὸς, *ruber*). Malunt tamen quidam anatomici utramque distinguere. Ge. *Scheidehaut der Hoden*. Ga. *Tunique elytroïde* s. *vaginale*. A. *The vaginal coat of the cods*. B. *Scheedevlies*.

[**ELYTRONCUS** est tumor paulo durior, in uteri vagina occurrens. A Gr. ἔλυτρον et ὄγκος, *tumor*.]

[**ELYTROPHYMA** ab elytronco sic differt, ut illud tumorem indicet mollem, oedematosum, e vaginae parietibus enatum. A Gr. ἔλυτρον et φῦμα, *tumor*.]

[**ELYTROPTOSIS** est procidentia, prolapsus vaginae uterinae. A Gr. ἔλυτρον et πτῶσις, *casus*.]

[**ELYTRORRHAGIA** et **ELYTRORRHOEA** de profluvio sanguinis e vagina uteri utrumque adhibetur, hac tamen inter utramque vocem differentia intercedente, ut prior vehementiorem, posterior debiliorem profluvii gradum significet.]

EMARGINATA botanicis dicuntur folia, quae crena terminata sunt. Ge. *Ausgeschweifte Blätter*. Ga. *Feuilles évasées*.

EMBAPHIUM est acetabulum, aut vasculum, quo medicamenta, aut alimenta induntur, vel mensurantur. Item vas, in quod quidquam intingitur. Ab ἐν, *in*, et βάπτω, *immergo*, *intingo*. [Galenus in *glossar. Hipp. p.* 466. hanc vocem exhibuit: Ἐμβάφιον) ὀξυβάφον, respiciens locum Hippocr. *de morb. mul. lib. I. p.* 711. to. II. ed. Lips. κεδρίης ἐμβάφιον, cuius loco saepius Hippocrates voce ὀξύβαφον utitur, v. c. de mul. nat. p. 557. 564. σμήρνης ὅσον ὀξύβαφον. p. 565. 566. 604. σεσέλεος ἥμισυ ὀξυβάφον. Mensura ὀξυβάφον capere quartam cotyles partem, s. viginti quatuor drachmas aestimata est.]

EMBASIS est balnei species, in quo quis aqua calida lavatur. [Ἔμβασις solium vocatur, quo, qui in balneo lavari

cupiunt, consident. Diosc. *de venen. c.* 14. *to. II. p.* 26. ed. Spreng. *ἐμβάσεις δι' ὑδρελαίου θερμοῦ· ὑπαλείφειν μέντοι δεῖ ἱκανῶς μετὰ τὴν ἔμβασιν αὐτούς.*] Ab *ἐμβαίνω, ingredior.* Ge. *Ein Bad.* Ga. *Bain.* A. *A sort of an hot bath.* B. *Een bad.*

EMBROCHE, EMBROCATIO, EMBROCHA, seu *irrigatio, instillatio, stillicidium,* fomentationis genus est, quando humor ex alto, pluviae instar, in partem aliquam destillat, quae fit vel prolutione ex vasculo proboscide inclinata, vel destillatione, vel ex gutturnio. [Superiori anno commendata illa embroches forma, qua aqua ex alto tenuis pluviae in modum in corpus illi expositum decidit. Pro seculi more graece *hydroconion* vocatum est. Vide infra hanc vocem.] Adhibebatur olim *primo* super suturam coronalem, quia cranium ea parte tenuius est, in cerebri intemperiebus, sinebaturque humor per sagittalem suturam decurrere. Praecipue sic aqua frigida in mania applicari solet. *Secundo* ad principium spinalis medullae in nervorum morbis, sinebaturque humor per totam spinam defluere. *Tertio* ad calefaciendum, vel exsiccandum ventriculum, sinebaturque materia per totum abdomen excurrere. *Quarto* ad resolvendos tumores duros, vel etiam ancyloses, post vulnera gravia remanentes. — Embrocharum materia est aqua communis, thermarum, decoctum ex herbis, lac, oleum, prout partis affectus et necessitas requirat. Aliis quoque *embroche* est fomentationis species, quae fit, quando calida manus parti affectae imponitur; vel quando spongia, stupa convenienti liquore repleta, adhibetur. Ab *ἐμβρέχω, intingo, irrigo.* Ge. *Ein Tropfbad.* Ga. *La douche.*

EMBRYON est rudimentum foetus in utero materno, qui primo initio suis membranis contentus, corpusculum in principio exiguum, figurae ovalis, minime vero animalis quid, refert, nisi quod caput, fere totum constituens, parum possit internosci; sicque *embryonem* primis post conceptionem diebus, *foetum* post plures septimanas, aut menses, evolutione iam ad similitudinem speciei facta, dicunt. Alii *embryonem* prima rudimenta dicunt in ovulo nondum utero adnexo delitescentia, *foetum* vero, postquam ovulum uteri vasculis adhaesit. Sic botanici *embryonem* vocant plantam seminalem, rudimenta plantae in semine latentia, successive ad perfectionem evolvenda; *Tournefortius* vero ipsa seminum rudimenta *embryones* dicit. A *ἐμβρύω, pullulo.* Ge. *Unzeitige Frucht.* Ga. *Embryon, germe.* A. *The rudiment of a child,* or *an embryo.* B. *Een onvolwassene vrucht.*

EMBRYOTHLASTES chirurgis instrumentum est, ad contundenda [et comprimenda capitis ossa, ut extrahi foetus commodius possit,] accommodatum. Ab *ἔμβρυον, foetus,* et *θλάω, contundo, conquasso.* Ge. *Eine Zange zum Zusam-*

mendrücken des Kindeskopfs bei erschwerter Geburt. [Voce hac explicat Galenus in *gloss. Hipp. p.* 544. πιέστρον Hippocratis (*de morb. mul. lib. I. p.* 702. to. II. ed. Lips. et θλάσιν eiusdem gloss. p. 482. pro quo Foësius in *oec. Hipp.* p. 271. b. et 507. a. θλάστην mavult.]

EMBRYOTOMIA est foetus dissectio. Nec minus dissectio foetus in utero, in partu difficili, ad promovendam eius extractionem facta. Vel etiam discissio funiculi umbilicalis, et foetus a placenta separatio. Ex ἔμβρυον, *foetus rudimentum*, et τέμνω, *seco*. Ge. *Zerschneidung der unzeitigen Frucht.* Ga. *Embryotomie.* B. *De ontleding van een onvolwassene vrucht.*

EMBRYULCIA est in universum idem, quod ars obstetricia, in specie vero foetus mortui extractio. Ab ἔμβρυον et ἕλκω, *traho*. Ge. *Geburtshülfe, Entbindungskunst.* Ga. *Art des accouchemens.* A. *Midwifery.*

EMBRYULCUS, uncus ferreus, foetui extrahendo destinatus. Ab ἔμβρυον, *foetus imperfectus*, et ἕλκω, *traho*. Idem quod *Embryothlastes*. Hinc *Embryulcia* vocatur illa operatio chirurgica, qua in partu praeternaturali foetus mortuus manibus aut instrumentis ex utero protrahitur.

[**EMETATROPHIA** est marasmus a vomitu chronico productus. Callisen *inst. chir. hod. II.* §. 283. hanc vocem usurpavit. Ab ἔμετος, *vomitus*, et ἀτροφία, *tabis species, in qua corpus non alitur.*]

EMETICUM sive **VOMITORIUM** est medicamentum, quod particulis suis irritantibus ventriculi fibras versus superiora contrahit, et quicquid ventriculo contentum molestum est, vel materiam peccantem aliunde eo derivatam, per os expellit. Conficitur ex decoctis, tincturis, infusionibus etc. ideoque ut plurimum in liquida forma propinatur, licet in pilulis, pulveribus etc. etiam aegris porrigi possit. Ab ἐμέω, *vomo*. Ge. *Ein Brechmittel.* Ga. *Vomitif, emetique.* A. *A vomit, puke,* or *an emetick medicine.* B. *Een braak-drank, braak-middel.*

[**EMETINE** vocatum est peculiare principium, in Cephaëlide Ipecacuanha nuper detectum, a quo vis huius plantae emetica dependet. Pelletierus ipsi maxime purae has qualitates competere reperit: pulvis est albus, in aëre atmosphaerico non diffluens, in aqua frigida parum, in calida multo minus, in aethere autem et alcohole facile solubilis, chartae, lacca musica coeruleo colore tinctae, et acidis rubefactae, priorem colorem restituens, et linguae saporem paululum amarum imprimens. Ab hac pura emetine multum differt impura, quae plerumque in usum trahitur. Haec enim colore est fusco-rubicundo, translucens, non crystallina, facile in aëre atmosphaerico, adeoque in aqua solubilis, omni fere odore destituta, saporis denique acris et non nihil amari.]

EMETOLOGIA est descriptio emeticorum. Ab *ἐμέω, vomo*, et *λόγος, sermo*. Ge. *Beschreibung der Brechmittel.* Ga. *Une description des vomitifs.* A. *A description of the vomits.* B. *Beschryving van de braak-middelen.*

EMETOS, vide *Vomitus*. Ab *ἐμέω, vomo*.

EMINENTIA dicitur de omnibus partibus solidis, quae supra aliam ita elevantur, ut manifeste ab ea distingui possint, quales eminentiae in variis cerebri partibus, ut etiam in variis ossibus conspiciuntur. Ge. *Eine Erhöhung.* Ga. *Eminence.* B. *Uitpuiling.*

EMISSARIUM est canalis, per quem humor quicunque effluit, vel de corpore excernitur. Ge. *Der Ausführungsgang.* B. *Uitloopsbuis.* — *Emissaria Santorini* vocantur ab hoc auctore venae minores, quae per aliqua cranii foramina, v. c. mastoidea postica, bregmatica etc. inter sinus durae matris et venas capitis externas communes intercedunt. — *Emissaria durae matris* dicuntur processus durae matris, nervos, v. c. opticum, extra cranium comitantes.

EMMENAGOGA sunt medicamenta, menses mulierum subsistentes, vel non satis fluentes cientia. Sunt haec vel calida sanguinem commoventia, ut myrrha, sabina etc., quae, minus licet recte, cum vix dentur specifica *emmenagoga*, pro talibus habentur: vel latiori sensu, huiusmodi remedia, quae causas dysmenorrhoeae tollunt, quo ergo diluentia, resolventia, roborantia pertinent. Ex *ἐν, in, μὴν, mensis*, et *ἄγω, duco*, quoniam catamenia intra spatium unius mensis fiunt. Ge. *Mittel zur Beförderung der monatlichen Reinigung.* Ga. *Remèdes emmenagogues.* B. *Maandstond*, seu *vloed verwekkende middelen.*

EMMENIA, [*τὰ ἐμμήνια*] idem quod *catamenia* et *menses*. Ex *ἐν, in*, et *μὴν, mensis*.

EMMOTON [sc. *φάρμακον*] est medicamentum liquidum, quod penicillis vulnerariis, vel linteo concerpto exceptum, ulceribus, aut eorum sinibus iniicitur. Ab *ἐν, in*, et *μοτὸς, linteum* [carptum], quod vulneribus inditur. *Hippocrates* autem videtur hoc vocabulo etiam uti ad designandum ulcus, quod tali medicamento indiget, [et *ἐμμότους* vulneratos, qui linteo carpto opus habent. Hesych. *ἔμμοτος* explicat per *τραυματίας*. Cons. Foës. *oec. Hipp. p.* 203.] hinc *μοτόω, indo tale linamentum.*

EMOLLIENTIA, ab *emollire*, seu *μαλακτικὰ*, sunt medicamenta, quae calefaciendo, dissolvendo, dissipando et penetrando, partes solidas molles reddunt, et humorum acrimoniam leniunt; vel etiam huiusmodi remedia, quae tumoribus duris, nec amplius discutiendis, imposita, eos ad suppurationem perducunt. Talia sunt unguenta, emplastra, cataplasmata, quae componuntur ex partibus aqueis et mucilaginosis, et ex regno vegetabili et animali depromuntur.

A *μαλάσσω*, *emollio.* Ge. *Erweichende Mittel.* Ga. *Remèdes emolliens.* B. *Verzagtende dingen.*

EMPASMA est pulvis adstringens, halitum ex ore foetidum corrigens, vel qui nimium sudoris effluxum cohibet. Idem quod *Catapasma.* [Varia sunt, in quibus hoc loco lapsus est Blancardus. Antyllus enim ap. Oribas. *medic. collect. X. c.* 31. qui horum medicaminum notitiam dedit, per *empasmata* intelligit illa, quae ad nimios sudores cohibendos, aut ad transpirationem cutaneam male olentem, v. c. hircum, emendandam utilia sunt. De halitu oris foetido ne cogitavit quidem Antyllus. Dein empasmata non convenire cum catapasmatis, uti Blancardus existimavit, docuit idem ille Antyllus, et diligentius adhuc Paulus Aeg. *lib.* 7. *c.* 13. *p. m.* 275.]

[**EMPATHEMA** est denominatio generis morborum animi, quod in eo potissimum cernitur, quod iudicii vis ab animi affectu quodam praedominante debilitata et in universum depravata est. Vox, ex *ἐν*, *in*, quod in compositione participationem significat, ut *ἔμφρων*, *mentis compos*, et *πάθημα*, *morbus aut corporis aut animi*, composita, apud antiquos scriptores non occurrit, sed a Mason Good formata est.]

EMPEIRĪA seu **EMPIRĪA**, vide *Empirica medicina*, est experientia in arte medica observationibus absque ratione innixa, praecipiens in morbis eiusdem generis applicare, quae antea prodesse visa, et abstinere ab iis, quae noxia comperta sunt. Ex *ἐν*, *in*, et *πεῖρα*, *experientia.* Ge. *Empirische Arzneikunst, Medicin, die sich blos auf Erfahrung gründet.* Ga. *Empirisme.* B. *Ervaring.*

EMPETALON, idem quod *Eupetalon.*

EMPĔTRON, vide *Saxifraga.*

EMPĔTRUM (*nigrum*, s. *Erica baccifera*) est frutex, qui habet caules ramosos, flexiles, lignosos, repentes, valde extensos, cortice fusco rubicundo instructos. Folia sunt parva, oblonga, habitus Ericae. (Dioec. Triandr.) Flos mas tripetalus est, et tribus staminibus constans: fructus unilocularis alio loco plantae natus baccae similis est, foetus seminibus novem osseis et cartilagineis. Radix lignosa, dura. Haec planta crescit in montibus et locis saxosis. Ab *ἐν* et *πέτρος*, *saxum.* Baccae vertiginem inducunt. Ge. *Beerheide, Appenbeere, Trunkelbeere.* Ga. *Bruiere baccifere. Camarine à fruits noirs. Vacinet noir.* A. *Black-berry heath. Crow-berries.* B. *Zwarte beshude.*

EMPHRACTICA sunt, quae poros obstruunt. Ab *ἐμφράττω*, *obstruo.* Idem quod *Emplattomena.*

EMPHRĀXIS est obstructio in quacunque cavitate, vel canali per viscosam, vel alterius indolis materiam in ipso

cavo haerentem facta, ita ut tota cavitas aboleatur. [Swediaur (*nov. nosol. meth. syst. II. p.* 142.) hoc morbi genus definit per infarctum vasorum vel viscerum, praecipue abdominalium, plerumque cum tumore et induratione partis affectae. Io. Kaempfius (*Abh. die hartnäck. Krankh. d. Unterl. sich. zu heilen. Leipz.* 1786.) huius morbi probe cogniti medelam satis efficacem et valde laudátam proposuit enemata sua visceralia.] Ab ἐμφράσσω, *obstruo.* Ge. *Verstopfung.* Ga. A. *Obstruction.* B. *Verstopping.*

EMPHYSĒMA est tumor flatulentus, cuti concolor, indolens, pressioni digitorum cedens, sed ea sublata, ilico iterum assurgens, ortus ab aëre subdole ingresso, aut impulso, et hospitante in cellulis ubicunque loci. Nonnunquam a putredine oritur, si aër in fluidis haerens evolvitur. Vocatur etiam Gr. ἐμπνευμάτωσις. Ab ἐμφυσάω, *inflo.* Vide *Pneumatosis.* Ge. *Windgeschwulst.* Ga. *Enflure, emphiseme, boursouflure, bouffissure.* A. *A puffing up, emphysematous swelling.* B. *Opblaazing.*

EMPHY̆TON THERMON est calidum innatum, seu calor ex parentum semine primo in foetu seminatus, qui postea, inchoata respiratione, et foetu per se subsistente, sensim perit. Calidum hoc philosophi et medici veteres *spiritum insitum* et *nativum* nominarunt, et ex tribus constare partibus asserunt, videlicet ex *humido primigenio, insito spiritu, et calore.* Unde *Fernelius* definit calidum innatum, quod sit humidum primigenium, insito spiritu, et calore undique perfusum. Verum vix nobis multum lucis haec commenta suppeditant; calidum enim illud in recens natis inspirando, et alimenta sumendo, et per motum sanguinis conservatur. Ab ἔμφυτος, *innatus,* et θερμὸν, *calor.* Ge. *Angeborne Wärme.* Ga. *Chaleur naturelle, innée.* A. *The innate heat.* B. *De ingeboren warmte.*

[**EMPIESMA** quid sit, exposuit Soranus *de fract. sign.* ap. Cocchium p. 47. ῥῆξις ὀστέου πολυμερὴς μετὰ τοῦ ὑφιζηκέναι τὸ καταγὲν, ὡς καὶ θλίψιν ἀποτελεῖν, ad quem locum Cocchius recte monuit, Galeni et Pauli scripturam vitiosam ἐκπίεσμα e Sorano emendandam esse. A Gr. ἐν et πιέζω, *premo,* unde ἐμπίεσμα, *laesio per intropressionem.*]

EMPIRICA MEDICINA, vide *Empeiria.* Secta olim fuit in medicina, cuius auctor fuit *Acron Agrigentinus,* aut iuxta alios *Serapion;* qui, neglectis rationibus, posthabitaque rerum investigatione et anatome, solis experimentis nitebatur, et in incognitis morbis ad similes affectus et similia remedia confugiebat. Floruit haec secta potissimum apud *Aegyptios,* apud quos, teste *Herodoto,* singuli morbi singulos fere medicos habebant. Progressu autem temporis homines experientiae rationem addere studebant, et ita paulatim ante *Hip-*

pocratem apud *Cnidios*, *Rhodios* et *Coos* nova secta subnasci coepit, quae primo dicta fuit *dogmatica*, seu *rationalis*. Ab ἐμπειρέω, *calleo*. [Cons. C. Sprengel, r. Ca. Iul. Schultze, *d. d. veter. empiricae scholae dignitate. Hal.* 1800. 8.] Ge. *Empirische Arzneikunst.* Ga. *Medicine empirique.* A. *Empiric medicine.* B. *Proefkundige medicyne.*

EMPIRICI sunt medici, qui in curandis morbis experimentis solummodo contenti sunt, neglecta ratione. Vide *Empirica medicina.* — Hoc nomine etiam circumforanei et medicastri denotantur. Ge. *Quacksalber, herumziehender Arzt.* Ga. *Medecins empiriques, charlatans.* A. *Empiricks,* sive *quacks, mountebanks.* B. *Quakzalvers.*

EMPLASTICA, idem quod *Emplattomena.*

EMPLASTRUM est medicamentum topicum, quod linteo, vel pelli tenui inductum, cuti applicatur, eique tenacius adhaeret, et pro varietate ingredientium varios effectus exserit. Componitur vulgo ex oleis, aut iis, quae olei consistentiam fere habent, qualia sunt axungiae, medullae, butyrum, mucilagines. Item ex pulveribus et cera, aut iis, quae ad cerae consistentiam accedunt, ut resina, pix, gummi etc. cuius massa adhuc calida in teretes et longas figuras, sive magdaleones cylindraceas, formatur, quales quam plurimae compositiones in officinis prostant. Ab ἐμπλάσσω, *fingo, formo, illino.* Ge. *Pflaster.* Ga. *Emplâtre.* A. *A plaister.* B. *Zalf, pleister.*

EMPLATTOMENA seu **EMPLASTICA** et ἐμφρακτικὰ sunt medicamenta, quae applicata corpori humano, illi sua tenacitate adhaerent, meatusque externos ingrediendo constipant simul, id est, perspirationem istius partis una impediunt. Ab ἐμπλάσσω, *illino.* Ge. *Dürrbänder.* Ga. *Remèdes, qui empechent la transpiration.* B. *Medicyne, die de zweetgaten stopt.*

EMPNEUMATOSIS s. **INSPIRATIO** est adductio aëris per os, nares, glottidem, tracheam in pulmones, qua pulmonales vesicae expanduntur, earumque parietes ab invicem recedunt, causam habens thoracis dilatationem, per musculos subclavios, intercostales, et depressionem diaphragmatis deorsum in abdomen factam, unde aër interior rarior fit, aërique externo magis elastico ingredienti minus resistit. Per inspirationem ergo et vesicularum pulmonalium expansionem etiam ipsa vascula pulmonalia explicantur, sicque faciliorem transitum sanguini a ventriculo cordis dextro appulso concedunt. [Longe aliam notionem cum hac voce coniunxit Galen. *def. med. p.* 419. *to. XIX.* Etenim cum aër copiosior evolutus in ventriculo detinetur, ipsumque una cum abdomine distendit, adeoque alimenti distributio impeditur, hunc corporis statum *empneumatosin* vocari statuit.] Ab ἐν et πνευματέω, *flatu impleo.* Ge. *Das Einathmen.* Ga. *In-*

spiration. A. *An inspiration.* B. *Inademing.* — In praxi haec vox denotat collectionem aëris elastici in quadam corporis parte, ubi in sanis non reperitur. Vide *Pneumatosis*, et *Emphysema.*

[**EMPRESMA** est denominatio inflammationis, a Mason Good usurpata. Ab ἐν et πρήθω, *inflammo.*]

[**EMPRESMUS** ab Hünefeldo (Physiol. Chem. I. §. 71.) ad significandam inflammationem seu incensionem spontaneam adhibetur. Ab ἐν et πρήθω, *incendo.* Notandum autem est, spontaneitatis notionem voci proprie haud inesse.]

EMPROSTHOTONOS, TETANUS EMPROSTHOTONICUS est spasmus tonicus cervicis et reliqui corporis versus anteriora, ita ut mentum pectori applicetur et femora ventri, cum rigore, qui aliquamdiu hanc insolitam figuram retinet, et difficultate deglutiendi et respirandi. Ab ἔμπροσθεν, *anterius,* et τείνω, *tendo.* Ge. *Emprosthotonus, krampfichte Vorneigung des Halses und des Körpers.* Ga. *Emprosthotone.* B. *Voorovertrekking, halsspanning voorwaarts.*

EMPYEMA proprie dicitur puris in thoracis cavitate collectio, quae fit, quando vomica quaedam post praeviam inflammationem in pulmone, pleura, mediastino ea ratione rumpitur, ut pus per sputa evacuari nequeat; vel vulnus thoraci inflictum nimis cito clauditur, unde puri ad externa egressuro via impeditur, cum summa difficultate respirandi, pro vario situ corporis aucta, decubitu praecipue in latus sanum difficili, nisi pulmones accreti pleurae pus sustineant, palpebris tumidis, unguibus aduncis, macie, febre hectica, etc. Sed si latius sumatur, etiam pro pure in abdomine, aut alibi collecto accipi potest. Dicitur et *Ecpyema,* et *Ecpyesis.* Ab ἐν, *intus,* et [πύημα, quae vox non nisi in compositis διαπύημα, ἐκπύημα et ἐμπύημα apud Graecos occurrit, aut πύησις. Posterior vox puris generandi actum, *suppurationem,* prior autem effectum huius actus, puris formati collectionem, indicat. Inde facile est diiudicatu, num Mauchartus recte fecerit, cum empyesin oculi puris collectionem in oculo significare contenderet. Aeque falsa et mere arbitraria est eiusdem viri opinio, qua hypopyon ab oculi empyesi ita differre opinabatur, ut illud puris collectionem in anteriore, hoc in posteriore oculi camera indicaret. Recte Swediaur *l. c. II. p.* 442. empyema oculi esse puris in cameram anteriorem vel posteriorem oculi effusionem statuit.] Ge. *Brustgeschwür, Eiterbrust.* Ga. *Empyême, apostème dans la poitrine,* ou *dans le bas ventre.* A. *An imposthume in the cavity of the breast* or *belly.* B. *Een etter-borst.* — *Empyematis operatio* fit, quando incisione in latere thoracis inferius inter costas facta pus in cavitate thoracis haerens emittitur.

EMPYOCELE est hernia purulenta, seu collectio puris

in scroto. Ab ἐμπυὸς, *in quo pus est*, et κήλη, *hernia*. Ge. *Ein Eiterbruch*. Ga. *Empyocèle*.

EMPYOMPHALUS est abscessus sub umbilico natus. Ab ἐμπυὸς, *in quo pus est, suppuratus*, et ὄμφαλος, *umbilicus*. Ge. *Nabelgeschwür*. Ga. *Empyomphale*.

EMPYREUMA adustum quid significat, v. c. quando aquae recens destillatae ingratum odorem et saporem habent, vel est crassamentum illud viscidum, quod in aquis destillatis ad fundum subsidet. Est ergo separatio et nova coniunctio minus placida particularum corporis animalis, vel vegetabilis, calori expositi maiori, quam est gradus aquae bullientis, hinc aut defectus aquae, aut contactus immediatus cum parietibus vasis, vel cum ipso igne, facile empyreuma inducit, et producti colorem, odorem et saporem mutat, atque ingratum efficit. Sic *olea empyreumatica* vocamus olea essentialia adustione quoad formam et indolem suam mutata. — Item reliquiae alicuius febris post paroxysmum. Ab ἐμπυρεύω, *accendo*. Ge. *Brandicht*. Ga. *Empyreume*, *qui sent le brulé*. A. *Any thing that tasts* or *smells, as if it were burnt*. B. *Verbrandheid*.

EMULGENTIA VASA, sed melius *renalia*, dicuntur venae et arteriae, quae renes subeunt, singulae utrinque ortae ex trunco venae cavae et arteriae magnae, quorum numerus interdum varius est in variis corporibus, imo in renibus utriusque lateris in eodem homine. Vide *Renes*. Ge. *Nierengefässe*. Ga. *Vaisseaux emulgens*. A. *The emulgent vessels of the kidneys*. B. *Nier-vaten*.

[**EMULSINE**, a Vogelio Monacensi *materia zootica* denominata, in seminibus, oleo pingui divitibus reperiunda, a quibusdam chemicis, v. c. Boullayo, pro albumine habita est. Pfaffius autem, qui hoc ipsum nomen excogitavit, emulsinen penitus ab albumine differre docuit: nam sulphuris nihil continet, adeoque spontanea eius resolutio nullum gas hydrogenium sulphuratum evolvit. Vide eius *Syst. der Mat. med. Th.* 6. p. 136.]

EMULSIO, ab *emulgere*, est medicamentum potulentum, lactis colorem aemulans, ex seminum quorundam, quae multum olei unguinosi continent, nec ingratum, vel aromaticum saporem habent, expresso oleo cum affuso commode liquore contusione et expressione educto, compositum, cuius colaturae syrupi, saccharum etc. adiiciuntur. Improprie etiam dicuntur emulsiones, dum balsama naturalia aut gummata cum vitello ovi subacta aquae permiscentur, ad faciliorem aut gratiorem usum. Ge. *Mandelmilch*, *Emulsion*. Ga. *Emulsion*, *lait d'amandes*. A. *Emulsion*. A. *Amandelmelk*.]

EMUNCTORIA sunt cavitates, in quibus aliquid excernitur, ut nares pituitam recipiunt: aures humorem flavum crassiusculum: alvus excrementa alvina: vesica urinam etc.

Latiori sensu etiam ipsa organa, in quibus humores excrementitii secernuntur, *emunctoria* dicuntur. Ge. *Ausführungswege.* Ga. *Emonctoires.* A. *Emunctory vessels.* B. *Ontfang-buizen.*

EMUNDANS medicamentum est, quod externe applicatum detergit et abluit simul per vehiculum aquosum, quae externe ulceribus, vel vulneribus adhaerent. Ge. *Reinigendes Mittel.* B. *Zuiverend middel.*

ENAEMON proprie significat cruentum, et dicitur de vulnere recenti, quod sanguinem stillat. *Dioscorides* sic etiam vocavit medicamentum sanguinem sistens, vel quod adstringendo, refrigerando et exsiccando meatus vasorum apertorum claudit, sanguinis fluiditatem, motumque vehementiorem imminuit, vel sistit. Ex ἐν, *in,* et αἷμα, *sanguis* [ἔναιμος proprie est, cui sanguis inest, dein cruentus. φάρμακον ἔναιμον est remedium, quod parti sanguinem stillanti imponitur. Vide Ge. Matthiae in indice in Celsum p. 151.] Ge. *Blutstillendes Mittel.* Ga. *Remède qui etanche le sang.* A. *A medicine to stop bleeding.* B. *Een bloedstillend middel.*

ENAEOREMA, sive **NUBECULA**, aut **NUBES** est crassamentum illud, quod urinae innatat, vel in urinae medio nubeculae instar suspensum continetur, et ab *hypostasi*, sive *sedimento,* sola gravitate differt. [Nubes ab enaeoremate differt: illa enim in superficie natat, hoc in medio suspensum manet, uti versus notissimi quemlibet docere poterunt:

In summo est nubes, subsidet hypostasis imo,
Ast enaeorema permanet in medio.]

In urina sanorum matutina plerumque enaeorema apparere solet; in morbis ante hypostasin apparens, coctionem nondum factam, post hypostasin apparens, eam maximam partem absolutam esse significat. [Ab ἐναιωρέομαι, *suspensus agitor.* Nam activa vox, quam Blancardus habet, non extat.] Ge. *Das Wölkchen im Urin.* Ga. *Eneoréme.* A. *The contents that swim in the midle of the urine.* B. *De wolken in de pis.*

ENARTHROSIS est articulatio, cum cavitas excipiens profunda admodum, et caput, quod in eam inseritur, fere rotundum est, quali articulatione os non solum flecti, sed et ad omnem directionem aliquantum potest circumduci. Atque haec conspicitur in femore et acetabulo, quod ischio vulgo tribuitur. Maior sic articulo firmitas, at minus liber in omnem directionem motus, quam in *arthrodia,* datur. Ab ἐν, *in*, et ἄρθρον, *artus.* Ge. *Tiefe Einlenkung.* Ga. *Enarthrose.* A. *An inarticulation.* B. *Inleding.*

ENCANTHIS [non] est caruncula lacrymalis, sive substantia membranoso-vasculosa ad angulum internum utriusque oculi posita, ad faciliorem lacrymarum in puncta et du-

ctus lacrymales influxum. [Huius erroris auctor Cp. Hoffmann. in comm. ad Gal. *de usu part.* X. c. 12. quo loco Galenum adserit carunculam lacrymalem ἐγκανθίδα vocasse. Sed hanc partem Galen. semper σαρκῶδες σῶμα aut νευρῶδες σαρκίον, nunquam ἐγκανθίδα nominat, sub quo nomine tumorem carunculae, ab inflammatione ortum intelligit, qui aut acribus medicamentis imminui, aut ferro rescindi debet. Gal. *defin. med. to. XIX. p.* 438. Ἐγκανθὶς ἐστιν ὑπεροχὴ σαρκὸς ἐν τῷ μεγάλῳ κανθῷ. Dividitur in *inflammatoriam, fungosam,* quae carunculae adspectum fructui mori ob granulosam superficiem similem reddit, *scirrhosam* et *malignam* s. *carcinomatosam.*] Dicitur etiam *encanthis,* vel *sarcoma encanthis,* morbus quidam oculorum, qui duplex est ratione sedis; alter est excrescentia ipsius carunculae lacrymalis; alter vero nascitur inter palpebram et globum; utriusque superficies est granulosa ad instar fructus mori, unde nomen gallicum; color nunc plumbeus, nunc ruber. Ex ἐν, *in,* et κάνθος, *angulus.* Ge. *Ein Gewächs am innern Augenwinkel.* Ga. *Mure.*

ENCATHISMA, idem quod *insessus.* [Olim tantum sessio in aqua medicata, quae, intactis superioribus corporis partibus, nonnisi inferiores usque ad umbilicum irrigabat. Sic Diosc. 3. c. 155. ex decocto Parthenii contra uteri inflammationem indurationemque ἐγκάθισμα, *semicupium,* parari iubet. Ab ἐν, *in,* et καθίζομαι, *sedeo.*]

ENCAUMA, seu **INUSTIO** non tantum maculam alicui parti inustam significat, sed proprie denotat ulcus corneae admodum ardens, profundum, crustosum, sordidum et dyseputoticum, unde globus oculi sensim destruitur et visus extinguitur. Ab ἐγκαίω, *inuro.* Ge. *Ein Geschwür auf der Hornhaut.* Ga. *Ulcère de la cornée.*

[**ENCAUMA** significat signum s. figuram quamcunque cuti inustam; vesiculam ab adustione ortam. Blancardus proprie denotare opinatus est ulcus corneae, e febre ortum, admodum ardens, profundum, crustosum, sordidum et cicatrice difficulter obducendum, unde bulbus oculi sensim destruatur visusque pereat. Sed equidem non legi locum scriptoris, quo haec notio possit firmari, nisi velimus huc trahere Aëtium *tetrab. II. s.* 3. *c.* 37. mutata lectione vulgata ἔκκαυμα in ἔγκαυμα. Distinguendi *eccaumatis* vel *epicaumatis* rationem tradit Aetius *l. c.* ἐπίκαυμα λέγεται, ὅταν τὸ μέλαν τοῦ ὀφθαλμοῦ τραχυνθὲν ἐπιπολῆς ἐπικαῆ φανῇ τῇ χρόᾳ τέφρον γενόμενον· ἔκκαυμα δὲ ἐστὶ τὸ κατὰ τὸ πλεῖστον γιγνόμενον ἐκ πυρετοῦ τὸ ἕλκος μετὰ ἐσχάρας ἀκαθάρτου ἐπὶ τοῦ μέλανος ἢ τοῦ λευκοῦ. Vide Platner. *inst. chir.* §. 311.]

ENCAUSTUM est materia in vitrum conversa, cui alia materia immista est, quae non in vitrum abiit. Est itaque vitrum minus pellucidum, cuius minor pelluciditas a calce

metallica admista pendet. Vasa murrhina ut plurimum encausti variis speciebus picta, aut murrhina viliora (*fayence*) iis obducta sunt. Ge. *Email, Schmelzerde.* Ga. *Email.*

[ENCEPHALITIS est inflammatio cerebri. Ab ἐγκέφαλος, *qui in capite est, cerebrum.* Masculino genere vocem a Graecis usurpari hoc sensu, probabunt loca, statim afferenda.]

ENCEPHALON est, quodcunque cranii cavo concluditur; ut *cerebrum, cerebellum, medulla oblongata, corpus callosum, corpus striatum,* etc. Quae vide suo loco. [Debebat potius *encephalos* dici. Sic enim semper apud Graecos, v. c. Galen. *de usu part. VIII. c.* 4. *καὶ τὸν ἐγκέφαλον — οὐκ ἄλλο φήσομεν ὑπάρχειν. Defin. med. to. XIX. p.* 458. *ἐγκέφαλός ἐστι λευκός.* Ruf. Eph. *de part. hom. p.* 36. *ἐν τῷ κρανίῳ ἔνεστιν ὁ ἐγκέφαλος.* Oribas. *anat.* in ipso limine: *γυμνώσας ἐπιτηδίως τὸν ἐγκέφαλον.* Anonym. *introd. anat. c.* 45. *τῶν τῆς κεφαλῆς μορίων τὰ μὲν ἔξωθεν — τὰ δ' ἐντὸς· οἷον ὁ ἐγκέφαλος.* Intelligitur enim ὁ *μυελός.*] Ab ἐν, *in,* et *κεφαλή, caput.* Ge. *Das Gehirn.* Ga. *Cerveau,* vel *cervelle.* A. *The brain.* B. *Het hersen gestel.*

ENCEPHALOCELE, HERNIA CEREBRI est cerebri, cerebelli aut utriusque per ossium cranii non penitus ossificatorum hiatum circa fontanellam, vel suturas, prorumpentis ectopia herniosa, quae cognoscitur protuberantia variae magnitudinis, rotunda, integumentis communibus supertecta colore nativo donatis, molli, cum pulsatione pulsui respondente, et pressioni cedente, basi circulo osseo digitis explorando cincta: interdum vix gravia symptomata adsunt; saepe vero paralysis, convulsio, sopor, anaesthesia sequuntur. Ge. *Ein Hirnbruch.* Ga. *Encephalocéle, hernie du cerveau.*

ENCHARAXIS, vide *Scarificatio.* A χαράσσω, *incido, scarifico.* [Occurrit ap. Aretae. *de morb. chr. cur. I. c.* 2. *πολλοὶ τῆς ἐγχαράξιος τρόποι.*]

ENCHEIRESIS est dexteritas quaedam singularis, instructione, vel habitu acquirenda in iis laboribus, qui manibus perficiuntur. Sic *encheiresis anatomica* est dexteritas in rite dissecandis corporis partibus. Sic etiam in chirurgia, in chymia encheiresi opus est. Ab ἐγχειρέω, *manum admoveo. Handgriff, Vortheil.* Ga. *Adresse.* B. *Vaardigheid.*

ENCERIDES sunt grumi, qui in emplastris inter liquefaciendum inveniuntur. [Galen. *de comp. med. s. gen. II. c.* 23. *to. XIII. p.* 491. aliasque, Cocchi chir. graec. p. 65. *ἐγκηρίδες.* A *κηρός, cera,* et *ἐν, in.*]

ENCHRISTUM est unguentum, aut linimentum, quo pars affecta illinitur. Ab ἐγχρίω, *inungo.* [Cels. V. c. 24. p. 277. definit novem.]

ENCHUSA, i. q. *Anchusa.*

ENCHYMOMA, ENCHYMOSIS, s. *Ecchymoma*, vel *Ecchymosis* est sanguinis effusio, qua partes externae lividae et nigrae conspiciuntur, ut in sugillationibus oculorum aliarumque partium. Dicitur etiam *vibex.* Ge. *Blaue Striemen, ausgetretenes Blut.* Ga. *Meurtrissure.* A. *An effusion of blood in any part.* B. *Striemen, blaauwigheid.* — Item sanguinis diffusio, quando nimirum eius motus citatior fit, et totum corpus inde vehementer rubet, ut in ira, et gaudio effuso. Ge. *Plötzliche Röthe.* Ga. *Enchymose.* A. *Flushing.*

[**ENCHYMOMA** s. **ENCHYMOSIS** est sanguinis in vasis accumulatio, unde vasa turgent corporisque superficies subito laete rubescit. Errat igitur Blancardus, cum *ecchymoma* et *ecchymosis* idem significare putat, quod enchymoma et enchymosis. Vide *Ecchymoma.* Ab ἐγχυμόω, *humores infero.*]

ENCHYTA, [τὰ ἔγχυτα sunt, teste Galeno *de rem. fac. parab. lib. I. c.* 5. *to. XIV. p.* 341. medicamenta, quae in oculos instillantur. **ENCHYTES** autem, h. e.] **INFUNDIBULUM** est instrumentum, quo liquida in oculos, nares vel aures instillantur. Ab ἐγχύω, *infundo.* [Vide infra *Metrenchytes.*] Ge. *Ein Trichter.* Ga. *Un entonnoir.* A. *A funnel.* B. *Een trechter.*

ENCLYSMA, idem quod *Clyster.* Ab ἐν, *intus*, et κλύζω, *abluo.*

[**ENCOLPISMUS** denotat introductionem rei cuiusdam, v. c. medicamenti in vaginam. Ab ἐγκολπίζω, *in sinum muliebrem immitto.* Κόλπος enim a medicis graecis serioris aevi ad designandam vaginae cavitatem adhibetur. Moschion *de mul. pass. p.* 4. ed. Dewetz. ad quaestionem de situ orificii uterini motam respondet: ἐν τῷ μέσῳ κόλπῳ τῆς γυναικὸς· καὶ αὐτὸς ὁ κόλπος ὑμενώδης καὶ νευρώδης — ἐν ᾧ ὁ συνουσιασμὸς τῶν ἀνδρῶν ἀποτελεῖται.]

ENCOPE est partis alicuius incisio, sive casu facta, sive consilio, ut in gangraena, etc. [Huius laesionis definitionem exhibet Soranus *de fractur. sign.* ap. Cocch. p. 45. hanc: ἐστὶ ῥῆξις ὀστέου πλαγία γινομένη διὰ πρόπτωσιν ἐπάκμου σώματος, καὶ ταύτης δὲ παρὰ τὸ βάθος ἡ διαφορὰ παραπλησία τῇ ῥωγμῇ.] Ab ἐγκόπτω, *incido.* Ge. *Einschnitt.* Ga. et A. *Incision.* B. *Insnyding.* — — Apud *Galenum* denotat solutam cranii continuitatem, ab aliquo acuto et scindente instrumento factam.

ENCRANIUM denotat id, quod sub cranio continetur, idem quod *cerebellum.* Ab ἐν, *in*, et κρανίον, *calvaria.*

[**ENCYMOPLASMA**, a Graec. ἐγκύμων, *gravidus*, et πλάσμα, *figmentum*, quid significare debeat, indicabit inscriptio tabulae, ab E. Gu. Tusono editae: *Enkymoplasma. Der schwangere Uterus und der Blutumlauf im Fötus, in ei-*

ner zum Auseinanderlegen eingerichteten Zeichnung dargestellt. Mit Erklärung. Weim. 1830. f. — Linguae graecae legibus contraria vocis formatio! Nam sive ab ἔγκυμα, cuius tamen nullum extat exemplum, sive ab ἐγκύμων derivetur, debebit vox vel ἐγκυματόπλασμα scribi, uti χθονόπλαστος, vel ἐγκυμονόπλασμα.]

ENDEIXIS est morborum indicatio, qua demonstratur, quid sit faciendum, sumiturque a propria cuiusque morbi natura: ex. gr. vulnus indicat deligationem. Alvi obstructio indicat purgationem, sive ἄνω, vel κάτω. Est vero vel *conservatoria*, vel *curatoria*. Ab ἐνδείκνυμι, *demonstro.* Vide *Indicatio.* Ge. *Anzeige, Absicht.* Ga. *Indication, intention.* A. *Indication.* B. *Inzigt, intentie, aanwyzing.*

ENDEMIUS, sive *morbus vernaculus* et *communis*, est, qui omni tempore plurimos in una regione invadit, a causa, loco vel regioni propria, et inquilina proveniens. Ut scorbutus Hollandis, vel lepra olim Iudaeis. Ab ἐν, *in*, et δῆμος, *populus.* Ge. *Landkrankheit.* Ga. *Maladie endemique, mal du pais.* A. *An endemic disease.* B. *Land-ziekte.*

ENDEMUS, i. q. *endemius.* [Galen. *defin. med.* to. XIX. p. 391. explicat per τὰ ἔν τισι πλεονάζοντα τόποις.]

[ENDERMATICA methodus est ea medicamentorum adhibendorum ratio, qua vulneratis cutis locis inspersa per absorptionem citissime in corporis aegroti humores transeunt. Quae quidem methodus, a Lesieurio primum commendata, dein a Martino iuniore ad febres varias debellandas adhibita, nuper Berolini in nosocomio caritatis pluribus experimentis confirmata est. Vide Val. Iul. Wesche d. i. *quaed. de chininio, praecipue de externa eius applicatione.* Berol. 1828. 8. Fr. Chr. Ca. Lehmann *observ. quaed. de usu externo chininii et muriatici et sulphurici.* Ib. 1828. 8. Gust. H. Richter *de methodo endermatica, Gallis dicta.* Ib. 1829. 8. A Graec. ἐν, *in*, et δερματικὸς, *cutaneus.*]

[ENDERMICA methodus contra omnem linguae graecae usum appellata est ea morborum curandorum ratio, qua cuti, per vesicans emplastrum epidermide privatae, medicamenta applicantur. Ea a medico Francogallo *Lemberto* in cholera morbo commendata, et ab *Herzio* Regiomontano medico in usum vocata esse legitur in Prof. Aug. ab Ammon libello (*die Erkenntn. u. die Behandl. der Asiat. Cholera.* Dritte Aufl. Dresd. 1831. p. 77.) — Contra linguae graecae usum dicebam vocem ἐνδερμικὸς formatam esse. Nam a substantivo δέρμα nunquam δερμικὸς, sed solum δερματικὸς originem habere potest.]

ENDIVIA, seu INTUBUM. Hac corrupta ab Intubo voce in Hetruria passim *Endivia* appellatur. Dicitur etiam *Seris, Seriola* et *Scariola.* Endivia sylvestris est proprie *Cichoreum Linn.* (Syngenes. Polygam. Aequal.) Cichoreum

sylvestre, officinarum, *Bauh.* et *Tournef.* *Endivia* communis vero est Cichorium Endivia *Linn.* vel Cichorium latifolium, seu Endivia vulgaris, *Tournef.* Huius folia teneriora hyemali maxime tempore acetaria suppeditant. Ge. *Endivien, gemeine,* oder *Garten-* oder *Winterendivien.* Ga. *Endive, chicorée des jardins.* A. *The common andivie.* B. *Endivie, andivie.*

ENEMA, i. q. *Clyster.* Ibidis, avis Aegyptiae, inventum dicitur. Ab ἐνίημι, *immitto.*

ENERGIA est actio vel operatio virium naturae in corpore animali. Ab ἐνεργέω, *operor.* Ge. *Wirkung, Kraft.* Ga. *Energie, efficace.* A. *Efficacy, force.* B. *Werking.*

ENERVATIO est debilitas in actionibus voluntariis peragendis. Ge. *Kraftlosigkeit, Schwachheit.* Ga. *Epuisement, debilité.* A. *Weakness.* B. *Zwakheid, kragteloosheid.*

ENERVIA botanicis dicuntur folia, in quibus nulla vasa a basi ad apicem usque extensa conspiciuntur.

ENGASTRIMYTHI, idem quod *ventriloqui,* dicuntur, qui clauso ore aërem inspirando loqui sciunt, sic ut in ventre vocem edere videantur, ut Pythii olim solebant. [A graeco ἐν, *in,* γαστὴρ, *venter,* et μῦθος, *sermo.* Galen. *explan. voc. Hipp.* ἐγγαστρίμυθοι, οἱ κεκλεισμένου τοῦ στόματος φθεγγόμενοι, διὰ τὸ δοκεῖν ἐκ τῆς γαστρὸς φθέγγεσθαι.] Ge. *Ein Bauchredner.* Ga. *Engastrimandre, engastromante, engastrimythe, ventriloque.*

ENGEISOMA est calvae ictus, in quo offensum os ad interiorem cerebri membranam descendit, eamque premit. — Item instrumentum, quo in eiusmodi affectibus utimur. Ab ἐγγίζω, *appropinquo.*

[ENGEISOMA est nomen fracturae ossium calvariae vehementioris, qua fractum os subit proxime adiacens sanum, seque sub hoc quasi abscondit. Nomen Galeno *de meth. med. VI. c.* 6. *p.* 449. *to. X.* teste, a recentioribus inventum. Oribas. in Nicet. *collect. p.* 99. definit hoc malum sic: διαίρεσις ἐστὶν ὀστέου τοῦ κρανίου μετὰ τοῦ τὸ κατεαγὸς ὀστέον ὑποκεχωρηκέναι κάτω καὶ ὑπεληλυθέναι τὸ κατὰ φύσιν. Quam definitionem videtur ante oculos habuisse auctor *defin. med.* quae Galeno tribuuntur (*op. to. XIX. p.* 432.), qui tamen vocem ἐγγίσωμα scribit. Descendit a γεῖσον, *suggrunda* i. e. prominens tecti inferior pars, quae stillicidia a parietibus arcet. Hinc apparet et definitionem, et scribendi rationem, et derivationem huius vocis, a Blancardo datam, erroneam esse. Neque instrumentum, in hisce fracturis adhibendum, hoc ipso nomine unquam insignitum fuit. — Krausius (*etym. Lex.*) vidit quidem *engizoma* falsum esse: veram autem vocis notionem non intellexit. De voce γεῖσον cons. Schneider. in *Lex. graec.*]

ENGONIOS est brachii, vel cruris flexura. Ab ἐν, *in*

et γωνία, *angulus.* [Vide Foës. oec. Hipp. p. 175. ubi plura ex Hippocrate allata loca probant, vocem adiectivum esse, et denotare quamcunque partem, quae flexa angulum format, ut πῆχυς ἐγγώνιος, χεῖρες ἐγγώνιοι.]

ENISCHOMENA; ita fluida, sive partes contentae, vocantur. [Ab ἐνίσχομαι, *comprehendo, inhaereo.*]

ENIXUM SAL; per illud intelligunt sal quoddam, ex acido et alcali participans: dicitur quoque sal *neutrum,* vel *sal medium,* quia nec alcali vere est, nec acidum; et huiusmodi sunt sal commune, nitrum, alumen, vitriolum, etc. Ge. *Mittelsalz.* Ga. *Sel neutre.* A. *Neutral salt.*

ENNEANDRIA est classis plantarum, quarum flores novem stamina, seu organa masculina, includunt.

ENORMON, ἐνορμοῦν. Vide *Impetum faciens.*

ENS, ab **ESSE** proprie est quaecunque res existens; quibusdam vero ita dicitur alicuius mixti pars essentialis.

ENS VENERIS BOYLEI est productum chymicum, scilicet sal ammoniacum a colcothare sublimatum, cuius olim in cancro, scorbuto et epilepsia efficacia a quibusdam summopere laudabatur. Vocatur etiam *ens Martis;* nil enim cupri continet.

ENSIFORMIA botanicis dicuntur folia, duobus angulis prominentibus, longitudinalibus, disco convexiore, a basi ad apicem sensim attenuata.

ENSIFORMIS CARTILAGO, Gr. χόνδρος ξιφοειδής, est infima ossis sterni pars, cartilaginea, non raro ossea, ensis instar mucronata, nonnunquam bifurcata, quod tamen, notante *Monroo,* in foeminis frequentius est, quam in viris. [Oribas. *anatom. p.* 152. e Galeno tradit totum os sterni similem ensi habere figuram; ob quam a nonnullis vocetur os ensiforme, eiusque extremitati inferiori adnatam esse cartilaginem triangulam: ab aliis autem hanc cartilaginem solam ensiformis nomen obtinuisse.] Ge. *Der Schwerdtförmige Knorpel.* Ga. *Le cartilage ensiforme,* sive *xiphoide.* A. *The sword-like cartilage.* B. *Hertendekzel, zwaartachtig kraakbeen.*

ENTALIUM testaceum quoddam marinum est fistulae modo longum et concavum, album, foris striatum, intus laeve, raro longitudinem digiti superans, quod olim in remediis quoque adhibebatur. Vide *Dentalium.* [Nonnulli hoc inter entalia et dentalia statuunt discrimen, ut illa superficiem habeant leviter inaequalem, haec laevem, structuram magis regularem.]

ENTERADENES sunt glandulae intestinorum, hinc *enteradenologia* est doctrina de glandulis intestinorum. [A Graeco ἔντερον et ἀδὴν, gen. ἀδένος, *glandula.*]

[**ENTERALGIA** a Graeco ἔντερον, *intestinum,* et ἄλγος, *dolor.* Swediaur. (*nosol. syst. I. p.* 404.) hoc nomine genus

morborum insignit, quod dolore in quadam abdominis parte fixo, vel per abdomen extenso, plus minusve violento, continuo vel remittente, aut periodice redeunte, cum constipatione vel diarrhoea et cum distensione ventris sese prodit. A. *Colic, pain in the bowels.* Ga. *La colique.* Ge. *Kolik, Bauchschmerz, Bauchweh.*]

ENTERENCHYTA est instrumentum, quo clysteres immittuntur. Vocatur et *siphon* et *syringa.* [Ab ἔντερον et ἐγχύω, *infundo.*] Ge. *Eine Clystierspritze.* Ga. *Siringue.* A. *Clyster pipe.* B. *Clysteer spuit, syringe.*

ENTERITIS est inflammatio intestinorum, scilicet phlegmasia acuta, cuius praecipua symptomata sunt tensio summe dolorifica et tumida earum partium abdominis, quibus intestina respondent, cum pyrexia, meteorismo, quibus ileus, dysenteria vel similia symptomata adiunguntur. Extensione phlegmonodea tactum non tolerante, summe dolorifica, cum pyrexia acuta, distinguitur ab ileo, dysenteria, colica, quarum species etiam plures inflammatoriae sunt, sed in quibus symptomata generi propria praedominantur. Ge. *Entzündung der Gedärme.* Ga. *Inflammation des boyaux.*

ENTEROCELE sive hernia intestinalis est intestinorum, praesertim ilei, per annulos musculorum abdominis dilatatos, ad inguina, vel scrotum prolapsus. Ab ἔντερον, *intestinum,* et κήλη, *tumor.* Nonnullis vocatur *oscheocele,* vel *hernia perfecta,* seu *scrotalis,* ut a *bubonocele,* quae imperfectior quasi hernia est, quoniam intestinum in inguine haeret, nec ad scrotum extenditur, distinguatur. In universum tamen omnem herniam intestinalem significat. Ge. *Ein Darmbruch.* Ga. *Descente, hernie.* A. *A rupture, where the intestines are fallen into the scrotum.* B. *Scheurzel, darmbreuk.*

ENTEROCYSTOCELE est ectopia herniosa vesicae urinariae una cum intestinis per annulos musculorum abdominalium prolapsae. [Ab ἔντερον, κύστις, *vesica,* et κήλη.] Ge. *Ein Blasen- und Darmbruch.* Ga. *Enterocystocéle.*

ENTEROEPIPLOCELE est species herniae, quando omentum et intestina simul in scrotum per dilatatum annulum abdominalem devolvuntur et prolabuntur. Ex ἔντερον, *intestinum,* ἐπίπλοον, *omentum,* et κήλη, *tumor.* Ge. *Netz- und Darmbruch.* Ga. *L'entero-epiplocele,* ou *descente des intestins* et *de l'epiploon.* A. *A rupture when the omentum* and *the intestines fall together into the scrotum.* B. *Net en darmbreuk.* [Galenus *def. med. XIX. p.* 448.) expressam a Blancardo definitionem habet. In libro *de tumoribus praet. nat. to. VII. p.* 729. hanc vocem damnat, quod nimium composita sit.

Quam largam reprehendendi materiem nunc Galenus inveniret, si inter vivos esset!]

ENTEROGASTROCELE est prolapsus intestinorum per hiatum quendam in musculis abdominalibus. Idem quod hernia abdominalis. [A Graeco ἔντερον, γαστὴρ, gen. γαστρὸς, *abdomen*, et κήλη.] Ga. *Ein Bauchbruch.* Ga. *Enterogastrocéle.*

ENTEROHYDROCELE est illa *hydroceles* species, quae cum hernia scrotali coniungitur, quam adesse colligimus, si, intestinis repositis, nihilominus in latere affecto tumor aliquis, vesicae aqua repletae ad tactum similis, circa testiculum remanet. [Ab ἔντερον, ὕδωρ, *aqua*, et κήλη.] Ge. *Darm- und Wasserbruch.*

ENTEROMEROCELE, idem quod hernia cruralis, vel femoralis, dum intestinum non per annulum musculi abdominis, sed altius paulo, scilicet sub ligamento Poupartii, prorumpit. [Ab ἔντερον, μηρὸς, *femur*, et κήλη.] Ge. *Ein Schenkelbruch.* Ga. *Enteromerocéle.*

ENTEROMPHALOS est *hernia umbilicalis*, cum intestina, ob peritonaeum hic facile dilatandum, in umbilico protuberant, quod neonatis ante umbilici consolidationem multum clamantibus, neque minus mulierculis gravidis interdum contingit, et post partum non raro remanet. Ex ἔντερον, *intestinum*, et ὄμφαλος, *umbilicus*. Idem quod *exomphalos*. [Galenus (*def. med. to. XIX. p.* 444. *exomphalum* ab *enteromphalo distinguit.* Illum enim dicit esse prominentiam umbilici, quae e diversis causis oboriatur: hunc autem intestini in umbilicum decursum.] Si vero omentum simul cum portione intestini exit, vocatur *enteroepiplomphalos.* Ge. *Nabelbruch.* Ga. *Hernie du nombril.* A. *A navel rupture.* B. *Navel-breuk.*

ENTERON est canalis longus, membranaceus, a ventriculo incipiens, atque inde alimenta recipiens et ulterius propellens, mesenterio, ne confundantur intestina, annexus, flexuris variis et in quovis fere corpore dissimilibus dotatus, ut eo plura vasa lactea admittant, eorumque angustia numero compensetur. Hunc vero canalem sex intestina constituunt, *duodenum, ieiunum, ileum, coecum,* cui adhaeret *appendicula vermiformis* ad finem clausa, quae a nonnullis pro coeco habetur, *colon* et *rectum.* Superiora tria *tenuia* dicuntur, in quibus chylus diluitur et attenuatur, ut vasorum lacteorum orificia subire possit. Rectius tamen hodie ieiunum et ileum iunctim *intestinum tenue* dicuntur, cum non nisi successive inter ea appareat differentia ratione transparentiae, valvularum conniventium, et numero vasorum lacteorum. Inferiora *crassa* appellantur, in quibus faeces alvinae asservantur, ne continuo deiicere cogamur. Tunicas habet quatuor: primo *communem*, quae a peritonaeo, seu a duplici membrana mesenterii secedente et intestina transcendente oritur: *mu-*

sculosam, quae constat ex fibris albicantibus, se contrahere valentibus, quarum exteriores longitudinales, tantum inveniuntur a parte mesenterio opposita; interiores orbiculares, quae totum intestinum ambiunt, et inserviunt contrahendo tubo intestinali: *nerveam*, seu tendineam, quae firmitatem intestinis largitur, et *internam*, quae etiam *rugosa* et *villosa* dicitur, quia a parte intestinorum cavum spectante villos habet pendulos, in quorum extremis osculis patentibus hiant venae meseraicae et vasa lactea. Quintam addidit tunicam *Ruyschius*, nimirum *cellulosam* inter tunicam communem et musculosam, sed haec inter singulas tunicas conspicua est, si infletur, easque invicem nectit. Intestinorum magnitudo, seu longitudo, ut plurimum sexies plus minus superat longitudinem hominis, cuius sunt. Vocantur item intestina, *ἐγκοίλια*, [minus recte. Poll. enim *onom. II.* 181. *τὰ ἐνιδρυμένα ταῖς πλευραῖς σπλάγχνα ἐγκοίλια καλεῖται.*] *ἔνδινα*, [Vox Homerica Iliad. *ρ'* vs. 530. ad q. l. Eustath. *τὰ κατὰ νηδὺν σπλάγχνα καὶ ἔνδινά φησιν ὁ ποιητής.*] *χορδαὶ Aureliano*, *ἔγκατα*. [Hom. Il. *η'*. vs. 212. Omnia, quae abdominis cavitate continentur, viscera, non intestina sola, id quod disertis verbis et Etym. M. p. 310. et Zonaras p. 603. adfirmant.] Ab *ἐντὸς*, *intus*. Ge. *Das Gedärm*. Ga. *Les boyaux*, *les intestins*. A. *The guts*, *intestines*. B. *De darmen*. — — Rectum intestinum. Ge. *Der After- oder Mastdarm*. Ga. *l'intestin rectum*, ou *droit*. A. *The strait gut*. B. *De regtedarm*.

ENTEROPERISTOLE est intestinorum compressio, constrictio, strangulatio, vel incarceratio, sive qua intra abdominis cavitatem per partium vicinarum tumores constringuntur, sive qua extra abdomen prolapsa per excrementorum accumulationem, flatuumque accessionem spasmum musculorum tumentia comprimuntur, unde, transitu contentorum denegato, vomitus excitatur, et excretio per alvum penitus prohibetur. [Ex *ἔντερον* et *περιστολὴ*, *compressio*, *coarctatio*.] Ge. *Einklemmung der Gedärme*.

ENTERORHAPHE sive **ENTERORHAPHIA** est operatio chirurgica, qua intestina vulnerata acu et filo consuuntur, sicque eorum consolidatio promovetur. [Ex *ἔντερον* et *ῥαφὴ*, *sutura*. De hac operatione conf. Adph. Iul. Ferd. Leiner in d. i. *Enteroraphiae historia*. Berol. 1830. 8.] Ge. *Darmnath*. Ga. *Entéroraphie*.

ENTEROSARCOCELE est tumor testis cum hernia intestinali scrotali coniunctus.

[**ENTEROSTENOSIS** est vitium organicum, cum intestina in aliqua longitudinis suae parte, sive parva, sive magna infra naturalem amplitudinem coangustata sunt. De ea scripsit disput. inaug. Ant. Heyne, Berol. 1826. 8.] A Gr. *ἔντερον*, *intestinum*, et *στένωσις*, *angustatio*.]

ENTEROTOMIA est operatio, qua in herniotomia, vel intestinis e vulnere abdominis progressis, gangraenosa eorum pars a sanis separatur. Ge. *Darmschnitt.*

[**ENTHLASIS** dicitur ea calvariae laesio, qua totum os perfractum a calvaria recessit et desedit. Galen. *de caus. morb. p.* 39. *to. VII.* θλάσμα et θλάσιν vocari illam contusi ossis conditionem, qua externa eius superficies continuitatem adhuc servat, etiamsi in profundo multae et exiles sint divisiones: ἔνθλασιν autem, cum contusi ossis fracturae accedit externae superficiei depressio. Sub hoc titulo scripsit Oberteuffer *d. d. enthlasi cranii sponte restituta.* Argent. 1771. 4. Ab ἐν et θλάω, *contundo.* Dicitur et *Esphlasis*, quod vide.]

[**ENTOPHYTA** sunt vegetabilia in organismis animalibus oriunda. Vide Heusinger *progr. de generat. mucor. in organ. anim.* Ien. 1821. 4. et *Erst. Bericht v. d. zootom. Anst. in Würzb.* 1826. 4. p. 29 ss. A ἐντὸς *intus*, et φύω, *nascor.*]

ENTRICHOMATA dicuntur tarsi, sive extremi palpebrarum ambitus, unde excrescunt cilia. [Ab ἐν et τρίχωμα, *pilus quivis corporis humani*, a τριχόω, *pilos induco.*]

ENTROPIUM est morbosa palpebrarum introrsum conversio, unde continua a ciliis oculi irritatio, lacrymarumque effluxus. [Ab ἐντρέπειν, *introrsum vertere.*] Ge. *Einwärtsdrehung der Augenlieder.* Ga. *Trichiase avec l'inversion des tarses.*

ENTYPOSIS est humeri acetabulum. [Unus Pollux *onom. II.* 137. hanc vocem servavit: ὅπου δὲ ἐνερείδεται τουτὶ τὸ ἄρθρον (humerus), ἐντύπωσις καλεῖται ἡ ὠμοκοτύλη.] Item articulatio humeri cum brachio, quae etiam dicitur ὠμοκοτύλη.

ENULA CAMPANA, vide *Helenium.*

ENURESIS est mictio involuntaria et inopportuna, quam nullus vesicae stimulus sollicitat, quaeque saepius insciis accidit. Differt a diabete, quod non maior sit urinae copia, nec diversus a sano color; a dysuria, quod sine ardore et stimulo fiat. Familiaris est infantibus, paralyticis, herniosis, gravidis, puerperis et calculosis. [Ex ἐν, et οὔρησις, *ipsa mingendi actio.* Ge. *Unwillkührlicher Harnabgang.*] Ga. *Incontinence d'urine.*

ENYPNION est insomnium. Ab ἐν, *in*, et ὕπνος, *somnus.* Ge. *Ein Traum.* Ga. *Un songe.* A. *A dream.* B. *Een droom.*

EPACMASTICA est febris continuo invalescens. Ab ἀκμάζω, *cresco*, et ἐπὶ, de cuius in compositione significatu vid. ἐπαφαίρεσις, *insuper, magis crescens.* Ge. *Ein steigendes Fieber.* B. *Een groeyende of toeneemende koorts.*

EPACME, i. q. *Anabasis.* Ab [ἀκμὴ, *cuiusque rei summum incrementum*, unde] ἐπακμάζω, *incresco.*

EPAGOGIUM est membri genitalis praeputium, et, ut *Gorraeo* placet, male affectum, quod nec reduci facile potest. Ab ἐπάγω, *adduco.* [Praeter Dioscorid. III. 25. p. 366. et IV. 154. p. 644. ed. Spreng. nullalibi repertum est. Quamobrem Marc. Vergilius ad priorem Dioscoridis locum de integritate vocis ἐπαγώγια dubitat, dissentiente Casp. Hofmanno *obs.* IV. c. 33. p. 178.] Ge. *Die Vorhaut.* Ga. *Le prépuce.* A. *The fore-skin, prepuce.* B. *De voorhuid.*

EPANADIPLOSIS seu **REDUPLICATIO**, vide *Anadiplosis.*

[**EPANASTEMA** (penultima longa) vocatur tuberculum, in coniunctiva oculi a dyscrasia humorum progenitum, et carcinomaticam oculi corruptionem minitans. Ab ἐπανίστημι, *surgere facio;* ἐπανίσταμαι, *intumesco,* unde ἐπανίστημα, *tumor.*]

EPAPHAERESIS est venae sectio iterata. [Ab ἀφαιρέω, *aufero,* et ἐπὶ, quae praepositio in compositione additionem significat; hinc ἐπαφαίρεσις, *ablatio repetita.* Galen. *de cur. rat. p. venaes.* c. 1. *to. XI. p.* 251.]

EPAR, vide *Hepar.*

EPARMATA sunt tumores glandularum parotidum pone aures. Ab ἐπαιρέω, *attollo,* eo quod aures hoc vitio eriguntur. *Galenus* tamen hoc sub nomine quaevis exanthemata elevata denotat.

EPHEBAEUM [graec. ἐφήβαιον] est locus ab hypogastrio ad pudendum usque, [qui pube obtegitur.] Dicitur quoque *sumen, pecten, pubes.* Ge. *Gegend über der Schaam.*

EPHEDRA est planta flores masculos a foemininis separatos ferens (Dioec. Monadelph.). Flos masculus amentaceus; foeminae racematim crescentes constant e squamis calycinis, incrassatis, succulentis, baccam divisam constituentibus, inter quas semina duo, ovato-acuta, hinc convexa, inde plana, a calyce undique tegente compressa. Caulis plures pedes altus, ramis geniculatis. Crescit in Galliae australis littoribus arenosis [Ephedra distachya.] Qualitas fructus acido-dulcis, seminum subadstringens est. Ge. *Meertraube, Seetraube mit doppelten Aehren, Meerträubel, Rossschwanz mit doppelten Kätzchen, Meerwegtritt, Meertritt.* Ga. *Grand raisin de mer, l'uvette.* A. *Great shrubby horse-tail.* B. *Europische peedruif.*

EPHELCIS est sanguinolentum illud et purulentum, quod in haemoptysi exspuitur. Item crusta ulceribus superinducta. Ex ἐπὶ, *supra,* et ἕλκος, *ulcus.* [Inter morbos in externa corporis superficie conspicuos a Poll. *onom.* IV. 190. refertur post ἀκάθαρτον ἕλκος, ἐσχάρα, ἐφελκίς. Inde recte a Blancardo de crusta, ulcus obtegente. Id quoque Galen. *meth. med.* 5. c. 12. confirmat, cum id, quod ex ulcere in su-

prema asperae arteriae parte tussiendo eiicitur, ἐφελκίδα vocari testatur.]

EPHELIS, sive **LENTIGO** est macula roscida, umbrina, glabra, ab insolatione ut plurimum excitata; [hinc partes obtectas raro afficiens.] Vere et aestate maxime increbescit, idque potissimum in iis, qui cutim rarissimam habent, verum circa hyemem rursus evanescit. Figura est magnitudine morsus pulicaris: maculae hae non raro totam faciem defoedant. In gravidis plerumque solitariae sunt, et frontem occupant, colorisque magis obscuri, ambitus maioris, hinc peculiarem speciem constituentes. Ex ἐπὶ, *propter*, et ἥλιος, *sol.* [Poll. *onom.* IV. 194. ἔφηλις, πάθος ἐν προσώπῳ, ὑποπέλιδνος ἐπιδρομὴ, ἀφανίζουσα τὸ κατὰ φύσιν χρῶμα. Cons. Foës. *oec. Hipp.*] Ge. *Sommerflecken, Sonnenflecken.* Ga. *Lentilles, rousseur, hale.* A. *Freckles, sun-burns.* B. *Sproeten, zommersproeten.*

EPHEMERA, sive **DIARIA** est febris continua, omnium levissima inter continuas, quae ultra diem non extenditur, et plerumque a perspiratione, per susceptum frigus prohibita, aut alio leviori vitio diaetae, ortum habet. Si diem excedat, *synochus simplex* appellatur. Ex ἐπὶ, [temporis durationem uti in illis locutionibus ἐπὶ χρόνον, *aliquamdiu*, ἐφ᾽ ἡμέραν, *in diem*, ita quoque in compositis vocibus indicat, v. c. ἐφήμερα ζῶα, animalcula, non nisi unum diem viventia, πυρετὸς ἐφήμερος, febris intra unius diei spatium conclusa.] et ἡμέρα, *dies.* Ge. *Das eintägige Fieber.* Ga. *Fièvre d'un jour, fièvre éphemère.* A. *An ephemera.* B. *Een eendaagse koorts.*

EPHEMERUM est planta venenata, quae sic appellatur, quod eodem, quo assumta est, die interimat, vel quod, quo die nascatur, eodem intereat. Ex ἐπὶ et ἡμέρα, [vid. paulo ante notata.]. Sed et aliae plantae non venenatae sic dicuntur, quoniam flos earum confestim marcescit, nec longius uno alterove die commoratur. Hinc plures species diversorum generum saepe *ephemeri* nomine indicantur. Plerumque vero ephemerum *Tournefortii* intelligitur, quod est *Tradescantia Linn.* (Hexandr. Monogyn.) cuius involucrum spathaceum, perianthium triphyllum, corolla tripetala patens, capsula ovata, calyce tecta trivalvis, trilocularis, polysperma. [Memorat ἐφήμερον Diosc. 4, 85. quam plantam Ill. Sprengel. *Gesch. d. Bot.* I. p. 145. cum dubitationis signo *Convallariam verticillatam* esse putat. Idem observat, Theophrastum atque Nicandrum sub *Ephemeri* nomine plane aliam plantam, *Colchicum auctumnale*, intelligere, de qua re Galenus (*de rem. simpl. fac.* l. 6. p. 84.) rationem reddat, cum primo ἐφήμερον δηλητήριον κολχικὸν nominet, dein aliud ἐφήμερον adducat, quod ἴρις ἀγρία quoque nuncupetur.]

EPHIALTES, s. **EPIALTES**, i. q. *incubus.* [Eustath.

in Hom. p. 561. hoc inter utramque vocem discrimen intercedere statuit, quod ἐπιάλτην daemonem quendam denotet, ἐφιάλτην autem viri nomen sit. Has grammaticorum minutias non moror. Nunc sub hoc nomine morbus intelligitur, qui ubi dormientes subito opprimit, sensum eundem excitat, qui a pectore, gravi pondere constricto, oriri solet, anxietatem summam efficit, et quominus aegroti clamare possint, impedit. Ab ἐπιάλλομαι, *insilio.*]

EPHIDROSIS est sudoris proventus, vel in superioribus corporis partibus, vel in toto corpore. [Quid Blancardus cum proventu sudoris in superioribus partibus voluerit, qui voce ἐφιδρώσεος debeat indicari, non video, nisi a praepositione ἐπὶ, quam *supra* vertit, male deceptus fuerit. Apud Hippocr. quidem saepe, teste Foësii *oecon.*, ἐφίδρωσις occurrit, sed nunquam simpliciter de sudatione *superiorum* partium, sed semper additis aut τῶν ἄνω, aut περὶ μέτωπον, κληΐδας, κεφαλὴν etc. Ἐφιδρόω, unde ἐφίδρωσις descendit, est *insudo.* Pt. Frank *epit.* 5, 1. p. 26. ephidrosin definit per auctam secretionem cutaneam cum virium iactura nunc, ut sub crisi, imminuta, nunc adaucta.] Ab ἐπὶ, *supra,* et ἱδρὼς, *sudor.*

EPHIPPIUM, sive **SELLA EQUINA**, seu **TURCICA** est pars ossis sphenoidis, in cranio intus conspicua, excavata cum quatuor eminentiis, quae processus clinoïdei dicuntur, sellae in modum, cui glandula pituitaria insidet. Ex ἐπὶ, *supra*, et ἵππος, *equus.* Ge. *Das Sattelbein.* Ga. *Selle sphenoidale, selle de Turquie, fosse pituitaire.* A. *A bone of the os sphenoide like to a sadls.* B. *Het zadel been.*

EPIALA, sive **QUERCERA** est febris continua, et maligna, in qua calor et frigus simul percipiuntur eodem tempore. [Distinctius adhuc Galen. *de differ. febr.* 2. c. 6. vol. 7. p. 347. ed. Lips.] Plurimae quidem febres incipiunt cum frigore, quod in calorem terminatur, sed haec febris id proprium habet, quod simul et calor et frigus adsint, et invicem pugnare videantur, unde forte a strictura solidorum et dissolutione fluidorum ortum habet. Ab ἤπιον, *mite,* et ἀλεάζω, *caleo.* [Paul. Aeg. 2. c. 25. aliam adfert etymologiam, aut ab ἤπιος et ἅλς, *mare,* ut significet febrem, quae uti mare tranquillum nihil habeat, quod metum et periculum adferat, irritata autem maxime metuenda sit, aut παρὰ τὸ ἠπίως ἀλεαίνειν, ὅπερ ἐστι θερμαίνειν.] Ge. *Ein hitziges Frostfieber.* B. *Een heetkoude koorts.*

EPIBOLE, i. q. *incubus.* Ab ἐπιβολὴ, *iniectio, impositio.*

EPICARPIUM est medicamentum externum, emplastri, vel cataplasmatis instar, quod pulsibus, seu carpis manuum, febribus intermittentibus depellendis, vel in convulsionibus, vel in summa debilitate, applicatur. Ex ἐπὶ, *super,* et καρ-

πός, carpus. Ge. *Pulspflaster, Pulsarznei.* Ga. *Epicarpes, remèdes qu'on applique aux pouls.* A. *A wrist plaister.* B. *Pols-pleister.* [*Epicarpius* flos botanicis idem est, qui alias *superus* vocatur.]

EPICAUMA est ulceratio crustosa oculorum cum nigredine obtingens. [Ex male intellecto Galeni (defin. med. p. 434. to. XIX.) loco male deducta definitio. Huic enim *ἐπίκαυμα ἕλκωσις ἐσχαρώδης κατὰ τὸ μέλαν ἐπιγενομένη καὶ μὴ μένουσα· Τὸ μέλαν* autem regionem oculi indicat, quae nigrum colorem prae se fert. Id enim e proxime sequentibus patet, ubi *βόθριον* definitur per *κοῖλον ἕλκος — ἐπὶ τοῦ μέλανος.* Vid. et Sprengel. index I. in Diosc. Vol. II. p. 681.] Ex *ἐπὶ, supra,* et *καίω, uro.* Idem quod *Encauma.*

EPICERASTICA sunt medicamenta plerumque externa, quae humores acres obtundunt et temperant, et incommodi sensationem, inde oriundam, mitigant. Ex *ἐπὶ, supra,* et *κεράννυμι, tempero.* Ge. *Mildernde Mittel.* Ga. *Remèdes epicérastiques.*

EPICHEIRESIS, idem quod *Encheiresis.* Ab *ἐπιχειρέω, manum adhibeo.*

[**EPICHORION** idem, quod membrana caduca s. decidua. A Graec. *ἐπὶ,* quae praepositio in compositione superficiem denotat, et *χόριον,* i. e. *secundinarum membrana externa.* Hoc nomen a Chaussierio datum est ovi humani tunicae externae, quam Gu. Hunterus membranam deciduam, alii aliter vocaverunt. Sic Hallerus ipsi chorii tomentosi, Osiander membranae cribrosae, Meckel membranae ovi maternae, Burdachius membranae ovulo quasi nidulum praebentis nomen dedit. Vide *Encyclop. d. med. Wissensch.* IV. p. 3.]

[**EPICHROSIS** est macula superficiei corporis affricata. Occurrit vox non nisi semel in Theophr. *de caus. plant.* II. 5. 4. Mason Good hoc nomine maculas insignivit; quae in cute sine manifesta affectione morbosa comparent. Ab *ἐπιχρόω, superficiem colore induco.* A. *Bye-balled skin.* Ge. *Buntscheckige Haut.*]

EPICOLICAE REGIONES, s. **LATERALES** eae sunt, quas *Laurentius lumbares,* et *Bartholinus,* ex *Aristotele, λαγῶνας* nominat, quasi diceres *libidinis partes.* Sed a *Glissonio epicolica* dicitur ea pars, quae coli intestini partibus incumbit, unde denominationem accepit. Ge. *Die Gegend um den Grimmdarm.* Ga. *Région epicolique.*

EPICOPHOSIS, i. q. *cophosis.*

EPICRANIUM est tenue involucrum musculosum, quo caput tectum est. Aliis musculus *occipitio-frontalis* dicitur. Rectius hoc nomine aponeurosis musculi frontalis et occipitalis coniuncta, et cranium tegens denotatur, quae sic a *pericranio* distinguitur. Nonnulli *epicraniam membranam* nomi-

nant. [Ab ἐπὶ, *supra*, et κρανίον, *calvaria*.] A. *The scalp.* Ga. *La galotte.* Ge. *Die Schädelhaube, Sehnenhaube.*

EPICRASIS evacuatio quaedam est per vices instituta, vel etiam alterantium et evacuantium prudens coniunctio. [Gorraeus e Galeno (meth. med. XII. c. 8. to. X. p. 862.) probavit, epicrasin quoque sine evacuatione contingere posse, cum vitiati humores aptis medicamentis, aut meliore victus ratione emendantur.] Ab ἐπικεράννυμι, *attempero.* Ge. *Allmählige Abführung.* A. *A critical evacuation of bad humours.*

EPICRISIS est morbi diiudicatio, vel in genere applicatio principiorum nobis cognitorum ad ea, quae observamus, qua horum originem, effectus et eventum explicamus. Ab ἐπικρίνω, *iudico.*

EPICRUSIS est levibus ferulis partium mollium percussio, ad tumores et ruborem usque, qualis Iaponensibus familiaris est. [Describit hanc curandi rationem Galen. *de med. meth. XIV. c.* 16. *p.* 998. *to. X.*] Ab ἐπικρούω, *percutio.*

EPICYEMA est superfoetatio, sive superimpraegnatio, cum mulier iam impraegnata alio post tempus impraegnatur foetu. Unde differt a gemellis, quod hi contemporanei, vel simul concepti sunt, illi vero observati sunt aliquot mensium differentiam habuisse, nec quoque eodem tempore uterque ex utero prodit, sed distantia mensium aliquot interdum intercedit. Hoc tamen rarissime, si unquam, in utero inprimis simplici, contingit. [Vere autem superfoetationem in feminis locum habere, id quod Blancardus in dubitationem vocavit, probant exempla, ab Adph. Henke (*Lehrb. d. ger. Med. Sechste Aufl.* Berl. 1829. §. 195—200.) collecta, qui et ipse duplici in casu superfoetationi factae fidem denegari haud posse statuit.] Ab ἐπὶ, *super*, et κυέομαι, *gravida reddor.* Ge. *Eine Ueberschwängerung.* Ga. *A superfétation.* B. *Een dubbelde verzwangering, overbevrugting.*

EPIDEMIUS est morbus communis, a causa communi invectus, non tamen patrius et familiaris, sed potius externus et adventitius et vario tempore nunc in una, nunc in pluribus regionibus, multos simul invadens: ut pestis, dysenteria, febres malignae, etc. Causa videtur haerere in aëre, victu et dispositione corporis, quibus in certum statum redactis, semina morbi adolescere posse videntur, et vim exercere in corpus animalis ita dispositi; cum vero causa tam communis sit, seminium primum in aëre generatum et allatum fuisse verosimile est. Ex ἐπὶ, *supra*, et δῆμος, *populus.* Ge. *Eine herrschende Seuche. Epidemische Krankheit.* Ga. *Maladie epidemique.* A. *An epidemic disease.* B. *Eene doorgaans in zwang gaande ziekte.*

[**EPIDENDRON VANILLA** Linn. Cons. *Vanilla aromatica.*]

EPIDERMIS est membrana tenuis, sicca, utcunque alba, pellucida, flexilis, in quavis parte satis homogenea, nec tamen in omnibus locis aeque crassa, crassior in manibus, quam per reliquum corporis ambitum, crassissima vero in plantis pedum, totam cutim, interiecto corpore reticulari, arcte ambiens, reliquis corporis integumentis superincumbens, minima vi facile solvenda, integre a subiacentibus separabilis; in plurimas lamellas divisibilis, vasis constans nullis, quae ulla arte visibilia reddi queunt, nullo sensu praedita, tota squamosa, squamis adeo parvis, ut incredibile, ad succumbentium figuras se accommodans, in sulcos areasque exsculpta, quae ad apices digitorum spirales, maxime spectabiles. In medio horum sulcorum tuto condita haerent vasa sudorifera, in utroque autem sulci latere parallela priori series papillarum nervearum: unde liquet vasa sudoris, vasa exhalantia, papillas tactus, hoc tenui, nec impediente sensum, nec increscente, munimento defendi. Videatur *Cuticula.* Ex ἐπὶ, *supra,* et δέρμα, *cutis,* hinc vi originis laminam supra cutem extensam significat. Ge. *Das Oberhäutchen.* Ga. *l'epiderme*, ou *la surpeau.* A. *The scarf-skin.* B. *Opperhuid.*

[**EPIDERRHIS** vocatur caruncula, in commissura superiore labiorum vulvae internorum sita, e duobus corporibus cavernosis constans, quae ab oestro venereo intumescunt. Pollux *onom. II.* 174. inter synonyma clitoridis affert μύρτον, ἢ ἐπιδέῤῥιδα. Cel. Kraus (*Etym. med. Lex. p.* 330.) putat, hanc denominationem praeputio clitoridis magis, quam clitoridi ipsi convenire. Quamquam autem Pollux disertis verbis ἐπιδέῤῥιδα synonymum τοῦ σκαίροντος σαρκίου esse contendit, tamen ob minus accuratam anatomes scientiam potest is partem clitoridis, praeputium, pro tota clitoride sumsisse.]

EPIDESIS, seu **DELIGATIO** est ligamenti iniectio, ad cruoris fluxum sistendum. [Blancardus et qui eum sequitur, Kraus errant, cum deligationem hanc soli sanguinis fluxui sistendo accommodatam fuisse contendunt. Nam Galenus (*in introd.* s. *medico to.* XIV. p. 793. *comm. in Hipp. de med. officin.* III. p. 817, 820 etc. to. XVIII. p. 2.) saepius hac voce sensu *deligationis* in universum, v. c. ossium fractorum in situ recto retinendorum, usus est.] Ex ἐπὶ, *super*, et δέω, *vincio.*

[**EPIDESMIS** est fascia ea, quae apparatum deligatorium, ipsi parti affectae applicatum, vel firmat, vel obtegit tantum. Occurrit vox in Cassii *quaest. nat.* 59. Opponitur *hypodesmidi*, quam vocem vide infra. Ge. *Oberbinde.* Cons. Benedict *Lehre von Verbänd.* p. 16.]

EPIDESMUS est fasciarum superligatio. Ab ἐπιδέω, *obligo.* [De voce ἐπίδεσμος, ab atticis scriptoribus non adhibita, egerunt et Bernard. ad *Theoph. Nonni epit.* to. I. p.

101. et Lobeck ad *Phryn. p.* 292.] Ge. *Ein Band über dem andern.* Ga. *Bandage.* B. *Boven-zwagtel.*

EPIDIDYMIS, sive **PARASTATA**, latine *supergeminalis*, est vas tortuosum et variis flexibus velut varicosum corpus, quod testium dorso affixum est, idemque constituens. Maiori suo globo, seu capite, epididymis testi annectitur, eo praecipue loco, ubi vasa spermatica se in testes insinuant; exterius gibba est, quodammodo teres, latior nonnihil, quam crassa, et qua parte testem respicit, concava. Constat ex uno vase, seu ductu, ex teste continuato, iuxta nonnullos, si evolvatur, longitudinem quinque ulnarum facile excedente, infinitis autem gyris, celluloso nexu collectis, in se ipsum replicato; extremitate superiori, quae cauda dicitur, vasi deferenti coniungitur. Semen ex testibus recipit, ulterius perficit, et ad vas deferens transmittit. Ex ἐπὶ, *supra*, et δίδυμος, *testiculus.* [Singulari enim numero ὁ δίδυμος pro testiculo quoque adhibetur a Galeno (*de usu part. XIV. c.* 416. *p.* 209. *to. IV.*). Ge. *Die Oberhoden, Nebenhoden.* Ga. A. *Epididyme.* B. *De opper-klootjes, bybell.*

[**EPIDIDYMITIS** est inflammatio sive intumescentia inflammatoria epididymidis.]

[**EPIDOSIS**, secundum Sagarum, est appendicum mollium incrementum inconsuetum, sanum, v. c. membri virilis, auricularum, nympharum etc. nimia longitudo. A graeco ἐπίδοσις, *incrementum.*]

EPIDROME, est idem quod *congestio.*

[**EPIFRONTALIA** medicamenta sunt, quae fronti applicantur. Cum *epifrontale* sit hybrida vox damnanda.]

EPIGASTRIUM est anterior pars infimi ventris, quae a costis spuriis ad pubem usque protenditur, cuius pars lateralis utrinque *hypochondrium*; media *regio umbilicalis*; inferior vero *hypogastrium* vocatur. Exactius vero *epigastrium*, seu *regio epigastrica*, dicitur regio illa media, quae inter scrobiculum cordis et regionem umbilicalem interiacet, cui a lateribus hypochondria adiacent. Ex ἐπὶ, *super*, et γαστὴρ, *venter.* Ge. *Der Ober-Schmeerbauch.* Ga. *l'epigastre, la region epigastrique.* A. *The upper part of the belly.* B. *Middel boven-buik.*

EPIGASTRICA VASA sunt arteriae et venae, utrinque una, ex arteria iliaca externa iuxta ligamentum Fallopii ortae, et pluribus ramis sub musculo recto abdominis utrinque adscendentes et cum vasis mammariis internis communicantes, qua communicatione plures ad explicandum uteri et mammarum in negotio menstruo et graviditate consensum usi sunt, cum tamen plures et aliis in locis corporis huiusmodi vasorum coniunctiones deprehendantur.

EPIGENIMA, [rectius **EPIGENEMA** (ἐπιγένημα)] **EPIGENOMENON**, **SYMBEBICOS** vocatur id, quod morbo

cuidam supervenit, neque tamen ab ipso morbo, aut causa morbi, sed ab alia origine, pendet; ut si febri vulnus, aut ictero luxatio, vel ex refrigerio tormina superveniunt. Ab ἐπὶ, *supra*, et γίνομαι, *fio*, *nascor*.

EPIGENESIS, i. q. *epigenema*. [Formationem novi corporis organici e duplicis seminis, masculini et feminini, commixtione *epigenesin* vocant, illamque generationis theoriam, quae ut originem novi organismi explicare possit, ad epigenesin recurrit, *theoriam epigeneseos* nuncupant, quae uti est antiquissima, ita et nostro adhuc aevo, licet vario modo immutata, inter physiologos viget. Cons. Cph. Pol. Schneegass *üb. die Erzeugung. Ien. u. Leipz.* 1802. 8.]

EPIGLOSSUM est *Laurus Alexandrina*. Sic dicitur, quod supra eius folium aliud foliolum instar linguae habeat. Ex ἐπὶ, *supra*, et γλῶσσα, *lingua*.

EPIGLOTTIS sive **EPIGLOTTALIS** [haud opus est hoc adiectivo, cum epiglottis iam per se sit cartilago epiglottica] est cartilago membrana mucosa tecta, lingulae forma, valde mobilis, nullibi, nisi sua basi, inferiori et posteriori parti linguae adhaerens, concava quadantenus, qua parte laryngem respicit, sed qua palatum et linguam, convexa. *Glottidis*, sive rimulae, operimentum est, cum cibi et potus deglutiuntur, ne quid incidat in eam. Graece χόνδρος *Poll.* Ex ἐπὶ, *supra*, γλωσσὶς s. γλωττὶς, *rima laryngis*. Ge. *Der Kehldeckel.* Ga. *L'epiglotte.* A. *The epiglottis.* B. *Strotlap, strot-tongsken.*

EPIGONATIS est *mola*, seu *patella*, vel potius tuberculum illud acutum in genu, quod a patella formatur. Ex ἐπὶ, *supra*, γόνυ, *genu*. [Occurrit ἐπιγονατὶς apud Galen. *d. comp. med. sec. gen. I. c.* 4. *p.* 390. *to. XIII.* Ruf. Ephes. *de part. c. h. p.* 33. τὸ ὀστοῦν τὸ ἐπὶ τῷ γόνατι ἐπιγονατίς, et *p.* 52. οἱ πρὸς τοῖς γόνασι μύες, ἐπιγουνίδες, τὰ δὲ ὀστὰ ἐπιγονατίδες. Accuratius describit hocce os Oribasius in *anat. e Gal. p.* 166. notatque, illud a nonnullis μύλην, *molam*, vocari.]

EPILEPSIA sive **MORBUS CADUCUS**, a casu, quia aegri derepente in terram prosternuntur: vel *comitialis*, quod eo laborantibus non licebat comitiis Romanorum interesse: vel *herculeus*, quia difficulter curationem admittit. Item *lunaticus*, sive σεληνιακὸς, quod ad lunae cursum paroxysmus, ut veteres credebant, eveniat. *Lues* quoque *sontica, deifica, morbus sacer* etc. appellatur. Est genus morbi spasmodici clonici chronici intermittentis, cuius accessus subita interceptione sensuum, variorum musculorum agitatione et dyspnoea notantur, seu est interpolata totius corporis convulsio, omnes actiones totius corporis laedens. Adsunt subitus prolapsus, saepe cum clamore, si aeger steterit, motus convulsivi totius fere corporis, membra huc illuc proiiciun-

tur, et praecipue pedes, quibus aeger obvia quaevis pulsat, oculi circumvolvuntur, abolitio sensus et memoriae, stridor dentium, saepe etiam capitis concussio, et ad terram allisio, saepe pollicum contractio, spuma circa os, effluxus seminis, stercoris, urinae, respiratio frequens et inaequalis, sonitus incongruus: quibus omnibus symptomatibus remittentibus, aegri tanquam sopore oppressi iacent; ad se redeuntes nihil horum sciunt, sed tantum de torpore, capitis quadam gravedine, et artuum lassitudine conqueruntur. Haec phaenomena tamen nonnihil variant, iuxta gradus violentiae morbi. In universali omnia haec fere sunt, non item in mitiori, vel in *epilepsia* puerorum, quae in dentitione, febri etc. evenit. Est porro epilepsia vel vaga, vel periodica, seu certis temporibus rediens; haereditaria, vel contingens; recens, vel inveterata; idiopathica, quae in cranio originem habet, vel sympathica, a vitio quodam in ventriculo, aliisque partibus, quae consensum cum cerebro habent. *Epilepsia* distinguitur ab *eclampsia* ex eo, quod morbus sit chronicus, a *tetano*, quod sit spasmus clonicus et chronicus cum sensuum feriatione; a *catocho*, quod partes agitentur, et respiratio in paroxysmo sit frequens, interturbata, saepe stertorosa; ab *apoplexia epileptica* ex eo, quod periodice recurrat; ab *hysteria* per animae extra paroxysmum habitualem securitatem, cum sint in hysteria meticulositas, in paroxysmo strangulatio, globus abdominis, aliaeque differentiae etc. Ab *ἐπιλαμβάνω*, *invado*, *prehendo*. Conf. *Eclampsia*. Ge. *Die fallende Sucht*. Ge. *Epilepsie*, *haut mal*, *mal caduc*. A. *The falling sickness*, *epilepsy*. B. *Vallende ziekte*, *sint Jans euvel*.

EPILEPSIA INTESTINALIS nihil aliud est, quam convulsio, quae a rebus intestina irritantibus oritur, quod infantibus saepe evenit.

EPILEPSIA PUERORUM, vide *Eclampsia*.

EPILEPTICA sunt medicamenta adversus epilepsiam.

EPILOGISMUS est medicorum suffragium. [Empiricis vocabatur illa methodus, qua abditas causas morborum occasionales ex anamnesticis aliisque signis cognoscere studebant. Eius inventor Menodotus circa ann. a Ch. n. 240. claruit.] Ab *ἐπιλογίζω*, *post deliberationem concludo*.

EPIMEDIUM, *vindicta* Romanis. Est planta, (Tetrandr. Monogyn.) quae habet folia hederacea, ampla, acuta, lata, viridia, satis dura, in margine dentata, terna iuncta pediculis tenuibus et rotundis. Intra haec assurgit caulis pedem circiter altus, qui habet flores parvos, pulchros, coloris variegati, cruciformes, quatuor scilicet petalis tubulatis constantes, nectaria quatuor, cyathiformia, fundo obtuso magnitudine petalorum, petalis incumbentia, margine oris affixa receptaculo, ex quorum calyce tetraphyllo surgit pistillum,

quod deinde abit in fructum, seu siliquam unicapsularem, bivalvem et seminibus foetam fere rotundis. Radix in multos ramos divisa, in inferiori parte fibrosa. Crescit in Alpibus. [Hinc nomen sumit specificum: *E. alpinum.*] Ge. *Bischofshut, Sockenblume.* Ga. *Epimède, chapeau d'eveque.* A. *Barrenwort.* B. *Muiltjes bloem.*

EPIMELIS dicitur *Mespilus.* Sic vocatur, quod iuxta malos nascatur. Ex ἐπὶ, *ad, iuxta,* et μῆλον, *malus.*

EPINYCTIDES sunt pustulae humorem emanantes, noctu praesertim saevientes et cruciantes, sublivido colore, vel subnigro, vel albo. In ambitu illorum vehemens inflammatio est, et si aperiantur, sanies effluit, et interius exulceratae reperiuntur. Ab ἐπὶ, *supra,* νὺξ, *nox.* Ga. *Nachtblattern.* Ga. *Epinyctides.* A. *Night swellings.* B. *Nagtgezwellen.*

[**EPIONE**, a Graeco ἤπιος, *benignus*, dicta fuit Aesculapii uxor, teste Pausania *libr. II. c.* 29., de qua Valckenar. in *Diatrib. p.* 290. conferendus est, a Dutrocheto autem illa membrana, quae, a plastica lympha formata, interiorem membranae deciduae s. chorii tomentosi superficiem investit, et ab illo in animalibus carnivoris solummodo reperta fuit, *epione* appellata est. Desormeaux autem illam nec humano foetui deesse putavit, quippe quae nihil aliud sit, quam membrana ab Osiandero *mucosa* dicta. Cons. *Encycl. der med. Wissensch. IV. p.* 5.]

EPIPAROXYSMUS est, quando aegri plures febrium exacerbationes, quam solent, patiuntur, quod in febribus inordinatis contingit. Ab ἐπιπαροξύνω, *iterum exacerbo.*

EPIPHAENOMENA vel **EPIGENOMENA** sunt signa, quae ab initio morborum non apparent, sed iis postea superveniunt. Ab ἐπιφαίνω, *insuper appareo.*

EPIPHORA est impetus quidam, ut dicitur, humorum, sive sanguinis, sive alterius humoris, inflammatorius, in totum corpus, vel in aliquam partem. Per impetum intelligenda potius est humorum quaedam subsistentia, in qua alii humores, ab arteriis affluentes, morantesque, incalescunt et phlogosin constituunt. — Ita quoque vocatur inflammatio proprie oculorum, cum salsi et acris laticis fluxu, pruritu et dolore palpebrarum, tumore circa tarsos, lucis intolerantia, rubedine interioris oculi, impossibilitate palpebras diducendi, et saepe cum maculis inde in cornea orientibus coniuncta. Aliis *Epiphora* idem est ac oculus lacrymans, [quem Angli *watery eye* appellant,] dum scilicet ob ductus lacrymales obstructos lacrymae non in nares influunt, sed perpetuo supra genas destillant. Ab ἐπιφέρω, *infero.* Ge. *Entzündung der Augen, Thränenauge.* Ga. *Epiphore, larmoyement.* A. *An inflammation of the eyes.* B. *Oog-ontsteeking.*

EPIPHYLLOSPERMAE seu *dorsiferae*, sunt plantae,

(Cryptogam.) quae partes fructificationis et semina in dorso foliorum ferunt, ut filices, asplenia etc. Ex ἐπὶ, *supra*, φύλλον, *folium*, et σπέρμα, *semen*.

EPIPHYSIS seu **APPENDIX** est os parvum maiori ossi adnatum in corporibus nondum incrementum suum adeptis, per contiguitatem simplicem et immediatam, quamvis non adeo plana superficie, sed nonnihil mutuo capitum sinuumque ingressu instar ginglymi, licet absque motu. Epiphyses accrescunt duobus diversis locis, vel ossium extremitatibus, vel ipsorum lateribus, ut in femore, ubi duae epiphyses sunt *trochanteres* dictae. Non tantum iunguntur cum aliis ossibus per indentationem, sed etiam ope cartilaginis, quae sensim indurescit, et in adultis nimia compressione ossescit ita, ut tota iunctura dispareat in his, et tunc epiphyses plerumque degenerant in apophyses. Usus eorum varii ab auctoribus recensentur, suntque ii, qui apophysium, ut nempe in ossibus medullosis nimis facilem medullae transsudationem impediant; motum articulorum amplitudine sua tutiorem reddant; cellulis suis ad levitatem ossium conferant; prominentiis suis circa tendines vim musculorum augeant; musculis locum insertionis ampliorem praebeant; et articulorum ligamentis firmiorem largiantur cohaesionem. Inprimis autem foetubus inserviunt, ut corpora melius in utero complicari et in angusto spatio contineri, eorum ossa in incremento corporis commodius elongari, et cuicunque iniuriae externae melius cedere possint. Ab ἐπιφύω, *accresco*. Ge. *Ansatz eines Beins*. Ga. A. *A epiphyse*. B. *Een aangewassen been*.

[**EPIPHYTA** sunt vegetationes in corporibus animalibus generata. Cons. supra *Entophyta*. A Gr. ἐπὶ, *in*, et φύω, *cresco*.]

EPIPLASMA in genere idem quod *cataplasma*. Sed in specie dicitur de farina triticea in hydrelaeo cocta et vulneribus imposita [auctore Galeno (*de comp. med. s. gen. II. c.* 1. *p.* 564. *to. XIII.*), in quo loco vitiose legitur ἔμπασμα. Ab ἐπὶ et πλάττω, *illino*.].

EPIPLEGIA, vide *Hemiplegia*.

EPIPLEROSIS est vasorum a nimia copia humorum distensio atque repletio. [Ab ἐπὶ et πληρόω, *impleo*.] Ge. *Anfüllung der Gefässe*. Ga. *Epiplérose*.

EPIPLOCELE est omenti per annulos inguinales, arcus crurales, in umbilici annulo, trans vaginae parietes, vel abdominis musculos elapsi hernia, quae cognoscitur ex protuberantia ad varias abdominis sedes modo dictas observanda, lente saepius exoriente, tardius crescente, aegro ne quidem animadvertente, sponte per solum situm congruum nunquam, per pressionem sub congrua corporis positura factam, etiam initio non penitus regrediente, nisi exigua sit, difficile, aut partim tantum, si maior; conatibus sub mutato corporis situ

editis ad pristinum statum revocanda, aegre, cum regressa est, continenda, molli, inaequali, rugosa, membranas crassas sub digitis volubiles ad tactum referente, impressionis digito factae tenaci, subcomplanata, a pressione, contrectatione, restitutione non obmurmurante, a spiritu retento et sub alvi deponendae conatibus non multum intumescente, dolorem, renitentiam, molestiam minorem, quam enterocele, prae se ferente, decubitum corpore extenso, incessum trunco erecto difficilem, anxiosum, impossibilem, ita saepe inducente, ut ad solandos dolores colicos, ad effugiendas tractiones molestas, singultum, vomitum, corpore incurvato incedere, ac iacere non raro cogatur aeger epiplocele completa laborans; tandem symptomatis tum acutis, tum chronicis variis ex compositione et complicatione ortum ducentibus stipata. *Sauv.* Ex *ἐπίπλοον, omentum,* et *κήλη, tumor.* Ge. *Netzbruch.* Ga. *Epiplocele, ou hernie de l'omentum.* A. *A rupture where the omentum falls in the scrotum.* B. *Een netbreuk.*

EPIPLOCOMISTAE sunt homines obesi et ventre tumidi, quibus est pingue et magnae molis omentum. Ab *ἐπίπλοον, omentum,* et *κομίζω, gero, fero.* [Adhibetur vox a Galeno (*de anat. admin. VI. c.* 5. *p.* 556. *to. II.*] Ge. *Ein Dickbauch.* Ga. *Ventru.* A. *Fat* sive *dig-bellied.* B. *Dikke buik.*

EPIPLOITIS est inflammatio omenti, quae omnium facillime ob pinguedinem omenti in suppurationem abit. [Bis observata a Sagaro: Febris erat mitis amphimerina, virium non adeo magna prostratio, lingua alba tumidula, obstipatio alvi non pertinax, dolor obtusus infra peritonaeum, attactu non nihil acutior redditus, tumor omenti, respiratio suspiriosa, pulsus durus, celeritate et frequentia sua a naturali aut nihil, aut parum aberrans, sitis, ciborum appetitus, et somnus mediocria.] Ge. *Entzündung des Netzes.* Ga. *Epiploitie.*

EPIPLOOMPHALUM est hernia omenti umbilicalis, quando ab omento tumido et prolapso dilatatum peritonaeum ex abdomine in umbilico nimis protuberat. [Cum ab *ἐπίπλοον, omentum,* et *ὄμφαλος, umbilicus,* descendat nomen, debet nequaquam *epiplomphalum* scribi: nam tunc ab *ἔπιπλον, supellex,* descenderet. Neque Kraus. *l. c.* recte vulgarem scribendi rationem ex Galeni *defin. med. to. XIX. p.* 444. tuitus est, qui eius sententiae maxime adversatur. Neutro genere *τὸ ἐπιπλοόμφαλον* morbum, masculino autem genere adhibita vox hominem denotat, illo morbo laborantem.] Ge. *Nabelbruch des Netzes.* Ga. *Epiplomphale.* A. *The navel-rupture.* B. *Navel-breuk.*

EPIPLOON, OMENTUM seu **RETICULUM** est operimentum membranaceum, situm in superiori abdominis parte, et sub peritonaeo proxime intestinis superstratum, eorumque

convolutionibus aliquo modo insinuatum. Originem a ventriculi fundo, et intestini coli transversi dorso ducit, quibus adhaeret, nempe a peritonaei duplicatura; inferne est liberum, magis, vel minus, ad inguina protensum. Hoc vulgo *omentum maius*, seu *gastrocolicum* est. Similis vero productio, a ventriculi curvatura minore ad hepatis concavam superficiem expansa *omentum minus*, seu *hepaticogastricum* vocatur. Pone illud inter hepar dexterrimum et hepatica vasa, portarum venam, ductus bilarios et arteriam vicinumque duodenum ostium naturale est, quo flatus intra omenti laminas recipitur et saccum format. Ab inventore *foramen Winslovii* nonnullis dicitur. Est autem membrana ex meris cellulis composita, hinc figura est instar retis, seu aucupis marsupii; nec tamen instar retis perforata, sed incaute tractando facile laceratur. Plurimis vasis sanguineis, ductibus et folliculis adiposis abundat. Usus est intestina et ventriculum pinguedine sua instar pulvinaris fovere, et pinguedinem recipere, quae calore, motu, attritu perpetuo in loculis hisce oleosis mirifice attenuatur, acrior, volatilior, bili similis redditur, ita ut tandem ex sacculis his adunatis per venas epiploicas dextram et sinistram deferatur ad hepar, ac materiem bili in hepate suppeditet. Ab ἐπιπλέω, *supernavigo*. [Orib. anat. p. 106. ed. Dundas ἐπειδήπερ οἷον ἐπιπλέον ἐστὶ τοῖς ἐντέροις ἐπίπλοον λελέχθαι.] Ge. *Das Netz*. Ga. *L'epiploon, ou coëffe qui couvre les intestins*. A. *The caul*, or *omentum*. B. *Het net*.

EPIPOROMA callus dicitur, vel tophus, in articulis enatus, et induratus. [Bis tantum in Hippocr. *prorrh. II.* p. 201. *to. I.* ed. Lips. occurrit.] Ab ἐπιπωρόω, *induro*.

EPISARCIDIUM vel **HYPOSARCIDIUM**, idem quod *anasarca*. Ex ἐπὶ, *insuper*, et σὰρξ, *caro*. [Vocis huius nullum in graeco scriptore exemplum extat. Ad vocis ὑποσάρκιος et ὑποσαρκίδιος formam efformata est, quemadmodum ὑποσαρκίδιος denotat: *qui sub carne latet*, ita ἐπισαρκίδιος (ὕδρωψ) erit *supra cutem collectus*, inter carnem et integumenta communia reperiundus hydrops.]

EPISCHION est *os pubis*, seu pecten. Ossa transversa utrinque et lata, in imo ventre, quae pelvim antice formant. Ex ἐπὶ, *super*, et ἰσχίον, *os coxae*. Ge. *Das Schaambein*. Ga. *L'os pubis*. A. *The privy bone*, *os pubis*. B. *Schaambeen*.

EPISCOPALES VALVULAE a figura sic dictae, vocantur et *mitrales* et *sigmoideae*; tales duae in sinu cordis sinistro reperiuntur, quae impediunt, ne sanguis e ventriculo sinistro in atrium sinistrum refluat. Aliis *episcopales*, vel *sigmoideae* dicuntur tres valvulae semilunares, arteriae pulmonali praepositae. Ge. *Die mützenförmigen Herzklappen*. Ga.

Valvules mitrales. **A.** *The mitral valves.* **B.** *De bisschops* seu *miters gelykenende klapvliezen.*

EPISEMASIA est ipsa morborum invasio; sive illud tempus, quo morbus primo notatur, et proprie *significatio* dicitur. Ab ἐπισημαίνω, *insuper significo.* [Quod saepe in Hippocrate occurrit. Vid. Foës. *oecon. Hipp.* Galen. *de temp. morb. p.* 426. *to. VII.* καλῶ εἰσβολὴν παροξυσμοῦ τὸν ἀκριβῶς ἤδη πρῶτον χρόνον ἁπλατῆ, τὸν δ' αὐτὸν τοῦτο ἐπισημασίαν εἰώθασιν ὀνομάζειν.]

EPISION est pubis regio, sive *aqualiculus.* [Auctt. Dict. term. med. opinantur, palatum hac voce significari, quo nihil magis falsum potest cogitari. Ἐπίσιον s. ἐπείσιον denotat id, quod Blancardus indicavit: dein partes feminarum naturales. Ruf. Eph. *de part. c. h. p.* 32. Absurdae sunt derivationes vocis, a Kraus. prolatae. Etym. M. p. 363. Ἐπίσιον, τὸ ἐφήβαιον· ἀπὸ τοῦ τὰ σία τὰ ξηρά· ξηρὸν γάρ ἐστιν· ἢ παρὰ τὸ εἰσιέναι, ἐπείσιον (ita leg.).]

[**EPISPADIA** est conformationis naturalis illud vitium, quo urethrae orificium in superiori parte membri virilis apertum est. Vox apud Graecos, uti *anaspadia,* non occurrens, sed ad exemplum vocis ὑποσπαδιὰς efformata. Is, qui hoc vitio laborat, *epispadias,* et *epispadiaeus* dici solet.]

EPISPASTICA sunt, quae derivant liquidum in partem, cui applicantur, dum vasa tenerrima, lymphatica et sudori et materiae perspirabili dicata irritant; liquor autem affluens ab epidermide illaesa, in vesiculas elevata, retinetur. Hinc illa medicamenta, quae id praestant, constare debent ex partibus tam acribus et tenuibus, ut per epidermidem illaesam transeuntes sese lateribus dictorum vasculorum infigant, et irritatione maiorem affluxum efficiant; epidermidem vero intactam relinquunt. Idem quod *attrahentia.* Ab ἐπισπάω, *attraho.* Ge. *Zugmittel, Zugpflaster.* Ga. *Epispastique.*

EPISPHAERIA sunt gyri et anfractus exteriori substantiae cerebri insigniti, uti vasa sanguifera, per cerebri substantiam distributa. Ex ἐπὶ, *supra,* et σφαῖρα, *globus.* Ge. *Hirnwindungen.*

EPISTASIS [apud Hippocr. v. c. *Aphor.* VII. 35. etc.] vocatur omnis substantia, quae superficiei urinae innatat; opponitur autem *hypostasi,* sive sedimento.

[**EPISTAXIS** est repetita sanguinis e naribus stillatio. Ab ἐπιστάζω, *identidem stillo.*]

EPISTOMIA sunt extrema vasorum oscula. Ex ἐπὶ, *ad,* et στόμα, *os.* Chemicis sic dicuntur spiracula in furnis, quae *ventilia* et *registra* quoque vocantur, nec minus cylindri versatiles, quibus pro lubitu plus, vel minus, claudi, vel aperiri, vasorum canales possunt. Ge. *Luftloch, Hahnventil.* Ga. *Soupirail, robinet.* B. *Het togtgat, windgat.*

EPISTROPHE est i. q. *recidiva,* inprimis si post longum tempus accidit. [Vid. Foës. oec. Hipp. p. 233.]

EPISTROPHEUS est colli vertebra secunda: sic dicitur a vertendo: nam ex medio eius corpore assurgit appendix instar dentis, quae ideo *processus odontoideus* dicitur, et circa quem caput cum prima vertebra vertitur. Olim prima eodem nomine veniebat, [v. c. ap. Ruf. Eph. *d. part. hom.* p. 67. et Poll. onom. 2,131. Rectius de hac re statuit Gal. *de oss.* c. 8. to. II. 756. ed. Lips. et Oribas. *anat.* p. 148.] Ab ἐπιστρέφω, *circumverto,* [falso a στροφάω derivant auct. *Lex. term. med.*] Ge. *Das zweite Halswirbelbein.* Ga. *La seconde vertèbre du col, qui a une eminence en manière de pivot,* ou *de dent.* A. *The second joint,* or *vertebra of the neck.* B. *De draayer.*

[**EPITECNE** a M. Aur. Marchio et Bonav. Aquilino (*Dizion. di tutti vocab. usati nella med.* etc. p. 76.) epitheton esse feminarum fecundarum contenditur. Sed talis vox non extat in lingua graeca, neque, si extaret, id, quod viri illi voluerunt, significare poterit. Eandem vocem Turtonus masculino genere recepit, explicuitque epitecnum per *fecundum in procreandis liberis.*]

[**EPITHELIUM** vocatur ab anatomicis epidermis membranarum mucosarum. Fr. Ruysch. videtur primus hac voce usus fuisse, et quidem tanquam adiectivo, *epithelia* v. c. *Thes. anat. VII. p.* 12., ita, ut subintelligatur membrana. Descendit haud dubie a θηλὴ, *mammae papilla,* et ἐπιθηλία *membrana,* e linguae graecae legibus proprie nihil aliud significare poterit, quam involucrum tenuissimum, quod mammae papillam obtegit. Vide mea *opusc. med. to.* II. p. 325. sq.]

EPITHEMA est medicamentum externum liquidum, quod partibus corporis nobilioribus, praesertim cordi et hepati, linteo stupave exceptum admovetur. In genere vero quodvis medicamentum externum cuique corporis parti applicatum, aut idem quod fomentatio, denotat. Ab ἐπιτίθημι, *impono.* Ge. *Ein Ueberschlag, warme Bähung.* Ga. *Fomentation.* A. *A kind of fomentation used chiefly to the more noble parts.* B. *Stooving.*

EPITHYMBRUM, EPITHYMBRA est *Cuscutae* species Thymbrae adnascens. Ex ἐπὶ, *ad,* et θύμβρα, *thymbra.*

EPITHYMUM est *Cuscutae* species, Thymo adnascens, foliis carens, et constans capillamentis tenuibus, coloris subrubentis, saporis subadstringentis subaromatici, quibus vires aperientes et alvum leniter laxantes adscribuntur. Ex ἐπὶ, *ad,* et θύμος, *thymus.* [De Epithymo vid. Diosc. IV. c. 176.] Ge. *Thymseide.* Ga. *Epithyme.* Vide *Cuscuta.*

EPOMIS est superior humeri pars, quae et *acromium* nominatur. Ex ἐπὶ, *supra,* et ὦμος, *humerus.* *Fallopius* notat, anatomicos de significatione huius vocis minime inter

se esse concordes, eamque sumi vel pro regione, quam musculus deltoides occupat; vel pro illa, quae inter cervicem et humerum iacet; vel pro parte claviculae scapulis coniuncta; vel pro summo ipsius brachii capite.

EPOMPHALIUM [sic enim scribendum: adiectivum ἐπομφάλιος occurrit ap. Graecos, ἐπόμφαλος non. *Τὸ ἐπομφάλιον* pro utero a Parthenio c. 35. adhibitum esse, lexica docent: *κελεύει διατεμεῖν τὸ ἐπομφάλιον, καὶ οὕτως εὑρέθη ἔγκυος.*] est emplastrum, vel epithema, vel aliud quid, quod extuberantiis umbilici applicatur. Ex ἐπὶ, *supra*, et ὄμφαλος, *umbilicus.* Ge. *Nabelpflaster.* Ga. *Emplâtre pour le nombril.* A. *Navel-plaister.* B. *Navel-pleister.*

[**EPSEMA**, ἕψημα, quod in universum omne id, quod coquitur, in specie mustum, ad tertiam mensurae partem decoctum, alio nomine *siraeum,* denotat. Vid. Galen. comm. 3. in Hipp. *d. morb. acut.* et Plin. *h. n.* lib. 14. c. 9.]

EPULIS [non] est tumor inflammatorius gingivarum, plerumque ad radices dentium cariosorum oriens, et cum summo dolore in suppurationem transiens, [uti falso Blancardus voluit, (id enim *parulis* est,) sed tumorem tantum in gingivis sine omni inflammatione natum indicat. Ge. *Zahnfleischgeschwulst.* Ga. *Epoulie.*] Ex ἐπὶ, *supra,* et οὖλον, *gingiva.*

EPULOTICA medicamenta sunt, quae cicatrici inducendae conveniunt. Ab ἐπουλόω, *cicatricem infero.*

EQUISETUM est plantae genus ad Cryptogamia filices pertinens, quod spicam sparsam, fructificationibus peltatis, basi dehiscentibus multivalvis habet. Species, quae *Equisetum arvense* dicitur, est scapo fructificante nudo, sterili frondoso. A. *The common horse-tail. The corn horse-tail.* B. *Akkerig paardestaart.* Ga. *Prêle. Queue de cheval. Asprele. Chaqueve.* Ge. *Kannenkraut, Taubenrock, Schaftheu.* — *Equisetum* vero *fluviatile* est E. caule striato, frondibus subsimplicibus *Linn.* — Plures quoque reperiuntur aliae huius generis species. Omnes gaudent viribus subadstringentibus, diureticis; hinc infusum in haematuria et gonorrhoea benigna, nec non in gargarismatibus commendatur. Herba recens bobus noxia. Usus quoque equiseti mechanicus ad polienda vasa etc. [A. *The river horse-tail. The great rive horse-tail.* B. *Rieverig paardestaart. Groot paardestaart.* Ga. *La grande prêle des rivieres.* Ge. *Pferdeschwanz, Rossschwanz, Flusskannenkraut, grosser Katzenschwanz* etc. Gr. Ἵππουρις. Diosc. 4, 46.]

EQUITANS botanicis dicitur ea foliorum dispositio intra gemmam, qua marginibus situ opposito connivent, ut alterum includat alterum. A. *Riding.* Ga. *En recouvrant.* Ge. *Reitend.*

EQUUS *caballus* cauda undique setosa *Linn.* animal satis

cognitum. Testiculis equi vim menstrua et partum promovendi tribuit credulitas, hinc in dysmenorrhoea et distocia eos commendarunt veteres. Ge. *Ein Pferd.* Ga. *Un chéval.* A. *A horse.* B. *Paard, ros.*

EQUUS MARINUS, vide *Rosmarus.*

ERANTHEMUM, ita Delphinium, it. Chamomilla dicitur, quod vere floreat: ἦρ, enim est *ver,* et ἄνθος, *flos.* — — *Eranthemum* proprie etiam denotat genus plantarum, (Diandr. Monogyn.) cuius calyx quinquefidus tubulosus, corolla infundibuliformis, tubo filiformi, longissimo, limbo quinquepartito, capsula oblonga polysperma est. [A. *The eranthemum.* B. *Vroegbloem.* Ga. *L'eranthème.* Ge. *Frühblume, Wollblume, das Menderle.*]

EREBINTHUS est *Cicer.* Sic vocatur, quod semina in vasculo, quasi flatu distento, bina ferat ad instar testiculorum, (quod tamen non de omni, sed de quadam ciceris specie verum est) vel quod maxime venerem excitat. Vide quoque *Orobus.*

ERECTI botanicis dicuntur caules et folia fere ad perpendiculum constituta.

ERECTOR est nomen musculi, cuius actione utrinque partes quaedam tenduntur. Tales sunt *erectores penis* et *clitoridis,* qui ab interiore parte tuberis ossis ischii oriundi spongiosis harum partium corporibus inseruntur. Num tamen in viris horum musculorum actio in erectione consistat, tum exiguum eorum volumen, tum insertio, tum directio actionis fere dubium reddunt, qua fere acceleratorum urinae socii sunt, eoque magis, cum etiam in papilla mulieris lactantis absque musculis fiat erectio.

[**ERETHISMUS** in universum a medicis olim ad qualecunque *irritamentum* significandum adhibebatur, quo vires vitales labefactantur, atque sic motus critici impediuntur. A Graec. ἐρεθίζω, *irrito.* Recentiores phaenomenorum vitae exaltationem in quacunque corporis animalis parte sub erethismo intelligunt. Ge. *Gereizter Zustand.*]

[**ERETRIA TERRA**, ab urbe Eretria insulae Euboeae, in cuius vicinia haec terra effodebatur, cognominata. Diosc. V. c. 171. duplicem, albam scilicet et cineream, describit, virtutesque medicas enumerat. Consentit et Plin. h. n. 35. c. 16. Gr. Ἐρετριὰς γῆ.]

ERGASTERIUM, furni pars.

ERICA est plantae genus, (Octandr. Monogyn.) quod habet caules, vel virgulta numerosa, dura, lignosa, ramosa, pedem unum, vel sesquipedem alta, coloris rubicundi, fusci, aut obscuri. Folia, exigua aliquantulum dura et aspera, semper virentia, Tamariscum referentia. Calyx est tetraphyllus, coloratus, persistens. Flos monopetalus, campaniformis, nudus, saepe urceolum referens. Ovarium in

fundo fit fructus subrotundus, quadrifariam hians, quadrilocularis, foetus seminibus exiguis, imo flore, ut calyce, tectus: radix lignosa est, se in terra extendens. Haec arbuscula crescit in sylvis, et sterili, squalido, palustri et spongioso solo viget. Dantur huius generis species calyce duplici. Figura corollae ex ovata et oblonga in diversis varia est. Antherae in aliis bicornes, in aliis emarginatae sunt. Stamina in aliis longiores corolla, in aliis breviores. Haec planta saporis est austeri et subadstringentis, hinc viribus vulnerariis pollere creditur. Nomen deducitur a verbo graeco ἐρείκω, *frango, confringo*, an, qüia frangat, abradatque, idque scopis ex Erica colligatis, inque fasciculum redactis? An ab ἔρημος, *desertum*, quod in desertis et sterilibus locis proveniat? An corrupta vox a myrica, quod eam aliquo modo referat? Ge. *Heide.* Ga. *Bruyere.* A. *Heath* or *ling.* B. *Heide.*

ERICERUM, Gr. ἐρίκειρον, [ita quoque, non ἐρίκηρον, uti vulgatae editt. habent, scribendum in omnibus Aetii locis esse puto] collyrii species est, cuius aliquot differentias *Aetius* [tetrab. II. 5. 3. c. 103. p. 143. b.] enumerat. Denominationem a fructu Ericae accepisse videtur. [Ericam, haud dubie *arboream*, describit Diosc. I. c. 117.]

ERIGERUM seu SENECIO sic dici volunt, quod vere tam cito eius flores in lanuginem vertantur, atque senescat, seu quasi vernus senex. Ab ἦρ, *ver*, et γέρων, *senex*, unde quoque *Senecio* dicitur. Ge. *Flöhkraut.* Vide *Senecio.*

ERINACEUS est animal quadrupes cuniculi magnitudine, (Mammal. best.) cuius dentes primores duo, paralleli, subcutanei, longiores, distantes; superiores remotiores; laniarii duo utrinque, antrorsum decumbentes, parvi; molares tres, seu quatuor, acuti, lobati; corpus spinis obtectum. Habitat in Europa. [Hinc cognominatur *E. europaeus.*] Est animal mite, polyphagum, nocturnum, monogamum, hybernans, nidificans e musco in fruticibus, metu se contrahens, naribus cristatis. Enectum in olla, operculo leviter tecta comburi solet, cineresque Erinacei, ad scrupulum unum pro dosi dati, cachecticis, ictericis et hydropicis a quibusdam dantur, specifice vero contra enuresin commendantur. [A. *The hedge-hog.* B. *Egel, yzervarken.*] Ge. *Ein Igel.* Ga. *Hérisson.* Vide quoque *Echinus.*

ERINUS est nomen variis plantis impositum, Latinis *Caprificum* sonat. Sic vocantur quaedam Campanulae, Basilici et Esulae species. An ab ἔρις, quod cum arbore velut contendendum sit et luctandum, ut maturet fructus suos. — *Erinus* Ill. *Linn.* est Ageratum *Tournef.* scilicet plantae genus, (Didynam. Angiosperm.) cuius calyx pentaphyllus, corolla monopetala, inaequalis, tubo ovato-cylindraceo, limbo quinquepartito, capsula ovata, bilocularis, polysperma.

ERIOPHORUM est plantae genus ad gramina fere pertinens, (Triandr. Monogyn.) quod ab aliis *Linagrostis* vocatur, cuius spica undique imbricata est, corolla nulla, semen triquetrum, acuminatum, villis spica longioribus instructum. Villos hos in usum textorium adhibere nunc feliciter tentatum est. A. *The cotton-grass.* B. *Wolgras, zydebiezen* etc. Ga. *La linaigrette commune.* Ge. *Flachsgras, Dungras, Binsenseide* etc.

ERIOPHORUS BULBUS est quasi bulbus laniferus, idque propter lanuginem, quae inter radicum laminas est. Ex ἔριον, *lana*, et φέρω, *fero*.

ERODENTIA sunt medicamenta externa, quae acrimonia sua ipsa vasorum ramenta tenuissima resolvunt et consumunt. Vide *Caustica.* Ge. *Beizende Mittel.* B. *Wegvretende middelen.*

EROSA botanici dicunt folia, quae sinuata sunt, sinubusque minimis obtusis, laciniisque inaequalibus instructa.

EROSIO, i. q. *Corrosio.*

EROTOMANIA vocatur illa delirii species, quae ex amore nimio in quandam personam ortum habet. Dicitur ergo *Erotomania personalis*, in quo a satyriasi et priapismo virorum, et nymphomania mulierum differt, in quibus impudicum est et effrene in obvios quosque veneris desiderium. Ab ἔρως, *amor*, et μανία, *furor.*

ERPES, vide *Herpes.*

ERRATICA FEBRIS, aliis *incerta*, vel *vaga*, ita vocatur, quae nullum statum tempus, nec ullum accessionis aut remissionis ordinem servat; atque sic febribus typicis opponitur. Ill. *Sauvages febrem erraticam* vocat, quae accessus similes ab invicem magis distantes obtinet, quam quartana; sic ergo sub hoc nomine quintanam, sextanam comprehendit. Ge. *Unregelmässiges Fieber.*

ERRHINUM, barbaris *nasale* et *caputpurgium* est medicamentum, quod naribus inditum, humores, et praesertim viscidos, evacuat, vel nervos irritat. Estque liquidum, molle, vel solidum. *Liquidum* fit vel ex succis herbarum errhinarum et cephalicarum, ope vini, aut alterius liquoris, extractis, quibus aliquando spiritus vini admiscetur, vel ex decocto simplicium idoneorum, additis nonnunquam succis, melle, oleo vel succis excepto, et ad unguenti formam decocto. *Solidum*, vel forma pulveris, aut salis volatilis datur, et hoc in sternutatoriis, seu proprie ptarmicis, maxime locum habet, vel forma turundae, et dicitur *nasale*, paraturque ex pulveribus idoneis, mucilagine, cera, vel terebinthina exceptis. Ab ἐν, *in*, et ῥίς, *nasus.* Ge. *Ein Schnupfmittel.* Ga. *Sternutatoire.* A. *A sternutatory.* B. *Niesprop, nieswater, niesmiddel.*

ERROR LOCI, terminus est, quo *Boerhaavius* primus usus

fuit. Nempe quoniam in corpore humano ex eius opinione decrescens series vasorum est, et unumquodque humorem sibi proprium continet, sanguifera sanguinem, serifera serum etc. fieri posse autumavit, ut, aucto motu, et dilatatis vasorum lateralium orificiis, sanguis in vasa serifera, serum in lymphatica, lympha in subtiliora adhuc vascula ingrediatur, quod si fiat, *error loci* ei dicitur. [Ge. *Ortsverfehlung.* Ga. *Erreur de lieu.*] Exemplum huius rei praebet ophthalmia, in qua tunica adnata, naturaliter alba, rubro colore praedita conspicitur. Causa est vel maior fluidorum in vasa minora impetus, vel minor vasorum resistentia, vel globulorum resolutio, qua facta vascula minora sibi alioquin non patentia subintrant. *Hallerus* tamen aliique recentiorum non in omnibus in hac re cum *Boerhaavio* consentiunt.

ERUCA planta officinalis antiscorbutica est, cuius variae dantur species, tum sativae, tum sylvestres. *Sativa* est Eruca latifolia alba *Bauh. Brassica Eruca Linn.* (Tetradynam. Siliquos.) foliis lyratis, caule hirsuto, siliquis glabris; habet caules parum lanuginosos, duos circiter pedes altos: folia Sinapi albi minora, tenera, glabra, sine lanugine, calyx virescens. Flos cruciformis, tetrapetalus, coloris subcaerulei albi, punctis nigris notatus; flori succedit siliqua longa, divisa in duos loculos, continentes semina subrotunda, flava. Radix alba, tenuis, lignosa. Haec planta crescit in pratis. *Sylvestris* parum a praecedenti differt. Est haec Eruca sylvestris maior, lutea, caule aspero *Bauh. Brassica Erucastrum* foliis dentato-pinnatifidis, caule hispido, siliquis laevibus *Linn.* Utraque planta in omnibus suis partibus, praecipue vero in semine, qualitatis est acris, fervidae, penetrantis et orgasticae, viribusque antiscorbuticis, apophlegmatizantibus et iuxta nonnullos aphrodisiacis gaudet, facile tamen exsiccatione, vel coctione, amittendis. Commendatur quidem etiam in apoplexia, paralysi linguae et atecnia, ob ingratum tamen et acrem saporem et odorem parum hodie in usu est. Graecis [v. c. Diosc. II. c. 70. ad q. l. cons. Sprengel.] *εὔζωμον*, quoniam iura commendet, habeatque in iisdem peculiarem gratiam. Ex *εὖ, bene*, et *ζωμὸς, ius, esculentum.* Ge. *Rauken, Raukenkraut, weisser Senf.* Ga. *Roquette.* A. *Rokett.* B. *Rakette, tamme rakette.*

ERUCTATIO, vide *Ructatio.*

ERUPTIO sumitur vel pro evacuatione quadam, v. g. sanguinis, violenter facta; vel pro maculis, sive pustulis cutaneis, quae etiam *efflorescentiae*, vel *exanthemata*, dicuntur.

ERVILLA et **ERVUM** est planta flore papilionaceo, (Diadelph. Decandr.) siliqua articulata; Orobus siliquis articulatis, semine maiori *Bauh. Ervum ervilia* germinibus undato-

plicatis, foliis impari pinnatis *Linn.* Semina sunt qualitatis siccae, farinaceae, subinsipidae, eorumque farina epithemata resolventia, vel cataplasmata emollientia ingreditur. Dicitur forte ab *ervendo;* capitur enim et manu vellitur. Ge. *Erven.* Ga. *Ers, evillier.* A. *Bitter vetch, the officinal tare.* B. *Erten, erwten, eriweten.*

ERYNGIUM et **ERINGIUM** est plantae genus, (Pentandr. Digyn.) cuius species officinalis est Eryngium vulgare *Bauh. Eryngium campestre* foliis radicalibus amplexicaulibus pinnato-lanceolatis *Linn.* In nonnullis officinis eius loco E. *maritimum Linn.* adhibetur. Habet vero prior species caulem sesquipedem, vel duos pedes altum, rotundum, striatum, medulla alba repletum, in summitate in multos ramos divisum. Folia sunt ampla, profunde incisa, dura, spinosa, alternatim in caule disposita; in summitate caulis sunt capitula squamosa aculeata, unita foliis quam plurimis repentibus, oblongis, latis, villosis. Flores ad umbelliferos a *Morisono* aliisque referuntur. Receptaculum commune conicum est, involucrum receptaculi polyphyllum, perianthium proprium pentaphyllum, corolla universalis uniformis, propria pentapetala, fructus ovatus, bifariam divisibilis, semina oblonga, teretia. Forma capitulorum cum Dipsaco convenit. Radix est longa, digiti crassitie, et interdum pollicis, foris nigricans, intus alba, saporis subdulcis et grati subaromatici, discissa et pressa succum dat croceum. Haec planta crescit in locis arenosis, in campis, maris littoribus. Radix sola in usu est, quae qualitate subaromatico-aquosa, viribusque diureticis, emmenagogis, antiscorbuticis et aphrodisiacis gaudet. Annumeratur radicibus quinque aperientibus minoribus. Dicitur et *Iringus,* ab ἐρεύγειν, ab *eructando,* quod, uti putant, caprae, quae morsu surculum Eryngii praeciderint, vel deglutiverint, cunctum gregem pone sequentem, quasi stupore attonitum, sistant, donec Eryngium ructu reiecerint: quod fabulam redolet. Sed ἠρίγγιον, vel ἠρύγγιον, aliis dicitur; ab ἐράω, *amo,* et ἴγκρος; nempe ex ἰν, pro ἐν, et κρὺς, quod suis capitibus aspectu sit amabile; gaudet enim plurimis capitibus, hinc *Centumcapita* appellatur. Vel dicitur, quod τῷ ἦρι sit ῥιγηλὸς, quod verno etiam tempore molestum sit suis spinis, quibus facile laedit. Vel quod radicem habeat longe lateque per agros serpentem, rusticis admodum molestam. Ge. *Mannstreu, Rosendistel, Brachdistel.* Ga. *Panicault, chardon-roland, chardon à cent têtes.* A. *Sea holly,* sive *common erynge.* B. *Kruis-distel, kruis-wortel, endeloos.*

ERYSIMUM est plantae genus, (Tetradynam. Siliquos.) cuius species officinalis est Erysimum vulgare *Bauh. Erysimum officinale* siliquis spicae appressis, foliis runcinatis *Linn.* Habet haec caulem duos circiter pedes altum, rubi-

cundum, villosum, ramos quosdam flexiles dimittentem. Folia bina, sibi invicem opposita, Sinapi referentia, profunde incisa. Flores sunt exigui, tetrapetali, flavi, cruciformes. Flori succedit siliqua tenuis, linearis, stricta, rotunda, septo medio divisa in duo loculamenta, seminibusque foeta, plurimum exiguis et rotundis, saporis acris et fervidi. Radix alba lignosa, digiti minimi crassitie. Haec planta crescit in locis desertis, et inter olera recensetur. Sapore acri et odore maxime cum Sinapi convenit, gaudetque viribus abstergentibus, diureticis, antiscorbuticis, et praecipue bechicis et resolventibus, si inflammatio absit. Hinc *Lobelii* syrupus de Erysimo, vel syrupus cantorum frequentissimo in usu est. Nomen accepit ab ἐρύω, *salvum conservo*, propter eximias qualitates, quas Erysimo tribuerunt veteres. Ge. *Hederich, Wegsenf.* Ga. *Velar, ravenou, tortelle.* A. *Hedge mustard.* B. *Steenraket, gemeen steenraket.*

ERYSIPELAS. Est tumor superficiarius, solitarius, diffusus, rubro-roseus, pressione evanescens, glabritie uniformi praeditus, nisi phlyctaenis exasperetur, et calore acri, urente, pruriginoso stipatus, qui non ad suppurationem, sed ad cuticulae separationem sponte vergit. Plerumque invadit cum febre, nisi ex causa externa originem ducat. A sanguine in vasis lymphaticis impresso et haerente producitur. Potest fieri in omni parte corporis; plerumque tamen pedes occupat, et omnium saepissime faciem, quoniam tenera est, et aëri exposita. Aliquando elevatur in bullas, ac si cantharidum emplastris essent excitatae; si in exulcerationem abeat, vocatur erysipelas scorbuticum. [A Willano ad quartum ordinem systematis sui relatus morbus quatuor formas seu species continet, *phlegmonodem, oedematodem, gangraenosum* et *erraticum*. Quomodo differat a phlegmone, docuit Bell *Wundarzn.* Th. 4. p. 229. Cons. Sprengel. *Pathol.* 2. §. 716—733. Synon. *Epiphlogisma* Hipp. *febris erysipelatosa* Syd. *rosa* Sennert. *Ignis St. Antonii. ignis sacer* Colum. *ignis* simpliciter Sammon. De nominis graeci origine magnus inter lexicographos dissensus est. Nam alii cum Blancardo ab ἐρυθρὸν, *rubrum*, et πέλας, *prope*, derivant. Sed cum difficile sit explicatu, quomodo ex his duabus vocibus formari possit ἐρυσίπελας, Kraus. *l. c.* ab ἔρυσος, *ruber*, deducit, cuius vocis quamquam nulla exempla proferri possunt, tamen eam olim adfuisse plura scriptorum vett. loca probant, a me in *Cens. lex. med. rec.* II. prolata. Auctores *lex. termin. med.* Etym. M. p. 378. 41. non recte assecuti, vocem ab ἐρύω, *attraho*, et πέλας, *cutis*, derivant, quem errorem Swediaur ita emendare studuit, ut non e πέλας, sed e πελλὰς (quod quomodo antiquam vocem esse, et *cutim* s. *pellem* significare contendere potuerit, non video) compositum erysipelatis nomen putaret. Denique Etym. M. *l. c.* Ἐρυσί-

πελας, πάθος πλανώμενον καὶ σῆπον. Παρὰ τὸ ἐρύεσθαι εἰς τὸ πέλας, ὅ ἐστιν ἕλκεσθαι καὶ ἐπιῤῥεῖν τοῖς πλησίον ἐπινεμόμενον.] Ge. *Die Rose, der Rothlauf.* Ga. *Érysipèle, le feu de Saint Antoine, la rôse.* Si occupaverit faciem, *la rose au visage.* A. *St. Antony's fire, erysipelas.* B. *De roos, St. Anthonis vuur.*

ERYSIPELATODES, (ἐρυσιπελατώδης) est tumor [aut rubor] erysipelati similis, sive erysipelas spurium. Ex ἐρυσίπελας, *inflammatio*, et εἶδος, *forma.* Ga. *Rosenartig,* A. *Erysipelatous swelling.* B. *Roosagtig.*

ERYTHREMATA sunt rubores pulicares, in febribus pestilentialibus frequentes; alii hoc nomine mitiorem speciem erysipelatis, scilicet sine febre invadentis, denotant. Ab ἐρυθριάω, *rubesco.* [E lexicis graecis proscribenda vox ἐρύθρημα est, quae nullo probati scriptoris loco firmari potest. Ἐρύθημα contra apud Hippocr. frequenter occurrit de rubore, qui sive malas, sive totam faciem occupat, et vehementis febris signum est: ἐρυθήματα autem de tumoribus admodum rubicundis, in quacunque corporis parte oriundis et in suppurationem abeuntibus ab eodem Hippocrate adhibetur. Ab ἔρευθος, *rubor*, unde ἐρευθὴς, *rubicundus*, et eiecto ε ἐρύθημα, *rubedo.* Adph. F. Lüders (*Gesch. d. bei Vaccin. beob. Menschenp.* p. 10.) sub erythemate intelligit aequalem, brevi evanescentem, exanthematicam rubedinem, sine cutis intumescentia. Angl. *rash.*] Ge. *Kleine Flecken.* B. *Vlekken als vlooybeten.*

ERYTHRODANUM, vide *Rubia tinctorum.*

[**ERYTHROGENES** (ab ἐρυθρὸς, *ruber*, et γείνομαι, *nascor.*) est principium, sanguini colorem rubrum impertiens. Quod cum nonnulli recentiorum chemicorum a ferro, quae vulgaris est sententia, pendere non posse autumarent, cum sic dicta reagentia eius praesentiam non monstrarent, sumebant peculiarem quandam materiam, organismi animalis viribus productam, a qua rubicundus sanguinis color efficeretur. Cuius quidem opinionis falsitatem demonstravit T. Fr. Engelhartus in comm. praemio ornata *de vera materiae, sanguini purpureum colorem impertientis, natura.* Gott. 1824. 4.]

ERYTHROIDES MEMBRANA est post *elythroidem* secunda, *rubra* dicta, testem involvens, e fibris muscularibus cremasteris constans, externe adhaeret vaginali tunicae, interne vero albugineae. *Rubra* dicitur a colore, nam ἐρυθρὸν est *rubrum*, et εἶδος, *forma.* Vide *Cremaster.* [Vesal. *de c. h. fabr.* l. 5. c. 13. sub hoc nomine intelligit tunicam vaginalem communem testis et funiculi spermatici, quoniam a fibris musculi cremasteris, cum ipsa coniunctis, rubrum adspectum praebeat, quam tunicam ab aliis, v. c. Fallopio, ἐλυθροειδῆν vocari monet. Ex his patet, non diversas esse membranas elythroidem et erythroidem, uti Blancardus voluit, sed diversa

tantum unius eiusdemque membranae nomina.] Ge. *Das rothe Hodenhäutchen, gemeinschaftliche Scheidenhaut des Saamenstranges und Hodens.* Ga. *Erythroide.* B. *Het roode bal-vlies.*

[**ESCHARA** est crusta, quae proprie candente ferro, vel rodente medicamento in cute inducta est, dein etiam quae ulcera obtegit, nigroque colore est. Graeca vox ἐσχαρα, unde ἐσχαρόω, *crustam induco.* A. *An escar.* B. *De korst.* Ga. *Escharre, Ecarre.* Ge. *Grind, Borcke, Schorf, Brandschorf.*]

ESCHAROTICA, idem quod *caustica.* Ab ἐσχαρόω, *crustam induco.*

ESCULUS est proprie arbor glandifera, forte sic dicta, quod eius glandes comedantur. Nunc *Castanea equina* ita vocatur. Vide *Aesculus.*

ESCURA, i. q. *Eschara.*

ESOCHE est excrescentia, vel tuberculum in cavo intestini recti natum. [Vellem, ut, qui hanc vocem receperunt, illam exemplo scriptoris munivissent. Scribendum *exochas,* quod vide.]

ESPHLASIS est illa fracturae cranii species, in qua cranium a vi externa violenter premente introrsum pulsum est. [Ab εἰς, s. ἐς ion. et φλάω, *contundo.* Idem quod ἔνθλασις, quod vid.—Hippocr. inprimis usitata vox. Cons. Foës. *oecon. Hipp.* p. 244. b.] Ge. *Eingedrückte Hirnschale.* B. *Neerdrukking van het bekkeneel.*

ESSENTIA stricte dicta est illud, quod naturam alicuius rei constituit, eamque ab omni alia distinguit. Sed in chemia *essentiae* vocabulum significat accurate loquendo balsamicam rei partem (seu in qua vires potissimum resident) a crassiori separatam, quare cum exactissima rei separatio beneficio extractionis peragatur, fit, ut pars illa balsamica a crassiore corpore extracta *essentia κατ' ἐξοχὴν* dicatur, alias a modo fiendi *extractum.* Nonnunquam attribuitur *essentiae* vocabulum succis expressis ac spissatis. Sunt et qui elaeosacchara essentias vocent, sed abusive. Proprie vero denotat particulas oleoso-resinosas e corpore quodam per menstruum spirituosum inflammabile extractas et in eo contentas, cuiusmodi in officinis quam plurimae simplices et compositae prostant. Ge. *Essenz.* Ga. A. *Essence.* B. *Essenz, het pit.*

ESSENTIALE OLEUM est, quod per destillationem ex plantis extrahitur, quo epitheto distinguitur ab illo, quod coctione, expressione vel alia quacunque methodo paratur. Alii tamen sensu magis lato *olea essentialia* empyreumaticis opponunt, et illa vocant, quae post segregationem e matrice sua pristinam indolem perfecte retinent, ac penitus simplicis essentiam secum auferunt, sive expressione, sive coctio-

ne, sive destillatione e corporibus separata sint; sic ut hoc nomine et olea *aetherea* et *unguinosa* comprehendantur.

ESSENTIALE SAL est, quod per crystallisationem ex succis vegetabilium educitur, plane distinctum ab eo, quod per incinerationem acquiritur. Ut plurimum acidae indolis est. Tale est e. g. sal acetosellae, etc.

ESSENTIA QUINTA, sive **CLYSSUS** est medicamentum, ex integris constituentium particulis energeticis, sive activis, constans, separatis ab inertibus; ut si spiritui plantae cuiusdam aromaticae abstractitio oleum acthereum eiusdem plantae seorsim elicitum admisceatur. Ge. *Quintessenz.* Ga. et A. *Quintessence.* B. *De quinte essentie, het pit, het kragtigste der medicamenten.*

ESSERA, it. **SORA** et **SARE** sunt tubercula parva, pollicaria, ad rubrum vergentia, duriuscula, sine febre, sed cum insigni pruritu subito universum corpus occupantia non secus ac si ab apibus, vel vespis, vel culicibus, homo demorsus, aut urticis percussus esset. Non ita tamen post longum tempus evanescunt, nulloque ichore, vel alia humiditate affluente, cutis pristinam levitatem et colorem recuperat. Differt ab *epinyctide,* quod in hoc affectu ichor manat, in essera non item. [Vide quae Swediaur de hoc morbo, eiusque ab urticaria differentia, in *Nosol. meth. syst. to. 1. p.* 170. disputavit.] Ge. *Flugbeulen*, *Nesselsucht.* Ga. *Porcelaine.*

ESTHIOMENOS est herpes exedens, cuius causa est, quod papulae cutis humorem quendam acrem in se continent, qui ob perspirationem inhibitam corrumpitur, et acrimonia sua non tantum cutim, sed etiam subiectas partes profundius corrodit. Ab ἐσθίω, *comedo* et *herpes*, ab ἕρπω, *repo.* Ge. *Ein Haarwurm, Hauptgrind.* Ga. *Estiomene, herpes.* A. *An herpes.* B. *Hairworm.*

ESULA est Tithymali species, scilicet Tithymalus palustris fruticosus *Bauh.* *Euphorbia palustris Linn.* (Dodecandr. Trigyn.) umbella multifida; subtrifida; bifida, involucellis ovatis, foliis lanceolatis, ramis sterilibus. Habet caules pedem altos, ramosos, folia gerentes angusta instar Pini, vel Linariae, lacte turgentia. Flos ut in Tithymalo maiori, de quo sub titulo *Tithymali.* Radix oblonga, Esula maiori tenuior; foris fusca, intus ex flavo albescens. Tota planta lacte acri et septico turget, viribusque rodentibus, rubefacientibus, vesicantibus, excoriantibus, stimulantibus et drasticis pollet. Vix hodie adhibetur, nisi forte in obsoletis quibusdam compositionibus. Dicitur et Pityusa. Nomen deductum a πιτυούση videtur: duabus enim syllabis sublatis, remanet οὔσα, cuius diminutivum *usula*, et vocali prima mutata *esula.* [Mira nominis derivatio!] Vide *Tithymalus.* Ge. *Wolfsmilch.* Ga. *Petite esule.* A. *Smal spurge.* B. *Kleine spurge.*

ESURIGO est species buliniae, seu famis intensae, quae vix est morbus. Aegri duplum, immo triplum consuetae ciborum copiae sumunt et digerunt; quod accidit gravidis, vegetis et gulosis, nec non adolescentibus exercitatis, ut venatoribus, militibus, fame exinanitis. *Sauv.* Ge. *Gefrässigkeit.* Ga. *Voracité.*

ESURNIUM [sc. **SAL**] dicitur de illis salibus, quae corrodentem indolem habent; applicatur quoque ad talia, quae stomachum vellicando famem excitant.

ETHMOIDES, OS CRIBRIFORME est ex octo ossibus cranii minimum, figurae utcunque quadrilaterae, situm est introrsum ad partem inferiorem ossis frontis immediate supra nasum internum, sex apophysibus donatum, una cum primis elevata, quae *crista galli* dicitur, et plurimis foraminibus pervium pro nervorum olfactoriorum transitu, hinc olfactui inserviens, quatenus ad augendam illius organi extensionem concurrit. Ab ἠθμὸς, *cribrum*, et εἶδος, *forma.* Ge. *Das siebförmige Bein.* Ga. *L'os ethmoide.* A. *The ethmoidal bone.* B. *Heet zeef-been.*

EVACUATIO est quaecunque depletio contentorum ex quolibet cavo corporis, Gr. κένωσις. Vel arte fit, vel per se. *Arte,* si sanguis evacuetur, aut purgando, vomendo, etc. vitiosi humores ex ventriculo et intestinis evacuentur. *Per se,* ut in haemorrhagia, menstruorum evacuatione, mictione, faecum alvinarum evacuatione, etc. Ge. *Ausführung, Ausleerung.* Ga. A. *Evacuation.* B. *Uitleering.*

[**EVAPORATIO** est in universum cuiuscunque fluidi in vapores resolutio. Hinc de transpiratione insensibili adhibetur. Denique chemici per evaporationem plantarum succos expressos, saliumque solutiones, abactis leni igne particulis aquosis, inspissant, crystallorumque formationem promovent. Extracta melius parantur, si succorum evaporatio ope aquae calidae perficitur. A. *Evaporation.* B. *Uitwaasseming, uitdamping.* Ga. *Evaporation.* Ge. *Abdampfung, Ausdünstung.*]

[**EUCHLORINE**, ab Humphr. Davyo detecta, ab εὖ et χλωρὸς, *viridis,* nomen accepit. Obtinemus illam, cum kali chloricum duplo pondere acidi muriatici, aequali aquae portione diluti, destillationi subiicimus. Gas nunc prodiens coloris e flavo splendide virentis est, et constat ex chlorines 81, 44. et oxygenii 18, 56.]

EUCHROA est color et nitor faciei floridus et bonus. Ab εὖ, *bene,* et χρόα, *color.*

EUCHYLOS est, qui succis bonis abundat. Ita alimenta, quae bonum succum praebent, dicuntur esse boni succi. Ex εὖ et χυλὸς, *succus.* Ge. *Gutsaftig.* Ga. *De bon suc.* A. *Good nourished.* B. *Goed-sappig.*

EUCHYMIA est optima succorum temperies et constitu-

tio. Ab εὖ et χυμὸς, *succus.* Ge. *Gute Beschaffenheit der Säfte.* Ga. *De bon suc.* A. *Good nourishment.* B. *Een welgesteldheit der sappen.*

EUCRASIA est *temperamentum bonum,* sive illa corporis conditio, qua tum solida, tum fluida, pro aetate et sexu, optime sunt disposita, et in se invicem agunt, ita ut sanitas in cunctis obtineat. Ab εὔκρατος, *bene temperatus*, quod ab εὖ et κεράννυμι, *misceo.* Ge. *Ein gutes Temperament.* Ga. *Un bon temperament.* A. *A good habit of body.* B. *Een goede, getempertheit, welgemaatigheit.*

EUDIAPNEUSTOS est, qui bene perspirat et optimam habet *diapnoen.* Ex εὖ et διαπνέω, *spiro.* Ge. *Einer der gehörig ausdünstet.* B. *Die wel doorwaassemt.*

EVECTICA, idem quod *gymnastica,* sive ea medicinae pars, qua aptis exercitiis bonus habitus acquiritur. Ab εὖ et ἕξις, *habitus.*

EVELCES, laborans ex ulceribus, curatu facillimis. Ab εὖ et ἕλκος, *ulcus.* Cuius oppositum est *dyselces.* [Utraque vox occurrit in Galen. comm. II. in Hipp. de diaet. acut. to. XV. p. 616. sq.]

EVEMES, EVEMETUS dicitur ille, qui facile et per remedia leniora emetica, absque molestia, ad vomendum invitatur. [Ab εὖ et ἐμεῖν, *vomere.*] Ge. *Der sich leicht bricht.* Ga. *Evemète.*

EVEXIA est optima et sana habitudo. Ab εὖ et ἕξις, *habitus.* Cui opponitur *Cachexia*, *malus habitus.*

EUFORBIUM, i. q. *Euphorbium.*

EUFRASIA, i. q. *Euphrasia.*

EUGEOS est *uterus.* Sic dicitur ob analogiam cum terra fertili. Hoc nomine etiam *hymen* appellatur. [Ἐύγειος τόπος a Phavor. p. 782. 14. explicatur per ὁ καλὴν ἔχων γῆν. Qui pro *utero* ἔυγειος adhibuerit, equidem invenire potui neminem. Itaque haec vocis significatio, nisi auctoritate scriptoris alicuius firmata fuerit, e lexicis medicis exulare debet.] Ab εὖ et γαῖα, seu γῆ, *terra.*

[**EULOGIUM**, ab εὐλογέω, *praedico, laudo*, a Rhazaeo variis exanthematibus, v. c. variolis, morbillis, etc. datum esse nomen, Forestus *observ. lib. VI. obs.* 41. *p.* 194. testatus est. Forte κατ᾽ ἀντίφρασιν illi morbi dicti sunt eulogia, quippe qui ob periculum, vitae aegroti imminens, minime laudandi, sed potius abominandi sunt.]

[**EUNUCHUS** est is, qui vel casu quodam, vel de industria privatus est procreationis organis, aut utroque testiculo, aut membro virili. Haec mutilatio aut in pueris vocis acutae conservandae causa, aut in adultis obtinet, qui hac ratione in regionibus inprimis, versus Orientem sitis, ubi polygamia invaluit, pudicitiae custodes creantur. Vocem Etym. M. p. 394. aut ἀπὸ τοῦ τὴν εὐνὴν καὶ ἐπιμελεῖσθαι καὶ φυλάσ-

σειν, aut παρὰ τὸ εὖ τοῦ νοῦ ἔχειν καὶ ἀπηλλάχθαι τῶν ἀφροδισίων.]

EVODES est odor suavis cuiuscunque rei, in specie vero materiae excrementitiae. Ab εὖ et ὄζω, *olfacio*. Cui opponitur *dysodes*, *male olens*.

[**EVOLUTIONIS THEORIA** generationem corporum organicorum ita explicare studet, ut germina cuiusque organici corporis simul cum eius prima origine creata esse contendat. Qui huic theoriae favent, ii negant, nova corpora organica, eorumve formas novas oriri, sed per generationem germina, quae cum primo individuo creata sint, tantummodo evolvi statuunt. Germina autem possunt aut in semine virili, aut in ovulis corporis feminini recondita, aut per omnem omnino naturam disseminata esse. Ge. *Einschachtelungs-Theorie.*]

EVONYMUS est plantae genus, (Pentandr. Monogyn.) et quidem frutex, cuius species apud nos frequentissima est *Evonymus europaeus*, floribus plerisque quadrifidis *Linn.* Huius lignum est durum, coloris flavi, albescentis. Habet folia oblonga, acuta, dentata, mollia; calycem monophyllum, quinquefidum aut quadrifidum; florem rosaceum, tetrapetalum vel pentapetalum, staminibus quatuor, vel quinque foetum. Ovarium in fundo calycis instructum tuba bifida, unde fit fructus membranaceus, angulatus, in loculamenta quatuor, vel quinque, divisus, quorum singulum continet semen longum, solidum, crocei coloris externe, continens medullam albam, saporis amari et ingrati. Haec arbuscula habet odorem penetrantem, et crescit in locis incultis. Qualitatis acris et drasticae est. Folia et fructus pecoribus exitiales creduntur. Insecta enecat. Ramorum combustorum usus pictorius est. Ita dicitur, quasi boni nominis, per antiphrasin. Ex εὖ et ὄνομα, *nomen*. Vocatur etiam *fusanus*. Ge. *Spindelbaum*, *Pfaffenhödchen*, *Pfaffenhütchen*, *Katzenpfötchen* etc. Ga. *Fusain*, *bonnet de prêtre*. A. *Spindle tree*, sive *prickwood*. B. *Papenhout*, *papenmuts*, *luizenboom*.

EVOSMA, i. q. *evodes*.

EUPATHIA, seu **EUPHORIA** est affectio, quae facile fertur. Ex εὖ et πάθος, *affectus*, [sive φορὰ, id *quod fertur*. Inter signa, unde remedia praescripta morbo aegrotique conditioni optime convenire intelligi possunt, refertur.] Cui opponitur *dyspathia* s. *dysphoria*.

EUPATORIUM triplex potissimum a pharmacopoeis recensetur, *graecorum*, sive *veterum*, de quo videatur *agrimonia*; *Mesuae*, de quo videatur *ageratum*; et *cannabinum*, quod etiam dicitur *Avicennae*, vel *aquaticum*, de quo hic agitur. Hoc proprie est Eupatorium cannabinum *Bauh.* *Eupatorium cannabinum* foliis digitatis *Linn.* (Syngenes. Polyg. Aequal.) Est scilicet planta ramosa, cuius caulis quatuor, vel quinque

pedes est altus, rectus, rotundus, lanuginosus, viridis, purpureus, medulla alba repletus, et ubi dissecatur, odoris aromatici et grati. Folia sunt hinc inde per intervalla posita, oblonga, plurima simul iuncta, acuta, in margine dentata, villosa, saporis amari. Flos in umbellam congestus plurimis flosculis (ex quibus longa capillamenta plerumque surgunt) constat multifidis, embryoni insidentibus, et calyce longo, tereti, ac squamoso comprehensis. Embryo autem abit in semen pappis instructum. Radix est fibrosa, alba, amara, crescit in locis humidis aquosis. Qualitatis est peramarae, acris, subaromaticae, viribusque pollet roborantibus, vulnerariis, antiscorbuticis et aperientibus, in maiori dosi emeticis et catharticis; hinc in cachexia, hydrope, ictero et quartana commendatur. Nomen habere creditur a rege Eupatore, qui illam herbam primus invenit. Sed forte sic dicitur, quod hepatis morbis medeatur, unde *Hepatorium* quoque appellatur, et tum derivatur ab εὖ, *bene*, et ἧπαρ, *hepar*. Ge. *Wasserdost*, *Kunigundkraut*, *braun Leberkraut*, *Hirschklee*, *Hirschwundkraut* etc. Ga. *Eupatoire*. A. *The common eupatory*, sive *hemp agrimony*. B. *Boelkens kruid*, *koninginnen-kruid*, *leverkruid*.

EUPEPSIA, cui opponitur *dyspepsia*, est coctio ventriculi facilis, unde alimenta dicuntur *eupepta*, quae facile in ventriculo dissolvuntur. Ex εὖ et πέπτω, *coquo*. Ge. *Gute Verdauung*. Ga. *Une bonne digestion*. A. *A good digestion*. B. *Eene goede kooking*.

EUPHORBIA, Tithymalus *Tournef.* est plantae genus, (Dodecandr. Trigyn.) cuius corolla tetrapetala, vel in quibusdam speciebus pentapetala, calyci insidens; calyx monophyllus, ventricosus, rugosus, coloratus, capsula tricocca, trilocularis, stylo elongato pendens, elastice dissiliens; semina solitaria, subrotunda. Plura hoc genus genera secundaria speciesque comprehendit, quorum illa sunt: Euphorbiae fruticosae aculeatae; Euphorbiae fruticosae inermes; Euphorbiae dichotomae, umbella bifida aut nulla; Euphorbiae umbella trifida; Euphorbiae umbella quadrifida; Euphorbiae umbella quinquefida; Euphorbiae umbella multifida. Omnes species lacte, seu succo acerrimo, septico, scatent. Pleraeque in regionibus calidis nascuntur, apud nos in viridariis coluntur. Ge. *Euphorbienpflanze*. Ga. *Euphorbier*. A. *The burning thorny-plant*.

EUPHORBIUM est concretum gummoso-resinosum acerrimum, ex sauciata herba eiusdem nominis extractum. Species, e qua extrahitur, est Euphorbium Cerei effigie, caulibus crassioribus, spinis validioribus armatum *Commel.* *Euphorbia officinarum* aculeata, nuda, multangularis, aculeis geminatis *Linn.* [A. *The officinal spurge*. B. *Winkel-euphorbium*. Ga. *L'euphorb officinal*. Ge. *Officinelles Euphor-*

bium.] Haec est planta hominis longitudinem superans, cuius cortex est durus et spinosus. Folia digitum longa, crassa, figura quadrangulari, in singulis angulis multas exiguas spinas habentia. Flores pentapetali, coloris viridis subflavescentis. Succedit fructus pisi magnitudine triangularis, in tria loculamenta divisus, unico foeta semine oblongo. Nascitur in modum, ac si singula folia repraesentarent aculeatos cucumeres; totum enim folium spinis albis obsitum est, ita ut manibus prehendi absque laesione non possit. Gummi igitur ex incisis foliis emanens sole induratur; illud debet esse purum, aliquando et spinas aliasque festucas admixtas habet, flavescit aliquomodo, aliquando albescit. Admodum et naribus et linguae acre est, et facile, nisi demulcentia et oleosa adhibeantur, harum partium inflammationem producit; vehementer alvum ducit, et serosos humores expurgat, sed ob summam acrimoniam intestina excoriat. Viribus praeterea summe incidentibus, rubefacientibus, stimulantibus et sternutatoriis pollet; quae potissimum in parte resinosa resident. Vix unquam interne adhibetur, nec sine periculo ptarmicis admiscetur. Externe vix quidquam praestantius ad cariem ossis auferendam se invenisse, testatur Hildanus. Venit ex Libya, Mauritania, Peru etc. Nomen dedit ei primum Iuba, Libyae Rex, in monte Atlante ultra Herculis columnas, appellavitque *euphorbium* medici sui nomine, et fratris Musae, a quo divus Augustus fuit conservatus. [Resina haec, quae e variis Euphorbiae speciebus, v. c. E. *antiquorum*, E. *canariensi*, inprimis autem ex E. *officinarum* colligitur, temporibus recentioribus saepius chemice disquisitum est a Pelletiero, Laudeto, Braconnoto, Iohnio, Mühlmanno et Brandesio, quorum labores Richardus (*Medic. Bot. I. p.* 321.) et Fechner. (*Result. d. Pflanz. Analys. p.* 215.) enarraverunt. Diligentissima analysis, a Brandesio instituta, in 300 partibus euphorbii inesse docuit resinae 218$\frac{1}{8}$, cerines 68$\frac{1}{2}$, myricines 6$\frac{1}{8}$, caoutchouc 24$\frac{1}{8}$, phyteumatocollae 1, acidi malici, kali et calcariae malicae nupti, cum calcariae benzoicae, fortasse quoque magnesiae malicae vestigiis, 24$\frac{1}{2}$, calcariae malicae, cum calcariae sulphuricae vestigiis 94$\frac{1}{10}$, calcariae sulphuricae $\frac{1}{8}$, kali sulphurici 2$\frac{1}{4}$, calcariae phosphoricae $\frac{3}{4}$, aquae 27, fibrae ligneae 28, iacturae 4$\frac{1}{8}$.] Ge. *Euphorbienharz.* Ga. *Euphorbe.* B. *Gom van Euphorbium.*

EUPHORIA, idem quod *Eupathia.* Ab εὐφορέω, *facile tolero.* Ge. *Das Wohlbefinden.* B. *Een makkelyk verdrag.*

EUPHRAGIA, vide *Euphrasia.*

EUPHRASIA, vel EUFRASIA est plantae genus, (Didynam. Angiosperm.) cuius calyx monophyllus, quadrifidus; corolla monopetala ringens; antherae bilobae, quarum inferiores lobo inferiori in spinulam acuminatae sunt. Species

officinalis est Euphrasia officinarum *Bauh. Euphrasia officinalis* foliis ovatis, lineatis, argute dentatis, *Linn.* Habet haec planta caules villosos, nigricantes. Folia parva, oblonga, venosa, minutim incisa. Flos monopetalus, anomalus, personatus, in duo labia distinctus, quorum superius surrectum, et multifariam sectum; inferius vero in tres partes dividitur, quae singulae quoque bifidae sunt: coloris est albi, multis punctis purpureis et flavis notatus. Ex calyce surgit pistillum posticae floris parti ad instar clavi infixum, quod abit in fructum, seu testam exiguam, oblongam, in duo loculamenta divisam, seminibusque foetam exiguis et albis. Radix exigua, lignosa. Crescit haec planta in locis incultis circa vias et in pratis. Sic eius nomen a Graecae linguae imperitis pharmacopolis depravatum est, cum olim ἐυφροσύνη dicta sit, quod nimirum oculos, quorum caliginem discutit, delectet. Ex εὖ et εὔφρων, *laetus*. Singulares enim virtutes ophthalmicae huic plantae olim tributae sunt, quae tamen vix hodie, ad exactiorem experientiam, ei inesse deprehenduntur, nisi forte qualitate, qua pollet, subaustera, leniter roborando prodesse possit. Ge. *Augentrost*, *Augendienst*. Ga. *Euphraise officinale*. A. *Eyebright*, *the common eyebright*. B. *Oogen-troost*, *klaar-oog*.

EUPHROSYNE, i. q. *Euphrasia*.

[**EUPION** substantia est a Reichenbachio detecta peculiaris fluida volatilis, ponderis specifici exigui; ab oleis aethereis et pinguibus differt odoris saporisque defectu; non solvitur in aqua, neque chlorio, neque acido sulphurico, aut nitrico destruitur, non abit in saponem, et ope spiritus vini ex oleo animali empyreumatico (*Thiertheer*) extrahitur. Ex εὖ et πίον, *adipis optimum*. Vide Pharm. Centr. Bl. 1831. No. 31.]

EUPNOEA est respiratio probe constituta, sive respirandi facilitas. Ab εὖ et πνέω, *spiro*. Ge. *Leichter Athem*. Ga. *Respiration facile*. A. *An easy treathing*. B. *Een makkelyke ademing*.

EUPORIA est medicamentorum praeparandorum facilitas, vel eorum operationis promtitudo [sive, ut Krausius voluit, animi praesentia, qua quis ab eventu quodam nec opino in morbis aut operationibus chirurgicis obtinente non perturbatur, sed eius remedium statim in promptu habet.] Ex εὖ et πόρος, *ratio*, *ad rem* s. *negotium aliquod recte perficiendum excogitata*. [Hinc *Euporista medicamenta* vocantur, quae promtos in curandis morbis effectus edunt, vel etiam, quae facile inveniri et praeparari possunt. Ge. *Hausmittel*. Ga. *Une medecine euporiste*. B. *Vaardige medicyne*.

EURHYTHMUS est pulsus in homine sano, rhythmum, seu ordinem bene servans. [In Galeni *defin. med. p.* 409. accuratius vox haec definita est, cum eurhythmum pul-

sum non illum nominaret, qui in universum ex ordine procederet, sed illum intelligeret, qui ordinem, aetati, naturae, temperamento, anni tempestati, et reliquis conditionibus proprium, servaret.] Ex εὖ et ῥυθμὸς, *modulus*. Ge. *Ordentlicher Pulsschlag*. Ga. *Le pouls regulier, égal*. A. *An orderly pulse*. B. *Ordentelyke pols*.

EUSARCOS, Gr. εὔσαρκος, bene carnosus, seu torosus, sive quadratus. Ab εὖ et σὰρξ, *caro*. Ge. *Fleischicht*. Ga. *Charnu*. A. *Fleshy*. B. *Wel in het vlees*.

EUSEMIA est bonorum signorum praesentia. Ab εὖ et σημεία, *signum*. Ge. *Ein gutes Zeichen*. Ga. *Un bon signe*. A. *A good sign*. B. *Een goed teken*.

EUSITIA est bonus appetitus. Ab εὖ et σιτέω, *alo, nutrio, pasco, sagino*. Ge. *Guter Appetit*. Ga. *Bon appetit*. A. *A good appetite*. B. *Goede appetyt*.

EUSPLANCHNOS est is, qui bene constituta et robusta habet viscera. Ab εὖ et σπλάγχνον, *viscus*. Ge. *Einer der gesunde Eingeweide hat*. B. *Die goede ingewanden heeft*.

[**EUSTACHII TUBA**, vide *Tuba Eustachii*.]

EUSTOMACHUS est bene constitutus stomachus. Item cibus stomacho conveniens. Ab εὖ et στόμαχος, quod non solum sinistrum ventriculi orificium significat, sed et pro toto ventriculo saepe sumitur. Ge. *Ein guter Magen*. Ga. *Un bon estomac*. A. *A good stomach*. B. *Een goede maag*.

EUTHANASIA est facilis et levis sine convulsionibus, aut aliis symptomatibus dolorificis mors. Ex εὖ et θάνατος, *mors*. Ge. *Ein sanfter Tod*. B. *Een gemakkelyke dood*.

EUTHYPOROS est adiectivum, eum denotans, qui recta via incedit. Ab εὐθὺς, *rectus*, et πόρος, *via*. Ge. *Ein gerader Gang*. Ga. *La demarche droite*.

EUTOCOS seu *foecunda*, quae bene gerit, et facile parit. Ab εὖ et τόκος, *foetus*, a τίκτω, *pario*. Ge. *Fruchtbar*. Ga. *Fécond*.

EUTONOS, qui firmus est, et debitum membrorum tenorem habet. Ab εὖ et τόνος, *tensio*, a τείνω, *tendo*. Ge. *Von starken Gliedern*. Ga. *Membru*.

EUTROPHIA est optima nutritio. Ab εὖ et τρέφω, *nutrio*. Ge. *Das Gedeihen, Zunehmen*. Ga. *Une bonne nutrition*. A. *A good nourishment*. B. *Eene goede voeding*.

EXACERBATIO, i. q. *paroxysmus*.

EXAERESIS vocatur chirurgiae pars, quae extrahit peregrina e corpore nostro, quae ei nocebant, sive intus in eo genita sint, et in eo haereant, ut calculi, etc. sive extrinsecus immittantur, ut globuli plumbei in vulneribus, etc. Ab ἐξ, *ex*, et αἱρέω, *traho, demo*. Ge. *Ausziehung*. Ga. A. *Extraction*. B. *Uithaaling*.

EXAGIUM est veterum pondus scrupulos quatuor pen-

dens. [Librae examen per pondera exagium denotare observavit Gesner. in *thes. lingu. lat.* In Nic. Myr. *theatr. med.* sect. I. c. 5. occurrit in antidoto Adriani Romana haec ponderis ratio, ad q. l. Io. Hartm. Beyer p. m. 9. monuit, omnes propemodum scribere, pondus aurei unius aut sesquidrachmae exagium esse.]

EXALMA est subitaneus ossium e sede sua secessus; in specie de vertebris dicitur.

[**EXALSIS** est vertebrarum e suo loco secessio. Hipp. *de artic. to. III. p.* 147. Ab ἐξάλλομαι, *exsilio.*]

EXALTATIO, Gr. *μετεωρισμὸς*, seu **SUBLIMATIO** est operatio, qua res affectionibus mutata, ad altiorem substantiae et virtutis dignitatem perducitur; vel est subtilisatio, res sensim dissolvendo in puriorem et maiorem virtutis suae gradum transponens, quae fit circulatione, ablutione, destillatione vel fermentatione. Ge. *Erhöhung, Verbesserung.* Ga. A. *Exaltation.* B. *Verheffing, verhooging.*

EXAMBLOSIS, i. q. *Abortus.* [Videtur proprie examblosis abortiendi actum, exambloma autem id, quod examblosi eiectum est, significare.] Gr. ἐξάμβλωσις et ἐξάμβλωμα. Ab ἐξ et ἄμβλωσις, *abortus.*

EXANASTOMOSIS est osculorum, sive extremitatum vasorum apertio. Ab ἐξ, *ex*, et ἀναστομόω, *aperio, relaxo.* Ge. *Oeffnung der Gefässe.* B. *Opening der monden der vaten.*

EXANIA, PROCTOCELE seu *procidentia ani* est sphincteris ani, et intestini recti inversi procidentia, in qua pars prolapsa extuberat et rubet, plus minus longa atque incrassata, reductibilis semper in principio, nisi saeviat strangulatio, vel obstet nimia eius crassities. Oriri potest a valida inspiratione et pressione, a laxitate partium, ab alvi fluxu et tenesmo, a calculo, a distocia, a paralysi, laesione levatorum in lithotomia, etc. Ge. *Vorfall des Mastdarms.* Ga. *Chûte du fondement, renversement du rectum.*

EXANTHEMA est *efflorescentia*, seu *effloratio* quaedam super cutem apparens. Est *symptomaticum* vel *criticum.* Alia exanthemata colorem cutis saltem mutant, ut fit in febribus petechialibus, morbillis, maculis scorbuticis, hepaticis, lentigine, etc. in aliis tubercula quaedam in cute erumpunt, quae papillarum nomine venire solent, ut variolae, papulae, pustulae, etc. Comprehenditur ergo hoc sub nomine tota classis illorum morborum, in quibus adsunt eruptiones cutaneae, sive tumores humorales exigui, gregales, transitorii, in superficie corporis, sive cum febre, sive sine febre erumpant. Ab ἐξανθέω, *effloresco.* Ge. *Ausschlag.* Ga. *Exanthéme, efflorescence.* B. *Uitbottende vlakke, uitslag, vuurigheid, puiste.*

[**EXANTHESIS** est proprie ipse efflorescendi actus, dein

quoque pro huius actus effectu adhibetur, et idem, quod exanthema denotat, v. c. apud Hippocr. aph. III. 28.]

EXARTHREMA, [**EXARTHROMA**, **EXARTHRESIS**, quod apud Appollon. Cit. *de artic.* occurrit, et] **EXARTHROSIS**, idem quod *luxatio*, et quidem totalis, quando totus articulus ex sede sua naturali excidit. [Hausta haec definitio e Gal. *def. med. to. XIX. p.* 460. In *comm. I. in Hipp. de fract.* XVIII. 2. p. 323. de differentia exponit, inter *ἐκπτώσεις, ἐκπτώματα, ἐξαρθρώσεις* et *ἐξαρθρώματα* intercedente, unde apparere videtur, duo priora vocabula de luxatione simplici, posteriora autem de dimotione membri ex articulo, cum fractura coniuncta, in usu fuisse, quamquam hanc differentiam non semper observatam esse ipse fatetur. Kraus reprehendit recentiores, quod opinati sint, *ἐξάρθρωσιν* et *ἐξάρθρωμα* a Galeno aliisque veterum medicis semper de luxationibus spontaneis usurpari. Oribasius *de artic. excid.* in Nicetae *collect. chir. p.* 139. *Τῶν ἐξαρθρημάτων τινὰ μὲν ἐξαιφνιδίως τε καὶ σφοδρὰς ἔχει προηγουμένας κινήσεις, τινὰ δὲ ἀμετρίᾳ τῆς ἐν τοῖς ἄρθροις ὑγρότητος γίγνεται.*] Cognoscitur ex impotentia motus naturalis, ex dolore, ex mutatione figurae, insolita hinc protuberantia, illinc cavitate, et ex accurtatione, vel prolongatione partis luxatae. Ab *ἐξαρθρέω, ex articulis sum dimotus.* Ge. *Eine vollkommene Verrenkung.* Ga. *Luxation, exarthrose, foulure.* A. *Luxation.* B. *Ontleding der lidmaten.*

EXARTICULATIO, i. q. *luxatio.*

EXCANDESCENTIA est operatio chemica, qua metalla, quae forti percussione, aut compressione minus ductilia facta sunt, ignita iterum redduntur, quo amissam ductilitatem recuperent. Ge. *Ausglühen.* Ga. *Recuit.*

EXCATHISMA, seu **SEMICUPIUM** est balneum ex aqua calida. [Vox nihili. Haud dubie a graece ignaro ex *encathisma* formata, quam vide.]

EXCIDENTIA, sive **ECPTOSIS**, idem quod *luxatio, ectopia.*

EXCEPTIO est incorporatio, aut permixtio pulverum siccorum cum humiditate quapiam. Hoc pacto *electuaria* conficiuntur, cum melle, aut syrupo, pulveres et pulpae excipiuntur: et pulveres pilularum cum syrupo, melle, vino aut succo: idque, quod medicamentis eo fine additur, vocatur *excipiens.*

EXCIPIENS, s. **CONSTITUENS** dicitur in formulis medicis illud ingrediens, quod medicamento debitam formam et consistentiam dat, ut si pulveribus mel, vel syrupi, ad conficiendum electuarium, vel extracta et mucilagines ad conficiendas pilulas, vel rotulas admiscentur.

EXCIPULUM, i. q. *recipiens.*

EXCIPULUM CHYMICUM, vide *Receptaculum chymicum.*

EXCISIO, sive **ECCOPE**, i. q. *exstirpatio.*

EXCITANTIA sunt talia medicamenta, quae ingesta, aut alio modo corpori applicata, sua irritatione faciunt, ut motus et sensus nimis languentes vividiores fiant, vel deficientes revocentur. Ge. *Erweckende Mittel.* Ga. *Excitans.*

EXCORIATIO, i. q. *Darsis*, vide *Intertrigo.*

EXCORTICATIO est corticis exterioris denudatio, quod pharmacopoeis usitatum est circa radices, fructus, semina, etc. Ge. *Abschälung der Rinde.* Ga. *L'ecorcement.* A. *A peeling away of the bark.* B. *Een ontbasting.*

EXCREMENTUM, Gr. *διαχώρημα*, *περίττωμα*, notat omne, quicquid ab alimentis post coctionem separatum, crassius, indissolutumque existens e corpore est excernendum; vel quicquid cum sanguine circumivit, et subtilius atque acrius est, quam ut corpus amplius nutriat, illive inserviat, per excretoria corporis eliminatur; ut sudor, aurium sordes, alvi et vesicae excrementa, etc. Ge. *Auswurf.* Ga. *Excrement, l'ordure du corps.* A. *The offall, excrements.* B. *Uitwerpzel.*

EXCRESCENTIA, i. q. *Hypersarcosis.* In genere denotat tumores a solidis auctis orientes.

EXCRETIO, Gr. *διαχώρησις*, est actio excernendi. Vide *Excrementum.*

EXCUTIA VENTRICULI instrumentum est, ab *Heistero* descriptum et delineatum, ex mollioribus setis, in fasciculum contortis, filoque ferreo flexili annexis, confectum; quod ad fauces ab ossiculis inhaerentibus liberandas, imo ad ventriculum expurgandum, adhiberi posse nonnulli asserunt. Cuius vero usus, hoc ultimo scopo, prorsus apud nos exolevit. Ge. *Magenbürste.*

EXELCISMUS est ossium a superficie in profunditatem depressio. Ab *ἐξέλκω*, *extraho.* Ge. *Eindrückung.* Ga. *Compression de l'os.* B. *Indrukking des beens.* [Taxat Kraus Castellum, quod huic voci plane contrariam tribuerit notionem. Castellus autem secutus est Galenum (*definit. med.* to. XIX. p. 462.), qui id, quod Krausius vult, a Graecis *ῥῆγμα* dici observat. Errat quoque vir Doctiss. in eo, quod de depressis cranii ossibus vox intelligenda sit. Nam de ossibus omnino omnibus, quae e situ suo dimoveri possunt, agit Galenus.]

EXERCITATIO, **EXERCITIUM** est motus corporis humani voluntarius, sanitatis tuendae, vel habitus boni comparandi gratia factus. Gr. *Ἄσκησις*, *Ἄσκημα*, *Γυμνάσιον.* Ge. *Leibesübung.* Ga. *Exercitation, exercice.* A. *Exercise.* B. *Oeffening.*

EXFOLIATIO est separatio lamellarum ossis corrupti; hinc remedia, quae eam promovent, *exfoliativa* dicuntur. [*Trepanum* quoque peculiare ad exfoliationem perficiendam

excogitatum est: de quo sub TREPANUM.] Ge. *Das Abschilfern, die Abblätterung.* A. *Exfoliation.* B. *Abladeren.* Ga. *Exfoliation.*

EXHALATIO, Gr. ἀναθυμίασις. Idem quod *Evaporatio.*

EXINANITIO, Gr. κένωσις, *evacuatio*, nec non vacuitas vasorum inde producta.

EXISCHOS est luxatio ossis femoris. Unde et illi, quibus nates rotundae exstant et coxa eminet, dicuntur ἐξίσχιοι. Ab ἐξ et ἴσχιον, *coxa.* Ge. *Verrenkung der Hüfte.* Ga. *Luxation de la hanche.* A. *Luxation of the thigh bone.* B. *Heup-ontwrigthing.*

[**EXOCHAS**, ab ἐξέχειν, *eminere*, denotat tuberculum in universum. Apud Paul. Aeg. III. c. 59. occurrunt ἐξοχάδες δακτυλίου, *ani tubercula*, quae, uti recte Castellus animadvertit, callum nondum contraxerunt, alias enim condylomata vocari putat. Sin autem quis vocem de haemorrhoidibus accipere voluerit, non nisi de haemorrhoidibus coecis seu non fluentibus, minime autem de iis, quae in externa ani parte comparent, usurpare debet, nec possunt exochadibus, h. e. haemorrhoidibus internis, a quoquam linguae graecae gnaro opponi. Exochadas autem ut de haemorrhoidibus non fluentibus intelligam, loco Pauli allato adducor, in quo post exochadum tractationem de haemorrhoidibus sermo institutus est. Marcellus Emp. *de medicam.* c. 31. rhagadas et exochadas, seu quemadmodum ibi scriptum est, rhagadia et exochadia pro synonymis habet.]

EXOCYSTE, prolapsus, inversio vesicae urinariae in foeminis, est membranae tum vesicae corpus, tum ipsius collum interne obvestientis procidentia per meatum urinarium facta: inter magna vulvae labia conspiciendam sese praebet pars prolapsa, nunc forma vesicae rotundae, diaphanae, clausae, lotio plenae cum ischuria; nunc vero forma botuli oblongi, penduli, inferne aperti, cum urinae emittendae difficultate. *Sauv.* Ge. *Blasenvorfall.* Ga. *Renversement de la vessie.*

EXOMPHALOS est umbilici protuberantia, infantibus frequens, vel foeminis post partum, quae facile fit, quoniam peritonaeum eo in loco nullis musculis tegitur. Rectius tamen quamcunque cysticam collectionem fluidi ad umbilicum, seu cystidem umbilicalem, denotat, atque sic ab omphalocele distinguitur. Ab ἐξ, *ex*, et ὀμφαλὸς, *umbilicus.* [Vocatur et *omphaloncus* ab ὀμφαλὸς et ὄγκος, *tumor.*] Ge. *Nabelgeschwulst, Nabelbruch.* Ga. *Protuberance du nombril.* A. *Protuberance of the navel.* B. *Uitbulting des navels.*

EXOPHTHALMIA est oculi extra ordinarium situm et extra orbitam protuberantia, [oculi inflammatione, desorganisationem bulbi producente, producta. Hinc] sequitur aliquando variolas, plerumque autem ineptam cataractae depositionem,

vel quemcunque humorum praeternaturalium ad oculos defluxum et accumulationem, qui membranas ita distendunt, ut orbita bulbum amplius retinere nequeat; vel provenit a morbosis intra orbitam natis excrescentiis, quae volumine suo bulbum oculi exprimunt. Ab ἐκ, *ex*, et ὀφθαλμὸς, *oculus*. Ge. *Der Augenvorfall, das Hervortreten des Auges.* Ga. *Exophthalmie, chûte de l'oil.* A. *A protuberance of the eyes.* B. *Eene uitpuiling der oogen.* [Differt ab exophthalmia: EXOPHTHALMUS secundum Beerium (*Augenkrankh. Th. II. p.* 222.) ita, ut bulbus oculi, neque forma, neque mixtione sua immutatus, ab aliqua in orbita recondita causa extra eius cavitatem protrudatur.]

EXOSTOSIS est substantiae osseae extuberantia et excrescentia morbosa, plus vel minus maligna pro diversitate causae vel externae violentae, vel internae rhachiticae, scrophulosae, syphiliticae, etc. Ab ἐξ et ὀστέον, *os*. Ge. *Beingeschwulst.* Ga. *Exostose, excroissance de l'os.* A. *Extuberance of the bones.* B. *Uitwassing des beens, been-knobbels.*

EXOTICA opponuntur *indigenis*, et sunt corpora naturalia, quae aliunde ex peregrinis regionibus transferuntur. A graeco ἔξω, *extra*. Ge. *Ausländisch.* Ga. *Exotique.*

EXPANSIO fit, dum volumen corporis augetur, non aucto particularum numero, et dicitur tam de solidis, quam de fluidis: prior est partium fibram constituentium a se mutuo recessio, quae facit maiorem molem, sive tumorem: altera dicitur etiam *rarefactio*, estque humorum maior moles sine augmento ponderis, quae sequitur auctum calorem. Ge. *Ausdehnung.* Ga. A. *Expansion.* B. *Uitzetting.*

EXPECTORANTIA medicamenta sunt, quae morbosam materiam intra pulmonum vasa contentam resolvere et per laryngem expellere possunt. Ge. *Brustmittel, den Auswurf befördernde Mittel.* Ga. *Expectorant.* B. *Borst-middelen.*

EXPLORATORIUM, i. q. *specillum.*

EXPLOSIO erat iuxta quorundam medicorum hypothesin actio spirituum, qua nervi subito contrahuntur. Causa dicebatur, quando spiritibus animalibus particulae heterogeneae accrescunt, vel in confusionem aguntur. Sed est potius operatio quaedam chymica, qua res inflammabiles subito inflammantur, aëremque contentum extrudunt, ut fit, si cum nitro accendatur antimonii pulvis. Vide *Detonatio.* Ge. *Knallen, Losbrennen, Verpuffen.* Ga. A. *Explosion.* B. *Ontploffing.*

EXPRESSIO, ab **EXPRIMERE** est, quando amygdalae, aliave semina pinguia, post debitam contusionem, aut decocta, aut herbae recentes tusae ob olea, aut succum, praelo exprimuntur.

EXPULSIO, i. q. *expultrix vis.*

EXPULTRIX VIS, sive **FACULTAS**. Antiquis dice-

batur illa actio, seu facultas, qua excrementa excernebantur, sicut *vis assimilatrix*, qua nutritio corporis peragitur. Non vero necesse est ad coecas vires confugere, cum sciamus, ea omnia a spiritibus animalibus fieri, motu scilicet peristaltico.

EXQUISITA dicitur *febris*, quae perfecte regularis est, et typum suum servat. Vide *typus*.

EXSOLUTIO, i. q. *eclysis*.

EXSPIRATIO, seu **ECPNEUMATOSIS** est aëris inspirati et in pulmonibus contenti per asperam arteriam, os et nares expulsio. Causa eius consistit in thoracis dilatati collapsu, adeoque compressione pulmonis; tum actione musculorum abdominalium in viscera, proin in diaphragma, quod sursum agitur, et denique in vi propria contractili fibrarum musculosarum vasis aëreis intertextarum. Ge. *Die Ausathmung*. Ga. A. *Exspiration*. B. *Uitademing*.

EXSTASIS, [s. potius **ECSTASIS**] est sensuum omnium motuumque muscularium subitanea suppressio, superstite pulsu et respiratione obscurissimis, absque membrorum rigore, orta a profunda contemplatione, mentisque attentione, aut a pathemate vehementi. Differt a *catalepsi* eo, quod aegri artus non retineant situm quemvis ab adstantibus impressum, aeger tamen eam, quam initio insultus habuit, posituram constanter servat, et omni sensu motuque artuum orbatur. Ab [*ἐξίσταμαι, de statu mentis deiicior.*] Ge. *Entzückung*. Ga. *Exstase*. A. *Ectasie*. B. *Een verrukking van zinnen*.

EXSUCCATIO, i. q. *ecchymoma*.

EXSUDATIO, i. q. *ephidrosis*.

EXSUFFLATIO, i. q. *ecphysesis*.

EXTA, Gr. *σπλάγχνα*, i. q. *viscera*.

EXTENSIO, i. q. *anatasis*.

EXTENSORES; nomen hoc datum est variis musculis, qui partes quasdam extendunt, ut carpum, digitos et pollicem, brachium, femur, dorsum, etc. quorum antagonistae sunt *flexores*. B. *Oprichtende spieren*. Ge. *Ausstreckende Muskeln*. Ga. *Extenseurs*.

EXTENUATIO est totius corporis macies, quae vel subito fit ab evacuatione quadam sensibili, vel ex diuturniori morbo lentius contrahitur. Gr. *Λεπτυσμὸς* et *λέπτυνσις* [a *λεπτύνω, macilentum reddo.*] Ge. *Abnehmen des Leibes*. Ga. *Extenuation, maigreur*. A. *Leanness*. B. *Vermagering*.

EXTERGENTIA, i. q. *abstergentia*.

EXTINCTIO dicitur de lapidibus, v. g. crystallis, silicibus, etc. toties candefactis, totiesque aqua extinctis, usque dum evaserint friabiles: ac interdum metalla ignita liquore aliquo extinguuntur, ut hic earum virium participet. Sic v. c. si ferrum aqua extinguitur, aqua ferri viribus hac ra-

tione imbuta dicitur. Ge. *Löschwasser.* — *Extinguere* etiam est, quando argentum vivum terebinthina, aliove liquido ita involvitur, ut nec micula eius amplius conspici possit. Per *exstinctionem* etiam mercurius administrari dicitur, dum pluribus dosibus datis leniora cathartica infirmis propinantur, quo, sic facta humorum resolutione, tamen salivatio, brevi saepe successura, impediatur. Ge. *Auslöschung.* Ga. *Extinction.* A. *Quenching.* B. *Uitblussing.*

EXTIRPATIO est partis solidae propter deformationem, sphacelum, cancrum etc. abscissio, vel exscissio, cuius recte instituendae praecepta chirurgia docet. Gr. *Ἀποκοπὴ*, et *ἐκτομὴ*. Ge. *Ausschneiden, Abnehmen.* Ga. A. *Extirpation.* B. *Exstirpatie, afzetting.*

EXTRACTIO, ab EXTRAHERE est resolutio, qua corporis mixti partes subtiliores a crassioribus ope menstrui solventis segregantur. Ex. gr. quando mediante spiritu vini partes resinosae, vel mediante aqua partes gummosae ex quocunque medicamento extrahuntur, tunc illud, quod post menstrui evaporationem relinquitur, vocatur *extractum.* Gr. *Ἐκχύλωσις*, *ἐκχύλωμα* [ab *ἐκχυλόω*, *succum extraho*, quod, a Galeno *de simpl. med. fac. VII. c.* 10. *p.* 14. *to. XII.* adhibitum, Cornar. in *ἐκχολᾶται* mutandum esse, non recte, me iudice, coniiciebat. Vid. *Opusc.* mea *acad. to. II. p.* 265. Dieuches ap. Oribas. ed. Matth. p. 42. *ἐκχυλίσας διὰ πυκνοῦ ὀθονίον.* et p. 45. *τρίψας ἐκχύλιζε τὸ ὕδωρ.*]. Ge. *Ausziehung.* Ga. et A. *Extraction.* B. *Uittrekking.* — — — Chirurgice quoque sumitur pro extractione rei e corpore humano, e. g. dentis, calculi, polypi, globuli plumbei, foetus etc.

EXTRACTUM, Gr. *ὀπὸς*, et *ἐκχύλωμα*, est purum, sincerum et efficax illud, quod a partibus minus efficacioribus, mediante liquore, segregatum, et ad iustam consistentiam inspissatum est. Tale fit ex vegetabilibus, quorum vires in parte fixa haerent, ex. gr. ex absinthio, aliisque amaris vel adstringentibus. Horum plura in officinis prostant. Ge. *Extrakt.* Ga. *Extrait.* A. *An extract.* B. *Een uittrekzel.*

EXTRAFOLIACEAE dicuntur in plantis stipulae et pedunculi infra folium collocati.

EXTRAVASATUM dicitur de humore vel sanguine, qui e vasis effluxit, et vel in cavitatibus maioribus, vel cellulis tunicarum et integumentorum colligitur. Ge. *Ausgetretene Säfte.* Ga. *Extravasé.*

EXTUBERATIO, idem quod *apophysis.*

EXULCERATIO, Gr. *ἕλκωμα*, *ἕλκωσις*, est solutio successiva continui, a materia erodente originem trahens, in mollibus corporis partibus, cum imminuta magnitudine, et iactura substantiae. Differt ab abscessu, quod abscessus producitur per se, praegressa tantum inflammatione. Ge.

Verschwärung. Ga. *Exulceration, blessure, entameure de la peau.* A. *Exulceration.* B. *Verzweering.*

EXUMBILICATIO, idem quod *exomphalos.*

EXUSTIO est, quando quis ab igne laesus fuerit. Estque triplex, *prima* laedit cuticulam, quae cum vesiculis aquosis elevatur; *secunda* ipsam quoque cutim; *tertia* partes etiam cuti subiectas. Gr. *Ἔγκαυσις.* — *Exustio* etiam nonnunquam studio et arte chirurgica fit, ope cauteriorum. Ge. *Verbrennung.* Ga. *Brulure.* A. *A burning.* B. *Branding.*

EXUTORIUM: ita nonnulli Galli recentiores ulcus cutaneum dicunt in brachio alioque loco ope corticis Thymeleae excitatum, ad humores serosos evacuandos. Ga. *Exutoire.*

EXUVIAE sunt pelles quorundam animalium frigidi sanguinis, sponte secedentes, quarum nonnullae in usum medicum olim adhibebantur, ut serpentum. Ge. *Ein Balg.* Ga. *Dépouilles.*

[**ECPIESMA** a Paulo Aeg. *lib. VI. c.* 90. *p.* 210. ita definitur: *ἐστὶ πολυμερὴς τοῦ ὀστέου διαίρεσις μετὰ τοῦ κατεαγότα ὀστάρια ὑποκεχωρηκέναι κάτω πρὸς τὴν μήνιγγα.* Soranus in Nicetae collect. p. 46. et Heliodorus ibidem p. 98. loco *ἐκπίεσμα* habent *ἐμπίεσμα.*]

[**ECPIESMUS** ab Actuario *meth. med. II. c.* 7. quid sit, describitur: *Ὁ ἐκπιεσμὸς πάθος ὢν τοῖς ὀφθαλμοῖς σύνηθες, δι᾽ ἀθρόον τε καὶ παχὺ ῥεῦμα γίνεται. Καὶ ἐξίστησι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς οἰκείας ἕδρας, ὥστε τοιούτους διαμένειν ἐξελθόντας.* E quibus verbis liquet, Actuarium eandem oculi affectionem describere, quae a Beerio *exophthalmus* vocata est. Vide quoque Paul. Aegin. III. p. m. 77. Ab *ἐκπιέζειν*, *premendo expellere.*]

F.

F significat in fine formularum *Fiat.*

F. L. A. est fiat lege artis.

F. S. A. est fiat secundum artem, bolus, electuarium etc.

FABA est plantae genus flore papilionaceo, (Diadelph. Decandr.) cuius calyx monophyllus est, tubulatus, semiquinquefidus; nectarii glandula intra stamen compositum et germen e receptaculo oriens. Species, quae apud nos frequentissime colitur, est Faba flore candido, lituris nigris conspicuo *Bauh. Vicia faba*, caule erecto, petiolis absque cirrhis *Linn.* Habet haec caules tres pedes circiter altos, quadratos, excavatos. Folia sunt oblonga, obrotunda, crassa, pinnata, bina velut coniugata ad costam, quae in mucronem abit; flores sunt leguminosi, oblongi, coloris aliquando albi, striis nigris instructi, aliquando purpurei, nigricantes. Flori succedit siliqua longa, crassa, carnosa,

unicapsularis, foeta seminibus reniformibus oblongis, elatis vel ovalibus; coloris varii, plerumque albi. Radix longa, partim recta, et partim repens, fibrosa. Usus maxime cibarius et culinaris est, licet qualitatis sit flatulentae. In officinis aqua florum prostat, quae cosmetica virtute pollet. Farina seminum inter quatuor farinas resolventes numeratur, et cum fructu tumoribus glandularum imponitur. Plantae combustae cinis eiusque sal viribus diureticis et antihydropicis gaudet. Gr. *Κύαμος*. Ge. *Bohne*. Ga. *Féve*. A. *Bean*. B. *Boonen*.

FABA SANCTI IGNATII sunt fructus plantae cucurbitaceae in insulis Philippinis nascentis, quae est Cucurbitifera Malabathri foliis scandens *Pluk*. Catalongay et Centara Philippinis orientalibus dicta, cuius nuclei Pepitas de Besayas, aut Catbabogan, et Fabae Sancti Ignatii ab Hispanis, Igasur et Mananaog ab insulanis nuncupantur. Faba febrifuga, *Geoff*. An *Strychni* species? *Linn*. In uno fructu viginti et plures huiusmodi nuclei reconduntur. Recentes sunt odoris fragrantis, ad moschum accedentis, exsiccati absque odore, sed sapore amarissimo, variae formae, utplurimum oblongae, parvam nucem moschatam magnitudine aequantes, nodosi, durissimi, corneae substantiae, coloris inter album et glaucum medii. Ex India orientali affertur, estque celebre antifebrile in tertiana, et a quibusdam etiam laudatur contra epilepsiam. [Inde derivandae sunt vires antepilepticae remedii arcani, a Weitzio, medico quondam Numburgensi, venditi; id quod luculentissime probavit Gu. Andr. Haase in *Comm. de Faba Sti. Ignatii*. Lips. 1822. 4.] Pollet quidem viribus emeticis, catharticis, emmenagogis et anthelminthicis, et ab Indis contra omnes fere morbos adhibetur. Ipsum infusum aquosum profuisse deprehensum est. Quoniam tamen ex eius usu praecordiorum anxietates, et constrictiones spasticae saepe secutae sunt, hinc naturae nostrae inimicam esse, et lenem recondere virulentiam, non sine ratione suspicamur. Ge. *Ignatiusbohnen*. Ga. *Féve de St. Ignace, Igasure*. Vide *Nux vomica*.

FABA AEGYPTIACA, vide *Arum, Colocassia, Nymphaea*.

FABA BENGALENSIS creditur esse Myrobalanus citrinus ab insecto laesus, et inde formam monstrosam et qualitatem stipticam nactus. Ga. *Féve de Bengale*.

FABA CRASSA, vide *Telephium*.

FABA FEBRIFUGA, vide *Vomica nux*.

FABA MARINA, vide *Umbilicus marinus*.

FABA PECURIS, vel **PECHURIM**, [vel **PICHURIM**] est nucleus nucis avellanae figura, rotundus, oblongus, membrana tenui nigrescente involutus, pulpa flavescente viscida molli tectus, compositus e duabus partibus, similibus amygdalo secundum longitudinem fisso, et in latere plano, secun-

dum longitudinem aliquantum excavato. Continetur in siliqua, vel fructu arboris Brasiliensis, *Copaiferae officinalis,* flore rosaceo, foliis pinnatis (Decandr. Monog.) Nucleus ipse fractus, aut scissus, interiora subfusca ostendit, nihil lignosi, aut fibrosi, nuci myristicae scissae, aut fractae similis. Friabilis est dentibus, odore saporeque inter nucem myristicam et Sassafras mediis. Qualitatis est aromaticae, viribusque stomachicis et carminativis pollet. Praecipue vero ut remedium specificum contra dysenteriam epidemicam laudatur. Passim iam in usu culinari nuci myristicae substitui lego. — Secundum recentissimas Ill. *Linné* observationes arbor ad Lauri genus pertinet, *L. Pichurim* dicta. [De arbore fabas Pichurim nobis largiente nondum inter viros eruditos certo constat. Maxime tamen fidendum Curt. Sprengelio est, qui cum ramulum arboris florentem e Brasilia accepisset, arbori nomen *Tetrantherae Pichurim* imposuit (*Berl. Jahrb. d. Pharm. XXII.* 36.). Duplicis generis sunt fabae, maiores, minores, quarum chemica analysi erutas partes enumeravit Dulk *Pharmacop. Boruss. I.* p. 671. sq.]

FABA PORCINA s. **SUILLA**, i. q. *hyoscyamus.*

FABA PURGATRIX, vide *Ricinus.*

FABARIA appellatur Telephii quaedam species, idque a foliorum figura et crassitie fabae respondente. Vide *Telephium.*

FACIES, **VULTUS**, Gr. πρόσωπον. Anterior capitis pars non capillata, continens oculos, nasum, os, labia, mentum, genas, frontem etc. Ge. *Das Angesicht.* Ga. *La face, le visage.* A. *The face, the visage.* B. *Het angezigt.* — Anatomicis haec vox aliquando denotat superficiem alicuius partis, sed tunc semper additur anterior, posterior, externa, interna etc.

FACIES HIPPOCRATICA dicitur, quando nares acutae sunt, oculi concavi, id est, intra sua antra recedentes, ita ut haec minus, quam decet, impleta appareant; tempora collapsa, auriculae frigidae et contractae, auriumque lobi inversi, quin cutis, circa frontem dura, circumtenta et arida, color totius faciei pallidus, lividus, plumbeus aut niger. Ita vero dicitur, quoniam *Hippocrates* hanc faciem inter lethalia morborum acutorum signa recensuit. [Cons. Chr. Langii *facies Hippocratica, levi penicillo adumbrata.* Recudi cur. Chr. Gdfr. Gruner. Jen. 1784. 8.] Ge. *Uebles Aussehen.* Ga. *La face,* vel, *le visage d'Hippocrate, l'air éthique.* A. *The face,* sive *visage of Hippocrates.* B. *Een Hippocraats wezen.*

FACTITIUM dicitur de omnibus illis, quae arte praeparantur, et opponitur illis, quae a natura producuntur, et *nativa* vocantur.

FACULTAS sive δύναμις, aut *vis*, est potentia vivi cor-

poris functiones suas peragendi. Vide *Actio*. Ge. *Vermögen.* Ga. *Faculté, pouvoir, puissance.* A. *Faculty, power.* B. *Magt, kragt.*

FAECULA, vide *Fecula*.

FAEX vel **FAECES** sunt reliquiae, quae post fermentationem deponuntur. Subsidentia item est liquorum, spissitudinem habentium, ex tenuioribus se separantium, ex quorum specie habentur *feculae*. Ge. *Der Bodensatz.* Ga. *Lie, fondrille.* A. *The dreggs, lees.* B. *Gist, moer, droessem, grond-zop, onzuiverheid.* Vide *Excrementa*.

FAGARA est semen Cubebis maxime simile, et eiusdem virtutis aromaticae, stomachicae et carminativae. Arbor, quae haec semina fert, dicitur Fagara fraxini folio *Duham.* Zanthoxylum spinosum, Lentisci longioribus foliis, Evonymi fructu capsulari *Catesb. Zanthoxylum Clava Herculis* foliis pinnatis *Linn.* (Dioec. Pentandr.). Crescit in Iamaica, Virginia et Carolina.

[**FAGARA** est plantae genus, ad Tetrandriam Monogyn. pertinens, *Cal.* 4—5 fidus, *Cor.* 4—5 petala, *Caps.* 2valvis monosperma, simplex aut multiplex (*Stam.* 4. 5 et 8.). Duae inprimis species commemorari merentur: *F. octandra*, s. Elaphrium tomentosum Iacqu. s. Amyris tomentosa Spr. syst., quae Tacamahacam Indiae occidentalis praebet, atque *F. piperita*, cuius radix, haud dubie sub nomine *Pepple-mool* ex India orientali ad nos quondam allata, magnam cum radice Pyrethri veri similitudinem habet. Posterior frutex piper iaponicum largitur.]

FAGITRITICUM et **FAGOTRITICUM**, idem quod *Fagopyrum*.

FAGOPYRUM, *Polygonum fagopyrum Linn.* (Octandr. Trigyn.) foliis cordato-sagittatis, caule erectiusculo inermi, seminum angulis aequalibus est planta, duos pedes, vel duos cum dimidio alta, quae habet caulem rotundum, mollem, excavatum, rubicundum. Folia in initio obrotunda, postea angulosa, hederae folia referentia, sed minora. Flos est apetalus, parvus, albus, in spicis, vel racemis, aut muscariis, habet octo stamina, e calyce quinquepartito surgentia. Ovarium in calycis fundo innascitur in placenta eleganter globulis in orbem positis ornata, est triquetrum, tres emittens tubas; fit semen triquetrum, nigricans, farinosum, intus album. Radix fibrosa annua. Colitur in agris, et nullum solum, quantumvis aridum et macrum, respuit. Semen qualitatis est farinosae nutrientis, eiusque in quibusdam regionibus usus culinaris frequentissimus. Sic dicitur a seminis figura, quod faginam glandem, figura triquetra, et colore sordido, quodammodo refert, licet quantitate multo minus; est enim vox ex Latino nomine Fagus, et Graec. πυρὸς, *triticum, frumentum,* composita. Hinc loco πυρὸς

dicitur *fagotriticum*, vel appellatur *fagopyrum*; φηγὸς enim arbor glandifera est [teste Dioscor. I. 144.]. Ge. *Heidekorn, Buchweizen.* Ga. *Blé noir, sarrasin.* A. *Buck-wheat.* B. *Boek-weit.*

FAGUS est arbor glandifera, (Monoec. Polyandr.) magna, crassa, ramosa, cuius cortex mediocriter crassus, politus, coloris grisei cinerei: lignum est durum, album. Folia Populi sunt minora, nigra, tenuia, mollia, ovata, obsolete serrata. Flos mas amentaceus, glomeratus, constans staminibus plurimis, e calyce campaniformi surgentibus: fructus in eadem arbore a floribus separati nascuntur, callosi, acuminati, quadrifido apice dehiscentes, foeti binis seminibus trigonis, duris, politis, rubicundis, interne habentibus medullam albam, edulem, saporis dulcis cum aliqua adstrictione, qualitatis tamen temulentae et cephalalgicae, cum et nimium fructuum usum hydrophobiam secutam esse eximiis scriptis proditum sit. Haec arbor crescit in pratis, et locis montanis, et magnam umbram facit. Gr. Φηγὸς. Ita dicta *ἀπὸ τοῦ φάγειν*, a comedendo, quod ante inventas fruges (ut fabulantur poetae) homines eius arboris glandibus solebant victitare. [Fagus *sylvatica* sequentia nomina habet:] Dicitur enim Graecis *ὀξύη*, *ὀξύα*, a foliorum forma, et forsan calycis et fructus sapore. [Haec derivatio ex Eustath. ad Homer. p. 594. *Φηγὸς, εἶδος δρυὸς, ὅτι παρὰ τὸ φαγεῖν λέγεται διὰ τὸ χορηγῆσαι τροφὴν τοῖς ἀρχαίοις ἀνθρώποις.*] Ge. *Buchbaum, Buche.* Ga. *Hêtre, fau, fouteau, foyard.* A. *Beech-tree, beach.* B. *Beuken-boom.*

FALTRAN, FALTRANK est vox originis Germanicae, in Helvetia cumprimis usitatissima, et denotat potum delapsis ab alto maxime proficuum. Est scilicet infusum plantarum variarum vulnerariarum et subadstringentium, maxime in Alpibus provenientium, quarum variae compositiones venduntur. Ge. *Falltrank.* Ga. *Vulneraires de Suisse.*

FALX est durae meningis duplicatio, sinum *falciformem* dictum continens, figura falcem referens, inferius sinui tertio annexam, hinc autem anteriora versus progressa, cristae galli implantatur. Huius membranae expansione, sub suturae sagittalis cursu posita cerebrum in dextrum et sinistrum hemisphaerium dividitur, cui tamen utrimque, mediantibus vasis sanguineis, tenuibusque quibusdam carnosis, vel fibrosis adnascentiis adhaeret. Dicitur etiam *processus falciformis.* Ge. *Der sichelförmige Fortsatz der harten Hirnhaut.* Ga. *La faux.* A. *A sickle.* B. *De zikkel of de herssenen.*

FAMES est sensus ingratus dolorisque species in ventriculo, qua animal a vellicatione nervi paris vagi, et intercostalis in ventriculo, ab humoris per arterias gastricas et tunicam glandulosam huc delati, vel salivae continuo deglutitae acrimonia, tum attritu mutuo laterum ventriculi ad in-

vicem excitatum, cibum sibi, ut eius remedium, appetit. Atque haec sana, seu ordinaria est. Est vero etiam praeter ordinem, vel sanitatem, seu depravata, ut *pica, malacia, canina, bovina* etc. Gr. *Λιμὸς, πεῖνα.* Ge. *Hunger.* Ga. *Faim, appetit.* A. *A famine, hunger.* B. *Honger*

FAMES CANINA, vide *Cynodes orexis.*

FARCIMINALIS TUNICA, i. q. *allantoides.*

FARCTURA vel **FARTURA** dicitur, quando animalia exenterata, aut fructus excavati, medicamentosis rebus, suas vires communicantibus, a pharmacopoeis replentur.

FARFARA est Tussilago, Gr. *βήχιον.* Sic appellatur, quod eius folia Populi albae, seu farfari foliis similia sint. Hinc etiam *Populago* vocatur. Vide *Tussilago.*

FARFARUS est *Populus alba*, an a farre, farinae specie? An a Sabinorum flumine *Farfarus* dictus?

FARINA est pulvis seminum plantarum cerealium, leguminum, aliarumve plantarum partium, molendo contritus, uti farina lini, orobi, hordei etc. quae pro cibo adhibetur, vel usum in medicina habet. Graec. *Ἄλφιτον, ἄλευρον.* Ge. *Mehl.* Ga. *Farine.* A. *Meal.* B. *Meel.* — Illa vero semina, ex quibus talis pulvis parari potest, *farinosa* vocantur.

FARINA FOSSILIS, vide *Lac lunae.*

FASCIA, *fascicula Ciceroni, τελαμὼν, παραίρημα Thucydidi, καμπάδιον Suidae, ἀνάδεσμος, ἐπίδεσμος, σπειρίον,* [*σπείραμα* Galen. de fasc. c. 5.] *ὀθόνιον, τελαμὼν σινδονίτης, Polluci.* Est vinculum longum, et mediocriter latum, ad usus chirurgicos idoneum. Fasciae multum inter se differunt. Aliae enim sunt glomeratae, longae et aequaliter latae, in orbem convolutae: aliae scissae, quae uno quidem constant linteo, sed eo vel extremis, vel mediis partibus scisso. Aliae assutae, quae ex fasciis et habenis, in varia capita desinentibus, componuntur. Aliae sunt, quae variis, aliae, quae certis saltem sedibus idoneae sunt. Longitudine etiam differunt, quod aliae sint longiores, aliae breviores; idem et de latitudine valet. Materia, ex qua conficitur fascia, est linteum purum, usu detritum, ne asperitate sua cutem laedat; et suturis liberatum, ne dolor inde a pressione excitetur. Inservit partibus repositis in sua sede firmandis, sanguinis profusionibus inhibendis, medicamentis circa partem laesam continendis, tumoribus reprimendis, noxiis humoribus expellendis etc. Ge. *Eine Binde.* Ga. *Bande, bandage.* A. *A swadling-band, roller.* B. *Een windzel, zwagtel.*

FASCIA LATA et **FASCIALIS MUSCULUS**, vide *Membranosus musculus.*

FASCIA LATA est lumbricus intestinalis latus, ulnarum multarum longitudine, teres et albicans. Vide *Taenia.* Ge. *Ein Bandwurm.* Ga. *Le solitaire.* B. *Windzel-worm, zwagtelworm.*

FASCIA SPIRALIS, vide *Ascia.*

FASCIA TORTILIS est fascia, qua mediante glomere truncus arteriae extremitatis maioris ad haemorrhagiam cohibendam comprimitur. Ge. *Tourniquet*, *Aderpresse.* Ga. *Tourniquet.*

FASCIATIO est quaedam fasciarum, circa membrum curandum, circumductio et convolutio. Ge. *Das Wickeln. Winden.* Ga. *Bandage.* A. *A winding*, sive *binding-up.* B. *Winding.*

FASCICULUS, vide *Manipulus.*

FASCICULATA botanicis sunt folia plura ex eodem puncto prodeuntia; et *Fasciculus* est capitulum florum, colligens flores erectos, parallelos, fastigiato-approximatos.

FASCINATIO erat, iuxta opinionem ante pauca adhuc lustra superstitem, operatio hominum maleficorum in corpora sanorum, qua hi, absque causa corporea, aut contactu, saepe solo adspectu, his subito morbos, eosque inusitatis symptomatibus stipatos, immittere posse credebantur; querente iam *Virgilio: Nescio, quis teneros oculis mihi fascinet agnos.* Hinc et suffimigia varia, et in pueris, qui fascinati credebantur, varia balnea e specificis antimagicis adhibebantur. At nunc prorsus fere, et in vulgo minus credulo, exolevit haec superstitio. Ge. *Das Beschreien.* Ga. *Enchantement.*

FASELUS, vide *Phaseolus.*

FASTIDIUM CIBI, i. q. *anorexia.*

FASTIGIATUS botanicis est truncus, ramis aequalis altitudinis.

FAUCES et **FRUMEN** vocatur illud oris spatium, quod lingua depressa videri potest, in quo via est ad pharyngem: scilicet cavum illud, quod ore diducto, retro velum palatinum, ad principium oesophagi usque conspicitur. Ge. *Rachen, Schlund.* B. *Raaken, strot.*

FAVUS, vide in *Achor.* Gr. *Κηρίον.*

FEBRIFUGA dicitur *Matricaria.*

FEBRIFUGUM, Gr. ἀντιπυρετικὸν, remedium est adversus febris insultus. Ge. *Arzenei gegen das Fieber.* Ga. *Remède contre la fièvre.* A. *A remedy specifick against a fever.* B. *Middelen tegen de koorts.*

FEBRIS, Gr. πυρετὸς, ἀπὸ τοῦ πυρὸς, id est, ab igne sic dicta, vi vocis calidam et quasi igneam corporis dispositionem innuit: est sanguinis velocitas aucta; adeoque motus cordis et arteriarum frequentior, ita ut inde functiones naturales laedantur: his enim notis solis, nempe pulsu frequentiori, et praevia horripilatione et constrictione extremorum vasorum cognoscitur febris; verum multa plerumque comitantur symptomata, in variis febribus varia, uti sunt frigus, vomitus, tremor, calor, sudor, sitis, delirium etc. quae in

eadem febre vario tempore quoque variant. Causa proxima est superstes vitalium organorum vita, quae morbificam quandam materiam resolvere, vel expellere conatur, et irritatio cordis a causa materiali. Variae licet dentur febrium species, ut diariae, intermittentes, quotidianae, tertianae, quartanae, et eiusdem sortis remittentes, erraticae, continuae, symptomaticae etc., unica tamen est febris, cuius species praetensae gradibus, ut magis et minus, ab invicem tantum differunt, quatenus in velociori pulsu earum natura ponitur; quae tamen species ad tria genera non male reduci possunt: dum scilicet vel *intermittentes*, vel *inflammatoriae*, vel *putridae* dicuntur. Quas species suis sub nominibus suo loco quaerere oportet. Ge. *Das Fieber.* Ga. *La fièvre.* A. *An ague, a fever.* B. *De koorts.* — Febrem erraticam vocant Ge. *ein unbeständiges Fieber.* — Febris intermittens est Ge. *ein Wechselfieber.* Ga. *Fièvre intermittente.* A. *Intermittent fever, ague.* B. *Gaande en komende koorts.* — — Febris continua. Ge. *Ein anhaltendes Fieber.* Ga. *Fièvre continue, continuelle.* A. *Continual fever.* B. *Geduurige koorts.* — Febris quotidiana. Ge. *Das tägliche Fieber.* Ga. *Fièvre quotidienne.* A. *Quotidian ague.* B. *Daagelyksche koorts.* — Tertiana febris. Ge. *Das dreitägige Fieber.* Ga. *Fièvre tierce.* A. *Tertian ague.* B. *De anderendaagsche koorts.* — Febris quartana. Ge. *Das viertägige Fieber.* Ga. *Fièvre quarte.* A. *A quartan ague.* B. *Derdendaagsche koorts.* — Ephemera. Ge. *Das eintägige Fieber.* Ga. *Ephémére.* A. *The ephemere fever.* B. *Eendaagsche koorts.* — Febris maligna. Ge. *Das bösartige Fieber.* Ga. *Fièvre putride.* A. *Putrid fever.* B. *Kwaadartige koorts.* — Febris carcerum. Ge. *Das Kerkerfieber.* A. *Jail-distemper.* — Febris castrorum. Ge. *Lagerfieber.* A. *Camp disease.*

[FEBRIS ALBA a Sydenhamo vocata est *Chlorosis.*]

[FEBRIS FLAVA est, secundum Ios. Frankium, morbus peracutus, sui generis, regionum tropicarum occidentalium soboles, contagiosus, irruens derepente cephalaea, rubore fulvo oculorum, cruciatibus ossium et lumborum, frigore, calore, anxietate et cardialgia, subsequentibus ocyus serius vomitu materiae saepe nigrescentis, haemorrhagiis peculiarique corporis universi flavedine. Ingens est scriptorum de hoc febris genere numerus, quem diligenter collegit laudatus modo Frankius in *Prax. med. praec. Pa. I. vol. 2. sect. 2.* Edit. alt. denuo elabor. p. 198—433. A. *Yellow fever. Black vomit. Bilious remitting yellow fever. Malignant pestilential fever* etc. Ga. *Fièvre jaune. Fièvre gastro-adynamique. Typhus miasmatique ataxique, putride, jaune.* Ge. *Gelbes Fieber, schwartzes Erbrechen, westindisches oder amerikanisches Fieber.*]

FEBRIS UNGARICA THERIODES seu LUES PAN-

NONIAE, vulgo *cerebri vermis* est febris maligna putrida, cumprimis militibus in Hungaria castra sequentibus infensa et familiaris, ideoque Hungarica dicta. Plerumque incipit cum levi rigore, qui frigus potius, vel superficiarium horrorem, quam rigorem, prae se fert. Post horulae dodrantem aestus illum excipit, qui noctes et dies sequentes assidue excruciatos detinet. Conqueruntur de capitis dolore, imo et molestia est circa ensiformem cartilaginem et durities. Ab initio sitis adeo intensa, ut vel urnis non sit extinguibilis. Postridie, vel ad summum tertio die, deliria ingruunt, ita tamen, ut inter delirandum, dum sibimet non constent, sermones incompositos quisque de sua arte, quaestu aut genere vitae plerumque habeat. Exacerbationes circa vesperam: per noctem recrudescit morbus; lingua torrida, labia fissa, quibusdam sputum sanguinis. Nonnulli diarrhoea laborant, alii sanguinem coagulatum, alii loturae carnis instar deiiciunt; quidam colici sunt, vel lateralis dolor eos vexat. Plurimis surditates oboriuntur, parotides frequentes. Vini intemperantes potatores interiere. Papulae, sive puncturae pulicum morsulis similes, quae petechiae vocantur, plerisque quidem accedunt, latiores aliis, minores aliis, universum corpus quibusdam, maiore tamen ex parte regionem thoracis et dorsum circa spinalem medullam occupantes, quamvis frequentes iuxta scapulas et in brachiis apparent, coloris saturi plerumque, nisi in morituris quibusdam in lividum et atrum tendant. Ge. *Ungarische Seuche oder Lagerfieber.* Ga. *Fièvre pestilentielle de Hongrie.* A. *Pestilence of Hungary. Campfever, camp-disease.* B. *Hongarysche pest*, of *pestagtige koorts.*

FECULA et **FAECULA**, Gr. τρὺξ, feculae dicuntur esse pulveres, in certis vegetabilium expressionibus subsidentes, ut fecula Bryoniae, Ari, Solani tuberosi, Iatrophae manihot etc. Species est amyli. Hinc cum faecibus nihil commune habent, nisi quod fundum petant, sed non inutiles sunt. Ge. *Bodenmehl.* Ga. *La lie.* A. *The lees.* B. *Neerzaksel.*

FEGOPYRUM, i. q. *Fagopyrum.*

FEL, i. q. *bilis.*

FEL VITRI est materia salina, alcalinae fere indolis, facile in aëre liquescens, quae pinguedinis instar vitro, dum fusum est, innatat, unde ablata et collecta ad exteros transmittitur, in usus plerumque operarios adhibenda. [Pro materiae, ad vitrum parandum adhibitae, (*frittam* operarii vocant) diversitate illius miscela diversa est. Plerumque tamen kali sulphuricum, natrum muriaticum et sulphuricum aliaque continet.] Sunt, qui in hydrope et ad pulveres dentifricios commendent. Dicitur etiam *axungia* et *sal vitri.* Ga. *Fiel de verre.* Ge. *Glasgalle.*

FELIS est genus animalis, (Mammal. Fer.) cuius dentes

primores sex aequales: molares terni, lingua retrorsum aculeata, ungues retractiles. Species in Europa frequentissima et partim nobis familiaris, est *Felis catus* cauda elongata, auribus aequalibus *Linn.* Haec moribus congenerum, tranquilla, ore molat, caudam erigit, excitata agilissima, scandit, irata fremit, odore ambrosiaco; murum leo; in praedam intenta caudam movet; oculi noctu lucent; in hiando praedam haurit, clamando, rixandoque misere amat. Pupilla interdiu perpendiculari-oblonga, noctu tereti-ampliata; unguibus complicatis incedit; parce bibit; urina corrosiva; stercus sepelit; carnes edit, vegetabiliaque respuit; os instante tempestate manibus lavat; dorsum in tenebris electrisat; in altum acta decidit in pedes. Delectatur Maro, Nepeta, Valeriana. Vide *Linn.* In officinis eius pinguedo prostat sub nomine Axungiae cati sylvestris, quae ob virtutem emollientem in rheumatismo, panaritio et ancylosi commendatur. A. *Cat.* B. *Kat.* Ga. *Chat.* Ge. *Katze.*

FEMEN, vide *Femur.*

FEMUR, FEMEN, Gr. μηρὸς, est superior pars extremitatum inferiorum a natibus usque ad genu. A ferendo dicitur, eo quod animal ferat et sustineat. Unico osse, sed maximo constat et longissimo totius corporis, oblongo, non tamen penitus recto, sed oblique versus genu descendente, musculis insignibus et integumentis tecto, cuius pars antica et externa magis gibba, interna et postica magis sima. Caput habet in parte superiori, et in eo fossam pro ligamento rotundo dicto, quo acetabulo ossis coxae iungitur; collum porro oblique vergens, et duas apophyses trochanteres dictas. In parte autem inferiori duo capitula habet cum cavitate intermedia, quae articulationi cum tibia inserviunt. *Femen* volunt grammatici interiorem carnosioremque pulpam esse. *Femur* vero anteriorem et adverso homini propiorem. Ge. *Der Schenkel.* Ga. *Le femur, la cuisse.* A. *The thigh.* B. *Het dye-been.* — *Femen.* Ge. *Das Inwendige am Schenkel.* Ga. *Le dedans de la cuisse.* A. *The inner part of the thigh.* B. *Het innerlyke deel der dye.*

FENESTRA, Gr. θυρὶς, ita in concha auris duo vocantur foramina, statim post tympanum occurrentia, unum dicitur *ovale*, alterum vero *rotundum.* Prius ducit ad vestibulum, eique stapes insistit; posterius ad cochleam, estque hoc per membranam clausum. Vide *Foramen.*

FERINA TUSSIS est tussis gravis aegrum maxime molestans.

FERMENTATIO definitur, quod sit intestinus motus ab humiditate et tepore praecipue vegetabilibus corporibus inductus, per quem eorum principia resolvuntur; substantiae, in quas haec abierunt, novas compositiones subeunt, et ita in corpore, talem motum passo, surgunt principia, quae

antea non habuit, et eius natura in totum mutatur, sic ut vel destillationi subiecta primo prodant spiritum inflammabilem, tenuem, volatilem, acrem, aquae miscibilem, quae dicitur *fermentatio vinosa*, vel *spirituosa*: vel prodant liquorem minus volatilem, acrem, non inflammabilem, acidum, aquae pariter miscibilem, acetum dictum: quae est *fermentatio acida*; vel, ut in illis surgat sal volatilis, qui et nares ferit, et destillationis ope inde potest separari; quae est *fermentatio putredinosa*. Fit autem vel *per se*, quae sua sponte concitatur, ut in actionibus spontaneis; vel *arte*, quando rebus fermentandis aliquid additur, ut in pane aliisque videre est. *Fermentatio* non fit tam subito uti effervescentiae, sed lente, quia acidum et alcali ab aliis oleosis particulis detinetur, ideoque lente separatur. Ge. *Die Gährung*. Ga, A. *Fermentation*. B. *Gesting*.

FERMENTUM est substantia in motu fermentante constituta, quae corporibus fermentationi idoneis adiecta, ut haec fermentationem subeant, efficit. Tales sunt faeces vini et cerevisiae, mustum, fermentum panis etc. — Improprie chymici aurum vocant *fermentum rubrum*, et argentum *fermentum album*. — Sic quibusdam pharmaceuticis *fermentum anodynum* dicitur laudanum opiatum cydoniatum, seu opium cum succo cydoniorum fermentationem passum, et inspissatum, spiritu vini solutum, rursusque ad consistentiam extracti redactum. Dicitur quoque *opium praeparatum Langelotti*.

FERRUM est metallum, omnium minime ductile, igne non fixum, nam fumat, scintillas quasi a combustili materie spargit, pondere assiduo minuitur; diu ante fluxionem ignitum, sonorum, coloris candidi, specificae gravitatis ad aquam, ut 7852 [aut secundum Brissonum 7,787] ad 1000. Solvitur facillime ab omni sale, rubescens cum iisdem, sales solventes facillime perdit, in scorias consumitur ferruginosas; facillime destruitur inter omnia metalla. Cum carbonibus vegetabilibus, vel animalibus, vase clauso caementatum in chalybem mutatur, chalybs vero in vase aperto diu igni expositus, rursus in ferrum abit. Rarissime nativum invenitur, sed e plurimis variisque mineris ignis ope eliquatur. In acido vitriolico solutum accedente substantia vegetabili austera nigrescit. In quocunque acido solvitur, adiecto sale alcalino cum carbone animali calcinato, obscurum colorem induit, tandemque sub forma nitide caerulei pulveris in fundo subsidet, qui *caeruleum Berolinense* dicitur. Distinguitur ab omnibus metallis mutua cum magnete amicitia et attractione, quae tamen perit calcinatione, aut dissolutione. Inter omnia metalla maxime corpori nostro amicum. Medicis *Mars* dicitur, et ob vires eximias roborantes et antacidas frequentissimus eius usus maximeque salutaris, ubi nullae adsunt visce-

rum laesiones. Datur in substantia limatura eius cum saccharo et aromate; neque minus ingens praeparatorum ex marte remediorum numerus in officinis prostat, quae in cachexia, hypochondriasi, chlorosi, dysmenorrhoea, summae sunt efficaciae. Ge. *Eisen.* Ga. *Fer.* A. *Iron.* B. *Yzer.* [Ferrum, omnium copiosissime per omnem naturam disseminatum, rarissime nativum reperitur, v. c. in corporibus illis, maximam partem e ferro constantibus, quae de coelo delapsa esse creduntur, qualia praecipue sunt cum illa ferri massa, quae, pondere mille et sexcentarum librarum, 1772. a Pallasio in Sibiria, tum ea, quae priore fere duplo ponderosior ad Brasiliae fluvium, Parana dictum, reperta est. Huius ferri meteorici vestigia Iohnius (*Chem. Schrift.* II. p. 276.) in Homeri Il. XXIII. vs. 826. detexisse sibi temere visus est. Cum enim ibi ab Achille certaminis praemium propositum fuisse legisset *σόλον αὐτοχόωνον, ὃν πρὶν μὲν ῥίπτασκε μέγα σθένος Ἠετίωνος*, interpretabatur verba *στόλον αὐτοχόωνον* per *globum, non arte humana, sed per se ipsum fusum.* Sed *σόλος* non *globus*, sed *discus* est, cuius proiectione qui certabant, *discoboli* vocabantur: dein *αὐτοχόωνος* minime id, quod Iohnius vult, sed e veterum grammaticorum, Eustathii atque Hesychii, sententia, aut in nullum alium finem, quam in solum gymnasiorum usum, fusus, aut ab ipsa fusione tam perfecte fabricatus, ut nulla prorsus emendatione amplius egeat, aut denique solidus, non concavus, significat.]

FERRI OLEUM, vide *Martis oleum.*

FERRUM EQUINUM, *Hippocrepis Linn.* (Diadelph. Decandr.) est planta parva, quae habet plures caules exiguos, angulosos, tenues, repentes. Folia Securidacae, sed minora, pinnatim digesta, et per extremam oram latescentia, leviterque in circuli formam fissa: flores sunt papilionacei, seu leguminosi, flavi, ex quorum calyce surgit pistillum, quod deinde abit in siliquam compressam, reflexam, articulis distinctam lunatis, ferrum equinum perforatum referentibus. In qualibet articuli parte haerent semina eiusdem formae incurvae. Radix lignosa, exigua, alba, fibris circumcincta. Haec planta crescit in regionibus calidis, praesertim in locis desertis. Est leguminis minoris species, sic dicta, quod creditur, si equi eam calcent, ungulas ferreas decidere: sed hoc, experientia teste, verum non est. Rectius alii dictum volunt, quod eius siliqua, seu legumen, soleam equi ferream referat. Ge. *Hufeisenpflanze, Peltschen.* Ga. *Fer à cheval.* A. *Horse-shoe vetch.* B. *Paards-yzer, hoefyzer.*

FERULA est plantae genus, (Pentandr. Digyn.) cuius caulis septem, vel octo pedes altus, crassus, fungosus, medulla repletus, in summitate ramosus, circa autumnum durus et lignosus evadit: folia Foeniculi, sed latiora, viridia. Flos

est rosaceus, umbellatus, quinque scilicet petalis constans in orbem positis et calyci insidentibus. Is autem abit in fructum ellipticum, plano-compressum, ex duobus seminibus compositum peramplis, ovatis, utrinque planis et tenuibus, tribus striis distinctis notatis, involucrum saepe deponentibus. Dici volunt a Promethei furto: quem poetae fingunt, Minervae auxilio fretum, ascendisse caelum, ibique ferula, ad currum solis admota, ignem rursum in terras detulisse; vel quod ignem Iovi furto abstulerit. Attamen *Ferula* a ferendo commodius dici potest, quod scapi illius pedamenta fruticibus et senibus baculi ac scipiones essent; vel a feriendo, quia eius ope puerorum in scholis manus feriebantur. Hinc *Martialis* (XIV. 80.) hanc vocat sceptrum paedagogorum, et dicit:

Invisae nimium pueris, grataeque magistris,
Clara, Prometheo munere, ligna sumus.

et alibi:

Ferulaeque tristes sceptra paedagogorum cessent.

Ga. *Ferule.* — Variae species huius generis et affinium in regionibus praecipue calidioribus nascentes, varias gummiresinas, quae in usum medicum adhibentur, fundunt, ut *Gummi ammoniacum, galbanum, sagapenum, opopanax, bdellium, asam foëtidam* etc. quae ideo *ferulacea* vocantur, suis sub nominibus quaerenda. — Sed *ferulae* ad artem quoque chirurgicam pertinent, suntque assulae leves, quae ad locorum ingenium materiam nactae fuerunt diversam, et ex arborum nimirum corticibus, vel cortice herbae ferulae, unde nomen acceperunt, conficiuntur: item ex ligno abietino, capsulis, papyro conglutinata, vel corio; quae ossibus solutis et luxatis, postquam restituta fuerunt, adaptari solent, ne ex sede sua excidant. Gr. *Νάρθηξ.* Ge. *Die Schindeln, die man um einen Bruch legt; Schienen.* Ga. *Carton, attelle, tablète de bois legere.* A. *Splints.* B. *Spalken.*

FERULAGO, i. q. *Ferula.* [Cael. Aur. *acut. morb.* II. 12. Thapsia, quam nos ferulaginem dicimus.].

FESTUCA, Gr. *αἰγίλωψ*, frumenti species, an quia festinanter proveniat? [*αἰγίλωψ*, quaenam planta a veteribus hoc nomine insignita fuerit, non certo inter eruditos constat. Sprengel Avenam nunc sterilem, nunc fatuam, in Comm. autem ad Diosc. IV. 137. Aegilopem ovatam sic appellatam fuisse contendit.] — *Festuca* hodie botanicis est plantae genus ad gramina pertinens, (Triandr. Digyn.) cuius gluma multiflora, bivalvis, erecta, flosculos in spicam tenuem continens; corolla bivalvis, valvula inferiori in aristam rectam terminata, per maturitatem non dehiscens, sed arctissime clausa adnascens semini unico, oblongo, utrinque acutissimo, longitudinaliter sulco notato. Ge. *Schwadengras, Schwingel.* Ga. *Fétu.* A. *Float grass.*

FIBRA AURIS, i. q. *Lobus auris.*

FIBRAE id est filamenta, sive villi in vegetabilibus. 1) Sunt veluti stamina, rebus nonnullis intertexta, v. g. arboribus, foliis etc. 2) Sunt capillamenta extrinsecus adnascentia, ex. gr. radicibus etc. Hinc *fibrosa* vocatur *radix*, quae in minimas fibrillas, seu filamenta capillo tenuiora divisa, evoluto humano testiculo non absimilis est. Haec maxime vulgaris et simplicissima, undique sese explicat, et nutrimentum haurit, quamquam pori ob fibrarum tenuitatem sensus nostros hactenus fugiant. Ge. *Fasern an Wurzeln.* Ga. *Filets, cheveux, fibres.* A. *Small sprouts like hairs.* B. *Vezelen, hairtjes, draadjes.*

FIBRAE ULTIMAE, SIMPLICISSIMAE, FIBRILLAE dicuntur in corpore animali partes solidae, tenuissimae, oblongae, non cavae, simplicissimae, habentes tantum unam dimensionem physicam in sua specie, lineae mathematicae instar, ex particulis elementaribus fluidorum per vasa circulantium sibi mutuo vi vitali appositis compositae, atque ope glutinis aquosi et oleosi interpositi cohaerentes; ex quarum applicatu ad invicem, vel intertextu miro inter se, fiunt membranae tenuissimae, solidae, simplicissimae, quae convolutae formant vas minimum simplicissimum cavum, e quorum plurium coniunctione, mediante cellulosa, reliquae partes corporis componuntur. Gr. *Ἶν, Gen. ἰνὸς.* Ge. *Fäserchen.* Ga. *Fibres, filaments.* B. *Vezelen.*

FIBRAE sunt partes corporis solidae, oblongae, non cavae, ex pluribus fibrillis coniunctis compositae.

[**FIBRINE** est praecipua corporis animalis materies, in carne inprimis, sanguine et chylo reperiunda. Obtinetur aut carni minutim concisae aquam primum frigidam, dein ferventem infundendo, aut sanguinem e vena effluentem virgis caedendo. Siccata subfusca et fragilis est; humida sordide albo colore, elastica, in fila ductilis, sine odore et sapore, et ponderosior aqua. A Gay-Lussac et Thenardo chemice disquisita praebuit carbonii 53,360, oxygenii 19,685, hydrogenii 7,021 et azoti 19,934. — A. *Fibrin.* Ga. *Fibrine.* Ge. *Faserstoff.*]

FIBULA, Gr. *ἀγκτὴρ.* Fit et fibularum apud antiquos mentio. „Si enim in carne, ut *Celsus* (V. c. 26. 23.) scribit, vulnus est, hiatque, neque in unum facile orae attrahuntur, sutura quidem aliena est, imponendae vero fibulae sunt, *ἀγκτῆρας* Graeci nominant, quae oras paulum tantum contrahant, quo minus lata postea cicatrix fiat.“ Et cum notissimus fuerit modus uniendi vulneris oras per fibulas, factum, ut fibularum nec materia, nec forma, satis ab antiquis descripta sit. *Guido* factas fuisse fibulas scribit e ferreis quasi circulis, aut semicirculis, ab utraque parte recurvis, quorum hami labris vulneris utrinque infixi sibi ad amussim

respondebant, verum cum hoc modo infigere et infixos tenere eiusmodi hamos in carne sentiente et cute nihil aliud fuisset, quam tot aculeos pungentes cum intolerabili dolore ibi servare, non est credibile, antiquos per fibulas tale instrumentum ferreum cuti infixum, summos dolores excitans, intelligere. Probabilior est *G. Fallopii* opinio, qui docet, esse suturam actualem cum acu, quae hodie est frequentissima, qua ambo labia vulneris acu, filum duplicatum trahente, traiiciuntur, et super vulnus tribus involutionibus ambo fili capita colligantur, et in nodum nectuntur. Sequentia scribit *Sanctorius:* de fibulis non est quod multa dicamus, cum earum usus ferme extinctus sit, et licet hac ab antiquis non describantur, non ob id tamen, quomodo his uti possimus, tradere non desistunt, ut falso *Argenterius* arbitratur. Erat enim nota non tantum apud medicos earum forma, sed et apud quosdam veteres, quandoquidem in vulneribus fibulae ex acia molli non nimis torta, ut et suturae, conficiebantur, ut *Corn. Celsus* conscripsit. Siquidem chirurgi illi ab uno latere vulneris semicirculum quendam ex *acia*, quem vulgo *asola*, hi vero fibulam nuncupabant; deinde utrumque acia alligabant, tum ut labia illa attracta ob vulneris latitudinem magnitudinemque fortius alligarentur, tum ut sanies liberius percolari posset. Quibusdam *acia*, *vinculum*, *ligatura*, *colligatio*, *obligatio*, *ligamentum*, *δεσμός* etc. vocatur. Qui plura desiderat, adeat *I. Rhodium*, de acia disserentem. Ge. *Eine Spange*, *Haft*, *Heftchen*. Ga. *Boucle*, *agraffe*. A. *A buckle*. B. *Gespe*.

FIBULA sive os tibiae minus, *Celso* (VIII. c. 1.) *sura: Hippocratis* et *Galeni* temporibus usque ad *I. Pollucis* aetatem *περόνη* nominabatur, a similitudine ferramentorum, quibus trabes in aedificiis combinantur; etiam *Hippocrati* aliquoties brachii radius dicitur. Fibula in modum tibiae musculos coniungere videtur. Est vero os cylindricum, posterius inter femur et tarsum, tibia tenuius, eique extrinsecus attensum, ut radius cubito. Parte superiore caput rotundum genu non attingit, sed infra subsistit, et tibiae per synarthrosin iungitur. At parte inferiore infra tibiam pergit, ideoque aeque longum os est atque tibia: in medio ab invicem dehiscunt tibia et fibula, ob musculos pedis ibi locatos, quo intervallo ligamentum tenue et latum, quod *interosseum* dicitur, secundum longitudinem haec ossa iungit. Committitur etiam tibiae ligamento communi superius et inferius. Inferius caput in acutum tendens, appendicem habet, quae crassescens gignit processum, dictum *malleolum externum*, protuberantem illum locum externum, excarnem ad pedem, interno humiliorem. Articulum cruris cum talo, vel astragalo, sicque cum pede firmat, musculis insertionem praebet, sed motum tibiae sequitur, nullum peculiarem habens. Ge. *Die kleine Röhre des*

mittlern Fusses, *das Wadenbein*. **Ga.** *Le peroné*. **A.** *The lesser and outer bone of the leg*. **B.** *Het kuit-been.*

FICUS est arbor mediocris altitudinis, cuius caulis non rectus: cortex est politus, licet aliquantulum asper, coloris cinerei: lignum fungosum, intus medullosum, album. Folia sunt magna, ampla, crassa, quinquefida, vitis similia, sed maiora: flosculi hermaphroditi, monopetali, seu potius apetali, longi, tubulorum forma, oriuntur cum ovariis, quae sunt capsulae testaceae natae in utriculis pulposis, positis intra tracheas. Fructus, qui non pericarpium est, sed potius receptaculum commune, est pyriformis, figurae rotundae ac depressae, coloris ex flavo fusci: intus copiosissimis granulis per pulpam succulentam infarctus, saporis dulcis, odoris debilis, non ingrati. Fructus non maturus dicitur *grossulus*, ubi crassior, sed nondum tamen maturus *grossus*, seu *grossa*, et *ficus* demum, ubi maturuit: siccatus, *carica*, seu *ficus passa*. Arbores diversi sexus sunt (Polygam. Trioec. *Linn.*). *Caprifici*, qui tantum in Europa calidiori inveniuntur, sunt mares, scilicet solos flores masculinos in receptaculo communi ferentes, *ficus sativae*, quae in nostris hortis coluntur, sunt foeminae, quae flores foemininos ferunt. Foecundatio, quae caprificatio dicitur, miro et sapientissimo instituto, fit, dum tenthredines, seu insecta quaedam, quae culices ficuum dicuntur, quaeve in fructibus masculis nascuntur, eo tempore evolvuntur, alisque instruuntur, quo caprificus florescit, et farinam edit antherarum; tunc tenthredines e caprifici cavitatibus, farina molitoris instar e mola sua prodeuntis, obducti, evolant et coniugibus acquisitis de ovis pariendis solliciti sunt; hinc ad singulos grossos transvolantes, cavitates Ficus foeminae, dolii instar clavis, vel spiculis, seu pistillis, ab omnibus lateribus intus completas intrando, farinam illam, qua contecti sunt, excutiunt, floresque foemininos foecundant. Fructus quidem maturare valet Ficus femina, licet semina eius non sint foecundata, quia hic fructus non est pericarpium, sed solum receptaculum: at constat, fructum ficus, si foecundentur semina, cum calycibus, seu receptaculis, eo magis uberiusque crescere. Species huius generis variae, longe plures vero varietates dantur. Maxime frequens apud nos est Ficus communis *Bauh. Ficus Carica* foliis palmatis *Linn.* Quaevis partes arboris succum lacteum continent, saponaceum, acrem et subcorrosivum, hinc etiam fructus immaturi valde noxii. Fructuum recentium in regionibus calidis usus frequentissimus cibarius est. Nutriunt facileque digeruntur. Usum immodicum pediculos, scabiem, sudoremque foetidum generare et gingivis nocere legitur. Caricae, seu fructus exsiccati, ex Graecia, Hispania et Italia ad nos adferuntur. Hi ob qualitatem dulcem et mucilaginosam virtute nutriente, impinguante, in-

volvente, lubricante, diuretica et eccoprotica, externe vero adhibiti emolliente gaudent; hinc interne per se, vel in decocto, externe in cataplasmate, gargarismate, emplastro, quotidie fere in tussi, dysuria, colica saturnina, obstipatione, raucedine et inflammatione tonsillarum adhiberi solent. *Abstersorium magnum Mesues* est decoctum caricarum et hyssopi, in morbis faucium et pectoris usitatissimum. Gr. *Σῦκον* et *συκῆ*, hinc mutato *σῦ* in Fi, facile Ficus resultare videtur. Ge. *Feigen, Feigenbaum.* Ga. *Figue, figuier.* A. *Fig, figtree.* B. *Vygeboom.*

FICI etiam a quadam similitudine dicuntur excrescentiae rotundae, subdurae, circa anum, et circa genitalia muliebria nascentes, prosapiae plerumque impurae et venereae. Dicuntur etiam *mariscae*, *sycoses* et *sycomata*, quae vide suis sub nominibus.

FICUS INFERNALIS, vide *Ricinus.*

FIGENTIA sunt, quae volatilia domant, et acida concentrant. Vide *Fixatio.* Ge. *Figirende Dinge.* B. *Vastmaakende dingen.*

FILAGO est planta mollis, lanuginosa, habens folia parva, oblonga, incana, mollia. Flores sunt flosculosi, plurimis scilicet flosculis constantes, stellae quinqefidae ad instar divisis, embryoni insidentibus; et calyce squamoso, hemisphaerico, non lucido, neque insigni quodam colore praedito, comprehensis. Embryo autem deinde abit in semen, pappis instructum. Est *Gnaphalii* species, (Syngenes. Polygam. Superfl.), sic dicta forte, quod eius folia filis lanuginosis sint obducta. Sunt, qui eius decoctum, ob vires subadstringentes, in dysenteria laudent. Ge. *Ruhrkraut.* Ga. *Herbe à coton.* A. *Cotton-weed.* B. *Roer-kruid.*

FILAMENTOSA TUNICA, vide *Tunica filamentosa.*

FILAMENTUM botanicis significat fibrosam substantiam, quae radiculis plantarum adhaeret. *Filamenta* etiam dicuntur partes magis vel minus longae staminum, quae antheras sustinent. [A. *The filament, thread.* B. *Draadje.* Ga. *Filament*, *filet.* Ge. *Der Träger*, *Staubfaden.*] Medici materiam quandam concretam, quae capillorum forma in urinis aliquando apparet, ita vocant.

FILICULA est Trichomanes, vel Adianthum; huius plantae variae sunt species. Dim. a *Filix.* Conf. *Polypodium.*

FILIPENDULA, Filipendula vulgaris *Bauh. Spiraea filipendula* foliis pinnatis, foliolis uniformibus serratis, caule herbaceo, floribus cymosis *Linn.* (Icosandr. Pentagyn.) Est planta, quae folia habet Pimpinellae saxifragae, sed angustiora, profundius incisa, plura ad unam costam quasi per paria coniugata, coloris viridis, obscuri, splendentis. Ex his assurgunt plures caules pedem circiter alti, duri, striati, rotundi, rubicundi, versus superiora in alas divisi, in sum-

mitate habentes flores rosaceos, plurimis scilicet petalis in orbem positis constantes, ex quorum calyce monophyllo, semiquinquefido surgit pistillum, quod deinde abit in fructum fere globosum, cuius capsulae oblongae, acuminatae, compressae in capitulum dolii aemulum colliguntur. Radices glandulosae sunt, olivares, aut longiores, minusque ventricosae, Asphodeli more, foris ex rubro nigricantes, intus albentes, acrimoniam quandam cum adstrictione, dulcedine, et levi amaritudine sapientes. Decocto radicum eximiae virtutes antinephriticae, abstergentes et resolventes tribuuntur, hinc in diathesi calculosa et scrophulis summopere laudatur. Dicitur a numerosis et rotundis in radice glandibus, quae velut ex filo quodam pendere videntur. Gr. οἰνάνθη. Ge. *Rother Steinbrech, wilde Garbe, Tropfwein.* Ga. *Filipendule.* A. *Drop-wort.* B. *Roode steen-breke, wilde gerwe, dropwortel.*

FILIUS ANTE PATREM dicitur de specie quadam Lysimachiae, cuius vaginulae seminales ante flores conspiciuntur, item de Colchico, Croco, Pulsatilla, Tussilagine, caeterisque plantis, quarum flores ante folia prodeunt.

FILIX est planta, cuius variae sunt species, inprimis vero maxime vulgares sunt, quae *mas* et *foemina* vocantur. *Filix mas* habet folia ex radice erumpentia, magna, ampla, aspera, dura, friabilia, viridia, odoris fortis et grati, longa, in alas extensa, habentia multa alia foliola, vel in margine incisa; nullos habet flores apparentes, sed in dorso gerunt pulvisculum fuscum et rubicundum, qui pulvisculus est semen plantae, iuxta sententiam *Caesalpini*, qui observavit, quod, ubi eius folia in terram fuerunt delapsa, postea similis planta creverit. Verum *Tournefortius* de utriusque Filicis semine curiose annotavit, quod Filicis maris vulgaris fructus foliis innascuntur bino plerumque ordine, pinnulis affixi clavi ope, altera parte retusi. Detracta, vel corrugata, membrana quadam convexa, quae ferri equini formam habet, sese obiicit oculis numerosa congeries vesicularum ferme ovatarum, annulo elastica vi donato munitarum, cuius contractione rumpuntur illae, seminaque fundunt minutissima. Filicis foeminae vero et aliarum specierum fructus, seu vesiculae ovatae, occurrunt in sinubus quibusdam, namque autumno pinnularum margo plerumque producitur, incurvatur et complicatur. Radix Filicis maris est carnosa, crassa, fibrosa et nigra. Haec planta nullum caulem habet. Crescit ubique in sylvis, et neglectis incultisque locis. — Ill. *Linn.* nomine *Filicis* totum ordinem plantarum ad *classem cryptogamiam* pertinentem intelligit, qui eas comprehendit, quae dorsiferae, epiphyllospermae, vel capillares vocantur, et quarum calyx est squama e folio enata, altero latere dehiscens, sub qua globuli pendiculati; globulus annulo elastico cin-

ctus, qui elastice rumpitur, effundens pulverem. Genera demum juxta diversum globulorum sub suis operculis in foliis situm divisa sunt, sic ut sub hoc ordine: Equisetum, Osmunda, Hemionitis, Asplenium, Polypodium, Adiantum et alia plura genera comprehendantur. Planta, quae vulgo et in officinis *Filix* vocatur, est Filix non ramosa, dentata, *Bauh. Polypodium Filix mas* frondibus bipinnatis, pinnis obtusis crenulatis, stipite paleaceo *Linn.* Radix, cuius olim longe frequentior usus fuit, qualitatis amarulentae est, viribusque roborantibus, tonicis, aperientibus et anthelminthicis pollet, hinc in decocto et pulvere contra scorbutum, rhachitidem, melancholiam, et specifice contra taeniam adhibetur. Nomen creditur a Graeco derivari, quando *πτιλὶς* mutatur in Pilix, et sic in Filix, sed alii a *πτερὶς*, *ala*, conantur originem demonstrare. Ge. *Der männliche Tüpfelfarren, das männliche Farrnkraut, Johanniswurzel.* Ga. *Fougére mâle.* A. *The male polypodium, the common male fern.* B. *Varenmannetje, mannetjes-varen.* [Chemica disquisitio radicis Polypodii Filicis maris, a Dor. Bjm. de Gebhardt, haud dubie sub praesidio Cel. Pfaffii, instituta, et in diss. inaug. Kiliae 1821. publicata, has illi partes inesse docuit: oleum fixum viridis coloris, resinam mollem, principium scytodepsicum, materiam dulcem extractivam, amylum, principium extractivum colorans, ferrum, acidum oxalicum, calcaream, aluminam, siliceam, gypsum, kali denique et muriaticum et sulphuricum. Bucholz, qui eandem radicem examini subiecit, principium scytodepsicum inter partes eius constituentes non commemoravit.]

FILTRATIO chymica vox est. Modus, quo filtratio fit, est triplex. Primus est per pannum expansum, ut fit in syrupis clarificandis. Alter per *manicam Hippocratis,* hoc est per saccum, superius latum, sed in coni punctum inferius terminatum, pro vinis aromaticis colandis, ut in festis nuptialibus, et variis medicationibus pro delicatulis olim usui venit. Tertius, et chymicis magis familiaris, est colatio per chartam emporeticam, hoc est, si papyrus fuerit quadratae figurae, duplicatur, et illa duplicatura reduplicatur, ad angulos rectos, hoc est tota papyrus, sive charta, quadruplicatur, post haec iterum explicatur, instar cuculli monachorum, vel infundibuli, et imponitur infundibulo, seu tritorio, deinde liquor clarificandus infunditur, et clarus guttatim decidit, relictis in filtro faecibus. Ge. *Filtrirung, Durchseihung.* Ga. *Filtration.* A. *Straining, filtration.* B. *Filtreering, klenzing.*

FILTRUM est pannus laneus, vel charta bibula, per quam liquores percolantur ad clarificandum, ut fit per *manicam Hippocratis.* Ge. *Ein Filz, Seigetuch.* Ga. *Tamis.* A. *A strainer, straining cloth.* B. *Filtreer-tuig, doorzyg-*

tuig, klensdoek. [Plinius (*h. n. VIII. c.* 38. *s.* 73.) lanas et per se coactam vestem facere auctor est. Hinc filtrum proprie non pannus est; nam hic contexitur, filtrum autem non. Id iam Math. Sylvat. intellexit, quippe qui filtrum per pannum lanae incontextum explicat. Gr. *πίλημα*. Diosc. I. 68. p. 73. ed. Sprengel. qui to II. p. 686. de hac voce exposuit. Cons. *Gloss. man. ad script. med. et inf. lat.* to. III. p. 494. sq.]

FIMBRIAE sunt vestium extremitates, a quibus et fimbriata folia dicuntur, quae in ambitu in quasdam fimbrias exeunt. — Sunt et pendulae extremitates tubarum uteri, quae etiam *digitationes*, vel *ornamenta foliacea* vocantur.

FISSURA, Gr. *ῥαγή*, est ossis quaedam solutio continui, praesertim secundum longitudinem; quamvis et mollibus partibus quoque attribuatur, ut in fissuris labiorum, digitorum, manuum, ani, etc. Ge. *Ein Spalt, ein Spaltbruch.* Ga. *Fente.* A. *A cleft.* B. *Een spleet.* — Dicitur etiam de partibus naturaliter constitutis, ut fissura sphenoidalis, fissura cerebri.

FISTACIUM, i. q. *pistacium.*

FISTULA, Gr. *σύριγξ*, est proprie canna oblonga et cavata, ideoque siphunculi, quibus liquor aliquis intestinis, auri, utero, vulneri, etc. immittitur, sic vocari possunt. — Item sinus est angustus et longus, seu ulcus sinuosum, cuius orificium angustum et callosum est, saepe tam profundum, ut ad ossa ipsa pertingat, et curatu difficillimum, quod plerumque ex abscessu ortum habet. Fistulae a sinuoso ulcere in eo differunt, quod fistulae callosae et durae sint, non item ulcus. — Aliquando etiam *fistula* pro *fontanella* sumitur, de qua suo loco. Ge. *Fistel, Röhrwunden, Röhr- oder Hohlgeschwüre.* Ga. *Une fistule.* A. *Pipe, fistulous ulcer.* B. *Een pyp, fistel, etter-hol.*

FISTULA ANI est ulcus sinuosum, natum circa intestinum rectum eiusque sphincterem, ab abscessu, vel haemorrhoidibus exulceratis, [suamque materiem extrorsum evacuans. Reperiuntur tamen fistulae ani, quae externo orificio carent suamque saniem in intestinum rectum effundunt, unde vel sola, vel cum faecibus mixta e corpore educitur. Has fistulas Bjm. Bellius *Lehrb. d. Wundarzn. II. p.* 327.) *occultas* s. *coecas* appellavit.] Oritur plerumque tumore duro, exiguo, lente increscente et in suppurationem abeunte. Ge. *Gesässfistel.*

FISTULA DUCTUS SALIVALIS oritur, si ductus glandulae parotidis laeditur et saliva ex eâ laesione perpetuo in genam effluit.

FISTULA LACRYMALIS est ulcus sinuosum et callosum, circa angulum oculi internum in sacco lacrymali partibusque vicinis, cum epiphora purulenta; si ossa quoque ca-

riosa sint, dicitur *complicata*. Oritur plerumque ab *anchilope*, vel *aegilope*, a quibus callositate sua differt. Vix sive operatione chirurgica sanabilis, in qua eo enitendum, ut lacrymis via in nares aperiatur, caries, si quae adest, tollatur, sicque fistula ad consolidationem perducatur. Lacrymalis fistula dicitur a loco, vel parte adfecta, per quam lacrymae fluere solent, vel quia lacrymae una cum pure per genas defluunt. Ge. *Thränenfistel.* Ga. *Fistule lacrymale.* A. *Fistle of the eye.* B. *Traanfistel, oogfistel.*

FISTULA PERINAEI est fistulosum ulcus in perinaeo ortum, quod ut plurimum in urethram patet.

FISTULA URETHRAE oritur, si, urethra laesa, urina per hanc laesionem, cuius margines callosi facti sunt, effluit. Ge. *Fistel der Harnröhre.*

FISTULA PULMONIS, i. q. *aspera arteria.*

FISTULA SACRA est spinae dorsi pars forata, quae medullam spinalem includit, quam Gr. ἱερὰν σύριγγα vocant.

FISTULA URINARIA, i. q. *urethra.*

FISTULARIA est cristae galli species, sic dicta, quia eius caules cavi sunt, et successu temporis in fistulas, seu calamos, mutantur. Vide *Pedicularis.* Gr. Ἀλεκτορόλοφος. [Ab ἀλέκτωρ, *gallus*, et λόφος, *crista.*] Ge. *Rodel, Läuskraut.* Ga. *Pediculaire des prez.* A. *Pipe weed, the cockcomb.* B. *Katelen, hanekammekens.* [Est quoque genus piscium ita nominatum. A. *The pipe-fish.* B. *Buisfish, Pypvisch.* Ga. *La trompette.* Ge. *Der Röhrenfisch, Pfeifenfisch.*]

FISTULOSI botanicis dicuntur trunci plantarum, vel folia, quae interne tubulosa sunt.

FIXA sunt, quae vel magna ignis tortura non exaltantur, vel elevantur, nec ab aëre disiiciuntur, sicque volatilibus opponuntur, ut *salia fixa.* Ge. *Feuerbeständig, fix.* Ga. *Fixe.* B. *Vaste dingen.*

FIXATIO est operatio chymica, qua corpora, quae alioquin sua natura, per actionem aëris, caloris, aut ignis, avolant, ita immutantur, ut nunc horum actionem sustineant, neque amplius eleventur, aut avolent. Gr. Πῆξις, [a πήγνυμι, *compingo, figo.*] Ge. *Figirung, oder Festmachen.* Ga. A. *Fixation.* B. *Vastmaakinge.*

FLAGELLA dicuntur cymae arborum et ipsarum summae partes, quae ad cuiuscunque venti flatum moventur: unde etiam nomen traxerunt ab eo, quod flatibus petantur. *Flagella* etiam sunt vitium rami oblongiores et productiores, aliis tamen minores, ab ipsis brachiis sursum adscendentes: dicta flabella prius, a venti flatu scilicet.

FLAMMA, FLAMMULA VITALIS, FLAMMULA CORDIS iuxta figmenta quorundam erat ignis cordi innatus, quem caloris et motus sanguinis causam esse putabant.

FLAMMULA, *Flammula Ranunculus Dod.* est species Ranunculi foliis simplicibus, scilicet Ranunculus longifolius palustris minor *Bauh.* *Ranunculus flammula* foliis ovato-lanceolatis, petiolatis, caule declinato *Linn.* Habitat in Europae pascuis udis. Vide *Ranunculus.*

FLATULENTIA est morbus, cuius praecipuum symptoma est flatuum ex primis viis per superiora, aut inferiora, frequens reiectio, vel eorum accumulatorum impedita explosio cum abdominis intumescentia.

FLATUS sunt explosiones materiae aëreae agitatae calore, vel fermentatione, aut effervescentia assumtorum, quae (materia), dum ex una parte ventriculi, aut intestinorum, in aliam propellitur, excitat *bombos* et *borborygmos.* Ge. *Winde im Leibe, Blähungen.* Ga. *Des vents.* A. *Blowing wind.* B. *Winden.*

FLAVEDO in formulis medicis vocatur substantia flava corticum citri, aurantiorum, etc. nec minus discus quorundam florum radiatorum, ut chamomillae, etc.

FLAVUM REGIUM, ita arsenicum citrinum apud pictores audit. [Ge. *Königsgelb.*]

FLETUS est inspiratio intersecta, singultuosa, cita, suspiriosa, cum moestitia, gemitu et lacrymis.

FLEXORES vocantur varii musculi, ab officio flectendi quasdam partes ita dicti, inprimis carpum, digitos et pollicem, collum, femur, pedem, etc.

FLORALE botanicis dicitur folium flori proximum. — *Floralis* gemma est, quae flores, non folia continet.

FLORES CHYMICI subtiliores corporis partes sunt, per sublimationem a partibus crassioribus sub forma sicca separatae, ut sunt flores antimonii, benzoes, salis ammoniaci, sulphuris, etc. Ge. *Blumen.* Ga. *Fleurs.* A. *Chymick flowers.* B. *Bloem.*

FLOS botanicis est plantae pars coloribus propriis persaepe insignis, calyce, corolla, staminibus et pistillo in plurimis constans, fructuique nascenti plerumque adhaerens, cui primum alimentum ad tenerrimas eius partes explicandas ministrat. Flores itaque sunt verum organum generationis plantae, quorum essentia, cum in multis calyx, corolla, styli, filamenta absint, in stigmate et antheris constat. Hinc *florescentia*, seu illud tempus, quo plantae florent, veras sistit nuptias vegetabilium generantes, dum pollen vesiculare inspersum rorido stigmati, rumpitur ab humidi contactu, efflatque elaterem, absorbendum ad semina, novam vitam resuscitando. Ge. *Die Blüthe, Blume.* Ga. *La fleur.* A. *Flower.* B. *Bloem.*

FLOS AMENTACEUS, APETALUS, CAMPANIFORMIS, CARYOPHYLLAEUS, etc. Vide *Amentaceus, Apetalus, Campaniformis, Caryophyllaeus*, etc.

FLOS FEBRUARII est *Leucoion album,* [seu potius *vernum*]. Sic vocatur, quod Februarii mense, ubi coelum clementius fuerit, apparet. In Aprili, ubi appropinquare coeperit Maius, evanescit. [A. *Snow-drop.* B. *Voorjaarse tydeloos, witte tydeloos.* Ga. *La perce-neige printanniere, violette de Fevrier.* Ge. *Frühlingsglöckchen, gemeine weisse Veilchen, Schneeglöckchen, Sommerthierchen.*]

FLOSCULUS botanicis dicitur petalum fistulosum, tenue, cuius suprema pars ampliatur, multifariam, saepius tamen stellae instar, divisa. Singuli flosculi tenero plerumque fructui, seu embryoni, insident, e quo surgit stylus ultra vaginam protensus, quae nascitur ex coalitu antherarum (Syngenesia). *Flosculosi* ergo dicuntur *flores* ex plurimis *flosculis* compositi dense positis, eodemque calyce comprehensis. (Syngenesia Polygamia). Teneri fructus fundum calycis occupant, qui *thalamus* vocatur. Ge. *Regulaire einblättrichte Blümchen.* Ga. *Fleuron, fleurs à fleurons.*

FLOS FRUMENTORUM, vide *Cyanus.*

FLUCTUATIO terminus est, in chirurgia familiaris, qui applicatur abscessibus, in quibus pus iam formatum est. Si enim tunc leniter premantur digitis, puris motus, seu *fluctuatio*, manifeste percipi potest. Sic etiam, si hydropicorum abdomen concutiatur, *fluctuatio* quaedam percipitur, quae aquam in cavo abdominis contentam, sicque asciten indicat. Ge. *Das Schwanken der eingeschlossenen Feuchtigkeit, Fluctuation.* Ga. A. *Fluctuation.*

FLUOR in mineralogia lapides crystallisati vocantur, qui ex terra calcarea et acido vitriolico, aut, ut nonnulli putant, ex proprio acido [fluorico] constant, et variis coloribus [si nigrum exceperis,] gaudent; hinc pro colorum varietate *pseudoamethysti, pseudosmaragdi,* etc. dicuntur. Virides phosphorescentem vim possident. Nomen habent, quoniam facile in igne fluunt, et hinc etiam mineris in metallorum coctione adduntur. Ge. *Flüsse, gefärbte Flüsse.*

FLUOR ALBUS, sive **FLUOR UTERINUS**, seu **LEUCORRHOEA** est praeternaturalis humoris pituitosi et albi, vel varii coloris et odoris, prout temporis decursu maiorem minoremve acrimoniam acquirit, per muliebria excretio. Dicitur hic fluxus *benignus*, si tantum oriatur a nimia vasorum uterinorum laxitate et debilitate, quae nubiles, maritatas, vetulas, steriles, gravidas, vario tempore invadit. *Malignus* vero *fluor albus* est, qui ab infectione venerea oritur, sicque cum *gonorrhoea* virili *venerea* convenit. Gr. ῥοῦς γυναικεῖος. Ge. *Weisser Fluss, das Weisse.* Ga. *Fleurs blanches.* A. *The white fluxe.* B. *Witte bloemen, witte vloed.*

FLUOR MULIEBRIS, vide *Fluor albus.*

FLUOR MULIEBRIS, vide *fluor albus.*

FLUOR UTERINUS, vide *fluor albus.*

FLUXIO, idem quod *catarrhus.* Chemicis notat metallorum, aliorumve corporum per ignem in corpus fluidum mutatio.

FLUXUS est idem quod *Fluxio.* Denotat vero etiam materias salinas, quarum additione corpora difficile ad fusionem adigenda, inprimis vero minerae, funduntur, v. c. nitrum, borax, etc. — In specie vero nitri et tartari mistio hoc nomine insignitur. *Fluxus crudus* est mistura nitri cum tartaro ante detonationem. Si duae partes tartari cum una parte nitri detonantur, *fluxus niger* oritur. *Fluxus albus* est, si anaticae partes nitri et tartari sine detonatione miscentur. Si vero detonatur haec mistio, *fluxus celer* vocatur. Nonnulli tamen etiam tunc *fluxum album* dicunt. Ge. *Fluss.* Ga. *Flux.*

FLUXUS ALVINUS, i. q. *diarrhoea.*

FLUXUS CHYLOSUS, seu **COELIACUS**, i. q. *coeliaca passio.*

FLUXUS COLLIQUATIVUS est *diarrhoeae* species, plerumque morbis chronicis superveniens, in qua alvi excrementa quasi adipe, vel oleo perfusa cernuntur, sicque pinguedo colliquata, lympha et ipsi succi nutritii sensim e corpore exhausto evacuantur.

FLUXUS HEPATICUS, HEPATORRHOEA est *diarrhoeae* species, cum excreta sint instar loturae carnium tenuia et cruenta; copiosus plerumque est et nocturnus, sed absque dolore, valde tamen vires demoliens, saepe post dysenteriam aliosque morbos abdominales contingit: vel oritur a dissoluta et acri sanguinis constitutione viscerumque infarctu, unde vasa intestinorum aperiuntur et eroduntur. Sic vocatur, quia interdum sanguis coagulatus, splendens et niger, ac si essent hepatis frusta, adest; vel quia ab obstructione viscerum abdominis, et praecipue hepatis, oritur; vel quod veteres huius morbi causam unice in hepatis, sanguinem non debito modo attrahentis, sed dimittentis, labe coniicerent. Ge. *Leberfluss.* Ga. *Flux hepatique.* A. *The flux of the liver.* B. *Lever-vloed, levers-doorloop.*

FOCILE MAIUS est ulna cubiti, vel tibia pedis. *Focile minus* est cubiti radius, vel pedis fibula. Ge. *Schienbein, Ellenbogenröhre.* Ga. *Le tibia, l'os du coude.* B. *Groote en kleine elleboogs-* seu *scheenbeens-pyp.*

FOCUS est locus, in quo vis ignis colligitur. *Focus lentis* est, in quo radii lucis confluunt. Ga. *Foyer. Focus furni* est cavitas, quae carbones et pabulum ignis continet. Ge. *Feuerheerd. Brennpunkt.*

FOECUNDATIO dicitur illa actio in animalibus et vegetabilibus contingens, qua materia subtilissima e partibus

masculinis expulsa ad partes foemininas transit, et rudimenta in his contenta ad ulteriorem evolutionem irritat et excitat.

FOEMINA modiolus est, vide *modiolus.*

FOENICULUM est planta officinalis, quae habet caulem quinque, vel sex pedes altum, rectum, cannulatum, coloris viridis fusci, medulla fungosa repletum, ramosum, odoris grati; folia in lacinias capillaceas divisa, coloris viridis obscuri, odoris grati, saporis dulcis aromatici. Flos est rosaceus, umbellatus, plurimis scilicet petalis integris in orbem positis constans, et calyci insidentibus, qui abit in fructum ex duobus seminibus compositum oblongis, crassiusculis, hinc gibbis et striatis, inde vero planis. Datur et altera species, quae est *foeniculum dulce,* maiore et albo semine. Radix oblonga, recta, digitum crassa, pallida, saporis subdulcis et aromatici, quae inter radices quinque aperientes maiores numeratur. Est haec species *Anethum foeniculum* fructibus compressis *Linn.* (Pentandr. Digyn.) Foeniculum vulgare germanicum *Bauh.* Ob qualitatem aromaticam et dulcescentem virtute resolvente, pellente, carminativa et lactifera gaudet. Semen, quod oleo aethereo et etiam unguinoso scatet, inter semina quatuor calida maiora refertur, pluraque remedia composita, praecipue vero infusa theiformia, ingreditur. [Oleum foeniculi e duplici materia oleosa constat, quarum altera fluida, aqua, cui innatat, levior, hinc sub destillatione facile in excipulum transiens, altera in albas latasque laminulas coiens, in aqua, quae illam difficilius priore solvit, subsidens, a Gmelino (*Handb. d. theor. Chem.* II. *p.* 1145.) *camphorae foeniculi* nomine insignita est.] *Μάραθρον.* Sic appellari putant, quod quasi foenum in hyemem arefactum ac marcidum reponatur. Alii tamen dictum putant, quod satum magno cum foenore semen reddat. *Marathron* a marcescendo, quod ad condienda plurima, cum inaruerit, commendatissimum sit, a *μαίρω, splendeo,* quia oculorum splendorem et claritatem conservat, aut a *μαραίνειν, marcere,* quia facile marcet. Ge. *Fenchel.* Ga. *Fenouil doux, fenouil de Florence.* A. *Fennel.* B. *Venkel.*

FOENICULUM SINENSE, vide *Anisum stellatum.*

FOENUM est gramen arefactum, sic dictum a foenore, cum sine cura foenus praebeat, in pabulum resectum. Vel a foetu, quod herbae eaedem manentes quotannis novas pariant. Gr. *Χόρτος.* Ge. *Heu.* Ga. *Foin.* A. *Hay.* B. *Hooi.*

FOENUM CAMELORUM, vide *Schoenanthum.*

FOENUM GRAECUM, seu **FOENIGRAECUM**, **FOENUGRAECUM**. Foenum graecum sativum *Bauh.* *Trigonella foenum graecum Linn.* (Diadelph. Decandr.) leguminibus sessilibus strictis erectiusculis, subfalcatis, acuminatis,

caule erecto, est planta leguminosa, quae habet caulem unicum, dimidium pedem altum, tenuem, excavatum, in ramos divisum; folia terna in uno pedunculo instar trifolii gerentem, parva, aliquando oblonga, interdum magis ampla, quam longa, aut semirotunda, dentata. Flores ex foliorum alis erumpunt, leguminosi, papilionacei, exigui, albi, carina brevissima, obtusa. Flori succedit siliqua plana, longa, acuta, corniformis, foeta plerumque seminibus rhomboidiformibus, ab angulo uno ad alterum linea cava notatis, flavis, saporis mucilaginosi, odoris et saporis ingrati. Radix simplex, lignosa. In officinis praecipue semen prostat, quod virtute emolliente, inviscante et lubricante gaudet, hincque saepissime tum per se in cataplasmatibus, tum in decocto contra diarrhoeam et dysenteriam adhibetur, pluraque medicamenta composita ingreditur. [Non solum magnam partium mucilaginosarum copiam, sed et materiam extractivam amaricantem, nec non volatiles nonnullas particulas, teste Pfaffio, continet, quae sese odore, illi Meliloti officinalis simili, produnt.] Unde ita appelletur, non liquet. Forte quod in Graecia inter foenum plurimum reperiatur. Gr. *Τῆλις, κεραΐτις, αἰγόκερως, βούκερως,* atque sic dicitur a figura siliquarum [cornua referente]. Vocatur *Aegoceros* a caprini cornu similitudine, quemadmodum a bubuli *Buceros.* [Omnia haec nomina in Diosc. II. c. 124. leguntur, qui non solum ob farinae, sed ob olei quoque, cuius parandi rationem lib. I. c. 57. docuit, variam utilitatem semina foeni graeci laudavit.] Nonnullis *siliqua;* aliis *silicia;* quibusdam *silicula* appellatur. Ge. *Bockshorn, Siebenzeit.* Ga. *Fenugrec, senegré, seinegré.* A. *Fenugrek.* B. *Grieksch-hooi, fenegriek.*

FOETOR ORIS est exspiratio aëris ex ore particulis male olentibus impraegnati. Oritur hic foetor vel a corruptione dentium et gingivarum, vel ex pulmonibus et sanguine phthisico, vel scorbutico, aliquando ex stomacho. Foetor vero in genere provenit ab humoribus stagnantibus, effusis corruptis, motuque intestino in fermentationem putredinosam abeuntibus, vel venenatis; ut et ab omni causa, quae sales et olea nimium attenuat, et volatilia reddit, ut est inedia, calor, motus nimius, acrimonia nimia assumti. Ge. *Stinkender Athem.* Ga. *Halaine puante, puanteur.* A. *A stinking breath.* B. *Stinkende adem.*

FOETUS, Gr. *κύημα,* est conceptus. Quando foemina concepit, ab initio vocatur *embryo,* postea cum formam adeptus fuerit, proprie *foetus* dici potest; et tunc in utero materno non tantum fovetur, sed nutritur etiam, donec illum statum adeptus sit, ut per partum exire queat. Ge. *Die Frucht.* Ga. *Le foetus.* A. *The young, embryon.* B. *De vrugt.*

FOETUS OVARIUS est, si ovum impraegnatum in ovario remanet, nec in uteri cavum devolvitur.

FOETUS TUBARIUS est foetus in tuba *Fallopii* conceptus. — Ovum impraegnatum in tuba haeret, nec in uteri cavum devolvitur. [Cons. Iust. Güntz *de conceptione tubaria, duab. observatt. Lipsiae nuper factis illustrata.* C. tab. lithogr. Lips. 1831.]

FOETUS VENTRALIS est, si ovum impraegnatum ex ovario solutum non in tubam et per hanc ad uterum transit, sed in abdominis cavum delabitur, mesenterio, peritonaeo, vel intestinis adhaerens, ibidem incrementa capit. Facile patet, foetum, ovarii, tubae, vel abdominis cavis inhaerentem, partu naturali minime in lucem prodire posse.

FOLIA in plantis sunt partes vegetationis cauli, vel radici adpositae, constant e cuticula, superiorem atque inferiorem partem tegente, et e fibris durioribus a caule et petiolo in rete vasculosum continuatis, quae post varias vario ordine et nexu factas subdivisiones tandem in utriculos varii generis succis plenos et inter se communicantes abeunt, quibus copiosae interpositae sunt tracheae, et patent cum utriculis et vasis succosis variis foraminibus in foliorum superficie. Inserviunt ergo plantarum necessariae perspirationi, et meliori succi nutritii elaborationi. Foliorum divisiones ratione figurae, marginis, extensionis, situs, etc. vide suo loco. Ge. *Ein Blatt.* Ga. *Feuille.* A. *Blad.*

FOLIACEUM ORNAMENTUM est fimbria multifida in extremitate tubae Fallopianae, qua, in momento conceptionis, turgescente et expansa ovum ex ovario muliebri, quasi tot digitis excipitur, et per tubam in uterum defertur. Ge. *Das Ende der Muttertrompeten.* Ga. *La frange membraneuse, le pavillon de la trompe de Fallope.* B. *Het loof-werk.*

FOLIARIS, FOLIACEUS botanicis dicitur cirrhus, vel utriculus, vel spina, foliis insidens vel inserta: *Foliaris* vero gemma est, quae folia, non flores continet. *Foliatus* est truncus, vel pedunculus, vel racemus foliis instructus. *Foliosum* est florum capitulum, foliis intermixtis floribus constans.

FOLIATA TERRA, aliis *arcanum tartari*, vel *tartarus regeneratus*, est sal medium, ex acido, [quod ope acidi sulphurici ex acetate evolutum est,] et kali carbonico ad accuratam saturationem usque [invicem mixtis] compositum: sic dictum, quod sub foliorum, aut lamellarum forma appareat. Ge. *Blättriche Weinsteinerde, Blättererde, wiederhergestellter Weinstein.*

FOLIUM INDICUM, i. q. *Malabathrum.*

FOLIUM ORIENTALE, ALEXANDRINUM, vide *Senna.*

FOLLICULUS est theca rei cuiuslibet tenuis, quae granum, vel semen continet involutum. Anatomicis autem denotat vesiculam glandularum simplicium, extremis arteriarum et ductuum excretoriorum in glandulis interiectam, in

qua secretiones fiunt. Tales in glandulis visceribusque statuit *Malpighius*; negavit vero *Ruyschius*, quem omnes fere recentiores anatomici sequuntur. — *Folliculus* [Ge. *Der Fruchtbalg.*] botanicis est pericarpium univalve, altero latere longitudinaliter dehiscens, nec suturae semina adfigens. [Francogalli per *les follicules* simpliciter dictos intelligunt folliculos sennae.]

FOLLICULUS FELLIS est vesicula, quae hepatis concavo annectitur, in qua bilis colligitur, quae suo tempore per ventriculum distentum compressa, per ductum choledochum in intestinum duodenum exantlatur. Vide *Vesica fellis.* Gr. *Κύστις χοληδόχος*, [aut *χολοδόχος*, utrumque enim occurrit, v. c. in Oribas. *anatom.* illud p. 122, hoc p. 116.] Ge. *Die Gallenblase.* Ga. *Vessie du fiel.* A. *The gall bladder.* B. *De gal-blaas.*

FOMENTUM, *Celso* [II. 17.], *Fomentatio*, *Ulp.* *Fotus*, *Plin.* [*h. n.* XXIII. 1.] Est medicamenti externi genus, quod corpori admotum ipsum fovet et calefacit. Gr. *Θέρμασμα*; [qua voce usus est Hipp. *d. diaet. acut. to. II, p.* 74. ed. Lips.] estque duplex, et aridum, et humidum; illud *πυρία, πυρίασις*, *Diosc.* et *πυρίαμα*, hoc *καταντλημα* *Diosc.* et *κατάντλησις* dicitur, quod effuso humore adhibetur. Estque vapor, liquor aut decoctum, variis partibus, beneficio lintei, filtri, spongiae vel vesicae fovendi causa applicandum. Ge. *Eine Bähung.* Ga. A. *Fomentation.* B. *Stooving, verwarming.*

FOMES proprie est suscitabulum ignis: per metaphoram vero ita dicitur causa interna, vel antecedens, per quam morbus fovetur et continuatur.

FONTALIS, i. q. *Potamogeton.*

FONTANELLA, seu **FONTICULUS** dicitur in foetubus et recens natis intra frontis os bifidum et duo sincipitis, apertura fere quadrangularis, seu spatium, ab ossibus nondum perfectis relictum, et membrana firma clausum, quod deinde ab increscentibus ossibus in adultis citius, vel tardius penitus clauditur. Ob pulsum arteriarum, qui hoc in loco ab arteriis durae matris percipitur, dicitur etiam *fons pulsatilis.* Ge. *Das Blättchen.* Ga. *Fontanelle.* B. *De fontanel des hoofds.* — *Fontanella posterior* est similis apertura intra ossa bregmatis et os occipitis. — *Fontanella* quoque est ulcusculum arte chirurgica in sanis corporis partibus excitatum, ut per id humores superflui et corrupti evacuentur, et ad alium locum revellantur, morbi curentur, vel etiam anticipentur. Fontanellae excitantur cauterio actuali vel potentiali, lanceola et forcipe, earumque curatione impeditur ope pisi, in cavitate positi. In fonticulis excitandis notandum est, semper locum inter duos musculos eligendum esse.

Ge. *Fontanell.* Ga. *Une fistule, cautère.* A. *An issue.* B. *Fontanelle, etterdragten.*

FONTICULI, i. q. *Fontanellae.*

FORAMEN IRREGULARE vel **LACERUM** est foramen oblongum, inaequalis latitudinis in basi cranii, per quod vena iugularis, et nervi paris octavi cum nervo accessorio transeunt.

FORAMEN OBTURATORIUM est foramen ovale sat magnum, in utroque latere, inter ossa innominata, vel pelvis, membrana clausum, cui utrinque musculi obturatores supertensi sunt. Vide *Obturatores musculi.*

FORAMEN OCCIPITALE MAGNUM est insignis apertura circularis in osse occipitis, medullam spinalem e cranio in thecam vertebrarum transmittens.

FORAMEN OPTICUM est foramen rotundum utrinque in osse sphenoidali, nervum opticum in orbitam et bulbum oculi transmittens.

FORAMEN OVALE dicitur apertura magna, et quasi hiatus semilunaris, media inter cordis sinum venosum dextrum sinistrumque, quorum paries intergerinus hoc foramine perforatus est: quo fit, ut sanguis ex sinu et aure dextra exire hoc foramine possit in sinum sinistrum, eique additam auriculam. E sinistro autem sinu aureque in dextrum sinum et aurem facile penetrare nequit, impediente membrana quadam, valvulae officium praebente. Ita vero hoc foramen obductum est illa membrana, ut per se nunquam valde pateat; si vero sanguis sinus sinistri urgeat parietem intergerinum sinuum, urgeat etiam membranam, explicet, tendat, obtendatque foramini exquisite, ut nihil elabi possit. Si contra urgeat sanguis sinus dextri, pellat membranam aliquantum in sinum sinistrum, ac sic viam sibi obliquam aperiat inter cornua eius anterioremque foraminis partem; totum enim foramen aperiri nequit, quoniam e maxima parte ambitus eius valvula nascitur. Valvula tenuis est, ut explicari facile posset, repellique a sanguine sinus dextri: densa simul, et quasi tendinea, ut sat haberet roboris. Id foramen cumprimis et fere tantummodo in infante brevi post partum tempore conspicuum est, cum usus unice in eo consistat, ut in foetu, in utero contento, neque respirante, maximam sanguinis quantitatem a ventriculo dextro et arteria pulmonali, nondum satis expansa, avertat, et immediate in auriculam sinistram et ventriculum sinistrum dimittat. Foetu vero iam in lucem edito et respirante, liber patet sanguini in vasa pulmonalia aditus, hinc ob minorem, vel sublatam sanguinis in valvulam hiatui protensam pressionem haec sensim margini accrescit, et in adultis non nisi vestigium, quod *fossa ovalis* vocatur, relinquitur. Citius hic coalitus, vel tardius, absolvitur. Post tres, quinque, octo menses foramen id

superfuisse vidi. Post plures annos adfuisse lego. Et in urinatoris corde, longum tempus olim sub aqua commorantis, manifeste adhuc hanc aperturam video. Ge. *Das eirunde Loch.* Ga. *Le trou ovale.*

FORAMEN *ovale*, quod etiam *fenestra ovalis* vocatur, est apertura a figura ovalis dicta, in parte posteriori et superna conchae internae e regione membranae tympani posita, et versus vestibulum directa, habens situm stapedi parallelum, et configurationem ipsius basi respondentem. Foramen illud stapes replet sua basi, et membranulae tenuissimae tenerrimae illud occludenti accrescit, servata interim mobilitate requisita. — *Foramen rotundum,* quod et *fenestra rotunda* dicitur, est altera apertura, quae in tympani supernis partibus reperitur, scilicet in tympani cavitatis parte posteriori, e regione tympani membranae sita, paulo inferior, quam fenestra ovalis, versusque occiput, priori minor et declivior, figuram incertam, nunc ovalem, nunc circularem habens, rotunda tamen vulgo dicta. Patet in scalam inferiorem cochleae, clauditur membranula tenui, pellucida, tenera, tensa, elastica. Ge. *Das runde und eirunde Loch im innern Ohr.* Ga. *La fenêtre ovale, la fenêtre ronde.* B. *Het ronde gat, het eywyze gat in der trommel-holte.*

FORCEPS est instrumentum, quo partes demortuae et corruptae, item res, quae corpori inesse non debent, v. c. calculi, apprehenduntur, abscinduntur vel evelluntur. Forcipes sunt figura varia, ut longae, curvae, dentatae, rostratae, semilunares, speculum oris, uteri, etc. quae pro diversa figura diversum usum obtinent. Pro varia quoque figura et usu varia nomina sortiuntur. Inprimis vero *forceps* obstetricia instrumentum ex duobus *brachiis*, seu cochlearibus compositum vocatur, quo in partu difficili caput foetus vivi, vel mortui, apprehenditur et educitur. [Cons. *Historia liter. et crit. forcipum et vectium obstetriciorum, auct.* Io. Mulder. L. B. 1794. 8.] Ge. *Eine Zange.* Ga. *Tenailles, le forceps, pincettes, pelican,* etc. A. *A pair of nippers, forceps.* B. *Trektangen, pellicaanen, kraanebekken, ravensbekken, papegaysbekken, mond-* seu *moeders-spiegels*, etc.

FORCEPS DECEPTORIA est instrumentum incisorium, cuius acuta pars dum latet, aegroti, qui incisionem non admittunt, chirurgica manu decipiuntur. Ge. *Verborgenes Messer.* Ga. *Bistouri caché.* B. *Bedriegtang.*

FORFEX est instrumentum evellendis dentibus aptum, vocatur item [ὀδοντάγρα, Paul. Aeg. VI. c. 28.], sive *dentagra.* Ὀδονταγωγὸν [plumbeum, quod Cael. Aur. *morb. chr. II. c.* 4. *p.* 375. dentiducum appellari posse putavit. Nonius II. 237. *dentarpagen* vocat. Cons. Rhod. ad Scrib. Larg. p. 94.] Ge. *Eine Zahnzange, Pelican.* Ga. *Davier, pelican.* B. *Een tand-trekker.* — — Item est bivalve secans chaly-

beum instrumentum. Ge. *Eine Soheere.* Ga. *Des ciseaux.* A. *Pair of scissars.* B. *Eene schaar.*

FORMATIO est illa operatio naturae, qua foetus conceptus sic nutritur, ut omnes eius partes sensim evolvantur, sicque paulatim manifestatae et perfectae, plenam tandem formam, obeundis functionibus accommodam, acquirant. Ge. *Die Bildung.* Ga. A. *Formation.*

FORMICA est insectum hymenopterum, cuius characteres sunt squamula erecta thoraci abdominique interiecta; aculeus foeminis et neutris reconditus; alae maribus et foeminis, sed neutris nullae. Huius generis plures dantur species. Illa, quae maxime in usum medicum adhibetur, est Formica media rubra *Raii, Formica rufa*, thorace compresso toto ferrugineo, capite abdomineque nigris *Linn.* Abunde in Europae acervis acerosis sylvaticis habitat. Inest his formicis sal quoddam essentiale acidum et volatile, visque excitans, hinc balnea ex iis confecta in paralysi conducunt. Vires aphrodisiacae dubiae sunt. Prostant in officinis sal, spiritus atque oleum. [Acidum formicarum, quod 1670. a Sam. Fischero destillationis auxilio detectum fuit, a Fourcroy et Vauquelino negatum fuit, peculiare acidum constituere. Sed illorum opinio a Suerseno et Gehleno refutata est. Praeter hoc acidum formicae continent adhuc acidum malicum, oleum et pingue et volatile, atque gelatinam.] Ge. *Ameise.* Ga. *Fourmi.* A. *Ant. Emmet. Pismire.* B. *Mier.*

FORMICA etiam dicitur verrucae species, Gr. *Μυρμηκία*, id est, *verruca formicaria*, tumens et callosa, colore nigricans, basi lata et cute sessili, in excisione dolores adferens, morsiunculis formicae simillimos, unde et ei nomen. *Wierus* testatur, esse morbum ab Hispanis nobis communicatum, venenatum, malignum et contumacem serpiginem; sumit initium a verendis, progrediturque ab iis per universum corpus cum doloribus et intolerabili pruritu. [Male a Krausio statuitur numerus singularis *ἡ μυρμηκία*, qui apud Graecos non occurrit. *Τὰ μυρμήκια* autem sunt verrucae. Celsus V. 28. 14. *De herpete* s. *formica veterum labis venereae non prorsus experte* scripsit Ph. Gabr. Hensler eruditissimum libellum Kilon. 1801. 8.] Ge. *Ein Zittermaal, Flechten.* B. *Kruipende mier.*

FORMICANS PULSUS est pulsus inaequalis, motui formicarum similis, vel potius vermiculans, imminutus, adeoque minorem vim cordis, et quantitatem sanguinis indicans. [Graece *μυρμηκίζων σφυγμὸς*, qui qualis sit, a Galeno, seu quisquis auctor sit libri *definitionum medicarum*, to. XIX. p. 412. descriptus est.] Ge. *Ein schwacher und ungleicher Puls.* B. *Een miergelyke pols.*

FORMICATIO, vide in *Formica*. Vel etiam est similis

in quadam parte sensatio, ac si formicae super eam decurrerent.

FORMIX, idem quod *esthiomenos herpes*, (*ἐσθιόμενος ἕρπης*) vel *noli me tangere*, aut *Lupus*. [Vocem *formix* lingua latina neque antiqua, neque latino-barbara agnoscit.]

FORMULA, Gr. *γραμματεῖον* est praescriptum, quod a medicis praescribitur, quaedam paranda medicamenta indicans pharmacopoeis in aegrorum emolumentum. Vulgo *Receptum*. Ge. *Ein Recept.* Ga. *Formule.* A. *A form, receipt.* B. *Een recept, doctors ordinantie, voorschrift.*

FORNAX, Graec. *καμίνος*, dicitur et *Furnus*. Vide *Furnus*.

FORNIX seu *testudo* est substantia cerebri albicans, inter duo hemisphaeria cerebri iuxta longitudinem posita, nomen sortita, quod testudinis instar, sinus ventriculorum, ac molem deorsum inclinantis cerebri sustinere videtur. Estque tractus medullaris, ad angulum inclinationis duorum corporum striatorum bifida radice surgens, quae *crura* fornicis *anteriora* vocantur, decurrens sub corpore calloso et septo lucido inter illa corpora, et super rimam, quae tertius ventriculus dicitur, sensim latior evadens, et se inter thalamos nervorum opticorum insinuans, dividitur in bina quasi brachia, quae *crura* eius *posteriora*, vel *pedes Hippocampi* vocantur, quorum exterior superficies alba est, interior magis cinericea, vel utcunque striata. Gr. *Καμάριον ψαλιδοειδὲς Galeno.* [Errat Blancardus, dum *ψαλιδοειδὲς* tanquam adiectivum *τῷ καμαρίῳ* additum a Galeno (*de part. util. VIII. c.* 11. *p.* 667. *to. III.*) fuisse contendit. Utrumque enim Galenus distinxit *καμάριόν τε καὶ ψαλιδοειδὲς*, addita similitudinis inter *καμάρας καὶ ψαλίδας* et descriptam cerebri partem causa. Galeni locum Oribasius in *anatom. p.* 10. exscripsit.] Ge. *Das Hirngewölbe.* Ga. *Voute à trois piliers.* A. *The vault of the brain.* B. *Het welfsel des breins.*

FOSSA MAGNA est pudendi muliebris interior cavitas, sive *rima magna*, quae et ob figuram *navicularis* dici potest. Ge. *Oeffnung der weiblichen Schaam.* Ga. *Le sinus.* B. *De opening der vrouwelykheid.* — Cavitates amplae in ossibus, plus minusve profundae, vocantur etiam *foveae*, [v. c. fovea trochleae musculi obliqui superioris, al.] vel *fossae* [v. c. fossa pro sacco lacrymali, fossa maxillaris, in plano faciali maxillae superioris sita etc.].

FOSSILIA, i. q. *Mineralia.*

FOTUS, i. q. *Fomentum.*

FOVEA, i. q. *Fossa magna.*

FOVEA CORDIS, i. q. *Anticardium.*

FRACTURA OSSIS est continui in osse solutio, quae nonnunquam ab interno vitio, veluti scorbuto, carie et lue venerea inducitur; sed proprie ita dicitur, quum ab externo et

duro instrumento, vel allisu, aut lapsu, vi partem frangente, efficitur, cuius differentiae a forma, parte et accidentibus desumuntur. — *Fractura simplex* est sine vulnere cutis et musculorum, *complicata* vero vocatur, si partes molles etiam laesae sunt. Gr. *Κλάσις, κλάσμα, κάταγμα.* Ge. *Ein Beinbruch.* Ga. *Fracture d'os.* A. *A breaking,* sive *fracture of a bone.* B. *Een been-breuk.*

FRAENULUM est ligamentum membranaceum sub linguae anteriori parte aperto ore conspicuum, quod usque ad dentes maxillae inferioris anteriores exporrigitur; stabilitatem linguae concilians, ne hinc inde nimis facile moveri, vel retrorsum ire posset. Hoc in recens natis quandoque totam linguam inferius occupat, eamque minus mobilem pro peragendis suis officiis reddit, unde divelli chirurgi scalpello solet. Ge. *Das Zungenband.* Ga. *Le filet, nerf sous la langue.* A. *The bridle of the tongue.* B. *De spanader, tong-riem.* — Simile fraenulum etiam est in medio utriusque labii, quo nectitur gingivis inter anteriores dentes incisorios, et aliud, quo labia genitalium muliebrium in parte inferiori connectuntur. Ga. *La fourchette.*

FRAENULUM seu **FRAENUM PENIS** [seu **CLITORIDIS**] est membrana, qua praeputium glandi alligatur. Gr. *Κυνόδεσμον.* Alii *canem* vocant. Ge. *Das Vorhautsbändchen.* Ga. *Le filet, le nerf, le frain.* A. *The ligament,* sive *bridle of the foreskin.* B. *De band.*

FRAGARIA est planta, quae habet radices fibrosas, oblongas, coloris fusci aut nigricantis, repentes, ex quibus emergunt flagella per terram repentia, unde novae radices et plantae nascuntur, et caules tenues, longi, villosi, habentes folia terna ad centrum coniuncta, rugosa, nervosa, summo pediculo insidentia. Flores sunt rosacei, (Icosandr. Polygyn.) plurimis petalis in orbem positis constantes, ex quorum calyce multifido surgit pistillum, quod deinde abit in fructum fere globosum, vel ovato-acuminatum, cuius placentae modo carnosae, modo siccae, adhaerescunt multa semina. Odoris admodum fragrantis est, et saporis subdulcis, vinosi. Species apud nos notissima est Fragaria vulgaris *Bauh.* *Fragaria vesca* flagellis reptans *Linn.* quae abunde in Europae borealis montibus et sylvis umbrosis provenit: eiusque varietas, quae est Fragaria fructu parvi pruni magnitudine *Bauh.* *Fragaria pratensis Linn.* Haec in hortis colitur, et *sativa* audit; distinguitur bacca a calyce non sponte secedente et eiusdem scrobiculis pro singulis seminibus. Tota planta cum radice viribus diureticis gaudet, et in decocto adhibetur, quod interdum excrementa rubro colore inficit. Fructus ob qualitatem aquosam, acidam atque fragrantem, viribus diluentibus, humectantibus, refrigerantibus et eccoproticis pollent. Conquassati contra perniones commendan-

tur. [Non solum fructus, sed radices plantae quoque ob egregias vires medicas multum laudatae sunt. Illorum enim usus diu continuatus morbos sustulisse dicitur, qui aliis remediis, longe efficacioribus, diu restiterant. Vid. Linnaei *amoen. acad. to. II. p.* 221. qui tophos articulorum arthriticos intra breve tempus a fragorum esu evanuisse narrat. Taeniae praesentiam eodem remedio certissime detegi, testantur Meyer, Sachse et Vogel in *Journ. d. Erfind. St. XI. XXII.* et *XXIII.* — Radices decoctae saporem amarum et adstringentem imprimunt linguae: liquor intense rubet, et principium scytodepsicum acidumque gallarum continet. Hinc commendatum est earum decoctum in alvi fluxu et sanguinis profluviis, a debilitate pendentibus.] Prostant in officinis e fragis syrupus, aqua, spiritus et acetum. Nomen habet a *fragro,* seu odorem gratum emitto, qualem fraga emittunt. Graec. *Κόμαρον*, sive fragariae fructus. [Ita Apuleius *de medicam. herb. c.* 38. Comaron Graeci, Romani fragum nuncupant. *Κόμαρος* autem masculino genere, a Dioscor. I. c. 175. descriptus, Arbutus unedo est. A. *The strawberry tree.* B. *Aardbezieboom, hagappelboom.* Ga. *L'arbousier commun.* Ge. *Der Erdbeerbaum, der Meerkirschenbaum.* Plin. *h. n. XXV.* s. 28. unedonem testatur solum pomum, simile fructui terrae gignere, quam Herm. Barbari lectionem, a C. Sprengelio quoque ad Diosc. *to. II. p.* 420. probatam, male Harduinus, codd. mstis suis nimium confisus, turbavit. Vid. Salmas. *exerc. Plin. p.* 362. b.] Ge. *Erdbeerkraut.* Ga. *Fraisier.* A. *Strawberry bush.* B. *Aardbezien-kruid.*

FRAGILITAS est minor potentia cohaerendi in partibus mollibus, elasticis et rigidis, relative ad aetatem et sexum, quam ut ferre possint eum impetum, quem corpus sine subsequente solutione ferre debet. Ge. *Zerbrechlichkeit.* Ga. *Fragilité.*

FRAMBAESIA, *Yaw* Guineensium, *Epian*, vel *Pian,* Americanorum est morbus contagiosus apud Guineenses et Americanos endemius, aliquando congenitus, cuius praecipuum symptoma est frequens exortus fungorum rubi idaei fructus colore, figuraque referentium, unde nomen Africanum *Yaw*, quod idem sonat ac Frambaesia; his symptomatis se adiungunt ulcera dysepulotica, exostoses, caries, anchiloses, macies. Infantibus et adolescentibus maxime familiaris hic morbus apud nigritas. Qui semel eum experti sunt, ab eo demum immunes vivunt. Efficacissima medela hucusque in mercurialibus remediis quaesita est. [Cons. C. Sprengel *d. d. morbo* Yaws *dicto et de vena medinensi.* Hal. 1797. et Ios. Frank *prax. med. praec.* Pa. I. vol. 2. p. 547. ed. primae.]

FRANGULA, Alnus nigra baccifera *Bauh.* *Rhamnus frangula* inermis, floribus monogynis, hermaphroditis, fo-

liis integerrimis *Linn.* (Pentandr. Monogyn.). Est arbuscula, quae plures habet caules novem, vel decem pedes altos, pollicem crassos, rectos, in plures ramos divisos. Eius cortex externe niger est, interne flavus et croceus: lignum album et fragile, medullam rufescentem continens. Folia alni, vel cerasi, sed rotundiora, et magis nigra. Flos est rosaceus, plurimis scilicet petalis inter divisuras calycis monophylli positis constans. E calycis autem fundo surgit pistillum, quod deinde abit in fructum, seu baccam mollem, duobus plerumque seminibus foetam planis et subrotundis. Corticis qualitas amaricans et luteo - tinctoria est. Pollet vero etiam, aeque ac baccae, vi summe drastica, purgante, hydragoga, hinc vix, nisi forte a plebe, in decocto, contra hydropem, asthma humidum etc. adhibetur. Sic appellatur, quod eius ramuli facile frangantur. Dicitur etiam *Arbor foetida,* a foetido tum colore, tum odore, tum sapore. Ge. *Faulbaum.* [E plurimis aliis nominibus a Nemnicho allatis liceat haec pauca tantum commemorare, *die schwarze Faulbeere, Stinkbaum, Purgierbaum, Hühneraugenbaum.*] Ga. *Aulne noire, bourgene.* A. *Black berry-bearing aldertree.* B. *Pylhout, sporkenboom, vuilboom, stinkboom.*

FRAXINELLA est planta, quae habet caules, duos circiter pedes altos, rotundos, villosos, rubicundos, medulla repletos. Folia Fraxini sunt, pinnata, sed minora. Calyx monophyllus, minimus, deciduus; flores polypetali, anomali; (Decandr. Monogyn.) horum petala ita disponuntur, ut flos quasi bilabiatus appareat. Post florem apparent capsulae quinque, margine introrsum coalitae, compressae, acuminatae, bivalves, quae cum impetu eiiciunt semina plana, magna, nigra, acuta, splendentia, et calyptra elastica vestita. Radix longa est, alba, digiti minimi crassitie, odoris penetrantis, saporis amari. Haec planta crescit in regionibus calidis, et apud nos in hortis colitur. Dicitur Fraxinella a similitudine foliorum, quam cum fraxino arbore habent; ideoque diminutivum a fraxino est. Huius radix in officinis vulgo *Dictamnus albus* vocatur, quia eius odorem, saporem, et vires aperientes et cardiacas habet, et albus, quia radices albas habet, ad differentiam cretici. Nihil cum veterum Dictamno commune habet, qui est species *Origani.* [Olim radici amarae et aromaticae vires diaphoreticas, vermifugas et antipyreticas tribuerunt medici: nunc, fortasse immerito, penitus neglecta est.] Ge. *Weisser Diptam, Ascherwurz.* Ga. *Dictam blanc.* A. *White dittony.* B. *Effenkruid.*

FRAXINUS ARBOR, Fraxinus excelsior *Bauh. Fraxinus excelsior* foliis serratis, floribus apetalis *Linn.* (Polygam. Dioec.) est arbor magna, crassa, recta, ramosa, cortice tecta polito, cinereo, viridescente. Lignum est durum, politum, album. Folia oblonga, bina, pinnatim nata ad com-

munem costam, cuius apex desinit in folium impar, saporis parum amari et acris. Flos mas apetalus, cuius stamina apice gemino plerumque donantur. Ovarium oblongum, ovatum, compressum, instructum tuba bifida. In foemina per maturitatem fit fructus planus, membranaceus, linguiformis, foetus semine medulloso similis figurae; saporis acris et amari. Foliorum succus expressus contra morsum serpentum commendatur. Cortex, qualitatis amarae, eximiis viribus roborantibus et diaphoreticis gaudet, eiusque decoctum saepe cortici Peruviano et ligno Guaiaco felici successu substitutum fuisse lego. Notatu dignum est, infusum huius corticis non secus, ac infusum ligni nephritici, pro diverso situ, intuenti alium colorem exhibere. Ligno virtus vulneraria tribuitur, ut circa solstitium caesum solo contactu vulnera sanare, credule nimis dicatur. Semen, quod ob similitudinem *lingua passerina* dicitur, ob virtutem aphrodisiacam, antihydropicam et lithontripticam laudatur, et in obesitate commendatur. Sapor huius amaricans est et ingrate aromaticus. Sal fraxini diureticum est. Cineres vi caustica pollent. Haec arbor crescit in locis humidis circa flumina et in sylvis. An a fragore siliquarum, quem ventis agitatae edant? Ge. *Eschenbaum, die gemeine Esche, Waldesche.* Ga. *Frêne, le frêne commune.* A. *The ash, ash-tree.* B. *Esschen-boom, esch.*

FREQUENS dicitur medicis *pulsus,* in quo intra determinatum temporis spatium numerosi ictus contingunt, cui ergo opponitur *rarus,* in quo pauci ictus intra idem temporis spatium fiunt. Ge. *Ein häufiger Puls.* Ga. *Le pouls frequent.*

FRICATIO seu FRICTIO, Gr. τρίψις, ἀνάτριψις, sicca est, vel *humida.* *Sicca* est, quando corpus, vel membrum, solis manibus, aut linteis pannisve laneis siccis, calidis et fumo succini similiumve imbutis, fricatur, quae et chirothecis peragi aliquando solet, et vasa in superficie corporis alterne comprimendo et laxando, eorum actionem in humores auget, hinc idem fere facit, quam motus animalis, eiusque defectum in homine debili supplere, et perspirationem valde adiuvare potest. Hanc ob causam dudum inter sanitatis praesidia numerata, illique magna vis in medendo attributa est. *Humida* fiebat vel aqua, vel oleo, vel ambobus simul admixtis. Varia habentur genera, ut *mollis, dura, intermedia, multa, pauca* etc. *Frictio* etiam dicitur, dum mercurius pinguedine quadam subactus corporis partibus inungendo applicatur, vel ad luis venereae curationem, vel ad alios morbos refractarios universales, vel particulares abigendos. Ge. *Das Reiben, Einreiben.* Ga. *Frottement, friction.* A. *A rubbing.* B. *Vryving.*

FRIGUS quidem in genere nihil est, nisi absentia, vel imminutio caloris, qua fit, ut aër frigidus corpus nostrum

contingens eo celerius calorem, seu partes igneas, ex eo absorbeat, sicque et fluida condenset, et solida constringat; nostro vero respectu est sensatio, quam ex imminuto corporis nostri calore percipimus. Haec oritur in nobis, simulac causa, calorem in nobis excitans, cessat, vel minuitur: hinc in illis, qui laxitate vasorum, humorumque lentore laborant, aut lipothymia corripiuntur, *frigus* percipitur, quoniam attritus liquorum in se mutuo et in vasa, a quo calor pendet, minuitur. Et in initio paroxysmi febrium intermittentium, in quibus cordis vires adhuc tam parvae sunt, ut sanguinem ad extrema propellere, et per extremitates vasorum transpellere nequeat, quoniam eius contractio tunc velox quidem, sed simul debilis est, *frigus* etiam observatur. Ge. *Kälte.* Ga. *Froid.* A. *Cold.* B. *Koude.*

FRITILLARIA seu **MELEAGRIS** est planta, quae habet caulem, pedem circiter altum, tenuem, rotundum, interne fungosum, coloris virido-purpurei, vel nigri. Folia mediocriter longa, angusta, excavata. Flos est liliaceus, campaniformis, hexapetalus, pendulus, absque calyce, plerumque tessellatus, sex staminibus foetus, pistillum complectens, cuius stylus simplex est, staminibus longior; stigma triplex, patens, obtusum. Germen denique abit in capsulam oblongam, obtusam, trilobam, trilocularem, trivalvem, continentem semina plurima, plana, extrorsum semiorbiculata, gemino ordine collocata. Character generis Fritillariae praecipue in nectario oblongo, seu fovea in basi singuli petali excavata, consistit. Radici externe adhibitae vires resolventes tribuuntur. Constat haec duobus tuberibus carnosis, ex quorum medio caulis assurgit. Haec planta crescit in pratis, et colitur in hortis. Dicitur, quod eius flores maculis pingantur in modum fritilli. Ge. *Kiebitzblume, Schachblume, Bretspielblume.* Ga. *Fritillaire méléagre* seu *panachée, le damier.* A. *The common fritillary, the chequered lily.* B. *Kievits-eyeren, kievitsbloem.*

FRITTA est mixtura silicis, arenae, salis et alcali, ex qua igne liquefacta vitrum paratur. Ge. *Fritte.* Ga. *Fritte.*

FRONDIUM seu **FRONDALIS FASCIA** est fasciae species ad frontis, vel nasi vulnera.

FRONS, Gr. *μέτωπον,* est superior faciei pars, terminata superciliis, temporibus et capillis. Quibusdam a ferendo dicitur, quia prae se fert animae signa. Ge. *Die Stirne.* Ga. *Le front.* A. *The forehead, front.* B. *Het voorhoofd.*

FRONS inter vegetabilia interdum pro ramo ponitur. Proprie tamen dicitur id, quod ipse ramus circumquaque producit, multa interdum folia habens, et nonnihil corticis, ac veluti cauliculi.

FRONTALE est medicamentum externum, quod frequenter ad capitis dolorem et fervorem fronti applicatur. Con-

stat ut plurimum ex herbis, floribus, seminibus, farinis et aceto rosaceo madefactis. Gr. *Προμετωπίδιον.* [Proprie haec vox de tegumento, quo equorum frontes adversus vulnera olim muniebantur, usurpata legitur. Id Pollux (*onom. I.* 140.) *φράττονται δὲ καὶ ἵπποι ὅπλοις, προμετωπιδίοις* etc. diserte testatur. Xen. *anab. I.* 8. 7. Dein *cutis frontis* quoque sic appellatur eodem Polluce II. 46. teste. De medicamentis fronti impositis quis *προμετώπιον* usurpaverit, neminem novi.] Ge. *Stirnumschlag.* Ga. *Frontal.* A. *A frontlet.* B. *Voorhoofds-middel.*

FRONTALIS MUSCULUS est stratum tenue fibrarum muscularium, quod utrinque ab apophysibus orbitalibus internis ossis frontis oriens et musculis palpebrarum, superciliorum et nasi intertextum supra os frontis extenditur, et in aponeurosin cum aponeurosi musculi occipitalis unitam terminantur. Hi musculi actione sua supercilia elevant, frontemque corrugant. Ge. *Die Stirnmuskeln.* Ga. *Les muscles frontaux.*

FRONTALES SINUS sunt cavitates oblongae, fere triangulares, in ossis frontalis parte inferiori, utrinque supra marginem superiorem orbitae transversim sitae, et membrana pituitaria vestitae, quae mucum secernunt, et in cavum narium effundunt. Ge. *Die Stirnhöhlen.* Ga. *Les sinus frontaux.*

FRONTIS OS, anteriorem calvariae partem occupans, superius, qua syncipiti iungitur, subrotundum apparet, inferius supremam orbitae oculi partem constituit. Duplex in infantibus, sed ut plurimum simplex in adultis, quandoque tamen etiam in his ad radicem usque bifidum, sutura scilicet sagittali hucusque protensa. Ge. *Stirnbein.* Ga. *L'os coronal.* A. *The forehead bone.* B. *Voorhoofdsbeen.*

FRUCTUS sunt grandiores illi ac succulenti, edules, dulces, vel subacidi plantarum foetus, et seminum receptacula, ut poma, pyra, pruna etc. qui fructus proprie *fructus horaei,* vel *horarii,* dicuntur, vel, quod carne et semine compactum est. In genere vero *fructus* denotat illam partem vegetabilium, quae ex semine et eius involucro constat, isque maturus dicitur, seminibus ad eum statum perductis, in quo speciei plantae producendae apta sunt. Species fructus variae sunt, ut: *Capsula, Siliqua, Legumen, Nux, Drupa, Pomum, Bacca, Strobilus,* quae vide suo loco. Ge. *Frucht.* Ga. *Fruits.* A. *Fruit.* B. *Vruchten.*

FRUCTIFICATIO est pars temporaria vegetabilium generationi dicata; illa scilicet mutatio, quae fit in quibusdam plantae partibus ad propagandam speciem, sicque a *vegetatione* differt, quae solius individui conservationi inservit. Ge. *Befruchtung, Fruchttheil.* Ga. A. *Fructification.*

FRUGES in genere dicuntur semina *plantarum cerealium.*

[**FRUMEN**, idem quod *Fauces*, quod vide. Occurrit in Terentio saepius, v. c. Adelph. 5, 8, 27. ad quem locum consul. Donatus.]

FRUMENTUM dicitur a fruendo, quod maximo cum fructu eius usus est. Estque omne id vegetabile, quod geniculato culmo, et arundinaceis constat foliis, semenque panificio et pultibus aptum, in spicis, aut iubis, producit. Ge. *Korn*, *Getraide.* Ga. *Blé.* A. *Corn.* B. *Koorn.*

FRUMENTUM INDICUM, vide *Mays.*

FRUMENTUM SARACENICUM, vide *Fagopyrum.*

FRUMENTUM TURCICUM, vide *Mays.*

FRUTEX est planta inter herbas et arbores media, perennis et gemmipara, ad arboris magnitudinem non assurgens; ad ligneam tamen indolem proxime accedens; vel quod a radice caudice multiplici, ramosumque sese attollit, ut Rubus. Ge. *Eine Staude*, *Gesträuch*, *Staudengewächs.* Ga. *Arbrisseau.* A. *Shrub.* B. *Heester.* Vide *Thamnos.*

FUCUS est plantae genus, ad cryptogamias algas pertinens, quod crescit in mari. Primo multos caules tenues, angustos et compressos germinat, qui sese postea extendunt in parvos ramos, habentes in specie officinali maxime vulgari folia ampla, oblonga, quercum referentia, sed minora, substantia sua tenaci, membranosa, flexili, plerumque polita, aliquantulum lanuginosa, caulibus suis adhaerentia. Adsunt tubercula vacua, aut bullulae, aut vesiculae cum seminibus, oblongae, vel obrotundae, aliquando maiores, interdum minores. Flores scilicet masculini sunt vesiculae glabrae, cavae, pilis intus adspersae; flores foeminei autem vesiculae glabrae, gelatina repletae, adspersae punctis perforatis, semine foetis. Est haec species *Fucus vesiculosus Linn.* seu *Quercus marina,* plerumque humilis, aliquando tamen ad duorum pedum altitudinem crescit, recens capta est coloris flavi viridescentis, sed siccata fit coloris nigri; nunquam flores habet; ab illis vesiculis supra dictis supra aquam sustinetur. Pluribus in regionibus colligitur atque comburitur, indeque *sodae* species vilior, [Scotis *Kelp*] seu sal alcalinum, praeparatur. Conf. *Aethiops vegetabilis.* — Plures tamen aliae huius generis species dantur, ex quibus nonnullae, ut *saccharinus,* cibi loco adhibentur. Gr. *Φῦκος*, quod est herba marina. [Dioscor. IV. 98. ad q. l. Sprengel de tribus ibi commemoratis fucis marinis exposuit.] An a *φύω*, *cresco,* ut quidam volunt? [Vide Salmas. *exerc. Plin. p.* 804. ss.] Est quaedam species in Candiae maritimis locis, quo lintea, lana, etc. purpureo colore inficiuntur: atque ea etiam foeminae sibi fucum, seu cosmeticum parant. Haec est: Fucus verrucosus tinctorius, *Roccella Bauh. Lichen fuciformis* foliaceus, rectiusculus, laevis, subtomentosus, ramosus; laciniis lanceolatis *Linn.* etiam ad Cryptogam. Alg.

pertinens. Vide *Alga*. Ge. *Meereiche*, *Tang*. Ga. *Varec vesiculeux*, *chêne de mer*. A. *Common sea-wrack*. B. *Zeecike*, *zee-gras*.

FUGA DAEMONUM, vide *Hypericum*.

[**FUGILE**, Castellus annotavit, vel cerumen aurium, vel abscessum in vicinia auris denotare: in universum autem, Foresto auctore *observ. chir. III. obs. 7. Schol.* idem esse, quod apostema glandulosum.]

FULCRA botanicis dicuntur omnes partes plantarum, quae commodiori earum sustentationi inserviunt. Tales sunt: *petiolus*, *stipula*, *cirrhus*, *pubes*, *arma*, *bractea*, *pedunculus*, etc. Vide suo loco. A. *Props*, *supports*. Ge. *Die Stützen der Pflanzen*. Ga. *Les supports*.

FULIGO, *fuligo splendens* est productum combustibilium, nigerrimum, vernicis specie caminis inhaerens, saporis et odoris ingrati, empyreumatici. Praeter aquam et acidum spiritum oleum empyreumaticum quoque et sal ammoniacale continet. Raro per se adhibetur, licet egregiam vim penetrantem et resolventem ostendat. Essentia tamen, tinctura et spiritus in usu sunt, in variis morbis cachecticis et nervinis. [De medicis fuliginis viribus vid. Voigtelii *Arzneimittellehre Th.* 3. *p.* 631. sq.] Ge. *Russ*, *Spiegelruss*. Ga. *Suie*. A. *Soot*. B. *Roet*.

FULMEN, **FULGUR** est subitanea materiae electricae in atmosphaera contentae commotio atque actio, torrentem huius materiae sequens, corporibusque animalium admota, omnem nervorum functionem, omnesque actiones repente supprimens, vitamque tollens; hinc fulmine tactis eadem, quae submersis, aut suffocatis, medela admovenda est, qua scilicet inflando, irritando atque excitando, actiones vitales, pulsus nempe et respiratio, revocantur et restituuntur.

[**FULMINANS ARGENTUM**, a Bertholleto primum praeparatum, ob terrificos, quos sub imprudenter facta edit detonatione, effectus maximopere metuendum est. In Helvetia nuper, cum pharmacopola unciam huius argenti praeparasset, haec imprudenter tractata explosione sua non solum pharmacopolium ipsum funditus diruit, sed et plures vicinas aedes ita concussit, ut ruinam minarentur. Praeparandi ratio haec est: argentum acido nitrico solutum aqua calcis praecipitatur, pulvis deiectus per chartam bibulam a sua humiditate liberatus in vase vitreo cum liquore ammonii caustico infunditur. Duodecim horis praeterlapsis cuticula in superficie orta, nova liquoris caustici copia addita, solvitur, dein liquore dempto pulvis remanens et humidus adhuc, in charta emporetica distribuitur ita, ut in qualibet chartae foliola non nisi exigua pulveris quantitas locum inveniat. Synon. *Argentum oxydatum ammoniatum*. Ga. *Ammoniure d'argent*. Ge. *Silberoxyd-Ammonium*, *Silberoxyd-Ammoniak*.]

[**FULMINANS MERCURIUS**, ab Howardo detectus, oritur, quando oxydo mercurii rubro acidum nitricum et alcohol infunduntur, et calori ad ebullitionem usque aucto exponuntur. Vapores evolvuntur odoris aetherei et mercurii particulas secum abripientes. In liquore refrigerato praecipitatum reperitur, quod lamellulas tenues, et admodum splendentes repraesentans per filtrum a liquore separari separatumque edulcorari et siccari debet. Ga. *Mercure fulminant.* Ge. *Knallquecksilber.*]

[**FULMINANS PULVIS** componitur e tribus nitri bene siccati, e duabus partibus kali, unaque sulphuris, sive e duabus nitri partibus unaque hepatis sulphuris kalini. Synon. *Pulvis tonitruans.* Ga. *Poudre fulminante.* Ge. *Knallpulver.*]

[**FULMINANS SAL** oritur e tribus kali muriatici hyperoxydati partibus, una corporis inflammabilis, caute invicem mixtis. Vehementissimam detonationem efficit kali muriatici hyperoxydati cum phosphoro connubium. Synon. *Pulvis tonitruans kali muriatici hyperoxygenati.* Ga. *Poudre fulminante de muriate suroxygéné de potasse.* Ge. *Knallsalz aus überoxydirt salzsaurem Kali.*]

FULMINANS AURUM, vide *Aurum fulminans.*

FULMINARIS LAPIS, i. q. *belemnites.*

FULMINATIO, i. q. *detonatio.*

FUMARIA est planta, quae habet plures caules ad altitudinem pedis, vel sesquipedis, crescentes, quadratos, excavatos, coloris partim purpurei, partim albescentis. Folia minutim incisa, caulibus longis et angulosis adhaerentia, lobata umbelliferarum instar. Calyx est diphyllus, foliolis oppositis deciduis. Flores sunt spicati, polypetali, anomali, papilionaceis aemuli, ex duobus tantum petalis constantes, quasi bilabiati, labio superiori in caudam, seu nectarium pene prominens, abeunte cum inferiori ad pediculum coniuncto. Haec inter labia, velut in palato, cuius os a ligula occupatur, pistillum positum est vagina obvolutum, quod deinde abit in filiculam subrotundam, deciduam, membranaceam, foetam semine parvo, rotundo, ex nigro viridescente, saporis amari et ingrati. Radix mediocriter crassa, fibrosa, alba. Species officinalis est Fumaria officinarum et Dioscoridis *Bauh.* *Fumaria officinalis* pericarpiis monospermis racemosis, caule diffuso *Linn.* (Diadelph. Hexandr.) Tota planta habet saporem amarum ingratum. Succus herbae expressus chartam caeruleam rubro colore inficit. Gaudet vi balsamica, tonica, antacida et viscerali, hinc frequens eius in scorbuto frigido, cachexia, arthritide, scabie usus est. Prostabat quondam in officinis eius conserva, syrupus, essentia, extractum et aqua stillatitia. Abunde in agris et cultis Europae provenit. Dicitur etiam Fumus terrae, Gr. *καπνὸς*

et *κάπνιος*, sic dicta, quod eius succus oculis inditus, veluti fumus, lachrymas moveat, oculosque mordicet, vel quia, cum primo se super terram diffundit, quasi fumus apparet. Ge. *Taubenkropf, Taubenkörbel, officineller Erdrauch, Katzenkörbel.* Ga. *Fumeterre officinale, pied de geline.* A. *The earth-smoak, common fumitory.* B. *Gemeene duive-kervel, aardrook, gryse-com.*

FUMARIA BULBOSA, vide *Aristolochia.*

FUMIGATIO CHYMICA est corrosio metalli per fumum, vel vaporem acrem. Ge. *Räucherung.* Ga. A. *Fumigation.* B. *Rooking.* [Recentioribus temporibus Guytonus-Morveau cubicula aegrotorum, carceres et loca quaecunque infecta docuit sanitati minus noxia reddi posse acidis, caloris efficientia in vapores resolutis. Hunc acidorum in hunc finem usum vocarunt quoque *fumigationem.*]

FUMUS TERRAE, i. q. *Fumaria.*

FUNCTIO, i. q. *actio.*

FUNDA GALENI seu **MAXILLARIS** est fascia, in quatuor partes divisa, in affectionibus maxillae inferioris, aliisque capitis noxis, in luxationibus, fracturis, et ad medicamenta et splenia illis adplicata continenda utilis. Ge. *Eine vierköpfige Binde.* Ga. *Fronde, bandeléte à quatre chefs.* A. *A swathe consisting of four parts.* B. *Slinger-band, een vierhoofdige windsel, slinger-zwagtel.* — *Funda* quoque fasciae species vocatur, qua in partu difficili vel caput relictum, vel, quod magis in usu est, in versione pes foetus apprehenditur.

FUNDUS vocatur pars amplior et rotunda receptaculorum, quae in cervicem oblongam et angustiorem desinunt. Talisque reperitur in vesica cum fellea, tum urinaria, et utero. Ge. *Der Grund.*

FUNGUS est plantae genus, nullos flores, folia, nec semina apparentia habens, utriculis et aëreis fasciculis pedunculus constat, qui brevis est, crassus, fungosus, instructus capitulo carnoso, crasso, spongioso, obrotundo, aut compresso, aut acuto, foliaceo. Saepe plurimas fistulas inferius habet in formam organi pneumatici dispositas. Falso creduntur nullum habere semen: nam inter lamellas habent uteros, qui infinita semina continent. *Fungorum* sub nomine hodie botanicis totus vegetabilium ordo denotatur ad classem cryptogamiae pertinens, eas comprehendens plantas fugaces, quae absque ullis manifestis partibus vegetationis, aut fructificationis sunt. Huius ordinis plura sunt genera, pluresque species, plantis et arboribus adhaerentes, vel e terra prodeuntes, edules aliae, aliae perniciosae, aliae dubiae, ad lycoperda tubera, agaricos, phallos, boletos pertinentes, quarum pleraeque grate sapidae, nonnullae lactifluae, omnes vero parum nutrientes sunt. Quidam dici vo-

lunt a funere, quoniam suo veneno vescentes ad funus ducat. [Chemicae huius plantarum generis disquisitiones has inprimis in fungis repererunt partes: *fungine*, a Braconnoto primum nominata, est coriacea cum aliis materiis, v. c. cum adipocera, albumine, saccharo aliisque coniuncta massa, propterea praecipue memorabilis, quod sub destillatione producta animalium corporum exhibeat. Ga. *Fongine*. Ge. *Fungin*. Praeter hanc partem acidum quoque peculiare ab eodem Braconnoto in fungis detectum, et *acidum fungicum* denominatum est. Eius parandi rationem tradidit Iohnius in *Handwörterb. d. Chem.* s. v. Fungorum, qui chemice disquisiti sunt, diligentem enumerationem dedit Fechner in *Result. der Pflanzenanalysen p.* 136 — 148.] Ge. *Ein Schwamm, Erdschwamm, Pilz, Pfifferling* etc. Ga. *Champignon, potiron, mouceron* etc. A. *Mushrom*. B. *Paddestoelen, duivels-brood, kampernoeljen, padde-brood.* [Cons. Nees von Esenbeck *System der Pilze und Schwämme*. Würzb. 1817. 4. c. icon. coloribus ad naturam inductis.]

FUNGUS chirurgis est caro mollis et spongiosa, quae vulneribus vel ulceribus superincrescit, a nimio humorum affluxu et telae cellulosae expansione, vel quandoque chirurgi imperitia, ortum habens. Observatur etiam in vulneribus capitis, in quibus dura mater perforata est. Vide *Encephalocele*. Ge. *Schwammgewächs*. Ga. *Excrescence spongieuse*, *chair baveuse*. A. *A spungy tumour*. B. *Basterd of weelig vleesch*.

FUNGUS ARBOREUS, IGNIARIUS, LARICIS. Vide *Agaricus*.

FUNGUS ARTICULORUM chirurgis dicitur talis in membrorum articulis tumor, qui absque omni ferme calore ac dolore pallet, digitisque prementibus facile quidem propter mollitiem cedit, sed, remoto digito, confestim se rursus expandit, nec foveas impressas retinet. Dicitur etiam *hydrops articulorum*. Ge. *Gliedschwamm*.

FUNGUS CERVINUS est *Boletus cervinus*.

FUNGUS CHIRURGORUM, ORBICULATUS, ROTUNDUS, vide *Lycoperdon* et *Bovista*.

FUNGUS CYNOSBATI, vide *Cynosbatus*.

FUNGUS DIGITATUS est *Clavaria hypoxylon Linn.*

[**FUNGUS HAEMATODES** a Io. Burns primum sub nomine *inflammationis fungosae* descriptus est. Natura huius morbi in morbosa conditione structurae partium illarum, quae ab hoc morbo correptae sunt, consistit, quaeque ita comparata est, ut cancrum ab eo omnino differre demonstret. Utrumque morbum invicem comparavit, et in anatomicam fungi haematodis structuram accuratissime inquisivit Iam. Wardrop in suis *Observ. on Fungus haematodes* or *soft can-*

cer in several of the most import. org. of the hum. body. Edinb. 1809. 8. c. tabb. aen. qui liber egregius in linguam vernaculam translatus legitur in *Neue Sammlung auserl. Abh.* B. I. p. 700—722. Ge. *Blutschwamm.*]

FUNGUS LARICIS est *Agarious albus* purgans. Ge. *Lerchenschwamm.*

[**FUNGUS MEDULLARIS** morbus oculorum est, infantibus prae caeteris infestus, cuius originem Maunoir e morbosa massae nerveae secretione repetiit. Adspectum cerebri pars fungi posterior praebet, unde et morbus nomen invenit, saepissime alba aut cinerea est et pulposa, quae aëri atmosphaerico exposita citissime mollescit. Anteriorem autem partem excrescentia format fungosa, ibi propullulans, ubi cornea aut sclerotica disrupta est. Cons. de hoc morbo Gust. Biederm. Guntheri *anal. ad anat. fungi medull.* Lips. 1824. 8. Ge. *Marckschwamm.*]

FUNGUS MELITENSIS, *Pharm.* Fungus Mauritanicus verrucosus ruber *Pet.* Fungus typhoides coccineus Melitensis *Bocc. Cynomorium coccineum Linn.* (Monoec. Monandr.) est planta flore amentaceo, apetalo, semine unico, subrotundo. Planta est parasitica, intra Novembrem et Martium adnascens radicibus Lentisci, Myrti, Halimi, in Sicilia, Melita, Mauritania et Iamaica. Qualitatis est stypticae et adstringentis, hinc ad scrupulum unum datus in diarrhoea chronica et haemorrhagiis commendatur. Rarius in officinis nostris prostat. [A. B. *Hondschaft.* Ga. *Cynomoir écarlate, le champignon de Malte.* Ge. *Die Hundsruthe, der Schwamm von Malta.*]

FUNGUS PETRAEUS est idem quod *Lac lunae,* seu *Agaricus mineralis.*

FUNGUS SAMBUCI, vide *Auricula Iudae.*

FUNICULUS SPERMATICUS, vide *Vasa spermatica.*

FUNICULUS UMBILICALIS sive **INTESTINULUM**, it. *laqueus* vel *ductus umbilicalis* est pars, funiculi modo contorta, oblonga, involucro firmissimo, elastico, subcartilagineo, nec a peritonaeo, nec a cute abdominis oriente involuta, farta substantia cellulosa ex peritonaei exteriori celluloso involucro nata, homini, quam ulli bestiae, longior, duarum vel trium spithamarum, pollicis fere crassitie, in foetibus ab umbilico ad placentam uterinam tendens, sicque foetum cum placenta et matre connectens, mutuoque humorum circulo inserviens. Continet arterias duas, quae *umbilicales* dicuntur, et venam unam; in brutis praeterea urachum, qui usque in alantoideam extenditur. Nervi in funiculo vix demonstrari possunt. Arteriae umbilicales utrinque ex hypogastricis foetus ortae sanguinem in ramos, quibus in placentam distribuuntur, ferunt; radices venae e placenta orientes in truncum confluunt, qui per canalem venosum san-

guinem venae cavae foetus infundunt. Ge. *Die Nabelschnur.* Ga. *Le cordon umbilical,* ou *du nombril.* A. *The navel-string.* B. *De navel streng.*

FUNICULI UMBILICALIS DELIGATIO est operatio, qua post partum funiculus umbilicalis ad paucorum digitorum ab umbilico distantiam tenui vinculo constrictus resecatur, sicque infans recens natus, sibi iam vivens, a placenta et matre separatur. De huius operationis, quae in brutis non fit, in hominibus necessitate multum disputatum, at simul evictum est, infelici et periculoso tentamine deligationem intermitti, ut plurimum lethali sanguinis effusione sequente. [Haec medicinae forensis quaestio recentioribus temporibus inter artis peritos valde agitata est, quorum alii funiculi umbilicalis deligationem maximopere necessariam, nec sine vitae infantilis iactura intermitti posse statuebant, alii ab eo non deligato nihil omnino metuebant. Veritatem et hic in medio positam esse, docuit Roose (*Taschenb. f. ger. Aerzte p.* 174—178.). Ill. Iörg *de funic. umbil. deligatione haud negligenda.* Lips. 1810. 4. tempora accurate definivit, quibus tuto funiculus non deligatus sibi relinqui possit, et quibus omnino ligari debeat.]

FUNIS ARBORUM est *Smilax* levis, quia sese circum arbores volvat.

FURCALE OS, i. q. *furcula.*

FURCELLA, i. q. *furcula.*

FURCULA SUPERIOR dicitur *os sterni* superius, alii etiam *iugulum* vocant; ita etiam *claviculae* os appellatur. [In *Gloss. man. med. et inf. latin. III. p.* 706. furcula per partem pectoris, ubi venae, quae ab hepate proficiscuntur, in furculas dividuntur, explicatur.]

[**FURFUR** est a Willano appellata parva exfoliatio cuticulae, ab ipso nomine iam satis accurate indicata. Ge. *Kleienschuppe.*]

FURFURACEA URINA est urina, in qua subsidentia laevis furfuribus similis deprehenditur. Ge. *Kleienartiger Bodensatz im Urin.*

FURFURATIO, Gr. *Πιτυρίασις,* Latinis etiam *porrigo;* affectus est, cum scalpentibus furfuribus similia ex capitis cute decidunt, et quidem plerumque cute ea, quae sub capillis est, item etiam e barba et superciliis. Ge. *Die Hautkleie, trockener Kleiengrind, kleienartiger Ausschlag.* Ga. *Teigne.* A. *Scurf, dantrift of infants.* B. *Zemelagtigheid, schilfer op het hoofd.*

[**FURIA INFERNALIS** vermis filiformis esse dicitur, qui, ubi in cutem nudam aut hominis, aut equorum inciderit, eam subito perforet. Laesionis inde ortae sensus similis est illi, quem acus punctura efficit, sed brevi post dolores oriuntur vehementissimi, cum febre inflammatoria et gangraena, quae,

nisi vermis extractus aut quovis alio modo remotus fuerit, citissime in mortem abit. Gmelin (*Gesch. d. thier. u. miner. Gifte.* p. 88.) externam huius vermiculi formam descripsit quidem, sed Blumenbachius (*Naturgeschichte p.* 435.) nullam fidem talibus narratiunculis habendam esse contendit B. *De viver, de moord, de dolle worm.* Ge. *Die höllische Furie, der Höllendrache, der Mord-, Brand-, Zirkelwurm.*]

FURNUS est locus, in quo ignis ad materiam chymice tractandam dextre et convenienter accommodatur: estque apertus vel tectus, rotundus, quadratus, anemius, fusorius, reverberius etc. De quibus consule auctores chemicos. Ge. *Ein Ofen, Brennofen.* Ga. *Fourneau.* A. *A furnace.* B. *Een oven.*

FURNUS ANEMIUS, vide *Anemius.*

FUROR, i. q. *mania.*

FUROR UTERINUS, HYSTEROMANIA, ANDROMANIA, NYMPHOMANIA, MELANCHOLIA UTERINA, est in foeminis, imo et in virginibus, salacitas et satyriasis quaedam, ratione audaciae et impudentiae maioris ab *erotomania*, seu *melancholia* amatoria, differens, quippe coniuncta ut plurimum cum delirio, ita ut non modo venerem et viros appetant, sed et sese sermone obscoeno etc. prostituant, eoque delectentur. *Causa* videtur consistere in succo seminali, qui ad summum maturitatis gradum evectus virgines in furorem agit; exemplum illud in brutis animalibus quotannis occurrit, ut in felibus, damis et cervis, vel etiam consistere potest in materia herpetica acri partes genitales irritante. — Est quidem et alius affectus huic cognatus, quem *uteri*, vel *matricis fervorem* antiqui appellarunt, quando nimirum universa substantia, et totum eius corpus incalescit, cum dolore et lumborum gravitate, horripilatione, fastidio et urinae ac excrementorum alvi suppressione; et foemina coitum vehementer appetit, sed ob dolorem venere uti pertimescit. Gr. *Ὑστερομανία, ἀνδρομανία.* Ge. *Mutterwuth, Manntollheit.* Ga. *Fureur de la matrice, rage d'amour, nymphomanie.* A. *Fury of the womb, womb-fury.* B. *Razende moer, ritsigheid, manziekte.*

FURUNCULUS sive **DOTHIEN** est tumor cutaneus prominens atro-ruber, duriusculus saepe ovi columbini magnitudine cum inflammatione, et dolore; maximeque, ubi iam in pus vergit. Qui ubi apertus est, et exiit pus, subter apparet fibrosa pars in pus non versa, corrupta, subalbida, subrubra, quam ventriculum quidam furunculi (Ge. *Eiterstock*) nominant. In eo nullum periculum est, etiamsi nulla curatio adhibeatur: maturescit enim per se, atque rumpitur, sed molestus est, quoniam, uno sanato, saepe alius novus succrescit. [Synon. *Abscessus nucleatus. Abscessus sanguineus.*]

Ge. *Blutgeschwür, Blutschwär.* Ga. *Furoncle, froncle,* ou *clou.* A. *A boil.* B. *Bloed-zweer, bloed-vine.*

FUSIFORMIS botanicis dicitur radix simpliciuscula, attenuata. A. *Splindleshaped.* B. *Spilrondachtig.* Ga. *Fusiforme.* Ge. *Spindelförmige Wurzel.* [Praeterea quoque de aliis corporibus, v. c. testis, antennis, larvisque usurpatur.]

FUSIO est liquatio cuiuscunque materiae fusilis per calorem ignis saepe vehementissimi, ut fit in liquandis metallis et mineralibus; huic operi non raro follis adhibetur. Ge. *Das Schmelzen.* Ga. *Fusion.* A. *A melting.* B. *Smelting.*

[**FUSTERNA** quid sit, Plinii *h. n.* I. 16. c. 39. locus docet: *Abietis pars, quae a terra fuit, enodis est, hacque, quam diximus, ratione fluviata decorticatur, atque ita* sapinus *vocatur: superior pars nodosa duriorque* fusterna. Cons. Salmas. *exerc. Plin.* p. 727.]

G.

G, Graecum *Γ*, medicis uncia est.

GABIANUM OLEUM, vide *Petroleum.*

[**GAEOPHAGI**, a Gr. *γαῖα*, *terra*, et *φάγω*, *edo*, vocantur homines, qui aut ob morbosam corporis conditionem, aut ob malam consuetudinem, aut denique ob summam alimentorum congruorum penuriam calce, lapidibus similibusque famem sedant desideriumque abnorme. Vid. Rudolphi (*Grundr. d. Physiol. B. II. Abth.* 2. *p.* 17. sq.).]

GAGATES est asphaltum, seu bitumen, eousque vi naturae perfectum, ut evadat nigrum, durum, terrenum, scissile, politum, graveolens, resplendens, inflammabile, aquae supernatans, electrica vi praeditum: propter duritiem vocatur *lapis Gagates,* vel *Thracius Nicandri* [*Ther.* vs. 45. Diosc. V. c. 146. de thracio lapide exposuit.]. Dicitur etiam *Succinum nigrum; Lapis obsidianus, Gagas, Gangites.* [Vid. Salmas. *exerc. Plin. p.* 177. sq.] Ge. *Bergwachs, Gagat.* Ga. *Jayet, jais.* A. *Jet.*

GALA, i. q. *Lac.*

GALACTOPHORA medicamenta sunt, quae lactis copiam uberrimam faciunt, et ad mammarias glandulas determinant. Gr. *Γαλακτοποιητικὰ*, quod a *γάλα* et *ποιέω*, *facio* descendit. Ge. *Milchmachende Arzneien.* B. *Melkmaakende middelen.*

GALACTOPHORI DUCTUS proprie sunt *vasa lactea,* sive quae chylum versus cor ex intestinis per mesenterium et ductum thoracicum ducunt. — Item dicuntur tubuli, ex glandulis mammariis, sinubus atque folliculis lacteis lac in papillas ducentes, qui proprie sunt vasa mammarum excretoria, duodecim circiter, vel quindecim, in papillam terminata, insignis longitudinis, satis ampla, sed prope papillam

angustata, ne lac continuo exiret, sed servaretur, donec ab infante suctionis ope proliciatur. Ex *γάλα*, *lac*, et *φέρω*, *porto*, *duco*. Ge. *Milchgänge*. Ga. *Les conduits laiteux*. A. *The melk-vessels*. B. *Melk-buizen*.

GALACTOPOIETICA FACULTAS, Gr. *δύναμις γαλακτοποιητική*, nihil aliud est, quam aptitudo ad praeparandum lac. De lactis secretione vide *Lac*.

GALACTORRHOEA est vitiose abundantis lactis et saepe quoque qualitate peccantis e mammis effluxus. [Solet quoque in feminis, dum infanti mammam praebent, interdum accidere, ut lac ex alterius mammae papilla, cui infans non admotus est, copiose effluat, unde sanitas aut lactantis feminae, aut infantis tenelli male afficitur. Haec affectio *galactorrhoea* appellari potest.] A *γάλα*, *lac*, *ῥέω*, *fluo*. Ge. *Auslaufen der Milch*. Ga. *Ecoulement de lait*.

GALANGA radix est aromatica, tuberosa, pollicis crassitie, nodosa, geniculata quasi, fusca, intus rufescens, saporis acris, amaricantis. Planta, ad quam pertinet, est *Maranta galanga* culmo simplici *Linn.* sive *Alpinia Galanga* Sw. (Monandr. Monogyn.) Barehabe *Boerhaave*. Duae prostant species, scilicet *Galanga maior* et *minor*, quarum haec longe praestantior est. Adfertur ad nos ex India orientali. Apud nos in hortis culta vix ad florescentiam perducitur. Haec radix ob acrimoniam fixam piperi similem, et qualitatem amaricantem, aromaticam, viribus calefacientibus, stimulantibus, stomachicis et specifice emmenagogis pollet, eius tamen ob saporem nauseosum minus hodie frequens usus est. Ita vocatur a voce arabica *Gallingia*. [Vires, quae cum Zingiberis viribus conveniunt, inprimis a duabus partibus constituentibus pendent, quas Buchholzii analysis, chemica inter plures alias in hac radice invenit, scilicet ab Adragantine s. Bassorine, et oleo aethereo.] Ge. *Officineller Galgant*. Ga. *Galanga officinel*. A. *Galangal*. B. *Galiga*.

GALBANETUM est compositio, seu unguentum, Galbanum recipiens.

GALBANUM est gummi, succus aut lachryma ferulae Syriacae, quam *metopium* vocant, (quo nomine aliis gummi idem venit) intense flavum, vel albidum, cerae instar molle et ductile, inflammabile, totum tamen non deflagrans; saporem habens instar gummi ammoniaci, sed acriorem magisque penetrantem; odore gravi opopanacem referens, colore tacamahacam. Planta, quae tota hoc succo turget, est planta umbellifera: Oreoselinum Africanum galbaniferum, floribus luteis, seminibus planis, orbicularibus *Tournef.* Anisum Africanum frutescens, folio anisi, galbaniferum, *Pluk.* *Bubon galbanum* foliolis rhombeis dentatis, glabris, umbellis paucis *Linn.* Optimum censetur flavum, sincerum, pin-

gue, non lignosum, quod in se retineat nonnihil ex suis seminibus et ipsis ferulae sarmentis, gravis et ingrati odoris, nec nimis humidum, nec nimis aridum, cum accenditur, flammam nutriens. Inter selectiora antihysterica et emmenagoga recensetur. Plurima quoque emplastra ingreditur. Notabilem olei essentialis quantitatem continet, et destillatione largitur, in quo maxime a gummi ammoniaco differt. [Valde obscuram esse galbani antiquorum originem aut historiam naturalem, Sprengel ad Diosc. II. c. 87. asseruit. A Bubone Galbano, s. Selino Galbano Spr. plerique gummi galbanum derivant, cuius duae in mercatura prostant species, quarum altera galbanum in granis, altera in massis appellari solet. Prior alteri praeferenda est. Plures analyses chemicae huius gummi institutae sunt, inter quas Meissneri reliquis praestat. Is autem in quingentis galbani partibus reperit resinae 329, gummi 113, bassorines 9, materiae extractivae, acido malico nuptae, 1, olei aetherei albi, pellucidique, quod peculiarem, non nihil camphoraceum spirat odorem, similemque, ab initio urentem, serius refrigerantem exserit saporem, 17, aquae 10, partium vegetabilium non solutarum 14, iacturae 7.] In aqua fervida coctum et per linteum transpressum *depuratum* in officinis vocatur. Dicitur et *Chalbanum*. Ge. *Mutterharz*.

GALEA est dolor capitis, sic a loci similitudine dictus, quod totum caput in modum galeae comprehendat.

GALEA pertinet quoque ad vasa chymica: est enim vas, cui retorta imponitur, ex terra, aut alia materia confectum, ne retorta, nisi mediate, ab igne tangatur. Ge. *Eine Kapelle*. Ga. *Soucoupe*. A. *Cap*. B. *Een klapmuts*.

GALEA, *Galea tendinea Santorini*, dicitur aponeurosis coniuncta musculi frontalis et occipitalis, super calvariam extensa. Vide *temporalis musculus*. Ga. *La calotte*.

GALEA: etiam dicitur, quando caput foetus in lucem prodeuntis cum parte membranae amnios circumvestitur, cum galea prodiisse. Sed si infans ex sexu foeminino fuerit, *vitta* vocatur, de quibus obstetrices plurimas fabulas nugantur. Partus quidem felicis et expediti signum. Ge. B. *Helm*. Ga. *Né coiffé*.

GALEA botanicis dicitur in floribus ringentibus, seu bilabiatis, labium superius.

GALEGA est plantae genus, quod plures habet caules tres pedes altos, striatos, excavatos, ramosos. Folia pinnata, bina coniugata, affixa costae, in impar folium terminata, saporis leguminosi. Calyx est monophyllus, tubulatus, semiquinquefidus. Flores sunt in spicam congesti, papilionacei, coloris albi, aut violacei albescentis. Flori succedit siliqua teres et quasi cylindracea, focta seminibus oblongis, et veluti reniformibus. Radix exigua, alba, peren-

nis. Species officinalis est Galega vulgaris *Bauh.* *Galega officinalis*, leguminibus strictis erectis, foliolis lanceolatis, striatis, nudis *Linn.* (Diadelph. Decandr.) Ob qualitatem subaromaticam ei virtus diaphoretica et alexipharmaca tribuitur, hinc in febribus exanthematicis commendatur. Prostat in officinis aqua, syrupus et conserva. Crescit in locis humidis circa flumina. Dicitur etiam *Ruta capraria, caprago.* Ge. *Gemskraut, Geisskraut, Geissraute, Pockenraute, Petechienkraut* etc. Ga. *Rue de chevre.* A. *Goatsrue.* B. *Geitenkruid, vlakkenkruid.*

GALENA, *Plumbago metallica*, est plumbum sulphure et argento mineralisatum, minera tessulis maioribus, vel minoribus, vel granulis micante. Ge. *Bleiglanz, Würfelerz.* Ga. *Mine de plomb en cubes.*

GALENA MINERALISATA est plumbi minera galenica, lapide insensibiliter immixta, vario colore. Ge. *Glanzerz, Wassererz.* Ga. *Galéne de plomb mineralisée.* — — Si bismuthum, stibium, ferrum tali modo mineralisatum sit, dicitur Galena bismuthi, stibii, ferri etc.

GALENICA MEDICAMENTA vocantur, 1. cuncta simplicia cuiuscunque regni, et 2. omnia composita, quae simpliciori tantum praeparatione, v. g. coctione, infusione, indigent. Operosiora vero praeparata *spagyrica*, vel *chemica* medicamenta dicuntur.

GALENICA MEDICINA est, quae nititur fundamentis *Galeni*, ideoque *Galenici* sunt, qui artis suae fundamenta e *Galeno* et philosophis petita, ratione probata, et experientia confirmata amplectuntur, et hoc duplici *κριτηρίῳ* verum a falso distinguunt. Nituntur praecipue quatuor elementis peripateticis, hinc illorum temperamenta, humores, etc. Ge. *Galenische Arznei.* Ga. *Médicine galenique.* A. *The physick of Galen.* B. *Galenische medicyne.*

GALENION est nomen emplastri anodyni a *Galeno* praescripti. [Sub hoc nomine Paul. Aeg. lib. VII. p. 292. malagma descripsit, e croco, aloë, mastiche, fructibus absinthii, oenanthe, palmis maioribus, cera et oleo Melino compositum.]

GALEOPSIS, vel GALLOPSIS est species urticae mortuae, vel *Lamii*, quae habet multos caules quadratos. [Gal. grandiflora. *Neue Samml. auserl. Abhandl. VI.* 119.] Folia eius Marrubium referunt. Flos est ringens, bilabiatus, barba quadripartita, qua a Lamiis differt, (Didynam. gymnosperm.) coloris flavi, et multis punctis coloris crocei notatus. Flori succedunt semina oblonga quatuor, in capsula, quae flori tanquam calyx inservivit, contenta. Haec capsula, in quinque partes divisa, infundibulum refert. Est *Lamium album,* foliis cordatis, acuminatis, serratis, petiolatis, verticillis vigintifloris *Linn.* Lamium album non foetens, folio

oblongo *Bauh.* Abunde provenit in Europae ruderatis cultis. Herbae atque floribus, licet qualitatis subfatuae, vires antepilepticae et antidysentericae, praecipue vero insignes et specificae contra leucorrhoeam tribuuntur. A γαλέας ὄψει, *facie et rictu mustelae;* vel est nomen ex Graeco et Latino compositum, quod eius flores prorsus galeae aspectum referant. Ge. *Todte Nessel, taube Nessel.* Ga. *Ortie morte.* A. *Deat nettle, hedgenettle.* B. *Doove netelen.*

GALIANCONES sunt, qui ob capitis humeri in alam prolapsum brachium iusto brevius et gracilius habent, partes vero circa cubitum tumentiores, mustelaeque cubito praediti sunt, ideoque *mustelanei* vocantur. A γαλέη, *mustela,* et ἀγκὼν, *cubitus.* [Galenus *comm.* 1. *in Hipp. de artic. to. XVIII. pa.* 1. *p.* 395. commemorat quidem huius derivationis, sed de eius veritate nihil definit. Amplam disputationem de hac voce instituit Foës. in *oecon. p.* 132. et Schneider in additam. ad lex. graec. p. 55.] Ge. *Kurz von Armen.* Ga. *Qui ont les bras courts.* A. *Shortness of the arm.* B. *Kortarmig.*

[GALIPEA OFFICINALIS est arbor Americae meridionalis, quae copiosissime in montibus, in vicinia missionum, propagandae religionis christianae causa ad flumen Caroni fundatarum sitis crescit, et a Jo. Hanckokio corticem Angusturae verae praebere demonstrata est. Illius regionis incolae arborem appellant *Orayuri,* quoniam folia, recens ab arbore decerpta, odorem Nicotianae Tabaci (*Yuri* s. *Yourie* in dialecto Arowak) spirant. Vide supra *Angustura.*]

GALLAE in genere dicuntur excrescentiae duriusculae lignosae, subrotundae, avellanae maioris magnitudine, in variis partibus plurium arborum [inprimis Quercus infectoriae Oliv.] reperiundae, ortae a laesione vel punctione insecti hymenopteri, quod est *Cynips,* cuius os maxillis absque proboscide, aculeus spiralis, saepe reconditus est, quodve huc ovula ulterius evolvenda deponit, e quibus nati vermes tandemque muscae gallam perforant et avolant. Maxime frequentes sunt gallae in foliis Quercus natae a punctione insecti, quod est *Cynips nigra,* thorace lineato, pedibus griseis, femoribus subtus nigris *Linn.* Hae sub nomine *Gallarum turcicarum* prostant. Usus est maxime tinctorius. Infusum gallarum aquas martiales colore nigro inficit. Qualitate sunt styptica et austera, a nonnullis in diarrhoea et haemorrhagiis commendantur. [Internus decocti gallarum, saturatioris aut puri, aut commixti cum lacte usus contra veneficium a tartaro emetico al. effectum commendatus est.] Gallae quoque epithemata contra gangraenam ingrediuntur. Gr. *Κηκὶς* dicta. Forte a κῆκα, id est, *fuligine,* quod gallarum, pannis nigro colore tingendis, magnus usus sit. [In gallis

duplex detectum est acidum, alterum a Scheelio, alterum a Chevrelio, *ellagicum* s. *sullagicum* dictum, de cuius denominationis origine vide supra *Ellagicum acidum.*] Ge. *Galläpfel.* Ga. *Nois de galle.* A. *Oak-apples, gall's.* B. *Galnoten.*

GALLICUS MORBUS, vide *Lues venerea.*

GALLINAGINIS CAPUT, vide *Caput gallinaginis.*

GALLINAE VENTRICULI TUNICAE INTERIORES ex gallinis et gallis olim colligebantur, et exsiccatae ut stomachicum et lithontripticum medicamentum adhibebantur. Vide *Gallus.*

GALLIUM seu **GALIUM** est plantae genus, (Tetrandr. Monogyn.) cuius perianthium minimum, quadridentatum, germini insidens; corolla monopetala quadripartita plana, tubo nullo; baccae duae siccae, globosae coalitae; semina solitaria, reniformia; folia quina vel plura, verticillatim ad caulium nodos posita. Species frequentissima et officinalis est Galium luteum *Bauh.* *Galium verum*, foliis octonis linearibus, ramis floriferis, brevibus *Linn.* Crescit abunde in pratis Europae. Qualitatis est fragrantis, subtileque acidum continet, hinc succus lac coagulat, chartamque caeruleam rubro colore tingit. In hysteria, epilepsia et haematuria commendatur. Pullorum hac radice saginatorum ossa rubescere lego. Dicitur [secundum Dioscor. IV. c. 94.] *ἀπὸ γάλα πηγνύειν ἀντὶ πιτύας αὐτὸ*, quod coaguli vice lac coagulet ac cogat. Ge. *Wegerkraut, Waldstroh, unser Frauen Bettstroh, Wegstroh, Labkraut.* Ga. *Petit muguet,* sive *caillelait.* A. *The yellow ladies bedstrow, cheese-running.* B. *Wal-stroo, oprecht walstroo.*

GALREDA, seu **GELATINA** succus est inspissatus, viscosus, instar mucilaginis, quae ex vegetabilibus paratur, in aqua solubilis, lucidus, fitque plerumque ex coctis partibus animalium cartilaginosis, v. g. ex pedibus vituli, ebore, cornu cervi, etc. Exhaustis optimo cum successu exhibetur. Ge. *Sulz, Gallert.* Ga. *Gelée.* A. *Jelly.* B. *Gelei, lil.*

GALLUS, GALLINA, Gallus gallinaceus et Gallina domestica *Will.* *Phasianus Gallus*, caruncula compressa verticis, geminaque gulae, auribus nudis, cauda compressa adscendente *Linn.* (Aves Gallin.) Animal domesticum sat omnibus cognitum. Praeter usum cibarium carnis atque ovorum, prostant in officinis testae ovorum praeparatae et calcinatae, qualitatis calcariae et absorbentis, et oleum e vitellis expressum, quod insigni vi emolliente et demulcente pollet. Ge. *Ein Hahn, die Henne.* Ga. *Coq, poule.* A. *Cock, poult.* B. *Haan, henne.*

GANGLION est tumor in partibus tendinosis sphaericus, firmus, indolens, albus, lateraliter parum mobilis, in manibus et pedibus vulgo obvius, a casu, ictu, vel alias

excitatus, oriundus ab extravasata lympha ex vasculis ruptis, intra vaginam tendinis haerente. Ge. *Ueberbein.* Ga. *Suros.* A. *Tendinous knot, ganglion.* B. *Peesknoop.* Vocatur ita etiam corpusculum rotundum, oblongum, olivare, durum, capsula veluti tectum, carnei utcunque coloris, substantia nervosa nodi instar, multis in locis trunci corporis, excepto cerebro et medulla spinali, quibusdam nervis veluti circumnatum, ubi multi nervosi surculi coëunt. Formatur ex concursu duorum, vel plurium nervorum cum suis membranis. Videntur autem funiculi nervei in ganglio laxius disponi, et a se invicem recedere, spatiaque eo modo inter eos funiculos nata a dura, rubra, cellulosa tela repleri, ex qua iterum latitudine paulatim conice diminuta in nervorum exitum ganglion contrahitur. Certum enim est, ganglia constanter maiora esse, et nonnunquam insignissime maiora, quam nervus est, ex quo quodque oritur. Certum est etiam, nervos ex gangliis fere semper numerosiores prodire, quam subierunt. *Hall.* Insignis est gangliorum variae magnitudinis in corpore numerus: denominantur vel a figura, ut ganglion semilunare, vel a loco, ut cervicale, thoracicum, ophthalmicum, etc. Usum quidem et functionem gangliorum indicare haud adeo facile. Cum tamen praecipue unionem funiculorum nerveorum efficiant, maxime ad consensum variarum partium facere videntur eoque magis, cum pro numero gangliorum nervos unientium maior sit inter partes consensus. Ge. *Ein Nervenknoten.* Ga. *Ganglion,* sive *noeud de nerf.* A. *Ganglion of the nerves.*

GANGRAENA, GANGRAENA HUMIDA est inflammatio, seu suppuratio suffocata, mortua, in parte molli corporis, serpens in tunica cellulosa, ubi cutis tumida livens, molliuscula, putris, foetida, nigricans, frigida, cum pustulis sub epidermide, celeriter serpente vitio, margine subinflammato, subardente, cum immobilitate partis affectae, oriens a sublato naturali sanguinis per vasa sua motu progressivo, hinc inflammationem, contusionem, constrictionem, congelationem et erosionem per caustica sequens, tandem in *sphacelum* abiens, qui quibusdam ultimus gangraenae gradus dicitur. Ge. *Der heisse Brand.* Ga. *La gangréne humide.* A. *The humid gangrene,* sive *mortification.*

GANGRAENA SICCA est morbus chronicus, in quo artus, ut pedes manusve post stuporem et dolorem ut plurimum sine tumore arescunt, exsiccantur, et sensu motuque amissis tandem saepe sponte a corpore secedunt. Sunt, qui causam mali in esu secalis cornuti, seu ustilaginis, et inde nata picea sanguinis tenacitate quaesiverint. Ge. *Der trockne Brand.* Ga. *La gangréne seche, l'ergot, le mal des ardents.* A. *The arid gangrene,* seu *mortification.*

GARGARION, vide *Cion.* A *γαργαρίζω, os colluo.*

GARGARISMA est medicamentum liquidum, fauces et adiacentes partes gargarizando, sine deglutitione colluens. Estque vel decoctum, in quo syrupi convenientes solvuntur; vel aquae destillatae, quibus syrupi admixti, quandoque et spiritus minerales adduntur. Dicitur et *Gargarismus*, *Collutio oris*, *διάκλυσμα*. A *γαργαρίζω*, *os colluo*. Ge. *Gurgelwasser*. Ga. A. *Gargarisme*. B. *Een gorgel drank*, *gorgel-water*, *keel spoeling*.

GARUM dicitur liquamen ex piscibus et ovis piscium sale conditis, aut maceratis, paratum, ita vocatum a Garo pisce. [Descripsit garum Dioscor. II. 34. ad q. l. cons. Sprengel. to. II. p. 437. sq.]

GARYOPHYLLATA, vide *Caryophyllata*.

GARYOPHYLLI, i. q. *Caryophylli*.

GAS *Helmontii* loquendi terminus est, et denotat spiritum aethereum, volatilem, non coagulabilem: vel spiritus est vitae nostrae lumen et balsamus praeservans a corruptione. *Gas pingue sulphureum*, quod enecat homines, praesertim in cryptis subterraneis: *Gas sylvestre*, *gas ventosum*, quod aër. *Gas siccum* est sublimatum. *Gas vini*, vel *cerevisiae*, est exhalans spiritus e doliis, vel lacubus, quando fermentatur. *Gas salium* est aqua, item uvae. *Gas* idem forte est, quod nonnullis hodie *aër fixus* dicitur. Derivatur forte a Belgico idiomate. Ge. *Flüchtiger Geist*. B. *Gist*, vel *gest*, aut *geest*.

GASTER, Gr. *Γαστήρ*, *venter*. Interdum totum abdomen denotat; non raro pro ventriculo tantum sumitur. Nonnunquam etiam pro utero habetur.

[**GASTRICISMUS** non solum appellatur perturbatio systematis gastro-enterici, sed et illa theoria medica, quae nisi omnes, plurimos saltem morbos ex accumulata in primis viis saburra derivat.]

GASTRICUS SUCCUS est pellucidus, tenuis, spumosus, leniter salsus succus, qui continuo ex acinis ventriculi glandulosis, vel potius ex extremitatibus arteriolarum, quae ad omne punctum superficiei ventriculi internae desinunt, in eius cavitatem, pro cibo solvendo, miscendo et diluendo, stillat. [Fontem succi gastrici Ev. Home (*Phil. Transact.* 1817.) in gastricis glandulis, veluti cingulum superius ventriculi orificium circumdantibus, reperisse sibi visus est. Chemicam disquisitionem instituerunt nuper inter Italos plures, quos Hünefeld (*Physiol. Chem. II. p.* 181.) laudavit. Cum autem anno 1825 Academia scient. reg. Paris. optimae explicationi concoctionis ciborum praemium proposuisset, et Tiedemannus una cum Gmelino in virorum eruditorum, de hoc praemio certantium, numerum venire voluerunt. Leuret et Lassaigne, quorum commentatio honorifica mentione digna habita est ab academia Parisina, in centum succi ga-

strici partibus nonaginta octo aquae repererunt, reliquas duas ex ammoniaca cum galactica, tum muriatica, e chlorido natrico, materia animali in aqua solubili, e muco et calcaria phosphorica constare opinabantur. Tiedemann et Gmelin ad acidi inprimis naturam eruendam, quod succo gastrico inesse, multa declarant experimenta, animum advertebant, et tria eo contineri, muriaticum, aceticum et butyraceum, multis probabant experimentis.] Ge. *Magensaft.* Ga. *Suc de l'estomac.* A. *The juice of the stomach.* B. *Maag-sap, maag-geest.*

GASTRITIS est inflammatio ventriculi cum febre acuta, continua, anxietate, dolore, ardore, tensione, vomituritione, et post quaevis assumta exacerbatione. Causa est, vel quae in genere inflammationem producit; vel in specie ad ventriculum delata est, ut materia exanthematica, vel venenata, ad ventriculum delata. Ge. *Entzündung des Magens.* Ga. *Inflammation de l'estomac.*

GASTROCELE seu *hernia ventriculi* est ventriculi trans laxatos, diductos, regionis epigastricae parietes, immo et per umbilici annulum elapsi ectopia herniosa, quae cognoscitur protuberantia elastica, glabra, aequali, post pastum aucta, ieiuno ventriculo imminuta, sub vario situ varia, dolore, vomitu, bradypepsia. Oriri potest a vomitu valido, forti nixu, aut violenta scapularum retractione. [A γαστὴϱ et κήλη, *hernia.*] Ge. *Magenbruch.* Ga. *Hernie de l'estomac.*

GASTROCNEMIUM est *sura,* sive pars tibiae posterior, unde eius musculi a tumore ventricoso *gastrocnemii* dicti sunt. Sic tibia dicitur *anticnemium.* A γαστὴϱ, *venter,* et κνήμη, *tibia.* Ge. *Die Waden.* Ga. *Le gras de la jambe, mollet.* A. *The calf of the leg.* B. *De kuit.*

GASTROCNEMII MUSCULI vocantur duo, orti utrinque supra condylos posteriores ossis femoris duobus principiis, quae deinde aliquo intervallo coniuncta, simul ventrem carnosum magnum constituunt, abeuntque circa mediam cruris partem in fortem et satis latum tendinem, quem confundunt cum aliis, qui *Achillis* dicitur, et inseritur tuberositati ossis calcanei. Ge. *Die Wadenmuskeln.* Ga. *Muscles gastrocnemiens,* ou *les grands jumeaux.* A. *The muscles of the calf.* B. *Kuitspieren.*

[**GASTRO-COLITIS** et **GASTRO-CYSTITIS** est inflammatio ventriculi aut cum colo, aut cum vesica urinaria coniuncta. A γαστὴϱ et κῶλον, *intestinum colon,* aut κυστὶς, *vesica urinaria.* Simili ratione plurimae ventriculi aliarumque, quibuscum combinatae sunt, partium inflammationes appellantur, v. c. *gastrometritis, gastrohepatitis,* et quae sunt aliae.]

GASTRODYNIA, [a γαστὴϱ, *venter,* et ὀδύνη, *dolor*]

est dolor notabilis et constans in regione stomachi, qui continua animi defectione non stipatur, ut cardialgia, oriturque vel a saburra, flatibus, bile, veneno in ventriculo, aut peregrinis deglutitis, vel etiam a cartilagine xyphoidea introrsum luxata, vel depressa etc. Aegri *stomachici* dicuntur. Ge. *Magenschmerz.* Ga. *Colique d'estomac.*

[GASTROELYTROTOMIA est a Baudelocquio iuniore inventa denominatio operationis caesareae, quae non antiquo more, sed ita perficitur, ut integumenta abdominis in alterutro latere incidantur, vagina post telam cellulosam remotam in urethrae vicinia aperiatur, vulnus modo factum versus intestinum rectum dilatetur, et nisi foetus iam excludi possit, uteri orificium et cervix uteri sectione transversa dividantur. Rittgenus 1821. cum hanc sectionis caesareae instituendae rationem experiri cuperet, ingenti sanguinis profluvio, quominus eam perficeret, impediebatur. Damnata Baudelocquiana denominatione ut meliorem suadebat *laparoelytrotomiae*, vid. Isis 1825. p. 614. et infra *Laparoelytrotomia.* — A γαστὴρ, ἔλυτρον, quod tamen pro *vagina uteri* nunquam apud Graecos occurrere, supra sub *Elytritis* monitum est, et τομὴ, *sectio.*]

[GASTROENTEROMALACIA, a γαστὴρ, ἔντερον, *intestinum,* et μαλακία, seu μάλαξις, *emollitio,* est morbosa ventriculi et intestinorum mollities, eo usque aucta, ut cohaesio partium vel sponte sua pereat, vel a vi levissima destruatur. Vide Bhd. Casim. Jos. Góra diss. in. *de gastroenteromalaxia.* Hal. 1825. 4. et inprimis J. Cruveilhier in *médec. prat. eclairée p. l'anat.* Cah. I. Par. 1821. in linguam vernaculam translata in *Samml. auserl. Abh. f. pr. Aerzte* Th. XXX. p. 187—273.]

GASTROEPIPLOICA *vasa* sunt venae et arteriae, et quidem venae splenicae et mesentericae, et arteriae splenicae et hepaticae rami seu propagines, quae ad ventriculum et omentum porriguntur. Ex γαστὴρ, *venter,* et ἐπίπλοον, *omentum.* Ge. *Die Netz- und Magengefässe.* Ga. *Vaisseaux gastro-épiploiques.* A. *The vessels of the cawl and the stomach.* B. *Net en maag-vaten.*

[GASTRORRHAPHE,] GASTRORHAPHIA est connexio, sive sutura, in vulneribus abdominis et intestinorum adhibenda. Ex γαστὴρ et ῥαφὴ, *sutura.* Ge. *Die Bauchnath.* Ga. *Gastroraphie,* sive *suture des playes du ventre.* A. *Suture of the belly.* B. *Buiks hegting.*

[GASTRORRHAGIA: male Krausius vocem explicat per profusionem sanguinis e vasis sanguiferis ventriculi. Gastrorrhagia enim vi vocis nihil aliud, quam disruptionem ventriculi significare potest. Nam a γαστὴρ et ῥήγνυμι, *rumpo,* descendit. Huius rupturae exempla narrarunt Grimm, Henkel et Acrell, laudata a Voigtelio (*Pathol. Anat.* II. p. 499.),

et ipse ego memini militis rossici, qui sese tanta ciborum copia repleverat, ut inde asphycticus redderetur. Sodalis, qui eum ex hoc statu resuscitare pedibus ipsum calcando conabatur, hoc ipso remedio rupturam ventriculi efficiebat.]

GASTROTOMIA est sectio abdominis et uteri, uti in caesarea sectione; rectius hodie *hysterotomia* dicitur. Ex γαστὴρ, et τέμνω, *seco*. Ge. *Bauchöffnung*. Ga. *Gastrotomie*, ou *section du ventre*. A. *Cutting of the belly*. B. *Buik - snyding*.

GATAGAMBE, Conf. *Catagambe*.

GATTARIA, i. q. *Cattaria*.

GAUDIUM est laetitia ex iudicio boni acquisiti, vel acquirendi; vel oblectatio orta a quadam perceptione grata. Gaudium omnes motus vitales incitat, perspirationem auget, inque morbis convalescentiam adiuvat, novis quasi viribus cordi additis, vitamque longam potissimum sustinet. At et subita vehementissimaque gaudia mortis subitae causam fuisse, exempla prostant. Gr. *Χαρὰ*, *εὐφροσύνη*. Ge. *Freude*. Ga. et A. *Joye*. B. *Blydschap*.

GELASINI, idem quod *dentes incisores*. Ita dicti a γελάω, *rideo*, quoniam in *risu* conspiciuntur.

GELATINA, i. q. *Galreda*.

GEMMA in planta idem est, quod *oculus*, quia veluti ocellus quidam conspicuus, aut gemma quaedam excellens conspici potest, cum primum e planta prodit. Haec ineunte vere sese ostendit, et ab ea primum flos et folia, deinde fructus prodeunt. Est hybernaculum plantae ex rudimentis foliorum futurorum, iisdem, quibus rami componuntur, integratur partibus; originem suam debet nodo, qui tractu temporis in gemmam transit. Ge. *Ein Knospenauge*. Ga. *Un bourgeon, bouton*. A. *A joung bud*. B. *Een botte*.

GEMMAE dicuntur lapides pretiosi et colorati, plerumque pellucidi; harum indoles vitro proxima omni fere dote; sed illud exuperant duritie, soliditate, simplicitate, difficillima fusilitate ad ignem. Olim in officinis adhibebantur, sed nunc eorum usus exolevit. Ge. *Edelgesteine*. Ga. *Pierres pretieuses*. A. *A gemm, precious stone*. B. *Edelgesteente*.

GEMMAE SAL salis communis species est, muria fossilis pura *Wall*. *Muria montana* nuda fossilis *Linn*. in fodinis lapidum frangitur, specieque crystallorum splendens eruitur, unde *gemmeum* a gemmis ob colorem nuncupatur. Dicitur alias *sal fossile* et huius purior pars *sal gemmae*. In Polonia et Hungaria effoditur. Usus oeconomicus est. Additur clysteribus, stimuli loco. Ge. *Steinsalz*. Ga. *Sel gemme*. A. *Sal gem*. B. *Steen - zout*.

GEMURSA est morbi species inter pedis digitos, quae ita olim antiquis dicebatur. [Plin. h. n. XXVI. 1. Cons.

quos Gruner in *morbor. antiquit. p.* 161. hoc de morbo scriptores laudavit.]

GENA, **MALA**, Gr. *Μῆλον, παρειὰ, πρόσωπον, κύκλοι Hippocrati.* [Vide Galen. *gloss. Hipp. p.* 510. et Foësii *oec.* p. 362.] Est faciei pars lateralis a naso ad aures. Item mentum et maxilla, quae est superior, vel inferior. Ge. *Die Wange.* Ga. *La joue.* A. *The cheek.* B. *Wange, koon, appel van de wange.*

GENERATIO in genere est actio naturalis, qua animalia propagantur, dum scilicet rudimenta ad ulteriorem evolutionem irritantur per materiam quandam huic soli fini dicatam.

GENERATIO, et quidem *humana*, est actio corporea, qua vir iunctus mulieri illi communicat aliquid corporei, ex quo postea nascitur et prodit corpus humanum. Illud autem, quod vir communicat, est semen foecundum. Si a foemina prolifera acceptum, eius ope aptum est transire in corpus humanum. Illud igitur semen a viro eiectum in uterum muliebrem, ingressum tubas Fallopianas, ovulo ex materno sensim ovario abrumpendo communicatum, causa est, cur excitetur, evolvatur et nascatur postea foetus. Prior actio, quae viro soli competit, aliquando stricto sensu *generatio* dicitur, ut distinguatur a *conceptione*, quae mulieri propria est. In animalibus diversissimi sunt generationis modi. Sunt animalia androgyna. Animalia frigidi sanguinis sola seminis adspersione generari dicuntur. Nonnulli tamen suis observationibus probari credunt, a devorato semine ova piscium foecundari. Ge. *Die Zeugung.* Ga. et A. *Generation.* B. *Voort-teeling.*

GENICULATA dicitur pars plantae geniculis intercepta.

GENICULI, sive **GENICULA** sunt internodia, quae in herbis, aut leguminibus, aut etiam suffruticibus apparent. Sic *geniculatae radices* nominantur, quae nodis quibusdam interstinctae protuberant, rotundae et leviter capitulatae. Gr. *Γόνυον.* Ge. *Ein Knötchen.* Ga. *Noeuds, qui se trouvent aux tiges ou aux racines des herbes, et aux tuyaux de bled.* A. *The knot.* B. *Knoop.*

GENIOGLOSSUM, sive **MESOGLOSSUM** est par musculorum, quod ab interna parte menti carnoso principio ortum, dilatatum progrediens radici linguae inseritur, atque etiam ultra excurrit fere per totam eius longitudinem et linguam versus anteriora trahit. A *γένυς, mentum,* et *γλῶσσα, lingua.* Ge. *Die Kinnzungenmuskeln.* Ga. A. *Genio-glosse.* B. *Der kinne-tong spieren.*

GENIOHYOIDES sunt musculi, qui a menti interna et humiliore sede sub genioglossis orti, ad basin ossis hyoidis extensi terminantur, et os hyoides una cum lingua sursum et antrorsum trahunt. Ex *γένειον* et *ὑοειδὲς, figuram υ*

habens. [Krausius quidem hanc compositionem graecae non convenire linguae putavit, quae potius postulet *γενειουδὲς* aut *γενειουηδὲς*. E qua tamen compositione neminem, quid vox significare debeat, divinaturum esse puto. Poll. *onom. II.* 202. *ὀστοῦν περιειληφὸς τὴν τοῦ βρόγχου κεφαλὴν, καλούμενον ὑπ' ἐνίων ὑοειδὲς, ὅτι προσέοικε τῷ τοῦ γράμματος σχήματι.*] Ge. *Die Kinn- und Zungenbeinmuskeln.* Ga. *Les genio-hyodiens.* A. *Geniohyoide.* B. *Der kinne-tongbeens-spieren.*

GENIPI, hoc sub nomine quibusdam in pharmacopoeis prostat planta flore composito, (Syngenes. Polygam. Superfl.) quae est Achillea foliis pinnatis, lanugine obductis, floribus albis umbellatis *Hall.* Absinthium, vel Millefolium alpinum incanum, flore specioso *Bauh.* Tanacetum vel Millefolium alpinum tomentosum, odoratum, nanum *Bocc.* *Achillea nana* foliis pinnatis, dentatis, hirsutissimis, floribus glomerato umbellatis *L.* et *A. atrata L.* Planta pusilla habitat in alpibus. Ob insignes vires stomachicas, antihystericas et anthelminthicas celebratur. *Artemisia* tamen *rupestris L.* et *Artemisia glacialis eiusd. Genipi nigrum* et *album* in Helvetia etiam vocantur. [Richard. *l. c. II. p.* 603. plures Achilleae species in Helvetia Genipi s. Genepi vocari auctor est.]

GENISTA, GENESTA, vel **GENESTRA** est frutex, vel plantae genus, quod crescit ad altitudinem sex, vel septem pedum, cuius rami iuncum referunt, rotundi, virides. Folia sunt oblonga, acuta, alterno aut verticillato ordine disposita. Flores papilionacei, leguminosi, (Diadelph. Decandr.) flavi, visui grati, saporis dulcis. Calyx monophyllus, parvus, sub-bilabiatus; siliquae planae in duas partes dehiscentes, foetae seminibus reniformibus, compressis, rubicundis, splendentibus, saporis ex dulci amaricantis nauseosi et ingrati, dum annosa sunt farinacei. Crescit in Germania, Anglia, Gallia et Hispania. Variae dantur genistae species. Maxime frequentes et officinales sunt Genista viminea iuncea, Genista tinctoria germanica *Bauh.* s. *Genista tinctoria* foliis lanceolatis glabris, ramis striatis, teretibus, erectis *Linn.* Qualitatis est luteo-tinctoriae, hinc et usus eius oeconomicus. Pollent vero etiam caules, folia et flores insigni virtute aperitiva, diuretica et laxante, hinc decoctum summopere in omni hydrope, praecipue vero in hydrope pectoris commendatur. [Cadet de Gassicourt cum laudes herbae Scutellariae lateriflorae L. in hydrophobia multum praedicari audiret, analysin chemicam florum Genistae tinctoriae et Spartii scoparii suscepit, ut inter has tres plantas comparatio institui accurrata posset. Efficientiae causa in materia quadam, badii coloris, partim volatili, in aëre atmosphaerico liquescente, in alcohole aquaque solubili, et odore saporeque suo cum odore et sapore plantarum antiscorbuticarum conveniente reposita esse videtur,

quam propterea *antylissinem* appellare qui mallent, fuerunt.] Cineres genistae vino infusi, ut et sal genistae, eodem fine laudantur. Substituitur interdum huic genistae *Spartium scoparium Linn.* foliis ternatis, solitariisque, ramis inermibus angulatis. Genistam dici putant, quod genu modo flexilis ad nexus sit: vel, ut aliis placet, quia genubus medetur dolentibus. Dicitur etiam *Spartium*, Gr. *σπάρτιον*, a *σπείρω*, *semino*, quia sponte seminatur. [Diosc. IV. c. 155.] Ge. *Genst*, *Ginster*, *Pfingstkraut*. Ga. *Genét*. A. *Broom*. B. *Brem*.

GENISTELLA est quasi minor genista, ideoque eius diminutivum. Est species genistae, quae spinis lateralibus et foliis quadam velut articulatione sibi invicem innascentibus distinguitur. Ge. *Kleiner Ginster*. Ga. *Spargelle*.

GENITURA, i. q. *semen virile*.

GENSING, **GINSENG** est herbae Sinicae *Ginsing* dictae radix digitum longa, tenuior minimo digito, forma rapae siccatae, bifida, in extremitatibus filamentosa, flavescens, saporis subaromatici, subdulcis ex amaro, densa, quasi pellucida, quod inde fieri dicitur, quia recens effossa illico decocto oryzae immergitur. Planta est *Panax quinquefolium* foliis ternis quinatis *Linn.* (Polygam. Dioec.) Aureliana Canadensis, Sinensibus Ginseng, Iroquaeis Carentogen, quod idem ac femur hominis. Crescit in Tartaria, China et Canada, inter gradum 39. et 47. Ob qualitatem suavem et aromaticam insignes huic radici virtutes cordiales, analepticae et aphrodisiacae tribuuntur; hinc et apud Sinenses pretiosissima est, et pro panacea habetur. Adhibetur vel in infuso, vel in substantia ad scrupulum unum. — Minus recte a quibusdam haec radix *Ginseng* pro eadem habetur, ac radix *Ninsi*, quippe quae, aliquantum licet similis, tamen alius plantae radix est. Est ea Sisarum montanum coraeense, radice non tuberosa *Kaempf.* *Sium ninsi* foliis serratis, pinnatis, rameis ternatis *Linn.* (Pentandr. Digyn.) et praetera differt, quod sit crassior, mollior, intus cava, Iaponiae indigena, viribusque longe radice Ginseng inferior. [Multa atque egregia, ad historiam huius radicis facientia collegit Bigelow in *Americ. med. bot.* II. ta. 9.]

GENTIANA est plantae genus, (Pentandr. Digyn.) cuius species officinalis est *gentiana* maior lutea *Bauh.* *Gentiana lutea* corollis subquinquefidis rotatis verticillatis, calycibus spathaceis *Linn.* Huius radix in officinis sub nomine *Gentianae rubrae* prostat, eaque abunde in Alpibus Helvetiae, Norwegiae et Austriae provenit. Habet haec plures caules rectos, firmos, duos vel tres pedes altos. Folia sunt Hellebori albi, vel Plantaginis, nervosa, polita, coloris ex viridi pallescentis, quaedam immediate ex radice erumpunt, alia ex nodis caulium, bina coniugata. Flos est monopeta-

lus, campaniformis, vel patens, vel tubulatus et multifidus; pistillum fit fructus membranaceus ovato-acuminatus, bivalvis, unicapsularis, cui insunt semina marginata et rotunda, coloris rubicundi. Radix est crassa, longa, foris fusca, intus ex flavo rufescens, saporis intense amari, odoris nullius, laxioris substantiae, et ex susceptis humoribus facile intumescens, hinc fistulis, ad dilatanda eorum orificia, turundae specie, aliquando a chirurgis intruditur. Ob qualitatem amarissimam quoque, vimque balsamicam, tonicam, stomachicam et anthelminthicam frequentissime in infuso aquoso et vinoso, essentia, extracto et substantia, in cachexia, ictero, febribusque intermittentibus adhibetur. Primum inventa dicitur a Gentio, Illyriorum seu Slavoniae rege, a quo etiam cognomentum habuit. — *Gentiana alba* officinarum est radix plantae, quae est Libanotis latifolia altera, s. vulgatior, *Bauh. Laserpitium latifolium* foliolis cordatis inciso-serratis *Linn.* (Pentandr. Digyn.) Ob vim pariter acrem et aromaticam calidam, resolventem, stomachicam et emmenagogam in febribus intermittentibus et dysmenorrhoea commendatur. — *Gentiana nigra* a quibusdam radix *Cervariae*, *Athamantae cervariae Linn.* vocatur. — Adlata quoque haud ita pridem ad nos a Lusitanis radix plantae nondum satis determinatae, sub nomine *Gentianae Americanae* vel *Indicae*, tuberibus annulisque notata, nec Ipecacuanhae dissimilis, omnia officinalia ut amaritie, sic etiam viribus superare credita. Ge. *Gentian*, *Enzian*, *Kreuzwurz*, *Bitterwurz*. Ga. *Gentiane*. A. *Gentian*. B. *Maldergeer*, *gentiaan*.

GENTIANELLA est minor quasi gentiana, ideoque eius diminutivum. Est proprie Gentiana pratensis flore lanuginoso *Bauh. Gentiana amarella,* corollis quinquefidis, hypocrateriformibus, fauce barbatis *Linn.* eiusdem cum reliquis gentianis qualitatis amarae, virtutisque tonicae, balsamicae et stomachicae.

GENU est articulatio femoris cum osse tibiae; superius tegitur osse *patella*, vel *mola*, aut *rotula* dicto. Gr. *Γόνυ*. Ge. *Das Knie*. Ga. *Le genou*. A. *The knee*, *kneepon*. B. *De knie*.

GENUS in systemate naturae est collectio plurium specierum, quae in communi quodam charactere conveniunt, qui illas ab omnibus aliis speciebus distinguit. Ge. *Ein Geschlecht*. Ga. *Genre*.

[**GENYANTRITIS**. Hoc nomen inflammationi membranae mucosae, antrum Highmori investientis, tribuit Chelius *Chirurg. II. p.* 1272. A *γέννς*, *maxilla,* et *ἄντρον*, *cavitas.* Videtur rectius dici *γεννοαντρῖτις*. Ge. *Entzündung der Schleimhaut der Oberkieferhöhle.*]

GERANIUM est plantae genus flore rosaceo, (Monadelph. Decandr.) quod plerumque habet plures caules, pedem, vel

sesquipedem altos, nodosos, villosos, rubicundos ramosos. Folia quaedam ex radice erumpunt, alia ex ramorum et caulium nodis, pediculis longis et rubicundis adhaerentia, villosa, divisa, vel instar matricariae laciniata, saporis adstringentis. Calyx est pentaphyllus. Flores rosacei, purpurei, pentapetali, quorum petala in orbem disponuntur. Ex huius calyce villoso surgit pistillum, quod deinde abit in fructum rostratum quinque striis per longitudinem incisum, quibus totidem adhaerescunt capsulae, in longam caudam desinentes, per maturitatem a basi ad apicem extrorsum se resolventes, et semine foetae ut plurimum oblongo. Radix exigua, coloris subflavi. Huius generis quam plurimae species dantur, quarum aliae indigenae sunt, et apud nos sponte proveniunt, aliae exoticae, et apud nos in hortis coluntur. Plerisque vires subadstringentes et traumaticae tribuuntur. Species, quae interdum in usum medicum adhibentur, duae sunt, scilicet Geranium cicutae folio moschatum *Bauh.* *Geranium moschatum* pedunculis multifloris, floribus pentandris, foliis pinnatis incisis, cotyledonibus pinnatifidis *Linn.* in Europa australiori nascens, et ob qualitatem ambrosiacam, viribus anodynis et exanthematicis celebre; et Geranium Robertianum *Bauh.* *Geranium Robertianum* pedunculis bifloris, calycibus pilosis decemangulatis *Linn.* in Europae rupibus proveniens, quod ob vim adstringentem, lactifugam et vulnerariam in variis morbis prodesse potest. Latinis rostrum gruinum a similitudine seminis rostriformis. *Γέρανος* enim *grus* est. In eius quippe pistillo fastigia consurgunt, capitulis gruum cum rostellis similia, in quibus semen concluditur. [Occurrit duplex geranii species apud Diosc. III. 121. quarum altera vires uterinas, altera medicas possidere nullas asseritur. Cons. Sprengel. ad h. l.] Ge. *Storchschnabel, Schnabelkraut, Gottes Gnade.* Ga. *Bec de gruë, bec de cicogne, herbe Robert, herbe de la squinancie.* A. *Cransbill, herb Robert.* B. *Oievaars bek. Robbregtskruid, kraanshals.*

GERARDI HERBA est Podagraria *Riv.* *Aegopodium Linn.* (Pentandr. Digyn.) [A gr. *αἴξ*, gen. *αἰγός*, *capra*, et *πούς*, *pes*.] Viribus gaudet carminativis et diureticis. [A. *Gout-weed, herb Gerard, ash-weed, wild-mastevwort.* B. *Gerards kruid, zeven-poot, basterd-* sive *wilde engel-wortel.* Ga. *Boucage à feuilles d'angelique, la petite angélique sauvage, l'angélique boucane, herbe à Gerard*]. Ge. *Gierisch, Geissfuss,* [*Arenzel, Zipperleinskraut, kleine wilde Angelika, wilder Holder, Hindlauf.*]

GERMEN proprie tribuitur seminibus plantarum. Est etiam vegetationis principium, et minimum alterius plantae eiusdem speciei rudimentum, plerumque inferiorem partem pistilli in flore constituens. Dicitur tamen etiam de parte

seminis animalis prolifica, ex qua totum deinde animal excitatur. Ge. *Der Keim.* *Le germe.*

GEROCOMIA est pars hygieinae, quae vivendi rationem in senectute observandam praescribit. Ex *γῆρας*, *senectus*, et *κομέω*, *curam gero.*

GERONTOXON, *Leucoma gerontoxon Sauv.* est macula arcuata, circularis, albescens ut plurimum, atque in circumferentia corneae saepius obvia; visuique ideo minime nocens; in cuius centro est circellus pellucidus. Originem debet pustulae inter intimas corneae laminas positae, introrsum ruptae, cuius peripheria est opacata. Dicitur etiam *arcus senilis*, et pro insanabili habetur. [A *γέρων*, gen. *γέροντος*, *senex*, et *τόξον*, *arcus*. Quare videtur rectius morbi nomen gerontotoxon esse.]

GERSA fere idem ac faecula; denotat alicuius radicis, ut Serpentariae, Ari, etc. pollen.

GESTATIO dicitur illud tempus, quo foetus in utero materno moratur. Ge. *Die Tracht, Schwangerschaft.* Ga. *Grossesse.* A. *Bearing.* B. *De dragt.*

GIBBUS lato sensu est convexus, extuberans, et opponitur simo seu cavo; stricte autem dicitur de praeternaturali et conspicua ossium, quae truncum corporis constituunt, conformatione et connexione; estque vel spinalis, seu vertebralis, vel sternalis, vel costalis, vel scapularis etc. Gr. *Κύφωμα.* Ge. *Ein Buckel.* Ga. *Bossu*, sive *qui porte une bosse.* A. *A bunch of the back.* B. *Gebogeld.*

GILLA, GILLA THEOPHRASTI est sal vitrioli emeticum, ex capite mortuo vel colcothare, vitrioli aqua calida affusa elutum et inspissatum. Quidam sumunt pro vitriolo, sponte sua in liquorem soluto, alii pro sale ammoniaco liquato, alii pro vitriolo albo. — — *Gilla* est vox Arabica, significans *sal.*

GINGIBRACHIUM [nomen barbarum, a Regn. Snoy] scorbuto datum, non tantum gingivas invadenti, sed et brachia. Comp. ex gingiva et brachium.

GINGIDIUM est species *Dauci*, plantae umbelliferae, (Pentandr. Digyn.) et quidem Daucus montanus lucidus *Tournef.* *Daucus gingidium* radiis involucri planis, laciniis recurvis *Linn.* Dicitur etiam Foeniculum Aethiopicum. Ge. *Spanischer Körbel.*

GINGIPEDIUM est scorbuti symptoma, gingivas non tantum depascentis, verum et ipsos pedes. Derivatur a gingiva et pes. [Nomen barbarum, a medico batavo, Regner. Snoy scorbuto datum, cum gingivas, tum pedes afficienti. Cs. Fr. J. G. Sebastian *über den Scorbut* in *Heidelb. ann. clin.* I. p. 515. sq.]

GINGIVA, Gr. *Οὖλον* et *Ἔνουλον.* Differre utramque vocem docuit Poll. *onom. II.* 94. *αἱ δὲ περιειληφυῖαι τοὺς*

ὀδόντας σάρκες, οὖλα μὲν τὰ ἔξωθεν, ἔνουλα δὲ τὰ ἔνδον.] est substantia densa, tenui cuticula tecta, variis lamellis sibi impositis conflata, quae omnes sunt mera vasculorum sanguineorum reticula, quibus nonnullae glandulae interiacent, dentes instar valli cingens, et eos firmans. — Iis plurima vasa communicat, et in edentulis nonnihil etiam ad ciborum contritionem facit, eaque vel exesa, relaxata, vel nimis exsiccata, dentes vacillant, vel excidunt. Ge. *Das Zahnfleisch.* Ga. *La gengive.* A. *The gums.* B. *Het tandvleesch.* — In edentulis, uti infantibus et senibus, dicuntur Belgis *Gagels* et *Kevels.*

GINGLYMUS, seu **CARDINOFORMIS** est species diarthroseos, seu coniunctio ossium cum motu manifesto, qua unius ossis caput in sinum alterius reconditur, vicissimque huius caput in illius cavitatem excipitur. Talis e. g. est articulatio ulnae cum osse humeri, et tibiae cum femore. [A γίγγλυμος descendit γιγγλυμοῦμαι, *per ginglymum iungo*, non autem versa vice, ut Blancard. voluit.] Ge. *Vergliederung, Charnier.* Ga. *Ginglyme*, sive *articulation en forme de charnier.* A. *A joining together, the hinge-like joint.* B. *Zimen invoeging.*

GITTAGAMBYR, vide *Catagamber.*

GLABELLA vocatur spatium inter supercilia intermedium, ita dictum, quoniam plerumque *glabrum*, id est, pilis destitutum, est.

GLACIALIS HUMOR, vide *Humor oculi.*

GLACIES MARIAE, LAPIS SPECULARIS, APHROSELINUM, male **VITRUM MOSCOVITICUM**, est lapis albus, fere pellucidus, lamellosus, in lamellas rhomboidales dissiliens, facile scissilis et fissilis, cum spiritu nitri et acidis omnibus non effervescens, nec cum spiritu salis ammoniaci odorem urinosum spirans, ad aquam gravitatis specificae ut 2322 : 1000. Est Gypsum lamellis rhomboidalibus pellucidum *Wall.* *Natrum glaciale* lapidosum, gypseo spatosum, fusiforme pellucidum *Linn.* Effoditur in Gallia et Germania. Huius lapidis calcinati usus mechanicus est et veterinarius. Sunt, qui absorbendi scopo interne, vix tamen satis tuto, exhibeant. Constat e terra calcarea et acido vitriolico, et ad Gypsum pertinet. Ga. *Fraueneis, Frauenglas.* Ge. *Sélénite.*

GLADIOLUS est plantae genus, (Triandr. Monogyn.) Iridi bulbosae satis simile; habetque folia longa, angusta, acuta, dura, fortia, striata, gladium figura referentia, caulem undique ambientia, et quasi in vagina includentia. Caulis duos vel tres pedes altus est, rotundus, aliquantulum nodosus, coloris ad purpureum accedentis. Calyx bifolius, binis foliolis vaginalibus ovarium et ei compositum tubum floris sustinet. Flos monopetalus, liliaceus, in exortu in-

fundibuliformis, supra vero ampliatus, et in sex magna segmenta fissus, quorum tria superiora maiora, latiora, plus erecta, tria inferiora longiora, angustiora, deorsum quasi pendula, ita ut flos quasi bilabiatus appareat, habens tria stamina enata ex pariete interno tubi floris, et insidens apici ovarii. Ovarium fit fructus oblongus, ventricosus, rude trigonus, trilocularis, foetus seminibus rubicundis, subrotundis, calyptra involutis, habetque tubam ortam ex centro apicis ovarii, et instructam tribus cimbis cavis pro apiculis suis. Radix carnosa, tuberosa, gemina, altera alteri incumbens. Huius generis plures dantur species, partim sponte nascentes, partim in hortis cultae. Radicibus vires aperitivae et digestivae inesse creduntur. *Gladioli foetidi*, (qui Xyris *Matth.* est, et ad Irides pertinet) radices, aqua decoctas, efficacissimum suppeditare balneum lego, membris aridura correptis adhibendum. Gr. *Ξίφιον*, a *ξίφος*, *gladius*. Est planta, cuius folia gladium minorem referunt. [Diosc. IV. c. 20. ad q. l. cons. Sprengel.] Ge. *Schwertel.* Ga. *Glais, glayeul.* A. *Swordgrass, cornflag.* B. *Zwaardenkruid.*

[GLANDEBALAE dicuntur crines, qui in axillari fovea progerminant, et partium sese invicem contingentium attritum impediunt. Ge. *Achselgrubenhaare.*]

GLANDULA est corpusculum parvum, ad sensum laxum, utcunque fungosum, diversae figurae, ad globosam tamen ut plurimum accedentis. Constat membranulis, tela cellulosa, infinitis arteriis, venis, nervis et lymphaticis vasis, singulari modo ramificatis et implexis. Hae membranae vel formant intus aliquod cavum, in quo terminantur quam plurima vascula, et suum succum effundunt et miscent, vel vasa arteriosa immediate cum ductu excretorio communicant. Hoc emissarium, quod in nonnullis unicus ductus est, in aliis plures exigui tubuli, in commune cavum succum secretum deponit. Dividuntur omnes glandulae in *simplices*, *conglobatas* et *conglomeratas*, quas vide suo loco. [De structura glandularum vid. Io. Mülleri opus egregium: *De glandularum secernentium structura penitiori earumque prima formatione in homine atque animalibus.* C. tabb. XVII. Lips. 1830. f.] Est etiam morbi species, quae *glandula* dicitur, ut sunt strumae, scrophulae, bronchocele, etc. Derivatur a *glande*, quae vox frugem quercinam denotat, quoniam *glandis* figuram referre videntur. Gr. *Ἀδήν.* Ge. *Drüse.* Ga. *Glande.* A. *Glandule.* B. *Klier.*

GLANDULA etiam botanicis dicitur papilla quaedam in plantis humorem excernens.

GLANDULAE AXILLARES, BRONCHIALES, INGUINALES, LYMPHATICAE, THYMUS, THYROIDEA etc. quas quaere suis sub nominibus.

GLANDULA GUIDONIS est tumor glandi similis, mol-

lis, solus, mobilis, sine radicibus, et a circumiectis partibus separatus: maxime in emunctoriis et iuncturis proveniens. *Avicennae glandula* videtur esse *ganglion.*

GLANDULA PAROTIS, vide *Parotis.*

GLANDULA PINEALIS, vide *Conarium.*

GLANDULA PITUITARIA est corpusculum non acinosum, nec ullius alterius glandulae simile, in sella equina ossis sphenoidis consitum, reti mirabili vasorum investitum, et ita sub dura matre reconditum, ut ab incumbente cerebri mole comprimi nequeat, sed libera sibi relinquatur. Superius ab infundibulo et forte ex reti mirabili humorem serosum suscipere, quem in venas iugulares, vel vasa lymphatica, amandet, olim creditum, indeque ei nomen impositum est. At cum plures rationes huic sententiae obstent, veram huius glandulae utilitatem determinare haud adeo facile est, nisi forte pro appendice cerebri habeatur, cum in omnibus quadrupedibus, avibus et piscibus adsit: in ruminantibus tamen maxima. Ge. *Schleimdrüse.* Ga. *Glande pituitaire.* B. *Slym-klier.*

GLANDULAE SEBACEAE sunt parvi folliculi subcutanei, oleosum humorem pro inungenda cute continentes. Ge. *Talgdrüsen.*

GLANDULOSUM CORPUS, i. q. *Prostata.*

GLANS, vide *Quercus.*

GLANS idem quod *balanus* et *suppositorium*, vel etiam denotat extremam penis virilis et clitoridis partem, vel etiam fructum quarundam arborum amentiferarum. Ge. *Eichel.* B. *Roedehoofd.*

GLANS UNGUENTARIA, vide *Balanus myrepsica.*

GLASTEA BILIS, vide *Bilis.*

GLASTUM, ISATIS, Gr. Ἰσάτις, est nomen incertae originis, quamvis nonnulli a gelu deducere conentur: quia forte exinde vitrum fit, quod ignis ope in glaciem quasi congelascit. Forte a nostro idiomate *Glas,* vel Anglorum *Glasse,* denominari videtur. *Glastum* in veteri Gallorum lingua olim dicebatur, nunc *Guadum.* Est planta flore tetrapetalo cruciformi, (Tetradynam. Siliquos.) calyce tetraphyllo, silicula oblonga, lanceolato-obtusa, compressa, uniloculari, bivalvi. Dicitur etiam Isatis. Abunde in Gallia australi et passim in Germania colitur. Usus praecipue caeruleo-tinctorius est. Radix tamen etiam in ictero et diarrhoea prodesse dicitur. [Miratur Sprengel. ad Diosc. II. c. 215. quod Dioscorides inter synonyma Isatidos non meminerit *glasti,* cum tamen Plin. *h. n. XXII. c.* 1. illud descripserit. Vid. de glasto Salmas. *exerc. Plin. p.* 180. a.] Ge. *Wayd, Pastel.* Ga. *Guasde, pastel.* A. *Woad.* B. *Weede, wouwe, pastel.*

GLAUCEDO, i. q. *Glaucoma.*

GLAUCIUM est plantae genus, quod habet folia ex ra-

dice erumpentia, longa, ampla, carnosa, crassa, villosa, Verbasci similia, profunde incisa, dentata, et quasi crispata, repentia, vel pinnatifida, vel linearia, hyeme semper viridia, caulibus crassis adhaerentia. Caulis secundo tantum anno erumpit, fortis, durus, nodosus, non villosus, in multos ramos divisus, ex nodis suis folia minora et minus incisa, quam inferius, germinans. Calyx bifolius et caducus. Flores rosacei, tetrapetali, coloris lutei. Floris pistillum abit in siliquam oblongam, exiguam et asperam bicapsularem, quae habet valvas, septo medio adhaerescentes, foetaque est seminibus ut plurimum subrotundis, et nigris. Radix longa, digitum crassa, nigricans, antinephritica creditur. Tota planta habet succum luteum, odoris ingrati, saporis amari, eique virtutes vulnerariae tribuuntur. Crescit in locis maritimis. Occurrunt et huius species fructu unicapsulari quidem, sed quadrifariam dehiscente, hinc rectius ad Argemonis genus transferendae. A quibusdam botanicis Glaucium pro specie Chelidonii habetur, diciturque Chelidonium pedunculis unifloris. (Polyandr. Monogyn.) [Vid. Exc. Kunze ad Richardi med. Bot. II. p. 1069.] Nomen derivant a γλαυκὸς, *caesius*, vel *glaucus*; illud nomen variis imponitur plantis, an non forte, quia folia huius plantae colorem viridem marinum habent. Vocatur etiam *Papaver corniculatum*, quia papaveri simile siliquas habet instar cornu. [Diosc. III. c. 90. Glaucii quoque meminit, ad q. l. cons. Sprengel.] Ge. *Gehörnter Mohn*. Ga. *Pavot cornu*. A. *Yellow horned-poppy*.

GLAUCOMA est oculi vitium, sive transmutatio crystallini humoris in glaucum, qui tamen color progressu temporis obscurior fieri observatur. Iuxta alios dicitur cataracta exsiccata, quae amaurosi, vel gutta serena stipata est. Alii *Glaucoma* vocant mutationem corporis vitrei in colorem viridem. Malum pro insanabili habetur. A γλαυκὸς, *caesius*. [Galen. seu quisquis *definitionum med.* auctor fuerit, p. 435. to. XIX. γλαύκωμα definit per τῶν κατὰ φύσιν ὑγρῶν εἰς τὸ γλαυκὸν χρῶμα μεταβολήν.] Ge. *Der grüne Staar*. Ga. *Glaucome*. A. *Glaucoma*. B. *Graauw-oogig*, *glausoma*.

GLAUCOSIS, i. q. *Glaucoma*.

GLAUX MARITIMA est parva planta, quae habet caules tenues, humiles, repentes. Folia sunt Herniariae aemula et opposita, minuta et succulenta: calyx nullus. Flos exiguus, monopetalus, quinquepartitus, campaniformis, costae adnascens ad formam alae (Pentandr. Monogyn.). Huic deinde succedit fructus, seu capsula membranosa, ut plurimum globosa, apice dehiscens, ac seminibus foeta exiguis rubicundis, placentae affixis. Radix fibrosa est. Haec planta crescit circa loca maritima. Lac augere creditur. Derivari videtur a γάλα, *lac*, hinc et γλὰξ, et γάλαξ, et contrahendo

γλαῦξ. Ge. *Milchkraut.* Ga. *Herbe au lait.* A. *Sea-chickweed, milkwort, black-saltwort.* B. *Witte klaver.*

GLENE, [Gr. γλήνη,] idem quod *pupilla.* [Vellem, ut Krausius locum ex Hippocrate attulisset, quo γλήνην ab illo pro anteriore oculi parte adhibitam fuisse, probari posset. Equidem Hippocratem hac voce non nisi pro cavitate articulari minus profunda uti memini. Γλήνη secundum Poll. *onom. II.* 70. est ἡ τῆς κόρης αὐγὴ, adeoque a pupilla discernenda est. Ruf. Eph. *p.* 48. γλῆναι τὰ μέσα τῶν ὀφθαλμῶν, δι' ὧν ὁρῶμεν, aliique tamen hoc discrimen negligunt, et γλήνην per τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ explicant, v. c. Zonaras p. 440. qui addit οἱονεὶ γαλήνη τις οὖσα καὶ κατὰ συγκοπὴν γλήνη.] Item cavitas ossis minus profunda, quae aliud os in sinum suum recipit. Articulatio sic formata dicitur *Arthrodia.*

GLENOIDES sunt duae cavitates, in inferiore parte vertebrae primae colli. Ex γλήνη, *cavitas non profunda ossis,* et εἶδος, *forma.* *Glenoideae* etiam dicuntur omnes cavitates minus profundae in ossibus, articulationi servientes. Ge. *Eine flache Pfanne.* Ga. *Cavité glenoïde.*

[GLEUCOMETRUM, vide *Glycometrum.*

[GLIADINE, a Gr. γλία, *costa,* vox non nisi apud Etym. M. p. 234, 24. similesque lexicographos occurrens. Krausio, vocem non gliadinen, sed gliodinem, seu glaeodinem enuntiandam esse, contendenti assentiri nequeo. Sed quomodo inde γλιαδινὸς formetur, quaerendum adhuc. Materia haec, in leguminibus ab Einhofio detecta, cum glutine quidem affinitate quadam coniuncta, at ab illo maiore solubilitate in spiritu vini diversa, coloris est badii, saporis subdulcis, balsamicique, odorem spargit placentae mellitae, et calori exposita pomorum assatorum, et ore assumta labiis et linguae adhaerescit. Candentibus prunis imposita turgescit primum, dein flammam concipit vividam, et levem, spongiosum et difficulter in cineres redigendum relinquit carbonem.]

GLISCHROS, GLISCHRON, [γλισχρὸς, *lentus, lubricus.*] dicitur pars viscida et gelatinosa sanguinis et humorum nostrorum, naturalem eorum consistentiam efficiens.

GLOBOSA dicitur botanicis *radix* subrotunda, radiculis lateralibus. *Capitulum globosum* ab omni parte rotundatum. *Corolla globosa,* quae globum refert.

GLOBULARIA est plantae genus, (Tetrandr. Monogyn.) quod habet caulem pedem circiter altum, rotundum, striatum, rubicundum, folia ad Bellidis formam satis proxime accedunt, sed sunt magis dura, nervosa, saporis amari. Flores aggregati flosculosi, plurimis scilicet flosculis constantes unilabiatis, multiscissis, et calyce proprio comprehensis. Ex eorum fundo surgit pistillum, flosculi parti inferiori ad instar clavi infixum, quod deinde abit in semen, in capsula, quae flosculi calyx fuit, reconditum. Capsulae au-

tem illae insident placentae, quae meditullium occupat calycis communis. Radix est lignosa, dura, foris rubra, intus alba, fibrosa. Toti plantae vires vulnerariae et discutientes tribuuntur. — Species huius plantae est *Globularia*, officinis proprie sic dicta, quae est Turpethum album, seu Alypum, vel Frutex terribilis *Bauh.* in Gallia australi nascens, flore caeruleo; qualitatis amarae, nauseosae et drasticae. Olim decoctum in morbis venereis adhibebatur. Sic vocata a florum glomerulis globisve. [Quae a Blancardo allata sunt denominationes huius plantae, eae non nisi Globulariae vulgari competunt. Globularia alypum autem vocatur A. *The tree tooth'd — leav'd globularia.* B. *Drietandig kogelkruid. Verschrikkelyke heester.* Ga. *Globulaire turbith. L'arbrissau terrible.* Ge. *Die strauchartige Kugelblume.*] Ge. *Blaue Masslieben.* Ga. *Globulaire, boulette.* A. *Blue daisy.*

GLOBULI MARTIALES sunt globuli ex cremoris tartari partibus duabus et limaturae martis parte una parati. Cum hac ratione ferrum in aqua solubile reddatur, globuli ipsi ad balnea adhibentur, nec non etiam infusum eorum interne exhiberi potest. [Color illorum intense niger esto, nihil ferri contineant oxydati, et aqua penitus solubiles sunto.] Ge. *Stahlkugeln.* Ga. *Boule de Mars.*

GLOBULI MERCURIALES ex mercurio et stanno amalgamatione unitis constant. Putant, aquam, in qua hi globuli coquantur, hac coctione noxiam suam vim amittere. Ge. *Quecksilberkugeln.* Ga. *Boules de mercure.*

GLOBULUS NASI est nasi inferior pars cartilaginea et mobilis. Ge. *Die Spitze der Nase.* Ga. *Le bout du nez.* B. *Het spits der neus.*

GLOBULUS seu **NODUS**, etiam significat tumorem rotundum et mobilem, et parum dolentem, in labiorum parte glandulosa. B. *Een steen-knoop.*

[**GLOBUS HYSTERICUS** est ille, feminas hystericas male habens, sensus, quo ut plurimum ex uteri regione globum versus caput ascendentem percipere sibi videntur, qui ubi oesophagum attigit, spiritum saepe ita intercludit, ut suffocationis metus instet. Vocant hunc sensum nostrates *die aufsteigende Gebärmutter.*]

GLOCHIDES dicuntur in plantis mucrones apice retrorsum multidentati. [A graeco *γλωχὶς*, *cuspis.*]

GLOMERATA botanicis dicitur *spica* spicillis varie congesta.

GLOSSAGRA est dolor acutissimus linguae ex translatione materiae arthriticae, vel rheumaticae, vel venereae, ad linguam. [Egit de hac linguae affectione, quae idem est cum glossalgia, peculiari dissertatione Io. Ph. Eysel. Erf. 1701. 4. illamque sic definivit: est dolor linguae internus, acutus et exquisitus, modo fixus et stabilis, modo vagus,

tam apicem linguae, quam et totam substantiam cum rigiditate occupans, interdum cum inflammatione, interdum sine ea et tumore affligens, ab humore valde acri et rodente proveniens. A Gr. *γλῶσσα, lingua,* et ἄγρα, *praeda, venatione capta.*]

[GLOSSALGIA, idem quod *Glossagra.* A Gr. *γλῶσσα,* et *ἀλγέω, doleo.*]

GLOSSANTHRAX, PESTIS GLOSSANTHRAX est lues, boves, equos, mulos, nec non homines invadens, quae ad linguae radicem anthracem profert, quo tota sensim lingua intra paucos dies exeditur, qua erosa penitus, illico mors sequitur. Pro cura raditur anthrax ad sanguinis effusionem nummo argenteo, vel alio instrumento, et vulneri applicatur decoctum ex allio, sale, pipere, et asa foetida in aceto. Ge. *Der Zungenbrand.*

[GLOSSITIS est inflammatio linguae.]

GLOSSOCELE, GLOSSOMEGISTUS, vide *Paraglosse.*

GLOSSOCATOCHE est instrumentum chirurgicum obsoletum, quo lingua deprimebatur. Hinc species est *speculi oris.*

GLOSSOCOMIUM [penultima longa. Occurrit et *Glossocomum* ap. Galen. comm. II. in Hipp. de fract. penult. brevi.] est instrumentum chirurgicum, fractis et luxatis membris accommodatum, a figura arculae mercatorum dictum, quae olim a tergo gerebatur. Ex *γλῶσσα, lingula tibiae,* et *κομέω, curam gero.* [Descripta est haec machina a Galeno *de usu part. VII. c.* 14. *p.* 573. *to. III.* et ab Oribas. *de machin. c.* 7. ubi et delineata est. Poll. *onom. X.* 153. *γλωττοκομεῖον μὲν οὖν, ἡ θήκη τῶν αὐλῶν,* theca, qua tibiae, ne laedantur, conduntur. Inde transfertur vox ad machinam, qua crus fractum simili modo reponitur, ne appositorum vinculorum situs turbari possit.] Ge. *Ein Glossocom, Beinlade.* Ga. A. *Glossocome.* B. *Bus, ledeschroef, bank van Hippocrates.*

GLOSSOLYSIS est paralysis linguae, saepissime apoplexiam sequens et hemiplegiam plenariam comitans, in qua aegri nec linguam movere, nec exserere, et licet mentis compotes, nec deglutire, nec commode loqui possunt. A *γλῶσσα, lingua,* et *λύσις, resolutio.* Kraus intelligi per *γλωσσόλυσιν* vult paralysin linguae a laxitate ortam, eamque opponit glossoplegiae.] Ge. *Lähmung der Zunge.* Ga. *Paralysie de la langue.*

[GLOSSOMANTIA, a *γλῶσσα* et *μαντεία, vaticinatio,* denotat eorum, quae in morbis futura sunt, e linguae conditione vaticinatio.]

[GLOSSONCUS; a *γλῶσσα* et *ὄγκος, tumor,* est tumor linguae abnormis. Vid. Synon. apud Swediaur *nosol. meth. II. p.* 500.]

GLOSSOPETRA est lapis ut plurimum triangularis, e basi crassiore et scabra in conum acutum et planum desinens, reliquo toto corpore laevis, et quasi corneus, saepe minutis quibusdam dentibus ad latera crenatus, coloris caesii, albi, lutei, rosei, caerulei, in variis Europae locis, inprimis in Melita, reperiundus, diversae magnitudinis. — *Glossopetrae* proprie ad Odontopetras pertinent, et sunt dentes in terram submersi, calcinatione, vel petrificatione, plus vel minus immutati, variorum animalium, et in specie Carchariae piscis. Ge. *Natterzunge, Schlangenzunge.* Ga. *Langue de serpent, glossopètre.* B. *Serpents-tongen.*

[**GLOSSOSPATHA** est specillum, quo lingua apte deprimi firmarique potest. Imaginem eius vid. in Heisteri *instit. chir. tab. I. lit. p.*]

GLOTTIS est laryngis rimula, praecipue inter ligamenta cartilaginum arytaenoidearum, quae ab epiglottide tegitur, per quam aër transit in asperam arteriam. Illa per musculos arytaenoideos constricta, vel dilatata, praecipuum vocis modulandae instrumentum est. A *γλῶσσα, lingua.* Ge. *Die Stimmritze.*

GLUMA est folliculus grani, quod in spica continetur, seu potius calyx valvis amplexantibus in graminibus et plantis cerealibus.

GLUTAEI sunt musculi sex, quibus nates moventur, femora extenduntur, abducuntur, summoque cum robore firmantur. In utroque latere tres reperiuntur, locati in cavitate et superficie exteriore ossis ilium, quorum maximus exterius situs est, minimus inferior est. Maximus tendine valido ossi femoris inseritur ad quatuor a trochantere minori digitorum transversorum distantiam, sicque femur extendit. Medius et minimus superiori, exteriori et anteriori parti trochanteris maioris inseruntur, sicque femur abducunt. Homini inter omnia animalia, pro ratione, musculi glutaei sunt maximi. A *γλουτὸς, nates.* Ge. *Die Gesässmuskeln.* Ga. *Muscles de la fesse,* ou *fessiers.* A. *The buttocks muscles.* B. *De bill spieren.*

GLUTEN, Gr. *Κόλλα,* est humor *Avicennae* secundarius dictus, cum roridus ille humor partibus unitur et agglutinatur. Quatuor vero eiusmodi humores a veteribus constituebantur scilicet: *humor innominatus, ros, gluten* et *cambium.* Verum illa nomina hoc sensu vix hodie usu veniunt. — *Gluten* hodie dicitur materia illa inter fluidam et solidam media, constans ex terra in aqua soluta, admixto sale et oleo, qua praesente et interveniente particulae terreae uniantur atque cohaerent, sicque fibras et membranas constituunt, qua vero expulsa, vel destructa, cohaesio cessat, corpusque in pulverem fatiscit. — *Gluten* etiam vocatur humor tenax, concretus, vitali motu non solubilis, parti alicui firmae adhaerens, post cor-

poris ardorem et nimium motum vitalem natus. [Recentioribus chemicis *gluten* vocatur materia in frumento inprimis reperiunda, quae e farina eius, aqua tam diu probe subacta, donec ex amylo soluto non amplius lactescit, paratur. Hanc residuam massam Beccaria 1731 repetita cum spiritu vini coctione purum gluten praebere putavit. Sed Taddei experimentis constitit, illud pro puro habitum gluten continere quoque zymon et gliadinem.] Ge. *Leim, Kleber.* Ga. *Colle, glu.* A. *Glue, paste, lime.* B. *Lym sap.*

GLUTIA sunt prominentiae duae cerebri, *nates* dictae, quae inter *eminentias* sic dictas *quadrigeminas* superiorem locum occupant. A γλουτὸς, *nates.* [Oribas. *anat.* p. 12. ἐξοχαὶ τοῦ ἐγκεφάλου γλούτια καλούμενα.]

GLUTINOSUM SPONTANEUM est pituita, quae in primis et secundis viis ex alimentis viscidis et sanguinis cacochymia ob viscerum debilitatem generatur, et plurium morborum chronicorum causa existit.

GLUTOS est *natis, clunis.* — Item trochanter, sive rotator ossis femoris maior, forte quia natium musculi ei inseruntur. Ge. *Das Gesäss.* Ga. *Les fesses.* A. *Buttock.* B. *De bill.* Gr. ὁ γλουτὸς.

[GLYCION a quibusdam vocata est glycyrrhizine, sed ob facilem cum Glycio et Beryllio commutationem relicta est haec denominatio.]

[GLYCOMETRUM est instrumentum, a Chevaliero ad quantitatem sacchari, musto contenti, definiendam inventum. A Gr. γλυκὺ, *dulce,* et μέτρον, *mensura.* Hinc patet, falsam esse instrumenti, ab inventore *Gleucometrum* vocati, denominationem.]

GLYCYPICRUM, i. q. DULCAMARA. Ex γλυκὺ, *dulce*, et πικρὸν, *amarum.*

GLYCYRRHIZA est planta, quae plures caules dimittit, tres vel quatuor pedes altos. Folia sunt oblonga, viscosa, viridia, splendentia, in alas disposita instar Fraxini, vel Acaciae, bina coniugata ad costam in folium impar desinentem, saporis acerbi, subacidi. Calyx monophyllus, bilabiatus. Flores sunt leguminosi seu papilionacei, (Diadelph. Decandr.) purpurei. Iis succedit siliqua unicapsularis, brevis, compressa, foeta seminibus reniformibus. Radix oblonga est, sarmentosa, in multos ramos repentes divisa, digiti crassitie, externe coloris grisei, aut rubicundi, interne flavi, saporis subacris mellei dulcissimi, si vero diu masticetur, utcunque amaricantis, tenuis odoris mellei. Species officinalis est Glycyrrhiza siliquosa, vel germanica *Bauh.* *Glycyrrhiza glabra*, leguminibus glabris, stipulis nullis, foliolo impari petiolato *Linn.* Abunde in Europa australi, Anglia et Franconia colitur. Radix sola in usu est. Qualitas eius est mucilaginosa, et exsiccatae magis, quam recentis, dulcissima.

Insigni pollet virtute edulcorante, incrassante, expectorante, et, ut dicitur, anthelminthica: hinc frequentissime in asthmate, nephritide, stranguria, tussi, plurimisque morbis ab acrimonia oriundis, sub forma decocti, extracti, syrupi, baculorum et trochiscorum adhibetur, plurimaque remedia composita ingreditur. Pulvis radicis erysipelati applicatus summopere prodest. Dicitur quasi dulcis radix, ex *γλυκὺ*, *dulce*, et *ῥίζα*, *radix*. Nomen tum apud Graecos, tum etiam Latinos a dulcedine, qua radix eius praedita est, desumtum est. *Scythica* etiam nominatur *radix*, quod in Scythia circa Maeotim paludem plurimum proveniat. Sunt etiam, qui *ἄδιψον* vocent, quod sitim retenta in ore arceat. Officinis *Liquiritia* dicitur, forte quia salivam liquidam servat, vel voce *Glycyrrhiza* corrupta. [Cum nuperi chemici, inprimis Robiquetus, in partes hanc radicem constituentes inquirerent, invenerunt, ipsi inesse ceram, resinam mollem saporis acris, asparaginem, glycyrrhizinem, amylum, fibras ligneas, fuscum pigmentum naturae animalis, albumen, acida tum malicum, tum phosphoricum, calcariam sulphuricam et phosphoricam, et magnesiam.] Ge. *Süssholz*. Ga. *Reglisse*. A. *Liquorice*. B. *Zoet-hout*, *kalissi-hout*, quia Caleto huc adfertur.

[**GLYCYRRHIZINE** est materia peculiaris, praecipue in Glycyrrhizae glabrae radice reperta, cuius attributa haec sunt: pulverem format coloris e flavo fusci, qui linguae impositus saporem eidem dulcem glycyrrhizae imprimit, et in temperie aëris ordinaria nullum spargit odorem. Carbonibus iniectus candentibus resinam redolet: e solutione in aqua post huius evaporationem sub flavarum lamellarum forma prodit. Ab aqua frigida difficulter, a calida facile solvitur, atque gelatinam firmam eamque pellucidam efficit. Pfaff *Syst. d. Mat. med. VI. p.* 113. sq.]

GNAPHALIUM est plantae genus flore composito, flosculoso, (Syngenes. Polygam. Superfl.) quod habet plures caules ad altitudinem circiter pedis, satis crassos, lanugine alba obductos, habentes folia multa, oblonga, versus extrema obrotunda, divulsa apparent flocculi lanuginosi. Flores in summitate caulium nascuntur, superius stellae ad instar divisi, calyce squamoso et villoso comprehenduntur, et embryonibus insident, qui dein fiunt parvi fructus albi, semen recurvum continentes, et pappo capillari vel plumoso coronati. Radix lignosa, oblonga, crassa, nigra, aliquantulum fibrosa, odoris aromatici, Stoechadis aemula, et saporis subsalsi. Species officinalis est Gnaphalium montanum *Bauh. Gnaphalium dioicum* sarmentis procumbentibus, caule simplicissimo, corymbo simplici, floribus dioicis. Qualitatis est exsiccantis, adstringentis et roborantis, hinc in arthritide et diarrhoea, et a quibusdam in tussi convulsiva,

commendatur. Differt ab Elichryso calyce non resplendente. Dicitur et *κναφάλιον*, a *κνάπτω*, seu *γνάπτω*, *carmino*. Vocatur etiam *Centunculus*, quod centonibus cum tomento maxima sit cognatio. Hinc *Centuncularis herba* et *Cotonaria* a colore et mollitie. Vide *Stoechas* et *Elichrysum*. Ge. *Ruhrkraut*, *Wiesenwolle*, *Steinblumen*. Ga. *Pied de chat*, *herbe blanche*. A. *Goldylocks*, *eternal flower*. B. *Rood melizoenkruid*, *kattepood*.

[GNATHOSPASMUS a Swediauero *l. c. to. I. p.* 337. definitur per musculorum maxillae inferioris contractionem spasticam, ut os aperiri nequeat, vel etiam maxillae inferioris ultra superiorem protrusionem spasticam, ita, ut dentes inferiores superioribus non respondeant. A *γνάθος*, *maxilla*, et *σπασμὸς*, *convulsio*.]

GNIDIA GRANA, quae etiam *semina coccognidii* dicuntur, sunt Thymelaeae, vel Laureolae baccae rotundae, pisi magnitudine, rubrae, sub tenui pellicula includentes nucleum Cannabis semini similem, medulla candida plenum, saporis acerrimi et urentissimi. Planta, in quibus proveniunt, est Laureola folio deciduo, flore purpureo *Bauh. Daphne Mezereum*, floribus sessilibus ternis caulinis, foliis lanceolatis deciduis *Linn.* (Octandr. Monogyn.) Qualitatis id semen est acris, drasticae, septicae et fere venenatae, hinc vi corrodente, rubefaciente, excoriante ac stimulante pollet; hydropicis interdum grana tria integra ab empiricis dantur: religiosi medici rectius ab usu eius abstinent. Crescit in sylvis umbrosis Europae, floret mense Martio, et semina in autumno profert. [Vauquelinus in Daphne alpina et Mezereo materiam peculiarem eamque alcalinam detexit naturae admodum volatilis et saporis acris diu durantis, cui *Daphnines* nomen indidit.] Ge. *Kellerhals*, [quam denominationem sunt, qui ortam putent e *Quaelerhals*.] *Seidelbast*. Ga. *Semence de lauréole*, *garoutte*.

GOMPHIASIS, vel potius *Agomphiasis*, est morbus dentium, praesertim molarium, quando nempe vacillant. Gomphosi enim loculis, seu alveolis, ossium utriusque maxillae inseruntur. A *γομφόω*, *clavum impingo*. [Potius a *γόμφιος*, *dens molaris*. Diosc. II. 63. cornu cervinum praedicat aceto infusum et ore sumtum *γομφιάσεις* lenire. Schneider in *Lex. gr.* vocem per dolores dentium molarium explicat: Sprengel magis universe per dentium molarium mala. Priorem sententiam equidem praefero. Nam cervi cornu in aceto Celsus VI. c. 9. contra dentes dolentes laudat. Cum autem Sprengel et Scribonium Largum *comp.* 60. et Plin. *h. n. XXVIII. c.* 12. eiusdem sententiae fuisse scribit, errat. Nam in Scribonii *l. c.* cornu cervinum ustum ingreditur tantum dentifricium, quod candidos reddit dentes et confirmat, in Plinio autem dentium nulla omnino mentio facta est, sed solius capitis: *Leporinus*

cinis — capitis dolores sedat: item — cornu cervini cinis illitus ex aceto. Coniectura Blancardi, quam et probare videtur tum Krausius, tum vir erudit., in Stephani *Thes. nov. p.* 3022., ferri nullo modo potest.] Ge. *Das Wackeln der Zähne.* Ga. *Relachement des dents.* A. *Looseness of the teeths.* B. *Lossigheid der tanden.*

GOMPHOMA, i. q. *Gomphosis.*

GOMPHOS (γομφὸς) est, quando oculi pupilla, pelliculas uveae excedens, clavum refert. Vel etiam clavus manuum, aut pedum. Item ossium coniunctio clavorum instar.

GOMPHOSIS sive *inclavatio* est species synarthroseos sine motu, quando os ossi infigitur instar clavi, uti dentes maxillae. A γομφόω, *clavum impingo.* Ge. *Einkeilung.* Ga. *Gomphose, articulation immobile, qui se fait en manière de clou,* sive *de cheville.* A. *Ioining one into another.* B. *Invoeging, inschieting.*

[GONACRATIA, a γονὴ, *genitura* s. *semen virile* et ἀκράτεια, *incontinentia,* Krausius illud vitium denominare iubet, quo semen sponte sua effluit. Swediauerus *l. c. to. 1. p.* 229. illud *spermacratiam* appellat, quam denominationem equidem, modo in *spermatacratiam* correcta fuerit, Krausianae praetulerim. Ge. *Saamenfluss.*]

GONAGRA est arthritis genua occupans. Ex γόνυ, *genu,* et ἄγρα, *praeda.* Ge. *Das Zipperlein oder Gicht in den Knieen.* B. *Goute au genou.* A. *The gout in the knee.* B. *Knie-jicht* sive *euvel.*

GONGRONA, Gr. Γωγγρώνη [Hipp. *epid. VI. sect.* 3. 14.] est omnis tumor nervosis partibus adveniens, cum duritie et rotunda figura. Sic et in specie *Bronchocele* nominatur. [A γόγγρος, *nodus,* excrescentia dura, in arborum cortice obvia. Theophr. *h. pl. I. c.* 13. ad q. l. to. III. p. 47. vid. Schneider. Pro *bronchocele* adhibitam vocem esse, docet Galen. in *gloss. voc. Hipp. p.* 454.]

GONGYLE seu STRONGYLE dicitur rapae radix, ob formam rotundam, *rapum.* Στρογγύλος enim seu γογγύλος est rotundus. Est proprie Brassica gongylodes *I. Bauh.* Brassica caulorapa *C. Bauh.* *Brassica rapa gongylodes,* radice caulescente orbiculari, depressa, carnosa *Linn.* (Tetradyn. Siliquos.) Usus culinaris frequentissimus est. Ge. *Kohlrüben über der Erde.* Ga. *Chourave.* A. *Turnep cabbage.* B. *Raapkool.*

[GONOBOLIA Ploucqueto est idem vitium, quod paulo ante *gonacratia* appellatum est. A γονὴ, *semen,* et βολὴ, *jactus, amissio.*]

[GONOPTERIDES efficiunt ex Willdenowii dispositione primum ordinem classis XXIV. systematis plantarum. A γονὴ et πτερὶς, *filix.*]

GONORRHOEA in genere est involuntarius liquoris se-

minalis, inprimis somni tempore, absque voluptate effluxus. Ge. *Nächtliche Befleckung oder Ergiessung des Saamens.* Ga. *Pollution nocturne.* — In specie autem sic dicitur morbus, cuius praecipuum symptoma est fluidi puriformis, aut seminiformis effluxus stillatitius ex urethra in utroque sexu, vel ex vagina in foeminis. Differt a *pyuria,* quod etiam, cum nulla fit mictio, in gonorrhoea effluat materia, quod non accidit in pyuria; unde liquet, sedem huius humoris esse citra vesicae sphincterem in gonorrhoea, ultra vero in pyuria; in utero vero, dum est leucorrhoea. Pauca est et stillatim elabens in gonorrhoea, ubertim vero mingunt in diabete anglico *Sauv.* Materia effluens non est verum pus, nisi altior sensim facta sit erosio, nec liquor seminalis, nisi ipsae etiam vesiculae seminales affectae sint, sed est mucus naturalis urethrae, nunc maiori copia affluens. Si id ex sola laxitate vasorum contingat, *Gonorrhoea benigna,* Ge. *Nachtripper.* A. *Gleet.* — dicitur; *maligna* vero, vel *venerea,* si virus venereum urethrae impactum eam irritet, maioremque copiam muci alliciens, eius magis vel minus corrupti effluxum producat, quae plerumque dysuria, ardore urinae, dolore, tentigine aliisque symptomatibus stipatur. Est haec vel *primitiva,* illico coitum impurum sequens, vel *consecutiva,* totius massae humorum infectioni superveniens. Si manente affluxu humoris effluxus suppressus sit, *gonorrhoea sicca,* sique phlogosis accedat, *inflammatoria* dicitur. *Gonorrhoea spuria* est excretio muci plerumque flavescentis ex corona glandis, aut superficie interna praeputii. Ex γονὴ, *genitura, semen,* et ῥέω, *fluo.* Ge. *Saamenfluss, Tripper.* Ga. *Ecoulement virulent, chaudepisse, gonorrhée.* A. *A clap.* B. *Zaad-loop, druipert.*

GONORRHOEA CHORDATA est, quando una cum gonorrhoea, urethra arcus instar tenditur, et ad inferiora cum dolore flectitur. Ge. *Tripper mit einer schmerzhaften Spannung des männlichen Gliedes.* Ga. *Chaudepisse cordée.* B. *Spanning in de schagt.*

GORDIUS, vide *Dracunculus.*

GOSSIPIUM, seu **GOSSYPIUM**, vel **BOMBAX**, Gr. Ξύλον, et Γοσσύπιον. Aegyptii vocant *Gotne Msegiar,* an ab Aegypto *Gotne Gottipium,* et deinde *Gossipium* dicta haec planta sit? [Cons. Bochart. geogr. sacr. Pa. II. lib. 1. c. 45. p. 690. ubi post Salmas. *Exercit. Plin.* p. 211. de gossypii nomine exposuit.] Vide *Xylon.* Ge. *Baumwolle, Bomesin.* Ga. *Cotton.* A. *Cotton-tree, bombace.* B. *Boomwol, kattoen.*

GOTIUM est species bronchoceles, seu tumor steatomatosus, vel scirrhosus, glandulae thyroideae, quibusdam in provinciis adeo familiaris. Ge. *Ein Kropf.* Ga. *Goitre, gouetre.*

GRACILIS MUSCULUS seu *rectus internus* est tibiae musculus. Oritur ex commissura ossis pubis, atque iuxta femoris partem internam decurrens, in tibiae partem internam tendinosus inseritur, circa epiphysin superiorem. Est flexor tibiae. Ge. *Der schlanke grade Muskel des Schienbeins, der schlanke Schenkelmuskel.* Ga. *Muscle grêle.* A. *The small muscle of the shin.* B. *De smalle scheen-spier.*

GRADUS in genere est quantitas qualitatis: olim dicebatur de calore, frigore, siccitate et humiditate medicamentorum. Constituebant enim quatuor gradus, pro numero elementorum peripateticorum; illi gradus adhuc sua extrema habebant, ut v. c. medicamentum in initio, vel fine, tertii aut quarti gradus esset. Chymici alios constituunt gradus, circa calorem et regimen ignis, inter destillandum, digerendum etc. Gr. *Τάξις.* Ge. *Ein Grad.* Ga. *Degré.* A. *Degree.* B. *Een graad.*

GRAMEN dicitur a gradiendo, quod geniculatis internodiis mirifice serpat, vel a gignendi foecunditate, quod crebro ab iis novas spargat radices. Proprie *gramen* denotat integram familiam plantarum culmiferarum flore apetalo, (plerumque Triandr. Digyn.) quarum plura genera et species cultura in plantas cereales excreverunt, reliquorum herba animalia, semina volucres alunt. Gr. *Πόα* et *ἄγρωστις*, quia in *ἀγρῷ* nascitur. Ge. *Gras.* Ga. *Herbe.* A. *Grass.* B. *Gras.*

GRAMEN CANINUM, *Gramen caninum repens vulgatius Moris. Triticum repens*, radice repente, foliis viridibus *Linn.* (Triandr. Digyn.) pertinet ad plantas flore apetalo, cuius pistillum abit in semen subrotundum, vel oblongum parum, admodum farinaceum, calyce obvolutum. Radix tenuis admodum, longa, geniculata, alba, saporis subdulcis cum aliquali in recessu acrimonia, odoris nullius. Abunde provenit in agris, pratis et ruderatis Europae. Radix praecipue recens eximiis viribus aperientibus et diureticis pollet, et inter radices aperientes minores numeratur. Usus eius in decocto frequentissimus. At et succus expressus e radice et foliis summopere in obstructione viscerum prodest. Prostat in officinis etiam aqua graminis. *Caninum* vocatur, quod a canibus quaesitum sedulo, ubi aegrotant, inde vomant et curentur. Ge. *Hundsgras, Quecken.* Ga. *Chiendent ordinaire.* A. *Quickgrass, the common wheat-grass, dog's grass.* B. *Hond-gras, pean, kweekgras.*

GRAMEN MANNAE, vide *Manna.*

GRAMEN PARNASSI, vide *Parnassia.*

GRAMMA, i. q. *scrupulus.*

GRANA CHERMES, vide *Kermes.*

GRANA PARADISI, vide *Cardamomum.*

GRANA TIGLII, vide *Ricinus.*

GRANATUM est fructus arboris, quae dicitur Punica flore pleno maiore *Tournef.* Malus punica sativa *Bauh. Punica granatum* foliis lanceolatis, caule arboris *Linn.* Fert haec florem polypetalum rosaceum (Icosandr. Monogyn.) postque hunc pomum subglobosum, magnum, coronatum calyce, novem loculis instructum, semina plurima subrotunda, succulenta continentibus, cum receptaculo membranaceo singulum loculamentum pericarpii bifariam dividente. Crescit in Africa, Hispania et Italia. Fructus qualitate grata, acidula, analeptica et refrigerante gaudet. Flores, qui *Balaustiorum*, et cortex fructus, qui *Malicorii* sub nomine in officinis prostant, viribus roborantibus et adstringentibus pollent, hinc frequentissime decoctis et gargarismatibus subadstringentibus adduntur. Dicitur forte ab Hispaniae regione Granata, quod in ea copiose proveniat, vel ex eo, quia plurima intus grana contineat, ergo a granis ei nomen impositum. [Recentioribus temporibus etiam cortex radicis huius arboris in medicamentorum apparatum receptus est. Buchananus enim (*Edinb. med. and surg. Journ. III.* 1. *No.* 9.) primus decoctum huius corticis contra taeniam valde laudavit, et Bern. Ant. Gomez has nuper repetiit laudes, sed cum alii medici huius efficaciam experimentis suis non comprobatam invenirent, nunc oblivioni traditum est. Chemica analysis, a Mitouarto suscepta, cortici radicis inesse docuit principium scytodepsicum, ceraceam, saccharaceam, partim crystallos formantem in alcohole, ex parte quoque in aqua solubilem materiam, similitudinem cum mannita habentem, denique gallarum acidi magnam quantitatem. E quibus partibus colligi posse videtur, remedium non omnibus omnino viribus medicis carere posse, adeoque oblivionem haud mereri.] Ge. *Granatapfel.* Ga. *Grenade.* A. *Pome granate* B. *Granaat-appel.*

GRANATUS est gemma pellucida, ex flavedine rubens, ignis instar, miniique nativi, vel factitii, colorem fere referens. *Granatus* proprie est gemma plus minus pellucida, duritie octava, colore obscure rubro, in igne permanente, lapide liquescente *Waller.* Garamanticus et Carchedonius *Plin.* *Borax granatus* tesselatus, solidus, politus, scintillans *Linn.* (Miner. Sal.) Licet vis eius et usus dubius sit et infidus, tamen virtutes cardiacae et roborantes olim ei tributae sunt, et adhuc inter fragmenta *quinque lapidum pretiosorum* in officinis prostat. Sunt granati alii (vel aliae) orientales, alii occidentales. Hi sunt tum Hispanici, tum Bohemici, tum Silesiaci, e quibus Bohemici reliquos antecellunt. Ge. *Granat.* Ga. *Grenat.* A. *Garnet.* B. *Granaat.*

GRANDINOSUM OS, i. q. *cuboides.*

GRANDO, vide *Chalaza.*

GRANULATIO est metalli alicuius fusi in grana reductio,

quae fit, si metallum ad ignem fusum, seu liquatum, in frigidam per scopas, vel aliud vas perforatum, pedetentim effunditur, aut pyxidi creta intus illinitae immittitur, et in ea vehementer agitatur. Instituitur autem haec operatio ut plurimum eum in finem, ut metallum ad solvendum sit aptius. Ge. *Das Körnen.* Ga. A. *Granulation.*

GRANULATA botanicis dicitur radix particulis carnosis adspersa.

GRANUM, Gr. *Σιτάριον*, minimum pondus est, quo in officinis utimur. Eius loco sumuntur aliquando grana piperis albi. Viginti scrupulum constituunt. *Grana* vocantur proprie semina minutiora, sive rotunda ea sint, sive alius figurae, uti hordei, tritici, piperis, etc. Ge. *Ein Korn, ein Gran-Gewicht.* Ga. *Un grain, graine.* A. *A grain.* B. *Een grein.*

GRAPHOIDES, [rectius *graphidoides*, si a *γραφὶς*, aut *graphioides*, si a *γράφιον*, quod idem significat, derivatur,] est processus styliformis, circa cranii basin exterius e portione petrosa ossis temporum emergens, antrorsum tendens, et musculis quibusdam linguae et pharyngis insertionem praebens. Ex *γραφὶς*, gen. *γραφίδος*, *stylus*, et *εἶδος*, *forma.* *Graphoides* etiam vocatur musculus *digastricus* dictus. Vide suo loco. Ge. *Der griffelförmige Fortsatz.* Ga. *L'apophyse stiloide.*

GRATIA DEI emplastri quaedam species est ex cera, resina, sevo, terebinthina, mastiche, olibano, et aliquando aerugine. Sic forte nominatur ob praestantissimas *vires.* Ge. *Grünwachs.* Ga. *Le beaume verd.* A. *Green wax.* B. *Gods gunst, groenwasch.*

GRATIOLA, et **GRATIA DEI** est plantae genus, (Diandr. Monogyn.) tribus staminibus sterilibus, quod habet plures caules unum circiter pedem altos. Folia sunt oblonga, angusta, instar fere Hyssopi, in margine striata, sibi invicem opposita iuxta caulium longitudinem. Calyx est quinquepartitus. Flos est monopetalus, ringens, anomalus, tubulatus, utrinque patens, et quasi bilabiatus, ex cuius calyce surgit pistillum, posticae floris parti ad instar clavi infixum, quod deinde abit in fructum, seu testam e rotundo acuminatam, bivalvem, bifariam dehiscentem, in duo loculamenta divisam, et seminibus foetam ut plurimum exiguis. Species officinalis est Gratiola centauroides *Bauh.* *Gratiola officinalis* floribus pedunculatis, foliis lanceolatis serratis *Linn.* Crescit in Europa australiori. Qualitatis est nauseosae, amarae, vique drastica purgante, vomitoria, emmenagoga et anthelminthica pollet. Infusum foliorum in hydrope a quibusdam adhibetur. Sunt, qui radicem in dysenteria loco Ipecacuanhae adhibendam suadeant. Forte sic vocatur, quod, qui eius plantae succum sumunt, (vomitum enim con-

citat) sese quasi morti exponant. [Vauquelinus, qui succum Gratiolae expressum chemicae disquisitioni subiecit, in illo resinam acrem, gummi fuscum cum aliqua materiae animalis parte, parum albuminis, malicum kali, calcariam acido malico, phosphorico et oxalico nuptam, natrum muriaticum, denique silicium et ferrum oxydatum reperit. Vid. de haec planta Erhardi *diss. de Gratiola.* Lips. 1818. 4.] Ge. *Wilder Aurin, Erdgalle, Gottesgnade, Gnadenkraut,* et alia plura. Ga. *Gratiole, herbe à pauvre homme, la petite digitale.* A. *Hedge hyssop.* B. *Gods-genade, genadekruit, galkruid.*

GRAVATIVUS DOLOR est, qui oritur a causa, pondere, vel mole molesta, qualis ab ingentibus tumoribus, aut viscerum infarctu, sentiri solet, ubi plurium partium vicinarum cohaesio ad primum tantum minoris cohaesionis gradum imminuitur.

GRAVEDO, i. q. *coryza.*

GRAVIDITAS est is status animalium foemellarum, in quo, conceptione facta, foetum in utero alendum et ulterius evolvendum continent. Terminus graviditatis in variis animalibus varius est, nec exacte hucusque, qua ratione se ad incrementum et longaevitatem animalis habeat, determinare licuit. Ge. *Schwangerschaft, Tracht.* Ga. *Grossesse.*

GROSSI appellantur *ficus,* quae non maturescunt; privatim tamen in bifera fico eas intelligunt, quae per messes maturantur. Hos grossulos Graeci vocant ὀλύνθους. [Diosc. I. c. 185.] Vide *Ficus.*

GROSSULARIA, *Ribes grossularia* ramis aculeatis, petiolorum ciliis pilosis, baccis hirsutis *Linn.* (Pentandr. Monogyn.) est frutex, quinque, vel sex pedes altus, valde ramosus, undique spinas fortes et acutas habens. Cortex est purpureus. Lignum est pallidum. Folia parva, obrotunda, aliquantum incisa, viridia, villosa, saporis acidiusculi. Flores rosacei, pulchri, parvi, quinque petalis in orbem positis constantes, in incisuris calycis monophylli et pelviformis nascentibus. Huius posterior pars abit deinde in baccam, vel fructum rotundum, carnosum, unilocularem, hirsutum, striatum, ante maturitatem viridem, succum acidum et austerum continentem, post maturitatem subflavum, vel rubicundum, saporis dulcis et vinosi, seminibus foetum exiguis. Fructus qualitate grata, analeptica et refrigerante gaudet, et praecipue a febricitantibus et a puellis pica laborantibus expetitur. Dicitur et *uva crispa, uva spina;* nomen hoc habet ab intortis et veluti crispis foliis, et acinis, sive baccis, quas producit, et videtur diminutivum a Grossus, ficus immatura, quia inter sese similitudinem quandam habent. Ge. *Stachelbeeren.* Ga. *Groselier, groseilles.* A. *Goos berries.* B. *Steekelbezien, kruis-doorns, kruisbezien.*

GROSSULARIA RUBRA *non spinosa*, vide *Ribes.*

GRUMUS est rei liquidae in unam massam concretae, et coagulatae frustum. Vulgo dicitur de sanguine, in quadam cavitate, vel vase concreto, ut praebeat molem mollem, tenacem, vi vitae non separabilem, et tunc *thrombus* quoque vocatur. — *Grumosa* dicitur *radix*, quae multis constat tuberculis, vel nodis, sibi invicem adhaerescentibus, quae varias sortiuntur formas et magnitudines, ut in Chelidonio minori, Ranunculo hortensi, aliisque plantis observatur.

GRUS instrumentum chirurgicum est, sive forceps, a figura nostri gruis sic dicta. Ge. *Ein Kranichschnabel.* Ga. *Bec de grue.* A. *A cranes bill.* B. *Een kraane bek.*

GRYPHUS species est forcipis apud chirurgos. Ge. *Ein Greifschnabel.* Ga. *Bec de griffon.* A. *A griffinbill.* B. *Een gierenbek.*

GUAIACUM, sive *lignum sanctum*, arbor est exotica, in America crescens, procera fere instar iuglandis, et satis ramosa, quae ex Hispaniola et Iamaica ad nos transportatur. Haec arbor est Pruno, vel Evonymo, affinis arbor *Sloan. Guaiacum* foliolis biiugis obtusis *Linn.* (Decandr. Monog.) Guaiacum Americanum primum, fructu aceris, sive legitimum. Folia habet subrotunda, pinnata, pari numero, sicut Lentiscus, laete virentia. Flos est rosaceus, pentapetalus, colore albus; pistillum stiliforme, rectum, longum. Drupa, seu fructus parum compressus, cordiformis, bilocularis, loculo uno plerumque vacuo, in altero continet semen, quod est nux ovata, durissima. Lignum et cortex nec non gummi in officinis prostant. Lignum est ponderosum, in aqua subsidens, solidum, admodum resinosum, nigricans, variegatum venulis; acris saporis. Cortex est extus cinereus, intus pallidus, subrubescens, quasi lamellosus, non admodum densus, sed satis ponderosus. Lignum, cortex, resina et gummi in usu sunt, qualitatis calidae et siccae, et vario modo praeparata laudantur ad iuvandam arthritidem, et in ulceribus mali moris, sed praesertim in lue venerea: sudorem enim prolicit. [Lignum, cortice subcano obtectum, in cuius diu servati superficie inferiore crystalli efflorescunt, quae acido benzoico constare videntur, sub rasurae forma ad decocta inde paranda adhibetur. — Resina guaiaci nativa profluit ex inciso cortice, quae cum in aqua fere non, in alcohole et aethere autem penitus solvatur, et luci aërique exposita vivide viridescat, Brandeus peculiare nomen ipsi imposuit *extractoresinae*, quod alii in *guaiacinen* mutaverunt.] *Guaiaci sancti Linn.* lignum magis album est. Ge. *Franzosenholz, Heiligholz, Pockenholz.* Ga. *Guajac, bois saint.* A. *Holly wood, pock-wood, guaiacum.* B. *Bokhout.*

GULA, i. q. *pharynx.*

GUMMA GALLICUM, GUMMI, GUMMOSITAS est

tumor durus plerumque indolens in variis partibus corporis, praecipue in cranio natus, sub quo latet ossis quaedam excsio, seu erosio, gummi consistentiam habens, in lue venerea aliisque morbis.

GUMMI liquor est concretus, ex arboribus aut herbis destillans, in aqua solubilis, non inflammabilis, in quo differt a *resina.* Ge. *Gummi.* Ga. *Gomme.* A. *Gum.* B. *Gom.*

GUMMI, *Ammoniacum, Anime, Arabicum, Bdellium,* etc. quae in officinis prostant, vide sub nominibus suis.

[**GUMMI ORENBURGENSE.** Vide *Larix.*]

GUMMI RESINA est resina, quae plures etiam gummosas partes continet, et hinc vel tota, vel ex maxima parte, in aqua et spiritu vini solubilis est. Ge. *Gummiharz.* Ga. *Gummi-resine.*

GURGULIO, i. q. *cion,* s. *uvula.* [Falso! Nam denotat canalem, per quem ad pulmones ducitur aër atmosphaericus. Vide Gesn. *thes. erud.*]

GUSTUS est sensus, quo ex actione nervi gustatorii, utrinque linguae et palato inserti, anima sapores percipit et distinguit non tantum sapidum ab insipido, sed etiam varias saporis ideas in nobis excitat, quae diversis nominibus a nobis significantur. Ge. *Der Geschmack.* Ga. *Le gout.* A. *The sense of tasting.* B. *De smaak.*

GUTTA GAMBA gummi est, quod ex China, Siamo, Malabaria et Zeylona venit. Est succus concretus, sive gummi arboris excelsae, quae dicitur Coddam-pulli *Rheed. Cambogia Gutta Linn.* (Polyandr. Monogyn.) et fert in calyce tetraphyllo florem tetrapetalum, tandemque pomum subrotundum, octangulare, recondens semina solitaria, reniformia, oblonga, compressiuscula. Id gummi Graecis et Arabibus incognitum fuit. Color est instar mali fere auriaci, ex rubro flavescens, sed si lingua madida contrectetur, flavescit. Saepe in cannis ad nos vehitur. Sapor fere insipidus, qui postea acrimoniam relinquit. Viribus gaudet admodum drasticis et hydragogis; hinc interdum in cachexia, hydrope et ictero ad pauca grana adhibetur. Mercurio dulci iunctum efficacissimum fit quibusdam in morbis remedium, commendatur etiam contra taeniam. Vocatur et *Gambogia, Cambogia, Gutta Gamandra, Gummi Gotta, Gotta Gemau, Gutta gauma,* vel *Gemu, Gummi Peruvianum,* sive *de Peru, de Iemu, de Gamandra;* aliis *Succus Cambici,* vel *Cambrici.* Ge. *Gummi Guttä.* Ga. *Gomme gutte, gutte gomme.* A. *Gamboge.* B. *Gitte-gom.*

GUTTALIS CARTILAGO, i. q. *arytaenoides.*

GUTTA OPACA, vide *Cataracta.*

GUTTA ROSACEA est rubedo maculosa, seu potius rubor cum tuberculis, quibus malae, nasus et facies defoe-

dantur, ac si guttis roseis conspersa essent. Sumunt ista tubercula interdum incrementum, unde facies inaequalis et horrida evadit, et nasus valde augetur. Malum contumacissimum est, vixque si inveteratum sit, remediis cedens. Ge. *Kupfer im Gesicht.* Ga. *Couperose, rougeurs.* A. *A redness of the face with pimples.* B. *Rooze-drup; wynpuisten.*

GUTTA SERENA, i. q. *amaurosis.* [A scriptoribus medii aevi orta *guttae serenae* denominatio propterea, quoniam opinabantur, materiae catarrhalis guttam, ante foramen opticum in nervum opticum illapsam, spirituum in eundem nervum ingressum impedire: *serenam* autem propterea vocabant, quod oculum haud redderet opacum. Trnka de Krzowitz *de amaurosi* p. 9.]

GUTTUR, i. q. *larynx.*

GUTTURALIS HERNIA, i. q. *Bronchocele.*

GUTTURIS OS, i. q. *hyoides os.*

GUTTURNIFORMIS CARTILAGO, idem quod *arytaenoides.*

GYMNASTICA, seu **EVECTICA MEDICINA** est pars medicinae, quae agit de conservanda sanitate, sive ὑγιεινῆς, ubi agitur de exercitiis modicis, eorumque instituendorum modo. A *γυμνάζω, exerceo.*

GYMNOSPERMAE dicuntur plantae, quae semen nudum, scilicet praeter proprium corticem, nulla alia capsula, vel fructu inclusa ferunt, et pro seminum numero *gymnomonospermae, gymnodi-tri-tetraspermae* vocantur.

[**GYNAECATOPTRON**, a graec. *γυνὴ, femina,* et *κάτοπτρον, speculum,* ad similitudinem *γυναιμανῆς* composita vox titulum libri de vestitu muliebri ratione sanitatis habita format: *Gynaecatoptron od. Blicke in die weibl. Garderobe, in Bezug auf körperl. Wohlseyn.* Frankf. a. M. 1805.]

GYNAECIA, Gr. *Γυναικεῖα,* in genere affectus mulierum denotat. Sed strictius apud *Hippocratem* sumitur pro mulierum menstruis. Item pro lochiis habentur puerperii tempore. Dicuntur et *ἐμμήνια* et *καταμήνια,* sive *menstrua.* A *γυνὴ, foemina.* Vide *Menstrua.*

GYNAECOMASTHUM, [ita enim scribendum, sec. Galen. *def. med.* to. XIX. p. 444. compositum e *γυνὴ,* gen. *γυναικὸς, mulier,* et *μασθὸς,* Dor. pro *μαστὸς, mamma.*] est mammarum, seu ut accuratius dicatur, pinguedinis, quae iis subiicitur, nimium incrementum, in utroque sexu obvium. [Eiusmodi exemplum nuper descripsit C. Koberus in diss. inaug. quae *observationem incrementi mammarum morbosi rariorem* sistit. Lips. 1829. 4. c. tab. aen. et in compendium missam hanc disputationem publicavit Exp. L. Cerutti in Meckelii *Arch. f. Anat. u. Phys.* 1830. p. 281—310. Krausius, cum vocem graecam apud Galenum significare virum

contendit, mammis tumentibus, quales feminarum sunt, praeditum, Galeni l. l. non inspexit, quamquam non negaverim, vocem *γυναικομαστὸν* illo sensu adhiberi posse.]

GYNAECOMYSTAX est barbula pilosa in superiore pudendi muliebris parte. [Rolfink. *de part. gen.* II. c. 34. quem Castelli vocis auctorem appellat, aliam voci tribuit vim: nam sic vocat pubem supra pudenda muliebria, quando pubescunt, erumpentem.] Ex *γυνὴ*, *foemina*, et *μύσταξ*, *barba*. Ge. *Haare an der weiblichen Schaam.*

GYNANDRIA denotat classem plantarum eas comprehendentem, quae a reliquis dignoscuntur situ staminum in ipso stylo, vel receptaculo elongato in formam styli, pistillum cum staminibus ferente. Ordines huius classis pro diverso staminum numero subdividuntur.

GYPSUM est lapis albi coloris, qui tritus et ustus, cum aqua mistus statim concrescit in albam lapideam substantiam. Est marmor fixum, vel *Gypsum usuale* particulis arenaceis micantibus *Linn.* Gypsum particulis parallelepipedis et globosis concretum *Wall.* vel *Gypsum alabastrum*, particulis impalpabilibus, diaphanum *Linn.* vel Gypsum particulis minimis punctis nitens, polituram admittens *Wall.* Lapis est calcarius, acido vitriolico saturatus, parum densus, cum acidis vix effervescens, parumque odoris urinosi sub calcinatione spargens. Usus maxime operarius est. Prostat in officinis *unguentum alabastrinum.* Ob vim absorbentem in haemorrhagiis, sudoribus et diarrhoea prodesse posse nonnullis visum est, sed ob vim stypticam suspectus et fere venenatus eius internus usus videtur. Maximam exercitus partem, admixto fraudulenter gypso farinae, e qua panis coctus est, misere interiisse, proditum est. Effoditur in magna copia in Gallia, Polonia et Livonia. Paratur tamen etiam gypsum ex aliis lapidibus gypseis, uti et *Alabastro, Glacie mariae*, etc. [Arte paratur gypsum terra calcarea cum acido sulphurico ad saturationem usque commixta. Berzelio teste constant centum gypsi partes e terrae calcareae 42, et acidi sulphurici 58. Synonyma *Selenites, Sulphas calcis.*] Ge. *Gyps.* Ga. *Gypse, plâtre.* A. *Plaister of Paris.* B. *Pleister, gyps.*

GYRATIO est species, vel symptoma vertiginis, dum aegris omnia obiecta externa rapide in circulum moveri videntur.

H.

HABENA, Gr. *Τελαμὼν*, est vinculi chirurgici species, quo vulnerum labia contrahuntur, vel partes prolapsae retinentur, et suturae vices sustinet. Ge. *Zaumbinde.* Ga. *Bride.* A. *A bridle.* B. *Een bind tuig, teugel-tuig.*

HABITUS, i. q. *hexis*. Gr. ἕξις.

HAEMALOPS est ecchymoma palpebrarum, vel bulbi oculi, seu oculus cruentus, ex casu aut alia causa externa excitatus. Ex αἷμα, *sanguis*, et ὤψ, *oculus*. [Vide *Opusc.* mea *acad.* Vol II. p. 338. ubi aliam ex αἱμάλαιος, *sanguinolentus*, et ὤψ, derivationem proposui.] Ge. *Ein blutig Auge.* Ga. *L'oeil sanguinolent*, [*epanchement de sang dans le globe de l'oeil.*] A. *Bloody eye.* B. *Een bloedig oog.*

HAEMASTATICA est scientia legum, iuxta quas sanguis in vasis animalis vivi movetur. [Sub hoc titulo scripsit Steph. Hales librum: *Haemastaticks, or the staticks of the beasts.* Lond. 1733. 8. qui praeter francogallicam et italicam linguam in vernaculam quoque translatus est Hal. 1748. 4. Ab αἷμα, *sanguis*, et στατικὸς, *statices scientiae peritus.*]

[**HAEMATAPORIA**, i. q. *oligaemia*, s. *anaemia*, i. e. sanguinis minor quantitas, quam in statu sanitatis esse debet. Kraus. vocem male formatam esse contendit ex αἷμα et ἀπορία, *indigentia, paupertas.*]

HAEMATEMESIS, *vomitus cruentus*, est materiae cruentae, vel sanguinis plerumque grumosi, per vomitum eiectio, oriens a sanguinis per varias causas in ventriculum effusione et collectione. [Ab αἷμα et ἐμέω, *vomo.*] Ge. *Blutbrechen.* Ga. *Vomissement de sang.* A. *Vomiting of blood.*

[**HAEMATINE** est a Chevreulio in Haematoxylo campechiano detecta materies squamosa, splendens, coloris ex albo rosei, quem acida in flavum et rubrum, alcalia in coeruleum mutant, saporisque amari et acris. Vide *Haematoxyline.*]

HAEMATITES est lapidis quaedam species, vel minera ferri radiata, vel crystallina obscure rubescens, scilicet ferrum mineralisatum, minera figurata rubra, seu tritura rubente *Wall. Ferrum haematites* intractabile, rubricans, glandulosum, fragmentis concentratis *Linn.* (Miner. Metall.) Magneti resistit, nisi antea igni expositus fuerit. Fractus instar ligni petrefacti fibras oblongas habet, et in modum acuum acutas. Reperitur inter ferri fodinas, rubricamque aemulatur. Effoditur in Anglia et Germania. Durus est et aequalis, absque sordibus aut venis intermediis, habetque cinnabari similem colorem, sed saturatiorem, si optimus fuerit. Pro sanguine sistendo intus assumtus, nec non in emplastris in usu medicis est. Cum tamen unice a ferro, quod continet, vires dependeant, ob incerta admixta heterogenea, minus tutus, quam solius ferri, usus eius videtur. Cum sale ammoniaco sublimatus *Aroph Paracelsi*, vel *aroma philosophorum*, constituit. Ge. *Der Blutstein, rother Glaskopf.* Ga. *Pierre sanguine, pierre hématite, feret d'Espagne.* A. *Blood stone.* B. *Bloed steen.* Arab. *Scedenigi.*

HAEMATOCELE, *Oscheocele cruenta, hernia sanguinea,*

est collectio sanguinis extravasati in scroto circa testiculos, a contusis et dilaceratis, plerumque a causa externa violenta, vasis oriens. [Ab αἷμα et κήλη, *hernia.*] Ge. *Ein Blutbruch.* Ga. *Hématocéle.*

[HAEMATOCELE ARTERIOSA idem, quod vulgo aneurysma vocari solet. Ge. *Schlagadergeschwulst.*]

HAEMATODES est *Geranii* species, cuius radices rubicundi sunt coloris, scilicet Geranium VII. haematodes *Clus.* Geranium sanguineum flore maximo *B. Geranium haematodes* pedunculis unifloris, foliis quinquepartitis trifidis, orbiculatis *Linn.* Ex αἷμα, *sanguis,* et εἶδος, *forma.* Ge. *Blutwurz, blutiger Storchschnabel.* B. *Bloed-wortel, berg-oyevaar, bloed-kruid.* [Est etiam epitheton fungi, de qua morbi forma supra sub *Fungus* actum est.]

HAEMATOLOGIA est doctrina de sanguine. [Ab αἷμα et λόγος, *doctrina, sermo.*]

[HAEMATOMA, ab αἱματόω, *sanguinolentum reddo,* a Krausio explicatur per tumorem sanguinosum, qualis inprimis in capitibus infantum recens natorum interdum occurrere solet. Scriptoris auctoritatem, qua haec vox muniri possit, non invenio.]

HAEMATOMPHALUS, EXOMPHALUS CRUENTUS est tumor umbilici, in neonatis interdum oriens a sanguine collecto ex vasis umbilicalibus nondum prorsus consolidatis, funiculo iusto citius avulso. [Ab αἷμα et ὄμφαλος, *umbilicus.*] Ge. *Blutnabelbruch.* Ga. *Hematomphale.*

HAEMATOSIS, sive SANGUIFICATIO est assumtorum, masticatorum, in ventriculo digestorum, et in intestinis concoctorum, per lactea vasa et ductum thoracicum vasis sanguineis infusorum, in colorem rubrum sanguineamque naturam mutatio: quae fit motu sanguinis circulantis, et contractione ac compressione vasorum, quae maxima in corde et pulmone, unde chyli partes in se invicem compressae, condensatae et reliquo sanguini admixtae, colorem rubrum induunt. Ab αἱματόω, *sanguifico,* [cuius quidem significationis quamquam mihi nullum exemplum notum est, tamen αἱματώσεως vocabulum a Galeno pro *sanguificatione* adhiberi certum est.] Ge. *Erzeugung des Blutes.* Ga. *Sanguification.* A. *Bloodmaking, sanguification.* B. *Bloedmaaking.*

[HAEMATOSPILIA ab Aliberto duodecimum genus Angiosium, quod se maculis rubris aut purpuraceis, nigris aut coeruleis, lividis aut violaceis, quae simul cum fluxu sanguineo fere continuo e membranarum mucosarum vasis coniunctae sunt, prodit. Ab αἷμα et σπῖλος, *macula.*]

[HAEMATOXYLINE. Ab αἷμα et ξύλον, *lignum.* Vid. supra *Haematine.* Priorem denominationem alteri recte praefert Cl. Kuntze ad Richard. *med. Bot. II. p.* 940.]

HAEMATURIA, *mictus sanguineus,* vel *cruentus,* est

excretio sanguinis sinceri, vel urinae sanguinolentae, per mictionem, cuius causa vel in vesica, vel in renibus esse potest, effuso scilicet praeternaturaliter sanguine in partes. [Ab *αἷμα* et *οὖρον*, *urina*. Solet hic morbus quoque vaccis ob esum plantarum acrium saepe molestus esse. Swediauerus l. c. *to. I. p.* 205. hanc viarum urinariarum haemorrhagiam opio et sulphate ferri curari auctor est.] Ge. *Blutharnen*. Ga. *Pissement de sang*. A. *Pissing of blood*.

HAEMODERUM est *Genista tinctoria*, a cute nempe tanquam cruore infecta. Ex *αἷμα*, *sanguis*, et *δέρας*, *pellis*.

HAEMODIA vulgo *dentium* dolorificus *torpor*, seu *stupor*. Ea est in dentibus, aut potius membranis, dentes investientibus, imo multis modis in cavernulis dentium interius inter se implexis, seu nervorum per substantiam dentium dispersorum ramulis, qui vellicantur, corrugantur et dolore afficiuntur. Stupor iste saepe evenit post dulcia, vel acida ingesta, aut vomitu eiecta. Ab *αἱμωδιάω*, *obstupesco*. Ex *αἷμα*, *sanguis*, et *ὀδοὺς*, *dens*. Antiqui forte sanguinem esse in causa affirmarunt. Quidam per *haemodiam* omnem dentium dolorem intelligunt. [Etym. M. p. 35, 11. *αἱμωδιᾷν*, *τὸ τοὺς ὀδόντας ὀδυνᾶσθαι μετὰ κνησμοῦ*. — *αἱμωδία γὰρ λέγεται ἡ τῶν ὀδόντων νάρκη*.] Ge. *Stumpfwerden der Zähne*. Ga. *Agacement de dents*. B. *Boomigheid*, *eggerigheid der tanden*.

HAEMOPHOBUS est aeger, qui sanguinis missionem timet, vel medicus, qui eam vix praescribere audet, vel etiam is, qui ex sensibilitate connata sanguinem effluentem videre non potest, quin lipothymia corripiatur. Ex *αἷμα* et *φόβος*, *timor*. Ge. *Blutscheu*. Ga. *Hémophobe*.

[**HAEMOPLANIA** est Swediauero (*Syst. nos. meth. I. p.* 270.) Class. II. Ord. 3. gen. 1. denominatum, et definitum per excretionem sanguinis ex locis consuetis suppresam, per loca aliena aberrantem. Ab *αἷμα* et *πλάνη*, *error*.]

[**HAEMOPTOË** idem, quod *Haemoptysis*. Krausius, *αἱμοπτυὴ* pro *αἱμοπτοὴ* scribendum esse censens, nullum huius vocis exemplum afferre poterit. *Αἱμόπτυσις* occurrit ap. Galen. *de comp. med. simpl.* VII. 4. Praeferri autem haec denominatio alteri, a Ios. Frankio propositae, *pneumonorrhagiae*, meretur quod vide.]

HAEMOPTOICA sunt, quae sanguinis spuitioni medentur. [Quamquam memini, me saepius apud Galen. et Diosc. Alex. Trall. V. c. 4. p. 248. Aët. Amid. tetrab. I. serm. 1. p. 10. b. Serm. 2. c. 30. p. 29. *αἱμοπτοϊκὸς* et *αἱμοπτοὴ* legere, tamen, cum graeca lingua nullum verbum *πτόω* agnoscat, unde *πτοὴ* et *πτοϊκὸς* derivari possit, subscribo sententiae et H. Stephani et Celebr. Struvii Regiomontani,

ubique αἱμοπτυϊκὸς scribendum.] Ab αἷμα, *sanguis*, et πτύω, *spuo*.

HAEMOPTOICUS vero est, qui haemoptysi laborat.

HAEMOPTYSIS in genere quidem est sanguinis per os, proprie tamen spumosi et floridi per sputa e pulmonibus reiectio, sine febre inflammatoria, (si eam exceperis, quae ob pulmonis laesionem oriri potest) cum tussi frequenti, dolore pectoris ut plurimum gravativo, et respiratione difficili. Fit haec ruptura, erosione vel anastomosi vasorum sanguineorum pulmonalium, vel bronchialis arteriae, vel quod glandulae tracheae per dilatata emissaria loco liquidi tenuioris sanguinem transmittant. Ex αἷμα, *sanguis*, et πτύω, *spuo*. Ge. *Das Blutspeien.* Ga. *Crachement de sang.* A. *Spitting of blood.* B. *Bloed-spuwen.*

HAEMORRHAGIA in genere significat omnem sanguinis effluxum, sive extra corpus, sive in quandam eius cavitatem, uti ex pudendo muliebri, dentibus, vulneribus, oculis etc. et pro causa agnoscit praeternaturalem vasorum sanguiferorum apertionem, erosionem, rupturam aut fissuram. Iuxta *Hippocratem* vero in specie de narium stillicidio sanguineo dicitur, quod iterum distinguitur in *spontaneum, symptomaticum, criticum* et *passivum*, scilicet a causa externa violenta excitatum, et vel guttis paucis, vel rivuli instar prodit. Ex αἷμα, *sanguis*, ῥήγνυμαι, *erumpo, cum vi quadam effluo.* Ge. *Das Bluten, Blutfluss, Blutsturz.* Ga. *Hemorrhagie, perte de sang, flux de sang.* A. *A flux of blood, flooding*, quod in specie de haemorrhagia uteri usurpatur. B. *Bloeding, neusbloeding.*

[**HAEMORRHOEA** ab haemorrhagia distinguitur ita, ut illa sit sanguinis fluxus immodicus, passivus, plerumque e vena, sine dolore aut phlogosi locali, et saepe cum pulsu normali, vel debili; haec autem sanguinis profluvium activum seu sanguis immodica quantitate confertim et cum impetu prodiens, potissimum ex arteria, vel etiam e vena maiore in quacunque corporis parte; frequenter cum pulsu accelerato, forti, quandoque etiam duro. Swediaur. *l. c. to. I. p.* 179. et 322. Ab αἷμα, *sanguis*, et ῥέω *fluo*.]

HAEMORRHOIDALIA VASA, vide *Haemorrhois*.

HAEMORRHOIS dicitur sanguinis profluvium, ante, vel post excretionem faecum ex venis, quae sunt in ano. Non raro tamen denotantur hoc vocabulo *haemorrhoides coecae*, sive tumores, aut varices in ano absque sanguinis effluxu, quae quoniam prae tumore insigniter dolent, *furentes* appellantur; nam si effundatur sanguis, *haemorrhoides apertae*, seu *fluentes* dicuntur. *Internae*, si in ano lateant, appellantur et *externae*, si exterius conspiciantur. Saepe non sanguinem, sed et pus effundunt; interdum, non sine dolore, aut molestia, materia tantum mucosa excernitur, et tunc,

licet incongrue, dicuntur *haemorrhoides albae* vel *mucosae.* Nonnunquam sunt *periodicae,* eandemque rationem habent, quam menses; vel morbis inflammatoriis superveniunt, eosque iudicant, et tunc vocantur *criticae.* Ex αἷμα et ῥέω, *fluo.* Illud malum Ge. vocatur *goldne Ader.* Ga. *Hémorrhoides.* A. *Bleeding piles, hemorrhoides in the fundament.* B. *Speenen, ambeyen, daamen.* — — *Haemorrhoidalia vasa* sunt vel *interna,* vel *externa.* Arteria haemorrhoidalis *interna* est ramus arteriae mesentericae inferioris, *externae* sunt ramuli arteriae pudendae ex hypogastrica oriundae. Vena haemorrhoidalis *interna* est ramus venae splenicae, sanguinem in venam portae et hepar vehentis; *externa* oritur ex vena hypogastrica, vel iliaca interna.

HAEMORRHOIDES ORIS dicuntur excretio sanguinis sinceri e venis turgidis veli palatini, uvulae et faucium, interdum in viris contingens, quibus fluxus haemorrhoidum, antea solemnis, nunc suppressus est.

HAEMORRHOIDES VESICAE dicuntur stillicidium sanguinis, dysuria, vel molestiae variae in excernenda urina, ortae ab apertione aut infarctu vasorum sanguiferorum collum vesicae cingentium, et cum vasis intestini recti, vel haemorrhoidalibus communicantium.

HAEMORRHOIDES UTERI vocantur tubercula varicosa, saepe cruenta et dolentia, in et circa partes genitales muliebres nata.

HAEMORRHOSCOPIA est inspectio et diiudicatio sanguinis emissi. [Vox haec nunquam hunc, quem Blancardus ipsi tribuit, sensum habere potest. Rectius Krausius *haemoscopiae* vocem praefert.]

HAEMORRHOUS est venenatissimus Africae serpens, pedem circiter longus, et valde gracilis, post cuius morsum animal omnem sanguinem e corpore toto exudat et effundit. [Multa de hoc serpente Plin. *h. n.* XX. 20. etc. habet. Diosc. *de anim. venen. eiacul.* c. 12. ad q. l. Sprengelius observavit, Colubrum Cerasten hoc haemorrhoi s. haemorrhoidis nomine significari. De hoc serpente vide Brucei *Reis. nach d. Nilquellen.*]

HAEMOSTATICUM est illud, quod sanguinem sistit. Ex αἷμα et ἵστημι, *sisto.* Ge. *Blutstillende Arznei.* Ga. *Remède qui étanche le sang.* A. *A bloodstopping remedy.* B. *Bloedstelpen.*

HAGIOSPERMUM dicitur semen *Santonici,* idque ob vires eximias. Ex ἅγιον, *sanctum,* et σπέρμα, *semen.*

HALATION veteribus erat remedium purgans plurimum salis continens. [Ab ἅλς, *sal.* Paul. Aeg. VII. c. 5. p. 262.]

HALEC veteres sedimentum gari, seu muriae vocabant. — [Videtur bene distinguendum inter *Alex* sive *Allex*

et *Halec.* Prius est gari, quod liquaminis genus apud vett. erat, vitium, a Plin. *h. n.* 31. *c.* 8. indicatum: posterius nomen piscis, Clupeae Harengi.] Nobis Halec piscis est *Clupea Harengus Linn.* qui maxima in copia in oceano septentrionali et mari Germanico capitur, et sale conditus frequenter in cibum adhibetur. Ge. *Hering.* Ga. *Haring.* A. *Herring.* B. *Haring.*

HALELAEON est mixtura salis cum oleo, quae a veteribus inprimis ad articulos roborandos adhibebatur.

HALICA, i. q. *alica.*

HALICACABUM sunt fructus *Alkekengi.* [Physalis Alkekengi L.] Gr. ἁλικάκαβον, quia vesica, quae nucleum amplectitur, ollam aliquatenus repraesentat.

HALIMUS, i. q. *Halymus.*

[**HALLUCINATIO** est morbosa sensus unius aut plurium affectio, qua qui laborant, res percipere sibi videntur, quae aut plane non adsunt, aut in sensus organum non agunt.]

[**HALLUS** pollex pedis est proximo digito impositus, unde in hunc quasi insiluisse videtur, a graeco ἅλλεσθαι.]

HALMYCIS est *Brassicae marinae sylvestris* species. Sic a salso sapore vocatur. Derivatur ab ἅλς, *sal*, *mare*, unde ἁλμυρὸς, *salsus.*

HALO, s. **HALOS** est area rubra utrique papillae in mammis circumfusa. Gr. Ἅλων. Ge. *Der Ring um die Brustwarze.* Ga. *L'areole.* B. *Kring om den tepel.*

HALONITRUM, i. q. *natrum.* [Falso scribunt auctt. *Dict. des term. de méd.* etc. Halinitrum. Olim hoc nomine miscela subcarbonatis sodae et subcarbonatis ammoniacae insigniebatur, quae in habitationum humidarum muris efflorescere solet. Ab ἅλς et νίτρον.]

HALOTECHNIA est chemiae pars, quae de salium, inprimis de salis culinaris praeparatione agit. [Ab ἅλς, *sal*, et τέχνη, *ars.*]

HALTERES, s. *libramenta*, sunt in insectis dipteris tenues bacilli, utrinque pone singulam alam sub squamula propria latentes, quarum extremitate pro voluntate animalculi turgente, corpus sub volatu in aequilibrio servatur, et allisu ad squamulam susurrus excitatur. [Ge. *Waagstangen, Balanzierstangen, Schwingkölbchen.* Ga. *Baguettes, les balanciers.* A. *The halteres* seu *poisers.* B. *Onrusten, hamertjes.*]

[**HALUX**, quae vox in novissima adhuc editione compendii anatomici, a Rosenmüllero conscripti, occurrit, corrupta ex *Hallus*, est e terminologia anatomica proscribenda.]

HALYMUS, potius scribendum *Halimus*, [(sic enim Diosc. I. c. 120.)] est *Portulaca marina*, sic dicta, quod in aestuariis iuxta maritima loca crescat; ideoque etiam salsi est saporis, et nomen sortitur. Ab ἅλς, *sal.* Est et alia eiusdem nominis planta sitim et famem extinguens, et tunc derivatur ab α

priv. et λιμὸς, *fames.* Hodie plerumque tres diversae plantarum species sub nomine *Halimi* denotantur, scilicet: *Halimus latifolius* fruticosus *Bauh.* qui est *Atriplex Halimus* caule fruticoso, foliis deltoidibus integris *Linn.* (Polygam. Monoec.) Ge. *Meerportulack.* A. *Sea purslane.* — *Halimus minimus,* foliis oblongis succulentis, tumentibus, *Brown.* qui est *Portulaca halimoides* foliis oblongis carnosis, caule corymboso, floribus sessilibus *Linn.* (Dodecandr. Monogyn.) et *Halimus Indicus Rumph.* qui est *Sesuvium portulacastrum Linn.* (Icosandr. Trigyn.)

HALYPHLAEOS est arbor glandifera, sic ob corticem crassum vocatur. Ex ἅλης, vel ἁλὴς, *crassus, densus,* et φλοιὸς, *cortex.* Alii arborem illam quasi salsicorticem vocarunt, sumendo pro ἁλὴς illud ἅλς, *mare, sal,* sed minus recte. [Cum graece ἁλίφλοιος scribatur, patet, non Haliphlaeos scribendum esse. Theophr. *de hist. plant.* III. 8. 2. Conf. Sprengel. in vernacula huius libri versione Th. II. p. 100. sq.]

HAMA, cum medicamenti dosis unica vice propinatur.

HAMMA, i. q. *Amma.*

HAMUS et **HAMULUS**, Gr. ἄγκιστρον, est instrumentum chirurgicum, pro foetu demortuo, aut mola extrahenda accommodatum. Aut etiam instrumentum tenue uncinatum, in laboribus anatomicis, praecipue nervorum evolutionibus, adhibendum. — Interdum et fasciae nomen est. — Nonnunquam etiam partium, quae similem figuram habent, ut in processu pterygoideo ossis sphenoidis. Ge. *Eine Angel, Haken.* Ga. *Crochet, hamesson, croc.* A. *An hook, a crook.* B. *Een haak.*

HAMUS, vide *cuspis.* Ge. *Angelband.* B. *Angel-band.*

HANDAL, **HANDEL**, vide *Alhandal* et *Colocynthis.*

[**HAPSICORIA** est ea hominis natura, qua cita cibi qualiscunque fastidio capitur. Ab ἅπτομαι, *tango,* et κορία, *fastidium.* Ἀψίκορος, qui fastidit rem, quam cupide paulo ante appetierat. Athen. *V.* c. 14. p. 322. ed. Lips.]

HARMALA, **PEGANUM** est planta, quae plures habet caules pedem altos, virides, nigricantes, ramosos, arbusculam referentes. Folia alterna, oblonga, incisa, crassa, carnosa, viridia, saporis viscosi et amari. Calyx est pentaphyllus. Flores in summitate ramorum crescentes, rosacei, pentapetali (Dodecandr. Monogyn.). Post florem sequitur fructus subrotundus, trivalvis, tricapsularis, semina inaequalia, angulosa, coloris obscuri. Radix longa, digiti minimi crassitie, coloris subflavi pallidi. Tota planta habet odorem penetrantem et ingratum. [Peganum Harmala L. semina habet, quae ingrato acrique sapore sunt, et a Mahommedanis ob vires laetificantes adamari dicuntur. Extus adhibita virtutem roborantem exserunt: quam ob rem contra pedum oede-

ma laudantur. Denique tosta et cum acido sulphurico incognita hucusque ratione tractata colorem rubrum turcicum praebent.] Nomen venit ab arabica voce *Harmel:* sed vulgo appellatur *Ruta sylvestris.* Ge. *Hermelraute, wilde Raute.* Ga. *Rue sauvage.* A. *Wild rue.* B. *Wilde wynruit.*

HARMONIA est in genere convenientia sive membrorum, sive qualitatum, sive alicuius medicaminis mixturae. Sed in specie ita vocatur ossium per simplicem lineam coniunctio, ut in ossibus nasi et palati conspicere licet, ubi exterius modo linea apparet, quamvis in ipsa coniunctione multae sint inaequalitates, vel in genere ea ossium coniunctio, qua eundem motum exerunt, ut tibia cum fibula. Ab ἄρω, *congruo, adapto.* Ge. *Uebereinstimmung, Harmonie.* Ga. *Harmonie.* A. *Harmony.* B. *Overeenkomst.*

HARUNDO, i. q. *arundo.*

HAUSTUS sive **POTIO** est liquida medicamenti interni forma, in unicam dosin, quae non debet maior esse quam duae, vel ad summum tres unciae, ex variis ingredientibus cum idoneo liquore, decoctione, infusione, aut dissolutione, ad purgandum, alterandum, vel sudandum, etc. composita. Ge. *Ein Trank, Tränkchen.* Ga. *Breuvage, potion.* A. *Potion.* B. *Een drankjen, dronk.*

HEBE, [Gr. ἥβη, *pubes, pubertas.*] denotat regionem pubis, aut primos pilos in pube apparentes, vel etiam aetatem, qua primi pili comparent.

HEBENUM, i. q. *ebenum.*

HEBISCUS, i. q. *Hibiscus.*

HECATONTAPHYLLUM vocatur *rosa* foliis plenissima, quasi diceres *centumfolia.* Ex ἑκατὸν, *centum,* et φύλλον, *folium.* Ge. *Centifolienrose.*

HECTICA est febris continua, chronica et lenta, ut vix observetur ab aegris, nisi quod calor paulo maior, sed mordax et siccus, adsit; quaeque singulis diebus parum admodum exacerbatur, sed non nisi aliquot a pastu horis, ciboque concocto, iterum remittere videtur, ex ipso corporis, ut dicitur, habitu orta, et longo tempore introducta, quae adeo radices egit, ut vel aegerrime expelli possit. Plerumque adest pulsus parvus, debilis et frequens, eamque sequitur corporis extenuatio. Ab ἕξις, *habitus,* quia in habitu corporis adeo fixa est, ut omnes partes tetententur et emacientur, vel quod quasi in habitum abiverit. Ge. *Ein schleichendes* oder *hektisches Fieber.* Ga. *Fièvre ethique.* A. *An hectic,* or *consumption.* B. *Uitteerende* sive *uitdroogende koorts.*

[**HECTICOPYRETOS**, idem quod febris hectica. Ab ἕξις, *habitus,* unde ἑκτικὸς, *qui tabe correptus,* aut *qui cum tabe coniunctus est.*]

HEDERA, Hedera arborea *Bauh.* *Hedera helix,* foliis ovatis lobatisque *Linn.* (Pentandr. Monogyn.) est arbuscu-

la, quae habet cirrhos parasiticos radicantes in quodcunque sustentaculum. Cortex eius est rugosus, cinereus. Lignum durum, album. Folia magna, ampla, angulosa, dura, rigida, polita, semper virentia, splendentia, saporis adstringentis et acris. Flos rosaceus, plerumque pentapetalus. Ovarium in fundo floris fit bacca globosa, unilocularis, foeta seminibus quinque ab una parte gibbis, ab altera planis. Foliis virtutes vulnerariae tribuuntur, praecipue in ulceribus inveteratis. Baccae ut remedium specificum in gonorrhoea inveterata laudantur. — Resina, quae sub nomine *gummi hederae* prostat, ex hac arbore exstillans, friabilis est, coloris obscuri, qualitatis fragrantis: adfertur ex India et Gallia australi: viribus eximiis balsamicis, vulnerariis et abstergentibus gaudet. Gr. *Κισσὸς* et *ἕλιξ*, sic dicta, quod vetustis parietibus adhaereat, vel potius, quia edita petat, et alte divagetur: vel quia id, cui adhaeserit, edat atque corrumpat. Athenienses Bacchum appellarunt *Citton*, quo nomine ringens hedera, quae sine adminiculo stat, sola omnium generum ob id vocata est *Cissos:* e diverso nunquam nisi repens humi *Chamaecissus.* Vocatur etiam *Dionysia,* hoc est, *Bacchica,* nominata a Baccho, qui primus ex Indis in Graeciam hederam asportavit: vel quod in tutela eius fuerit: nam ut ille iuvenis semper, ita haec viret. *Κισσὸς* forte a *κέω, scindo,* quia alias arbores *scindit* et perdit. Ge. *Epheu, gemeiner Eppich.* Ga. *Lierre.* A. *Ivy, common ivy.* B. *Klimop, veil, boomveil.*

HEDERA TERRESTRIS est species Calaminthae, et quidem Calamintha humilior, folio rotundiore, flore purpureo, *Tourn.* Hedera terrestris vulgaris *Bauh.* *Glecoma hederacea* foliis reniformibus crenatis *Linn.* (Didynam. Gymnosperm.) Habet caules parvos, semipedem circiter altos, humiles, repentes, tenues, quadratos, nodosos, interdum rubicundos. Folia sunt rotunda, dentata in margine, villosa, parum aspera, pedunculis longis adhaerentia, per intervalla sibi invicem opposita. Flores ex foliorum alis nascuntur, superius labiati, labio superiori bifido, inferiori tripartito, coloris caerulei. Iis succedunt quatuor semina oblonga sibi invicem coniuncta et in capsula, quae flori tanquam calyx inserviit, inclusa. Radix tenuis, alba. Tota planta habet odorem satis penetrantem, et saporem amarum. Crescit in locis umbrosis. Inter vulneraria primarium locum obtinet, et nonnullis *Panacea pectoris* audit. In officinis prostat herba, conserva, syrupus et aqua. Dicitur etiam *corona terrae,* Gr. *Chamaecissus* et *γῆς στέφανος,* sic dicta, quod nunquam non repat humi, foliis Hederae similibus. *Corona terrae,* quod ramulos suos per terram spargens, folioso veluti serto eandem coronare videatur. Ge. *Gundermann, Erdepheu, Erdenkränzchen, Gundelreben.* Ga. *Lierre ter-*

restre, lierre trainant. A. *Ground ivy.* B. *Onderhave, aard-veil, honds-draf.*

HEDERAE GUMMI, vide *Hedera.*

HEDRA, ab *ἕδρα, sedes,* vide *Eccope.*

HEDYCHROUM est medicamentum iucundi coloris. Ab *ἡδὺ, iucundum,* et *χρόα, color.* — Datur etiam hoc nomen trochiscis quibusdam, qui ex multis aromatis constant, quos *Andromachus* invenisse dicitur, et qui theriacam, eius nomine celebratam, ingrediuntur.

HEDYOSMOS, vide *Mentha.* Ex *ἡδύ, suave,* et *ὀσμὴ, odor.*

HEDYPNOIS est planta flore semiflosculoso, ab aliis ad Lapsanas, ab aliis ad Hieracia relata. Est Hyoseris caule folioso, scilicet *Hyoseris hedypnois* fructibus ovatis glabris, caule ramoso *Linn.* (Syngenes. Polygam. Aequal.) Fert fructum meloniformem, qui dissilit in duas seminum species, quae sibi invicem sunt coniunctae, semina exteriora plus sunt expansa quam interiora. Nomen habet, vel quod in cibo sumtum suaviorem et iucundiorem faciat animam, id est, suavem anhelitum praestet, vel, ut alii malunt, quod iucundum conciliet somnum. Ex *ἡδὺ, suavis,* et *πνέω, spiro,* unde *πνοὴ, spiritus.*

HEDYSARUM est plantae genus flore papilionaceo, (Diadelph. Decandr.) quod habet caules tres circiter pedes altos, satis crassos, repentes. Folia satis referunt Glycyrrhizae folia, sed breviora, magis ampla, sine lanugine, nisi in margine, coniugata, in extremum impar desinentia, terna, vel plura; calyx est monophyllus, semiquinquefidus. Flores in spicam, vel capitulum congesti, ex alis foliorum erumpentes, leguminosi, coloris rubicundi. Iis succedit siliqua aspera, undulata, composita ex multis quasi siliculis sibi mutuo ut plurimum adnatis, continens semina in singulis articulis, ut plurimum reniformia. Haec planta, cuius etiam variae species in hortis coluntur, crescit in montibus, habetque odorem satis gratum; ob suaveolentiam ita dicta: odorem enim emittit Foenugraeco, Lupino ac Meliloto non dissimilem. Ex *ἡδὺ, suave,* et *ἀρύω, haurio.* Sed alii ab *Aron* deducunt. Ge. *Beilkraut, Schildklee.* A. *Honey-suckles.* B. *Byltjeskruid.*

HEDYSMA in genere est condimentum quodcunque, sed strictiori significatione est illud, quod suavem gratumque medicamentis odorem conciliat. Ab *ἡδὺς, suavis, iucundus.* Ge. *Ein lieblicher Geruch.* Ga. *Odeur agreable.* A. *Pleasing scent.* B. *Een lieflyke reuk.*

HEGEMONICAE sunt actiones principales in corpore humano, ut sunt actiones animales et vitales. Ab *ἡγέομαι, imperium habeo.*

HELCOMA idem est quod *exulceratio.* Dicitur et *helcysma* et *helcosis.*

HELCOS, i. q. *ulcus.*

HELCOSIS, vide *Helcoma.*

HELCTICA eadem sunt, quam *epispastica.* Ab ἕλκω, *traho.* Vide *Attrahentia.*

HELCYDRIA sunt ulcuscula quaedam parva, densa et rubra, plerumque in capitis cute apparentia, papillis mamillarum similia, a quibus ichor defluit. Ab ἑλκόω, *ulcero.*

HELCYSMA, vide *Helcoma.*

HELCYSTER est uncus ferreus, qui inservit educendo foetui mortuo ex utero. [Mentionem huius instrumenti fecit Hipp. *de mul. morb.* I. p. 702. to. II. ed. Lips. ad q. l. respexit Galen. in *gloss. p.* 466. explicans vocem per ἐμβρυουλκὸν. A gr. ἕλκω, *traho.*]

HELEAGNUS est *Myrtus Brabantica, Gagel* dicta; arbor flores masculinos et foemininos separatos ferens (Monoec. Tetrandr.) Flos mas est amentaceus: foemininus abit in baccam unilocularem, monospermam. Rhus myrtifolia Belgica *Bauh.* Chamaeleagnus *Dod.* *Myrica Gale* foliis lanceolatis, subserratis, caule suffruticoso *Linn.* Crescit in locis uliginosis Europae et Americae septentrionalis. Viribus gaudet anthelminthicis. Ga. *Niederländischer Myrthenstrauch.* Ge. *Myrthe bâtard.* A. *Sweet-willow, sweet-gale.* Conf. *Eleagnus.*

HELENIUM, Helenium vulgare *Bauh.* Aster omnium maximus Helenium dictus *Tourn.* *Inula Helenium* foliis amplexicaulibus ovatis rugosis, subtus tomentosis, calycum squamis ovatis *Linn.* (Syngenes. Polygam. Superfl.) Est planta, quae habet folia, ex radice erumpentia, magna, longiora et ampliora Verbasci, repentia, acuta, mollia, striata in margine, superius coloris viridis pallescentis, inferius albescentia, pedunculis brevibus adhaerentia. Ex his producuntur unus, vel plures caules, quatuor vel quinque pedes alti, recti, rubicundi, lanuginosi, intus cavi, ramos quosdam dimittentes folia sine pedunculis habentes. Flores in summitate caulium et ramorum nascuntur, compositi, ampli, orbiculares, radiati, flavi, parum odoriferi, antheris inferne in setas decem desinentibus, embryonibus in semina papposa abeuntibus et thalamo affixis insidentes, et calyce squamoso comprehensi. Radix oblonga, crassa, foris fusca, intus pallida, pinguis, saporis acris amaricantis; odoris fragrantis, quae ob qualitatem aromaticam stomachum calefacit, eiusque coctionem iuvat, hinc morbos ex debili ventriculo ortos optime curat. Laudatur quoque ob virtutem alexipharmacam et expectorantem. Decoctum radicis specifice mercurium iusto maiori quantitate assumtum et in corpore latitantem expellere dicitur. Praestantius est infusum vinosum. In

officinis prostat e radice conserva, conditura, essentia, extractum et aqua stillatitia. Crescit in Europa australi. Vulgo *Elenium, Enula campana* et *Inula.* Ex lacrymis Helenae natum scribunt; hinc, quae in Rhodo nascitur, ab Helena nomen hoc sumsit: nam ad eandem nascitur quercum, ex qua se Helena strangulavit. Alii ab *Helena insula,* ubi longe optimum luxuriat. Hinc quoque descendit nomen *Enula* et *Inula,* additur vulgo *Campana,* an ex Campania huc allata sit, credendum forte. Ge. *Alantwurzel, Glockenwurz, der grosse Heinrich.* Ga. *Aunée, enule campane, herbe d'elaune.* A. *Elecampain.* B. *Alant-wortel, galant-wortel.* [Radicis Inulae Helenii analysin chemicam recentissimam Iohnius instituit. Sunt autem repertae ab illo partes hae: olei aetherei parva copia, camphoracea materies, cera, acris resina mollis, materiae extractivae amaricantis magna quantitas, quae cum Inuline aequalis est, partes gummosae, fibra lignea, et varii sales. Alias partes reperit Funcke. Vid. Trommsd. *Iourn.* XVIII. St. I. p. 74. De Inuline vid. infra: *Inuline.*]

HELIANTHE et **HELIANTHEMUM**, vel **HELIANTHON, HELIANTHOS.** Illud nomen imponitur diversis floribus solis cursum adspicientibus. Ex ἥλιος, *sol,* et ἄνθος, *flos. Helianthemum Tourn.* et aliorum est *Cistus helianthemum Linn.* (Polyandr. Monogyn.) scilicet planta, quae habet caules exiguos, tenues, rotundos, villosos, repentes. Folia oblonga, angusta, pedunculis brevibus adhaerentia; iuxta caules sibi invicem opposita, villosa, parum latiora Hyssopi, in fine obtusa, inferius viridia, saporis glutinosi. Flos rosaceus, pentapetalus, ex cuius calyce triphyllo surgit pistillum, quod deinde abit in fructum satis magnum, fere rotundum, unilocularem, qui per maturitatem in tres partes dehiscit, funditque semina subrotunda, tenuia, capillamentis seu placentae affixa. Radix lignosa, alba. Haec planta crescit in sylvis et montibus. Vocatur etiam *Chamaecistus.* Ge. *Heidenysop, Kirschysop.* Ga. *Hélianthème, herbe d'or, hyssope des payens.* A. *Dwarf sun-flower.* B. *Heidenisoop.* — — *Helianthus* vero *Linn. All.* (Syngenes. Polygam. Frustran.) est corona solis *Tournef.* flore radiato. A. *The sun-flower.* B. *Zonnebloem.* Ga. *Fleur du soleil.* Ge. *Sonnenblume.*) Huius generis species ex Brasilia ad nos adlata nunc maxime frequens est, *Helianthus tuberosus* foliis ovato cordatis triplinerviis *Linn.* Helenium Indicum tuberosum *Bauh.* Corona solis parvo flore radice tuberosa *Tournef.* quoniam hae radices vario modo coctae passim sat frequenter a vulgo esitantur. A. *The tuberous rooted sunflower. Ierusalem artichoke.* B. *Aardpeeren, topinambours.* Ge. *Erdbirnen, Grundbirnen.* Ga. *Taupinambours, poires de terre.* [Braconnoti analysis inesse tuberosae radici docuit oleum,

cum in alcohole, tum in kali facile solvendum, cerinen, saccharaceam, in crystallos non abeuntem materiam, inulinem, gummi, peculiarem substantiam, de qua cons. Fechneri *Rep. II.* 428., fibrosam materiam variaque salia.] *Helianthus* vero *multiflorus*, seu *Corona solis perennis*, et *vulgaris*, aliaeque species, tantum in hortis ob florum venustatem coluntur. Oleum seminum tamen ad oeconomicos usus adhibetur.

HELICE est *Salicis* species, et quidem Salix humilior, foliis angustis subcaeruleis ex adverso binis *Rai.* *Salix helix* foliis serratis glabris, lanceolato linearibus, superioribus oppositis obliquis *Linn.* (Dioec. Diandr.) Salix Helice Theophrasti *Dalech.* Ab urbe ἑλίκη nomen forte habuit. Ge. *Braune Weide, Rosenweide.*

HELIOCHRYSUM est nomen, quo varii flores lutei vocantur. Ex ἥλιος, et χρυσὸς, *aurum*, quia flores non tantum aurei, sed et splendentes esse debent. Vide *Elaeochryson.*

HELIODORI FASCIA est fascia, vel apparatus chirurgicus, qui mammis laesis, praecipue ad eas sustinendas, applicatur, estque vel *simplex* vel *duplex.*

HELIOSCOPIUS TITHYMALUS est *Tithymalus solsequius,* sic dictus, quod eius corona semper solem adspiciat. Est Tithymalus helioscopius *Bauh.* *Euphorbia helioscopia* umbella quinquefida, trifida, dichotoma, involucellis obovatis, foliis cuneiformibus serratis *Linn.* (Dodecandr. Trigyn.) Crescit in cultis Europae. Ex ἥλιος, et σκέπτομαι, *adspicio.* [Diosc. IV. c. 165.] Ge. *Sonnenwirbel, Wolfsmilch, Milchkraut.* Ga. *Reveille matin, suivant le soleil.* A. *Wartwort, spurge.* B. *Zonne-wende, kroontjes-kruid, Zonne-volgende, Wolfs-melk.*

HELIOSIS est insolatio, sive apricatio. Ab ἥλιος, *sol.*

HELIOTROPIUM est plantae genus e classe Gymnotetraspermarum asperifoliarum, (Pentandr. Monogyn.) cuius species maxime vulgaris habet caulem pedem circiter altum, lanuginosum, albescentem, medullosum, ramosum. Folia Ocymi, oblonga, subrotunda, nervosa, albescentia, villosa. Flos est monopetalus, infundibuliformis, stellae in modum corrugatus, et in decem partes alternatim inaequales ad oram incisus. Ex calyce surgit pistillum, infimae floris parti adinstar clavi infixum, et quatuor veluti stipatum embryonibus, qui deinde abeunt in totidem semina, hinc angulata, inde gibba, quae coloris cinericei sunt. Radix lignosa, fibrosa. Virtute gaudet subadstringente et vulneraria. — Sed et alia planta *Heliotropium* dicitur, quae est Ricinoides, ex qua paratur *Tournesol* Gallorum, *Act. Paris.* *Croton tinctorium* foliis rhombeis repandis, capsulis pendulis, caule herbaceo *Linn.* (Monoec. Monadelph.) cuius usus caeruleo-

tinctorius est ad extrahendum succum, qui *Laemus* officinis dicitur, et qui praeter usum oeconomicum detegendo acido inservit, quippe a quo eius infusum rubescit. A quibusdam plures hoc nomine appellantur plantae, sese soli obvertentes. Ab ἥλιος, et τρέπω, *verto.* Ge. *Sonnenwendewirbel, oder Blume, Krebsblume.* Ga. *Heliotrope, herbe aux verruës, tournesol.* A. *Turnsole.* B. *Zonnewende, zonnebloem.*

HELIOTROPIUS LAPIS est lapis e viridi caerulescens [plerumque punctis sanguineis interstinctus, in marginibus transparens, ponderis specifici = 2633.,] ad petrosilices iaspideos *Wall.* pertinens, a credulis ut amuletum contra renum calculum, epilepsiam et haemorrhagias commendatus. [Reperitur in Aegypto.] Ge. *Iaspe heliotrope.*

HELIX est *Hedera,* et quidem Hedera arborea *Bauh. Hedera Helix* foliis ovatis lobatisque *Linn.* (Pentandr. Monogyn.) vel Convolvulus, sic dicitur, quia arboribus etc. circumvolvitur. Ab εἱλέω, *circumvolvo.*

HELIX seu **CAPREOLUS** est exterior auris crepido, seu eminentiarum extima, quae limbus est spiralis, a concha exsurgens, intortus, sensim magis complanatus, angustatus, minus intortus, auriculae ambitum, aliquando tantum eius partem, praecipue versus superiorem sedem, contorti aggeris in modum circumambiens. Sic ob tortuosum flexum nuncupata, anthelici opposita, interior *scapha* dicitur, ἕλιξ *Rufo,* κοχλίας *Poll.* [Onom. II. 85. qui τὴν πᾶσαν περιαγωγὴν τοῦ ὠτὸς ὑπὸ τὸ πτερύγιον, ἕλικα nominari testatur.] at *scapha*, seu ἀνθέλιξ *Rufo.* [et Poll. II. 86. τὸ ἀνθεστηκὸς αὐτῇ (ἕλικι), ἀνθέλιξ.] σκάφος *Polluci.* II. 85. Ab εἰλέω, *involvo.* Ge. *Der äussere Ohrkreiss.* Ga. *Le bord de l'oreille.* A. *The ring,* sive *brim of the ear.* B. *De oor-rand.*

HELLEBORINE, *Serapias Helleborine,* bulbis fibrosis, floribus erectis bractea brevioribus *Linn.* (Gynandr. Diandr.) est planta, quae habet unum, vel plures caules, sesquipedem altos, rotundos, sine ramis, pulvisculum farinaceum habentes. Folia Veratri albi affinia, sed minora, sine caulibus, nervosa, saporis amari. Flos est polypetalus, anomalus, sex petalis dissimilibus constans, quorum quinque in orbem posita sunt, inferius vero imbricatum. Nectarium minus, quam in Orchidibus, prominens: germen autem deinde abit in fructum seu utriculum unilocularem, trivalvem, sub carinis dehiscentem, tribus fenestris pervium, quibus adhaerescunt valvae seminibus foetae minutissimis, ad instar scobis: radix fibrosa. Haec planta crescit in montibus. Vide *Elleborine.* Ge. *Wilde Niesswurz, wildes Knabenkraut, Cymbelblume.* Ga. *Elleborine.* B. *Wild nieskruid.*

HELLEBORUS, vide *Elleborus.*

HELLEBORISMUS, vide *Elleborismus.*

HELLECEBRA, vide *Illecebra.*

HELMINTHAGOGA sunt medicamenta vermes intestinales occidentia et expellentia. Ab ἕλμινς, *vermis*, et ἄγω, *duco*. Idem quod *Helminthica.* Ge. *Wurmtödtende Arzenei, Wurmmittel.* Ga. *Mort aux vers.* A. *Vermifuges medicines, against the worms.* B. *Worm-middelen.*

HELMINTHES, vide *Elminthes.*

HELMINTHIASIS est morbus oriens a quocunque genere vermium in intestinis hospitante. [Symptomata, quae hunc morbum, a Swediauero ad classis IV. ordinem 8. relatum, concomitari solent, diligenter ab eodem (*Nos. method. syst. II.* 240.) enumerata sunt.]

HELMINTHICA sunt medicamenta vermes necantia. Vide *Lumbrici.* Ge. *Wurmtreibende Mittel, Wurmmittel.* Ga. *Mort aux vers.* A. *A vermifuge.* B. *Worm-middelen.*

[**HELMINTHOCHORTOS**, ita enim, non Helminthochorton scribendum est; nam descendit ab ἕλμινθος et χόρτος, *gramen*, ad algas pertinens. Fucus helminthochortos L. seu Ceramium helminthochortos Roth. Sub hoc nomine prostat in officinis miscela variarum algarum, quae sicuti ab indigenis collectae sunt, adeoque variis peregrinis partibus commixtae ad nos adferuntur. Ad litora maris mediterranei in vicinia Corsicae crescit, odoris est ingrati, saporis admodum salini. Inprimis contra lumbricos laudatae sunt helminthochorti vires: monente autem Napoleone, in tumoribus glandulosis resolvendis efficacem se praestat, quemadmodum Gu. Farr (*Experiments on the effects of the F. helm. upon cancer* etc. Lond. 1822. 8.) suis probavit experimentis. Bouvier chemicam huius fuci disquisitionem instituit, invenitque mille eius partes continere gelatinae 602, fibrae vegetabilis 110, calcis sulphureae 112, natri muriatici 92, calcis carbonicae 75, ferri, magnesiae, terrae siliceae, et calcis phosphoricae 17, quibus partibus addendum adhuc est natrum iodinicum. Ga. *Mousse de Corse.* Ge. *Wurmmoos.*]

[**HELMINTHOPYRA**, a Gr. ἕλμινθος et πῦρ, *ignis* s. *febris.* A Swediauero *l. c. I. p.* 48. formatum febris peculiaris, a vermibus generatae, nomen.]

HELODES, vide *Elodes.*

[**HELOPYRA**, a Gr. ἕλος, *palus*, et πῦρ, *ignis*, *calor febrilis, febris,* a Swediauero *l. c. p.* 30. vocata est febris continua remittens, cum exacerbatione diurna vel vespertina, simplici vel duplici intra 24 horas, ab exhalationibus aquarum stagnantium vel paludum orta. Ge. *Sumpffieber.*]

HELOS sive **CLAVUS**, **CONDYLOMA CLAVUS** est excrescentia subrotunda, alba, dura, callosa, tendinibus, aut periosteo pedum manuumve adhaerens, a pressione dolens, illis praecipue familiaris, qui arctioribus calceis utuntur. Differt a verrucis porrisque, quod in centro suo gerat

callum durissimum, quo eradicato non dolet pars, usque quo novus nucleus efformatus fuerit. Gr. Ἧλος, *clavus.* Ge. *Hünerauge.* Ga. *Un cor,* sive *cal au pied.* A. *A corn.* B. *Lyk-doorn*, *exteroog.*

HELOSIS est inversio palpebrae reflexa, et in utroque oculi musculo convulsio. Ab εἱλέω, *volvo, verto.* Ge. *Das Umkehren der Augenlieder.* Ga. *Renversement des paupieres.* A. *Turning contrary wise of the eyelids.* B. *Omkrulling der oog-scheelen.* [Miror Krausium multum operae impendisse, ut penitus falsam morbi oculorum denominationem defenderet. Nam verbum ἑλόω, unde ἕλωσις derivari posset, plane non exstat, sed tantum ἑλέω, *circumvolvo.* Quam ob rem e terminologia morborum oculariorum *helosis* penitus proscribenda est. Recte vidit Foësius *oecon. p.* 280. legendum esse pro vitioso εἵλωσις ἴλλωσις: hoc enim, quemadmodum ἰλλαίνειν, de oculorum distorsione usurpatum legitur apud Hippocr. *Coac. praen. p.* 283. to. I. ed. Lips.]

HELXINE est herba sic dicta, quod praetereuntium vestes attrahat. Sic dicitur veteribus *Parietaria*, a semine aspero. Ab ἕλκω, *traho.* Vocatur quoque *urceolus*, *muralium* et *muralis*, quia muris et parietibus accrescit. *Perdicium* vero, quod ea perdices praecipue vescantur. Vide *Parietaria.*

HELXINE etiam hodie denotat genus secundarium plantarum ad Polygona pertinens, foliis subcordatis, (Octandr. Trig.) cuius species olim ex Asia ad nos translata nunc abunde apud nos culta frequentissima est: Helxine caule erectiusculo inermi, foliis cordato-sagittatis, seminum angulis aequalibus, *Polygonum fagopyrum Linn.* Vide *Fagopyrum.*

HELXINE CISSAMPELOS sive **CONVOLVULUS VOLUBILIS** et **VITEALIS** dicitur *Cissampelos*, quod in vineis potissimum nascatur, et folio hederaceo sit, *Convolvulus* vero, quod crebra revolutione vicinos frutices et herbas implicet. Ex κισσὸς, *hedera*, et ἄμπελος, *vitis minor.* Est planta, quae habet folia multo minora, quam Convolvuli maioris, minus pinnata, magis tamen rugosa, cum floribus monopetalis campaniformibus, (Pentandr. Monogyn.) ex albo purpurascentibus, aut etiam albis, turgentia lacte. Ge. *Schwarzwinde.* Ga. *Liseron.* B. *Zwarte winde.*

HEMERALOPS et **HEMERALOPIA** est visus imbecillitas, in qua hic de die et in plena luce satis quidem acutus, ad crepuscularem vero lucem, vel matutinam vel vespertinam, hebes et confusus est. Dicitur etiam visus diurnus, vel amblyopia crepuscularis. Oritur aut a retina, vel etiam a nervo optico minus sentiente, vel quando fibrae orbiculares tunicae uveae ita sunt constrictae, ut pupilla nimis arcta sit; hinc paucos tantum radios transmittat, qui ergo, nisi a validissima luce profecti sint, retinam non satis adficiunt, vel

etiam a cataracta minori, quae ad margines tenuior, in medio spissior est. Ex ἡμέρα, *dies*, et ὤψ, *oculus*. [Absurde Vogel et Bampfield inter utramque vocem, ἡμέρα et ὤψ, interponunt α priv. Alii, ut Duiardin, ab ἡμέρα, ἄλως et ὤψ, hac significatione subiecta, qua status exprimitur, quo visus per diem aliqua ex parte absit, noctu vero adsit.] Sunt, qui hunc adfectum contraria significatione *nyctalopiam* dicant. Ge. *Tagsehen, Nachtblindheit.* Ga. *Aveuglement de jour.* B. *By dagziende.*

HEMEROCALLIS est plantae genus flore liliaceo, (Hexandr. Monogyn.) habens calycem nullum, corollam hexapetalam, vel monopetalam sexpartitam, cuius germen abit in capsulam ovato-trilobam, trigonam, trilocularem, trivalvem, polyspermam. Sic dicitur, quod die sereno bonum adspectum praebeat; noctu vero in sese quasi collabitur contrahiturque. Est Lilio-Asphodelus et Liliastrum *Tournef.* Ex ἡμέρα, *dies*, et καλὴ, *pulchra*, vel κάλλος, *pulchritudo.* [Diosc. III. c. 127. ubi plura plantae nomina enumerantur. Etym. M. p. 429. de denominationis ratione haec habet: καλεῖται οὕτως διὰ τὸ πεπλύσθαι καὶ βεβάφθαι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ· κάλλη δὲ προσαγορεύεται τὰ ἄνθη.] Ge. *Affodillilien.* Ga. *Lis de St. Bruno.* A. *Lily asphodel, day lily.*

HEMICERAUNIUS, Gr. ἡμικεραύνιος, fasciae nomen olim fuit, dorsi et pectoris deligationi inserviens. Ex ἡμὶ, *semi*, et κεραυνὸς, *fulmen*, forte quia fascia fuit scissa, uti et fulmen se scindit. [Laudatur Apollonius iunior huius fasciae inventor, auctore Galeno *de fasciis.* In latina versione huius libri, a Vido Vidio facta, quae in Iuntina Galeni editione latina publicata est, occurrit p. 302. G. Class. VII. et inde translata est in Nicetae collectionem chirurg. vet.]

HEMICRANIA est dolor plerumque tensivus et lancinans, alterutram capitis partem obsidens, ita ut secundum suturarum longitudinem extendatur, et plerumque per intervalla repetens. In eo a cephalaea differre dicitur, quod eius sedes non sit in encephalo, nec in calvariae parte, quae immediate cerebrum tegit, sed in sinubus frontalibus, orbita oculorum, ita ut vel oculi globus vehementer afficiatur tractione, lacrymatione, vel aeger naris obstructione, coryza, simili ve sinuum frontalium laesione laboret ut plurimum: aut quod in loco, quem pollex, aut clavus tegeret, terminetur affectus, quod in cephalaea non accidit. *Sauv.* Ex ἡμὶ, *semis*, et κρανίον, *calvaria.* Ge. *Kopfweh auf einer Seite.* Ga. *Migraine.* A. *The megrim.* B. *Scheele hoofd-pyn.*

HEMIDRACHMON sive **SEMIDRACHMA** est pondus dimidiae drachmae. Ge. *Ein halb Quentchen.* Ga. *Demi drachme.* A. *Halfe a dram.* B. *Een half vierendeels-loot.*

HEMIECTON quasi semisextam mensuram significat dimidiati sextarii quatuor choenices capientem, estque pars

duodecima medimni Attici. — Videtur quoque sellam significare pro suffitu immittendo mulieri. — Imo et ollam significare potest, quatuor choenices capientem, cui velut sellae insidere debet mulier ad capiendum suffitum diductis cruribus.

[**HEMIENCEPHALUS** vocatur a Geoffroy St. Hilaire (vid. supra *Coccycephalus*) male ea capitis conformatio vitiosa, qua, omnibus sensuum externorum organis fere penitus deletis, cranium intusque contentum cerebrum a statu naturali haud discedunt. Ab ἡμισὺ, *dimidium,* quod in compositione per apocopen contrahitur in ἡμὶ, et ἐγκέφαλος, *cerebrum.*]

HEMINA, Romana vox, ex Graeco quidem ἡμισὺ, quod dimidia sextarii pars sit, derivata, Gr. κοτύλη, nominatur. Est mensura, quae capit uncias decem mensurales.

HEMIOBOLION est duodecima pars drachmae; drachma enim continet sex obolos.

HEMIOLIUM seu *Sesquiuncia*, *Sescuncia,* drachmarum duodecim pondus est.

HEMIONITIS est planta ad dorsiferas, vel epiphyllospermas pertinens, (Crypt. Filic.) quae apud *Tourn.* a reliquis sui ordinis, et praecipue ab Aspleniis, distinguitur foliis sagittatis, vel ad basin late auritis. *Linn.* singulare genus est. Gaudet planta viribus pectoralibus et vulnerariis. Dicta videtur, non quod hanc muli vorent, nec quod steriles reddat comedentes, sed quod ipsa sterilis instar muli credita sit. Ex ἡμισὺ, *dimidium,* et ὄνος, *asinus.* Ge. *Halbmondkraut, Gitterfarrn.* Ga. *Hémionite.* A. *Moonfern.*

HEMIONIUM nomen Teucrio aut aliis plantis impositum non a figura, nec a potestate, similive affectu, quam cum Hemionitide habet, sed quod exhibitum cum muli liene, ungula ac pelle, steriles reddere dicatur mulieres, uti sunt muli mulaeque: vel nomen illud accepit, quod muli hac herba delectentur. Ex ἡμί, et ὄνος, *asinus*, quia semiasini fiunt.

[**HEMIOPIA** est illud visus vitium, quo omnia obiecta dimidiata apparent, ita, ut aut dextrorsum sitae partes distincte, sinistrorsum sitae plane non conspiciantur, aut pars corporis conspecti sive superior, sive inferior penitus abesse videatur. Quod rarum admodum vitium ab Abr. Vatero ter observatum, et diss. *de oculi vit. rarissim. duob. visu duplic. et dimidiato.* Vit. 1723, ab Haller. in *Collect. disp. pract.* Vol. I. iterum prelo subiecta descriptum est. Et Rudolphi *Physiol.* II. p. 226. eiusmodi exemplum vidisse testatus est. A Gr. ἡμισὺ, *dimidium,* et ὄπτομαι, *video.* Ga. *Das Halbsehen.*]

HEMIPAGIA, ex ἡμισὺ, et πάγιος, *concretus, fixus,* quia dolor est fixus. Idem quod *Hemicrania.*

HEMIPLEGIA est paralysis unius lateris infra caput, ci-

tra dolorem vel soporem, quae vel praegressum insultum apoplecticum sequitur, vel absque eo incipit cum refrigeratione lateris passuri, proveniens ab obstructione seu compressione, in alterutra medullae oblongatae et spinalis parte, vel a plaga exterius immissa; unde nullus spirituum animalium fluxioni in nervos aditus patet. Distinguitur ab apoplexia aliisque morbis soporosis per integritatem mentis, aut saltem aliqualem libertatem functionum animae; a paraplegia, quod alterutrum tantum latus sensu tactus motuque libero careat; a paralysi per extensionem; in *hemiplegia* scilicet saepius a capite ad calcem dimidia pars corporis motu sensuque privatur, adeoque etiam visu et auditu: immo adest diastrophe, seu oris in partem sanam distorsio, loquela impedita, linguae distorsio ad latus sanum, etc. Ex ἡμισὺ, *dimidium*, et πλήσσω, *percutio*. Ge. *Der halbseitige Schlag*. Ga. *Hémiplegie*. A. *A palsy of one side*. B. *Lammigheid aan eene zyde, halve beroertheid*.

HEMIPLEXIA, ex ἡμισὺ, *dimidium*, et πλήσσω, *percutio*, i. q. *Hemiplegia*.

HEMIPTERA constituunt familiam insectorum, rostrum inflexum sub pectore gerentium, quibus alae sunt vel semicoleopterae, alis superioribus dimidiato cartilagineis, vel alteri sexui tantum; quo ergo pertinent cicadae, notonectae, nepae, cimices, chermes, cocci, etc. [A Gr. ἡμὶ et πτερὸν, *ala*. Cur Krausius a πτέρυξ vocem componi vult, causa nulla est.] Ge. *Insekten mit halben Flügeldecken*.

HEMITRITAEUS, sive **FEBRIS SEMITERTIANA**, est febris continua, in qua singulis diebus est paroxysmus, ast alternis diebus paroxysmus a summo frigore incipit, qua de causa creditur febris composita ex quotidiana et tertiana, altera intermittente, altera continua. Hanc ex tertiana producta oriri, licet et per se saepe invadat, notat *Forestus*, qui eam quoque in maiorem, mediam et minorem divisit. Periculum a maiori, vel minori malignitate et symptomatum vehementia determinatur. Differt ab hac febre *Hemitritaeus nothus Galeni*, longitudine maiori, adeoque intensitate minori. Ex ἡμισὺ, *dimidium*, et τριταῖος, *tertius*. Ge. *Ein hitziges halbdreitägiges Fieber*. Ga. *Hémitritée*. B. *Halve anderendaagse koorts*.

HEMIUNCION denotat dimidiam unciae partem.

HEMYXESTON, i. q. *Hemina*.

HENOPHYLLUM est Unifolium. Ex ἓν, *unum*, et φύλλον, *folium*. Gr. *Μονόφυλλον*. Ge. *Ein einzelnes Blatt*. A. *One blade*. Vide *Lilium convallium*.

HEPAR, **IECUR**, Gr. τὸ ἧπαρ est organum, sive viscus in imo ventre, et quidem in hypochondrio dextro, sub diaphragmate situm. Eius crassities et magnitudo in homine insignis est, ut ad umbilicum usque interdum extendatur;

membrana cingitur tenui, a peritonaeo orta. Connectitur circumiacentibus partibus per tria ligamenta valida. 1. Abdomini per venam umbilicalem, in adultis exsiccatam, et in ligamentum mutatam, quod *rotundum* s. *teres* vocatur. 2. Superius diaphragmati, per ligamentum latum membranosum et tenue, quod *suspensorium* dicitur. 3. In utroque etiam margine diaphragmati per ligamentum teres et validissimum, quod etiam per totum marginem obtusum posteriorem continuatur, et *coronarium* audit. Hac ratione hepar ita firmatur, ut multa tamen supersit mobilitas, et a septo transverso varie agitari et deprimi possit. Dividitur in partem, seu superficiem *convexam* vel *superiorem*, et *inferiorem* seu *concavam*, cui vesicula fellis et ductus hepaticus adhaerescit, et in quam vasa et nervi sese insinuant. Color eius obscure rubicundus est. Hepatis substantia ex plurimis membranis et acinis, sive convolutionibus vasorum, constat. In hoc viscus sanguis ex cunctis visceribus abdominalibus per radices et truncum venae portae affertur, qui in sinu magno, antequam vena portarum fuit quinquefariam divisa, miscetur, colligiturque, ex quo per totum hepar translato partes biliosae minimis vasculis secretoriis segregantur, et per ductum hepaticum, et vesiculam felleam, eiusque ductum cysticum, tandemque choledochum, ad intestinum duodenum amandantur. In homine lobi non adeo profunde incisi duo cum tertio exiguo adsunt; ast in brutis plures in partes dividitur, quos lobos pinnas, iecinoris fibras et ἔρικας vocant. Ab ἐπέω, *operor*: credebant enim antiqui, in eo sanguinem elaborari et confici, cum tamen functio eius unice sit secretio bilis, duodeno infundendae, ad concoctionem alimentorum adeo necessariae. Ge. *Die Leber.* Ga. *Le foye.* A. *The liver.* B. *Lever.*

HEPAR ANTIMONII, SULPHURIS, vide *Antimonium, Sulphur.*

HEPAR UTERINUM, i. q. *placenta uteri.*

HEPATALGIA est morbus, cuius praecipuum symptoma est molesta sensatio, gravativa, tensiva aut alia quaevis, in regione hepatis, quae differt ab hepatitide defectu pyrexiae acutae. Talis a calculis, vel infarctu, aut scirrho, aut apostemate hepatis oriri potest. [Ab ἧπαρ, et ἄλγος, *dolor.*]

HEPATICA medicamenta sunt, quae olim specifice contra hepatis morbos applicabantur, nisi quis hoc nomen remediis amaricantibus aperitivis tribuere velit, quippe quae visceri omnium maxime obstructionibus obnoxio subveniunt. Ge. *Mittel, die gegen die Krankheiten der Leber dienen.* Ga. *Remèdes hepatiques.* A. *Remedy against the diseases of the liver.* B. *Middelen tegen de lever-ziekten.*

HEPATICA, eo nomine insigniuntur variae plantae, qui-

bus medici hepatis malis medentur. Et quidem vel *Hepatica nobilis*, quae est Trifolium hepaticum, flore simplici caeruleo *Bauh. Anemone hepatica* foliis trilobis integerrimis *Linn.* (Polyandr. Polygyn.) Ge. *Edel- Leberkraut.* Ga. *Hepatique des fleuristes.* [Vocatur et Hepatica nobilis, quae olim contra hepatis morbos multum commendata, nunc] ob vires subadstringentes et tonicas variis in morbis a debilitate solidorum et inertia fluidorum oriundis commendatur. — Vel *Hepatica alba*, quae est Gramen Parnassi albo simplici flore *Bauh. Parnassia palustris Linn.* (Pentandr. Tetragyn.) Ge. *Studentenröschen.* Ga. *Fleur du parnasse,* cuius praeterea succus expressus haemorrhagias sistit. — Vel *Hepatica fontana*, quae est Lichen petraeus latifolius *Bauh.* Hepatica palustris dichotoma, segmentis angustioribus *Vail.* Riccia fluitans frondibus dichotomis lineari-filiformibus *Linn.* vel *Marchantia polymorpha Linn.* (Cryptogam. Alg.) Ge. *Brunnen- oder Steinleberkraut.* Ga. *Hépatique de fontaine*, cuius quidem virtutes nondum satis exploratae sunt, quas tamen blanda amarities cum acrimonia iuncta indicat. — Vel *Hepatica stellata*, quae iuxta plures eadem est cum *fontana*, iuxta alios est *Matrisylva*, vel *Asperula odorata Linn.* Ge. *Waldmeister.* Ga. *Hépatique de bois.* A. *Woodroof.* — Ge. *Leberkraut.* Ga. *Hepatique.* A. *Liver-wort.* B. *Lever-kruid.*

HEPATICA ARTERIA ex arteriae coeliacae ramo dextro oritur, seu potius est alter ramus arteriae coeliacae, qui sparsis ad ventriculum, omentum et cystidem felleam ramulis eodem, quo vena portarum, loco, hepar intrat, et per totum eius corpus ramos dispergit, qui tunicas vasorum perreptant. Ge. *Leberpulsader.* Ga. *L'artére hépatique.* A. *Hepatic artery.* B. *Leverslagader.*

HEPATICA VENA, i. q. *basilica.*

HEPATICI vocantur, qui morbo hepatis quocunque chronico laborant, scilicet si nulla adsit inflammatio, veluti in obstructione cum, vel sine duritie, in qua hepar secretionis officio rite fungi non potest.

HEPATICUS DUCTUS est canalis natus ex unione ductuum excretoriorum hepatis, qui cum ductu cystico ad angulum acutum iunctus ductum choledochum constituit, bilem utramque in duodenum effundentem. Ge. *Der Lebergallengang.* Ga. *Le conduit* sive *le canal hépatique.*

HEPATICUS FLUXUS, HEPATIRRHOEA est indolens sanguinis ut plurimum diluti et loturae carnium similis per alvum deiectio, undecunque materiae fluxus procedat, oriens ab infarctu viscerum abdominalium, vel nimia apertione aut erosione vasorum intestinalium. Veteribus sic dictus morbus, quod hepar infirmum sanguinem attrahere et retinere non posse putabant. Vide *Fluxus hepaticus.* Ge.

Leberfluss. Ga. *Flux hépatique.* A. *The fluxe of the liver.* B. *Lever-vloed.*

[**HEPATISATIO** pulmonum vocatur huius visceris desorganisatio, qua illius parenchyma plerumque post pneumoniam acutam, non rite tractatam, compressum haud amplius crepat, sed densius redditum cum pondere, tum adspectu suo hepati simile est.]

[**HEPATITES** a Cronstadio *lapis* hepaticus vocatus, speciem barytae constituit; nomen inde invenit, quod, si eum cum ferri frustulo scalpimus, odorem hepatis sulphuris spirat. Ga. *Baryte sulfatée fétide.* Ge. *Schwerleberstein.*]

HEPATITIS est inflammatio in hepate, sedem suam habens vel in finibus venae portarum, vel arteriae hepaticae; plerumque icterum secum comitem habens, ut et dolorem, qui digito comprimente intenditur, cum sensu ardoris, gravitatis, dyspnoea, tussi sicca, anorexia, singultu et vomitu, et tumorem in hypochondrio dextro, cum febre continua etc. Ge. *Entzündung der Leber.* Ga. *Inflammation du foye.* A. *Inflammation of the liver.* B. *Een ontstecking in de lever.*

[**HEPATOCELE** vocatur is situs hepatis abnormis, quo viscus illud aut in omphaloceles sacco reperitur, aut per se solum peritonaeum et parietes abdominis sic distendit, ut prolapsum efficiat tumorem herniosum. Plura hepatoceles exempla collegit F. G. Voigtel in *Handb. d. pathol. Anat. III. p.* 7. sq. Ab ἧπαρ et κήλη, *hernia.* Ge. *Leberbruch.*]

[**HEPATOLITHIASIS** est generatio calculorum sive in membranis hepar cingentibus, sive in ipso visceris parenchymate. Ab ἧπαρ et λιθίασις, *calculi generatio.* Exempla talium calculorum habet Voigtel *l. c. p.* 54. sq. Ge. *Lebersteinkrankheit.*]

[**HEPATONCUS** est tumor hepatis abnormis. Swediaur (*Nosol. meth. syst. II. p.* 504.) sub hoc nomine constituit genus morborum 349. Ab ἧπαρ et ὄγκος, *tumor.*]

[**HEPATOPHTHOE** est phthisis ex abscessu post hepatis inflammationem orto, pure vel in sacco contento, vel post apostematis rupturam in abdominis cavum effuso, quod ubi a vasis absorbentibus paulatim receptum est, febrem hecticam incendit. Ge. *Leberschwindsucht.*]

HEPATORIUM, i. q. *Eupatorium.*

HEPIALA, i. q. *epiala.*

HEPTANDRIA denotat in systemate Linnaeano quintam classem plantarum, in quibus stamina septem in eodem flore cum pistillo sunt. [Ab ἑπτὰ, *septem*, et ἀνὴρ, gen. ἀνδρὸς, *vir.*]

[**HEPTAPHARMACUM** fuit remedium, e septem ingredientibus, cerussa, lithargyro, pice, resina terebinthinae, cera, thure et adipe bovino compositum, cui olim vires laxativae, suppurationem et cicatricis formationem iuvantes

tribuebantur. Descriptum est ab Aetio *tetrab. IV. serm.* 3. *c.* 23.]

HEPTAPHYLLUM seu *septifolium* idem est quod *Tormentilla.* Sic vocatur, quod fere semper septem folia ubique caulem ambiunt. Ab ἑπτὰ et *φύλλον, folium.* Ge. *Birk- oder Tormentill-Wurzel.* Ga. *Tormentille.* A. *Tormentil.* B. *Zevenblad.*

HEPTAPLEURON est *Plantago maior,* septenis costis gaudens. Ex ἑπτὰ, *septem,* et πλευρὸν, *costa.* Vide *Plantago.*

HERACLEOTICUM, i. q. *Origanum,* dictum ab Heraclea Ponti.

HERACLEUS MORBUS, i. q. *epilepsia.*

HERACLEA, illud nomen diversis inditur herbis, proprie vero *Heracleum Linn.* est Sphondylium *Bauh.* et *Tournef.* scilicet plantae genus, (Pentandr. Digyn.) gymnodispermum, flore rosaceo umbellato, seminibus ovatis, compresso-foliaceis, cuius variae species tum in nemoribus, tum in Alpibus proveniunt. Vide *Opopanax.* Ge. *Bärenklau, Heilkraut* etc. Ga. *Berce, branc-ursine.* A. *Cow parsuip.* B. *Heilkruid, beerenklaauw.*

HERBA est planta frutice minor, cuius caulis singulis annis perit, novo deinde renascente, vel a radice foliato, vel nudo, floribus et semine donato. Sic *herba annua* dicitur, quae eodem anno nata, flore fructuque perfectis tota interit, ut frumenta: *perennis* vero, cuius caules quotannis nati intereunt, remanente radicis foecunditate per plures annos regerminante. In formulis medicis nomen *herbae* pro foliis solis ut plurimum usurpatur. Gr. *Βοτάνη* et *Πόα.* Ge. *Ein Kraut.* Ga. *Herbe.* A. *Herb.* B. *Kruid.*

HERBA BENEDICTA, vide *Caryophyllata.*

HERBA BRITANNICA, vide *Britannica.*

HERBA COSTAE est Hieracium alpinum foliis dentatis, flore magno *Bauh.* *Hypochaeris maculata,* caule subnudo, ramo solitario, foliis ovato-oblongis, integris, dentatis *Linn.* (Syngenes. Polygam. Aequal.) Ob vires vulnerarias, et praecipue pectorales laudatur.

HERBARIUM VIVUM est liber, vel fasciculus foliorum chartae, in quo plantae naturales collectae extensae et exsiccatae asservantur. Ge. *Ein lebendiges Kräuterbuch.* Ga. *Herbier.*

HERBARIUS est vel qui plantas in usum medicum colligit et vendit, vel qui rei herbariae peritus est, seu botanicus. [Plin. *h. n. XX. c.* 17.]

HERBA PARIS, vide *Paris.*

HERBA SACRA, vide *Peristenon.*

HERBA STELLAE, vide *Coronopus.*

HERCULEUS MORBUS, i. q. *epilepsia.*

HEREDITARII MORBI dicuntur, quos et parentes habuerunt, et cum genitura iam filios invaserunt, ut sunt *podagra, phthisis, nephritis,* etc. quorum causa inprimis in vitiosa partium solidarum dispositione latere putatur. Ge. *Erbkrankheit, angeborne Gebrechlichkeit.* Ga. *Maladie héreditaire.* A. *An hereditary sickness.* B. *Erf-ziekten.*

HERMAPHRODITUS: hoc nomine significatur animal, quod simul veris utriusque sexus partibus instructum est, sic ut et foecundari ab aliis, et alia [et semetipsum] foecundare possit. [Duo igitur sunt hermaphroditorum genera, quorum alterum animalia continet, quorum ovula, in suis ipsorum corporibus per genitalia muliebria generata, semine in genitalibus suis masculis secreto fructificantur, quo nonnullae conchae pertinent; alterum ea comprehendit animalia, quae, etsi utriusque sexus organa genitalia continent, tamen se ipsa foecundare non possunt, sed alio individuo opus habent, quod aut foecundet ea, aut a quo impraegnari possint, quo lumbrici referendi sunt.] Si ex se ipso generare possit, potius *androgynum* dicitur. Talia, si pauca de testaceorum et polypodum classe exicipiantur, vix inter animalia caetera repe- riuntur. In hominibus eousque naturam a legibus suis discessisse, vix unquam satis certis constitit hucusque documentis. Qui *hermaphroditi* vulgo dicuntur, unius tantum sexus sunt, sed genitalibus deformatis, sic ut quandam etiam alterius sexus speciem plus vel minus mentiantur; talis est urethra virilis fissa, aut clitoris muliebris monstrosae magnitudinis. Ex *Ἑρμῆς, Mercurius,* sic dictus, [quoniam est Deorum interpres], et *Ἀφροδίτη, Venus.* Ge. *Zwitter.* Ga. A. *Hermaphrodite.* B. *Een man-vrouw.*

HERMAPHRODITUS botanicis dicitur flos, qui simul partes masculinas et foemininas, scilicet stamina et pistilla, in eodem perianthio gerit. [Ge. *Zwitterblumen.*]

[**HERMETICA ARS** olim chemia vocabatur, quoniam Hermes Aegyptius eam invenisse dicitur. Vid. *Hermetis, Aegyptior. et chemicor sapientia — vindicata p.* Ol. Borrichium. Hafn. 1674. 4.]

HERMETICA MEDICINA, quam *Aegyptii* falso a *Mercurio* deducunt. Haec morborum causas ad sal, sulphur et mercurium refert, et generosissima remedia, non modo ex vegetabilibus et animalibus, verum etiam ex mineralibus praeparat. [Cons. Herm. Conring. *de hermetica medicina.* Helmst. 1669. 4.] Ge. *Hermetische Medicin.* Ga. *Medicine hermetique.* A. *Medicine of Hermes.* B. *Hermetische medicyn.*

HERMETICE SIGILLARE scribitur saepe duabus literis H. et S. Est, quando vitra ita fusione ferruminantur, ut nihil prorsus possit exhalare, et fit sive vitri ipsius colliquatione, sive alterius indolis luto.

HERMODACTYLUS est radix bulbosa, vel tuberosa, ex

appositis tuberculis composita, subrotunda, avellanae magnitudine, compressa, cordis figuram referens, externe coloris albidi, interne valde albi, substantia levis, fungosa, non fibrosa, valde fragilis; hinc facile in pulverem farinaceum reducitur. Dum recens est, saporis acerrimi, dum annosa, subdulcis farinacei, paululum viscosi, vel lenti, odoris nullius. Planta huius radicis adhuc dubia est. Dicitur quibusdam Colchicum variegatum, vel radice siccata alba, *Bauh.* [seu Colch. variegatum. Lob. hist. tab. 73.] Aliis [et Ammano primum id affirmante,] *Iris tuberòsa* corollis imberbibus, foliis tetragonis *Linn.* (Triandr. Monogyn.) Adferuntur ad nos solae radices ex Oriente, Syria et Arabia. Veteribus ignotae ab Arabibus primum in usum medicum adhibitae sunt. Vires iis leniter purgantes et antarthriticae inesse credebantur, ut anima articulorum dicerentur. In collyriis ad guttam serenam specifice laudabantur. Esu harum radicum exsiccatarum foeminae Aegyptiae pinguescere dicuntur. Hodie tamen ob vires dubias parcus [seu nullus potius] earum in medicina usus est, et in recentioribus pharmacopoeis prorsus exolevit. Nonnullis etiam radix Erythronii, vel Cyclaminis, *Hermodactylus* dicitur. Nomen habet ab Ἑρμῆς, *Mercurius*, et δάκτυλος, *dactylus*, palmae fructus vel potius Mercurii digitus, quia radix phalanges digitorum quodammodo refert. Ge. *Hermodacte.* A. *The hermodactyl, snake's head Iris.* B. *Hermodactyls.*

HERMODACTYLUS SPURIUS est *Colchicum*, it. *Cyclamen.*

HERNIA, RAMEX, Gr. *κήλη*, in genere est partis mollis ex naturali sede extra solitos limites recessus, ut pars illa tamen solitis integumentis maneat obvelata. Vulgo autem ita dicitur intestinorum, omenti, etc. in inguina et scrotum prolapsus, ob peritonaei lamellam interiorem relaxatam, utpote quae ad processus vaginalis ortum in abdomine simplex, qualis annulum pro vasorum spermaticorum exitu tegit, facilius vi prementi cedit, unde hanc lamellam intestina vi illata impellunt per annulum in tunicam vaginalem, sicque ea haerent in proprio sacculo, et tumorem, ubicunque haeserint, excitant. Item ad umbilicum fit. *Incarcerata* dicitur, quando prolapsae partes vel ob inflammationem, vel annuli angustiam, in cavitatem abdominis reduci nequeunt. Improprie dicitur hernia *uteri prolapsus, bronchocele, varices vasorum spermaticorum,* item distensiones a flatibus, humoribus aquosis, vel tumoribus, etc. Herniae varias species et nomina iis, vel a loco, vel a materia contenta, aut parte prolapsa, imposita, vide suo loco. Ge. *Ein Bruch.* Ga. *Hernie, descente, rupture, rompure.* A. *A rupture.* B. *Een breuk, gescheurtheid.*

HERNIA CARNOSA, i. q. *sarcocele.*

HERNIA CONGENITA est species oscheoceles vel herniae scrotalis, in tenellis interdum oriens, in qua intestini portio per annulum peritonaeique ductum, per abdominis annulum in imum usque scroti ducentem, et in foetu adhuc patulum, in adultis vero sensim concrescentem, prolabitur, sicque non peculiari sacco sed canali peritonaei adhuc patulo inclusa, et cum ipso testiculo in contactu est. Dignoscitur praecipue ab aliis speciebus tum ratione originis a prima aetate, tum quod tumor herniosus ab annulo incipiens et sese extendens in imum scroti, simul fine rotundo desinat, nec ullum testiculi vestigium inter explorantis digitos occurrat. Ge. *Angeborner Bruch.*

HERNIA GUTTURALIS, i. q. *bronchocele.*

HERNIA HUMORALIS est testiculus *venereus.* [Haec ipsa denominatio, a nonnullis inflammationi testiculorum, inprimis a causa venerea originem trahenti, data, prorsus reiicienda est.] Vide *Hernia veneris.* Ge. *Entzündungsartige Hodengeschwulst.*

HERNIARIA est planta exigua, humilis, quae habet plures caules, vel ramos nodosos, qui repunt et circulariter se ubique extendunt per terram, sibi mutuo adhaerentes et intermiscentes. Folia sunt exigua, Serpyllum referentia, coloris viridis subflavescentis, saporis acris. Flos apetalus, (Pentandr. Digyn.) quinque staminibus instructus, ex calyce multifido, quadrifido plerumque, vel quinquefido, stellatim expanso, surgentibus. Fructus in fundo calycis ortus fit capsula rotunda, membranacea, striata, vix dehiscens, continens semen unum parvum, acuminatum, ovatum. Radix fibrosa, parva. Haec planta crescit in locis arenosis. Species officinalis est Polygonum minus, s. Millegrana *Bauh. Herniaria glabra Linn.* Ob vires subadstringentes et diureticas in hernia, hydrope et calculo laudabatur olim. Specificum esse dicitur in variis oculorum adfectibus remedium pulvis huius herbae cum saccharo sumtus. Commendatur quoque accensae herbae fumus tubulo suctus. Nomen obtinuit, quod dicitur herniis mederi. Ge. *Harnkraut, Bruchkraut, Tausendkerne.* Ga. *Turquette, herniole, renovée, cornigiole.* A. *Rupture wort, burst-wort, knotgrass.* B. *Duizend-koorn, duizend-grein.*

[**HERNIA SACCI LACRYMALIS** est abnormis sacci lacrymalis expansio, accumulatis lacrymis effecta. Olim hydrops sacci lacrymalis vocatus morbus, ab Heistero herniae, a recentioribus dacryopis blennoïdis sacci lacrymalis nomen accepit. Ge. *Die krankhafte Ausdehnung des Thränensacks. Thränenschleimgeschwulst des Thränensacks.*]

HERNIA SCROTALIS est, quando usque in scrotum intestina deciderunt. Vide *entero-oscheocele.*

HERNIA VENERIS, idem quod *testiculi venerei*, est,

quando testes plerumque inflammatorio tumore post suppressam gonorrhoeam admodum dolent, et tument a materia intus contenta, nec effluere potente. [Vid. *Hernia humoralis.*] Ge. *Venerische Geschwulst der Hoden, Sandhoden.* Ga. *Chaudepisse tombés aux bouses.* B. *Venus-kloot, zand-kloot,* Vide *testiculus.*

HERNIA VESICAE, vide *cystocele.*

HERNIA UTERI proprie idem est, quod *hysterocele,* scilicet uteri trans annulos inguinales, aut laxatos diductos infernae abdominis medietatis parietes elapsi ectopia herniosa, quae ex protuberantiae loco, et exploratione colli uteri cognoscitur. Interdum sumitur, minus tamen recte, pro *hysteroptosi,* quae est uteri, vel vaginae, procidentia cognoscenda per protuberantiam in vagina observandam, aut extra ipsam propendentem ab utero prolapso, inverso, vel a vagina inversa prolapsa efformatam, reductibilem saltem initio, stipatam doloribus ad renes et inguina, pondere hypogastrii, incessu difficili, tenesmo, urinae frequentia aut difficultate. Vide in *procidentia uteri.* Ge. *Mutterbruch.* Ga. *Hernie de la matrice.* A. *A falling down of the womb.* B. *Lyfmoeders-breuk.*

HERPES, sive *inflammatio serpiginosa*, est papularum congeries, seu efflorescentia ex tumoribus exiguis rubris aggregatis, pruriginosis, in squamas furfuraceas, raro crustaceas, abeuntibus. *Zona Scribonio, Serpens Lucretio, ἕρπης Dioscoridi, ἑρπηδὼν Nicandro, ζωστὴρ Plinio, ἑρπονστικὸν ἕλκος Polluci.* Duplex est, scil. *miliaris* seu *pustularis,* Gr. *Κεγχρίας.* *Celso ignis sacer, Avicennae formica corrosiva,* quae cum prurigine cutim solummodo occupat. Ge. *Flechten, Schwinden.* Ga. *Galle, gratelle, feu volage, les dartres.* A. *A ringworm, a hairworm.* B. *Hair-worm.* — Altera est *exedens,* sive *ἕρπης ἐσθιόμενος*, quae cutim profundius exulcerat. Utrique proprium est amplius progredi, et in circulum quasi serpendo latius occupare spatium. Causa est, quando glandulae cutaneae nimis ubertim particulis salsis suffunduntur, quae ab aliis viscidis continentur, ne effluant, pruritum et ulcuscula miliaria producunt, quae aliquando, si materia peccans abundaverit, crustam excitant et subiectas partes exedunt. [De hoc morbo cutaneo eiusque variis formis egit copiose Alibertus in *Maladies de la peau to. I.* p. 188—379. Analysis chemica squamularum et crustarum herpeticarum, a Vauquelino instituta, docuit, ipsis inesse albumen, mucilaginem animalem, muriatem sodae, sulphatem sodae, acidum phosphoricum liberum, et carbonatem calcis.] Ab *ἕρπω, serpo,* quia continuo serpit. Ge. *Die fressenden Flechten, Salzfluss.* Ga. *Gratelles rongeantes.* A. *Dew-worm.* B. *Dauworm, de wolf.*

[**HERPETOGRAPHIA** est descriptio cutanei morbi, sub

herpetis nomine cogniti. Ab ἕρπης, *herpes*, et γράφω, *describo.*]

[**HERPETOLOGIA** est doctrina de herpete, variis eius formis earumque curandarum ratione. Ab ἕρπης et λέγω, *loquor*, *expono.*]

[**HESPERIDINE** est principium quoddam, in recenti cortice viridi pomorum aurantiacorum amarorum, fere maturorum a Lebretono et Brandesio detectum. Est illud pellucidum, sine colore, splendens vitri in modum, calori expositum liquescit, et cum odore papyri deflagrantis totum in auras abit; in quadraginta partibus aquae temperaturae definitae, in decem aquae ebullientis solvi potest, in alcohole non solvitur; cum multis basibus salinis videtur salia efformare, facile solubilia; crystallos denique format quadrilateras rhomboidales cum apice bilaterali acuminatas.]

HESPERIS est plantae genus, quod habet caules, duos circiter pedes altos, rotundos, villosos, medulla repletos. Folia alternatim iuxta caules disposita, erucam referentia, sed minus incisa, in margine dentata, acuta, villosa, coloris viridis nigricantis, saporis aliquantulum acris. Calyx est tetraphyllus, deciduus; flores (Tetradynam. siliquos.) tetrapetali, cruciformes, coloris aliquando albi, aliquando purpurei, vel varii, odoris suavis et grati, in quibusdam speciebus ad Allium accedentis, quae *Alliariae* dicuntur: post florem sequitur siliqua oblonga, tenuis, cylindrica, angulosa, teres, bivalvis, bilocularis, valvis longitudine dissepimenti, cui plures inhaerent foveolae, in quibus reconduntur utrimque semina plerumque rotunda, vel cylindrica, vel ovata, compressa, rubicunda, acria. Radix parva, alba, lignosa est. Haec planta crescit in hortis. In decoctis et cataplasmatibus species allium redolens saepe cum fructu contra gangraenam adhibetur. Vide *Alliaria*, quam Ill. *Linnaeus Erysimum alliaria* foliis cordatis vocat. — *Hesperis* dicitur, quod vespertino tempore et noctu melius oleat, quam interdiu. Ab ἕσπερος, *vesper*. Ge. *Nachtviole*. Ga. *Juliane*, ou *Juliene*, *violettes des dames*. A. *Dame-violets*. B. *Bloem van damast.*

HETEROCRANIA est dolor alterutram capitis partem obsidens. Ab ἕτερον, *alterum*, et κρανίον, *calva*. Vide *Hemicrania*. [Huic definitioni addit Galen. *def. med. p.* 417. *to.* XIX. morbi nunc intensionem, nunc remissionem.] Ge. *Kopfweh auf einer Seite*. Ga. *Migraine*. A. *The megrim*. B. *Hoofdpyn, die een van beide zyden des hoofds bezet.*

HETEROGENEUM, seu **ANOMOEOMERES** in genere dicitur, quando particulae natura sua, indole et viribus differunt, vel quando huiusmodi particulae diversi generis, speciei, indolis et nominis, non proprie ad mixtionem pertinentes, fluidis vel solidis corporibus immiscentur. Sic

aër plurimas particulas heterogeneas ex aliis corporibus exhalantes continet. Sic crystalli et vitra variis particulis heterogeneis metallicis, vario colore inficiuntur. Sic miasmata ad sanguinem delata vario modo eius mixtionem destruunt. Ex ἕτερον, *alterum*, et γένος, *sexus*, *genus*. Ge. *Fremde Theile*. Ga. A. *Hétérogéne*. B. *Meerdaantig*, *veeldaantig*.

[**HETEROPATHIA** vocatur ab Arn. Adph. Bertholdo (*Physiol. Th. I. p.*161.) secunda sympathiae species, qua corpus a stimulo quocunque quoad qualitatem alio afficitur modo, quam secundum naturam.]

[**HETERORHEXIA** est ea appetitus ciborum depravatio, qua res inusitatae, nutritioni non convenientes, nauseam et horrorem plurimis creantes, avide desiderantur. Alibertus ab hoc symptomate characterem secundi generis gastrosium seu primae familiae systematis sui morborum naturalis desumsit.]

HETERORHYTHMUS est aetas alia, quam anni ferunt. V. c. si iuvenis senilem et senex iuvenilem aetatem degere videatur. Illa differentia etiam de pulsibus dicitur, cum in morbis diversus modulus pulsandi tenetur. [Galen. *def. med. p.* 411. hanc vocem solummodo de pulsus ea conditione dici monet, quae ab ea recedit, quam aetas hominis plerumque postulat. De aetate quis eam adhibuerit, nescio.] Ab ἕτερος, *alter*, et ῥυθμὸς, *modulus*.

[**HEVEA** *guianensis*. Vide *Resina elastica*.]

HEXAGIUM pendet quatuor scrupulos. Latinis *sextula* est. Alii drachmam unam cum dimidia esse dicunt.

HEXIS est habitus, seu habitudo corporis ratione fluidorum et solidorum. Ab ἔχω, *habeo*. Ge. *Die Beschaffenheit des Leibes*. Ga. *Disposition du corps*. A. *The habit of the body*. B. *Gesteldheid des lighaams*.

HIBERNICUS LAPIS, *Tegula*, vel *Ardesia Hibernica Pharm*. est substantia bolaris, vel argillacea, cum sulphure et ferro mixta, seu potius aluminis minera, in Hibernia passim reperiunda, e caeruleo nigrescens, inquinans, in igne vaporem sulphureum eructans, in aëre humido in substantiam vitriolicam abiens. Solet vulgus, minus tamen secure, eius pulverem in laesionibus internis sumere.

HIBISCUS, vide *Ibiscus*.

HIDROA, SUDAMINA, PAPULAE SUDORALES et **SUDOSAE** sunt quaedam tubercula lata et humida, pruriginosa, non cohaerentia, granis milii similia, interdum sine pruritu, quae cutim ulcerose exasperant. Fiunt haec, plerumque subito, quando sudor ob cutis densitatem erumpere impeditur, adeo ut materia, ibi retenta et tenuiori parte puris per vasa lymphatica revecta, vel evaporata, cutis in tumorem elevetur. Affectus hic familiaris est pueris et iuve-

nibus, praesertim temperamento calidioribus, qui aestatis tempore nimis moventur et exercentur, in collo, scapulis, pectore, brachiis et femoribus, frequentius tamen circa pudenda et anum accidens. Arab. *Asef* et *alhasef*. Gr. Ἐκζέματα. Ab ἱδρὼς, *sudor*. Lat. *Sudamina*. Ge. *Schweissblätterchen*, *Hitzblätterchen*. Ga. *Echauboulure*. A. *Pimples*. B. *Sweet-puisjes*.

HIDROCRITICA sunt iudicia, quae a sudore desumuntur. Ab ἱδρὼς et κρίνω, *iudico*. Ge. *Zeichen, die aus dem Schweiss genommen werden*. Ga. *Jugement qu'on forme de la maladie en consequence de la sueur*. A. *Signs taken from sweating*. B. *Oordeel uit het sweeten*.

HIDRONOSUS est febris ephemera maligna, in qua adest summa virium prostratio, animi deliquia, anxietas, cardialgia, capitis dolor, pulsus inaequalis, palpitatio cordis, aliquot quandoque annos a febre superstes et praecipue sudor perpetuus, copiosus, utilis, cum morbo terminandus. Haec febris primum coepit in Anglia saeculo decimo quinto, indeque maximam partem Europae peragravit, in principio vix centesimus evasit; verum adhibitis cardiacis et sudoribus prolicitis morbi saevities deferbuit. Vulgo *sudor anglicus*, nominatur. [Cons. Ch. Gfr. Gruneri *itinerarium sudoris anglici*. Jen. 1805. 8.] Ex ἱδρὼς et νόσος, *morbus*. Idem quod *Hydropyretos*. Ge. *Schweissfieber*. Ga. *La suette*. A. *The sweating fever*. B. *Sweetskoorts*.

HIDROPYRETOS, i. q. *sudor anglicus*, s. *hidronosus*. Ex ἱδρὼς et πυρετὸς, *febris*.

HIDROS, i. q. *sudor*.

HIDROTICA, seu **SUDORIFERA** sunt medicamenta eiusdem fere naturae, quam diaphoretica, nisi quod fortiora sunt. Sanguinem humoresque omnes per totum corpus movent, eos incidunt et attenuant; simulque imminuunt resistentiam in vasis exhalantibus circa cutim, atque ita ipsa partim in sudorem erumpunt, et partim in halitum convertunt liquida circulantia, et quaecunque obvia sunt, secum deferunt, et in ambitum corporis propellunt, ubi illa in sensibilem sudoris liquorem collecta erumpunt. Ab ἱδρόω, *sudo*. Ge. *Schweisstreibende Arzneien*. Ga. *Remèdes sudorifiques, ou diaphoretiques*. A. *Remedies producing sweat*. B. *Zweetmiddelen*.

HIERABOTANE, vide *Peristeron*.

HIERACIUM est plantae genus flore composito semiflosculoso, (Syngenes. Polygam. Aequal.) quod habet caules sesquipedem vel duos pedes altos, fortes, angulosos, coloris viridis fusci, cavos, in plures ramos divisos et foliolis quibusdam instructos. Folia inprimis ex radice erumpunt, repentia, longa instar Taraxaci, in fine obtusa, incisa, viridia, superne tenera, villosa, inferne densiore lanugine ca-

nescentia, maculis pulchris interdum notata, sapore amaro et nitroso. Flores sunt semiflosculosi, plurimis scilicet semiflosculis constantes, embryoni insidentibus et calyce maiore, ampliore et squamosiore, quam in Lactuca comprehensis. Calyx per maturitatem non in conum, ut in soncho, crescit, sed explicatur. Embryo autem abit deinde in semen teneriusculum, non fuscum, pappis simplicibus instructum, in capitulum collectum. Radix longa, crassa, carnosa, simplex, alba, succum lacteum amarum gerens. Duae praecipue species in usum medicum adhibentur, scilicet Hieracium folio maculato, vel *Hieracium minus*, [s. *murorum*] quod etiam *Pulmonaria gallorum* dicitur, et praestantissimis viribus vulnerariis et roborantibus, praecipue in morbis pulmonum, pollet, [A. *The wall hawkweed, the french* or *golden lungwort.* B. *Fransch longekruid, gulden longekruid.* Ga. *L'épervière des murs, la pulmonaire des François.* Ge. *Das Mauer-Habichtskraut, französisches, goldenes oder gelbes Lungenkraut* etc. Gr. *ἱεράκιον μικρόν.*] et *Hieracium pilosella* foliis integerrimis ovatis subtus tomentosis, stolonibus repentibus, scapo unifloro *Linn.* Pilosella maior repens hirsuta *Bauh.* *Auricula muris Pharm.* [A. *The mouse-ear hawkweed.* B. *Muizenoor, nagelkruid, piloselle.* Ga. *L'épervière piloselle.* Ge. *Nagelkraut, kleines, gelbes Mäuseöhrchen, Katzenpfötchen, Ducatenröschen.* Gr. *ἱεράκιον μέγα.* Diosc. III. 65. 66.] Ob virtutem subadstringentem et vulnerariam succus eius lactescens in hernia, diarrhoea, scabie et herpete commendatur. Nomen accepit ab accipitre. Gr. *Ἱέραξ*, quia creditur, accipitres huius succo oculos restituere; scalpendo enim illud, succoque oculos tingendo, obscuritatem cum sensere, discutiunt. *Sonchites* etiam appellatur, quod Soncho non admodum dissimilis sit, maxime quod ad eius circumferentiam et extremam partem, in qua caules et flores sunt, attinet. Propter lacteum succum *Lactuca sylvatica* vocatur: appellatur etiam a quibusdam *Accipitrina.* Ge. *Habichtkraut.* Ga. *Cichorée jaune, herbe de l'épervier.* A. *Hawk-weed.* B. *Haviks-kruid.*

HIERA PICRA est electuarium ex aloë, ligno aloës, cinamomo, radicibus asari, spica indica, croco, mastiche et melle paratum. Viribus quidem leniter purgantibus gaudet, eius tamen vix hodie alius usus est, quam in clysteribus. Ex *ἱερὰ*, *sancta*, propter vires laudabiles, et *πικρὰ*, *amara.*

HIEROGLYPHICAE NOTAE sunt plicae rugaeque in manibus, ex quibus vana curiositas multum praedicere conatur. Ex *ἱερὸν*, *sanctum*, et *γλύφω*, *sculpo.* Ge. *Wahrsagen aus den Händen.* Ga. *Chiromantie.* A. *Chiromancy.* B. *Hand-kyk-konst.*

[HILUM vocatur cicatrix externa seminis ab eiusdem affixione in fructu orta. A. *The eye, scar.* B. *Plekje.* Ga.

L'oeil, nombril, le point de reunion. Ge. *Narbe, Ausschnitt, Nabel.*]

HIPPOCAMPUS est pisciculus in portubus maris mediterranei abunde reperiundus, sex circiter digitos longus et digitum crassus, ex ordine Branchiostegorum, ad genus *Syngnathi* pertinens, cuius caput aliquantum capiti equino simile est, rostrum subcylindricum, ore operculato maxilla inferiore; apertura branchiarum operculis clausis; nucha foramine spirans; corpus articulatum, pinnae ventrales nullae. Species huius, scilicet *Hippocampus*, habet pinnas caudae [quadrangulae] nullas, corpus septemangulatum, tuberculatum, caudam quadrangulatam. Pisciculi, dum vivit, caput et collum filamentis, velut tentaculis, obsitum est. E ventre succum venenatum fundere, ipse tamen in morsu canis rabidi prodesse dicitur. Exsiccatus, inque formam sigmoideam inflexus, frequenter a curiosis asservatur. [A. *Seahorse.* Ge. *Seepferdchen.* Ga. *Hippocampe, cheval marin.* Ex ἵππος, *equus*, et κάμπτω, *inflecto*, quia illud animalculum inflexum est.

HIPPOCAMPI PEDES vocantur productiones substantiae medullaris cerebri, subiecta substantia cineritia, quae utrinque in ventriculis lateralibus cerebri, cum proxima cruribus fornicis interiecta cerebri medulla unitae, arcus instar deorsum antrorsumque inflexae, ad finem exteriorem cuiusque ventriculi lateralis descendunt, ibique tribus, quatuor aut quinque partibus obtusis, aliqua cum similitudine pedis animalis fissipedis, sed unguibus destituti, finiuntur. *Hall.*

HIPPOCRATICA FACIES, vide *Facies Hippocratica.*

HIPPOCRATICUM VINUM, seu *vinum saccatum*, Gr. σακκίας, est vinum aromatum variorum sapore imbutum, dum per saccum his refertum percolatur, addito deinde saccharo. [Polluci *onom. VI.* 18. οἶνος σακκίας est δϊυλισμένος, i. e. defaecatum, per colum traiectum. Saepius δϊυλίζειν hoc sensu apud Philotimum *de potu*, cuius libri fragmenta servavit Oribasius ed. Matth. p. 83. 84. ὄινον πρωτίου λίτρας κά. Matthaei coniecit πρωτίου mutandum esse in πρωΐου. Sed equidem potius πραμνίου legerim. Vinum enim pramnium memoratur a Plin. *h. n. XIV.* 4. et eius ad medicamentorum confectionem usum testatur Galen. *d. rem. loc. par.* VII. *c.* 2. *p.* 56. *to.* XIII.] Ge. *Hippocras.* Ga. *Hippocras.*

HIPPOCRATIS MANICA, vide *manica Hippocratis.*

HIPPOGLOSSUM, vide *Hypoglossum.*

HIPPOLAPATHUM est *Rhabarbarum monachorum*, seu *Lapathum magnum*, ita ob magnitudinem appellatum videtur. Lapathum aquaticum folio cubitali *Bauh.* Lapathum palustre *Tabern.* *Rumex aquaticus Linn.* (Hexandr. Trig.) floribus hermaphroditis, valvulis integerrimis, nudis, foliis

cordatis acutis. Habitat ad ripas fluviorum et paludum Europae. Iisdem, quam rhabarbarum, sed debilioribus viribus pollet. Ex ἵππος, *equus*, et [λάπαθον, *rumex*. Diosc. II. 140.] Ge. *Mönchsrhabarber*. Ga. *Rhubarbe des moines, rhapontic des montagnes*, *patience aquatique* sive *des jardins*. A. *Patience*, vel *monks-rhubarb*. B. *Groote*-seu *waterpating*.

HIPPOLITHUS, *Bezoar equinum*, est calculus in equorum cystide fellea, intestinis vel etiam aliis partibus corporis genitus, cui pariter bezoardicae virtutes tribuuntur. [A Gr. ἵππος et λίθος, *lapis*.] Ge. *Pferdstein*. Ga. *Hippolithe*.

HIPPOMANES: hoc nomine vel denotatur liquor e genitalibus equae oestro venereo percitae exstillans, vel frequentius concrementum quoddam informe e membranulis et gelatina inspissata formatum, et, dum hinnulus nascitur, inter amnion et tunicam alantoidem reconditum. Ab equa illico devoratur; quod ni fiat, illa hinnulum deserere dicitur. Hinc ad praeparanda philtra summae esse efficaciae, fabulose olim creditum est. Eius devorationi furores *Caligulae* tribuit *Iuvenalis*. [Meminit Aelian. *d. nat. anim. III.* 17. ad q. l. notavit Schneider, quid in pullo equino hoc nomine censeatur, a Buffono et Daubentono in historia naturali equi exponi. Fabulas veterum de hippomane enarravit Salmas. ad Solin. p. 221.]

HIPPOPHAES sive *Rhamnus catharticus*, oleae folio; vox ἀπὸ τοῦ ἵππου, quod vis eius purgatrix tam valida credatur, ut ipsis equis alvum subducat. Est Rhamnoides *Tourn.* *Hippophaë Linn.* (Dioec. Tetrandr.) calyce monophyllo, flore apetalo, bacca globosa, uniloculari, monosperma. Colitur passim in hortis inter sepes. Baccarum usus viridi- et luteo-tinctorius est. Syrupus ex iis praeparatus aquas commode evacuat, hinc in hydrope commendatur. Baccas Finnis in cibum cedere lego. Sunt, qui *Hippophaën Dioscoridis* speciem Tithymali esse putent. Ge. *Weiden-Meer-Kreuzbeere, finnische Beere*. Ga. *Nerprum* seu *bourg-epine, l'argoussier, argousse*. A. *Sea buckthorn, sallow-thorn*. B. *Purgeer-doorn, duin-bess*.

HIPPOPOTAMUS *amphibius*, pedibus quadrilobis, est animal mammale, cuius dentes primores superiores sex per paria remoti; inferiores quatuor prominentes, intermediis recta protensis; laniarii solitarii oblique truncati; pedes margine unguiculati. Habitat in et circa Nilum, et alios Africae fluvios maiores. Corpus suis, nudum praeter vibrissas, magnitudine uri, pedibus brevibus, mandibula superiori mobili, dentibus scintillans; mammae duae inguinales; incedit, nec natat; humiles aggeres vix adscendit; pabulatur in fundo et sicco; carnes, pisces et plantas devorat. *Linn.* Putatur *Behemot Iobi* esse. Dentes laniarii ad nos

adferuntur. Sunt hi duos pedes longi, dimidiumque crassi, summae duritiei, ut chalybe percussi scintillas excitent. Insignes his virtutes antepilepticae et antispasmodicae olim tributae sunt. Verum ob qualitatem insipidam, inodoram, terreo-gelatinosam, vix alius hodie eorum, quam absorbens, subadstringens, et ob summam duritiem mechanicus usus praecipue ad dentes artificiales est. A. *The river-horse. Water-elephant. Sea-horse.* A. *Rivierpaard.* Ge. *Flusspferd, Nilpferd, Flussochs.* Ga. *Hippopotame. Cheval marin.* A Gr. ἵππος et ποταμὸς, *flumen.*

HIPPOSELINUM *Olus atrum* vocatur. Sic a magnitudine dictum. Ab ἵππος, *equus*, et *Selinum.* Siquidem Graeci [rebus, quarum magnitudinem significare cupiunt, praeponere voces ἵππος aut βοῦς. Vid. Viger. *p.* 93.] solent, adeo ut *Hipposelinum* Latinis nihil, nisi *grande apium,* sit. *Olus* autem *atrum*, vel *pullum* a foliis, vel seminibus, quae atro colore nitent, appellatum esse videtur. Est planta biennis flore rosaceo umbellato, (Pentandr. Digyn.) Smirnium Dioscoridis [III. 71. ad q. l. Sprengel.] *Bauh. Smirnium olus-atrum* foliis caulinis ternatis, petiolatis, serratis *Linn.* Provenit in locis paludosis, sed et in hortis colitur. Radix ob vires diureticas et resolventes decoctis sanguinem purificantibus additur. Semen, ob oleum essentiale, quod continet, virtute stomachica et carminativa gaudet. Ge. *Alexandrische Petersilien, Pferdesilge, Smyrnenkraut, Brustwurzel.* Ga. *Maceron commune.* A. *The herb Alexanders, common Alexanders.* B. *Groote eppe, peterseli van Alexandrien.*

[**HIPPURICUM ACIDUM**, ab ἵππος et οὖρον, *urina*, a Iust. Liebigio demonstratum est, nihil esse aliud, quam illud pro acido benzoico diū habitum acidum, quod in urina equorum comparet. Praeparandi huius acidi rationem, eiusdem virtutes et quae sunt alia vide in Poggendorf. *Ann. XVII. p.* 389—399. et inde brevius exposita in *Pharmac. Centralbl.* 1830. *No.* 7. *p.* 103—105. Ex hoc acido hippurico potest aut per siccam destillationem, aut coctione cum acido nitrico fortiore, aut sublimatione acidum benzoicum parari.]

HIPPURIS, Lat. *Equisetum*, seu *cauda equina*, eamque referens. Equisetum palustre *Bauh. Hippuris vulgaris Linn.* (Monandr. Monogyn.) est planta absque calyce et corolla, filamento unico receptaculo floris insidente, anthera semibifida, semine unico subrotundo nudo. Conf. *Equisetum.* Ex ἵππος, *equus*, et οὐρὰ, *cauda.* Dicitur etiam *Salix* seu *herba equinalis,* ut et *Asprella.* Ge. *Schaftheu, Rossschwanz, Katzenwedel, Schachtelhalm.* Ga. *Queue de cheval, queue de chat, aprelle.* A. *Horsetail.* B. *Paardestaart, kattestaart.*

HIPPUS, *nystagmus bulbi*, est oculorum affectus, in quo oculi tremuli continuo agitantur et subinde nictitant, ut in equitatione fit. Datur etiam *Hippus pupillae,* qui est alterna

et continuo repetita pupillae dilatatio et constrictio. Uterque affectus aegre medelam admittit. Ab ἵππος, *equus.* Ge. *Bebende Augen.* Ga. *Souris des yeux, maladie des yeux, par laquelle ils se meuvent continuellement de coté et d'autre, et ne peuvent demeurer dans une même situation. Instabilité des yeux.* A. *Trembling of the eyes.* B. *Bevende oogen.* [Rosas (*Handb. d. theor. u. pr. Augenh. II. p.* 498.) spasmum clonicum iridis hoc nomine insignivit.]

HIRCI BARBA, Gr. *τραγοπώγων*, [A *τράγος, hircus,* et *πώγων, barba.* Diosc. II. c. 172. plantae, sub hoc nomine allatae, descriptionem convenire Tragopogoni crocifolio monuit Sprengel.] planta nomen sibi adscivit, quod e calycis summo, floribus evanescentibus, papposa prodeat caesaries, seu comosa lanugo, cui cum hirci barba nonnulla similitudo. Vide *Tragopogon.* Ge. *Bocksbart.* Ga. *Barbe de bouc.* A. *Goats-beard.* B. *Boks-baard. Josephs-bloemen, morgenstar.*

[**HIRCISMUS**, vid. paulo post *Hircus.*]

HIRCULUS est Nardi species, sicque dicitur, quod hircum redoleat.

HIRCUS est animal quadrupes ad mammalia pecora pertinens, cuius cornua concava, sursum versa, erecta, scabra; dentes primores inferiores octo, laniarii nulli. *Capra Hircus* cornibus carinatis, arcuatis, gula barbata *Linn.* Pecus infidum, saliens, salax, graveolens, corio tenaci indutum, lana caprina tectum. Habitat in montosis, victitans ex ramulis variis frondibusque arborum, lichenibus; edit etiam cicutam. Sanguini, praecipue pone aures emisso, singularis virtus sanguinem resolvendi attribuitur, hinc a vulgo passim adhuc in pleuritide et contusionibus, maxime internis, commendatur. Sevo vis emolliens est. Ge. *Bock.* Ga. *Bouc. La chevre.* A. *Goat.* B. *Geitebok.*

HIRCUS, HIRCI vel **HIRQUI**, oculorum anguli, *κανθοὶ,* eorum, qui ad nasum sunt, *ῥαντῆρες* et *πηγαὶ* dicuntur, quod inde lachrymae manant. [Poll. onom. II. 71. *οἱ μὲν πρὸς τῇ ῥινὶ* (canthi), *ῥαντῆρες καὶ πηγαὶ, ὅτι καὶ ἀπ' αὐτῶν τὸ δάκρυον ἔρχεται.*] At qui ad tempora, *παρωπίαι, Poll.* [*l. c. οἱ δὲ ὑπὸ τοὺς κροτάφους,* (canthi) *παρωπίαι. Nicandr.* Fortasse in laudando Nicandro confusio vocum *παρωπία* et *περιώσιος,* quod in Ther. v. 518. occurrit, locum habuit.] Vide *Canthus.* Ge. *Die Augenwinkel.* Ga. *Les angles de l'oeil.* A. *The corner of the eye.* B. *Oog winkels, oog-hoekjes.* — Pili etiam sub axillis *hirci* appellantur. Et sudor subalaris, hirci instar foetens, *hircismus* dicitur. Ge. *Das Achselhaar.* Ga. *Le poil dessous l'aisselle.* A. *The wing hairs.* B. *Het oxel-hair.* — Item auris eminentia. Vide *Tragus.*

HIRQUUS, i. q. *canthus.*

HIRUDO, sive **SANGUISUGA**, *Hirudo medicinalis Linn.* depressa, nigricans, supra lineis flavis sex, intermediis nigro-arcuatis, subtus cinerea, nigro-maculata, est vermis aquas stagnantes incolens, frequentis admodum in medicina usus. Cutem enim, cui applicatur, mordendo perrumpit, sanguinemque exsugit; hinc variis corporis locis, ad efficiendam revulsionem, admovetur. Praecipue vero ad restituendum haemorrhoidum fluxum suppressum ano applicatur, et omnibus morbis, quos haemorrhoidum fluxus solvit, prae aliis sanguinem mittendi methodis prodest. Gr. *Βδέλλα*. [Themison primus hirudinum tanquam instrumenti, ad sanguinem evacuandum apti, meminisse dicitur. — De hoc verme cons. P. Thomas (*hist. nat. des sangsues.* Par. 1806. 8.) et *Jam. Rawlins Johnson* (*on the medic. leech.* Lond. 1817. 8.)] Ge. *Ein Egel, Blutegel.* Ga. *Une sangsue.* A. *A blood-sucker, leech.* B. *Bloed-zuiger.*

HIRUNDINARIA est *asclepias,* seu *vincetoxicum.* Sic vocant a fructu, seu potius a siliquis, quas producit, quae dehiscentes plumosum ostendunt semen, atque hirundinis figuram referunt. Ge. *Schwalbenwurzel.* Ga. *Domtpe-venin.* A. *Swallow-wort.* B. *Zwaluwe-wortel.*

HIRUNDINARIA, vide *Centum morbia.*

HIRUNDINUM NIDI EDULES gelatinosi sunt e molluscis facti. A specie *Hirundinis* parantur, quae Linnaeo *esculenta* rectricibus omnibus macula alba notatis dicitur. Habitant eae in China ad ripas. Nidi hemisphaericae figurae, ovi anserini magnitudine, pellucidi, substantia ichthyocollam referente, iusculis incoquuntur, iisque vis vehementer nutriens et aphrodisiaca tribuitur. Ge. *Indianische Schwalbennester.*

HIRUNDO est avis e passerum ordine, rostro scilicet conico, acuminato, naribus ovatis, patulis, nudis et quidem rostro minimo, incurvo, subulato, basi depresso, rictu capite ampliore. Inter plures species apud nos maxime frequens est *Hirundo rustica*, vel *domestica*, rectricibus, exceptis duabus intermediis, macula alba notatis, [A. *The house-swallow, chimney-swallow.* Ga. *L'hirondelle de cheminée.* Ge. *Rauchschwalbe, Feuerschwalbe.*] et *Hirundo urbica, vel agrestis,* rectricibus immaculatis, dorso nigro-caerulescente. In aëre insecta captant. [A. *The martin, martlet.* Ga. *L'hirondelle de fenêtre* sive *de muraille, martinet à cul blanc.* Ge. *Hausschwalbe, Fenster-, Mehl-, Spyrrschwalbe.*] Nidificant sub tectis et ad parietes in Europaeis regionibus. Adveniente frigore partim in calidiores regiones migrant, partim somno sopitae demergi dicuntur, [cuius sententiae acerrimus defensor laudatur Daines Barrington in *Miscellan.* p. 225.] In officinis aqua hirundinum destillata e pullis prostabat; antispasmodica. Nidus lacte coctus in angina suppu-

ratoria adhibebatur. Stercus septicum est. Ge. *Schwalbe.* Ga. *Hirondelle.* A. *Swallow.* B. *Zwalluw.*

HISPANICUM OLUS est *Spinachia,* fortasse quod ex Hispania primum duxerit originem et deinde ad caeteras tandem nationes translata sit. Ge. *Spinat.* Ga. *Espinars.* A. *Spinache.* B. *Spinagie.*

HISPIDULA est planta officinalis, *Pilosellae* species, seu potius *Gnaphalium dioicum,* sarmentis procumbentibus, caule simplicissimo, corymbo simplici terminali, floribus dioicis *Linn.* (Syngenes. Polygam. Superfl.) Ge. *Katzenfuss, Hasenpfötchen, Bergruhrkraut,* et alia plura. Ga. *Pied de chat, herbe blanche.* A. *Cats-foot, mountain everlasting* sive *cudweed.* B. *Katte-voet.*

HISTORIA NATURALIS est scientia, quae versatur circa cognitionem corporum naturalium eorumque qualitatem. Ge. *Naturgeschichte.* Ga. *L'histoire naturelle.* A. *The natural-history.*

[**HISTOLOGIA** est pars anatomes universalis, quae de variis corporis animalis telis, tam simplicibus, quam compositis, exponit. Vid. Ca. Fr. Heusinger (*Syst. d. Histologie.* Th. I. Eisen. 1822. 4.) et Ern. H. Weber in nova et doctissimis animadversionibus multum aucta editione Fr. Hildebrandii *Handb. d. Anatom. des Mensch.* Braunschw. 1830. 8. A Gr. ἱστὸς, instrumentum textorium, e quo stamina ducta sunt, et *tela ipsa,* et λόγος, *doctrina.*]

HISTOS, Gr. ἱστὸς, est instrumentum chirurgicum ligneum, in cuius summo aliud lignum transversum imponitur, ex quo trochlea dependet, ad scalae demissionem.

HOLCE, Gr. ὁλκὴ, i. q. *drachma.*

HOLIPPAE sunt [Castello teste] placentulae [tenuissimae] ex infusione medicamentali farinaque triticea, addito insuper saccharo, subactae. [Purgantes olim in dispensatoriis extabant.]

HOLOSTEUM, seu **HOLOSTIUM** est herba sic per antiphrasin dicta, quasi minime ossea, sed potius tenera et mollis, ac omni prorsus duritie carens. Forte Caryophyllus arvensis *Bauh.* Lychnis graminea hirsuta umbellifera *Moris. Holosteum Linn.* (Triandr. Trigyn.) quod est planta calyce pentaphyllo, corolla pentapetala, capsula ovata, uniloculari, apice trivalvi, polysperma. Ex ὅλον, *totum,* et ὀστέον, *os.* Ge. *Spanischer Wegerich.* A. *Spanish plantain.* B. *Spaansche weegbree.*

HOMO, HOMO DIURNUS sapiens, nosce te ipsum, etc. *Linn.* (Mammal. Primat.) Prostabat in officinis ex eo *Mumia aegyptiaca,* portiones scilicet cadaverum, in Aegypto, ope variorum balsamorum, conditorum, quarum tamen virtus maxime a balsamis additis pendet. Cranium, sanguis, axungia, urina, passim adhuc in usum medicum adhiberi solita,

vix qualitate et virtute ab iisdem partibus caeterorum quadrupedum differunt, nisi forte, ut in *usnea* praecipue fieri solet, superstitio his peculiarem tribuere virtutem velit. Doctrinam de medicamentis ex corpore humano desumtis Cl. *Dale Anthropologiam* vocat. Ge. *Der Mensch.* Ga. *L'homme.* A. *Man.*

HOMOEOMERES, vide *similares partes.* Ex ὅμοιον, *simile.* et μέρος, *pars.*

[**HOMOEOPATHIA** vocata est a Sam. Hahnemanno, inventore, ea morborum curandorum ratio, quae medicamentis perficitur, in sanis corporibus eundem symptomatum complexum producentibus, qui morbum singularem constituit. Ab ὅμοιος, *similis*, et πάθος, *affectio.* Buchheimium, qui hanc morbis medendi rationem falso ὁμοιοπαθείαν vocari, sed potius ὁμοιοπαθικὴν sc. τέχνην, medicosque, hac ratione aegrotos tractantes non ὁμοιοπάθεις, sed ὁμοιοπαθικοὺς appellandos esse adserit, aeque graviter, ac ii, quos taxat, lapsum esse, ostendi in *Censura med. lex. rec.* V. p. 4.]

[**HOMOGAMIA** est perfectio simultanea organorum sexualium (staminum et pistillorum) in flore hermaphrodito. Vid. Ca. L. Wildenow *Grundr. d. Kräuterk.* Berl. 1810. p. 413.]

HOMOGENEAE PARTICULAE sunt, quae purae, integrae et immixtae, sibique per omnia similes sunt. Ex ὁμὸν, *simile*, et γένος, *genus.* Ge. *Gleiche, gleichartige Theile.* Ga. A. *Homogéne.* B. *Eenaartige deeltjes.*

HOMOPLATA, *scapula, spatula, scoptula aperta Celso,* VIII. 1. [In edit. Krausii al. pro *scoptula* rectius *scutula* legitur.] Gr. *Πλάται, ὠμοπλάται, ἐπινώτιοι*, sive os, quod dorsi latitudinem constituat, triangulare, latum et tenue, praesertim in medio, sed in processibus crassum, utrimque unum, incumbens superioribus costis parte postica instar scuti. Processus sunt tres, *acromium*, sive mucro, extremitas scilicet recurva, compressa, spinae, seu eminentiae, transversim in superficie externa decurrentis; *coracoides*, sive *ancoralis*, αὐχὴν et *cervix*, quae cavitatem glenoideam habet, in qua caput ossis humeri excipitur. Usus ad humeri et clavicularum articulationem, et ad musculorum implantationem. Ab ὦμος, *humerus*, et πλατὺς, *latus.* Ge. *Das Schulterblatt.* Ga. *L'os de l'epaule, omoplate.* A. *The shoulderblade.* B. *Het schouderblat.*

HOMOTONICUS morbus est, qui eundem ordinem servat, vel [si de febre adhibetur,] febris continua, aequali vehementia decurrens. Ex ὁμὸς, *aequalis*, et τείνω, *tendo.*

HOPLOCHRISMA est armorum, ut gladii, cultri, pugionis, etc. deligatio, qua creditur vulnera consolidari, quod tamen ridiculum. Ex ὅπλα, *arma*, et χρίω, *ungo.* Ge. *Waffenverbindung.* B. *Wapen-verbinding.*

HOPLOMOCHLION est nomen instrumenti chirurgici

universalis, toti corpori humano adaptandi et applicandi.

HORA est *Hippocrati* determinatum anni tempus, quod liquet ex Aph. 1. Sect. 3. *Αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν.* Id est: mutationes temporum pariunt morbos ipsis anni temporibus etc. unde ὧρος, *annus*, et ὡραῖος, *tempestivus.* Vulgari tamen significatione denotat vigesimam quartam nychthemeri. Ge. *Eine Stunde.* Ga. *Une heure.* A. *hour.*

HORAEA et ὄπωρα sunt fructus tempestivi, seu aestivi, ut *fraga*, *cerasa*, *ribesia*, *mora*, *poma*, *pyra*, *pruna*, etc. qui ob succum acidulum et refrigerantem in febribus plerisque acutis, aestuque sanguinis, praecipue subiectis siccis et biliosis prosunt, minus vero corporibus laxis conveniunt, hisque flatus et tormina excitant. Usus plerorumque non tantum cibarius est et culinaris, verum etiam in officinis succi expressi et syrupi prostant. Ab ὥρα, *certum anni tempus.* Ge. *Obst.* Ga. *Fruits d'eté.* A. *Summer fruits.* B. *Vrugten, ooft.*

HORARII FRUCTUS, i. q. *horaea.*

HORDEATUM est medicamentum liquidum internum, ex hordeo ad crepaturam cocto et tuso, liquoribus convenientibus affusis et colatis praeparatum, quibus amygdalae, sem. papaveris albi, sem. quatuor frig. mai. etc. non raro accedunt. Vide *Emulsio.* Ge. *Gerstenmilch, Gerstenwasser.* Ga. *Orgeade, lait d'orge.* A. *Barley milk, barley-water.* B. *Een gersten melk.*

[**HORDEINE** est flavus, granulosus, scobi similis pulvis, in acido nitrico solubilis, et dum germinat hordeum, maximam partem in amylum abiens. Paratur repetita aquae ferventis in amylum hordei affusione, quae amyli partem solvit, relicta hordeine integra. Vocatur etiam *Cevadine.*]

HORDEOLUM, seu **CRITHE**, vel **HORDEUM** est tuberculum in limbo palpebrarum, magnitudine hordei enascens, cuius altera species *grando*, tuberculum durum, indolens, mobile, pellucidum et rotundum; quae vero tubercula maiora hic eveniunt, ad nodos, meliccrides, steatomata et cancros referuntur. Omnia id habent commune, quod pondere suo, aliisque modis, motui palpebrarum remoram iniiciunt. Gr. *Κρίθη* et *ποσθία.* Ge. *Gerstenkorn.* Ga. *L'orgeolet,* ou *orgueil.* A. *The sty, a swelling in the eyebrows like a barley corn.* B. *Een strontje, scheetje op het oog, een styge.*

HORDEUM, seu **ORDEUM** est planta cerealis, quae habet culmum secali minorem. Folia latiora, spica crassior. Calyx triflorus, hexaphyllus, gluma nulla, corolla bivalvis, valvula inferiori in aristam longam, asperam desinente; (Triandr. Digyn.) Semen tumidius utriusque apice acutiore, et sulco longitudinali notatum, glumae tam arcte adhae-

renti unitum, ut non nisi triturando separetur. Species maxime obveniens est Hordeum distichum *Bauh.* *Hordeum distichum*, flosculis lateralibus masculis muticis, angularibus imbricatis *Linn.* Ob qualitatem farinaceam, nutrientem et refrigerantem usus eius medicus et cerevisiarius quotidianus est. *Hordeum perlatum* in cibum adhibetur. Veteribus usitatissimum erat ad parandam ptisanam, cuius usus in febribus, omnibusque morbis acutis, valde celebratur. Gr. *κριθή*. Dicitur ab horrore, quod eius arista mordacior sit, quam tritici, vel ab oriendi celeritate, quod ante caetera frumenta pullulet, vel ab antiquo adiectivo *fordus* [et, posita loco F aspiratione, *hordus*,] quod significabat *gravidum.* [*Forda* occurrit in Ovid. *Fast.* 4, 631. Forda ferens bos est.] Vide *Crithe.* Ge. *Gerste.* Ga. *Orge.* A. *Barley.* B. *Gerst.*

HORMINUM, seu **ORMINUM** est plantae genus Salviam referens. Caules pedem circiter alti, rubicundi, quadrati, lanuginosi, ramosi. Folia Salviae, sed minus sicca, nitidiora, valde lanuginosa, sibi invicem opposita, non valde odora, saporis amari. In summitate ramorum sunt multa folia coniuncta coloris violae. Flos monopetalus labiatus, seu ringens, cuius labium superius parvum et galeatum falcatum est, inferius vero in tres partes divisum, media cochlearis instar excavata. (Didynam. Gymnosperm.) Ex calyce surgit pistillum, floris parti posteriori instar clavi infixum, ac quatuor veluti embryonibus stipatum, qui abeunt in totidem semina subrotunda, obtuse triquetra, in capsula, quae floris calyx fuit, recondita. Radix fibrosa, lignosa. Est *Sclareae* species, et omnes huius species *Horminum* vocaverunt, verum quibus galea falcata est, hae *Sclareae* dicuntur, *Horminum* vero habet galeam breviorem et magis apertam. Qualitas et usus suspectus est. Dicitur *ἀπὸ τοῦ ὁρμᾷν*, *impetum facere*, quod impetu coeco agat et cieat in venerem. Vide *Sclarea.* Ge. *Scharlachkraut.* Ga. *Orvale.* A. *Clary.* B. *Scharley.*

HORRIFICA FEBRIS, vide *phricodes.*

HORROR, **HORRIPILATIO**, Gr. *φρίκη*, et *φρικιόν*, a [*φρὶξ*, *maris fremitus*, de qua voce vid. Eustath. ad. Dionys. Pericg. p. 25. et Glossar. min. ed. Matthaei p. 20.] est levis convulsionis species, in exterioribus corporis partibus, scilicet integumentis, cum sensu frigoris contingens, minor quam *tremor*, dum quasi corpus frigore invadit, et subinde tantum observatur, sed tremor aliquo successivo tempore adest, et artus succutit. Symptoma hoc in febrium initio plerumque adest. Item cum aëre frigido afficimur, vel res horrendae enarrantur. Ge. *Zittern* oder *Schaudern.* Ga. *Frisson.* A. *Shivering, shuddering, trembling.* B. *Een koude yzing.*

HUMECTANTIA sunt medicamina, quae particulas suas humidas corporis nostri poris possunt insinuare. — Item sunt omnia fluida, quae solida emolliunt et fluida spissa diluunt. Gr. Ὑγραίνοντα, vel Ὑγραντικά. Ge. *Anfeuchtende Arzneien.* Ga. *Remèdes humectans.* B. *Bevogtigende middelen.*

HUMERUS illa pars corporis est, quae apparet in ea articulatione, qua superior humeri pars, quae *epomis* et *superhumeralis* dicitur, ad collum vergit, et a posteriori parte ossi scapulae adhaeret, ab inferiori autem ei parti, quae, dum totum brachium attollitur, manifesta fit, et *ala* nuncupatur. Alias *humerus* quoque dicitur de parte prima brachii, quae unico osse cylindrico constat, quae aliis *brachium* per excellentiam appellatur; illius os appellatur *os humeri, os brachii* et *os adiutorium*, et superiori capite iunctum est cavitati glenoideae scapulae, in parte vero inferiori cubito, radio scilicet et ulnae. Gr. ὦμος. Ge. *Oberarm, das Armbein.* Ga. *L'epaule, l'humerus.* A. *Shoulder.* B. *Schouder.*

HUMIDITAS morbosa est, si tanta humidi copia partibus solidis sit intermista, ut earum actio enervetur.

HUMIDUM PRIMOGENIUM is forte dici posset liquor, qui in tunicis ovuli rudimenta cuiuscunque animalis ambit, nutrit, sicque eorum evolutionem promovet. Sic etiam *Humidum radicale* is humor vocatur, qui accessu suo fibris corporis animalis et debitam cohaesionem et iustam flexilitatem conciliat. Ge. *Grundfeuchtigkeit.* Ga. *L'humide,* sive *l'humeur radicale.* B. *Het eerste vogt.*

HUMILIS MUSCULUS, vel *rectus inferior*, est is, qui oculum deprimit. Sic dictus, quia oculum deorsum versus malas trahit. Ge. *Der hinunterziehende Augenmuskel.* Ga. *Le muscle humble, abaisseur.* A. *The depressing muscle of the eye.* B. *De nederige spier.*

HUMILUS, i. q. *Lupulus.*

HUMORES nostri corporis in genere quidem inter se et cum omnibus aliis conveniunt, sed proprias quasdam dotes habent, unde multiplex eorum differentia: suntque vel crudi ex ingestis cibis potubusque, vel naturales, sive inquilini.

HUMORES SANGUINEI a veteribus in *sanguine* constituuntur quatuor, nempe *biliosus*, *pituitosus*, *melancholicus* et *sanguineus* proprie dictus, idque secundum quatuor elementa peripatetica et secundum horum humorum abundantiam *temperamenta* determinabantur. Rectius tamen sub humorum nomine omnis massa fluidorum comprehenditur, quae in corpore animali per vasa movetur, et a qua varii alii humores secernuntur, partim excernendi, partim aliis usibus destinati. Omnes hi humores, quorum debita quantitas et mixtio sanitatem, laesa proportio aut mixtio morbos efficit, sunt vel aquosi, vel mucosi, vel gelatinosi, vel oleosi. Vide

Sanguis. Ge. *Die Feuchtigkeiten, Säfte.* Ga. *Humeurs.* A. *The humours.* B. *Humeuren, vogten.*

HUMORES OCULARES vulgo dicuntur tres: 1. *aqueus*, qui reliquis tenuior, aquae instar limpidus, anterius intra corneam et uveam tunicam, et inter hanc et lentem crystallinam continetur, sicque cameram anteriorem et posteriorem replet et procul dubio a minutissimis arteriolis perpetuo emittitur, iterumque a venulis resorbetur, quoniam laeso oculo effluens sensim recolligitur. [Chemice a Berzelio disquisitus in centum partibus ostendebat aquae 98, natri muriatici 1, 15, materiae, aqua solubilis 0, 75, et albuminis exiguam quantitatem.] Ge. *Die wässerige Feuchtigkeit der Augen.* Ga. *L'humeur aqueuse.* A. *The watery humour.* B. *Watering oog vogt.* — 2. *Crystallinus*, sive *glacialis* humor, qui tamen rectius *corpus crystallinum*, vel *lens crystallina* dicitur, cum figuram lentis exhibens, e tenuissimis lamellis et humore pellucidissimo compositus longe reliquos humores densitate superet; ope propriae capsulae in fovea humori vitreo insculpta continetur. [Berzelii analysis chemica docuit centum lentis partes continere aquae 58, 0, albuminis 35, 9. materiam extractivam, alcohole solvendam, salibus nuptam, 2, 4. similem materiam, sed non nisi aqua solubilem, cum aliquibus salium vestigiis, 1, 3. materiae insolubilis 2, 4. — De lentis structura vide infra *lens crystallina.*] Ge. *Die krystallene Feuchtigkeit.* Ga. *Humeur crystalline,* ou *le crystallin.* A. *Crystalline,* or *icy humour.* B. *Krystalline vogt.* — 3. *Vitreus*, reliquis duobus longe copiosior, posteriorem oculi cavitatem occupat: proprie *corpus vitreum* dicitur; magis enim, quam humor aqueus, minus, quam lens crystallina, densum, e cellulis et membranulis tenuissimis constat, humorum tenuissimum, purissimum et pellucidissimum, non ab igne coagulabilem, sed totum calore avolantem, continet. [Berzelius corporis vitrei partes centum constare experimentis probavit ex aquae 98, 40. albuminis 0, 16, natri muriatici, cum materia alcohole extrahenda 1, 42. et materia extractiva, aqua solubili 0, 02.] Ge. *Die gläserne Feuchtigkeit.* Ga. *L'humeur vitrée.* A. *Glassy humeur of the eye.* B. *Glasagtig vogt der oogen.*

HUMOR IN SECUNDINIS, HUMOR AMNII est liquor gelatinosus ad ignem coagulabilis, foetui animali in utero circumfusus, et chorio et amnio contentus, cuius quidem veros fontes indicare hucusque difficillimum fuit. Pro ratione, qua foetus origine propior est, etiam hic humor uberior adest, et quantitate crescit, sed in minori ratione, quam foetus. Praeter nutritionem, quam foetui, ultimis sine dubio mensibus per os deglutitus praestat, ovum etiam distentum tenet, ut foetus in eo humore mobilis, a compressione tamen externa tutus, ovumque vicissim in calcitrationibus foetus mi-

nori periculo sit obnoxium, tandemque etiam exitum foetus faciliorem reddit. *Hall.* Verum etiam reperitur in brutis tertia membrana *allantois* dicta, quae per urachum foetus pervium urinam in suo cavo recipit, a sola vesica foetus non capiendam. [In liquore amnii vaccarum Vauquelinus cum Buniva acidum peculiare, *acidum amnii* ab iis denominatum, detexisse sibi videbantur. Cum autem alii chemici illud acidum in hoc liquore reperire non possent, Lassaigne probavit, acidum illud minime in liquore amnii, sed non nisi in allantoidis fluido contineri, adeoque nomen amniotici acidi in illud allantoidici mutandum esse. Ga. *Acide allantoique.* Ge. *Allantoissäure.*] Ge. *Das Wasser in der Nachgeburt.* Ga. *L'eau, ou l'humeur sereuse, qu'on trouve dans l'arriere-faix.* A. *Water in the secundines.* B. *Het water in de nageboorte.*

HUMUS est terra nigra, vel brunea, superficiem globi nostri tegens, quae in igne comburitur, relicta terra elementari, in aqua intumescit, et, si pura sit, cum acidis non effervescit. Oritur ex vegetabilibus et animalibus putredine destructis, atque in ea vegetabilia optime crescunt. [Cum ab humo vegetationis pendeat ubertas, recentissimis temporibus chemici in eius analysi occupati sunt, inter quos inprimis Sprengelius Gottingensis post Saussureum et Einhofium memorandus est (Kastneri *Arch.* VIII. 146.). Humi varia genera sunt: *mitem* nominant eum, qui materiae extractivae magnam continet quantitatem, et vegetationi proficuus est: — *carbonaceus* adspectu est e fusco nigro, et aquam, quacum coquitur, flavo tingit colore: *acidum* Einhofius appellavit eum, qui coeruleum chartae, lacca musica tinctae, colorem in rubrum mutat, et incremento variarum plantarum obest: *bituminosum* denique prioribus generibus addidit Sprengel, quod bitumen continet. De qualitatibus, cuilibet horum generum propriis, copiose exposuit Fechner in *Repertor. d. organ. Chem.* I. 2. p. 640—644. — Acidum peculiaris naturae, quod haud recte *Ulmine* vocatum est, in humo continetur.] Ge. *Damm-, Garten-, Acker- oder Staub-erde.* Ga. *Terre végétale.*

HUNGARICA FEBRIS, typhus castrensis *Boerhaave,* est febris continua maligna, plerumque petechialis, summe periculosa, vires illico prosternens absque apparentibus malis signis; calor mitis, saepe vix percipiendus, cum frigore extremorum, respiratione impedita, angusta, anxia; pulsus celerrimus, debilis, vix observandus, tenuis, maxime inaequalis, saepe quasi evanescens; urina non rubra, sed plerumque lactea, turbida, absque sedimento, aut varia penitus; sitis pauca, siccitas oris, linguae, faucium, inquietudo, deliria, anxietates. *Sauv.* *Hungarica* dicitur, quia plerumque inter milites in Hungaria castra sequentes grassa-

tur, pluresque e medio tollit. Ge. *Das Ungarische Fieber.* Ga. *Fièvre maligne des armées.*

HUNGARICUS BALSAMUS ex Pinu sylvestri Mugo *Bauh.* quae varietas *Pinus sylvestris Linn.* est, et quae in montibus Carpathicis crescit, obtinetur, dum vel balsamum sponte ex apicibus ramorum exstillans colligitur, vel oleum destillatum pro balsamo venditur. Hungaris instar panaceae in omnibus fere morbis in usu est. Convenit cum balsamo Carpathico, qui ex *Pinu cembra Linn.* est.

HUPO OLEUM est oleum expressum Americanum, cui si exterius abdomini illinitur, anthelminthica vis tribuitur.

HYACINTHUS est plantae genus flore liliaceo (Hexandr. Monogyn.) plures species comprehendens. Habet plerumque caulem, semipedem circiter altum, rotundum, politum, erectum, nudum, in spica florigerum, Caryophylli aromatici figura, folia longa, angusta, viridia, splendentia, Porri minora: calyx nullus. Flos est liliaceus, monopetalus, nudus, tubulatus, in sex segmenta, extrorsum flexa, divisus, caryophylli aromatici figura, arcte complectens ovarium, coloris plerumque caerulei, aliquando albi, aliquando purpurei, vel carnosi, odoris grati. Flori succedit fructus subrotundus, fere trigonus, divisus in tria loculamenta, semina subrotunda, vel plana et nigra, continentia. Radix bulbosa, alba. Tota planta habet succum viscosum. Crescit in pratis iuxta vias, pluresque species in hortis coluntur. Fabulae dicunt, nomen a puero Hyacintho accepisse. Porro narrant, ex sanguine Aiacis provenisse, qui ad Troiam occisus est. Forte nomen habet, quia μετὰ τὸ ὕειν κινεῖ ἄνθος, florem emittit, ubi terra vernis imbribus permaduit. Ge. *Hyacinth.* Ga. *Iacinte.* A. *Hare bells, ladies flower.* B. *Hyacinth, nagelbloem.*

HYACINTHUS est gemma pellucida, ex flavedine rubens, ignisque flammas imitans. Gemma plus minus pellucida, duritie nona, colore ex flavo rubescente, igne liquescens *Wall.* *Nitrum Fluor* lapidosum quartzosum octodecaëdrum coloratum *Linn.* Sunt alii (vel aliae) orientales, alii europaei. Hi inveniuntur in confinibus Silesiae et Bohemiae, suntque orientalibus ignobiliores. Quoad colorem, referunt alii colorem minii nativi, alii sanguinis admodum biliosi, et hi sunt praestantissimi: alii rubedine croci admodum flavescunt; alii exacte ostendunt succini colorem, et hi viliores. Huic lapidi eximias inesse vires cardiacas olim creditum est, hinc inter fragmenta quinque lapidum pretiosorum referebatur, inque officinis confectio, species de Hyacintho, aliaque composita quaedam remedia prostabant, quae hic lapis ingrediebatur. Ge. *Ein Hyacinth.* Ga. *Hyacinthe.* A. *Iacinct, hyacinth.* B. *Hyacinth.*

[**HYALITIS** vocatur a recentioribus inflammatio membra-

nae hyaloidis, quae saepe glaucomatis causam constituit. Ab antiquioribus Graecis vocem hanc ad terram siliceam, vitro parando aptam, significandam adhibitam fuisse, patet e Strabone (XVI. p. 1099.)]

HYALOIDES est humor oculi vitreus intra tunicam retinam et crystallinum contentus, undique tenuissima et pellucidissima membrana tectus, quae propterea etiam *hyaloides* dicitur. Ex ὕαλος, *vitrum*, et εἶδος, *forma*. Ge. *Die gläserne Feuchtigkeit der Augen*. Ga. *L'humeur vitrée*. A. *Vitreous humour of the eye*. B. *Glasachtige vogt*.

[**HYALOIDEOMALACIA** est illud humoris vitrei vitium, quo ille, deperdita sua naturali densitate, ita mollescit, ut, incisa membrana hyaloide, statim diffluat.]

[**HYALONIXIS** a Ion. Bowen (*observ. on the removal of cataract by hyalonixis*. Lond. 1824. 8. p. IX. praef.) male nominata est ea suffusionem curandi ratio, qua opaca lens crystallina versus fundum bulbi deprimitur. Nam lens crystallina nunquam τὸ ὕαλον, sed semper τὸ ὑαλοειδὲς ὑγρὸν apud Graecos appellata est, v. c. ap. Rufum Ephes. *de part. hom.* p. 36.]

HYBOMA est omnium vertebrarum incurvatio. Ab ὑβόω, *incurvo*. [Occurrit vox ὕβωμα ap. Hipp. de artic. saepius, v. c. to. III. p. 208. ad quem locum Galen. comm. 3. in hunc Hippocr. librum to XVIII. pa. I. p. 564. monet, ὕβωμα ab Hippocrate adhiberi de vertebris quomodocunque loco suo motis.] Idem quod *Cyphosis*.

HYDARTHROS est ichoris species, qui fluit ex articulorum vulneribus, vel ulceribus. — *Hydarthrus* etiam proprie denotat hydropem articulorum, seu tumorem mollem, indolentem, cuti concolorem, circa articulos cum contractura musculorum flexorum, immobilitate et rigiditate partis coniunctum, natum a synovia in capsula articulari, vel cellulis vicinis accumulata. Ge. *Gelenk-Wassersucht*. Ga. *Tumeur blanche*. A. *White tumor*, seu *white swelling*.

HYDATIDES et **HYDROAE**, sive **AQUULAE**, [Coel. Aur. *chron. morb.* v. 4. guttas aquatiles vocat.] sunt vesiculae aquosae in hepate, liene aut quodam alio viscere, duplici ut plurimum tunica praeditae, variae magnitudinis, figurae orbicularis, hydropicis familiares, natae a stasi et accumulatione lymphae spissae in vasis lymphaticis inter duas horum valvulas, vel, ut recentioribus magis arridet, ex congestione lymphae in telam cellulosam. Sunt vel plures, constantes ex nodis, seu globulis lymphaticis, seriatim corollae instar dispositis et margaritas referentibus, vel sunt solitariae subsphaericae, ad insignem magnitudinem accedentes, et hae proprie *hygromata* dicuntur. *Hydatis* etiam dicitur tuberculum steatomatsum, circa palpebram plerumque superiorem natum. [Nescio, quid Krausius voluerit, cum p. 408. scriberet, hanc

vocem ὑδατὶς, saepius a medicis graecis usurpatam, a lexicis graecis abesse non debere, cum ea in omnibus, quae ego consului, occurat.] Ab ὕδωϱ, *aqua*. Ge. *Wasserbläschen, Wasserblase*. Ga. *Hydatides, vessies aqueuses*. A. *Watery bladders, hydatides*. B. *Waterblaasjes, waterpuisten*.

HYDATIGENA TAENIA, seu **HYDRA HYDATULA** *Linn.* tentaculis quaternis obsoletis, corpore vesicario, est animal zoophytum singularis formae et naturae, quod in abdomine ovium, suum, etc. inter intestina et peritonaeum habitat, et vesicam lymphaticam, pellucidam, magnitudine pruni refert, petiolatam corpore cylindrico, in cuius apice os est, quod, corpore compresso, movet tentacula vix manifesta. Aquae ferventi immissum aliquid visceribus simile detegitur. Saepe pro hydatide hoc animal habitum fuit. Alii ova, alii lumbricum hydropicum esse autumarunt. [Ex ὕδωϱ et γίνομαι, *nascor*. Vid. Pa. Ch. Fr. Werner *vermium intestin. brev. expos.* Lips. 1782. 8.]

HYDATODES VINUM est vinum aqua dilutum. Ex ὕδωϱ, *aqua*, et εἶδος, *forma*. Ge. *Mit Wasser vermischter Wein*. B. *Gewaterde wyn*.

HYDATOIDES est *humor oculi aqueus*, qui intra tunicam corneam et uveam comprehenditur, et utramque oculi cameram replet. Ge. *Die wässerige Feuchtigkeit der Augen*. Ga. *L'humeur aqueuse*. A. *The watery humour of the eye*. B. *Waderige vogt der oogen*.

HYDERODES AFFECTUS, i. q. *hydrops*.

[**HYDERONCUS** a Swediauero l. c. II. p. 463. vocatus est tumor abnormis, in externa corporis superficie apparens, pallidus vel cuti concolor, ex humore aquoso, lympha vel sero, in membrana cellulosa cutis stagnante, vel in cavitate quadam corporis effuso aut collecto. Ex ὕδεϱος, *aqua intercus*, et ὄγκος, *tumor*.]

HYDEROS idem quod *hydrops*. In specie vero pro *leucophlegmatia* sumitur. [Si leucophlegmatiam voce ὕδεϱος Galenus indicare vult, addit λευκοφλεγματίαν, ut commentario in Hippocr. *aph. VII.* 76. *to. XVIII. pa. I. p.* 191. τόντοις ὁ λευκοφλεγματίας ὕδεϱος ἔσται.]

HYDRACHNIS, VARIOLA LYMPHATICA est species variolarum, quae sine notabili febre, sine aegritudine, infantes bimos trimosve aggreditur, exseritque in facie potissimum pustulas exiguas, statim rubras, lympha pellucida, aut subalbida plenas, lentis magnitudine, quarum aliae intra biduum exsiccantur, dum aliae sobolescunt, et omnes intra quatuor dies circiter exsiccatae delabuntur, utplurimum nullis relictis in cute foveolis, ut nullum fere incommodum afferant. Huius varietas est, quae recens natos altera fere ab ortu hebdomade afficit, et similes aquosas pustulas circa umbilicum, axillas, digitos emittit, quae intra tres,

vel quatuor dies exsiccatae et in crustam mutatae decidunt. [Ex ὕδωρ et ἄχνη, *palea*, spuma, omnisque omnino tenuissima, in quam corpus quoddam resolvi potest, particula.] Ge. *Wasserpocken.* Ga. *Petite vérole volante.* A. *Water-* sive *chicken-pox.*

HYDRAGOGA sunt medicamenta, quae attenuando fluida, et valide intestina atque ventriculum stimulando, aquosos humores expurgant. Ex ὕδωρ et ἄγω, *duco.* Ge. *Wassertreibende Arzneyen.* Ga. A. *Hydragoge.* B. *Water afdryvende dingen.*

HYDRAGOGIA, vide *Venae lymphaticae.* Ex ὕδωρ, et ἀγωγὴ, *ductus.* [Debebant rectius venae lymphaticae *hydragogae* vocari: nam vox *hydragogia* cum componatur ex ὕδωρ, et ἀγώγιον, *onus, curru vehendum*, non respondet sensui, quem exprimere debet.]

[**HYDRARGYRIA.** Hoc nomine Ge. Alley insignivit erythema mercuriale, seu, ut libri de hoc argumento ab eo scripti et Lond. 1813. 4. editi titulus exhibuit, morbum vesicularem, ab administrato nimium mercurio productum.]

HYDRARGYROS est *argentum vivum*, sive *mercurius.* Ex ὕδωρ, *aqua*, et ἄργυρος, *argentum.* Ge. *Quecksilber.* Ga. *Vif argent*, sive *mercure.* A. *Quicksilver, mercury.* B. *Quikzilver.*

HYDRARGYROSIS est inunctio mercurialis, vel in genere applicatio externa mercurii, in lue venerea aut aliis morbis. Pertinet huc vel suffitus, licet minus tutus, ex cinnabari, vel cingulum mercuriale, vel frictio cum ipso mercurio pinguedine subacto. Nec salivationem semper sequi oportet, quae, si minus necessaria iudicetur, et per laxantia impediatur, *hydrargyrosis per exstinctionem* dicitur. Vide *frictio.* Ex ὑδράργυρος, *mercurius.*

HYDRARTHRON, ex ἄρθρον, *articulus*, et ὕδωρ, est accumulatio humoris vel serosi, vel lymphatici in capsulae articularis cavitate. Ge. *Gelenkwassersucht.*]

HYDRELAEUM est mixtura ex aqua et oleo. Ex ὕδωρ, et ἔλαιον, *oleum.* Ge. *Vermischung von Oel mit Wasser.* B. *Een mengsel van oli en water.*

HYDRENTEROCELE est intestinorum una cum aqua in scrotum prolapsus. Ex ὕδωρ, ἔντερον, *intestinum*, et κήλη, *tumor.* Vide *Hydrocele* et *Enterocele.*

HYDROA, vide *Hidroa.*

HYDROCARDIA est liquor gelatinosus in pericardio, ex vasculis perpetuo exhalans, et continuo absorptus a vasculis absorbentibus, adeo ut cor perpetuo madeat, eiusque motus, imminuto attritu, facilior sit. *Hydrocardia* etiam significat nimiam huius humoris collectionem, scilicet *hydropem pericardii.* Ex ὕδωρ, et καρδία, *cor.* Vide *aqua pericardii.*

HYDROCELE est scroti tumor aliquando in alterutro latere, saepe vero in utroque, quo ad pugni, vel longe maiorem, amplitudinem increscit. Ab humore aquoso excitatus collecto vel in tunica testium vaginali, vel, si in ascitico simul fuerit enterocele, in sacculo peritonaei relaxato ab aqua simul ingressa cum intestino, fiet hydrocele, vel est species hydropis anasarca, in qua serosa colluvies ut ubique, sic etiam in hoc loco, obtinet. Idem est, quam *oscheocele aquosa*, et cognoscitur protuberantia scroti molli, fluctuante, nisi humore nimio distendatur, subdiaphana, nisi sero foeta sit turbido, gravi, figuram pro vario corporis situ mutante, aequali, glabra, indolente, nisi complicetur, pressioni facilius difficiliusve cedente, per eam tamen nec minuenda, nec in ventrem refundenda, post pressionem sublatam illico resiliente, nisi cutem scroti simul oedema teneat; urinis a longo tempore servatis non crescente, nec iis immissis decrescente, tandem venis varicosis stipata. Cum sarcocele combinatur aliquando, et tunc *hydrosarcocele* dicitur. Ab ὕδωρ, et κήλη, *tumor.* Ge. *Wasserbruch.* Ga. *Hernie aqueuse, hydrocele.* A. *Watery rupture.* B. *Water-kloot, water-breuk.*

[**HYDROCONION** est nomen apparatus cuiusdam, a Rud. Walzio, mercatore Lipsiensi, inventi, quo aqua sub forma subtilissimae pluviae corporis superficiem irrorat. Nomen non a κονίζω s. κονέω, *pulvere impleo,* derivandum est, sed a κόνος, *pulvis,* a quo diminutivum κόνιον, *pulvisculum,* descendit. S. Gillet de Grandmont *üb. das Regenbad.* Leipz. 1830. 8.]

HYDROCEPHALUS est capitis ex humore aquoso intumescentia, facie saepius excepta, in infantibus tantum observabilis, oriunda a colluvie inter integumenta externa haerente; vel inter integumenta et cranium; et hic vocatur *externus.* Internus vero haeret inter cranium et cerebri membranas, inter membranas ipsas, earumque duplicaturas, tum in ventriculis cerebri, ab impedito humorum per venas reditu ortum habens. Haec ultima species in aetate provectis saepe obvenit, variosque affectus vertiginosos et soporosos, tandemque apoplexiam serosam causatur. Ab ὕδωρ et κεφαλή, *caput.* Ge. *Die Wassersucht des Haupts, Wasserkopf.* Ge. *Hydrocephale.* A. *Watery tumor of the head.* B. *Een water-hoofd.*

HYDROCRITHE est aqua hordei. Ex ὕδωρ, *aqua,* et κριθή, *hordeum.* A κρίνω, *secerno,* quod eius grana a se invicem distent et secernantur. Ge. *Gerstenwasser.* Ga. *L'eau d'orge.* A. *Barley water.* B. *Gersten-water.*

HYDRODES FEBRIS, i. q. *typhodes* vel *elodes.*

[**HYDROGALA**, ex ὕδωρ et τὸ γάλα, *lac,* est miscela aquae cum lacte.]

[**HYDROGENIUM** principium nunquam in rerum natura purum reperitur; efficit cum quadam aquae parte et calorico coniunctum *gas hydrogenium*, cuius parandae rationis variae methodi cognitae sunt. Illa, quae purissimum sistit, electricitate perficitur. Fila nempe orichalcea, ex utroque columnae Voltaicae polo exeuntia, in aquam puram immittuntur, e qua post breve tempus gas hydrogenium sub pullularum forma exit. Aeque pellucidum, ac aër atmosphaericus, quo decies quater levius est, inodorum, insipidum, elasticum et inflammabile est. Facillime cum aliis corporibus connubium init, inde oritur v. c. hydrogenium arsenicale, carbonicum, phosphoricum, sulphuricum al. Ge. *Wasserstoff, Wasserstoffgas.*]

HYDROLAEUM, i. q. *hydrelaeum.*

HYDROLAPATHUM, idem quod *Hippolapathum.* Est *Rumex aquaticus Linn.* Ex ὕδωρ et λάπαθον, *rumex.*

[**HYDROLOGIA**, ex ὕδωρ et λόγος, *sermo*, est doctrina de aqua.]

HYDROMEL est *mulsum*, sive potus ex aqua et melle, additis aromatibus fermentando paratus, saporis vinosi, viribusque commoventibus, calefacientibus et inebriantibus pollens. Ab ὕδωρ, *aqua*, et μέλι, *mel.* Ge. *Meth.* Ga. *Hydromel, eau miéllée.* A. *Mead.* B. *Meede, honingwater.*

HYDROMETRA, HYDROPS UTERI [ex ὕδωρ et μήτρα, *uterus*] est hypogastrii in mulieribus successive crescens tumor, uteri figuram referens, pressioni cedens, fluctuansve, ab ischuria et graviditate diversus, cum borborygmis, in ambulando gravitate, spirandi difficultate, catameniorum turba, aut suppressione, dolore abdominis, lumborum, inguinum: observatur vel cum, vel sine graviditate; et humor aquosus collectus est vel in uteri cavo apud vacuas, vel inter uteri cavum et membranas foetum involventes, vel inter ambas foetum involventes membranas, seu chorium et amnium, vel in ipso cavo, in quo foetus innatat, vel in vesiculis uteri hydatidosis. *Sauv.* Ge. *Die Mutterwassersucht.* Ga. *Hydropisie de matrice.*

[**HYDROMETRUM**, ex ὕδωρ et μέτρον, *mensura*, est instrumentum, quo pondus, densitatem, velocitatem atque vim aquae metiri conamur.]

HYDROMPHALUM, sive **HERNIA AQUOSA**, *exomphalus aqueus*, est protuberantia umbilici mollis, fluctuans, regredi nescia, saepius ad candelam pellucida, ex humorum aquosorum collectione nata, in gravidis distotice enixis, et infantibus asciticis, vel etiam in iis, qui omphalocele laborant, eveniens. Ab ὕδωρ, *aqua*, et ὄμφαλος, *umbilicus.* Ge. *Wasser-Nabelbruch.* Ga. *Hydromphale.* A. *Watery rupture of the navel.* B. *Een waternavel.*

HYDRONOSOS, i. q. *sudor anglicus.*

HYDROPEGE est [incongrua denominatio] aquae fontanae. Ex ὕδωρ et πηγὴ, *fons*, quia πηδᾷ ἐκ γῆς, aqua e terra salit.

[**HYDROPERICARDIA**, a Gr. ὕδωρ, *aqua*, περικάρδιος, *qui cor cingit*, est collectio morbosa liquoris, sive serosi, sive purulenti, sive cruenti, in cavo pericardii, cum signis hydrothoraci communibus, inprimis cum sensu ponderis sub sterno, tremulo cordis motu, praecordiorum anxietate, quae anterius inclinato corpore aliquantisper levatur, suffocationis periculo sub corporis motu, cum pulsu debili, vix percipiendo, inaequali et frequenti coniuncta. Ga. *Hydropisie du pericarde.* Ge. *Herzbeutel-Wassersucht.*]

HYDROPHOBIA, sive **AQUAE METUS** est affectus, incipiens cum vagis per corpus totum doloribus, insolita lassitudine, anxietate, tristitia et morositate, subsultibus tendinum, aestu interno; subsequente dein somno inquieto et interrupto, vel vigiliis continuis, furore, potulentorum omnium et splendidorum fuga, dum tamen satis facile bolum siccum deglutire possunt, aliquando delirio, febri, aliisque symptomatibus, summo cum vitae discrimine invadens, ortus et propagatus ex morsu et saliva canis rabidi, eique analogo contagio. Sed etiam sponte in corpore absque ullo contagio, et a fructuum fagi esu, hunc adfectum ortum esse, exempla prostant. Ex ὕδωρ et φόβος, *timor.* Vocatur etiam *rabies canina*, vel *cynolyssa.* A κύων, *canis*, et λύσσα, *rabies.* Ge. *Wasserscheu.* Ga. *Hydrophobie.* A. *Hydrophoby.* B. *Water-vrees, dolheid.*

HYDROPHTHALMIA, **HYDROPS OCULI** est aucta magnitudo bulbi oculi eousque, ut vix a palpebris, quae sanum de caetero oculum clauderent, tegi possit et ex orbita promineat. Oritur vel a colluvie serosa inter tunicam coniunctivam et albugineam collecta, vel a praeternaturali humoris aquei augmento. [Oculus hoc vitio laborans appellatur *hydrophthalmus.*] Dicitur etiam *buphthalmia, elephantiasis oculi*, vel *oculus elephantinus.* Differt ab aliis morbis, in quibus bulbus non vitiatus ab aliis corporibus extra orbitam propellitur. Vide *Exophthalmia.* Ex ὕδωρ et ὀφθαλμὸς, *oculus.* Ge. *Die Wassersucht im Auge, Wasserauge.* Ga. A. *Hydrophthalmia.* B. *Water-oog.*

HYDROPHTHALMION est illa pars oculis subiacens, quae in cachecticis et hydropicis intumescere et in puellis chloroticis decolorari solet. Ge. *Der Kreis unter den Augen.* Ga. *Enflure sous les yeux.* A. *Swelling under the eyes.* B. *Bolligheid onder de oogen.*

HYDROPICA sunt medicamenta hydropicis humores aquosos educentia: idem quod *hydragoga.* Ge. *Wassertreibende Arzneien.* Ga. *Remèdes, qui poussent* ou *chassent les*

eaux. A. *Water educing medicines.* B. *Water afdryvende dingen.*

HYDROPIPER est herba aquatica, vel palustris et quidem species Persicariae, Persicaria urens, vel Hydropiper *Bauh.* *Polygonum hydropiper* floribus hexandris, semidigynis, foliis lanceolatis, stipulis submuticis *Linn.* (Octandr. Trigyn.) Qualitatis acris, urentis, septicae. Vix in usum medicum, nisi a veterinariis, adhibetur. Ex ὕδωϱ, *aqua* et *piper*, quasi *Piper aquatile,* Gr. Ὑδϱοπέπεϱι, a loco et sapore nomen habet. [Dioscor. II. 190.] Ge. *Wasserpfeffer, Münchskraut, Flöhpfeffer.* Ga. *Persicaire, le poivre d'eau, curage.* A. *Water-peper, water arsmart, the biting persicaria.* B. *Water-peper, vlooijenkruid, muggenkruid.*

HYDROPS est aquosi humoris in panniculo adiposo, sive membrana cellulosa corporis, vel in quadam cavitate alia, collectio atque stagnatio, faciens tumorem pallidum, aut pellucidum, frigidum, non dolentem, gravem. Estque vel *universalis*, ut anasarca, leucophlegmatia et ascites, quibus male adiungunt tympanitem; vel *particularis*, ut hydrocephalus, hydrops pectoris, peritonaei, testium, uteri, ovarii, manus, pedis, etc. de quibus specialiter suo loco. Ex ὕδωϱ, et ὄπτομαι, *video.* [Krausius ab hac etymologia alienus videtur: etenim terminationem — ωψ in ὕδϱωψ aeque ac in μώλωψ, αἱμάλωψ al. vim augmentativam et collectivam habere putat.] Ge. *Die Wassersucht.* Ga. *Hydropisie.* A. *Dropsy.* B. *Water-zucht, het water.*

HYDROPS ad MATULAM, i. q. *Diabetes.*

HYDROPS CYSTICUS, SACCATUS est, si aqua hydropica in peculiari sacco includitur, v. c. in ovario. Ge. *Sackwassergeschwulst.* Ga. *Hydropisie enkystée.* A. *Incysted dropsy.*

HYDROPS SICCUS, i. q. *tympanites.*

HYDROPYRETOS, i. q. *sudor anglicus.*

HYDROROSATUM est infusum aquosum petalorum rosarum, veteribus usitatum. [Descripsit parandi rationem Paul. Aeg. VII. c. 19.]

[**HYDRORRHACHIS** appellatur collectio serosi humoris in membrana spinalem medullam cingente. Morbus hic plerumque congenitus est, interdum autem sequitur hydrocephalum internum. Ab ὕδωϱ et ῥάχις, *spina.* Ios. Frank (*prax. med. praec.* II. 1. 2. p. 66.) hanc morbosam collectionem seri in specu vertebrali *hydrorrhachitidem* appellavit. Cuius denominationis incongruam rationem taxavi in *Opusc. acad.* vol. II. p. 290.]

[**HYDRORRHOEA**, a Gr. ὕδωϱ, *aqua,* et ῥέω, *fluo*, est profluvium liquoris serosi. Ca. Ferd. Graefe (*üb. die epidem. contag. Augenblennorrhöe Aegypt.* Ber. 1823. f.) hoc nomine primum huius morbi stadium insignivit, quo magna liquoris

limpidi, aquosi copia e membrana palpebrarum couiunctiva exsudat, atque nunc continuo, nunc ex intervallo per genas decurrit.]

HYDROSACCHARUM est syrupus ex aqua et saccharo coctus. Ex ὕδωρ et σάκχαρ, *saccharum*, vel aqua saccharata. Ge. *Wassersyrup.* Ga. *Sirop fait avec de l'eau.* A. *A syrup made of water and sugar.* B. *Syroop van water.*

HYDROSELINUM est Apium, seu *Selinum palustre,* sublactescens, radice unica *Linn.* (Pentandr. Digyn.) flore rosaceo umbellato, sapore acri, viribusque, ut dicitur, antiscorbuticis et aperitivis pollens. Ex ὕδωρ, *aqua* et [σέλινον, cuius nominis plantam descripsit Dioscor. III. c. 66. qui et ὑδροσελίνου cap. 67. meminit.] Ge. *Wassereppich, Froscheppich, Wassermerk.* Ga. *Berle, ache d'eau.* A. *Waterparsnep.* B. *Water-eppe.*

[**HYDROSTEON** vocavit van Wy illum ossium cylindricorum morbum, quando eorum extremitates aqueo humore replentur. Quae quidem morbosa affectio saepe cum hydrope articulorum coniuncta esse solet. Ex ὕδωρ et ὀστέον, *os.*]

HYDROTHORAX, HYDROPS THORACIS est difficultas respirandi, quae crescit pro gradu inclinationis trunci, cum faciei pallore, manuum et pedum oedemate, imminente in somno suffocatione et necessitate liberi aëris per apertam fenestram capiendi, alterutrius brachii stupore et aegritudine chronica non intermittente, orta a sero vitiose collecto in alterutro latere thoracis, inter pleuram et pulmonem. Ge. *Brustwassersucht.* Ga. *Hydropisie de poitrine.* A. *Dropsy of the chest.*

HYGIEA, *sanitas,* est dispositio partium humani corporis, actionibus recte perficiendis apta, sive est ea conditio corporis, qua homo actiones omnes homini proprias exercere valet commode, iucunde et cum aliqua constantia per aliquod tempus, a naturali robore partium solidarum et a libero, facili et aequabili humorum circuitu pendens. Ab ὑγιὴς, *sanus, bene valens.* — *Hygiea* quoque, seu Sanitas, Deae loco a veteribus colebatur. Ge. *Die Gesundheit.* Ga. *Santé.* A. *Health, sanity.* B. *Gezondheid.*

HYGIEINE est pars medicinae, quae sanitatem conservandi modum per quaedam remedia, eorumque usum, tradit et rerum non naturalium efficaciam in corpus humanum docet. Estque *diateretica,* [διατηρητική, a διατηρέω, *constanter tueor.*] vel *prophylactica.* Ab aliis in tres partes divisa fuit; in προφυλακτικὴν, morbos futuros et imminentes avertentem; συντηρητικὴν, quae praesentem sanitatem tuetur, et ἀναληπτικὴν, a qua valetudinarii reficiuntur. Ab ὑγιαίνω, *bene valeo.* Ge. *Erhaltung der Gesundheit.* B. *Bewaaring der gezondheit.*

HYGROCIRSOCELE idem, quod *hydrocirsocele,* est

ramex varicosus, quem aliae humiditates comitantur, quando circa venas testium oriuntur varices et simul humor aquosus copiose in scroto colligitur. Ex ὑγρὸς, *humidus*, κιρσὸς, *varix* et κήλη, *tumor*. Ge. *Ein Wasseraderbruch*. Ga. *Hernie humorale*. A. *Kind of hydrocele*. B. *Aderbreuk met water*.

HYGROCOLLYRIUM est medicamentum liquidum, oculis sanandis destinatum. [Opponuntur *siccis*, quae e pulveribus constabant. Eorum meminit Galenus *de simpl. med. virtut. IX. p.* 236. ubi stimmeos vires exponit siccantes: διὸ καὶ τοῖς ὀφθαλμικοῖς φαρμάκοις μίγνυται τοῖς τ' ἀναπλαττομένοις εἰς τὰ καλούμενα κολλύρια, καὶ τοῖς ξηροῖς, ἃ δὴ ξηρὰ κολλύρια προςαγορεύουσιν.] Ex ὑγρὸν, *humidum*, et κολλούριον, medicamentum oculare. Ge. *Augenwasser*. Ga. *Collyre liquide*. A. *An eye water, medicine for the eyes*. B. *Oog water*.

[**HYGROMA** idem, quod Swediaur *l. c. II. p.* 671. hydrocystin appellavit, tumor saccatus, humorem serosum aut lymphaticum continens, praecipue in cavo abdominis frequentius occurrens, sine ullo hydatidis indicio. Ab ὑγρὸς, *humidus*.]

HYGROPHOBIA, i. q. *hydrophobia*.

HYLE, vel *sylva*, proprie significat materiam et comprehendit ea omnia, quibus medicamenti, vel etiam alimenti titulo in aegris sanisve utimur. Hinc quod Graecis est ὕλη ἰατρικὴ, Lat. *materia medica* dicitur. [Notae sunt sub hoc titulo Cl. Salmasii *exercitationes de homonymis hyles iatricae*. Trai. a. Rh. 1689. f. editae.]

HYMEN est pars, qua omnia caetera animalia destituuntur, quaeve in solo homine reperitur, inque foetu et virgine perfecta semper adest: scilicet membrana orificio vaginae protensa, constans ex continuata vaginae natura, cute scilicet carnosa, rubra, vasculosa, pulposa et cutem obducente epidermide; figurae circularis, aut semilunaris, quando vagina diducta est, compressis autem labiis complicata et recta; sic antrorsum tumens et ostium vaginae claudens, ut hoc tantum conniveat, neque mensium effluxus inter urethram et arcum superiorem partis posterioris hymenis in virgine impediatur. Potest utique vaginam tueri, ne in foetu aqua amnii, nec in tenera puella aër vaginam subeat, vix tamen dubites, cum hymen in solo homine sit repertus, etiam ad morales fines ei esse concessum pudicitiae signum, quo et vitium illatum cognoscatur et pura virgo decus suum possit tueri, cum in universum prima venus debeat esse plus, vel minus, cruenta, vixque possit plena venus obtineri, quin superior margo partis maioris hymenis laceretur, exque vasculis ruptis sanguinem fundat. *Hall.* [Rudolphi (*Bemerk. auf. ein. Reise.* Th. I. p. 79.) narrat, se Brunswigae hymen in equa conspexisse.]

Ge. *Jungfernhäutchen*, oder *Jungfernzeichen.* Ga. *L'hymen, ou le cercle membraneux, qu'on prétend marquer la virginité, ou le pucelage.* A. *Virginity-maiden-head, properly a certain membrane which denotes it.* B. *Maagdenvlies.*

HYMENAEA est Ill. *Linnaeo* plantae genus, (Decandr. Mon.) petalis quinque subaequalibus, stylo intorto, legumine repleto pulpa farinacea, ex cuius specie una arborea, quae *Courbaril* vocatur, tum *Gummi anime*, tum etiam secundum nonnullos *Gummi copal*, quod ab Anime gummi solo tantum et aetate differt, obtinetur. [Quamquam et de Martius (*Reise nach Brasilien* I. p. 299., communem hanc scrutatorum naturae opinionem amplexus erat, tamen eam in literis ad Celeb. Kuntzium, editorem Richardi *medic. Botan.* Th. II. p. 1258., datis ita emendat, ut non nisi ab Anglis nominatum gummi anime, seu americanum gummi copal suam originem debere adserat Hymenaeae Courbaril verrucosae: genuinum autem gummi anime cuidam Amyridis L. seu Icicae Aubl. speciei tribuat.]

[**HYMENOCHONDROIDES**, ex ὑμὴν, *membrana*, χόνδρος, *cartilago* et εἶδος, *forma*, ab Heusingero (Histologie Th. I. p. 97.) appellata est tertia forma quinti ordinis abnormium formationum, nempe vesicularis compositae. Intelligit per illas Heusingerus cellularum cumulos, haud alba, mollique, sed consistentiore, semipellucida, et cartilaginem aemulante materie repletarum.]

[**HYMENOSTEATIDES**, ab ὑμὴν et στέαρ, gen. στέατος, *adeps*, sunt paulo maiores, quam hymenochondroidum, cellulae, pinguedine peculiaris naturae refertae. Constituunt quartam formam quinti ordinis abnormium formationum.]

[**HYOGLOSSUS** musculus ad os hyoides pertinet et pro diversa insertionis ratione diversis nominibus insignitur. Ea enim portio, quae a magno ossis hyoidis cornu oritur, *ceratoglossus;* quae a parvo eiusdem ossis cornu provenit, *chondroglossus;* quae denique a basi illius ossis originem sumit, *basioglossus* appellatur. B. S. Albinus has tres unius musculi partes in tres musculos separatos divisit. Ge. *Zungenbein, Zungenmuskel.*]

HYOIDES, sive **LAMBDOIDES** est os, ad basin linguae consistens et linguam fulciens, cum cartilagine thyreoide per ligamenta connexum, constans ex basi et duobus cornibus, musculos linguae recipiens et propriis musculis elevantibus et deprimentibus instructum, sic ut lingua huius ossis motum et in loquela et praecipue in deglutitione, sequatur. A figura *Y* vel *Λ* appellatum et εἶδος, *forma.* Ge. *Das Zungenbein.* Ga. *L'os hyoide.* A. *The bone at the root of the tongue.* B. *Tong-been.*

HYOSCYAMUS est plantae genus, (Pentandr. Monogyn.) quod plures habet caules sesquipedem altos, crassos, ramo-

sos, valde lanuginosos. Folia sunt magna, ampla, incisa, mollia, lanuginosa, albescentia, alternatim et sine ordine caulibus adhaerentia. Calyx monophyllus, cylindraceus, inferne ventricosus. Flores monopetali, infundibuliformes, expansi et multifidi. Vasculum seminale constat testa rotunda, cui natura operculum imposuit, quod per maturitatem dissilit et cum testa in duas cellulas est divisa. Haec continent semina plurima, parva, rotunda et nigra. Radix est aspera, longa, crassa, interne coloris albi, externe fusci. Species praecipue duae apud nos prostant, scilicet Hyoscyamus vulgaris niger *Bauh.* Altercum Arabum *Lob.* *Hyoscyamus niger* foliis amplexicaulibus sinuatis, floribus sessilibus *Linn.* in Europae pinguibus ruderatis sat frequenter proveniens et Hyoscyamus albus *Bauh.* Hyoscyamus tertius Dioscoridis et quartus Plinii. *Hyoscyamus albus,* foliis petiolatis, sinuatis, obtusis, floribus subsessilibus *Linn.* in Europa australiori habitans. Naturae utraque species fere eiusdem est. Albus tamen lenior esse dicitur. Toti scilicet plantae qualitas virosa, narcotica, phantastica, dementans et anodyna, vel stupefaciens inest, odor virosus; et fumum plantae accensae, incaute dentibus dolentibus admissum, stuporem aliaque prava symptomata induxisse constat. Externus foliorum in cataplasmatibus et olei e seminibus expressi in unguentis usus anodynus est et resolvens. Semen vetustiores quasdam compositiones pro usu interno ingreditur. Et nostris temporibus ab eximiis viris, quid usus internus extracti Hyoscyami, pauca dosi, omni circumspectione propinati, in morbis sonticis, praecipue sensorii communis perturbationibus, posset, tentatum est. Radici maximas, semini minimas inesse vires et Hyoscyamum album longe a nigro superari dicitur. Vocatur etiam corrupte *Iusquiamus.* Latine sonat, quasi *faba suilla*, *aprinave*, quod, ut in historia *Aelianus* tradit, pastu huius herbae convellantur sues aprive, praesenti mortis periculo, nisi copiosa aqua statim se foris et intus proluerint, adeantque aquas, non ut proluant se tantum, verum etiam ut cancros venentur. Eos enim nacti protinus sanitati restituuntur, ut veteres narrant. Ex ὗς, *porcus*, et κύαμος, *faba.* *Apollinarem* vero Latini, ab *Apolline,* medicinae inventore, dixerunt. Potius a Graeco ἀπόλλυμι, *perdo.* [Brandes accuratam disquisitionem chemicam seminum Hyoscyami nigri eo consilio instituit, ut de praesentia materiae basicae, cui vires narcoticae insint, certior redderetur. In mille autem seminum partibus reperit olei pinguis, ab alcohole facile solvendi 196, 0, alius olei pinguis, ab eodem liquido difficulter solubilis 460, peculiaris materiae, quae steatinae s. potius adipocerae similis erat, 9, 5, cerae 14, 0, materiei naturae resinosae plurimum habentis 30, 0, albuminis induratae 37, 5, hyoscyamines malicae, cui calcis malicae

talcii, kali et ammoniacae partes admixtae erant, 63, 0, kali sulphurici, malici et muriatici 4, 0, calcis malicae 4, 0, talcii malici 2, 0, calcis et talcii phosphorici 24, 0, gummi 12, 0, sacchari mucosi vestigium, fibrosae materiae 260, 0, aquae 240, 0. Pura autem, h. e. ab omni aut cum acidis, aut cum oleo pingui connubio liberata, nondum hyoscyamine praeparari potuit.] Ge. *Bilsenkraut, Bilsamen, Bilsen, Tollkraut, Schlafkraut, Saubohnen.* Ga. *Jusquiame, hannebanne, de l'endormi, la mort aux poules.* A. *Henbane, henebane.* B. *Bilsen-kruid.*

HYOTHYREOIDES sunt musculi duo laryngis, ab osse hyoidis in cartilaginem scutiformem deducti, hasque duas partes invicem adducentes. Ex litera *Y*, *θυρεὸς, scutum,* et *εἶδος, forma.* Ge. *Die Zungenbeinmuskeln der Luftröhre.* Ga. *Les muscles thyreo-hyoidiens,* ou *hyo-thyreodiens.* A. *The shieldlike muscles.* B. *De schildachtig kraakbeens spieren.*

HYPALEIPTRON est instrumentum illitorium, sive specillum illinitioni inserviens, vulgo *spatha,* vel *specillum,* seu *illinitorium.* Ab *ὑπαλείφω, sublino,* inde *ὑπάλειμμα, sublinitio, inunctio.* Ge. *Spatel,* Ga. *Spatule, espatule.*

HYPECACUANHA, vide *Ipecacuanha.*

HYPECOON est plantae genus, (Tetrandr. Digyn.) quod plures habet caules pedem altos, in summitate in multos ramos divisos. Folia tenera Fumariae instar divisa. Calyx est diphyllus. Flos est exiguus, cruciformis, quatuor scilicet petalis constans, plerumque trifidis, alternis, aequalibus, subito evanescens, coloris lutei, pedunculo adhaerens. Pistillum abit in longum cornu articulatum, quod constat duabus valvulis per maturitatem dehiscentibus, quae semina fundunt reniformia et nigricantia, solitaria in singulo articulo pericarpii: siliqua perfecte refert arietum cornu. Radix longa, aliquando simplex, aliquando divisa, fibrosa et rubicunda. Haec planta crescit in regionibus calidis Europae. — — — [*Hypecoum procumbens* L.] Alii *Alceam vesicariam* vocant, quidam *Cuminum sylvestre corniculatum;* nonnulli speciem *Papaveris corniculati.* An ab *ὑπακούω, obedio,* quod inter frumenta crescat, iisque obediat? Ge. *Hornkümmel.* Ga. *Cumin cornu.* A. *Corned cumin.* B. *Lappenbloem.*

[**HYPERACUSIS** est illud auditus vitium, ubi, qui hoc vitio laborant, a sonis levissimis gravissime afficiuntur. Vid. Itard *v. d. Krankh. d. Gehörs.* A Gr. *ὑπὲρ*, quae praepos. in compositione modi migrationem significat, et *ἄκουσις, auditio.*]

[**HYPERAPHIA** est organi cutanei sensus adeo auctus, ut a stimulis maximopere afficiatur, qui alios eosque sanos homines aut plane non, aut nonnisi parum tangunt. Ab *ὑπὲρ* et *ἁφὴ, tactus.* Vide Haase *chron. Krankh. II. p.* 172.]

HYPERAUXESIS [proprie denotat nimium corporis aut

partis eius incrementum. Ab ὑπέρ et αὐξέω, *crescò.* Dein sic vocatur quoque] morbus iridis et quidem obturatio pupillae a fungosis appendicibus ad oras eius enatis. Hoc vitium equis familiare, illisque amblyopiam meridianam causatur, forte et cataractam membranosam quandoque inducit. Curatur appendicum excisione ope acus intra corneam adactae. *Sauv.*

[**HYPERBULIA** vocatur secundum Friedlaenderum ea maniae species, qua voluntas prava atque iniqua, lumine mentis orbata, tantopere exardescit, ut, in furorem concitata, ad actiones maxime violentas propellatur. Ab ὑπὲρ (vid. *Hyperacusis*) et βουλή, *voluntas.*]

[**HYPERCRINIA** vocata est ab Andralio (*Handb. d. pathol. Anat.* I. p. 246.) illa secretionum a statu normali aberratio, quando illarum quantitas nimium aucta est. Ab ὑπὲρ et κρίνω, *secerno.*]

HYPERCATHARSIS est *superpurgatio,* sive purgatio per alvum post datum medicamentum maior, quam quae requirebatur, quae fit, quando fibrae primarum viarum nimis irritatae, in motus non facile sedandos adiguntur. Ab ὑπὲρ et καθαίρω, *purgo.* Ge. *Eine allzustarke Abführung.* Ga. A. *Superpurgation.* B. *Overmaatige buikzuivering.*

[**HYPERCERATOSIS** est luxurians corneae incrementum cum aucta humoris aquei secretione, qua cornea, sine inflammatione praegressa, et pelluciditatis iactura, in conum infundibuliformem protruditur. Beckius (*Handb. d. Augenheilk.* p. 203.) nomen morbi apte excogitatum esse putat. A κερατόω, *in cornu muto,* (Sic Aelian. *hist. an.* XII. 18.) et praepos. ὑπὲρ, quae in compositione excessum, migrationem termini s. moduli significat. Sed cum cornea oculi membrana nunquam κέρατος, sed semper κερατοειδοῦς χιτῶνος nomine apud Graecos insigniatur, ὑπερκεράτωσις ad illud corneae vitium maxime inepta et incongrua denominatio est. Aptior est *Staphyloma corneae totale conicum pellucidum.* Vid: Ca. Schmidt's *Abh. üb. die Hyperkeratosis.* Erlang. 1830. 8. Ge. *Dursichtiges, kegelförmiges Totalstaphylom der Hornhaut.* A. *Conical formed cornea, sugar-loaf cornea.*]

HYPERCRISIS est excretio critica supra modum facta. [Andral *hypercriniam* vocabat.] Ex ὑπὲρ, *super,* et κρίνω, *secerno.*

HYPEREMESIS est evacuatio iusto copiosior et iusto vehementior per vomitum, facta per remedia emetica, vel vomitoria, iusto validiora propinata. [Ab ὑπὲρ et ἔμεσις, *vomitus.*]

HYPEREPHIDROSIS est nimia sudatio. Ex ὑπὲρ, *super,* et ἐφιδρόω, *insudo.*

[**HYPEREPIDOSIS** appellatur incrementum nimium partium, in externa corporis superficie sitarum, v. c. mammarum,

membri virilis, clitoridis. Ab ὑπὲρ et ἐπίδοσις, *incrementum*.

HYPERICUM est plantae genus flore polypetalo rosaceo, (Polyadelph. Polyandr.) cuius species officinalis est: Hypericum vulgare *Bauh*. *Hypericum perforatum* floribus trigynis, caule ancipiti, foliis obtusis pellucido-punctatis *Linn*. Habet haec caules sesquipedem altos, rotundos, firmos, duros, lignosos, non flexiles, rubicundos, ramosos. Folia sunt oblonga, nervosa, Centaurium minus referentia, gemina ex gemmulis caulium semper nascentia, obversa soli innumeris fere poris acu quasi traiectis aciem tum nostram, tum solis radios, transmittunt, qui microscopio examinati apparent esse vesiculae lentis forma, pellucidae et liquore limpido, parum oleoso, plenae: folia sunt saporis insipidi. Calyx est quinquepartitus. Flores rosacei, pentapetali, in summitate caulium crescentes, coloris flavi. Post florem sequitur capsula, in tres conos assurgens, instar grani hordei crassa, oblonga, succum rubicundum continens, in tria loculamenta divisa, foeta seminibus exiguis, oblongis, ex fusco nigricantibus, saporis subamari et resinosi, odoris picei. Radix dura, lignosa, in multos ramos divisa, coloris subflavi. Haec planta crescit in sylvis et locis incultis. Qualitatis est balsamicae et graveolentis, multumque ob virtutem vulnerariam, resolventem et anthelminthicam celebrata; hinc herba, flores et semina in haemoptysi, haematuria, hypochondriasi, etc. varia sub forma commendantur. Olei florum infusi usus externus vulnerarius est. Ob vim, quam ei superstitio contra fascinum tribuit, dicta est *Fuga daemonum*. *Hypericum* dici creditur, quod tota planta sit pulchra et perquam hilaris facie, et venusta, fortasse ex ὑπὲρ, *supra*, et εἰκὼν, *imago*, *forma*. (!?) Vocatur *Perforata*, vide suo loco. Ge. *Sanct Johanniskraut*, [*gemeines Johanniskraut* u. s. w.] Ga. *Mille pertuis*, [*l'herbe de St. Jean, le trucheran*.] A. *The perforated S. Johns-wort*. B. *Sint Jans-kruid*, *jaagt den duivel*.

[**HYPERNOEA** a Friedlaendero vocatur nimia et incongrua actio imaginandi facultatis. Ab ὑπὲρ et νοέω, *cogito*.]

[**HYPEROITIS** est anginae inflammatoriae forma, quae, cum membranae Schneiderianae inflammatio catarrhalis ad velum palatinum transiit, in concava palati parte sedem figit. Ge. *Entzündung des hängenden Gaumens*.]

HYPEROON, **HYPEROA** sunt duo foramina, posteriori parte narium pone velum palatinum in fauces patentia, per quae aër per nasum inspiratus in laryngem transit, exque eo efflatur, et pars muci in naribus secreti in fauces depluit, et vel deglutitur, vel exscreatione per os reiicitur. Ex ὑπὲρ, *super*, et ᾠὸν, *pars domus superior*. [Huius derivationis falsitatem recte arguit Schneid. in *Lex. graec.* Uti enim a

πατὴρ, descendit πατρώϊος, πατρῷος, ita ab ὑπὲρ ὑπερώϊος, ὑπερῷος. Ruf. Eph. *de part. c. h. p.* 27. οὐρανὸς καὶ ὑπερώα τὸ περιφερὲς τῆς ἄνω γνάθου, ex quo loco patet partem *hyperoa* non esse numerum pluralem τοῦ hyperoon, partim hyperoon aut hyperoan non choanas proprie, sed concavam palati partem, in qua choanae aperiuntur, designare.] Idem quod *choanae.*

HYPEROSTOSIS nonnullis dicitur augmentum praeternaturale voluminis totius ossis, cum *exostosis* tantum sit tumor ossis in parte quadam; rectius tamen *hyperostosis* sumitur pro incremento praeternaturali ossis, nato ex abundantia succi nutritii affluentis, absque corruptione substantiae, cum in *exostosi* ipsa substantia ossis vitiata sit, et plerumque caries lateat. [Ab ὑπὲρ, de cuius significatione in compositione vide *Hyperceratosis*, et ὀστέον, *os.*]

HYPERSARCOSIS seu **ECSARCOMA** est excrescentia carnosa in quavis corporis parte. Ex ὑπὲρ et σαρκόω, *carne impleo, carnem augeo.* Ge. *Schwammichtes Fleisch.* Ga. *Excroissance.* A. *Spongy-flesh.* B. *Spongieus vlees, dat uitwast.* — *Barbette* hac voce utitur ad denotandam ossis corruptionem, cum humiditate coniunctam, quam Belgis appellari dicit *Beenzuiger.*

[**HYPERTONIA** a Friedlaendero appellatur aucta, quae motum ciet, potentia, fibrae animalis firmitate, densitate ac adstrictione, quae tamen a vera rigiditate abest, effecta. A Gr. ὑπὲρ, quae praepositio in compositione inter alia quoque *trans, ultra* denotat, et τείνω, *tendo.*]

[**HYPHAEMA.** Sic illud oculorum vitium nuncupandum est, quod Fabinius male Hypoaema nominavit. Nam ὕφαιμος denotat *sugillatus.*]

[**HYPNOBATESIS** a Krausio derivatur ab ὕπνος et βατέω, *vado,* et exponitur per *somnambulismus.* Non infitior quidem, ad analogiam ὀρθοβατέω, *erectus incedo,* similiumque dici quoque posse ὑπνοβατέω, *per somnum incedo.* Sed cum ab hoc verbo deducti substantivi, βάτησις, nullum exemplum proferri possit, equidem rectius vocem scribi *hypnobadisis,* a βαδίζω, *eo,* unde βάδισις, *iter, ambulatio.* Occurrit haec vox in Aristot. *eth. X.* 4. Aelian. *h. a. IV.* 34. βαδίσεως ὑπάρχονται τὰ τοῦ λέοντος βρέφη. A Gr. ὕπνος, *somnus,* et βάδισις, *iter, ambulatio.*]

[**HYPOAEMA** a Fabinio (*doctr. d. morb. ocul. p.* 349.) sanguinis effusio in cameras oculi dicitur. Vocem contra linguae graecae regulas formatam esse monui in *Opusc. acad. Vol. II.* et Krausii excusationem, qua *hypohaema* ionice dictum sit, locum habere non posse puto. Vid. *Hyphaema.*]

HYPNOTICA sunt medicamenta, quae motum fluidi nervei supprimendo soporem inducunt, vel potius, quae sensibilitatem et irritabilitatem obtundendo, dolorem tollunt, et

somnum conciliant. Quomodo id praestent, nondum liquido patet. Ab ὕπνος, *somnus*. Ge. *Schlafmachende Arzeneien*. Ga. *Hipnotique*. A. *A medicine causing sleep*. B. *Slaapmiddelen*.

HYPOACANNA, vide *Ipecacuanha*.

HYPOCATHARSIS est levis quaedam purgatio, cui opponitur *hypercatharsis*. [A praep. ὑπὸ, quae interdum in compos. minuendi vim habet, et καθαίρω, *purgo*.] Ge. *Eine gelinde Abführung*. Ga. et A. *Hypocatharse*. B. *Eene zachte purgatie*.

HYPOCAUSTUM est locus sudori provocando appropriatus, ope ignis sub pavimento positi; vel in quo medicamenta liquidiuscula siccantur, ut tabellae, conditurae etc. vel quae facile liquescunt, sicca conservantur. Ex ὑπὸ, *sub*, et καίω, *uro*. Ge. *Eine Stube*. Ga. *Une etuve*. A. *Stove*. B. *Stoof*.

HYPOCHAERIS est plantae genus flore composito semiflosculoso, (Syngenes. Polygam. Aequal.) cuius calyx subrotundus, totus imbricatus, continet semiflosculos, quorum germen abit in semina solitaria, oblonga, desinentia in stipitem subulatum ferentem pappum plumosum, quibus interpositae sunt paleae lanceolato-lineares seminum longitudine. Dicunt nonnulli *Sonchum* laevem. Nomen habet *hypochoiris* scripta fortasse, quod minus aspera, quam reliqua sunt cichoracea: χοῖρος enim asperum, spinosum dici botanicis videtur. Ex ὑπὸ, *sub*, et χοῖρος, *porcus*, et *asper*, quia porci setis asperis obducti sunt. [Inde Gall. *Porcelle*. Qui ὑπόχαιρις scribunt, germanice vertunt *Freudenkraut*.]

HYPOCHONDRIACA AFFECTIO, vide *Hypochondriacus affectus*.

HYPOCHONDRIACA MEDICAMENTA sunt, quae in morbis hypochondriacis usurpantur.

HYPOCHONDRIACUS AFFECTUS seu **AFFECTIO HYPOCHONDRIACA**, **HYPOCHONDRIASIS**, **HYPOCHONDRIACISMUS** est morbus, qui familiaris est illis, qui valde sensili et facile mobili systemate nerveo gaudent. Est autem melancholia aliquousque progressa, cum viscerum abdominalium mox aucta, mox imminuta irritabilitate, hinc eorum omnium plus, vel minus turbata functione, cuius demum affectus in reliquum systema vasorum, et per consensum in omnes corporis nervos propagantur; unde flatus, ructus, borborygmi, nauseae, vel appetitus inconstans, vomitiones acidae, acres, biliosae, atrabilariae, somni turbulenti, urinae copiosae pallidae, aquosae, dolor, tensio hypochondriorum, tristitia, solitudinis amor, anxietas, frequens sputatio, alvus dura, et interdum convulsiones in variis corporis partibus etc. Ex ὑπὸ, *sub*, et χόνδρος, *cartilago*. Ge. *Milzweh*, *Milzsucht*, *Hypochondrie*. Ga. *Mala-*

die hypochondriaque, mal de rate, hypochondrie. A. *Disease of the milt, hypochondriak disease.* B. *Miltzucht, buikszyde-pyn.*

HYPOCHONDRIUM sive **SUBCARTILAGINEUM** est utrimque superior lateralis pars abdominis, sub cartilaginibus costarum; latius vero sumta voce interiores etiam partes, veluti hepar, ventriculus, lien etc. in hac regione sitae, comprehenduntur. Ex ὑπὸ, *sub,* et χόνδρος, *cartilago.* [Ruf. Ephes. p. 51. ὑποχόνδρια vocari ait τὰ ὑπὸ τοῖς χόνδροις μυώδη.] Ge. *Die Weichen, Gegend unter den kurzen Rippen.* Ga. *Les hypochondres.* A. *The lateral parts of the abdomen.* B. *Boven-buik, het week aan de zyden des buiks.*

HYPOCHYMA, idem quod *cataracta.* Ab ὑποχέω, *suffundo.*

HYPOCHYSIS, i. q. *Hypochyma.* [Galen. *meth. med. III. c. 2. to. X. p.* 171.]

HYPOCISTIS est planta parasitica, Orobanchi non adeo dissimilis, Hypocistis sub cisto *Bauh.* [Diosc. I. c. 127. φύεται παρὰ τὰς ῥίζας τοῦ κίστου ἡ λεγομένη ὑποκιστὶς.] *Cytinus hypocistis Linn.* (Gynandr. Hexandr.) ad trium, vel quatuor pollicum altitudinem e radicibus Cisti fruticosi pullulans, in Mauritania, Lusitania, Hispania et Gallia australi nascentis. Ex hac itaque plantula, cum floribus succulenta sit, exprimitur succus, qui in sole exsiccatus Glycyrrhizae succo non absimilis evadit, sed saporis acidi et austeri est, atque ad nos, sed raro, apportatur. Dicitur *Succus hypocistidis*, viribusque valde adstringentibus pollet. Antiquiora quaedam composita ingreditur. Minus commode Acaciae Aegyptiacae substituitur, cum totus fere in spiritu vini solvatur, secus ac succus Acaciae Aegyptiacae, hincque indolem longe magis resinosam exhibeat. Rarus eius hodie in medicina usus est. [Hunc succum Pelletier examini chemico subiecit, invenitque, ipsum continere pigmentum, partim cum aqua, tum spiritu vini, partim sola aqua solubile, duplicem materiam, quae gluten praecipitat, quarum altera sola aqua, altera et aqua et spiritu vini solvitur, (principium scytodepsicum), acidum gallarum, denique partem neque spiritu vini solvendam, situmque redolentem.] Ex ὑπὸ, *sub,* et *cistus.* B. *Granaat bloom.* Ge. *Hypociste*, sive *Cytinel parasite.*

HYPOCLEPTICUM VITRUM, [seu *Separatorium*, vid. Haenle *Apothekerb.* II. 2. 31.,] est infundibulum vitreum turbinata figura, seu tritorium, separandis oleis ab aquis destinatum. Ex ὑποκλέπτω, subfuror. Nam aqua furtim quasi se separat ab oleo. Ge. *Ein Scheidetrichter.* Ga. *Entonnoir de verre.* A. *A glass funnel.* B. *Schei-tregter.*

HYPOCOPHOSIS, idem quod *dysecoia*, auditus difficultas.

HYPOCRATERIFORMIS botanicis dicitur florum corolla monopetala, plana, regularis, tubo imposita.

HYPODERIS, et **HYPODERMIS** est cuticula, quae obtegit clitoridem instar praeputii.

HYPODESIS, sive **SUBLIGATIO** est fascia, quae ante iniectas plagulas applicatur. [A Graeco ὑπόδεσις, *sub alio corpore facta ligatio.*] Ge. *Unterband.* Ga. *Soubande.* A. *Underswathe.* B. *Onder-band, onder-zwagtel.*

HYPODESMUS, i. q. *Hypodesis.* [Hipp. *d. med. offic.* 24. *p.* 785. *to. XIX.* 2. ὑποδεσμίδας appellavit τοὺς πρὸ τῶν σπληνῶν ἐπιδέσμους.]

HYPOGALA a Rowleyo (*Augenkrankh. p.* 260.) et Fabinio (*de morb. ocul. p.* 351.) vocatur illud oculi vitium, quo ab ibi deposito sive lacte vero, sive humore turbido, lactescente aquei humoris pelluciditas turbata est.]

HYPOGASTRICA REGIO, vide *Hypogastrium.*

HYPOGASTRICA SECTIO, nomen est apparatus alti, ad extrahendum vesicae calculum a quibusdam laudati, in qua incisio vesicae supra pubem in regione hypogastrica instituitur.

HYPOGASTRICA VASA, vel *iliaca interna*, sunt arteriae et venae, quae ex iliacis oriundae ramos per intestinum rectum partesque vicinas spargunt, quae, dum sanguine turgent et prominent, *haemorrhoides externae* dicuntur.

HYPOGASTRIUM est exterior abdominis pars inter hypochondria et umbilici regionem. Ex ὑπὸ, *sub*, et γαστὴρ, *venter.* Ge. *Der Unterbauch.* Ga. *La region hypogastrique.* A. *The under-part of the belly.* B. *Onder-buik.*

HYPOGASTROCELE est hernia ventralis intestinorum, vel omenti. [A Gr. ὑπογάστριον, *venter inferior*, et κήλη, *ramex.* Hinc patet, vocem *hypogastrioceles* formandam esse.]

HYPOGASTRORIXIS est hernia ventralis, cum ruptura peritonaei coniuncta. [A Gr. ὑπογάστριον et ῥῆξις, *ruptura.* Quare *hypogastriorhexis* scribi debet.]

HYPOGLOSSIS sive **RANULA** et **BATRACHION** est tumor, seu inflammatio, vel abscessus sub lingua. Ex ὑπὸ, *sub*, et γλῶσσα, *lingua.* Ge. *Ein Geschwür unter der Zunge.* Ga. *Le batracos*, ou *ranule*, ou *grenouillette.* A. *Ranula.* B. *Een kikvorsch gezwel.* — Item medicamentum laryngis asperitatem demens. Vide *Batrachus.* [Vid. Foës. *oecon. Hipp. p.* 637.]

HYPOGLOSSUM dicitur *Laurus Alexandrina*, seu *Bis lingua*, aliis *Hippoglossum*, est *Ruscus hypophyllum*, foliis subtus floriferis nudis *Linn.* (Dioec. Syngenes.) Ruscus latifolius, fructu ex medio foliorum extra pendente *Dill.* Sic vocatur, quod sub folio aliud maius, linguae figuram exprimens, habeat. Ex ὑπὸ et γλῶσσα, *lingua.* Ge. *Zäpfchen-*

kraut, Zungenblatt. Ga. *Laurier Alexandrin.* A. *Horse tongue, double tongue.* B. *Tongen-blad.*

[**HYPOGLOSSUS NERVUS** est par duodecimum nervorum cerebralium, e fossa inter eminentiam olivarem et pyramidalem oriundum, et per foramen condyloideum anterius e cranii cavitate exiens. Ge. *Der Unterzungennerve.*]

HYPOGLOTTIDES PILULAE sunt, quae sub lingua, ad tussim demulcendam, detinentur. Ex ὑπὸ et γλῶσσα, *lingua.*

[**HYPOMORIA** est Swediauero *l. c. I. p.* 548. aberratio ratiocinii aut imaginationis levis, mitis, fugax, chronica. Ex ὑπὸ et μωρία, *insania.* A. *Craked brain, lunacy.* Ga. *Tète brulée, moitié fou, etourdi.* Ge. *Verrücktheit.*]

HYPONYCHON, ECHYMOMA HYPONYCHON est macula atro-rubens sub ungue apparens, ab ictu, vel contusione oriens a cruore in textum cellulosum effuso, cuius color trans unguem pellucet. [Ab ὑπὸ et ὄνυξ, *unguis.*]

HYPOPEDIUM, i. q. *supplantale.* [Nisi vocem hybridam, ex ὑπὸ et pes compositam admittere velimus, *Hypopodium* scribendum erit. Krausius supplet φάρμακα et intelligit talia remedia, quae plantis pedum applicantur, v. c. sinapismi.]

HYPOPHAULUM est diaeta vulgaris inter exquisitam et simplicem media. Ex ὑπὸ et φαῦλον, *vile, humile.* Ge. *Eine gemeine Ordnung im Essen und Trinken.* B. *Een gemeene levens-regel.*

HYPOPHEON est *Hypecoon.* An ab ὑποφαίνω, *subluceo, subostendo,* quod ob humilitatem inter segetes sese vix ostendat.

HYPOPHORAE et σύριγγες sunt profunda et fistulosa ulcera in ulceribus, aut sinubus dehiscentia. Ab ὑποφέρομαι, *laboro, decido.* [Paul. Aeg. VI. 78. p. 205. ὑποφορὰ τῆς σύριγγος.] Ge. *Hohle Geschwüre, Fisteln, Röhrwunden.* Ga. *Ulcères profonds,* ou *fistuleux.* A. *Fistulous ulcers.* B. *Fistuleuse ulceratien, pyp-gezwel.*

HYPOPHYSIS, i. q. *Cataracta.*

HYPOPHTHALMIA est dolor oculi sub tunica cornea. Saepe idem denotat, quam hypochysis haematodes, vel caligo hypohaema, scilicet obscurationem visus, quae pendet a cruore effuso intra cameras oculi. Ex ὑπὸ, *sub,* et ὀφθαλμὸς, *oculus.*

HYPOPION, *Galeno* [*de comp. med. loc. V. c.* 1.] dicitur sugillatio, sive sanguinis effusio sub palpebris et adnata oculi, aut sub palpebra inferiore, qui affectus non confundi debet cum *Hypopyo,* de quo statim. Sic quoque regio sub palpebra inferiore vocatur. [Ruf. Eph. *d. corp. hum. part. p.* 25. Τὰ δὲ ὑπὸ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπανεστηκότα ὀστᾶ ὑποφθάλμια, οἱ δὲ ὑπώπια καλοῦσι. Ex hac notione apparet Blancardi

error, quem, cum a Castello recederet, commisit. Galenus enim l. c. eorum, quae Blancardus attulit, nihil habet, sed tantum, hypopion inde, quod sub oculis fiat, nomen sumsisse, et ex genere effusionum esse.]

HYPOPYON est puris sub tunica cornea in cameris oculi collectio, saepe tam parva, ac si tantum macula esset. Aliquando tamen tam copiosa, ut oculus inde plus minusve protuberet. Easdem causas habet, quam oculi phlegmone, quam etiam saepe sequitur, et frequenter etiam oritur ex laceratione tunicae choroidis in operatione cataractae. Ὑποφθαλμία *Rufo.* Ex ὑπὸ, et πύον, *pus.* Ge. *Ein Eiterauge.* B. *L'oeil purulent.* A. *Collection of matter under the cornea.* Ga. *Een etter-oog.*

HYPOSARCA, i. q. *Anasarca.*

HYPOSARCIDIUM, i. q. *Anasarca.*

HYPOSCHEOTOMIA vocatur nova a Daumonto, chirurgo primario hospitii domus militaris, inventa methodus, sarcocelen curandi. A graeco ὑπὸ, *sub*, ὄσχεον, *scrotum,* et τέμνειν, *secare.* Vid. de hac operatione Thümmelius in Gräfe u. Walther *Journ. d. Chir. u. Augenh. IV. p.* 350—356.]

[**HYPOSPADIA**, a graeco ὑποσπάω, *subtraho*, est illud conformationis naturalis vitium, quo orificium urethrae non recta, sed sub frenulo praeputii sub glandis extremitate aperitur. Is, qui hoc modo conformatus est, ὑποσπαδιὰς vocatur, quae vox non nisi ab uno Galeno *de usu part. XV. c.* 3. *to. IV. p.* 221. et *introduct. c.* 19. *to. XIV. p.* 787. usurpata est. Inde formatum adiectivum ὑποσπαδιαῖος occurrit apud Paul. Aeg. VI. c. 74. πολλοῖς ἐκ γενετῆς ἡ βάλανος οὐ τέτρηται, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῷ κυνὶ καλουμένῳ κατὰ τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ βαλάνου τὸ τρῆμα ἐστίν.]

HYPOSPATHISMUS est incisio, veteribus inprimis in lippitudine usitata, tribus divisionibus facta, supra frontem ad pericranium usque. Nec tamen tribus illis lineis, vel sectionibus frontem incidisse satis erat, sed subiicienda etiam erat spatha, unde et sectioni huic inditum nomen fuit, quae per subditas partes transmittebatur, totumque id spatium usque ad pericranium excoriabatur. [Describitur operatio a Paulo Aeg. VI. c. 6.] Ex ὑπὸ, *sub*, et spatha.

HYPOSPHAGMA est sanguinis suffusio ab ictu in oculum. [Paul. Aegin. III. c. 22. p. 73. accuratius affectionem hanc definit: ὑποσφάγμα est disruptio venarum tunicae adnatae oculi, ab ictu potissimum orta. Galen. *expos. voc. Hipp.* s. v. ὑπόσφαγμα ὅλον (cod. Dorv. ὅλον) τοῦ μέλανος τῆς σηπίας τὸ οἷον ὑπότρυγον. Vulg. ὅλον, quae vox in cod. Par. E, cuius collatio, a Bosquillono facta, penes me est, deest, scrib. ὀλοῦ. Nec audiendus est Linden. *select. med. p.* 102. qui h. l. θόλου legendum esse censet: nam ὀλὸς attice pro θολὸς sumitur.] Ex ὑπὸ, *sub*, et σφάζω, *iugulo, san-*

guinem effundo. Ge. *Ein blaues Auge, blutige Striemen an den Augen vom Schlagen.* Ga. *Oeil meurtri.* A. *Blue epe.* B. *Blaauw-oog.*

HYPOSTAPHYLE s. **PROPTOSIS** s. **STAPHYLONCUS** est gurgulionis, seu uvulae laxatae, inflammatae, ulceratae, incrassatae, attenuatae, procidentia cum molestia ac difficultate deglutiendi, tussi, nausea, exspuitione fere continua, et quandoque dyspnoea, nec non psellismo. Ge. *Schiessen des Zäpfchens.* Ga. *Chûte de la luette.*

HYPOSTASIS URINAE est illud crassum generale contentum, quod in urina refrigerata versus fundum descendit, in eaque subsidet, et ideo quoque *sedimentum* dicitur. Ab *ὑφίστημι, subsideo.* Ge. *Der Bodensatz im Urin.* Ga. A. *Hypostase.* B. *Grondsap, zetsel.*

HYPOTHENAR est spatium a digito, qui dicitur index, usque ad digitum minimum. [Rufus Ephes. *de part. c. h. p.* 30. *ὑποθέναρ τὸ ὑπὸ τοῖς τέτρασι δακτύλοις.* Accuratius definit Poll. *onom. II.* 143. *τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ λιχανοῦ μέχρι τοῦ μικροῦ δακτύλου ὑποθέναρ.*] Item *hypothenar*, vel *mesothenar*, vocatur unus ex musculis pollicis, is scilicet, qui oriens ab osse multangulari maiori et a ligamento carpi interno, thenari aliquantum subiacens superficiei externae capituli primae phalangae pollicis inseritur, suaque actione pollicem ad volam adducit. Ex *ὑπὸ, sub,* et *θέναρ, vola.* Ge. *Der Mittelklopfer.* B. *Onderpalm, onderpalm-spier.*

HYPOTHESIS est rei suppositio. Ab *ὑποτίθημι, suppono.* Ge. *Ein angenommener Satz, Voraussetzung.* Ga. *Supposition, hypothese.* A. *Supposition.* B. *Onderstelling, eene voor-vast-stelling.*

HYPOZOMA est [dissepimentum, quo cavitates thoracis atque abdominis a se invicem dirimuntur, *diaphragma* alias dictum.] Ab *ὑποζώννυμι, succingo.*

HYPSILOIDES, i. q. *hyoides.*

HYSSOPUS est plantae genus flore monopetalo labiato, (Didynam. Gymnosperm.) cuius species officinalis est Hyssopus officinarum caerulea, s. spicata *Bauh.* *Hyssopus officinalis* spicis secundis, foliis lanceolatis *Linn.* Habet haec caules pedem unum, vel sesquipedem altos, duros, nodosos, ramosos, a parte superiore usque ad inferiorem folia angusta et oblonga ferentes, Satureiae parum latiora. Flos monopetalus, labiatus, cuius labium superius surrectum est, subrotundum, bifidum; inferius vero in tres partes divisum, media cochlearis instar excavata, bicuspide, et quodammodo alata. Ex calyce monophyllo, cylindraceo, quinquedentato surgit pistillum posticae floris parti ad instar clavi infixum, ac quatuor veluti stipatum embryonibus, qui abeunt in totidem semina oblonga, in capsula, quae floris calyx

fuit, recondita. Radix digitum crassa, dura, lignosa. Tota planta habet odorem penetrantem, gratum et aromaticum, uti et saporem paulo acrem. Viribus gaudet balsamicis, tonicis, expectorantibus, emmenagogis et stomachicis, et in tussi, asthmate humorali, podagra, ophthalmia et sugillatione magno cum fructu adhibetur. Datur sub forma infusi, conservae, syrupi, essentiae et aquae destillatae. Dicitur quasi ὑόμενον, ὅ ἐστι χευόμενον ἐπὶ τὸν ὦπα, quod super oculos effundatur, ἀπὸ τοῦ ὕω, ὕσω, quod significat perfundo, et ὢψ, facies, adspectus, vultus. Hanc nominis si sequamur derivationem, Hysopos scribemus per simplex s. Malunt alii Hyssopum dictam, quasi ὑόμενον ἐπὶ τὴν ὀπὴν, quod vocem raucam pulmonesque unice iuvet; alii deducunt a voce Hebraica *Ezob*, quae significat plantam boni odoris, vel sacram, vel destinatam ad repurganda loca sacra, ut in psalmis dicitur: *repurga me Hyssopo.* Sed quaenam planta Hyssopus veterum, et num non forte potius e classe muscorum fuerit, ignoratur. Id certum videtur, quod planta valde humilis esse debuit, cum dicitur, quod *Salomon* a Cedro a Hyssopum plantas descripserit. [Sprengel ad Dioscor. III. c. 27. nisi nimiae temeritatis suspicionem praebere videatur, *Origanum aegyptiacum* in Aegypto, *syriacum* dein, satis simile, in Palaestina ab Ebraeis adhibitum, posterius etiam a Isaaco Arabe descriptum; *Origanum* denique *smyrnaeum* a Dioscoride intelligi vult.] Quidquid sit, haec vox iam huic herbae tribuitur. Ge. *Isop.* Ga. *Hyssope.* A. *Hyssop.* B. *Hysop, ysop.*

HYSTERA, i. q. *uterus.*

[**HYSTERANTHERAE** vocantur plantae, quarum flores ante foliorum evolutionem comparent. Ex ὕστερον, *serius*, et ἀνθηρὸς, *floridus.*]

HYSTERALGIA est uteri dolor, ab inflammatione, scirrho, cancro vel aliunde excitatus. Ab ὑστέρα, *uterus*, et ἀλγέω, *doleo.* Ge. *Mutterschmerz.* Ga. *Douleur de la matrice.* A. *Pain of the womb.* B. *Moeder-pyn.*

HYSTERICA PASSIO, HYSTERIA dicitur et *suffocatio hypochondriaca*, *uterina*, *uteri adscensus*, etc. Est morbus muliebris et quidem syndrome symptomatum convulsivorum fugacium sine causa evidente et subito mutabilium, cum summa animi sensibilitate, pusillanimitate, a pathematibus et causis debilitantibus ingravescens, scilicet motus convulsivus, qui in ventre incipiens, sensim sursum repit, in quo respiratio valde laesa et imminuta est, cum sensu, ac si fauces nodo stringerentur, vel bolus ab inferioribus in eas insurgeret: hisce accedit anxietas et quasi animi deliquium, retractio umbilici, saepe cum lapsu corporis in terram, absque tamen convulsivis motibus artuum, nisi epilepsia quoque adfuerit. Ad haec de murmure ventris, de globo adscen-

dente et in latere subsistente, aut in fauces evolante, conqueruntur. Porro paroxysmus gravior est, vel levior, nonnunquam habet periodos suas. Cum solvitur paroxysmus, lassitudo, pallor aut aestus in facie cum rubore genarum, capitis, artuumque dolor, languor virium, cordis palpitatio, pigritia, ructus, suspiria, anhelatio, ciborum fastidium, nausea, etc. accidere solent. In paroxysmo saepe vociferantur, aut ranarum instar coaxant, vel rident, vel lachrymantur. Denique paroxysmum antecedunt oscitatio, pandiculatio, imbecillitas, urina copiosa, pallida et aquosa, tristitia, terror, ira, amor, odor rerum suavium, a quibus momento citius saepe excitatur hoc malum, uti a foetidis lenitur. Dulcia etiam ore recepta movent hanc passionem in iis, quae obnoxiae sunt ei. At in paroxysmo etiam exteriora pallent et frigent, rubentibus genis, ita, ut fuerint, quae per dies aliquot, quasi mortuae, non habentes pulsum, non respirantes, non loquentes, non sentientes iacuerint. Aliae fuerunt sepultae et in sepulchris excitatae tandem in latus, vel aliam partem versas fuisse compertum est. Verum quae sic mortuae videntur, genas tamen rubentes habere solent: sed, ut diximus, rubor inprimis conspicuus est, cum paroxysmus finiri incipit et suspiria et borborygmi audiri, quibus plerumque terminatur. Tum vero per aliquot dies saepe remanet sensus ille constrictionis in faucibus, quae aliquando difficilem deglutitionem una inducit, quae autem per intervalla et frequenter laborant, genas tumidas, rubras lividasque cum varicibus habent. Gr. Ὑστερικὴ πνὶξ, *suffocatio uterina.* Ge. *Aufsteigen der Mutter, Mutterbeschwerden, Mutterkrankheit.* Ga. *Vapeurs, mal de mere, suffocation de la matrice, affection hysterique.* A. *The suffocation,* vel *the rising of the mother, hysteric passion.* B. *Opstyging van de moeder, moederziekte, slikking der lyfmoeder.*

HYSTERICA sunt medicamenta, uteri morbis adversa. — *Hystericae* etiam dicuntur foeminae passionibus hystericis obnoxiae. Ab ὑστέρα, *uterus.* Ge. *Mutterkräuter, Arznei wider die Mutterkrankheit.* Ga. *Remède contre les vapeurs.* A. *Medicines against the diseases of the womb,* or *the hysteric passion.* B. *Kruiden tegen de moederziekte.*

HYSTERITIS, METRITIS inflammatio uteri, est phlegmasia, cuius praecipuum symptoma est tumor regionis uteri, cum ardore, dolore, gravitate et pyrexia acuta. Ge. *Entzündung der Gebärmutter.* Ga. *Inflammation de la matrice.* A. *Inflammation of the womb.*

HYSTEROCELE, vide *Hernia uteri.* Ex ὑστέρα, *uterus,* et κήλη, *hernia.* Ge. *Der Mutterbruch.*

HYSTEROLOXIA, *obliquitas uteri,* est uteri saepius gravidi, et contra quam in hysterocele fit, abdominis claustris contenti, situs in obliquum aberrans, qui cognoscitur,

axi pelvis legitime constituto, ex mutata orificii uteri directione, quod exploratum nunc anteriora, nunc posteriora, nunc latus alerutrum respicere deprehenditur. Ex ὑστέρα et λοξὸς, *obliquus.* Melius ex ὑστέρα et λοξότης, *obliquitas.*] Ge. *Schiefe Lage der Gebärmutter.* Ga. *Obliquité de la matrice.*

HYSTEROMANIA est nimia veneris in foeminis appetentia, quae plerumque ab acri humore, ad has partes confluente, excitatur. [Swediaur *l. c. to. II. p.* 358. huic morbo *machlosynes* nomen indidit.] Vide *Furor uterinus.*

[**HYSTEROMOCHLION**, ab ὑστέρα et μόχλιον, *parvus vectis*, appellatum est a G. M. Richtero (*Synopsis prax. med. obstetr.* Mosq. 1810. 4. p. 70.) descriptum et tab. 2. delineatum instrumentum, cuius ope uterum retroversum reprimere atque in situm naturalem reducere studuit. Illius pretium diiudicat Jo. Fr. Osiander libro: *Die Anzeigen zur Hülfe bei unregelm. u. schwer. Geburten.* Tüb. 1825. p. 107.]

[**HYSTERONCUS** est tumor uteri, aut vaginae uteri abnormis, functiones laedens. Varias eius species enumeravit Swediaur *l. c. II. p.* 536. Ex ὑστέρα et ὄγκος, *tumor.*]

[**HYSTEROPTOSIS** est uteri in inferiorem pelvis partem protrusio et immersio abnormis; uteroque ibi in orificio vaginae haerente, vel extra illud prominente, tuncque in medio tumorem rubrum acuminatum et fissura transversali notatum formans, quae est orificium uteri. Swediaur *l. c. II. p.* 617. — Vocatur et *proptosis* s. *prolapsus uteri.* B. *Baarmoeders uitzinking.* Ga. *Renversement de la matrice.* Ge. *Gebärmuttervorfall.*]

[**HYSTERORRHOEA**, alias et **HAEMORRHOEA SANGUINEA**, est, secundum Swediaur *l. c. I. p.* 206. fluxus sanguinis, praecipue menstruorum aut lochiorum, ut plurimum nigri, grumosi, immodicus ex utero aut vagina, sine dolore aut phlogosi locali, plerumque cum pulsu frequente, parvo et debili; aliisve debilitatis generalis signis.]

HYSTEROTOMIA vocatur tum sectio uteri anatomica. Ex ὑστέρα, *uterus*, et τέμνω, *seco.* Ge. *Zerlegung*, oder *Zerschneidung der Gebärmutter.* B. *Een konstige ontleding van de moeder.* [Rectius hanc anatomiae partem *hysterotomen* appellandam esse, monuit Osiander loco paulo inferius citando.] Tum est idem quod *hysterotomotocia,* sive *sectio caesarea*, aut *partus caesareus,* scilicet operatio chirurgica, qua foetus, qui per naturalem viam ex utero materno exire, nec ulla arte educi potest, vivus vel mortuus, e ventre matris vivae, vel mortuae, ad utrumque, vel alterutrum servandum et ab imminenti mortis periculo liberandum, prudenter eximitur, quae hoc modo peragitur. Sub umbilico ad latera lineae albae sectio semilunaris instituitur, cavitate sua lineam albam respiciens et in cavum abdominis penetrans, quae, quantum opus est, dilatanda, tumque ipse uterus provide

inciditur, foetusque eximitur; post sectionem, extracto foetu, uterus sponte contrahitur, nec ulla sutura lacessendus est. Plura exempla huius operationis in se quidem periculosissimae, tamen in summae necessitatis casu, debita circumspectione institutae, felicem successum probant. Si de certa morte matris constet, minori in eligendo sectionis loco circumspectione opus est. Ab ὑστέρα aut αἷμα, *sanguis*, et ῥέω, *fluo*.] Ge. *Kaiserschnitt, Mutterschnitt.* Ga. *Section,* ou *operation césarienne*, ou *de la matrice.* A. *The imperial cutting*, or *cesarian operation.* B. *Keizerlyke snee*, *moeder snee.*

[**HYSTEROTOMION**, ab ὑστέρα et τομεῖον, instrumentum ad dissecandam vulvam idoneum, vocata est coniunctio duorum instrumentorum, quorum alterum acutum, alterum rotundatum est, indicato usui inserviens, a Fr. Bjm. Osiandro inventum, et in *Handb. d. Entbind.* II. 2. p. 140. descriptum.]

[**HYSTEROTOMOTOCIA**, a Gr. ὑστέρα, *uterus*, τομή, *sectio*, et τόκος, *partus*, denotat foetus ex utero materno eductionem per sectionem caesaream. De qua operatione Roussetus librum edidit sub titulo: *Traité nouveau de l'hysterotomotokie, ou enfantement césarien.* Par. 1581. 8.]

HYSTRIX est mammalium genus ad Glires ab Ill. *Linnaeo* relatum. Eius corpus spinis tegitur. Ge. *Stachelschwein.* Ga. *Porc epic.* A. *Porcupine.* B. *Stekel-verken.* — *Lapis bezoardicus hystricis*, qui vulgo *pedra del porco* dicitur, in cystide fellea reperiri dicitur. Olim magni aestimabatur, nunc vero usus eius evanuit.

[**HYSTRICIASIS** est secundum Ios. Frankium status, sub quo cutis humana hystricis instar setas sive aculeos exhibet. Vide *Prax. medic. praec. Pa. I. vol.* 3. *sect.* 2. *p.* 56.]

I.

IACEA est plantae genus flore composito flosculoso, *Centaurea Linn.* (Syngenes. Polygam. Frustran.) Habet caulem striatum, fractu difficilem, lanuginosum. Prima, quae prodeunt folia, sunt laciniata, prae virore nigricantia, lanugine cana respersa, sed quae caulibus adhaerent, sunt angusta, firma, aliquantum dura, saporis non omnino ingrati, subdulcis cum adstrictione. Flores flosculosi, plurimis scilicet flosculis constantes, difformibus, quinquefidis, embryoni insidentibus et calyce squamoso ciliato, non aculeato, comprehensis. Embryo autem abit dein in semen fuscum pappis instructum. Radix satis crassa, lignosa, saporis adstringentis et insipidi. Iuxta sepimenta agrorum, locis herbosis, negligentius cultis, reperitur. Est nomen diversis plantis impositum: forte vox erit Italica, qui *Iaceam* et *Iacceam* appellant: minus consonum videtur oriri ab ἰάομαι,

medeor. Alii a iacendo derivant, quod multae Iaceae species supinae sint et humi iaceant. Vires eius subadstringentes sunt et vulnerariae, parum tamen in medicina adhibetur. — [A. *The common knapweed, black centaury, lanced harpweed.* B. *Knoopkruid.* Ga. *Centaurée des prés. Jacée, ambrette sauvage, tête de moineau.* Ge. *Die gemeine schwarze Flockenblume, Flockenkraut, Dreifaltigkeitskraut.*]

IACOBAEA, seu herba *S. Iacobi*, sic vocatur, quod sit *D. Iacobo* dicata. Est plantae genus flore composito radiato, (Syngenes. Polygam. Superfl.) iuxta Ill. *Linn.* tum ad Solidagines, tum ad Seneciones relatum, quod habet unum pluresve caules, tres vel quatuor pedes altos, rotundos, rectos, duros striatos, interdum in quibusdam speciebus sine lanugine, aliquando parum lanuginosos, interdum rubros, vel coloris purpurascentis, ramosos, multa folia habentes sine ordine, vel alternatim disposita, oblonga, profunde incisa, coloris viridis obscuri, saporis aliquantulum adstringentis. Flos radiatus est, cuius discus ex plurimis scilicet flosculis quinquefidis, corona vero ex semiflosculis componitur, embryoni insidentibus, et calyce tubiformi ac multiformi comprehensis. Embryones autem deinde abeunt in semina pappis longis, pilosis instructa, thalamoque infixa. Radix fibrosa, alba, terrae valde infixa et adhaerens. Vires quidem vulnerariae eius a quibusdam multum depraedicantur, vix tamen ullus eius in medicina usus est. Ge. *St. Jakobsblume, St. Jakobskraut.* Ga. *Jacobée, herbe* sive *fleur de S. Jaques.* A. *Ragwort, seggrum.* B. *S. Jacobs-kruid.*

IALAPPA radix est crassa, oblonga, rotunda, resinosa, pinguis et carnea, sapore acuto, incidente, nauseoso, odore nullo, quae scissa in taleolos ad nos ex Indiis occidentalibus adfertur, exterius subnigricans, interius rufescens, cum circulis, si boni sit, nigris, seu resinosis. Radix integra longa est, et ab infima parte obtusa. Planta est Convolvulus americanus Ialapium dictus *Rai.* *Convolvulus Ialapa* [ab urbe reipublicae mexicanae Ialapa, in cuius vicinia planta copiose crescit, nomen desumtum] foliis difformibus, cordatis, angulatis, oblongis lanceolatisque, caule volubili, pedunculis unifloris *Linn.* (Pentandr. Monogyn.) Habet caulem, quatuor vel quinque pedes altum. Folia Hederae satis similia, sed minus crassa. Flos monopetalus, infundibuliformis, plerumque leviter incisus, qui gemino calyce donatur, altero, a quo involvi, altero vero, cui insidere solet: is autem deinde abit in fructum subrotundum semine foetum eiusdem formae. Est *Convolvulus Mexicanus*, vel *Mirabilis Peruviana* dicitur. Maioribus fuit incognita. Vocatur etiam *gialappa, chelopa, celopa, ielapium, ialepium,* vel *gelapo.* Item *Mechoacanna nigra.* Dicitur *Mirabilis Peruviana* propter admirabilem florum in eadem stirpe va-

rictatem, hinc Gallis *Merveille du Perou*, sive *belle de nuit.* Ge. *Jalappenwinde, Nachtschön.* B. *Nachtschoon.* Quia vesperi se aperit flos. A. *Jalap.* — Purgans est validissimum, quod inprimis serosos humores evacuat, hinc in hydrope magnas vires habet. Virtus eius cathartica praecipue in portione resinosa menstruis spirituosis extrahenda, scilicet resina et magisterio residet, cum decocta et extracta aquosa magis vi diuretica gaudeant. Frequens eius tum in pulvere, tum sub forma extracti, in medicina usus est. [Chemica analysis a Gerbero instituta videtur accuratior antiquiore esse, quae a Cadeto suscepta est, quaeque in sicca radice invenit resinam, cum duriorem, tum mollem, materiam extractivam, pigmentum, quod ab alcali carbonico rubrum induit colorem, kali et calcem phosphoricam et sulphuricam, Bassorinen, albumen, amylum, fibrosam materiam lignosam, aquam variaque salia. — Alcaloides principium, quod sibi videbatur in hac resina detexisse Humeus iun., in illa non inesse, nec peculiarem constituere materiam, sed nihil aliud, quam coniunctionem resinae cum acido acetico, ad illius extractionem adhibito, esse demonstravit Dulkius.]

[IAMATOLOGIA est doctrina, quae de morborum remediis exponit. Differentiam eius a pharmacologia Lichtenstaedtius, olim Vratislaviensis, nunc Petropolitanus medicinae professor, sic definivit, ut pharmacologiam accurate respondere denominationi materiae medicae, sensu strictissimo sumtae, iamatologiam autem enumerationi eorum, quae sanandis morbis convenire adsereret. Illud vernacula lingua *Arzneimittellehre,* hoc *Heilmittellehre* vertendum esse. Ab ἴαμα, *medicamentum,* et λόγος, *sermo, doctrina.* Vide Heckeri *litter. Ann. d. Heilk.* 1826. *p.* 388.]

[IANUS, antiquissimus Italiae rex, qui a poëtis artificibusque duplici facie praeditus fingitur, cuius rei causas profert plures Servius ad Virgil. Aen. I. vs. 298., nomen quoque dedit formae humanae abnormi conformationi. Ca. Jos. Theod. Zschocke, qui suam *de Ianis* dissertationem inaug. Berol. 1827. scripsit, hanc Ianorum dedit definitionem: „esse monstra, quorum capita pari passu evoluta, a faciebus concreta, et ad ossa usque sphenoidalia et verticem sese penetrantia conspiciuntur, ita, ut facies laterales magis minusque exolutae exoriantur.“]

IANITOR, i. q. *pylorus.*

IAPONICA TERRA, vide *Catechu.* Ge. *Japanische Erde.* Ga. *Cachou, terre de Japon.*

IASMINUS, vel IASMINUM est plantae genus, vel arbuscula, quae habet multos ramos, valde longos, tenues, nodosos, debiles, flexiles, virides, valde extensos, medulla alba fungosa repletos. Folia sunt oblonga, acuta, bina

costae adhaerentia, in folium impar desinentia; pulchri viridis coloris. Flos monopetalus ex oblongo tubo in quinque lacinias totidem folia imitantes est expansus, coloris albi, odoris suavis et valde grati. Huic flori succedit plerumque bacca obrotunda, viridis, bilocularis, mollis, semina habens obrotunda et compressa. Radix fibrosa. Floribus ob qualitatem fragrantem vis uterina tribuitur, hinc in dystocia commendantur. Pulverem praeterea Cyprium, variaque odoramenta, praecipue sub olei aetherei forma, ingrediuntur. *Gelseminum* Italis, Arab. *Jesemin, Sambach,* vel *Zambach.* Iasminum, quasi violaceum, a violis, quas *ἴα* vocant; vel a Graeca voce *ἰασμὴ,* quae significat odorem medicinalem, quia huius plantae flos suavem odorem fundens in medicina optimas habet vires; [Vid. Diosc. I. 76. ubi refert, vocatam *ἰασμὴν* parari e violae albae floribus, eiusque usum apud Persas inter convivia receptum esse.] vel a voce Hebraica *Semin,* quae thus notat, quia hic flos in locis optimum relinquit odorem. Ge. *Violrebe, Jasminblume.* Ga. *Jasmin.* A. *Jasmine, shrup trefoil, jesemin.* B. *Jasmyn, jesemin.*

IASMINUM ARABICUM, *Castaneae folio, flore albo odoratissimo.* Vide *Caffe.*

IASPIS est lapis varii coloris, caerulei, viridis, purpurei, qui creditur haemorrhagias sistere amuleti instar appensus. Est Petrosilex iaspideus *Wall. Silex marmoreus Linn.* chalybe percussus scintillas edens, prorsus opacus, nitidam tamen admittens polituram; hinc frequens eius usus mechanicus est.

[**IATRALIPTAE,** non *iatroaliptae,* uti Blancardus et Jo. H. Schulze (*histor. med.* p. 199.) male voluerunt, minime erant, qui a Plinio atque Celso *reunctores* vocabantur, id quod Hier. Mercurialis *de arte gymn.* p. m. 92. recte negavit.]

[**IATRALIPTICE,** ab *ἰατρὸς, medicus,* et *ἀλείφω, ungo,* est ea medicae artis pars, quae corporis exercitationibus apte regundis sanitatem aut integram conservare, aut fractam restituere studet. Harum enim exercitationum magnam in sanitatem vim bene cognoverunt veteres. Vide Galen. *de tuend. valet.* II. c. 2. to. VI. ed. Lips. — et recentioribus Tissoti cuiusdam librum: *Medic. u. chir. Gymnastik.* Leipz. 1782. 8.]

IATROALIPTAE Romanis dicebantur medici, qui unice conficiendis unguentis odoriferis, iisque praevio balneo, frictione adhibendis studebant, quippe quod ad artem gymnasticam pertinebat.

IATROCHYMICUS est medicus, qui operationibus et medicationibus chymicis operam dat. Ex *ἰατρὸς* et *χυμικὸς,*

chymicus. Ge. *Ein chemischer Arzt.* Ga. *Medecin chimiste* A. *A chymical physician.* B. *Een chymiste geneeskenner.*

[**IATROGNOMICE**, ab Hufelando male excogitata vox, doctrinam de obiectis sanationis, eorumque cognitione denotare debet. Vide eius et Osanni *Diar. med. pract.* 1829. Fasc. 1. p. 1—94.]

[**IATROPHA ELASTICA.** Vide *Resina elastica.*]

IBERIS est Nasturtii species; sic vocata, quod in Iberia luxuriose succrescat. Vocatur etiam *καρδαμαντική* et *ἀγριοκάρδαμον*, item *Lepidium*, *Hiberis*, *Nasturtium agreste*, *Cardamantice* et *Agriocardamon*, Graecis appellata, quod radici odor insit Nasturtii: vel quod eius folia partim Nasturtio aquatico, quod a *Dioscoride* [II. 154. sq.] *Sisymbrium* vocatur, partim etiam hortensi, quod *Cardamon* Graecis nominatur, similia sint; vel quod gustu Nasturtium referant. — *Iberis* Ill. *Linnaeo* est plantae genus, (Tetradyn. Siliculos.) flore tetrapetalo cruciformi, calyce tetraphyllo, silicula erecta, suborbiculata, compressa, superne margine bifido acuto cincta, biloculari, seminibus solitariis subovatis. Odoris saporisque acris est, meritoque inter remedia antiscorbutica refertur. Ge. *Wilde Kresse, Bisemkraut.* Ga. *Passe-rage.* A. *Sciatica cress.* B. *Peperkruid.*

IBIGA est Chamaepytis, i. q. *Abiga.* Vide *Iva.*

IBISCUS et **HIBISCUS** est *Althaea.* Nomen videtur fictum ex Malva et Viscum, quasi diceres malvae viscum, unde barbaris Pharmacopolis *Malvaviscum.* Hinc forte descendit *Ibiscus* et *Hibiscus*, vel, ut aliis placet, *Ebiscus.* Alii derivant ab *ἴβυς*, quod sit magna eius vis. [Equidem non nisi vocem *ἰβύς* inveni, quam Hesych. per *εὐφημίαν* exposuit.] Vide *Althaea.* — *Ibiscus* Ill. *Linnaeo* peculiare est plantae genus, (Monadelph. Polyandr.) Malvaviscus *Dill.* Ketmia *Tournef.* calyce exteriori octophyllo, vel ultra, interiore monophyllo semiquinquefido, corolla pentapetala, basi coalita, capsula quinqueloculari, quinquevalvi, seminibus reniformibus. Ge. *Syrische Pappeln.* Ga. *Fausse guimauve.* A. *Syrian mallow.*

ICHOR saepe significat serum sanguinis, aliquando est humor acris oleosus et aquosus, ex ulceribus manans. Ge. *Scharfe Feuchtigkeit, die aus den Wunden fliesst.* Ga. *Serosité, sanie.* A. *Watery-blood, ichor, sanies.* B. *Waterig bloed.*

ICHOROIDES est humiditas saniem referens. Ex *ἰχώρ*, *sanies*, et *εἶδος*, *forma.* Ge. *Scharfe Feuchtigkeit in den Wunden.* Ga. *Sanieux.* A. *Ichorous, sanious.* B. *Waterbloedig.*

ICHTHYOCOLLA est gluten piscis, qui vocatur *Huso*, unde Ge. *Hausenblase, Fischleim.* B. *Huisen-blas*, sive *vischlym*, *Pharm.* *Colla piscium.* Piscis est Huso Germa-

norum *Will.* *Acipenser Huso* cirris quatuor, squamis dorsalibus tredecim, caudalibus quadraginta tribus *Linn.* In fluviis maximis imperii Ruthenici frequens est, et in Danubio obvius, in quem e mari migratione annua autumnali turmatim transit, captusque in suavem cibum cedit. Insignis est magnitudinis, longitudine viginti quatuor pedum, pondere nonnunquam ad libras quadringentas accedens. [Praeter Acipenserem husonem largiuntur illam aliae huius generis species, v. c. A. sturio, ichthyocollam.] Gluten illud album est, ex vesicula aërea huius piscis coctione cum aqua confectum, et in spiras, quae inodorae sunt, et saporem glutinosum habent, coactum. Adhibetur inprimis ad vina clarificanda; dum enim in iis dissolvitur, secum rapit ad fundum partes crassiores, vina turbida reddentes. In medicina rarius usurpatur, nisi quod ob vim glutinantem et incrassantem decoctis et clysteribus contra diarrhoeam et dysenteriam nonnunquam addatur. Usus quoque eximius est ad conficiendam telam emplasticam, quae vulgo tela vulneraria Anglica, Ge. *Englische Haut.* Ga. *Peau d'Angleterre.* A. *Sticking plaisters.* Ga. *Colle de poisson.* A. *Fishglue, ising-glass.* Arab. *Alcana, alzanaban,* vel *alchanach,* sive *alzanach* vocatur.

[**ICHTHYOSIS**, noviter formata vox ab ἰχθὺς, *piscis,* denotat illud integumentorum communium vitium, quo spissa, dura, aspera, et interdum fere cartilaginosa redduntur, atque in squamarum formationem inclinant. A *leprà* et *psoriasi* sic differt, ut neque squamarum quasi rudimenta decidant, atque sub ipsis maculae nullae in conspectum veniant rubicundae, neque tota corporis constitutio a sanitatis norma recedat. A. *Fish-skin.* Ge. *Fischschuppen-Ausschlag.* Cons. de hac degeneratione similibusque cutis Rob. Willan (*die Hautkrankheiten u. ihre Behandl.* Th. I. p. 143. ss.), qui etiam icones eius exhibuit tab. XLVIII. XLIX.]

ICTERICA sunt medicamenta adversus icterum.

ICTERUS est morbus, in quo album oculi non tantum flavo colore tingitur, sed etiam cutis totius corporis in flavedinem mutatur, cum urina croceo-tinctoria, faecibus griseis, siccis, alvo tarda, pigritia, animi languore, visu obscuro ac raro obiectorum omnium apparente flavedine, pruritu et ariditate cutis, nausea et amaritie oris. Oritur ab obstructione ductus choledochi, vel ductuum hepaticorum, iecoris inflammatione, vel adiposae, calculosaeve materiae, huc ex omento motae, vel in vesicula fellis etc. haerentis, obstructione, aut scirrho, unde ob se- et excretionem impeditam in sanguine bilis retinetur. — *Icterus* est vel acutus ab inflammatione, vel chronicus ab infarctu hepatis pendens. Dicitur ἀπὸ τῆς ἰκτίδος, id est *Viverrae,* quae est ex genere mustelarum, quo venatores utuntur, cuius oculi eiusmodi colore tincti cernuntur. Sive ab ictero ave, eius coloris,

quam Latini *Galbulum* vocant, quae si spectetur, (inquit *Plinius* lib. XXX. cap. II.) sanari id malum tradunt, et avem mori. Est haec avis *Coracias Galbula,* fulva, capite, dorso, remigibusque nigris *Linn.* [Eandem nominis derivationem tradidit Cael. Aurel. (*chron. III. c.* 5.)] Icterus ex aureo nigroque varius *Catesb.* Latinis *regius morbus* nominatur, quoniam, ut nonnullis placet, vita soluta curis sanari debet; seu potius ab auro, metallorum rege, sicut et *Aurigo,* ab auri colore. Nominatur et *fellis suffusio. Celso* [lib. 3. c. 24. regius est] dictus, fortasse quod (ut *Sammonicus* ait) in aulis regum molliter curetur ludis, lasciviaque, per quae mens exhilaretur. *Arcuatus* et *arquatus morbus Celso l. c.* vocatus est, sumta denominatione a colore arcus caelestis aemulo. Veteres etiam mentionem faciunt de *ictero nigro,* quem a liene derivant, qui tamen communis, vel flavi icteri maior tantum gradus esse videtur. Dicitur quoque hic *melasicterus*, [aut divisim scribendum erat μέλας ἴκτερος, aut *melanicterus*], vel *melanchlorus,* et est morbus ut plurimum diuturnus, apyretus, qui cutem fere universam colore nigro, vel diffuso, vel guttato et maculoso, deturpat. *Sauv.* Ge. *Die Gelbsucht.* Ga. *La jaunisse.* A. *The jaundice.* B. *De geluw, geelzucht, de geele.*

ICTERUS ALBUS, i. q. *Chlorosis.*

IDAEA, vide *Victorialis.*

IDEA MORBI est cognitio causae et essentiae morbi. Ab εἴδω, *video.* Ge. *Kenntniss der Krankheit.* Ga. *Idée de la maladie.* A. *Idea of a disease.* B. *Eigenschap der ziekte.*

IDEALES MORBI sunt, qui praecipue ab affecto sensorio communi oriuntur, quorumque character est imaginationis, iudicii et voluntatis depravatio.

IDIOPATHIA est morbus primarius, qui ab alio morbo non dependet, nec originem ducit, et qui in eadem parte corporis manifestatur, in qua haeret causa morbi, ut dyspepsia a cruditatibus: sicque opponitur *sympathiae,* ubi adhuc aliae adficiuntur partes praeter eam, in qua causa morbi haeret, ut tetanus maxillae a vulnere pedis. Ab ἴδιος, *proprius*, et πάθος, *affectus.* Ge. *Eigenleidige Krankheit.* Ga. A. *Idiopathie.* B. *Eigen-lydig.*

IDIOSYNCRASIA est propria cuivis corpori constitutio, tum respectu mixtionis fluidorum, tum praecipue respectu habitus et distributionis nervorum, qua is homo aliter sese ad quasdam res externas habet, quam alii, sic ut saepe laedatur a quibusdam, quas reliqui homines facile ferunt. Pertinet huc lipothymia ex conspectu felis, horror casei, vini, etc. Ex ἴδιος, *proprius*, et σύγκρασις, *contemperamentum.* Ge. *Eigene Beschaffenheit.* Ga. A. *Idiosyncrasie.* B. *Eigen gematigheid.*

IECORARIA VENA, i. q. *basilica.*

IECUR, i. q. *hepar.*

IECUR UTERINUM, vide *placenta uteri.*

IEIUNUM INTESTINUM est secundum intestinorum tenuium, situm in regione umbilicali, incipiens, ubi duodenum desinit, et finem habens, ubi ileum incipit, scilicet ubi membranae sunt magis albae, vascula pauciora, valvulae minus frequentes, agmina vero glandularum numerosiora. Verum cum prima origo ieiuni intestini et ultimus ilei finis his notis quidem insigniter differant, ultima vero pars ieiuni primaque ilei adeo sui sint similes, ut nulla nota discriminis adsit, quae sufficiat, rectius hodie ieiunum et ileum pro uno intestino, sub communi nomine *intestini tenuis*, habentur. [Dum Blancardus ieiunum atque ileum communi *intestini tenuis* denominatione a recentioribus comprehensa esse asserit, errat. Nam Rufus Ephesius (*Opusc.* ed. Gu. Clinch. p. 61. et Oribasius (*Anatom.* ed. Ge. Dundass. p. 102.) iam sic appellavere intestinum ieiunum et ileum.] Constant e tunica membranacea, propagine peritonaei, musculosa, nervea, seu potius tendinea, et villosa, multo laxiore et valvulas [Kerkringii] formante, interstrato cuivis tunicae textu celluloso. *Ieiunum* veteribus dictum est, quod ob fluitatem alimentorum, horumque facilem transitum, et per vasa lactea copiosa celeriorem chyli resorptionem, plerumque vacuum reperiretur. Vocatur a Varrone *hilla.* [Vid. ILE.] Gr. *Νῆστις.* Ge. *Der Leerdarm.* Ga. *L'intestin jejunum.* A. *The empty gut, iejunum.* B. *De nuchtere,* sive *ydele darm.*

IESEMINUM, i. q. *Iasminus.*

[**IGASURICUM ACIDUM**, quod Pelletier et Caventou e faba St. Ignatii, nuce vomica et ligno colubrino extricarunt, cuiusque parandi rationem in *Annal. de chim.* X. 167. exhibuerunt, problematicum adhuc habet Thenard. *Lehrb. d. Chem. IV.* 1. *p.* 231. Chevreul. acidi strychnini nomen ipsi tribuit in suo *Précis élém. de pharm. théor. p.* 133.]

[**IGNATIA AMARA L.** nunc *Strychnos Ignatia* vocatur, de cuius fabis vide supra sub *Fabae St. Ignatii.*]

IGNIS iuxta explicationem *Boerhaavii* est illa res, incognita caeterum, quae istam in se proprietatem habet, ut corpora omnia consistentia, et fluentia penetret, atque eo ipso ea dilatet in spatia maiora. Ge. *Das Feuer.* Ga. *Le feu.* A. *Fire.* B. *Vuur.*

IGNIS ACTUALIS est, qui primo contactu adurit, ut sunt ignis ipse et cauteria ferrea. Sic *actuali* igne calcinantur animalium partes, ut ossa, cornua, etc. ad albedinem, seu ad particularum oleosarum et salinarum exhalationem, quod alias *combustio* dicitur; sicque plumbum in minium, limatura ferri in crocum adstringentem, ut nimirum flamma undiquaque materiam lambat, calcinatur, quod et *reverberare* dicitur. Si autem corpori viventi applicetur, solida inde de-

struuntur, et humores concrescunt. Ge. *Das wirkliche Feuer.* Ga. *Le feu actuel.* A. *Real*, sive *actual fire.* B. *Daadelyk vuur.*

IGNIS CIRCULATORIUS est tepor, vel talis caloris gradus, quem digiti facile ferunt. Vide *Circulatorium.*

IGNIS COLUMELLAE, i. q. *erysipelas.*

IGNIS GEHENNAE antiquioribus chymicis est *Alcahest*, seu menstruum illud universale, quod sibi fingebant.

IGNIS PERSICUS, i. q. *gangraena*, sumitur etiam pro *carbunculo*, seu *anthrace.*

IGNIS POTENTIALIS est medicamentum, quod, postquam aliquamdiu parti superimpositum fuerit, vires suas penetrando et destruendo exserit, eundemque effectum, ac ignis actualis, praestat. Ut lapis infernalis, butyrum antimonii, caeteraque exedentia. Sic potentiali igne solvuntur metalla, lapides, etc. ope spiritus acidi nitri, vitrioli, etc. Ge. *Aetzende Mittel.* Ga. *Le feu potentiel, caustiques.* A. *Potential fire, caustics.* B. *Vermoogelyk vuur, een gatbraudend medicament.*

IGNIS REVERBERII, *rotae, fusorius*, est, quando in fornace viva flamma in modum rotae crucibulum ambit, [aut illud carbonibus candentibus undique circumdatum est] estque maximus ignis gradus, dum undique a parietibus fornacis determinantibus reflexus in vas medium agit. Ge. *Reverberirfeuer, Radfeuer, Schmelzfeuer.* Ga. *Feu de reverbère.* A. *Reverbering fire.* B. *Reverbereer vuur, wederom stuitend vuur.*

IGNIS SACER, *ignis Sancti Antonii*, i. q. *erysipelas*; quidam tamen pro *herpete* sumunt.

IGNIS SILVESTRIS, i. q. *Phlyctaena.*

IGNIS SUPPRESSIONIS est, quando retorta in arena collocata est, et infra et supra arenam ignis fortissimus adhibetur, uti fit in cinnabari antimonii, etc. conficienda.

IGNIS VOLATICUS quibusdam dicitur morbus infantes sat frequenter invadens, scilicet macula intense rubra, pertinax, constans, uniformis, circularis, monetae minoris magnitudine, circa genas et labia. *Sauv.* Ge. *Flugfeuer.* Ga. *Feu volage.*

IGNITIO est calcinatio per ignem facta. Ge. *Kalkbrennung.* Ga. *Calcination de chaux.* A. *Calcination by fire.* B. *Kalkmaaking.* — Frequentius tamen nihil aliud denotat, quam candefactio, qualis in metallis, v. g. ferro, ante fusionem obtinet.

IKAN RADIX est radix teres, oblonga, flava, resinosa, Curcumae similis, saporis aromatici. Planta vix nobis satis cognita, in provincia Chinensi Suchuan crescit. [Cavendum autem, ne nomen *Ikan* e lingua sinica desumtum esse putemus. Certe de Guignes in suo lexico neque hanc vocem,

neque similem habet.] Radici contusae et cum vino sumtae eximiae vires stomachicae, carminativae et emmenagogae tribuuntur.

ILE est cavitas a thorace ad coxae ossa; in animalibus omnibus, homine et ove excepto. — Intestina omnia etiam *ile* appellari annotat *Plinius.* Ab εἰλέω, *circumvolvo.* [Falsa sunt, quae Blancardus h. l. protulit. Plinius enim *h. n. lib. X.* 1. *sect.* 79. intestina non *ile*, sed potius *hillas* vocari auctor est. Varro *de L. L. IV.* 22. A fartura farcimina in extis appellata, a quo, quod in eo tenuissimum intestinum fartum, *Hila* ab hilo dicta, i. e. minimo. Cavitas autem, quae, ut ait Galenus *comm. II. in Hipp. de officina med.*, inter os thoracis et coxam interiacet, κενεὼν appellata est.] Ge. *Die Höhle des Bauches.* Ga. *Cavité pour les boyaux.* A. *Cavity for the guts.* B. *Ingewands holte.*

[**ILEITIS** est inflammatio intestini ilei.]

[**ILEUM INTESTINUM** est tertia pars intestinorum tenuium, altero eoque superiore fine cum ieiuno, a quo, si veram eius indolem spectes, non differt, altero cum intestino coeco cohaerens. Vid. supra *ieiunum intestinum*, ubi tamen minus recte a Blancardo adseritur, sola intestina, ieiunum et ileum, tenuium intestinorum denominatione insigniri, excluso duodeno. A Graec. εἰλεὸς, quae vox a Pseudo-Galeno *de anat. viv.* p. 50. ed. Iunt. VII. per *intestinum involutum* expressa est, ab εἰλέω, *involvo, circumvolvo.* Hac occasione liceat adnotare, hanc denominationem ilei ap. Rufum Ephes. Oribasiumque, e Galeni fontibus suos rivulos derivantes, non occurrere, qui hanc intestinorum partem λεπτὸν vocarunt, eamque a ieiuno minime natura sua, sed tantum sic differre statuerunt, ut neque vacuum reperiatur, neque tantam vasorum habeat multitudinem. Quae cum ita sint, haud improbanda mihi virorum eruditorum sententia videtur, qui *Anonymi introductionem anatomicam*, quae cum Hypato de part. corp. gr. lat. a Io. Stph. Bernardo L. B. 1744. 8. edita est, a Pt. Laurembergio, primo eiusdem editore, confictam atque suppositam statuant. In hoc enim inveni primo usurpatam hanc intestini tenuis denominationem p. 18. A. *Ilium.* Ga. *Ileon.* Ge. *Der gewundene Darm.*]

ILEUS MORBUS, vide *iliaca passio.*

ILEX est arbor glandifera, Quercus species, et quidem Quercus Ilex foliis ovato-oblongis, indivisis vel serratis, petiolatis, subtus incanis, cortice integro *Linn.* (Monoec. Polyandr.) Ilex oblongo serrato folio *Bauh.* Pomi, vel pyri magnitudine est. Eius cortex est fuscus, lignum vero durum et compactum; rami lanugine alba repleti. Folia sunt oblonga, in margine incisa, superius semper virentia, inferius albescentia et lanuginosa, saporis adstringentis. Flos amentaceus, constans multis staminibus ortis ex calyce

infundibuliformi, quadrifido, vel quinquefido. Fructus Quercus. Haec arbor crescit in sylvis, praesertim in Europa australi, aliisque regionibus calidis. Vide *Kermes*. Nomen arboris quidam derivare volunt a voce Hebraica *Elon*, *quercus*, quia species est quercus. Gr. *Πρῖνος*, quia arbor serra propter duritiem sit secanda. A *πρίω*, vel *πρίζω*, *serra seco*. Ge. *Scharlachbeerbaum*, *Steineiche*. Ga. *Yeuse, chêne verd*. A. *The scarlet-oak, the euergreen oak*. B. *Scharlaken-bessen-boom, karmosyn-boom*. — *Ilex* quoque Ill. *Linnaeo* est genus plantarum, (Tetrandr. Tetragyn.) perianthio quadridentato, petalo quadripartito, bacca subrotunda, quadriloculari, seminibus solitariis, osseis, oblongis, hinc gibbis, inde angulatis. Sub hoc genere *Aquifolium*, pluresque aliae species continentur. Ge. *Stechpalme, Stechbaum*. Ga. *Houx*. A. *The holly-tree*.

ILIA partes dicuntur laterales inanes et molles abdominis, inter costas breves et pubem. *Celso Λαγὼν*, *Κενεὼν*, *Λαπάρη*. Ge. *Die Weichen*. Ga. *Les flancs*. A. *The sides*. B. *De zyden des onderbuiks*, *het week van de buik*. — — Aliis sunt loca illa, quae ossi ileo vicina sunt, initium sumentia a partibus mollibus, seque ad inguina extendentia.

ILIACA PASSIO, ILEUS sive **DOLOR ILIACUS, MISERERE MEI, VOLVULUS, TORMENTUM** et **CHORDAPSUS** est morbus acutus, et quidem dolor in intestino ileo cum borborygmis, pertinaci alvi suppressione et horrendo vomitu, quo primum humores, deinde alvi faeces foetentes excernuntur, cum insigni anxietate, et periculo mortis tanto, ut rarissime aegri evadant. Solet haec passio herniae non restitutae saepe supervenire, et in genere oritur ab omnibus iis, quae insuperabilem alvi constipationem producunt. Gr. *εἴλεος*, quasi *versus*, seu *circumvolutus*, vel *χόρδαψος*, a *χορδεύω*, *implico*, vel *irretio*. Ge. *Darmgicht*, *Miserere*. Ga. *Le miserere*, sive *passion iliaque*. A. *The iliac pain in the guts*, *iliac passion*. B. *De kronkel, darmkrinkel, drekbraaken*.

ILIACA VASA est bifurcatio illa truncorum descendentium arteriae magnae et venae cavae, in abdomine intra pelvis regionem, quae demum rursus in arteriam et venam iliacam internam, seu hypogastricam, et externam, seu cruralem sese subdividit. Ge. *Die Blutgefässe im Unterbauch*. Ga. *Vaisseaux iliaques*. A. *The iliac vessels*. B. *Scheiding der vaten des onderbuiks*.

ILIACUS MUSCULUS: hoc nomine tria musculorum paria denotantur; scilicet *musculus iliacus internus maior*, qui a tota superficie interna ossis ilei oriens cum tendine musculi psoae sub *ligamento Poupartii* transiens trochanteri minori ossis femoris inseritur, femurque flectit. — *Iliacus minor*, qui ab exteriori et inferiori parte spinae ossis ilei oriens sub

trochantere minori inseritur, pariterque flexor femoris est; et *iliacus externus*, qui etiam *pyramidalis* et *pyriformis* dicitur et a latere ossis sacri oriens, per incisuram ischiadicam transiens, et longo tendine pone tronchanterem maiorem inseritur, femurque rotat, seu extrorsum vertit. Ge. *Der Hüftmuskel.* Ga. *Muscle iliaque.* A. *The iliac muscle.* B. *Darmbeens spier.*

ILINGUS, vide *Scotomia.* Ab εἰλίσσω, *circumvolvo.*

ILIUM, ILEUM est intestinum tertium tenuium, oritur, ubi ieiunum desinit, sed frequentioribus gyris decurrit inprimis per hypogastricam regionem, et finem ad coecum assequitur. Longitudine unam et viginti palmas aequat. Ab εἰλέω, *circumvolvo.* Vide *Ieiunum.* Ge. *Der Krummdarm, gewundene Darm.* Ga. *Le long boyau, intestin ileum.* A. *The winding,* seu *turning gut, iliac gut.* B. *De omgebogen darm.*

ILIUM OS est pars ossis innominati, in infantibus adhuc distincta, in adultis vero in acetabulo penitus, a parte anteriori utrinque cum osse pubis, postice cum osse sacro coalitum. Sic dicitur, quod intestinum ilium continet. Circumferentia eius circularis fere est, pars superior latissima, exterius convexo-concava, utrimque musculis tegitur. Superior pars spina, vel crista, interior costa, et exterior dorsum appellatur. Amplius est mulieribus, propter partum, quam viris. Ge. *Das Darm- oder Hüftbein.* Ga. *L'os des iles.* A. *The iliac bone.* B. *Darmbeen, heupebeen.*

ILLACRYMATIO, vide *Epiphora.*

ILLECEBRA, *Hellecebra, Sempervivum minus acre,* per antiphrasin sic videtur appellari, quod minime propter acrimoniam illiciat. Est Sempervivum tertium *Dod.* Sempervivum minus vermiculatum acre *Bauh.* *Sedum acre* foliis subovatis adnato sessilibus, gibbis, erectiusculis, alternis, cyma trifida *Linn.* (Decandr. Pentagyn.) Crescit in Europae campis siccissimis, sterilissimis. Qualitatis est acris et urentis. Succus expressus in stomacace, planta vero contusa in tumoribus glandularum commendatur. Ge. *Mauerpfeffer.* Ga. *Pain d'oiseau, vermiculaire brulante.* A. *Stone-crop, wall-pepper.* B. *Muur-peper.* — *Illecebrum* vero *Linn.* est plantae genus longe diversum, (Pentandr. Monogyn.) Corrigiola *Dill.* Paronychia *Tournef.* flore apetalo, calyce pentaphyllo, capsula subrotunda, quinquevalvi, uniloculari, monosperma. Plures dantur eius species, quarum tamen hucusque nulla in usum medicum adhibetur.

ILLINCTUS, vide *eclegma.*

ILLITIO est applicatio remedii externi fluidi, oleosi, aquosi, vel etiam spirituosi adiuncta simul leni frictione, hocque remedium *illitus* vocatur. [De hac remediorum applicandorum ratione scripsit inter alios A. I. Chretien (*De la*

méthode iatraleptique ou *observat. prat. sur l' administr. des remèdes dans le trait. des mal. intern.* Par. 1811. 8.), qui liber et in vernaculam linguam translatus prodiit Berol. 1813. 8.]

IMAGINATIO, vide *Phantasia.*

IMBECILLITAS est, si de *generali* s. *universali* sermo est, illa conditio corporis humani, qua eius musculi laxi, ob sanguinis, vel spirituum animalium deficientium influxum imminutum in illorum fibras carneas nervosasque, membra annexa non satis pro voluntate animae movere possunt, vel cito defatigantur. *Particularis* vero est, quando quaecunque pars solida cohaerens, ex variis particulis sibi appositis composita, eas tam parva cohaesione connexas habet, ut minimis viribus ad actiones in sanitate agendas requisitis vel nimis cedant, vel in unione dissolvantur, et eatenus haec imbecillitas laxitatis, vel fragilitatis effectus est. Ge. *Schwachheit.* Ga. *Foiblesse, débilité.* A. *Weakness, feebleness.* B. *Zwakheid.*

[**IMBIBITIO** est actio, cuius auxilio corpus liquorem quemcunque attrahit, atque in se recipit. Animalia vasis destituta imbibitione nutriuntur.]

IMBRICATUS botanicis vocatur plantarum truncus tectus, ut superficies non appareat. *Imbricata folia* sunt conferta et erecta, ut se invicem quoad partem tegant. *Spica imbricata*, cuius flores se invicem ex parte tegunt. *Imbricatum perianthium*, quod squamis variis sibi superimpositis constat. Sic et *somnus* plantarum, seu nocturna foliorum mutatio, dicitur *imbricans*, dum folia sic complicantur, ut se ex parte tegant.

IMMERSIO est vel balnei species, qua totum corpus aquae immergitur, vel chymicis est, quando metalla, aut mineralia, rei alicui corrodenti immerguntur, ut tandem in calcem redigantur. Haecque dicitur *calcinatio immersiva.* — Item lotionis species est, quando simplicia aquae immerguntur, ut corticem duriorem, vel inutilem, aut qualitatem nocivam, deponant. Sic calx, cerussa, tutia igne candida etc. aquae iniiciuntur, ut a nimia acrimonia liberentur. Estque sicca, vel humida. Ge. *Das Eintunken, Eintauchen.* Ga. *Immersion.* A. *Ducking, dipping.* B. *Indompeling.*

IMMERSUS MUSCULUS, i. q. *infrascapularis.*

IMMUTANTIA medicamenta sunt, quae ipsas figuras particularum singularum, fluidum constituentium, vel in fluido natantium, et figuris acutis laedentium, non per appositionem, sed propriae superficiei immutationem, ita in natura sua mutare valent, ut inertes, vel obtusiores fiant. In genere immutantia nonnullis illa dicuntur medicamenta, quae partibus solidis, aut fluidis vitiatis, aliam conditionem inducunt, et eatenus sunt *alterantia;* aliis solam fluidorum mutationem respicientibus, idem significant, ac *corrigentia.*

IMPARES DIES sunt illi, qui in imparem numerum ab invasione morbi incidunt, ut tertius, quintus, septimus et sic porro, quibus multum veteres in praedicendis, aut perficiendis crisibus tribuebant.

IMPASTATIO est, quando materia ad pastam excipienda cum excipiente quodam commiscetur et pinsitur, ut fiat instar massae.

IMPATIENS HERBA, sive **NOLI ME TANGERE**, **BALSAMINA LUTEA**, aut *foemina*. In nonnullis officinis quoque *Persicaria siliquosa* vocatur. Sic appellatur, quod non patitur attingi, quin eius seminales folliculi crepaturam patiantur, hinc tangi nolit. Aliis est Balsaminae species; aliis proprium genus plantarum constituit, quod Balsaminae species comprehendit, (Syngenes. Monog.) Calyce diphyllo, corolla pentapetala ringente, nectario cucullato, capsula uniloculari, quinquevalvi, oblonga, polysperma, elastice dissiliente. Species, de qua hic agitur, est *Impatiens noli me tangere Linn.* Eadem crepatura observatur circa folliculos Balsaminae maris, et Cucumeris asinini. Ge. *Springkraut, wild Balsamkraut.* Ga. *Herbe impatiente, balsamine sauvage, balsamine des bois.* A. *Quick in the hand, touch me not, common yellow balsam.* B. *Wild balsemkruid, kruidje roer my niet.*

IMPERATORIA, seu **OSTRUTIUM** est plantae genus, (Pentandr. Digyn.) involucro universali nullo, partiali polyphyllo, tenuissimo, perianthio proprio vix notabili, stipula petiolari membranacea, ventricosa, una intra alteram. *Imperatoria ostruthium Linn.* Habet folia magna, lobata, impari extremum claudente, dura, rigida, in tres partes divisa, dentata, quaedam leviter, alia profunde incisa. Ex his nascuntur caules, duos circiter pedes alti, in alas divisi, et in summitate gerentes flores, quinque petala inflexo-cordata, fere aequalia habentes, et in umbellas crescentes. Calyx florum abit in duo semina plana, fere ovata, leviter striata et marginata, involucrum plerumque deponentia, candida et plana. Radix oblonga, geniculata, crassa, extrinsecus fusca, intus albicans cum folliculis, liquore flavo plenis, saporis acris, paulo amari, totum os calefacientis. Ob hanc qualitatem aromaticam Angelicae admodum similem radix viribus apophlegmatizantibus, carminativis et emmenagogis pollet, et in subiectis frigidioribus sub varia forma utiliter adhibetur. Menstrua et aquosa et spirituosa viribus suis imbuit. Abunde in Alpibus plerisque provenit. Forte ab imperando dicitur, quod caeteris plantis imperat, vel propter vim penetrantem, qua plurimis morbis medetur. Hinc fortasse *Magistrantia* quoque appellatur, vel, ut *C. Hofmanno* placet, *Magisastrantia*, id est Astrantia validior. Confer. *Astrantia.* Ge. *Meisterwurz, Magistranz, Ostritz.*

Ga. *Imperatoire, sive Austruche, benjoin françois.* A. *Master-wort.* B. *Meester-wortel.*

IMPERFECTA CRISIS, vide *crisis.*

IMPERFORATIO, vide *atresia.*

IMPERIALIS CORONA est planta bulbosa, cuius flores coronae in modum caulis summum cingunt. Plantae genus est flore liliaceo, ab Ill. *Linnaeo* olim ad *Petilia,* recentius ad *Fritillarias* relata, (Hexandr. Monogyn.) cuius calyx nullus, corolla hexapetala, nectarium hemisphaericum, capsula oblonga, triloba, trilocularis, trivalvis margine acuto. Totius plantae, praecipue radicis, qualitas dubia est et subvenenata, testante *Wepfero,* ad Cicutam accedens. Sed ob florum elegantiam passim in hortis colitur. Ge. *Kaiserkrone.* Ga. *Couronne imperiale, fritillaire imperiale.* A. *The crown imperial.* B. *Keizers-kroon.*

IMPETIGO est morbus, cuius praecipuum symptoma in cute squamulis et pustulis serpentibus foedata consistit. Quibusdam idem ac *herpes,* aliis *vitiligo* est, nec prorsus in descriptione et differentia huiusmodi constituenda convenire vides auctores. *Impetiginis* quatuor species proponit *Celsus.* Minime mala est, inquit, quae similitudine scabiem repraesentat: nam et rubet et durior est, et exulcerata, et rodit. Distat autem ab ea, quia magis exulcerata est, et varis similes pustulas habet: videnturque esse in ea quasi bullulae quaedam, ex quibus interposito tempore squamulae solvuntur, certioribusque haec temporibus revertitur. Alterum genus peius est, et simile papulae ferae, sed asperius, rubicundiusque, figuras varias habens. Squamulae ex summa cute decidunt, rosio maior est, celerius et latius procedit, certioribusque etiam, quam prior, temporibus et fit, et desinit, *rubra* nominatur. Tertia etiamnum deterior est: nam et crassior est et durior et magis tumet, in summa cute finditur, et vehementius rodit. Ipsa quoque squamosa, sed nigra est, proceditque, et latet et tardat: minus vero errat in temporibus, quibus aut oritur, aut desinit, neque ex toto tollitur. *Nigrae* cognomen est. Quartum genus est, quod curationem omnino non recipit, distans colore: nam subalbidum est, et recenti cicatrici simile, squamulasque habet pallidas, quasdam subalbidas, quasdam lenticulae similes: quibus demtis nonnunquam profluit sanguis. Alioqui vero humor eius albidus est, cutis dura atque fissa est, proceditque latius. Haec vero omnia maxime genera oriuntur in pedibus et manibus, atque ungues quoque infestant. — Item *impetigo* quibusdam, v. c. *Plinio,* sonat ac *lichen.* [Boissier de Sauvages hac voce peculiarem morborum classem insignivit, qua pleraque continentur exanthemata.] Ge. *Zittermaal.* Ga. *Tigne.* A. *Ringworm,* sive *fetter.* B. *Ring-worm, vuurige schurftheid.* Lusit. *Empige.* Vide *Lepra Graecorum.*

IMPETUM FACIENS, Gr. ἐνορμοῦν, ita *Hippocrates* id vocabat, quod in sano aeque ac aegroto corporis statu nisus et motus in corpore observando producit. Conf. *Abr. Kaauw Boerhaave* librum *Impetum faciens Hippocrati dictum* L. B. 1745.

[**IMPONDERABILIA** vocantur materiae, quae, certe ad trutinas, quales nunc sunt, exactae, omni pondere carent. Huc referendae sunt lucis, caloris, electricitatis et magnetismi materiae.]

IMPOTENTIA in genere quemcunque defectum virium significat; plerumque autem medicis ita dicitur inhabilitas virilis ad impraegnandam foeminam. Vide *Anaphrodisia*. Ge. *Ohnmächtigkeit, männliches Unvermögen*. B. *Onmacht*.

IMPRAEGNATIO est species imbibitionis, quando corpora aliis rebus praecipue sub forma fluida imbuuntur, verbi gratia, si tartarus viribus emeticis ab antimonio impraegnatur, vel quando sal alcali ab acido liquore saturatur. Ge. *Das Befeuchten*. B. *Bevogtiging*. — Sed *Impraegnatio* proprie sumitur pro illa actione animalis masculi in foemellam foecundam, per quam in hac producitur conceptio. Vide *Conceptio*. [Gr. ἐγκύησις, si vera est Heinsii emendatio, et a Schneidero probata, in Theophr. *caus. plant. I. c.* 6. s. 3. pro vulg. ἔγκυσις. Vocem ἐγκύμοσις equidem haud novi.] Ge. *Das Schwängern*. Ga. *Imprégnation*. B. *Bezwangering*.

INAEQUALIS dicitur botanicis florum *corolla*, partibus non magnitudine, sed proportione, respondentibus. *Inaequalia filamenta*, quorum alia maiora, alia minora sunt.

INAEQUIVALVIS botanicis est *aestivatio*, seu corollae complicatio ante explicationem floris, in qua valvae magnitudine inter se differunt.

INANIS dicitur *truncus* plantarum interne medulla spongiosus.

INAPPETENTIA est, quando cibus propter digestionem laesam, vel tardiorem chyli consumtionem, vel motum respirationis debilem etc. non appetitur. Vide *Anorexia*. Ge. *Unlust zum Essen*. Ga. *Dégout*. A. *Loathing*. B. *Slappe etents-lust*.

INAURATIO in genere quidem est actio, qua corpus quoddam, praecipue metallicum, auro obducitur, quod vario modo fit. In officinis vero in specie dicitur, quando pilulae auro foliato obducuntur; cum nempe pilulae in capsula clauduntur, et una cum foliis auri circumagitantur. Ge. *Das Vergolden*. Ga. *Dorer*. A. *To gild pils*. B. *Verguldin*g.

INCARNANTIA et **INCARNATIVA** sunt medicamenta carnem generantia. Idem quod *Sarcotica*.

INCARNATIVA LIGATURA est fascia chirurgica biceps, in vulneribus magnis partium mollium ad consolidatio-

nem promovendam applicari solita. Ge. *Fleischmachende Binde.* Ga. *Bandage incarnatif.*

INCERATIO est mistio humoris cum re sicca, per combibitionem lentam ad consistentiam cerae remollitae. Sic et vitrum antimonii cum cera flava subigitur, et sub *vitri antimonii cerati* nomine a nonnullis, ut volunt, optimo cum effectu in dysenteria adhibetur. [Poterit et inceratio definiri sic, ut sit aut communicatio consistentiae cereae cum corpore sicco, aut inductio corporis duri et acutis apicibus praediti cum cera.] Gr. *Ἐγκήρωσις.*

INCIDENTIA, i. q. *Attenuantia.*

INCIDUUS PULSUS quibusdam dicitur *pulsus* vix a *dicroto* multum diversus, dum scilicet ante plenariam arteriae systolen in uno pulsu noviter irruens sanguis novam diastolen rursusque systolen plenariam efficit; hicque pulsus cum reliquis bonis signis futuram bonam crisin, cum malis signis interitum praedicit.

INCINERATIO est ignitio, qua corpora vegetabilium et animalium in cineres igne violentiore rediguntur. Nonnulla etiam nonnunquam in sole ope vitri ustorii ad albedinem calcinantur, sive incinerantur, quod olim in antimonio, vitriolo etc. factum est. Ge. *Einäscherung.* Ga. A. *Incineration.* B. *Aschmaaking.*

INCISA dicuntur vegetabilia, aut animalia, medicamentorum compositionem ingredientia, quae vel ante, vel post mixtionem minutim conscinduntur, vel inciduntur. Hinc in formulis medicis *Incis.* vel *Concis. Misc. D.* idem denotat, ac incisa, vel concisa misceantur et dentur.

INCISIO fit vario modo, recta, crucialis, triangularis etc. Vide *Encope.*

INCISORES, INCISORII DENTES idem quod *primores dentes.*

INCISORIUM est scalpellum chirurgicum, quo aliquid disciuditur, aut praescinditur; nempe si vulnera sint dilatanda etc. Ge. *Ein Incisionsmesser.* Ga. *Bistouri.* A. *Cutting knife.* B. *Een snymes, incisi-mes.*

INCISURAE in ossibus dicuntur variae rimae, aut fissurae naturales, quae inaequalibus limitibus dehiscunt.

INCLINATIO, ab *inclinare* est, quando liquor tenuis a crassa subsidentia sensim effunditur; ut succi per subsidentiam clari, aut aqua post edulcorationes. Si vero ad humores corporis humani applicetur, nisum eorum versus certam quandam partem denotat. [*Inclinatio pelvis* vocatur ea ossium pelvis positio, qua anterior eius paries duos cum dimidio, aut tres pollices profundius, quam posterior et promontorium, situs est. Vid. inter alios plures Jörg. (*Lehrb. der Hebammenk.* §. 59.). Ge. *Neigung des Beckens.*]

INCLUDENS dicitur *somnus* plantarum, dum folia alterna noctu se cauli approximant.

INCONTINENTIA medicis significat talem in quibusdam organis defectum, ut talia, quae non nisi volentes excernimus, retineri nequeant. Frequentissime tamen de *incontinentia urinae* dicitur. Vide *Enuresis.*

INCORPORATIO est commistio, qua statim humida cum siccis, aut oleosa cum resinosis in unum corpus per formam massae contemperantur, dum tantum humoris additur, quantum ad corporis misti consistentiam requiritur, ut fiat veluti pasta, unde et *impastatio* nominari potest in nonnullis *subactio.* Incorporatae autem res saepe in calore digestorio relinquuntur, ut mutua actione et passione crasin communem nanciscantur. Ge. *Das Einverleiben.* Ga. A. *Incorporation.* B. *Lyfmaaking, inlyving.*

INCRASSANTIA sive **ECPYCTICA** sunt medicamenta, quae particulis magis cohaerentibus praedita, se succis tenuioribus et liquidioribus immiscendo, iis per vasa corporis fluentibus, consistentiam crassiorem et stabiliorem conciliant. Ge. *Verdickende Mittel.* Ga. *Remèdes incrassans.* B. *Dikmaakende medicamenten.*

INCRASSATUS botanicis dicitur *pedunculus*, apice sensim maiorem molem acquirens.

INCUBATIO est actio animalium oviparorum, dum ventris incalescentia eo adiguntur, ut ovis suis per debitum tempus superincumbant, eaque calore suo foveant, quo albumen ovi attenuatum vascula tenuissima embryonis subeat, eaque sensim evolvendo, ipsum pullum ad perfectam maturitatem, sicque ad exclusionem promoveat. Ge. *Das Brüten, Ausbrüten.*

INCUBUS, INCUBO, et **ASTHMA NOCTURNUM, PNIGALION, EPIBOLE,** Gr. ἐφιάλτης, [Cum ἐφιάλτιον quoque Swediaur *l. c. to. I. p.* 507. synonymum incubi esse asserit, errat; nam haec vox Paeoniam significat, quia Diosc. III. c. 147. referente πρὸς τοὺς ὑπ᾽ ἐφιαλτῶν πνιγμοὺς utilis est.] ab ἐφάλλομαι, *insilio.* Familiare est infantibus et melancholicis malum, qui hoc affectu correpti in insomniis, cum supini decumbunt, falso sibi imaginantur, aliquem ventri, aut pectori incumbere, ita ut compressi spirare, loqui, vel clamare se non posse putent, quae omnia corpore erecto, vel in latus converso, brevi quidem evanescunt; postquam vero expergiscantur, anxii sunt, turbati, facie rubentes et calentes, et palpitationibus obnoxii. Porro in suspiria, in vigilias, et miras saepe imaginationes de diabolo, de hostibus, de spiritu ad coitum sollicitante, et caeteris incidunt. Re autem bene perpensa apparet, hoc malum leve esse, et quae in somno contingunt, suffocationem hypochondriacam aemulari, dum plerumque a spasmo musculorum abdomina-

lium, forte etiam spasmo fugaci ventriculi et diaphragmatis, et remote a plethora, cruditatibus, vermibus etc. originem trahit. Musculis enim rigidis respiratio non nisi laboriose et cum sensu ponderis incumbentis fieri potest. Dicitur et *suppressio nocturna.* [Alias denominationes attulit Swediaur *l. c.*] Ge. *Der Alp, das Nachtmännchen.* Ga. *Cauchemar, incube.* A. *The night-mare.* B. *Nacht-merrie, nacht-drukking.* [Coelii Aurel. (*chr. morb.* I. c. 3. de incubone tractationem, notis illustratam edidi Lips. 1830. 4.]

INCURVATIO, i. q. *cyrtoma.*

INCUS est unum ex ossiculis in cavitate tympani contentis. Molarem dentem refert, cruribus tamen magis divaricatis, et malleum instar incudis recipit: dividitur in tres partes, nempe in corpus, et in duo crura, quae ab auctoribus etiam rami, apophyses et processus vocantur. Pars anterior et superior corporis committitur parti posteriori capituli mallei, suis duabus cavitatibus cum protuberantia intermedia, articulatione ginglymi. Corpus hoc fere totum in eodem sulco, in parte superiori, anteriori, media, tympani excavato, una cum mallei capite collocatur. Processuum brevior, crassior, ad ostium sinus mastoidei, ibidem in parte superiori tympa ni ope ligamenti tenuis et brevis libere suspenditur, et in cellula quadam mastoidea firmatur, servata interim mobilitate, et puncto connexionis pro hypomochlio inserviente. Hinc etiam incus proprios musculos nullos habet. Alter vero processus longior, tenuior, ad finem introrsum incurvus, extremum apicem paulo convexum habens; parallelo fere, sed altiori, situ cum mallei manubrio membranae tympani applicato perpendiculariter deorsum in tympani cavum descendens, ad inferiora excurrit, a tympani membrana, notabili interstitio, satis remotus, parte sua extrema, convexa, incurvata, introrsum versus posteriora spectat, cui denique accrescit latere suo anteriori, parumper concavo, *ossiculum orbiculare Sylvii* exiguum, ossiculi stapedis ligamento innexum, cuius ossiculi ope articulatur incus cum parte superiori, vel capitulo stapedis. Ge. *Der Ambos, der Ambos ähnliche Gehörknochen.* Ga. *l'enclume.* A. *Anvil.* B. *Het aambeelt-been.*

INDEX, *indicator, salutaris* et *demonstratorius digitus.* Gr. saepe dicitur λιχανὸς, a λείχω, *lingo.* [Semper scribitur per ι, uti in Rufo Eph. p. 29. in Poll. *onom. II.* 145.] Est digitus pollici proximus, sic dictus, quia hoc digito aliquid demonstratur, ideoque δεικτικὸς, a δείκνυμι Gr. appellatur. Olim de diebus futuram crisin pronuntiantibus, velut indicantibus, dicebatur δάκτυλος, [observante Lindenio (*exercit. XVI.* §. 224.)]. Ge. *Der Zeigefinger.* Ga. *Le second doigt, le doigt indice.* A. *The fore-finger.* B. *De wys-vinger, voorste vinger.*

INDICANS nihil aliud est, quam quoddam in corpore se-

cundum, aut contra sanitatem observatum et designatum, cuius gratia aliquid fieri dicitur, quod ei conferre debeat. Seu in genere omne id, quod in corpore conservationem sui, mutationem, vel ablationem exposcit. Sic e. g. plethora, si molesta sit, ablationem nimii sanguinis exposcit, et est *indicans venaesectionis.* Si plura in corpore observentur, quae idem remedium urgent, *coindicantia* dicuntur, ut temperamentum sanguineum, plethora, orgasmus, calor, cephalalgia, phlogosis, quae iunctim venaesectionem indicant. Ge. *Anzeige, Indication.* Ga. A. *Indication.* B. *Het aanwyzende van het gene 'er moet gedaan worden.*

INDICANTES DIES sunt, qui crisin certis diebus futuram indicant; qui propterea indicantes et contemplabiles dicuntur, et sunt cuiusque septenarii medii quaterni, ut dies quartus, undecimus, decimus septimus, vigesimus quartus. Sed illa numeratio apud nostrates non tanti usus est, quoniam vel medicamentis morbus a suo naturali cursu deflectitur, vel climatum varietas magna est ab iis, quae in Graecia. A nonnullis, quamvis temere, iam prorsus in scientia medica explosa est. Ge. *Anzeigende Tage.* Ga. *Jours indicants.* A. *Days indicant.* B. *Aanwys-dagen.*

INDICATIO. Gr. *Ἔνδειξις.* Ge. *Anzeigung.* Ga. *Indication.* B. *Inzicht.* Est conclusio facta ex indicante, vel propositio practica ex iudicio intuitivo deducta, scilicet id, quod demonstrat, quid in morbis sit faciendum: estque quadruplex: *praeservatoria,* Ge. *Verwahrende.* B. *Verhoedende.* quae sanitatem a morbis praeservat. — *Curativa*, vel *causalis.* Ge. *Heilende.* B. *Genezende,* quae morbum iam inductum sublata causa tollit. — *Vitalis.* Ge. *Stärkende.* B. *Versterkende*, quae vires et victus rationem respicit. — *Palliativa.* Ge. *Lindernde.* B. *Verzagtende,* quae symptomata mitigat, quando nimis vehementia sunt, ut ad finem usque morbi tolerari queant, aut quando ipsa morbi causa tolli non potest. Scopi, a quibus indicationes sumuntur, trito hoc disticho comprehendi solent:

Ars, aetas, regio, complexio, virtus,
Mos, et symptoma, repletio, tempus et usus.

INDICATOR est unus ex musculis, digitum indicem extendentibus, qui ortus a facie interiori et inferiori cubiti, et ligamento interosseo, tendine suo sub ligamento carpi externo transit, et phalangae tertiae indicis implantatur. Ge. *Ausstrecker des Zeigefingers.* Ga. *Le muscle extenseur propre de l'index.* B. *De gebieder.*

INDICATUM est illud ipsum iuvans, sive id, quod indicanti congruit, aut consequens agendum, sanitatis restaurandae gratia.

INDICES DIES, vide *Critici dies.*

INDIGESTIO, vide *Dyspepsia.*

INDIGNATORIUS MUSCULUS est musculus oculum abducens, unus ex quatuor rectis, et quidem rectus externus, prope foramen opticum oriens et oculo insertus ad latus circa parvum angulum. Ge. *Der abziehende Augenmuskel.* Ga. *Muscle abducteur,* sive *droit externe.* B. *De verontwaardigende spier.*

INDIGO est substantia caerulea, dura, friabilis, scilicet faecula extracta e planta in India orientali et occidentali proveniente, flore papilionaceo, (Diadelph. Decandr.) quae est Coluteae affinis fruticosa, floribus spicatis purpureis *Sloan.* *Indigofera tinctoria* leguminibus arcuatis, incanis, racemis folio brevioribus *Linn.* [Praeter hanc plantam aliae plures sunt, quae hoc pigmentum suppeditant, v. c. Nerium tinctorium, Isatis tinctoria et lusitanica aliaeque, a Hainio (*Berl. Jahrb. f. Pharm.* 1817. *p.* 118.) commemoratae. Pigmentum hoc, cum corporibus, principium oxygeneticum avide attrahentibus, copulatum, colorem perdit suum. Sub hac forma, secundum Gioberti observationem, in epidermide foliorum plantarum nominatarum cum faecula viridi coniunctum reperitur.] Usus maxime tinctorius et pictorius est. In usum medicum vix hodie adhibetur. Olim tamen ob vires subadstringentes in diarrhoea et in balneis nervinis a quibusdam commendabatur. Ge. Ga. A. B. *Indigo.*

[**INDIRECTA DEBILITAS** s. asthenia e Brunonis systemate erat incitationis imminutio, quae ab incitabilitatis, stimulis iam exhaustae, defectione pendet, et opponitur *directae,* quae oritur ab incitamentorum defectu.]

INDURANTIA, vide *Sclerotica.*

INDURATIO dicitur ea praeternaturalis viscerum aliarumque partium corporis mutatio, qua a naturali mollitie recedentes in vitiosam densitatem abeunt, pendens a secessu tenuissimarum partium fluidarum, et maiori partium terrearum contactu. Ge. *Verhärtung.* Ga. *Durcissement.* A. *Induration.*

INDUSIUM, i. q. *Amnios.*

INEDIA est abstinentia a cibis, vel totalis vel partialis, sic ut minus solito comedamus. Ge. *Enthaltung der Nahrung, oder der Speise und des Tranks, Hunger.* Ga. *Abstinence de manger, diète.* A. *Abstinence.* B. *Ontrekking van spyze.*

INERTIA vocatur talis fibrarum nostri corporis status, in quo tensae vix aut non ad requisitum in sanitate tonum redeunt, hocque respectu ad laxitatem pertinet; sed etiam in fluidis corporis nostri ad certum usum secretis *inertia* adesse dicitur, si ob defectum salium resolutorum munere suo fungi non possint. Sic *bilis* dicitur *iners* ob copiam aquae et muci, non satis efficiens resolutionem ingestorum.

INFANS: vocabulum hoc latam quidem habet significationem, in medicina vero plerumque sumitur de recens natis

usque ad illud tempus, donec incipiant sermone uti, utpote qui eousque fari nesciunt. Ge. *Kleines Kind.* Ga. *Enfant.* A. *Child.* B. *Kind.*

INFARCTUS est morbus viscerum et glandularum, et iuxta nonnullos primus obstructionis gradus, dum ob humorum visciditatem hi tardius refluunt, hincque in parte quadam accumulantur. Ge. *Anschoppung.* [Cons. Io. Kaempf's *für Aerzte u. Kranke bestimmte Abh. v. e. neu. Meth. die hartnäck. Krankh. die ihren Sitz im Unterl. hab. — sich. u. gründl. z. heilen.* 3. Aufl. Leipz. 1821. 8.]

INFECTIO, vide *miasma.*

INFERNALE OLEUM, s. *Oleum de Kerva*, vide *Ricinus.*

INFERNALIS LAPIS, vide *Argentum.*

INFERUM botanici dicunt *perianthium* proprium, scilicet quemlibet florem respiciens, cui germen supra receptaculum positum est.

INFIBULATIO, vide *Ancteres.*

INFILTRATIO est species oedematis, pendens a sero intra textum cellularem collecto, ob impeditam eius in vasis lymphaticis circulationem, aut resorptionem.

INFIMUS VENTER, vide *Abdomen.*

INFLAMMATIO, vide *Phlegmone.*

INFLATIO est partis alicuius, et maxime intestinorum, a flatibus distensio, quae vestigium digiti prementis non retinet, oriens ab aëre incluso saepe a putredine expanso. Gr. Ἐμφύσημα et Ἐμπνευμάτωσις. Ge. *Aufblähung.* Ga. *Enflure, boursouflûre.* A. *A puffing up.* B. *Opblaazing.* Vide *Emphysema.*

INFLATUM botanicis dicitur *perianthium* proprium, instar vesicae cavum.

INFLORESCENTIA botanicis dicitur modus, quo flores pedunculo plantae adnectuntur.

INFLUENZA, vide *Intemperies.*

INFRASCAPULARIS MUSCULUS, sive **SUBSCAPULARIS** et **IMMERSUS** dicitur id stratum fibrarum muscularium, quod a margine totius superficiei internae, vel inferioris scapulae oriens, antrorsum tendens, tendine satis lato tuberculo minori humeri inseritur, suaque actione humerum deorsum et retrorsum movet. Ge. *Der Unterschulterblattmuskel.* Ga. *Muscle sous-scapulaire.* B. *Onderschouderblads spier.*

INFRASPINATUS MUSCULUS, sive **SUPRASCAPULARIS SECUNDUS**, sub spina scapulae ex tota superficie externa profectus, cum suprascapulari secundo carnosus et crassus, brevi latoque tendine in humeri ligamentum, quod numero quartum constituit, excurrit, et pone tuberculum maius humeri inseritur, suaque actione humerum retrorsum abducit. Ge. *Der unter der Gräte des Schulterblattes liegende*

Muskel des Oberarms. Ga. *Muscle sous-epineux.* B. *Ondergraat-spier, bovenschouderblads spier.*

INFUNDIBULUM seu **ENCHYTA**, vulgo *Tritorium* est vas transmittens, quod in summitate latum, paulatim in fistulam cuspidatam desinit; ex metallo fabricatur, vel ex vitro. Gr. *Χοανή.* Ge. *Ein Trichter.* Ga. *Un entonnoir.* A. *A tunnel, funnel.* B. *Een tregter, tremelle.*

INFUNDIBULUM CEREBRI, *Πύελος, Ληνὸς,* [utraque vox a Poll. (*onom. VII.* 160.) pro arcula, in quam mortuorum cadavera reponuntur, adhibita est.] *Herophilo* dicitur portio substantiae cineritiae pia membrana vestita, ab ostio ventriculi tertii anteriori sub commissura cerebri anteriori deorsum et antrorsum ad glandulam pituitariam tendens, cuius usus vix hucusque satis patuit, cum ne quidem de canalis natura satis constet. — Idem quoque quod *Choana.*

INFUNDIBULUM RENUM est pelvis, qua ex renibus ad ureteres et vesicam urina transit. Ge. *Nierenbecken.* Ga. *Bassin.* B. *Bekken.*

INFUNDIBULIFORMIS botanicis est florum *corolla,* quae infundibuli formam exhibet, scilicet quae conica est, in tubum desinens.

INFUSIO est extractio virium ex ipsis medicamentis, per liquorem convenientem [vel aquam, vel spiritum vini, vel oleum etc.] facta, cum, vel absque igne, quae si purgans fuerint, unica vice absorberi potest, cui proprie nomen competit. Sumitur etiam pro cunctis medicamentis, quae per certum tempus in menstruum aquosum absque decoctione infunduntur, quaeque vel intus sumuntur, vel foris applicantur. Gr. *Ἀπόβρεγμα.* Dicitur et *maceratio*, vel *dilutum.* Ge. *Das Einweichen, ein Aufguss.* Ga. A. *Infusion.* B. *Een afweeksel.*

INFUSORIA ANIMALCULA dicuntur exigua animalcula, proxime ad Polypodum naturam accedentia, quae evolvuntur, sicque apparent, si aqua tepida variis animalium, vel et vegetabilium, partibus, praecipue plantis cerealibus, affundatur, brevisque maceratio subsequatur. Praemature forte ad probandam generationem aequivocam adhibita fuerunt. Ge. *Infusionsthierchen.*

INFUSORIA CHIRURGIA, vide *Chirurgia.*

INFUSUM, i. q. *infusio.*

INGERENDA, i. q. *ingesta.*

INGESTA in genere vocantur, quae in corpus ingeruntur, in specie vero alimenta, tam solida, quam fluida.

[**INGLUVIES** primus est animalium ruminantium ventriculus, quo pabulum excipitur, intus epithelio paululum aspero, multisque verrucis truncatis obsito, obductus. Satis amplam et fere globosam constituit cavitatem. Vide Carus *Lehrb. d. Zootom. p.* 410. Synon. *Rumen. Penula. Venter magnus.*

Ga. *L'herbier, la double.* Ge. *Pansen, Wanst.* Gr. *Κοιλία μεγάλη.* Aristot. *hist anim.* II. 17.]

INGREDIENTIA dicuntur varia simplicia, quae unicum compositum constituunt, et quae vario fine adduntur, hocque respectu dicuntur *basis, adiuvans, corrigens, excipiens*, etc.

INGUEN, Gr. *Βουβών*, dicitur ille locus a flexu femoris ad utrumque latus inferioris abdominis. Ge. *Die Weichen.* Ga. *L'aine.* A. *The groin.* B. *De liessen, heupen, eechenis.*

INGUINALIS, vide *Aster.*

INGUINALIS GLANDULA, vide *Glandula.*

INGUINALIS HERNIA, vide *bubonocele, enterocele, hernia.*

INHALATIO est resorptio tenuissimae materiae fluidae superficiei corporis applicatae, vel etiam roris in cavitates corporis exhalantis, quae ultima, si impediatur, varias hydropis species producit.

INIECTIO in genere notat liquidi medicamenti ope siphonis in vulnus, vel ulcus, vel aperturam quamcunque, infusionem. — Anatomicis ita dicitur repletio vasorum cum cera, aliave materia colorata, ut eorum ramificationes subtiliores visui pateant. Ge. *Einspritzung.* Ga. A. *Injection.* B. *Een inspuyting.*

INIECTIO INTESTINALIS, idem quod *Clyster.*

INIUM est initium medullae oblongatae, quod iuxta aliquos est sensorium commune, quasi sensationes, sive species ab organis externis exceptae, ibi per nervos deferantur. Ab *ἴν*, fibra, eo quod fibrae nervosae ibi loci, tanquam in camera et loco communi terminantur. Ge. *Der Anfang des verlängerten Marks.* Ga. *Le commencement de la moelle allongée.* A. *The beginning of the oblongate marrow.* B. *Het begin van het lange merg.*

INNOMINATA ARTERIA est truncus arteriosus in latere dextro ex arcu aortae ad unius, vel duorum pollicum longitudinem nascens et in duos ramos divisus in arteriam subclaviam dextram et carotidem dextram abiens.

INNOMINATA CAVITAS in aure est exigua vallecula inter crura anthelicis.

INNOMINATA GLANDULA OCULI, vide *glandula lacrymalis.*

[**INNOMINATA LINEA** vocatur illa, quae inde a promontorio ossis sacri per interiorem superficiem ossium ilii usque ad symphysin ossium pubis ducitur: quod supra hanc lineam in pelvis cavitate positum est, pelvis maior, quod infra illam continetur, pelvis minor appellatur. Ge. *Die ungenannte Linie.*]

INNOMINATA OSSICULA, vide *cuneiformia.*

INNOMINATA TUNICA OCULI est tendinum a muscu-

lis, oculos moventibus, subtilis quaedam expansio, ad corneae membranae circumferentiam usque producta. Vide *adnata tunica.* Ge. *Die ungenannte Augenhaut.* Ga. *Tunique tendineuse*, sive *albuginée de l'oeil.* A. *Innominate coat of the eye.* B. *De ongenoemde oog-rok.*

INNOMINATUM OS, aliis *os coxae*, vel *iliûm,* ad latera ossis sacri est, constans in tenellis manifeste ex tribus ossibus, *osse ilio, pubis* et *ischio*, quae interventu cartilaginis iunguntur quasi in medio insignis illius cavitatis, quae *acetabulum* dicitur, et ad pubertatem usque ibidem distincta videri possunt, postea vero concrescunt et in unum os abeunt. In mulieribus tenuiora sunt, et magis a se invicem distant, quam in viris, ut cavitatem pelvis, quam simul cum osse sacro componunt, maiorem efficiant, pro commodiori foetus gestatione. Ge. *Das ungenannte Bein.* Ga. *L'os innominée.* A. *The innominate bone.* B. *Het ongenoemde been.*

INNOMINATUS HUMOR, sive *insitus*, erat humor secundarius a veteribus dictus, ex quo corpus nutriri putabant. Erant enim istis humores nutritii quatuor: *innominatus, ros, gluten, cambium.* Ge. *Die ungenannte Feuchtigkeit, Nahrungssaft.* Ga. *Humeur innominée.* A. *The innominate liquor.* B. *De ongenoemde vocht.*

INOCULATIO VARIOLARUM, vide *variolae.*

INOSCULATIO, vide *anastomosis.*

INQUIETUDO est ea conditio corporis humani, qua sese hinc inde movent aegri de latere in latus, brachia attollentes, pedes et femora ad nates trahentes, modo in ventrem, modo supini decumbentes, iam sedentes in loco, iam surgentes, ob teneritudinem, inflammationis initium, dolorem in musculis lumborum, cervicis et artuum orta. Haec vero inquietudo evenit vel initio febrium, vel etiam toto tempore, quo febris urget; est quoque ordinarium in febribus malignis symptoma. Dolores etiam graves post se trahunt inquietudinem: inprimis vero cardialgia, colica et nephritis, et quaevis inflammatio viscerum abdominis. Porro cum delirio saepe est inquietudo, sed nusquam magis, quam ubi mors in propatulo est, atque aegri sensim moriuntur, viribus adhucdum aliquando superstitibus. Gr. *Ταραχή.* Ge. *Unruhe.* Ga. *Inquietude.* A. *Unquietness, restlessness.* B. *Woelentheid, onrust.*

INSANIA, sive **AMENTIA** est imaginationis et iudicii depravatio, absque febre, hinc sumitur etiam pro *mania;* vide suo loco. Gr. *Παραφροσύνη.* Ge. *Unsinnigkeit, Tollheit, Wahnsinn.* Ga. *Folie, phrenesie.* B. *Gekheid, dolheid, onzinnigheid.*

INSCRIPTIONES MUSCULORUM vocantur portiones tendineae passim fibris muscularibus interiectae, quales prae-

cipue in musculis rectis abdominis conspiciuntur. Vide infra *Intersectiones.*

INSECTA sunt animalcula polypoda, poris lateralibus respirantia, cute ossea cataphracta, antennis mobilibus sensoriis capitis instructa et exutis ovi tunicis una post alteram, triplicem plerumque metamorphosin subeuntia. Ideo notanda, tum quia corpori nostro viventi saepe infesta sunt, tum quia plura eorum in usum medicum adhibentur.

INSERTIO in anatomicis denotat tendinis musculi loco alicui infixionem, in quo finem habet, aut ductus excretorii, in cavum, in quod se exonerat, implantationem, ut ductus choledochi in duodenum, ureterum in vesicam. Ge. *Die Einfügung.* Ga. *Insertion.* B. *Inplanting.*

INSERTUS botanicis dicitur petiolus perpendiculariter ramo insidens.

INSESSUS, seu **ENCATHISMA**, [ab *ἐγκαθίζω, insideo,*] est balneum ventri, inferioribusque partibus dicatum, cui aeger ad umbilicum usque insidet. Habentque tales insessus usus varios, qui nonnunquam ad dolorem sedandum, interdum ad menses ciendos, parantur. — *Insessus* quoque saepe dicitur vapor partibus inferioribus admissus. Vide *Balineum.* Ge. *Ein Bad, darin man bis an den Nabel sitzet, ein Halbbad.* Ga. *Bain.* A. *A bath.* B. *Een bath, daar men in zit.*

INSITIO VARIOLARUM, vide *variolae.*

INSOLATIO est, quando res fermentandae, aut macerandae, solis calori exponuntur, et olea tali modo praeparata vocantur insolata; vel quando partes corporis infirmae solis calore foventur, aut totum corpus super arena collocatum radiis solis exponitur, quod veteribus familiare fuisse legimus. Vide *Artic. sequentem.* Ita quoque vocatur, quando quis detecto capite in sole aestivo moratur, estque illa, quae recensetur inter causas phrenitidis. Ge. *Der Sonnenstich.* Vide *Ephelis.*

INSOLATIO veteribus frequens valde erat medendi methodus, qua infirmi variis in morbis, aut totum corpus, aut partes quasdam, nudas, vel arena tectas, solis radiis exponere iubebantur.

INSOMNIUM est actio sensorii communis in dormientibus, in qua anima spectaculum succedentium sibi sensationum et notionum contemplatur, et seriei imaginum auscultat, quae ex vestigiis priorum sensationum cerebro impressis nascuntur, sibique conscia est, et iudicat, ratiocinatur, voluntate utitur et animi adfectus varios pati potest, cum, vel sine reminiscentia. Quae ex statu et adfectione corporis nascuntur in somno sensationes et inde insomnia, ut de incendio, de cruore effuso, stagnis et inundationibus, attentione medici non prorsus indigna sunt. Ge. *Traum.* Ga. *Songe.* A. *Dream.* B. *Droom.*

INSPIRATIO, Gr. *Εἴσπνοή*, et *Ἐμπνευμάτωσις*, est inductio aëris in pulmonem per os, nares et asperam arteriam, quae fit ob dilatationem thoracis per musculos intercostales, costas sursum in medio arcus sui trahentes, dein per diaphragma in abdomen impulsum, et ex magis convexo minus convexum redditum, unde thorace capaciore facto, aër sua gravitate et elasticitate per rimam glottidis et tracheam ingressus pulmonem illum implet, undique extendit, vesiculas explicat, sphaericas reddit et sanguinis circulationem per vasa pulmonalia magis explicata liberam facit. Ge. *Das Einathmen.* Ga. A. *Inspiration.* B. *Inademing.*

INSPISSATIO est, quando liquida materia evaporando in massam tractabilem et consistentem redigitur. Gr. *Πύκνωσις.* Ge. *Verdickung.* Ga. *Epaisissement.* A. *Inspissation.* B. *Verdikkinge.*

INSTILLATIO dicitur applicatio generosi remedii fluidi, quod ori aegri guttatim infunditur; dicitur etiam de mixtione duorum fluidorum, quorum alterum alteri guttatim admiscetur. Vide quoque *embrocatio.*

INSTINCTUS est principium motus intrinsecum, animalibus proprium, cuius virtute motus quidam certi et determinati in eorum corporibus perficiuntur, ita ut animae rationalis vim quodammodo aemulari videatur. Ge. *Der natürliche Trieb, Instinkt.* Ga. *Instinct.*

INSTRUMENTUM in genere significat rem omnem, certae operationi, vel usui dicatam. In physiologia idem denotat, quam *organum.* In diaetetica, pharmacia, anatomia, chirurgia sunt omnia illa, quae ad artem omnesque actiones, his artibus perficiendas, partinent. In chemia *instrumenta* dicuntur vel *activa*, vel *passiva;* illa rationem penetrandae corporum compositionis in se continent; *passiva* sunt, quorum ope efficitur, ut effectus, quos ab activis exspectamus, possint obtineri. Ge. *Werkzeug.* B. *Werktuig.*

INSUCCATIO est, quando aloë etc. in succo violarum, rosarum etc. inspissatur. Ge. *Das Tränken trockner Sachen mit Säften von Kräutern.*

INSULTUS est primum paroxysmi tempus, quo morbus in aegrum subito quasi insilit. Plerumque de morbis intermittentibus chronicis dicitur, e. gr. insultus epilepticus, etc. Ge. *Der Anfall der Krankheit.* B. *Aanval der ziekte.*

INTEGERRIMA botanicis dicuntur *folia,* vel *stipulae,* margine continuo, nec minimum secto.

INTEGUMENTUM ab anatomicis vocatur, quodcunque externum alicuius partis operimentum est; sic corporis integumenta universalia sunt cuticula, corpus reticulare, cutis, tela adiposa. Particularia sunt, uti membrana quaevis, quae musculum investit, etc. Pars scientiae anatomicae, quae de

integumentis corporis agit, *dermatologia* vocatur, a *δέρμα, cutis*. Ge. *Die Decken.* Ga. *Tégumens.*

INTELLECTUS, Gr. *Νοῦς* et *Σύνεσις*, est ipsa mens humana, vel in illa aliquis habitus, quo omnia obiecta, circa quae se exercet, percipit, pluresque ideas ipsi simul praesentes comparat, ita quidem, ut perspiciat, an diversae ideae in aliquo attributo conveniant, nec ne, itemque an una alteram comprehendat. Cum ergo a distinctione idearum pendeat, facile apparet, cur, vitiato variis in morbis cerebro, ipse *intellectus* turbetur, qui status *delirium*, vel *insania* dicitur. Ge. *Der Verstand.* Ga. *Entendement.* A. *The understanding.* B. *Verstand.*

INTEMPERIES, seu **DYSCRASIA** et **ACRASIA** est morbus, qui in qualitatum corporis inconvenientia consistit, eaque veteribus vel *manifesta* est, aut *simplex*, vel *composita*. *Simplex* iis est, quando una qualitas peccat; ut intemperies calida, frigida, aspera, rara, dura, humida, sicca, acida, salsa, etc. *Composita*, ubi plures qualitates in vitio sunt: ut intemperies calida et salsa, frigida et acida, etc. Intemperiem *occultam* vocant, quae oritur a qualitatibus venenatis, ut ex aëre, animalibus venenatis, etc. Ex aëre provenit, quando nempe aër, ab aquis stagnantibus putridis, diurnis siccitatibus, terrae motibus, etc. impurus evadit; unde febres malignae, pestilentiales et pestes ipsae nascuntur. Sublatis quippe vaporibus id, quod reliquum est, (propter elementum sulphureum et salinum) foetorem contrahit, unde et aër a temperie et *κράσει* optima desciscit et degenerat. Ge. *Ueble Beschaffenheit.* Ga. *Intempérie.* B. *Ongematigheid, ongetempertheid.* — Nonnulli etiam morbos epidemios, inprimis febrem catarrhalem benignam, quam vulgo *influenza* dicunt, hoc nomine insigniunt.

INTENTIO, i. q. *indicatio.*

INTERCALARES DIES, sive *intercidentes* et ab aliis *provocatorii* dicti, sunt, in quibus vel ob vehementiam paroxysmi, vel ob causam externam, corpus et succi irritantur ad intempestivam expulsionem praestandam, vix autem, aut raro, ad crisin laudabilem. Tales sunt dies tertius, quintus, nonus, decimus tertius, decimus nonus. Iuxta alios sunt omnes illi dies, qui in medio sunt septenariorum et quaternariorum et qui etiam *intercurrentes* vocantur. Sed illa numeratio hodie a plerisque medicis vix exacte adeo observatur. Ge. *Zwischentage.* Ga. *Jours intercalaires.* B. *Tussen beyden kommende daagen.*

INTERCIDENTES DIES, idem quod *intercalares.*

INTERCISUS PULSUS quibusdam vocatur, in quo arteriae dilatatio, interiecta levi morula, ita interrumpitur, ut pro unica contractione duae distinctae dilatationes observentur. Vocatur etiam bis feriens, seu dicrotus et calidum hu-

morem, eumque vehementer putrem et facultatem non penitus invalidam sequi creditur. Dicitur quoque pulsus intestinalis, saepeque futuram crisin aut per diarrhoeam, aut per haemorrhagiam indicat.

INTERCOLUMNE, i. q. *diapegma.*

INTERCOSTALES ARTERIAE sunt, quae in sulco inferiori uniuscuiusque costae decurrunt et partibus vicinis prospiciunt. *Arteria intercostalis superior* ex subclavia, vel interdum cervicali arteria oriens, tribus, vel quatuor costis superioribus ramos largitur. *Arteriae intercostales inferiores* octo utrinque ex trunco arteriae aortae orientes, super corpora vertebrarum transeuntes sub margine inferiori singularum octo costarum inferiorum decurrunt, et bifurcati in plurimos finduntur ramulos in pleuram, diaphragma musculosque vicinos distributos. Ge. *Die Pulsadern zwischen den Rippen, die Zwischenrippenschlagadern.* Ga. *Les artères intercostales.*

INTERCOSTALES MUSCULI in utroque latere viginti duo sunt, undecim externi et totidem interni, interstrato tenui textu celluloso distincti. Omnes costis intertexuntur, earumque marginibus tam crebra insertione annectuntur, ut vix punctum assignaveris, in quo earum fibrae originem vel finem non habent. Fibras habent obliquas et invicem instar X sese decussantes. Externi oriuntur a superiorum costarum inferioribus partibus et oblique versus anteriora descendentes inseruntur in inferiorum costarum partes superiores, spatiumque replent, quod inter singulas costas est a vertebris usque ad portionem cartilagineam, nec ultra extenduntur. Interni prope sternum incipientes et a margine inferiori singulae costae superioris orientes versus posteriora oblique descendentes, margini superiori singulae costae inferioris inseruntur, et usque ad angulum costarum extenduntur, sic ut ab angulis costarum usque ad partem cartilagineam duplex sit stratum fibrarum, simplex tantum, scilicet internum, in interstitio partis cartilagineae et externum in interstitiis costarum a vertebris usque ad angulos. Hi musculi iunctim agentes costas sibi admovent et elevant, thoracemque in inspiratione dilatant. Ge. *Die Muskeln zwischen den Rippen, Zwischenrippenmuskeln.* Ga. *Muscles intercosteux.* B. *Tusschen ribbige spieren.*

INTERCOSTALIS NERVUS ita dictus, quia iuxta costarum radices incedens, in singulis earum interstitiis a medulla spinali ramum accipit. Oritur utrinque ex coniunctione ramulorum quasi retrogradorum quinti et sexti nervorum paris, dum scilicet secundus ramus paris quinti, vel trigemini, seu maxillaris superior, ramum remittit, qui *nervus Vidianus* dicitur, quive bifurcatus altero ramulo et quidem anteriori, ramo pariter retrogrado paris sexti supra carotidem

decurrenti inseritur, altero ramulo sub carotide decurrens radicem tertiam nervi intercostalis constituit, ad quam radix secunda a ramulo posteriori rami paris sexti accedens, originem huius nervi, carotidem laquei instar amplectentem constituit. Magnis tamen incisoribus etiam interdum primum ramum quinti paris, seu nervum ophthalmicum, ad hanc originem surculos quoque spargere visum est. Ex his iam ramis, seu radicibus, vario modo confluentibus oritur truncus intercostalis plerumque paulo prius unitus, quam de canali carotico prodeat, sensim crassescens, ruber aliquantum et mollis et ad latera colli iuxta nervum octavum et carotides descendens thoracem ingreditur, ibique sparsis in toto decursu suo ramulis, in truncum anteriorem, seu nervum splanchnicum diaphragma perforantem et posteriorem divisus abdomen ingreditur, in innumerabiles demum ramulos abiens, qui pariter cum ramulis nervorum spinalium et nervi octavi communicant, plurimaque ganglia et plexus nervosos formant in singula viscera distributos. Cum insignis sit omnium partium, in quas hic nervus distribuitur, consensus, dicitur quoque *nervus sympathicus magnus*. Alii rectius dici putant nervum hunc innumeris radicibus a partibus inferioribus oriri et fine demum suo in par quintum et sextum inseri, hincque *recurrentem* esse. Ge. *Der grosse sympathische Nerve.* Ga. *Nerf intercostal, grand sympathique.* A. *The intercostal nerve.* B. *De tusschenribbige zenuw.*

INTERCURRENS vocatur *febris* continuae quaedam species, quae certis annis variat et modo diversa est a febribus isto anno grassantibus, sive fuerit mitis, vel saeva, unde inter febres istius anni stationarias modo huc et illuc intercurrit. — Epitheton hoc datur etiam *pulsui*, in quo inter duos regulares tertius quidam ictus, aut post factam pulsationem adhuc motus tremulus percipitur, et qui, si caetera bona signa respondeant, bonam iudicationem morbi et futuram salutem polliceri dicitur.

INTERCUS, vide *anasarca.*

INTERFOEMINEUM, i. q. *perinaeum.*

INTERMISSIO FEBRIUM, vide *apyrexia.*

INTERMITTENS FEBRIS dicitur, quando per unum, vel plures dies febris plane intermittit, quae postea redit, seu cuius pyrexia pluries accedit et omnino recedit in decursu aegritudinis; eaque tunc est *quotidiana, tertiana, quartana*, quibus nonnulli *quintanam* addunt. Ge. *Wechselfieber.* Ga. *Fièvre intermittente.* A. *An intermitting fever, ague.* B. *Afgaande koorts.*

INTERMITTENS MORBUS est, qui quibusdam temporis periodis affligit et remittit. Ge. *Eine aussetzende Krankheit.* Ga. *Maladie intermittente.* A. *An intermitting disease.* B. *Tusschenlating, gaande en wederkomende ziekte.*

INTERMITTENS PULSUS vocatur, qui post aliquot vibrationes interea deficere observatur, qui, quibusdam in morbis, quo diutius a motu quiescit, aut quo frequentius intermittit, eo periculosior censetur. Saepe degenerationes varias circa cor et vasa maiora, saepe summam debilitatem indicat. Sed et hypochondriacis, et iis, quibus viscera abdominis adfecta sunt, huiusmodi pulsum familiarem esse, observatum est. Distinguunt nonnulli pulsum intermittentem unam pulsationem ab eo, qui in una pulsatione intermittit, quam non totam absolvit, qui tamen rectius ad alias pulsus anomalias referendus est. Ge. *Ein aussetzender, intermittirender Puls.* Ga. *Le pouls intermittent.*

INTERNODIUM est digitorum ossium mutua colligatio, articulatio et ordine successio. Ge. *Die Gelenke der Finger.* Ga. *Les jointures des doigts.* A. *Internodation.* B. *De tusschenknoopingen.*

INTERNODIUM in vegetabilibus est, quod inter artus, vel genicula, medium intercedit. Ge. *Der Halm zwischen zwei Knoten des Stengels.* Ga. *L'espace entre deux noeuds dans les cannes, dans le tuyau de blé* etc. B. *De Plaats tusschen twee knoopen.*

INTERNUNCII DIES, vide *critici dies.*

INTEROSSEA LIGAMENTA sunt membranae densae et validae, quibus ossa invicem nectuntur, praecipue vero ea dicuntur, quae radium et ulnam, tibiam et fibulam interiacent. *Vasa* arteriosa et venosa super et subter haec ligamenta decurrentia *interossea* quoque, et quidem interna et externa dicuntur.

INTEROSSEI MUSCULI, sive **ABDUCTORES** sunt sex in spatiis ossium metacarpi, tres exteriores et tres interiores, qui a parte laterali et inferiori ossium metacarpi orientes, per latera exteriora et interiora digitorum incedunt, tendinesque suos latos ad tria internodia extendunt, ac extensioni aliquantulum inserviunt. Externi palmae incumbunt, interni volae inter metacarpi ossa. Ita in pede septem sunt musculi interossei, quatuor superiores, vel externi, in dorso pedis, tres interni in planta, a parte laterali ossium metatarsi orientes, spatiumque inter haec ossa replentes, tenui et lato tendine suo lateribus primae phalangi digitorum inserti actione sua partim digitos abducentes, partim adducentes. Ge. *Die Muskeln zwischen den Knochen.* Ga. *Muscles inter-osseux.* B. *Tusschen-beenige spieren.*

INTERPASSATIO dicitur de sacculis, seu fomentis siccis, idemque est, quod *intersuere*, ne materia inclusa conglomeretur, cuius rei gratia quoque *gossypio* pulveres suscipi solent. Ge. *Unternähen.* Ga. *Piquer.* B. *Tusschennajing.*

INTERSCAPULARIA sunt cavitates inter scapulam et spinas vertebrarum.

INTERSCAPULIUM est processus scapulae in gibba scapulae parte, qui vulgo dicitur *spina*.

INTERSECTIONES vocantur expansiones tendineae in medio quorundam musculorum latorum reperiundae. Tales sunt *intersectiones* tendineae in superficie externa musculorum rectorum abdominis. Commodiorem musculi actionem reddunt. [Vocantur et *inscriptiones* tendineae. Vide supra.]

INTERSPINALES et **INTERTRANSVERSARII** sunt parvi musculi, a Cl. *Albino* descripti, a processibus spinosis et transversis unius vertebrae ad easdem apophyses alterius decurrentes, easque partes ad se invicem adducentes.

INTERTRIGO, ATTRITUS est partium ano vicinarum, seu partium, inter femora sitarum, vel cutis in ala, excoriatio, vel pelliculae abrasio madens et dolens, per frictionem a motu vehementiori, praecipue equitatione, orta. Frequenter id evenit infantibus, inprimis obesioribus, ut cuticula in perinaeo, inguinibus aliisque plicis cuticula a vera cute separetur et quasi abradatur, atque dolor eo loci excitetur, qui infantes insomnes atque inquietos reddit. Tollitur munditie, lenissimisque exsiccantibus inspersis aut applicatis. Gr. *Δάρσις*, a *δέρω*, *excorio.* [*Ἔκτριμμα*, ab *ἐκτρίβειν*, *atterere, attritus*, Galenus exponit per *τὰς ὑπ' αὐτῷ τῷ δέρματι ἑλκώσεις*.] Ge. *Fratt seyn*, *Wundwerden*, *der Wolf.* Ga. *Ecorchure.* A. *Galling.* B. *Ontvelling*, *smertsel.*

INTERVALLUM vel est tempus, quod inter paroxysmos cuiusdam morbi, vel inter duas arteriarum pulsationes intercedit.

INTESTINA, vide *enteron.*

INTRITUM est species cibi constans e mica panis secalini affuso vino aqua temperato, succo et elaeosaccharo citri, additoque cinnamomo, qui frigidus assumitur et ob eximias vires analepticas in debilitate commendatur. Ge. *Kalte Schaale.* [Quod cibi genus antiquis quoque notum erat; sed feminino genere. Celsus III. 19. intrita e vino. IV. 6. Incipiendum a pulticula, vel intrita bene madida. Vide Jo. Rhodii *lexic. Scribonianum* s. v.]

INTROSUSCEPTIO vocatur praeternaturalis ingressus unius portionis intestinorum in alteram proximam, ab inaequali validaque fibrarum muscularium contractione oriens, hinc vix in cadaveribus feliciter imitanda. Portio introsuscepta vel deorsum respicit, tumque, transitu aliquantum libero, mitiora sunt symptomata; si vero in superius intestinum facta sit introsusceptio, dirissima symptomata superveniunt, et plerumque *iliaca passio* sequitur. Dicitur etiam *volvulus.*

INTUBUS et **INTUBUM**, **INTYBUS** est Endivia, Gr. Σέρις. [Diosc. II. 159.] *Intubum* Latini vocarunt a cavo tubae specie caule: vocatur etiam *seris* et *seriola*. Vide *Endivia*.

INTUMESCENTIA, i. q. *tumor*.

[**INTUSSUSCEPTIO** a chirurgis idem intestinorum vitium appellatur, quod alias *invaginatio* dici solet, i. e. introductio particulae intestini in eam, quae aut proxime antecedit, aut sequitur. E Broussaesii opinione plerumque ab inflammatione pendet. — Dein quoque corpora viventia per intussusceptionem nutriri dicuntur: quoniam materiem nutritioni aptam in se recipiunt; dum non viventium corporum volumen non nisi per particularum ad externam superficiem agglutinationem augetur.]

[**INVAGINATIO**, idem quod *intussusceptio*.]

INVERTENS dicitur botanicis *somnus* plantarum, in quo folia demissa et simul inversa sunt.

INVERTENTIA medicamenta sunt, quae aciem stimuli infringunt, ita ut abeant in aliam naturam, figuramque; sic acerrimum acidum invertit acerrimum alcali in naturam mixtam, non acrem.

INVISCANTIA, vide *incrassantia*.

INULA CAMPANA, vide *Helenium*.

[**INULINE** est materia quaedam peculiaris, in Inulae Helenii, serius quoque in Angelicae archangelicae et Anthemidis Pyrethri radicibus a Iohnio aliisque detecta, ab amylo diversa, quippe quae ab aqua fervente in gelatinam non mutetur, sed pulverulentam retinet figuram. Format granula alba aut e flavo alba, transparentia, a calore paululum ultra centesimum aucto liquescentia, et ubi inhaerens aqua per moderatam liquefactionem expulsa fuerit, squamulas coloris cani exhibentia, quae in pulverem album conteri possunt. Vocatur et *Alantine*, aut *Helenine*, aut *Elecampe*.]

INUNCTIO est applicatio externa remedii, praecipue unguinosi ope frictionis. Speciatim vero sic dicitur applicatio mercurii pinguedine excepti, vel ad salivationem excitandam et curam luis venereae, vel ad alios morbos rebelles abigendos.

INVOLUCRUM CORDIS, vide *pericardium*.

INVOLUCRUM botanicis dicitur in plantis umbelliferis calyx a flore remotus, estque vel *involucrum universale*, umbellae universali subiectum, vel *partiale*, umbellae partiali subiectum, vel *proprium*, cuilibet flori subiectum.

INVOLVENS dicitur *somnus* plantarum, quando foliola erecta apice connivent et cavitatem inter se formant. [Dein *involventia* appellantur remedia, quae acria, rodentia, adeoque inflammationem vehementem cientia obvolvunt, atque sic

impediunt, quominus eorum vis acris partes corporis irritabiles attingere possit. Ge. *Einwickelnde Mittel.*]

INVOLUTA plantarum dicitur *vernatio*, vel foliorum dispositio intra gemmam, lateribus versus paginam superiorem utrinque spiraliter contortis.

[**IODINE**, a Gr. ἴον, *viola*, aut ἰώδης, *violaceus*, ob colorem violaceum, quem haec materies, caloris ope volatilis reddita, assumit, appellata, 1811 a Courtois, qui nitri cocturam exercebat, detecta, et a Gay-Lussac inprimis accuratius disquisita, in variis Fuci et Ulvae speciebus invenitur. Harum plantarum pars solubilis et in crystallos non redigenda, bene siccata cum acidi sulphurici semisse in patera non profunda calori leni exponitur, ut maxima acidorum muriatici et hydrothionici pars abigatur. Dein massa vasi retorto, quod tubi intermedii ope cum amplo excipulo iunctum est, immissa fortiore calore torquetur. Obtinentur hac operatione subtiles lamellulae coloris profunde cinerei, metallorum in modum splendentes, admodum molles, friabiles et in pulverem redigenda. Nondum contigit chemicis, ut iodinem in partes simplicissimas resolvere possent. — In remediorum apparatum recepta iodine contra glandulae thyreoidis obstructionem atque intumescentiam, in carcinomate uteri aliisque morbis commendata est. Vide Jac. Brouwer Starck d. i. *de iodio.* L. B. 1823. Gu. Gairdner *essay on the eff. of Iodine on the human constitution* etc. Lond. 1824. 8.]

IONTHUS, sive **VARUS** vocatur etiam ἀκμή, quoniam huiusmodi tubercula potissimum in aetatis vigore oriuntur. Estque tuberculum parvum, durum, rubrum, [aut e rubro livescens, purpureum] et callosum, in faciei cute excitatum, absque notabili dolore, aut pruritu, cito interdum abiens, aliquando exiguo pure maturescens, quo expresso exsiccatur, alio tamen subinde prodeunte; apud quosdam pueros usque ad adolescentiam perseverant, dein evanescunt. Ab ὄνθος, *fimus*, quia faciem deturpat et foedat. Alii ab ἄνθος, *flos*, eo quod circa aetatis vigorem efflorescit, deducunt. [De incongrua hac duplici derivatione egi in *opusc. acad. to. II. p.* 266. simulque addidi, Etym. M. vocem deducere ἀπὸ τοῦ εἰς τὸ ἄνω ἰέναι τὴν τρίχα, ὡς ἄνθος βλαστάνουσαν. Cel. Krausius tamen Etym. M. reprobat sententiam, de quo dissensu, cum is ad etymologiae studium, saepissime infoecundum, spectet, equidem nihil moneo.] Ge. *Finnen im Gesicht, Kupfergesicht.* Ga. *Bouton, le tac.* A. *A spot, pimple.* B. *Puistigheid, vuurigheid in 't gezigt.*

IOTACISMUS est species psellismi, scilicet difficultas pronunciandi litteras gutturales, quae sunt *iota, j* consonans, et *g* molle Gallorum. Illud vitium familiare est apud eos, quibus palatum est perforatum; in quo casu si quis incaute bibat, potus per nares reiicitur; vox illa ingratissima est, et

apud recens natos hoc foramen impedit lactis deglutitionem, nisi praelonga sit papilla, quae ultra foramen extendatur. Lamina argentea solerter applicata et firmata potest hoc foramen exacte claudere et huic vitio mederi. *Sauv.*

IOVIS BARBA Sedum maius appellatur, quod scilicet nonnullis locis plebis animos iampridem invaserit opinio, non feriri fulmine domum, in cuius tegulis vireat. Hinc nostris Ge. *Hauswurz.* Ga. *Joubarbe.* B. *Donder-baard.* Vide *Barba Iovis, Anthyllis.*

IOVIS FLOS vocatur crocus, propter splendorem, fulgoremque.

IPECACUANHA est radix officinalis longa, tenuis, flexuosa, nodosa, multis exiguis porulis aspera, extus rufa, intus pallida, saporis amari, nauseosi. Planta est Viola grandiflora, Veronicae folio villoso *Barr.* *Viola Ipecacuanha Linn.* (Syngenes. Monogam.) Periclymenum parvum Brasilianum *Pluk.* Folia habet versus apicem opposita, obverse ovata, utrinque acuta, scabra, subtus pallidiora et pilosa, duorum pollicum latitudine, trium longitudine, internodiis caulis vix pollicis longitudine. Perianthium est quinquepartitum, laciniis lanceolato-linearibus aequalibus, corolla quinquefida; bacca subrotunda, unilocularis, calyci insidens; semina sunt tria ossea, hinc gibba, inde angulata. Tres radicis prostant species, nigra, quae apud nos in usum vocatur, alba, quae rarior, et flava, quae rarissima est. Crescit in sylvis humidis Americae meridionalis, praecipue in Brasilia et Peru. Usus eius apud nos circa finem elapsi saeculi innotuit. Praestantissimum est atque tutissimum emeticum, quod infantibus ad pauca grana, adultis ad scrupulum unum, aut drachmam dimidiam porrigitur. Sed etiam viribus antidysentericis et alexipharmacis pollet, hinc in dysenteria et quibusdam morbis malignis, imo haemorrhagiis optimo cum effectu, paucis, sed repetitis, dosibus adhibetur. Vocatur quoque *Hipocacuanha.* [Vide in antecedentibus *Cephaelis Ipecacuanha.*] Ge. *Indianische Ruhrwurzel.* Ga. *Ipecacuanha.* Lusit. *Cypo de cameras.* A. *Ipecacuanha.*

IPPO est succus gummoso-resinosus ex arbore Indiae occidentalis nondum satis descripta exstillans, summe venenatus, quo incolae sagittas et arma sua inficiunt.

[**IRIDANCISTRON** est instrumentum ad artificialem pupulae formationem, quae per solutionem iridis a ligamento ciliari et solutae intra corneae margines incarcerationem efficitur, aptum. Inventor eius, W. A. J. Schlagintweit, descripsit illud in libro: *Ueb. d. gegenwärtig. Zustand d. künstl. Pupillenbild.* Münch. 1819. — A Gr. ἶρις et ἄγκιστρον, *hamus.* Patet igitur, nomen instrumenti non omnino aptum esse.]

[**IRIDENCLEISIS** vocatur ea pupulam artificialem for-

mandi ratio, qua, perforata sclerotica, iris a posteriore sui parte transfoditur, factique huius vulneris margo, quae scleroticae vulneri propior est, in huius ipsius vulnere conclusa retinetur. A Gr. ἴρις, gen. ἴριδος et ἐγκλεῖσις, *inclusio.*]

[**IRIDIUM** unum ex illis metallis est, quae in platina reperta sunt. Coloris est ex albo grisei, splendentisque, difficulter fundi potest, pondusque specificum = 18, 68. habet.]

[**IRIDODIALYSIS** est denominatio operationis ophthalmiatricae, qua pupulam artificialem paramus soluta iride a ligamento ciliari. Convenientior videtur haec denominatio quam altera, *coredialysis.* Nam indicat rationem, qua pupula formetur. Vide *Coredialysis.* Ex ἴρις et διάλυσις, *dissolutio.*]

[**IRIDOMALACIA** est illa iridis conditio, qua ea, amissa naturali sua firmitate, ita emollita deprehenditur, ut facillime disrumpatur. A Gr. ἴρις et μαλακία, *mollities.*]

[**IRIDOTOENCLEISIS** male a Rosas (*Augenheilk.* III. p. 337.) sive ab iis, quos laudat, Embdeno et Onsenoorto, formata vox, ad indicandam operationem ophthalmiatricam, quae rectius *iridencleisis* vocatur.]

IRIO seu **IRION**, Gr. ἐρύσιμον, [Diosc. II. c. 187. a Romanis *erionem* vocari refert] viri docti *tritonum* legendum esse censent. Latini ab irruendo derivant, quod ignea vi et fervido sapore irruat in gustum. Nonnulli a voce *Iris* deducunt, quia summitates in modum iridis incurvantur. Irion *Fuchs.* Est rapistrum flore luteo *Bauh.* *Sinapis arvensis Linn.* (Tetradynam. Siliquos.) flore tetrapetalo cruciformi, siliquis multangulis, toroso-turgidis rostro longioribus. Gaudet viribus antiscorbuticis, diureticis et resolventibus. — Alii hoc nomine *erysimum* denotant. Ge. *Ackersenf, Hederich, wilder Senf.* Ga. *Tortelle, velar.* A. *Hedge-mustard.* B. *Herik, wilde mostaart.*

IRIS est plantae genus flore liliaceo, (Triandr. Monog.) radice carnosa, oblonga, repente, foliis ensiformibus, cuius quam plurimae dantur species et apud nos passim in hortis coluntur, aut sponte proveniunt. In usum vero medicum praecipue duae tantum species adhibentur, scil. *nostras* et *illyrica,* vel *florentina.* *Iris nostras Pharm.* est Iris vulgaris Germanica, s. sylvestris *Bauh.* *Iris germanica Linn.* corollis barbatis, caule foliis longiore, multifloro, floribus inferioribus pedunculatis. Habet scilicet haec folia pedem unum, vel sesquipedem longa, duos digitos lata, rigida, striata, acuta. Intra haec oritur caulis duos circiter pedes altus, rectus, rotundus, pulvisculo farinaceo obductus, in tres, vel quatuor ramos divisus. Flos liliaceus monopetalus, ad exortum veluti infundibuliformis et in sex partes ampliatus, quarum tres partes sursum, tres vero deorsum spectant: pi-

stillum e fundo floris surgit, tribus petalis instructum fornicatis et partibus florum deorsum inflexis, ita incumbentibus, ut palati cuiusdam speciem prae se ferant. Ovarium ex fine pedunculi natum fit fructus oblongus, trigonus, foetus seminibus obrotundis. Radix oblonga, crassa, flexilis, carnosa, repens, tuberosa, digitum crassa, paululum compressa, externe coloris rubicundi, flavescentis, aut grisei, interne albi, saporis amaricantis, acris, subpinguis, odoris fragrantis et violacei. Crescit haec planta in pratis et arvis. Tota planta, praecipue vero radix, quae in usu est, succo hydragogo scatet, qui, dum recens est, potentissime aquas hydropicorum evacuat. Ge. *Schwertel, blaue Lilien, blaue Schwerdtlilien.* Ga. *Flamble, L'iris germanique.* Ge. *Common flower de luce.* B. *Paarsche iris, gemeen blaauw lisch.* — *Iris illyrica* est *Iris* alba florentina *Bauh.* *Iris florentina Linn.* corollis barbatis, caule foliis altiore subbifloro, floribus sessilibus. Crescit haec in Italia, unde eius radix exsiccata et admodum fragrans odore violaceo praedita ad nos adfertur, cuius scilicet qualitas acris et purgans, qua pariter gaudet, per exsiccationem periit. Huius pulvis vires expectorantes, resolventes, errhinas et eccoproticas exserit, eiusque frequens satis variis in medicamentis usus est. Ge. *Weisse florentinische Violwurzel, Veilwurzel.* Ga. *Iris de Florence, la flamble blanche.* A. *Florentine iris* sive *orris.* B. *Florentynsche lys.* — [Analysis chemica, a Vogelio suscepta, radici inesse probavit oleum aethereum, resinam e fusco flavam valde amari, acris, fere urentis saporis, materiem extractivam adstringentem, gummi, amylum atque fibram vegetabilem.] Planta ab arcus coelestis similitudine, qua florum folia incurvantur, nomen sortitur, quam flores eius repraesentant. In quibusdam codicibus habetur ἱερὶς et vertitur ideo *consecratrix,* [qua voce utitur Dioscor. I. c. 1. p. 9.] quod in sacrificiis, purificationibusque suis antiquitas iride sit usa. Aliis οὐρανία, *coelestis,* quod coelestis arcus specie et modo floreat. [Sic Diosc. *l. c.* explicat Aegyptiacum iridis nomen *Nar.*] Aliis θαυμαστὸς, *admirabilis,* [Inter synonyma iridis retulit et hoc Diosc.] eadem ratione, qua a poëtis ille coelestis arcus *Thaumantias* dicitur, genus, originemque illi ex admiratione novae rei, rudi adhuc saeculo, ut primus *Plato* indicavit assignantibus antiquis. Ge. *Gilgen, Schwerdtlilie, Violwurzel, Himmelsschwertel.* Ga. *Iris, glayeul, flambe, fleur de lis.* A. *Flower de luce.* B. *Lisch.*

IRIS LUTEA est *Iris pseudacorus,* vel *Iris palustris,* vel *Acorus adulterinus,* vel *Ac. officinarum,* vel *Acorum falsum.* [A. *The yellow iris.* B. *Geel lisch, valsche kalmus.* Ga. *L'iris des marais.* Ge. *Kalmus-Iris, Wasseriris, gelbe Wasserlilie* etc.]

IRIS in oculo vocatur circulus ille varie coloratus, in

medio perforatus, qui anterius in oculo, ubi cornea pellucida est, conspicitur. Est hic autem productio piae matris, nervum opticum involventis, quae expansa pro capacitate bulbi oculi, choroideam, indeque uveam format, et anterius, ubi cornea pellucida est, ab illa introrsum reflectitur, et ob arterias, venas, vasa lymphatica, in cavum corneae hiantia, tam emittentia, quam absorbentia, infinitosque nervos suos, quasi radiis totidem centrum petit, quae in limbum orbicularem vasculosum pariter desinunt, quibus utrisque amplitudo et figura pupillae definitur, dum se contrahunt, vel relaxant. In anteriori lamina iridis eminet natura flocculenta, varie in flammulas quasdam introrsum euntes disposita; quivis flocculus est serpentinarum striarum introrsum convergentium et intermistarum macularum fuscarum congeries, coniuncti vero flocculenti fasciculi arcum quasi serratum eminentem, ad aliquam a pupilla distantiam efficiunt, qui convexus eminet, quasi antrorsum, supra reliquum planum pupillae elatus. Ab his flocculis pendet color iridis, ut aliqua tamen pigmenti nigri, vasculorum et nervorum in producendo colore sit portio. Color eorum floccorum varius est, indeque iridis nomen habet. Albis nigritis, tum et albis cuniculis et muribus roseus est, transparente scilicet, ob defectum atri pigmenti, sanguine. In lupo, noctua, fele flavus, qui noctu luceat. — Sunt tamen quoque, qui totam uveam *iridis* sub nomine intelligant, cum alii proprie anteriorem saltem eius partem hac denominatione designent. Ge. *Die Regenbogenhaut im Auge.* Ga. *L'iris.* B. *De regenboog, het kroontje.*

IRRITABILITAS est vis contractilis fibrarum animalium, qua fibra, accedente stimulo, contrahitur, motumque suum diu ita continuat, ut integra series contractionum et relaxationum alterna se excipiat, et diutius in eodem musculo fibrae se adglomerent, et vicissim remittant a vicinis contactibus, sensim tamen elanguescant oscillationes, et quies succedat. Plurima vero sunt, quae pro stimulo esse possunt, ut venenum chemicum, sal adspersum, alcohol, frigida, calor vehemens, lancinatio, quae fit a radente metallo, et potissimum scintilla electrica. Haec vis, quae quidem maxime in animali vivo observatur, tamen etiam post mortem aliquamdiu, et diutissime in animalibus frigidi sanguinis superest. Diversa est ab elatere et a mortua illa contractione omnibus fibris communi et peculiarem omnino potestatem constituit, propriam fibrae animali, et quidem soli fibrae musculari, cuius characterem efficit, ita ut omnis fibra musculosa sit irritabilis, et contra, quod irritabile est, fibram musculosam esse possis pronunciare. Differt porro ab omni alia potestate, et referenda est inter fontes generandi motus in corpore animali, vitaeque nostrae. In vegetabilibus enim,

quorum quaedam irritabilia dicuntur, non sequuntur motus alterni, ut fit per irritabilitatem animalem, quae ergo, cum in plantis nihil nervosi sit, forte a latente, aut superstite adhuc aliquamdiu in musculari fibra fluido nerveo oriri potest. Ge. *Die Reizbarkeit.* Ga. *Irritabilité.*

IRRITANTIA dicuntur remedia, quae aut contactu suo, sicque mechanice, aut mixtione et acrimonia, fibras animales ad contractionem stimulant, vel fluidorum affluxum augent. Ge. *Reizende Mittel.* Ga. *Irritans.*

IRRORATIO est adspersio fluidi cuiuscunque ad species alias, vel ad faciliorem extractionem, vel ad virium exaltationem, vel alio fine facta; ut dum flores rosarum spiritu vitrioli, vel epithemata liquoribus spirituosis, vel species infundendae aqua, aut vino calido, adsperguntur. Ge. *Besprengung.* Ga. *Arroser.*

[**ISATINE** a Döbereinero datum nomen est pigmento coeruleo, ex Indigofera tinctoria parato.]

ISATIS est planta, (Tetradynam. Siliquos.) quae habet caules tres pedes altos, minoris digiti crassitie, rotundos, rigidos, politos, rubicundos, in summitate in multos ramos divisos, emittentes multa folia, sine ordine disposita, oblonga, lata, ad Cynoglossum accedentia, polita, succulentissima. Flores sunt exigui, quadrifidi, flavi, in crucem dispositi, pedunculis exiguis adhaerentes. Post florem sequitur siliqua compressa, oblonga, linguam exprimens, coloris nigricantis, quae intus recondit duo semina plerumque oblonga. Radix longa, alba, lignosa, in inferiori parte minor, quam in superiori, saporis amari et adstringentis. Haec planta magna cura colitur in regionibus calidis, ut etiam in Gallia atque Germania, quo, pasta ex ea formata, lintea, lana etc. caeruleo colore sufficiantur. Sunt, qui contra dysenteriam herbam, et radicem contra icterum commendent. Forte dicitur ab ἰσάζω, *aequo, complano,* quod vim habeat tumores aequandi. Quidam *Glastum* olim fuisse putant, nunc *Guadum.* Hinc Belgico idiomate *Glas,* sive Vitrum. Barbari depravata voce *Osatim* appellant. Ge. *Wayd.* Ga. *Guesde, pastel.* A. *Woad.* B. *Weed.*

ISATODES est bilis caerulea, acris et corrupta, quae Glastum, sive Isatidem, colore refert. Ex ἰσάτις, *Glastum,* quod herbae nomen, et εἶδος, *forma.* Ge. *Blaue Galle.* Ga. *Bile bleue.* A. *Blue bile.* B. *Blaauwe gal, weedkoleurige gal.*

[**ISCAE.** Occurrit haec vox in Paul. Aeg. VI. c. 49. et Alex. Trall. XI. p. 625. ad q. l. Goupylus monuit, se ad marginem veteris interpretis scriptum invenisse, vocem ἴσκαι esse latinum *esca,* et denotare medicamenta, quae edendo absumant, s. corrodentia. Struve in additamentis ad Schneid. lex. graec. laudat Cangii *lex. med. et inf. lat.* qui ut probet,

escam a medicis pro quavis materia, ustioni partium apta, adhiberi, ad Theod. Prisc. *Logic.* II. c. 21. provocat, ubi *escae* et *cauteres* coniungantur. In Pauli atque Alexandri ll. cc. ὕσκαι pro ἴσκαι legendum esse, cum Struvio puto.]

ISCHAEMA sunt medicamenta, sanguinem sistentia, quae emplastica, adstrictoria, refrigeratoria, vel exsiccatoria sunt, vel meatus vasorum apertorum claudunt, vel sanguinis fluiditatem et motum vehementiorem imminuunt, vel sistunt. Ab ἴσχω, *cohibeo*, et αἷμα, *sanguis*. Ge. *Blutstillende Arzenei.* Ga. *Remèdes, qui étanchent,* ou *arrètent le sang.* A. *Bloodstopping medicines, stiptics.* B. *Bloed stoppende middelen.*

[ISCHAEMIA est retentio seu suppressio morbosa fluxus sanguinei, qui in consuetudinem abiit, v. c. menstruorum, haemorrhoidum etc.]

ISCHAEMON est graminis species, a Thracibus primum inventa, qua ferunt sanguinem sisti. Alii per antiphrasin contrarium scribunt, quod eius spica, naribus indita, sanguinem potius proliciat. Hodie hoc sub nomine intelligitur plantae genus ad familiam graminum pertinens, (Polygam. Monoec.) cuius gluma et corolla biflora et bivalvis est, flosculo altero masculo, altero hermaphrodito, filamentis tribus, stylis duobus, semine lineari, oblongo, hinc convexo. Crescit in India orientali. Ab ἴσχω, *sisto, cohibeo*, et αἷμα, *sanguis.*

ISCHAS est ficus siccata. [Aeliani *epist.* 2.] Dicitur quasi ἰσχνὰς, ab ἰσχναίνεσθαι, *emaciatum, arefactum, siccatum* esse. Ita vocatur etiam *Apios*, quod eius radix exsiccatum ficum referat. [Diosc. IV. c. 174. Ἄπιος, οἱ δὲ ἰσχάδα sc. appellant.] Vide *Apios.*

ISCHIADICUS NERVUS est nervus maximus totius corporis, oriens ex confluxu nervorum inferiorum lumbarium et nervorum ossis sacri et per incisuram ischiadicam e pelvi egrediens, qui in postica femoris parte et sub poplite descendens ad omnes partes vicinas et inferiores ad extremitates usque distribuitur. Ge. *Der grosse Hüftnerv.* Ga. *Le nerf sciatique.*

[ISCHIAGRA seu ISCHIALGIA, vide *Ischias.*]

ISCHIAS seu MALUM ISCHIADICUM seu MORBUS COXARIUS est arthritis coxendicis, sedem suam circa articulum ossis femoris cum coxendice in ligamentosis partibus habens, et prae caeteris arthritidis speciebus graviorem dolorem movens. Vel in genere est morbus, cuius praecipuum symptoma est dolor constans, saepius diuturnus, coxendicis, sive ossi sacro et ossibus pelvis, sive articulationi femoris cum illis ossibus, sive musculis cruris et tibiarum inhaereat iuxta fasciae latae extensionem, quod saepius accidit, inde vero progrediendi, immo standi, femurque rotandi

difficultas et claudicatio. Ab ἴσχις, *lumbus*, ὀσφὺς *Hesychio*. Ge. *Hüftweh*. Ga. *Sciatique, goute sciatique*. A. *The sciatica*, sive *hip-gout*. B. *Heupgicht*.

[**ISCHIDROSIS**, ab ἱδρὼς, *sudor*, et ἴσχω, est sudoris aut transspirationis cutaneae suppressio morbosa; cutis sicca, arida, contracta. Hanc vocem praeferendam esse *adiapneusticae* aut *adiapnoeae* monuit Swediaur *l. c. to. I. p.* 248. quoniam illa non nisi morbosam perspirationis insensibilis suppressionem significet.]

ISCHIUM est coxa, sive coxendix, seu rectius os tertium, vel inferius et posterius ossium quae iunctim cum osse ileo et pubis ossa *innominata* dicuntur, quaeve in adultis in acetabulo penitus confervent, licet in iunioribus satis distincta sint. [Oribas. *anat. p.* 162. ubi de compositione ossium innominatorum agit, addit τὰ δὲ μετὰ τὴν ἐπίβασιν ἔξωθέν τε καὶ κάτωθεν, ἰσχίων ὀστᾶ.] Eius tuberositas, cui plures musculi flexores tibiae inseruntur, sedentes sustinet. Hinc dicitur ab ἰσχίω, *sustineo, contineo*. Ge. *Das Hüftbein*. Ga. *L'ischium, l'os de la hanche*. A. *The hip, hipbone, huckle bone*. B. *Heupen-been*.

[**ISCHNOPHONIA** est tenuitas s. exilitas vocis. Ab ἰσχνὸς, *tenuis*. Occurrit ἰσχνοφωνία in Poll. *onom. II.* 111.]

[**ISCHOBLENNIA** est muci consuetae excretionis suppressio morbosa. Ab ἴσχω, et βλέννα, *mucus*.]

[**ISCHOCOILIA**, ab ἴσχω et κοιλία, *alvus*, est impedita aut suppressa faecum alvinarum evacuatio, plerumque cum dysphoria generali.]

[**ISCHOGALACTIA**, ab ἴσχω et γάλα, gen. γάλακτος, *lac*, est, monente Swediauero, *l. c. p.* 264., lactis in puerperae mammis secretio suppressa, aut excretio eiusdem ex mammis impedita.]

[**ISCHOMENIA** idem quod *menostasis*, a μὴν, gen. μηνὸς, *mensis*, μῆνες, *menstrua*, et ἴσχω, denotat menstrui fluxus citra graviditatem deficientia.]

ISCHOPHONIA est vitium illorum, qui in certis litteris pronunciandis, ut ex. gr. *G* vel *K* illico sistuntur et haerent, quasi offendiculo quodam vox inhiberetur. Ab ἴσχω, *reprimo*, et φωνὴ, *vox*. [Male Ios. Frank *l. l. p.* 61. Mogilaliae formae primae tribuit nomen *ischnophoniae*, idque derivat a graeco verbo ἴσχνω, *reprimo*. Permutavit autem Vir Cel. duo invicem verba ἴσχω et ἰσχνόω, *emacio, macilentum reddo*.] Ge. *Anstossen im Sprechen*. Ga. *Begaayement*. A. *A small voice*. B. *Kleine stem*.

[**ISCHOPYOSIS**, ab ἴσχω et πυόω, *suppuro, pus creo*, non potest denotare, quod Swediaur *l. c.* voluit, puris excretionem consuetam ex ulceribus internis externisve suppressam, sed potius impeditam puris formationem, quae per remedia exsiccantia obtinetur.]

ISCHURETICA sunt medicamenta, quae urinam suppressam expellunt. [Cum vox ab ἴσχω et οὐρητικὸς, *urinam ciens*, descendat, non potest id, quod Blancardus voluit, denotare, sed ea potius remedia significabit, quae vim urinam ciendi cohibent. Krausius id iam ex aliqua parte vidit.] Ge. *Harntreibende Mittel.* Ga. *Remèdes contre la suppression d'urine.* B. *Pis ontstoppende dingen.*

ISCHURIA est duplex, *vera*, vel *notha*. *Vera* est, quando urina, in vesica haerens, emingi nequit, quamvis aeger perpetuo mingendi desiderio atque stimulo laboret, hinc circa pubem tumor dolorque circumscriptus oritur, verum cathetere immisso prodit urina. *Notha* est, quando vitio renum vel ureterum nulla urina ad vesicam mittitur, nec dolor, tumor, nec conatus mingendi adest, quod vel urina non secernatur in renibus, vel secreta, ob impeditum exitum, readmisceatur sanguini. Hoc in renum calculo, in obstructione arteriarum renalium, vel ureterum, a pituita, aut concreto sanguine, aut haerentibus lapillis, aut carunculis, aut membrana, orificium occludente, aut in spasmo, vel paralysi, contingit. Etiam in sudoribus, vomitu, vel alvi fluxu copiosis: imo in imbecillitate, paralysi vesicae aut penis, delirio, apoplexia, lethargo etc. locum habet. Ab ἴσχω, *cohibeo*, et οὖρον, *urina*. Ge. *Harnverstopfung, Verhaltung des Harns.* Ga. *Suppression d'urine, rétention d'urine.* A. *A stoppage of the urine.* B. *Pis-opstopping, opschorting der pis.*

ISIS, vide *Corallia*.

ISOCHRONOS de iis dicitur, quae in corpore post aequalia temporis intervalla fiunt, pluriesque redeunt. Praecipue vero *pulsus isochronos* dicitur, cuius ictus et aequali celeritate et post aequale temporis intervallum fiunt. Ab ἴσος, *aequalis*, et χρόνος, *tempus*.

ISOPYRUM non dicitur, quod ἴσον sit τῷ πυρῷ, quod Triticum aemuletur, aut Tritico simile sit, sed ἀπὸ τοῦ πυρὸς, quod florem edat flammae similem, ob flammeum rutilantemque colorem, nec non formam; sic vocatur Aquilegia, Flos Constantinopolitanus etc. — Hodie *Isopyrum* est plantae genus Helleboris maxime affine, sed habitu diversissimum (Polyandr. Polygyn.). Flos est rosaceus pentapetalus; nectaria quinque aequalia, tubulata, brevissima, ore trilobo, lobo exteriore maiore, intra corollam posita; capsulae plures lunulatae, recurvae, uniloculares, polyspermae. Nascitur in regionibus Europae borealibus. Tres species apud nos passim in hortis coluntur, [inter quas et Isopyrum thalictroides, Lamarckio *Helleborus thalictroides* dictum. Ga. *L'hellebore pigamier.* Ge. *Tolldocke, weisser Waldkrähenfuss.*]

[**ISTHMITIS**, ab ἰσθμὸς, *fauces*, est membranae mucosae faucium, aut strictius veli palatini eiusque arcuum in-

flammatio, cuius symptomata Swediaur *l. c. to. I. p.* 125. sic describit: Pyrexia primaria vel secundaria cum sensu molesto vel etiam dolore in faucibus; deglutitio plus minus difficilis aut perfecte impedita; rubor et tumor uvulae, veli penduli, aut pharyngis, saepe simul et tonsillarum et glandularum submaxillarium, ac musculorum colli; screatus frequens molestus muci aut salivae spissioris, tenacis. A. *Sore throat.* Ga. *Mal de gorge*, *esquinancie*, *isthmite.* Ge. *Halsentzündung.*]

ISTHMUS, s. *Isthmus faucium* est ea pars, quae inter os et gulam, seu guttur et utrasque tonsillas in modum isthmi interiacet, et in os introspicienti apparet tanquam ostium angustius, quo fauces incipiunt. Ge. *Die Enge zwischen dem Mund und Schlund.* B. *Engte der keel.* — Item, intersepimentum, vel discrimen narium. Interfinium *Isidoro.* Imbrex narium *Arnobio* scite dicitur. Gr. *Ἴσθμιον, Στυλὶς, Κίων, Διάφραγμα* etc. Ge. *Die Scheidewand der Nasenlöcher.* Ga. *L'isthme* ou *la cloison du nez*, ou *du palais.* A. *The ridge of the nostrils.* B. *Middelschot der neusgaten.* — [Item tenuior pars glandulae thyreoidis utrumque lobum maiorem coniungens, isthmus glandulae thyreoidis appellatur. — Porro margo elatior, carnosa, fossam ovalem, in atriorum cordis septo conspicuam, cingens, limbus fossae ovalis et *isthmus Vieussenii* vocatur. Denique angusta urethrae pars, quae inter caput gallinaginis et corpora cavernosa interiacet, *isthmi urethrae* nomen ab anatomicis nacta est.]

ITHMOIDEA OSSA, vide *ethmoides.*

ITINERARIUM, s. *conductorium,* vel *conductor* est instrumentum chirurgicum, lithotomis in usu, quod urethrae intrusum, sulcatum est, ut in hoc sulco cum certitudine incisio fiat. Vide *Catheter.* Ge. *Ein Sucher, Wegweiser.* Ga. *Conducteur* ou *sonde cannelée.* A. *A probe conductor.* B. *Een tintel-yser, snystaf.*

IVA ARTHETICA seu **MOSCHATA** est Chamaepytis, quae *Aiuga*, sive *Abiga* Lat. dicitur. Invenitur et *Ibiga* vocari, quod nomen fere servant Illyrici, hinc abiectis duabus literis, *i*, et *g*, fit *Iba*, et ab *Aiuga* abiectione literarum *a* et *g*, *Iva* manavit in vulgi nomenclaturam. Vide *Abiga.* [Ge. *Erdweihrauch, Schlagkraut, Ivette.*]

IUBA est arundinacea coma effusa, qualis est in Milio.

IUDAICA HERBA, vide *Sideritis.*

IUDAICUM BITUMEN, vide *Asphaltum.*

IUDAICUS LAPIS olivae specie et oblonge rotundus est, tener, striis secundum longitudinem discurrentibus et aequidistantibus, ac si arte (torno scilicet) factae essent; colore est subcinereo, duritie silici vix cedente, fractus intus glaber est et politus. Reperiebatur olim in Syria et Iudaea, unde et nomen accepisse videtur, hodie vero etiam in pluri-

bus Europae regionibus invenitur. Est proprie petrificatum animale; *Helmintholithus iudaicus* obovatus crenulato-striatus, subpetiolatus *Linn.* scilicet radiolus Echinitae petrificatus. Hos lapides, si maiores sint, vocant masculos, si minores, foeminas. Sunt, qui iis singularem virtutem diureticam et antinephriticam tribuant, cum tamen qualitas eorum vix alia, quam calcarea et absorbens sit. Ge. *Iudenstein, Stachelsteine, Olivensteine.* Ga. *Pierre iudaïque.* A. *The iudaick-stone.* B. *Ioden-steen.* — [Sub hoc ipso λίθου ἰουδαϊκοῦ nomine a Dioscor. V. c. 144. commemoratus est.] Dicitur *Aëtio* lapis syriacus, aliis Phoenicites, Tecolithos. [Plin. h. n. 36. 19. eos lapides, qui in spongiis generantur, sic vocari refert. A τήκειν τοὺς λίθους, quoniam lapides in vesica liquefacit. Vid. Sprengel ad Diosc. l. c. to. II. p. 659.] Arab. *Hager alieudi*, et *agiar aliheud.*

IUDICATORII DIES, vide *dies critici.*

IUGALE OS, idem quod *zygoma.*

IUGALIS SUTURA vocatur illa, quae zygoma coniungit cum parte *jugali* ossis maxillaris superioris.

IUGLANS est arbor nucifera, sic quasi *Iovis glans*, ob nucis praestantiam et excellentiam vocatur. Est vero arbor procera flore amentaceo, (Monoec. Polyandr.) cuius embryones in eadem arbore a floribus separati nascuntur, abeuntque in drupam siccam, ovalem, magnam, unilocularem, in qua continetur nux maxima, subrotunda, sulcis reticulata, semiquadrilocularis, nucleo quadrilobo, varie sulcato. Species maxime frequens est Nux Iuglans, s. regia vulgaris *Bauh.* *Iuglans regia* foliolis ovalibus glabris, subserratis, subaequalibus *Linn.* Nuces maturae qualitate subdulci sunt, nutrientes et flatulentae. Oleum expressum contra cicatrices variolarum, dissepimentum contra dysenteriam commendatur. Nuces immaturae saccharo condiuntur, et ob aromata addita stomachicae, carminativae et analepticae sunt. E nucibus pariter immaturis cum melle praeparatur Rob dianucum, in adfectibus faucium summe proficuum. Foliorum qualitas graveolens, amaricans et narcotica, visque emmenagoga et anthelminthica est. Eorum decoctum vulnera a vermibus mundificat, muscasque et tabanos ab equis arcere dicitur. Iuglandium umbra gravis *Plinio* dicitur, noxia etiam capiti humano, omnibusque iuxta sitis. Gr. *Διὸσ βάλανος, Κάρυον βασιλικὸν,* seu *περσικὸν.* — Porro *regia nux* et *persica.* Ge. *Wälsche Nuss, Wallnuss.* Ga. *Un noyer.* A. *Walnut tree.* B. *Walnoot, groote noot, okkernoot.*

IUGULARIS VENA est illa, quae utrimque iuxta iugulum descendit, tam interna, quam externa, et sanguinem a capitis internis et externis partibus in venas subclavias revehit. Ge. *Die Halsader.* Ga. *Veine iugulaire.* A. *The throat veine.* B. *De krop* seu *strot-ader.*

IUGULUM, i. q. *furcula*, seu *clavicula*.

IUIUBA est cortex arboris in America meridionali habitantis, nondum satis apud nos cognitae; ipse cortex raro ad nos adfertur; odoris est gratissimi, et saporis balsamici suaviter amaricantis, hinc ob eximias vires cardiacas summopere laudatur.

IUIUBAE sunt fructus in Rhamni specie [Rhamno Zizipha L. aliis Ziziplo vulgari] provenientes, extus rubri, dulcem habentes saporem; arbor Prunum vix superat, folia habet parva et serrata. Ex Italia fructus nobis adferuntur, qui in pectoris morbis usui sunt. Ge. *Rothe Brustbeeren*. Ga. *Jujubes*. A. *The jujube tree*. B. *Jujuben, borst-bessen of pruimen*. Dicuntur et *Ziziphae*. Vide *Zizipha*.

IULAP, IULAPIUM, IULEP et **IULEB, IULEPUS** est medicamentum liquidum internum sapore gratum et pellucidum, ex liquore idoneo cum syrupo, vel saccharo, ex tempore sine coctione mixtum, in tres quatuorve doses ad alterandum vel refrigerandum, compositum. Frequenter aliquot guttae spiritus acidi, etc. ad gratum saporem admiscentur. *Iuleb*, unde *Iulepus*, nomen Persicum est, ac idem sonat, quod potio dulcis; Arabibus vox *Iulebi* a syrupis non distinguitur. Ge. *Julep, ein kühlender Trank*. Ga. A. *Julep*. B. *Koel drank, julep*.

IULI, IULUS sunt folia primum erumpentia. Ge. *Die ersten ausbrechenden Blätter*. Ga. *Chaton*. A. *Leafs first breaking out*. B. *De eerste uitbreekende bladeren*. — Stricte *Iulus* tam Graecis [v. c. Theophr. *h. pl.* III. 3. 8. ad q. l. vid. Schneid.], quam Latinis est idem, quam flos amentaceus, qui scilicet nunc staminibus tantum, aut apicibus, nunc foliolis quibusdam componitur axi cuidam affixis, amenti, seu lori, vel caudae felinae forma. Iulus autem semper a fructu separatur, vel in eadem arbore, vel in diversis arboribus eiusdem generis. Tales sunt in Iuglande, Corylo, etc. Ge. *Die Kätzchen*. Ga. *Chaton*. A. *Long flowers called catkins*. B. *Bloeysels voor de vrucht, kattestaarten*.

IUNCTURA, i. q. *diarthrosis*.

IUNCUS est plantae genus flore rosaceo fere et liliaceo, medium quasi locum inter Gramina et Lilia tenens, (Hexandr. Monogyn.) cuius plures species partim iuxta aquas et paludes, partim etiam in locis aridis proveniunt. Habent plures caules, vel tubos, duos pedes altos, satis crassos, rigidos, acutos, cortice denso obductos, et medulla satis dura et fungosa plenos, et a radice tunicis foliosis rubris, ad pedis altitudinem instructos. Gluma est bivalvis, corolla nulla, nisi quis perianthium hexaphyllum, coloratum, recens, corollam dicere velit, ex cuius meditullio surgit pistillum, quod deinde abit in fructum, seu capsulam plerumque trigonam, trifariam dehiscentem, seminibusque foetam ut plurimum subrotundis.

Gr. *Σχοῖνος*, a iungendo, quod viminum in modum iungat vinciatque. Ge. *Binsen.* Go. *Jonc.* A. *Rush.* B. *Bieze, bies, bloembies.*

IUNCUS OFFICINARUM ODORATUS, vide *Schoenanthus.*

IUNIPERUS, *Cedrus* veterum, *Oxycedrus Phoenicea*, est plantae genus, (Dioec. Monad.) cuius species aliae ad fruticis, aliae ad arboris altitudinem excrescunt. Iuniperi truncus tenuis et cortice aspero obductus est, qui *cortex Bugiae* dicitur. Species maxime frequens et in collibus, siccioribusque Europae arvis atque sylvis proveniens est. Iuniperus vulgaris fruticosa *Bauh.* *Iuniperus communis* foliis ternis patentibus, mucronatis, bacca longioribus *Linn.* Huius lignum est compactum, durum, albescens et subinde rutilans, odoris, saporis et qualitatis resinosae subaromaticae; accensum suavem odorem spirat. Ipsa planta valde ramosa est, habetque folia parva, angusta, acuta, dura, spinosa, semper virentia. Flos amentaceus, pluribus nempe foliolis apicibus donatis constans. Fructus autem, seu baccae rotundae per maturitatem e caeruleo nigricantes, includentes sub tenui pellicula pulpam, in qua tria ossicula dura, ab una parte convexa, ab altera plana reperiuntur. Sunt saporis subdulcis, subacris, et resinosi, odoris fragrantis. Hae baccae, praeter lignum et radicem, quibus decoctis pariter virtus diuretica inest, ob copiosum oleum aethereum, eximiis viribus pellentibus, carminativis, diureticis, calefacientibus et alexipharmacis pollent, earumque hinc frequens in calculo, asthmate, catarrho, hydrope usus est. Et lixivium cinerum ligni potenter urinam pellit. Prostant in officinis e baccis aqua destillata, oleum, spiritus atque rob. Ex arbore Iunipero exsudat gummi. Vide *Sandaraca.* [Baccarum analysin chemicam Trommsdorffius 1822. instituit, unde patuit, in centum illarum partibus reperiri aquae 12, 9, olei aetherei 1, 0, cerae 4, 0, resinae 10, 0, sacchari, cum calce acetica et malica coniuncti, 33, 8, gummi cum salibus vegetabilibus 7, 0, fibrae vegetabilis 35, 0. Qui numeri simul sumti cum efficiant summam 103, 7, excessus hic minus perfectae particularum exsiccationi tribuendus est.] Graec. *Ἀρκευθὶς*, et *Ἄρκευθος*, est arbor, baccas ferens: dici putant, quod iuniores et novellos fructus pariat; sola enim fere arborum foetus in biennium prorogat, qui ne maturescunt quidem, novis supervenientibus. Vide *Arceuthos.* Ge. *Wachholderbaum, Wachholderstaude.* Ga. *Genevrier.* ou *genevre.* A. *Juniper-tree.* B. *Jenever-boom.*

IUNONIS ROSA est *Lilium.* Veteres Graecorum poëtae fingunt, e Iunonis lacte respersa terra natum Lilium. Namque cum Hercules puer, quem ex Alcmene sustulerat Iupiter, Iunonis dormientis uberibus admotus esset, et lacte se

replesset, post suctum ex mamma lac copiose profluxit. Quod in coelo a puero vago et incerto suctu perfusum est, lacteam effecit viam: quod humi sparsum est, *Lilium* lacteo flore nitens creavit; unde *Rosa Iunonis* dictum.

IUPITER: per Iovem chymici significant *stannum*, hinc etiam quaedam medicamenta, quae stannum ingreditur, inde denominantur: ut antimonium diaphoreticum ioviale, bezoardicum ioviale, etc. Vide *stannum*. Ge. *Zinn*. Ga. *Etain*. A. *Pewter, tin*. B. *Tin*.

[IUSAM s. IUDAM a Swediaur *l. c. II. p.* 199. inter synonyma elephantiasis allatum est.]

IUSCULUM est medicamentum liquidum, ex carne sola, vel cum aliis simplicibus decocta paratum, continens ergo succos subtilissimos carnis per coctionem eductos. Ge. *Suppe, Brühe*. Ga. *Bouillon*.

IUSQUIAMUS, i. q. *Hyoscyamus*.

IUVANS, AUXILIUM, seu REMEDIUM idem quod *Indicatum*.

IUVANTIA quoque medicis illa dicuntur medicamenta, vel etiam omnia ingesta, gesta et applicata, quae in morbis levamen et symptomatum imminutionem efficiunt, et quae, si cum *nocentibus*, quae morbi exasperationem producunt, comparentur, morbi saepe et indolem et eventum et remedia eligenda denotant.

IUXTANGINA est anginae species, quae dicitur *Cynanche*, vide suo loco.

IXIA, i. q. *Cirsos*, sive *Varix*.

IXIA et IXINE, *Theophrasti* [*h. pl.* VI. 4. 9. ad q. l. vid. Schneid.], est Cardui, vel Carlinae species Chamaeleontis nomine. Dicitur quoque quibusdam in locis ἰξὸς, hoc est, viscum: hoc enim ad eius reperitur radices, eoque pro Mastiche utuntur mulieres. — *Ixia* hodie denotat plantae genus flore liliaceo, (Triandr. Monog.) cuius spathae vagae, oblongae, persistentes, germina distinguentes, corolla hexapetala, capsula subovata, triquetra, trilocularis, semina subrotunda. Plures eius in hortis nostris species coluntur. Nonnulli ad Sisyrinchia et Bermudianas referunt.

K.

KAIEPUT OLEUM, vide *Caieput*.

KALI, *Salsola Linn.* est plantae genus, (Pentandr. Digyn.) cuius praecipue species maxime frequens est *Salsola kali*, herbacea, decumbens, foliis subulatis spinosis, calycibus marginatis axillaribus. Nec non *Salsola soda Linn.* Est vero planta, quae ad altitudinem trium circiter pedum crescit, si bene colatur, multum se extendens, habetque ramos longos, rectos, satis crassos, rubicundos. Folia sunt

longa, angusta, crassa, carnosa, acuminata, succulenta, flos rosaceus polypetalus *Tournefortio*, aliis apetalus, perianthio pentaphyllo, fructus globosus, membranaceus; foetus semine unico, in cochleae formam intorto, in centro calycis. Tota planta habet saporem salis; crescit in littoribus Europae, praesertim circa mare rubrum. Vocatur et *Alkali*. Ex eius et aliarum plantarum marinarum, v. c. *Salicorniae*, *Chenopodii maritimi*, *Fucorum* cineribus sal elicitur, ex quo vitrum, sapo etc. componitur. Dicitur id *Sal soda*, vel *Alumen catinum*. Kali et Alcali nomina sunt arabica. [قُلِي, *tostum*, قِلْي, *kili* i. e. cineres, qui ex salicornia similibusve combustis herbis conficiuntur, teste Golio p. 1960.] Ge. *Glaswurzel*. Ga. *Soude*, ou *la Marie*. B. *Krabbe quaad*.

[**KALIUM** est basis metallica, kali contenta, a Davyo 1807 detecta. Recens fusi color stannum refert, vividum, sed aëris accessu cito evanescentem possidet splendorem, in temperatura = 0 R. durum et fragile est, calori + 14° R. expositum ceream habet mollitiem, pondusque specificum = 0,865. Caloris gradus = + 31° R. ad fusionem necessarius est. Ad rubedinem usque candefactum in retorto vase, ab aëre evacuato, in vapores virides abit. *Synon.* Potassium.]

KARABE, vide *Succinum*.

KEIRI, vel **CHEIRI** et **CEIRIM** est vox Mauritana, i. q. *Leucoion*.

KELOTOMIA, vide *Hernia*.

[**KENOSPUDIAN** somnambulismum vocari vult Swediaur (*Nov. medic. rat. system. vol. I. p.* 4.) a *κενὸς*, *inanis*, et *σπουδὴ*, *studium*. Cum *σπουδία* graeca vox non sit, debebat potius vox formari *Kenospude*.]

[**KERATONYXIS**, a *κέρας*, gen. *κέρατος*, *cornu*, et *νύξις*, *perforatio*, quae vox rarior apud Aret. *de caus. et sign. ac. morb. II. c.* 9. occurrit, est ea operatio ophthalmiatrica, qua obscurata lens crystallina ope acus per corneam in bulbum introducta aut reclinatur, aut diffinditur. Scriptores de illa diligenter collegit A. Rosas (*Handb. d. Augenheilk. III. p.* 271. sq.). Buchhornii flexio genitivi vocis keratonyxis a me (*Opusc. acad. to. II. p.* 284.) reprehensa est.]

KERMES, *Chermes*, *Coccus infectoria*, *Granum* et *Coccus baphica*, *Granum tinctorum*, *Scarlatum*. Fructus olim creditus est arboris, quae inscribitur Ilex, in quo *Coccus baphica*. Nascitur in Creta, uti et in multis Hispaniae locis, in Narbonensi etiam Gallia, et Provincia. At rectius hodie cognitum est, esse foemellam insecti hemipteri forma subglobosa foliis huius arboris adhaerentem. Est illud *Coccus ilicis* Quercus cocciferae *Linn.* Insectum ipsum habet ro-

strum pectorale, abdomen postice setosum. Masculis sunt alae duae erectae; foeminae sunt apterae; quae igitur ramis foliisque adfixae in vesiculas huiusmodi globosas rubro succo imbutas expanduntur. Hae ab incolis decutiuntur, et aceto immersae exsiccantur. Praeter usum tinctorium iis quoque vis roborans, analeptica et aphrodisiaca tribuitur; praecipue in metu abortus. Hinc sat frequens horum granorum in pluribus medicamentis compositis usus est. [Kermes est arabicum قرمز, *kirmir* seu *kermer*, vermiculus cocci et eius succus. Historiam huius insecti et inde parati pigmenti exposuit Beckmann (*Geschichte der Erf. III. p.* 1—46.). Vid. et C. Sprengel ad Diosc. IV. 48. p. 593. sq.]. Ge. *Scharlachbeeren*, *Kermeskörner*. Ga. *Du vermillon*, *graine d'ecarlate*. A. *Chermes berries*. B. *Scharlaken bessen*. Vide *Chermes*.

KERMES MINERALE, [e recentiorum denominatione *oxydum antimonii hydrothionicum*, et e Berzelii sententia purissimum sulphuretum antimonii] ita dictum ob similitudinem coloris; est sulphur auratum antimonii mitigatum, scilicet sedimentum aqua edulcoratum, quod subsidet, postquam antimonium crudum in solutione nitri fixi coctum est. Insignibus pollet viribus resolventibus et evacuantibus, praecipue vero pectoralibus, hinc in asthmate humido et sputis suppressis frequens eius usus est. Datur a grano uno, ad tria, vel quatuor; maiori enim dosi vehementes vomitus excitat. Mercurio dulci iunctum, parcis, sed repetitis dosibus, egregie lympham viscidam dissolvit, morbosque inde oriundos tollit. Dicitur etiam *pulvis Carthusianorum*.

KIKEKUNEMALO, vide *Cancamum*.

KINA KINAE, vide *Cina cinae*.

[**KINO GUMMI**. Sub hoc nomine in officinis prostat succus arboris cuiusdam Indiae orientalis, quam ignotam adhuc esse Pharmacop. boruss. auctores pronuntiant, aëre induratus. In frustis ad nos adfertur parvis, angulosis, ex rubro nigris, opacis, in saliva, aqua et spiritu vini solubilibus, et hisce menstruis colorem rubrum, linguae autem adstringentem saporem impertientibus. Olim arbor, cui Kino gummi debetur, ignota erat: nunc quatuor novimus arbores, quae illum succum largiuntur, Pterocarpum draconem L. s. officinalem Iacq. Encalyptum resiniferam Sm. cuius succus primis huius seculi annis e Botanybay Angliae importatus vi adstringente reliquis omnibus cedit, Coccolobam uviferam L. cuius succus, magis resinosae quam scytotepsicae naturae, nunc inter merces esse desiit, Naucleam denique Gambir, quae hodie fere sola in seplasiariorum tabernis prostat, ex Amboina aliisque Indiae orientalis regionibus ad nos allata. Vid. Richard's *med.*

Bot. 2. p. 714. sq. et Dierbach in Geigers *Magaz.* 1827. *Febr.* p. 106. In alvi fluxu, incontinentia urinae, haemorrhagiis uteri, fluore albo atque febribus intermittentibus huius gummi vires multum laudatae sunt.]

[KIOTOMUS sc. *culter*, a Gr. *κίων*, *uvula*, et *τέμνειν*, *secare*, est instrumentum a Desaulto, ad resecandam uvulam nimis longam inventum. Descriptum atque depictum instrumentum est in I. P. Desaulti *chirurg. Nachl. II.* 2. *p.* 242. sq.]

KIRATH, seu *siliqua* est pondus veterum, pendens grana quatuor.

[KLOPEMANIA a *κλοπή* et *μανία*, *insania*, *furor*, in *Diction. des term. de méd.* etc. explicatur per propensionem in furta, nullo modo vincendam coërcendamve. Ge. *Stehlsucht.*]

KOILIA [Gr. *κοιλία*,] latiori sensu omnem omnino cavitatem [denotare dicitur Erotiano *auctore*, qui tamen totum sub diaphragmate situm cavum (*εὐρυχωρίαν*) *κοιλίαν* vocari censet, nec hoc solum, sed interdum pectoris quoque, et ventriculi, et ulcerum cavitatem. In quo loco vocem *ἑλκῶν* Foësius in *ἐντέρων* mutari cupit. Non recte, opinor. Si enim vera sunt, quae Philotheus ad Hipp. aph. I. 15. commentatus est: *κοιλίας λέγει Ἱππ. τὴν σιτόδοχον καὶ πᾶσαν κοιλότητα ἐν βάθει κειμένην, οἷον ἐγκεφάλου, καρδίας, ἥπατος καὶ τῶν ἄλλων*, poterit etiam *κοιλία* de ulcerum profundorum cavitate dici, nec opus erit Foësii emendatione. Communissime de abdominis cavitate dicitur.] Ge. *Der Bauch.* Ga. *Le bas ventre.*

L.

L in formulis medicis significat *lege*, l. a. vel s. a. lege artis, vel secundum artem, qua medicamentum in debitam formam redigi oportet, ut M. f. l. a. Bolus, vel Pilulae h. e. misce fiat lege artis bolus, vel fiant l. a. pilulae — L. adiecto numero libras denotat, ut L. IV. librae quatuor.

LABARIUM est illa adfectio, in qua dentes in suis alveolis vacillant. [Quis huius vocis auctor fuerit, mihi non notum.]

LABDANUM, i. q. *Ladanum.*

LABELLA LEPORINA, vide *Labia leporina.*

LABES, LABEO est is, cui labia prominent, Gr. *χειλὼν* et *χελών.*

LABES est macula, Gr. *Σπῖλος.* Saepe etiam pro vitio in viscere quodam, ut plurimum morbum chronicum inducente, sumitur, diciturque sic adesse labes pulmonum, hepatis etc. Ge. *Verdorbene Eingeweide.* Ga. *Lésion des viscères.*

[LABIALIS, qui ad labia pertinet. Sic arteria labialis

vocata est, quae labia cingit, seu *coronaria* labiorum; glandulae odoriferae labiorum vulvae etc.]

LABIUM botanicis vocatur in corollis florum monopetalorum irregularium, seu quarum limbus in duas partes hiat, quaeve ideo ringentes dicuntur, pars limbi singula, superior scilicet et inferior, hinc etiam hi flores labiati vocantur. Sunt, qui labium superius *galeam*, inferius vero *barbam* nominent.

LABIA LEPORINA, LAGOSTOMA dicuntur ea, quae ob vitiosam conformationem solutionem continui habent: quandoque solum labium superius fissum est sub naso, nonnunquam ipsa ossa palati simul dehiscunt, quod vitium nonnullis *faux lupina* dicitur. Ge. *Haasenscharte, Haasenlippen.* Ga. *Bec de liévre.* A. *Hare-lip.* B. *Een haazemond.*

LABIA PUDENDI MULIEBRIS pudendum proprie est, inter quae rima est externa constituta, extuberantias habens, quae *monticuli Veneris* dicuntur, pilis decorati. Sunt corpora oblonga, mollia atque substantiam habentia, qualis nulla est in toto corpore, partim ex cute et carne, partim et spongiosa, cui pinguedo subiacet duriuscula. Interna labiorum commissura in virginibus tensa est, constricta ac veluti ligamentosa, in corruptis laxa, ut et in his, quae pepererunt. Ge. *Die Lefzen, Lippen der weiblichen Schaam.* Ga. *Levres des parties honteuses d'une femme.* A. *The lips of the privity of a woman.* B. *De lippen van de vrouwelykheid.*

[**LABIATAE** plantae constituunt in systemate Tournefortii magnam plantarum familiam, quae cum Didynamia Gymnospermia systematis sexualis convenit. *Labiatus flos* habet corollam monopetalam apice in 2 labia divisam. Fere omnes plantae huius familiae vires possident excitantes, quas principio camphorato oleoque volatili debent.]

[**LABIDOMETRUM**, non **LABIMETRUM**, a λαβὶς, gen. λαβίδος, *forceps,* et μέτρον, *mensura,* est instrumentum a Steinio inventum et 1782. descriptum, quo non solum magnitudo capitis foetus, sed et sensim sensimque contingens imminutio capitis inclavati, auxiliante forcipe Levretiana, definiri potest. Nomen incongruum; nam non forcipem metimur, sed caput infantis ope forcipis. Cephalometri denominatio aptior erat. Sed cum Steinius, in inveniendis machinis instrumentisque obstetriciis admodum sedulus, anno 1775. sub hoc nomine instrumentum, ad dimensores capitis infantis, *iamiam nati,* definiendos aptum publicasset, illi instrumento, quo capitis infantis, *nondum nati,* dimensores cognosci possunt, aliud nomen quaerendum erat, ut utrumque instrumentum a se invicem discerni posset. Eius-

modi instrumenta post Steinium Aitken quoque et Busch invenerunt. Cons. Starks *neues Arch. II. p.* 109—124.]

LABIS est *volsella*, sive *forceps*, qua aliquid extrahendi causa apprehenditur. Gr. *Λαβίς*.

LABIUM et **LABRUM** est illa pars colore suo rutilo ob cutis huius teneritudinem conspicua, carnea, interius membrana oris tecta, sub qua glandulae miliares et lenticulares sitae sunt, liquorem salivalem secernentes, quae, os nostrum undique ambiens, illud quoque a parte superiore claudit, sive oris margo. — Ita et vulnerum extremitates *labia* appellantur. — Sic et ossium processus in latitudinem extensi *labiorum* nomine veniunt. Ge. *Lefzen, Lippen.* Ga. *Levres.* A. *Lips.* B. *Lippen.*

LABOR idem quod exercitium, quod, ut ait *Celsus*, corpus firmat. Sed etiam *labor* (*πόνος*) medicis interdum pro molesto lassitudinis sensu sumitur; sic malum iudicat *Hippocrates* somnum, qui expergiscenti laborem faciat. Chemicorum etiam operationes *labores* dicuntur, unde qui chemiam exercent, vulgo *laboratores* audiunt. Ge. *Ein Laborant.* Ga. *Artiste.* B. *Een laborant.*

LABORATORIUM est ille locus, pluribus furnis, aliisque instrumentis necessariis instructus, in quo chymici suas operationes peragunt. Sic et omnis officina pharmaceutica laboratorium est. Ge. *Ein Destillirplatz, Laboratorium.* Ga. *Un laboratoire, un lieu pour distiller.* A. *A place of the distilling.* B. *Een stook-plaats.*

LABORIOSUS PARTUS, vide *Dystocia.*

LABRISULCIUM, vel **LABROSULCIUM**, vide *Cheilocace.*

LABRUM est vas, in quo *balneum* instituitur. — Idem quoque significat, quod *Labium.*

LABRUM VENERIS est *Dipsacus.* Nomen habet a carinato foliorum positu; nam labrum repraesentare videntur, in quo semper aqua limpida reperiri solet. Vide *Dipsacus.*

LABRUSCA est *Bryonia*, sic dicta, quod in agrorum labris, hoc est marginibus et sepibus, nascatur. Vide *Bryonia.*

LABURNUM est *Anagyridis* species. Nomen deducunt a labor, quia forte ex ipsius ligno arcus, pectines, aliaque elaborantur. Ill. *Linnaeus* ad Cytisos refert, (Diadelph. Decandr.) et vocat *Cytisum laburnum*, racemis simplicibus pendulis, foliolis ovato-oblongis. Veterinariis semen frequenter in usu est. Ge. *Breitblätteriger Bohnenbaum, Linsenbaum.* Ga. *Arbre de tréfle, aubour, le cytise des Alpes.* A. *Bean trefoil-tree.* B. *Ebben-hout, groote boom-klaver.*

LABYRINTHUS proprie est corpus, gyris et circumrotationibus inflexum. Hinc nomen hoc translatum ad ossis petrosi partem, quae mira sua fabrica organum auditus con-

stituit. Dividitur in tres partes, quarum media dicitur *vestibulum,* anterior *cochlea,* et posterior e tribus *canalibus semicircularibus,* quinque orificiis in cavitatem vestibuli patentibus constat. Fenestra ovalis, in qua basis stapedis haeret, ex cavo tympani in vestibulum, sicque in labyrinthum patet. Pars haec ossea, praedura, in omnibus suis cavitatibus vestita est expansione nervea portionis mollis nervi septimi, vel auditorii, quae sic a variis sonis vario modo afficitur, eosque ad sensorium commune propagat. Ge. *Der Irrgang im Ohr, das Labyrinth.* Ga. *Labyrinthe.* B. *Doolhof des oors.*

LAC, Gr. *Γάλα*, est liquor albus, ex mammis, vel animalium mammalium uberibus emulctus; saporem habet dulcem saccharinum et sola quiete separatur in tres partes, butyraceam, caseosam et serosam. Non est humor proprie animalis, sed multum adhuc participat de natura alimenti; omnibus experimentis tentatum nec acidum, nec alcalinum, invenitur, sed acescens in parte serosa de natura vegetabili, in caseosa et butyracea de animali participans. Fit separatione chyli a sanguine arterioso, per glandulas mammillares. [A chemicis antiquioribus, inter quos Voltelen, Macquer, Parmentier et Deieux praeter plures alios nominare liceat, et recentissimorum temporum Iohnio, Thenardo et inprimis Berzelio (*Lehrb. d. Chem.* IV. 1. *p.* 550—595.) institutae huius liquoris disquisitiones accuratiorem eius naturae partiumque constituentium cognitionem nobis suppeditarunt, quam qui sibi comparare cupit, adeat necesse est, aut Johnii *Handb. d. Chem.* aut praecipue Berzelium *l. c.*] Lactis usus, praeter nutritionem primam cuiusque partus recens editi, etiam frequentissimus est cibarius et medicus. Eximiis enim ob indolem suam pollet viribus demulcentibus, hinc in quam plurimis morbis, praecipue chronicis, adhibetur, tum e foemina suctum, tum lac quadrupedum, haecque *cura lactea* dicitur; aut, si etiam alia quaevis alimenta, praeter ea, quae e lacte parantur, teneramque pulli carnem, excludantur, *diaeta alba,* vel *lactea* vocatur. Pars quoque aquosa, separato coagulo, sub nomine *seri lactis,* aut crystalli in hoc sero lactis aliquantum evaporato natae, sub nomine *sacchari lactis* pluribus in morbis propinantur. Pulvis e lacte provide ad siccitatem cocto natus, *pulvis lactis* dicitur et in aqua rursus decoctus, in inanitione et humorum acrimonia commendatur. Nocet lac biliosis, aut acido primarum viarum abundantibus, hincque et infantibus plurimi, iique graves morbi ex lactis coagulo nascuntur. Omne lac aqua ponderosius est, sed inter se pro maiore, vel minore quantitate pinguium partium, in variis animalibus gravitate differt. Ponderosissimum omnium est asininum; sequitur humanum; proximum est ovillum; tunc vaccinum, inde equinum; levissimum

omnium caprillum est; licet etiam pro differentia alimentorum, aetatis animalis, aut aliarum circumstantiarum, haec gravitas variabilis sit. Lactis generatio incipit plerumque post foetus gestationem, vel paulo ante partum, desinit vero in vetulis, gravidis et menstruatis: aliquando tamen ex mammis virginum, imo et virorum, elici potuit, accedente stimulo ex suctione. Ipse quoque chylus lactis denominationem meretur, nisi quod lacti in mammis et uberibus aliquid pinguedinis animalis accedat. Sic et albi succi ex Taraxaco, Papavere, Tithymalo, Esula, etc. emanantes, lac, haeque plantae *lactescentes* vocantur. Notatu tamen maxime dignum est, succum lacteum plantarum flore monopetalo simplici, ut Euphorbiae, maxime acrem et causticum, plantarum vero flore semiflosculoso composito, amaricantem, sed simul aperientem valdeque salutarem esse. Ge. *Milch.* Ga. *Du lait.* A. *Milk.* B. *Melk.*

LAC LUNAE est substantia alba, fungosa, friabilis, levissima, aqua addita non ductilis, in fornicibus speluncarum aut saxorum commissuris Helvetiae, Germaniae et Norvegiae reperiunda, saporis subdulcis, leviter adstringentis. Est Creta friabilissima, levissima, non cohaerens, alba *Waller. Calx Guhr* fixa impalpabilis farinosa *Linn.* Maxime ex decompositione stalactitarum nasci videtur. Qualitas est cretacea et calcarea, hinc vires forte, praeter absorbentes, vix ullae, quamvis nonnullis ad augendum lac commendetur. Prostant exempla, in quibus haec farina fossilis non sine damno ad panificium adhibita est. Minus recte ad margas refertur, cum per aquam non fiat ductilis. Vocatur quoque *Fungus petraeus, agaricus mineralis, stenomarga.* Ge. *Mondmilch,* [a monte enim, non a luna, nomen habet.] *Bergmehl.* Ga. *Lait de lune fossile.* A. *White stonemarle.* [Iohnius, qui chemicam huius corporis analysin instituit, componi centum illius partes reperit e calcis tum carbonicae 50, tum sulphuricae 49, et oxydi ferri et aquae 1.]

LAC SULPHURIS vocatur sedimentum subsidens, postquam decoctioni sulphuris citrini cum solutione cinerum clavellatorum causticorum factae acetum vini inspergitur. Cum floribus sulphuris convenit et ad morbos pulmonum commendatur. Ge. *Schwefelmilch.* Ga. *Lait de soufre.* [Parandi rationem descripsit Dulk (*Pharmacopoeae borussicae to. II. p.* 706.)]

LAC VIRGINUM dicitur mixtura albicans, quae nascitur, dum aquae rosarum tinctura Benzoës instillatur. Commendatur ut eximium cosmeticum. Ge. *Jungfernmilch.* Ga. *Lait virginal.* B. *Maagdemelk.*

LACCA. In Pegu et Siamo invenitur mediae magnitudinis arbor, foliis quodammodo Pruni, quae dicitur Ricinoides aromatica arbor, Circaeae foliis hirsutis, floribus spicatis,

maior, *Burm.* *Croton lacciferum* foliis ovatis tomentosis serrulatis, petiolatis, calycibus tomentosis, *Linn.* (Monoec. Adelph.) in cuius surculis et minutioribus ramulis magnae alatae et punicei coloris (non alatae enim non laborant) formicae habitant, eorumque succum decerpunt et inde non secus, ac apes, laccae conficiendae materiam colligunt, ac in communes operas conferunt. Atque hoc modo ramulis laccae materia circumvolvitur. Eodem forte modo et in aliis regionibus colligitur, uti in Sumatra insula, Bengala, Martaba, Malabaria, etc. Lacca colorem habet rubrum et diaphanum, fumum igni iniecta gratum emittit. Triplex in officinis prostat species. 1. *Lacca in ramulis* seu *baculis.* Ge. *Baumlack, Stocklack, Stangenlack.* Ga. *Lacque,* ou *gomme lacque, lacque en bâton.* A. *Stick-lac.* B. *Boom-lac.* — 2. *Lacca in granis.* Ge. *Körnerlack.* Ga. *Lacque en grain.* A. *Seed-lac.* B. *Zaad-lac.* — 3. *Lacca in massis,* quae est purissima ex granulis liquatis confecta. Gr. *Καούχαμον.* Arab. *Lach* et *Sach,* unde nostrum *lacca* appellari videtur. Ge. *Schelllack, Tafellack.* Ga. *Gomme lacque plate.* B. *Schel-lac.* — [Funkii et Iohnii analyses laccae in baculis inesse illi docuerunt principium peculiare inter ceram et resinam quodam modo medium (*Lackstoff.*). Usus praecipue tinctorius est, sed ob vires adstringentes etiam tinctura gummi laccae summopere in stomacace et vitiis gingivarum commendatur.

LACCA FLORENTINA, LACCA COLUMBINA, LACCA MUSICA, LACCA IN ROTULIS pure factitia sunt, et vel e ramentis panni Coccinella infecti, vel e ligno Brasiliensi, vel ex Heliotropio tricocco, [vel e variis lichenibus v. c. Westringio auctore inprimis scruposo, tartareo, lacteo et Roccella,] addita creta, alumine, arsenico, sale ammoniaco, praeparantur, earumque usus maxime pictorius est.

LACERTA RUBRA, vide *vitriolum.*

LACERTA VIRIDIS, vide *Mercurius.*

LACERTI CORDIS, seu **TRABES, TRABECULAE** sunt fasciculi densi, teretes, musculares, transversim inter parietes cavorum cordis collocati, qui et sanguinis conquassationem et contractione sua in systole cordis, angustationem cavorum efficiunt.

LACERTUS, vide *brachium.*

LACERUM botanici vocant folium margine varie divisum, segmentis difformibus.

LACHANUM est *Olus.* A *λαχαίνω, fodio,* quia terram fodere est facere, ut ea hiet, ut semina eo melius terrae mandentur.

LACINIAE sunt vegetabilium partes extremae particulatim decoris gratia concisae orarumque summarum caesurae; inde *folia* membranatim per flexuras digesta, vel nativis

segminibus discreta, *laciniata* vocitantur. Sunt tamen, qui lacinosum pro sinuoso usurpent.

LACONICUM, sive **CALDARIUM** et **ASSA**, sive **BALNEUM AËREUM**, **STUPHA LACONICA** cella olim erat nullam aquam intra se continens, ad provocandum sudorem potissimum instituta et ob id a nonnullis *calida sudatio*, sicuti a *Cicerone* [ad Quint. Fr. III. 1.] et *Celso* [III. 27.] *assa* nuncupata fuit, quam idem II. c. 17. per ἱδρῶτας ξηρούς explicat.] in hac vapor calidus, seu calor siccus inclusus, sudorem provocabat. Hodie vero hoc sub nomine intelligitur cista ex asseribus coagmentatis facta, in quam corpus, excepto capite, includitur et sudor, vel spiritu vini accenso, vel vapore aquae calidae, elicitur. Ge. *Ein trocken Schweissbad, Schwitzkasten.* Ga. *Un bain sec, bain de vapeur.* A. *An dry bath, vapour bath.* B. *Een droog zweetbad.*

LACRYMA CHRISTI, seu **LACRYMA IOBI** est Lithospermum maius; sic appellatur, quod eius semen lacrymas referat. Proprie est Lithospermum arundinaceum *Bauh.* vel Lacryma Iobi *Clus.* seu *Coix* seminibus ovatis *Linn.* cuius scilicet flores masculi e gluma biflora, bivalvi constant, foeminei glumam exteriorem arcte adnascentem non dehiscentem et semen solitarium, subrotundum includentem ferunt. Ge. *Hiobsthränen.* Ga. *Larmes de Job.* A. *Job's tears.*

LACRYMAE sunt humores aquosi, subsalsi, ad ignem non coagulabiles, qui a glandulis oculi innominatis, vel lacrymalibus, ad oculos humectandos, pellucidos tenendos et sordes eluendas secernuntur, qui si ob acrimoniam fumi, vel halitus, animi perturbationes, aliasque causas tanta copia proliciantur, ut a punctis lacrymalibus non satis recipiantur, extra oculos in genas decidunt et lacrymarum nomine veniunt. [A Fourcroy et Vauquelino disquisitioni subiectae exhibuerunt in centum earum partibus aquae 99, et unam, maxime compositam e materia animali, e natro partim puro, partim acidis et muriatico, et phosphorico nuptis et calce phosphorica. Materiam animalem sunt, qui peculiare et lacrymis proprium principium esse velint, quod Hünefeldus miro nomine *Thraenin* insignivit. Illius qualitates enumeravit auctor *Anthropochemiae.* Lips. 1824. p. 29.] Ge. *Die Zähren, Thränen.* Ga. *Les larmes.* A. *Tears.* B. *Tranen.* — *Lacryma* est quoque humor, e vegetabilibus tum sponte effluens (sive is concrescat in oleum, resinam, gummi, sive non, tum facta incisione, uti lacryma thuris, opii, sanguinis draconis, etc.

LACRYMALE OS est os pertenue, fere transparens, utrinque in parte inferiori orbitae ad angulum internum collocatum; oblongum, exterius concavum, interius convexum; hinc ungui non absimile, etiam *os unguis* dicitur.

Iunctum est per suturam ossi frontis et cribriformi, ut et apophysi nasali ossis maxillaris, sicque ductum nasalem, vel lacrymalem osseum formare iuvat. Ge. *Thränenbein.* Ga. *L'os lacrymal.*

LACRYMALE PUNCTUM, vide *colliciae.*

LACRYMALIS CARUNCULA, vide *caruncula lacrymalis.*

LACRYMALIS DUCTUS, vide *ductus lacrymalis.*

LACRYMALIS FISTULA dicitur exulceratio sacci lacrymalis, qui pure turgidus, vel sponte, vel digito compressus, materiam purulentam cum lacrymis per puncta lacrymalia effundit. Si integumenta integra sint, dicitur *fistula incompleta,* vide *Aegylops.* *Completa* vero, si illa simul erosa sint, et *complicata*, si simul caries ossa vicina destruxerit. Oritur plerumque a variolis, aut a quacunque inflammatione has partes aggrediente, vel etiam obstructione ductus lacrymalis. In principio interdum tollitur, si ope specilli tenuissimi aurei per punctum lacrymale superius intrusi ductus nasalis aperiatur, vel etiam iniectionibus abstergentibus, aut compressione; si inveterata sit, vix sine operatione chirurgica, sacci scilicet lacrymalis discissione, sanatur. [Cons. de hoc morbo Benedict *Augenheilk.* III. *p.* 133—155. Rosas *l. c. II.* p. 402.] Ge. *Thränenfistel.* Ga. *Fistule lacrymale.*

LACRYMALIS GLANDULA, vel **INNOMINATA**, [vel **SUPERIOR**] est glandula dura magis, quam pleraeque glandulae, in lobulos plusculos distincta, per quorum intervalla nervi transeunt, sita in superiori parte, vel lacunari osseo, orbitae versus tempora, vel angulum externum, secretioni lacrymarum inserviens, quas effundit per sex, vel septem ductus, inter se nusquam connexos, descendentes per faciem internam membranae coniunctivae palpebralis et aliquot lineis supra tarsum in coniunctiva scleroticae apertos. [Sub hac glandula partim, partim sub musculo levatore palpebrae superioris incumbit alia glandula, a Rosenmüllero detecta, et in sua *Partium externar. oculi hum. inprim. organ. lacrym. descript. anat.* Lips. 1797. 4. descripta. Forma eius rotunda est.] Ge. *Thränendrüsen.* Ga. *Les glandes lacrymales.*

LACRYMALIS SACCUS, vide *Saccus lacrymalis.*

LACRYMOSUS, vide *Dacryodes.*

[**LACTATES** vocantur salia, ex acido lactico et basi salificabili composita. Ge. *Milchsaure Salze.*]

LACTATIO est lactis pro infantis nutritione ex mammis exsuctio. Ge. *Säugung.* Ga. *L'action d'allaiter.* A. *Milking*, or *suckling.* B. *Melkzuiging.*

LACTEA FEBRIS est illa, quae primis puerperii diebus puerperis leni frigore, cum sequente calore et sudore supervenit, qua cessante, lac in mammis colligitur. Ge. *Das Milchfieber.* Ga. *Fièvre de lait.* A. *The melk fever.* B. *Een melk-koorts.*

LACTEA VASA, vide *vasa lactea.*

LACTES quidam pro pancreate, vel mesenterio, alii pro lacteis vasis sumunt; pro intestinis tamen non inepte sumeretur: *Plauti* enim verba sunt in Curcul. Act. II. Sect. III.

Ita cibi vacivitate venio laxis lactibus.

Hoc est, laxis et inanibus intestinis. *Lactes* etiam sunt piscium materia seminalis, qua ova foecundantur. Ge. *Das Gekröse, die Milchgefässe, die Milch in den Fischen.* Ga. *Les menus boyaux, ou se porte le chyle, laite aux poissons, ris de veau.* B. *De hom.*

LACTICINIA vocantur alimenta, quae ex lacte praeparantur. Ge. *Milchspeisen.*

LACTUCA planta culinaris, sic dicta, quod abundantia lactis exuberet, vel quod lactis copiam mulieribus augeat. Proprie est plantae genus flore composito semiflosculoso, (Syngen. Polygam. Aequal.) cuius species apud nos maxime frequens est *Lactuca sativa* foliis rotundatis, caule corymboso *Linn.* Qualitatis est aquosae, oleraceae et lactescentis, viribusque diluentibus, humectantibus et refrigerantibus pollet. Usus maxime cibarius est; semen inter semina quatuor frigida minora recipitur. Ge. *Gartensalat, gemeiner Salat.* Ga. *Laitue cultivée.* A. *The garden lettuce.* B. *Tuinsalate, latouwe.* [Nuper Aug. Klinck in sua diss. inaug. *Lactucae virosae et sativae analysin chemicam* (Kilon. 1824. 4.) dedit, atque acidum peculiare, quod permagnam similitudinem cum acidis oxalico et malico habeat, in utraque planta detexit.]

LACTUCA AGNINA, vide *Valerianella.*

LACTUCA SYLVATICA, i. q. *hieracium.*

[**LACTUCARIUM** est succus lactescens, qui e vulneribus, per incisionem cauli inflictis, profluit, aërisque accessu siccatus. Differt a *Thridacio*, sub quo succus, e conquassata planta expressus et leni calore in vase porcellaneo ad syrupi consistentiam inspissatus intelligitur. Tres illius distinguuntur species diversae: 1. purum s. genuinum, idque optimum, 2. venale s. Parisiense et 3. extractum lactucae sativae, de quibus vid. G. Rothamel in *Pharmac. Central-Bl.* 1830. No. 6. p. 92. sq. No. 10. p. 158. et in *Heidelb. klin. Annal.* B. V. 1829. p. 277—296.]

LACTUCELLA est *Sonchus*, seu *Lactero*, quod scilicet caulis eius dissectus copioso diffluat lacte. A. *Sow-thistle.*

LACTUCIMINA, i. q. *aphthae.*

LACTUMIA, i. q. *achores.*

LACUNAE sunt poruli, sive foveae, seu rugae, in urethra virili, nec non in uteri vagina, nullibi tamen maiores, quam in inferiore parte meatus urinarii. Ex ductibus illis materia quaedam pituitosa emanat, olim pro semine habita, quae vaginam lubricat et in veneris quidem actu magna copia

foras prorumpit. Ge. *Grübchen in der Mutterscheide.* Ga. *Lacunes.* B. *Slootjes, buiskens.* — *Lacuna, Lactantio* [de opif. Dei. X. c. 22.] *philtrum,* cavum in labro superiore sub naribus. Gr. *Φίλτρον.* Ge. *Das Grübchen unter der Nase.* B. *Het voorken in de bovenste lippe.* — — *Lacunae* quoque dicuntur foveae illae in superficie interna uteri gravidi conspicuae, in quas eminentiae natae ex complicatione vasorum placentae immerguntur, iisque adhaerendo mutuo fluidorum inter matrem et foetum circulo inserviunt. [Lacuna linguae a Chaussierio foramen linguae coecum appellata est.]

LACUNOSUM botanicis dicitur folium disco depresso inter venas interiectas.

LADANUM, seu **LABDANUM** est liquor pinguis ex *Cisti ledifolii* foliis exsudans, qui canicularibus diebus in Cypro, Candia, Libya, Arabia, etc. instrumentis quibusdam colligitur et postea soli, ut induretur, exponitur. Quod ad nos fertur, durum est, friabile, colore opacum, cinereum, aut subnigrum, inflammabile, cuius fumus grati est odoris, ideoque in suffitibus, balsamis et odoramentis usitatissimum. Planta, e qua colligitur, est Cistus ladanifera Cretica, flore purpureo, *Tournef.* *Cistus Creticus* arborescens exstipulatus, foliis spatulato-ovatis petiolatis, enerviis, scabris, calycinis lanceolatis *Linn.* (Polyandr. Digyn.) *Ladanum* derivatur a Ladon, seu Ledum. Vide *Ledum* et *Cistus.* [Ladani cum Diosc. I. c. 128. meminisset, docte Clar. Sprengel. ad h. l. de variis Cisti speciebus exposuit, quae ladanum producunt. Nomen λάδανον arabicae esse originis, iam Salmas. *Exerc. Plin. p.* 258. sq. observavit, qui in universum de hoc argumento copiose disputavit.]

LAESIO in genere vocatur, quando partis alicuius functio impeditur et tunc idem est, quod morbus, vel etiam denotat solutionem continui, laedente instrumento, aut quoque successive factam.

LAETIFICANTIA medicis dicuntur remedia, quae principio volatili motum sanguinis et fluidi nervei blande incitando, gratam quandam corporis et animi alacritatem efficiunt. Prostabant sic in officinis olim *Species laetificantes,* vix tamen fortasse huic scopo satisfacientes. Vide Ill. *Delii* Diss. *de laetificantibus.*

LAEVIGATIO est exactissima trituratio, qua medicamentum aliquod marmore, porphyrite, vel alio lapide polito, affuso liquore conveniente, aut etiam vino, molari lapide, manu versatili, tam diu versatur, ut in pollinis pulverisque paene impalpabilis formam redigatur, eo modo, quo pictores suos colores praeparare solent. Chymicis dicitur *Alcool.* Ge. *Zerreibung zu feinem Staub.* Ga. *Lévigation.* B. *Een ontastbaar poeder maaking, fynwryving,*

LAEVIS opponitur aspero, et adhibetur de rebus, quae

ad contactum nullam inaequalitatem habent, et hoc sensu cuticula dicitur membrana laevis. Usurpatur etiam vox de statu quodam praeternaturali, ut de *laevitate intestinorum*, quae eadem est cum *lienteria*.

LAGOCHILUS dicitur is, qui leporina, seu fissa labia habet. Ex λαγὼς, vel λαγὸς, *lepus*, apud *Hesiod.* et χεῖλος, *labium*. Vide *Labia leporina.*

LAGOPHTHALMUS, sive **OCULUS LEPORINUS** est vitium oculi, cum superior palpebra oculum non plane obtegit, manente nonnihil aperto oculo, cum somnum capiunt; eiusque sunt variae causae, ut a nativitate; vel cum convulsione musculus affligitur; vel ab exsiccatione per adstringentia; vel cum cicatrix dura remanet a vulnere, vel ulcere curato. Ex λαγὸς, *lepus*, et ὀφθαλμὸς, *oculus*. Ge. *Haasenauge*. Ga. *Oeil de lièvre*. A. *Eyes like a hare*. B. *Haazeoog*.

LAGOPUS est Trifolii species, cuius summitates pedem leporinum referunt. Plerumque hoc nomine denotatur Trifolium arvense humile spicatum *Bauh.* *Trifolium arvense Linn.* (Diadelph. Decandr.) spicis villosis ovalibus, dentibus calycinis setaceis aequalibus. Ex λαγὸς, *lepus*, et ποῦς, *pes*. Ge. *Hasenklee*, *Katzenklee*, *Hasenfuss*, *Hasenpfötchen*. Ga. *Pied de lièvre*, *le petit trefle des champs*. A. *Long klaver*, *hares-foot*, *trefoil*. B. *Haaze-boot*, *haazen-voet*.

[**LAGOSTOMA** synonymum vitii conformationis, quod *Lagocheilos* dicitur, esse adseritur a Swediaur *l. c.* II. p. 726. A λαγὸς et στόμα, *os*.]

LAMACENSE VENENUM est succus inspissatus ex extractis variarum plantarum venenatarum a Peruanis circa urbem Lamas paratus, quo tela inficiunt. Praesentissimum venenum est, si sanguine recipitur, ita ut animalia his telis vulnerata mox moriantur. Conf. *Ticunense venenum*.

LAMBDACISMUS, PSELLISMUS LAMBDACISMUS, LALLATIO dicitur vitium illorum, qui litteram L. vel inopportune geminant et emolliunt, vel loco litterae R. litteram L. pronunciant. Habent plerumque linguam tenuem, et os salivosum. Sed exactior causa adhuc latet; an ab anchiloglosso oriatur, inquirendum est. [Psellismi speciem efficit, quam psellismum lallantem vocat Swediaur *l. c. II. p.* 334.]

LAMBDOIDES est sutura cranii posterior, os occipitis cum ossibus bregmatis et temporum coniungens; a similitudine *Λ* dicta. Item *Os hyoides*. Ex λάμβδα et εἶδος, *forma*. Ita etiam a nonnullis vocatur divisio venae cavae inferioris, quae in duos ramos, scilicet venas iliacas abit paulo supra initium ossis sacri. Ge. *Die dreieckige Nath der Hirnschale*. Ga. *La suture lambdoide*. A. *The lamdoides suture*. B. *Winkelhaak-naat*.

LAMBITIVUM a *lambendo* dicitur. Vide *Eclegma*.

LAMINA, vel **LAMELLA** dicitur de extensione quadam tenui, sive membranacea, sive ossea, (quo sensu anatomici loquuntur, v. g. de lamina *peritonaei*, de lamina cranii interna, vel externa, quarum illa vitrea, haec marmorea dicitur), sive metallica, hinc lamina aurea, ferrea, plumbea, pro bracteis horum metallorum usurpatur. *Lamina* etiam botanicis dicitur corollae polypetalae pars superior patula.

LAMINA SPIRALIS, vide *Cochlea*.

LAMIUM est plantae genus flore monopetalo, labiato, (Didynam. Gymnosperm.) quod habet plures caules longos, quadratos, excavatos, ramosos. Folia urticam referunt, sed minora sunt, breviora, lanuginosa, non pungentia, mollia, in margine incisa, caulibus satis longis adhaerentia. Flores in summitate caulium verticillati, parvi, purpurei, labiati: quorum labium superius cochlearis instar est excavatum, inferius vero bifidum, cordiforme, desinuntque ambo in fauces marginatas. Ex calyce autem tubulato ac quinquepartito surgit pistillum, posticae floris parti adinstar clavi infixum, ac quatuor veluti embryonibus stipatum, qui deinde abeunt in totidem semina, in capsula, quae floris calyx fuit, recondita, et sunt satis crassa, triangularia, rubicunda, splendentia, per maturitatem decidentia. Radix est tenuis, fibrosa. Tota planta habet odorem foetidum. A Lamio, monte Ioniae: quidam deducunt a Gr. *Γλήμη*, gramiae, seu lippientes oculi: quia oculis medetur. Alii a Lamia pisce, quia huius piscis horrendum vultum refert, ubi se in raptum componit, vel a nonnullis Galeopsis dicitur; quia eius flos felis vultum refert, dum mordere vult. Huius plantae variae dantur species. Maxime frequens apud nos est Lamium album non foetens, folio oblongo *Bauh.* *Lamium album* foliis cordatis acuminatis serratis, petiolatis, verticillis vigintifloris *Linn.* Provenit abunde in Europae cultis ruderatis. Licet qualitatis tantum subfatuae et oleraceae videatur, tamen infuso florum eximiae virtutes contra haemorrhagiam uteri et leucorrhoeam tribuuntur. Ge. *Taube Nessel*, *todte Nessel.* Ga. *Le lamier blanc*, *ortie morte.* A. *The white archangel, the white dead-nettle.* B. *Verkeerde netelen*, *doode netelen*, *witte doove netel.*

LAMPSANA, vel **LAPSANA** est planta lactescens, (Syngenes. Polygam. Aequal.) quae habet caulem tres circiter pedes altum, rotundum, striatum rubicundum, excavatum, ramosum. Folia inferiora magnitudine et figura accedunt ad Sonchum laevem, alternatim disposita, parum mollia, villosa, superiora sunt oblonga, angusta, acuta, sine caulibus. Flos est semiflosculosus, plurimis scilicet petalis constans, embryoni insidentibus, et calyce comprehensis monophyllo et multifido, cuius squamae deinde formant capsulam striatam, seminibusque foetam ut plurimum tenuibus,

acutis et papposis. An nomen ab urbe Lampsacum? vel an ab λαπάζω, *evacuo*, quia haec planta comesta alvum laxat. Dicitur etiam *Papillaris herba*, quia in fissuris mammarum, vel papillarum, optime conducit. [Dioscor. II. c. 142. plantam huius nominis describit, quam Matthiolus consentientibus plurimis pro Sinapi arvensi habet. Columnam autem (*Ecphras. I. p.* 261.) statuisse, Rhaphanum rhaphanistrum potius intelligendum esse, in Apulia communem, et ab incolis Lampsanam dictum, Sprengel. ad Diosc. l. c. retulit.] Ge. *Wilder Kohl, Reinkohl.* Ga. *Lampsane, herbe aux mamelles.* A. *Nipple-wort, corn-sallet.* B. *Wilde kool.*

LANA PHILOSOPHORUM sunt flores zinci. Vide *Zincum.*

LANA SUCCIDA, vide *Oesypus.*

LANARIA est *Saponaria*, seu *Struthion*, sic dicta, quod ad candorem et mollitiem lanarum ea usa fuerit antiquitas. Vide *Struthium.*

LANCEOLATA botanici vocant folia, vel stipulas, quae oblongae et ab utraque extremitate attenuatae sunt.

LANCETTA est cultellus chirurgicus rectus, acuminatus, utrimque anceps; in venae sectionibus, fistulis incidendis, vel ano, pene et utero clauso aperiendis, idoneus. Ge. *Eine Lanzette, Aderlasseisen.* Ga. *Lancette.* A. *Lancet.* B. *Een lancet, laatyzer, steek-mesje.*

LANGUOR est quasi dissolutio, vel remissio virium corporis, quae vel a defectu, vel minuta activitate spirituum nervosorum ortum habet, et plerosque morbos vel praecedere, vel comitari, vel sequi solet. Ge. *Mattigkeit, Kraftlosigkeit.*

LANUGO in phytologia sunt filamenta tenella, plantarum cuticulae extimae instar pilorum, seu lanae, adnascentia, uti in Verbasco, Gnaphalio etc. Hinc etiam *folia* dicuntur *lanata*, quae pilis intricatis, curvatis, quasi tela aranearum induta sunt. Ge. *Das Wollichte an den Kräutern.* Ga. *Laineux, cotonneux.* A. *Woolly.* B. *Woolligheid der bladen.* — — Est quoque barbae in pubescentibus primum rudimentum, lanae instar prorumpens. Ge. *Die ersten Barthaare, der Milchbart.* Ga. *Le poil folet.* A. *Soft young hair, down.* B. *Vlas-baard, het eerste hair van den baard.*

[**LAPAROCELE** est hernia, in abdominis ea parte quae inter costas spurias et ossa ilia interiacet, in conspectum veniens. A λαπάρα, quod, Eustathio teste ad Iliad. p. 65. *τὸν ὑπὸ τὰς πλευρὰς τόπον τοῦ σώματος, ὃς καὶ κενεὼν λέγεται*, denotat, et *κήλη*, *hernia.* Cum autem hocce malum in quacunque alia abdominis parte locum habere possit, Brandeisius (*medic. Wörterb.* s. v.) illud aptiore nomine *enterogastroceles* insigniri putat. Ge. *Bauchbruch.*]

[**LAPAROTOMIA** vocatur abdominis apertura in illa re-

gione, quae λαπάρα dicta est, foetus extrauterini eximendi causa instituta.]

[**LAPAROELYTROTOMIA** est denominatio operationis caesareae, quam Ritgenus peculiari modo perficere docuit in libro: *Die Anzeigen d. mechan. Hülf. bei Entbind.* Giess. 1820. p. 441. Vid. supra *Gastroelytrotomia.* A λαπάρα, *ilia*, (*Etym. M. p.* 523. 29. adfert nominis rationem: λέγεται διὰ τὸ λελάφθαι (ὅ ἐστι κεκενῶσθαι) τὸν τόπον, πρὸς σύγκρισιν τῶν πλευρῶν. λαπάξαι γὰρ τὸ κενῶσαι) ἔλυτρον, *integumentum,* sic Erot. in *gloss. p.* 162. et Gal. comm. in Hipp. de artic. nunquam autem pro *vagina uteri* dictum est, et τομή, *dissectio.*]

LAPATHUM, sive **RUMEX** est plantae genus flore apetalo stamineo, (Hexandr. Trigyn.) cuius plures dantur species. Quae in usum medicum adhibentur, tres sunt; scilicet Lapathum folio acuto rubente *Bauh. Rumex sanguineus Linn.* floribus hermaphroditis, valvulis integerrimis, unica granifera, foliis cordato-lanceolatis; *Lapathum sanguineum Pharm.* Ge. *Drachenblut, rothblühender Mangold, Blutkraut.* Ga. *Patience rouge, sang de dragon.* A. *Blood-wort, bloody dock.* B. *Bloed-kruid, draake-bloed.* — Deinde Lapathum aquaticum folio cubitali *Bauh. Rumex aquaticus* floribus hermaphroditis, valvulis integerrimis nudis, foliis cordatis, acutis, lanceolatis *L. Herba britannica Pharm.* Ge. *Wilder* seu *Wasser-Rhabarber, Wassermangold, Dockenblätter, Wassergrindwurz.* A. *Waterdock.* Ga. *Parelle de marais, la patience aquatique.* B. *Waterpatich, paardick.* — Tandem Lapathum acutum *Rai.* Lapathum acutum, s. Oxylapathum, *Bauh. Rumex acutus* floribus hermaphroditis, valvulis dentatis graniferis, foliis cordato-oblongis acuminatis *Linn.* Ge. *Die spitzige Grindwurzel.* Ga. *Parelle sauvage.* A. *Sharp-pointed dock.* B. *Wilde* sive *spitz blaadige patig, lucken peerdig.* — Habet caulem striatum, rubicundum, in summitate in multos ramos divisum. Folia magna, ampla, longa, acuta, mollia, coloris viridis obscuri, caulibus longis et rubicundis adhaerentia. Flores iuxta ramos dispositi, multis staminibus constantes: finis pedunculi intra calycem dat placentulam, cui innascitur ovarium triquetrum tribus tubis, apice eleganter fimbriato, quae lateraliter eminent extra segmenta capsulae. Semina triangula, splendentia, in capsula membranosa inclusa. Radix magna, externe fusca, interne flava, aut crocea, multas fibras habens; saporis amari, adstringentis, quo ab Acetosa differt, quae saporis acidi est. Ob hanc qualitatem austeram et roborantem pollet viribus vulnerariis, mundificantibus, antiscorbuticis et praecipue in stomacace summopere laudatur. Vide *Britannica.* Derivatur a λαπάζειν, ab *inaniendo,* quod eius decoctum alvum moveat, exinaniatque. Dicitur et *patientia,* quia eius est lenta vis. —

Rhabarbarum monachorum, ita dictum, quia a monachis Rhabarbari loco adhibetur, est etiam species Lapathi, scilicet Lapathum hortense latifolium, Hippolapathum *Bauh. Rumex alpinus Linn.* floribus hermaphroditis sterilibus foemineisque, valvulis integerrimis nudis, foliis cordatis, obtusis rugosis; cuius radix longe magis, quam Rhabarbarum verum, adstringens, viribus vero alvum moventibus huic longe inferior est. A. *The alpine dock. Monk's rhubarb.* B. *Alpische patich. Monnikenrhabarber.* Ga. *Patience à feuilles rondes. Rhubarbe des moines.* Ge. *Alpenampfer. Mönchsrhabarber.* — Totum genus dicitur Ge. *Grindwurzel, Ampher.* Ga. *Patience.* A. *Dock.* B. *Patich, paardik, patientie, surkel.*

LAPIDES in singulis tribus mundi regnis locum sibi vendicant. Sic inter vegetabilia, cortices duriores nucleum includentes, dicuntur lapides. In animalibus quoque habentur, uti calculi ex corpore humano, lapides bezoardici etc. Proprie vero lapides ad regnum minerale pertinent, et latiori sensu regnum lapideum constituunt. Sunt scilicet corpora fossilia dura, non scissilia, plerumque nec friabilia, non ductilia, non malleabilia, nec oleo solubilia, igni magis, vel minus resistentia. Constant vel ex puris particulis homogeneis, et tunc proprie lapides dicuntur, vel principio peregrino, ut sale, sulphure, aut metallo imbuti sunt, tuncque minerae vocantur, vel sunt lapides aggregati, scilicet e particulis simplicibus, aut compositis diversae indolis, aut generis, conflati, qui minerae dicuntur. — *Lapides* quoque sunt vel *vitrescentes*, qui chalybe concussi scintillant, in igne vitrescunt, in acido non solvuntur; vel *calcarii*, chalybe rasiles, nec scintillantes, igne in farinam abeuntes, acido plerumque cum effervescentia solubiles; vel *apyri*, chalybe sectiles, nec scintillantes, igne immutabiles, acido non solubiles. Lapides vitrescentes singulari splendore, colore, aut pelluciditate conspicui, pretiosi, *gemmae* dicuntur. His singularem olim virtutem cardiacam tribuit credulitas, et adhucdum in officinis prostant fragmenta quinque lapidum pretiosorum, scilicet Granati, Hyacinthi, Saphiri, Carneoli, Smaragdi. Nomen lapidis nonnullis quoque imponitur medicamentis, quae ad duritiem lapideam, vel terrestrem, excocta sunt, ut Lapis prunellae, infernalis etc. Ge. *Stein.* Ga. *Pierre.* A. *Stone.* B. *Steen.*

LAPIDILLUM est instrumentum chirurgicum, cochlearis forma, extrahendis vesicae calculis accommodatum. Ge. *Ein Steinlöffel.* Ga. *Une curette*, sive *tenette.* B. *Een steenlepel, lapidil.* A. *A scoop.*

LAPIS ASBESTUS, LAPIS BEZOAR, LAPIS CALAMINARIS etc. Vide suis sub nominibus.

[LAPIS BEZOAR DE GOA est compositio, e terra qua-

dam cum pauca Ambrae et Moschi quantitate ope gummi tragacanthae facta.]

LAPIS CAERULEUS est praeparatum ex nitro, alumine et vitriolo, quod ad ulcera mundanda adhibetur. Ge. *Blaustein.* Ga. *Pierre bleue.*

LAPIS CAUSTICUS CHIRURGORUM ex sale alcali aqua soluto cum quadrupla calcis vivae ratione, seu ex *lixivio saponariorum* coctione et inspissatione paratur. Vocatur quoque *cauterium potentiale*, *sal causticum*, *causticum commune* et *ruptorium commune.* — Nostri chirurgi eo rarius utuntur. Ge. *Alkalischer Aetzstein.* Ga. *Pierre à cautère.*

LAPIS DIVINUS s. OPHTHALMICUS, a *Woolhusio* inprimis commendatus, ex vitrioli, nitri et aluminis partibus anaticis, addita camphora, paratur, et in oculorum morbis saepe cum insigni fructu adhibetur. [Huius medicamenti, quod a medico Arabico acceptum episcopus Francogallicus Cicé cum conterraneis suis communicavit, compositio varie a variis ophthalmiatris, v. c. St. Yves, Piderito et Beerio immutata est. Vid. Benedict. *Augenheilk. I. p.* 62.]

LAPIS MEDICAMENTOSUS s. MIRABILIS, SALUTIS, vel VULNERARIUS, ex vitriolo albo, sale ammoniaco, cerussa, bolo et aceto paratur, atque externe in ulceribus commendatur. Nonnulli compositum ex limatura martis, mastiche, croco, aloë, myrrha etc. ita vocant.

LAPIS MIRIFICUS BUTLERI est compositum ab *Helmontio*, ut divinum remedium, in omnibus morbis commendatum.

LAPPA seu BARDANA, *Arctium lappa, Linn.* foliis cordatis inermibus petiolatis, (Syngenes. Polygam. Aequal.) est planta, quae crescit ad altitudinem trium, vel quatuor pedum: caules habet rectos, angulosos, lanuginosos, rubicundos. Folia sunt magna, ampla, in superiore parte viridifusca, in inferiore albescentia, lanuginosa, quae exsiccata in igne crepitant. Constant flore flosculoso; semine pappis instructo brevibus, calyce squamoso hamato, ac vestibus haerente comprehensis. Semina sunt oblonga, crassiuscula, fusca, striata, saporis subamari, subacris, odoris nullius. Radix est crassa, oblonga, intus alba, foris nigricans, saporis subausteri, et amaricantis, odoris fere nullius. Radicis, quae praecipue in usu est, decoctum eximiis viribus diaphoreticis, diureticis et antipodagricis pollet. Plurimi specificam ei virtutem in lue venerea et cacochymiis variis tribuunt. Semen pariter diureticum etiam alvum movet. Prostat in officinis essentia Bardanae composita. Crescit haec planta ubique circa vias, et vel maior, vel minor est, quae tamen inter se conveniunt viribus, neque magnitudine adeo differunt. Gr. Ἄρκειον, Προσώπιον et Προσωπὶς. [Hae tres plantae denominationes, apud Graecos usitatae,

occurrunt in Diosc. IV. c. 102.] Derivari putant nonnulli Lappae nomen ab Hebraica voce *Lapath*, apprehendit, quia eius summitates vestes praetereuntium apprehendunt. An vero ab urbe Cretae, *Lappa* dicta? Vocatur et *Personata*, quia pueri ex foliis conficiunt id, quod vocant larvas, s. personas. Ge. *Kletten.* Ga. *Bardane, glouteron.* A. *Burdock, clot-burr.* B. *Klissen, kladden, dokke-bladen.*

LAPPAGO videtur diminutivum a *Lappa*. Sic vocatur *Aparine*, quoniam eius semina vestibus similiter adhaerent. Vide *Aparine.*

LAQUEUS est vinculum ita nexum, ut attractum, vel pondere pressum, claudatur: utriusque usus est ad fracta luxataque ossa maiori cum robore extendenda, et reposita suo loco retinenda, tum ad partes constringendas et arcte vinciendas. Sic in arte obstetricia laqueo sub versione pedes foetus nonnunquam apprehenduntur. Differentiae laqueorum sunt variae, nomina sortitae vel ab inventoribus, vel ab usu, vel alicuius rei similitudine et figura, vel nectendi modo, vel effectu. Ge. *Eine Schlinge.* Ga. *Lacs.* A. *A snare.* B. *Een strik.*

LARIX est arbor conifera, (Monoec. Adelph.) *Pinus larix* foliis fasciculatis obtusis *Linn.* ex qua etiam *Terebinthinae* gummi, et quidem sic dicta *Veneta*, exstillat. Vide *Terebinthina.* [Praeter terebinthinam haec ipsa arbor etiam *Mannam laricinam* s. *Brigantinam*, ab urbe Briançon dictam, largitur. Exsudat illa aestatis tempore e foliis huius pinus, formatque granula albicantia odoris terebinthinacei saporisque dulcis et resinosi. Denique et *gummi Orenburgense* huic arbori debetur. E Pallasii sententia illud ab incendiis nemorum, in Russia haud raris, originem ducit, quae resinam in interioribus pinus partibus reconditam in verum gummi transmutant.] Arbor ipsa est instar Abietis alta, truncus rectus, cortice denso, aspero, fisso, fusco obductus. Rami sunt longi, flexiles, tenues, incurvati. Folia Pini foliis tenuiora, plura simul ex uno communi tuberculo instar penicilli nata. Flos mas amentaceus, pluribus apiculis constans in uno loco plantae. Fructus in eadem arbore, loco a flore remoto, conicus, squamosus, recondens sub suis squamis semen foliatum. Haec arbor crescit in Europa australi circa montes. In ea etiam provenit agaricus. Vide *Agaricus.* Larix est Gallo-Graeca vox, a Gallo-Graecis huic arbori imposita; forte nomen traxit ἀπὸ τοῦ λαρινοῦ, quod *pingue* significat. A resinae scilicet copia, qua turget. Alii a λαρὸς, *dulcis, iucundus*, derivant, quod odore et adspectu iucunda. Ge. *Lerchenbaum, Lerchentanne.* Ga. *Larice, larche, mélese, meleze.* A. *Larch-tree.* B. *Lorkenboom.*

LARVAE INSECTORUM vocantur vermes, seu erucae

ex ovis prodeuntes, antequam in chrysalides et insecta alata mutantur.

[**LARYNGITIS**, (Gr. *λαρυγγῖτις*) idem quod inflammatio laryngis. A Swediauero *l. c. I. p.*128. definitur sic: est phlogosis membranae mucosae laryngis vel etiam membranae fibrosae cartilagines laryngis investientis, cum pyrexia, raucedine, aphonia aut paraphonia, tussi et dyspnoea, sine ullo vitio apparente in faucibus. — *Λαρυγγίτης* autem apud Athenaeum vociferatorem significat.]

[**LARYNGOSTENOSIS** est morbosa atque idiopathica laryngis angustia, quae sive ab intumescentia aut parietum eius, aut non nisi marginum glottidis, sive a polypis aut aliis difformitatibus, in larynge, aut extra eum observandis pendet. De ea scripsit dissertation. inaug. Herbipoli 1829. 8. Ioach. Seetz.]

LARYNGOTOMIA, i. q. *Bronchotomia.*

LARYNX, GUTTUR, Gr. *λάρυγξ, βρόγχος, τραχεῖα, ἀρτηρία.* *Galeno* tamen *λάρυγξ* proprie est caput et ostium asperae arteriae, sive cartilaginosae arteriae, constans ex quinque cartilaginibus, quae simul hanc partem maiorem faciunt, quam trachea est. Prima cartilago *ϑυρεοειδὴς*, sive *scutiformis*, dicitur, protuberantiam illam in collo, vulgo *pomum Adami*, constituens, inde etiam *peltalis* dicta; secunda *κρικοειδὴς*, sive *annularis*, quae instar annuli turcici rotunda est, et priori subiacet. Tertia et quarta cartilago, aliis unica, sed si membrana exuitur, apparet gemina, dicitur *ἀρυταινοειδὴς*, *guttalis* et *glottis*, in interiori et inferiori parte cartilaginis scutiformis collocata et glottidem format. Quinta *ἐπιγλωττὶς* appellatur, quae rimam tegit et claudit, et fere ad linguam pertinere videtur. Tota pars inservit voci et respirationi. [A *λαρύζω* aut *λαρύνω*, *clamo*, rectius Krausius vocem derivat, quam Blancardus, qui eam a *λαρυγγίζω* deduxit. Utrumque verbum de avium vocibus, illud de corvorum, Suida teste, hoc de columbarum secundum grammaticum, a Valckenario ad Ammon. p. 230. sq. publici iuris factum, usurpatum fuisse constat. Hinc Alberti coniectura, qui in Hesychio pro *λαρύζει· βοᾷ* legi mavult *λαρυγγίζει· βοᾷ* fortasse aliquam sui commendationem petere poterit.] Ge. *Die Gurgel am Hals, Kopf der Luftröhre.* Ga. *Le noeud de la gorge, le larynx.* A. *Head of the wind-pipe.* B. *Het strotten hoofd, gorgel, strot-appel.*

LASER et **LASAR**, Gr. *Σίλφιον*, unde habeat originem, vix determinari potest. Videtur esse vox Cyrenaica et barbarica, unde olim solebat advehi.

LASERPITIUM, Gr. *Σίλφιον*, caulis vero eius ferulaceus iis *Μάσπετον* appellatur. [In eo errat Blancardus. Nam Theophr. *h. pl. VI.* 3. 1. *μάσπετον* folium, *μαγύδαριν* autem caulem Silphii vocari testatur. Attamen variant scrip-

tores in harum vocum notionibus finiendis. Conf. longa et erudita C. Sprengelii disputatio de Silphio, in commentario in Diosc. III. c. 74. p. 527—531. publicata.] *Linnaeo* genus plantarum umbellatarum ita audit, plures species comprehendens. Species officinalis est *Laserpitium gallicum* foliolis cuneiformibus furcatis *Eiusd.* Folia huius plantae sunt Apio similia, ampla, magna, dentata. Flos rosaceus, umbellatus, plurimis scilicet petalis constans cordiformibus, in orbem positis, et calyci insidentibus. Semen latum, membranosum, oblongum, albescens, odoris et saporis Angelicae. Radix longa, crassa, interne nigricans, odoris satis grati. Dubium est, an ex hac planta *Laser* veterum fuerit, quo veteres in condiendis cibis maxime delectabantur. *Avicennae* planta Laserifera *Altitht* et *Hiltit* dicitur. Interpretum aliqui *Asam* reddunt, fortasse voce ex *Laser* corrupta. Quidam putant, derivari a Lac et *Silphion.* Crescit in regionibus calidis in montibus. [Vid. Salmasii *exerc. Plin. p.* 249. sq.] Conf. *Silphium* et *Asa foetida.* Ge. *Laserkraut.* Ga. *Laser.* A. *Laserwort.* — *Laserpitium latifolium Linn.* est *Gentiana alba* offic. Vide sub hac voce.

LASSITUDO est maior defatigatio, et cum dolore aliquo, atque velut tensione motarum partium, quam non modo sentiunt, dum sese movent, sed etiam quieti sedentes, decumbentes. Plerumque pro causa agnoscit vires per validum et insuetum exercitium exhaustas; saepe tamen etiam a causis morbosis oritur. Dividitur a nonnullis in quinque gradus. 1. In tota cute carnibusque sentiunt, ac si aciculis pungerentur, maxime si moveant se, aut lassa membra contingant. Haec dicitur *lassitudo cacochymica,* ortum habens a cacochymia, sive vitiosis humoribus membra lacessentibus. 2. Cum in membris lassis praeter alia ardorem percipiunt, vocatur *lassitudo phlegmonodes,* quae in febribus ipsis citra laborem, aut, si velis, ab inquietudine, evenit. Hinc illud *Hippocratis:* spontanea lassitudo morbum denuntiat, id est febrem futuram, quae iam levis aliqua invasit. 3. Cum in profundo circa articulos, id est, in ligamentis et tendinibus, tensio urget, appellatur *lassitudo tensiva,* sive *tenodes.* 4. Cum adhuc profundius in ipsis quasi ossibus, id est, in ossium et epiphysium et apophysium periosteo, contusionis sensum habent, nominatur *lassitudo contundens,* sive *Ὀστεοκόπος.* 5. Lassitudo, quae emaciatis, gracilibus, hecticis, aut pueris, aut senibus, communis est. Gr. *Κόπος, κάματος.* Ge. *Müdigkeit.* Ga. *Lassitude, fatigue.* A. *Weariness.* B. *Vermoeidheid.*

LATERALES botanicis dicuntur *stipulae,* quae lateribus caulis insertae sunt.

LATERALIS MORBUS, i. q. *pleuritis.*

LATERINUM OLEUM, vel *oleum philosophorum,* est

oleum, quod destillatione per retortam elicitur aut e lateribus, quorum frusta ignita in oleum olivarum demerguntur, sicque per aliquot horas oleo imbuuntur, [aut ex argilla, aut e calce, aëris atmosphaerici contactu in pulverem dilapsa, simili modo tractatis. Vid. Dulk *Pharmac. Bor. II. p.* 601.] Commendatur usus externus in paralysi, pernionibus, surditate et infarctu viscerum. Ge. *Ziegelöl.* Ga. *Huile de briques.*

LATHYRIS est Esulae, Cataputiae aut Tithymali species. Iuxta Ill. *Linnaeum* est *Euphorbia lathyris*, umbella quadrifida, dichotoma foliis oppositis lanceolatis integerrimis (Dodecandr. Trigyn.). Pariter, ut reliquae Euphorbiae, lacte acri, drastico et caustico turget. Folia et semina piscibus narcotica sunt. Ex *λὰ*, [quae particula, per se nihil significans, in compositione vim eius vocis, quacum coniuncta est, auget. Vide Ruhnken. *ep. crit. p.* 86.] et *θέρω*, *calefacio*, vel potius *θυρὶς*, *ostiolum*. Nam dicitur, quod folia duo, quae caulis partem summam amplectuntur, cavitatem satis magnam ostendant. Etenim inter duo folia, quae umbellam ambiunt, semen quasi inter duas ianuas, sive vulvas, continetur; vel a contrario, quod semen pluribus contineatur tunicis; nempe tribus. Ge. *Springkraut, Springkörner, Treibkörner.* Ga. *Epurge.* A. *Spurge.* B. *Springkruid, spurgie, sporit.*

LATHYRUS est plantae genus flore papilionaceo, (Diadelph. Decandr.) vexillo obcordato, maximo, alis oblongis lunulatis, carina semiorbiculata, magnitudine alarum, in medio introrsum dehiscente. Habet caules flexiles, repentes, in multos ramos divisos, compressos, costa elata margine foliato, folia bina tantum coniugata ad nervum in claviculas, vel cirrhos abeuntem, oblonga, acuta, angusta. Flores sunt leguminosi, albi, masculis saepe purpureis, aliis tamen coloribus etiam variant. Ovarium vagina membranacea tectum fit, siliqua teres, compressa, bivalvis, alba, foeta semine modo cylindraceo, modo anguloso, interne coloris flavi. Radix exigua et fibrosa. Huius generis plures species ob florum elegantiam in hortis coluntur. Est tamen etiam species, quae passim in arvis sponte provenit, partim colitur ob radices tuberosas, quae in cibum adhibentur, scilicet Lathyrus arvensis, repens tuberosus *Bauh.* *Lathyrus tuberosus Linn.* pedunculis multifloris, cirrhis diphyllis, foliolis ovalibus, internodiis nudis. *Castanea porcina*, vel *Panis porcinus officin.* Ge. *Die knollige Platterbse, Ackernüsse, Erdmandeln, Erdnüsse, Grund-* oder *Erdwicken.* Ga. *Gesse sauvage, tareole,* [*tubereuse, gland de terre, macusson* etc. A. *The tuberous lathyrus, pease earthnuts.* B. *Knobbelige lathyrus, muizen met staarten.* — Dicitur genus forte a *λαθεῖν*,

latere, quod in folliculis lateat. Ge. *Platte Erbsen*, *Platterbse*. Ga. *Gesse*. A. *Chickling-vetch*. B. *Platte erweten*.

LATICA, AMPHIMERINA LATICA est febris continua, quae paroxysmos praelongos obtinet ad horas octodecim protractos; exacerbatur quotidie circa vesperam, cum levi partium extremarum refrigeratione, ut plurimum calore in paroxysmo miti, sed tenaci. Ita contumax est, ut duos menses sibi relicta excurrat. Latica dicitur a calore latente. *Sauv.* [Huius denominationis inventor de Calderia, qui in *operum* to. I. p. 284. ss. prolixius de febre latica scripsisse fertur, a Castello nominatus est.]

LATISSIMUS DORSI MUSCULUS, vide *ani scalptor.*

LATUS est vel nomen adiectivum et opponitur *angusto*. Hoc sensu nonnulli musculi dicuntur *lati*, ut in collo et dorso, in femore *fascia lata*. Vide *membranosus musculus*. *Latae pustulae* sunt, quae non valde prominent. — Vel est nomen substantivum et in genere adhibetur de dimidia corporis parte, quo sensu partes quaedam dicuntur sitae esse in latere dextro, vel sinistro. Strictiori vero sensu sumitur pro dimidia alicuius cavitatis regione, dextra vel sinistra, inprimis in pectore, unde *dolor lateralis* saepe pleuritidem denotat.

LAVAMENTUM, i. q. *fotus.*

LAVATIO potissimum dicitur de resinosis, terreis, mineralibus et metallis, cum aqua, vel alio liquore, ab eorum immunditie purgatis, posteaque iterum exsiccatis, ut in aloë lota, lapidibus etc.

LAUDANUM adhibetur de medicamentis, ex opio confectis, v. c. *laudano opiato*, ob vires nempe, quas praestat, laudabiles. Nonnulli dictum esse putant ab articulo barbarico et anodyna vi, quasi dicas *l'anodyna*, alii quod Ladanum Cyprium simuletur. Verius tamen *Theophrastus Paracelsus*, primus vocis laudani architectus, Laudanum suum vocavit a laudata eius efficacia, ut laudatum medicamentum, quod medicina laudatissima, vel omni laude dignissima esset. Prostat quoque in officinis *Laudanum hystericum*, *diureticum*, *liquidum Sydenhami*, *opiatum*, *cydoniatum* etc. in quibus propinandis sedulo ad quantitatem opii, quae quamvis compositionem ingreditur, attendendum est. [Contra hanc derivationem vocis *laudani* pugnavit Io. Fr. Boissonade ad Herodiani *partition*. Lond. 1819. 8. qui a λάβδανον deduci illam mavult. Quamquam autem exempla permutatarum invicem literarum υ et β, v. c. in ῥαῦδος pro ῥάβδος aliisque nota sunt, et Fr. Aug. Wolfius in *Liter. Analect. P. IV. p.* 547. Boissonadii opinioni suum calculum adiecit, tamen me ab ea alienum esse, iam olim (*opusc. acad. to. II. p.* 280.) fassus sum. Si enim verum est, Theophrastum Paracelsum

vocis laudani primum fuisse architectum, non potest ab hoc homine tam erudita derivatio exspectari.]

LAVENDULA, seu **LAVANDULA** et **PSEUDONARDUS** est plantae genus flore monopetalo labiato, (Didynam. Gymnosperm.) labio superiori bifido, inferiori tripartito. Species maxime frequens in Europa australi nascens, apud nos in hortis culta, est *Lavandula spica*, foliis lanceolatis integris, spicis nudis *Linn.* cuius duae sunt varietates, scilicet Lavendula angustifolia, Pseudonardus *Bauh.* et Lavendula latifolia maior, quae vulgo spica *Bauh.* Habet caules, duos, vel tres pedes altos, duros, lignosos, quadratos. Folia sunt oblonga, albescentia. Flores parvi ringentes, summis caulibus et ramis verticillatim innati, in spicam oblongam congesti, coloris caerulei. Semina quatuor post flores parva, oblonga, capsulae inclusa, quae flori tanquam calyx inserviit. Radix lignosa. Tota planta habet odorem penetrantem, aromaticum, gratum, saporem amarum. Planta haec officinalis est, gaudetque viribus nervinis, cephalicis et uterinis. Prostabant olim ex ea conserva, aqua, spiritus et oleum. Flores in odoramentis adhibentur. Sic dicitur, quod balneis et lavacris expetatur, elotaque omnia, si permisceatur, odoris commendet suavitate; ergo a lavando nomen sortitur. *Spica* quoque, quia sola spicas gerit inter omnes verticillatas plantas et nonnullis *Nardus* vocatur. Num vero sit Nardus veterum, id aliis inquirendum relinquimus. Ge. *Lavendel.* Ga. *Grand lavande* sive *aspic*, sive *nard.* A. *Lavender.* B. *Lavendel, spyk.*

LAVER, sive **SION**, seu **BECCABUNGA AQUATICA** nomen haud dubie a lavando contraxit, quod sonantibus aquis enatum semper elui gaudeat. Vide *beccabunga.*

LAVER ODORATUM, vide *Nasturtium aquaticum.*

LAUREOLA, seu **DAPHNOIDES**, Laureola semper virens, flore viridi *Bauh.* *Daphne laureola* racemis axillaribus quinquefloris, foliis lanceolatis glabris *Linn.* *Laureola Pharm.* est planta arborescens, (Octandr. Monogyn.) absque calyce, corolla monopetala, tubulata, quadrifera, bacca subrotunda, uniloculari, monosperma. Crescit in Europae sylvis umbrosis. Cortici praecipue et baccis est qualitas acris septica et subvenenata, visque corrodens, rubefaciens, excorians et drastica. Hinc non nisi temerario ausu ad evacuandas hydropicorum aquas adhibentur. Dicitur quoque *Coccognidium*, *Thymelaea, Chamelaea.* *Laureola* est diminutivum a voce *Laurus:* nam a Lauri forma et specie, quam in foliis et fructu refert, dicta est. Ge. *Seidelbast*, *Kellerhals.* Ga. *Lauréole.* A. *Laurel, garland, spurge-laurel.* B. *Bergpeper, kelderhals.* Conf. *Thymelaea.*

LAUROCERASUS, Cerasus folio laurino *Bauh.* *Prunus Laurocerasus Linn.* (Icosandr. Monogyn.) floribus racemo-

sis, foliis semper virentibus, dorso biglandulosis *Sp. pl.* Padus foliis sempervirentibus lanceolato-ovatis *Hort. Cliff.* est arbor pulchra et visui grata, foliis laurinis, sed maioribus, magis viridibus et glabris; caulem habet rectum, ramosum; eius cortex est e viridi fuscus. Lignum est album, calyx cavus, infundibuliformis, ora plana, quinquefida. Flos rosaceus, pentapetalus, staminibus multis foecundus. Ovarium in fundo calycis instructum tuba longa fit fructus Ceraso similis, unde nomen impositum; foetus ille fructus est putamine obrotundo, tenui, fragili, continente semen oblongum, saporis amari. Haec arbor habitat in Trapezunte, unde saeculo decimo sexto in Europam translata, nunc passim in hortis nostris colitur. Foliis singularis quaedam amaricans est fragrantia, hinc interdum ad imbuenda eo sapore lacticinia adhibetur, sed non sine periculo, cum qualitatis sint venenatae, eorumque infusum et aqua stillatitia animalia cum convulsionibus enecet, ipsis hominibus perniciosa. Parcissima dosi sanguinis motum concitare, eumque fluidiorem magisque floridum reddere, et in phthisi ac diathesi inflammatoria commendari lego. Ge. *Lorbeerkirschen, Kirschlorbeer.* Ga. *Laurier-cerise.* A. *Laurel-cherry, laurel.* B. *Laurier-kers.*

LAURUS, Laurus vulgaris *Bauh.* *Laurus nobilis Linn.* (Enneandr. Monogyn.) foliis venosis lanceolatis perennantibus, floribus quadrifidis, est arbor in regionibus calidis ad satis magnam altitudinem crescens; truncus politus, non nodosus: lignum porosum et satis debile: rami longi. Folia sunt longa, duos, vel tres digitos lata, acuta, dura, semper virentia, parum succulenta, nervosa, polita, odoratissima, saporis acris, amari et adstringentis, brevibus caulibus adhaerentia. Floribus est calyx nullus; corolla habet petala sex ovato-acuminata, concava, erecta; stamina sunt novem, corolla breviora, terna in singulo ordine, quorum singulo intimi ordinis glandulae duae globosae, petiolo brevissimo prope basin affixa sunt; germen abit in drupam ovalem acuminatam, unilocularem, corolla comprehensam, foetam nuce ovato-acuminata, nucleum eiusdem formae continentem. Lauri folia, praecipue vero baccae, qualitate calida, aromatica et fagrante, viribusque calefacientibus, resolventibus, pellentibus, carminativis et phthiriacis pollent, variaque medicamenta composita ingrediuntur. Baccae oleo essentiali scatent, quod et destillatione et expressione, maiori vero copia decoctione cum aqua largiuntur, quod ultimum sub *olei laurini* nomine unguentis nervinis immiscetur. Antiquitas in laudis honorem solebat ex huius arboris ramis coronas flectere, iisque victores, aut eorum arma, ornare. Hinc a *laude* sibi nomen adscivit. Gr. *Δάφνη*, quae poëtis fabulandi occasionem videtur praebuisse, Daphnen puellam, ab

Apolline adamatam, cum vim eius effugere non posset, deorum miseratione in laurum fuisse mutatam. Conf. *Camphora, cassia, cinnamomum, sassafras.* Ge. *Lorbeerbaum.* Ga. *Laurier.* A. *Laurel-tree.* B. *Laurier-boom, lauwer-boom.*

LAURUS ALEXANDRINA, *Ruscus hypoglossum* foliis subtus floriferis sub foliolo *Linn.* (Dioec. Syngenes.) Laurus alexandrina fructu pediculo insidente *Bauh.* est planta flore monopetalo campaniformi, cuius germen in flore foemini̇no abit in baccam globosam trilocularem, continentem semina bina globosa, quorum tamen utplurimum unum tantum maturescit. Crescit frequenter in Hungaria et Liguria, et apud nos passim in hortis. Plantae est qualitas styptica, insipida et inodora, visque subadstringens, hinc eius decoctum praecipue in prolapsu uvulae adhiberi solet. Gr. *Δάφνη ἀλεξανδρεία*, vel *ἰδαία*. Officinis *uvularia*, nonnullis *Bonifacia*. *Theophrastus h. pl. I.* 10. 8. *Ἐπιφυλλόκαρπον*, quod fructum super foliis ferat. *Alexandrinam* autem *Laurum* dictam putamus, quod Alexander Victor ea usus fuerit; hinc quoque *Victoriola* appellatur, quod nimirum victores ea pro Lauro in triumphi et victoriae signum uterentur. *Idaea* appellatur ab Ida monte, quo in loco speciosior nascitur. Vide *Hypoglossum.* Ge. *Zäpfchenkraut.* Ga. *Laurier alexandrin.* A. *Laurel of Alexandria.* B. *Tongelblatt, keelkruid, tapkenskruid.*

[**LAURUS CAMPHORA.** Vid. supra *camphora.*]

LAXANTIA sunt medicamenta, quae benignis stimulis haerentia in ventriculo et intestinis, solvendo, aut incidendo, aut lubricando, ex alvo evacuant. Ge. *Laxirende Arzeneien.* Ga. *Remèdes laxatifs.* A. *Laxative remedies.* B. *Zagte uitdryvende middelen* — Hoc etiam nomine a nonnullis donantur medicamenta, quae valent liquiditate sua intrare vasa corporis minima, illorum parietes sua gravitate et adhaesione a se invicem removere, infarctumque expellere, apta fluori interponere, ita ut solida ante rigefacta, iterum horum ope reddantur apta flexioni absque solutione continui. Ge. *Schlaffmachende Mittel.* B. *Leenigmaakende middelen.*

LAXITAS est partium solidarum talis constitutio, ut facilius flecti et elongari possint; minori vero nixu, quam sanis competit, in pristinum statum redire conentur. Sic *laxitas* fibrae dicitur ea cohaesio partium inter se, quae minori vi, quam in corpore sano fieri deberet, potest mutari ita, ut fiat se ipsa longior. Opponitur ergo rigiditati.

LAZARI MORBUS vulgo sumitur pro *lepra.* An ita dicitur, quia *Lazarus*, de quo Lucas in evangelio loquitur, simili morbo laboravit? Exactius tamen determinant eruditi, *morbum Lazari* fuisse morbum, adhucdum inter mendicos interdum occurrentem, a singulari cacochymia pendentem, et praecipue ulceribus sordidis et verminosis stipatum.

LAZULI LAPIS est lapis intense caeruleus, non pellucidus, substantiae quarzosae et spathosae, aureis punctulis, aut venulis exornatus, quae lapide Armenio durior. Exinde praeparatur color, *ultramarinus* vulgo dictus. A pyritis particulis admixtis pendent aurea puncta. Ex oriente allatus, colorem in igne non mutat, cuius vero color in igne disparet, is in Germaniae locis reperitur. Ad mineras cupri plerumque refertur, sicque dicitur *cuprum lazuli* caeruleum scintillans *Linn.* Iaspis colore caeruleo et alio mixto, cuprifer *Wall.* Sed experimentis chemicis inprimis Cl. *Marggrafii* demonstratum est non cuprum, sed ferrum continere, atque ab eo colorem eius caeruleum pendere. Vehementer vomitum ciet, alvumque movet; hinc olim in febribus intermittentibus epilepsia et mania commendabatur, hodie tamen vix in medicina adhibetur, nisi quod adhucdum confectionem Alkermes ingreditur. Ge. *Lazurstein.* Ga. *Pierre d'azur.* A. *Lazur stone.* B. *Lazuur-steen.*

LEBES, vide *cacabus.*

LECTI AD PARTUM sunt machinae, in quibus puerperae partum excludunt, sellis obstetricantibus vulgaribus longe praeferendae. Ge. *Geburtsbetten.*

LECTULI, seu **THORULI STRAMINEI**, Ge. *Strohlade.* Ga. *Fanons,* sunt cylindri ex stramine confecti, qui linteo involuti ad membra fracta in situ servanda adhibentur. [Distinguuntur a chirurgis Francogallicis in *veros* et *spurios.* Ab auctore descripti sunt spurii (Ga. Faux-fanons). Ab his differunt veri sic, ut in interiore stramine, linteis circumvoluto, baculum contineant absconditum. Vide Boyer *Knochenkrankh. I. p.* 36.]

LEDUM, seu *Cistus ledon,* foliis rosmarini ferrugineis *Bauh.* est *Ledum palustre*, foliis linearibus subtus hirsutis, floribus corymbosis *Linn.* (Decandr. Monogyn.) *Rosmarinus sylvestris Pharm.* Est planta flore rosaceo pentapetalo, ferens capsulam subrotundam, quinquelocularem, quinquefariam basi dehiscentem, polyspermam. Crescit circa paludes Europae borealis. Qualitatis est nidorosae et amarae, viribusque gaudet narcoticis, phantasticis, cephalalgicis, phthiriacis. Ad abigenda insecta et interdum in scabie et tussi ferina adhibetur. Male Lupulo in coquenda cerevisia substituitur, quam summe inebriantem reddit. Dicitur, quod folia eius neque laevia, neque nitida sunt, sed scabra et pannosa. *Λῆδος* enim vestis ex panno raro ac detrito est; vel ἀπὸ τοῦ ληΐζεσθαι, quod caprae ac hirci pinguedinem eius depraedentur ac diripiant; nisi placeat ab Arabibus nomen *Ladi* impositum, unde et *Ladanum* dici videtur. [De huius plantae partibus constitutivis, chemica arte elicitis, eiusque viribus per experimenta in variis animalibus instituta repertis cons. Ringel in sua *d. i. de natura et viribus herb. Le-*

di palustris. Hal. 1824. 8.] Ge. *Wilder Rosmarin, Porsch-, Post- Rostkraut* etc. Ga. *Qurels, Lédier des marais, le romarin sauvage.* A. *Hillrose, bohemian rosemary, the marsh ledum.* B. *Boheemsche rosmaryn, moerassige ledum.*

LEGALIS MEDICINA, vel **FORENSIS** vel *Jurisprudentia medica* dicitur ea scientiae medicae pars, quae dubias iuris quaestiones in foro enodandas, et ad medicinam spectantes, explicare docet. Ge. *Die gerichtliche Arzneigelahrtheit.*

LEGITIMUS opponitur *notho*, vel *spurio*, et dicitur de morbo, ex communissima causa in quadam parte excitato, et solita phaenomena producente, quo sensu febris intermittens, quae typum exacte servat, *legitima* vocatur. Sic partus in medicina forensi dicitur *legitimus*, qui ex iusto matrimonio, vel iustis nuptiis, tempore ad vivendum apto, quo haereditatem adire potest, atque in alios transferre, monstri abortionisque expers, perfecte in lucem editus est.

LEGUMEN est pericarpium bivalve uni- vel bi-loculare, adfigens semina secundum suturam alteram tantum. Plantae huiusmodi fructus ferentes vocantur *leguminosae.* Dicitur a *legendo*, quod manu legatur. Graec. *Φακή, χέδρωψ, ὄσπριον.* Ge. *Hülsenfrucht.* Ga. *Legume.*

LELYTHUS, vide *Pisum.*

LEMAE sunt sordes, maiori oculi cantho innascentes, interdum palpebrarum occlusionem de nocte praestantes. [Plin. *h. n.* XXIII. *c.* 1. Si lemae in oculis sunt. A *λήμη*, sordes palpebrarum, e muco glandularum Meibomianarum, aëris accessu inspissato, ortae. Hesych. exponit per *λευκὸν ὑγρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς συνιστάμενον.*]

LEMNIA TERRA, *Argilla lemnia* incarnata fracturis glaberrimis *Linn.* est terra alba, tenax, ita tamen, ut linguae adhaereat sine mordacitate, lubrica ob pinguedinem, in insula Lemno effossa; quam Turcae dein in pastillos formant, et sigillum Sultani imprimunt. Tempore *Dioscoridis* et *Galeni* figura stellae signabatur, hinc tum temporis *Aster* dicta. Qualitatis est plasticae et exsiccantis, ut reliquae terrae sigillatae, ususque eius exoletus. Antiquas tamen quasdam compositiones ingreditur. Vocatur quoque *terra sigillata Turcica.* Ge. *Lemnische Erde, Siegelerde.* Ga. *Terre sigillée*, sive *scellée de Lemnos.* B. *Gezegelde aarde.*

LEMNISCUS idem est ac turunda, quae orificiis vulnerum et ulcerum intruditur, vel ad ea amplianda, vel ad eorum consolidationem impediendam. [Celsus VII. 28. 7. hanc vocem exponit per *linamentum in longitudinem implicitum.* Paul. Aeg. VI. 24. lemniscorum usum docuit.]

[**LEMOSITAS** a Benedicto (*Augenheilk.* Th. I. p. 175.) idem oculorum morbus esse dicitur, quem antiquiores lippi-

tudinem, recentiores blepharophthalmiam glandulosam mitioris naturae appellaverunt.]

LENIA vocantur *medicamenta*, quae ingesta vel applicata corpori, parvum motum concitant, imo potius compescunt, et in suo genere minus efficacia sunt.

LENIENTIA, LENITIVA, i. q. *Laxantia.*

LENON et LINON, Gr. λη̃νὸν, seu *torcular Herophili*, est ille locus in cerebro, ubi sinus tertius durae meningis primo, secundo et quarto iungitur. [Galen. *d. admin. anat. IX. c.* 9. *p.* 712. to II. ed. Lips. ἔνθα συμβάλλουσιν ἀλλήλαις ἁι δύο φλέβες, ἥντινα χώραν Ἡρόφιλος ὀνομάζει ληνόν Ge. *Die Kelter im Gehirn.* Ga. *Le pressoir d'Herophile.* B. *De vers in de herssenen.*

LENS et LENTICULA, Lens vulgaris *Bauh.* *Ervum lens* pedunculis subbifloris, seminibus compressis convexis *Linn.* (Diadelph. Decandr.) est planta, quae habet caules pedem circiter altos, satis crassos, angulosos, villosos ramosos, flexiles, in terram cadentes, nisi sustineantur. Folia oblonga, coniugata, uni costae adnata, desinenti in viticulam. Flores ex alis foliorum erumpentes, papilionacei, leguminosi, albi. Iis succedit siliqua brevis, parva compressa, foeta seminibus orbiculatis utrimque convexis, compressis, duris, politis, coloris albi aut flavescentis, rubicundi aut nigricantis. Radix exigua, alba, fibrosa. Haec planta crescit et colitur in locis aridis. Qualitatis est siccae et farinaceae, vique nutriente et flatulenta pollet. Usus maxime cibarius est. Vapor decocti seminis ad abigendas variolarum cicatrices commendatur. Gr. Φακῆ, et Φακὸς. An a *lenteo*, quia lentum et sanguinem tardigradum efficiant? vel lentam alvum procurent, quoniam nimis laxam constipent? vel a lenitate, quia lenis est eius superficies, quia laevis planta. Vide *Phace.* Ge. *Linsen.* Ga. *Lentille.* A. *Lentils.* B. *Linsen.*

LENS CRYSTALLINA, vide *Crystallinus humor.* [Structura lentis a Reilio d. i. *lentis crystallinae structura fibrosa.* Hal. 1794. 8. exposita est.]

LENTA FEBRIS est febris continua chronica, qua homo lente et emarcescendo consumitur, quaeque ob parvitatem vix observatur, cum incipit; adsunt plerumque viscerum quorundam obstructiones. Ge. *Ein schleichendes Fieber.* Ga. *Fièvre lente.* A. *Lingering fever.* B. *Traage koorts, sleep koorts.*

LENTICULA, LENTICULA PALUSTRIS: hoc nomine variae plantae denotantur, quas Ill. *Linnaeus* partim ad *Lemnas*, (Monoec. Diandr.) partim ad *Marsileas* (Cryptog. Filic.) refert. Fructificatio vix satis distincta. Abunde in aquis segnibus, stagnis, paludibus et fossis proveniunt. Folia quae aquis supernatant, maxime lentibus quoad formam similia sunt. Externe adhibita resolvunt, refrigerant,

haemorrhoïdumque et herniarum dolores mitigant. Anatibus maxime in cibum expetuntur. Ge. *Wasserlinsen, Meerlinsen.* Ga. *Lentille d'eau.* A. *Water-lentils.* B. *Water-linsen.*

LENTICULARIS CULTER pertinet ad operationes chirurgicas; est scilicet culter, cuius cuspis disco lenticulari tecta est, ne partes subiacentes laedantur. Frequentissimus eius in trepanatione et herniotomia usus est. Ge. *Couteau lenticulaire.*

LENTICULARES GLANDULAE sunt glandulae, quarum magnus numerus in intestinis crassis reperitur, a formae similitudine sic vocatae, quae humorem mucosum secernunt et emittunt ad intestina lubricanda. Ge. *Linsenförmige Drüsen.* Ga. *Glandes lenticulaires.*

LENTICULARIS FEBRIS, vide *Miliaris febris.*

LENTIGINES, sive **EPHELIDES** sunt maculae lentis colorem referentes, pulicum morsum magnitudine vix excedentes, quibus, in foeminis praecipue, facies inprimis, interdum manus, brachia, et thoracis pars superior aëri exposita, nunc densius, nunc rarius, quasi guttatim, conspersa est, sine omni dolore et molestia. In nonnullis aestatis solum tempore apparent: hyeme vero evanescunt, in quibusdam vero perennant. [Swediaur *l. c. to. II. p.* 757. hunc cutaneum morbum primam varietatem generis CDXX. quod KELIS a gr. *κηλὶς*, *macula cutis* nominavit, esse voluit: Kelis *aestiva.*] Gr. *Φακός.* Ge. *Sommerflecken, Sommersprossen.* Ga. *Taches de rousseur, lentilles.* A. *Freckles.* B. *Zomersproeten.*

LENTISCUS est arbor pro diversitate soli ad variam magnitudinem excrescens; *Pistacia lentiscus*, foliis abrupte pinnatis, foliolis lanceolatis *Linn.* Dioec. Pentandr. Rami eius sunt crassi, flexiles, cortice cinereo obducti. Folia Myrtum referunt, per paria ad unam costam disposita, non in unum folium desinentem, semper viridia, tenera, odoris fortis non ingrati, saporis adstringentis, acidiusculi, in masculis. Flores apetali ex foliorum alis nascuntur instar racemorum dispositi, rubri, vel coloris herbacei pallidi, ad purpureum accedentis, in foeminis. Fructus sunt baccae rotundae, nigrae, saporis acidi, habentes nucleum oblongum, nigrum, durum, continentem medullam albam, vel viridem. Ex hisce baccis in Italia oleum conficitur. Lignum gaudet virtute aromatica, tonica et roborante, hinc non solum ad conficienda dentiscalpia, verum etiam eius decoctum ad laxitatem primarum viarum commendatur. Crescit haec arbor in regionibus calidis Europae, praecipue vero in insula Chio, ubi ob succum resinoso-gummosum, quem fundit, scilicet Mastichen, colitur. Vide *Mastix.* Dici videtur a *lentere* verbo, sic propter eius virgultorum lentorem deducunt, sed malunt alii a foliorum pinguedine lentoreque, quem habent,

cum manu tractantur. Gr. *Σχῖνος*, quasi *σχιστὸς*, *fissilis*; quod facile et frequenter in dentiscalpia findatur. Ge. *Mastixbaum*. Ga. *Lentisque*. A. *Mastic-tree*. B. *Mastixboom*.

LENTOR opponitur friabilitati, diciturque nonnunquam de iis corporibus, quorum partes adeo inter se cohaerent, ut nec flexa frangantur, nec pressa dissiliant. Sed *lentor* praecipue est vitium fluidorum, cuius partes iusto plus inter se cohaerent, quaeve sic ad motum naturalem et secretiones minus apta sunt. Sic potest esse in sanguine lentor phlogisticus ex motu et calore maiori, vel lentor frigidus ex nimia copia muci oriundus, quorum quisque morborum peculiarium causa esse potest. Generaliori significatione lentor impeditum transitum fluidorum per vasa minima denotat, eoque sensu saepe in principio febrium, praecipue in frigore intermittentium lentor accusatur. Ge. *Zähigkeit*. B. *Taaiheid*.

LEONTIASIS: hoc nomine intellexerunt medici veteres morbum, qui terrorem adspicientibus incutit, ut leo, nec non qui humanam figuram ita mutat, ut ferinae aliquatenus similis sit; quo pertinet corpus vel setis rigidis, vel corniculis horridum. Praecipue vero de elephantiasi valet. [Sprengelius ad Batemani *Hautkrankh*. p. 429. observavit, ab Aretaeo (*de morb. diut. II.* 43.) et Aëtio (*tetrab. IV. serm. I. c.* 120.) hoc nomen dari laxitati et rugis frontis, unde similitudo quaedam cum fronte leonis petita sit: aliam autem denominationis huius causam ab Arabicis scriptoribus afferri, de qua consulendus sit Hensler *vom Aussatz* p. 161 — 372.] Vide *Elephantiasis*.

LEONTODON, Dens leonis latiori folio *Bauh*. *Leontodon taraxacum Linn.* (Syngenes. Polygam. Aequal.) calyce squamis inferne reflexis, foliis runcinatis, denticulatis, laevibus, est planta ubertim in Europae pascuis apricis proveniens. Flore semiflosculoso, semine papposo, lactescens. Qualitatis est aquoso amaricantis, et oleraceae, vique saponacea diluente, aperiente, et diuretica gaudet, hinc herba, succus et radix in hypochondriasi et ictero pluribusque aliis viscerum morbis cum fructu adhibentur. Ill. *Delius* in Dissert. de Taraxaco. Vide *Taraxacum*.

LEONTOPETALON, *Leontice Linn.* (Hexandr. Monogyn.) est planta, quae habet folia ampla, fere rotunda, instar Soldanellae, haec integra, illa laciniata, venosa, coloris caerulescentis, longis caulibus adhaerentia. Ex his nascitur caulis, pedem circiter altus, lineis purpureo-pallidis notatus, in multos ramos divisus, habens folia minora, et minus incisa, quam sunt inferiora. Flores calyce hexaphyllo comprehensi in summitate ramorum nascuntur, foliis oblongis calycis intermisti, et in spicam congesti, magni instar Ranunculi, quinque, vel sex petalis constantes, oblon-

gis, flavis, vel rubicundis, in stellam dispositi. Flori succedit bacca globosa, vel capsula, habens in se semina magna, pauca, nigra. Radix crassa, rotunda, inaequalis, gibbosa, externe coloris cinerei, interne viridis subflavi, saporis amari. Haec planta crescit in locis calidis. Graecum nomen idem est, quod folium leoninum. [Diosc. III. c. 100. hanc plantam etiam leontion aut leontopodion appellari, auctor quidem est, sed IV. c. 129. posteriorem tanquam peculiarem, nihil cum leontopetalo commune habentem plantam descripsit. Ad utrumque locum cons. Sprengel.] Ex *λέων*, *leo*, et *πέταλον*, *folium*. Eius radix ictibus serpentum mederi dicitur. Ge. *Löwenblatt*. Ga. *Feuille de lion*. A. *Lions blade, black-turnep*. B. *Leeuwen-blad*.

LEONTOPODIUM, sive **PES LEONIS** est *Alchemillae* species. Sic dicitur propter villosam foliorum et florum effigiem crus pedi annexum aliquantum referentem. Ex *λέων*, *leo*, et *ποῦς*, *pes*. Vide *Alchemilla*. Ge. *Löwenfuss*. Ga. *Pied de lion*. A. *Lions foot*. B. *Leeuwen-voet*.

LEPIDIUM, vulgo *Piperitis*, est planta, (Tetradynam. Siliculos.) quae plures habet caules, duos, vel tres pedes altos, rotundos, politos, medulla repletos, ramosos. Folia longa et ampla sunt, instar Mali citreae, acuta, pinguia, ex viridi in luteum vergentia, in margine incisa, alternatim disposita. Folia partis inferioris caulibus longis adhaerent. Flores in summitate ramorum crescentes, exigui, albi, tetrapetali, cruciformes. Post florem sequitur fructus, vel siliqua plana, utcunque in cuspidem desinens, referensque ferrum, vel cuspidem hastae militaris, et dehiscens in duo loculamenta, semina exigua et oblonga continentia. Radix longa, repens, alba, digiti crassitie, saporis acris. Haec planta crescit in umbra; qualitate acri viribusque antiscorbuticis pollet. Appellatur, quod *λεπίδας*, hoc est, *squamas* et *maculas*, in facie deleat, et repurget, vel *ἀπὸ τοῦ λεπίζειν*, id est, *ἐκδέρειν*, dictum, quod sua acrimonia urente ulceret, excoriet, eaque facultate, vel ferro notas fronti servorum inustas deleat. Vide *Nasturtium* et *Piperitis*. Ge. *Pfefferkraut*. Ga. *Passerage*. A. *Dittander, dittammer, pepper-wort*. B. *Peper-kruid*.

LEPIDOIDES est *sutura* cranii *mendosa*, sive *squamosa*, a relatione appellata. Vide *Mendosa*. Ex *λεπὶς*, *squama*, a *λέπω*, *decortico*, et *εἶδος*, *forma*. Ge. *Schuppigte Naht*. Ga. *Suture fausse*, sive *écailleuse*. A. *The scaly suture*. B. *De schub-naad*.

LEPIDOPTERA vocantur insecta peculiarem (tertium system. *Linn.*) ordinem constituentia, quibus scilicet sunt alae quatuor, imbricatae squamis, os lingua involuta spirali; corpus pilosum; quo ergo Papiliones, Sphinges et Phalaenae

pertinent. Ge. *Mehlflügelichte Insekten, Schmetterlinge.* Ga. *Insectes lepidoptères.*

LEPORINA LABIA, i. q. *Lagochilus.*

LEPORINUS OCULUS, vide *Lagophthalmus.*

LEPRA est scabies sicca, qua cutis in squamulas, piscium instar mutatur. Differt a *leuce* et *alpho* eo, quod *lepra* aspera est ad contactum, et pruritum inducit; quandoquidem cutis sola affecta est, ideoque excoriata cute, subiecta caro sana apparet. Dignoscitur ergo ex pustulis verrucosis, duris, crassis, vel squamis siccis in corymbos dispositis, per faciem et corpus dispersis, cum pruritu harum pustularum: quaedam exulcerantur et dein crustaceae evadunt, hinc *lepra humida* dicitur, si praevaleat illarum numerus, secus *sicca*, aut *arida*, vocatur. A *λεπρόω*, *scabrum reddo.* Ge. *Der Aussatz.* Ga. *Lépre, ladrerie.* A. *Leprosy.* B. *Melaatsheid, lazerie.* [Ph. Gabr. Hensleri liber: *Vom abendländischen Aussatze im Mittelalter.* Hamb. 1790. 8. qui a viris eruditis ob diligens scriptorum, unde morbi huius historia peti potest, studium magni aestimatus est, vehementer a F. W. Siebero (*Reise nach d. Ins. Kreta* 13. 11. p. 155.) reprehenditur. Videtur autem Sieberus consilium Hensleri, quod in componendo illo libro secutus est, non recte aestimasse. Non enim is subtilem, scholarum more compositam de aetiologia, divisione, formis variis, et corporis humani partibus, ab hoc morbo praecipue affectis, disputationem scribere, sed e medii aevi monumentis summa diligentia ac fide colligere voluit, quae in illis hoc de morbo tradita legerat. Exposuit de hoc morbo Ios. Frank *praec. prax. med. P. I. vol.* 3. *sect.* 2. *p.* 201—262. ed. nov. quem Sieberi de lepra disputationem ignorasse, certe non commemorasse miror.]

LEPRA ARABUM, i. q. *Elephantiasis Graecorum.*

LEPRA GRAECORUM, sive **IMPETIGO CELSI**, Gr. *ἀπὸ τῶν λεπίδων*, squamis, denominata. Summus quidam *psorae*, seu scabiei gradus est: mox autem in principio, ne quis auctorum lectione turbetur, observandum, nos hic de *Graecorum lepra,* non de *Arabum* loqui. Quam autem Arabes *Lepram* nominant, illa *Graecorum* est *Elephantiasis*, quae nihil aliud secundum eos est, quam universalis totius corporis *cancer*, scilicet, iuxta eorum opinionem, ortum habens ex bile atra per totum corpus sparsa, unde intemperies partium, forma et figura, et tandem etiam ipsa continuitas corrumpitur. *Graecorum* vero lepram nominant *Arabes Albaram nigram.* Hoc idem est, quod impetigo excoriativa, scabiositas scil. accedens cuti, aspera, vehemens. — Maior in *lepra* est humorum corruptio et intemperies, quam in *scabie*, et in scabie solum quaedam corpora furfuracea decidunt, in *lepra* autem velut squamae piscium; hinc etiam tum *lepra ichthyosis* vocatur; ita ut a pruritu per scabiem ad lepram

fiat transitus. Graecorum hanc *lepram* procul dubio sub *impetiginis* nomine proposuit *Celsus* (V. c. 28. 17.) Non vero *lichenem Graecorum*, quae aliis impetigo dicitur, intellexit. Ge. *Der griechische Aussatz.* Ga. *Lepre des Grécs.* A. *Leprosy of the Greeks.* B. *De griekscke lazerie.*

[LEPRIASIS candida a Goodio morbus vocatur, quem Batemanus *leucen* vocat, et pro varietate leprae Hebraeorum habetur. Vid. *Neue Samml. auserl. Abh. f. pr. Aerzte* VIII. 435.]

[LEPROMORPHE est denominatio secundi, a Siebero constituti, leprae genuinae stadii, quo virus leprosum iamiam ossa totius corporis occupavit. A λέπρα et μορφὴ, *facies.*]

[LEPROSIS ab eodem Siebero nuncupatum est primum leprae genuinae stadium, quo facies tantum leprosa locum habet, h. e. quo ossa capitis intumescunt, et a se invicem discedunt.]

[LEPTOCHYMIA est tenuitas humorum morbosa. A λεπτὸς et χυμὸς, *succus.*]

[LEPTOPHONIA, a λεπτὸς, *tenuis*, et φωνὴ, *vox*, Swediauero *l. c. II. p.* 341. idem significat, quod paraphonia gutturalis, scilicet vocem raucam, acutam, clangentem aut sibilantem. Mihi vi vocabuli vocem tantum debilem leptophonia indicare videtur. Ga. *Faiblesse de voix.* Ge. *Schwache Stimme.*]

[LEPTOTRICHIA est illud pilorum vitium, quo nimium rari et tenues in partibus crinitis proveniunt. A λεπτὸς, *tenuis*, et θρίξ, gen. τριχὸς, *pilus.*]

[LEPTYSMUS est extenuatio corporis generalis. A λεπτύνω, *attenuo.*]

LEPTOPITYRON est furfur macer. Ex λεπτὸς, *tenuis, gracilis, macer*, et πίτυρον, *furfur.*

LEPTYNTICA idem quod *attenuantia.* A λεπτύνω, *attenuo.* [Diosc. V. 89. squamam aeris habere δύναμιν λεπτυντικήν.]

LEPUS est animal quadrupes ad Mammalia glires pertinens, ubique fere in Europae sylvis et campis sat frequens. *Lepus timidus* cauda abbreviata, auriculis apice nigris *Linn.* Usus cibarius est. Coagulum leporis ad resolvendum sanguinem congrumatum, ut et contra dysenteriam et morsus venenatos, pinguedo ad promovendam suppurationem commendatur. Talo, vel ossi primo metatarsi, in suffragine posteriori, singulares virtutes anticolicae, antipleuriticae, antepilepticae et partum pellentes temere olim tribuebantur. Pellibus leporum partes rheumatismo adfectae cum fructu tegi solent. Ge. *Haase.* Ga. *Lievre.* A. *Hare.* B. *Haaze.*

LETALITAS dicitur ea mutatio corpori vivo inducta, quam necessario mors sequitur. Sic morbi ratione eventus dicuntur *letales.* *Vulnera letalia* ea nominantur, quae vel

effusionem sanguinis incompescibilem causando, vel commercium cor inter et cerebrum tollendo, vel actionem ad vitam necessariam plenarie abolendo mortem inevitabilem inferunt.

LETHARGUS est sopor in morbis profundior, quam in comate vigili, sed minor, quam in comate somnolento et caro, tum quoque delirium et febris adsunt. Tumet facies, reliquum corpus marcescit, manus tremunt, sudant, et aliquando sudor frigidus est; aegri oblivione tenentur, ut matulam forte manu tenentes, mox eius obliviscantur; urina turbata est, et febris cum lenta, tum accessiones inprimis circa vesperam habens, ita ut character essentialis huius morbi consistat in concursu delirii continui, febris, soporis et oblivionis. [Breviorem morbi definitionem exhibuit *Defin. med.* auctor. Vid. Galen. *op. to. XIX. p.* 413.] A λήϑη, *oblivio*, et ἄεργος, *otiosus*, quasi otiosa oblivio. [Meliorem derivationem proposuit Etym. M. p. 136. 35. a λήϑη et ἀργὸς, *celer*, ἔνϑα καὶ λήϑαργος, ὁ τῇ λήϑῃ ταχὺς. A Blancardo allatum etymon firmat Coel. Aur. *acut. morb. II.* 1. „Graeci λήϑην oblivionem vocaverunt, ἀργίαν, *vacationem*, quam corpori atque animae ingerit vis supradictae passionis (lethargi)." Illius autem veritatem in dubium iam vocavit Vossius *Etymolog. p.* 286.] Ge. *Die Schlafsucht, Schlaffieber.* Ga. *Lethargie.* A. *Dead-sleep.* B. *Slaap-koorts.*

LEVATORES ANI, vide *Ani levatores.*

LEVATOR MUSCULUS s. **LEVATOR SCAPULAE** est unus ex scapulae musculis, ita per excellentiam nuncupatus, a transverso secundae, tertiae et quartae, nonnunquam quintae colli vertebrae processu, vario fibrosorum fasciculorum ductu emergens, qui ex parte carneus, ex parte tendineus, elatiori atque superiori scapulae angulo infigitur, atque sic scapulam elevat. Dicitur et *patientiae musculus.* — Sic etiam alii musculi *levatores* dicuntur, ut palpebrarum, auris, humeri, costarum etc. quod actione sua has partes elevent. Ge. *Der erhebende Muskel des Schulterblattes.* Ga. *Muscle releveur de l'omoplate.* A. *The uplifting muscle of the scapula.* B. *Opligtende spier des schouderblads.*

LEUCACANTHA est *Spina alba.* Vide *Carlina, Chamaeleon* etc. Ex λευκή, *alba*, et ἄκανϑα, *spina.* Ge. *Kugeldistel.* Ga. *Chardon argentin.* A. *White thistel, cotton thistel.* B. *Witte weg-distel.*

[**LEUCAETHIOPIA** vocatur ille morbus, qui non solum cuti capillisque abnormem conciliat albedinem, sed et iridem atque pupulam rubro tingit colore. Rudolphi aptiorem huius conditionis morbosae invenisse sibi videbatur denominationem, cum eam leucosin denominaret. Vid. paulo post *Leucosis,* et Ge. Tob. L. Sachs *hist. nat. duor. leucaethiop. auctor. ipsius et soror. eius.* Salisb. 1812. 8.]

LEUCANTHEMUM est planta flore composito radiato, (Syngenes. Polygam. Superfl.) semine non papposo, et habet omnia, quae in Chrysanthemo notata sunt, nisi quod semiflosculi, qui radium constituunt, albi sint. Radix est fibrosa repens, saporis acris; quasi albus flos, sic Chrysanthemum flore albo vocatur. Ex λευκὸν, *album*, et ἄνθος, *flos*. Cumque flos Helenii sit instar, dicitur *Flos solis albus*. Vide *Chrysanthemum, Bellis maior. G. Marguerite.*

LEUCANTHON, in genere planta est, flores producens candidos.

LEUCE seu **VITILIGO ALBA** est mutatio, in qua pili cutis, et nonnunquam subiectae carnes, in album colórem mutantur; caro acu puncta non sentit, nec sanguinem emittit, sed humorem lacteum. Dicta est λευκὴ, a populo alba: quoniam, ut in illa arbore sunt veluti quaedam lanugines, sic in isto affectu apparet albedo in ipsa cute. Differt ab *alpho*, quod *leuce* altius penetret, et cutim mutet, ita ut etiam pili immutentur, et ipsa ossa vitientur. [Vid. Bateman *Hautkrankh. p.* 67. ubi eius ab alpho differentia exposita est.] A λευκὸς, *albus*. Vide *Vitiligo*. Ge. *Der weisse Aussatz*. Arab. *Albaras alba*. Ga. *Lepre blanche, morphée*. A. *White leprosy*. B. *De witte lazery*.

LEUCELECTRUM est Succinum album. Ex λευκὸν et ἤλεκτρον, *succinum*.

[**LEUCINE** vocatur a chemicis recentioribus materia alba, granulosa, dentibus compressa stridens, iuris carnium odorem spirans, calore forti sublimanda, et aqua solubilis, quae e carne, minutim concisa et aqua probe elota ope acidi sulphurici obtinetur. Vid. Hünefeld *physiol. Chem. II. p.* 261. et Gmelin *Chem. II. p.* 1023.]

LEUCOENUS est Vinum album. Ex λευκὸν et οἶνος, *vinum*, ab ὄνω, *iuvo*.

LEUCOION, *Cheiranthus Linn.* est plantae genus, (Tetradyn. Siliquos.) quod habet caulem plus quam duos pedes altum, rotundum, lignosum, in multos ramos divisum, lanugine alba instructos, et in arbusculae formam dispositos. Folia sunt longa et ampla fere instar salicis, alba, mollia, lanuginosa. Flores in summitate ramorum crescentes, quadrifidi, oblongi, cruciformes, coloris rubicundi, aut purpurei, aut violacei, aut albi, odoris suavis. Flori succedit siliqua oblonga, angusta, compressa, septo medio distincta, cui adhaerescunt semina orbiculata, plana, ad margines foliata, coloris rubicundi, saporis acris. Radix exigua, sed lignosa et fortis. Variae huius plantae dantur species, tum flore simplici, tum flore pleno, variique coloris, quorum aliae sponte proveniunt, aliae in hortis coluntur. Species officinalis, cuius flores sub nomine *Cheiri* prostant, est Leucoium luteum vulgare *Bauh. Cheiranthus cheiri* foliis lan-

ceolatis acutis, glabris, ramis angulatis, caule fruticoso *Linn.* Floribus est qualitas fragrans, visque anodyna, nervina, pellens et uterina, hinc in dolore vario, apoplexia et dystocia commendantur. Ge. *Levkoyen.* Ga. *Giroflier,* sive *violier.* A. *Wall-flower.* B. *Muur-violetten, muur-bloemen.* Ex λευκὸν et ἴον, *viola.* A λευκόω, *dealbo,* proprie vocatur Viola alba.

LEUCOIUM Ill. *Linnaeo* est genus plantae, Narcisso-leucoium *Tourn.* (Hexandr. Monogyn.) spatha oblonga, latere plano rumpente, corolla campaniformi, sexpartita, capsula turbinata, triloculari, trivalvi, seminibus pluribus, subrotundis. Ge. *Schneetröpfchen.* Ga. *Perce-neige.* A. *Snow-drop.*

LEUCOLACHANUM est olus album, sive Valeriana campestris. Ex λευκὸν et λάχανον, *olus.*

LEUCOMA, ALBUGO est cicatrix, vel macula opaca, alba in cornea oculi tunica, non tantum superficiaria, ut in nephelio, sed paulo profundior, aut prominentior, ex incrassatis vasis per lamellas huius tunicae currentibus oriunda. [Obscurationes corneae varias offerunt formas. Apparent enim ut nubecula (νεφέλιον), aut ut leucoma, aut ut onyx, aut ut ule, de quibus omnibus vide Fabinium *de morb. ocul.* 177—179. Rosas l. c. II. p. 644. sq.] Oritur plerumque a variolis, ophthalmia humida, combustione, calore nimio, collyriis acrioribus etc. A λευκόω, *album reddo.* Ge. *Ein weisser Fleck im Auge.* Ga. *Taye, tache de la cornée.* A. *White scar in the horny coat of the eye.* B. *Een wit lidteken op 't oog.*

LEUCOMORIA, PASSIO HYDROLCOS Graecis, *Cutubuth* Arabibus, est species melancholiae, seu melancholia errabunda, in qua aeger ne per horam quidem quiescere scit, sed cogitur huc et illuc continuo vagari, nesciens, quo vadat; timidior est omnibus melancholicis, hominum frequentiam fugiens, noctivagus, per sepulchreta, per solitudines, nec scit unquam, quid fugiat, quid quaerat, quid velit. Corpus siccum est et aridum, oculi concavi sine lacrymis, exsucci, sitis assidua, lingua arida, color corporis citrinus, ulcera non raro in cruribus, quae non consolidantur. *Sauv.* [Krausius melancholiae huius formam inde nomen nactam esse putat, quod λευκὸν, *timidum* significet: alba enim animalia debilia et hanc ob causam timida esse. Eadem autem quamquam Schneideri Lexicon habet, tamen vel uno scriptoris loco doceri velim, λευκὸν simpliciter pro timido fuisse adhibitum.]

LEUCOPHAGUM fit ex amygdalis in aqua rosarum maceratis, et carne caponis, vel perdicis, elixa, tusa et per setaceum traiecta: usus est in phthisi. Ex λευκὸν et φάγω, *edo.* Ge. *Weisse Hünerbrühe.* Ga. *Blanc manger.* B. *Een wit toebereidsel.*

LEUCOPHLEGMATIA est intumescentia aequalis, indolens, pallida, frigida, vestigium digiti impressi diu retinens per totius corporis ambitum, orta a sero collecto in cellulis panniculi adiposi, dicitur etiam *Anasarea pituitosa*, sive *Hydrops universalis*. Alii *leucophlegmatiam* pro summo gradu cachexiae, et primo, vel minori gradu hydropis universalis sumunt; alii rursus *leucophlegmatiam* vocant saltem intumescentiam oedematosam artuum inferiorum, seu turgescentiam mollem, non elasticam, cuti concolorem, indolentem, variis morbis accedentem. A λευκὸν et φλέγμα, *pituita*. Ge. *Hautwassersucht, Leucophlegmatie*. Ga. *Leucophlegmatie, hydropisie*. A. *Pituitous dropsy*. B. *De witte zugt, slym-zugt, ongedaantheid*.

LEUCOPIPER, vide in *Piper*.

LEUCORRHOEA, vide *Fluor albus*.

[**LEUCOSIS**, a Gr. λευκόω, *album reddo*, est ea cutis morbosa conditio, quae leucaethiopes efficit. Rudolphi (*Physiolog. I. p.* 45.) primus hac voce usus est.]

LEVISTICUM, Ligusticum vulgare *Bauh.* *Ligusticum levisticum* foliis multiplicibus, foliolis superne incisis *Linn.* (Pentandr. Digyn.) est planta officinalis, quae habet caulem valde altum, crassum, striatum, nodosum, excavatum, ramosum. Folia Apii, sed maiora, et ampliora, coloris ex viridi fusci, splendentis, odoris penetrantis, non ingrati. Flos est rosaceus, umbellatus, plurimis scilicet petalis constans, in orbem positis, et calyci insidentibus. Is autem abit in fructum ex duobus seminibus compositum oblongis, crassiusculis, Apii semine maioribus, hinc gibbis et striatis, inde vero planis, saporis acris, aromatici, subdulcis, odoris fragrantis. Radix oblonga, pollicari crassitie, in fibras crassiores divisa, foris fusca, intus pallida, saporis acris aromatici subdulcis, odoris iucundi et fragrantis, nonnullis gravis et molesti: cui aeque ac seminibus vires adscribuntur aperientes, carminantes, pellentes, emmenagogae, et antarthriticae. Prostant in officinis extractum, aqua, essentia, spiritus et oleum destillatum. Abundat recens planta succo luteo gummi-resinoso Opopanacem referente. Crescit in ea Apennini praecipue parte, quae Liguriae imminet, unde ei nomen, vel a levando, quod a flatibus levet. Apud nos in pratis et hortis reperitur. Gr. Λιγουστικὸν, Diosc. III. 51. et Λιβωστικὸν. Ge. *Liebstöckel, Badkraut*. Ga. *Leveche, ache de montagne*. A. *Lovage, alisander*. B. *Lavas*.

LEXIPYRETON, i. q. *febrifugum*. [Recte Krausius ineptam huius vocis compositionem taxat. A λήγω, *desino*, et πυρετὸς, *febris*. Inverso enim ordine iuncta esse debebat utraque vox.]

LIBANOS et **LIBANOTOS**, unde *olibanum*, sive *thus*.

Sic dicitur a monte Syriae. A λίβω, vel λείβω, *stillo,* quia ex arbore thurifera lacrymae stillant. Vide *Thus.*

LIBANOTIS: variis plantis hoc nomen imponitur, flore umbellato, (Pentandr. Digyn.) quas Ill. *Linnaeus* tum ad Athamantas, tum ad Cachrydes, tum ad Seseli refert. Nomen iis datum est, quod radix thus, seu olibanum oleat. Vide *Libanos* et *Rosmarinum.* Arab. *Elkialgebar.*

LIBER est vegetabilium pars corticis interior, quae ligno pressius adhaeret, et quae a cortice separatur, quod pluribus fibrillarum ordinibus arctius digestis componatur, paucioribus utriculis, hinc folium chartae repraesentat. Iis, quibus scribimus, libris nomen dedit. Ge. *Der Bast.* Ga. *Le liber, livret.* A. *The inner bark.* B. *Bast.*

LIBRA apud medicos uncias duodecim pendet, apud mercatores sedecim. Sumitur quandoque pro *Mina.* Ge. *Ein Pfund.* Ga. *Une livre.* A. *A pound.* B. *Een pond.*

LIBURNUM est *Viburnum,* sic forte dictum a Liburniae regione.

LICHANUS est digitus index. [Gr. λιχανός. Poll. *onom. II.* 145. ὁ μετὰ μέσον δάκτυλον, λιχανός. Meminit et Galen. *d. admin. anat. to. II. p.* 253. ed. Lips. huius vocis.] Ge. *Der Zeigefinger.* Ga. *L'index.*

LICHEN est Musci viridis species, quae in arborum truncis, vel lapidibus, crescit. Folia eius sunt aspera, sicca, dura, coloris cinerei, punctis notata, lanuginosa in parte inferiori, qua arbori adhaerescunt, alba, fractu difficilia. Sic appellatur, quod contra lichenes, quo nomine vocantur omnes morbi cutanei, omnibus remediis anteponatur, vel quoniam saxa, quibus adhaeret, linguae modo lambat: a λείχω, *lambo. Hepaticam* quoque recentiores vocarunt, quod hepatis morbis medeatur. — Rectius tamen hodie sub *Lichenis* nomine denotatur plantae genus ad Cryptogamias Algas pertinens, cuius species vel tuberculatae, vel scutellatae, vel imbricatae, vel foliaceae, vel coriaceae, vel umbilicatae, et quasi fuligine squalentes, vel scyphiferae, vel fruticulosae, vel filamentosae sunt, et quarum pleraeque cortici arborum, vel saxis adnascuntur, hincque vel arboreae, vel petraeae, vel terrestres vocantur. Ad usum medicum praecipue adhibetur *Lichen cinereus terrestris Pharm.* Lichen cinereus terrestris foliis subtus reticulatis, *Rai.* e cuius scilicet pulvere, adiecto pipere, celebris ille componitur *pulvis antilyssus,* contra imminentem rabiem a morsu animalis rabidi commendatus, adiunctis tamen balneis frigidis et venaesectione, ut adeo, in quo consistat virtus plantae insipidae et inodorae, dubium adhuc sit. [Sloane hoc remedium, quod in familia Dampieria inter arcana asservabatur, primus publici iuris fecit. Pharmac. Lond. 1762.] — Sed etiam *Lichen islandicus,* seu Lichen foliaceus adscendens, laciniatus,

marginibus elevatis ciliatis *Linn.* sub nomine *Musci islandici* hodie frequenter in usu est, cuius scilicet drachmae duae in lacte decoctae phthisicis, non sine insigni saepe emolumento, quotidie absorbendae dantur. — *Lichen petraeus.* Vide *Hepatica fontana.* Ge. *Leberkraut*, *Hundsflechten*, *Steinflechten*, *Mooskraut.* Ga. *Hepatique des bois*, ou *herbes aux poumons.* A. *Liverwort, stony* - sive *of the fountain.* B. *Leverkruid van de steenen*, sive *fonteinen*, *hondsmos.*

LICHEN, Barbaris *serpigo*, sive *zerna*, *Haliabbas* vocat *petiginem*, et *sarpedinem*, vulgus appellat *volaticam.* *Lichenes* sunt asperitates quaedam cutis, et veluti tumores cum pruritu multo, ex quibus materia emanat. Graeci et Arabes duo fecerunt lichenum genera, alterum benignum et mite, alterum ferum. Secundum *Avicennam* alia humida, ex qua confricata manat ros, alia vero sicca, atque humida magis salva est; sicca vero fit a pituita salsa conversa in humorem melancholicum. Scabies *Celsi* nihil aliud est, quam Lichen Graecorum, et Impetigo Arabum. Oritur in toto corpore, sed praesertim in facie et mento, ut habet *Galenus.* [De variis lichenum formis conf. Bateman *Hautkrankh.* p. 36 — 45.] — — *Lichen Graecorum* et *Impetigo Plinii*, sive inaequalitas cutis, cum insigni pruritu et pustulis siccis, ad vicina serpens seque extendens. Vide *Impetigo.* Ge. *Schwindflecken*, *Zittermaal.* Ga. *Dartre.* A. *Tetter*, *ringworm*, *wild-fire.* B. *De hair-worm*, *droog-kraaussel*, *vuurige schurftheid.* — *Lichen* etiam callus in equorum pedibus dicitur.

LIEN, i. q. *Splen.*

LIENTERIA est alvi fluxus, seu laevitas intestinorum, qua alimenta cruda mutata parum, vel separata, vel permistis faecibus, brevi postquam assumta sunt, excernuntur, ita tamen, ut ab his ista dignoveris. Oritur haec ab inertia virium ventriculi, vel tanta laxitate pylori et intestinorum, ut cibos nondum dissolutos dimittant. Itaque alimenta non subsistunt in ventriculo et intestinis, sed mox propelluntur, cum murmure aliquo, distensione, dolore et nausea. Hic vero fluxus diu perseverans vires admodum frangit. Infantibus familiaris morbus est. Ex λεῖον, *leve*, ἔντερον, *intestinum.* Ge. *Der Bauchfluss*, *Lienterie*, *Magenruhr.* Ga. *Flux de ventre*, *lienterie.* A. *The fluxe*, *looseness of the belly.* B. *Spys-loop*, *afgang van onverteerde spys.*

LIGAMENTUM, Gr. Σύνδεσμος, est pars solida, et admodum fibrosa, simili fere cum tendine, vel etiam cartilagine duritie, ex multis fibris solidis fasciculatim compactis, vel ex multis membranis sibi mutuo impositis et concretis, aut tela cellulosa constipata, ortum ducens, ossi, vel cartilagini inprimis infixa, magnitudine, numero, situ varia, lata vel rotunda, prout ad cartilaginis, aut membranae, consti-

tutionem accedit, siccior aut humidior, durior aut mollior, minus, magisque lenta et flexilis. Plurima dantur in corpore ligamenta variis usibus destinata. Sic sunt, quae partes internas firmant, ut ligamenta hepatis, suspensorium et coronaria, ligamenta uteri etc., aut quae tendines in situ retinent, ut ligamenta carpi et tarsi, aut quae vasa et nervos tegunt, ut ligamentum Fallopii, vel Poupartii, in inguine, sub quo nervus cruralis et arteria et vena cruralis transeunt, et sub quo intestina vitiose elapsa herniam femoralem efficiunt; aut quae musculis insertionem praebent, ut ligamentum obturatorium et sacro-ischiadicum, aut quae articulationes firmant, quaeve vel a capite unius ossis in cavitatem alterius ossis tendunt, et rotunda vel teretia dicuntur, vel quae margini articulationes circumdantur, et ligamenta capsularia vocantur. Ge. *Bänder.* Ga. A. *Ligament.* B. *Een band, been-band.*

LIGAMENTUM CILIARE, PROCESSUS CILIARIS, INTERSTITIUM CILIARE, CORONA CILIARIS oritur ex circumferentia uveae tunicae, ubi duplicata membrana eius posterior se reflectit ad crystallinum et illud ligamentum constituit. Componitur ex tenuibus ligamentis ex uvea productis, quae lineas nigras, palpebrarum pilis similes, referunt et vitreum humorem anterius protuberantem coercent, et crystallinum connectunt. Undique nigro pigmento obducuntur, cuius origo ignoratur. [Arterias tunicae choroidis, quarum rete subtilissimum Sömmerringius pater accuratae disquisitioni subiecit, huius pigmenti fontem esse, idque per arteriarum poros e sanguine prodire nuper institutae observationes docuerunt.] Quamvis autem haec filamenta radiata et libera videantur, tamen adest membrana, quae fibras has inter se invicem connectit. Radii vero hi ex uvea, uti ex circumferentia emissi, coëunt versus crystallinum humorem, cui incumbunt. Infinitis gaudent vasculis parallelis, quae inter se invicem communicant et quae recentiorum anatomicorum iniectio cum aliis claris inventis, in oculis balaenarum, aliorum animalium et dein in hominibus detexit. Usum vero habere videntur, dum sphaerice anterius protuberent et postice premantur extrorsum ab humore vitreo, ut, dum se contrahant, fiant filamenta haec radiata planiora, adeoque comprimant vitreum versus posteriora, sed ille resistentiam multo maiorem passus ob inflexiles fere tunicas oculum ambientes, scleroticam et adnatam etc., fertur iterum versus anteriora in crystallinum, ubi minima est resistentia, adeoque crystallini protuberantiam antrorsum conciliant. Nil musculosi continent. Vide *Ciliare corpus.* Ge. *Das Strahlenband.* Ga. *Ligament ciliaire.* A. *The ciliar ligament.* B. *Oog-hair band.*

LIGAMENTA UTERI impropric sic dicta sunt. Duo vo-

cantur *rotunda*, sive *teretia*, quae oriuntur a lateribus fundi uteri, inter duplicaturam peritonaei versus inguina utrinque descendunt et annulum musculorum abdominis transeuntia in pinguedine supra coniunctionem ossium pubis collocata, seu in monte Veneris disparent. Usus non tam ad firmandum uterum, quam ad faciliorem conceptionem, esse videtur. Cum iis uti in embryonibus maribus ad scrotum peritonaeum, canalem formans, descendit, cuius vestigium in foeminis *diverticulum* sic dictum *Nuckii* constituit. Alterum par *latum* est et membranosum, vocanturque *vespertilionum alae*. Haec habentur ad latera fundi. — — *Ligamenta posteriora* uteri nonnulli, ut *Petit*, plicas peritonaei ab intestino recto ad uterum vocarunt. Ge. *Die runden und breiten Mutterbänder*. Ga. *Ligamens de la matrice*. A. *The ligaments of the womb*. B. *De moeder-banden*.

LIGAMENTUM FALLOPII, vel **POUPARTII** est stratum fibrarum validarum tendinearum inter aponeurosin musculi abdominis obliqui externi et fasciam latam, transversim a spina anteriori ossis ilei ad os pubis tendens et sub se vasa cruralia transmittens. Ge. *Das Fallopische Band*. Ga. *Ligament de Fallope*.

LIGAMENTUM TERES HEPATIS est funiculus rotundus a parte concava hepatis ad umbilicum tendens, natus ex vena umbilicali olim in foetu pervia, nunc in adulto coalita.

LIGATURA est operatio chirurgica, qua vasa, aut partes molles, filo circumdato constringuntur, vel ad haemorrhagiam sistendam, vel in variis excrescentiis ad nutritionem impediendam, qua suppressa hae excrescentiae marcescunt sponteque decidunt. Ge. *Unterbinden*, *Abbinden*. Ga. A. *Ligature*.

LIGATURA iuxta credulorum quorundam relationem est species fascini in India orientali frequens, qua neo-nuptis cohabitandi potentia adimitur et contra quam superstitiosa passim remedia commendantur. Ge. *Nestelknüpfen*.

LIGATURA GLANDIS, vide *phimosis*.

LIGULA quarta pars cyathi dicitur, hoc est, semiuncia, demtis scilicet duobus scriptulis. — Item *Clavicula*.

LIGNUM est substantia, quae in vegetabilibus arborescentibus et frutescentibus maximam partem trunci et ramorum constituit, et quidem materies ex arctissime positis fibris inter se connexis constans, quas perrumpunt utriculi pauciores et tracheae, alburno utplurimum circumsepta. Praeter usum largissimum oeconomicum, mechanicum et tinctorium, plura quoque ligna in usum medicum adhibentur, ut lignum *aloës*, *aspalati*, *cedri*, *colubrinum* etc. quae suis sub nominibus quaerenda sunt. Ge. *Holz*. Ga. *Bois*. A. *Wood*. B. *Hout*.

LIGUSTICUM, vide *Levisticum*.

LIGUSTRUM est arbuscula, habens multos ramos longos, flexiles, cortice obductos cinereo: lignum est durum et album. Folia ex adverso per intervalla nascuntur, oblonga, angusta, salicem referentia, sed breviora et crassiora, atro-virentia splendentia, saporis acris, amaricantis et parum adstringentis. Calyx est monophyllus, tubulatus, quadridentatus. Flores sunt monopetali, infundibuliformes, tetrapetaloidei et pentapetaloidei (Diandr. Monogyn.). Ovarium in imo calycis fit fructus globosus, mollis, succo plenus, seminibusque foetus ut plurimum quaternis, hinc gibbis, inde vero planis. Lignum huius arboris est adstringens, hinc eius decoctum in morbis oris, scorbuto, diarrhoea convenit. Folia et flores similiter usurpantur in affectibus, ubi adstringendum, ut in morbis quibusdam uvulae et oris etc. Usus baccarum pictorius est. Solent quoque eas adhibere ad gratum vino colorem conciliandum. Nomen derivant a lego, quasi *legustrum*, vel a ligando, quod sepibus alligetur. Ge. *Hartriegel, Rheinholz, Rheinweide, Mundholz,* Ga. *Troene, fresillon.* A. *Privet, prim, primprint.* B. *Liguster, mondhout, keel-kruid, rhynwilge, witte vilt-kruid.*

LILIACEUS FLOS dicitur ille, qui vel conflatur ex petalis sex, raro tribus, vel in sex partes secatur. Huic autem proprium est, ut pistillum eius, aut calyx, abeat in capsulam in terna loculamenta semper divisam. *Tournefortius,* et qui eum sequuntur, peculiarem classem plantarum flore liliaceo constituunt, non tantum quod maxima earum pars ad lilii formam quodammodo accedat, sed quod fructum post se relinquit semper tricapsularem, qualis est fructus lilii.

LILIAGO est *Phalangium,* quia flosculos habet lilii in modum; est diminutivum a lilium.

LILIASPHODELUS, vel **LILIOASPHODELUS** est *Hemerocallis;* componitur vox ex *lilium* et *asphodelus.* Vide suo loco.

LILIUM est plantae genus flore liliaceo, (Hexandr. Monogyn.) quod habet caulem, duos, vel tres pedes altum, rotundum, rectum. Folia sunt longa, satis ampla, caulibus adhaerentia, polita, splendentia, tenera, succum viscosum habentia, calyx nullus. Flos veluti campaniformis ex petalis sex compositus, nunc magis, nunc minus repandis. Pistillum abit in fructum oblongum, ut plurimum trigonum, in tria loculamenta divisum, seminibusque foetum quasi marginatis, gemina serie sibi incumbentibus. Radix bulbosa, carnosis squamis constans, extrinsecus in orbem quasi sibi invicem appositis, intus alba, extus parum fusca, saporis mucilaginosi et lenti, odoris nullius. Huius generis plures dantur species, quarum etiam multae primum ex Syria et Palaestina adlatae, apud nos elegantiae causa in hortis coluntur. Species officinalis est *Lilium album,* flore erecto, vul-

gare *Bauh.* *Lilium candidum* foliis sparsis, corollis campanulatis intus glabris *Linn.* Liliorum qualitas fragrans est, ex iisque oleum et aqua prostant. Oleum infusum virtute demulcente et anodyna, aqua viribus ophthalmicis et cosmeticis gaudet. Huic quoque singularis in pellendis lochiis virtus tribuitur. Radices qualitate mucilaginosa viribusque emollientibus et maturantibus gaudent et huiusmodi decocta et cataplasmata ingrediuntur. Ex usu panis e farina hordeacea et succo harum radicum cocti hydropicos convaluisse lego. Antherarum virtutem emmenagogam esse dicitur. Gr. *Κρίνον* [a Romanis *Lilium* vocari testatur Diosc. III. 106. qui inter synonyma etiam *καλλείριον* attulit.] et *Λείριον*, unde forte descendit lilium, vel ab aequalitate et laevitate, quasi *λεῖον εἶναι*, pleonasmo *τοῦ ῥιλείριον* lilium dicitur, *κρίνον* a *κρίνειν* quidam dici putant a pulchritudine et maiestate, quod caeteris floribus certet, iudicium petat ac ferat. Iridis speciebus nomen illud *κρίνον* imponitur. Vide *Rosa Junonis.* Ge. *Lilien*, *Gilgen.* Ga. *Lys*, *lis.* A. *Lilly.* B. *Leli*, *lely.*

LILIUM CONVALLIUM est plantae genus flore monopetalo campaniformi, quod a Polygonatis corolla infundibuliformi et a Smilacibus corolla rotata distinguitur. (Hexandr. Monogyn.) Habet folia Lilii, vel Plantaginis, oblonga, satis ampla, viridia, polita. Caulis est parvus, semipedem circiter altus, tenuis, angulosus, nudus prorumpit. Ex fine pedunculi fit flos monopetalus, campaniformis, exiguus, obrotundus, in quinque, vel sex segmenta fissus, pendulus, spicatus, nullo calyce contentus, albus, odoris grati, saporis amari. Ex apice pedunculi intra florem ovarium nascitur, quod fit bacca mollis, ante maturitatem maculata, subrotunda, rubicunda, continens semina dense congesta, rotundula, dura, amara. Radix longa, parva, repens, alba. Haec planta crescit in sylvis et vallibus; hinc lilium vocatur a similitudine foliorum, et Convallium, quia in vallibus crescit. Flores admodum fragrantes sunt, tota vero planta qualitate amara, acri et nauseosa pollet. Species officinalis est lilium convallium album *Bauh.* *Convallaria maialis* scapo nudo *Linn.* E floribus prostat conserva, aqua et spiritus, quibus singulares tribuuntur virtutes antispasmodicae et antepilepticae. Praefertur aqua liliorum convallium cum vino, quae etiam, addito pauco spiritu salis ammoniaci, spinae dorsi illita, miras in avertendo paroxysmo epileptico vires exserit. Siccati et in pulverem triti flores errhini sunt. Ge. *Weisse Meyenblumen*, *Durchwachs.* Ga. *Muguet.* A. *Lilly-convally*, *may-lilly*, *conval-lily.* B. *Meibloemen*, *lilietjes van den dale.*

LILIUM INTER SPINAS est *Caprifolium*, seu *Lonicera* *Linn.*, (Pentandr. Monogyn.) quod est plantae genus flore monopetalo, lacinia inferiori duplo profundius separata, bac-

cisque umbilicatis, bilocularibus distinctis. Ob lentorem virgultorum, florumque fragrantiam et foliorum virorem passim in hortis colitur. Usus in medicina nullus. Sic dicitur, quod inter virgulta sylvestria et spinas, odore lilii albi, crescat. Ge. *Waldwinde, Geisblatt, Speckling, Je länger je lieber.* Ga. *Chevre-feuille.* A. *Wood-bind, woodbine.* B. *Geiten-blad, memmekens-kruid.* It. *Vinci bosco.*

[**LIMACUM CORNUA** vocantur quoque a nonnullis anatomicis canaliculi lacrymales. Ge. *Die Thränenröhrchen.*]

LIMATIO est corporum duriorum, praecipue metallorum, mediante lima, tornove, in pulverem grossum redactio, qui pulvis *limatura,* Ge. *Feile.* Ga. *Limaille* dicitur. Locum quoque habet circa dentes acutos et ossa, carie vel excrescentiis affecta.

LIMAX est animal reptile ad Vermes mollusca pertinens, simplex nudum, artubus instructum, liberum, corpus oblongum subtus disco plano promovens, habens foramen ad latus, per quod genitalia et excrementa emittuntur, tentacula supra os quatuor. Habitat in locis obscuris, humidis et subterraneis. Species officinalis est *Limax ater* et *rufus Linn.* Nonnulli eius loco Helicis varias species adhibent. Abundat succo mucoso, cui vires refrigerantes, humectantes et pectorales tribuuntur; hinc in sputo sanguinis commendatur. Praeparatur quoque ex eo unguentum limacum, quod contra lentigines et guttam rosaceam prodesse dicitur. Ge. *Gartenschnecke ohne Haus, nackte Schnecke, Erdschnecke.* Ga. *Limace,* [*licoche.* B. *Slak, aardslak.* A. *The slug.*]

LIMAX, vide *cochlea.*

LIMBUS botanicis dicitur corollae monopetalae pars superior patula.

LIMODORUM est plantae genus flore pentapetalo, (Gyn. Digyn.) nectario monophyllo, concavo, longitudine petalorum, capsula columnari, trivalvi, uniloculari, angulis dehiscente, polysperma, quae differt ab Orchide radicibus fibratis. Dicitur quasi famem causans. A *λιμὸς, fames,* et *δῶρον, donum.* Vide *Orobanche* et *Orchis.*

LIMONIA MALUS et **LIMONIUM** in hac arbore folia, flos, fructus ut citrei, sed caro tenuior longe, quam citrei, ipse fructus minor; cortex tenuior, pulpa copiosior, succus acidior. Nomen videtur indicum, ubi in utraque India a Lusitanis *limmes* et *limmeties* vocatur. Qualitates et vires prorsus cum fructu citri conveniunt, cuius tantum varietas est. Vide *Citrea malus.* Ge. *Limonen.* Ga. *Limonier.* A. *Lemons, limons.* B. *Limoen.*

LIMONADA est species iulepi, in quem limonum succus cum saccharo ingreditur. Ge. *Limonade.* Ga. *Limonade.* B. *Limoen-drank.*

LIMONIUM STATICE est plantae genus flore caryo-

phyllaeo, (Pentandr. Pentagyn.) in calyce communi imbricato flosculos serie oblonga exhibens. Habet folia laevia, inermia, scapum paniculatum, teretem. Flores sunt vel caryophyllaei, vel monopetali. Calyx fit vasculum seminale, quod unicum complectitur semen arctissime, cum quo cadit. Radix crassa, rubra, saporis adstringentis; in multa capita divisa. Crescit haec planta in locis aquosis et paludibus circa mare. Herba limonii adstringit. Dicitur a quibusdam etiam *pyrola*, seu *tintinnabulum*. Nomen videtur habere a *λειμὼν*, *pratum*, *palus*, quasi a *λείβω*, quia rigatur, vel a *λείπω*, quod in eo uligo ab alluente aqua relinquitur. Multi credunt, ex hac planta *been rubrum* Arabum recentiorum obtineri. Cnf. *Behen*. Ge. *Seelavendel, rother Widerstoss, rother Behen*. Ga. *Limoine*. A. *Sea-lavender*. B. *Wintergroen, limoen-kruid*.

LINAMENTUM, i. q. *motos*.

LINARIA, *Urinalis*, Gr. *Ὄσυρις*, [s. ut a Galeno scribitur *ὄσιρις*, viris eruditis controversiae materiem suppeditavit. A Diosc. IV. c. 141. descriptam Osyridem triplici modo interpretati sunt botanices scrutatores. Fuchsii sententiam, quae sub Osyride Linariam vulgarem intelligi vult, reiicit C. Sprengel ad h. l.] est plantae genus flore monopetalo, anomalo, (Didynam. Angiosperm.) cuius plurimae dantur species, quae habent plures caules sesquipedem circiter altos, rotundos, tenues, quibus innascuntur plurima folia oblonga, angusta, nullo ordine posita, saporis amaricantis. Flos est monopetalus, anomalus, personatus, et quidem ita, ut posteriori parte longam gerat caudam, scilicet nectarium ad basin corollae deorsum productum, prominens, anteriori vero bilabiatus et superior pars bifida, inferior trifida. Calyx flori ambiguo situ affigitur, quinquefidus. Pistillum floris abit in vasculum rotundum acuminatum, quod per maturitatem in duas cavitates dehiscit, in quibus semina sunt compressa, nigricantia et rotunda. Radix longa, dura, alba, repens, exigua, lignosa. Species officinalis est Linaria vulgaris lutea flore maiori *Bauh*. *Antirrhinum linaria* foliis lanceolato-linearibus confertis, caule erecto, spicis terminalibus sessilibus, floribus imbricatis *Linn*. quae ubertim in Europae arvis provenit. Qualitatis est subfoetidae, amariusculae, viribusque anodynis, diureticis et purificantibus gaudet. Specificas inprimis contra haemorrhoides dolentes habere vires creditur, hinc celebre de Linaria prostat unguentum, quod insigni saepe cum fructu adhibetur. Linaria a lino, quia eius folia Linum referunt; quae et Tithymalum cyparissiam adeo mentiuntur, ut, nisi lac deesset, difficile foret distinguere, antequam floreat planta. Varietas eius *Peloria* est. Vide sub hac voce. Ge. *Leinkraut, Harnkraut, unserer Frauen Flachs, Waldflachs, Krötenflachs*. Ga. *Li-*

naire, lin sauvage. A. *Wild-flax, toad-flax, linnet.* B. *Vlas-kruid, wild-vlas.*

LINCTUS, i. q. *eclegma.*

LINEA dicitur de longitudine, quae consideratur, ac si nec latitudinem, nec crassitudinem haberet. Applicatur hinc sensu valde improprio quibusdam corporis humani partibus; sic enim loquuntur anatomici de linea aspera in osse femoris, linea medullosa in cerebro etc.

LINEA ALBA est anatomicis tendinum quatuor musculorum abdominis concursus, exceptis rectorum tendinibus. Nam tendines obliquorum uniuntur et ita coëunt ab utraque parte, ut quasi tunicam tendineam, seu aponeurosin abdomini obductam, forment, ac si unicus esset tendo. Sicque in concursu suo hanc lineam constituunt. Alba est, et procedens a mucronata cartilagine ad os pubis, hinc abdomen dividit in dextram et sinistram partem, et rectos abdominis musculos a se invicem distinguit. Infra umbilicum angustior est, quam supra. Ge. *Die weisse Linie.* Ga. *La ligne blanche.* A. *The white line.* B. *De witte linie.*

[**LINEA INNOMINATA** quae sit, expositum est supra sub *Innominata linea.*]

LINEAE FATALES sunt quaedam rugae in cute palmae manus, ex quibus multa inepta quidam praedicunt. Ge. *Die Linien in der Hand, daraus man wahrsaget.* Ga. *Lignes fatales.* A. *Fatal lines.* B. *Voorzeggende linien.*

LINEAE SEMILUNARES sunt utrimque lineae tendineae magis, vel minus curvae, ortae ex intima coniunctione aponeurosium musculorum obliquorum et transversalium abdominis, ad margines externos musculorum rectorum, quos scilicet vagina tendinea comprehensos, interiecta linea alba includunt.

LINEARIA botanici vocant *folia, petiolos* aut *spicas,* quae aequalis ubique latitudinis sunt. *Lineata* vero dicunt *folia*, quae nervis depressis excavata sunt.

LINGUA est membrum in ore contentum, a lingendo dictum, oblongum, latum, crassum, et ad radicem quidem crassius, et ossi hyoidi affixum, in extremitate tenuius et acutius, subtus fraenulo adnexum. Magnitudo mediocris est, ori respondens, ut in omnem eius sedem commode pertingere, et moveri expedite possit. Ex superficie superiore linguae efflorescunt innumerabiles papillae, quarum minores conicae nervosae sunt, ex nervis et vasis compositae, aliae maiores fungiformes; quae partim inter priores sedent, partim in postrema parte linguae ad utrumque latus *foraminis coeci* in lineas ad litterae V figuram disponuntur. Hoc foramen ad cryptas mucosas pertinet. Cute tegitur lingua tenera semipellucida. In animalibus *rete* adest *nervosum,* quod perforatum papillas recipit. Sub papillis musculosa caro

linguae ponitur ex stratis musculorum genioglossi, basioglossi, styloglossi, ceratoglossi, myloglossi et lingualis composita, quae strata in homine vix extricari possunt. Lingua a tribus nervorum paribus, scilicet quinto, octavo et nono ramos accipiens, atque praeter sensibilitatem et mobilitatem cum aliis partibus communem, etiam solum gustus organum est, praecipue in apice. Praeterea etiam manducationi, deglutitioni et cumprimis loquelae inservit. Gr. *Γλῶσσα*, et *Γλῶττα*. Ge. *Die Zunge*. Ga. *La langue*. A. *The tongue*. B. *De tonge*.

LINGUA AVIS *Pharm.* est semen *Fraxini*.

LINGUA CANIS, vel **CANINA**, vide *Cynoglossa*.

LINGUA CERVINA est planta, quae ad dorsiferas, seu epiphyllospermas, pertinet. (Cryptogam. Filic.) Species officinalis, quae *Scolopendrium Pharm.* vel ob aliquam foliorum cum lingua cervina similitudinem lingua cervina dicitur, est *Lingua cervina* officinarum *Bauh*. *Asplenium Scolopendrium* frondibus simplicibus cordato lingulatis integerrimis, stipitibus hirsutis *Linn*. Crescit in Alpibus Europae. Qualitatis est siccae, viribusque exsiccantibus pollet, hinc infusum eius in haemoptysi, hypochondriasi, rhachitide et cachexia commendatur. Ge. *Hirschzunge*. Ga. *Langue de cerf, scolopendre*. A. *Hart's tongue*. B. *Hartstonge*.

LINGULATA botanicis dicuntur *folia* aequalis ubique latitudinis, interne pulpa solidiuscula referta, subtus convexa.

LINIMENTUM, a **LINIRE** est medicamentum externum, consistentia inter oleum et unguentum media. Ge. *Salbe, flüssige Salbe*. Ga. *Liniment, oignement*. A. *Liniment*. B. *Smeersel, stryking*.

LINNAEA est planta flore monopetalo, turbinato, semiquinquefido, bacca exsucca, ovata, bi-vel triloculari, tecta perianthio fructus hispido, glutinoso. (Didynam. Angiosperm.) Eius generis, in honorem Ill. *Linnè*, celeberrimi naturae scrutatoris, ita dicti, unica species cognita est, *Linnaea borealis* floribus geminatis *Linn*. Campanula serpillifolia *Bauh*. Nummularia Norvegica, flore purpureo *Kyll*. Habitat in Sueciae, Sibiriae, Russiae, Helvetiae, Canadae sylvis muscosis, acerosis, sterilibus, umbrosis. Sempervirens. Gaudet viribus diluentibus et diureticis, hinc infusum eius in rheumatismo et scabie commendatur. Nondum quidem intravit nostras officinas, quamvis frequentissima in borealibus terris sit, et usu eximia, ipsius vulgi experientia confirmata. [Flores huius plantae aqua infusi potum praebent theiformem, prosperrimo cum successu contra scarlatinam usurpatum. In Norwegia contra xerophthalmiam adhiberi solet.]

LINTEUM RASUM, vel **CARPTUM**, s. **CARBASA**, sunt fila ex linteo discerpto parata, quibus chirurgi in deliga-

tione vulnerum utuntur, quae iis replent. Turundas quoque et plumaceolos ex iis parant. Ge. *Carpei.* Ga. *Charpie.* A. *Lint.* B. *Pluksel.*

LINUM est plantae genus flore pentapetalo, (Pentandr. Pentagyn.) cuius species maxime vulgaris habet caulem duos circiter pedes altum, exiguum, rotundum, excavatum, in summitate ramosum. Folia sunt oblonga, angusta, fere alterna, acuta, Calyx oblongus, pentaphyllus, et tubiformis. Flos caryophyllaeus, infundibuliformis, caeruleus. Flori succedit fructus pisi magnitudine, subrotundus, et acuminatus, rude pentagonus, quinquevalvis, continens in capsulis membranaceis multa semina oblonga, rotunda, compressa, in una parte magis acuta, lubrica, lucida, in medio tumida, medullam oleosam et mucilaginosam habentia, ex fusco caerulea. Radix exigua. Haec species vero est Linum sativum *Bauh.* *Linum usitatissimum* calycibus capsulisque mucronatis, petalis crenatis, foliis lanceolatis alternis *Linn.* Ubertim in multis Europae regionibus colitur. Usus oeconomicus. Semina, eorumque oleum expressum, in officinis prostant, viribusque relaxantibus, obtundentibus et emollientibus gaudent, et frequentissime, tam interne, quam externe in arthritide, calculo, colica, et haemoptysi adhibentur. — Sed et alia species Lini interdum in usum medicum adhibetur, scilicet: Linum pratense flosculis exiguis *Bauh.* *Linum catharticum* foliis oppositis ovato-lanceolatis, caule dichotomo, corollis acutis *Linn.* Ge. *Kleiner Purgier-Flachs.* A. *Purging-flax.* — Crescit in Europae pascuis humidiusculis. Qualitatis est amarae, nauseosae, eiusque infusum alvum movet. Frequentior eius in Anglia usus est. Datur in nephritide, calculo et hydrope. *Λίνον* dictum est propter corticis et libri stamina, in recta filamenta divelli scindique solita, quae lina etiam vocantur; unde linea et libella, qua directiones et parietum structurae librantur. — Linum vulgare vocatur. Ge. *Flachskraut, Flachs.* Ga. *Du lin.* A. *Flax.* B. *Linne-kruid, vlas-kruid.*

LIPAROCELE, OSCHEOCELE ADIPOSA est lupia intra scrotum enata, lipoma, vel steatoma referens; cuius diagnosis patet ex signis lipomatis steatomatis, cuius curatio liparocelae sanandae competit.

[**LIPAROTRICHIA** vocatur a Ios. Frankio ea pilorum conditio, qua nimis oleosam superficiem offerunt. A λιπαρὸς, *pinguis*, et θρὶξ, gen. τριχὸς, *pilus.* Vid. Bäck *d. i. d.* pilis eorumque morbis. Hal. 1819. 8.]

[**LIPASMA** est medicamentum extus inunctione adhibitum, ut corpus pinguefiat. Quare interdum addi solet σαρκοποιὸν, v. c. ap. Plut. *amat. to. IX. p.* 88. ed. Reisk. Hipp. *de alim. to. II. p.* 19. ed. Lips. Paul. Aeg. libr. 6. c. 10. In huius ipsius medici libr. 2. c. 46. videtur mihi latere fons, unde cor-

ruptum ἀλίπασμα fluxerit. A gr. λιπαίνω s. λιπάζω, *pinguefacio.*

LIPODERMUS seu **LEIPODERMUS** est vitium cuticulae, glandem colis investientis, adeo ut non possit retrahi. — Item praeputii absentia. Ex λείπω, *deficio,* et δέρμα, *cutis.* [Occurrit vox apud Galen. *d. comp. med. s. gen. VII. 7.*]

LIPOMA est folliculus, adiposa materia vitiose collecta turgidus, aut sebo farctus. [Accuratius lipoma definit Swediaur *l. c. to. II. p.* 565. per tumorem tuberculosum, cysticum, plus minus durum, immobilem, inaequalem, indolentem; plerumque in membrana adiposa cutis vel in omento situm; a pinguedinis accumulatione et inspissatione ortum, paulatim crescentem, tandemque atrophiam generalem inducentem. A λιπόω, *pingueo,* quae derivatio mihi magis, quam Swediaueri, a λίπα, *oleum spissum* deducentis, placet.] Ge. *Fettgeschwulst, Speckbeule.* Ga. *Loupe graisseuse.*

LIPOPSYCHIA est leve animi deliquium, sive subitanea et brevis virium prostratio, superstite pulsu et respiratione. Ex λείπω, *deficio,* et ψυχὴ, *anima.* Ge. *Ohnmacht.* Ga. *Defaillance.* A. *Feebleness.* B. *Een flaauwte.*

LIPOTHYMIA, *defectus animi, defectio animae, deliquium animi, Λειποθυμία Philotheo, Λειποψυχία Hippocr.* est subitanea virium omnium vitalium animaliumque imminutio, cum pulsu scilicet, respiratione, omni musculorum motu, nec non sensu quovis, et calore admodum imminutis, ita ut aeger per aliquod tempus sui conscius non sit. Haec si magna fuerit, *syncope,* maxima *asphyxia* vocatur. Vide *Deliquium animi.* Ex λείπω, *deficio,* et θυμὸς, *animus.* Ge. *Ohnmacht,* Ga. *Pâmoison, defaillance.* A. *Feebleness, weakness.* B. *Een quaalykheid, bezwyming.*

LIPPITUDO est ophthalmiae humidae species seu congeries vesicularum pure dehiscentium, palpebrarum margines excoriantium. Ge. *Das Augentriefen, Augenfluss.* Ga. *Chassie.* A. *Bleeredness.* B. *Leepoogigheid.*

LIPYRIA est febris continua, in qua simul externa frigent et interna uruntur. Saepe contingit in inflammationibus ventriculi, hepatis, lienis, aliorumque viscerum. Summus hic calor internus ex aegri relatu, ex siti horrenda, linguae quandoque siccitate, anxietatibus cognoscitur; non solum extrema frigent, sed tota cutis exsanguis, frigida, cadaverosa videtur, exceptis axillis et praecordiis, quae calent. *Sauv.* Ex λείπομαι, deficio, et πῦρ, ignis. Ge. *Innerlicher Brand.* Ga. A. *Lipyrie.* B. *Een heet-koude koorts.*

LIQUAMEN, vide *Colliquatio.*

LIQUATIO, i. q. *Liquefactio.*

LIQUEFACTIO est, quando oleosa, resinosa, ut pinguedines, cera, resina, etc. super ignem lente et integre solvuntur. Dicitur quoque de salibus, quae, ut liquefiant,

cellis committuntur, nec non de metallis. Ge. *Schmelzen, Zerfliessen.*

LIQUID AMBRA, sive **LIQUIDA AMBRA**, ob odoris suavitatem sic dicta. Resina est liquida, e flavo fusca, consistentiae plerumque balsami Peruviani nigri, cum tempore vero magis spissae, aut durae, saporis acris et aromatici, et suavissimi ac gratissimi odoris, effluens ex arbore, quae in Virginia, Mexico et Hispania nova crescit. Est haec Platanus Virginiana *Raii,* Aceris foliis quinquepartitis, floribus tripetalis, fructibus sphaerocephalis, seminibus minimis oblongis; Liquidambar arbor, s. styraciflua Aceris folio, fructu tribuloide *Pluk.* *Liquidambar styraciflua* foliis palmato-angulatis, lobis indivisis acutis *Linn.* (Monoec. Polyandr.) Incolis *Ococol,* vel *Ocosolt,* dicitur. — *Styrax liquida* auctorum, quantum liquet, eiusdem arboris progenies est. Conf. *Styrax liquida.* Viribus haec resina cum balsamo Peruviano convenit, rarior tamen, cum raro sincera ad nos deferatur, eius usus est. Ge. *Flüssiger Amber, weicher Storax.* Ga. *Liquidambar.*

LIQUIRITIA vocatur Glycyrrhiza, sed potius dicerem, esse eius succum expressum et inspissatum, quoniam a *liquore* derivari videtur. Vide *Glycyrrhiza.*

LIQUITAIA BRASILIENSIUM, vide *Scrophularia.*

LIQUOR quamvis de quolibet humore dici possit, in specie tamen denotat per deliquium paratum, quem oleum alias, nonnunquam balsamum vocant. Saepe et pro destillato liquore haberi potest, quorum quamplurimi in officinis prostant.

LIQUOR AMNII est, qui in *amnio* continetur, ibi perpetuo renovatur, nonnihil mucosus, seu oleosus, sero lactis haud absimilis, ad ignem tamen concrescens, ut albumen ovi, *colliquamentum Harvaeo* dictum, cui foetus quasi innatat, ipsi recens nato spissior pars adhaeret toto corpore, atque ab obstetrice aqua tepida, pauco vino, similibusve abstergitur. Pro ratione, qua propior est foetus suae origini, eo uberior est proportione foetus hic liquor, ut comparatis ponderibus multoties superet. Crescit quidem quantitas eundo, sed in minori ratione, quam foetus, ut huius passus non aequet. A tertio mense creditur foetus superare pondus humoris, quo continetur. Maturo foetui ad libras duas et paulo ultra est huius humoris, cum foetus sit librarum octo. Fontes equidem eius indicare difficillimum est. Ab utero est et a matre, siquidem a foetu esse non potest. Viae omnino ignorantur. Oportet vel per chorion et mediam membranam in amnion transsudare, vel per placentam. *Hall.* Caeterum ab urinoso liquore, copia, sapore, odore, bene distinguendus, nec cum eo confundendus est: ille enim excrementitius est, hic vero foetui nutritium esse, verisimiliter coniicitur. 1. Quia tale liquidum in ore, oesophago, ventriculo foetus reperitur, quale est in amnio. 2. Quia illud

liquidum copiosum in initio, paulatim minuitur, nec alia ratione consumi videtur, quam a foetu. 3. Quia foetus respiratione carens tamen deglutire potest. Ge. *Das Kindswasser.* Ga. *Les eaux de l'amnios.*

LIQUOR ANODYNUS MINERALIS ab inventore *Frid. Hofmanno* nomen nactus, est acidum vitriolicum dulcificatum, dum olei vitrioli una pars cum quatuor, aut iuxta alios cum sex partibus spiritus vini rectificatissimi miscetur, et praevia digestione destillatur. Liquor hic odoris et saporis grati, eximiis viribus anodynis, antispasmodicis et alexipharmacis pollet. Datur a guttis XV — XL. Ge. *Hoffmannischer schmerzstillender Liquor, Hoffmannische weisse Tropfen.* Ga. *Succinate d'ammoniaque pyro-huileux liquide.* It. Alcoole etereo solforico.]

LIQUOR NITRI FIXI est liquor alcalinus, in quem per deliquium solvitur nitrum, antea fusum et adiecto pulvere carbonum calcinatum. Inservit praecipue irrorandis speciebus vegetabilibus ad extractionem faciliorem reddendam.

LIQUOR SILICUM est liquor natus, dum per deliquium solvitur massa constans e parte una silicum contusorum et partibus sex cinerum clavellatorum diu simul calcinatis. Commendatur a quibusdam a guttis V. ad XX. ut remedium diureticum. Nonnullis chymicis dicitur quoque *Alkahest.* Ge. *Kieselfeuchtigkeit.*

LIQUOR TERRAE FOLIATAE TARTARI praeparatur, dum *arcani,* vel *terrae foliatae tartari* pars una in partibus quatuor spiritus vini rectificatissimi digeritur, vel in partibus tribus aquae solvitur. Eximium est remedium aperitivum et antihypochondriacum. Ge. *Zerflossene Weinsteinerde.*

LIRION, vide *Lilium.*

LITHANTHRAX, sive *carbo fossilis* est bitumen pingue, glebis petrosis, aut et forte metallorum scoriis mistum, durum, assulatum, lamellatum, nigrum, scissile, inflammabile. Per destillationem prodit phlegma, spiritus acidus, oleum ad instar naphthae, oleum magis spissum instar petrolei, et sal acidum, ut sal succini, remanente terra nigra non inflammabili. Haec analysis et ligna fossilia passim reperta non male originem lithanthracum docent ex arboribus resinosis in terram submersis et post multa saecula in humum conversis, accedente principio resinoso, vel inflammabili, aliisque particulis mineralibus. Sunt, qui unguentum e pulvere lithanthracum et oleo ovorum, ut specificum in haemorrhoidibus dolentibus commendent. In Anglia, aliisque locis, tanta copia nascitur, ut lignorum et cespitum loco sufficere possit. Ge. *Steinkohle.* Ga. *Houille, Charbon de terre.* A. *Coals.* B. *Steenkoolen.*

LITHARGYRIUM officinis spumosum excrementum est, e purificatione argenti, quae per plumbum in cupella fit, re-

siduum, seu est plumbum semivitrificatum. Duo eius genera communiter statuuntur, videlicet *argenteum*, quod coloris minus saturi, et *aureum*, quod saturatioris coloris, magis ad rubedinem vergentis existit. Verum tamen non nisi coctione differunt, *aureumque* magis coctum est, quam *argenteum*. Cum illud nil aliud sit, quam calcinatum et aliquantum vitrificatum, hinc etiam iisdem viribus refrigerantibus, exsiccantibus et stypticis gaudet, pluraque remedia externa ingreditur. Cum aceto coctum fit *Extractum saturninum*, et praeparationi *Liquoris vegeto-mineralis*, et aliorum huiusmodi medicamentorum externorum inservit, quorum tempestive adhibitorum summa hodie laus est. Acetum superfusum dulce reddit. Hinc lithargyrium male audit, quod eo vina acida summo cum sanitatis periculo dulcificentur, quamve mangonisationem liquore exploratorio, scilicet decocto auripigmenti et calcis vivae, detegere satagunt, nigrescente scilicet paucis huius liquoris guttis instillatis vino infecto. Verum cum in omni vino, instillato hoc liquore, color obscurus nascatur, et lithargyrium cum dulcedine ingrata, simul vinum admodum austero et nauseoso sapore imbuat, ita ut vinum, hoc liquore nigrescens, bibi sane non possit, dubium fere nascitur, an unquam vere hoc artificio, ut scriptis proditum est, solo scilicet lithargyrio, vina infecta fuerint. Ge. *Gold- und Silberglätte.* Ga. A. *Litharge.* B. *Glit, goud en zilver-glit.*

LITHIASIS est calculi in renibus, vesica, cystide fellea, ductibus salivalibus, aliisque in partibus generatio. A λιθιάω, *calculos patior, calculis laboro.* Ge. *Erzeugung des Steins.* Ga. *Pierre, gravelle.* A. *The stone.* B. *De steen.* — Sic etiam dicitur morbus oculorum, quum tubercula quaedam alba et aspera circa palpebras apparent.

LITHOIDES est os petrosum ossis temporum, sic ob duritiem lapideam appellatum. Ex λίθος, *lapis*, et εἶδος, *forma.* Ge. *Das felsenartige Bein.* Ga. *L'os petreux.* A. *The stony bone.* B. *Het steen-been.*

[**LITHOLABE**, a graeco λίθος, *lapis*, et λαβή, *prehensio*, aut illud corpus, quo aliquid prehenditur, manubrium, forceps, a Civialeo vocabatur forceps, ab ipso excogitata ad calculum vesicae per urethram extrahendum.]

LITHOMARGA, vide *Marga.*

LITHONTRIPTICA sunt medicamenta, quae calculum vesicae urinariae, vel renum, dissolvunt, conterunt, et ex corpore expellunt. An vera huiusmodi specifica lithontriptica remedia prostent, quae scilicet solum gluten, particulas calculi conglutinantes, dissolvant, non sine causa dubitatur, cum de plurimorum, quae hodie pro talibus venditantur, efficacia nondum satis constet. Inveniri posse non repugnat analogiae medicae, nec male in sapone et calce

quaesita sunt. Ex λίϑος, *lapis*, et τρίβω, *contero*. [Civialeus suam calculum in vesica comminuendi methodum ab initio *lithontripticam* vocavit. Sed incongruam hanc denominationem esse ipse eius auctor fassus est *Ueb. die Lithotritie. p.* 73.] Ge. *Steinbrechende Arzeneien*. Ga. *Remèdes lithontriptiques*, ou *contre la pierre*. A. *Lithontriptics*. B. *Steen-breekende middelen*.

LITHOPAEDION: ita vocantur foetus in utero, vel tuba, aut ovario, per plures annos gesti, qui nonnunquam in massam tophaceam seu lapideam quasi exsiccantur. [De hisce foetubus ossificatis, quorum exemplum primum a Rousseto (*Schema palaeocyematis s. lithopaedii Senonensis i. e. foetus lapidei viceoctennalis*. Par. 1590. 8.) descriptum est, largus librorum extat numerus, quem enumeravit Ploucquet in *Litterat. med. digest.* sub *Foetus to. II. p.* 188.]

[**LITHOPRIONE** a Leroy inventum instrumentum ad dissecandos in vesica calculos urinarios. Descriptum est in Civiale *nachträgl. Bemerk. z. d. Lithotritie. p.* 51. A λίϑος et πριών, gen. πρίονος, *serra*.]

LITHOSPERMUM est plantae genus, (Pentandr. Monogyn.) quod habet plures caules duos pedes altos, quosdam rectos, alios incurvos, villosos, tenues, rotundos, duros, asperos, in ramos divisos. Folia vel alternatim disposita, vel sibi invicem opposita, longa, angusta, acuta, sine petiolo adhaerentia, villosa, saporis herbacei. Flos monopetalus, infundibuliformis. Ex eius calyce quinquefido, ad basin usque secto, surgit pistillum, quatuor embryonibus stipatum, quae abeunt in quatuor semina, dura, polita, minima, alba, splendentia, obrotunda, vel ovalia. Radix lignosa, fibrosa, digiti crassitie. Crescit haec planta in locis incultis. Species officinalis est Lithospermum maius erectum *Bauh*. *Lithospermum officinale* seminibus laevibus, corollis calycem vix superantibus, foliis lanceolatis *Linn*. Seminum, quae in officinis prostant, qualitas insipida et inodora, ususque fere exoletus est, nisi quod interdum sub suffimigii specie in dysuria adhibeantur. A λίϑος, *lapis*, et σπέρμα, *semen*, et dicitur conducere in calculo renum. Semina adeo bene margaritas referunt, ut, qui has vendunt, illa intermisceant margaritis occidentalibus, quae non tam elegantes, quam orientales, et sic eas divendunt pro puris margaritis occidentalibus, sed fraus facile detegitur ex macula fulva his seminibus inhaerente. Sic vocatur ob seminis duritiem. Latinis *Milium solis*, quod semen eius Milio simile candore solis et lucis splendore fulgeat. Ge. *Meerhirse*, *Steinsaamen*. Ga. *Gremil*, *herbe aux perles*. A. *Gromwel*, *graymil*. B. *Paarel-zaad*, *steen-zaad*, *steen-breek*.

[**LITHOTERETHRON**. Vide *Lithotritia*.]

LITHOTOMIA est chirurgica calculorum e vesica sectio;

quae si *apparatu* sic dicto *minore* instituitur, hoc modo procedit. Imponit lithotomus aegrotantem alicuius robusti sinui, pulvinari molli instrato, postquam ter, quaterve ex loco altiori in inferiorem prosiliit, mox manum utrinque valide plantae pedis alligat, genua vero utrinque adstantes duo ministri detinent, ita ut quam maxime a se invicem distent. Deinde primum sinistrae manus digitum solum, aut, si necessitas exegerit, duos priores oleo quodam expresso madefacit, eosque in anum immittit, dextra vero pubis superiora leviter comprimit, ut hoc modo ab osse pubis ad perinaeum transferatur calculus, quem quum digitis dictis eo adegerit, sinistro lateri inter testiculos et anum, proxime ad suturam perinaei, inter musculos erectores et acceleratores urinae cultro utrinque acuminato vulnus pro calculi magnitudine infligit, calculo tenus cultrum deducendo: et vulnere si sua sponte, aut digitorum insertorum propulsione, exire detrectet calculus, eum forcipe, aut, quod praestat, cochleari, sive lapidillo, foras trahit. Extracto calculo, vinculis omnibus solutis, vulnus curat modo debito, sanguinem sistentibus adhibitis mediis, brevique tempore ut consolidetur, curam adhibet, ne urinae per locum vulneratum stillicidio laboret aeger. Hic modus *apparatus minor*, vel *methodus Celsi* vocatur et in infantibus inprimis locum habet. In *apparatu maiore* vero, vel *methodo Mariana*, aeger eodem modo, ut supra, bene ligatus mensae imponitur et in ea detinetur; tum chirurgus catheterem ferreum sulcatum per urethram in vesicam demittit, et versus partem sinistram perinaei dirigit, sic ut promineat et tactu percipiatur: arrepto tum cultro perinaeum ipsumque urethrae bulbum discindit usque ad vesicae collum, conductorem marem in sulcum catheteris immittit et remoto cathetere, iuxta conductorem marem etiam conductorem foeminam in vesicam provide intrudit et utroque conductore distracto, collum vesicae dilatat. Inter conductores forcipem in vesicam inducit, illisque retractis, forcipem diducit, calculumque arreptum caute protrahit. Hoc facto, deligatio vulneris et consolidatio instituitur, ut in pueris, adhibita, si nimis magnum fuerit, sutura, impositaque ad dies duos, aut tres, cannula argentea, evacuationi sanguinis concreti, pituitae, urinaeque arenosae apta. Est etiam adhuc alius calculos extrahendi modus, nempe incisione supra osse pubis facta, calculus ex fundo vesicae exscinditur et hoc modo nunquam stillicidium urinae est exspectandum, qui modus *apparatus altus*, vel *sectio hypogastrica*, vocatur. Denique est alia adhuc methodus, quae *sectio lateralis*, s. *Cheseldeniana* vocatur, a maximis viris variis encheiresibus ornata tutiorque reddita, in qua, intruso prius per urethram cathetere sulcato, vesica ad latus perinaei apprimitur et inclinatio cultro uno, vel pluribus ictibus par-

tes interiacentes, ipsaque vesica et eius collum in sulcum usque catheteris discinduntur, tumque immisso forcipe calculus educitur. Haec a variis varie emendata, aut instrumentorum apparatu novo excogitato mutata tantum fuit, quarum diversarum methodorum historiam apud chirurgicos auctores videas. Ga. *La taille laterale.* Rarior in foeminis calculorum generatio, horumque facilior ob urethram ampliorem, vel facilius dilatabilem, excretio rariorem quoque lithotomiam mulierum reddunt, in qua easdem, quas in viris, varias methodos variosque apparatus adhibent chirurgi, debita pro organorum muliebrium differentia adhibita cautione. Vide Cel. *E. Platneri* histor. literar. chirurg. Lithotomiae mulierum. Lipsiae cIↄIↄccLXX. Ex *λίθος, lapis,* et *τέμνω, incido.* Ge. *Das Steinschneiden, Steinschnitt.* Ga. *Lithotomie, taille, extraction de la pierre.* A. *Cutting for the stone.* B. *Het Steensnyden.*

LITHOTOMUS dicitur chirurgus in secandis calculis peritus, vel etiam culter, qui in hac operatione adhibetur. Ex *λίθος* et *τέμνω, seco.* Ga. *Ein Steinschneider, Messer zum Steinschnitt.* Ga. *Lithotomiste.* A. *A stone cutter.* B. *Een steen-snyder.*

[**LITHOTRITIA.** Notissima recentissimis temporibus operatio chirurgica, a Civialeo nisi inventa, perfectior tamen reddita, qua calculi in vesica urinaria instrumenti terebrantis, per urethram introducti, ope imminuuntur, posteaque forcipis ope per eandem viam educuntur. Nomen operationis incongruum est. Nam illud sive e gr. *λίθος, lapis,* et lat. *tero*, sive e *λίθος* et *τιτράω, perforo*, derivetur, reprehensionis materiem offert. Prior enim derivatio vocem hybridam parit, quae damnanda est: posterior hoc habet taxandum, quod a *τιτράω* nullum descendat substantivum *τιτρία,* sed potius *τρῆσις.* Quare operatio illa rectius *λιθότρησις* vocatur. Instrumentum, quod ad illam perficiendam adhibetur, Remerus, qui Civialei librum in vernaculum sermonem transtulit, *lithotritorem* appellavit: graecae linguae convenientius *λιθοτέρεθρον* vocatur.]

LITHUANICUM BALSAMUM est *oleum betulinum,* ex cortice teneriore betulino igne suppressionis destillatione per descensum paratum. Ad haemorrhoides olim commendabatur. Corium Rossicum (*Juchten*) ab eo gratum suum odorem habet.

LITUS, i. q. *linimentum.*

LIVIDUS MUSCULUS una cum aliis musculis femur movens, dicitur et *pectinaeus*, qui ab ossis pubis superiore ad commissuram parte oblique decurrens, usque in femoris exporrigitur latus externum, asperaeque cuidam lineae sub trochantere minore inseritur, femurque adducit. Ge. *Der*

Schaambeinmuskel. Ga. *Muscle pectiné.* B. *De loodverwige spier.*

LIXIVIOSUM SAL est alcali fixum, quod mediante aqua ex cineribus solutum, exsiccatum summas ignis torturas patitur, ut sal tartari, absinthii etc. Ge. *Laugensalz.* Ga. *Sel lixiviel.* A. *Lee.* B. *Loog-zout.*

LIXIVIUM est sal aqua solutum. Praeparatur vulgo ex cineribus, ex quibus mediante aqua sal, quod continent, elixiviatur. Ge. *Lauge.* Ga. *Lessive.* A. *Lee, lie.* B. *Loog.*

LIXIVIUM SANGUINIS est liquor alcalinus, seu aqua, calcinato, cum alcali puro, sanguini infusa, eiusque indole saturata et imbuta, quae, ut menstruum chymicum, solutioni argenti, auri, mercurii, zinci et bismuthi, per spiritum nitri factae, infusa, argentum quidem initio praecipitat, sed mox, praesertim si maior quantitas lixivii rursus addatur, iterum dissolvit. Cum ferro colorem caeruleum producit. Vide *Caeruleum Berolinense.* Examini quoque aquarum mineralium martialium inservit. Sublimioribus chymicis habetur pro hepate sulphuris animalis soluto. Vide Ill. *Delii* Diss. de *lixivio sanguinis.* Ge. *Blutlauge.*

LIXIVIUM SAPONARIORUM est lixivium, seu solutio salis alcalini fixi, quae calce viva addita magis caustica facta est. Lithontripticam vim habet. Ge. *Seifensiederlauge.* A. *Soap-lee.*

LOBATA botanicis dicuntur *folia* ad dimidium divisa in partes distantes.

LOBELIA est plantae genus flore monopetalo leviter ringente, capsula ovata carnosa, apice dehiscente, cincta calyce, polysperma. (Syngenes. Monogam.) Huius species est *Lobelia syphilitica,* caule erecto, foliis ovato-lanceolatis, crenatis, calycum sinubus reflexis *Linn.* Rapunculus Americanus, flore dilute caeruleo *Dodart.* Habitat in Virginiae sylvis aridis et lutosis. Radicis usus haud ita pridem apud nos innotuit. Est qualitatis acris, nauseosae et lactescentis, viribusque gaudet pellentibus, emeticis et purgantibus. Decocto virtus antivenerea tribuitur.

LOBULI ADIPOSI, vide *Sacculi adiposi.*

LOBULI CEREBRI sunt illae portiones, in quas cerebri hemisphaeria subdividuntur, suntque in quovis hemisphaerio tres, scilicet anteriores, medii et posteriores, quorum limites tum per arterias carotides internas, tum per sulcos in ventriculis lateralibus constituuntur.

LOBULI PULMONUM sunt fistulae pulmonalis extremitates, quae in lobulos uniformes desinunt, constantque iterum ex plurimis vesiculis, quarum parietes extremitates vasorum pulmonalium perreptant: hi lobuli utrimque iuncti lobos maiores, tandemque pulmonem dextrum et sinistrum

constituunt. Ge. *Lungenflügel.* Ga. *Lobules.* B. *Longedruiven.*

LOBUS est Phaseolus. Venit a *λήβω*, seu *λαμβάνω*, *prehendo*, quia fabae in siliquis prehenduntur.

LOBUS AURIS est appendicula quaedam mollis, flexilis, blanda tactu, auriculae appensa, nullo foraminulo naturaliter pertusa, sed a foeminis artificialiter perforatur pro ornamentorum commissione, unde foeminarum ornamenta *ellobia* dicta. Ge. *Das Ohrläppchen.* Ga. *Le lobe de l'oreille.* A. *The lobe, or lap of the ear.* B. *Het lelletje van het oor, oodlapje.*

LOBUS HEPATIS, aut **PULMONIS** sunt eorum viscerum magnae divisiones et distinctiones. Rectius tamen dicitur pulmo dexter et sinister, quam lobus pulmonum, cum quisque pulmo viscus peculiare constituat. In hepate humano secus, quam in hepate animalium, quod e pluribus lobis constat, duo sunt *lobi* maiores, *dexter* scilicet et *sinister*, interiecto in parte concava lobo exiguo, qui *lobulus Spigelii* dicitur. Ge. *Die Flügel oder Lappen an der Leber oder Lunge.* Ga. *Les lobes du foye* etc. B. *Quabbe.*

LOCALIA MEDICAMENTA, seu **TOPICA** sunt, quae parti cuidam peculiari, in quam tantummodo operari debent, externe applicantur, ut emplastra, linimenta, unguenta sacculi, fotus etc. Gr. *Τοπικὰ.* Ge. *Aeusserliche Mittel.* Ga. *Remèdes topiques.* A. *Topical remedies, topics.* B. *Plaatsmiddelen.*

LOCH et **LOCHOCH**, i. q. *Eclegma.*

LOCH SANUM et **EXPERTUM** est eclegmatis species, quae in morbis pectoralibus utilis censebatur et experta. Constat ex emulsione amygdalacea, adiectis gummi Tragacantha, arabico, amylo et radice Ireos florentinae. Praecipue in defluxione acri conducit. Nomen ipsi est, quod *Mesue* illud caput, quod hoc eclegma describit, incipit his verbis: Sanum et expertum. Solebant enim veteres initia capitum, vel legum adducere, ut adhucdum ICti faciunt. Plura adhuc in officinis eclegmata, seu loch prostant ex Arabum compositione, quorum tamen rarus admodum hodie usus est.

LOCHIA sunt puerperarum expurgamenta, ex apertis arteriarum in cavitatem uteri desinentium orificiis, post foetus et secundinarum exclusionem prodeuntia, et per constrictionem uteri ex his vasculis propulsa, primis diebus rubra, copiosa, post tertium vero magis pallida et mucosa. Tunc *alba* nonnunquam vocantur. Quantitas eorum in variis foeminis varia est, hinc exacte determinari non potest. Si intempestive eorum fluxus supprimatur, gravissima mala puerperis superveniunt. [Erot. *λοχείη.*] A *λέχομαι*, *cubo*, unde *λέχος*, *lectus* et *λεχωΐδες ὧραι*, *tempus partus.* Ge.

Der Blutfluss, Blutreinigung einer Kindbetterin. Ga. *Vuidanges.* A. *Womans evacuation in child-bed, lochia.* B. *Kraamzuivering, reiniging.*

LOCHOCH, i. q. *Eclegma.*

LOCI CHYMICI dicuntur vasa et fornaces apud chymicos usitata.

LOCI MULIEBRES, i. q. *uterus* et *genitalia.*

LOCULAMENTA sunt in plantis seminum involucra, seu concamerationes, quae veluti parvae capsulae ea occludunt. Ge. *Saamenfächer.* Ga. *Loges.*

LOCUSTA, THECA in cerealium descriptione sumitur pro quolibet flore granoque gluma obvolutis; sic, ex *Dioscoride,* avena dependentes veluti parvas locustas bipedes gerere videtur. Ge. *Saamenhülse.* Ga. *Paquet.* — — Sed etiam *locusta* insectum significat ad coleoptera et quidem genus Gryllorum, pertinens, cui caput nutans, maxillosum, palpis quatuor ad maxillas, antennae setaceae, alae deflexae, superiores flexiles, submembranaceae, pedes saltatorii plerisque, cauda simplex et cuius quam plurimae dantur species. Locustae ruminare dicuntur. Quaedam species edules sunt. Fumus exsiccatarum in dysuria prodesse dicitur. Pulverem ut antihystericum commendant. Ge. *Heuschrecke.* Ga. *Sauterelle.*

LOIMOGRAPHIA est descripto morborum contagiosorum. Ex *λοιμὸς, venenum pestiferum,* et *γράφω, scribo.* Ge. *Beschreibung der ansteckenden Seuchen.* B. *Een beschryving van besmettelyke ziekten.*

LOIMOS, PESTIS est phlegmasia exanthematica, saepius epidemica, maligna et contagiosa, cuius eruptio est bubo, parotis, vel anthrax, nec non pustulae parvae, albae, lividae, nigrae, carbunculosae, per habitum corporis dispersae et quae plures e medio tollit, quam sanos dimittit. Gr. *Λοιμὸς, παρὰ τὸ λείπειν,* id est a deficiendo, qua hominum defectum inducit, seu, ut aliis placet, *παρὰ τοῦ λιμοῦ,* a fame. Unde proverbium Graecum, *μετὰ λιμοῦ λοιμὸς,* pestis post famem. Ge. *Die Pest.* Ga. *La peste.* A. *Pestilential,* or *contagious disease.* B. *Een besmettelyke ziekte.*

LOMENTUM, fabarum farina est.

LONCHITIS est plantae genus foliis filicis foliorum aemulis, a quibus tamen differt pinnulis ad exortum auritis: nullos habet flores: est enim planta epiphyllosperma, (Cryptogam. Filic.) cuius fructificationes dispositae sunt in lineolas, sinubus folii subiectas, lunulatas. Species, quae in officinis hoc sub nomine prostat, est *Polypodium lonchitis.* Eiusdem cum reliquis filicibus qualitatis siccae, subadstringentis et roborantis est. In montibus altis asperisque occurrit. Dictam volunt ab hastae, seu lanceae forma. Ge.

Engelsüss, *Baumfarren*. Ga. *Lonkite*, *lancette*. A. *Rough spleen-wort*. B. *Grachtvaren*.

LONGANON sive intestinum ultimum, item *Ἀπευθυμένον*, *Δακτύλιος*, *Ἀρχὸς Hippocrati*. Vide *Rectum intestinum*.

LONGISSIMUS DORSI MUSCULUS producitur a margine ossis sacri, atque a lumborum vertebris oriundus fibrarum fasciculis coagmentatus, sub serrato postico inferiore adscendit, quem circa dorsi vertebram infimam deserens, singulis lumborum ac dorsi transversis processibus, totidem tendinibus alligatus, primam thoracis petit vertebram. Thoracem, lumbos eorumque vertebras extendit. Ge. *Der lange Rückenmuskel*. Ga. *Le long dorsal*. A. *The long muscle of the back*. B. *De langste rugspier*.

LONGUS COLLI MUSCULUS oritur partim ex processibus transversis sex superiorum vertebrarum colli, partim ex corpore ultimae colli, et trium superiorum dorsi, inseritur tuberculo primae vertebrae colli, et aliquando etiam ossi occipitis, et actione sua collum flectit. Ge. *Der lange Halsmuskel*. B. *Lange hals-spier*.

LONICERA, vide *Caprifolium* et *Lilium inter spinas*. — *Lonicera Diervilla* frutex Canadensis est, cuius stipites ut certum in gonorrhoea et suppressione urinae remedium commendantur.

LOOK GUMMI est resina Iaponica succino et mastiche similis, quae in dolore dentium et capitis externe laudatur.

LOPEZ RADIX est radix arboris in India orientali habitantis, cuius tamen hucusque nec character, nec verum solum natale scitur. Radix plerumque est crassitiei bipollicaris, eius lignum albidum, perquam leve, in minoribus ramulis aequaliter compactum, in maioribus mollius qua proxime subest cortici, atque spongiosum et albidius, medullam complectitur duriorem, densiorem, ex albo utcunque subrufam. Cortex rudis, rugosus, fuscus, mollis, quasi tomentosus, sat crassus, tenui cuticula pallidiore extrinsecus obducitur. Inodora prorsus et insipida radix menstruum, vel aquosum, vel spirituosum nulla prorsus qualitate sensibili imbuit, in India tamen in pulverem trita, et ter, aut quater per diem a granis XV ad XXX propinata, ut eximium remedium specificum contra diarrhoeam, praecipue colliquativam et a laxitate intestinorum oriundam, celebratur, iamque et in Europa felici passim successu adhiberi coepit. Nomen ei a *Ioanne Lopez* datum est.

LOPIDOIDES i. q. *Lepidoides*.

LOQUELA fit, quum sonus, in exspiratione formatus, organis extra laryngem positis, nempe gutturi, linguae, dentibus, labiis, genis, naribus, palato illisus, inde in transitu, vel reflexu, ita mutatur et determinatur, ut vox articulata proferatur. Ge. *Sprache*. B. *Spraak*.

LORDOSIS est spinae dorsi in anteriora curvatio, cum sterni prominentia. A λορδόω, in anteriora curvo. Latini vocant *repandum, recurvationem.* Sed etiam in genere *lordosis* significat ossium distorsionem, unde hinc protuberant, inde vero excavantur artus, aut incurvantur ossa, vel a situ deflectunt. Talis est *Lordosis compernium,* qui pedes introrsum contortos habent, aut quorum tibiae rectae quidem sunt, sed in genubus contiguae, inferius vero divaricatae, aut distantes. *Lordosis valgorum,* qui tibias habent non rectas, sed extrorsum convexas, pedibus femoribusque approximatis. *Lordosis varorum,* quorum tibiae inflexae sunt, ita ut introrsum sint convexae, pedibus genubusque a se mutuo recedentibus, suris vero approximatis. *Sauv.*

LORICATIO est actio chemica, quando retorta, igni nudo exponenda, luto, argilla, aut alia materia, ut a nimia ignis tortura defendatur, obducitur. Ge. *Das Beschlagen der Retorten.* Ga. *Lutter les vaisseaux, ou les retortes lors qu'on veut distiller.* A. *Lorication.* B. *Beharnassing.*

LORIPES est, qui alterum, vel ambos pedes habet contortos et incurvatos: dicitur quoque *Varus.* Vide *Lordosis.* Ge. *Krummfuss, Krummbein.* Ga. *Pieds bots.* A. *Crooked legged.* B. *Scheef-been, slim-voet, krom-been.*

LOTIO est quodammodo balneum particulare, quo caput, axillae, manus, pedes et genitalia abluuntur, idque decoctis medicamentosis. Lavantur etiam nonnulla medicamenta, idque propter eorum salsedinem et acrimoniam, ut in calce, tutia, aliisque lapidibus contingit, vel quando herbae, radices, a sordibus argillaceis et arenosis aqua pura, aut vino lavantur. Ge. *Das Waschen.* Ga. *Lotion, bain.* A. *A washing.* B. *Wassing.*

LOTIUM, vide *Uron.*

LOTUS est vel arbor, vel herba. [Cons. C. Sprengel *antiqu. bot.* Lips. 1798. 4. cum de arbore p. 48—54. tum de planta p. 55—67.] Nomen accepit a voluptate, ab antiquo verbo λῶ, quod significat *θέλω, ἐπιθυμῶ, βλέπω, volo, expeto, desidero, video.* Illud nomen etiam habet *Trifolium odoratum,* ut et *Melilotus,* aliaeque plantae. Proprie vero est plantae genus flore papilionaceo, (Diadelph. Decandr.) legumine cylindraceo, stricto, quasi transversaliter multiloculari, bivalvi, uniloculari, nudo, aequali, polyspermo. Ge. *Steinklee.* Ga. *Lotier.* A. *Bird's food, trefoil.*

LOXARTHRUS seu perversio capitis ossium ac musculorum appensorum, est ossium cum motu sensibili articulatorum situs relativus in alienum constanter mutatus, aut obliquitas respectiva, persistens, citra exarthrema et spasmum. A λοξὸς, *obliquus, non rectus,* et ἄρθρον, *articulus.*] Ge. *Verzogene Glieder.* Ga. *Perversion de la tête des os et des muscles.*

LOZANGIAE sunt idem quod *Morsuli.* [Nonnullos etiam

trochiscos sub hoc nomine intelligere, monuit Hahnemann (*Apotheker Lex. II.* 39.]

LUBRICANTIA vocantur medicamenta, quae vasorum superficiem oleo, pinguedine, mucilagine, vel alio molli et leni ita obducunt, ut facilior per illa fiat transitus, vel minori cum attritu motus.

LUCIUS PISCIS, *Esox lucius* rostro depresso subaequali *Linn.* est piscis ad abdominales pertinens, sat frequens ubique in lacubus et fluviis. In salutarem cibum adhibetur. Prostant in officinis mandibulae, qualitatis absorbentis, quibus tamen temere singularis virtus antipleuritica tribuitur, et axungia, quam in contractura commendant. Ge. *Hecht.* Ga. *Brochet.* A. *Pike, pike-fish.* B. *Snoek.*

LUCIDUM botanici vocant *folium,* cuius superficies quasi illuminata est.

LUDUS HELMONTII, vel **PARACELSI** est concretio lapidosa, cuius origo vix certo determinari potest. Effoditur passim circa Antverpiam et in Anglia. Lapis est partim calcarius, partim crusta flavescente pellucida gypsea tectus. [Accuratius describitur tanquam Margae species a Blumenbachio (*Naturgesch. p.* 640.) Ab Helmontio cognominatus est, quod is hunc lapidem contra dolores a calculis ortos commendavit.] Per ignem aliquid salis amari et acidi extorqueri potest, hinc a *Paracelso* quoque *fel terrae* dicitur. Commendatur a quibusdam contra lithiasin. — Ga. *Jeu* sive *Des de van Helmont.* Ge. *Van Helmonts Würfel.* Alii hoc sub nomine omnes calculos in corporibus animalibus concretos intelligunt.

LUES in genere significat morbum epidemium et contagiosum, certo tempore homines et pecora infestantem. Ge. *Seuche.* Ga. *Contagion.*

LUES MORAVICA, seu **PANNONICA**, vide *Febris Ungarica.*

LUES VENEREA, *Morbus Gallicus, Italicus, Hispanicus, Siphylis Fracastorii,* παρὰ τὸ σίνειν τὰ φῦλα [i. e. *a nocendo genti* s. *posteris.* Haec derivatio autem propterea locum habere nequit, quoniam perversae vocem *Syphilis* scribendi rationi innititur. C. Rejes (*camp. quaest. iuc. elys.* quaest. 59. p. 765.) deducit a σὺν et φιλία, *amicitia,* quoniam morbus sit amicitiae venereae partus. Krausius quidem contra monet, tunc potius *Symphilis* scribendum esse (συμφιλία in Diog. Laërt. *Epicur.* 115. occurrit): sed cum a medii aevi scriptoribus, qui admodum mancam graecae linguae cognitionem possidebant, vox *syphilis* formata sit, poterit omnino iis hoc contra linguae rationem peccatum condonari.] Hic morbus ex India occidentali oriundus, in Europam translatus, post annum 1463 innotescere incepit, primum in regno Neapolitano, dein etiam per alias regiones propagatus.

[Cons. Ph. Gabr. Hensler *üb. d. westl. Urspr. d. Lustseuche.* Hamb. 1794.] Multi tamen asserunt, eum iam ante haec tempora in Europa cognitum fuisse.. [Cons. Ch. Gfr. Gruner *morbi Gallici origin. Maranicas* in *Scriptt. de morb. Gall. med. et hist.* Ien. 1793. 8.] Est hic autem contagiosus, ita ut ab infectis parentibus plerumque inquinati nascantur infantes; lactatione contaminentur, contrectatione, salivae per oscula communicatae deglutitione, sudore, et coitu impurorum quilibet inficiatur. Quae autem pars primo fuit infecta miasmate venereo, in illa plerumque primo se manifestat inflammatione, ulcere erodente, gonorrhoea maligna, et fluore albo, dein bubones, ulcera in glande et genitalibus, condylomata, etc. oriuntur, per totum corpus efflorescunt pustulae; labia, gingivae, palatum, nares eroduntur, dolores nocturni circa medios artus fiunt ingentes, et articulorum rigiditas, tophi, gummata et exostoses, capillorum totius corporis defluvium, et vox rauca cum aliis multis symptomatibus hunc morbum declarant. Hic morbus ab eo, quo in Europam translatus est, tempore multum de saevitie sua amisit, longeque mitior est nostro tempore. Ge. *Venerische Krankheit, Franzosen, Lustseuche.* Ga. *Vérole.* A. *The pox, the french pox.* B. *De spaanse pokken.* — Dolores circa ossa vocant Hispani et Brasiliani *Bubas.*

LUIULA est Acetosellae species, in officinis asservata, cuius vires refrigerantes insignes. [Praeter refrigerantes virtutes etiam diureticae huic herbae tribuuntur. Inprimis autem ob magnam kali oxalici copiam, quae inde extrahi potest, notari meretur. [Cons. Richards *med. Bot. Th.* 2. *p.* 1161.] Vide *Acetosella.* Ge. *Buchampfer, Sauerklee.* Ga. *Pain à coucou, alleluja.* A. *Wood-sorrel.* B. *Schaapszuuring.*

LUMBAGO est dolor in musculis lumborum a materia rheumatica, arthritica vel scorbutica obsessis, ita ut aeger sese movere absque dolore magno, ac si per medium scinderetur, nequeat, et se recto situ tenere cogatur. Ge. *Lendenweh.* Ga. *Sciatique.* A. *The pain of the loins.* B. *Lendepyn, 't spit, lende-jigt.*

LUMBRICALES MUSCULI, sive **VERMICULARES** sunt quatuor in singulis manibus, totidemque in pedibus, sic ob exilitatem et figuram dicuntur. Incipiunt singuli a singulis tendinibus flexoris profundi, vel perforantis, et primae phalangae singulorum digitorum inseruntur. Actione sua tum ad flexionem, tum ad adductionem digitorum faciunt. Ge. *Die wurmähnlichen Muskeln.* Ga. *Muscle lumbricaux.* A. *Wormlicke muscles.* B. *De wormgelyke spieren.*

LUMBRICI, sive **VERMES** sunt animalcula ex ovulis vermium, ut plurimi putant, deglutitis cum cibis, in corpore nostro aliquamdiu morantibus, producta, quae plerum-

que quidem in intestinis, saepe tamen in aliis corporis locis inveniuntur, et tum rodendo, tum chylum absorbendo et conspurcando, pessimos morbos et dira saepe symptomata inducunt. Ge. *Würmer.* Ga. *Vers.* A. *Worms.* B. *Wormen.* — Alii sunt *longi et rotundi*, s. *Lumbricus intestinalis Linn.* Ge. *Spulwürmer.* Ga. *Vers ronds, vers strongles.* B. *Ronde wormen.* — Alii *Cucurbitae* seminis forma, *Cucurbitini* dicti, qui Taeniae articuli. — Alii *Ascarides.* Ge. *Maden.* Ga. *Ascarides, vers cucurbitins.* B. *Maayen.* Alii *trichurides*, *taeniae.* Vide suo loco.

LUMBRICUS TERRESTRIS est animal ad Vermes pertinens, scilicet simplex absque artubus, nudum, liberum, cuius corpus est teres, annulatum, longitudinaliter exasperatum, poro laterali, trifariam retrorsum aculeatum. Habitat ubique in terra abdita spongiosa. Prostat in officinis pulvis lumbricorum terrestrium, sal, spiritus et oleum infusum. Singulares iis vires antispasmodicae et diureticae tribuuntur. Ge. *Regenwurm*, *Erdwurm.* Ga. *Ver de terre, lombric terrestre.* A. *Earth-worms, dew-worm, lob-worm, garden-worm, twatchel.* B. *Pierworm, aardworm.*

LUMBUS et **LUMBI**, Gr. *Ψόα*, *Ὀσφὺς*, *Ἰξὺς.* Proprie dicitur pars totius spinae infra dorsum quinque vertebris omnium crassissimis, maximisque compacta, inter dorsum et os sacrum mediis; estque ea regio corporis, qua homines cinguntur. Hinc etiam arteriae, venae et nervi huius regionis *lumbares* vocantur. Ge. *Die Lenden.* Ga. *Les lombes, les reins.* A. *The loins.* B. *De lendenen.*

LUNA chymicis denotat *argentum.* Ge. *Silber.* Ga. *Argent.* A. *Silver.* B. *Zilver.*

LUNA CORNEA a *Crollio* primum sic dicta, est massa cornu flavicanti similis, quae cultro scindi potest, remanens in retorta, dum argentum comminutum cum pari pondere mercurii sublimati destillatur; vel etiam calx illa, quae ad fundum secedit, si argento in acido nitri soluto et multa aqua diluto adiicitur acidum salis communis; haec enim calx in crucibulo fusa abit in massam ponderosam, resplendentem, opacam, fuscam, fragilem cum aliqua tenacitate, hinc *corneam* dictam. Ge. *Hornsilber, Chlorsilber.*

LUNARIA, sive *Viola latifolia*, vulgo *Bulbonac*, est planta flore tetrapetalo cruciformi, (Tetrapet. Siliquos.) quae habet caulem, duos vel tres pedes altum, minimi digiti crassitie, ramosum, villosum, coloris caerulei, vel rubicundi. Folia urticae interdum duplo, vel triplo maiora, villosa, dentata. Flores summitate ramorum crescentes, quadrifidi, in crucem dispositi, purpurei, odoris non penetrantis. Flori succedit siliqua oblonga, compressa, obrotunda, quae continet semina ampla, reniformia, coloris rubicundi, saporis acris cum quadam amaritudine. Radix glandulosa. Sic di-

cta est, quod seminum folliculi lunarem colorem et figuram habet. Ob vires subadstringentes interdum decoctis vulnerariis additur. Ge. *Mondkraut, Pfennigkraut.* [*Mondviole, Silberblume, Silberblatt, Atlasblume, Waldriegel.*] Ga. *Lunaire, bulbonac, satin blanc, herbe aux lunettes.* A. *Sattin flower, honesty.* B. *Penning-bloemen, maankruid, paaschbloemen, zilverbloem.*

LUNARIA, vide *Osmunda.*

LUNATA botanicis dicuntur *folia* subrotunda, basi sinu divisa, angulis posticis acutis.

LUNATICI dicuntur [omnino omnes aegroti, qui, ut Apuleius (*de medic. herb. c.* 10.) dicit, *lunae cursum patiuntur,* seu a lunae variis phasibus vario modo afficiuntur, quo inprimis epilepsia et insania pertinent, quarum insultus aut crebriores et vehementiores plenilunii tempore fieri solent. Cons. Portal *sur l'épilepsie.* Par. 1827. 8. p. 55. et Bertholon de St. Lazare *Electricität.* Bern. 1781. p. 355. sq. — Idem epitheton a scriptoribus veterinariis inflammationi oculorum tribuitur, quae periodice equos affligit nonnullos, humorisque aquei turbationem suffusionemque efficit.] Ge. *Ein Mondsüchtiger.* Ga. *Lunatiques.* A. *Lunatikes.* B. *Maanziek, maanzuchtig.* Vide *Noctambulus.*

LUNULA est pars inferior albicans unguium, semilunarem formam repraesentans.

LUPARIA, vide *Lycoctonon.*

LUPIA est cystidum species, ex undique clauso constans folliculo, qui materiam pultaceam non purulentam continet, unde differt ab hygromate, quod continet fluidum aqueum, et ab apostemate, quod purulento fluido turgidum est. [Pro diversa materiae inclusae ratione dividuntur lupiae in *melicerides,* quae fluidum continent, mellis consistentiam possidens; in *atheromata,* quorum fluidum spissum atque grumosum est; in *steatomata,* quae materiam adiposam includunt; denique in *osteosteatomata,* in quibus adiposa materies cum osseis particulis commixta est.] Ge. *Bohnengeschwulst, breiartige Balggeschwulst.* Ga. *Loupe.* B. *Boongezwellen.*

LUPINASTER est plantae genus, a *Buxbaumio* inventum, ab Ill. *Linnaeo* ad Trifolia relatum. Crescit ad ripas Wolgae prope Astrakan. Habet folia quinata, flores papilionaceos, semina reniformia.

LUPINUS est plantae genus flore papilionaceo, (Diadelph. Decandr.) cuius plures dantur et coluntur species. Ea, quarum semina in officinis prostant, est Lupinus sativus flore albo *Bauh. Lupinus albus,* calycibus alternis inappendiculatis, labio superiori integro, inferiore tridentato *Linn.* Habet haec caulem duos pedes altum, mediocriter crassum, rotundum, rectum, villosum, ramosum, coloris viridis subflavescentis, medulla repletum. Folia sunt in septem, vel

octo partes divisa, oblonga, angusta, manum apertam repraesentantia, superius coloris caerulei, albescentia et lanuginosa inferius, saporis leguminosi, amarescentis. Flores in summitate ramorum crescentes, in spicas congesti, leguminosi, albi, pedunculis brevibus adhaerentes. Flori succedit siliqua compressa, villosa, turgidula, foeta seminibus planis, compressis in complanatam figuram sphaericam, fossulam cavam utrinque habentibus, extus albis, intus medulla flava aurei coloris repletis. Horum seminum qualitas sicca, amaricans et ingrata, visque flatulenta et anthelminthica est. Usus tamen farinae frequentissimus in epithematibus, hinc etiam inter farinas quatuor resolventes numeratur. Ge. *Weisse Feigbohnen*, *Wolfsbohnen*, *Lupinen*. [*Weisse Lupine*, *grosse Gartenlupine*, *Viekbohne*, *türkische Wicken*.] Ga. *Lupin blanc*. A. *The white lupine*. B. *Boksboon*, *witte vyg boonen*.

LUPINUS, Gr. *Θέρμος*, dimidiae drachmae aequatur. [Galen. *d. ponder. et mens. c.* 8. *to. XIX. p.* 764. *θέρμην* habet, atque aequare ait *κεράτιον ἓν ἥμισυ· κεράτιον* autem aequale esse granis quatuor.] *Danich* Arabibus; quod tamen *Fernelio* solum Gr. VI. [Io. Rhodius ad Scrib. Larg. comp. 144. definit *lupini* pondus sex vel octo granis aequale. Milligan autem in sua Celsi editione haud sustinuit, eius pondus definire.] *Agricolae* et *Mercuriali* VIII. sive tertiam scrupuli partem pendet. *Drachma* pendet lupinos novem, *Siliqua* dimidium. *Lupini* tres scrupulum. Ge. *Ein halb Quentchen*. Ga. *Demi dragme*. A. *Half dram*. B. *Een half vierendeels loot*.

LUPIOLOGIA, ita doctrinam de tumoribus tunicatis etc. qui *lupiae* dicuntur, nonnulli recentiores vocant.

LUPULUS est planta flore apetalo, (Dioec. Pentandr.) cuius caules sunt exigui, sarmentosi, flexiles, villosi, scandentes, asperi, volubiles. Folia ampla, angulosa, dentata, scabra, coniugata, caulibus satis longis et rubicundis adhaerentia. In planta mascula flosculi apetali, albi, pallidi aut herbacei, staminibus praediti, calyce quinquepartito, stellatim expanso excepti, racemosi in una planta. In planta foeminina ovaria bicornia, in racemos squamosos ex multis foliolis, axi adnatis, compositos congesta: singulis foliolis recondentibus singula semina fere rotunda, nigricantia, tegmine membranaceo occultata. Radix tenuis, convoluta. Huius plantae unica prostat species, scilicet *Humulus lupulus Linn.* Lupulus mas et foemina *Bauh.* quae passim in sepibus sponte provenit, ubertim vero in multis Europae borealis regionibus colitur. Coni, seu partes fructificationis, praecipue in usu sunt; qualitas earum amara est et nidorosa, visque tonica, anodyna et narcotica. Cerevisiae additur Lupulus ad impediendam amaritie sua acescen-

tiam. Turiones vere prodeuntes passim esitantur, suntque aperitivi, diuretici et antiscorbutici. Folia contusa in luxationibus conducunt. Nonnulli in arthritide commendant. Caulium maceratorum et conquassatorum usus textorius esse posse videtur. Gr. *Βρύον*, dicitur a Bryoniae similitudine, quam folia quodammodo habent. [Apud Dioscoridem (IV. 99. 100.) variae plantae hoc nomine insigniuntur, v. c. Fuci plures species.] Aliquot Italiae rura, ad graecam appellationem alludentes, *Bruscandulam*, quasi Bryon scansile, nominant. *Lupus* vero *salictarius*, quia subit scanditque salices, et arbusta omnia, circumvolvendo se, circumplectitur, appellatus est. Hinc quoque *Lupus receptitius* nonnullis nominatur. Ge. *Hopfen*. Ga. *Houblon, vigne du nord.* A. *Hops.* B. *Hoppe.*

LUPUS est species cancri, varias partes corporis, saepissime vero crura et tibias, occupans, et proximas partes instar Lupi famelici celerrime depascens. Ge. *Der Wolf.* Ga. *Le loup*, ou *le chancre*. B. *De wolf.*

LUPUS RECEPTITIUS, vide *Lupulus*.

LUPUS SALICTARIUS, vide *Lupulus*.

LUSCIOSITAS, LUSCITAS, AMBLYOPIA LUSCORUM est vitium, quo obiecta e directo oculis obversa, confuse, oblique vero oculis oblata, distincta videntur. Oritur vel ex obliquo situ pupillae, vel lentis crystallinae, vel ex alterata corneae convexitate, aut pelluciditate, vel ex insensibilitate partis retinae. Differt a strabismo, quod in hoc ipse bulbus oculi distortus sit. [Luscitas a strabismo sic differt, ut strabus, etiamsi oculo affecto eundem cum sano visus axin assignare nequeat, tamen eundem solum, quaqua versus velit, dirigere possit: luscus autem idem efficere aut plane non, aut difficillime valeat. Ge. *Schiefsehen.*] Ga. *La vue louche.*

LUTATIO est vasorum chemicorum sibi mutuo adaptatorum, materiae cuiusdam argillaceae, aut pastaceae ope obturatio, ad exhalationem partium subtiliorum impediendam. Ge. *Verlutirung*. Ga. A. *Luter*. B. *Toelyming, verzegeling.* Vide *Lutum*.

LUTEOLA, *Reseda luteola*, foliis lanceolatis integris, calycibus quadrifidis *Linn.* (Dodecandr. Trigyn.) est planta, quae habet folia ex radice erumpentia, oblonga, angusta, mollia, caules ex his erumpunt tres pedes alti, duri, virides, ramosi, folia superius minora habentes, quam sunt inferiora. Flores polypetali, anomali, exigui, coloris flavi. Post florem sequitur capsula obrotunda, triangularis, continens semina exigua, obrotunda et nigricantia. Radix ut plurimum digiti minimi crassitie, et interdum pollicis, lignosa, alba, saporis acris. Habitat in Europa ad vias et pagos. Tota

haec planta per siccitatem fit flava herba, sic dicta, quod ea panni et telae linteae, candidae quidem, colore luteo, virente vero, quum ante caeruleo tinctae erant, inficiantur. Radici tribuitur vis alexipharmaca et aperitiva. Brachio febricitantium applicata, paroxysmum avertere dicitur. Ge. *Streichkraut, Gelbkraut.* [*Wau, Waude, Färberwau, Wiede, Färbergras, Sterkkraut, Hexenkraut, Ackerpfrieme, Harnkraut.*] Ga. *Gaude, herbe à jaunir.* A. *Dyers-weed, yellow-weed, wild-woad.* B. *Wouw.*

LUTEUM CORPUS, vide *Corpus luteum.*

LUTUM est materia quaedam glutinosa, aqua subacta, ut farina triticea, secalina, lini seminis, amylum, ovi albumen, argilla et similia, qua vasa destillatoria sibi invicem apposita, ne quid exspiret per rimas, probe obsignantur. Ge. *Leim.* Ga. *Lut, glu.* A. *Lute.* B. *Leem.* Vide *Lutatio.*

LUXATIO seu **DISLOCATIO** et **ELUXATIO** est recessus ossis e proprio sinu et loco in alienam sedem, motum arbitrarium impediens, citra substantiae dissolutionem, quae *perfecta* dicitur, quando os ex articulo suo plane excidit, sed in alio casu *imperfecta;* oriturque plerumque a violentia externa, quandoque tamen etiam ex humore articulorum cavitatem replente, et ligamentorum laxitate. Vide *Exarthrema, Exarthrosis.* Ge. *Verrenkung.* Ga. *Luxation, dislocation.* A. *Luxation.* B. *Ontwrichting, uitleding.*

LUXURIA non tantum denotat intemperantiam in cibo, vel potu, sed etiam carnosam excrescentiam, qualis in gingivis, vel etiam aliis partibus vulneratis, quandoque observatur. Ge. *Wild Fleisch.* Ga. *Chair baveux.*

LUZ, *Lus*, est vocabulum Ebraicum amygdalam significans, quod imponitur ossiculo corporis humani, an vero id imaginarium tantum et fictitium sit, an vero sit os vertebrarum, an sesamoideum in pede, dubitatur. Nonnullis habetur pro ossiculo triangulari, quod in confinio sagittalis et lambdoideae cranii suturae reperitur, de quo mira somniarunt Iudaei, ac si principium et fundamentum futurae resurrectionis in se reconderet, et nullo modo destrui posset. [Amandavit, qui plura hac de re legere cupiunt, Castellus ad Eph. N. C. an. II. obs. 53. schol.]

LYCANCHE est *angina,* quae lupos strangulat. Vide *Angina.*

LYCANTHROPIA est *rabies hydrophobica,* ab *Oribasio* primum descripta, a rabido lupo excitata, in qua homines luporum ululatus imitantur. [Oribasius cum suam huius morbi descriptionem e Marcelli Sidensis, secundo seculo florentis, carmine de medicina petiisset, non potest primus dici, qui

hanc melancholiae formam descripserit. Fragmentum illius carminis editum a Schneidero Sax. ad calcem editionis suae Plut. de educ. puer. Arg. 1775. 8.] Ex λύκος, *lupus*, et ἄνθρωπος, *homo*. Vide *Hydrophobia*. Ge. *Raserei von einem Wolfsbisse*. Ga. *Lycanthropie*. A. *Biting of a mad wolfe*. B. *Wolfs-beet of dolligheid*. — *Castello* sumitur pro specie melancholiae, qua aegri noctu domo egredientes, et per urbem vagantes, ululatu suo lupos imitantur, et in lupos se mutatos esse credunt. [De huius morbi antiquitatibus vide elegantem Böttigeri disputationem in Sprengelii *Beitr. z. Gesch. d. Med. II. p.* 1—45.]

LYCHNIS est plantae genus flore polypetalo, (Dec. Pent.) cuius species maxime vulgares habent caules, sesquipedem, vel duos pedes altos, rectos, rotundos, ramosos, lanuginosos. Folia sunt tres, vel quatuor digitos longa, sesquidigitum lata, Salvia maiora, acuta, lanuginosa, alba, coniugata bina simul, mollia. Calycem habet tubulosum magnum, latum, longum, multifidum, magis bullatum, quam in Alsinis, squamosum. Flos caryophyllaeus; floris pistillum fit fructus, ut plurimum in conum desinens, unilocularem, quinquevalvem, qui per maturitatem apice dehiscens fundit semina exigua, subrotunda, vel angulata, interdum reniformia. Radix fibrosa, simplex. Huius generis quam plurimae dantur species et varietates, passim sponte provenientes, passim ob florum elegantiam in hortis cultae. Nomen accepisse contendunt a λύχνος, *luminare*, vel παρὰ τὸ λύειν νύχος, ἤγουν σκότος, *quod tenebras solvat*, vel, quod tomentosis earum foliis veteres ad lucernarum usum, pro elychniis uterentur, unde *Lucernula*, vel *Flammula*, dicta. Ge. *Frauenröschen*. Ga. *Oeillets de Dieu*, *passe fleur*, *passeroses*. A. *Rose champion*. B. *Christus-oogen*.

LYCIUM est arbuscula spinosa, sic dicta, quod in Lycia, Asiae regione, crescat. Est planta flore monopetalo, infundibuliformi, (Pentandr. Monogyn.) calyce subquinquefido, persistente, bacca subrotunda, biloculari, polysperma. Eius plures hucusque innotuere species, et apud nos passim in hortis coluntur. A. *Box-thorn*. B. *Boks-doorn*. Ga. *Liciet*. Ge. *Bocksdorn*, *stachlichter* oder *dornichter Jasmin*, *Kreuzdorn*.

LYCIUM est succus extractus et coquendo inspissatus, qui olim frequenti in usu fuit, at cuius proprie sit plantae, nondum satis constat. Hinc recentiores ei succum inspissatum radicis Rhamni, Periclymeni et Cyclaminis substituunt. Alii *Lycium* vocant succum ex baccis immaturis Rhamni cathartici expressum et inspissatum. Est medicamentum adstringens, rarioris tamen hodie usus. [In Pharmac. Bat. a Niemanno 1824. edita, to. II. p. 175. Lycium a Rhamno infecto-

rio L. provenire legitur, cuius baccae amarae decoctae cum argilla mixtae pigmentum viride largiantur, cui Francogalli nomen *Vert de vessie* dederint.]

LYCOCTONUM ACONITUM, ACONITUM PONTICUM, LUPARIA, LUPICIDA, vel **CANICIDA,** quoniam a lupis, vel canibus devoratum, eos confestim interficit. Ex *λύκος, lupus,* et *κτείνω, occido.* Vide *Aconitum.* Ge. *Wolfswurz, Wolfskraut, Giftkraut.* Ga. *Aconit, tue loup, tue loup jaune.* A. *Wolfs-bane.* B. *Wolfs-wortel.*

LYCOIDES est insania luporum instar, a semine retento excitata. Ex *λύκος* et *εἶδος, forma.* [Cum *λυκοειδὴς, lycoïdes,* nihil aliud significet, quam *lupo similis, lupi formam referens,* equidem nescio, quomodo id, quod Blancardus voluit, significare possit.] Ge. *Wolfskrankheit.* Ga. *Geste de loup.* B. *Wolfsgebeer.*

LYCOPERDON est plantae genus, (Cryptogam. Fung.) scilicet Fungus subrotundus, seminibus farinaceis impalpabilibus repletus, ab apice dehiscens. Inter plures species duae praecipue in usu sunt. *Lycoperdon bovista* subrotundum, lacerato dehiscens, *Linn.* Fungus rotundus orbicularis *Bauh.* supra terram in campis sterilibus proveniens, qualitatis est farinosae, stypticae, nigricantis, viribusque absorbentibus, incrassantibus et adstringentibus gaudet, hinc adhucdum frequenter ad sanguinem sistendum et in intertrigine adhibetur. Vide *Bovista.* Ge. *Bovist, der gemeine Kugelschwamm* etc. A. *The common puff-ball, bullfist.* B. *Bovist, wolfsveest.* Ga. *Vesse-loup, vesse de loup, boviste.* — Altera species est *Lycoperdon tuber,* globosum, solidum, muricatum, radice destitutum, *Linn.* Tuber cervinum *Bauh.* Tuber brumale, pulpa obscura odorata *Mich.* Nascitur sub terra in Europae pratis humidis et densis sylvis, et edoctis canibus et suibus tempore autumnali inquiritur. Ob qualitatem, inter fragrantem et hircinam mediam, a multis in deliciis habetur, et coctum cum butyro, vel aliis cibis additum, inter dapes mensis apponitur. Aphrodisiacis pollere viribus creditur. Nimium usum flatulentia cum alvi segnitie sequitur. Ge. *Tartoffeln, Trüffeln, Erdmorcheln.* B. *Tartuffels.* A. *Trucs, truffles.* Ga. *Truffes, trufles.*

[**LYCOPERSICUM** a Linnaeo ad Solanum tamquam species relata, a Tournefortio peculiare genus constitutum est. A Solano autem differt calycis et corollae laciniis et antheris longitudinaliter dehiscentibus. Lycopersicum esculentum Mill. eadem igitur planta est, quae Solanum Lycopersicum L. — A. *Love-apple.* B. *Appelties der liefde, Gulden appelen.* Ga. *Pomme d'amour, pomme de loup* sive *dorée, tomate.* Ge. *Liebesapfel, Goldapfel.* Vide *Pomum amoris.* Fructus, a Iohnio chemice disquisiti, exhibebant princi-

pium volatile ingrati odoris, pigmentum rubrum, resinosum, partes extractivas, albumen, membranaceas et bassorinem aemulantes partes variaque salia.]

LYCOPODIUM est plantae genus, (Cryptogam. Musc.) cui flos masculus in alis foliorum sessilis, calyptra nulla, anthera reniformis, bivalvis, sessilis; foemineus flos in eodem vegetabili, perianthium tetraphyllum, pistillum nullum, semina plumula connata calyci absque cotyledonibus. Species officinalis est: *Lycopodium clavatum,* foliis sparsis filamentosis, spicis teretibus, pedunculatis geminis *Linn.* Muscus terrestris clavatus *Bauh.* Habitat in Europae sylvis muscosis. Semini, quod etiam *Sulphur vegetabile* dicitur, qualitas est volatilis, farinosa, inflammabilis; visque exsiccans; hinc frequens eius in intertrigine puerorum usus est. Sunt tamen, qui ei adhuc singulares virtutes antispasmodicas, antarthriticas, antinephriticas et antiphthisicas tribuant. Decoctum plantae diureticum est: dicitur quoque plicam Polonicam tollere. Ex λύκος, *lupus*, et ποῦς, *pes.* Ge. *Iohannisgürtel*, *Gürtelkraut*, *Wolfsklau*, *Bärlapp.* Ga. *Lycopode à massue, pied de loup, patte de loup.* A. *The wolfs claw, the common clubmoss.* B. *Geknodst wolfs-klaauw.*

LYCOPSIS est planta ad gymnotetraspermas asperifolias pertinens, (Pentandr. Monogyn.) corolla monopetala, tubo corollae curvato. Viribus subadstringentibus et traumaticis gaudet, sed rarior eius usus est. Vocari volunt ob radicis fuscum ex purpureo colorem. Vel quasi λυκόφως dicitur a lupo, cuius color cinereus est, nigrorem praeferens, sed non intensiorem. [Sic vocabant Graeci tempus, solis exortum antecedens, ob coeli cinereum colorem, qualis lupi est.] Sonat enim λύκοψις, *lupi facies, adspectusve.* Vel nomen accepit ab hispida caulis, florum, foliorum, impexaque hirsutie, pedem lupinum imitata. Illud nomen a quibusdam Echio, Anchusae et Buglossae imponitur. Ge. *Wall-Ochsenzunge.* Ga. *Orcanette.* A. *Wall-bugloss.*

LYGMUS, i. q. *lynx* et *singultus.*

LYMPHA est humor limpidus leviter salsus, igne avolans, sanguini admixtus, et in vasis quoque lymphaticis valvulosis, quae quoad maximam partem in ductum thoracicum confluunt, contentus. In glandulis conglobatis ulterius elaboratur. Differt a sero sanguinis, quod est minus pellucidum, flavius et igne concrescit, ut ovi albumen. Alii tamen contraria significatione *lympham* vocant spissiorem illam et pellucidam sanguinis partem, ad ignem concrescentem et ab acidis coagulabilem, *serum* vero tenuissimam aquam ad ignem avolantem. Vide *Glandulae lymphaticae.* [Chemica analysis ob lymphae purae, sufficienti copia colligendae difficultatem raro instituta est. Sömmerringius videbat lympham, quam e venis

lymphaticis varicosis, in articuli genu vicinia, colleg limpidam, pellucidam, coloris leniter flavescentis, sap que parum salsi esse, ab alcohole et acidis mineralibus bidam fieri, et horis nonnullis praeterlapsis sedimentum mare. Calori 8ª Réaum. exposita post nonnullarum s manarum decursum turbida reddebatur, et adspectu riae puriformis assumto foetorem maxime ingratum s bat. Murias mercurii oxydati lymphae additus eam no lum turbabat, sed liquoris quoque colorem mutabat, p dinemque arcebat. Brandii disquisitio lymphae, e ductu racico variorum animalium hausta, nonnulla aliter, c Sömmerringius, invenit.] Ge. *Lymphe.* Ga. *La ly* A. *Coagulable lympha.* B. *Water.* — — Sumitur aliq pro aqua illa tenui, acri et plerumque salsa, quae ex cturis nervorum et tendinum aliisque vulneribus effluit. *Gliedwasser.* Ga. *Synovie.* B. *Zenuw-water, ledewat*

[LYMPHANGIECTASIS a Brescheto vocatur ampl praeternaturalis vasorum lymphaticorum, et quartam co tuit angiectasium speciem. Vox hybrida, eamque ob sam damnanda est. Composita ex *lympha* et *ἀγγεῖον*, *ἔκτασις, extensio.* Ge. *Lymphgefäss-Erweiterung.* Swe *l. c. to. II. p.* 384. hoc vitium denominavit.]

[LYMPHEURYSMA, quae vox eodem, quo antece vitio laborat. Nam Krausio, qui ipsi graecam tribuit c nem, et inter illam et *λέμφος*, *λάμπω* etc. affinitatem i cedere putat, assentiri nequeo. Dein alia causa adest quam equidem utramque denominationem nigro signav calculo. Non enim lymphae, sed vasorum lymphan nentium extensionem denotare debet.]

LYMPHATICA FEBRIS vocatur, quae circa vespe cum frequenti horrore insurgens, gravedine, vel tuss sputi copiosioris eiectione stipatur. Idem est, ac *ca rhalis.*

LYMPHATICA VASA, vide *Venae lymphaticae.*

LYNCIS LAPIS, sive BELEMNITES, *ἀπὸ τοῦ βελέμ* a sagitta, cuius effigiem refert, seu *Dactylus Idaeus,* a fi Dactyli et Ida, monte Cretae insulae, ubi invenitur. T est et pyramidalis, conicus, vel fusiformis; sub variis co bus repertus. Inveniuntur albi, nigri, cinerei, pellu vini Falerni instar etc. Et hic forsan est, quem vet *lyncurium* appellarunt, quem et succini speciem fecer ob colorem, quo succinum refert, quemque ex urina cis, simul ac ea excernitur, coagulari, nonnulli fabula Reperiuntur multis in locis, et olim in affectibus nephri praescribebantur. [Lyncurium veterum Hyacinthum re tiorum esse, coniecit Blumenbach (*Naturgesch. p.* 590. color succino similis, et pelluciditas, quae Hyacintho c

, hanc coniecturam firmare videntur.] Vide *Belemnites.* *lpschoss, Schussstein, Luchsstein, Tappenstein, Donn.* (si niger sit). Ga. *La pierre de lynx.* A. *Lyncian-* B. *Donder-steen, lynx-steen.*

NCURIUS LAPIS, vide *Lyncis lapis.* Nonnulli etiam ı flavum pellucidum ita vocant. Ge. *Lynkurier.*

NGODES FEBRIS est febris continua, cuius praecisymptoma est singultus perpetuus, plerumque ab inatione diaphragmatis, aut cardiae pendens. A λὺγξ, υγγὸς, *singultus.*

NX, i. q. *singultus.*

RA, vide *psalterium.*

RATA botanicis dicuntur *folia* transversim divisa in ıs horizontales oblongas.

SIMACHIA, seu **LYSIMACHIUM** et **SALICARIA** antae genus, (Pentandr. Monogyn.) quod habet plures , duos, vel tres pedes altos, rectos, villosos, nodosos. ıgulis nodis erumpunt tria, vel quatuor folia oblonga, salicis latifoliae similia, superne atro-virentia, inferne ntia et lanuginosa, saporis adstringentis. Flos moılus, rosaceus, in quinque lacinias divisus. Post sinflores pistillum fit fructus, seu testa globosa, quae per itatem apice dehiscit, semen excutit. Semina sunt ıta, saporis adstringentis. Radix est repens, rubi. Crescit haec planta in paludibus et locis aquosis. convenit cum Blattaria, sed fructus in hac est bicapsucum in Lysimachia sit tantum unicapsularis: appellata ferunt, ab eius inventore, Lysimacho; vel παρὰ τὸ τὴν μάχην, quod pugnam et animalium certamen verbesolvat, dirimatque. *Salicaria* vocatur, quod inter salicis, aut inter salices nascatur et folia salicis similia Rectius tamen hodie salicaria a Lysimachia vulgari seır, ad peculiare scilicet genus pertinens. Est haec *ım salicaria,* (Dodecandr. Monogyn.) corolla hexapecapsula oblonga, acuminata, biloculari, polysperma, oppositis cordato-lanceolatis, floribus spicatis dodes *Linn.* Lysimachia spicata purpurea *Bauh.* Lysia rubra *Pharm.* Ge. *Brauner Weidrich.* Ga. *Sali- lysimachie rouge.* A. *Purple spiked loose strife.* — ıt in Europa ad ripas. Plantae huius in pulverem triad drachmam unam quotidie datae vires in sanandis a e intestinorum oriundis morbis explorare, non sine sucpassim felici coeptum est. — *Lysimachia nummularia. Nummularia.* Lysimachia vulgaris. Ge. *Weiderich.* *oucy d'eau, perce-bosse, corneille, lysimachie, chasse-* A. *Loose strife.* B. *Wederick, vederik, Joden-*

LYSIS veteribus vocabatur morbi mutatio, in qua aegri lenti et successiva materiae morbificae per varia corporis emunctoria evacuatione sensim reconvalescebant, hique morbi solvi dicebantur, sicque ab iis distinguebantur, in quibus *crisis*, aut repentina quaedam evacuatio, aut mutatio fiebat.

LYTERIA est signum solutionis magni morbi. A *λύω*, *solvo.* [Cum Galen. *d. crit. dieb. I. c.* 1. p. 770. to. IX. ed. Lips. habeat *σημεῖα λυτήρια*, quae firmam morbi vehementis solutionem praecedere debeant, facile patet, non recte vocem a Blancardo ut substantivum primae declinationis enunciatam fuisse. Gr. *λυτήριος*, *qui solvendi vim habet.*]